

KARINEEGE NOMEE NIVOND

Mamara Sénoufo New Testament and Old Testament Portions

Contents

Seme wemu w'a Wuruti wo keree kee ge	1
Seme wemu w'a Kile tudunmɔɔ Zhonasi keree yu ge	6
Kile Jozaama pe pu wa wu Ja Yesu Kirisa kaa yu ge, Macoo wo nigama	9
Kile Jozaama pe pu wa wu Ja Yesu Kirisa kaa yu ge, Marika wo nigama	60
Kile Jozaama pe pu wa wu Ja Yesu Kirisa kaa yu ge, Luka wo nigama	91
Kile Jozaama pe pu wa wu Ja Yesu Kirisa kaa yu ge, Yohana wo nigama	143
Yesu Tudunmɔɔ pu wo Kapyegee	183
Tudunmɔɔ Pɔli ya seme wemu tun Orome sheen mu ge	235
Tudunmɔɔ Pɔli ya seme nizhiime wemu tun Korente sheen mu ge	260
Tudunmɔɔ Pɔli ya seme shuun wo wemu tun Korente sheen mu ge	283
Tudunmɔɔ Pɔli ya seme wemu tun Galasi sheen mu ge	298
Tudunmɔɔ Pɔli ya seme wemu tun Efese sheen mu ge	307
Tudunmɔɔ Pɔli ya seme wemu tun Filipe sheen mu ge	314
Tudunmɔɔ Pɔli ya seme wemu tun Kolose sheen mu ge	320
Tudunmɔɔ Pɔli ya seme nizhiime wemu tun Tesaloniki sheen mu ge	326
Tudunmɔɔ Pɔli ya seme shuun wo wemu tun Tesaloniki sheen mu ge	331
Tudunmɔɔ Pɔli ya seme nizhiime wemu tun Timote mu ge	335
Tudunmɔɔ Pɔli ya seme shuun wo wemu tun Timote mu ge	342
Tudunmɔɔ Pɔli ya seme wemu tun Tite mu ge	347
Tudunmɔɔ Pɔli ya seme wemu tun Filemɔ mu ge	350
Seme wemu w'a tun Heburuu shi wu mu ge	352
Yakuba ya seme wemu ka ge	369
Pyɛeri ya seme nizhiime wemu ka ge	376
Pyɛeri ya seme shuun wo wemu ka ge	383
Yohana ya seme nizhiime wemu ka ga	387
Yohana ya seme shuun wo wemu ka ga	393
Yohana ya seme taanri wo wemu ka ga	394
Zhude ya seme wemu ka ge	396
Yesu Kirisa wo Kashɛ lemu Yohana ya ja ge	398

KARIÑEEGE NDMEE NIVOND

New Testament and Shorter Old Testament in Senoufo, Mamara

Language: Mamara Sénoufo (Sénoufo, Mamara)

Provided by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

This print-on-demand edition of Scripture is produced and provided at cost by the Digital Bible Society in partnership with the Bible League of Canada, Open Doors International, and other missions and translation agencies. To order additional copies of this or other Bibles, please visit www.dbs.org (USA), www.bibleleague.ca (Canada), and www.opendoors.org (Europe).

Copyright and Permission to Copy

Copyright © 2014 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright © 2014 Wycliffe Bible Translators, Inc. Scripture text used by permission.

© 2014-08-10, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

PDF, ePub, and MOBI Bible covers and design are copyrighted 2017 by the Digital Bible Society (www.dbs.org).

PDF generated on 2017-08-24 from source files dated 2017-08-24.

85728ed7-78f8-58e8-8967-0e976c0c2423

ISBN: 978-1-5313-0458-4

Wuruti

Seme wemu w'a Wuruti wo keree kee ge

Elimeleki ni wu kpuun li keree

1 Caŋa jii lemu ni Yawutuu pu wo fanha ki bye kiirikɔɔn pu keŋe ni ge, xuugo ka ya pa jé fiige ki ni lee caŋa jii li ni. A Betilehemu shen ná wa di yiri ni wu shɔ ni wu jalaa shuun ni Zhude fiige ki ni, na she tatɛnge sha Mowabu fiige ki ni. ²Wee ná wu mege ki bye na Elimeleki, wu shɔ wu mege di je na Nɔmi, ja wa mege di je na Makilon, wusama mege di je na Kilijɔn. Efirata shi sheen pu bye pii na foro Zhude fiige ki ni Betilehemu ni. Ba p'a nɔ Mowabu fiige ki ni we, na diin wà.

³A Nɔmi poo Elimeleki wu ba xhu, na Nɔmi ni jalaa shuun wu yaha wà. ⁴A pee jalaa p'i ba Mowabu shi wu wo pushaa shuun wa leŋe. Cee wa mege ki bye na Dripa, wa mege di je na Wuruti. A p'i yèe ke shishiin pye wà. ⁵Lee kadugo na a Makilon ni Kilijɔn wu be di ba xhu. Ayiwa, a Nɔmi di bɔɔn wu poo we, ni wu jalaa shuun wu ni.

Wuruti ya taha Nɔmi na na pa Betilehemu ni

⁶Ayiwa, ba Nɔmi ya pa logo na Tehene Baa Kile ya wu shi sheen pu tege, na nɔlige kan pu mu na wu yaha Mowabu fiige ki ni we, a wu ni jalaa cèe p'i gbegele na p'i yiri wà, p'a gaanji wu to fiige ki ni. ⁷Wee tuun wu ni, xuu wemu ni pu bi tiin ge, a wu yiri wee xuu wu ni. A jalaa cèe shuun wu be di daha wu na. A p'i koo lɔ na guri na gaanji Zhuda fiige ki ni.

⁸Wee tuun wu ni a Nɔmi di wu jalaa cèe shuun wu pye: «Yi shuun wu bæeri pu kuri, wa bæeri w'a se wu nu puga. Y'a saama pye ne na, piimu p'a xu ge, na saama pye pee be na. Tehene Baa Kile

wu she nɔ yi be na mu lee nɔgana li na! ⁹Tehene Baa Kile wu she janiŋe kan yi bæeri nigin nigin wu mu yi namaa gbaya ni!» A wu xhɔ na nɔɔɔnɔ fò kan pu mu. A p'i sipyaa le na suu. ¹⁰A p'i Nɔmi pye: «Ahayi! Wèe na daha ma na da gaanji fo ma shi sheen pu wo fiige ki ni.»

¹¹A Nɔmi di pu pye: «Na nagoo, yi kuri! Naha na y'a da binne da se ni na ni wè? Jire n'a da ba gan sanha jalaa piitiilee wu pee pu ta jeri yi namaa laa? ¹²Yi kuri y'a se na nagoo! Y'a se! Ne le toro gbajiire tàan. Ali ná nehe da ba bye ne mu nijaa ye pyaa, na jo ne dà li na jo ne na ba funaŋaa kii se, ¹³ta yee bi da zhe shege na gbaya ni, yi na yere fo pee ba le, p'i na yi leŋe pye pu cèe ge? Ahayi, na nagoo! Kanhama pemu pu wa ne na ge, p'a soro fo xuuni na toro yee wo pu tàan, bani Tehene Baa Kile ya wu keŋe ki fanha digi ne na. ¹⁴A p'i sipyaa kii su sanha. Lee kadugo na a Dripa di nɔɔɔnɔ fò kan wu yashɔ wu mu, na gari, ga a Wuruti di daha yaha wu feni. ¹⁵A Nɔmi di ba Wuruti pye: «Ma cuun wu wii w'a kari wu puga sheen ni wu peŋe yanmuyɔ yi yiri. Ma be wu kuri m'a se wu feni.»

¹⁶Ga a Wuruti di jo: «Ma ganha bu na kɔri, fo di laha ma na di guri ma feni wè! Bani xuu xuu ni m'a gaanji ge, wà ne be w'a da se. Xuu xuu ni m'a da diin ge, wà ne be w'a da diin. Piimu pu je ma wo shi sheen pu ge, pee na bye ne be wo shi sheen. Wemu wu je ma wo Kile wu ge, wee na bye ne be wo Kile we. ¹⁷Xuu bæeri ni m'a she xhu ge, wà ne be w'a da xhuu, p'i na le wà. Kaa latii bu ne waa laha mu na xu kadugo na, Tehene Baa Kile wu kanhama nigbɔ shan na nɔɔɔ ni!» ¹⁸Ba Nɔmi ya Wuruti ta w'a nɔɔɔ yaha wu na lee nɔɔgana li na we, wu ya yaaga jo nige we.

¹⁹Wee tuun wu ni a p'i gari mu shiizhan fo na she nɔ Betilehemu ni. Ba p'a nɔ jé wà we, a lee di kulo li sheen pu bæeri fo. A cèe p'i ganha na yu: «Nɔmi w'a sii

tii pye we ya?»²⁰ A Nōmi di pu ɲɔ shɔ na: «Yi ganha ba na pyi nige Nōmi we (Nōmi kóri ɲe fereme fɔɔ), ga y'a na pyi Mara (lee kóri ɲe kanhama fɔɔ), bani Se Beeri Fɔɔ ya kanhama shan ne ɲuɲɔ ni.»²¹ Tuun wemu ni ne foro naha na gaanɲi ge, ne bye yara fɔɔ, ga a Tehene Baa Kile di she ne kewaye wo kuruɲɔ na pa leɲe. Naha na yi na pyi sanha Nōmi na Tehene Baa Kile yaha w'a ɲmahana ɲeri ne feni we? Se Beeri Fɔɔ w'a bɔɔngɔ shan ne ɲuɲɔ ni.»

²² Ayiwa, mu Nōmi ni wu ja shɔ Mowabu shi shen Wuruti w'a kuri pa mu lee pagana li na na yiri Mowabu fiige ki ni. Ɖrije* shinma wu wo yalɔɔɔ ti lɔduun ni p'a nɔ Betilehemu ni.

Wuruti ya kari di zhe shinma fugi Bowazi wo tege ni

2 Nōmi poo wu puga shen wa bye wà. Ná baraga wo wu bye wii, na ɲe yara fɔɔ na foro Elimeleki wo kpuun li na. Wee mɛge ki bye na Bowazi.

² Caɲa ka a Mowabu shi shen Wuruti wu ba Nōmi pye: «Na yaha di she kereye yi ni, wa bu she ɲuɲɔ ɲaari na na, di da shinma furi weefɔɔ feni. A Nōmi di wu pye: «Ta se na poro!»³ Wee tuun wu ni a wu gari tege ka ni, na she ganha na shinma wu furi faapyii pii feni. Li kapudanga a kee tege k'i she da Bowazi wogo, Elimeleki wo kpuun shen wa.

⁴ Ayiwa, a Bowazi di ba yiri Betilehemu ni na nɔ, na faapyii pu pye: «Yi faabye! Tehene Baa Kile wu pye ni yi ni!» A p'i wu ɲɔ shɔ na: «Uun faabye! Tehene Baa Kile wu duba ma mu!»

⁵ Lee kadugo na a Bowazi di faapyii pu ɲahagbaa fɔɔ wu yiri na wu pye: «Le cebilere le di ɲe jɔgɔ wɛ?»⁶ A faapyii pu ɲahagbaa fɔɔ wu wu ɲɔ shɔ na: «Mowabu shi shen cee wemu w'a taha Nōmi na na pa na yiri Mowabu fiige ki

ni ge, wee wu wa.⁷ W'a ne ɲɛeri na ne wu wu yaha wu da furi shinmakɔɔn pu kadugo yiri kalapɔhɔɔ ki te ni. Fo ɲisɔɔgɔ ki na w'a pa. Wu di pa ge, wu sanha ɲmɔ we, fo nime ye w'a she ɲmɔ jeri.»

⁸ A Bowazi di Wuruti pye: «Na poro, niwegee shan! Ma ganha bu she shinma fugi nige tege katii ni we! Ma ganha bu laraga kɔn nahame na we! M'a gori naha ni na wo kapyebyezhaa pu ni!»⁹ Ta pu wii, pu ba xuu wemu kɔɔn, ma da furi wà pu feni! Ne yi jo na kapyebyii pu mu jo wa ganha bu nɔ ma na we. Waga ba ma ta, m'a fulo kuzhɔyɔ yi na, m'a gba kapyebyii pu wo lokogo ki ni!»

¹⁰ Wee tuun wu ni a Wuruti di nuguro sin Bowazi fee ni, na wu pye: «A ne bye dii na fereme ta mu ɲaha tãan, fo mu ya ɲuɲɔ ɲaari ne na we, ne wemu wu ɲe nabun ge?»¹¹ A Bowazi di jo: «Mu ya lemu beeri pye ma yashɔ wu mu ma poo wu nixhugo na ge, ni mu ya laha ma to we ni ma nu wu tãan, na yiri laha ma fiige ki be ni, na ba shi watii wo fiige ni, kee kemu ki ɲe mu bi sanha kee cɛ-ɛ ge, p'a yee beeri ɲaha jo ne mu.»¹² Lemu m'a pye ge, Tehene Baa Kile wu ma saraa lee na! Tehene Baa Kile wu saraa ɲɔfaɲa wo kan ma mu, Izirayeli wo Kile we, wee wemu wo kapana nɔhɔ ni m'a pa lara ge.

¹³ A Wuruti di wu pye: «Di fereme ta ma ɲaha tãan na kafɔɔ! M'a ma kapyebyezhɔ wu luu ɲiɲe, na kafilasaama jo ni wu ni, na ta mu kapyebyezhaa pu d'a pɔɔɔ be ne na.»¹⁴ Ba liduun w'a pa nɔ we, a Bowazi di wu pye: «Fulo, ma da li, m'a ma buuri wu niɲe shiga ki ni ma li!» Wee tuun wu ni a Wuruti di diin shinmakɔɔn pu kabanugo. A Bowazi di shinmapya ni-gaaga ka kan wu mu. A Wuruti di li fo na din, na kisaɲa keme yaha.¹⁵ Ba w'a pa guri shinma wu ɲɔ kɔn na furi we, a

*1:22 Ɖrije ɲe shinma ba alikama ɲe we. Ga wu pereme d'a taan. W'a foro maa feni na toro kalaga taan.

Bowazi di wu kapyebyii pu pye: «Yi wu yaha wu da furi shinmapɔhɔ ki be te ni, wa ganha bu yaaga jo ni wu ni we! ¹⁶ Y'a shinma kaya ya be shaan niŋe na kɔnhɔ wu da yee be luu! Yi ganha ba wu zo yu we!

¹⁷ A Wuruti di shinma wu fugi Bowazi wo tege ki ni fo na she caŋa ki xɔ. Wemu w'a fugi ta ge, a wu wee sa. A wee di be ni kiloo kelee taanri (30) shishiin ni. ¹⁸ A wu ba ni wee shinma wu ni puga, na ba wu she wu yashɔ wu na. A Wuruti di wu caŋa yalige kisaŋa be yeege, na ki kan Nɔmi mu. ¹⁹ A Nɔmi di wu yege na: «Jɔgɔ wo tege ni ma d'a we shinma we beeri fugi nipaa we? Tege keke ni ma di bye we? Sipyu wemu w'a niŋɔ jaari ma na ge, Tehene Baa Kile wu duba weefɔ mu!»

Ayiwa, Wuruti ya labye wu pye na caŋa ki xɔ ná wemu kereye ni ge, a wu yi beeri naha jo wu yashɔ wu mu, na wu pye na wee ná wu mege ki bye na Bowazi. ²⁰ A Nɔmi di wu ja shɔ wu pye: «Tehene Baa Kile wu duba wee ná wu mu! Bani w'a wu saama pu pyi wèe na ma na jo ba w'a pu pyi xuu pu be na we.» A wu jo sanha na: «Wèe cebooloo piimu p'a yaa na kaseege yaha wèe na, na wèe niŋɔ wolo ge, wee wa wu je Bowazi.»

²¹ Ayiwa, a Mowabu shi shen Wuruti wu jo sanha: «W'a ne pye sanha be na: «Ta furi na wo shinma wu kɔnvee pu feni fo pu ba she shinma wu beeri kɔn xɔ.»» ²² A Nɔmi di Wuruti pye: «Lee kunni ya jɔ na poro, ta se m'a ma wo labye wu pyi ni wee wo kapyebyezhaa pu ni. Lee funɔ ni ma wa da zhe nige watii wo tege ni, di zhe kanhama pa nɔ maye na we.»

²³ Wee tuun wu ni a Wuruti di ganha na se na shinma wu furi ni Bowazi wo kapyebyezhaa pu ni fo na she oriŋe ni alikama yalɔɔ ti pye t'a xɔ. A wu gori yaha wà wu yashɔ wu taan.

Wuruti ya kaa lemu jeeri Bowazi mu ge

3 Caŋa ka Wuruti yashɔ Nɔmi ya pa wu pye: «Na poro, n'a da xuu wa sha ma mu kɔnhɔ m'a fereme ta. ² Bowazi wemu wo kapyebyezhaa ni m'a bi labye wu pinne na byi ge, wèe ceboro wu je wii. Wee w'a wu wo shinma shuu fuu nipaa piige. ³ Wee tuun wu ni yiri m'a wuu, m'a nudanga sinme pa tire, m'a ma fazaaya yi le, m'a she shuu li na. Ga ma ganha bu maye she wu na na wu ta wu sanha li na gba we. ⁴ Wu ba sinne tuun wemu ni, m'a wu tasinnege ki keme seeri xuuni, m'a fulo wu na, m'a wu fatɔŋɔ ki laha wu tɔɔyɔ yi na, m'a sinne wu tɔɔyɔ yi ni. M'a yaa na lemu pye lee kadugo na ge, wuyɛ pyaa na yee saya naha jo ma mu.»

⁵ A Wuruti di wu jɔ shɔ na: «Keree ki-imu beeri m'a jo na mu ge, n'a da zhe ki beeri pye.» ⁶ A Wuruti di gari shuu li na, wu yashɔ w'a keree kiimu beeri jo wu mu ge, a wu she kee beeri pye.

⁷ A Bowazi di ba li, na gba a wu funɔ di sii taan xuuni, a wu gari na she sinne wu oriŋe shinmapya wu taan. A Wuruti di beele fulo wu na, na fatɔŋɔ ki laha wu tɔɔyɔ yi na, na sinne wu tɔɔyɔ yi ni. ⁸ Ba niŋe k'a pa ni we, a Bowazi di ba gburogi yiri, na jonɔ wii wu tɔɔyɔ ni we, na cee wa nizinnege ta wà. ⁹ A wu jo: «Jɔgɔ wi we?» A cee wu jo: «Ne Wuruti wi, ma kapyebyezhɔ we! Ma fatɔŋɔ ki tɔ na na, bani wèe ceboro wemu w'a yaa na wèe niŋɔ wolo ge, wee mu je.»

¹⁰ A Bowazi di wu pye: «Wuruti, Tehene Baa Kile wu duba ma mu! Le m'a pye me nime ge, lee ya li shee na m'a pye jɔmɛe fɔɔ ma yashɔ wu shizhaa na na ye taashiine li be na. Bani mu bi da zii daha levee p'a nɔhɔ ni, pu kabyaa fee, kelee pu la baa fee. ¹¹ Ayiwa nime, ma ganha bu fya we na poro. Ma bu kaa beeri jo na mu, lee n'a da bye ma mu. Bani pu

beeri ya li ce na mu ya pye cee wemu ya tii ge. ¹²Can wu je wii, ne kunni je yee ceboro, wemu ya yaa na mu juɗɗo wolo ge, ga yee ceboro wa je wà, juwuuro t'a wee teeje na ye ne na. ¹³Shon naha! Di ba she wee ná wu peregi niga nisɗɗo na, wu bu da wu na da zɗɗ wu ma juɗɗo wolo. Wu bu she sɗɗ, wu na li pye. Wu bu she li she, n'a da jɗmɛe lo ma mu, jo ne na ma juɗɗo wolo Tehene Baa Kile jii wo wu mege na. Sinne naha fo niga ba she mugi!

¹⁴Wee tuun wu ni a Wuruti di sinne Bowazi tɗɗɗo yi ni fo na she kpeenge pye ki na woni. A wu ba sɗɗ yiri na kpeenge ki ta ki sanha nɗ wa wu wa ce we. Bani Bowazi bi wu pye na wu ganha bu sipya wa shishiin yaha wu li ce na cee wa w'a pa shuu li na we. ¹⁵Ba w'a yiri na giin da gaaji we, a Bowazi di wu pye: «Pa ni ma fadegboho ki ni! M'a ki co xuuni!» A wu ki co xuuni, a Bowazi di ɗrije shinma kiloo ke ni kaguro shishiin le ki ni, na wu tugo ki taan, na ganha na gaaji kanha ki ni.

¹⁶Ba Wuruti ya she nɗ wu yasho wu na we, a wee di wu yege na: «Dii yi d'a she da we porofɗo we?» Lemu beeri Bowazi ya pye wu mu ge, a wu lee beeri paari wu yasho wu mu. ¹⁷A wu wu yasho wu pye sanha: «Wee w'a we ɗrije shinma kiloo ke ni kaguro we kan ne mu, bani w'a bi jo na ne kewaya wo ya yaa na kuri pa je mu feni we. ¹⁸Wee tuun wu ni a Nɗmi di wu pye: «Porofɗo we, tiin naha fo kii keree kii ba shɗɗri shɗɗrigana lemu na, bani wu ya kii keree kii shɗɗri nijaa we, wu naha da ga jije we.

Bowazi ya Wuruti leje

4 A Bowazi di gari kulo li tajege ki juɗɗo na, xuu wemu ni p'a ma keree ki shɗɗri ge, a wu she diin wà. Bowazi bi ná wemu kaa jo Wuruti mu na juwuuro t'a wee teeje xuuni ge, a wee di ba nɗ na doroo. A Bowazi di wu pye: «Ee! Shen

wefɗo, gbara naha, m'a diin!» A ná wu fulo, na diin. ²Wee tuun wu ni a Bowazi di kulo li nɗhɗɗe ke wa naha bulo, na pee pye na pu be pu pa diin. A pu be di ba diin.

³Ayiwa, juwuuro t'a ná wemu teeje xuuni ge, a wu wee pye: «Nɗmi kunni ya yiri Mowabu fiige ki ni na pa, m'a lee ce. W'a li she na wee da wu ceboroná Elimeleki wo tege ki pere. ⁴Ne jo di yi jo ma mu, jo ma ki sho kulo li nɗhɗɗe pee, ni sipyii pusamaa beeri jii na piimu beeri pu wa naha ge. Ma bu da ma na da wu juɗɗo wolo, m'a wu juɗɗo wolo! Ma shiin bu da m'a da wu juɗɗo wolo we, m'a yee be jo na jii na. Bani juwuuro ti bu laha mu na, ne na t'a da nɗ.» A ná wu jo: «Uun, ne na wu juɗɗo wolo.» ⁵A Bowazi di jo sanha: «Ayiwa, ma bu tege ki sho Nɗmi mu, wee tuun wu ni m'a yaa ma Mowabu shi shen Wuruti be juɗɗo wolo, kɗnhɗo shi di ba da wu poo wu nixhugo ki mu, wemu na ba bye wu cen wu loɗɗo ge.» ⁶A ná wu jo: «Wee tuun wu ni, ni li je mu, n'a da já wu juɗɗo wolo nige we, bani ne bu lee pye, n'a da jaagi shan naye pyaa wo cen wu na. Wu juɗɗo wolo maye mu, lee be we n'a da já we. ⁷(Taashiine ni Izirayeli ni, wa bu wa keje yaaga sho kelee na ma juwuuro faa; kalee lemu li bi lee fiinje ge, lee li wa me: Wa wu da wu wo tanhaɗa wolo, na ki kan wa mu. Lee ma li she na lemu ju pu shuun wu beeri ya wo ge, na p'a be li juɗɗo ni.) ⁸Ná wemu na juwuuro ti bi nɗ ge, a wee di Bowazi pye: «Wu juɗɗo wolo!» A wu wu tanhaɗa wolo na kan wu mu.

⁹Ayiwa, sipyii piimu pu bye wà na fara nɗhɗɗe pu na ge, a Bowazi di pu beeri pye: «Yee pu wa li seereɗe nijaa na jo yaaga yaaga k'a bye Elimeleki mu ge, ni yaaga yaaga k'a pye Kilijon ni Makilon mu ge, ne yee beeri sho Nɗmi mu. ¹⁰Lee funjo ni n'a da Mowabu shi shen Wuruti lo na pye na sho, Makilon ya xu na cee wemu yaha ge, kɗnhɗo shi di ba da

wu nixhugo ki mu, na fara lee na, kōnhō wu mege ki ganha bu biin fēfēfē wu cebooloo pu niḡe ni wu to kulo li ni we. Yee pu wa lee wo sēereē nijaa.»

¹¹ Ayiwa, nōhōlē pu fara sipyii pusamaa beeri na piimu beeri pu bye kulo li tajege ki ḡō na ge, a pu beeri di jo: «Uun, wēe wa li sēereē. Cee we w'a jin ma puga ki ni ge, Tehene Baa Kile wu pu pye ba Arasheli ni Leya ḡe we, pee piimu p'a Izirayeli nagoo pu beeri se ge. Kile wu fanha kan ma mu Efirata shi wu ni, wu mege nigbōhō da ma mu Betilehemu kulo li ni!» ¹² Tehene Baa Kile wu nagoo nijehemēe da ma mu le cebilere le na, ma kpuun l'i bye Perezi wuu li tuugo, Tamari ya Perezi wemu se Zhuda mu ge.»

Nōmi ya ḡabige ka ta

¹³ Ayiwa, a Bowazi di Wuruti leḡe. A Tehene Baa Kile di duba wu mu. A wu yere yacere na, na funana se. ¹⁴ A Betilehemu wo cēe p'i ganha na Nōmi pyi: «Tehene Baa Kile w'a sōni! Sipya wemu w'a da ba ma lō wu yere ni ma keree beeri ni ge, w'a wee pye wee ya se nijaa. Kile wu mege nigbōhō da we pya

we mu Izirayeli fiige ki ni!» ¹⁵ We pya we na ba ma luu niḡe, na yere ni ma keree ni ma ni ma leḡe ki be ni. Ma ja shō we, w'a ye jalaa gbarashuun na, bani ma kaa l'a dan wu ni. Wee w'a ke ḡabige ke se ma mu.

¹⁶ A Nōmi di pya wu co, na wu taha wu dodonḡō na. Wee shiin w'a wu lō, na ganha na wu biini. ¹⁷ A Nōmi wo tiinpii cēe p'i ganha na mujonḡō waa na yu: «Nōmi ya ja ta!» Pu ni Nōmi ni, a p'i pya wu mege le na Obedi (lee kōri ḡe wemu w'a fungōngō yeri sipya na ge). Obedi w'a pye Izayi wo to we, Izayi di ḡe saanna Dawuda to.

Saanna Dawuda nōhō tayirige

¹⁸ Perezi wo kadugo ki sipyii pu meye yi ye:

Perezi w'a Esirōmu se.

¹⁹ A Esirōmu di Aramu se.

A Aramu di Aminadabu se.

²⁰ A Aminadabu di Nasōn se.

A Nasōn di Salimō se.

²¹ A Salimō di Bowazi se.

A Bowazi di Obedi se.

²² A Obedi di Izayi se.

A Izayi di saanna Dawuda se.

Zhonasi

*Seme wemu w'a Kile tudunmwo
Zhonasi keree yu ge*

Zhonasi ya fe na gbee Tehene Baa Kile naha na

1 Caŋa ka Tehene Baa Kile ya Ami-tayi ja Zhonasi pye:[†] ²«Yiri, m'a she Ninive[‡] kugbwo li feni! M'a she jo ni kulo li sheen pu ni ni mujuugbwo ni, bani pu kuumo p'a pele ye ne naha taan.» ³Ga a Zhonasi di yiri, na wu baa gbee Tehene Baa Kile naha na. Lee funŋo ni a wu gari Zhopa suumwo lɔho ki kɔɔɔɔ yi tayerege ki ni, na she kɔɔɔɔ ka ta wà kemu bi se Tarisisi ni ge. A wu jé jé pereme pu kan, na jé tiin kɔɔɔɔ ki ni na gaanji ni pee ni Tarisi ni, kɔnhɔ wu laha Tehene Baa Kile taan.

⁴Ga a Tehene Baa Kile di kafeeɔɔɔɔ ke yirige suumwo lɔho ki na. A kafeeɔe k'i sii pele fo kɔɔɔɔ ki na zhaa di gyeegi. ⁵A kɔɔɔɔ ki kapyebyii p'i sii fya fo xuuni. A pu beeri di ganha na pu kilelee neeri. A p'i kɔɔɔɔ ki funŋo tuguro ti wolo wá lɔho ki ni, kɔnhɔ kɔɔɔɔ k'i faha. Lee bi Zhonasi ta wee ya tigi kari fo kɔɔɔɔ ki maazana ki ni, na she sinne ŋmuno tara wà. ⁶A kɔɔɔɔ ki paavwo wu gari Zhonasi feni, na she wu pye: «Mu d'a sinne yaha na ŋmunwo do? Ma be wu yiri m'a ma wo Kile wu neeri. La wa la ni wu na wu funŋo sha ni wù kaa ni, na wù ŋunŋo wolo, kɔnhɔ wù ganha bou gyeegi we.»

⁷Ayiwa a kɔɔɔɔ ki kapyebyii p'i puyeye: «Yi pa wù kagaanshaan pye, wemu wuu na ke bɔɔɔɔ ke wa nɔni wù na ge, kɔnhɔ wù weefwo ce.» A p'i kagaangaa ki shan, a Zhonasi wo kagaan l'i lɔ. ⁸A

p'i Zhonasi pye: «Lemu li wa ke bɔɔɔɔ ke nɔni wèe na ge, lee jo wù mu. Mii mu d'a yiri we? Labye weke tuugo mu di wa byi we? Fiige keke shen mu di ne we? Shi weke shen mu di ne we?» ⁹A Zhonasi di pu ŋɔ sho na: «Heburu ne ne, Tehene Baa Kile ne bele, Fugba Kile we, wee wemu w'a suumwo lɔho ni niŋe ki yaa ge.» ¹⁰A wu pu pye sanha na Tehene Baa Kile naha na wee ya fe na gbee. A p'i sii fya fo xuuni, na Zhonasi pye: «Naha na ma d'a le pye we?» ¹¹A suumwo lɔho ki lokuruyo y'i ganha na bele na se naha na, lee funŋo ni, a p'i Zhonasi pye: «Leké wèe d'a yaa na pye mu na, kɔnhɔ lokuruyo y'i yere we?» ¹²A Zhonasi di pu pye: «Yi na lɔ wá suumwo lɔho ki ni, lokuruyo yi na yere, bani ne li ce jo ne wuu na ke kafeeɔɔɔɔ ke wa yee taa.» ¹³A kɔɔɔɔ ki kapyebyii p'i pu se beeri pye, kɔnhɔ p'i kɔɔɔɔ ki paa fulo koŋo ki na, ga pu ya já we, bani la li bi faraa lokuruyo yi bele wu na. ¹⁴Wee tuun wu ni a p'i Tehene Baa Kile neeri na: «Ee! Tehene Baa Kile ŋunŋo jaari wù na, ma ganha bu wù yaha wù kyeegi we ná we wuu na we. Ma ganha bu jaagi baa fɔɔ shishan foo yege wù na we, bani lemu l'a taan mu mu ge, Tehene Baa Kile, lee mu ya pye.» ¹⁵Lee kadugo na a p'i Zhonasi co, na wu wá suumwo lɔho ki ni. Lee taapile li ni a lokuruyo ye ni kafeeɔe ki beeri di yere. ¹⁶Ba lee ya pye we, a kɔɔɔɔ ki kapyebyii p'i sii fya fo xuuni Tehene Baa Kile na. A p'i saraya wolo kan Tehene Baa Kile mu, na ŋɔɔɔ be faa wu mu.

Zhonasi ya Kile neeri na wu yaha fya wu funŋo ni

2 Wee tuun wu ni a Tehene Baa Kile di fyatabaaga ka pye k'a she Zhonasi lɔ jo. A wu caya taanri ni nibiye taanri pye

[†]1:1 2 Saannaa 14:25

[‡]1:2 Ninive wu bi bye Asiri fiige ki wo kugbwo le. Kee fiige ke ni Izirayeli bi bye peen, lee na Jonasi funŋo bye Kile wu ŋunŋo jaari pu na we.

kee fyatabaaga ki funḡo ni.[¶] ²Na Zhonasi yaha fya wu funḡo ni, a wu wu Kafḡo Tehene Baa Kile wu ḡeeri na:

³«Na ne yaha na kanhama pu ni, Tehene Baa Kile ne mu ḡeeri, a mu di ne ḡo shḡ.

Na ne yaha xu wo nibiige ki ni, ne mēe su mu feni, a mu di ne mēe li logo.

⁴M'a bi na wá suumḡo locogḡo ki nḡhḡadaan.

A lḡhḡ k'i na ḡuḡo ḡo.

A suumḡo lokuruyo y'i fḡo toro na ḡuḡo ni.

⁵Ne bi yu jo m'a na kḡri laha maye taan. Ga ne na ba ma Fefere Peere Pugbḡhḡo ki ḡa sanha.

⁶Suumḡo lḡhḡ k'a fḡo ne ḡuḡo ḡo fo ne na zhaa di xhuu.

Suumḡo lḡhḡ k'a ne maha círi.

Suumḡo lḡhḡ ki nḡhḡadaan ḡà k'a bi ne katige ki migile.

⁷Ne bi tigi fo faaboboyo yi nḡhḡadaan.

ḡiḡe ki ḡo bi tḡo wá ne na ma xḡo fo badaa badaa.

Ga a mu di ne ḡiḡi wo wu yeege wecogḡo ki ni,

Tehene Baa Kile, na Kafḡo we.

⁸Tuun wemu ni ne bi zhaa di xhuu ge, a ne funḡo di do ni mu Tehene Baa Kile kaa ni.

A mu di ne ḡerege ki logo

na ma yaha ma Fefere Peere Pugbḡhḡo ki ni.

⁹Piimu p'a yapereḡe ki peḡe ge, kee kiimu ki ḡe ḡuḡo baa ge

pee ya pu wo ḡiḡaara takoro li yaha.

¹⁰Ga ne wi ge, ne na ba ma masḡoḡo yoyo cee,

na saraya wolo kan ma mu.

Ne ḡofaaya yemu faa ma mu ge,

ne na ba yee beeri wolo yi tehene na,

bani mu Tehene Baa Kile w'a sipya ḡuḡo wo.»

¹¹Ayiwa a Tehene Baa Kile di jo ni fya wu ni, a wu she Zhonasi tereḡe shan kogḡo ki na.

Ninive sheen ya daajeḡe jo pu jurumu wu na

3 A Tehene Baa Kile di Zhonasi pye sanha wu tḡḡiḡi shuun wuu ni na: ²«Yiri, m'a she Ninive kugbḡḡo li feni! Jomḡo pemu n'a jo ma mu ge, m'a she pee yere pye ni mujuugbḡḡo ni!» ³Wee tuun wu ni a Zhonasi di yiri, na gari Ninive kulo li ni ba Tehene Baa Kile ya yi jo we. Kugbḡḡo li bi sii pye Ninive, ma bu jo m'a li ḡaari, cabyaa taanri ma da bye, ma na li círi. ⁴A Zhonasi di caḡa nigin ḡara pye na na mujuu waa na yu: «Cabyaa keḡe shisheere (40) ḡiḡa kadugo na Ninive w'a da gyeggi.» ⁵A Ninive sheen di dà Kile Kafila wu na. A p'i yi jo waha kulo li sheen pu beeri mu na pu suun le, na co nḡhḡpiire ti na, na she nḡo sipyileye yi na, a pu beeri di bḡrḡyḡo fàya[§] le.

⁶Ba pee jomḡo p'a nḡo Ninive fanhafḡḡo wu na we, a wu yiri laha wu saanra koro li na, na wu saannaa fadegbḡhḡo ki wolo yaha, na bḡrḡyḡo fàya le, na diin shḡḡnrḡo ni^{**}. ⁷A saan wu ni wu fanhafegḡiḡi p'i we saliya we teḡe kan kulo li sheen pu beeri mu na:

«Sipyii fara yapḡrḡyḡo yi na, niye fara yatḡḡopya wu na, ka shishiin ganha bu yaaga le ki ḡo ni we. Ka shishiin ganha bu li we, ka shishiin ganha bu lḡhḡ be gba we. ⁸Sipyii pu beeri di bḡrḡyḡo fàya le, p'i ya le yapḡrḡyḡo yi be na, pu da meheḡe suu Kile feni, p'i daajeḡe jo pu kapyeguḡḡḡo kee ni pu katiibaagaa ki na, p'i ki ḡo yaha. ⁹Kile bi ḡiin wu ba bḡḡḡḡo kemu nḡo wù na ge, la wa

¶2:1 Macoo 12:40

§3:5 Na bḡrḡyḡo fàya le, lee ya li shee na p'a daburaje jo pu jurumu wu na.

**3:6 Na tiin shḡḡnrḡo ni, lee ya li shee na p'a daburaje jo pu jurumu wu na.

la ni wu na ba ɲuɲɔ ɲaari wù na, na wu fungɔngɔ ɲeri, kɔnhɔ wù ganha bu gyɛɛgi wɛ.»

¹⁰ Ayiwa a Kile di pu ɲa p'a daajeɲe jo, na pu kapyeguɲɔɔ ki ɲɔ yaha. Wu bi bɔɔngɔ kemu gbegele pu kaa na ge, wu ya kee yaha nɔ pu na nige wɛ.††

Zhonasi luu ya yiri na naha na Kile ya ɲuɲɔ ɲaari Ninive‡‡ sheen na wɛ

4 Ayiwa a lee di sii soro Zhonasi ni, a wu luu di sii yiri fo xuuni. ² A wu Tehene Baa Kile ɲɛeri na: «Tehene Baa Kile, ta ye be ne bi jo ma na yaha na fiige ki ni wɛ? Go le na ne bi fe na se Tarisisi ni, bani ne li ce jo mu ɲɛ Kile wemu w'a saama pyi, na ɲuɲɔ ɲaari ge. Mu luu ya yiri tɔvuyo na wɛ, ma taanɲɛɛge ki be d'a pele. Mu bu bɔɔngɔ be ɲaha tii wa na, kee be daajeɲe na jé ma ni. ³ Ayiwa Tehene Baa Kile, na munaa li wolo nime, bani xu ya pɔɔɔ ne mu ɲiifɛere ti na.» ⁴ A Tehene Baa Kile di wu pye: «Ta kapii wa mu mu mu wu ma luu yirige le na ge?»

⁵ A Zhonasi di foro Ninive kugbɔɔ li ni, na she diin kulo li Kile-nɔhɔ ki na. A wu gba wa yereɲe wà, na diin wee ɲime ni, lemu na ba kulo li sheen ta ge, na ganha na lee ɲaha wii. ⁶ Wee tuun wu ni

a Tehene Baa Kile di gbogo tirige ka pye k'a fin foro, na dɔ, na ɲime tirige Zhonasi ɲuɲɔ na, kɔnhɔ wu funɲɔ di ɲiɲe wu kanhama pu na. A kee tirige ki kaa di sii taan Zhonasi ni. ⁷ Ga kee caɲa ki ɲimuguro, kpeenge ki na ɲɔ kɔn na woni, a Kile di fyenge pye k'a jé gbogo tirige ki ni, na ki li, a k'i waha. ⁸ Ba caɲa k'a pa foro wɛ, a Kile di kafɛɛge nivugo yaha pa na yiri Kile-nɔhɔ¶¶ ki na. A caɲa k'i dara Zhonasi ɲuɲɔ ki na fo wu na zhaa di jiregi. A wu xu ɲɛeri Tehene Baa Kile mu, a wu jo: «Xu ya pɔɔɔ ne mu ɲiifɛere na.» ⁹ A Kile di Zhonasi pye: «Ta kapii wa mu mu mu wu luu yirige ke gbogo tirige ke kaa na ge?» A Zhonasi di Kile pye: «Uun! Kapii wa ne mu ne wu luu yirige fo na nɔ xu be na.» ¹⁰ A Tehene Baa Kile di jo: «Mu ya ta labye wa shishiin be pye ke tirige ke na kɔnhɔ k'i le wɛ, ga ki ɲiɲaara d'a jé mu ni. Piige ka ni k'a fin, na xhu piige ka ni. ¹¹ Wee tuun wu ni ɲaha na mu di giin ne ganha bu ɲuɲɔ ɲaari Ninive kugbɔɔ li na-ɛ wɛ? Lee lemu sipyii p'a ɲehɛ sipyii kabɔfoɲɔɔ xhuu nigin ni kelee shuun (120.000) na ge, pee piimu pu ɲɛ wa ya wu kanige ce wolo wu kamene ni-ige, na fara yapɔɔɔɔ ɲiɲehɛye be na.

††3:10 Macoo 12:41; Luka 11:32

‡‡4:0 Ninive wu bi bye Asiri fiige ki wo kugbɔɔ le. Kee fiige ke ni Izirayeli bi bye pɛɛn, lee na Jonasi funɲɔ bye Kile wu ɲuɲɔ ɲaari pu na wɛ.

¶¶4:8 Siwaga ki bye Kile-nɔhɔ ki na, lee l'a bi kafɛɛge ki pye k'a wɛri.

Macoo

Kile Jozaama pe pu wa wu Ja Yesu Kirisa kaa yu ge, Macoo wo nigama

Jɔɔ wu je Macoo wɛ?

Macoo be wu bye Yesu wo tudunmɔ ke ni shuun wu ni. Girekii p'a Macoo we yiri (Macoo 9:9-13), Heburuu ma jo Levi (Marika 2:14; Luka 5:27, 29). Wee Egilizi w'a wii na wee w'a Macoo Kitabu wu ka.

Fanhafɛ wari shɔvɔ wu bye wii. Na Yesu yaha jɛɛ ke na wee tuun wu ni Yawutuu bi bye Orome shɛen wo fanha ki nɔhɔ ni. Fanha ki bye kii Yawutuu p'a munaa pereme kaan. Saan wu bi ma pii jaha bulo p'a munaa pereme pu shuu Yawutuu pu mu. Teegeɛ nɛɛheɛɛ funɔ ni piimu jaha saan wu bi ma bulo ge, Yawutuu pu ma bye pii. Pee kaa je ma dan Yawutuu pusamaa ni wɛ, bani p'a sɔ Orome shɛen pu mu na kapyɛɛ pyi pu mu. Pee fanhafɛ wari shɔvɛ pu p'a bi sipyii pu ɔmahana, na la faraa munaa pereme pu be na, kɔnhɔ pu be di bye lafɛ. Yawutuu pu bi pee wii kɔɔ ke beeri wo jurumu fɛɛ. Ga Yesu ya jɔɔ naari Macoo na, na wu yiri.

We Jozaama Kitabu we kakana jɔɔ

Macoo ya we Kitabu we fanha jɛhe Yawutuu shizhaa na. Wu seme wu kapugbɔhɔ ki je na: Yawutuu pu wo saan wu je Yesu, wemu wo jɔmɛ Kile tudunmɔ p'a lɔ ge.

Macoo ya Yesu kalaa wu taa tayereye kaguro: **1** Faaboboɔ ki jɔɔ wo kalaa we (Macoo 5—7). **2** Yesu ya piimu tun pu she Kile saanra ti kaa jo ge (Macoo 10). **3** Fugba saanra ti wo talɛɛ (Ma-

coo 13). **4** Sipya jiiɛɛɛ pyegana wu cebooloo n'a daa fɛɛ tɛ ni (Macoo 18). **5** Kalaapiire ti na ja Yesu cabaɔa caɔa sige sigɛgana lemu na ge (Macoo 24—25).

Jozaama Kitabu wu kafila jugbɔɔ

Macoo 1—2 Yesu Kirisa nɔhɔ tayirige ni wu se se keree.

Macoo 3:1—4:11 Yohana Batizelipye wo Kile Jomɔ yere ni Yesu batizeli ni wu nɔwuuro.

Macoo 4:12—18:37 Yesu wo labye we Galile fiige ki ni.

Macoo 19—20 Yesu nigariwo Zheruzalemu ni.

Macoo 21—28 Yesu wo labye we Zheruzalemu ni. P'a wu she wà, na wu co, na wu gbo. A w'i ba je.

Yesu Kirisa nɔhɔ tayirige seme

(Luka 3:23-38)

1 Yesu Kirisa nɔhɔ tayirige seme w'a we. Yesu ya foro saannaa Dawuda shi ni, Dawuda d'a foro Ibirayima shi ni.

² Ibirayima w'a Ishaaga se.

Ishaaga di Yakuba se.

Yakuba di Zhuda ni wu ceboronamaa se.

³ Zhuda di Fɛresi ni Zara se, pu nu wu bye Tamari.

A Perezɔ di ɛsirɔmu se,

ɛsirɔmu di Arami se.

⁴ Arami di Aminadabi se.

Aminadabi di Nasɔn se.

Nasɔn di Salimɔ se.

⁵ Salimɔ di Bowazi se, wu nu wu bye Araxabi.

Bowazi di Obedi se, wu nu wu bye Wuruti.

Obedi di Zhese^{§§} se.

⁶ Zhese di saannaa Dawuda se.

§§1:5 Zhese: Wee ninumu p'a byi Izayi.

Saannaa Dawuda di Solomani se, wee nu
wu bi fenhe pye Uri shɔ.

⁷ Solomani di Orobowamu se.

Orobowamu di Abiya se.

Abiya di Azafu se.

⁸ Azafu di Zhozafati se.

Zhozafati di Zhoramu se.

Zhoramu di Oziyazi se.

⁹ Oziyazi di Zhowatamu se.

Zhowatamu di Akazi se.

Akazi di Ezekiyasi se.

¹⁰ Ezekiyasi di Manase se.

Manase di Amɔ se.

Amɔ di Zhoziyasi se.

¹¹ Zhoziyasi di Zhekoniya ni wu ce-
boronamaa se. Wee tuun wu ni a p'i
Izirayeli sipyii pu co na kari Babilɔni
ni.

¹² Pee sipyii pu na co xɔ na kari Ba-
bilɔni ni,

a Zhekoniya di Salaceli se.

Salaceli di Zorobabeli se.

¹³ Zorobabeli di Abiyudi se.

Abiyudi di Eliyakimu se.

Eliyakimu di Azɔri se.

¹⁴ Azɔri di Sadɔki se.

Sadɔki di Akimu se.

Akimu di Eliyudi se.

¹⁵ Eliyudi di Eleyazari se.

Eleyazari di Matan se.

Matan di Yakuba se.

¹⁶ Yakuba di Yusufu se.

A Yusufu di bye Mariyama poo we.
Yesu we w'a yiri Kirisa ge, a Mariyama
di wee se.

¹⁷ Shi wu segee ke ni shishɛɛre wu je
Ibirayima ni Dawuda tɛ ni. Lee kadugo
na a shi wu segee ke ni shishɛɛre di bye
Dawuda ni Izirayeli sheen coduun wu tɛ
ni na kari Babilɔni ni. A shi wu segee ke
ni shishɛɛre di bye na lɔ wee tuun wu na
na pa gbara Yesu seduun wu na.

Yesu Kirisa segana

(Luka 2:1-7)

¹⁸ Yesu Kirisa segana li le. Wu nu
Mariyama wu bi bye Yusufu curɔ. Ga na
pu yaha pu sanha binne ja na we, a Fefɛere
Munaa sefɛere di digi Mariyama na, a
w'i yere yacere na. ¹⁹ Wu curɔ Yusufu
wu bye sipyitiime, wu funɔɔ bye wu
Mariyama mege kyeege we. A w'i li kɔn
wuyɛ funɔɔ ni na w'i tee curɔɔ te kyeege
ɲmɔhɔɔ ni. ²⁰ Na Yusufu yaha ni kee
fungɔngɔ ki ni, a Kile wo meleke wa di
ba wuyɛ she wu na ɲmunɔɔɔ ni, na yi
jo wu mu na: «Dawuda ja Yusufu, ma
ganha bu fya Mariyama leɲɛ na we, bani
Fefɛere Munaa sefɛere ni w'a yere yacere
na. ²¹ Wu na ba funana se, m'a lee mege
le Yesu, bani wu na ba wu sipyii pu shɔ
pu jurumu wu na.»

²² Kee keree ki beeri ya pye mu, kɔnhɔ
Kafɔɔ Kile bi yemu jo wu taatuunnɔ li wo
Kile tudunmɔ wu ɲɔ ni ge, yee ɲɔ di fa
na:

²³ «Li wii, doniɲɛ fuceri nacebaa na ba
yere yacere na,

na funana se. Li mege na le na
«Emanuweli,»*

lee kɔri je «Kile je wɛɛ niɲɛ ni.»

²⁴ Ba Yusufu ya yiri ɲmunumɔ pu na
we, na li pye na be ni Kafɔɔ wu meleke
wu wo kafilajo wu ni. A wu Mariyama
furu ɲɔ. ²⁵ Ga pu ya pinne ja na we, fo na
she Mariyama pye w'a tigi wu funazhiere
na. A Yusufu di pya wu mege le Yesu.

Wɔɔɔ cɛvɛɛ ya pa na yiri Kile-nɔhɔ na

2 Yesu ya se Zhude fiige ki ni,
Betlehemu ni, saannaa Herɔdi caɲa
pii ni. Wu nizexhɔɔ ki na, a wɔɔɔ cɛvɛɛ
pii di ba na yiri Kile-nɔhɔ na, na nɔ
Zheruzalemu ni. ² A p'i yegeɲɛ pye na:
«Yawutuu wo saan we w'a se nime ge,
mii wu wa we? Wɛɛ ya wu wɔɔɔ ja, na

*1:23 Ezayi 7:14

wèe yaha Kile-nòhò ke na, na ba di ba wu pèlè.»

³Ba saannaa Heròdi ya yee logo wè, a l'i wu paha wò fo xuuni, na fara Zheruzalemu shèen bèeri na.

⁴A Heròdi di saraya paha shòonrivee jupjofee|saraya paha shòonrivee jupjofò, ni saliya karamògòlò pu bèeri pinne, na pu yege na: «Kirisa wemu wu jè Saan ni Izirayeli wo Shòwò wu ge, mii wu d'a yaa na se wè?» ⁵A p'i wu jò shò na: «Zhude fiige ki ni Betilehemu kulo li ni, bani Kile tudunmò w'a li ka na:

⁶«Mu Betilehemu we wu wa Zhude fiige ki ni ge, mu wa Zhude fanha kulogoo ki bèeri nifenhefenhene-e de, bani jupjofògò wa na ba foro mu ni, wee na ba wu shi Izirayeli wu naha.»[†]»

⁷Lee kadugo na a Heròdi di wòrò cèvèe pu òmòhò yiri, na pu yege xuuni, lee wòrò li jaduun wu keree na. ⁸Na xhò na pu tun kari Betilehemu ni, na jo: «Yi she le pubinne le sha xuuni. Yi bu she li ja, yi ba yi jo na mu, kònhò na be di she li pèlè.»

⁹Ba wòrò cèvèe p'a saan wu jomò pu logo wè, na gari. P'a wòrò lemu ja na pu yaha Kile-nòhò ki na ge, a lee wòrò l'i doro pu paha na, fo na she nò pubinne li xuu wu ni, na yere wee xuu wu jupjò na. ¹⁰Wòrò cèvèe p'a lee wòrò li ja tuun wemu ni ge, na funjò taan xuuni. ¹¹Ba p'a jé puga ki ni wè, na pubinne le, ni li nu Mariyama ja. A p'i nuguro sin, na pubinne li pèlè, na pu yereye jò mugi, na pubinne li kan sanni, ni perewa yan-muyò ya be, yee jè nudanga yawurire, ni nudanga sìnme pemu jè na mire ge. ¹²Lee kadugo na, a Kile di pu kaala òmunògò ni na pu ganha bu guri zhe

Heròdi yìri wè. A p'i gari pu fiige ni koo latii ni.

P'a paa kari ni Yesu ni Misira fiige ki ni

¹³Wòrò cèvèe pu nigaraga na a Kile wo meleke wa di wuye she Yusufu na òmunògò ni, na pu pye: «Yiri, m'a baa kari ni pya wu ni wu nu wu ni Misira ni, m'a she diin wà fo di ba she jo ni ma ni tuun wemu ni, bani Heròdi na ba pya wu shaa di gbo.» ¹⁴A Yusufu di yiri kee piin-ujò ki ni, na baa ni pya wu ni wu nu wu ni, na kari Misira ni. ¹⁵A p'i she diin wà fo na she Heròdi pye w'a xu. Kee keree k'a pye, kònhò Kafò Kile ya jomò pemu jo wu tudunmò wu jò ni ge, pee jò di fa na: «Nè na ja wu yiri yeege Misira fiige ki ni.»[‡]

P'a nòhòpiire ta gbo

¹⁶Heròdi ya li ja na wòrò cèvèe p'a wu jò faanna ge, a wu luu di yiri xuuni. A wu sipyii tun kari na pu Betilehemu ni wu tàan kulogoo ki funabiire ti bèeri gbo, temu ti jè ti yee sanha doro shuun tàan wè ge, wòrò cèvèe p'a tuun wemu she ge, na be ni wee ni. ¹⁷Wee tuun wu ni Kile tudunmò Zheremi bi yemu jo ge, a yee jò di fa. Wu bi jo na:

¹⁸«Sipyii ya mehèe logo na foro Arama koomò pu ni: Xugujò ni sipyaa. Araseli w'a wu nòhòpiire yamehèe suu. Pu ya wu fèhèje ta kònhò wu luu di jirje wè, bani p'a xu xò.»[¶]

P'a kuri foro Misira ni

¹⁹Heròdi nixhugo na a Kile wo meleke wa di wuye she Yusufu na òmunògò ni, na wu yaha Misira fiige ki ni. ²⁰A wee

[†]2:6 Mishe 5:1-2

[‡]2:15 Oze 11:1

[¶]2:18 Zheremi 31:15

meleke wu jo: «Yiri m'a guri ni pya wu ni wu nu wu ni Izirayeli fiige ki ni, bani pi-imu pu bi pya wu shaa di gbo ge, pee ya xu.»²¹ A Yusufu di yiri, na guri ni pya wu ni wu nu wu ni Izirayeli fiige ki ni.²² W'a logo na Arikilasi w'a tiin wu to Herodi wu tateenge ki ni, na pye Zhude fiige ki saan ge, a Yusufu di fya wu ya soɔ na she wà we. A Kile di wu funɔ to ɲmunɔɔ ni, na wu she Galile fiige ki ni.²³ A wu she diin kulo la ni wà lemu mege ki ɲe na Nazareti ge, konhɔ Kile tudunmɔɔ pu bi yemu jo na Yesu na ba yiri Nazareti shen ge, yee ɲɔ di fa.

Yohana Batizelipye wo Kile jomɔ yere

(Marika 1:1-8; Luka 3:1-18;

Yohana 1:19-28)

3 Ayiwa, caɲa ka Yohana Batizelipye ya kari siwaga ki ni, Zhude fiige ki ni, na she Kile jomɔ pu yere li ɲɔ kɔn wà.² Wu bi sipyii pu yeri na: «Yi daajeɲe jo yi jurumu wu na, bani Kile saanra[§] t'a tɛɲɛ.»³ Yohana Batizelipye kaa Kile tudunmɔɔ Ezayi bi byi na:

«Mujuu l'a fòro siwaga ki ni na:

«Yi Kafɔɔ wu koo li yàa!

Yi wu korogoo ki tiil!»**

⁴Fàya yemu yi bye Yohana na ge, yee bi yàa ni ɲɔhɔyɔ shiire ni, sɛge di ɲe wu yapɔɔɔ. Kabeeye ni wegeye funɔ sere, yee yi bye wu ɲalige.⁵ Zheruzalem sheen, ni Zhude fiige ki bæri, ni Zhuruden Gba wu kabanugo kulogoo ki bæri bi se Yohana yiri,⁶ na yeree pu jurumu wu na, na puye kaan Yohana mu wu na batizeni Zhuruden Gba lohɔ ki ni.⁷ Ba Yohana ya li ɲa na Farizheen, ni Sadiusheen niɲehemɛ pu bi ma na puye kaan wu mu wu na batizeni we, a wu pu pye: «Yee matɔn nagoo piiri, jɔɔ w'a

yee kaala na yee pu paa Kile wo loyire nibana li ɲaha na we?»⁸ Kapyege kiimu k'a li shee na y'a daajeɲe jo yi jurumu wu na ge, y'a kee pyi.⁹ Yi ganha ba yi funyɔ kɔɔn ye na Ibirayima wu ɲe yee to we. Bani n'a da yi jo yi mu, Kile na já ye faakageeye ye ɲeri na pye Ibirayima nagoo.¹⁰ Kacerege k'a lɔ na xɔ, di da tiye yi niye yi cere. Tige bæri ki ɲe ki ya nagoo nizaamaa pyi-i ge, kee na ba gɔn, na ki wà na ni.

¹¹«Ne kunni w'a yee batizeni lohɔ ye ni. Lee w'a li shee na y'a daajeɲe jo yi jurumu wu na. Ga wa w'a ma ne kadugo, wee fanha ya ɲehɛ ne wogo na. Ali na wu tanhaya ye ye pyaa be wolo wu tɔɔyɔ na, ne yaa ni lee ni we. Wee na ba yi batize Fefeere Munaa ni na ni.»^{††}¹² Wu shinma fɔ fɔ yaaga ki wa wu keɲe ni. Wu na ba sigiye yi fɔ na wolo shinmapya wu ni. Wu na ba shinmapya wu keme, na wu le wu kpɔɔn ni. Ga wu na ba sigiye yi sòrogo nafugibaaga ni.»

Yohana ya Yesu batize

(Marika 1:9-11; Luka 3:21-22)

¹³Ayiwa, a Yesu di yiri Galile fiige ki ni na pa Zhuruden Gba wu ɲɔ na Yohana yiri, konhɔ Yohana di ba wu be batize.¹⁴ A Yohana di ganha na li shege, na jo: «Mu w'a yaa na ne batize goo, a m'i deree na ma ne mu ya?»¹⁵ A Yesu di wu pye: «Soɔ lee na, lee di bye mu nime, bani lee pyegana li funɔ ni w'à da Kile wo ɲidaan wu pye.» A Yohana di soɔ, na wu batize.¹⁶ Ba Yesu ya batize na xɔ we, na foro lohɔ ki ni. Taapile ni a fugba wu ɲɔ di mugi. A Yesu di Kile Munaa li ɲa li na diri na ma wu mu ba gbegbe shazhira ɲe we, na ba do wu na.¹⁷ A mujuu la di foro

§3:2 Kile saanra: Tee ninuuro ti ɲe fugba saanra te. Yawutuu pu bi gbara p'a Kile mege yiri we, lee wuu na Macoo ya li kani wu wo Jozaama pu ni na fugba saanra.

****3:3** Ezayi 40:3

††**3:11 Na batize Fefeere Munaa ni na ni:** Lee kóri wu ɲe na Fefeere Munaa le, ni na ki na ba wu pye fefeere.

fugba wu ni na: «Ne jidaan Ja wu je we, wu kaa l'a dan ne ni tehene baa.»

Shitaanni ya Yesu taanna wii

(Marika 1:12-13; Luka 4:1-13)

4 Lee kadugo na a Fefeere Munaa di Yesu naha co na kari siwaga ni, konho Shitaanni di she wu taanna wii. ²A w'i suun le na ta cabyaa kelee shishere (40) ni nibiye kelee shishere. Lee kadugo na, a xuugo di wu ta. ³A Shitaanni di fulu wu na, na wu pye: «Ma bi je Kile wo Ja we, ye faakageeye ye pye na yi peri buuri.» ⁴A Yesu di wu jo sho na: «L'a ka Kile Kafila wu ni na: (No yalige ye wa sipya jo shaa we, ga fo jomjo pemu beeri Kile ya yu ge.)^{‡‡}»

⁵Lee kadugo na a Shitaanni di gari ni wu ni Fefeere Kulo li ni, na she wu yaha Kile-peere pugboho ki nidii li ni, ⁶na wu pye: «Ma bi je Kile wo Ja we, kon to niye na. Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na: «Kile na ma kaa jo wu mekeke pu mu, pee na ma co pu keye ni, konho ma togo ganha bu guu kagerere yafiin na we.»^{¶¶}»

⁷A Yesu di wu pye: «L'a ka be sanha Kile Kafila wu ni na: «Ma ganha ma Kafo Kile taanna wii we.»^{§§}»

⁸Lee kadugo na a Shitaanni di wu lo sanha na she yaha faabobotongo ka fugba ni, na she konjo saanra ti beeri, ni ti noko wu beeri she wu na, ⁹na wu pye: «Ma bu nuguro sin ne fee ni, na ne pele, ne na ye beeri kan ma mu.» ¹⁰Wee tuun wu ni a Yesu di wu pye: «She wa de, Shitaanni! Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na: «M'a ma Kafo Kile ye pele, ma da labye pyi wee ye nigin mu.»^{*}»

¹¹Ayiwa, a Shitaanni di laha wu taan, na gari, a mekeke pii di fulu wu na, na wu keree ya.

Yesu ya wu labye wu jo kon Galile fiige ki ni

(Marika 1:14-15; Luka 3:14-15)

¹²Ba Yesu ya pa yi logo na Yohana ya le kaso ni we, a w'i yiri wee xuu wu ni, na gari Galile fiige ki ni. ¹³Ga wu ya ta tiin Nazareti kulo li ni we, a wu she diin Kaperinomo kulo li ni. Lee bye Galile Gba wu jo ki na, Zabalun wo koomo pe ni Nefitali wo koomo pu ni. ¹⁴Lee ya pye mu, konho Kile tudunmo Ezayi bi yemu jo ge, yee jo di fa na:

¹⁵«Zabalun wo koomo pe ni Nefitali wo koomo pu ni, pee pemu pu je Galile Gba wu jo koomo pe,

Zhuruden Gba wu kadugo yiri ge, shi watii sheen ya nehe Galile wemu wo koomo pu ni ge.

¹⁶Sipyii piimu pu bi tiin nibiige ki ni ge, pee ya kpeenge nigboho ja. Piimu pu bi bye xu wo nibiige fiige ki ni ge,

kpeenge ya foro pee mu.»[†]

¹⁷Wee tuun we ni Yesu ya Kile Jozaama pu yere li jo kon na byi. Wu bi yu na: «Yi daajeje jo yi jurumu wu na, bani fugba saanra t'a teere.»

Yesu ya fyashaa shishere yiri

(Marika 1:16-20; Luka 5:1-11)

¹⁸Carja ka, na Yesu yaha wu na paari Galile Gba wu jo ki na, a wu fyashaa shuun ja, p'i je cebooloo: Simo, wee wemu p'a byi na Pyeri ge, ni wu ceborona Andire. Jo pu bi waa gba loko ki

‡‡4:4 Dutereno 8:3

¶¶4:6 Zaburuu 91:11-12

§§4:7 Dutereno 6:16

*4:10 Dutereno 6:13

†4:16 Ezayi 8:23; 9:1-2

ni. ¹⁹ A Yesu di pu pye: «Yi taha na feni, di yi pye sipyii shavεε.» ²⁰ Taapile ni a p'i jɔlɔɔ pu yaha wà, na daha wu feni. ²¹ A wu she naha na, na ceboronamaa shuun wa be na. Pee bye Zebede wo jalaa shuun: Yakuba ni Yohana. Pu wo jɔlɔɔ pee di bi jooli pu kɔrɔgɔ funɔɔ ni, ni pu to Zebede wu ni. A Yesu di pee be yiri. ²² Taapile ni a pee be di pu wo kɔrɔgɔ ki yaha wà ni pu to wu ni, na daha wu feni.

**Yesu ya sipyii kalaa, na
yama fεε cuuɔɔ**
(Luka 6:17-19)

²³ Yesu bi Galile fiige ki beeri naari, na kalaa kaan sipyii pu mu pu Kile-peɛɛɛ piyeye yi ni. Wu bi fugba saanra ti wo Jozaama pu yu, na yama tuuyo yi beeri xuu, na sipyii shuu pu fanhaxhɔɔɔ tugo beeri na. ²⁴ A Yesu mege di Siiri fiige ki beeri círi. A sipyii p'i ganha na yama fεε pu beeri tugoo na ma wu mu. Gban tuuyo beeri yi bye pee yama fεε pii ni: Jinaa bye pii ni, pii di ne kirikirizaanaa fεε, kabanuxuyo fεε ne pu ni. A Yesu di pu beeri cuuɔɔ. ²⁵ A sipyinehemεε di daha wu feni. Pee bi yiri Galile fiige ki ni, ni Dekapoli fiige ke, ni Zheruzalemu kulo le, ni Zhude fiige ke, ni Zhuruden Gba wu kadugo yiri.

**Kile Kafila yere lemu l'a pye
faaboboɔɔ ki nuɔɔ ni ge**

5 Ayiwa, ba Yesu ya sipyiire ti na we, na dugi tiin faaboboɔɔ ki nuɔɔ ni. A wu wo kalaapiire t'i fulu wu na. ² A wu ɔɔn na pu kalaa na:

Piike p'i ne duba nagoo pu wε?
(Luka 6:20-23)

³ «Piimu p'a li ce na funmɔ fεε pee ne Kile shizhaa na ge,
pee ne duba nagoo,
bani pee wuuro ti ne
fugba saanra te.
⁴ Piimu wo zɔlɔɔ p'a meheε suu ge,

pee ne duba nagoo.

Bani pee logoo na ba niɛ.

⁵ Piimu pu ne ni lotangaa ni ge,
pee ne duba nagoo.

Bani pee na ba niɛ ki ta na pye cen.

⁶ Piimu p'a tiime la pyi
ba yalige ni logbaga ne-ε ge,
pee ne duba nagoo.

Bani pee funyo na ba niɛ.

⁷ Piimu p'a nuɔɔ naari pusamaa na ge,
pee ne duba nagoo.

Bani Kile na ba nuɔɔ naari pee na.

⁸ Piimu wo zɔlɔɔ pu ne fεεfεε ge,
pee ne duba nagoo.

Bani pee na ba Kile na.

⁹ Piimu p'a naniɛ shaa k'i bye pu ni
pu sipyini te ni ge,
pee ne duba nagoo.

Bani pee na ba yiri Kile nagoo.

¹⁰ Kanhama ya noni
piimu na Kile wo nidaan bye funɔɔ ni ge,
pee ne duba nagoo.

Bani pee wuuro ti ne fugba saanra te.

¹¹ «Sipyii ba yi shehele, na yi kana, na kakuuɔɔ tuuyo beeri wo kafineye teri yi na ne mege wuu na, wee tuun wu ni yi ne duba nagoo. ¹² Yi funyo yi taan fo xuuni, bani yi saraa w'a pele fugba wu ni. Kile tudunmɔ piimu p'a toro yee naha na ge, mu p'a pee be kanha lee kanhagana li na.

Ke koɔɔ ke wo suumɔ ni ki kpeenge
(Marika 9:50; Luka 14:34-35)

¹³ «Yee pu ne ke koɔɔ ke wo suumɔ. Ga suumɔ tipoomɔ bu foro pu ni, naha na pu taan sanha we? Pee suumɔ pe da já yaaga be ɔɔ nige we, fo na pu wá kpeenge na sipyii tɔɔɔ ni p'a danhana. ¹⁴ Yee pu ne ke koɔɔ ke wo kpeenge. Kulo lemu l'a teɛ faaboboɔɔ nuɔɔ ni ge, lee ya já ɔɔwe. ¹⁵ Wa shishiin ya sokinna leni m'a yaaga shigile wu nuɔɔ ni we. Ga yaaga ka nuɔɔ ni ma ma wu taha, kɔnhɔ wu da kpeenge yeege puga ki jevεε pu beeri mu. ¹⁶ Mu yee be wo kpeenge k'a yaa na fɔro lee forogana li na sipyii pu

mu, kɔnhɔ pu da yi wo kapyegee niza-
aŋaa ki jaa, pu da baraga teri yi fugba
To Kile wu na.

Yesu ya pa saliya wu ɲɔ fa

¹⁷«Yi ganha ba giin na ne pa di ba saliya we, kelee Kile tudunmɔɔ pu wo jomɔ pu gbo we. Ne ta pa di ba yee gbo we, ga ne pa di ba yi ɲɔ fa. ¹⁸Can na n'a da yi jo yi mu, na fugba we ni ɲiŋe ke yaha, Kile wo saliya wu kamapile nifen-hefenhene be, kelee wu kamapile fudu-
unɔ nigin be wa da zho do we, fo na she keree ki beeri nɔ ki tehene na. ¹⁹Lee wuu na sipyaa sipya w'a saliya wu ɲɔmɛe nifenhefenhene nigin be kyeege ge, na nugo na sipyii pu kalaa lee ni ge, weefɔɔ na ba bye fugba saanra ti wo sipyii pu beeri wo nifenhefenhene. Ga sipya wemu ba saliya wu koo ɲaari, na sipyii pu kalaa lee ni, weefɔɔ na ba bye fugba saanra ti wo sipyigbo wa. ²⁰N'a da yi jo yi mu, yee bu bye yee di ya saliya karamɔgɔɔɔ pee, ni Farizheen pu ja tiime ni we, yee da ba je bada fugba saanra ti ni we.

Kile wo loyire li keree

²¹«Yee ya yi logo na l'a she wee sefelee pu na na: «Ma ganha ga sipya gbo we.»[‡] Sipyaa sipya w'a wu sipyinjii gbo ge, ki-iri wu da gon ma na. ²²Ga ne kunni w'a da yi jo yi mu jo sipyaa sipya w'a luu yirige wu ceboro taan ge, kiiri ya yaa na kon weefɔɔ na. Wemu bu wu ceboro pye na nahanaha wu ne wii, kiirikɔɔn kurunɔ k'a yaa na kiiri kon weefɔɔ na. Wemu bu wu ceboro pye na wu sicere fɔɔ, weefɔɔ ya yaa na le Jahaneme wo na ki ni. ²³Lee wuu na, ma bu yiri, na saraga lo, na ma da zhe ki wolo gan Kile mu saraya yi tawologo ki ni. A ma funɔɔ di do li na na kabebaana la m'a pye ma ceboro wa

na. ²⁴Ayiwa, m'a yaa na saraga ki yaha saraya yi tawologo ki ni, m'a guri, m'a fenhɛ she be ni ma ceboro wu ni, m'a na kuri pa ma saraga ki wolo ma kan Kile mu. ²⁵Sipya wa bu jaagi shan ma na kaa la na, na ma yiri kiirikɔɔn pu mu. La le maye ni, m'a be ni wee kiiri kɔɲii wu ni na yi yaha koo li na, kɔnhɔ wu ganha bu she ma le kiirikɔɔn pu keŋe ni, pee di ma kan gedii pu mu pu le kaso ni we. ²⁶Can na n'a da yi jo ma mu, ma bu je wee kaso wu ni, ma da ga foro wa ni wari pile nigin be foo ni we.

Dɔdɔɔɔ keree

²⁷«Yee ya yi logo na l'a she na: «Ma ganha ga dɔdɔɔɔ pye we.»[¶] ²⁸Ga ne kunni w'a da yi jo yi mu jo sipyaa sipya w'a cee wii, na wu la pye ge, weefɔɔ ya dɔdɔɔɔ pye xɔ ni wee cee wu ni wu zo wu na. ²⁹Ayiwa wee tuun wu ni, ma kanige nii le bu da lee na ne kapunɔ di ma le jurumu ni, li wehele wolo, m'a li wa taliige ni. M'a buun ma ceepuuro ti yatenge nigin ye ni, lee ya pɔɔ ma mu ma ceepuuro ti beeri ti je Jahaneme ni. ³⁰Ma kanige keŋe ke shiin bi ne kapunɔ di ma le jurumu ni, ki kon wa taliige ni. M'a buun ma ceepuuro ti yatenge nigin ye ni, lee ya pɔɔ ma mu ma ceepuuro ti beeri ti je Jahaneme ni.

Gbaxɔɔɔ keree

(Macoo 19:9; Marika
10:11-12; Luka 16:18)

³¹«Y'a jo be sanha na: «Ná wemu ba da wu sho gbaga xɔ, wufɔɔ wu gbaxɔɔɔ seme yaà kan wu mu.»[§] ³²Ga ne kunni w'a da yi jo yi mu jo sipyaa sipya w'a wu sho gbaga xɔ, dɔdɔɔɔ di ya ta pye kee gbaga ke wo kaxɔɔ ɲunɔ-ε ge, dɔdɔɔɔ ni weefɔɔ ya cee wu le. Ná wemu be w'a

[‡]5:21 Ekizode 20:13; Duterɔnɔme 5:17

[¶]5:27 Ekizode 20:14; Duterɔnɔme 5:18

[§]5:31 Duterɔnɔme 24:1

ceforogo ka lenje ge, dɔdɔɔ wee be ya pye.

Yi ganha ba gari we

³³ «Yee ya yi logo sanha na l'a she wèe sefelee pu na na: «Ma ganha ga kaaga kàa, m'a guri m'a kee kyeege we. Ga kaaga beeri m'a kàa Kafɔɔ naha tãan ge, kee beeri nɔ fa fo ki tehene.»^{**} ³⁴ Ga ne kunni w'a da yi jo yi mu jo yi ganha ba gari bada we. Yi ganha ba gari fugba we na we, bani wee ne Kile wo saanra|K-ile saanra koro le. ³⁵ Yi ganha ba gari piŋe ke na we, bani kee ne Kile wo tɔɔɔ tatahaŋa. Yi ganha ba gari Zheruzalemu kulo li na we, bani lee ne Saangbɔ wu wo kulo le. ³⁶ Ma ganha ba gari maye pyaa wo puŋɔ ke be na we, bani ma da já ma puŋhige nigin we wa be fiinje kelee di ki wɔ we. ³⁷ Yi sii jo ye «Uun» kelee «Ahayi». Ya bu fara yee na, Shitaanni ni yee ya foro.

Na kaa tege pye ma sipyini na, lee ya yaa we

(Luka 6:28-30)

³⁸ «Yee ya yi logo na l'a she na: «Nii li ne nii wo tege, gaan di ne gaan wo tege.»^{††} ³⁹ Ga ne kunni wa da yi jo yi mu jo wa shishiin ganha ga kakuunɔ taga kakuunɔ la foo tɔ we. Sipyaa wa bu kadaa ja ma kanige nibege ni, ke ki be tagi wu mu. ⁴⁰ Sipyaa wa ba giin wu ma yiri fanha mu, wu ma fadebire sho ma na, fadegbɔhɔ kiye pyaa be kan wu mu. ⁴¹ Fanhafɔɔ wa bu ma karamu na fo ma wu wo tuguro lɔ, m'a kilo nigin jaari ni ti ni, ti lɔ wu mu, m'a kiloo shuun jaari ni ti ni. ⁴² Wa bu yaaga ka neeri ma mu, wu kan. Wa ba foo shaa ma mu, ma ganha bu zhe lee ni we.

Yi peen pu taan yi mu

(Luka 6:27-28, 32-36)

⁴³ «Yee ya tee yi logo na l'a she na: «Ma nii wu taan ma mu,^{‡‡} m'a ma pen kɔ. ⁴⁴ Ga ne kunni w'a da yi jo yi mu, yi peen pu taan yi mu! Piimu p'a taha yaha yi na na gana ge, y'a Kile neeri pee mu. ⁴⁵ Yi To Kile we wu wa fugba we ni ge, kɔnhɔ yi ba bye wee wo nago. Bani wee ya wu wo caŋa ki yeege sipyikuunɔ ni sipyisaama beeri mu. W'a zanha shaan sipyitiime ni sipyitiibaaga beeri mu. ⁴⁶ Yee ya taan sipyii piimu mu ge, yee bu daan ni pee ye ni, kuduun weke y'i da da lee ni we? Ali ta lee ninunɔ be fanhafee wari shovve pu be wa byi we? ⁴⁷ Yee ba yi cebooloo pu ye nigin shaari, kagbɔ li wa lere ya? Ta lee ninunɔ be Kile cebaalaa pu be wa byi we? ⁴⁸ Yee kunni pu pye sipyii piimu nɔ ya fa ge, ma na jo ba yi fugba To Kile wu nɔ ya fa fagana lemu na we.

Yaaga kangana sipya mu

6 «Yi kaseege yaha yiye na, yi wo Kile koo para li ganha bu da bye na yiye shee ye sipyii na we. Yi ba lee pyi, yi da ba kuduun ta yi fugba To Kile wu mu we. ² Ma ba da yaaga ka kan funmɔ fee mu, ma ganha ba maga wi maye nahagbaa na we. Lee shuun shuun jovee pu wa byi Kile-peenje piyeye ye, ni kakuutoroyo yi ni, kɔnhɔ p'i da masɔɔ taa na yiri sipyii yiri. Can na n'a da yi jo yi mu jo pee ya pu wo kuduun wu ta na xɔ. ³ Ga ma ba da yaaga kan funmɔ fee mu, ma kanige keje ba kemu kaan, kamene wogo ki ya yaa na kee ce we, ⁴ kɔnhɔ kee yakanga ke di bye nɔmɔhɔɔ wogo. Lee bu bye mu, ma To wu w'a kaŋmɔhɔɔɔɔ naa ge, wee na lee wo kuduun kan ma mu.

**5:33 Levitike 19:12; Duterenome 23:21-23

††5:38 Ekizode 21:24

‡‡5:43 Levitike 19:18

Nerege pyegana

(Luka 11:2-4)

⁵ «Yi ba Kile j̄eri, yi ganha bu da bye shuun shuun jovee pii shi we. Pee wo ni-daan wu je me na yeree na Kile j̄eri Kile-peeje piyeye yi ni, ni kakuutoroyo yi ni, k̄nh̄o sipyii pu beeri di da pu naa. Can na n'a da yi jo yi mu jo pee ya pu wo kuduun wu ta na x̄o. ⁶ Ga ma ba da nerege pye, j̄e ma puga, m'a gbura ki t̄o wá maye na, m'a Kile j̄eri. Ma To we w'a keree beeri naa ge, wee na lee wo kuduun kan ma mu. ⁷ Yi ba da Kile j̄eri, yi ganha ba j̄uɔ baa jomɔ yu, yi da guroo pee ninumɔ na y'a yu t̄ɔɔɔii niɔheɔɔe ni, ba Kile cebaalaa pii ya li pyi we. Pee wa ma giin na pee bu jomɔ pe jehe, na pee jomɔ pe jehe funɔ ni Kile w'a da pee wo nerege ki sh̄o. ⁸ Yi ganha bu da yiye yaha pee shi we! Bani yee mago wa yaɔmuyɔ yemu na ge, yee To w'a yee ce na ta yee sanha yi j̄eri wu mu we. ⁹ Y'a Kile j̄eri mume:

«W̄ee To Kile, mu wemu wu wa fugba we ni ge,

Mu mege ki pye feefe.

¹⁰ Ma saanra ti pa.

Ma nidaan w'a byi niɔe ke na,

Ma na jo ba w'a byi pyegana lemu na fugba we ni we.

¹¹ W̄u niɔaa j̄olige kan w̄u mu.

¹² M'a w̄u kakuuyo yi yafa w̄u mu,

ba w̄ee be ya w̄u sipyiɔii wo kakuuyo yi yafani pu mu we;

p'a yemu pyi w̄u na ge.

¹³ Ma ganha bu w̄u yaha w̄u j̄e n̄owuro ni we,

ga m'a w̄u tanha Shitaanni na.

[Bani saanra te, ni sefeere te,

ni n̄ɔɔɔ we, yee beeri je Mu woyo tehehe baa.

Amiina.]

¹⁴ «Yi ba sipyii pusamaa wo kakuuyo yi yafani pu mu, yi fugba To wu na ba yi be wo kakuuyo yi yafa yi mu. ¹⁵ Ga yi bu

bye yi ya sipyii pusamaa wo kakuuyo yi yafani pu mu we, yi To Kile wu da ba yi be wo kakuuyo yi yafa yi mu we.

Suun legana

¹⁶ «Yi ba da suun le tuun wemu ni, yi ganha bu yi nahaya tanha, ba shuun shuun jovee pii ya li pyi pyegana lemu na we. Pee wa ma pu wo nahaya yi tanha, k̄nh̄o wa beeri bu pu ja, wufɔ di li ce na suun p'a le. Can na n'a da yi jo yi mu, pee ya pu wo kuduun wu ta na x̄o. ¹⁷ Ga ma ba da suun le, ma naha ki je, m'a lasikoli fara ma j̄uɔ ki na, ¹⁸ k̄nh̄o sipyii ganha bu li ce na suun m'a le we, fo ma To Kile wu ye, wee wemu w'a ma funɔ ce ge. Ma To Kile wu w'a kaɔm̄ɔh̄ɔɔ ki naa ge, wee na lee wo kuduun kan ma mu.

Naafuu tayaɔa niɔe

(Luka 12:33-34)

¹⁹ «Yi ganha ba naafuu faari da yeri naha yiye mu ke koɔ ke na we. Fȳenre ni tatɔn ya wu kyeeɔi, nagaalaa be di gburaya kyeeɔi na jin, na yuli. ²⁰ Ga y'a naafuu faari y'a yeri yiye mu fugba wu ni. Fȳenre ni tatɔn wa w̄a di wu kyeeɔi we, nagaa be di wa w̄a wu gbura kyeeɔi j̄e, wu wu yu we. ²¹ Bani xuu wemu ni ma naafuu wa ge, w̄a ma z̄o wu be fun-zhaga wa.

Ceepuuro kpeenge

(Luka 11:34-36)

²² «Sipya j̄ii ki je wu ceepuuro sokinna. Ma j̄ii ki bu j̄o, ma ceepuuro ti beeri na ba bye kpeenge ni. ²³ Ga ma j̄ii ki bu bye ki ya j̄o we, ma ceepuuro ti beeri t'a da bye nibiige ni. Ayiwa, kpeenge ke ki je mu ni ge, piige bu j̄e kee ni, kee na j̄eri nibiicogɔɔ de!

Kile keree ni naafuu keree

(Luka 16:13)

²⁴ «Sipya wa shishiin da j̄a da kapyeɔe pyi j̄uɔfeɔe shuun mu we. Bani wa na

ben wu mu, wa na daan wu mu, kelee wu nɔɔ wa na, wu laraga kɔn we wu na. Yee da já da kapyenɛɛ pyi Kile mu, yi da ki pyi naafuu be mu we.

Yi Kile pye yi tadaŋa

(Luka 12:22-31)

²⁵ «Lee wuu na n'a da yi jo yi mu, yi ganha ba yi funyɔ shaa ni yi ɲɔshaga ni na naha y'a da li, kelee naha y'a da gbuu we. Yi ganha ba yi funyɔ shaa ni yi cére fàya ni, na naha y'a da leni we. Ta munaa ya ye yalige na, ceepuuro be d'a ye cére fàya na we? ²⁶ Yi shazhɛere te wii fugba we ni. Ti wa yemɛ nuri we, t'i wa shinma kɔɔn we, t'i wa shinma kemɛɛ na yeri kpɔngɔɔ ni we. Ga yee fugba To wu ti ɲɔ shaa. Ta yee ya ye shazhɛere na na kanha we? ²⁷ Jɔɔ wu wa yee ni, wemu na já ali jɛere be fara wuyɛ pyaa shi wu na ni funzhaga ni we? ²⁸ Naha na y'i yi funyɔ shaa ni yi cére faleye kaa ni we? Yi sige yaweye yi fyengana li wii, y'a fyɛɛnre nizaara temu pyi ge! Yi wa kapyenɛɛ pyi we, y'i wa fàya shin we! ²⁹ Ga n'a da yi jo yi mu, ali saannaa Solomani ni wu naafuu wu beeri ni, wu fàŋa ka ya ke yawege ke ka fyɛnre nigin be xɔ saana ni we. ³⁰ Nà ke ki wa sige ki ni nɲaa, na ta na di da ba kee sòrogo ɲiga na ge. Ni Kile ya kee nɔhɔ tɔni lee tɔgana li na, ta wu da ba yee nɔhɔ tɔ xuuni na ye kee na we? Yee n'a daa w'a cère de! ³¹ Lee wuu na yi ganha ba yi funyɔ shaa na: «Naha wèe da da li we?» kelee «Naha wèe da da gbuu we?» kelee «Naha wèe di da da leni wù fàya we?» ³² Kile cebaalaa p'a ye yaŋmuyɔ ye beeri shaa. Yee fugba To wu kunnɪ ya li cɛ na yee mago wa ye yaŋmuyɔ ye na. ³³ Yi fɛnhɛ ya Kile wo saanra|Kile saanra te ni wu wo tiime pe shaa. Lee kadugo na Kile na ye yaŋmuyɔ ye beeri kan yi mu, na la taha yi na. ³⁴ Yi ganha ba yi funyɔ shaa ni ɲiga kaa ni we! Yi ɲiga keree yaha ɲiga kenɛ ni! Caŋa beeri ki ɲɛ ni ki ɲuɲɔ cɔnrɔmɔ ni.

Yi ganha ba yiye jaagi we!

(Luka 6:37-38, 41-42)

7 «Yi ganha ba pusamaa jaagi we! Kɔnhɔ yi be ganha bu ba jaagi we. ² Bani jaagigana lemu na yee wa sipyii pusamaa jaagi ge, lee jaagigana le na yee be wa da ba jaagi. Yaaga kemu ni yee wa sipyii pu wo daanna wu pyi ge, kee yaaga ke ninuɲɔ ni yeeye pyaa be wo daanna wa da ba bye. ³ Kagaanra le li wa mu ceboro wu ɲii ni ge, naha na mu di lee wii, na ta puga tinbara di ɲɛ muye pyaa ɲii ni, mu di ya lee paa-i we? ⁴ Kelee dii mu di da já ma ceboro pye: «Yere di kagaanra le wolo ma ɲii li ni!» na ta puga tinbara di ɲɛ mu wuu li ni we? ⁵ Shuun shuun jovɔɔ de, fɛnhɛ puga tinbara le wolo mayɛ pyaa ɲii le ni. Lee bu bye ma na já ɲa xuuni, na kagaanra li wolo ma ceboro wu ɲii li ni.

⁶ «Yi ganha ba fefeere yaŋmuyɔ waa puun mu we! Kɔnhɔ pu ganha bu da ɲmahana ɲeri yi feni p'i yi sheengi sheengi we. Yi ganha ba yi peewa kuun waa shaalaa mu we! Kɔnhɔ pu ganha bu da wu tanhana tanhana we.

Y'a Kile ɲɛeri

(Luka 11:9-13)

⁷ «Y'a ɲɛeri, yi na da daa. Y'a zhaa, yi na da paa. Y'a gbura ki kuuni, gbura ki na da muri yi mu. ⁸ Bani sipyaa sipya w'a ɲerege pyi ge, wee na da daa. Wemu w'a zhaa ge, wee na da paa. Wemu w'a gbura ki kuuni ge, gbura ki na da muri weefɔɔ mu. ⁹ Yee wa beeri ja w'a buuri ɲɛeri wu mu ge, jɔɔ wu wa yee ni wemu na kagereɲɛ kan wu ja wu mu buuri wu wege ni we? ¹⁰ Kelee ja wu bu fya ɲɛeri wu mu, w'i wɔ kan wu mu fya wu wege ni we? ¹¹ Wee tuun wu ni, yee piimu p'a kolo ge, yee bi yasaaya kangana cɛ mu yi nagoo pu mu. Ayiwa, ta yee fugba To wu da ba yasaaya kan fo xuuni yi ɲɛeriveɛ pu mu we? ¹² Yi funɲɔ wa sipyii p'a keree

kiimu beeri pyi yi mu ge, y'a kee shi pyi pu be mu, bani wee wu ƚe Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya we ni Kile tudunmɔɔ pii wo kalaa we.

Kupɔɔ nifenhɛfɛnhɛnɛ li wo keree

(Luka 13:24)

¹³ «Y'a jin kupɔɔ nifenhɛfɛnhɛnɛ li ni. Bani koo lemu l'a kari kakara ti wo xuu wu ni ge, lee ya peɛ, li tajege ki be d'a peɛ. Sipyiɛhemɛɛ p'a se lee koo le ni. ¹⁴ Ga koo lemu l'a kari nii sicuumɔɔ pu ni ge, lee koo l'a cɛrɛ, li tajege ki be d'a cɛrɛ. Sipyii piimu p'a jin lee ni ge, pee ya ƚehe we.

Ki yaseye feni p'a tige ceni

(Luka 6:43-44)

¹⁵ «Piimu p'a puye faanna na Kile tudunmɔɔ pee ƚe ge, y'a yiye kasɛri pee na! Pu ma ma yee mu ba dubyaa ƚe we, ga p'i ƚe yacoyo. ¹⁶ Pu kapyegege ki na y'a da ba pu cɛ. Ta ɛrezen|ɛrezen tige nile ya daa mɛ xhuyo tige na? Kelee ta nitoroɔ na da xhutɔɔnyɔ tige na? ¹⁷ Tige kemu ya ƚɔ ge, yaseye nizaaya k'a byi; tikuuɔɔ be di yaseye niguuyo pyi. ¹⁸ Tisaanɔ da ga j'a yaseye niguuyo pye we; tikuuɔɔ be di wa da ga j'a yaseye nizaaya pye we. ¹⁹ Tige beeri ki ƚe ki ya nagoo nizaamaa pyi-i ge, kee na ba gɔn, na ki w'a na ni. ²⁰ Lee cɛgana li na yee da ba tudunmɔɔ kafinejuu pu cɛ pu kapyegege ki na.

Piimu pu da ba jé Kile wo saanra ti ni ge

(Luka 13:25-27)

²¹ «Sipyii piimu beeri p'a ne pyi: «Kafɔɔ, Kafɔɔ» ge, pee beeri wa da ba jé fugba saanra ti ni-i de, fo piimu ye p'a ne fugba To wu wo ƚidaan wu pyi ge. ²² Kiiri wu cagɔɔɔ sipyiɛhemɛɛ na ba yu na: «Kafɔɔ, Kafɔɔ, ta wɛɛ ya keree nibanɔɔa jo mu mege na, na jinaa kɔri yeege yama fɛɛ ni, na kakanhanɔɔa niɛheɛɛ pye mu mege na we?» ²³ Wee tuun wu ni ne ma

li she pu na jo: «Ne yee cɛ bada we. Yee kakuubyii piiri, yi laha na taan de!»

Puga nɔhɔshanma p'a jatani xuuni

(Luka 6:47-49)

²⁴ «Lee wuu na, sipyaa sipya w'a ne jomɔ pu nuri, na pu koo ƚaari ge, weefɔɔ ya foro ná fungɔɔɔ fɔɔ wa feni, wemu ya wu puga yereɛ faaya ƚuɔɔ ni ge. ²⁵ A zangbɔhɔ di ba ni kafɛɛgbɔhɔ ni, a gbalaa p'i ƚi fo na golo wo. Ga lee la shishiin ya j'a ke puga ke shan we, bani faaya na ki nɔhɔ ya teɛ. ²⁶ Ga sipyaa sipya ba ne jomɔ pu nuri, wufɔɔ di ya pu koo ƚaari we, weefɔɔ ya foro fungɔɔɔ baa fɔɔ wa feni, wemu ya wu wo puga yereɛ gbazhenhe ƚuɔɔ ni ge. ²⁷ A zangbɔhɔ di ba ni kafɛɛgbɔhɔ ni. A gbalaa p'i ƚi fo na golo wo. A kee puga k'i gurulo. A ki togana di golo.»

Yesu wo fanha ki keree

²⁸ Ayiwa, ba Yesu ya wee kalaa wu kan xɔ we, a wu kalaa wu kangana l'i sipyiire ti ƚaha wɔ xuuni, ²⁹ bani wu wo we, ni pu wo saliya karamɔɔɔɔ pu wo wu bye ninumɔ we. Wu wo kalaa wu bi byi ni sefeere ni.

Yesu ya togo fɔɔ wa cuuɔɔ

(Marika 1:40-45; Luka 5:12-16)

8 Ayiwa, ba Yesu ya tigi faaboboɔ ki na we, a sipyiire niɛhere di daha wu feni. ² Wee tuun wu ni a togo fɔɔ wa di fulo wu na, na nuguro sin wu fɛɛ ni, na wu pye: «Kafɔɔ, mu bu sɔɔ, go mu na j'a ne cuuɔɔ.» ³ A Yesu di wu keɛ yeege, na gbɔn wu na, na jo: «Ne sɔɔ mu wu cuuɔɔ!» Taapile ni a togo k'i xhɔ, a wu bye fɛfɛɛ. ⁴ Lee kadugo na a Yesu di wu pye: «Kaseɛge yaha maye na, ma ganha bu ye ƚaha jo wa shishiin be mu we. Ga she maye she saraya ƚaha shɔɔnriwɔ wu na. Musa ya saraga kemu kaa jo ge, m'a kee wolo. Kee na ba li she na m'a cuuɔɔ.»

Sɔɔsɔsɔii ɲuɲɔfɔɔ wa wo kapyebye ya cuuɲɔ

(Luka 7:1-10)

⁵ Ayiwa, ba Yesu ya jé Kaperinɔmɔ kulo li ni wɛ, a sɔɔsɔsɔii ɲuɲɔfɔɔ wa di fulo wu na, na wu ɲɛɛri na: ⁶ «Kafɔɔ, nɛ kapyebye wu nizinnege ki ɲɛ puga. Wu kabanuyo shuun wu bɛɛri w'a xu. Kanhama pu ɲɛ wu ɲuɲɔ ni fo pu nigbɔ.» ⁷ A Yesu di wu pye: «N'a da zhe wu cuuɲɔ.» ⁸ Ga, a wee sɔɔsɔsɔii ɲuɲɔfɔɔ wu jo: «Kafɔɔ, nɛ yaa mu wu jé nɛ puga wɛ. Ga ɲɔmɛɛ nigin ye jo, lee na nɛ wo kapyebye wu cuuɲɔ. ⁹ Bani ɲuɲɔfɛɛ pii wo fanha nɔhɔ ni nɛ ɲɛ, sɔɔsɔsɔii pii di ɲɛ nɛ bɛ mu. Nɛ bu wee wa pye: «She!» W'a gari. Nɛ bu wa bɛ pye: «Pa!» Wee bɛ na ba. Nɛ bu na kapyebye wu pye: «Le pye!» W'a lee pye.» ¹⁰ Ba Yesu ya pee jomɔ pu logo wɛ, a lee di wu fo. Sipyii piimu p'a taha wu feni ge, a wu pee pye: «Can na n'a da yi jo yi mu, nɛ sanha we wo n'a daa wu tuugo ɲa sipya wa shishiin mu Izirayeli fiige ki ni wɛ. ¹¹ N'a da yi jo yi mu sanha jo sipyinehemɛɛ na ba ba na yiri Kilenɔhɔ ni camutomɔ ni. Pee ni Ibirayima ni Ishaaga ni Yakuba ye na ba binne diin, na li fugba saanra ti ni. ¹² Ga fugba saanra ti mege ya taha piimu na ge, pee na ba wá kɔɛnge na nibiige ki ni. Pee na ba meheɛ suu wà, na ganhaa kuri.» ¹³ Lee kadugo na a Yesu di sɔɔsɔsɔii ɲuɲɔfɔɔ wu pye: «Ta se puga! Lemu m'a sha ge, lee li pye ma mu na saha ni ma n'a daa wu ni.» A wu kapyebye wu juuɲɔ lee taapile li ni.

Yesu ya yama fɛɛ ɲinehemɛɛ cuuɲɔ

(Marika 1:29-34; Luka 4:38-41)

¹⁴ A Yesu di gari Pyɛɛri kaban, na she Pyɛɛri yafezhɔ wu ta w'a sinne ceefuuro keɲɛ ni. ¹⁵ A Yesu di gbɔn wu keɲɛ na, a ceefuuro t'i wu yaha. A wu yiri, na wu keree yàa. ¹⁶ Ba yakoɲɔ k'a pa nɔ wɛ, a

sipyii p'i ganha na ma Yesu mu ni sipyii ɲinehemɛɛ ni, jinaa ɲɛ piimu ni ge. A wu pee jinaa pu kɔri yeege pee sipyii pii ni juu nigin na, na yama fɛɛ pu bɛɛri cuuɲɔ. ¹⁷ Lee funɲɔ ni Kile tudunmɔɔ Ezayi bi jomɔ pemu jo ge, a pee ɲɔ di fa na: «W'a ɲuɲɔ le wèe wo fanhaxhɔɔɔ ti tàan, ni wèe wo yama pu ni.»[¶]

Piimu p'a bi giin p'i daha Yesu feni ge

(Luka 9:57-62)

¹⁸ Ba Yesu ya sipyiire ti ɲa t'a pa wu kuuri wɛ, a wu wu kalaapiire ti pye: «Wù she gba wu kadugo.» ¹⁹ A saliya karamɔgɔ wa di fulo Yesu na, na wu pye: «Wù karamɔgɔ, xuu bɛɛri ni m'a se ge, nɛ na daha ma feni.» ²⁰ A Yesu di wu pye: «Sige puun wa ni wejeye ni, fugba shazheere di ɲɛ ni shiire ni. Ga tashɔngɔ wa Sipya Ja wu mu kemu ɲɛ wuye pyaa wogo wɛ.» ²¹ A wu kalaapiire la bɛ di wu pye: «Kafɔɔ, na yaha di ba fenhe na to wu le.» ²² A Yesu di wee pye: «Xuu pu yaha sipyixuyo ye mu yee di da pee leni, m'a daha na feni!»

Yesu ya kafɛɛgbɔhɔ ka yereɲɛ

(Marika 4:35-41; Luka 8:22-25)

²³ Lee kadugo na a Yesu ni wu kalaapiire t'i jé kari kɔɔgɔ ka ni. ²⁴ Taapile ni a kafɛɛgbɔhɔ ka di yiri lɔhɔ ki ɲuɲɔ ni fo na lokuruyo pye yi na zhaa di kɔɔgɔ ki tɔ. Lee bi Yesu ta wu na ɲmunɔɔ. ²⁵ A wu kalaapiire t'i fulo wu na, na wu ɲɛ, na wu pye: «Kafɔɔ, wù na da gori lɔhɔ ni, yiri m'a wù ɲuɲɔ wolo!» ²⁶ A Yesu di pu pye: «Naha na yee di fyagi mɛ we? Yee n'a daa w'a cère de!» Wee tuun wu ni a wu yiri, na seɛ kafɛɛge ke ni lokuruyo yi na, a tunmɔ pu bɛɛri di yere. ²⁷ A lee di bye pii sipyii pii mu kakanhana, a p'i jo: «We ná we di ɲɛ sipya weke tuugo, fo kafɛɛge ni lɔhɔ bɛ na wu ɲɔmɛɛ conii wɛ?»

[¶]8:17 Ezayi 53:4

**Yesu ya jinaa kəri yeege
namaa shuun wa ni**

(Marika 5:1-20; Luka 8:26-39)

²⁸ Ayiwa, ba Yesu ya nɔ gba wu kadugo yiri, Gadara fiige ki ni we, a namaa shuun wa di foro faya yi ni, na ba wu puɔɔ cırı. Jinaa pu bye pee ni. Pu bi sii kolo kolo fo na koo li pye sipya be ya gbara w'a doroo li ni nige we. ²⁹ A p'i nɔ kɔn na xhuulo, na yu: «Naha mu di zhaa wèe feni we, Kile Ja we? Kanhama m'a pa di ba zhan wù puɔɔ ni, na ta pu tuun di sanha nɔ-ε ya?» ³⁰ Lee bi shaagbaga nijeje ka ta ki na naha wà taliige ni. ³¹ A jinaa p'i Yesu jeeeri na: «Ma bu wù kəri, ma di wù yaha wù she jé pii shaalaa pii ni.» ³² A Yesu di jo: «Y'a se!» A p'i foro namaa shuun wu ni, na she jé shaalaa pu ni. A kee shaagbaga ki beeri di gburogi, na digi yaɲa gologoloyo yi ni, na she jé gba lɔhɔ ki ni, na xhu wà. ³³ A pee shaanahamaa p'i baa kari kanha ki ni, na she yi beeri paari. Lemu l'a bi pye pii jinaa sipyii shuun we na ge, a p'i yee be naha jo. ³⁴ Wee tuun wu ni, a kulo li sheen pu beeri di foro, na she Yesu puɔɔ cırı. Ba p'a wu ja we, na wu keme jeeeri na wu foro pu wo fiige ki ni.

**Yesu ya ná kabanuxuyo
shuun fɔɔ wa cuɔɔ**

(Marika 2:1-12; Luka 5:17-26)

9 Wee tuun wu ni a Yesu di kɔrɔɔ ka lɔ, na guri gba wu kɔn sanha, na ba wuye pyaa wo kulo li ni. ² A sipyii pii di ba wu mu ni ná kabanuxuyo shuun fɔɔ wa ni yasinnege ka na. Ba Yesu ya pee wo n'a daa wu ja we, na ná kabanuxuyo shuun fɔɔ wu pye: «Na ja, lowaa le maye ni, ma jurumu w'a yafa ma mu.» ³ Wee tuun wu ni a saliya karamɔɔlɔɔ pii di ganha na yu puyɛ funyɔ ni na: «Kile mege we ya gyeege me.» ⁴ Yemu p'a bi yu puyɛ funyɔ ni ge, a Yesu di yee cɛ, na

pu pye: «Naha na ke fungɔnkuuɔ ke d'a tigi yee funyɔ ni we?» ⁵ Na jo: «Ma jurumu w'a yafa ma mu.» kelee na jo: «Yiri, ma da paari!» Leke l'a faha we? ⁶ Ga kɔnhɔ y'i li cɛ na se wa Sipya Ja wu ni w'a sipyii pu wo jurumu wu yafani pu mu niɲe ki na.» A wu kabanuxuyo shuun fɔɔ wu pye: «Yiri, m'a ma yasinnege ki lɔ, ma da se puga!» ⁷ A wu yiri, na gari puga. ⁸ Ba sipyiiire t'a lee ja we, na fya. A p'i baraga taha Kile na tee sefeere ti tuugo gan wuu na sipyii mu.

Yesu ya Macoo yiri

(Marika 2:13-17; Luka 5:27-32)

⁹ A Yesu di laha wee xuu wu ni, na gari. Wu nigariwo, a wu ná wa nidɛenge ja fanhafɛe pu wari wu tashɔɔ ki ni, wu mege di je na Macoo. A wu wee pye: «Taha na feni.» A Macoo di yiri, na daha wu feni. ¹⁰ Caɲa ka a Yesu di ba gari Macoo kaban. Na wu yaha wu na li. A fanhafɛe wari shɔvɛɛ ni jurumupyii niɲehemɛɛ piitiilee be di she binne na li ni wu ni, na fara wu kalaapiire ti be na. ¹¹ Ba Farizheen p'a lee ja we, na ganha na Yesu wo kalaapiire ti pyi: «Naha na yee wo karamɔɔ w'i li ni fanhafɛe wari shɔvɛɛ, ni jurumupyii piitiilee be ni we?» ¹² Ba Yesu ya yee logo we, na jo: «Sicuumɔ fɛɛ mago je were fɔɔ na we, fo yama fɛɛ. ¹³ Yi she yi funyɔ sha ni pe jomɔ pe kəri ni na: «Y'a puɔɔ paari yiye na, ne Kile wa lee feni na toro saraya taan.» Bani sipyii piimu p'a tii ge, ne ta pa di ba pee yiri we, fo jurumupyii.»

Kalaa nivomɔ ni kalaa nile keree

(Marika 2:18-22; Luka 5:33-39)

¹⁴ Lee kadugo na a Yohana Batizelipye wo kalaapiire t'i fulo Yesu na, na wu yege na: «Naha na wèe ni Farizheen di suun leni, na ta mu wo kalaapiire t'i ya leni-i we?» ¹⁵ A Yesu di pu nɔ shɔ

na: «Cenabun poo⁸⁸ kaafɛ na já nahaya tanha na pu ni cenabun poo wu yaha shiizhan ya? Bada! Ga caŋa ka wa ma, cenabun poo wu na ba shɔ pu na, p'a ganha na suun leni wee tuun wu ni.

¹⁶ «Sipya wa shishiin da ga favonɔ tara faleɛ na wɛ. Lee bu bye, favonɔ li na faleɛ ki kile zheengi, kee tashengeŋe ki na beɛ. ¹⁷ Duvɛn nivomɔ be di ya leni foroyo nileye ni wɛ. Lee bu bye be, foroyo yi na zheengi, duvɛn wu na wo, foroyo yi be na gyeɛgi. Ga foroyo nivoyo ni duvɛn nivomɔ ya leni. Lee bu bye, ma da buun ka shishiin ni wɛ.»

Yesu ya cee wa cuunɔ, na nahagbaa fɔɔ wa wo poro nixhugo jɛ

(*Marika 5:21-43; Luka 8:40-56*)

¹⁸ Na Yesu yaha pee jomɔ pu na, a Yawutuu wo nahagbaa fɔɔ wa di ba nuguro sin wu fɛɛ ni, na wu pye: «Nɛ poro fuceɛre l'a xu nime nime. Ga pa ma keŋɛ taha wu na, wu na jɛ.» ¹⁹ A Yesu ni wu kalaapiire t'i yiri, na binne kari ni wu ni. ²⁰ Lee bi cee wa be ta w'a yee ke ni shuun ta shishan na woni wu feni. A wee cee w'i ba Yesu kadugo yiri, na ba gbɔn wu fadegeŋɛ na. ²¹ Wee cee wu bi yi yu wuye funɔɔ ni na: «Nɛ bu sii já ta kpɔn ye wu fadenɛ ke na, nɛ na juunɔ.» ²² A Yesu di ŋmahana jɛri, na wee cee wu ja, na wu pye: «Na poro, lowaa le mayɛ ni, ma n'a daa w'a ma cuunɔ.» Taapile ni a cee wu juunɔ. ²³ Ba Yesu ya nɔ wee nahagbaa fɔɔ wu kaban na faanwii pu ja, na sipyiire ti be ta tunmɔ pu na wɛ, ²⁴ a w'i jo: «Yi yiri foro, bani pya wu ya ta xu wɛ, ga w'a ŋmunɔ.» A p'i ganha na wu la wo. ²⁵ Ba sipyiire t'a foro wɛ, a Yesu di jé puga ki ni, na pya wu co wu keŋɛ ke na, a pya w'i yiri. ²⁶ A lee kaa l'i jaaga na kee fiige ki beeri círi.

Yesu ya fyenmɛɛ shuun wa jii mugi

²⁷ A Yesu di yiri wee xuu wu ni, na gari. A fyenmɛɛ shuun wa di daha wu na, na sele, na yu: «Dawuda Ja, juɔɔ jaari wu na.» ²⁸ Ba w'a nɔ puga wɛ, a fyenmɛɛ p'i fulo wu na. A wu pu yege na: «Yee ya dà li na na nɛ na já yee jii ki mugi ya?» A p'i jo: «Uun, Kafɔɔ.» ²⁹ Wee tuun wu ni a Yesu di gbɔn pu jii ki na, na pu pye: «Lemu y'a zhaa ge, li pye yi mu na saha ni yi wo n'a daa wu ni.» ³⁰ A pu jii k'i mugi. A Yesu di yi jo waha pu mu na: «Yi ganha bu sipya wa shishiin yaha wu le cɛ wɛ!» ³¹ Ga, a p'i gari, na she ganha na Yesu kaa yu kee fiige ki beeri ni.

Yesu wo fanha ki ya ta yiri Shitaanni yiri wɛ

³² Ba Yesu ya pa foro wà na gaŋi wɛ, a sipyii pii di ba wu mu ni ná wa ni, jina wu bye wu ni. Wee bi wu pye bobo. ³³ A Yesu di wee jina wu kɔri, a ná wu já na yu. A l'i bye kakanhana sipyiire ti beeri mu. A p'i ganha na yu na: «Le kaa le la tuugo sanha bye ja Izirayeli fiige ki ni bada wɛ!» ³⁴ Ga, a Farizheen pu kunni di ganha na yu na: «Jinaa juɔɔfɔɔ fanha ni, w'a jinaa pu kɔri.»

Sipyiire ti jijaara ya jé Yesu ni

³⁵ Yesu bi jaari kulogoo ki beeri ni: kugbɔhɔɔ fara kupiire na, na sipyiire ti kalaa pu Kile-peɛŋɛ piyeye yi ni. Wu bi fugba saanra ti Jozaama pu yere li pyi, na sipyii pu wo yama tuuyo yi beeri xuu, ni pu fanhaxhɔɔɔ ti beeri. ³⁶ Ba w'a sipyiire ti ja wɛ, a pu jijaara di jé wu ni. Bani sipyiire ti bi sii kanha, samɔhɔɔ be di jɛ pu ni wɛ, ba nahavɔɔ baa dubyaa jɛ wɛ. ³⁷ Ayiwa, a wu wu kalaapiire ti pye: «Shinma nigɔnbaama w'a jɛhe, ga kapyeyii pu d'a cɛre. ³⁸ Lee wuu na, yi shinma wu kafɔɔ wu jɛeri na wu kapye-

byii pii be tun sanha, p'i she wu shinma wu kɔn.»

Yesu kalaapiire ke ni shuun we

(Marika 3:13-19; Luka 6:12-26)

10 Lee kadugo na a Yesu di wu kalaapiire ke ni shuun wu yiri, na fanha kan pu mu p'a jinaa kɔri p'a yeege sipyii ni, p'i da yama tuuyo beeri xuu, ni fanhaxhɔɔɔ ti beeri. ²Pee Tudunmɔɔ ke ni shuun wu meye yi wa ye: Nizhiime wu je Simɔ p'i wu pyi na Pyeeri, ni wu ceborona Andire. Zebede jalaa shuun: Yakuba ni Yohana. ³Filipe ni Batelemi; Tomasi ni Macoo, wee wemu wu bi fenhe pye fanhafee wari shɔvɔɔ ge; Alife ja Yakuba ni Tade; ⁴Simɔ wemu wu bi bye Zelɔtilee kurunɔ ki ni ge, ni Zhuda Isikariyɔti, wee w'a pa Yesu le keɛe ni.

Yesu ya wu kalaapiire ke ni shuun wu tun

(Marika 6:7-13; Luka 9:1-6)

⁵A Yesu di kalaapiire ke ni shuun wu tun, na pu pye: «Shi wemu je Yawutu wɛ, yi ganha bu she wee yiri we! Yi ganha bu da jé Samari sheen wo kulo la shishiin be ni we! ⁶Izirayeli fiige ki sipyii piimu p'a piin ba dubyaa je-e ge, yi she pee yiri. ⁷Yi nigariwuu, y'a sipyii pu yeri, yi da yi yu pu mu na fugba saanra t'a teeɛe! ⁸Y'a yama fee pu cuunɔ! Yi da xuu pu jeni! Y'a togo fee pu cuunɔ, yi da pu pyi fee fee! Yi da jinaa pu kɔri y'a yeege sipyii pu ni! Ma fuu na y'a lee ta, yi be p'a li kaan ma fuu na. ⁹Yi ba gaanɔ, yi ganha bu sanni kelee warifyen lɔ we! Yi ganha bu waripyaa be lɔ le yiye feni we! ¹⁰Yi ganha bu kusheyerɛye, kelee fad-eye shuun, kelee tanhaya, kelee publiin lɔ we! Bani kapyebye ya sii yaa ni wu jɔlige ni. ¹¹Yi bu jé kulo beeri ni, kugbɔɔ la, kupire la, yi see sipya sha wemu na zɔɔ wu yi tirige ge. Yi diin weefɔɔ mu

fo yi kariduun ba she nɔ. ¹²Yi ba da jé puga beeri ni y'i fenhe fɔ pye na: «Kile wu naniɛ kan yi mu!» ¹³Kee puga ki bu da k'a yaa ni yi wo naniɛ ki ni, kee na digi pu na. Ga kee puga ki ba da ki ya yaa ni yi wo naniɛ ki ni we, yi wo naniɛ ki na guri na pa yi mu. ¹⁴Puga beeri kelee kulo beeri l'a she li da yi tirige we, kelee pu ya yi jomɔ logo we, yi ba fɔro wee xuu wa ni, y'i yi tɔɔɔ gbazhenhe jahara wo wà. ¹⁵Can na n'a da yi jo yi mu jo Sodɔmu* ni Gɔmɔɔri|Sodɔmu ni Gɔmɔɔri shɛen wo kanhama keeree na ba bɔɔ lee kulo li wogoo na kiiri wu cagɔngɔ.»

Kanhama pemu p'a ma ge

(Marika 13:9-13; Luka 21:12-17)

¹⁶«Li wii, n'a yi tun na kari ba dubyaa je me yacoyo niɛe ni we. Wee tuun wu ni, yi kaseɛge yaha yiye na ba wɔlɔɔ je we! Yi bye sipyii piimu ya la yu ni wa ni we, ba gbege shazheere je we! ¹⁷Y'a yiye kaseri sipyii pii na de, bani pu na ba yi leni kiirikɔɔn kuruyo yi keɛe ni, na yi kpɔɔn ni kashengee ni pu wo Kilepeɛɛe piyeye yi ni. ¹⁸Pu na ba se ni yi ni gbafeneereɛe ni saannaa mu ne mege wuu na. Lee na ba bye kapunɔ yi na Kile wo Jozaama pu jo pu mu, na pu jo shi wusama be mu. ¹⁹Pu ba yi leni keye ni tuun wemu ni, yi nijoyo ni yi joganɔa ganha bu da bye yi mu funzhaga we. Jomɔ pemu y'a da ba jo ge, pee na ba digi yi funyɔ ni wee tuun wuyɛ pyaa ni. ²⁰Bani yiye pyaa wa da ba bye pee jomɔ pe joveɛ we, ga yi To Kile wu wo Munaa li l'a da ba yu yi jɔyɔ na.

²¹«Ceboro na ba wu ceboro le keɛe ni, kɔnhɔ p'i wu gbo. To na ba lee tuugo pye wu pya na. Nagoo be na ba yiri pu sefee feni, kɔnhɔ p'i pu gbo. ²²Sipyii beeri na ba yi kɔ ne mege wuu na, ga wemu bu já luu mara fo tehene na, weefɔɔ na zho. ²³Pu ba yi kana kulo la ni, yi ma baa

*10:15 Sodɔmu ni Gɔmɔɔri: Zhenezi 19:1-21; 18:20

kari latii ni! Ga n'a da yi jo yi mu jo yani yee pu Izirayeli kulogoo ki beeri naari ge, Sipyaa Ja wu na guri ba.

²⁴ «Kalaapire ya pele li kalaato na we; kapyebye ya pele wu puɗɗɗo na we. ²⁵ Kalaapire tehene li wa na pye ba li kalaato wu ne we. Kapyebye be tehene li ne na pye ba wu puɗɗɗo ne we. Ni p'i wa kpɔɔn ɗɔ wu mege yiri na Belizebuli, † mege kemu na ba yiri kpɔɔn li sipyii pu na ge, ta kee da ba golo Belizebuli na we?»

Wemu na p'a yaa na fyagi ge

(Luka 12:2-7)

²⁶ «Wee tuun wu ni yi ganha ba fyagi sipyii na we! Bani yaaga ka shishiin niɲmɔɲɔɲɔ wa kemu da ba foro kpeenge na we. Kaɲmɔɲɔɲɔ la shishiin wa lemu da ba je we. ²⁷ N'a yemu yu yi mu nibiige ni ge, y'a yee yu kpeenge na! Y'a kalɔɔɔɔ temu nuri ge, y'a duri kataya na yi da yee caaga! ²⁸ Piimu na ja sipya gbo, na ta p'i da ja yafiin be pye wu munaa na-e ge, yi ganha ba fyagi pee na we! Ga, wemu wu da ja sipya gbo, na ma munaa be le Jahaneme ni ge, y'a fyagi wee na! ²⁹ Ta cɔnrilɔɔ shuun be p'a beree wari pile we? Ga lee be na, ali wee wa nigin be, wu ya dun niɲe na yee To Kile wu gaɲa ni we. ³⁰ Ga yee kunni, Kile ya ali yee puɗɗiire teye pyaa beeri ɲɔ ce. ³¹ Lee wuu na yi ganha ba fyagi we; y'a ye cɔnrilɔɔ niɲeheme na!

Na sɔɔ Yesu na kelee na she wu ni

(Luka 12:8-9)

³² «Sipyaa sipya w'a yere li na sipyii naha taan na ne wo wee ne ge, ne be na ba yere li na na fugba To wu naha taan, na weefɔɔ ne ne wo. ³³ Ga wemu bu foro ne kaa taan sipyii naha taan, ne be na

ba foro weefɔɔ kaa taan na fugba To wu naha taan.

Naɲiɲe be we, ga ɲmɔpara li

(Luka 12:51-53; 14:26-27)

³⁴ «Yi ganha ba giin na naɲiɲe ni ne pa niɲe ke na-e de! Ne ta pa ni naɲiɲe ni we, fo ɲmɔpara. ³⁵ Ne pa na pa be-ganhara le ja ni wu to te ni, porofɔɔ ni wu nu te ni, ni ja shɔ ni wu yashɔ te ni. ³⁶ Sipyaa puga sheen ye pyaa ki da ba bye wu peen. ³⁷ Sipyaa sipya to kelee wu nu kaa l'a taan wu mu na toro ne taan ge, weefɔɔ ya yaa ni ne ni we. Sipyaa sipya ja kelee wu poro kaa l'a taan wu mu na toro ne taan ge, weefɔɔ ya yaa ni ne ni we. ³⁸ Sipyaa wemu ya wu korikoritige lo, na daha ne feni we, weefɔɔ ya yaa ni ne ni we. ³⁹ Sipyaa wemu w'a giin wu wu munaa mara niɲaa ge, wee na ba buun li ni niɲaa ge. Ga wemu w'a bɔnri wu munaa ni niɲaa ne wuu na ge, wee na ba wu munaa puɲɔ wolo niɲaa ge.

Kasaɲaa footɔɔ

(Marika 9:41)

⁴⁰ «Sipyaa wemu bu yee co xuuni, ne w'a co xuuni. Sipyaa wemu bu ne co xuuni, we w'a ne tun ge, we w'a co xuuni. ⁴¹ Sipyaa wemu bu Kile tudunmɔ wa co xuuni, na bani Kile tudunmɔ wu ne wii, kuduun we w'a yaa ni Kile tudunmɔ ni ge, weefɔɔ na wee ta. Sipyaa wemu bu sipyitiime co xuuni, na bani w'a tii, kuduun wemu w'a yaa ni sipyitiime ni ge, wufɔɔ na wee ta. ⁴² Can na, n'a da yi jo yi mu, sipyaa sipya w'a ceegbuu nii loɲiɲe nidiige ye pyaa be kan we nɔɲɔceere we wa mu, na bani wu ne ne kalaapire ge, weefɔɔ da ga ɗɔ lee wo kuduun ni we.»

†10:25 Belizebuli: Wee ne jinaa wo puɗɗɗo we, wee wemu wu ne Shitaanni ge.

**Yesu labye w'a li shee
na Shɔwɔ wu ɲe wii**

(Luka 7:18-35)

11 Ayiwa, ba Yesu ya wee kalaa wu kan xɔ wu kalaapiire ke ni shuun wu mu we, a w'i yiri wee xuu wu ni, na she ganha na sipyii pu kalaa, na Kile Jozaama pu yere li kaan pu mu kabanugo kulogoo ki ni. ²Lee bi Yohana Batizelipye ta w'a Shɔwɔ wu kapyegeee ki beeri kaa logo na wu yaha kaso wu ni. Wee tuun wu ni a w'i wu kalaapiire ta tun wu mu na pu she wu yege na: ³«P'a Shɔwɔ wemu kaa jo na wu na ba ba ge, mu wu wa laa, ta wu watii naha wii?» ⁴A Yesu di pu ɲɔ shɔ na: «Y'a lemu ɲaa, na yemu nuri ge, yi she lee paari Yohana mu na: ⁵Fyemɛe wa ɲaa, faannaa di ɲaari, togo fee di juɲɔ, ɲudunɲɔ di nuri, xuu di ɲeni, Kile Jozaama p'i yu la baa fee mu. ⁶Sipya wemu ɲuɲɔ ya kyeeɲi ne na we, weefɔ ɲe duba pya.» ⁷Ba Yohana wo kalaapiire t'a kari we, a Yesu di ɲɔ kɔn na yu ni sipyiire ti ni Yohana shizhaa na na: «Naha yee d'a she wii siwaga ki ni we? Kafeege ya wahagaanra lemu ɲeri ge, lere ya? ⁸Wee tuun wu ni yee d'a she naha wii we? Fazaaya fɔ ge? Ga piimu p'a fazaaya leni ge, pee ya daa saannaa piyeye ni. ⁹Yee d'a she naha wii we? Kile tudunmɔ ge? Uun, n'a da yi jo yi mu jo ali w'a pele Kile tudunmɔ na. ¹⁰Bani l'a ka Kile Kafila wu ni wu shizhaa na na: «Li wii, n'a na tudunmɔ we tun ma ɲahagbaa na wu ma koo li yaa yaha ma naha na.»[‡]

¹¹Can na n'a da yi jo yi mu jo sipya wa shishiin sanha se Adama nagoo ni wemu w'a pele Yohana Batizelipye na we. Ga lee be na fugba saanra ti wo sipyii pu beeri wo nifenhenehene ya pele wu na. ¹²Na co Yohana Batizelipye wo Kile Jomɔ pu yere li na, fo na pa nɔ nime na,

yatenwaya na fugba saanra t'a daa. Piimu p'a yatenye waha ge, pee p'a ti taa. ¹³Kile tudunmɔ pu beeri, na fara Kile tudunmɔ Musa wo saliya wu na, pee beeri ya fugba saanra ti kaa jo, fo na pa nɔ Yohana Batizelipye wo tuun wu na. ¹⁴Yi bu da yi na giin di yi naha ce, Kile tudunmɔ Eli wemu wo ba kaa l'a fenhe jo ge, Yohana wu ɲe wee Eli we. ¹⁵Wemu na logo ge, wu logo.

¹⁶«Ne na ja ɲiɲaa wo sipyii pii taanna ni jɔɔ ye ni we? Pu ɲe ba nɔhɔpiire ta ɲe we, temu ya tiin pinnere kpɛenge na ge, na pu kaafɛe pyi: ¹⁷«Wɛe ya faangaa wi yee mu, yee di ya ta xɔnhɔ we. Lee kadugo na a wɛe di yameheɛ su yee mu yee di ya ta yiye ɲiɲaara yahana yaha we.» ¹⁸Bani Yohana ya pa, wu ya li we, w'i ya gbuu we. A p'i jo na: «Jina wu ɲe wu ni.» ¹⁹A Sipya Ja wu ba, na ganha na li na gbuu, a p'i jo na: «Lapehere fɔ ni gba fɔ wu ɲe we na we. Fanhafɛe wari shɔveɛ ni jurumupyii pii be wo ɲapii wu ɲe wii.» Ga kapii ya kan Kile wo fungɔngɔ feere ti mu wu kapyegeee ki gbɔɔɔ ni.»

**Kulogoo kiimu k'a
Yesu jomɔ pu she ge**

(Luka 10:13-15)

²⁰Ayiwa, Yesu ya wu kakanhaɲaa nigbohoɔ ki fanha pye kulogoo kiimu ni ge, a wu ɲɔ kɔn na kee kaa yu. Bani kee kulogoo ki sheen ya ta soɔ na daajeɲe jo pu wo jurumu wu na we. A w'i jo: ²¹«Bɔɔngɔ ki wa yee Korazen sheen wogo! Bɔɔngɔ ki wa yee Betisayida sheen wogo! Bani kakanhaɲaa kiimu k'a pye yee ni ge, kee da bi bye Tiiri ni Sidɔn kulogoo ki ni, nime bi da pee ta pee ya daajeɲe jo, na pu jurumu wu yaha l'a mɔ, na bɔɔɔɔ le puye na, shɔɔɔɔ ni. ²²Lee wuu na, n'a da yi jo yi mu jo Tiiri ni Sidɔn wo kanhama keree na ba bɔɔɔ yee wogoo ki na kiiri wu cagɔngɔ. ²³Mu do Kaperinɔmɔ?

[‡]11:10 Malaki 3:1

Go mu wa giin na mu na ba yirige fo fugba we ni ya? Ahayi de! Mu da ba dirige fo Jahaneme we ni. Bani kakanhaɗaa kiimu k'a pye mu ni ge, kee da ba bye Sodomu kulo li ni, nime bi da li ta li na ne sanha. ²⁴ Lee wuu na, n'a da yi jo yi mu jo Sodomu wo kanhama pu na ba boɗo mu wo pu na kiiri wu cagɗoɗo.»

Yesu w'a ɗmɔɓɔ kaan

(Luka 10:21-22)

²⁵ Wee tuun wu ni a Yesu di jo: «Na To Kile, fugba ni jirge ki Kafɔɗ, n'a baraga taha ma na, bani m'a kii keree kii ɗmɔɓɔ fungɔɓɔ fɛe ni kalaagbo fɛe na, na ki she nɔhɔpiire na. ²⁶ Uun, na To Kile, bani lee l'a taan mu mu. ²⁷ Ne To w'a keree ki beeri le ne keɗe ni. Wa shishiin ya Kile Ja wu ce we, fo To Kile wu ye nigin. Wa shishiin be di ya To Kile ce we, fo wu Ja wu ye nigin, ni wu la ne wu To wu she sipya wemu na ge. ²⁸ Y'a ma na mu, yee piimu beeri p'a kanha, tuguro di ne yi juɗɗo ni ge; ne na ɗmɔɓɔ kan yi mu. ²⁹ Yi na wo zhu wu taha yi katiye ni, y'i yere ne di da yi kalaa, yi zɔɓɔ pu na tifahama ta. Bani ne juɗɗo k'a peɗi, ne luu be d'a taan. ³⁰ Ne wo zhu wu ya dugo we, fanha be di ne ne wo tuguro ti ni we.»

Yesu ya yemu jo cadeenge ki keree na ge

(Marika 2:23-28; Luka 6:1-5)

12 Caɗa ka Yesu ni wu kalaapiire t'a pa doroo shinma kereye ya te ni. Kee caɗa k'i bi bye Yawutuu pu wo cadeenge ka. Lee bi xuugo ta wu kalaapiire ti na, a pee di shinma seye ya kɔn, na ganha na yee wo pya wu wo na guri. ² Ba Farizheen p'a lee ja we, na Yesu pye: «Li wii, kaa lemu ya yaa li pye cadeenge ni-i ge, go lee mu wo kalaapiire t'a byi me!» ³ A Yesu di pu pye: «Tuun wemu ni xuugo ya pa saannaa Dawuda ni wu

tahama-nɔhɔmɔɗ pu ta ge, w'a lemu pye ge, yee sanha lee kalaa-i ge? ⁴ W'a je Kile-peɗeɗe puga ki ni, buuri we p'a wo na gaan Kile mu ge, na wee lo. A wu ni wu tahama-nɔhɔmɔɗ p'i she wee li. Na ta watii bi li wee buuri we ni, ni saraya naha shoɗnriwee pu ye be we. ⁵ L'a ka saliya wu ni na saraya naha shoɗnriwee pu ma kapyeɗe pyi Kile-peɗeɗe pugboho ki ni cadeenge ni; lee di ne kakuunɔ we. Ta yee sanha lee be kalaa we? ⁶ Na ta wa di wa naha wemu ya ye Kile-peɗeɗe pugboho ki na ge, di yee jo yi mu. ⁷ (Y'a juɗɗo jaari yiye na, ne wa lee feni, na toro saraya taan.)⁸ Yee da bi pee jomɔ pe kori ce de, yee bi da jaagi shan pii sipyii pii na tawaga ni we. ⁸ Bani Sipya Ja wu ne cadeenge ki be Kafɔɗ.»

Yesu ya na kewaga fo wa cuuɗo cadeenge ka ni

(Marika 3:1-6; Luka 6:6-11)

⁹ A Yesu di yiri wa, na gari na she je pu Kile-peɗeɗe puga ka ni. ¹⁰ Lee bi na wa ta wa wu keɗe ke na waha. A sipyii p'i Yesu yege na: «Na sipya cuuɗo cadeenge ni, ta lee ya saha?» P'a yee jo bani pu bi giin p'i kapuɗo sha p'i wu toɗo le. ¹¹ Ga, a Yesu di pu pye: «Dubya nigin pe bu she da wa mu yee ni, a wee dubya w'i do wege ni cadeenge ni, ta wufɔɗ da zhe wu wolo we? ¹² Ta sipya ya ye fo na she ganha dubya na we? Lee wuu na do, na kasaana pye cadeenge ni, lee ya jo.» ¹³ Wee tuun wu ni a Yesu di na wu pye: «Ma keɗe ki sanha!» A wu keɗe ki sanha, a k'i juuɗo ba keki ne we. ¹⁴ A Farizheen p'i foro, na she puye ja, kɔnhɔ p'i gbogana sha Yesu na.

Kile ya kapyebye wemu naha bulo ge, wee ne Yesu

¹⁵ Ba Yesu ya lee ce we, a w'i yiri wee xuu wu ni. A sipyijehemee di daha wu

¹²12:7 Oze 6:6

feni. Piimu pu bye ni yama ni ge, a Yesu di pee bæeri cuuᵛ. ¹⁶ Ga, a wu yi jo na waha pu mu na wee je sipya wemu ge, na pu ganha bu yee jo wa shishiin be mu we. ¹⁷ Lee ya pye mu kɔnhɔ Kile bi yemu jo Kile tudunmɔɔ Ezayi ɲɔ na ge, yee ɲɔ di fa na:

¹⁸ «Na kapyebye wu we, ne wemu naha bulo ge.

Na nidaan wo we, wu kaa l'a dan na ni fo xuuni.

Ne na ba na Munaa li tirige wu na.

Wu na ba shi wusama kalaa tiime keree ni.

¹⁹ W'a da ba nakaara pyi we.

W'a da ba nama kɔɔn we.

Sipya wa shishiin wa da ga wu mujuu logo

kakuutoroyo ni we.

²⁰ Wahagaan lemu ya kuri ge,

w'a da ga lee sana kegi we.

Sokinna wemu kpeenge ya jin wà ge,

w'a da ga wee sama fugi we.

Mu w'a da ba bye fo na she tiime pu pye p'a se ta.

²¹ Shi we bæeri na ba wu pye pu tadaɲa.»[§]

Yesu wo fanha ki ya ta yiri Shitaanni yiri we

(Marika 3:22-30; Luka 11:14-23)

²² Lee kadugo na a p'i ba wu mu ni ná wa ni, jinaa pu bye wu ni, wee bye fyen, na nɔhɔ pye bobo. A Yesu di wu cuuᵛ. A wu já na naa, na yu be. ²³ A lee di bye kakanhana sipyiire ti bæeri mu, a p'i ganha na yu na: «Ta we ya sii me saannaa Dawuda Ja wu we?» ²⁴ Ga ba Farizheen p'a yee logo we, na jo: «Jinaa ɲuɲɔfɔɔ Belizebuli fanha ni we ná we ya jinaa pu kɔri.» ²⁵ Ga, a Yesu di pu fungɔnyɔ ce na jo: «Saanra bæeri t'a yiri tiye kaa na ge, tee na gyægi. Kulo bæeri, kelee puga bæeri, ki sipyii bu yiri puye kaa na, kee na gyægi. ²⁶ Shitaanni di bu yiri na

Shitaanni wa kɔri, li je kanna Shitaanni w'a yiri wuye kaa na. Shitaanni di bu yiri wuye kaa na, wu saanra ti na bye dii kyægi baa we? ²⁷ Ni yee wa yu na jinaa ɲuɲɔfɔɔ Belizebuli baraga ni ne jinaa pu kɔri, wee tuun wu ni yee wo sipyii piimu p'a pu kɔri ge, pee di pu kɔri jɔgɔ baraga ni we? Yee wo sipyii puye pyaa ki da ba kiiri kɔn yee na. ²⁸ Ga ne bu da ne na jinaa pu kɔri Kile Munaa li baraga ni, lee w'a li shee na Kile saanra t'a nɔ yee na.

²⁹ «Wa na já pye dii na jé fanhahenehe ɔɔ puga, di wu yaɲmuyɔ kuu na ta ma ya fenhɛ wu pɔ-e we? Ga ma bu fenhɛ wu pɔ, ma na já jé puga ki ni na yaɲmuyɔ yi kuu.

³⁰ «Sipya wemu je ne jii we, ne pen wu je weefɔɔ. Sipya wemu ya ne teri na sipyii pu pinnee we, weefɔɔ ya pu caaga.

³¹ Lee wuu na, n'a da yi jo yi mu jo sipyii ya jurumu wemu bæeri pyi, na fanhara temu bæeri pyi Kile na ge, kee bæeri na já yafa pu mu. Ga wa bu Fefeere Munaa li fanha, wufɔɔ da lee wo yafa ta bada we.

³² Sipyaa sipya w'a joguuumɔ jo wá Sipya Ja na ge, lee na yafa wufɔɔ mu. Ga wemu bu Fefeere Munaa li mege kyægi, weefɔɔ da lee wo yafa ta naha ke kɔɲɔ ke na we, w'i da li yafa ta laxhara be ni we.

Ki yaseye feni p'a tige ceni

(Luka 6:43-45)

³³ «Tige kemu bu ɲɔ, ki yaseye be na ɲɔ. Tige kemu bu golo, ki yaseye be na golo, bani ki yaseye feni p'a tige ceni.

³⁴ Yee piimu p'a kolo ba materɛe je-e ge, dii yee di da já kafila nizaama jo we? Bani lemu l'a sipya zɔ we ɲi ge, lee l'a fòro wu ɲɔ ke ni. ³⁵ Sipyisaama w'a yasaaya kilee na yeege wu yasaaya tayahaja ni; sipyikuuɲɔ di yakuuyo kilee na yeege ki yakuuyo tayahaja ni. ³⁶ N'a da yi jo yi mu jo sipyii ya joguuumɔ pemu bæeri yu ge, pu na ba yege yee bæeri na

§12:21 Ezayi 42:1-4

kiiri wu cagɔngɔ. ³⁷ Kiiri na ba gɔn ma na, na kajii kan ma mu na saha ni ma jɔjomɔ pu ni, kelee na ma jaagi na saha ni ma jɔjomɔ pu ni.»

**Yawutuu p'a jo na Yesu
wu kakanhana la pye**

(*Marika 8:11-12; Luka 11:29-32*)

³⁸ Ayiwa, a saliya karamɔɔlɔɔ pii, ni Farizheen pii di Yesu pye: «Karamɔɔ, wɛe funɔɔ ki wa m'a naha sheshɛɛɛ kakanhana la pye ma she wu na.» ³⁹ A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Nijaa sipyii pii p'a kolo, na nɔhɔ pye jɔmɛɛ baa fɛe ge, pee p'a naha sheshɛɛɛ kakanhana shaa, ga la shishiin da zheɛ pu na wɛ, fo Kile tudunmɔɔ Zhonasi wuu le. ⁴⁰ Ba Zhonasi ya ta caya taanri ni piiye taanri fya nagaɔa ki funɔɔ ni wɛ, ^{**} mu Sipya Ja wu be da ba da caya taanri ni piiye taanri niɲɛ ke ni. ⁴¹ Ninive sheen na ba yiri na nijaa wo sipyii pii jaagi kiiri wu cagɔngɔ caɲa, bani Ninive sheen ya daajeɲe jo pu wo jurumu wu na Zhonasi wo Kile jomɔ yere li baraga ni.†† Na ta wa di jɛ naha wemu ya ye Zhonasi na ge. ⁴² Kiiri wu cagɔngɔ, Seba fiige ki Saanzho‡‡ wu na ba yiri wu nijaa sipyii pu jaagi, bani wee ya pa na yiri niɲɛ ki tehene na. Kɔnhɔ wu ba saannaa Solomani wo fungɔngɔ fɛɛɛɛ jomɔ pu logo. Wa di wa naha wemu w'a pele Solomani na ge!

Jina na kuri jé sipya ni

(*Luka 11:24-26*)

⁴³ «Jina bu foro sipya ni tuun wemu ni, teye yemu y'a waha waha ge, w'a ganha na jaari yee ni na taɲmɔɲɔ shaa, ga w'i da ki ta wɛ. ⁴⁴ Wee tuun wu ni w'a jo wuyɛ funɔɔ ni na: «Na puga kemu ni ne foro ge, n'a da guri da se kee ni.» W'a guri kari, na she kee puga ki niwaga

ta p'a ki pu fɛɛfɛɛ, na ki keme xuuni. ⁴⁵ Wee tuun wu ni w'a gari na she ba ni jinaa gbarashuun watii ni, piimu ya kolo wuyɛ pyaa ki na ge. Wu ni pee na ba jé kee puga ki ni, na diin wà. Lee funɔɔ ni wee sipya we wo taxɔɔ na ba golo na toro taashiine li be tãan. Mu shiin l'a da ba bye nijaa wo sipyikuuyo ye be wo shizhaa na.»

**Jɔɔ yɛ pu jɛ Yesu nu ni
wu cebooloo pu wɛ?**

(*Marika 3:31-35; Luka 8:19-21*)

⁴⁶ Ayiwa, na Yesu yaha wu na yu ni sipyiire ti ni, a wu nu we, ni wu ceboronamaa p'i nɔ, na yere kpɛenge ki na. Pu funɔɔ ki bye p'i jo ni wu ni. ⁴⁷ A sipya wa di Yesu pye: «Ma nu we ni ma ceboronamaa pu niyereye yi wa kpɛenge ke na, pu funɔɔ ki wa p'i jo ni ma ni.» ⁴⁸ A Yesu di wee jɔ shɔ na: «Jɔɔ yɛ pu jɛ ne nu ni ne ceboronamaa pu wɛ?» ⁴⁹ Ba w'a yee jo wɛ, na keɲe she wu kalaapiire ti na, na jo: «Ne nu ni ne ceboronamaa pu piiri naha. ⁵⁰ Ne To we wu jɛ fugba wu ni ge, sipyaa sipya w'a wee wo jɛdaan pyi ge, wee wu jɛ ne ceborona, ni ne ceboroshɔ, ni ne nu.»

**Talene lemu l'a jo nuguro
ta shizhaa na ge**

(*Marika 4:1-9; Luka 8:4-8*)

13 Kee caɲa kiyɛ pyaa a Yesu di foro puga ki ni, na gari na she diin Galile Gba wu jɔ ki na. ² A sipyiɲehemɛɛ di ba binne, na wu maha fo w'a jé tiin kɔɔɔ ka ni. A sipyiire ti beeri di yere lɔhɔ ki jɔ ki na. ³ A wu ganha na keree niɲehɛɲɛ yu pu mu taleɲɛɛ ni. A wu jo: «Caɲa ka ná wa ya foro na kari wu tɛɛɛ ni di zhe wu alikama shi wá fene shi wagana na. ⁴ Na wu yaha wu na wee

**12:40 Zhonasi 2:1

††12:41 Zhonasi 3:5-10

‡‡12:42 1 Saannaa 10:1-10; 2 Caɲaɲehɛɛ Jomɔ 9:1-9

nuguzhi wu waa, a wu nuguro ta di do koo ni tege ki jɔ na. A shazheere di ba tee jɔ. ⁵A ta di do faaga juɔɔ ni pogoo kii ni. A tee di weri fin, bani poɔheere bye wà wɛ. ⁶Ba caya y'a pa yeree wɛ, a t'i fanhaɔa, na waha, bani nire tatii bye ti na wɛ. ⁷A nuguro ta di do xhuyo niɔe ni. A xhuyo y'i ganha na legi, na ba ti co, na ti li. ⁸A nuguro ta di do nijenje na. A tee di fin, na le na pya le. Pile la ma pyaa xhuu nigin (100) pye, la ma kelee gbaara (60) pye, la ma kelee taanri (30) pye.» ⁹Ba w'a yee jo xɔ wɛ, na jo: «Wemu na logo ge, wu logo.»

Yesu talenje ki kajuu juɔɔ

(Marika 4:10-12; Luka 8:9-10)

¹⁰Lee kadugo na a Yesu kalaapiire t'i fulo wu na, na wu pye: «Naha na mu di yu ni sipyiire ti ni talenje ni wɛ?» ¹¹A Yesu di pu pye: «Na fugba saanra ti wo ɔmɔhɔɔ ti ce, yee mu lee ya kan. Ga ti je wu ya ta kan pii mu wɛ. ¹²Bani la je wemu mu ge, la na ba gan wee mu na fara lee na, l'a jehe wu mu. Ga la je wemu mu wɛ, ali nifenhefenhene lemu be li je wu mu ge, li be na zhɔ wu na. ¹³Lee wuu na ne yu ni pu ni talenje ni, bani pu wa na wii, p'i ya yaaga naa wɛ. P'a niwegee shaan, p'i ya yi nuri wɛ, p'i ya yi naha be cenii wɛ. ¹⁴Kile tudunmɔɔ Ezayi ya yemu jo pu shizhaa na ge, yee jɔ ya fa na:

«Yee na ba niwegee shan, na yi logo, ga y'i wa da yi naha ce wɛ.

Yi na ba jii taan, na wii, ga y'i wa da yaaga be na wɛ.

¹⁵Bani pii sipyii pii niwegee k'a waha. P'a pu niwegee tɔ, na pu jii tɔ.

Pu funɔɔ ya pye p'i na pu jii ki ni wɛ, p'i logo pu niwegee ki ni wɛ, p'i yi naha ce pu funɔɔɔ yi na wɛ.

Lee funɔɔ ni pu da ba ne mu, kɔnhɔ ne pu cuuɔɔ wɛ.»[¶]

¹⁶Ga yee kunni, yee je duba nagoo, bani yee jii ki wa naa, yi niwegee k'i nuri. ¹⁷Can na n'a da yi jo yi mu, lemu yee wa naa ge, Kile tudunmɔɔ nijehemee ni sipyiimee nijehemee pii funɔɔ ya pye na lee na, ga p'i ya li na wɛ. Yemu yee wa nuri ge, pu funɔɔ ya pye na yee logo, ga p'i ya yi logo wɛ.

Yesu ya nuguro ti wo talene li kɔri jo

(Marika 4:13-20; Luka 8:11-15)

¹⁸«Ayiwa, yi niwegee shan ni nuguro ti wo talene li kɔri wu ni. ¹⁹Piimu p'a fugba saanra ti jomɔ pu nuri, p'i ya pu naha ce-ε ge, pee je ba koo jɔ nuguro je wɛ. Shitaanni na ba pee jomɔ pe wolo pu funyɔ ni. ²⁰Faaga wo nuguro ti je piimu ge, pee na jomɔ pu logo, na pu co tɔvuyo na ni fundanga ni. ²¹Ga nire di je pu na wɛ, p'a bye pu da mɔ lee ni wɛ. Cɔnrɔmɔ bu wa ta, kelee sipyii bu daha wu feni na gana pee jomɔ pe wuu na, wu juɔɔ na wakaraa kyeegi. ²²Xhuyo niɔe wo nuguro ti je piimu ge, pee na jomɔ pu logo, ga ke koɔɔ ke wo funzhakeree ni naafuu la piinje na pu cɔnri fo pu da nagoo pye wɛ. ²³Nijenje wo nuguro ti je piimu ge, pee na pe jomɔ pe logo, na pu naha ce. P'a nagoo nijehemee pye. Pile la ma pyaa xhuu nigin (100) pye, la ma kelee gbaara (60) pye, la ma kelee taanri (30) pye.»

Yesu ya talene la jo nakuuɔɔ shizhaa na.

²⁴Ayiwa, a Yesu di talene la be jo pu mu na: «Fugba saanra t'a foro kaa lemu feni ge, lee li wa me. Na wa w'a yashi nijeme wá wu tege ni. ²⁵A wee ná wu pen di ba yiri nibiige ka ni, na sipyii pu beeri yaha pu na ɔmunɔɔ. Nà kemu k'a foro alikama feni ge, na she kee nakuuɔɔ ki wo pya wa wá alikama wu te ni, na gari. ²⁶A alikama wu fin, na ba seye pye. A

[¶]13:15 Ezayi 6:9-10

nakuuṅɔ ki be di foro yere. ²⁷ A tege ki kafɔ wu wo kapyebyii p'i ba wu pye: «Wù kafɔ, ta yashi nijeme be mu ya wá ma tege ki ni we? Ke nakuuṅɔ ke d'a yiri mii we?» ²⁸ A wu pu ɲɔ shɔ na: «Ne wo pen wa w'a le pye.» A kapyebyii p'i wu pye: «Ta ma funṅɔ ki wa wù she kee nakuuṅɔ ke kɔngi?» ²⁹ A wu jo: «Ahayi, ne fyagi jo yee bu she kee kɔngi, yi ganha bu da alikama wu be kɔngi we. ³⁰ Yi yi beeri yaha wà y'i binne le. Yalɔɔɔ ti lɔduun ba na, wee tuun wu ni ne na ba yi jo yalɔɔɔ ti lɔvɛ pu mu jo pu fenhe nakuuṅɔ ke kɔn fɔlɔ, p'i ki pɔ, p'i ki sɔrogo, pu bu xhɔ p'i alikama wu keme le na kpɔɔn le ni.»

Yesu ya talene la jo mutaridi pile shizhaa na

(Marika 4:30-32; Luka 13:18-19)

³¹ Lee kadugo na a Yesu di talene la be jo pu mu sanha na: «Fugba saanra t'a foro mutaridi pile feni. A ná wa di li lɔ nugi wu tege ni. ³² L'a cère foro yashi wusama beeri tãan, ga li bu fin tuun wemu ni, l'a bele na toro naxhoo wu tiye yi saya beeri tãan. L'a ɲeri tige fo shazheere na ti shiire teri ki geye na.»

Yesu ya talene la jo buuri shizhenhere shizhaa na

(Luka 13:20-21)

³³ Ayiwa, a Yesu di talene la be jo pu mu sanha na: «Fugba saanra ti ɲe ba buuri shizhenhere ɲe we. Cee wa ya tee le wu farani mye kiloo kelee shuun ni kaguro (25) ni na tɔnhɔ, a wu beeri di yiri.»

Yesu wo taleṅɛ ki kajuu ɲuṅɔ

(Marika 4:33-34)

³⁴ A Yesu di pe jomɔ pe beeri jo sipyiire ti mu taleṅɛ ni. Wu bi yu ni pu ni talene baa we. ³⁵ W'a lee pye kɔnhɔ Kile

tudunmɔ w'a bi yemu jo ge, yee ɲɔ di fa na:

«Ne na ba yu ni pu ni taleṅɛ ni. Keree kiimu k'a bi ɲmɔhɔ fo koṅɔ ki yaaduun wu ni ge, ne na ba kee yu pu mu.»^{§§}

Yesu ya nakuuṅɔ ki wo talene li kɔri jo

³⁶ Ayiwa, a Yesu di sipyiire ti yaha wà, na gari puga. A wu kalaapiire t'i fulo wu na, na wu pye: «Nakuuṅɔ ki k'a foro tege ki ni ge, lee talene le kɔri jo wù mu.»

³⁷ A Yesu di jo: «Wemu w'a yashi nijeme wu wá ge, wee ɲe Sipya Ja. ³⁸ Tege ke, kee ɲe koṅɔ ke yashi nijeme we, wee ɲe fugba saanra ti wo nagoo pee. Nakuuṅɔ ke, kee di ɲe Shitaanni wo nagoo pee. ³⁹ Pen wemu w'a nakuuṅɔ ki pya wu wá ge, wee ɲe Shitaanni wuyɛ pyaa. Yalɔɔɔ ti lɔduun we, wee ɲe koṅɔ ki taaxɔ le. Yalɔɔɔ ti lɔvɛ pee, pee ɲe melekee. ⁴⁰ Ba sipya ma nakuuṅɔ kɔngi, na ki wá me na ni we, mu l'a da ba bye koṅɔ ki taaxɔ li ni. ⁴¹ Piimu beeri p'a sipyii pu ɲuṅɔ kyɛegi n'a daa wu na, ni piimu p'a kakuuṅɔ pyi ge, Sipya Ja wu na ba wu melekee pu tun p'a she pee sipyii pii beeri niṅɛ wolo wu wo saanra ti ni, ⁴² na pu wá kanragaa na ki ni. P'a ganha na meheɛ suu wà, na ganhaa kuri. ⁴³ Ga piimu p'a pye sipyitiimeɛ Kile mu ge, pee na ba ɲi pu To wu saanra ti ni ba cana ɲe we. Wemu na ye logo ge, wu yi logo.»

Yesu ya talene lemu jo naafuu niṅmɔhɔmɔ shizhaa na ge

⁴⁴ A Yesu di jo sanha na: «Fugba saanra ti ɲe ba naafuu ɲe we, naafuu wemu w'a ɲmɔhɔ tege ka ni ge. A ná wa di wu ɲa, na guri wu ɲmɔhɔ sanha. A wu fundanga wo di she wu keṅɛ yaṅmuyɔ beeri pere, na ba kee tege ki shɔ.»

Yesu ya talene lemu jo kuun shizhaa na ge

⁴⁵ A Yesu di jo sanha na: «Fugba saanra ti ne ba kuun pereṅṅo ne we, wemu ya kuun nizaama shaa ge. ⁴⁶ Ba w'a kuun peewa wo wa na we, a wu wu keṅe yaṅ-muyɔ beeri pere, na she wee kuun wu sho.»

Yesu ya talene lemu jo fyaa jɔ wu shizhaa na ge

⁴⁷ A Yesu di nugo jo sanha na: «Fugba saanra ti ne sanha be ba jɔ ne we, sipyii ma wu wá gba lɔhɔ ni, na fyaa tuuyo beeri co. ⁴⁸ Ba jɔ w'a ni we, jɔwaa pu na wu yeege shan gba wu ɔ ki na. P'a diin, na fyaa pu shɔnri. P'a fyacemee pu le pu yereye ni, na niguuyo yi wá. ⁴⁹ Mu l'a da ba bye koṅ ki taaxɔ li ni. Melekee p'a da ba sipyisaamaa pu shɔnri na wolo sipyikuuyo yi ni. ⁵⁰ P'a sipyikuuyo yi wá kanragaa na ki ni. P'a ganha na mehee suu, na pu ganhaa kuri wà.»

Kafonɔ ni kalege keree

⁵¹ Lee kadugo na a Yesu di pu yege na: «Ta yee ya kii keree kii beeri naha ce?» A p'i jo: «Uun.» ⁵² A wu pu pye sanha na: «Ayiwa, saliya karamɔɔ wa beeri w'a kalaa fugba saanra ti keree ki ni ge, wee ya foro puga fɔ wa feni wemu ya kafonɔ ni kalege taa na fɔro wu naafuu tayahaṅa ni ge.»

Nazareti sheen ya dà Yesu na we

(Marika 6:1-6; Luka 4:16-30)

⁵³ Ba Yesu ya talene ki jo xɔ we, na laha wee xuu wu ni. ⁵⁴ Kulo lemu ni w'a le ge, a wu gari wà, na she sipyiiire ti ɔ kɔn na galaa Kile-peene piyeye yi ni. A lee di bye pu mu kakanhana, a p'i ganha na yu na: «Mii wu d'a te fungɔngɔ feere te ta we? Dii wu d'a pye na jani kii kakanhaṅa kii na we. ⁵⁵ Ta wu ne me menizhe ná wu ja wu we? Ta wu nu be wu ne me

Mariyama we? Ta wu ceboronamaa be pu ne me Yakuba, Yusufu, Simɔ ni Zhude we? ⁵⁶ Ta wu ceboroshaa pu beeri be pu ne naha wù niṅe ni we? Wu d'a yiri mii ni ke fanha ke beeri ni we?» ⁵⁷ A kee keree kii di pu pye pu ya dà Yesu na we. A Yesu di pu pye: «Kile tudunmɔ ya peene taa xuu beeri ni, fo wuye pyaa kulo le, ni wuye pyaa puga ke.» ⁵⁸ A w'i bye wu ya kakanhaṅa niṅehene pye wà we, bani pu ya dà wu na we.

Herɔdi hakili ya wuregi

(Marika 6:14-16; Luka 9:7-9)

14 Wee tuun we ni gbafeneere Herɔdi Antipasi|Herɔdi ya Yesu kaa logo. ² A wu wu kapyebyii pu pye: «Yohana Batizelipye wu ne we ná we, wee w'a sii wii. W'a ne na foro xu ni, lee l'a wu pye wu na jani kii kakanhaṅa kii na.»

Yohana Batizelipye xugana

(Marika 6:17-29)

³ Ayiwa, Herɔdi bi pu pye p'a Yohana co, na shɔnhɔyɔ le wu na, na wu le kaso ni. Wu ceborona Filipe sho Herɔjasi wuu na Herɔdi bi lee pye. ⁴ Bani Yohana bi li shee wu na na: «Li ya ta saha mu wu we cee we leṅe we.» ⁵ Herɔdi funɔ ki bye na Yohana gbo, ga wu bi fyagi sipyiiire ti na, bani pee bi Yohana jateni Kile tudunmɔ.

⁶ Lee be na, a Herɔdi wo cazege cana ki wo kalene l'i ba nɔ, a Herɔjasi poro fuceere l'i yiri na xɔnhɔ sipyiyirilee pu nahagbaa na. A lee di sii taan Herɔdi ni, ⁷ fo w'a kàa fuceere li mu na li bu yaaga beeri neeri wee mu, na wee na kee kan li mu. ⁸ Li nu wu wo ɔɔjomɔ funɔ ni, a fuceere l'i Herɔdi pye: «Yohana Batizelipye ɔnɔ taha yaaga ka na ma kan nahame na mu!» ⁹ A lee di saan wu naha tanha. Ga na wu yaha w'a kàa na xɔ wu sipyiyirilee pu nii na, a wu ɔnɔmuu li ɔ yaha fuceere li mu. ¹⁰ A wu wa yaha kari w'a she Yohana ɔnɔ ki kɔn kaso wu ni.

¹¹ A p'i ba ni ki ni, na ki taha yaaga ka na, na pa gan fuceere li mu l'a she gan li nu wu mu. ¹² A Yohana wo kalaapiire t'i she wu nixhugo ki lɔ na she le, na xhɔ na she yee naha jo Yesu mu.

Yesu ya yalige kan sipyii kabɔfoŋɔ kaguro mu

(Marika 6:30-44; Luka 9:10-17; Yohana 6:1-14)

¹³ Ba Yesu ya yee logo wɛ, a wu jɛ kɔrɔɔ ka ni, na yiri wee xuu wu ni, na laha sipyiiire ti tɔan na kari sipɔŋɔ ki xuu wa ni. Ga, a sipyiiire t'i wee xuu wu ce. A p'i foro kanha ni ni, na gari tɔɔɔ na Yesu feni. ¹⁴ Ba Yesu ya foro kɔrɔɔ ki ni wɛ, na pee sipyijehemɛɛ pu ja, a pu jijaara di jɛ wu ni. A wu pu yama fɛɛ pu cuuŋɔ. ¹⁵ Ba yakɔŋɔ k'a pa nɔ wɛ, a Yesu wo kalaapiire t'i fulo wu na, na wu pye: «Caŋa k'a xɔ toro, wɛɛ di jɛ sipɔŋɔ ni naha. Sipyiiire ti yaha kɔnhɔ p'i she yalige sha shɔ kulogoo ki ni.» ¹⁶ A Yesu di pu pye: «Pu ya yaa na kari wɛ, yiye pyaa ki yalige kan pu mu!» ¹⁷ Ga, a p'i wu pye: «Buuri juuɔ kaguro ni fyaa shuun ye wu jɛ wɛɛ mu naha.» ¹⁸ A Yesu di pu pye: «Yi pa ni yee ni naha!» ¹⁹ Lee kadugo na a Yesu di sipyiiire ti pye na pu tiin napurege ki ni. A wu yee buuri juuɔ kaguro ni fyaa shuun wu lɔ, na naha ke yirige le fugba we ni, na baraga taha Kile na. A wu xhɔ na yee buuri juuɔ yi kegi kegi na kan wu kalaapiire ti mu, a pee di wu kan sipyiiire ti mu. ²⁰ A pu beeri di li na din. Yalige kemu k'a kori ge, a p'i kee saŋa kemɛ fo na saganaa ke ni shuun ji. ²¹ Pee yalilimɛɛ pii bye sipyii namaa kabɔfoŋɔ kaguro (5.000) shi, cɛɛ ni nɔhɔpiire niŋɛ jɛ wɛ.

Yesu ya jaari gba lɔhɔ juuɔ ni

(Marika 6:45-52; Yohana 6:15-21)

²² Ba p'a xɔ wɛ, taapile ni a Yesu di yi jo waha wu kalaapiire ti mu, na pu jɛ

kɔrɔɔ ki ni, p'i gba wu kɔn wu naha na, yani wu sipyiiire ti yaha ge. ²³ Ba w'a pu yaha xɔ wɛ, na dugi kari faaboboŋɔ ki na wu ye nigin, na she Kile jɛeri. A piige k'i ba wɔ na wu yaha wu ye wà. ²⁴ Kɔrɔɔ ki bi lii na xɔ koŋɔ ki na. A lokuruyo di ganha na ki sani, bani kafɛɛge ki bi jirini pu na. ²⁵ Xhupee mehɛɛ suduun wu ni, a Yesu di ganha na jaari lɔhɔ ki juuɔ ni na se wu kalaapiire ti yiri. ²⁶ Ba kalaapiire t'a wu ja wu na jaari lɔhɔ ki juuɔ ni wɛ, a pu jaalaa di yiri fo xuuni. A p'i ganha na yu: «Yafugunɔ li jɛ le!» A p'i fya fo na sipyaa waa. ²⁷ Ga taapile ni a Yesu di pu pye: «Yi yi logoo ki waha, nɛ wu wa, yi ganha bu da vya wɛ!» ²⁸ A Pyɛeri di jo: «Kafɔɔ, ni mu wu w'a sii wii, na pye na be di jaari she ma yiri lɔhɔ ki fugba ni.» ²⁹ A Yesu di wu pye: «Ta ma!»

A Pyɛeri di foro kɔrɔɔ ki ni, na ganha na jaari na se Yesu yiri lɔhɔ ki fugba ni. ³⁰ Ga w'a pa kafɛɛge ki ta k'a pele ge, na fya. A wu jɔ kɔn na diri lɔhɔ ki ni, na sipile wá na: «Kafɔɔ, na shɔ!» ³¹ Taapile ni a Yesu di wu keŋe yeege na wu co, na wu pye: «Mu wo n'a daa w'a kanha cɛɛ ba! Naha na ma d'a mayɛ kaala wɛ?»

³² A pu shuun wu beeri di jɛ kɔrɔɔ ki ni, a kafɛɛge k'i yere. ³³ Ayiwa, piimu p'a bye kɔrɔɔ ki ni ge, a pee di nuguro sin Yesu fɛɛ ni, na wu peɛ na wu pye: «Can na Kile Ja mu ya sii!»

Yesu ya yama fɛɛ cuuŋɔ Zhenezareti fiige ki ni

(Marika 6:53-56)

³⁴ A Yesu ni wu kalaapiire t'i gba wu kɔn, na nɔ Zhenezareti fiige ki niŋɛ ki na.

³⁵ A wee xuu wu wo sipyii p'i Yesu ce. A p'i wu kaa caaga taga wee xuu wu beeri círi, fo sipyii pu na pu yama fɛɛ pu tugoo na ma. ³⁶ A p'i Yesu jɛeri na wu yere p'i gbɔn ye wu fadegeŋɛ ke na. Sipyii piimu beeri p'a kɔn ki na ge, a pee beeri di juuɔ.

**Kalaa wemu w'a ta
wù sefelee pu mu ge**

(Marika 7:1-13)

15 Farizheen p'a, ni saliya karamogoloo pii bi yiri Zheruzalemu ni na pa Yesu yiri. A pee di ba wu yege na: ²«Naha na mu wo kalaapiire t'i wée sefelee pu wo kalegee ki kyeegi we? Pu ba da li, pu da pu keye je we.» ³A Yesu di pu pye: «Yee do? Naha na yee di Kile wo jomehee ki kyeegi yi wo kalegee ki feni we? ⁴Kile ya jo: «Ta ma to ni ma nu pele.» W'a jo sanha na: «Wa bu joguumo jo ni wu to kelee ni wu nu ni, na weefoo ya yaa na wu gbo.» ⁵Ga yee kunni wa sipyii pu kalaa na sipya beeri w'a wu to kelee wu nu pye na: «Ne bi da ja na naafuu wemu taga mu tege ge, wee ya kan xo Kile mu.» ⁶Na li ne nige fanha kaa weefoo juro ni wu wu to kelee wu nu wu tege we. Lee funjo ni yee ya Kile jomo pu pye juro baa, na daha yiye pyaa wo kalegee feni. ⁷Yee shuun shuun jovee piiri! Kile tudunmo Ezayi ya kapanaa kiimu jo yee shizhaa na ge, k'a saha fo xuuni. W'a bi jo: ⁸«Noo ye ni pii sipyii pii ya ne pele, ga pu zoloo d'a lii ne na fo xuuni. ⁹Tawaga ni p'a ne pele, pu wo kalaa w'i ne sipyii wo jomehee ye.»[†]

Keree kiimu k'a sipya norogo ge

(Marika 7:14-23)

¹⁰A Yesu di sipyiire ti yiri, na pu pye: «Yi niwegee shan yi ye logo! ¹¹Yaaga kemu k'a jin sipya jo ni, na se ma funjo ke ni ge, kee ya sipya norogo we. Ga lemu l'a foro sipya jo ke ni ge, lee l'a wu norogo.» ¹²A Yesu wo kalaapiire t'i fulo wu na, na wu pye: «Go m'a li ce

na ma jomo p'a waha Farizheen pu na ge?» ¹³A wu pu pye: «Tige beeri ki ne ne fugba To Kile we ya ta ki nari-i ge, yee beeri na ba gongo laha wa. ¹⁴Yi pu yaha wa, fyenmee pu ne pii, na fyenmee pii wo kagaangaa co. Fyen wa bu fyen wa kagaan co, pu shuun wu beeri na do wege ni.» ¹⁵A Pyeeri di jo: «Lee talene le kori jo wu mu.» ¹⁶A Yesu di jo: «Yee be sa! Yee sanha sii fungongo feere ta-e ya? ¹⁷Ta yee ya li ce na yaaga yaaga k'a jin sipya jo ni ge, ma yacere le ni kee ma je, lee kadugo taan na ba she foro yaara tashenge ke ni we? ¹⁸Ga lemu l'a foro sipya jo ke ni ge, wu zo we ni lee ya foro. Lee l'a sipya norogo. ¹⁹Sipya zo we ni fungonkuuyo ye ya foro ma na jo sipyigbuu, dodooro, cshaara ni namazhaara, ni nagaara, ni kafineye, ni mekyeegere. ²⁰Kee keree kii k'a sipya norogo, ga na li ni kejebaaya ni, lee ya sipya norogo we.»

Shi watii shen cee wa ya da Yesu na

(Marika 7:24-30)

²¹Lee kadugo na a Yesu di yiri wee xuu wu ni, na gari Tiiri ni Sidon fiige ki ni. ²²Kana shen cee wa bye tiinne na kee fiige ki ni. A wee di ba Yesu mu, na mujuugbo wa na: «Kafoo, Dawuda Ja we, juro jaari na na, jina wa wu ne ne poro fuceere li ni, wee ya wu kana fo xuuni.» ²³Ga Yesu ya ta wu jo sho ali ni kafila kana nigin be ni we. A wu kalaapiire t'i fulo wu na, na wu beeri na wu wee cee we le koo ni, konho wu ganha ba xhuulo da jaari pu feni we. ²⁴A Yesu di pu pye: «Ne ta tun piitiilee mu we, fo Izirayeli wo nagoo pu ye, pee piimu p'a piin ba dubyaa ne-e ge.» ²⁵A wee cee wu ba nuguro sin Yesu fee ni, na wu beeri na: «Kafoo, na tege!» ²⁶A Yesu di wu pye: «Li ya ta saha pu nohoopiire yalige lo wa po-biire mu we.» ²⁷A cee wu jo: «Yee wa

*15:4 Ekizode 20:12; 21:17

†15:9 Ezayi 29:13

can, Kafɔɔ. Ga yalɪnahara temu t'a yiri pobiire ti kafɔɔ wu tabali wu fugba ni, na dun niɲe na ge, pobiire ti wa tee li.»²⁸ A Yesu di wu pye: «Cee we, ma n'a daa w'a pele. Kile wu li pye ma mu na saha ni ma jidaan ni.» A cee wu poro fuceere l'i juuɲo lee taapile li ni.

Yesu ya yama fɛɛ niɲehemɛɛ cuuɲo

²⁹ Lee kadugo na a Yesu di yiri wee xuu wu ni, na gari Galile Gba wu ɲo na. A wu dugi tiin faaboboɲo ka na.³⁰ A sipyiire t'i ganha na ma wu mu ni yama fɛɛ tuuyo beeri ni: tɔɔɔo nigin nigin fɛɛ, fyenmɛɛ, taa fɛɛ, boboo ni yama fɛɛ niɲehemɛɛ piitiilee be. A p'i ba ni pee yama fɛɛ pu ni Yesu mu, a wu pu cuuɲo.³¹ Ba sipyiire t'a boboo pu naa pu na yu, taa fɛɛ p'i juuɲo, tɔɔɔo nigin nigin fɛɛ di ɲaari, fyenmɛɛ di naa we, a lee di bye pu mu kakanhana fo xuuni. A p'i ganha na Izirayeli wo Kile wu sɔni.

Yesu ya yalige kan sipyii kabɔfoɲɔ shishɛɛre mu

(Marika 8:1-10)

³² Ayiwa, a Yesu di wu kalaapiire ti yiri, na pu pye: «Pii sipyii pii niɲaara ti wa ne ni, bani niɲaa ɲe pu caɲa taanri wogo ne yiri naha, ɲoyalige ka shishiin di ɲe nige pu mu we. Ne funɲo wa di pu kuugo wuu le koo ni, pu fanha ki pa she xhɔ koo na we.»³³ A wu kalaapiire t'i wu pye: «Mii wɛɛ di da yalige ta naha ke sipoɲo ke ni di pii sipyii pii beeri ɲo sha we?»³⁴ A Yesu di pu yege na: «Buuri ɲuyɔ juu yi wa yee mu we?» A p'i wu ɲo shɔ na: «Buuri ɲuyɔ gbarashuun ni fyabigee k'a.»³⁵ A wu sipyiire ti pye na pu tiin niɲe ki na.³⁶ A wu xhɔ, na yee buuri ɲuyɔ gbarashuun we ni fyagaa ki lo, na baraga taha Kile na, na yi kegi kegi na kan wu kalaapiire ti mu. A pee di yi kan sipyiire ti mu.³⁷ A pu beeri di li na din. A kalaapiire t'i saganaa gbarashuun ɲi buuri ɲukoroɲo yi saya na.³⁸ Piimu p'a kee

yalige ki li ge, pee bye namaa kabɔfoɲɔ shishɛɛre (4.000), cɛɛ ni nɔhɔpiire niɲe ɲe we.³⁹ A Yesu di sipyiire ti yaha kari. Lee kadugo na a wu jɛ kɔɔɔo ka ni na kari Magadan niɲe ki na.

Yawutuu p'a jo na Yesu wu kakanhana la pye

(Marika 8:11-13; Luka 12:54-56)

16 Caɲa ka Farizheen ni Sadusheen pii ya pa fulo Yesu na kɔnhɔ p'i wu taanna wii. A p'i wu pye na wu naha sheshɛɛre kakanhana la pye pee nii na lemu ya yiri fugba we ni ge.² A Yesu di pu pye: «Fugba we bu ɲaɲa na foro caɲa d'a to xɔ, yee na jo na: <Zanha da ba ɲiga na we.>³ Fugba wu bu ɲaɲa fo na wuu ɲimugunɔ na, yee na jo na: <Zanha ki da do niɲaa.> Fugba wu wo ɲeɲaa le, yee ya lee keree cɛ na shɔɔnri kiyɛ ni. Ga yee di da jɛ we tuun we wo naha sheshɛɛre ti kɔri cɛ we!⁴ Niɲaa sipyii pii p'a kolo, na nɔhɔ pye ɲomɛɛ baa fɛɛ ge, pee p'a naha sheshɛɛre kakanhana shaa, ga la shishiin da zhee pu na we, fo Kile tudunmɔɔ Zhonasi wuu le.» Lee kadugo tɔan a Yesu di pu yaha wɔ, na gari.

Farizheen ni Sadusheen pu wo buuri shizhenhere te

(Marika 8:14-21)

⁵ Tuun wemu ni Yesu kalaapiire ti bi gaanji gba wu kadugo yiri ge, a pu funɲo di wɔ pu ya ta buuri lo we.⁶ A Yesu di pu pye: «Yi fungɔnyɔ ta! Y'a yiye kaseri Farizheen ni Sadusheen wo buuri shizhenhere ti na!»⁷ A p'i puye pye na: «W'a ye yu, bani wɛɛ ya ta buuri lo we.»⁸ Yemu pu bi yu ge, a Yesu di yee cɛ na jo: «Yee n'a daa w'a kanha cɛɛre de! Naha na yee di yiye pyi na buuri ɲe yee mu-i we?»⁹ Yee sanha sii ye naha cɛ nime be-e ya? Ne buuri ɲuyɔ kaguro wu kegi kegi sipyii kabɔfoɲɔ kaguro (5.000) wu na ge, buuri wemu w'a kori ge, saganaa juu wu d'a ɲi we?¹⁰ Ne buuri ɲuyɔ gbarashuun

wu kegi kegi sipyii kabɔfoŋɔɔ shisheere (4.000) wu na ge, buuri wemu w'a kori ge, saganjaa juu wu d'a ji we? ¹¹ Ne na yee pye: «Y'a yiye kaseri Farizheen ni Sadusheen wo buuri shizhenhere te na.» A jaha di yee pye yee ya ta li ce nago kannaa ne ta na buuri kaa yu yee mu-i we? ¹² Ayiwa, a wu kalaapiire t'i na li ce lee na, na wu bi ta pu pye na p'a puye kaseri buuri shizhenhere na we, na ga p'a puye kaseri Farizheen ni Sadusheen wo kalaa wu na.»

**Pyeeri ya yere li na
na Kirisa wu je Yesu**

(Marika 8:27-30; Luka 9:18-21)

¹³ A Yesu ni wu kalaapiire t'i she no Sezare Filipe fiige ki ni. A wu wu kalaapiire ti pye: «Sipyii pu wa Sipya Ja wu pyi na jɔɔ wu je we?» ¹⁴ A p'i wu ɔɔ shɔ na: «Pii wa yu na Yohana Batizelipye mu je, pii di yu na Eli, pii be di yu sanha na Zheremi, kelee Kile tudunmɔ watii.» ¹⁵ A Yesu di pu yege na: «Ga yee do, yeeye pyaa ki mu, ne di je jɔɔ we?» ¹⁶ A Simɔ Pyeeri di wu pye: «Kirisa mu je, wee wemu wu je Saan, na nɔhɔ pye Izirayeli wo Shɔvɔɔ wu ge, Kile jii wo wu wo Ja we.» ¹⁷ A Yesu di wu pye: «Zhonasi ja Simɔ, mu je duba pya, bani wemu w'a we can we she mu na ge, weefɔɔ je Adama pya we. Ga ne To Kile wemu wu je fugba wu ni ge, wee w'a wu she mu na. ¹⁸ N'a da li she ma na jo Pyeeri ma je, lee kori je faaga. N'a da ba na Egilizi wu yereje kee faaga ki na. Adesi gburaya da ja wu yereje we. ¹⁹ N'a da ba fugba saanra ti kenikaangaa ki kan ma mu. Ma bu kaa lemu beeri koro kan jii ke na, lee koro na gan fugba we ni. Ma bu kaa lemu beeri koro tɔ jii ke na, lee koro na dɔ fugba wu ni.» ²⁰ Lee kadugo na a Yesu di yi jo waha wu kalaapiire ti mu na pu ganha bu yee jo wa shishiin be mu na wee wu je Kirisa wu we.

Yesu ya wu xu ni wu je wu jo

(Marika 8:31-9:1; Luka 9:22-27)

²¹ Na co wee tuun wu na a Yesu di ɔɔ kɔn na yi fiinge na yu wu kalaapiire ti mu na: «Li waha l'i waha, fo ne bu she Zheruzalemu ni. Nɔhɔlee, ni saraya jaha shɔɔnriwee jɔɔfoee|saraya jaha shɔɔnriwee jɔɔfoɔ, ni saliya karamɔɔɔɔ pu na ba ne kanha fo xuuni wà. Pu na ba ne gbo, ga ne na ba je na foro xu ni na caxhugo caɔa taanri wogo ki na.» ²² A Pyeeri di gari ni wu ni kabanugo, na she ɔɔ kɔn na yu ni wu ni na: «Ahayi Kafɔɔ, lee wa da ma ta we! Kile wu ma tanha lee na!» ²³ Ga, a Yesu di ɔmahana jeri na Pyeeri pye: «Toro laha na taan, mu Shitaanni we! Ne jɔɔ mu wa zhaa da gyeegi me, bani mu fungɔngɔ je Kile keree na we, fo sipyii wogoo.»

²⁴ Lee kadugo taan a Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Wa funɔɔ bi je wu binne ni na ni, wu she wuye ni, wu wu korikoritige ki lɔ taha na feni. ²⁵ Bani sipya we w'a giin wu wuye pile munaa jɔɔ wolo nijaa ge, wee na ba buun wu munaa ni jiga na. Ga we w'a bɔnri wu munaa ni nijaa ne wuu na ge, wee wu da ba guri wuu munaa li ta jiga na. ²⁶ Li na ba jaha ɔɔ sipya na wu koɔɔ yanmuyɔ beeri ta, wu ba buun wuye pile munaa ni we? Yaaga keke sipya di da ba ja daga wu munaa jɔɔ wolo we? ²⁷ Ayiwa, Sipya Ja wu kuuni na ba ba ni wu melekee pu ni, wu To wu nɔɔɔ wu ni. Lee ba bye tuun wemu ni, wu na ba sipyii pu beeri nigin nigin saraa na be ni pu kapyegee ni. ²⁸ Can na n'a da yi jo yi mu, sipyii pii pu wa naha ge, pii wa da xhuu pu ni bada na ta pu ya Sipya Ja wu ja tapaga ni ba saan je-e we.»

Yesu newiine l'a jeri

(Marika 9:2-13; Luka 9:28-36)

17 Lee kadugo na ba cabyaa gbaara ya toro we, a Yesu di gari ni

Pyɛeri, ni Yakuba, ni wu ceborona Yohana ni faabobotɔŋɔ ka fugba ni. ²A Yesu jɛwiine l'i she jɛri pu jii na. A wu naha k'i ganha na jí ba caɲa jɛ wɛ, a wu fàya yi bɛ di fiinɲɛ ba kpɛɲɛge jɛ wɛ. ³Taapile ni a p'i Musa ni Eli ja pee na yu ni Yesu ni. ⁴Lee na a Pyɛeri di Yesu pye: «Kafɔ wèè bu gori naha, lee ya ɲɔ xuuni dɛ. Ma bu sɔɔ, nɛ na buguloo taanri yereɲɛ. Mu wo nigin, Musa wo nigin ni Eli wo nigin.» ⁵Na wu yaha pee jomɔ pu na, a nahaɲa ka di jí jí na pa, na ba pu tɔ. A mujuu la di foro kee nahaɲa ki ni na: «Nɛ nidaan Ja wu jɛ wɛ. Wu kaa l'a dan nɛ ni fo xuuni. Y'a wu nijoyo nuri!» ⁶Ba kalaapiire t'a pee jomɔ pu logo wɛ, a p'i sii fya fo xuuni, fo p'a buri buri, na pu nahaya ye buri jɲɲɛ na. ⁷A Yesu di fulo na gbɔn gbɔn pu na, na jo: «Yi ganha bu fya wɛ! Yi yiri!» ⁸A p'i pu nahaya yi yirige, ga pu ya sipya watii ja nige wɛ, fo Yesu yɛ.

⁹Ba p'a diri faaboboɲɔ ki na wɛ, a Yesu di yi jo waha pu mu na: «Kaa lemu y'a ja ge, yi ganha bu lee naha jo sipya wa shishiin bɛ mu wɛ, fo Sipya Ja wu ba jɛ na foro xu ni tuun wemu ni.» ¹⁰Lee kadugo tàan a kalaapiire t'i wu yege na: «Wee tuun wu ni naha na saliya karamɔgɔɔ p'i yu na Eli w'a yaa na fenhe pa wɛ?» ¹¹A wu pu pye: «Uun, Eli w'a yaa na pa, na ba keree ki bɛeri gbegelevonɔ gbegele. ¹²Ga n'a da yi jo yi mu, Eli ya pa xɔ, ga sipyii p'i ya ta wu cɛ wɛ, na wu pye pu nidaan pyegana na. Lee kanhagana le ninunɔ na p'a da ba Sipya Ja wu bɛ kanha.»

¹³Wee tuun wu ni a kalaapiire t'i na li cɛ na Yohana Batizelipye kaa wu bi byi.

Yesu ya pya wa cuunɲɔ jina bye wemu ni ge

(Marika 9:14-29; Luka 9:37-43)

¹⁴Ba p'a pa jé sipyiiire ti ni wɛ, a ná wa di fulo Yesu na, na nuguro sin wu fɛɛ ni, ¹⁵na jo: «Kafɔ, ɲuɲɔ jaari na ja wu na,

bani juzhanga ki wa wu na. W'a kanha fo xuuni. Tɛɛgeɛ kii ni ɲuɲɔ ki ma wu shan na ni, kelee lɔhɔ ni. ¹⁶Nɛ pa ni wu ni ma kalaapiire ti mu, ga p'i ya já wu cuunɲɔ wɛ.» ¹⁷A Yesu di jo: «Ee! Yee kunni jɛ sipyikuuyo n'a daa baa fɛɛ! Nɛ na gori yaha naha ni yee ni fo tuun wekɛ wɛ? Nɛ na yee keree xu fo tuun wekɛ wɛ? Pa ni ma pya wu ni naha!» ¹⁸A Yesu di din jina wu na, a w'i foro pya wu ni. A pya wu juunɲɔ lee taapile li ni. ¹⁹A kalaapiire t'i ba fulo Yesu na pu yɛ na, na wu yege na: «Naha na wèè di ya já we jina we kɔri yeege pya wu ni-i wɛ?» ²⁰A Yesu di pu pye: «Bani yee n'a daa w'a cɛrɛ toro. Can na n'a da yi jo yi mu, yee n'a daa wu da bi ali mutaridi pilere bɛ xɔ pɛɛrɛ ni, yee bi da yi jo ke faaboboɲɔ ke mu na ki yiri naha, k'i she mɛ, k'a gari. Kaa la shishiin bi da ga yee já wɛ. [²¹Ga ke jina tuugo ke foromɔ ya taan wɛ, fo suun ni Kile-ɲɛrɛge.]»

Yesu ya wu xu ni wu jɛ wu jo sanha

(Marika 9:30-32; Luka 9:43-45)

²²Caɲa ka, na Yesu ni wu kalaapiire ti yaha shiizhan Galile ni, a wu pu pye: «Pu na ba Sipya Ja wu le sipyii keye ni. ²³Pu na ba wu gbo, ga wu caxhugo caɲa taanri wogo, wu na ba jɛ sanha.» A kalaapiire ti nahaya di danha fo xuuni.

Yesu ni Pyɛeri bɛ ya saraa katahanjaa ki wo wari wu ni

²⁴Ayiwa, ba Yesu ni wu kalaapiire t'a nɔ Kaperinɔmɔ kulo li ni wɛ, a Kile-pɛɲɛ pugbɔhɔ ki wo wari wu shɔvɛɛ p'i fulo Pyɛeri na, na wu pye: «Yee wo karamɔgɔ wu ya gaan Kile-pɛɲɛ pugbɔhɔ ki wo wari wu ni-i gɛ?» ²⁵A Pyɛeri di jo: «Uun, w'a gaan wu ni.» Ba Pyɛeri ya jé puga ki ni wɛ, a Yesu di fenhe jomɔ pu lɔ, na jo: «Pyɛeri, mu funɲɔ na jɔgɔ wu d'a yaa na munaa peremɛ, kelee katahanjaa ki wo wari wu kaan ke koɲɔ ke wo saannaa pu mu wɛ? Saannaa pu wo nagoo laa piiti-

ilee?»²⁶ A Pyeeri di wu pye: «piitiilee». A Yesu di jo: «Lee funɔ ni, ma ce kanti-inlee niɛ wa lee ni-i sa!»²⁷ Ga lee be na, kɔnhɔ wù ganha bu kawaa pye pii sipyii pii na we, she ɲmehene la wá gba wu ni. Fyashiime wemu w'a da ma ɲmehene li lo ge, m'a wee ɲɔ mugi. Ma na wari tu-ɲɔ ka ta wà, m'a she kee kan ne ni mu wo munahaa ki pɛremɛ.»

Weke w'i ɲe nahagbaa fɔ we?

(Marika 9:33-37; Luka 9:46-48)

18 A kalaapiire t'i fulo Yesu na, na wu yege na: «Weke wu ɲe pu beeri wo nahagbaa fɔ fugba saanra ti ni we?»² A Yesu di nɔhɔceere la yiri, na lee yereɲe pu niɛ ni,³ na jo: «Can na n'a da yi jo yi mu, yee bu bye yee di ya ɲeri ba nɔhɔpiire ɲe-ɛ we, yee da ga ba jé fugba saanra ti ni bada we.»⁴ Sipyaa wemu w'a wuye tirige na pye ba le nɔhɔceere le ɲe-ɛ ge, weefɔ wu ɲe pusamaa beeri wo nahagbaa fɔ fugba saanra ti ni.⁵ Sipyaa sipya w'a le nɔhɔceere le la shi co xuuni ne wuu na ge, ne w'a co xuuni.

W'à wùye kaseri jugyɛegi keree na

(Marika 9:42-48; Luka 17:1-2)

⁶«Te nɔhɔpiire te t'a dà ne na ge, sipya sipya w'a le la ɲuɲɔ kyɛegi ge, li bi da bɔɔ weefɔ mu na faatabaaga pɔ wu katige ni, na wu wá suumɔ lohɔ nɔhɔ-daan.»⁷ Bɔɔngɔ ki wa kɔɲɔ wogo sipyii pu wo jugyɛegere ti wuu na. Jugyɛegere kunnɔ da ga já bye pyebaa we. Ga bɔɔngɔ ki wa ti pyeveɛ pu wogo.⁸ Ma keɲe kelee ma tɔɔɔ bi ɲe kapuɲɔ di ma le jurumu ni, ki kɔn m'a ki wá. Ma keɲe nigin wo, kelee ma tɔɔɔ nigin wo na jé Alijine ni, lee ya pɔɔ ma mu ma keye shuun wo ni ma tɔɔɔ shuun wo wu wá nafugibaaga ni.⁹ Ma ɲii bi ɲe kapuɲɔ di ma le jurumu ni, li wehele wolo, m'a li wá. Ma ɲii nigin wo na jé Alijine ni, lee ya pɔɔ ma mu ma ɲii shuun wo wu wá Jahaneme na ki ni.

Yesu ya talene la jo dubyapeenge shizhaa na

(Luka 15:3-7)

¹⁰«Y'a yiye kaseri de! Yi ganha bu da le nɔhɔceere le la shishiin cereɲe we. N'a da yi jo yi mu jo pu melekee pu niyereye yi wa tuun beeri ni ne To wu nahagbaa na fugba we ni. [¹¹Bani piimu p'a piin ge, Sipyaa Ja w'a pa wu ba pee sho.]

¹²«Dii yee di wa li wii we? Dubyaa xhuu nigin (100) bu bye sipya wa mu, a wee wa nigin di ba biin. Ta wu da kelee gbarasheere ni gbarasheere (99) wu samaa yaha wà faaboboɲɔ ki na, na she we wu nigin wu sha we?»¹³ N'a da yi jo yi mu jo wu bu she wu ɲa, wu da funɔ taan fo xuuni wu ɲa wu wuu na na toro pusamaa kelee gbarasheere ni gbarasheere (99) wu tãan, pee piimu pu ɲe pu ya piin we ge.¹⁴ Mu li wa. Yee fugba To wu be ɲidaan ɲe le nɔhɔceere le la li piin we.

W'à yaa na yafani wùye mu

¹⁵«Ma ceboro bu kakuunɔ pye ma na. She wu feni, m'a she yi jo wu mu yiye shuun xuu ni. Wu bu yere li na ma mu, yi na bye sanha yiye sipyii.»¹⁶ Ga wu bu she bye wu ya yi logo ma mu we. M'a shen nigin kelee sheen shuun wa fara yiye na, kɔnhɔ jomɔ pu beeri di she bye seere shuun kelee seere taanri ɲii na.¹⁷ Wu bu she li she wu da pee be woyo yi logo we, m'a she yi naha jo egilizi wu mu. Wu bu li she wu da egilizi wu be woyo yi logo we, m'a wu jate ba Kile-cebaama ɲe we, kelee ba fanhafɛ wari shɔvɔɔ wa ɲe we.¹⁸ Can na n'a da yi jo yi mu jo yi bu kaa lemu beeri she ɲiɲe ke na, Kile be na ba lee she fugba wu ni. Yi bu sɔɔ kaa lemu beeri na ɲiɲe ke na, Kile be na ba sɔɔ lee na fugba wu ni.¹⁹ N'a da yi jo yi mu sanha jo yee shuun wa bu be kaa beeri na naha ɲiɲe ke na, na lee ɲeeri ne fugba To wu mu, wu na lee kan pu mu.

²⁰ Bani sheen shuun taanri bu she puye pinne ta xuu beeri ni ne mege na, ne wa pu niye ni.»

**Tehene je yafa na sipya ni
wu sipyinjii te ni we**

²¹ Wee tuun wu ni a Pyeeri di fulo Yesu na, na wu pye: «Wù Kafó, ne ceborona ba kakuunjo pyi ne na tuun beeri ni, ne yaa na yafani wu mu fo na she no tɔɔjii juu na we? Fo tɔɔjii gbarashuun ge?»

²² A Yesu di wu pye: «N'a da ma pye fo tɔɔjii gbarashuun we de, ga fo tɔɔjii gbarashuun yahaŋaa kelɛɛ gbarashuun (70). ²³ Lee wuu na, fugba saanra t'a foro kaa lemu feni ge, lee li wa me. Saan wa w'a bi giin wu wu wari keree jaha wolo ni wu kapyeyii pu ni. ²⁴ Ba w'a li jo kon we, a p'i ba ni kapyebye wa ni wu mu. Saan wu wari miliyoo niyehemee foo li bye wee na. ²⁵ Se bye wu ni wu lee foo le to we. A saan wu jo na pu pu pere taga foo li to, wu ni wu sho, ni pu nagoo, ni pu keŋe yaŋmuyɔ yi beeri. ²⁶ A wee kapyebye wu she nuguro sin wu kafó wu fee ni, na wu jeeeri na: «Ma luu li gbo na taan, n'a da ba ma wari wu beeri foo to ma mu.» ²⁷ A wu nijaara di je wu kafó wu ni, a wu wu yaha, na yafa wu mu be sanha foo li beeri na.

²⁸ «Ba wee kapyebye w'a foro wa we, a wu ni wu kapyebyenii wa di jiri. Wu wari deŋe|wari deŋe xhuu nigin foo di bi bye wee kapyebyenii we na. A wu wee co, na wu katige ŋmɔhori, na jo: «Na foo li to!» ²⁹ A wu kapyebyenii wu nuguro sin wu fee ni, na wu keme jeeeri na: «Ma luu li gbo na taan, n'a da ba ma wari wu beeri foo to ma mu.» ³⁰ Ga wu ya so we, na wu le kaso ni fo wu ga ba wee wo foo li to. ³¹ Ba kapyeyii pusamaa ya lee ja we, a lee di waha pu na fo xuuni. A p'i she

yi beeri jaha jo pu kafó wu mu. ³² Wee tuun wu ni, a kafó wu wee kapyebye wu yiri na wu pye: «Kapyebye niguumu mu je! Ne mu wo foo li beeri yaha mu na, bani mu ya ne jeeeri saama na. ³³ Ta mu be bi yaa na juŋo jaari ma kapyebyejii wu na ba ne li pye mu na-e we?» ³⁴ A Kafó wu luu di yiri fo xuuni. A wu wu le kaso ni konho wu da jaani wa, fo wu ba she foo li saraa na xo tuun wemu ni. ³⁵ Mu li wa yee be mu, yee bu bye yee di ya yafani yi cebooloo pu mu yi zɔɔɔ pu beeri na we, lee pyegana le na ne wo fugba To wu be wa da ba yee pye.»

**Yesu ya yemu jo
gbaxɔɔɔ shizhaa na ge**

(Marika 10:1-12)

19 Ayiwa, ba Yesu ya wee kalaa wu kan xo sipyiire ti mu we, a wu foro Galile fiige ki ni, na gari Zhude fiige ki ni, Zhuruden Gba wu kadugo yiri. ² A sipyijehemee di daha wu feni wa. A wu pu yama fee pu cuunjo.

³ A Farizheen pii di fulo wu na, konho p'i wu peri wii. A p'i wu pye: «L'a saha na wu wu sho gbaga xo kaŋunjo beeri na ya?» ⁴ A Yesu di pu pye: «Ta yee ya li kalaa Kile Kafila wu ni we? Na: «Fo konjo ki joɔɔɔɔ na, konjo ki yaavɔɔ w'a pu ya na ni cee.» ⁵ Na jo: «Lee wuu na na ba wu to ni wu nu yaha, na noɔɔ wu sho na. Pu shuun wu na bye ceepuuro nigin.» ⁶ Lee funjo ni, pu je nige shuun we, ga fo nigin. Ayiwa Kile ya lemu pye nigin ge, sipya ganha bu lee waagi we.»

⁷ Ga Farizheen p'i wu pye: «Wee tuun wu ni jaha na Musa d'a jo na na ba da wu sho yaha, na wu fenhe gbaxɔɔɔ seme ya kan wu mu wu na wu yaha we?» ⁸ A Yesu di pu pye: «Yee niwegee k'a waha, lee wuu na Musa ya gbaxɔɔɔ ti koro kan

[‡]19:4 Zhenezi 1:27

[†]19:5 Zhenezi 2:24

[§]19:7 Duterɛnɔme 24:1-4

yee mu. Ga fo taashiine li ni, li bi byi mu we. ⁹Ne kunni w'a da yi jo yi mu jo sipyaa sipya w'a wu shɔ gbaga xɔ ge, cee wu bu da wu ya dɔdɔrɔ pye, a lee di gbaga ki xɔ we, ná wu bu wu yaha, na watii leɲe, dɔdɔrɔ w'a pye.»

¹⁰A wu kalaapiire t'i wu pye: «Ke bi ɲe ná wo tayerege wu ni wu shɔ te ni, wee tuun wu ni na mehe pye wà cee baa, lee ya pɔrɔ.» ¹¹A Yesu di pu pye: «Wee kalaa we se ɲe sipyii beeri ni we, fo piimu ye mu Kile ya wu se kan ge. ¹²Kapuyɔ ya ɲe wà yemu ya ná ɲaha kɔɔn wu da cee leɲe-ɛ ge. Pii ya seni pu ɲe namaa ni we. Sipyii di pii wo namaa ni. Pii be di wa li shaa p'i bye mu fugba saanra ti kaa na. Wemu na já bye cee leɲe baa ge, wu pye cee leɲe baa.»

Yesu ya duba nɔhɔpiire ta mu

(*Marika 10:13-16; Luka 18:15-17*)

¹³Lee kadugo na a sipyii pii di ba ba Yesu mu ni nɔhɔpiire ta ni, kɔnhɔ wu wu keye taha ti na wu Kile ɲeeri ti mu. Ga, a wu kalaapiire t'i yogo jo ni pee sipyii pu ni. ¹⁴A Yesu di pu pye: «Yi nɔhɔpiire ti yaha ti da ma na mu, yi ganha ba ti ɲaha kɔɔn we! Bani pee shi tuugo wuuro ti ɲe fugba saanra te.» ¹⁵A wu wu keye taha tee nɔhɔpiire ti na. Ba w'a xɔ we, na yiri wà na kari.

Naafuugbo fɔɔ jeme p'a pen Kile wo saanra ti ni

(*Marika 10:17-31; Luka 18:18-30*)

¹⁶Ayiwa, pu nigariwuu, a ná wa di fulo Yesu na, na wu yege na: «Karamɔgɔ, kasaana leke tuugo ne d'a yaa na pye kɔnhɔ di ba ɲii sicuumɔ nixhɔbaama ta we?» ¹⁷A Yesu di wu pye: «Naha na m'a na yegee kasaana fiin we? Nigin ye pe w'a ɲɔ. Ma funɲɔ bi ɲe m'a ɲii sicuumɔ ta, ta saliya wu ɲɔmehɛe ki koo ɲaari.» ¹⁸A ná wu jo: «Kiike we?» A Yesu di wu

pye: «Ma ganha bu sipya gbo we! Ma ganha bu dɔdɔrɔ pye we! Ma ganha bu nagaara pye we! Ma ganha bu kafineye taha ma sipyini na we! ¹⁹Ma da ma nu ni ma to pele! Ma sipyini wu taan ma mu ba maye pyaa ki ɲe we!»** ²⁰A wee levɔɔ wu jo: «Ne kii beeri koro ɲaari. Leke d'a fɔ sanha we?» ²¹A Yesu di wu pye: «Ma funɲɔ bi ɲe m'a fa, she ma keɲe yanmuyɔ yi pere, m'a wee wari wu kan la baa feɛ mu. Wee tuun wu ni ma na naafuu ta fugba we ni. Lee kadugo taan m'a ba daha na feni.» ²²Ga ba levɔɔ w'a yee logo we, na ɲaha tanha na gaanɲi, bani naafuugbo wu bye wu mu.

²³A Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Can na n'a da yi jo yi mu jo naafuugbo fɔɔ jeme p'a pen fugba saanra ti ni. ²⁴N'a da ye be jo yi mu sanha jo ɲɔhɔɲɔ jeme ya taan museni wii ni na toro naafuugbo fɔɔ jé na Kile wo saanra ti ni.» ²⁵Kalaapiire t'a pee jomɔ pu logo ge, a lee di bye pu mu kakanhana fo pu na yu: «Aa! Wee tuun wu ni sipya weke na já pa shɔ we?» ²⁶A Yesu di pu wii, na jo: «Sipyii mu, lee da já bye we, ga kaa la shishiin ya Kile jani we.»

²⁷Wee tuun wu ni a Pyeeri di jomɔ pu lɔ, na jo: «Li wii, wèe ya kahari yanmuyɔ beeri ni, na daha mu feni. Leke di da ba bye wèe shizhaa na we?» ²⁸A Yesu di pu pye: «Can na n'a da yi jo yi mu jo Sipya Ja wu ba ba diin wu saanra koro nɔɔrɔ wuu li ni, koɲɔ nivonɔ ki ni tuun wemu ni, yee be na ba diin saanra korogoo ke ni shuun ni, na kiiri kɔn Izirayeli gbaweye ke ni shuun wu na. ²⁹Sipyaa wemu beeri w'a kahari wu puga ni ge, kelee wu ceboronamaa, kelee wu ceboroshaa, kelee wu nu, kelee wu to, kelee wu nagoo, kelee wu kereye, ne wuu na ge, weefɔɔ na ba yee yahaɲaa xhuu nigin (100) ta, na wu taa ta ɲii sicuumɔ nixhɔbaama pu be ni. ³⁰Ga ɲahagbaa wuu ɲiɲehemeɛ na

**19:19 Ekizode 20:12-16; Levitike 19:18

ba bye kadugo yíri wuu, kadugo yíri wuu niñehemee na bye jahagbaa wuu.»

**Erezen tege kafɔɔ ni
wu kapyebyii keree**

20 Ayiwa, a Yesu di jo na: «Fugba saanra t'a foro kaa lemu feni ge, lee li wa mɛ. Kereye fɔɔ wa ya sɔɔ foro niɔɔɔɔ ka tãan di zhe kapyebyii pii sha di zhe yaha wu erezen|erezen tige tege ni. ²Piimu w'a she da ge, a wu ni pee di jo be wari deɓe nigin na, wa beeri wo caɓa nii saraa. A wu pu yaha kari labye wu feni tiire tege ki ni. ³A caɓa k'i ba dugi jeri, a wu foro sanha, na saha ni sipyii pii niyereye ni kpeenge ki na, p'i bi la pyi we. ⁴A wu pu pye: «Yi be pu she caɓa nii li pye na erezen tege ki ni, saraa wemu w'a yaa ni yi ni ge, ne na ba wee kan yi mu.» ⁵A pee di gari tiire tege ki ni. A caɓa k'i ba nɔ niɓe niɓe ni, a tege ki fɔɔ wu foro sanha, na saha ni pii be ni, na pee be lɔ lee lɔgana li na. Na ba foro sanha yakonɔ caɓa ki be ni, na saha ni pii be ni, na pee be lɔ lee lɔgana li na. ⁶A wu ba guri foro sanha yakonɔ ki be ni, na pii be niyereye ta kpeenge ki na, pu be di je la ni we. A wu pu pye: «Naha na yee d'a caɓa nii li beeri pye lapye baa we?» ⁷A pee di wu pye: «Sipya wa shishiin ya ta wèe sha wu wo labye na niɓaa we.» A wu pu pye: «Yi be pu she na kereye yi ni.»

⁸«Ba caɓa k'a pa xhɔ baari wu tigiduun na nɔ we, a tege ki kafɔɔ w'i wu kapahashɔɔrimɔ wu pye: «Kapyebyii pu yiri, m'a pu saraa na li ɓɔ kan kurogo wuu pu na, na se naha wuu pu mu.» ⁹Piimu p'a pu wo labye wu ɓɔ kan yakonɔ ki ni ge, a pee di fenhe fulo, a pu beeri di wari deɓe nigin nigin ta. ¹⁰Ba l'a pa nɔ nizhiilee pu na we, a pee di ganha na giin na pee wo wu na jehe wari deɓe nigin nigin na. Ga, a p'i wari deɓe nigin nigin kan pu be mu. ¹¹Ba wee wari w'a kan pee mu we, a p'i ganha na tege ki fɔɔ wu yɔɔɔ puyɛ tãan, na yu: ¹²«Pii

p'a nɔ kurogo ki na ge, leeri nigin ye wo labye pee ya pye. A mu di dere wèe wo saraa wu pye nigin ni pee wo wu ni, wèe piimu p'a caɓa nii li beeri pye, na li kanhama soro, na ke cawaga ke beeri lɔ ge.» ¹³Ga, a tege ki kafɔɔ wu shen nigin wa pye pu ni: «Nanii, ne ta to mu na we! Ta wari deɓe nigin na be ne ni mu ya be mu wo caɓa nii li saraa we?» ¹⁴Ayiwa, ma wo saraa wu lɔ, ma da gaani. Ne mu l'a taan nago kanna ne wu saraa ninumɔ kan mu ni we mu, wee wemu w'a pa tege ki ni kurogo ge. ¹⁵Lemu bu ne taan, ta lee be ne yaa na pye ni na wo wari wu ni we? Kelee ta ne wo saama pu nepɛɛn yere l'a jé ma ni?» ¹⁶A Yesu di jo sanha: «Piimu pu je kadugo yíri wuu pu ge, le pyegana le na pee da ba bye jahagbaa wuu. Piimu pu je jahagbaa wuu pu ge, pee na bye kadugo yíri wuu.»

Yesu ya wu xu ni wu je wu jo sanha

(Marika 10:32-34; Luka 18:31-34)

¹⁷Ayiwa, Yesu ya pa yiri na gaani Zheruzalemu ni. Pu nigariwuu, a w'i wu kalaapiire ke ni shuun wu ye yiri, na pu pye: ¹⁸«Wù wii gaani Zheruzalemu ni. Pu na zhe Sipya Ja wu le wà saraya naha shɔɔnriwee ɓunɔfɛe|saraya naha shɔɔnriwee ɓunɔfɔɔ ni saliya karamɔɔɔɔ pu keɓe ni. Pu na ba wu jaagi na w'a yaa ni xu ni. ¹⁹P'a wu le shi watii keɓe ni, pee na zhehe wu na. Pu na ba wu kpon ni susɔɔɔ ni, na wu kori tige na. Caɓa taanri wogo ki na w'a je na foro xu ni.»

**Yakuba ni Yohana ya jahagbaa
feere shaa Yesu mu**

(Marika 10:35-45)

²⁰Ayiwa, a Zebede shɔ wu fulo Yesu na ni wu nagoo shuun wu ni. A wu nuguro sin Yesu fee ni, na wu jeeri, na wu ɓɔ wee na. ²¹A Yesu di wu yege na: «Naha kaa l'i wa ma na we?» A wu Yesu pye: «Ma ba ba diin ma saanra ti ni tuun wemu ni, ma di sɔɔ na mu, na nagoo

shuun we di diin ma tàan. Nigin wa di diin ma kanige ce, wa di diin ma kamene ce.»²² A Yesu di wu pye: «Kaa lemu yee wa j̄eri ge, yee wa li ce we. Kanhama ceegbuu lemu ni n'a da ba gba ge, yee na já gba lee ni ya?» A p'i jo: «Uun, wèe na já gba li ni.»²³ A Yesu di pu pye: «Uun, yi kunni na ba gba ne wo ceegbuu li ni. Ga na tiin ne kanige ce, kelee ne kamene ce, ne j̄e yee tatiinye yi kanwɔ we. Piimu kaa na ne To w'a yee gbegele ge, pee mu yi da ba gan.»

²⁴ Ba kalaapiire ke wu samaa ya yee logo we, a pu logoo di yiri pu ceborona-maa shuun wu tàan.²⁵ A Yesu di pu bæri yiri, na jo: «Yee ya li ce na shi wemu j̄e Yawutuu we, wee shi wu wo j̄urɔf̄ee p'a pu j̄urɔf̄eere pyi wu na. Pu sipyigbɔ p'i pu fanha sh̄ee wu na.»²⁶ Ga li da ba bye mu yee te ni we. Yee wa funɔ bi j̄e wu bye sipyigbɔ, wufɔ wu pye pusamaa wo kapyeyee.²⁷ Yee wa funɔ bi j̄e wu bye nahagbaa fɔ, weefɔ wu pye pusamaa wo bulo.²⁸ Mu li wa, Sipya Ja wu be ya ta pa kɔnhɔ sipyii di ba kapyeyee pyi wu mu we. Ga w'a pa, wu ba kapyeyee pyi sipyii mu, wu ba wu munaa kan l'i bye sipyij̄ehemee wo j̄uwuuro saraa.»

Yesu ya fyenmee shuun wa cuunɔ

(Marika 10:46-52; Luka 18:35-43)

²⁹ Ba p'a pa foro Zheriko kulo li ni we, a sipyij̄ehemee di daha Yesu feni.³⁰ Lee bi fyenmee shuun wa nidenge ta koo li j̄o na. Ba pee ya logo na Yesu w'a doroo we, a p'i xhuulo na: «Wù Kafɔ, Dawuda Ja we, j̄urɔ jaari wù na!»³¹ Sipyiire ti bi yogo yu ni pu ni na pu cari puye na, ga, a p'i la fara xhuulo wu na, na yu: «Wù Kafɔ, Dawuda Ja we, j̄urɔ jaari wù na!»³² A Yesu di yere, na pu yiri, na pu pye: «Yi wa giin ne di leke pye yi mu

we?»³³ A p'i jo: «Wù Kafɔ, wù pye wù da j̄aa.»³⁴ A pu j̄ijaara di j̄e Yesu ni, a wu gbɔn pu j̄ii ki na. A p'i j̄o kɔn na j̄aa lee taapile li ni. A p'i daha Yesu feni.

Yesu ya j̄e Zheruzalemu ni ba saan j̄e we

(Marika 11:1-11; Luka 19:28-40; Yohana 12:12-19)

21 Ba p'a teeje Zheruzalemu na we, a p'i nɔ Betefaje shizhaa, Oliiviye faaboboŋ ki kabanugo ki ni. A Yesu di wu kalaapiire shuun wa tun,² na pu pye: «Yi she yi nahagbaa kulo li ni. Yi bu nɔ ye, yi na kafazhɔ wa nibɔɔ ta wà, wu ni wu pya. Yi yee sanha pa na kan naha!»³ Sipya wa bu jo ni yi ni, y'i weefɔ pye na Kafɔ mago wu wa yi na. Lee bu bye pu na yi j̄o yaha yi mu, y'i ba ni yi ni.»⁴ Lee ya pye kɔnhɔ Kile tudunmɔ w'a jomɔ pemu jo ge, pee j̄o di fa na:

⁵ «Yi yi jo Siyɔn poro^{††} wu mu na: «Li wii, ma saan w'a ma ma mu. W'a wuyɛ tirige, na dugi tiin kafabige na, kafazhɔ wa wo pya.»^{‡‡}

⁶ A kalaapiire t'i gari, na she li pye ba Yesu ya yi jo pu mu we.⁷ A p'i ba ni kafazhɔ wu ni wu pya wu ni, na ba pu fadegbɔyɔ ya taha yee na, a Yesu di dugi tiin wà.⁸ A sipyij̄ehemee di pu fadegbɔyɔ pii koo li ni. A pii be di wɛburiye kɔn, na yee pii koo li ni.⁹ Ba p'a gaanji we, piimu pu j̄e Yesu nahagbaa na, ni piimu pu j̄e wu kadugo ge, pee bi xhuulo na yu:

«Masɔɔ k'a byi Dawuda Ja wu mu! Wemu w'a ma me Kafɔ mege na ge, wee j̄e duba pya!

Masɔɔ k'a byi Kile mu fugba lii lii we ni!»^{¶¶}

^{††}21:5 Siyɔn poro: Wee j̄e Zheruzalemu sh̄een pee.

^{‡‡}21:5 Zakari 9:9

^{¶¶}21:9 Zaburuu 118:26

¹⁰ Ba Yesu ya jé Zheruzalemu ni wε, a tunmɔ p'i kulo li bæri círi. A p'i ganha na yegee na: «We ná we di jε jɔɔ wε?»
¹¹ A sipyiire t'i jo: «Kile tudunmɔ Yesu wu jε wii, Galile Nazareti shen we.»

**Yesu ya Kile-pɛɛɛ
 pugbɔhɔ ki pye fεfεε**

(*Marika 11:15-19; Luka 19:45-48; Yohana 2:13-22*)

¹² A Yesu di jé Kile-pɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni. Sipyii piimu pu bi bere ni zhɔ pyi wà ge, a wu pee bæri kɔri yeege. A wu wari faavεε pu wo tabalaa pee, ni gbegbe shazhεεre perevεε pu wo yatinyε yi jeri buri, ¹³ na pu pye: «L'a ka Kile Kafila wu ni na: «Pu na ba nε puga ki pyi Kile-jεrege puga.»^{§§} Ga yee kunni ya ki pye nagaalaa talaraga.»

¹⁴ A fyenmεε ni losixuyo fεε pii di fulo Yesu na Kile-pɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni. A w'i pee cuɔɔ. ¹⁵ Yesu ya kakanhanjaa ki-imu pye ge, ba saraya jaha shɔɔnriverε jɔɔfεε|saraya jaha shɔɔnriverε jɔɔfɔɔ ni saliya karamɔɔɔɔ p'a kee ja wε, na nɔhɔpiire ti bε jaa ti na xhuulo na yu: «Masɔɔ k'a byi Dawuda Ja wu mu wε!» A pu logoo di yiri. ¹⁶ Wee tuun wu ni a p'i Yesu pye: «Yemu pii wa yu mε ge, ta mu wa yi nuri mε?» A Yesu di pu pye: «Uun! Ta yee bε sanha li kalaa Kile Kafila wu ni wε? Na:

«Mu ya ma masɔɔ pye k'a foro nɔhɔpiire ni pubinjeε jɔɔɔ ni.»*

¹⁷ Ba w'a yee jo we, na foro kulo li ni, na pu yaha wà, na gari na she shɔn Betani kulo li ni.

Yesu ya nitoodige ka laɲi

(*Marika 11:12-14, 20-24*)

¹⁸ Ayiwa, jimuguro ti jisɔɔɔ ki na, Yesu na kuri na ma Zheruzalemu ni, a xuugo di wu ta. ¹⁹ A wu nitoodige ka ja

koo li jɔ na, na fulo kee na. Ga wu ya yafiin bε ja ki na wεye yε kadugo na wε. Ayiwa, a wu kee nitoodige ki pye: «Mu da ga yaseye pye nige bada wε!» Taapile ni a kee nitoroɔ k'i waha. ²⁰ Ba kalaapiire t'a lee ja wε, a lee di bye pu mu kakanhana fo xuuni. A p'i Yesu yege na: «A ke nitoroɔ ke di bye dii na waha mε taapile ni wε?» ²¹ A Yesu di pu pye: «Can na n'a da yi jo yi mu, n'a daa bu bye yee mu, nakaara bye t'i jε yee zɔɔɔ pu ni bada wε, lemu nε pye ke nitoodige ke na ge, yee da ba da lee ye na-ε de! Ga yee na ba ke faaboboɔ ke pye: «Yiri laha naha, m'a she maye wá suumɔ lɔhɔ ni.» Lee na bye. ²² Yi ba yaaga tuugo bæri jεeri ni n'a daa ni, yi na kee ta.»

Mii Yesu wo sefεεre ti d'a yiri wε?

(*Marika 11:27-33; Luka 20:1-8*)

²³ Ayiwa, a Yesu di she jé Kile-pɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni, na sipyii pu jɔ kɔn na galaa. Na wu yaha wu na wee kalaa wu kaan, a saraya jaha shɔɔnriverε jɔɔfεε|saraya jaha shɔɔnriverε jɔɔfɔɔ ni nɔhɔlεε p'i fulo wu na, na wu yege na: «Sefεεre teke gbɔɔɔ ni mu wa kii keree kii pyi wε? Jɔɔ w'a kee fanha ki kan mu mu wε?» ²⁴ A Yesu di pu pye: «Nε bε w'a da yee yege kaa nigin na. Yi bu na jɔ shɔ, wee tuun wu ni, sefεεre temu gbɔɔɔ ni nε bε ya kii keree kii pyi ge, nε bε na tee jo yi mu. ²⁵ Jɔɔ wu d'a Yohana tun na w'a batizeli pyi wε? Kile laa sipyii?» A p'i puyε pye: «Wù bu jo: «Kile w'a wu tun», wu na jo: «Wee tuun wu ni jaha na yee di ya ta dà wu na-ε wε?» ²⁶ Ga wù bu nɔhɔ jo: «Sipyii p'a wu tun», sipyiire ti na lemu pye wù na ge, lee wo fyaara wa wù ni, bani sipyiire ti bæri wa Yohana wii Kile tudunmɔ.» ²⁷ Lee na, a p'i Yesu pye: «Wèe ya cε wε.» A Yesu bε di pu pye: «Ayiwa nε bε ya she, sefεεre temu gbɔɔɔ

§§21:13 Ezayi 56:7

*21:16 Zaburuu 8:3

ni nɛ bɛ ya kii keree kii pyi ge, nɛ bɛ da tee jo yee mu wɛ.»

**Yesu ya talene la jo jalaa
shuun wa shizhaa na**

²⁸ A Yesu di jo sanha na: «Yee di wa leke kɔɔn yiye funyɔ ni kii keree kii shizhaa na wɛ? Jalaa shuun pu bye ná wa mu. A wu ba jashiime wu pye: «Na ja, she nijaa wo caɲa nii li wo labye wu pye na ɛrezen|ɛrezen tige tege ki ni.» ²⁹ A wee ja wu wu pye: «Nɛ se wà wɛ.» Ga ba jɛɛɛ ya pye wɛ, yemu w'a jo ge, a yee wo daajɛɲɛ di jé wu ni. A wu gari tege ki ni. ³⁰ A to wu she yee ninuyo jo ja shuun wo wu bɛ mu. A wee di wu pye: «Uun, nɛ na zhe.» Ga na derɛ pye wu ya she wɛ. ³¹ Pu shuun wu ni weke d'a tofɔɔ wu jidaan pye wɛ?» A p'i jo: «Jashiime wɛ.» Wee tuun wu ni a Yesu di pu pye: «Can na n'a da yi jo yi mu jo fanhafɛɛ wari shɔvɛɛ ni navarashaa pu na ba jé yee naha na Kile wo saanra|Kile saanra ti ni. ³² Bani Yohana ya pa yee mu, koo lemu l'a tii ge, na ba lee she yee na. A yee di bye yee ya dà wu na wɛ. Ga, a fanhafɛɛ wari shɔvɛɛ ni navarashaa p'i dà wu na. A yee di lee bɛ na, ga lee bɛ na yee ya ta daajɛɲɛ jo yi guri dà wu na wɛ.»

**Ɛrezen faapyii niguumɔɔ
pu wo talene le**

(Marika 12:1-12; Luka 20:9-19)

³³ A Yesu di pu pye sanha na: «Yi le talene le bɛ logo: Kereye fɔɔ wa w'a bi ɛrezen|ɛrezen tige tege ka shan, na ki maha ni kasɔɔɔɔ ni. A w'i wege ka wolo na pye ɛrezen wu lɔhɔ ki tawologo, na zangaso wa yàa shazhɔn wu kaa na. Lee kadugo na a wu ɛrezen tiire tege ki kaa le ɛrezen faapyii pii keɲɛ ni, na gari fi-ige katii ni. ³⁴ Ba ɛrezen wu lɛduun ya pa derɛɲɛ wɛ, a wu wu wo kapyebyii pii yaha kari pee ɛrezen faapyii pu mu, na

pu she ɛrezen nile wu shɔ pa. ³⁵ Ga, a p'i kapyebyii pu co, na wa kpɔn xuuni, na wa gbo, na taanri wo wu wá gbo ni kagereye ni.

³⁶ «Ayiwa, a ɛrezen wu kafɔɔ wu kapyebyii pii bɛ tun piimu ya nehe nizhi-ilee pu na ge. A p'i pee bɛ pye ba p'a nizhiilee pu pye wɛ. ³⁷ Lee bɛeri kadugo tãan, a tege ki kafɔɔ w'i wuye pyaa ja tun kari, na jo: «Nɛ ja we kunni, pu na zhe gbɔɔɔ taha wee na.» ³⁸ Ga ba ɛrezen faapyii pu nii ya taha ɛrezen wu kafɔɔ wu ja wu na wɛ, a p'i puyɛ pye: «Cɛn wu lɔvɔɔ wu w'a wɛ. Yi pa wù wu gbo, cen wu na bye wù wo.» ³⁹ A p'i jafɔɔ wu co, na gari ni wu ni ɛrezen tege ki kadugo yiri, na she wu gbo.

⁴⁰ «Wee tuun wu ni ɛrezen tege ki kafɔɔ wu ba ba, w'a ba leke pye pii ɛrezen faapyii pii na wɛ?» ⁴¹ A p'i wu pye: «Wu na ba yee sipyikuuyo yi gbo gbogaguunɔ na, na ɛrezen tege ki kaa le piitiilee keɲɛ ni, piimu na da ɛrezen nile wu kaan wu mu wu jidaan tuun ni ge.» ⁴² Lee kadugo na a Yesu di pu pye: «Ta yee ya le kalaa Kile Kafila wu ni wɛ? Na: «Puyirilee p'a faakagerɛɲɛ kemu she ge, kee k'a pye puga ki gunɲmii li faakagerɛɲɛ ki nijenɛ ke. Li wii, Kafɔɔ w'a lee pye kakanhana li wa lii wù naha tãan.»[†]»

⁴³ A Yesu di jo sanha na: «N'a da yi jo yi mu jo lee l'a Kile saanra ti pye ti na da ba shɔ yee na, na ti kan shi watii mu, wemu na ba nagoo pyi ge. [⁴⁴Wemu bu do kee kagerɛɲɛ ke ɲɲɔɔ ni, weefɔɔ na gegi gegi. Kee kagerɛɲɛ ki shiin bu do sipya bɛeri ɲɲɔɔ ni, weefɔɔ na dɔnhɔnɔ.]»

⁴⁵ Ba saraya naha shɔɔnriverɛ ɲɲɔɔfɛɛ|saraya naha shɔɔnriverɛ ɲɲɔɔfɔɔ ni Farizheen p'a Yesu talene li logo wɛ, a p'i li cɛ na pee kaa w'a byi. ⁴⁶ Lee na a p'i ganha na cogana shaa wu na, ga, a

[†]21:42 Zaburuu 118:22-23

p'i fya sipyiire ti na. Bani pee bi Yesu wii Kile tudunmɔ.

Cekaanra ligbɔhɔ ki wo talene le

(Luka 14:15-24)

22 Ayiwa, a Yesu di talene la be jo sanha sipyiire ti mu na: ² «Fugba saanra t'a foro kaa lemu feni ge, lee li wa me: Saan wa ya ligbɔhɔ gbegele wu ja cekaanra ni. ³ P'a sipyii piimu yiri cekaanra ti ni ge, a wu wu kapyebyii pu tun she pee yiri yalige ki na. Ga pu ya sɔɔ na pa we. ⁴ A wu kapyebyii piitiilee yaha kari, na pee pu she pu pye: «Ne na yalige ki gbegele xɔ nime. Ne na sinme niyye ye, ni na sinme yapɔɔyɔ yi gbo, keree ki beeri ya gbegele xɔ. Yi pa cekaanra ti lige ki feni.» ⁵ Ga sipyiyirilee pu ya ta lee la shishiin wii kaa we. A pu beeri di gari pu nibyegee feni. Wa ya kari wu kereye ni, a wa di gari wu kegaɔɔa tapyege ni. ⁶ A pusamaa di saan wu kapyebyii pu co, na pu kanha fo xuuni, na pu gbo. ⁷ A saan wu luu di yiri. A w'i wu sɔɔsɔsɔ yaha kari p'a she pee sipyigbuu pu gbo, na pu kulo li sɔɔrogo. ⁸ Lee kadugo na a wu wu kapyebyii pu pye: «Cekaanra ti ligbɔhɔ ki kunni ya gbegele xɔ, ga sipyii piimu p'a fenhe yiri ki na ge, pee niɔe wa nige ki ni we. ⁹ Yi she kodoroyo yi ni, yi bu she sipyii piimu beeri ta wà, y'i ba ni pee beeri ni lige ki kaa na.» ¹⁰ A kapyebyii p'i gari kakuutoroyo yi ni. Sipyii piimu beeri p'a she da wà ge, nizaamaa fara niguumɔɔ na, a p'i ba pee beeri pinne fo cekaanra ti puga k'a ji lilii pu na.

¹¹ «Ayiwa, a saan wu ba jé, na lilii pu wii, na ná wa ta pu ni, wemu ya ta cekaanra fàya yi le we. ¹² A wu jo: «Najii, dii mu d'a pye na jé naha cekaanra fàya yi ba we?» Nɔshɔɔɔɔ ya ta wee ná wu mu we. ¹³ Wee tuun wu ni a saan wu wu kapyebyii pu pye: «Yi wu tɔɔyɔ ye ni wu keye yi pɔ! Yi wu wà kpɛenge ki na nibige ki ni! Mesuu ni gankunno na ba bye wá.» ¹⁴ Bani sipyijehemeɛ kunni pu wa

yiri, ga piimu jaha k'a bulo ge, pee ya nehe we.»

P'a Yesu yege munaa pereme keree na

(Marika 12:13-17; Luka 20:20-26)

¹⁵ Lee kadugo na a Farizheen p'i she puye na, na p'i Yesu sha peri, p'i wu co wuye pyaa wo nɔ jomɔ feni. ¹⁶ A p'i pu wo kalaapiire ta ni Herɔdi wo sipyii pii tun na pu she Yesu pye: «Karamɔɔɔ, wée ya li ce na jo can fɔɔ mu ne. M'a sipyii pu fiinne na galaa be Kile koro li ni. Mu ya fyagi sipya wa shishiin na we, bani sipyii pu beeri pu ne nigin mu mu. ¹⁷ Ayiwa mu wo fungongɔ di wa keke le kaa le ni we? L'a saha p'a munaa pereme kaan Orome saannaa Sezari mu laa, li ya saha we?» ¹⁸ Yesu bi pu funguunɔ ki ce, a wu pu pye: «Yee shuun shuun juu piiri, jaha na y'i na nɔ yegee we? ¹⁹ Wari wemu ni y'a munaa pereme pu saraa ge, yi wu tuunɔ la she na na.» A p'i wari deɔe nigin wa she wu na. ²⁰ A Yesu di pu pye: «Jɔɔɔ wo jaa ni wu kama pu wa we na we?» ²¹ A p'i jo: «Orome saannaa Sezari.» Wee tuun wu ni a Yesu di pu pye: «Y'a Sezari wuu li kaan Sezari mu, yi da Kile be wuu li kaan Kile be mu.» ²² Ba p'a tee nɔshɔɔɔɔ ti logo we, a lee di pu jaha wɔ fo xuuni. A p'i wu yaha wà, na gari.

Sadushɛen p'a Yesu yege xupene li keree na

(Marika 12:18-27; Luka 20:27-40)

²³ Ayiwa kee canunɔ ke, a Sadushɛen pii be di ba she Yesu yiri. Pee bi yu na xupene da ba bye jiga na we. A p'i Yesu pye: ²⁴ «Karamɔɔɔ, Kile tudunmɔɔ Musa ya jo na ná wa bu xhu, na ta wu ya pya ta we, na wu ceborona wu wee naxhugoshɔ wu lɔ, kɔnhɔ wu nagoo ta di yaha wee ná wu nixhugo ki mu. ²⁵ Lee ya bi ceborona-maa gbarashuun wa ta wèe mu naha. A nizhiime wu cee leɔe, na xhu pya ta baa. A cee wu gan wu cuun wu mu, wee ne ceborona shuun wo we. ²⁶ A l'i bye mu ce-

borona shuun wo we, ni taanri wo wu be shizhaa na fo na she pu gbarashuun wu beeri xɔ. ²⁷ Lee kadugo na a cee wu be di xhu. ²⁸ Wee tuun wu ni xuu pu capenje ke, wee cee w'i da ba bye shen nigin weke wo pii cebooloo gbarashuun we ni we? Bani pu beeri ya wu leje toro.» ²⁹ A Yesu di pu pye: «Yee ya piin, bani le l'a ka Kile Kafila wu ni ge, yee wa lee ce we, y'i wa Kile wo sefeere ti be ce we. ³⁰ Xuu pu capenje, sipyii wa da cèe leje, kelee na gbaya je we. Ga pu beeri na ba bye ba fugba melekee je we. ³¹ Kile ya yemu jo xupene li shizhaa na ge, ta yee ya yee kalaa we? W'a jo: ³² «Ne je Ibirayima wo Kile, ni Ishaaga wo Kile, ni Yakuba wo Kile.»[‡] Kile je xuu wo Kile we, wyii wo Kile wu je wii.»

³³ Ba sipyiiire t'a yee logo we, a wu kalaa wu bye pu mu kakanhana.

**Kile wo saliya jomhehe
ki beeri wo nigbo le**

(Marika 12:28-34; Luka 10:25-28)

³⁴ Ba Farizheen p'a logo na Yesu ya fehene wá Sadushéen pu na we, a pee di guri she puyé pinne sanha. ³⁵ Shen nigin wa je pu ni, wee bye saliya karamogɔ. Wee funɔ ki bye na Yesu peri wii. A wee di jo: ³⁶ «Karamogɔ, jomhehe leke li d'a pele saliya wu jomhehe ki beeri ni we?» ³⁷ A Yesu di wu pye: «Ma Kafɔ Kile wu taan ma mu ma zɔ wu beeri na, ni ma munaa li beeri, ni ma fungɔngɔ ki beeri.»[¶] ³⁸ Lee li wa saliya wu jomhehe ki beeri nizhiine, na je ki beeri nigbo be sanha. ³⁹ Li shuun wuu lemu l'a foro li feni ge, lee li wa me. «Ma sipyii wu taan ma mu ba maye pyaa ki je we.»[§] ⁴⁰ Saliya wu jomhehe ki beeri, ni Kile tudunmɔ pu

wo kalaa wu beeri w'a foro kii jomhehe shuun we ni.»

**Shɔwɔ wu ya ta pye
Dawuda ja ye nigin we**

(Marika 12:35-37; Luka 20:41-44)

⁴¹ Na Farizheen pu nibinneye ta, a Yesu di pu pye: ⁴² «Leke yee di wa gɔɔn yi funyɔ ni Shɔwɔ wu shizhaa na we? Jɔgɔ wo ja wu je wii we?» A p'i wu pye: «Dawuda Ja wu je wii.» ⁴³ A Yesu di pu pye: «Wee tuun wu ni paha na Dawuda di wu pyi Kafɔ, Fefere Munaa fanha ni we? Bani Dawuda ya jo:

⁴⁴ «Kafɔ Kile ya yi jo ne Kafɔ mu na: Tiin saanra tateenge ki ni na kanige ce, fo di ba ma peen pu tirige na pa le ma tɔɔyɔ noho ni.»^{**}

⁴⁵ Ni Dawuda ya Shɔwɔ wu pyi Kafɔ, wee tuun wu ni w'i je dii wu ja ye nigin we?» ⁴⁶ Wa shishiin ya já Yesu jɔ shɔ pu ni, ali ni jɔpii nigin be ni we. Na co kee caɔa ki na, wa shishiin ya luu waha na wu yege nige kaa la shishiin na we.

**Yesu ya pu kaala ni Yawutuu
pahagbaa fee pu kaa ni**

(Marika 12:38-39; Luka 11:43,46; 20:45-46)

23 Lee kadugo na a Yesu di wu kalaapiire te ni sipyiiire ti pye: ² «Saliya karamogɔɔ ni Farizheen pu wo nibyii li je na sipyii pu kalaa Musa wo saliya wu ni. ³ Lee wuu na saliya wu keree kiimu beeri ni p'a yi kalaa ge, y'a yaa na pu jomhehe co, na ganha na kee beeri pyi! Ga keree kiimu puyé pyaa ya byi ge, yi ganha ba kee taanni pu feni we, bani kalaa wemu p'a gaan sipyii pu mu ge, puyé pyaa ki ya wee koo jaari we. ⁴ Pu ma tuguro nigboɔɔ pɔ na taha sipyii

[‡]22:32 Ekizode 3:6

[¶]22:37 Duterɔnɔme 6:5

[§]22:39 Levitike 19:18

^{**}22:44 Zaburuu 110:1

juuɔ ni, ga p'i da ga gbara pu ali kabee be taga ti lɔvɛ tɛgɛ p'i ti tugo wɛ. ⁵ P'a pu kapyegɛe ki bɛeri pyi kɔnhɔ sipyii di da pu wii. Lee l'a pu pye pu na pu gbahaa ki wo sɛmɛ pee, ni pu kabogoo ki wo sɛmɛ pu pɛlegi. Na pu fadeye nɔwaya ye tɔɔngi ni yalere ni. ⁶ Yalicerɛɛ wo tati-inceye, ni Kile-pɛɛɛɛ piyeyɛ yi wo nahagbaa tatiinyɛ y'a dan pu ni. ⁷ Sipyii na pu shaari pinnere kpɛenyɛ na, na pu pyi: «Karamɔɔlɔɔ», lee be l'a dan pu ni xuuni. ⁸ Ga yee kunni, yi ganha bu sɔɔ p'a yi pyi: «Karamɔɔlɔɔ» wɛ. Bani Karamɔɔ nigin pe ye wu nɛ yee mu. Yee bɛeri pu nɛ ce-booloo. ⁹ Yi ganha bu da da wa shishiin pyi naha ke nɛɛ ke na yi to wɛ. Bani To nigin pe ye wu nɛ yee mu. Wee nɛ fugba we ni. ¹⁰ Yi ganha bu sɔɔ p'a yi pyi juuɔfɛɛ wɛ. Bani Juuɔfɛɛ nigin pe ye wu nɛ yee mu. Wee nɛ Shɔvɔɔ wɛ. ¹¹ Wemu wu nɛ sipyigbɔ yi bɛeri tɛ ni ge, wee wu pye yi bɛeri wo kapyebye. ¹² Sipya wemu w'a wuyɛ durogo ge, wee na ba dirige. Sipya wemu w'a wuyɛ tirige ge, wee na ba durogo.

**Yesu ya Farizhɛɛn ni saliya
karamɔɔlɔɔ pu jaagi**

*(Marika 12:40; Luka
11:39-42, 44, 52; 20:47)*

¹³ «Bɔɔngɔ ki wa yee shuun shuun jovɛɛ pii wogo, yee saliya karamɔɔlɔɔ fara yee Farizhɛɛn na! Bani yee wa fugba saanra ti koo li tɔni sipyii pusamaa paha na. Yiye pyaa ki wa jin ti ni wɛ, piimu p'a giin p'i jɛ ge, a y'i ganha na pee be paha kɔɔn.

[¹⁴ «Bɔɔngɔ ki wa yee shuun shuun jovɛɛ pii wogo, yee saliya karamɔɔlɔɔ fara yee Farizhɛɛn na! Bani yee wa nax-hugoshaa keɛɛɛɛ yajmuyɔ bɛeri ŋmahana na zhuu pu na, na mɔni Kile-pɛɛɛɛ na, kɔnhɔ y'i yiye pye see sipyii. Lee na yee wo jaagi kanhama pu na ba golo fo xuuni.]

¹⁵ «Bɔɔngɔ ki wa yee shuun shuun jovɛɛ pii wogo, yee saliya karamɔɔlɔɔ fara yee Farizhɛɛn na! Bani yee wa nɛɛ ke nɛɛ, na suumɔ lɔhɔ ke be nɛɛ, kɔnhɔ yi sii shen nigin ye ta yi pye Yawutu ba yee nɛ wɛ. Yee bu wee ta na xɔ, yee na wee pye w'a yaa ni Jahaneme ni tɔɔnii shuun na toro yiye pyaa ki tɔan.

¹⁶ «Bɔɔngɔ ki wa yee wogo, yee fyɛn-mɛɛ piimu pu nɛ fyɛnmɛɛ kagaancɔɔ ge! Bani yee wa yu na sipya wemu w'a kaa Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki na ge, na kee kaaga ke ya jatani wɛ. Ga wufɔɔ bu gaa Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki wo sanni wu na, na kee kaaga ke k'a jatani. ¹⁷ Fungɔnyɔ baa fɛɛ fyɛnmɛɛ yee nɛ. Keke ki d'a ye keke na ye shuun we ni wɛ? Sanni we laa, kelee Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ke, kee kemu k'a sanni wu pye fɛɛfɛɛ ge? ¹⁸ Yee wa yu sanha na sipya bu gaa saraya yi tawol-ogo ki na, na kee kaaga ke ya jatani wɛ. Ga saraga kemu k'a taha saraga yi tawol-ogo ki na ge, na wufɔɔ bu gaa kee na, na kee kaaga ke k'a jatani. ¹⁹ Fyɛnmɛɛ yee nɛ. Keke ki d'a ye keke na wɛ? Saraga ke laa, saraya yi tawol-ogo ke, kee kemu k'a saraga ki pye fɛɛfɛɛ ge? ²⁰ Wee tuun wu ni wemu bu gaa saraya yi tawol-ogo ki na, saraya yi tawol-ogo ke, ni yajmuyɔ yemu bɛeri yi nɛ ki juuɔ ni ge, yee bɛeri na m'a kaa. ²¹ Wemu bu gaa Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki na, Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ke ni Kile na m'a kaa, wee wemu w'a den ki ni ge. ²² Wemu bu gaa fugba we na, Kile wo saanra [Kile saanra koo le, ni Kile wemu w'a tiin li ni ge, pee na m'a kaa.

²³ «Bɔɔngɔ ki wa yee shuun shuun jovɛɛ pii wogo, yee saliya karamɔɔlɔɔ fara yee Farizhɛɛn na! Bani yee wa loyɔ wu yapyiire nifɛnhɛfɛnhɛɛɛ ti jagi wo: nanayi, ni wɛyɛ yemu bɛeri y'a leni shiga ni ge. Nɔmɛhɛɛ kiimu tayerege k'a pɛɛ saliya wu ni ge, a yee di kee yaha wɔ. Kee nɛ: tiime, nɛɛnaara, ni nɔmɛɛ fɛɛɛɛ. Yee bi yaa na kii kagbɔhɔɔ kii pyi, na te nibiire te fara kee na. ²⁴ Fyɛnmɛɛ yee

ƚe piimu p’a fyenmee pii wo kagaanya co ge. Yee ya yi logbaga suguri, na fɔn-fɔnrɔ wo ki ni, ga na deree na ɔhɔyɔ juuri.

²⁵ «Bɔɔngɔ ki wa yee shuun shuun jovee pii wogo, yee saliya karamɔɔɔɔ fara yee Farizheen na! Yee ma ceeɔbuugoo ni goleye kaduyo jii na fiinni, na ta yi d’a ɔi nagaara yanmuyo, ni yi lakuuɔ yanmuyo na. ²⁶ Farizhen fyen, fenhe ceeɔbuu le, ni golege ki funɔɔ ki je, lee bu bye, yi kaduyo yi be na bye feeɔee yi mu.

²⁷ «Bɔɔngɔ ki wa yee shuun shuun jovee pii wogo, yee saliya karamɔɔɔɔ fara yee Farizheen na! Yee ɔe ba faya ɔe we p’a yemu fiinne ge. Ma bu yi wii, m’a yi ta y’a ɔɔ kpeenge ke na, ga yi funyɔ d’a ɔi xuu kaciiye ni yanmufɔnyɔ tuuyo beeri na. ²⁸ Mu yee be ɔe. Yee ma yiye pye na tifiire fee yee ɔe sipyii naha taan, ga yee zɔɔɔ pu d’a ɔi shuun shuun juuro ni kuumɔ na.

²⁹ «Bɔɔngɔ ki wa yee shuun shuun jovee pii wogo, yee saliya karamɔɔɔɔ fara yee Farizheen na! Yee wa Kile tudunmɔɔ pu faya yi yari na ɔɔgi. Piimu p’a Kile ɔomee co ge, yee wa pee wo faya yari ni kacenge ni. ³⁰ Yee wa yu na yee da ba bye ni yi wo tii pu ni pu wo caɔa nii li ni, na yee bi da ga sɔɔ di pu tege pu Kile tudunmɔɔ pu gbo we. ³¹ Lee funɔɔ ni yeeye pyaa ya li shee na piimu p’a Kile tudunmɔɔ pu gbo ge, na pee wo nagoo yee ɔe. ³² Ayiwa, yi she naha na, yi sefee p’a lemu ɔɔ kɔn ge, yi lee ɔɔ fa! ³³ Wɔɔɔ yee ɔe, matɔn nagoo. Yee na ja pye dii na yiye tanha Jahaneme na we? ³⁴ Lee wuu na n’a da ba Kile tudunmɔɔ, ni fungɔnyɔ fee, ni kalaa fee tun yi mu. Yee na ba pii gbo pee ni, na pii kori tiye

na, na pii kɔn ni susɔɔɔ ni yi Kile-peeɔe piyeye yi ni. Yi na ba daha pu feni, na pu kana kulo ni kulo. ³⁵ Sipyitiimee piimu wo shishan p’a wo ɔine na ge, kɔnhɔ pee di ba do yi ɔunɔɔ ni, na co tiime fee Abeli^{††} wo shishan pu na, fo na pa ɔɔ Baraki ja Zakari^{‡‡} wo shishan pu na, wee wemu yee ya gbo Kile-peeɔe pugbɔhɔ ki saraya yi tawologo ke, ni fefeere xuu wu te wu ni ge. ³⁶ Can na n’a da yi jo yi mu, tee gbuuro te beeri wo footɔɔ li kanhama na ba do ɔinaa wo sipyii pii ɔunɔɔ ni.

Yesu ya jo Zheruzalemu keree na

(Luka 13:34-45)

³⁷ «Zheruzalemu, Zheruzalemu, mu wemu w’a Kile tudunmɔɔ pu xuli ge, piimu p’a dunni ma mu ge, na kagereye taga na pee be waa na xhuli ge, ne funɔɔ ya pye teegeee ɔineheɔee ni di ma nagoo pu pinne, ba xhuu ya wu nagoo pinnee me wu kapaɔa ɔhɔ ni we. Ga yee di ya ta sɔɔ lee na we. ³⁸ Ayiwa yi puga ki na ba yaha wa nime feeɔee, ki niwaga. ³⁹ Bani n’a da yi jo yi mu, na co nime na, y’a da na ɔa nige we, fo yi ba she yu tuun wemu ni na: «Wemu w’a ma me Kafɔɔ mege na ge, wee ɔe duba pya.»^{¶¶}

Yesu ya Kile-peeɔe pugbɔhɔ ki ja wu jo

(Marika 13:1-2; Luka 21:5-6)

24 A Yesu di foro Kile-peeɔe pugbɔhɔ ki ni na gaanɔi. A wu kalaapiire t’i fulo wu na, na ganha na Kile-peeɔe pugbɔhɔ ki yereɔegana li shee wu na, k’a keme yaa yaagana lemu na ge. ² A Yesu di pu pye: «Yee nii wa yee beeri ni ge? Can na n’a da yi jo yi mu jo kagereɔe ka shishiin wa da ba gori naha ka ɔunɔɔ ni we. Yi beeri na ba do feeɔee.»

^{††}23:35 Zhenezi 4:8-10

^{‡‡}23:35 2 Caɔapeheee Jomɔ 24:20-22

^{¶¶}23:39 Zaburuu 118:26

**Keree kiimu na ba byi
sani koŋɔ ki xɔ ge**

(Marika 13:3-13; Luka 21:7-19)

³Na Yesu nideenge yaha Oliviye faaboboŋɔ ki na, a wu kalaapiire t'i fulo wu na pu ye na, na wu yege na: «Lee na ba bye tuun wemu ni ge, wee she wù na! Naha sheshere temu na ba li she na ma paduun w'a nɔ, koŋɔ ki taaxɔɔ li be d'a nɔ ge, m'a tee be she wù na!»

⁴A Yesu di pu pye: «Y'a yiye kaseri! Yi ganha bu sipya wa shishiin yaha wu yi piinŋe we!» ⁵Bani sipyii niŋehemee na ba ma ni ne mege ni, na yu: «Ne wu je Shɔvɔɔ we.» Pu na ba sipyinehemee piinŋe. ⁶Yi na ba kashen keree nuri, na kashen gbegeme keree nuri. Ayiwa yi funyɔ ganha da ben we! Li waha l'i waha kee keree k'a yaa na pye, ga lee di wa da ba bye taaxɔɔ li we. ⁷Shi wa na ba yiri shi watii kaa na. Saanra ta na ba yiri saanra tatii kaa na. Xuugo nigbɔhɔ ni jinŋe celeŋe na ba byi teye ya ni. ⁸Kee keree kii beeri wa kanhama pu keree jɔkɔɔnrɔ ye, ba cee laa ma yiri me we.

⁹«Ayiwa, sipyii na ba yi leni keye ni, p'a ganha na yi kana, na yi xuli. Shi wu beeri na ba yi kɔ ne mege wuu na. ¹⁰Wee tuun wu ni sipyinehemee na ba n'a daa wu yaha. Pu na ba puye nɔhɔ yeri, na puye kɔ. ¹¹Tudunmɔɔ kafinejuu niŋehemee na ba foro yere. Pu na ba sipyinehemee piinŋe. ¹²Kakuuŋɔɔ ki jɔ na ba ŋehɛ tapyege ni. Lee ma bye kapuŋɔ na sipyinehemee wo taanŋeege ki cereŋe. ¹³Ga wemu bu já luu mara fo na she nɔ li tehene na, weefɔɔ na ba shɔ. ¹⁴Pe Jozaama pe pu wa Kile saanra ti kaa yu ge, pee na ba jo koŋɔ ke kabaya ye beeri na, kɔnhɔ shi wu beeri di pu logo. Lee kadugo na taaxɔɔ l'i na nɔ.

Kanhama nigbɔ pemu na ba bye ge

(Marika 13:14-23; Luka 21:20-24)

¹⁵«Ayiwa yi ba gyeeŋi pyevɔɔ^{ss} wu ja tuun wemu ni Fefeere xuu wu ni, wee wemu kaa Kile tudunmɔɔ Dapeli ya jo ge. (Wa bu yi kalaa, wu yi naha ce.) ¹⁶Wee tuun wu ni, piimu na ba bye Zhude fiige ki ni ge, pee di ba fe p'a se faaboboyo xuu ni. ¹⁷Lee ba wemu ta katanɔ ŋuŋɔ ni, wu ganha bu da digi di wu yereye lɔ puga ki ni we. ¹⁸Wemu ba da wu kereye ni, weefɔɔ ganha bu da guri ba puga di ba wu fadenŋe lɔ we. ¹⁹Bɔɔngɔ na ba bye lahaa feɛ ni puŋmaraya feɛ wogo yee caya yi na. ²⁰Y'a Kile ŋeeri kɔnhɔ tee tafere ti caŋa ganha ba saha ni wiire tuun ni, kelee ni cadeenge ni we. ²¹Bani kanhama nigbɔ na ba bye wee tuun wu ni pemu tuugo sanha bye ja we, na co koŋɔ ki yaaduun wu na, fo na pa nɔ niŋaa na. Pee kanhama pu tuugo di wa da bye be nige bada we. ²²Kile da bye wu ya ya wolo be yee caya yi ni we, sipya wa shishiin bi da ga shɔ we. Ga sipyii piimu naha w'a bulo ge, pee wuu na w'a la wolo yee caya yi ni.

²³«Ayiwa, wa ba yi pye wee tuun we ni na: «Yi wii, Shɔvɔɔ wu wa naha!» kelee «Wu we me.» Yi ganha bu dà yee na we! ²⁴Bani kafinejuu pii na ba yiri, na puye pye shɔveɛ ni Kile tudunmɔɔ. Pu na ba naha sheshere kagbɔhɔɔ ni kakanhanɔa pyi kɔnhɔ p'i sipyiire ti piinŋe. Ali Kile ya sipyii piimu naha bulo ge, nago ba pu da já ba pee be piinŋe we, pu bi da ba pee be piinŋe. ²⁵Li wii, ne kii keree kii beeri jo yaha yi mu.»

²⁶«Ayiwa sipya wa ba yi pye: «Li wii, sige ke ni Shɔvɔɔ wu ŋe!», yi ganha bu she wà we. Kelee wa bu yi pye: «Li wii, maanɔ ke ni wu wa naha!», yi ganha bu dà yee na we. ²⁷Kile bu ŋi Kile-nɔhɔ na, kpeenge ki ma nɔ camutomɔ ni nɔgana

^{ss}24:15 Dapeli 9:27; 11:31; 12:11

lemu na ge, lee pagana li na Sipya Ja wu be wa da ba ba. ²⁸ Xuu wemu ni yaxugo jɛ ge, wà tobinye ya yiye pinnee.

Sipya Ja pagana

(Marika 13:24-27; Luka 21:25-28)

²⁹ «Pee kanhagbo pu wo caya yi ba doro ye, taapile ni nibiige na ba jé caɲa ki ni; yeɲe wa da kɛeɲge yeege we. Wɔrɔɔ ki na ba yiri yiri fugba we ni na pa do. Fugba wu sefeere ti na ba jele. ³⁰ Wee tuun wu ni Sipya Ja wu wo jaha sheshɛere te, tee na ba ja fugba we ni. Shi wemu beeri wu jɛ jɛɲe ke na ge, wu beeri na ba mehɛe suu. Wu na ba Sipya Ja wu nibawo ja fugba jahaya ye na ni sefeere ti beeri, ni nɔɔɔ nigbo ni. ³¹ Maga nigboho ki mee li na ba foro. Sipya Ja w'a sipyii piimu jaha bulo ge, wu na ba melekee tun pu pee pinne, na yiri koɲo ki kabaya shishɛere wu beeri na, na ba pu pinne xuu nigin ni, ma li jɔ kɔn koɲo ke kabaɲa ka na, na se koɲo ke kabaɲa ka mu.

Kalaa wemu ya daa nitoodige keree na ge

(Marika 13:28-31; Luka 21:29-33)

³² «Naha sheshɛere ta te nitoodige shizhaa na: Ki geye ye ba jɔ kɔn na funni tuun wemu ni, yee wa ma li ce na ki nago pyeduun w'a tɛɛɲe. ³³ Mu li wa, yi ba kii keree kii beeri jaa ki na byi tuun wemu ni, y'i li ce na Sipya Ja w'a tɛɛɲe na xɔ, na w'a nɔ xɔ kɔɲɔɔ li jɔ na. ³⁴ Can na n'a da yi jo yi mu jo sipyii piimu pu wa jɛɲi na nime ge, sani pee beeri pu xu ge, kii keree kii beeri jɔ na va. ³⁵ Fugba we ni jɛɲe ke na ba doro, ga ne jomɔ ce wa da doro bada we.

Kile ye nigin pe w'a taaxɔɔ li tuun ce

(Marika 13:32-37; Luka 17:26-30, 34-36)

³⁶ «Ga sipya wa shishiin wa kee caɲa ke ni wee tuun we ce we, ali fugba melekee pu be we, Kile Ja wu be we. To Kile ye nigin pe w'a kee caɲa ke ni wee tuun we ce. ³⁷ Ba Nuxhun wo caɲa jɛɲi li keree k'a pye we, mu Sipya Ja wu be cabaɲa k'a da ba bye. ³⁸ Na logboho ki ta ki sanha ba we, sipyii pu bi li, na gbuu, na cɛe leɲɛ, na pu nagoo kaan gbaya ni, fo na she nɔ caɲa kemu Nuxhun ya jé kɔɲgboho ki ni ge.* ³⁹ Pu ya puyɛ kaala kaa la shishiin be na we, fo na she logboho ki pye k'a pa, na pu beeri jɔɲɔ tugo. Mu l'a da ba bye Sipya Ja wu be cabaɲa. ⁴⁰ Wee tuun wu ni namaa shuun na ba bye pu kereye ni, p'a nigin wa lɔ, na wa yaha wà. ⁴¹ Cɛe shuun na ba tira tiree, wa na ba lɔ na wa yaha. ⁴² Lee wuu na yi kori yaha jɛɲi na bani caɲa kemu Kafɔɔ w'a ma ge, yi wa kee ce we. ⁴³ Yi li ce na puga fɔɔ da ba li ce na we tuun we ni nagaa da ba ba nibiige ni, wu bi da gori yaha jɛɲi na. Wu da ga gbara nagaa wu jé wu puga we. ⁴⁴ Lee wuu na yi be pu gbegele yaha, bani yee ya Sipya Ja wu soɲi tuun wemu ni we, wee tuun weye pyaa ni wu da ba.

Kapyebye nizaama ni wu niguumɔ keree

(Luka 12:41-48)

⁴⁵ «Kapyebye jɔmɛe fɔɔ fungɔngɔ fɔɔ wemu wo kafɔɔ w'a wu teɲe wu puga ki wo kapyebyii pusamaa jɔɲɔ ni, na wu pye na w'a pu yaligee keree jaha wo ki tuun ni ge, wee jɛ jɔɲɔ we? ⁴⁶ Wee kapyebye wu kafɔɔ wu ba ba, na ba wu ta wu na li pyi li pyegana na, wee jɛ duba pya. ⁴⁷ Can na n'a da yi jo yi mu, wee kapyebye wu kafɔɔ wu na ba wu teɲe wu keɲe yaɲmuyɔ yi beeri jɔɲɔ ni. ⁴⁸ Ga wee

*24:38 Zhenezi 7:7

kapyebye we bu da sipyikuunɔ, wu na li kɔn wuye funɔ ni na wee kafɔ w'a da zhe mɔ wà. ⁴⁹ W'a ɲɔ kɔn na wu kapye-byenii pu sani, na li, na gbuu ni yag-bagbaa ni. ⁵⁰ Ayiwa, caɲa kemu ni tuun wemu wu ɲe kapyebye wu ya wu kafɔ wu soɲi-i ge, kee caɲa ke ni wee tuun we ni wu da ba. ⁵¹ Wu na ba wee kapyebye we kɔri, na wu taa pinne ni shuun shuun juu ni. Mesuu ni gankunnɔ na ba bye wà.

**Talene lemu l'a jo dopiɲe
pushaa ke wu shizhaa na ge**

25 «Ayiwa, fugba saanra ti na ba foro dopiɲe pushaa ke wa feni, piimu ya pu sokinnaa lɔ na se di zhe cenabun poo wu ɲuɲɔ círi ge. ² Pu ke wu ni, kaguro wa wu bye fungɔnyɔ baa fɛɛ, kaguro wa di ɲe fungɔnyɔ fɛɛ. ³ A fungɔnyɔ baa fɛɛ p'i pu wo sokinnaa pu lɔ, ga p'i ya ta sinme patii lɔ na taha sokinnaa pu na we. ⁴ A fungɔnyɔ fɛɛ p'i pu wo sokinnaa pu lɔ, na sinme patii be lɔ na taha pu wo sokinnaa pu na. ⁵ A cepoo w'i mɔ, wu da ba we. A ɲmunumɔ di pu beeri ta, a pu beeri di ɲmunɔ. ⁶ A mujuu la di ba foro ɲiɲiɲe ki na na: «Cenabun poo wu we! Yi foro she wu círi!» ⁷ Wee tuun wu ni a dopiɲe pushaa ke wu beeri di yiri, na pu sokinnaa pu yàa yàa. ⁸ A fungɔnyɔ baa fɛɛ p'i fungɔnyɔ fɛɛ pu pye: «Wèe wo sokinnaa p'a zhaa da furi, yi sinme dɔɔni wa kan wù mu.» ⁹ A fungɔnyɔ fɛɛ p'i pu pye: «Ahayi! Sinme pemu pu ɲe wèe mu ge, pee wa da ga wèe ni yee yaa we. Yi she sinberelee pu mu, y'i she pa shɔ yiye mu!» ¹⁰ A fungɔnyɔ baa fɛɛ p'i gari sinme pu feni, a cenabun poo wu ba na pu yaha wà. Pushaa kaguro wemu w'a bi gbegele ge, a pee di jé ni cenabun poo wu ni cekaanra puga ki ni. A p'i gbura ki shɔhɔ. ¹¹ Lee kadugo tàan a pii pu be di ba nɔ, na xhuulo na: «Kafɔ, kafɔ, gbura ki mugi wù mu!» ¹² Ga, a cenabun poo wu pu pye: «Can na n'a da yi jo yi mu jo ne

yee ce we.» ¹³ Lee wuu na yi kori yaha ɲii na, bani yi wa kee caɲa ke ni wee tuun we ce we.

**Talene lemu l'a jo na paha tii wari
kegaɲa pyevɛɛ pu na ge**

(Luka 19:11-27)

¹⁴ «Fugba saanra t'a foro ná wa feni wee wemu ya gaanji kulo ni ge. A w'i wu kapyebyii pu yiri, na wu keɲe yara li kaa le pu keɲe ni. ¹⁵ A wu wari talaan|wari talan kaguro kan wa mu, na wari talaan shuun kan wa mu, na talan nigin kan taanri wo wu mu. Wee wari we ya kan pu mu na saha ni pu beeri nigin nigin wu wo sefeere ɲuɲɔ kana ni. ¹⁶ Kaguro w'a kan wemu mu ge, a wee di wakaraa kegaɲa ɲɔ kɔn ni wu wo wu ni. A w'i wari talaan kaguro wa betii ta na fara we wu kaguro wu na. ¹⁷ A shuun fɔɔ wu be di kegaɲa pye ni wu wo wu ni, na talaan shuun wa ta na fara wu na. ¹⁸ Ga, a talan nigin fɔɔ wu she wege tugi, na wu kafɔ wu wo wari wu ɲmɔhɔ wà. ¹⁹ A kapyebyii pu kafɔ wu sii mɔ wà, na na pa ba. Ba w'a pa ba we, wu ni kapyebyii pu ni, a p'i jate wu wolo. ²⁰ A wari talaan kaguro fɔɔ w'i fulo wu na ni we wu kaguro wu be ni na jo: «Na Kafɔ, talaan kaguro mu ya kan ne mu, we kaguro we ne ta wu kuduun.» ²¹ A wu kafɔ wu pu pye: «L'a ɲɔ kapyebye nizaama ɲɔmɛɛ fɔɔ. M'a pye ɲɔmɛɛ fɔɔ kafenhɛfɛnhɛne ni, lee wuu na n'a da kagbɔhɔɔ kaa le ma keɲe ni. Pa wù binne funɔ taan!» ²² A talaan shuun fɔɔ wu be di fulo wu na, na wu pye: «Na kafɔ, talaan shuun mu ya kan ne mu, we shuun we ne ta wu kuduun.» ²³ A wu kafɔ wu jo: «L'a ɲɔ, kapyebye nizaama ɲɔmɛɛ fɔɔ. M'a pye ɲɔmɛɛ fɔɔ kafenhɛfɛnhɛne ni, lee wuu na n'a da kagbɔhɔɔ kaa le ma keɲe ni. Pa wù binne funɔ taan!» ²⁴ Lee kadugo na a wari talan nigin tavɔɔ wu be di fulo na jo: «Na kafɔ, ne bi li ce jo mu keree k'a waha. Mu ya xuu wemu nugi we, wee

xuu wu wo yalɔɔɔ mu ya luu. Mu ya xuu wemu wo yashi wá wɛ, wee xuu wu wo yapyiire mu ya gɔɔɔ. ²⁵ Nɛ fya, na she ma wari wu ŋmɔhɔ ɲiɲe ke ni. Wu we!» ²⁶ A wu kafɔɔ wu wu pye: «Kapyebye nigu-umɔ saa fɔɔ mu ɲɛ. Mu ya li cɛ na nɛ ya xuu wemu nugi wɛ, na wà nɛ na wo yalɔɔɔ ti luu, na na yapyiire ti kɔɔɔn xuu ni nɛ ta wemu wo yashi wa-e ge, ²⁷ go mu bi yaa na she na wari wu yaha banji na de, kɔnhɔ di ba ba, di she wu lɔ ni wu kuduun ni.»

²⁸ «Yi wu wo wari talan nigin wu sho wu na, y'i wu kan talaan ke fɔɔ wu mu! ²⁹ La ɲɛ wemu mu ge, la na ba gan wee mu na fara wu wuu li na, la ɲɛhe wu mu. Ga la ɲɛ wemu mu wɛ, ali nifenhafen-henɛ lemu bɛ li ɲɛ wu mu ge, lee bɛ na ba sho wu na. ³⁰ We kapyebye niguumɔ we kunni, yi wu co wá kpeɛngɛ ke na nibiige ki ni! Mesuu ni gankunnɔ na ba bye wà.

Taaxɔɔ li wo kiiri we

³¹ «Sipyá Ja wu ba ba wu nɔɔɔ wu ni tuun wemu ni ni melekeɛ pu beeri ni, wu na ba diin wu saanra koro nɔɔɔ wuu li ni. ³² Shi we beeri na ba binne wu tãan. Wu na ba pu waa na laha pu ye na ba yatɔɔnahama ma wu dubyaa ni wu sikaa waa laha mɛ pu ye na wɛ. ³³ Wu na ba dubyaa pu yaha wu kanige cɛ, na sikaa pu yaha wu kamɛnɛ cɛ.

³⁴ «Ayiwa, saan wu na ba wu kanige cɛ wuu pu pye: «Yi pa, na To wu wo duba nagoo pee. Saanra temu t'a gbegele na yaha yee paha na fo korɔɔ ki yaaduun wu ni ge, yi pa jé tee ni, y'i ti pye yi wuuro. ³⁵ Bani xuugo ya nɛ ta, a yee di nɛ kan nɛ li. Waga ya nɛ ta, a yee di nɛ kan nɛ gba. Nɛ bi bye nabun, a yee di nɛ tirige yi kaban. ³⁶ Fafunmɔ bye nɛ na, a yee di nɛ fafunmɔ pu xɔ. Nɛ bi bye yama fɔɔ, a yee di nɛ keree yàa. Nɛ bi bye kaso ni, a yee di she foro nɛ na.» ³⁷ Ayiwa, pee sipyii piimu p'a Kile ɲɔmɛɛ co ge, pee na saan wu pye: «Kafɔɔ, tuun weke ni wèe

d'a mu xuugo wo wu ɲa, na yalige kan mu mu wɛ? Kelee na mu waga wo ɲa, na mu kan mu ya gba wɛ? ³⁸ Tuun weke ni wèe d'a mu nabɔɔ wo wu ɲa, na mu tirige wù puga, kelee na ma fafunmɔ wo ɲa, na pee fafunmɔ pu xɔ wɛ? ³⁹ Tuun weke ni wèe d'a ma yama wo, kelee na ma kaso wo wu ɲa, na she foro ma na wɛ?» ⁴⁰ Saan wu na pu pye: «Can na n'a da yi jo yi mu jo tuun beeri ni yee ya lee la pye ali nɛ cebooloo pu beeri wo nifenhafenhenɛ nigin bɛ na ge, nɛ na yee ya li pye.»

⁴¹ «Lee kadugo na saan wu na kamɛnɛ cɛ wuu pu pye: «Yi laha na tãan, yee laɲi fɛɛ piiri! Yi she nafugibaaga ki ni, kee kemu k'a gbegele na yaha Shitaanni ni wu wo melekeɛ pu kaa na ge. ⁴² Bani xuugo bi bye nɛ na, yee di ya ta yalige kan nɛ mu wɛ. Waga bi bye nɛ na, yee di ya ta nɛ kan nɛ gba wɛ. ⁴³ Nɛ bi bye nabun, yee di ya ta nɛ tirige yi puga wɛ. Nɛ bi bye fafunmɔ ni, ye di ya ta nɛ fafunmɔ pu xɔ wɛ. Nɛ yama wo bi bye, nɛ bi bye kaso ni, yee di ya ta she foro nɛ na wɛ.» ⁴⁴ Ayiwa, pee bɛ na wu pye: «Kafɔɔ, tuun weke ni wèe d'a mu xuugo wo wu ɲa, kelee ma waga wo, kelee ma nabɔɔ wo, kelee ma fafunmɔ wo, kelee ma yama wo, kelee ma kaso wo, na li she wèe da ma tege-e wɛ?» ⁴⁵ Saan wu na pu pye: «Can na n'a da yi jo yi mu, yee bu bye yee di ya lee la pye ali nɛ cebooloo pu beeri wo nifenhafenhenɛ nigin bɛ na wɛ, yee ya ta li pye nɛ na wɛ.» ⁴⁶ Pee na ba jé kanhama nixhɔbaama ni. Ga piimu p'a tii ge, pee na ba jé ɲii sicuumɔ nixhɔbaama ni.»

Yawutuu ɲuɲɔfɛɛ p'a woni pye Yesu kaa na

(Marika 14:1-2; Luka 22:1-2; Yohana 11:45-53)

26 Ayiwa, ba Yesu ya pee jomɔ pu beeri jo xɔ sipyiire ti mu wɛ, na wu kalaapiire ti pye: ² «Y'a li cɛ na cabyaa shuun tɛ ni ɲuwuuro ti wo

Kalene|Kalene l'a da na. Sipy Ja wu na ba je keye ni, p'a wu kori tige na.»

³Wee tuun wu ni a saraya jaha shoonrivée juufofee|saraya jaha shoonrivée juufofo ni Yawutuu noholee p'i she puyé pinne Kayife kaban, wee je saraya jaha shoonrivée wo juufofobo we. ⁴A p'i be yi na na pu Yesu peelee co nmohoro ni, p'i wu gbo. ⁵Ga, a p'i jo: «Wu ganha bu wu co kalene li ni we, konho tunmo ganha bu yiri sipyire ti te ni we.»

Cee wa ya lasikoli wo Yesu juu ni
(Marika 14:3-9; Yohana 12:1-8)

⁶Na Yesu yaha Betani kulo li ni Simo kaban, togo k'a fenhe wemu co toro ge, ⁷a cee wa di fulo wu na ni lasikoli gboro la ni. Lee bi ni pewa lasikoli wa na. A wee cee wu Yesu yaha wu na li, na ba wee lasikoli wu wo wu juu ni. ⁸Ba Yesu kalaapiire t'a lee ja we. A pu logoo di yiri, a p'i jo: «Te kakara te wo juu di je leke we? ⁹We lasikoli we bi da ja bere wari nijeheme na, na wee kan funmo fee mu.» ¹⁰Ba Yesu ya lee ce we, na jo: «Jaha na y'i we cee we zo tenri we? Go kasaana w'a pye me ne na. ¹¹Funmo fee na da daa yee te ni tuun beeri ni, ga ne kunni wa da ba bye yee te ni tuun beeri ni we. ¹²We lasikoli we w'a wo na na ge, w'a weri na ceepuuro ti keme yaha faja le kaa na. ¹³Can na n'a da yi jo yi mu jo xuu beeri ni pe Kile Jozaama pe ya jo ke koro ke na ge, le we cee we ya pye ge, li be na baari wa, na sipyi pu funyo tirige ni wu kaa ni.»

Zhudasi ya Yesu shaa di le keje ni
(Marika 14:10-11; Luka 22:3-6)

¹⁴Ayiwa, Yesu kalaapiire ke ni shuun wu wa nigin wa, wemu mege ki bye na Zhuda Isikariyoti ge, a wee di she saraya jaha shoonrivée juufofee|saraya jaha shoonrivée juufofo pu mu, ¹⁵na she pu pye: «Ne bu Yesu le yee keje ni, juu yee di da gan ne mu we?» A p'i warifyen

tuufo|warifyen tuufo kelee taanri (30) toro kan wu mu. ¹⁶Na co wee tuun wu na a Zhuda di ganha na pyegazaana shaa wu Yesu le pu keje ni.

P'a Bulooro Nuwuuro ti wo Kalene li yalige ki li shiizhan
(Marika 14:12-21; Luka 22:7-14, 21-23; Yohana 13:21-30)

¹⁷Shizhenhere Baa Buuri wu wo Kalene|Kalene li cazhiige ke, a Yesu kalaapiire t'i fulo wu na, na wu pye: «Ma funyo wa wu Nuwuuro ti wo Kalene li yalige ki gbegele xuu weke ni we?» ¹⁸A Yesu di pu pye: «Yi she kanha ki ni, y'i she shen wefo pye: «Karamogo w'a jo na wee wo tuun w'a na, na mu kaban wee ni wu kalaapiire t'a da ba Nuwuuro ti wo Kalene li yalige ki li.»

¹⁹A kalaapiire t'i li pye ba Yesu ya yi jo pu mu we. A p'i Nuwuuro ti wo Kalene li yalige ki gbegele wee xuu wu ni.

²⁰Ba piige k'a pa wo we, a Yesu ni wu kalaapiire ke ni shuun wu diin na li.

²¹Na pu yaha pu na li, a Yesu di ba jo: «Can na n'a da yi jo yi mu, wa na ba ne le keje ni yee ni.» ²²A kalaapiire ti nahaya di sii tanha fo xuuni. A pu beeri di jo kon na wu yegee nigin nigin na: «Ne wi ya, Kafo?» ²³A Yesu di pu pye: «Wemu w'a wu keje ki le golege ki ni ni ne ni ge, wee w'a da ba ne le keje ni. ²⁴Sipy Ja wu na ba xhu ma na jo ba l'a ka wu shizhaa na we. Ga wemu w'a da ba Sipy Ja wu le keje ni ge, boongo ki je weefo wogo. Ali wee na wu da bye pu ya wu se be we, lee bi da booro wu mu.» ²⁵Zhudasi wemu wu bi da ba Yesu le keje ni ge, a wee be di wu yege na: «Ne wi ya, Karamogo?» A Yesu di wu pye: «Maye pyaa k'a yi jo.»

Kafoo fefere yalige ki keree
(Marika 14:22-26; Luka 22:15-20; 1 Korente Sheen 11:23-25)

²⁶Na pu yaha lige ki na, a Yesu di buuri wa lo, na baraga taha Kile na, na wu

kegi kegi na kan wu kalaapiire ti mu, na pu pye: «Yi wa lo yi li, ne ceepuuro ti wa te!»²⁷ Lee kadugo na a wu ezezen|ezezen tige lɔhɔ cɛɛgbuu li lo, na baraga taha Kile na, na li kan pu mu, na jo: «Yi beeri pu ka gba ke ni,²⁸ ne shishan pu je pe, Kile wo kariɲeege ɲɔmɛɛ li wo shishan pe. Sipyiɲehemɛɛ wuu na p'a wo, na pu jurumu wu yafa pu mu.²⁹ N'a da yi jo yi mu, na co nime na, n'a da ke ezezen lɔhɔ ke ka gba nige we, fo caɲa kemu n'a da ba ki nivonɔ gba ni yee ni na To wu saanra ti ni ge.»³⁰ Ba p'a li xhɔ we, na Kile masɔɲɔ yoyo cee. Lee kadugo tãan a p'i foro kari Oliviyi faaboboɲɔ ki na.

**Yesu ya jo na Pyɛeri na
ba foro wee kaa tãan**

*(Marika 14:27-31; Luka
22:31-34; Yohana 13:36-38)*

³¹ Ayiwa, a Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Yee beeri na ba baa na ne ye nigin yaha niɲaa wo piige keye pyaa ni, bani l'a ka Kile Kafila wu ni na: «Ne na ba yatɔɔnahama wu gbo, dubyagbaha ki dubyaa pu beeri na baa caaga.»[†]³² Ga ne ba je na foro xu ni tuun wemu ni, ne na doro yi jaha na Galile fiige ki ni.»³³ A Pyɛeri di jo: «Ali pusamaa beeri jehe baa na ma wá, ne wa da ga ma wá bada we!»³⁴ A Yesu di wu pye: «Can na n'a da yi jo ma mu, niɲaa wo piige keye pyaa ni, yani xhuupoo wu pa mɛɛ su ge, mu na ba foro ne kaa tãan tɔɲii taanri.»³⁵ A Pyɛeri di wu pye: «Ali li mehe yaha ne wu xu be ni mu ni, n'a da ga foro ma kaa tãan we.» A kalaapiire tisara beeri di yee ninuɲɔ jo.

**Yesu ya Kile ɲɛri
Zhetisemanɛ tiire tege ki ni**

(Marika 14:32-42; Luka 22:39-46)

³⁶ Lee kadugo na a Yesu ni wu kalaapiire t'i gari xuu wa ni, wemu mege ki je

na Zhetisemanɛ ge. A wu pu pye: «Yi tiin naha, di she Kile ɲɛri meke.»³⁷ A wu gari wà ni Pyɛeri ni Zebede jalaa shuun wu ni. A l'i sii wu zɔ wu kanha fo xuuni, na wu jaha be tanha.³⁸ A wu pu pye: «Ne zɔ we beeri w'a tanha fo ne na zhaa di xuu. Yi tiin naha, y'i gori yaha ɲii na ni na ni!»³⁹ A wu she jaha na jeri, na buri ɲiɲe na, na Kile ɲɛri na: «Na To le kanhama cɛɛgbuu le sanha lii na na, ni li na já bye. Ga lee be na, ne wo ɲidaan ganha bu bye we, fo mu wo ɲidaan.»⁴⁰ A Yesu di guri pa wu kalaapiire taanri wu yíri, na ba pu ta p'a ɲmuncɔ. A wu Pyɛeri pye: «Yee ya já kori yaha ɲii na ni ne ni na ali leeri nigin be pye-e ya?»⁴¹ Yi kori yaha ɲii na! Yi da Kile ɲɛri, kɔnhɔ yi ganha bu je nɔwuuro ni we. Sipyaa munaa ya sɔɔ, ga wu ceepuuro fanha k'a cɛɛɛ.»⁴² A Yesu di laha pu tãan tɔɲii shuun wuu li ni, na she Kile ɲɛri na: «Na To, li bu da nago le kanhama cɛɛgbuu le sanha da já lii ne na we, fo ne bu gba li ni, wee tuun wu ni mu wo ɲidaan wu pye.»⁴³ Lee kadugo na a wu guri pa sanha wu kalaapiire ti yíri, na ba pu ta p'a ɲmuncɔ sanha, bani ɲmunumɔ pu bi shɔ pu ni.⁴⁴ A Yesu di pu yaha wà, na laha pu tãan sanha, na she Kile ɲɛri tɔɲii taanri wuu li ni, na guri pee jomɔ pe ninumɔ na sanha.⁴⁵ Lee kadugo na a wu guri pa wu kalaapiire ti yíri, na ba pu pye: «Yee wa ɲmuncɔ sanha na ɲmɔni ge? Tuun w'a nɔ, Sipyaa Ja wu na ba je jurumupyii pu keɲe ni.»⁴⁶ Yi yiri wù da se! Li wii, ná wemu w'a da na le keɲe ni ge, wee ya nɔ.»

Yawutuu p'a Yesu co

*(Marika 14:43-50; Luka
22:47-53; Yohana 18:3-12)*

⁴⁷ Na Yesu yaha pee jomɔ pu na, a Zhudasi di nɔ, wee je kalaapiire ke ni shuun wu wa nigin wa. A wu nɔ ni sipy-

[†]26:31 Zakari 13:7

ijehemee pii ni. Ijmaparaa ni pubegeee ki bye pee mu. Saraya jaha shoonrivee jujofee|Saraya jaha shoonrivee jujofoo ni Yawutuu jahagbaa fee pu bi pee tun. ⁴⁸ Zhudasi wemu wu bi da ba Yesu le keje ni ge, wee bi jaha shesheere ta she sipyiire ti na na: «Di ba she joooonro fò kan ná wemu mu, y'i wee co, wee wu wa.» ⁴⁹ A Zhudasi di dii Yesu na taapile ni, na wu pye: «Faabye Karamogol!» Na joooonro fò kan wu mu. ⁵⁰ A Yesu di wu pye: «Na napii, lemu na m'a pa ge, lee pye.» Wee tuun wu ni a sipyii pusamaa di fulo Yesu na, na wu co. ⁵¹ A Yesu wo kalaapire la di li wo ijmaparaa koongi li forogo ni, na saraya jaha shoonrivee wo jujofogbo wu wo kapyebye niwengee paa laha. ⁵² A Yesu di lee kalaapire li pye: «Ma ijmapara le le wà li forogo ki ni, bani piimu p'a ijmaparaa luu ge, ijmaparaa ki da ba pee be jujof tugo. ⁵³ Go ne bi da já na To wu jeeeri w'a melekkee pii yaha na pa nime nime piimu ya jehhe miliyo na ge, ta mu ya lee ce we? ⁵⁴ Ga lee da ba bye, Kile Kafila w'a yemu jo ge, yee joo na fa dii we? Bani Kile Kafila w'a li she na fo kii keree kii bu bye.»

⁵⁵ Lee kadugo na a Yesu di sipyiire ti pye: «A yee di ba ni ijmaparaa ni pubegeee ni ne taconjo ni ma na jo kaku-ubye di je ya? Ne bi den caña beeri Kile-peeje pugboho ki ni, na sipyii kalaa, yee di ya ta ne co we. ⁵⁶ Ga kii keree kii beeri ya pye koonho Kile tudunmoo p'a yemu beeri ka Kile Kafila wu ni ge, yee beeri joo di fa.»

Ayiwa, a wu kalaapiire ti beeri di baa caaga na wu yaha wà.

Yesu ya yere kiirikoon kurujoo ki jahagbaa na

*(Marika 14:53-65; Luka 22:54-55,
63-71; Yohana 18:13-14, 19-24)*

⁵⁷ Piimu p'a Yesu co ge, a pee di gari ni wu ni Kayife kaban, wee je

saraya jaha shoonrivee wo jujofogbo we. Saliya karamogoloo ni Yawutuu jahagbaa fee pu nibinnege ki bye wà. ⁵⁸ A Pyeeri di laraga kon pu na, na daha pu feni, fo na she je saraya jaha shoonrivee wo jujofogbo wu wo kaanja ki ni. Ba w'a je kaanja ki ni we, na diin gedii pu taan koonho wu ba le kaa le noho ja. ⁵⁹ Saraya jaha shoonrivee jujofee pu fara kiirikoon kurujoo ki na, pee bi can baa wo seeri kaa la shaa Yesu feni koonho p'i wu gbo. ⁶⁰ Ga pu ya li ta we, ali na li ta be sipyijehemee bi ma na kafineye leni Yesu na. A sipyii shuun wa be di ba no kurogo ki na, na pu woyo jo na: ⁶¹ «We ná we ya jo na wee na já Kile-peeje pugboho ki ja, na ki yereje cabyaa taanri funjoo ni.»

⁶² Wee tuun wu ni a saraya jaha shoonrivee wo jujofogbo wu yiri yere, na Yesu pye: «Jomoo pemu beeri pii sipyii pii wa yu mu shizhaa na ge, mu wa da pu joo sho-e ge?» ⁶³ Ga, a Yesu di cari wuye na. A saraya jaha shoonrivee wo jujofogbo wu jo: «Ma bi je Shoonoo we, Kile Ja we, ne li shaa ma mu Kile jii wo wu mege na, jo ma yee jo wu mu.» ⁶⁴ A Yesu di wu pye: «Maye pyaa ki wa yi yu. Ga n'a da yi jo yi mu jo na co nime na, yi na ba Sipya Ja wu nideenge ja Se Beeri Foo Kile kanige ce. Yi na ba wu nibawo ja be sanha fugba jahaya ye na.» ⁶⁵ Wee tuun wu ni a saraya jaha shoonrivee wo jujofogbo wu wuye pyaa wo fadenje sheengi, na jo: «Kile mege w'a kyeegi me de! Jaha feni wu je sanha seere pu mu we? Y'a wu Kile mekyeegere jomoo pu logo nime. ⁶⁶ Yee di wa yeke yu we?» A p'i wu pye: «W'a yaa na wu gbo.»

⁶⁷ Ayiwa, a p'i jooohoo tugi na wà wu jaha ni, na wu kpon ni kaguruyo ni. A pii di kadahaa ja wu jibege ni. ⁶⁸ A p'i jo: «Shoonoo we, ma bi sii Kile tudunmoo we, ma kponoo wu mege yiri wu mu!»

Pyëeri ya foro Yesu kaa tàan

(Marika 14:66-72; Luka 22:56-62;
Yohana 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ Ayiwa, lee bi Pyëeri nideenge ta kpeenge ki na kaaja ki ni, a kapyebyezhò wa di fulo wu na, na wu pye: «Go mu be wu bye ni Galile sheen Yesu ni.» ⁷⁰ Ga, a Pyëeri di foro wu kaa tàan sipyii pu beeri nii na. A wu jo: «Ne ce yeke mu wa yu we.» ⁷¹ Lee kadugo na a Pyëeri di gari kaaja ki tajege ki yiri. A kapyebyezhò wa be di wu ja wà, na wee xuu wu wo sipyii pu pye: «We ná we be wu bye ni Nazareti sheen Yesu ni.» ⁷² A Pyëeri di foro wu kaa tàan sanha, na gaa. A wu jo: «Ne we ná we ce we.» ⁷³ Ba jeri ya pye we, piimu pu bi yere wà ge, a pee di fulo Pyëeri na, na wu pye: «Nakaara baa mu be wu wa pu ni. Bani mu jogana li be l'a mu tayirige shee.» ⁷⁴ Ga, a Pyëeri di gaa, na wuyè lanjì. A wu jo: «Ne wee ná wu ce we.» Taapile ni a xhupoo di mee su. ⁷⁵ Ayiwa, a Pyëeri funjò di do ni Yesu jomò pu ni na: «Yani xhupoo wu pa mee su ge, mu na ba foro ne kaa tàan tójnii taanri na mu ya ne ce we.»[‡] A Pyëeri di foro kari kpeenge ki na, na she mee su fo xuuni.

P'a she ni Yesu ni Pilate mu

(Marika 15:1; Luka 23:1-2;
Yohana 18:28-32)

27 Nisògbòhò ki na a saraya naha shòonrivee nujòfèe|saraya naha shòonrivee nujòfò pu beeri ni nòhòlee p'i be yi na na Yesu ya yaa na wu gbo. ² A p'i wu pò, na she wu le gbafeñeere Pilate keñe ni.

Zhudasi xugana

(Kapyegee 1:18-19)

³ Ayiwa, Zhudasi wemu w'a Yesu le keñe ni ge, ba wee ya li ja na p'a Yesu kayuu li jo na yaha na pu wu gbo we, a li daajeñe di jé wu ni, a wu wari tu-uñò kelee taanri (30) wu lò, na wu she ki tereñe saraya naha shòonrivee nujòfèe ni Yawutuu nahagbaa fèe pu na. ⁴ A wu pu pye: «Kakuunò ne pye na jaagi baa fò nujò le xu ni.» Ga, a pee di wu pye: «Wèe wo naha wa yee ni wè? Mu wo nujò wuu li wa lere!» ⁵ A Zhudasi di wari wu shan niñe na Kile-pèeñe pugbòhò ki ni, na gari na she wuyè pò gbo. ⁶ A saraya naha shòonrivee nujòfèe p'i wari wu lò, na jo: «Li ya saha wèe pu we wari we le Kile-pèeñe pugbòhò ki wo keshi wu ni we. Bani shishan pereme pu jè pii.» ⁷ A p'i jo be yi na, na wee wari we taga cogo faanrivò wu wo tege ki shò, na kee pye pu nabuun faya. ⁸ Lee wuu na p'a kee tege ke mege yiri ali niñaa we be ni na shishan tege. ⁹ Lee funjò ni Kile tudun-mò Zheremi bi yemu jo ge, a yee jò di fa. Wu bi jo na: «P'a wari tuuñò kelee taanri (30) wu lò, wee wemu w'a pye wu pereme pu ge. Kee jò ke na Izirayeli nagoò p'a bi be. ¹⁰ A p'i wee wari wu lò na taga cogo faanrivò wu wo tege ki shò. Kafò w'a bi ne pye ne wu yee jo pu mu.»[†]

Pilate ya Yesu yege

(Marika 15:2-5; Luka
23:3-5; Yohana 18:33-38)

¹¹ Ayiwa, a p'i Yesu yereñe Pilate naha tàan. A wee di wu yege na: «Yawutuu wo saan mu jè ya?» A Yesu di wu pye: «Uun, ba ma wa yi yu we.» ¹² Lee kadugo na, ba saraya naha shòonrivee nujòfèe ni Yawutuu nahagbaa fèe p'a pa wu tògò leni we, wu ya wa shishiin be jò shò we.

[‡]26:75 Macoo 26:34

[†]27:10 Zakari 11:12-13; Zheremi 32:6-9

¹³Wee tuun wu ni a Pilate di wu pye: «Keree kiimu bæeri na p'a mu jaagi me ge, mu wa ki nuri-i ge?» ¹⁴Ga Yesu ya wu ɲɔ shɔ lee la shishiin na wɛ. A lee di gɓafenɛeri wu fo fo xuuni.

P'a Yesu jaagi na pu wu gbo

(*Marika 15:6-15; Luka 23:13-25; Yohana 18:39—19:16*)

¹⁵Ayiwa, gɓafenɛeri wu bi tee na kaa la pyi. Lee ɲɛ, yee bæeri ba Yawutuu pu wo Bulooro Nuwuuro Kalene|Kalene l'a nɔ wɛ, w'a kasoleme nigin wa yaha, na saha ni sipyii puyɛ pyaa wo nidaan wu ni. ¹⁶Lee bi kasoleme wa ta wà wemu mege ya foro ge. Wu mege ki bye na Barabasi. ¹⁷Sipyiiire ti bi pa binne a Pilate di pu pye: «Barabasi ni Yesu wemu p'a byi Shɔwɔwɔ wu ge, pee shuun wu ni yi funɲɔ wa pu weke yaha wɛ?» ¹⁸Bani Pilate bi li cɛ na Yesu wo ɲɛɲɛn na p'a bi wu le wee keɲɛ ni. ¹⁹Na Pilate nidɛenge yaha kiiri wu takɔngɔ ki ni, a wu shɔ w'i tuduro yaha p'a pa jo wu mu na: «Ma ganha bu da ma tɔɔɔ le we jaagi baa fɔɔ we wo keree ki ni wɛ, bani we keree k'a ne kanha shen xuuni ɲmɔwɔɔ ni piige ki ni.»

²⁰Ga, a saraya ɲaha shɔɔnriveɛ ɲɲɔfɛɛ|saraya ɲaha shɔɔnriveɛ ɲɲɔfɔɔ ni Yawutuu ɲahagbaa fɛɛ p'i sipyiiire ti sɔn na pu Pilate ɲɛeri na wu Barabasi yaha, w'i Yesu gbo. ²¹A gɓafenɛeri wu guri pu pye sanha: «Yi funɲɔ wa pu weke yaha yi mu pii shuun we ni wɛ?» A p'i wu pye: «Barabasi.» ²²A Pilate di pu pye: «Yesu wemu p'a byi Shɔwɔwɔ wu ge, di leke pye wee na wɛ?» A pu bæeri di wu pye: «Wu kori tige na!» ²³A Pilate di pu yege na: «Kakuunɔ leke wu d'a pye wɛ?» Ga, a p'i xhuulo xuuni na toro taashiine li taaan na: «Wu kori tige na!» ²⁴A Pilate di ba li ta na wee wa da le já we, bani la li bi faraa sipyiiire ti kafugo

na. A w'i lɔhɔ ko, na wu keye je sipyiiire ti bæeri ɲii na, na jo: «Nɛ tɔɔɔ wa ni yi ni we jaagi baa fɔɔ we wo shishan pu wo na wɛ. Yeeyɛ pyaa wo keɲɛ woyo yi wa yere.» ²⁵A sipyiiire ti bæeri di jo: «Wu shishan pu to wèè ni wù nagoo ɲɲɔ ni!» ²⁶Wee tuun wu ni a Pilate di Barabasi yaha, na Yesu kan p'a kɔn ni susɔlɔ ni, na wu le pu keɲɛ ni pu kori tige na.

Sɔɔsɔsɔ p'a Yesu la wolo

(*Marika 15:16-20; Yohana 19:2-3*)

²⁷Ayiwa, a gɓafenɛeri wu sɔɔsɔsɔ p'i gari ni Yesu ni gɓafenɛeri wu kaanɲa ki ni. A sɔɔsɔsɔ pu kurɲɔ ki bæeri di foro pinne wu feni. ²⁸A p'i Yesu fàya yi wolo wu na, na fadeborɔɲɔ ɲiɲiga ka le wu na. ²⁹A p'i xhuyo shin na pye saanra ɲudɔnɔ, na lee tɔ wu ɲɲɔ ni, na wahagaan le wu kanige keɲɛ ke ni. A p'i xhɔ na ganha na nuguro sinni wu fɛɛ ni, na wu la wo, na yu: «Naabye Yawutuu saan we!» ³⁰A p'i ganha na ɲɔlɔhɔ tugoo na woni wu na, na wahagaan li lɔ, na wu kɔɔɔn ɲɲɔ ke ni. ³¹Ba p'a wu la wolo xɔ mu wɛ, a p'i fadeborɔɲɔ ɲiɲiga ki wolo wu na, na wuyɛ pyaa wo fàya yi le wu na, na gari ni wu ni di zhe gori.

P'a she Yesu kori tige na

(*Marika 15:21-32; Luka 23:26-43; Yohana 19:17-27*)

³²Ayiwa, ba p'a foro kanha ki ni wɛ, na jiri Sirine kulo li shen wa na, wee mege ki bye na Simɔ. A p'i wee karamu w'a Yesu korikoritige ki lɔ. ³³A p'i she nɔ xuu wa ni, wee mege ɲɛ na «Goligota», lee kɔri ɲɛ: «ɲugɔɔɔ xuu». ³⁴A p'i duven suri durɔgi losorogo ka ni na kan wu mu wu gba. Ba w'a yee ɲɛhe wɛ, wu ya sɔɔ na yi gba wɛ.

³⁵Ba p'a wu kori xɔ wɛ, a sɔɔsɔsɔ p'i ka-gaanshaan pye, na wu fàya yi taa taa pu

ye na na saha ni lee ni.^{§ 36} Lee kadugo na, a p'i diin na ganha na wu kaseri. ³⁷ P'a Yesu jaagi lemu na ge, a p'i yee ka kooṛa la na na kori wu puṛṛo na na:

YESU WU NĒ WE,
YAWUTUU WO SAAN WE.

³⁸ A p'i nagaapeleye shuun wa kori tiye na ni Yesu ni. Nigin wa bye wu kanige ce, nigin wa di je wu kamene ce. ³⁹ Kodorooloo pu bi pu puṛṛo kori, na wu shehele, ⁴⁰ na yu: «Mu wemu w'a jo na mu na Kile-peeṇe pugboḥo ki ja, na ki yereṇe sanha cabyaa taanri funṛo ni ge, ma bi sii Kile Ja we, maye sho sa! Tigi laha tige ki na!» ⁴¹ Saraya naha shooṛivee puṛṛofee|Saraya naha shooṛivee puṛṛofoo, ni saliya karamogoloo ni Yawutuu nahagbaa fee pu be pu bi Yesu la wo, na yu: ⁴² «W'a sipyii piitiilee sho, ga w'a da ja wuyee sho we! GoIzirayeli wo saan wu je wii, na wu tigi laha nime korikoritige ki na, wu na da wu na!» ⁴³ «W'a Kile pye wu tadaṇa. Wu kaa bi dan Kile ni, Kile wu wu tirige sa!»** Ta wu ya jo na Kile Ja wee je we?» ⁴⁴ Nagaapeleye yemu p'a kori ni wu ni ge, mu yee be bi wu fanri lee fanhagana li na.

Yesu xugana

(Marika 15:33-41; Luka 23:44-49; Yohana 19:28-30)

⁴⁵ Na caṇa ki yaha piṇe piṇe ni, a nibiige di je fiige ki beeri ni, fo na she da leere taanri. ⁴⁶ Yakonḥo wo tuunḥo pii taanri wu shizhaa na, a Yesu di ba mujuugboḥo wa na: «Eli, Eli, lama sabakatani?» Lee kōri je: «Na Kile, na Kile, naha na ma d'a na yaha we?»†† ⁴⁷ Piimu niyereye yi bye wa ge, ba pii ya lee mujuu li logo pee ni we, na jo: «Kile tudunmoo Eli w'a

yiri.» ⁴⁸ Taapile ni a shen nigin wa di baa kari pu ni, na she yoro fyenmi vinegiri ni, na tee migile kagaantooṅḥo ka na, na she gan Yesu mu wu soṇ. ⁴⁹ Ga, a pusamaa di jo: «Yere wu wu wii Eli bu da wu na da ba wu sho!» ⁵⁰ A Yesu di mujuugboḥo la be wa sanha, na xhu. ⁵¹ Lee taapile li ni a Kile-peeṇe pugboḥo ki nahaparaga faṇa‡‡ nigbilege k'i daa shuun, na lo fugba wu na fo piṇe ke. A piṇe k'i jele, a faaboboyo ye di ja ja. ⁵² A faya yi ṛo di mugi mugi, Kile wo sipyii piimu p'a bi xu ge, a pee di je. ⁵³ A p'i foro faya yi ni. Ba Yesu ya pa je we, a p'i je fefeere kulo li ni, na puye she sipyinehemee na.

⁵⁴ Soṛsoṛii puṛṛofoo we ni soṛsoṛii piimu samaa pu bi Yesu kasseege pyi ge, ba pee ya piṇe celeṇe ke ni kee keree ki beeri ja we, a p'i sii fya fo xuuni, na jo: «Can na Kile Ja ye pyaa ki bye we na we!» ⁵⁵ Cee niṇehemee pii be pu bi yere taliige ni na kii keree kii wii. Pee bi taha Yesu feni na yiri Galile ni, na baari pyi wu mu. ⁵⁶ Pii meye yi wa ye pu ni: Magadala sheen Mariyama, Yakuba ni Yusufu ye nu Mariyama, ni Zebede jalaa pu wo nu we.

Yesu legana faṇa ni

(Marika 15:42-47; Luka 23:50-56; Yohana 19:38-42)

⁵⁷ Ba yakonḥo k'a pa na we, a Arimate shen naafuu foo wa di ba, wee mege ki bye na Yusufu. Wee be wu bye Yesu wo kalaapire la. ⁵⁸ A wu gari, na she Yesu nixhugo ki jeeri Pilate mu. A Pilate di jo na pu she gbo wu kan wu mu. ⁵⁹ A Yusufu di gbo wu lo, na fatovige nivonḥo ka migile wu na. Kee bi ya na ni lenfu* ni. ⁶⁰ Na she wu le faṇa nivonḥo ka ni. Wu

§27:35 Zaburuu 22:19

**27:43 Zaburuu 22:9

††27:46 Zaburuu 22:2

‡‡27:51 **Kile-peeṇe pugboḥo ki nahaparaga faṇa:** Kee je faṇa kemu ki bi fefeere xuu wu tehene kon na wolo fefeere ti beeri wo fefeere xuu wu ni ge. Lee ya li shee na wa beeri na ja vulo nime Kile na.

bi pu pye p'a kee faṅa ke tugi na yaha wuye kaa na faaya yi ni. A wu xhɔ na kageegbɔhɔ ka gologolo taga faṅa ki ɲɔ tɔ, na gari. ⁶¹Magadala sheen Mariyama ni we wu Mariyama we, pee bi tiin na saha ni faṅa ki ni.

P'a sɔɔsɔii taha faṅa ki na na p'a ki ɲuɲɔ sige

⁶² Nimuguro ti na, a saraya naha shɔɔnrivee ɲuɲɔfɛe|saraya naha shɔɔnrivee ɲuɲɔfɔɔ ni Farizheen pii di she gbafeneere Pilate mu. Kee caṅa k'a pye cadeenge ki wo gbegeme pu caṅa ki ɲimuguro. ⁶³ A p'i ba wu pye: «Nɲuɲɔfɔɔ we, na we ɲugyeegi sipya we yaha ɲii na, wèe fungɔngɔ wa li na na w'a bi jo na wee na ba ɲe na foro xu ni wu caxhugo caṅa taanri wogo na. ⁶⁴ Lee wuu na wèe funɲɔ wa ma di sɔɔsɔii taha faṅa ki na, pee di da ki ɲuɲɔ sige fo na she cabyaa taanri wu torogo. Kɔnhɔ wu kalaapiire ti ganha bu da ba wu nixhugo ki yu pu da yi yu sipyii pu mu na w'a ɲe na foro xu ni we. Lee bu bye tee kurogo wo ɲugyeegere ti na golo taashiine li be wuuro ti na.» ⁶⁵ A Pilate di pu pye: «Sɔɔsɔii pu piiri! Lemu beeri y'a giin di bye, kɔnhɔ y'i faṅa ki ɲuɲɔ sige xuuni ge, yi lee pye.» ⁶⁶ A p'i gari faṅa ki na, na she ɲɔtɔɲɔ ki yàa, na fe yaha ki na, na sɔɔsɔii pu taha ki na a pee di ganha na ki ɲuɲɔ sige.

Yesu ya ɲe na foro xu ni

(Marika 16:1-10; Luka
24:1-12; Yohana 20:1-10)

28 Ayiwa, ba cadeenge k'a toro we, Dimazhi wu ɲisɔɔɔɔɔɔ ki na, caṅa ki foroduun wu ni, a Magadala sheen Mariyama ni we wu Mariyama w'i gari di zhe faṅa ki wii. ² Taapile ni a ɲiɲe celeɲe nigbɔhɔ di bye. A Kafɔɔ wo meleke wa di digi na yiri fugba we ni, na ba kagerene ki gologolo laha faṅa ki ɲɔ na, na diin ki ɲuɲɔ ni. ³ Meleke wu naha ki bi ɲi

ba Kile-ɲine ɲe we, wu faya ye di fiinne welewele ba xɔɔɔɔ ɲe we. ⁴ Sɔɔsɔii piimu p'a faṅa ki ɲuɲɔ sige ge, a pee di fya fo na jele, a p'i bye kanna p'a xu. ⁵ A meleke wu cèe pu pye: «Yi ganha bu da vya we! Ne li ce jo Yesu wemu p'a kori tige na ge, wee yee wa zhaa. ⁶ Wu wa naha we, w'a ɲe na foro xu ni ba w'a bi yi jo we. P'a bi wu sinniɲe xuu wemu ni ge, yi pa wee xuu wu wii. ⁷ Ayiwa nime yi fyaala she yi jo wu kalaapiire ti mu na w'a ɲe na foro xu ni, na w'a gaɲi yi naha na Galile fiige ki ni, yi na zhe wu ɲa wà. Ye y'a bye ne mu di jo yi mu.» ⁸ A cèe p'i fyaala laha faṅa ki na, pu bi fya, ga pu zɔɔɔɔ pu be d'a ɲi fundanga na. A p'i ganha na fe na gaɲi p'i she yee naha jo kalaapiire ti mu. ⁹ Taapile ni a Yesu di ba pu ɲuɲɔ círi na pu pye: «Yi faabye!» A cèe p'i fulo Yesu na, na wu co tɔɔɔɔ ye na, na peɲe taha wu na. ¹⁰ A Yesu di pu pye: «Yi ganha bu da vya we! Yi she yi jo na cebooloo pu mu na p'a se Galile ni, na wà p'a da zhe na ɲa.»

Sɔɔsɔii p'a Yesu ɲe wu jo

¹¹ Ayiwa, na cèe pu yaha koo na, sɔɔsɔii piimu pu bi faṅa ki ɲuɲɔ sige ge, a pii di gari pee ni, na she kii keree kii beeri naha jo saraya naha shɔɔnrivee ɲuɲɔfɛe|saraya naha shɔɔnrivee ɲuɲɔfɔɔ pu mu. ¹² A saraya naha shɔɔnrivee ɲuɲɔfɛe p'i she puye ɲa ni Yawutuu nahagbaa fee pu ni. A p'i jo be yi na, na wari ɲiɲeheme wa kan sɔɔsɔii pu mu, ¹³ na pu pye: «Y'a yi yu na Yesu kalaapiire t'a yee ɲiɲmunuyɔ yaha, na ba gbo wu yu piige ki ni. ¹⁴ Gbafeneeri wu bu yee logo, wèe na zhe yee naha shɔɔnri ni wu ni na wù wo se pye, kɔnhɔ yaaga ganha bu yi ta we.» ¹⁵ A sɔɔsɔii p'i wee wari wu lɔ, na she li pye ba y'a jo pu mu we. A pee jomɔ pe di jaaga Yawutuu pu te ni. Fo ɲiɲaa we be ni pee jomɔ pe ya yu.

Yesu ya wuƵe she wu kalaapiire ti na

(*Marika 16:14-18; Luka 24:36-49;*
Yohana 20:19-23; Kapyegee 1:6-8)

¹⁶ Ayiwa, a kalaapiire ke ni nigin w'i gari Galile ni. Faaboboŋo kemu kaa Yesu bi jo pu mu ge, a p'i gari wà. ¹⁷ Ba p'a Yesu ja we, a p'i wu pele. Ga, a nakaara di bye pii zɔɔɔ ni pu ni. ¹⁸ A Yesu di

fulo pu na, na pu pye: «Fanha ki beeri k'a kan ne mu fugba we, ni jɛŋe ke na. ¹⁹ Lee wuu na yi nɔ shi wu beeri na, y'i pu pye na kalaapiire! Yi pu batize To Kile ni Ja ni Fefeere Munaa mege na! ²⁰ Nɔmeheɛ kiimu ne jo yi mu ge, yi pu kalaa na pu taha kee feni! Li wii, n'a da bye ni yi ni jiga beeri fo na she koŋo xɔ.»

Marika

*Kile Jozaama pe pu wa wu Ja Yesu
Kirisa kaa yu ge, Marika wo nigama*

Jɔɔ wu jɛ Marika wɛ?

Marika bi bye Yesu wo tudunmɔɔ kɛ ni shuun wu ni wɛ, ga w'a Barinabasi ni Pɔli tɛgɛ pu wo labye wu na (Kapyegee 12:25). Wu nu mege ki bye Mariyama (Kapyegee 12:12). Wu to we ni Barinabasi wo to wu bye cebooloo (Kolose Shɛen 4:10). W'a Tudunmɔɔ Pyɛeri bɛ tɛgɛ wu wo labye wu na (1 Pyɛeri 5:13). Pyɛeri Egilizi w'a wii na wee mu Marika ya wu wo Kile Jozaama pu ta, bani wee w'a wu kalaa. Wu Girekii mege ki jɛ Marika, ga mege ka bɛ ki bye wu na Heburuu jomɔ pu ni na Yohana. Wee w'a pe Kile Jozaama pe ka.

We Jozaama Kitabu we kakana jɔɔ

Piimu jɛ Yawutuu wɛ, pee mu Marika ya pe Jozaama pe tun. P'a li shɛɛ wɛɛ na na Kile Ja wu jɛ Yesu, Kile wo sefɛere ti jɛ wemu ni ge. W'a ceepuuro lɔ na pye sipya, na ganha na wuyɛ pyi: Sipya Ja. W'a pa wu ba kapyɛɛ pyi sipyii mu, wu pu jɔɔ wolo (Marika 10:45).

Jozaama Kitabu wu kafila jɔɔ

Marika 1:1-13 Yohana Batizelipye wo Kile jomɔ yere ni Yesu batizeli ni wu labye wu jɔɔ.

Marika 1:14—8:30 Yesu ya labye wemu pye Galile fiige ki ni ge, Yesu ya li shɛ na: «Kile saanra t'a tɛɛɛ yi na.» Le wu bi byi ge, lee bɛ bi li shɛɛ

can na: W'a yama fɛɛ cuuɔɔ, na jinaa kɔri yeege sipyii ni, na yu ni sefɛere ni. Ga sipyii bi puyɛ yegee wu keree na na: «We ná we di jɛ sipya weke we?»

Marika 8:31—10:52 Kanhama pe pu da ba nɔ Yesu na Zheruzalemu ni ge, w'a pee kaa yu.

Marika 11:1—16:8 Yesu cewusana Zheruzalemu kabanuyo na.

Marika 16:9-20 Yesu ya jɛ na foro xu ni, na wuyɛ shɛ wu kalaapiire ta na.

Marika funɔɔ wa mu bɛ di li ce ba Oromɛ shɛn sɔɔsii jɔɔ w'a yi jo we na: «Can na Kile Ja yɛ pyaa ki jɛ we ná we.» (Marika 15:39).

Yohana Batizelipye wo Kile jomɔ yere

*(Macao 3:1-12; Luka
3:1-18; Yohana 1:19-28)*

1 Kile Jozaama pe pu wa wu Ja Yesu Kirisa kaa yu ge, pu jɔɔ ti wa te. ²Kile tudunmɔɔ Ezayi ya li ka Yesu shizhaa na na:

«Li wii, n'a na tudunmɔɔ we tun ma jɔɔ haggbaa na

wu ma koo li yàa yaha.»[¶]

³«Wu mujuu l'a fòro siwaga ki ni na:

«Yi Kafɔɔ wu koo li yàa!

Yi wu korogoo ki tii!»^{§§}

⁴Mu Yohana bye siwaga ki ni, na Kile jomɔ pu yere pyi sipyii pu mu na pu daajeje jo pu jurumu wu na p'i batize, kɔnhɔ pu jurumu w'i yafa pu mu. ⁵Zhude fiige ki bɛeri ni Zheruzalemu shɛen bɛeri pu bi se Yohana yiri, na yeree pu jurumu wu na, na puyɛ kaan Yohana wu mu wu na batizeni Zhuruden Gba lɔhɔ ki ni. ⁶Yohana yɛ pyaa, jɔhɔyɔ shiire fàya yi bye wu na, seɛge di jɛ wu yapɔɔ. Kabeeye ni wegeye funɔɔ sere, yee yi bye wu jɔɔ. ⁷W'a bi Kile Kafila wu yu na:

[¶]1:2 Malaki 3:1

^{§§}1:3 Ezayi 40:3

«We w'a ma ne kadugo ge, wee fanha k'a jehē ne wogo na. Na leele, na wu tanhaya meere be sanha, ne yaa ni lee ni we: ⁸Ne yee batize lɔhɔ ni, ga wee na ba yi batize Fefere Munaa ni.»

Yesu batizeli ni wu nɔwuuro

(Macoo 3:13-4:11; Luka 3:21-22; 4:1-13)

⁹Wee tuun wu ni a Yesu di ba na yiri Galile Nazareti ni. A Yohana di wu batize|batizeli Zhuruden Gba lɔhɔ ki ni. ¹⁰Yesu na foro lɔhɔ ki ni, taapile ni a wu fugba wu ɔɔ na k'a mugi, a Fefere Munaa di digi wu na, ba gbege shazhira je we. ¹¹A mujuu la di foro fugba wu ni na: «Mu je ne jidaan Ja, mu kaa ya dan ne ni tehene baa.»

¹²Ba yee ya jo we, a Fefere Munaa l'i gari ni Yesu ni siwaga ki ni. ¹³A wu cabyaa kelee shisheere (40) pye siwaga ki ni, Shitaanni na wu taanna na wii. Wu bye yacoyo niɛ ni, melekee di wu keree yari.

Na Yesu yaha Galile ni

(Macoo 4:12-17; Luka 4:14-15)

¹⁴Yohana na le xɔ kaso wu ni, Yesu ya kari Galile fiige ki ni, na she Kile wo Jozaama pe yu wà, ¹⁵na yu: «Tuun w'a nɔ, Kile saanra t'a tɛɛɛ. Yi yere yi jurumu wu na, y'i dà Kile Jozaama pu na!»

Yesu kalaapiire nizhiilee pu yirigana

(Macoo 4:18-22; Luka 5:1-11)

¹⁶Caɲa ka na Yesu yaha wu na doroo Galile Gba wu ɔɔ ki na, a wu fyashaa shuun ja: Simɔ ni wu ceborona Andire. Jɔ pu bi waa gba lɔhɔ ki ni. ¹⁷A Yesu di pu pye: «Yi taha na feni, di yi pye sipyii shavee.» ¹⁸Taapile ni a p'i jɔɔɔ pu yaha wà, na daha wu feni. ¹⁹A wu she naha na jeri, na Zebede wo jalaa shuun ja: Yakuba ni Yohana. Pu wo jɔɔɔ pee di bi jooli pu kɔɔɔɔ funɔɔ ni. ²⁰Taapile ni a Yesu di pu yiri, a p'i pu to Zebede ni

kapyeyii pu yaha kɔɔɔɔ ki ni, na daha wu feni.

Yesu ya sipyii kalaa, na jina be kori Kaperinomɔ ni

(Luka 4:31-37)

²¹Lee kadugo na a Yesu ni wu kalaapiire t'i gari Kaperinomɔ kulo li ni. A Yesu di fenhe je Kile-pɛɛɛɛ puga ki ni cadeenge ki na, na sipyii pu kalaa. ²²A Yesu wo kalaa wu kangana l'i pu naha wɔ xuuni, bani wu wo we, ni saliya karamɔɔɔɔ pu wo wu bye ninumɔ we. Wu wo kalaa wu bi byi ni sefere ni. ²³Lee ya bi ná wa ta Kile-pɛɛɛɛ puga ki ni, jina na je wu ni. A wee di xhuulo na jo: ²⁴«Naha mu di zhaa wèe feni we, Yesu Nazareti shen? M'a pa ba wù kyeeɛɛ ge? Ne mu shi ce, Kile Fefere wo mu je.»

²⁵A Yesu di din jina wu na, na wu pye: «Cari maye na, m'a foro we ná we ni!»

²⁶A jina wu ná wu jahara saama na, na sipile wá, na foro wu ni.

²⁷A l'i bye kakanhana sipyii pu beeri mu; fo pu na puyɛ yegee na: «Le be do? We je kalaafomɔ de! Fanha ni we ná we ya yu ni jinaa ni, p'i wu ɔɔmɛɛ coní.»

²⁸A Yesu mege di wakaraa Galile fiige ki beeri círi.

Yesu ya yama fee niɛhemɛɛ cuuɔɔ

(Macoo 8:14-17; Luka 4:38-41)

²⁹Ba Yesu ya foro ye Kile-pɛɛɛɛ puga ki ni we, a wu ni Yakuba ni Yohana di she Simɔ ni Andire ye kaban. ³⁰Lee di Simɔ yafezho wu ta w'a sinne ceefuuro keɛɛ ni. Ba Yesu ya nɔ wà ye we, a p'i wee kaa jo wu mu. ³¹A wu fulu wu na, na wu co wu keɛɛ na na yirige. A ceefuuro t'i wu yaha. A wu yiri, na pu keree yaa.

³²Ba caɲa k'a to we, a sipyii p'i wá na ma wu mu ni yama fee tuuyo beeri ni, ni jinaa wa piimu ni ge. ³³A kulo li sheen beeri di ba binne kuɔɔɔ li ɔɔ na. ³⁴Piimu p'a bi kanha yama tuuyo niɛheye keɛɛ ni ge, a Yesu di pee cuuɔɔ, na jinaa kori

na yeege sipyinehemεε ni. Wu ya ta sɔɔ jinaa pu mu pu jo we, bani pee ya wu shi ce.

Yesu ya Kile Kafila jo Galile ni

(Luka 4:42-44)

³⁵ Kee caɗa ki jimuguro nisɔɔgbɔhɔ ki na, na kpeenge ki ta ki sanha wo we, a Yesu di yiri, na gari siponɔ ki xuu wa ni, na she Kile ɲeeri wà. ³⁶ A Simɔ ni wu kaafεe di ganha na wu shaa. ³⁷ Ba p'a she wu ja we, na wu pye: «Sipyii pu beeri p'a mu shaa.»

³⁸ A wu pu ɲɔ shɔ na: «Wù she xuu watti ni, wù tãan kulogoo kii ni, kɔnhɔ di she Kile Kafila wu jo kee be ni. Bani lee wuu na ne pa.» ³⁹ Lee na wu bi Kile Kafila wu yere pyi Kile-peɲɲe piyeye yi ni Galile fiige ki beeri ni, na jinaa be kori, na yeege sipyii ni.

Yesu ya togo fɔɔ wa cuɲɔ

(Macoo 8:1-4; Luka 5:12-16)

⁴⁰ Caɗa ka, togo fɔɔ wa ya she nuguro sin wu fεε ni, na wu ɲeeri, na jo: «Mu bu sɔɔ, go mu na já ne cuɲɔ.»

⁴¹ A wu ɲiɲaara di jé Yesu ni. A wu keɲɲe yeege, na gbɔn wu na, na jo: «Ne sɔɔ mu wu cuɲɔ!» ⁴² Taapile ni a togo k'i wu yaha, a wu juuɲɔ.

⁴³ Lee kadugo na a Yesu di wu yaha kari, na yi jo waha xuuni wu mu na: ⁴⁴ «Kasege yaha maye na, ma ganha yaaga jo sipya nigin be mu we. Ga she maye she saraya jaha shɔɔnriwɔ wu na. Musa ya saraga kemu kaa jo ge, m'a kee wolo ma sicuumɔ pu da wuu na. Kee na ba li she na m'a cuɲɔ.» ⁴⁵ Ga, a we ná we di foro na kaan ɲiini na doroo. A lee di Yesu pye wu ya já wuye she sipyii na, kulo la shishiin ni we, w'a yere sige ki ni, sipyii p'i se wu mu, na yiri kabaya yi beeri na.

Yesu ya ná kabanuxuyo shuun fɔɔ wa cuɲɔ

(Macoo 9:1-8; Luka 5:17-26)

2 Ba piiye ya ya toro we, a Yesu di guri she Kaperinɔmɔ ni. A sipyiire t'i yi logo na puga wu wa. ² A sipyinehemεε di ba binne, fo tayerege be ya daa ali kuɲɔ li be ɲɔ na we. A Yesu di Kile Kafila jo pu mu. ³ Wee tuun wu ni a sipyii pii di ba ni ná kabanuxuyo shuun fɔɔ wa ni. Wee na ɲe namaa shisheere keye ni. ⁴ Sipyii pu peheɲɲe keɲɲe ni pu ya já gbara Yesu na we. Puga kemu ni wu ɲe ge, a p'i kee wo kataɲa ki lahala wu ɲuɲɔ na, na ná wu ni wu yasinnege ki tirige kee wege ki ni. ⁵ Ba Yesu ya pee wo n'a daa wu ja we, na ná kabanuxuyo shuun fɔɔ wu pye: «Na ja, ma jurumu w'a yafa ma mu.»

⁶ Lee bi saliya karamɔgɔlɔɔ pii ta wà tinne na, a pee di ganha na yu puyε funyɔ ni na: ⁷ «Naha na we ná we di yu le jogana le na we? Kile mege we ya gyεegi. Jɔɲɔ wu d'a já jurumu yafa sipya mu ni Kile ye be we?»

⁸ Taapile ni a Yesu di pu fungɔnyɔ ce, na jo: «Naha na ke fungɔngɔ ke tuugo d'a tigi yee funyɔ ni we? ⁹ Na ná kabanuxuyo shuun fɔɔ wu pye: «Ma jurumu w'a yafa ma mu.» kelee na wu pye: «Yiri m'a ma yasinnege ki lɔ, ma da ɲaari.» Leke l'a faha we? ¹⁰ Ga, kɔnhɔ y'i li ce na Sipya Ja wu yaha ɲiɲɲe ki na, se wa wu ni w'a sipyii pu wo jurumu wu yafani pu mu.» A wu ná kabanuxuyo shuun fɔɔ wu pye: ¹¹ «Ne w'a jo mu, Yiri, m'a ma yasinnege ki lɔ m'a se puga!» ¹² Taapile ni a wu yiri, na wu yasinnege ki lɔ, na foro kari pu beeri ɲii na. A l'i bye kakanhana pu mu xuuni fo pu na baraga teri Kile na, na yu: «Wèe sanha le ɲɔhɔ ɲa we.»

Yesu ya Levi yiri

(Macoo 9:9-13; Luka 5:27-32)

¹³ Lee kadugo na a Yesu di foro na kari sanha Galile Gba wu ɲɔ ki na. A sipy-

ijnehemee di gari wu yiri wa. A wu ganha na pu kalaa. ¹⁴Na wu nidorogo yaha, a wu Alife ja Levi nideenge ja fanhafee pu wari wu tashogɔ ki ni. A wu wu pye: «Taha na feni.» A Levi di yiri, na daha wu feni.

¹⁵Lee kadugo na a Levi di ba Yesu yiri caɗa ka, na yalige nijehenje yaa wu mu, a wu gari wa. Na wu yaha wu na li Levi kaban, a fanhafee wari shovee, ni jurumupyii nijehemee piitiilee be di ba diin na li ni Yesu, ni wu kalaapiire ti ni. Bani sipyijehemee pu bi taha wu feni. ¹⁶Farizheen ni saliya karamogɔɔ p'a Yesu ja wu na li ni jurumupyii, ni fanhafee wari shovee pu ni ge, a p'i ganha na wu kalaapiire ti pyi: «Naha na we di li ni fanhafee wari shovee ni jurumupyii piitiilee be ni we?»

¹⁷Tuun wemu ni Yesu ya yee logo ge, a wu pu pye: «Sicuumɔ fee mago je were fɔɔ na we, fo yama fee. Sipyii piimu p'a tii ge, ne ta pa di ba pee yiri we, fo jurumupyii.»

Kalaa nivomɔ ni kalaa nile keree

(Macao 9:14-15; Luka 5:33-35)

¹⁸Tuun wa ni Yohana Batizelipye wo kalaapiire te, ni Farizheen wo kalaapiire ti bi suun leni na be ni Yawutuu pu wo kalegee ki ni. Na pu yaha lee na a sipyii pii di ba Yesu yege caɗa ka na: «Yohana Batizelipye|Yohana wo kalaapiire ti fara Farizheen pu na, pee ya suun leni, mu wo kalaapiire t'i ya suun leni we. Naha na we?»

¹⁹A Yesu di pu jo shɔ na: «Ne je ba cenabun poo je we. Cekaanra tuun ni, cenabun poo kaafee na ja suun le, na cenabun poo wu yaha ni pu ni shiizhan ge? Bada! Na pu ni cenabun poo wu yaha shiizhan, pu da ja suun le we. ²⁰Caya ya wa ma, cenabun poo wu na ba shɔ pu na. Yee caya yi ba no, pu be na da suun leni.

Ne wo kalaa wu ya yaa na wuregi kalaale ni we.

(Macao 9:16-17; Luka 5:36-39)

²¹«Wa shishiin da ga favono tara falege na we. Lee bu bye, favono li na nilege ki kile zheengi, kee tashengeje ki na bele xuuni. ²²Wa shishiin da ga duvenfomɔ le foroyo* nileye ni we. Lee bu bye, duven wu na foroyo yi sheengi, duven we ni foroyo yi beeri na gyeegi. Ga duvenfomɔ w'a leni foroyo nivoyo ni.»

Yesu ya yemu jo cadeenge ki shizhaa na ge

(Macao 12:1-8; Luka 6:1-5)

²³Yesu ya pa doroo shinma kereye ya te ni cadeenge ka na. A wu kalaapiire ti nidorowuu di koo li jo shinma seye ya kon. ²⁴A Farizheen p'i Yesu pye: «Li wii, kaa lemu ya yaa li pye cadeenge ni we, naha na mu wo kalaapiire t'i lee pyi we?»

²⁵A Yesu di pu pye: «Tuun wemu ni xuugo ya pa saannaa Dawuda ni wu tahama-nohomɔɔ pu ta, na pu ta yalige je pu mu-i ge, w'a lemu pye ge, yee sanha lee kalaa ja bada-e ge? ²⁶Jegana lemu na w'a je Kile-peeje puga ki ni, saraya naha shoonrivее junɔfɔɔ|saraya naha shoonrivее junɔfɔɔ Abiyatari wo tuun wu ni ge, buuri we p'a wo na gaan Kile mu ge, na yee buuri juyɔ ya lo na li, na ya kan wu tahama-nohomɔɔ pu be mu. Na ta watii bi wee buuri we li we, ni saraya naha shoonrivее ye be we. Ta yee sanha lee kalaa we?»

²⁷Lee kadugo na a Yesu di pu pye: «Sipya wuu na cadeenge k'a pye; sipya ya ta pye cadeenge ki wuu na we. ²⁸Lee wuu na Sipya Ja wu je cadeenge ki be Kafɔɔ.»

*2:22 Foroyo: Yee je seeye kashaya yemu y'a yaa lohoɔɔ tuuyo beeri le kaa na ge.

**Yesu ya ná kewaga fɔɔ wa
cuuŋɔ cadeenge ka ni**

(Macoo 12:9-14; Luka 6:6-11)

3 Caŋa ka, Yesu ya jé sanha Kile-peeŋɛ puga ka ni. Ná wa be di ɲe wà wu keŋe ke na waha. ²A p'i ganha na Yesu kaseri, na wu wii, wu bu da wu na da we ná we cuuŋɔ cadeenge ni, kɔnhɔ p'i kaŋuŋɔ ta di wu tɔɔgɔ le. ³A Yesu di ná kewaga fɔɔ wu pye: «Yiri yere sipyii pu niŋe ni!»

⁴Lee kadugo na a wu pu pye: «L'a saha na kasaana pye cadeenge ni laa, na kaku-uno pye? Na sipya shɔ laa, na wu gbo? Leke l'a saha we?» A p'i fehe.

⁵A Yesu loyire wo di ganha na pu wii. A pu niwewaa l'i wu yatenyɛ gbo. A wu ná wu pye: «Ma keŋe ki sanha.» A wu ki sanha; a wu keŋe k'i juuŋɔ. ⁶Taapile ni a Farizheen ni Herɔdi wo sipyii p'i foro na she puyɛ ɲa, kɔnhɔ p'i gbogana sha Yesu na.

**Yesu ya sipyii kalaa, na
yama fɛɛ cuuŋɔ**

⁷Lee kadugo na a Yesu ni wu kalaapi-ire t'i yiri na kari Galile Gba wu ɲɔ ki na. A sipyiŋhemɛɛ di daha wu feni: pii ya yiri Galile fiige ki ni, ni Zhude fiige ke, ⁸ni Zheruzalemu kulo le, ni Idumɔ fiige ke, ni Zhuruden Gba kadugo yiri sipyii p'a, ni Tiiri ni Sidɔn kulogoo ni pu kabanuyo kulogoo. A sipyiŋhemɛɛ di Yesu kapyegeɛ kaa logo, na she wu yiri. ⁹A Yesu di wu kalaapiire ti pye na pu kɔrɔgɔ ka yaha wu mu, kɔnhɔ sipyiire ti ganha wu cɔnri we. ¹⁰W'a bi sipyiŋhemɛɛ cuuŋɔ. Lee na yama fɛɛ pu beeri ya gburogi, kɔnhɔ p'i gbɔn wu na. ¹¹Ba jinaa p'a wu ɲaa we, na ganha na dun wu ɲahagbaa na, na xhuulo na yu: «Kile Ja mu ɲɛ.» ¹²A wu sii yi jo na waha pu mu xuuni, na wee ɲɛ sipya wemu ge, na pu ganha bu yee jo wa shishiin be mu we.

**Yesu ya tudunmɔɔ ke
ni shuun ɲaha bulo**

(Macoo 10:1-4; Luka 6:12-16)

¹³Lee kadugo na a Yesu di dugi faaboboŋɔ ka na, na wu nidaan sipyii yiri. A p'i she wu yiri. ¹⁴A wu ke ni shuun ɲaha bulo na yaha wuyɛ mu, na pee pye wu Tudunmɔɔ, na pee tun na pu she Kile Kafila wu jo, ¹⁵na fanha kan pu mu, p'a jinaa kɔri p'a yeege sipyii ni. ¹⁶Ke ni shuun wu ɲaha w'a bulo ge, pee meye yi wa ye: Simɔ (A Yesu di wee mege ɲeri «Pyɛɛri»), ¹⁷ni Zebede jalaa shuun: Yakuba ni Yohana (A Yesu di pee meye ɲeri «Bonerijɛɛzi») lee kɔri ɲɛ «Pu ɲɛ ba Kile-selenɛɛ ɲɛ we»), ¹⁸ni Andire, ni Filipe, ni Batelemi, ni Macoo, ni Tomasi, ni Alife ja Yakuba, ni Tade, ni Simɔ wemu wu bi bye Zelɔtileɛ kuruŋɔ ki ni ge, ¹⁹ni Zhuda Isikariyɔti, wee w'a pa Yesu le keŋe ni.

Yesu puga sheen pii ya she wu feni

²⁰Lee kadugo na a Yesu di ba puga. A sipyii p'i guri puyɛ pinne, fo wu ni wu kalaapiire ti ya já talige ta we. ²¹Ba wu puga sheen pii ya yee logo we, na jo na: «Wu ɲuŋmuu ɲɛ we.» Na gari wu feni di zhe jo.

Yesu ya wu tɔɔgɔ leveɛ ɲɔ shɔ

(Macoo 12:22-32; Luka 11:14-23;12:10)

²²Saliya karamɔgɔlɔɔ piimu p'a yiri Zheruzalemu ni ge, a pee di jo: «Belizebuli wu ɲɛ wu ni. Jinaa ɲuŋɔfɔɔ fanha ni, w'a jinaa pu kɔri.»

²³Ba p'a yee jo we, a Yesu di pu yiri, na le talenɛ le jo pu mu na: «Dii Shitaanni wa di da já Shitaanni wa kɔri we?» ²⁴Saanra beeri t'a yiri tiye kaa na ge, tee na gyɛɛgi. ²⁵Puga beeri sipyii p'a yiri puyɛ kaa na ge, pee na gyɛɛgi. ²⁶Ga Shitaanni bu yiri wuyɛ kaa na, wu saanra t'a taa, tee na gyɛɛgi. Wu saanra ti na xhɔ. ²⁷Wa na já jé fanhanɛheŋɛ fɔɔ puga,

di wu yaŋmuyɔ̄ kuu, na ta ma ya fenhe wu pɔ-ε ya? Ga ma bu wu pɔ, ma na já puga ki yaŋmuyɔ̄ yi kuu. ²⁸Can na, n'a da yi jo yi mu, sipyii pu wo jurumu we, ni pu Kile mekyeegere ti bæeri na já yafa pu mu. ²⁹Ga wa bu Fefeere Munaa li mege kyeeɣi, lee da yafa weefɔ̄ mu we. Weefɔ̄ na gori yaha ni wee jurumu tehene baa wo wu ni.»

³⁰Yesu ya yee jo, bani p'a jo na: «Jina wu wa wu ni.»

**Jɔ̄ɔ̄ yɛ pu ɲɛ Yesu nu ni
wu cebooloo pu wɛ?**

(Macoo 12:46-50; Luka 8:19-21)

³¹Na Yesu yaha kee puga ki ni, a wu nu ni wu ceboronamaa p'i ba, na ba yere kadaan li na, na wa tun wu Yesu yiri.

³²Sipyiɲehemɛɛ pu bi tiin na Yesu maha. A p'i wu pye: «Ma nu we ni ma ceboronamaa pu wa kpeenge ke na. P'a ma shaa.»

³³A Yesu di pu pye: «Jɔ̄ɔ̄ yɛ pu ɲɛ ne nu ni ne ceboronamaa pu wɛ?»

³⁴Lee kadugo na a wu wu tãan sipyitiinye yi wii na jo: «Ne nu ni ne ceboronamaa pu piiri naha. ³⁵Sipyaa sipya w'a Kile nidaan pyi ge, wee wu ɲɛ ne ceborona, ni ne ceboroshɔ̄, ni ne nu.»

**Talene lemu l'a jo nuguro
ta shizhaa na ge**

(Macoo 13:1-9; Luka 8:4-8)

4 A Yesu di ba guri she sanha Galile Gba wu ɲɔ̄ ki na, a sipyii p'i ganha na se na binneɛ, a wu pu ɲɔ̄ kɔn na galaa. A sipyiɲehemɛɛ di ba binneɛ, na wu maha fo w'a jé tiin kɔ̄ɔ̄ɔ̄ ka ni. Kee kɔ̄ɔ̄ɔ̄ k'a bye lohɔ̄ ki ni; sipyiire ti bæeri di ɲɛ kpeenge ki na gba wu ɲɔ̄ ki na. ²W'a bi pu kalaa kaɲehɛɛ ni, ni talenɛ ni. A wu yi jo pu mu wu kalaa wu ni na: ³«Yi ye logo, caɲa ka ná wa ya foro na kari wu tege ni di zhe wu alikama shi wá fene shi wagana na. ⁴Na wu yaha wu na wee

nuguzhi wu waa, a wu nuguro ta di do koo ni tege ki ɲɔ̄ na. A shazheere di ba tee ɲɔ̄. ⁵A ta di do faaga ɲuɲɔ̄ ni pogoo kii ni. A tee di weri fin, bani poɲehere bye wà we. ⁶Ba caya y'a pa yeree we, a t'i fanhaɲa, na waha, bani nire tati bye ti na we. ⁷A nuguro ta di do xhuyo niɲɛ ni. A xhuyo y'i ganha na legi, na ba ti co, na ti li, a t'i bye ti ya nagoo pye we. ⁸A nuguro ta di do niɲɛɲɛ na. A tee di fin, na le, na pya le. Pile la ma pyaa kelee taanri (30) pye; la ma kelee gbaara (60) pye, la ma xhuu nigin (100) pye.»

⁹A Yesu di pu pye: «Wemu na logo ge, wu logo de!»

Yesu talenɛ ki kajuu ɲuɲɔ̄

(Macoo 13:10-17; Luka 8:9-10)

¹⁰Tuun wemu ni Yesu ya pa laha sipyiɲehemɛɛ pu tãan ge, pii p'a tee pye ni wu ni na fara wu kalaapiire ke ni shuun wu na ge, a pee di wu yege talenɛ ki kɔ̄ri na. ¹¹A wu pu pye: «Yee ya Kile saanra niɲmɔ̄hɔ̄ɔ̄ ti cemɛ pu bæeri ta. Ga sipyii pusamaa kunni, ti keree ki bæeri w'a yu pu mu talenɛ ni, ¹²kɔ̄nhɔ̄:

«P'i já wii xuuni,

ga p'i ganha bu yaaga ɲa we.

P'i já niwegee shan xuuni,

ga p'i ganha bu yi ɲaha ce we.

Lee kaa be we, pu na guri ba Kile mu,

w'a pu jurumu wu yafa pu mu.»†»

Yesu ya nuguro ti wo talene li kɔ̄ri jo

(Macoo 13:18-23; Luka 8:11-15)

¹³Lee kadugo na a Yesu di pu pye: «Yee ya le talene le ce-ε ya? Yee na ba talenɛ kisaɲaa bæeri ce dii we? ¹⁴Nuguzhi wavɔ̄ we, Kile jomɔ̄ w'a nuri.

¹⁵Sipyii pii di ɲɛ ba koo ɲɔ̄ ɲɛ we, jomɔ̄ pa na nugi wee xuu we ni. Pee na pu logo, Shitaanni na ba taapile ni, na ba pee jomɔ̄ pe ninugumɔ̄ wolo pu funyɔ̄ ni.

¹⁶Wee cogo wu na faaga wo nuguro ti ɲɛ

†4:12 Ezayi 6:9

piimu ge, pee na jomɔ pu logo, na dà pu na tɔvuyo na ni fundanga ni. ¹⁷ Ga nire di jɛ pu na wɛ, pu da mɔ wɛ. Lee wuu na cɔnrɔmɔ bu nɔ pu na, leeshin sipyii ba pu kana pee jomɔ pe wuu na, taapile ni pu juyɔ na gyɛɛgi. ¹⁸ Piimu pu jɛ ba xhuyo niɲɛ wuu pu jɛ-ɛ ge, pee na jomɔ pu logo, ¹⁹ ga ke koɲɔ ke wo funzhakeree, ni naafuu la piinɲɛ, ni keree kii bɛ wo la na pu cɔnri pu funyɔ ni, fo pu da nagoo pye wɛ. ²⁰ Niɲɛ wuu pu jɛ piimu ge, pee na pu logo, na pu co, na nagoo pye. Pile la ma bye keɛɛ taanri (30), la jɛ keɛɛ gbaara (60), la jɛ xhuu nigin (100).»

Talene lemu l'a jo sokinna shizhaa na ge

(Luka 8:16-18)

²¹ Lee kadugo na a Yesu di pu pye: «Wa bu sokinna le, m'a cere shigile wu juyɔ ni laa, m'a wu le karaga nɔhɔ ni? Ta yaaga juyɔ ni bɛ ma ma wu taha wɛ? ²² Yaaga beeri k'a ɲmɔhɔ ge, ki na ba foro kpeenge na, kaa kaa l'a ɲmɔhɔ ge, sipyii beeri na ba lee cɛ. ²³ Wemu na logo ge, wu logo de.»

²⁴ A Yesu di guri li she pu na na: «Ye y'a nuri ge, y'a yiye kasɛri yee na. Yaaga kemu ni yee wa sipyii pu wo daanna wu pyi ge, kee yaaga ke ninuɲɔ ni yeeye pyaa bɛ wo daanna wa da ba bye, na la fara yee mu. ²⁵ La jɛ wemu mu ge, la na gan wee mu. Ga la jɛ wemu mu wɛ, ali nifenhene lemu bɛ li jɛ wu mu ge, li bɛ na zho wu na.»

Talene lemu l'a jo yeme ninvinme pu shizhaa na ge

²⁶ A Yesu di pu pye sanha: «Kile wo saanra|Kile saanra te ya foro kaa lemu feni ge, li le. Ná wa w'a yeme nugi wu kereye ni. ²⁷ W'a ɲmunɔɔ piige la, w'a yeree na caɲa xuu la, yeme pu na viin puyɛ mu, na le, na ta wu ya yaaga cɛ pu keree ni wɛ. ²⁸ Pile li ma fin na foro niɲɛ

ki ni, na ba shiceɲɛ yeege, kee na ba sege pye. Sege ki na ba pya le xuuni. ²⁹ Ki ba le, ná wu ma foro, na ki cɔn ni wu ɲmɔɔ ni, bani yalɔɔɔ ti lɔduun w'a nɔ.»

Yesu ya talene la jo mutaridi pile shizhaa na

(Macoo 13:31-32,34; Luka 13:18-19)

³⁰ A Yesu di pu pye sanha: «Wèe na já Kile saanra ti taanna ni jaha ni wɛ? Wù na talene leke taga ti kaa jo wɛ? ³¹ T'a foro mutaridi pile feni. Ma ba da li nugi niɲɛ na, l'a cèrɛ foro niɲɛ ke yashi we sama beeri taan. ³² Ga li bu nugi xɔ, l'a fin, na belɛ na toro naxhoo wu tiye yi saya beeri taan. L'a gegboɲɔ yeege, fo shazheere na já shiire tagi yemu jime ni ge.»

³³ Yesu bi sipyii pu kalaa, ni kii talenɛ kii tuuyo niɲɛheye ni, pu na já kiimu logo, p'i ki jaha cɛ ge. ³⁴ Wu bi yu ni pu ni talene baa wɛ, ga wu ni wu kalaapiire ti bu bye puyɛ na, w'a kee talenɛ ki beeri kɔri jo pu mu.

Yesu ya kafeɛgbɔhɔ ka yereɲɛ

(Macoo 8:23-27; Luka 8:22-25)

³⁵ Kee canuɲɔ ki yakoɲɔ, a Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Wù she gba wu kadugo.» ³⁶ A p'i sipyiiire ti yaha kari. Yesu bye kɔrɔɲɔ kemu ni ge, a wu kalaapiire t'i gari kee ni ni wu ni. A kɔrɔɲɔ ya bɛ di binne kari ni wu ni. ³⁷ A kafeɛgbɔhɔ ka di yiri, a lokuruyo y'i ganha na dun kɔrɔɲɔ ki funɲɔ ni, fo na zhaa di ki ni lɔhɔ na. ³⁸ Yesu bi bye na ɲmunɔɔ, kɔrɔɲɔ ki kadugo yiri, na wu juyɔ taha judahaɲa ka na. A wu kalaapiire t'i wu jɛ, na wu pye: «Wù Karamɔɲɔ, wù na da gori lɔhɔ ni, mu wa lee wii kaa-i ge?» ³⁹ A Yesu di jɛ, na sele kafeɛge ke ni lokuruyo yi na, na jo: «Yi yere!» Taapile ni a kafeɛge ke ni lokuruyo yi bɛ di yere. A tunmɔ pu beeri di yere.

⁴⁰ Lee kadugo na a Yesu di wu kalaapi-ire ti pye: «Naha na yee di fyagi mε wε? Naha na n'a daa di sanha sii pye yee mu-i wε?» ⁴¹ Ga, a p'i fya xuuni na ganha na puye pyi: «We ná we d'a sii jɔɔ wε? Kafεεge ni lɔhɔ be na wu jɔmεε coni.»

Yesu ya jinaa kɔri yeege ná wa ni
(Macoo 8:28-34; Luka 8:26-39)

5 Lee kadugo na a Yesu ni wu kalaapi-ire t'i nɔ Galile Gba wu kadugo yiri Gerasa fiige ki ni. ² Ba Yesu ya foro ye kɔrɔɔ ki ni wε, taapile ni a ná wa di foro faxhuu wu ni, jinaa na jε wu ni, na ba wu juɔɔ círi. ³ Wee ná we tateenge ki bye faxhuu. Wa shishiin be bi da já wu pɔ nige wε, ni tɔɔɔ shɔnhɔɔ be ni wε. ⁴ P'a shɔnhɔɔ taga wu pɔ tεεgeε nijehεjeε ni, na biriye le wu tɔɔɔ na. Ga w'a shɔnhɔɔ yi kɔn, na biriye yi be kɔn wolo tɔɔɔ yi na. Wa shishiin bi da já wu yereɔe wε. ⁵ Caɔa fara piige na, wu ma jaari gbee faxhuu we ni, ni yaya na, na xhuulo, na wuye jɔɔ ni faaya ni.

⁶ A wu Yesu ja, na wu yaha taliige ni, na baa na she nuguro sin wu fεε ni, ⁷ na jo ni mujuugbɔɔ ni na: «Naha m'a zhaa ne feni wε, Kile-gbɔtabaaga Ja, Yesu? N'a ma jεeri, Kile wuu na ma ganha bu na kyεegi we!» ⁸ W'a pee jo, bani Yesu ya jo na jina wu wu foro wee ná wu ni.» ⁹ Wee tuun wu ni a Yesu di wu yege na: «Dii mu mege di jε we?» A wu wu jɔ shɔ na: «Ne mege jε «Wε Ya Nεhe,» bani jinaa nijehemεε pu bi jé wu ni. ¹⁰ A jinaa p'i wu jεeri xuuni, na wu ganha da pee kɔri yeege fiige ki ni wε.

¹¹ Lee bi shaagbaga nijεje ka ta ki na naha yaɔa ki kabanugo. ¹² Wee tuun wu ni a jinaa p'i Yesu jεeri na: «Wù yaha wù she jé pii shaalaa pii ni.» ¹³ A wu sɔɔ, taapile ni a jinaa p'i foro ná wu ni, na she jé shaalaa pu ni. A shaagbaga k'i gburogi, na digi yaɔa gologoloyo yi ni, na jé gba lɔhɔ ki ni, na xhu. Pee shaalaa p'a bi she kabɔfoɔɔ shuun (2.000) feni.

¹⁴ A pee shaanahamaa p'i baa kari, na she yee paari kanha ki ni, ni sitiinmεε pu mu. A sipyii p'i foro, na she lee nibyii li wii. ¹⁵ P'a nɔ Yesu na ge, a p'i wee ná wu nidεenge ja, jinajehemεε pu bye wemu ni ge. Fàya yi bye wu na, wu d'a cuuɔɔ. A p'i fya. ¹⁶ Le l'a pye jinaa sipya we, ni pii shaalaa pii shizhaa na ge, lee ya pye piimu nii na ge, a pee di lee paari pu mu. ¹⁷ Wee tuun wu ni a p'i ganha na Yesu jεeri na wu foro pu wɔ fiige ki ni.

¹⁸ Yesu nijewo kɔrɔɔ ki ni, jinaa pu bye ná wemu ni ge, a wee di wu jεeri na wu bi da já binne ni wu ni. ¹⁹ Yesu ya ta sɔɔ wε, ga na li she wu na na: «Ta se puga! Kafɔɔ Kile ya juɔɔ jaari ma na, na kagbɔhɔɔ kiimu bεeri pye ma mu ge, m'a she kee paari ma puga sheen pu mu!» ²⁰ A we ná we di gari. Yesu ya kagbɔhɔɔ kiimu bεeri pye wu mu ge, na she kee paari Dekapoli fiige ki ni. A l'i bye kakanhana ki logoveε pu bεeri mu.

Yesu wa cee wa cuuɔɔ, na Zhayirusi poro nixhugo jε

(Macoo 9:18-26; Luka 8:40-56)

²¹ A Yesu di guri kɔrɔɔ ki ni, na pa ke ki kabanugo ki na. Na wu yaha gba lɔhɔ ki jɔ na, a sipyijehemεε di ba binne wu fεε ni. ²² Ayiwa a Kile-pεεje puga juɔɔfɔɔ wa di ba, wee mege jε Zhayirusi. Ba w'a Yesu ja tuun wemu ni wε, na she nuguro sin wu fεε ni, ²³ na wu jεeri saama na na: «Na poro fuceεre l'a taxuyo shaa. N'a ma jεeri, pa ma keje taha wu na, kɔnhɔ wu shɔ, wu bye nii na.» ²⁴ A Yesu di binne kari ni wu ni.

A sipyijehemεε di daha wu feni, na wu cɔnri. ²⁵ Lee bi cee wa be ta wà shishan na woni wu feni fo yee ke ni shuun. ²⁶ W'a bi kanha xuuni webyii nijehemεε keje ni. Wu keje yara bεeri ya xɔ na yama pu ta pu sanha bɔrɔ wε, fo pusama na denri. ²⁷ A wu Yesu kaa logo, na ba sipyii pu te ni Yesu kadugo yiri, na ba gbɔn wu fadeje na. ²⁸ Bani wu bi wu

funḡo kɔɔn na: «Ne bu já ta kpon ye wu fadenje ke na, ne na juunḡo.»²⁹ Taapile ni a wu shishan p'i yere, a wu li ce wu cɛre ti na, na wee ya cuunḡo.

³⁰ Taapile ni a Yesu di li ce wuyɛ ni na sefɛere ta t'a foro wee ni. A wu ŋmahana neri sipyii pu niŋe ni, na jo: «Jɔḡo w'a kpon ne fadenje ke na wɛ?»³¹ A wu kalaapiire t'i wu nɔ shɔ na: «Mu naha ne sipyii ti ni t'a mu cɔnri, na yegee sanha na jɔḡo w'a kpon ma na wɛ?»³² Ga, a Yesu di ganha na wu tãan sipyii pu wii, kɔnhɔ wu lee pyevɔɔ na.³³ Kaa le l'a pye wee cee wu na ge, wuyɛ pyaa bi lee ce. A wu fya na jɛɛ, na ba nuguro sin Yesu fɛɛ ni, na yi beeri fiinḡe jo wu mu.³⁴ Ga, a Yesu di wu pye: «Na poro, ma n'a daa w'a ma shɔ. Ta se papinje na! M'a shɔ ma kanhama pu na!»

³⁵ Na Yesu yaha pee jomɔ pu na, a sipyii pii di ba na yiri Kile-peeŋe puga nɔnɔfɔɔ wu kaban, na ba wu pye: «Ma poro fuceere l'a xu. Naha na ma sanha d'a navunḡo pele Karamɔḡo wu na wɛ?»³⁶ Ga Yesu ya ta naha taga pee jomɔ pu yiri wɛ, a wu Zhayirusi pye: «Ma ganha da vya wɛ; dã ye ne na.»

³⁷ W'a ta sɔɔ wa shishiin be wu pinne ni wu ni wɛ, fo Pyeeri, ni Yakuba, ni wu ceborona Yohana.³⁸ A p'i nɔ Kile-peeŋe puga nɔnɔfɔɔ wu kaban. A Yesu di tunmɔ pu ta p'a pele. Sipyinɛhemɛɛ pu bye wã, na meheɛ suu, na sipyaa waa.³⁹ A wu jé puga ki ni na pu pye: «Naha na yee di meheɛ suu, na pe tunmɔ pe beeri pyi wɛ? Pya wu ya ta xu wɛ, w'a ŋmunɔɔ.»⁴⁰ A p'i ganha na wu la wo.

Wee tuun wu ni a wu pu beeri yeege kpeenge ki na. Porofɔɔ wu bye puga kemu ni ge, wu ni porofɔɔ wu to we, ni wu nu we, ni wu wo kalaapiire taanri we, a pee di binne jé wã.⁴¹ A wu fuceere li co li keŋe na na jo: «Talita kumi!» lee kɔri ne: «Fuceere, ne w'a ma pye mu, yiri!»⁴² Taapile ni a fuceere l'i yiri na naari. Li yee wa bye ke ni shuun. A lee

di bye kakanhana pu mu fo xuuni.⁴³ Ga, a Yesu di yi jo waha pu mu, kɔnhɔ wa shishiin ganha bu li ce wɛ. Lee kadugo na a wu pu pye na pu yalige kan li mu.

Nazareti sheen ya dà Yesu na we

(Macao 13:53-58; Luka 4:16-30)

6 Lee kadugo na a Yesu di foro wee xuu wu ni, kulo lemu ni w'a le ge, na she wã. A wu kalaapiire t'i binne ni wu ni.² Ba cadeenge k'a pa nɔ wɛ, a wu she jé cadeenge k'a pa nɔ wɛ, a wu she jé Kile-peeŋe puga ki ni, na nɔ co na sipyii pu kalaa. A sipyinɛhemɛɛ di wu kafila wu logo, a l'i bye pu mu kakanhana.

A p'i ganha na yu na: «Mii we d'a kii keree kii ta wɛ? Te funḡoŋɔ fɛere te t'a kan wu mu ge, tee ne naha wɛ? Kii kakanhanjaa kii di wa byi wu mu dii wɛ?»³ Ta wu ne me Mariyama ja menizhe wu wɛ? Go wu ceboronamaa pu wa Yakuba, ni Zhose, ni Zhude, ni Simɔ. Go wu ceboroshaa pu wa naha wèe mu.» Kii keree kii k'a li pye, pu ya dà Yesu na wɛ.⁴ Ga, a Yesu di pu pye: «Kile tudunmɔ ya peeŋe taa xuu beeri ni, fo wuyɛ pyaa kulo, ni wu cebooloo niŋe ni, ni wuyɛ pyaa puga.»⁵ Wu ya ta já kakanhana latii pye wã wɛ, fo na wu keŋe ye taha yama fɛɛ nigin nigin wa na, na pee cuunḡo.⁶ Pu na pye pu ya dà wu na wɛ, a lee di wu fo.

Yesu ya wu kalaapiire ke ni shuun wu tun

(Macao 10:5-15; Luka 9:1-6)

Lee kadugo na a Yesu di gari na she sipyii kalaa kabanugo kulogoo ki ni.⁷ A wu wu kalaapiire ke ni shuun wu yiri, na pu tun shuun shuun, na fanha kan pu mu jinaa na.⁸ A wu te tuduro te jo pu mu na: «Yi ba gaanji, yi ganha bu yaaga katii lo wɛ, fo publiin ye. Yi ganha bu yalige lo wɛ, kelee kusheyerɛye wɛ, yi ganha bu waripyaa lo wɛ!»⁹ Yi tanhaya le, ga yi ganha bu fadeye shuun le wɛ.»¹⁰ A wu

pu pye: «Yi bu jé puga beeri ni kulo lemu ni, y'i diin wà fo yi kariduun bu she nɔ. ¹¹ Xuu wa sheen bu zhe pu da yi tirige we, kelee pu ya yi jomɔ logo we, yi ba fòro y'i yi tɔɔyɔ gbazhenhe jahara wo wà. Lee na ba bye seeri kaa pu feni.»

¹² A kalaapiire t'i she Kile Kafila wu jo na sipyii pu daburaje jo pu jurumu wu na. ¹³ P'a jinanehemee kɔri yeege sipyiiire ti ni, na sinme tire yama fee nijehemee na, na pu cuunɔ.

Herɔdi hakili ya wuregi

(Macoo 14:1-2; Luka 9:7-9)

¹⁴ Saannaa Herɔdi ya Yesu kaa logo, bani wu mege ki bi foro xuu wu beeri ni. Pii bi yu na: «Yohana Batizelipye w'a je na foro xu ni. Lee l'a wu pye wu na jani kii kakanhanjaa kii na.» ¹⁵ Pii bi yu na: «Kile tudunmɔ Eli wu je wii.» Pii be di yu na: «Kile tudunmɔ watii wu je wii, ba taashiine li wo Kile tudunmɔ pu je we.»

¹⁶ Ba Herɔdi ya yee logo tuun wemu ni we, na jo: «Yohana wu je wii, ne pu pye p'a wemu wo juɔɔ kɔn ge. W'a je na foro xu ni.»

Yohana Batizelipye xugana

(Macoo 14:3-12)

¹⁷ Yi li ce na Herɔdi ye pyaa k'a tuduro tun na pu Yohana co, p'i shɔnhɔyɔ le wu na pu le kaso ni, wu ceborona Filipe shɔ Herɔjasi wuu na. Lee bi wu ta w'a wee cee wu leje ¹⁸ Bani Yohana bi li shee wu na na: «Li ya ta saha mu wu ma ceborona shɔ leje we.» ¹⁹ A Herɔjasi luu di yiri xuuni Yohana tãan, na giin di wu gbo, ga Herɔdi wuu na wu bi da já wu gbo we. ²⁰ Herɔdi bi fyagi Yohana na, bani w'a bi li ce na zɔsaama fɔɔ ni fefeere sipya wu je wii. A wu wu mara xuuni. Yohana ba yu, wu jomɔ pu ma Herɔdi zɔ wu wuregi, ga lee be na, l'a bi taan wu ni, w'a wu jomɔ nuri.

²¹ Ga Herɔjasi ya pa cazaɔɔa ka ta: Herɔdi cazege caɔa ka shi na, saan w'a

yalige pye wu fanhagbɔhɔ ki sipyii, ni wu sɔɔsɔii juɔɔfee, ni Galile sipyigbɔɔ pu mu. ²² A Herɔjasi poro fuceere l'i jé wà, na xhɔnhɔ. A lee di daan Herɔdi ni wu sipyiyirilee pu ni. Lee wuu na a saan wu fuceere li pye: «Yaaga yaaga kaa li je ma na ge, ki kaa jo na mu, di kee kan ma mu.» ²³ A wu gaa na li pye: «Ma bu yaaga yaaga sha ne mu, ne na kee kan ma mu, ali na saanra te taaga ke be.»

²⁴ A fuceere l'i foro, na she li nu wu yege na: «Di jaha jeeri we?» A nu wu li juɔ shɔ na: «Yohana Batizelipye juɔɔ.»

²⁵ Taapile ni a fuceere l'i gari tɔvuyo na saan wu yiri, na she wu pye: «Ne funɔɔ ki wa, m'a Yohana Batizelipye juɔɔ taha yaaga ka na nime, ma kan na mu.» ²⁶ A lee di saan wu jaha tanha fo xuuni. Ga na wu yaha w'a kàa na xɔ wu sipyiyirilee pu pii na, wu ya já li she we. ²⁷ Taapile ni a wu sɔɔsɔi nigin wa tun, na wu she ba ni Yohana juɔɔmuu ni. A wee sɔɔsɔi wu foro kari kaso gbaha ki ni, na she Yohana juɔɔ ki kɔn, ²⁸ na ba ni juɔɔ ki ni na ki taha yaaga ka na, na pa gan fuceere li mu, a l'i she ki kan li nu wu mu. ²⁹ Ba Yohana kalaapiire t'a yee logo we, a t'i she wu nixhugo ki lɔ na she le faɔa ni.

Yesu ya yalige kan sipyii kabɔfonɔɔ kaguro mu

(Macoo 14:13-21; Luka 9:10-17; Yohana 6:1-14)

³⁰ Ayiwa, Yesu bi Tudunmɔ piimu tun ge, a pee di guri pa wu yiri. P'a sipyii pu kalaa na keree kiimu pye ge, a p'i ki beeri paari wu mu. ³¹ Sipyijehemee pu bi se Yesu ye yiri na ma, fo na wu ni wu kalaapiire ti pye tere ya já ta pu mu p'i li we. Lee wuu na w'a pu pye: «Yi pa wu she sige ki ni xuu wa ni, wu ye na, kɔnhɔ y'i ɔmɔ jeri.»

³² A p'i jé kɔɔɔɔ ka ni, na laha sipyiiire ti tãan na kari siponɔ ki xuu wa ni. ³³ Ga, a sipyijehemee di pu ja takaraga ni, na pu funyɔ kɔn pu jaha tatagaɔa na, na pu

tashege ce. A p'i ganha na yiri kulogoo ki beeri ni, na fe na gaani tsoyo na wee xuu wu ni, na she no Yesu ni wu kalaapiire ti jaha na. ³⁴Ba Yesu ya foro korogo ki ni we, na pee sipyinhemee pu ja, a pu njanaara di je wu ni, bani pee sipyii pu bye ba nahavoo baa dubyaa je we. A wu no kon na pu kalaa kapeheje ni.

³⁵Ba cana k'a pa digi we, a Yesu kalaapiire t'i fulo wu na, na wu pye: «Cana k'a x, we di je siponjo ni naha. ³⁶Sipyii pu yaha p'i she kabanugo buguro ni kulogoo ki ni, konho p'i she yalige sho wa.» ³⁷A Yesu di pu pye: «Yiye pyaa ki yalige kan pu mu.» A p'i wu pye: «Muyee pyaa ya ce sipyiire t'a jehhe jehegana lemu na ge, ta wari dejeje|deje xhuu shuun yalige be na pii yaa ya?» ³⁸A Yesu di pu pye: «Buuri juyoo juu y'i wa yee mu we? Yi she yi peregi!» P'a she yi peregi ge, na wu pye: «Buuri juyoo kaguro ni fyaa shuun.»

³⁹Lee kadugo na a Yesu di wu kalaapiire ti pye, na pu sipyiire ti beeri teje napurege ki juyoo ni kuruyo kuruyo. ⁴⁰A p'i diin korogoo, xhuu nigin nigin (100), kelee kaguro kaguro (50). ⁴¹Lee kadugo na a Yesu di yee buuri juyoo kaguro ni fyaa shuun wu lo, na jaha ke yirige le fugba we ni, na baraga taha Kile na. A wu xho na yee buuri juyoo yi kegi kegi na kan wu kalaapiire ti mu, na pu yee yereje sipyii pu taan, na fyaa shuun wu be taa taa pu beeri na. ⁴²A pu beeri di li na din. ⁴³Buuri nukageye ni fyaa pimu p'a kori ge, a p'i yee saya keme fo na saganaa ke ni shuun ji. ⁴⁴P'a namaa kabofonoo kaguro (5.000) toro wee buuri wu livee ni.

Yesu ya jaari gba loko juyoo ni

(Macoo 14:22-33; Yohana 6:15-21)

⁴⁵Ba p'a x we, taapile ni a Yesu di yi jo waha wu kalaapiire ti mu, na pu je korogo ki ni, p'i gba wu kon wu jaha na, p'a se Betisayida ni, yani wu sipyiire ti

yaha ge. ⁴⁶Ba w'a pu yaha we, na dugi kari faaboboo ka na, na she Kile jeeeri.

⁴⁷Piige k'a pa wo, korogo k'i je gba loko ki ni je ni, Yesu di je wu ye ni je ki na. ⁴⁸A wu wu kalaapiire ti ja t'a kanha kabiinje ki feni, bani kafeege ki bi jirini pu na. Ba xhupee mehee suduun ya no we, a Yesu di ganha na jaari loko ki juyoo ni na se wu kalaapiire ti yiri. Wu bi giin di doroo pu taan. ⁴⁹Ba p'a wu ja wu na jaari loko ki juyoo ni we, na ganha na giin na yafugunoo li, na wa na xhuulo xuuni. ⁵⁰Bani pu beeri pu bi wu jaa. A pu jaalaa di yiri. Taapile ni a Yesu di jo ni pu ni, na pu pye: «Yi yi logoo ki waha, ne wu wa, yi ganha bu da vya we!» ⁵¹Lee kadugo na a wu je fara pu na korogo ki ni, a kafeege k'i yere. A l'i bye kakanhana fo xuuni wu kalaapiire ti mu. ⁵²Bani kakanhana lemu l'a pye buuri juyoo yi shizhaa na ge, pu ya lee ce ta we, pu fungonyo yi bi to.

**Yesu ya yama fee cuuoo
Zhenezareti fiige ki ni**

(Macoo 14:34-36)

⁵³A Yesu ni wu kalaapiire t'i gba wu kon, na no Zhenezareti fiige ki ni je ki na, na pu korogo ki po wa kon ki na. ⁵⁴P'a foro ye korogo ki ni, taapile ni a sipyii p'i Yesu ce. ⁵⁵A p'i kee fiige ki beeri paa. Pu bu logo na wu je xuu beeri ni, p'a ganha na yama fee ni pu yasinneye tugo na se wa ke wu yiri. ⁵⁶Xuu beeri ni Yesu ya she ge: kugboho la, kupiire la, sige buguro la, sipyii pu bi ma ni yama fee pu ni caanya yi na, na wu jeeeri na wu yere p'i gbun wu fadenge ke ye na. Sipyii piimu beeri p'a bi gbun kee na ge, pee beeri bi cuuoo.

**Kalaa wemu w'a ta
wu sefelee pu mu ge**

(Macoo 15:1-9)

7 Farizheen ni saliya karamogoo pii ya pa ba na yiri Zheruzalemu ni, na

ba binne Yesu taan. ²A p'i li seeri na wu wo kalaapiire ta t'a li ni kenɔɔɔ ni, lee kori je pu ya pu keye je we. ³Farizheen ni Yawutuu pusamaa kunni bi li ni pu ya pu keye je xuuni, na be ni pu sefelee pu wo kalegee ki ni we. ⁴Pu bu guri pa na yiri caan na, pu ya li wuu baa we. Pu bi kalegee nɔɔɔɔe kii be pyi sanha, ma na jo ceegbuu jegana, ni shɔɔ, ni dajaa yagbegeye jegana. ⁵A Farizheen ni saliya karamɔɔɔɔɔ p'i Yesu yege na: «Naha na mu wo kalaapiire t'i ya wee sefelee pu wo kalegee ki koo jaari we, fo na tere na li ni pu kenɔɔɔ ni we?» ⁶A Yesu di pu pye: «Ezayi ya kapaɔaa kiimu jo yee shuun shuun jovee pii shizhaa na ge, k'a saha fo xuuni. W'a li ka na:

Ɔɔɔɔ ye ni pii sipyii pii ya ne pele,
ga pu zɔɔɔ d'a lii ne na fo xuuni.

⁷Tawaga ni p'a ne pele,
pu wo kalaa w'i je sipyii wo ɔɔɔɔe ye.»[‡]

⁸Yee wa Kile ɔɔɔɔe yeri, na sipyii wo kalegee pyi.»

⁹A Yesu di pu pye sanha: «Le shegana le na yee wa Kile wo ɔɔɔɔe ki shege, kɔɔɔ yi da yi tii kalegee pyi. ¹⁰Kile tudunmɔɔ Musa ya jo: «Ta ma to, ni ma nu pele.» Na jo sanha: «Wa bu joguumɔɔ jo ni wu to, kelee ni wu nu ni, na weefɔɔ ya yaa na wu gbo.»[¶] ¹¹Ga yee kunni wa sipyii pu kalaa na sipya beeri w'a wu to kelee wu nu pye na: «Ne bi da ja na naafuu wemu taga mu tege ge, wee je Koriban.» (Lee kori je wee ya kan xɔ Kile mu.) ¹²Yee da ga weefɔɔ yaha wu wu to ni wu nu wu tege nige we. ¹³Lee funɔɔ ni yee ya Kile jomɔ pu pye ɔɔɔ baa ni yi wo kalegee ki ni. Yee wa kii shi keree nɔɔɔɔe pyi.»

Keree kiimu k'a sipya ɔɔɔɔ ge

(Macao 15:10-20)

¹⁴A Yesu di sipyiiire ti yiri sanha, na pu pye: «Yi beeri pu niwegee shan, y'i ye logo! ¹⁵Yaaga yaaga k'a jin sipya ɔɔ ni ge, kee da ja wu ɔɔɔɔ we. Ga lemu l'a fɔro sipya zɔ we ni ge, lee l'a wu ɔɔɔɔ. ¹⁶[Wemu na logo ge, wu logo de!]

¹⁷Ba Yesu ya laha sipyii pu taan na je puga we, a wu kalaapiire t'i wu yege lee talene li kori na. ¹⁸A wu pu pye: «Yee be, yee sanha funɔɔɔ ta-e ya? Ta yee ya li ce nago yaaga yaaga k'a jin sipya ɔɔ ni ge, kee da ja wu ɔɔɔɔ-e we? ¹⁹Bani kee ya jin wu zɔ ni we. Ga wu yacere le ni kee ma je. Lee kadugo na na ba foro yaara tashɔge ke ni.» (Pee jomɔ pe funɔɔ ni Yesu ya li she na yalige beeri ki je fefeɔe.)

²⁰A Yesu di jo sanha na: «Le l'a fɔro sipya funɔɔ ni ge, lee l'a ma ɔɔɔɔ. ²¹Sipya funɔɔ, lee kori je wu zɔ we. Funɔɔkuuyo ye beeri wa fɔro wà, ni cshaara ni namazhaara, ni nagaara, ni sipyigbuu, ²²ni dɔdɔɔɔ, ni ɔɔɔɔɔ, ni kuumɔ, ni nafaanra, ni popama, ni nepeen, ni mekyeɔgeɔ, ni na maye shee, ni funɔɔɔ baara. ²³Kii kakuunɔɔ kii beeri wa fɔro sipya funɔɔ ni, kee k'a sipya ɔɔɔɔ be.»

Shi watii shen cee wa ya da Yesu na

(Macao 15:21-28)

²⁴Lee kadugo na a Yesu di yiri kari Fenisi fiige ki ni Tiiri kulo li kabanugo na, na she je puga ka ni. Wu funɔɔ bye sipya be wu wu sanha ce wà we. Ga wu ya ja ɔɔɔ we. ²⁵A cee wa di wu kaa logo, jina di je wee poro fuceere ni. A wee cee wu ba nuguro sin wu feɔ ni. ²⁶Wee cee wu bye Yawutu we, Fenisi

[‡]7:7 Ezayi 29:13

[¶]7:10 Ekizode 20:12; 21:17

shen wu bye wii. A wu Yesu j̄eeri na wu jina wu k̄ori yeege wu poro fuceere li ni.

²⁷ Ga, a Yesu di talene la jo wee cee wu mu na: «Yere n̄h̄opiire t̄i fenh̄e li, t̄i din. Bani li ya ta saha pu n̄h̄opiire yalige l̄o w̄a pobiire mu w̄e.» ²⁸ A cee wu jo: «Yee wa can Kaf̄o. Ga tabali wu n̄h̄o wo pobiire ti wa n̄h̄opiire ti yalimahara ti li.» ²⁹ Lee wuu na a Yesu di wu pye: «Pe jom̄ pe wuu na, kuri m̄'a se puga! Jina w̄'a foro ma poro fuceere li ni.» ³⁰ A wu guri kari puga, na she porof̄o wu ni-juuṅṅo ta yasinnege ki na. Jina wu bi foro wu ni.

Yesu ya bobo wa cuuṅṅo

³¹ Yesu ya pa foro Tiiri ni, na doro Sid̄on ni, na Dekapoli fiige ki k̄on j̄eri, na n̄o Galile Gba wu j̄o ki na. ³² A sipyii pii di ba Yesu mu ni bobo wa ni, na wu j̄eeri na wu wu keṅṅe taha wee na. ³³ Wee tuun wu ni a Yesu di laha sipyii pu t̄aan ni wee n̄a wu ye ni, na she wu kabeh̄e le wee n̄a wu niwegee ni, na j̄ol̄h̄o tugi, na gb̄on wu j̄ile na. ³⁴ Lee kadugo na a Yesu di jaha ke yirige le fugba we ni, na ṅm̄o-gaṅa yeege, na wee n̄a wu pye: «Efata!» (Lee k̄ori j̄e «N̄o muḡi!») ³⁵ Taapile ni a n̄a wu niwegee k̄'i muḡi, a j̄ile l̄'i laha. A wu ganha na diini na yu.

³⁶ A Yesu di yi jo waha pu beeri mu na pu ganha yee jo wa shishiin be mu we. Ga ba w̄'a yi yu na wari pu mu we, a p̄'i ganha na la faraa yi jaaga wu na. ³⁷ A l̄'i bye kakanhana sipyii pu mu xuuni, a p̄'i ganha na yu na: «Can na wu kapyegee ki beeri k̄'a j̄o xuuni. W̄'a boboo be pyi pu na nuri, na yu.»

Yesu ya yalige kan sipyii kab̄of̄oṅṅo shisheere mu

(Macoo 15:32-39)

8 Yee caya yi na sipyij̄eh̄em̄e bi pa binne sanha, j̄oyalige ka shishiin di j̄e pu mu we. A Yesu di wu kalaapiire ti

yiri, na pu pye: ²«Pii sipyii pii j̄inaara ti wa ne ni, bani nijaa j̄e pu caṅa taanri wogo ne ȳiri naha, j̄oyalige ka shishiin di j̄e nige pu mu we.» ³ Ne bu pu yaha kari li baa, pu fanha na zhe xh̄o koo na, bani pii tayiriye ȳ'a lii pu ni xuuni.» ⁴ A wu kalaapiire t̄i wu pye: «Yalige na da mii di pii j̄o sha naha ke sipoṅṅo ke ni we?» ⁵ A Yesu di pu yege na: «Buuri j̄uȳo juu yi wa yee mu we?» A p̄'i wu j̄o sh̄o na: «Buuri j̄uȳo gbarashuun.»

⁶ A wu sipyiire ti pye na pu tiin j̄iṅṅe ki na. A wu yee buuri j̄uȳo gbarashuun wu l̄o, na baraga taha Kile na, na yi kegi kegi na kan wu kalaapiire ti mu, na pu yee taa taa sipyii pu na. A kalaapiire t̄i yee taa taa sipyii pu na. ⁷ Fyagaa kii be bye pu mu sanha, a Yesu di baraga taha Kile na kee be wuu na, na yi jo wu kalaapiire ti mu na pu kee be taa taa pu na. ⁸ A sipyiire t̄i li na din. A kalaapiire t̄i saganjaa gbarashuun j̄i buuri j̄ukoroṅṅo yi saya na. ⁹ Pee yalilimee p̄'a bi sipyii kab̄of̄oṅṅo shisheere (4.000) x̄o. Lee kadugo na a Yesu di pu yaha kari. ¹⁰ Taapile ni a wu ni wu kalaapiire t̄i j̄e k̄or̄oṅṅo ka ni na kari Dalamnuta fiige ki ni.

Yawutuu p̄'a jo na Yesu wu kakanhana la pye

(Macoo 16:1-4)

¹¹ Ba p̄'a n̄o w̄a we, a Farizheen di ba n̄o, na nakaara j̄o k̄on ni Yesu ni. A p̄'i Yesu pye na wu jaha shesheere kakanhana la pye she pee na, lemu ya yiri fugba we ni ge. P̄'a yee jo, k̄onh̄o p̄'i wu taanna wii. ¹² A Yesu di ṅm̄o-gaṅa yeege xuuni, na jo: «Naha na nijaa sipyii di jaha shesheere kakanhana shaa we? Can na n̄'a da yi jo yi mu, jaha shesheere kakanhana la shishiin da zhe pu na we.» ¹³ Lee kadugo na a wu laha pu t̄aan, na j̄e k̄or̄oṅṅo ki ni, na gari sanha gba wu kadugo.

Farizheen ni Herodi wo buuri shizhenhere te

(Macao 16:5-12)

¹⁴ Kalaapiire ti funṅo bi wɔ, ti ya ta buuri lo we, buuri be di bye pu mu kɔrɔgo ki ni we, fo buuri ṅuṅo nigin ye. ¹⁵ A Yesu di yi jo waha wu kalaapiire ti mu na: «Y'a yiye kaseri Farizheen wo buuri shizhenhere^s te, ni Herodi wuuro te na de!» ¹⁶ A p'i puye pye na: «W'a ye yu, bani buuri je wɛe mu we.» ¹⁷ Yemu pu bi yu ge, a Yesu di yee ce na jo: «Naha na yee di yu na buuri je yee mu-i we? Yee sanha sii ye naha ce nime be-ε ya? Yee funyo y'a to ge? ¹⁸ Nii je yee mu; y'i wa naa-i ge? Niwegee je yee mu; y'i wa nuri-i ge? Yee funyo ya dun kaa na-ε ge? ¹⁹ Ne buuri ṅuṅo kaguro wu kegi kegi, na kan sipyii kabɔfoṅo kaguro (5.000) wu mu tuun wemu ni ge, saganjaa juu yee d'a ni yee buuri ŋukoroŋo yi saya na we?» A p'i wu ṅo shɔ na: «Ke ni shuun.» ²⁰ «Ne buuri ṅuṅo gbarashuun wu kegi kegi, na kan sipyii kabɔfoṅo shisheere (4.000) wu mu tuun wemu ni ge, saganjaa juu yee d'a ni yee buuri ŋukoroŋo yi saya na we?» A p'i wu ṅo shɔ na: «Gbarashuun.» ²¹ A Yesu di pu pye: «Yee di sanha sii yi naha ce nime be-ε ge?»

Yesu ya fyen wa cuuṅo Betisayida ni

²² Ba p'a nɔ Betisayida ni we, wee xuu wu ni a sipyii pii di ba Yesu mu ni fyen wa ni, na wu ŋeeri na wu kpɔn wu na. ²³ A Yesu di fyen wu co wu keŋe na, na gari ni wu ni kanha ki kadugo, na she ṅɔlɔho le wee nã wu nii ni, na wu keŋe taha wu na, na wu yege na: «Mu wa yaaga naa ya?» ²⁴ A fyen wu wu naha yirige na jo: «Ne w'a sipyii pu naa ba tiire wa we; ga p'i naari.» ²⁵ A Yesu di wu keye taha sanha wee nã wu nii na. A wu wii

xuuni, na juuṅo, na yaṅmuyo yi beeri ja shɔnri. ²⁶ A Yesu di wu yaha kari puga, na wu pye: «Ma ganha je kulo li ni we!»

Pyɛeri ya yere li na na Kirisa wu je Yesu

(Macao 16:13-20; Luka 9:18-21)

²⁷ Yesu ni wu kalaapiire t'a pa gaanji Sezare Filipe taan kulogoo ki ni. Na pu yaha koo na, a Yesu di wu kalaapiire ti yege na: «Sipyii pu wa yu na jɔgo ne je we?» ²⁸ A p'i wu ṅo shɔ na: «Pii wa yu na Yohana Batizelipye, pii di yu na Kile tudunmɔ Eli, pii be di yu sanha na Kile tudunmɔ wa.»

²⁹ A Yesu di pu yege na: «Ga yee do, yeeye pyaa ki mu ne di je jɔgo we?» A Pyɛeri di wu pye: «Kirisa mu je.» ³⁰ A Yesu di yi jo waha pu mu na pu ganha yee jo wa shishiin be mu we.

Yesu ya wu xu ni wu je wu jo

(Macao 16:21-28; Luka 9:22-27)

³¹ Lee kadugo na a Yesu di kalaapiire ti ṅo kɔn na galaa, na yi jo pu mu na: «Li waha l'i waha, fo Sipya Ja wu bu ganha xuuni. Nɔhɔlee, ni saraya naha shɔnriwee ṅuṅofee|saraya naha shɔnriwee ṅuṅofo, ni saliya karamogɔlɔ na ba zhe wu ni. Pu na ba wu gbo; cabyaa taanri bu doro wu na je.» ³² A wu yi fiinje jo pu mu. A Pyɛeri di gari ni wu ni kabanugo, na she ṅo kɔn na yu ni wu ni. ³³ Ga, a Yesu di ṅmahana ŋeri, na wu kalaapiire ti wii, na din Pyɛeri na na jo: «Toro laha na taan, mu Shitaanni we! Bani mu fungongo je Kile keree na we, fo sipyii wogoo.»

³⁴ Lee kadugo na a Yesu di sipyii pee ni wu kalaapiire ti yiri, na pu pye: «Wa funṅo bi je wu binne ni na ni, wu she wuye ni, wu wu korikoritige ki lo taha na feni. ³⁵ Bani sipya we w'a giin wu

§8:15 Shizhenhere nifenhefenheŋee ki ma faranimye niŋeheme pye p'a yiri. Wee cogo we ninumo na tafɔnrɔ nifenhefenhene bu she da wee zɔlɔ pu ni, lee na ja wee munaa li kyeegei.

wuye pile munaa nuɔ wolo niɔnaa ge, wee na ba buun wu munaa ni niɔnaa. Ga we w'a bɔnri wu munaa ni niɔnaa ne ni Jozaama pu wuu na ge, wee wu da ba wu munaa nuɔ wolo niɔnaa. ³⁶L'a naha ɔ sipya na wu koɔ yaɔmuyɔ beeri ta, wu ba buun wuye pile munaa ni we? ³⁷Yaaga keke sipya di da ja daga wu munaa nuɔ wolo we? ³⁸Niɔnaa wo sipyii pii ne jurumupyii, p'i ya tii Kile naha taan we. Lee wuu na sipyaa sipya w'a shiige le wuye ni, na bye wu ya ne ni na jomɔ pu kaa yu sipyii mu-i ge, Sipya Ja wu be na ba shiige le wuye ni weefɔ shizhaa na, wu ba ba wu To Kile wu wo nɔɔɔ wu ni tuun wemu ni, ni wu fefeere melekee pu ni.»

9 A Yesu di yi jo pu mu sanha na: «Can na n'a da yi jo yi mu, sipyii pii pu wa naha ge, pii wa da xhuu pu ni bada na ta pu ya Kile wo saanra|Kile saanra te ja tapaga ni, ni fanha ni we.»

Yesu newiine l'a peri

(Macao 17:1-13; Luka 9:28-36)

²Lee kadugo na ba cabyaa gbaara ya toro we, a Yesu di gari ni Pyeeri, ni Yakuba, ni Yohana ni faabobotɔngɔ ka fugba ni pu ye na. A wu newiine l'i she peri pu pii na. ³A wu faya y'i ganha na ni, na fiinne fiingana la na, wa shishiin ne niɔne na wemu na ja yaaga fiinne di mu xɔ we. ⁴A p'i Eli ni Musa ja wu na yu ni Yesu ni.

⁵Lee na a Pyeeri di Yesu pye: «Wu Karamɔɔ, we bu gori naha, lee ya ɔ xuuni de. Wu buguloo taanri yereɔ, mu wo nigin, Musa wo nigin, Eli wo nigin.»

⁶Ye wu bi yaa wu jo ge, wu ya yee ce we, bani pu bi fya xuuni.

⁷A nahaɔ ka di ba pu tɔ, a mujuu la di foro kee nahaɔ ki ni na: «Ne nidaan Ja wu ne we. Wu kaa l'a dan ne ni. Y'a wu nijoyo nuri!» ⁸Taapile ni a p'i pu taan wu wii, ga pu ya sipya watii ja nige we, fo Yesu ye.

⁹Ba p'a diri faaboboɔ ki na we, a Yesu di yi jo waha pu mu na kaa lemu p'a na ge, na pu ganha bu lee naha jo sipya wa shishiin be mu we, fo Sipya Ja wu ba ne na foro xu ni tuun wemu ni. ¹⁰A pee jomɔ pe di gori pu funyɔ ni. A p'i puye yege na: «Sipya Ja wu na ne na foro xu ni, lee kori ne dii we?»

¹¹A p'i wu yege na: «Naha na saliya karamɔɔɔ p'i yu na Eli w'a yaa na fenhe pa we?» ¹²A wu pu ɔ shɔ na: «Uun, Eli w'a yaa na fenhe pa, na ba keree ki beeri gbegelevonɔ gbegele. Ga naha na l'a ka na Sipya Ja wu na ba ganha xuuni we, na pu na ba zhe wu ni we? ¹³Ga n'a da yi jo yi mu, Eli ya pa xɔ, a sipyii p'i wu pye pu nidaan pyegana na ma na jo ba l'a ka wu shizhaa na we.»

Yesu ya pya wa cuuɔ jina bye wemu ni ge

(Macao 17:14-21; Luka 9:37-43)

¹⁴Ba p'a pa je kalaapiire tisara ni we, na sipyinehemee ta p'a pu maha, saliya karamɔɔɔ p'i ne na nakaara pyi ni kalaapiire ti ni. ¹⁵Sipyiire t'a Yesu ja tuun wemu ni ge, a l'i bye kakanhana pu mu. A p'i baa kari, na she wu shaari.

¹⁶A Yesu di wu kalaapiire ti yege na: «Naha wuu na yi wa nakaara pyi ni pu ni we?»

¹⁷A na wa di wu ɔ shɔ sipyiire ti te ni na jo: «Wu Karamɔɔ, n'a pa ma mu ni na ja ni, bani jina bobo wu wa wu ni.

¹⁸Jina wu bu wu co xuu xuu ni, w'a wu shan niɔne na. Kakaya na ganha na fɔro pya wu ɔ ni, w'a ganha na ganhaa kii kuri, na waha. Ne yi jo ma kalaapiire ti mu, jo pu jina wu kori yege wu ni, ga p'i ya ja we.» ¹⁹A Yesu di jo: «Ee! Yee kunni ne n'a daa baa fee! Ne na gori yaha naha ni yee ni fo tuun weke we? Ne na yee keree xu, fo tuun weke ni we? Pa ni ma pya wu ni!»

²⁰A p'i gari ni wu ni wu yiri. Ba pya w'a Yesu ja we, taapile ni a jina wu wu

jahara xuuni, a wu do jiiŋe na, na gol-ogolo. A kakaya di ganha na fòro wu jɔ ni. ²¹ A Yesu di pya wu to wu yege na: «Fo tuun weke ni le ya wu ta we?» A wu wu jɔ shɔ na: «Fo wu nɔhɔpiire tuun ni. ²² Teegeɛ niŋehɛŋɛ ni jina wu ma wu shan na ni, ni lɔhɔ ni, kɔnhɔ wu xhu. Ma bi jani yaaga na, jiiŋɔ jaari wu na, m'a wu tege!»

²³ A Yesu di wu pye: «Ma bi jani! Keree beeri k'a já pye n'a daa fɔɔ mu.» ²⁴ Taapile ni a funana li to wu xhuulo na: «Ne dà ma na, pa na tege m'a n'a daa baara ti wolo na funɔɔ ni.» ²⁵ Yesu ya li ja sipyiire t'a gburogi na ma wu mu ge, a wu din jina wu na na: «Jina bobo jiidunnɔ, ne w'a ma pye mu, foro wu ni. Ma ganha jé wu ni nige bada we.» ²⁶ A jina wu xhuulo, na funana li jahara xuuni, na foro li ni. A l'i bye ma na jo li nixhugo ki jɛ, fo sipyijehemɛɛ bi yu na: «W'a xu.» ²⁷ Ga Yesu di funana li keŋe ki co, na li yirige. A l'i yiri, na yere.

²⁸ Ba Yesu ya pa jé puga we, na wu ni kalaapiire ti yaha pu ye na. A p'i wu yege na: «Naha na wèe di ya já we jina we kɔri yeege pya wu ni-i we?» ²⁹ A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Ke jina tuugo ke ya fòro forogana la shishiin na ni Kile-jerege be we.»

Yesu ya wu xu ni wu jɛ wu jo sanha

(Macoo 17:22-23; Luka 9:43-45)

³⁰ A p'i yiri wà, na Galile fiige ki ja toro na gaari. Yesu funɔɔ bye pu wu sanha cɛ we, ³¹ bani wu bi wu kalaapiire ti kalaa. A wu pu pye: «Pu na ba Sipya Ja wu le sipyii keye ni. Pu na ba wu gbo, cabyaa taanri bu doro, w'a jɛ.» ³² Ga pu bi pee jomɔ pu kɔri cɛ we, na fya pu ya já wu yege pee keree na we.

Weke w'i jɛ jahagbaa fɔɔ we?

(Macoo 18:1-5; Luka 9:46-48)

³³ A p'i nɔ Kaperinɔmɔ ni. Yesu nijege na puga ki ni, a wu wu kalaapiire ti yege

na: «Nakaara teke na yi bye koo li na we?» ³⁴ Ga, a p'i cari, bani pu bi puyɛ yege koo li na na weke wu jɛ pee beeri wo jahagbaa fɔɔ we? ³⁵ Wee tuun wu ni a Yesu di diin, na wu kalaapiire ke ni shuun wu yiri, na pu pye: «Wa funɔɔ bi jɛ na pye jahagbaa fɔɔ, w'a yaa na pye pu beeri kadugo yiri wo, ni pu beeri kapyebe.» ³⁶ A wu nɔhɔcɛere la lɔ, na lee yereŋe pu niŋe ni, na li co wu keye ni, na yi jo pu mu na: ³⁷ «Sipyaa sipya w'a le nɔhɔcɛere le la shi co xuuni ne wuu na ge, ne w'a co xuuni. We w'a ne co xuuni ge, wee ya ne co xuuni we, ga ne tunvɔɔ we w'a co xuuni.»

Sipya wemu jɛ wèe pen we, wèe nii wu jɛ wii

(Luka 9:49-50)

³⁸ A Yohana di Yesu pye: «Wu Karamɔɔ, wèe ya ná wa ja, wu na jinaa kɔri na yeege sipyii ni mu mege na. A wèe di yi jo wu mu jo wu ganha ba lee pyi we, bani wu jɛ wèe wa we.» ³⁹ A Yesu di wu pye: «Yi ganha bu wu jaha kɔn we, bani sipya wa shishiin da já kakanhana pye ne mege na, lee kadugo na m'a wakaraa m'a ne joguumɔ yu we. ⁴⁰ Bani sipya wemu jɛ wèe pen we, wèe nii wu jɛ wii. ⁴¹ Can na n'a da yi jo yi mu, sipyaa sipya w'a cɛɛgbuu nii lɔhɔ kan yi mu y'a gba na bani yi jɛ Kirisa wuu ge, weefɔɔ da ga fɔ lee wo kuduun ni we.

Kaa le l'a ma leni jurumu ni ge, lee jɔ yaha

(Macoo 18:6-9; Luka 17:1-2)

⁴² «Te nɔhɔpiire te t'a dà ne na ge, sipyaa sipya w'a le la jiiŋɔ kyɛegi ge, li bi da bɔɔ weefɔɔ mu, na faatabaaga jɔ wu katige ni, na wu wá suumɔ lɔhɔ ni. ⁴³ Ma keŋe bi jɛ kapuŋɔ di ma le jurumu ni, ki kɔn. Ma keŋe nigin wo na jé Alijine ni, lee ya jɔɔ ma mu, ma keye shuun wo wu she yaha Jahanemɛ ni nafugibaaga

ni. [44 Wee xuu wu ni, wu fyenyɛ ya xhuli we, kee na ki ya furi we.] 45 Ma tɔɔɔ bi jɛ kapuɔ di ma le jurumu ni, ki kɔn. Ma tɔɔɔ nigin wo na jé Alijine ni, lee ya pɔɔ ma mu, ma tɔɔɔ shuun wo wu wá Jahaneme ni. [46 Wee xuu wu ni, wu fyenyɛ ya xhuli we, kee na ki ya furi we.] 47 Ma jii bi jɛ kapuɔ di ma le jurumu ni, li wehele wolo. Ma jii nigin wo na jé Kile wo saanra|Kile saanra ti ni, lee ya pɔɔ ma mu, ma jii shuun wo wu wá Jahaneme ni.

48 «Wee xuu wu ni, wu fyenyɛ ya xhuli we, kee na ki ya furi we.»**

49 «Bani ba l'a saha na suumɔ le shiga ni we, mu l'a saha jurumupyii be pu sorogo na ni. 50 Suumɔ ya jɔ, ga pu tipoomɔ bu foro pu ni, jaha ma da daga pu taan sanha we? Suumɔ pu pye yiye pyaa ni, japiɛ di bye yi te ni.»

**Yesu ya yemu jo
gbaxɔɔɔ shizhaa na ge**

(Macoo 19:1-12; Luka 16:18)

10 A Yesu di yiri wà, na gari Zhude fiige ki ni, ni Zhuruden Gba wu kadugo yiri. A sipyiiire t'i ba binne wu taan sanha. A wu ganha na pu kalaa ma na jo, ba w'a tee na li pyi pyegana lemu na we. 2 A Farizheen pii di fulo wu na, na wu peri. A p'i wu pye: «L'a saha ná wu wu shɔ gbaga xɔ ya?» 3 A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Jɔmɛ leke Musa d'a jo yee mu we?» 4 A p'i jo: «Musa ya koro kan wèe mu na wa ba da wu shɔ yaha, na wufɔ wu fenhe gbaxɔɔɔ seme yàa kan wu mu wu na wu yaha.» 5 A Yesu di pu pye: «Yee niwegee k'a waha, lee wuu na Musa ya le jɔmɛ le ka na kan yee mu. 6 Ga fo koɔ ki jɔkɔɔnɔ na, Kile ya pu yàa ná ni cee. 7 Lee wuu na ná na ba wu to, ni wu nu yaha, na nɔɔ wu shɔ na. 8 Pu shuun wu na bye ceepuuro nigin. Lee funɔ ni pu

jɛ nige shuun we, ga fo nigin. 9 Ayiwa Kile ya lemu pye nigin ge, sipya ganha bu lee waagi we.»

10 Ba p'a jé puga we, a kalaapiire t'i Yesu yege lee na sanha. 11 A wu yi jo pu mu na: «Sipyaa sipya w'a wu shɔ gbaga xɔ, na watii leɛ ge, dɔdɔɔ m'a pye ma ceshiime wu shizhaa na. 12 Wee cogo wu na cee be bu foro wu poo mu, na gbaga je ná watii mu, dɔdɔɔ w'a pye.»

Yesu ya duba nɔhɔpiire ta mu

(Macoo 19:13-15; Luka 18:15-17)

13 Lee kadugo na sipyii pii ya pa Yesu mu ni nɔhɔpiire ta ni, kɔnhɔ wu gbɔn ti na; ga, a kalaapiire t'i yogo jo ni pu ni. 14 Yesu ya lee ja ge, a wu luu di yiri, a wu wu kalaapiire ti pye: «Yi nɔhɔpiire ti yaha ti da ma na mu, yi ganha ba ti jaha kɔn we! Bani pee shi tuugo wuuro ti jɛ Kile wo saanra|Kile saanra te. 15 Can na n'a da yi jo yi mu, sipya wemu ya Kile wo saanra ti co ba nɔhɔcɛɛ jɛ-ɛ we, wee da ga ba jé ti ni bada we.» 16 Lee kadugo na a wu nɔhɔpiire ti lɔ, na wu keye taha ti na, na duba ti mu.

**Naafuugbɔ fɔɔ jeme p'a pen
Kile wo saanra ti ni**

(Macoo 19:16-30; Luka 18:18-30)

17 Lee kadugo na ba Yesu ya pa koo lɔ na gaaji we, a ná wa di baa nɔ, na nuguro sin wu fɛ ni, na wu yege na: «Karamɔɔsaama, jaha ne yaa na pye, kɔnhɔ di ba jii sicuumɔ|jii sicuumɔ nixhɔbaama ta we?» 18 A Yesu di wu pye: «Jaha na m'a na pyi nizaama we? Nizaama wa shishiin wa we, fo Kile ye. 19 M'a Kile wo jɔmɛɛjogoo ki ce na: «Ma ganha bu sipya gbo we! Ma ganha bu dɔdɔɔ pye we! Ma ganha bu nagaara pye we! Ma ganha bu kafineye taha ma sipyijii na we! Ma ganha bu wa nmahana we! Ma da ma nu ni ma to pe!»

**9:48 Ezayi 66:24

²⁰A wee ná wu jo: «Karamɔɔ, fo na nɔhɔpiire ti tuun wu ni ne ɲɔ kɔn na kii koro ɲaari.» ²¹A Yesu di wu wii ni taanɲeege ni, na wu pye: «Kaa nigin ye l'a mu kuunɔ. She ma keɲe yaɲmuyɔ yi beeri pere, m'a wee wari wu kan la baa fɛe mu! Wee tuun wu ni ma na naafuu ta fugba we ni. Lee kadugo tãan m'a ba daha na feni!» ²²A pee jomɔ p'i wu jaha tanha na gaaji, bani naafuugbɔ wu bye wu mu.

²³A Yesu di wu tãan wu wii, na wu kalaapiire ti pye: «Naafuugbɔ fɔɔ jeme p'a pen Kile wo saanra|Kile saanra ti ni de!» ²⁴A pee jomɔ p'i bye kakanhana kalaapiire ti mu; ga, a Yesu di pu pye sanha na: «Na nagoo, Kile wo saanra ti jeme p'a pen de!» ²⁵Nɔhɔɲɔ jeme ya taan museni wii ni na toro, naafuugbɔ fɔɔ jé na Kile wo saanra ti ni. ²⁶A l'i bye tehene baa kakanhana kalaapiire ti mu, a p'i ganha na puyɛ pyi: «Aa! Wee tuun wu ni sipya weke na já pa shɔ wɛ?» ²⁷A Yesu di pu wii, na jo: «Sipyii mu, lee da já bye wɛ, ga li na já bye Kile mu, bani kaa la shishiin ya Kile jani wɛ.»

²⁸A Pyɛeri di wu pye: «Li wii, wèe ya kahari yaɲmuyɔ beeri ni, na daha mu feni.» ²⁹A Yesu di wu pye: «Can na n'a da yi jo yi mu, sipyaa sipya w'a kahari wu puga ni ge, kelee wu ceboronamaa, kelee wu ceboroshaa, kelee wu nu, kelee wu to, kelee wu nagoo, kelee wu kerɛye, ne ni Jozaama pe wuu na ge, ³⁰weefɔɔ na ba yee beeri yahaɲaa xhuu nigin (100) ta ke koɲɔ ke na: piyɛye, ni ceboronamaa, ni ceboroshaa, ni nii, ni nagoo, ni kerɛye, na kanhama be ta, na ba ɲii sicuumɔ nix-hobaama be ta ɲiga na. ³¹Ga ɲahagbaa wuu ɲiɲehemɛɛ na ba bye kadugo yíri wuu, kadugo yíri wuu ɲiɲehemɛɛ na bye ɲahagbaa wuu.»

Yesu ya wu xu ni wu ɲɛ wu jo sanha
(Macao 20:17-19; Luka 18:31-34)

³²Koo na pu bye na gaaji Zheruzalemu ni, Yesu bye wu kalaapiire ti ɲahagbaa na. Kalaapiire ti hakilee pu bi kyeegi. Sipyii pii p'a taha pu feni ge, pee bi fya. A Yesu di gari sanha ni wu wuu ke ni shuun wu ye ni. Kaa le li da ba bye wu na ge, a wu lee ɲɔ kɔn na yu pu mu. ³³A wu pu pye: «Wù wii gaaji Zheruzalemu ni. Pu na zhe Sipyia Ja wu le wà saraya ɲaha shɔɔnriwɛɛ ɲuɲɔfɛɛ|saraya ɲaha shɔɔnriwɛɛ ɲuɲɔfɔɔ ni saliya karamɔɔɔɔ pu keɲe ni. Pu na ba wu jaagi na w'a yaa ni xu ni. P'a wu le shi watii keɲe ni, wemu ɲɛ Yawutuu shi wɛ. ³⁴Wee na ba zhehe wu na, na ɲɔlɔhɔ tugi wu na, na wu kpɔn ni susɔɔɔ ni, na wu gbo. Caɲa taanri wogo ki na w'a ɲɛ.»

Yakuba ni Yohana ya ɲahagbaa fɛere shaa Yesu mu
(Macao 20:20-28)

³⁵Lee kadugo na Zebede jalaa Yakuba ni Yohana ya pa fulo Yesu na, na yi jo wu mu na: «Wù Karamɔɔ, kaa le wù da ba ɲɛeri ma mu ge, wù la ɲɛ m'a lee pye wù mu.» ³⁶A Yesu di pu yege na: «Yi wa giin ne leke pye yi mu wɛ?» ³⁷A p'i wu ɲɔ shɔ na: «Ma sɔɔ m'a ɲahagbaa fɛere tatiinye yi kan wù mu: nigin wa di diin ma kanige cɛ, wa di diin ma kamene cɛ, ma saanra nɔɔɔ wuuro ti ni.» ³⁸Ga, a Yesu di pu pye: «Kaa lemu yee wa ɲɛeri ge, yee wa li cɛ wɛ. Kanhama cɛɛgbuu lemu ni n'a da ba gba ge, yee na já gba lee ni ya? Kelee ne na ba batize kanhama ni gberigberi wemu ni ge, yee na já batize yee ni ya?» ³⁹A p'i wu pye: «Uun, wèe na já.» A Yesu di pu pye: «Yi na ba gba ne wo cɛɛgbuu li ni. Ne na ba batize kanhama ni gberigberi wemu ni ge, yi na ba batize yee be ni. ⁴⁰Ga na tiin ne kanige cɛ, kelee ne kamene cɛ, ne ɲɛ yee tatiinye

yi kanvɔɔ wɛ. Piimu kaa na Kile ya yee gbegele ge, pee mu yi da ba gan.»

⁴¹ Ba kalaapiire ke wu samaa ya yee logo wɛ, a pu logoo di yiri Yakuba ni Yohana taan. ⁴² Lee na a Yesu di pu beeri yiri na jo: «Y'a li ce na shi wemu je Yawutuu wɛ, pii p'a wii juɔɔfɛe wee shi wu juɔɔ ni ge, pee ya pu juɔɔfɛere pyi wu na, pu sipiyigɔɔ p'i pu fanha shee wu na. ⁴³ Ga li da ba bye mu yee te ni wɛ. Yee wa funɔɔ bi je wu bye sipiyigɔɔ, wufɔɔ wu pye pusamaa wo kapyeyee. ⁴⁴ Yee wa funɔɔ bi je wu bye nahagbaa fɔɔ, wu pye pusamaa beeri wo bulo. ⁴⁵ Bani Sipya Ja wu ya ta pa kɔnhɔ sipyii di ba kapyeyee pyi wu mu wɛ. Ga w'a pa, wu ba kapyeyee pyi sipyii mu, wu wu mu-naa kan l'i bye sipiyinehemɛe wo juwu-uro saraa.»

Yesu ya fyen Batime cuɔɔ

(Macao 20:29-34; Luka 18:35-43)

⁴⁶ Lee kadugo na a p'i nɔ kulo la ni, lee mege je na Zheriko. Ba Yesu ni wu kalaapiire te ni sipiyinehemɛe ya pa foro Zheriko ni wɛ, lee bi fyen wa nideenge ta koo li ju na, wee na saraya jeeri. Wee bye Time ja Batime. ⁴⁷ W'a logo na Nazareti sheen Yesu w'a wii ge, a wu mujuu wa na: «Dawuda Ja Yesu, juɔɔ jaari na na!» ⁴⁸ Sipiyinehemɛe ya jo ni wu ni na wu co wuyɛ na, ga, a wu sii la fara mujuu li na na yu: «Dawuda Ja, juɔɔ jaari na na!» ⁴⁹ A Yesu di yere na jo pu wu yiri. A p'i fyen wu yiri, na wu pye: «Ma hakili wu teje, yiri! W'a ma yiri!» ⁵⁰ A wu wu faderɛ wa, na sira yiri, na fulo Yesu na. ⁵¹ A Yesu di wu yege na: «Mu wa giin ne leke pye ma mu wɛ?» A fyen wu wu ju shɔ na: «Karamɔɔ, di da naa!» ⁵² A Yesu di wu pye: «Ta se, ma n'a daa w'a ma cu-ɔɔ.» Taapile ni a wu ganha na naa, na daha Yesu feni koo li na.

Yesu ya je Zheruzalemu ni ba saan je we

(Macao 21:1-11; Luka 19:28-40; Yohana 12:12-19)

11 Ba p'a teenje Zheruzalemu na wɛ, a p'i nɔ Betefaje ni Betani shizhaa, Oliviye faaboboɔ ki kabanugo ki ni. A Yesu di wu kalaapiire shuun wa tun, ² na pu pye: «Yi she yi nahagbaa kulo li ni. Yi ba she jin ye li ni, yi na kafabige ka nibɔɔ ta wa, sipya sanha dugi ja kemu na wɛ, y'i kee sanha yi pa naha! ³ Sipya wa bu yi pye: «Naha na yee di ke sanhana wɛ?» Yi weefɔɔ pye: «Wɛe Kafɔɔ wu mago wu wa ki na, nime w'a da ki kuruɔɔ na pa ma kan.»

⁴ A p'i gari, na she kafabige ka nibɔɔ ta kakuutorogo ka ni, na ki sanha. ⁵ Sipyii pii pu bye wa ge, a pii di pu yege na: «Yee di ke kafabige ke sanhana naha na wɛ?» ⁶ A p'i pu ju shɔ ba Yesu ya yi jo pu mu wɛ. A pee sipyii p'i sɔɔ na p'a gaari ni ki ni. ⁷ Ba p'a nɔ ni kafabige ki ni Yesu yiri wɛ, na pu fadegbɔɔ ya taha ki na, a Yesu di dugi ki na. ⁸ A sipiyinehemɛe di pu fadegbɔɔ pii koo li ni. A pii be di weburiye kon teye ni, na yee pii koo li ni. ⁹ Pu nigariwuu, pii p'a jaari Yesu nahagbaa ni wu kadugo yiri ge, pee bi xhuulo na yu na:

«Kile w'a sɔni! We w'a ma Kafɔɔ mege na ge,

wee je duba pya!»^{††}

¹⁰ «Wu to Dawuda wo saanra te t'a ma ge,

Kile wu duba ti mu.

Masɔɔ k'a byi Kile mu fugba lii lii we ni.»^{‡‡}

¹¹ Ba Yesu ya je Zheruzalemu ni wɛ, na gari Kile-peenje pugbɔɔ ki ni, na she ki kabaya yi beeri wii. Lee kadugo na a wu

^{††}11:9 Zaburuu 118:26

^{‡‡}11:10 2 Samuweli 7:11-14

ni wu kalaapiire ke ni shuun wu foro kari Betani ni, bani piige ki bi zhaa da wuu.

Yesu ya nitoodige ka laŋi

(Macoo 21:18-19)

¹² Kee caŋa ki jimuguro, pu na foro Betani ni, a xuugo di Yesu ta. ¹³ Na wu yaha taliige ni a wu nitoodige ka ŋa, were di ŋe ki na. A wu she ki wii, wu bu garaa nagoo ta ki na. Ba w'a nɔ ki na we, wu ya yaaga ŋa we, fo weye ye. Bani nitoronɔ pyeduun bi sanha nɔ we. ¹⁴ Ayiwa a wu nitoodige ki pye: «Sipya da ga mu pya li nige bada we.» A wu kalaapiire t'i yee logo.

Yesu ya Kile-peɛɛɛ pugboho ki pye feɛfeɛ

(Macoo 21:12-17; Luka 19:45-48; Yohana 2:13-22)

¹⁵ P'a nɔ Zheruzalemu ni tuun wemu ni ge, a Yesu di je Kile-peɛɛɛ pugboho ki ni. Sipyii piimu pu bi bere ni zho pyi wa ge, a wu ganha na pee kori na yeege. A wu wari faaveɛ pu wo tabalaa pee, ni gbege shazheere pereveɛ pu wo yatiinye yi jeri buri. ¹⁶ W'a ta soɔ yaaga perevɔɔ wa shishiin wu toro Kile-peɛɛɛ pugboho ki kaŋa ki ni we. ¹⁷ A wu sipyii pu kalaa na: «Ta li ya ka Kile Kafila wu ni we na: «Pu na ba ne puga ki pyi shi wu beeri wo Kile-ɲerege puga we?»[¶]

¶ Ga yee kunni ya ki pye nagaalaa talaraga.»

¹⁸ Ba saraya naha shɔɔnriverɛ ɲuɲɔfɛɛ|saraya naha shɔɔnriverɛ ɲuɲɔfɔɔ, ni saliya karamɔgɔɔ p'a yee logo we, na ganha na wu shaa di gbo. A p'i fya wu na, bani wu kalaa wu bi sipyii pu ɲuyɔ co xuuni.

¹⁹ Ba yakonɔ k'a nɔ we, a Yesu ni wu kalaapiire t'i foro kanha ki ni.

Yesu ya jo nitoodige ki waha wu keree na

(Macoo 21:20-22)

²⁰ Kee caŋa ki jimuguro ɲisɔɔɔ ki na, na pu yaha pu na doroo koo li ni, a p'i kee nitoodige ki ŋa k'a waha fo ki niye ye. ²¹ Kaa le l'a bi pye ge, a Pyeeri funɔ di do lee na, a wu Yesu pye: «Wu Karamɔɔ, m'a nitoodige kemu laŋi ge, k'a waha!»

²² A Yesu di pu pye: «Yi da Kile na! ²³ Can na n'a da yi jo yi mu, sipyaa sipya w'a ke faabobonɔ ke pye: (Yiri laha naha, m'a she maye wa suumɔ loho ni ge.) Nakaara bye t'i ɲe wufɔɔ zo wu na we, wu bi da li na na ye w'a jo ge, na lee na bye; li na bye wu mu. ²⁴ Lee wuu na n'a da yi jo yi mu, yi ba yaaga tuugo beeri ɲeeri, yi da li na na y'a kee ta na xɔ, kee na gan yi mu. ²⁵ Yi bu yere na Kile ɲeeri, na wa ta w'a kakuunɔ la pye yi na, yi lee yafa weefɔɔ mu, kɔnhɔ yi fugba To Kile wu yi be wo kakuuyo yi yafa yi mu. ²⁶ Yi bye y'i ya pusamaa wo kakuuyo yi yafani pu mu we, yi fugba To Kile wu da ba yi be wo kakuuyo yi yafa yi mu we.»

Mii Yesu wo sefeere ti d'a yiri we?

(Macoo 21:23-27; Luka 20:1-8)

²⁷ A p'i gari Zheruzalemu ni sanha. Na Yesu yaha wu na ɲaari Kile-peɛɛɛ pugboho ki ni, a saraya naha shɔɔnriverɛ ɲuɲɔfɛɛ|saraya naha shɔɔnriverɛ ɲuɲɔfɔɔ, ni saliya karamɔgɔɔ, ni nɔhɔɔɔ p'i fulo wu na, ²⁸ na wu yege na: «Sefere teke gbɔɔɔ ni mu wa kii keree kii pyi we? Jɔɔ w'a kee fanha ki kan mu mu na mu w'a ki pyi we?» ²⁹ A Yesu di pu pye: «N'a da yee yege kaa nigin wa na, y'i na ɲo shɔ. Wee tuun wu ni, sefeere temu gbɔɔɔ ni ne be ya kii keree kii pyi ge, ne be na tee jo yi mu. ³⁰ Jɔɔ wu d'a Yohana tun

[¶]11:17 Ezayi 56:7

na w'a batizeli pyi we, Kile laa sipyii? Yi na ƚɔ shɔ.»

³¹ A p'i puyɛ pye: «Wù bu jo: «Kile w'a wu tun, wu na jo: «Wee tuun wu ni jaha na yee di ya ta dà wu na-ɛ we?» ³² Ga wù bu nɔhɔ jo: «Sipyii p'a wu tun...» (Pu bi fyagi sipyii pu na, bani sipyii pu beeri bi Yohana wii can can na Kile tudunmɔ.)

³³ Lee na a p'i Yesu pye: «Wèe ya cɛ we.» A Yesu be di pu pye: «Ayiwa nɛ be ya she, sefɛɛɛ temu gbɔɔɔ ni nɛ be ya kii keree kii pyi ge, nɛ be da tee jo yee mu we.»

Erezen faapyii niguumɔɔ pu wo talenɛ le

(Macao 21:33-46; Luka 20:9-19)

12 Lee kadugo na a Yesu di talenɛɛ ƚɔ kɔn na yu pu mu na: «Ná wa w'a bi erezen|erezen tige tɛge ka shan, na ki maha ni kasɔɔɔɔ ni. A w'i wege ka wolo na pye erezen wu lɔhɔ ki tawologo, na zangaso wa yàa shazhɔn wu kaa na. Lee kadugo na a wu erezen tiire tɛge ki kaa le erezen faapyii pii kenje ni, na gari fiige katii ni. ² Ba erezen w'a pa le we, a wu kapyebye wa tun pee erezen faapyii pu mu, na wu she erezen nile wu shɔ pu mu. ³ Ga, a p'i kapyebye wu co, na wu kpɔn, na wu kewaya wo yaha kari. ⁴ Lee kadugo na a tɛge ki fɔɔ wu kapyebye watii tun kari. A p'i wee ƚɔɔ bana, na wu cogana kolo. ⁵ A wu nɔhɔ kapyebye wa be tun kari sanha. A p'i wee gbo. Lee kadugo na a wu kapyebyii nipehemɛɛ pii be tun. A p'i pii kpɔn, na pii gbo.

⁶ «Ja nigin ye di bye tɛge ki fɔɔ wu mu, wee kaa bi dan wu ni xuuni. A wu wee tun pu mu pu beeri kadugo yíri, na jo: «Nɛ ja we kunni pu na zhe gbɔɔɔ taha wee na.» ⁷ Ga, a erezen faapyii p'i puyɛ pye na: «Cɛn wu lɔvɔɔ w'a we. Yi pa wù

wu gbo, cɛn wu na bye wù wo.» ⁸ A p'i jafɔɔ wu co na wu gbo, na wu wá tɛge ki kadugo yíri.

⁹ «Wee tuun wu ni tɛge ki kafɔɔ wu da ba jaha pye we? Wu na ba ba, na pee erezen faapyii pu gbo, na erezen tɛge ki kaa le piitiilee kenje ni. ¹⁰ Ta yee ya le kalaa Kile Kafila wu ni we? na:

«Puyirilee p'a faakagerɛɛ kemu she ge, kee k'a pye puga ki gunɔmii li faakagerɛɛ ki nijeɛ ke.

¹¹ Li wii Kafɔɔ w'a lee pye, kakanhana li wa lii wù jaha tãan.»^{ss})

¹² A Yawutuu ƚɔɔfɛɛ p'i ganha na cogana shaa Yesu na, bani p'a li cɛ na pee na Yesu ya talenɛ li jo wà. Ga, a p'i fyagi sipyiiire ti na, wee tuun wu ni a p'i wu yaha wà, na gari.

P'a Yesu yege munaa pereme keree na

(Macao 22:15-22; Luka 20:20-26)

¹³ Lee kadugo na a p'i Farizheen pii ni Herodi wo sipyii pii tun Yesu mu, kɔnhɔ p'i wu co wuyɛ pyaa ƚɔ jomɔ feni. ¹⁴ A p'i ba na wu pye: «Wù Karamɔɔ, wèe ya li cɛ na jo can fɔɔ mu ƚɛ. Mu ya fyagi sipya wa shishiin na we, bani sipyii pu beeri pu ƚɛ nigin mu mu. M'a sipyii pu fiinɛ na galaa be Kile koro li ni. Ayiwa l'a saha p'a munaa pereme kaan Orome saannaa Sezari mu laa, li ya saha we? W'à yaa na pu kaan, laa wù ya yaa na pu kaan we.»

¹⁵ Ga, a Yesu di pu shuun shuun juuro ti cɛ na pu pye: «Naha na y'i na ƚɔ yegee we? Yi pa ni wari deɛ nigin wa ni, di wu wii.» ¹⁶ A p'i nigin wa she wu na. A Yesu di pu pye: «Ɔɔɔ wo jaa ni wu kama pu wa we na we?» A p'i jo: «Orome saannaa Sezari.» ¹⁷ Wee tuun wu ni a Yesu di pu pye: «Y'a Sezari wuu li kaan Sezari mu, yi da Kile be wuu li kaan Kile be mu.» A wu keree di pu jaha wɔ fo xuuni.

ss12:11 Zaburuu 118:22-23

**Sadushheen p'a Yesu
yege xupene li keree na**

(Macao 22:23-33; Luka 20:27-40)

¹⁸ Lee kadugo na, nuɗɗɗee pii bye wà, p'i ne Yawutuu, Sadushheen pu bye pii. Pee bi yu na xupene da ba bye niga na we. A pii di ba she Yesu yiri, na she wu pye: ¹⁹ «Karamɔɔ, Kile tudunmɔɔ Musa ya le nɔmɛ le ka na kan wɛe mu na: «Ná wa wo ceborona bu xhu, na ta wu ya pya ta wu shɔ na wɛ, na wu wee naxhugoshɔ wu lɔ, kɔnhɔ wu nagoo ta di yaha wee ná wu nixhugo ki mu.» ²⁰ Lee ya bi ceboronamaa gbarashuun wa ta wà. A nizhiime wu cee leɗe, na xhu wu ya pya ta we. ²¹ A shuun wo wu wee cee wu ninumɔ lɔ, na xhu wu ya pya ta we. A taanri wo wu be di bye mu. ²² A pu gbarashuun wu beeri di wee cee wu leɗe toro, a pu beeri di xhu wa shishiin ya pya ta wu na wɛ. Lee kadugo na a cee wu be di xhu. ²³ Xuu pu capɛɗe ke, wee cee w'i da ba bye pu shen nigin weke wo wɛ? Bani pu gbarashuun wu beeri ya wu leɗe toro.»

²⁴ A Yesu di pu pye: «Le be li wa yee piinɗe ki kapuɗɗo wɛ? Na jo le l'a ka Kile Kafila wu ni ge, yee wa lee ce wɛ, y'i wa Kile wo sefeere ti be ce wɛ. ²⁵ Xuu pu ba ne, sipyii wa da cee leɗe, kelee na gbaya je wɛ. Ga pu na ba bye ba fugba melekee ne wɛ. ²⁶ Xupene li wo shizhaa na, xuu wemu ni na ki wo tire li kaa ya yu Kile tudunmɔɔ Musa wo Kitabu wu ni ge, ta yee ya yee kalaa wɛ? na: «Ne ne Ibirayima wo Kile, ni Ishaaga wo Kile, ni Yakuba wo Kile.»*

²⁷ Kile ne xuu wo Kile wɛ, ga wyii wo Kile wu ne wii. Yee ya piin xuuni.»

**Kile wo saliya nɔmehɛ
ki beeri wo nigbɔ le**

(Macao 22:34-40; Luka 10:25-28)

²⁸ A saliya karamɔɔ|saliya karamɔɔlɔ wa di pee nakaara jomɔ pu logo. A wu li ja na Yesu ya Sadushheen pu nɔ shɔ na nɔ. A wu fulu wo na na wu yege na: «Leke l'i ne Kile wo saliya wu nɔmehɛ ki beeri nigbɔ li we?»

²⁹ A Yesu di wu nɔ shɔ na: «Saliya wu nɔmehɛ ki beeri nigbɔ li wa le na: «Zirayeli sheen yi logo: Wù Kafɔ Kile we,

Kafɔ nigin pe wu ne wii.

³⁰ Ma Kafɔ Kile wu taan ma mu ma zo wu beeri na, ni ma munaa li beeri, ni ma fungɔngɔ ki beeri, ni ma fanha ki beeri.»†

³¹ Li shuun wuu li wa le: «Ma sipyiinii wu taan ma mu ba maye pyaa ki ne wɛ.»‡

Kile wo saliya wu nɔmɛ la shishiin wa ye kii shuun we na wɛ.»

³² A wee saliya karamɔɔ wu Yesu pye na: «See na, wù Karamɔɔ, ye m'a jo ge, kapii li wa. Bani Kile ye nigin wu wa, Kile wa shishiin wa nige wee kadugo na wɛ. ³³ Kile na taan ma mu ma zo wu beeri na, ni ma fungɔngɔ ki beeri, ni ma fanha ki beeri. A ma sipyiinii be di daan ma mu ba maye pyaa ki ne wɛ, lee ya pele saraya nizogoyo ni saraya tuuyo ye beeri na.»

³⁴ A Yesu di li ja na w'a wee nɔ shɔ ni fungɔngɔ feere ni, na wu pye: «Mu ni Kile saanra ti te w'a lii wɛ.» Na co wee tuun wu na, wa shishiin ya luu waha na wu yege nige kaa la shishiin na wɛ.

*12:26 Ekizode 3:6

†12:30 Duterɔnɔme 6:4-5

‡12:31 Levitike 19:18; Galasi Sheen 5:14

**Shɔvɔɔ wu ya ta pye
Dawuda ja ye nigin we**

(Macao 22:41-46; Luka 20:41-44)

³⁵ Na Yesu yaha wu na sipyii pu kalaa Kile-peɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni, a wu pu pye: «Naha na saliya karamɔɔɔɔ p'i yu na Shɔvɔɔ wu ya ta sii pye watii Dawuda ja ye kadugo na-ɛ we?» ³⁶ Dawuda ye pyaa ya jo Fefeere Munaa fanha ni na: «Kafɔɔ Kile ya yi jo nɛ Kafɔɔ mu na: Tiin saanra tateenge ki ni na kanige cɛ, fo di ba ma pɛɛn pu tirige na pa le ma tɔɔɔɔ nɔhɔ ni.»[†]

³⁷ Dawuda ye pyaa ya Shɔvɔɔ wu pyi Kafɔɔ, wee tuun wu ni, w'a ja pye dii wu ja ye nigin we?»

**Yesu ya pu kaala ni saliya
karamɔɔɔɔ pu kaa ni**

(Macao 23:1-36; Luka 20:45-47)

Yesu kafila wu logo bi dan sipyii pu beeri ni xuuni. ³⁸ A wu yi jo pu mu wu kalaa wu ni na: «Y'a yiye kaseri saliya karamɔɔɔɔ pu na. Na fadedɔɔɔɔ leni na jaari, ni sipyii na gbɔɔɔɔ fɔ kaan pu mu pinnere kpeɛnyɛ na, lee l'a dan pu ni. ³⁹ Kile-peɛɛɛ piyeyɛ yi wo nahagbaa tatiinyɛ, ni yalicenɛɛ wo tatiinceye be di dan pu ni. ⁴⁰ P'a naxhugoshaa keɛɛ yanmuyɔ beeri shuu pu na. Lee kadugo na p'a she mɔ Kile-ɲerege na, kɔnhɔ p'i puyɛ she see sipyii. Pu jaagi kanhama na ba golo fo xuuni.»

Naxhugoshɔ wu Kile yakanga

(Luka 21:1-4)

⁴¹ A Yesu di diin Kile-peɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni, na saha ni yakanya yi tayahana keshi wu ni, na sipyii pu wari wu yaha-gana li wii. Naafuu fɛɛ niɲehemɛɛ bi wari niɲehemɛ leni wu ni. ⁴² A naxhugoshɔ la baa fɔɔ wa be di ba, na wari tuunɔɔ nifen-

hefenheɲɛɛ shuun le wu ni. Wee wari wu bi laha tama nigin shishiin na we.

⁴³ Wee tuun wu ni a Yesu di wu kalaapiire ti yiri na yi jo pu mu na: «Can na n'a da yi jo yi mu, we naxhugoshɔ la baa fɔɔ we ya lemu le keshi wu funɲɔ ni ge, lee ya ɲɛhe pusamaa beeri wuu li na. ⁴⁴ Bani pu beeri ya wolo wolo pu naafuu ni na kan. Ga wee kunni ni wu la baara ti ni, lemu beeri li ɲɛ wu mu wu ɲɔshaga wuu ge, w'a lee beeri kan.»

Yesu ya Kile-peɛɛɛ pugbɔhɔ ki ja wu jo

(Macao 24:1-2; Luka 21:5-6)

13 Yesu nivorowo Kile-peɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni, a wa di wu pye wu kalaapiire ti ni na: «Wu Karamɔɔɔ, ye kageegbɔɔɔ ye ni ye piyeyɛ ye yereɲɛ-gana wii sa!» ² A Yesu di wu pye: «Mu ɲii wa ye pugbɔɔɔ ye beeri ni ge? Kagerɛɲɛ ka shishiin wa da ba gori naha ka ɲunɲɔ ni we. Yi beeri na ba do fɛɛfɛɛ.»

**Keree kiimu na ba byi
sani kɔɲɔ ki xɔ ge**

(Macao 24:3-14; Luka 21:7-19)

³ Na Yesu nideenge yaha Oliviye faabobonɲɔ ki na Kile-peɛɛɛ pugbɔhɔ ki naha tii wu ni, a Pyeeri, ni Yakuba, ni Yohana, ni Andire ye di ba wu yege pu ye na na: ⁴ «Kee keree kii na ba bye tuun wemu ni ge, wee she wu na! Naha sheshɛere teke t'i da ba li she na kee keree kii pyeduun w'a nɔ we?»

⁵ Wee tuun wu ni a Yesu di pu pye: «Y'a yiye kaseri! Yi ganha bu sipya wa shishiin yaha wu yi piinɲɛ we!» ⁶ Sipyii niɲehemɛɛ na ba ba ni ne mege ni, na yu: «Ne wu ɲɛ wii». Pu na ba sipyiɲehemɛɛ piinɲɛ. ⁷ Yi ba kashen keree nuri, na kashen gbegeme keree nuri tuun wemu ni, yi funyɔ ganha da ben we. Li waha l'i waha, kee keree k'a yaa na pye, ga lee di wa da ba bye taaxɔɔ li we. ⁸ Shi wa

[†]12:36 Zaburuu 110:1

na ba yiri shi watii kaa na. Saanra ta na ba yiri saanra tatii kaa na. Niŋe ceŋe na ba byi teye ya ni, na fara xuugboho be na. Kee wa kanhama pu keree jɔkɔɔnɔ ye, ba cee laa ma yiri me we.

⁹ «Ga yi da yiye kaseri, bani sipyii na ba yi leni kiirikɔɔn kuruyo yi keŋe ni. Pu na ba yi kɔɔn xuuni Kile-peŋe piyeye yi ni. Pu na ba se ni yi ni gbafeneere ni saannaa mu ne mege wuu na. Lee na ba bye kapuŋo yi na Kile wo Jozaama pu jo pu mu. ¹⁰ Yani kee keree kii ki pye ge, li waha l'i waha, Jozaama pu yere ya yaa na fenhe jo shi wu beeri mu. ¹¹ Pu ba yi coni, na yi leni keye ni tuun wemu ni, yi nijoyo ganha bu da bye yi mu funzhaga we, ga jomɔ pe pu da ba digi yi funyo ni wee tuun wuyɛ pyaa ni ge, yi pee jo, bani yiye pyaa wa da ba bye pu jovee we, fo Fefere Munaa.

¹² «Ceboro na ba wu ceboro le keŋe ni, kɔnhɔ p'i wu gbo. To na ba lee tuugo pye wu pya na. Nagoo be na ba yiri pu sefee feni, kɔnhɔ p'i pu gbo. ¹³ Sipyii beeri na ba yi ko ne mege wuu na, ga wemu bu ja luu mara fo na she no li tehene na, weefo na ba sho.»

Kapyebaagaa

(Macoo 24:15-28; Luka 21:20-24)

¹⁴ «Ayiwa gyeege piyevɔ wu ya yaa w'a naa xuu wemu ni we, yi ba wu niyerege naa wee xuu wu ni. (Wa bi yi kalaa, wufo wu yi naha ce!) Wee tuun wu ni, piimu na ba bye Zhude fiige ki ni ge, pee di ba fe p'a se faaboboyo xuu ni. ¹⁵ Lee ba wemu ta kataŋa juŋo ni, wu ganha bu da digi je wu puga ni di wu yerɛye lo we. ¹⁶ Wemu je kereye ni ge, wee ganha bu guri di ba wu fadenje lo we. ¹⁷ Boŋgo na ba bye lahaa fee ni puŋmaraya fee wogo yee caya yi na. ¹⁸ Y'a Kile jeeeri kɔnhɔ kee keree ki ganha ba saha ni wiire tuun ni we. ¹⁹ Bani kanhama na ba bye yee caya

yi na pemu tuugo sanha bye ja we, na co fo Kile ya koŋo sii tuun wemu ni ge, fo na pa no nijaa na. Pee kanhama pu tuugo di wa da bye be nige bada we. ²⁰ Kafo da bye wu ya wolo kee cabyaa ki ni we, sipya wa shishiin bi da zho we. Ga sipyii piimu naha w'a bulo ge, pee wuu na w'a kii wolo kee cabyaa ki ni. ²¹ Ayiwa, wa ba yi pye wee tuun we ni na: «Yi wii, Shovɔ wu wa naha.» kelee «Yi wii me, wu we me.» Yi ganha bu da yee na we! ²² Bani kafinejuu pii na ba yiri, na puye pye shovee ni Kile tudunmɔ. Pu na ba naha shesheere keree ni kakanhaŋa pyi kɔnhɔ p'i sipyii ti piinje. Kile ya sipyii piimu naha bulo ge, nago ba pu da ja ba pee be piinje we, pu bi da ba pee be piinje. ²³ Yee kunni p'a yiye kaseri de! Ne kii keree kii beeri jo yaha yi mu.»

Sipya Ja nibaŋa keree

(Macoo 24:29-31; Luka 21:25-28)

²⁴ «Yee caya yi na, pee kanhama pu nidorogo na, «Nibiige na ba je caŋa ki ni; yeŋe wa da kpeenge yeege we; ²⁵ wɔɔɔ ki na ba do na yiri fugba we ni; fugba wu sefeere ti na ba jele.»[§]

²⁶ «Wee tuun wu ni sipyii na ba Sipya Ja nibawo ja fugba nahaya ye na ni sefeere ti beeri, ni noɔɔ nigbo ni. ²⁷ W'a piimu naha bulo ge, wu na ba melekee tun pu pee pinne, na yiri koŋo ki kabaya shisheere wu beeri na, na li jo kon pinje ke tehene le na, fo fugba we tehene le.»

Kalaa wemu ya daa nitoodige keree na ge

(Macoo 24:32-35; Luka 21:29-33)

²⁸ «Naha shesheere ta te nitoodige shizhaa na. Ki geye ba jo kon na funni tuun wemu ni, yi wa ma li ce na ki nago pyeduun w'a teŋe. ²⁹ Mu li wa, yi ba kii keree kii jaa ki na byi tuun wemu

§13:25 Ezayi 13:10; 34:4

ni, y'i li ce na Sipya Ja w'a tɛɛɛ na xɔ, na w'a nɔ xɔ kɔɔɔ li nɔ na. ³⁰Can na n'a da yi jo yi mu, sipyii pii pu wa niifɛɛɛ ni nime ge, pee bɛeri wa da xhuu wɛ, yani kii keree kii bɛeri nɔ ki fa ge. ³¹Fugba we ni nɔɛ ke na ba doro, ga nɛ jomɔ pe wa da doro bada wɛ.»

Wa ya kee caɗa ke, ni wee tuun we ce wɛ

(Macoo 24:36-44)

³²«Ga sipya wa shishiin wa kee caɗa ke ni wee tuun we ce wɛ, ali fugba melekɛɛ pu bɛ wɛ, Kile Ja wu bɛ wɛ. To Kile ye nigin pe w'a kee caɗa ke ni wee tuun we ce. ³³Y'a yiye kaseri, y'i diin yaha nii na! Bani yi wa lee kaa li nɔduun ce wɛ. ³⁴Li na ba bye ma na jo n'a wa ni-garaga kulo ni, wee nivorogo ya wu yaɗ-muyɔ bɛeri kaa le wu kapyebyii keɛɛ ni, na pu bɛeri nigin nigin wu nibyii she pu na, na yi jo puga ki kɔɔsigime wu mu na wu tiin yaha nii na.

³⁵«Lee wuu na yi kori yaha nii na, bani puga ki kafɔɔ wu na ba ba yakonɔ la, nɔɔɔɔ na la, xhupee meheɛ suduun ni la, nɔɔɔɔ na la, yi wa ce wɛ. ³⁶Wu ganha ba yi fo, wu yi niɗmunuyɔ ta wɛ. ³⁷Ye n'a yu yi mu ge, yee n'a yu sipyii pu bɛeri mu: «Yi kori yaha nii na!»»

Yawutuu puɗɗɛɛ p'a woni pye Yesu kaa na

(Macoo 26:1-5; Luka 22:1-2; Yohana 11:45-53)

14 Cabyaa shuun ye wu bye pu ni Nuwuuro, ni Shizhenhere Baa Buri Kalene|Kalene li te ni. Saraya naha shɔɔnriverɛ puɗɗɛɛ|saraya naha shɔɔnriverɛ puɗɗɛɛ ni saliya karamɔɔɔɔ pu bi cogana shaa Yesu na p'i wu peelee co ɗmɔhɔɔ ni, p'i wu gbo. ²A p'i jo: «Wu ganha bu wu co kalene li ni wɛ, kɔnhɔ tunmɔ ganha bu yiri sipyiire ti te ni wɛ.»

Cee wa ya lasikoli wo Yesu puɗɗɛɛ ni

(Macoo 26:6-13; Yohana 12:1-8)

³Na Yesu yaha wu na li Betani kulo li ni Simɔ kaban, togo k'a fenhe wemu co toro ge, a cee wa di ba ni lasikoli gboro la ni. Lee bi ni peewa lasikoli wa na wemu meɛɛ ki nɛ na naari ge. A cee wu lee lasikoli gboro li nɔ waa, na li funɗɗɛɛ lasikoli wu wo Yesu puɗɗɛɛ ni.

⁴Sipyii pii pu bye wà ge, a pii lo-goo di yiri, na ganha na puɛ pyi: «Te lasikoli kakara te wo puɗɗɛɛ nɛ leke wɛ? ⁵We lasikoli we bi da já bɛɛ na toro wari kabɔfonɔɔ keɛɛ shishɛɛɛ ni kaguro (w 45.000) shishiin taan, na wee kan funmɔ fɛɛ mu.» A p'i jo ni wee cee wu ni xuuni.

⁶Ga, a Yesu di jo: «Yi laha wu na! Naha na y'i we cee we zɔ tenri wɛ? Go kasaana w'a pye mɛ nɛ na. ⁷Funmɔ fɛɛ na da daa yee te ni tuun bɛeri ni. Tuun bɛeri bu yee taan, yee na já kasaana pye pu na. Ga nɛ kunni wa da ba bye yee te ni tuun bɛeri ni wɛ. ⁸Wu se kaa w'a pye. Na gbo wo lasikoli w'a wo na na, yani di ba xhu ge. ⁹Can na n'a da yi jo yi mu jo xuu bɛeri ni Kile wo Jozaama p'a jo ke konɔ ke na ge, le we cee we ya pye ge, li bɛ na baari wà, na sipyii pu funyɔ tirige ni wu kaa ni.»

Zhuda Isikariyɔti funɗɗɛɛ ya pye wu Yesu nɔhɔ yaha

(Macoo 26:14-16; Luka 22:3-6)

¹⁰Zhuda Isikariyɔti we wu bye wu kalaapiire ke ni shuun wu wa nigin ge, wee ya she saraya naha shɔɔnriverɛ puɗɗɛɛ|saraya naha shɔɔnriverɛ puɗɗɛɛ pu mu na wu da Yesu le pu keɛɛ ni. ¹¹P'a wu jomɔ pu logo ge, a lee di daan pu ni xuuni. A p'i jomɛɛ lɔ wu mu na pee na ba wari kan wu mu. A Zhudasi di ganha na pyegazaana shaa wu Yesu le pu keɛɛ ni.

P'a Bulooro Nuwuuro ti wo Kalene li yalige ki li shiizhan

(Macoo 26:17-25; Luka 22:7-14,21-23; Yohana 13:21-30)

¹² Shizhenhere Baa Buuri wu wo Kalene|Kalene li cazhiige ke, kemu na nuwuuro ti wo saraga dubyapige ki ma gbo ge, a Yesu kalaapiire t'i wu yege na: «Ma funɔ wa wu she Nuwuuro ti wo Kalene|Kalene li yalige ki gbegele xuu weke ni we?»

¹³ A Yesu di shuun wa tun wu kalaapiire ti ni, na yi jo pu mu na: «Yi she kanha ki ni. Yi na zhe saha ni ná wa ni w'a lɔhɔ shɔɔ tugo, y'i daha wee feni. ¹⁴ Wu ba she jé puga kemu ni, y'i kee puga ki kafɔɔ pye: «Wu Karamɔɔ w'a jo na wu ni wu kalaapiire ti na ba Nuwuuro ti wo Kalene li yalige ki li puga kemu ni ge, na mii ki wa we?» ¹⁵ Wu na pugbɔhɔ ka she yi na zangaso wu ni. Yereye wa ki ni, k'a gbegele yaha. Y'i Nuwuuro ti Kalene li yalige ki gbegele wu mu wà.»

¹⁶ A kalaapiire t'i yiri kari kanha ki ni, na she keree ki ta ba Yesu ya yi jo pu mu we. A p'i Nuwuuro ti wo Kalene li yalige ki gbegele wee xuu wu ni.

¹⁷ Ba piige k'a pa wɔ we, a Yesu ni wu kalaapiire ke ni shuun wu ba. ¹⁸ Na pu yaha lige ki na, a Yesu di ba jo: «Can na, n'a da yi jo yi mu, wa na ba ne le keɔe ni yee ni, wemu w'a li ni ne ni ge.»

¹⁹ A kalaapiire ti pahaya di danha, na ganha na wu yegee nigin nigin, na: «Ne wi ya?»

²⁰ A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Yee ke ni shuun wu wa wu wa, wemu w'a wu keɔe ki le golege ki ni ni ne ni ge. ²¹ Sipya Ja wu na ba xhu ma na jo ba l'a ka wu shizhaa na we. Ga wemu w'a da ba Sipya Ja wu le keɔe ni ge, bɔɔngɔ ki je weefɔɔ wogo. Ali wee ná wu da bye pu ya wu se be we, lee bi da bɔɔ wu mu.»

Kafɔɔ fefeere yalige ki keree

(Macoo 26:26-30; Luka 22:15-20; 1 Korente Sheen 11:23-25)

²² Na pu yaha lige ki na, a Yesu di buuri wa lɔ, na baraga taha Kile na, na wu kegi kegi na kan wu kalaapiire ti mu, na pu pye: «Yi wu lɔ, ne ceepuuro ti wa te!»

²³ Lee kadugo na a wu erezen|erezen tige lɔhɔ ceegbuu li lɔ, na baraga taha Kile na, na li kan pu mu. A pu beeri di ka gba.

²⁴ A Yesu di pu pye: «Ne shishan pu je pe, Kile wo kariɔeɔe jomɔe li wo shishan pe. Sipyiɔhemɔe wuu na p'a wo.

²⁵ Can na, n'a da yi jo yi mu, n'a da erezen lɔhɔ gba nige we, fo cana kemu n'a da ba ki nivonɔ gba Kile wo saanra|Kile saanra te ni ge.»

²⁶ Ba p'a li xhɔ we, na Kile masɔɔɔ yoyo cee. Lee kadugo tãan a p'i foro kari Oliviye faabobonɔ ki na.

Yesu ya jo na Pyeeri na ba foro wee kaa tãan

(Macoo 26:31-35; Luka 22:31-34; Yohana 13:36-38)

²⁷ A Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Yee beeri na ba baa na ne ye nigin yaha, bani l'a ka Kile Kafila wu ni na:

«Ne na ba yatɔɔnahama wu gbo; dubyaa pu beeri na baa caaga.»**

²⁸ Ga ne ba je na foro xu ni tuun wemu ni, ne na doro yi paha na Galile fiige ki ni.»

²⁹ A Pyeeri di wu pye: «Ali pusamaa beeri jehe baa na ma wá, n'a da ga ma wá we.» ³⁰ A Yesu di wu pye: «Can na n'a da yi jo ma mu, nijaa wo piige ke ni yani xhupeshiilee ni shuun wuu pu pa meheɔ su ge, mu na ba foro ne kaa tãan tɔɔnii taanri na mu ya ne ce we.» ³¹ Ga, a Pyeeri di yi jo wu mu sanha na yi waha xuuni na: «Ali li mehe yaha ne wu xu be

** 14:27 Zakari 13:7

ni mu ni, n'a da ga foro ma kaa tãan wɛ.»
A pusamaa beeri di yee ninuɔ jo mu.

**Yesu ya Kile jɛeri
Zhetisemane tiire tege ki ni**

(Macao 26:36-46; Luka 22:39-46)

³² Lee kadugo na a p'i gari xuu wa ni wemu mege ki jɛ na Zhetisemane ge, a Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Yi tiin naha, di she Kile jɛeri.» ³³ A wu gari wà ni Pyɛeri, ni Yakuba, ni Yohana ni. A l'i sii wu funɔ cɔnri fo xuuni, na wu paha be tanha. ³⁴ A wu pu pye: «Nɛ zɔ we beeri w'a tanha fo nɛ na zhaa di xuu. Yi tiin naha, y'i gori yaha jii na!»

³⁵ A wu she paha na jeri na do niɛ na, na Kile jɛeri na li bi da já bye, wee tuun wu wo kanhama p'i doro wu juɔ ni. ³⁶ A wu jo: «Na To, kaa la shishiin ya mu jani wɛ, le kanhama cɛɛgbuu le sanha lii na na. Lee be na, nɛ wo jidaan ganha bye wɛ, fo mu wo jidaan.»

³⁷ A Yesu di guri pa wu kalaapiire taanri wu yiri, na ba pu ta p'a ɛmunɔ. A wu Pyɛeri pye: «Simɔ, m'a ɛmunɔ ge? Mu ya já kori yaha jii na na ali leeri nigin be pye-e ya? ³⁸ Yi tiin yaha jii na y'i da Kile jɛeri, kɔnhɔ Shitaanni ganha bu se ta yi na wɛ. Sipyaa munaa ya sɔɔ, ga wu ceepuuro fanha k'a cɛrɛ.»

³⁹ A wu laha pu tãan sanha na Kile jɛeri, na guri pee jonumɔ pu na. ⁴⁰ Lee kadugo na a wu guri pa sanha wu kalaapiire ti yiri, na ba pu ta p'a ɛmunɔ sanha, bani ɛmunumɔ pu bi shɔ pu ni. A p'i bye pu ya cɛ dii pu da wu jɔ shɔ wɛ.

⁴¹ A wu ba tɔɔpii taanri wuu li ni na pu pye: «Yee wa ɛmunɔɔ sanha na ɛmɔni ge? L'a yaa, tuun w'a nɔ. Li wii, Sipyaa Ja wu na ba jé jurumupyii pu keɛ ni. ⁴² Yi yiri wù da se! We w'a da na le keɛ ni ge, w'a nɔ.»

Yawutuu p'a Yesu co

(Macao 26:47-56; Luka 22:47-53; Yohana 18:3-12)

⁴³ Na Yesu yaha pee jomɔ pu na, taapile ni a Zhudasi di nɔ, wee jɛ kalaapiire ke ni shuun wu wa nigin wa. A wu nɔ ni sipyiɛhemɛɛ pii ni. ɪmɔparaa ni pubegeɛ ki bye pee mu. Saraya paha shɔɔnriweɛ juɔɔfɛɛ|Saraya paha shɔɔnriweɛ juɔɔfɛɛ, ni saliya karamɔɔɔɔ, ni nɔhɔlɛ pu bi pee tun.

⁴⁴ Zhudasi wemu wu bi da ba Yesu le keɛ ni ge, wee bi paha sheshɛrɛ ta she sipyiire ti na na: «Di ba she jɔɔɔnɔ fɔ kan ná wemu mu, y'i wee co, wee wu wa. Y'i kaseɛge yaha wu na xuuni, yi da gaari ni wu ni.» ⁴⁵ A Zhudasi di dii Yesu na taapile ni, na wu pye: «Karamɔɔ!» Na jɔɔɔnɔ fɔ kan wu mu. ⁴⁶ Ba lee ya pye wɛ, a p'i fulo Yesu na, na wu co. ⁴⁷ A Yesu wo sipya nigin wa di wu ɛmɔpara kɔɔngi, na saraya paha shɔɔnriweɛ wo juɔɔfɛɛgɔ wu wo kapyeyee niweɛ paa laha.

⁴⁸ A Yesu di pu pye: «A yee di ba ni ɛmɔparaa, ni pubegeɛ ni nɛ taceɔɔ ni, ma na jo kakuubye di jɛ ya? ⁴⁹ Nɛ bi bye ni yee ni caɔa beeri, na sipyii kalaa Kilepɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni, yee di ya nɛ co wɛ. Ga l'a pye, kɔnhɔ Kile Kafila wu jɔ di fa.» ⁵⁰ A wu kalaapiire ti beeri di baa, na wu yaha wà.

⁵¹ A levɔɔ wa di daha Yesu feni, fatɔɔ ye ki bi mugile wu na. A shɛn nigin wa di wu co sipyii pu ni. ⁵² A wu wu fatɔɔ ki yaha wee keɛ ni, na baa kari ni ceepile ni.

**P'a she ni Yesu ni Yawutuu
wo kiirikɔɔn pu mu**

(Macao 26:57-68; Luka 22:54-55,63-71; Yohana 18:13-14,19-24)

⁵³ A p'i gari ni Yesu ni saraya paha shɔɔnriweɛ wo juɔɔfɛɛgɔ wu kaban. Saraya paha shɔɔnriweɛ juɔɔfɛɛ|Saraya

jaha shōonrivee jūṅṅṅṅ, ni nōhōlee, ni saliya karamōgōlō pu bēeri di puyē pinne wà. ⁵⁴ A Pyēeri di laraga kōn pu na, na daha pu feni, fo na she jé saraya jaha shōonrivee wo jūṅṅṅṅgō wu wo kaan̄a ki ni, na diin gedii pu t̄aan na na wahani.

⁵⁵ Saraya jaha shōonrivee jūṅṅṅṅee pu fara kiirikōon kurūṅṅ ki na, pee bi seeri kaa la shaa Yesu feni kōnhō p'i wu gbo, ga pu ya li ta wē. ⁵⁶ Sipyijehemēē ya kafineyē seeri kereē pye Yesu feni, ga pu jomō pu bi puyē kaala.

⁵⁷ A sipyii pii di yiri na kafineyē taha Yesu na na: ⁵⁸ «W'a yi jo wēē jii na na: «Sipyii p'a ke Kile-peēṅṅ pugbōhō kemu yereṅṅ ge, nē na ba kee ja, na katii yereṅṅ cabyaa taanri funṅṅ ni, sipyii keye ya kemu yereṅṅ wē.» ⁵⁹ Ga lee bē na, pu seeri kereē ki jomō pu ya pye nigin wē.

⁶⁰ Wee tuun wu ni a saraya jaha shōonrivee wo jūṅṅṅṅgō wu yiri yere sipyii pu niṅṅ ni, na Yesu pye: «Jomō pemu bēeri pii sipyii pii wa yu mu shizhaa na ge, mu wa da pu ṅṅ shō-ē ge?» ⁶¹ Ga, a Yesu di cari wuyē na, wu ya yaaga jo wē.

A saraya jaha shōonrivee wo jūṅṅṅṅgō wu wu yege sanha na: «Ta mu wu ṅṅ Shōwō wē, duba fōṅ Kile Ja we?»

⁶² A Yesu di wu ṅṅ shō na: «Uun, were nē wa. Yi na ba Sipyia Ja wu nidēenge ja Se Bēeri Fōṅ Kile kanige cē. Yi na ba wu nibawo ja bē sanha fugba jahaya ye na.»

⁶³ Lee na a saraya jaha shōonrivee wo jūṅṅṅṅgō wu wuyē pyaa wo faderṅṅ sheengi loyire keṅṅ ni, na jo: «Jaha feni wū ṅṅ sanha seereē pu mu wē?» ⁶⁴ Yi ni-wegee wa wu Kile mekyēegere jomō ni. Yee di wa yeke yu wē?»

A pu bēeri di wu jaagi na w'a yaa na wu gbo. ⁶⁵ A pii di ṅṅṅṅṅṅ tugi wu na. A p'i Yesu jaha pō, na wu kpōon ni kaguryo ni, na wu pye: «Ma kpōonwō wu

mege yiri wū mu?» A gedii pu bē di Yesu kpōn ni pu keye ni.

Pyēeri ya foro Yesu kaa t̄aan

(Macoo 26:69-75; Luka 22:56-62; Yohana 18:15-18,25-27)

⁶⁶ Na Pyēeri yaha saraya jaha shōonrivee wo jūṅṅṅṅgō wu kaan̄a ki ni, a saraya jaha shōonrivee wo jūṅṅṅṅgō wu wo kapyebyezhō wa di yiri wà zangaso wu fugba ni, na tigi niṅṅ ki na. ⁶⁷ A wee di ba Pyēeri ja wu na na wahani, na wu wii xuuni na wu pye: «Mu bē wu bye ni Nazareti shēen Yesu ni.» ⁶⁸ Ga, a wu foro wu kaa t̄aan na jo: «Ye mu wa yu ge, nē yi cē wē, nē yi jaha cē wē.» Lee kadugo na a wu foro kari kpaan li ni, a xhupeshiime di mēē su.

⁶⁹ A kapyebyezhō wu wu ja sanha na yi jo wee xuu wu wo sipyii pu mu na: «We ná we bē wu wa pu ni.» ⁷⁰ A Pyēeri di foro Yesu kaa t̄aan sanha.

Ba jeri ya pye wē, piimu pu bi yere Pyēeri t̄aan ge, a pee bē di wu pye: «Nakaara baa mu bē wu wa pu ni, bani Galile shen mu bē ṅṅ.» ⁷¹ Ga, a Pyēeri di gaa na wuyē lan̄i na jo: «Ná wemu kaa yi wa yu ge, nē wu cē wē.»

⁷² Taapile ni a xhupoo di mēē su xhupeshuun wuu na. A Pyēeri funṅṅ di do ni Yesu jomō pu ni na: «Yani xhupeshiilee ni shuun wuu pu pa mehēē su ge, mu na ba foro nē kaa t̄aan tōṅṅii taanri na mu ya nē cē wē.» A mēē di shō wu na.

P'a she ni Yesu ni Pilate mu

(Macoo 27:1-2,11-14; Luka 23:1-5; Yohana 18:28-38)

15 Nisōṅṅṅṅṅṅ ki na a saraya jaha shōonrivee jūṅṅṅṅee saraya jaha shōonrivee jūṅṅṅṅ, ni nōhōlee, ni saliya karamōgōlō, ni kiirikōon kurūṅṅ ki bēeri, a pee di puyē pinne, na puyē ja. A p'i Yesu pō, na she wu le Pilate keṅṅ ni.

² A Pilate di wu yege na: «Yawutuu wo saan mu je ya?» A Yesu di wu jɔ shɔ na: «Uun, ba ma wa yi yu we, wee ne je.»

³ A saraya naha shɔɔnriwee jɔɔɔfee p'i wu tɔɔɔ le ni jomɔ nijeheme ni. ⁴ A Pilate di wu pye sanha na: «Mu wa da jɔshɔɔɔ ta shishiin pye-e ya? P'a keree kiimu taga na mu tɔɔɔ leni ge, mu wa kee nuri-i ge?» ⁵ Ga Yesu ya wu jɔ shɔ we, a lee di bye kakanhana Pilate mu.

P'a Yesu jaagi na pu wu gbo

(Macoo 27:15-26; Luka 23:13-25; Yohana 18:39-19:16)

⁶ Ayiwa kaa la bi tee na byi Yawutuu pu mu, lee je yee beeri pu bu kasoleme wemu sha Pilate mu pu Bulooro Nuwuuro Kalene|Kalene li ni, w'a wee yaha. ⁷ Na wemu mege ki je na Barabasi ge, wee ni wu n'a she pyenii bi bye kaso ni wee tuun wu ni. Pee wa bi sipya wa gbo pu wo n'a she wu funɔ ni. ⁸ A sipyiire t'i gari Pilate yiri na she wu jeeri na w'a tee na kaa lemu pyi pu mu ge, na wu lee pye.

⁹ A Pilate di pu jɔ shɔ na: «Yi la je di Yawutuu pu wo saan wu yaha yi mu ya?» ¹⁰ Bani Pilate bi li ce na Yesu wo jepreen na saraya naha shɔɔnriwee jɔɔɔfee|saraya naha shɔɔnriwee jɔɔɔɔ p'a bi wu le wee keje ni. ¹¹ Ga, a saraya naha shɔɔnriwee jɔɔɔfee p'i sipyiire ti sɔn, na pu Pilate jeeri na wu Barabasi yaha.

¹² A Pilate di pu pye sanha na: «Yawutuu pu wo saan wu wi ge, di leke pye wu na we?» ¹³ A p'i xhuulo sanha na jo: «Wu kori tige na!» ¹⁴ A Pilate di pu yege na: «Kakuuno leke wu d'a pye we?» Ga, a p'i xhuulo xuuni na toro taashiine li taan na: «Wu kori tige na!»

¹⁵ Pilate funɔ bye wu sipyiire ti wo ni-daan pye. Lee wuu na w'a Barabasi yaha, na Yesu kan p'a kpɔn ni susɔɔɔ ni, na wu le pu keje ni pu kori tige na.

Sɔɔsɔsɔii p'a Yesu la wolo

(Macoo 27:27-31; Yohana 19:2-3)

¹⁶ A sɔɔsɔsɔii p'i gari ni Yesu ni gbafeneeri wu kaaja ki ni, na pu kurunɔ ki sɔɔsɔsɔii pu beeri pinne wà. ¹⁷ A p'i saanra fadeboronɔ nipiga ka le wu na, na xhuyo shin na pye saanra judɔɔ, na lee tɔ wu jɔɔ ni. ¹⁸ Na fɔ kan wu mu na: «Naabye, Yawutuu saan!» ¹⁹ A p'i ganha na wu kpɔɔn jɔɔ ke ni ni wahagaan ni, na jɔɔhɔ tugoo na woni wu na, na leele wu fee ni, na li pye kanna p'a wu pele. ²⁰ P'a wu la wolo xɔ ge, na kee fadeboronɔ nipiga ki wolo wu na, na wuye pyaa wo faya yi le wu na, na foro ni wu ni kanha ki ni, p'i she wu kori korikoritige ki na.

P'a she Yesu kori tige na

(Macoo 27:32-44; Luka 23:26-43; Yohana 19:17-27)

²¹ Ayiwa, na pu yaha pu na gaaji, a p'i na wa ja w'a yiri wu kereye ni na doroo, wee mege ki bye na Simɔ. Sirine kulo li shen w'a bye wii. Alekisandire ni Uru-fusi ye to wu bye wii. A sɔɔsɔsɔii p'i wee karamu w'a Yesu korikoritige ki lo. ²² A p'i gari ni Yesu ni xuu wa ni, wee mege je na «Goligota», lee kori je «Nugorɔɔ xuu.» ²³ A p'i duven suri durɔgi losorogo ka ni na kan wu mu na wu yee gba, ga Yesu ya ta sɔɔ na yi gba we. ²⁴ A p'i wu kori tige na, na wu faya yi shan tahaa tahaa. A pu beeri di kagaangaa lo, na kee pinne kan wa mu w'a shan shan faya tahaa ki jɔɔ ni. A p'i yi lo, wa beeri w'a wu wo kagaan woyo lo.

²⁵ P'a wu kori tige ki na tuun wemu ni ge, lee ya pye jɔɔɔɔɔ tuunɔ jii gbarasheere wu na. ²⁶ P'a wu jaagi lemu na ge, na lee ka na:

YAWUTUU WO SAAN WE.

²⁷ A p'i kakuubyii shuun kori tiye na Yesu taan, nigin wa bye wu kanige ce, nigin wa di je wu kamene ce. [²⁸ Lee na

Kile Kafila w'a yemu jo na pu na ba wu tɔɔ le kakuubyii ni ge, yee ɲɔ ya fa.]
²⁹ Kodoroloo pu bi pu ɲuyɔ kori, na wu shehele, na yu: «Uun, mu wemu w'a jo na mu na Kile-peeɲe pugbɔhɔ ki ja, na ki yereɲe sanha cabyaa taanri funɲɔ ni ge.
³⁰ Maye shɔ sa! Tigi laha tige ki na!»

³¹ Saraya naha shɔɔnrivee ɲuyɔfee|saraya naha shɔɔnrivee ɲuyɔfɔɔ ni saliya karamɔgɔɔ pu be bi Yesu la wo puyɛ te ni, na puyɛ pyi na: «W'a sipyii piitiilee shɔ, ga w'a da já wuyɛ shɔ we, ³² Shɔvɔɔ we wu ɲe Izirayeli wo saan wu ge, wu tigi laha nime korikoritige ki na, kɔnhɔ wù wu ɲa wù dà wu na.» Namaa shuun wemu p'a kori ni wu ni ge, pee be bi wu fanri.

Yesu xugana

(Macao 27:45-56; Luka 23:44-49; Yohana 19:28-30)

³³ Ba caɲa k'a pa na ɲɔ midi na we, a nibiige di jé fiige ki beeri ni, fo na she ɲɔ yakonɔ tuunɔ ɲii taanri wu na. ³⁴ Ba yakonɔ ki wo tuunɔ ɲii taanri w'a pa na we, a Yesu di ba mujuugbɔɔ wá na: «Eli, Eli, lama sabakatani?» Lee kóri ɲe: «Na Kile, Na Kile, naha na ma d'a na yaha we?» ³⁵ Piimu niyereye yi bye wà ge, ba pii ya lee mujuu li logo pee ni we, na jo: «Wii, Kile tudunmɔɔ Eli w'a yiri.» ³⁶ A shen nigin wa di baa kari pu ni, na she yoro fyenmi vinegiri ni, na tee migile kagaantɔɔngɔ ka na, na she gan Yesu mu wu sɔn. A wee ná wu jo: «Yi yere wù wu wii Eli bu da wu na da ba wu tirige.» ³⁷ Ga, a Yesu di mujuugbɔɔ wá, na xhu. ³⁸ Taapile ni a Kile-peeɲe pugbɔhɔ ki ɲa-haparaga faɲa nigbilege k'i daa shuun, na lɔ fugba wu na fo ɲiɲe ke. ³⁹ Sɔɔrsii ɲuyɔfɔɔ we niyerege ki bye na saha ni Yesu ni ge, wee ya wu ɲa w'a sipile wá na xhu ge, a wu jo: «Can na, Kile Ja ye pyaa ki bye we ná we.» ⁴⁰ Cèe pii be bi yere taliige ni na kii keree kii wii. Pii meye yi wa ye pu ni:

Magadala sheen Mariyama, ni Yakuba nibire ni Zhose ye nu Mariyama, ni Salome. ⁴¹ Pee cèe pu p'a bi taha Yesu feni, na wu tege wu labye wu na, na wu yaha Galile fiige ki ni. Cèe ɲiɲehemee piitiilee be bi taha wu feni na kari Zheruzalemu ni.

Yesu legana faɲa ni

(Macao 27:57-61; Luka 23:50-56; Yohana 19:38-42)

⁴² A yakonɔ k'i ɲɔ, kee ɲe Pɔri caɲa. Kee caɲa ki shi na Yawutuu pu ma cadeenge ki keree gbegele yaha, kee da ɲohɔ pye Yesu caxhugo caɲa. ⁴³ A Arimate sheen Yusufu di ba. Kiirikɔɔn kurunɔ ki sipyigbɔ wa wu bye wii. Wee be bi Kile wo saanra|Kile saanra ti sigee, a wu ɲuyɔ waha na she Pilate mu, na Yesu nixhugo ki ɲeeri wu mu. ⁴⁴ A lee di Pilate fo wu na logo na Yesu ya xu tɔvuyo na me. A wu sɔɔrsii ɲuyɔfɔɔ wu yiri, na wu yege Yesu xuduun bu da w'a mɔ. ⁴⁵ W'a ɲɔshɔɔɔ ta na yiri sɔɔrsii ɲuyɔfɔɔ wu yiri ge, a wu sɔɔ na Yusufu wu Yesu nixhugo ki lɔ. ⁴⁶ A Yusufu di fatonɔ ka shɔ, na Yesu tirige, na kee fatonɔ ki migile wu na, na wu le faɲa ka ni, kee bi tugi yaha faaya yi ni. Na xhɔ na kageegbɔhɔ ka gologolo taga faɲa ki ɲɔ tɔ. ⁴⁷ Magadala sheen Mariyama ni Zhose nu Mariyama, pee bye wà na Yesu nixhugo ki talɛɲe ki wii.

Yesu ya ɲe na foro xu ni

(Macao 28:1-8; Luka 24:1-12; Yohana 20:1-10)

16 Ba Yawutuu wo cadeenge k'a toro we, a Magadala sheen Mariyama, ni Yakuba nu Mariyama, ni Salome ye di she nudanga yaɲmuyɔ shɔ, na p'i she Yesu nixhugo ki tìre ni yee ni. ² A p'i gari faɲa ki na Dimazhi wu ɲisɔɔgɔ ki na, caɲa ki foroduun ni. ³ Pu bi puyɛ pyi na: «Jɔgɔ wu d'a zhe kageegbɔhɔ ki gologolo laha wèe mu faɲa ki ɲɔ na we?»

⁴A p'i wii na kageegbɔhɔ ki ta k'a gol-ogolo laha faɲa ki ɲɔ na. ⁵A p'i jé faɲa ki ni, na ná wa ɲa wà, wu nideenge ki bye kanige ce we ni, fadedɔngɔ nivige di ɲe wu na. A l'i bye pu fyaara wuu mu kakanhana xuuni. ⁶A wee di pu pye: «Yi ganha fya we. Nazareti sheen Yesu we w'a kori tige na ge, wee y'a zhaa. Wu wa naha we; w'a ɲe. P'a wu sinniɲe xuu wemu ni ge, yi wee wii. ⁷Ga yi she yi jo wu kalaapiire ti mu ni Pyɛeri be na: «W'a gaaji yi naha na Galile fiige ki ni. Yi na zhe wu ɲa wà ma na jo, ba w'a bi yi jo yi mu we.»

⁸A cèe p'i fya na jele, na baa foro faɲa ki ni. Pu ya yaaga jo sipya wa shishiin be mu we, bani pu bi fya.

Yesu ya wuyɛ she Magadala sheen Mariyama na

(Macoo 28:9-10; Yohana 20:11-18)

[⁹Yesu niɲeɲe na foro xu ni, Dimazhi wu ɲisɔɔɔ ki na, a wu wuyɛ she Magadala sheen Mariyama na ɲaha na. Jinaa gbarashuun wu bi kori yeege wee ni. ¹⁰Pii pu bi ɲaari ni Yesu ni ge, a Mariyama di she yi jo pee mu. Pee ɲahaya yi bi tanha, meheɛ pu bi suu. ¹¹P'a logo na Yesu wa ɲiifeere ni, na Mariyama w'a wu ɲa ge, pu ya dà li na we.

Yesu ya wuyɛ she wu kalaapiire shuun wa na

(Luka 24:13-35)

¹²Lee kadugo na pu shuun wa di ba ganha na gaaji kulo la ni. Pu nigariwuu, a Yesu cogo ɲeriwo di wuyɛ she pu na.

¹³Ba p'a kuri pa we, na ba yee jo kalaapi-

ire tisara mu, pu ya dà yee be na sanha we.

Yesu ya wuyɛ she wu kalaapiire ke ni nigin wu na

(Macoo 28:16-20; Luka 24:36-49; Yohana 20:19-23; Kapyegee 1:6-8)

¹⁴Lee kadugo na a Yesu di wuyɛ she wu kalaapiire ke ni nigin wu na, na pu yaha pu na li. A wu jo ni pu ni pu n'a daa baara, ni pu niwewaa li wuu na, bani pii p'a wu ɲa wu d'a ɲe xɔ ge, pu ya dà pee na we.

¹⁵A wu yi jo pu mu na: «Yi she koɲɔ ke kabaya ye beeri na, y'i Kile wo Jozaama pu yere li pye sipyii pu beeri mu. ¹⁶Sipya wemu bu dà li na na batize, wee na zho, ga wemu ya dà we, wee wo jaagi kanhama pu na ba golo. ¹⁷Piimu bu dà, pee na ba kii kakanhaɲaa kii pyi: Pu na ba jinaa kori na yeege sipyii ni ne mege na. Pu na ba shi watii jomɔ yu. ¹⁸Pu na ba wɔlɔɔ conɪ pu keye ni. Pu bu sipyigbɔ yaaga gba, kee wa da yaaga kyeeɲi pu mu we. Pu na ba pu keye taha yama fee na p'a juuɲɔ.»

Yesu ya kuri kari Kile yiri

(Luka 24:50-53; Kapyegee 1:9-11)

¹⁹Kafɔɔ Yesu ya jo xɔ ni pu ni ge, a wu yiri, na dugi kari fugba we ni, na she diin saanra tateenge ki ni Kile kanige ce.

²⁰A pee kunnɪ di gari, na she Jozaama pu jo kabaya yi beeri na. Kafɔɔ bye ni pu ni pu labye wu beeri na, na kakanhaɲaa pyi kiimu ya li shee na kaɲii li wa pu jomɔ ge.]

Luka

*Kile Jozaama pe pu wa wu Ja Yesu
Kirisa kaa yu ge, Luka wo nigama*

Jɔɔ wu jɛ Luka wɛ?

Luka bi bye Yesu wo Tudunmɔɔ kɛ ni shuun wu ni wɛ. Kitabuu shuun w'a ka: Luka Kitabu ni Kapyegɛe Kitabu. Wu bye Yawutu wɛ, Girekii jomɔ pu bye wu shi jomɔ. Nakaara baa, jɔɔtɔɔna wu bye wii (Kolose Shɛen 4:14). W'a tudunmɔɔ Pɔli tege wu labye wu na (2 Timote 4:11 ni Filemɔ 25).

W'a kushegeɛ nɛnɛheɛe pye ni Pɔli ni shiizhan tuun wemu ni wee di bi jaari na Kile wo Jozaama pu yu shi wu mu, shi wemu jɛ Yawutuu wɛ ge. Piimu p'a Yesu ja, na wu kapyegɛe ki ja, na wu jomɔ pu bɛ logo ge, w'a yegeɛ gbegele pye pee mu fo na jomɔ nizinmɛ ta Yesu shizhaa na, na na pe jomɔ pe ka.

We Jozaama Kitabu we kakana jɔɔ

Luka ya we Kitabu we ka ba sɛmɛ jɛ wɛ, na wu tun wu najii Teyofili mu, wee bye fanha ki wo sipyigbɔ wa (Luka 1:3) ni piimu beeri p'a Girekii jomɔ pu yu ge. Wee Teyofili we bɛ bye kanna wu jɛ Yawutu wɛ, ba Luka yɛ pyaa jɛ we. Wu funɔɔ bye w'i li shɛ na koɔɔ ke beeri wo Shɔɔɔ ni ki Kafɔɔ wu jɛ Yesu. Kama kavɔɔ wu bye wii wemu ya jani fo xuuni ge. Lee na w'a kii keree kii lɔ kace na, na ki deele ka saama na.

Jozaama Kitabu wu kafila jugbɔɔ

Luka 1—2 Yesu ni Yohana Batizelipye wo ze keree.

Luka 3:1—4:13 Yohana Batizelipye wo Kile Jomɔ yere ni Yesu batizeli ni wu nɔwuuro.

Luka 4:14—9:50 Yesu wo labye we Galile fiige ki ni.

Luka 9:51—19:27 Yesu ya para lemu pye ge, na lɔ Galile ni na se Zheruzalemu ni. W'a talɛɛɛ nɛnɛheɛe nɛnɛheɛe jo wà.

Luka 19:28—23:56 Yesu wo labye we ni wu xu we Zheruzalemu kulo li ni.

Luka 24 Yesu ya jɛ na foro xu ni fo na shɛ nɔ wu dugiduun wu na fugba wu ni.

Kitabu wu kakana jɔɔ

1 Na ceborona Teyofili, Keree kii k'a pye wu nɛnɛ ni ge, sipyii ya jɔ kɔn na kee kafila kani. ² Kee keree k'a pye piimu nii na, na co ki jɔ kɔnduun wu na, a tuduro di gan pu mu p'a Kile kafila wu yu ge, pee ya kii keree kii jomɔ jo wɛɛ mu. A ki kavɛɛ di ki ka na bɛ ni ki javɛɛ pu wo jogana li ni. ³ Keree kii beeri k'a pye, fo ki jɔ kɔnduun wu ni ge, nɛ bɛ ya kee suguri xuuni. Lee wuu na l'a saha na nɛ yaa na kee keree kii ka, na ki sogi sogi kiyɛ na mu mu, Teyofili. ⁴ Keree kiimu ni m'a kalaa ge, kɔnhɔ m'a dɔ li na na can ye pile li wa kee keree kee.

Meleke wa ya Yohana Batizelipye ze jo

⁵ Na Herɔdi yaha saanra ti na Zhude jɔɔɔ ni, Yawutuu wo saraya naha shɔɔn-rivɔɔ wa bye wà, wu mɛge di jɛ na Zakari. Abiya wo kurunɔɔ ki wo saraya naha shɔɔn-rivɔɔ wa wu bye wii. Wu shɔɔ bye saraya naha shɔɔn-rivɛɛ jɔɔɔfɛɛ Arɔn poro wa; wee mɛge ki bye na Elizabeti. ⁶ Pu shuun wu beeri nidiye yi bye Kile naha tɔan. Zɔ wa shishiin bye pu na Kafɔɔ Kile wo jomɛɛjogoo ki ni wɛ. ⁷ Ga pya bɛ bye pu mu wɛ, bani Elizabeti bye seganha. Pu shuun wu beeri d'a le.

⁸ Caṅa ka, na Zakari yaha saraya jaha shōonrivēere ti ni Kile jaha tāan, wu wo kuruṅo ki tuun wu ni. ⁹A p'i wu jaha bulo, na be ni saraya jaha shōonrivōo pu wo kalee li ni, na wu jé Kile-pēeṅe pugbōho ki ni, wu nudanga wusuna wu le. ¹⁰Sipyii pu beeri bye Kile-jerege na kpeenge ki na, wusuna wu leduun wu ni. ¹¹A Kile wo meleke wa di wuye she Zakari na, wee meleke wu bye nudanga wusuna saraya yi tawologo ki kanige ce. ¹²Zakari ya wee ja tuun wemu ni ge, a wu hakili di wuregi, a wu fya. ¹³Ga, a meleke wu wu pye: «Zakari, ma ganha fya we, bani ma Kile-jerege k'a co. Ma sho Elizabeti na ba ja se ma mu. Ma na ba wu mege le Yohana. ¹⁴Ma na ba fundanga pyi, ma funṅo na faha, sipyijehemee na ba fundanga pye wu ze wu wuu na. ¹⁵Wu na ba bye sipyigbo Kafō Kile jaha tāan, wu da ba duven kelee kafugo yagbaga ka shishiin gbuu we. Wu na ba ni Fefēere Munaa na, fo wu tigiduun ni. ¹⁶Wu na ba Izirayeli wo sipyii nipehemee jeri pu Kafō Kile kabaṅa yiri. ¹⁷Sefēere munaa le l'a bye Kile tudunmōo Eli ni ge, lee ninunō na ba bye wu be ni w'a naari Kile jaha tāan, kōnhō wu tii ni pu nagoo te yāa, wu Kile jomēe cobaalaa jeri fo p'a sipyiti-iyē fungōnyō tuuyo ta, kōnhō wu shi wu gbegele, wu wu yaha Kafō jaha na.»

¹⁸A Zakari di meleke wu pye: «Ne na lee ce viinṅe dii we? Ne le, ne sho be d'a shipeheme ta.» ¹⁹A meleke wu wu jo sho na: «Ne jē Gaburiyeli. Ne yeree Kile jaha tāan. Ne tun na pa ba jo ni ma ni, di pe Jozaama pe jo ma mu. ²⁰Li wii, ma jo na ba bō, ma da já jo we, fo kii keree kii jo ba fa caṅa kemu, bani ne jomō pe pu da ba fa pu tuun ni ge, mu ya dà pee na we.»

²¹Sipyii pu beeri bi Zakari sige. Wu na mō Kile-pēeṅe pugbōho ki ni, a lee di bye pu mu kakanhana. ²²W'a foro tuun wemu ni ge, wu ya já jo ni pu ni we. A

p'i li ce na kashēe la w'a ja na wu yaha Kile-pēeṅe pugbōho ki ni. Na wu yaha wu ya já jo we, a w'i jaha sheshēere ta pye ni keye ni.

²³Zakari wo labye wu cabyaa ki jo ya pa fa ge, a wu guri kari wu puga. ²⁴A cabyaa kii di doro, a wu sho Elizabeti di yere yacere na, na ḡmōho yebyaa kaguro, na jo: ²⁵«Kafō Kile w'a li pye mu ne mu, w'a wu jii taha ne na tuun wemu ni ge, na ne fanhara keree laha ne juṅo ni sipyii te ni.»

Meleke w'a Yesu ze jo

²⁶Elizabeti laa li yeṅe gbaara wogo ki na, a Kile di meleke Gaburiyeli tun kari Galile kulo la ni; lee mege jē Nazareti, ²⁷na she nacebaa doṅiṅe fuceri wa mu. Ná wa wu bi wee co, wee mege jē Yusufu; Dawuda shi wu ni w'a foro. Nacebaa doṅiṅe fuceri wu mege ki bye Mariyama. ²⁸A meleke wu jé wà wu yiri, na wu pye: «Fereme bye, mu we w'a naṅiṅe ta ge, Kafō Kile wa ni mu ni.»

²⁹A Mariyama hakili di wuregi pee jomō pe wuu na, wu bi wu funṅo shaa na, we fō we kōri na já bye leke we. ³⁰A meleke wu wu pye: «Ma ganha fya we Mariyama, bani m'a fereme ta Kile mu. ³¹Li wii, ma na ba yere yacere na, na ja se, ma na ba wee mege le Yesu. ³²Wu na ba bye sipyigbo, wu na ba yiri Kile-gbotabaaga Ja. Kafō Kile na ba wu tole Dawuda wo saanra koro li kan wu mu. ³³Wu na ba bye saan Yakuba shi wu juṅo ni gbee; wu saanra t'a da ga xho we.» ³⁴A Mariyama di meleke wu pye: «Lee na ba bye pyegana leke na we, bani ne sanha ná shi ce we?» ³⁵A meleke wu wu jo sho na: «Fefēere Munaa na ba digi ma na. Kile-gbotabaaga sefēere ti jime na ba ma tō. Lee wuu na Fefēere Ja we ma da ba se ge, wu na ba yiri Kile Ja. ³⁶Li wii, ma ceboroshō Elizabeti wemu w'a le ge, wee be w'a yere yacere na, wu na ba ja se. Wee wemu wu bi yiri na seganha

ge, ke yeŋe ke wa wu laa li yeŋe gbaara wogo. ³⁷ Bani yafiin ya Kile jani we.»

³⁸ Wee tuun wu ni a Mariyama di jo: «Kafɔɔ Kile bulozhɔ wu we ne, wu li pye na mu ba m'a li jo we.» Lee kadugo na a meleke wu gari, na laha wu tãan.

Mariyama ya she foro Elizabeti na

³⁹ Wee tuun wu ni a Mariyama di yiri, na gari tɔvuyo na faaboboyo fiige ki ni, na she nɔ Zhude kulo la ni, ⁴⁰ na jé Zakari kaban, na Elizabeti shaari. ⁴¹ Ba Elizabeti ya Mariyama fò mujuu li logo we, a pya wu ŋehe wu funɔɔ ni. A Elizabeti di ji Fefere Munaa na. ⁴² A wu mujuugbɔɔ wá na: «Mu ŋe duba pya na toro cèe pusamaa beeri tãan! Pya we ma da ba se ge, wee be ŋe duba pya! ⁴³ Jɔgɔ ne ŋe fo na Kafɔɔ be nu wu na pa foro na na we. ⁴⁴ Li wii ne mu fò mujuu li logo tuun wemu ni ge, a pya wu fundanga wo di ŋehe ne funɔɔ ni. ⁴⁵ Mariyama, mu ŋe duba pya, bani Kafɔɔ Kile ya yemu jo mu wu ge, mu ya dà li na na yee ɔɔ na ba fa!»

Mariyama ya yogo kemu cee ge

⁴⁶ A Mariyama di jo:

«Ne Kafɔɔ Kile pele na zɔ wu na.

⁴⁷ Na funɔɔ nidanga wo wu ŋe na Shɔvɔɔ Kile ni,

⁴⁸ bani wu bulozhɔ we w'a wuye tirige ge,

w'a wu nii taha wu na.

Li wii, na co nime na, shi we w'a ma ge, wu beeri na ba ne pyi duba pya,

⁴⁹ bani Se Beeri Fɔɔ Kile ya kagbɔɔ pye ne mu,

wu mege ki ŋe fefeɛ.

⁵⁰ W'a ŋunɔɔ ŋaari wu nii fyaara sipyii na, fo na she nɔ pu shi nibama wu beeri na.

⁵¹ W'a sefeɛɛ keree pye ni wu keye ni, na tabaara fungɔɔnyɔ caaga.

⁵² W'a fanhafɛ tirige na laha pu saanra korogoo na,

pui p'a tigi ge, na pee yirige.

⁵³ W'a xuugo feɛ tin yalijeɛɛ na,

na lafeɛ kewaye wuu yaha kari.

⁵⁴ W'a wu kapyebye Izirayeli wu tege.

A wu funɔɔ di do ni wuye pyaa ŋinaara keree ki ni

⁵⁵ Ibirayima ni wu kadugo ki shizhaa na fo gbee

ma na jo, ba w'a bi ɔmɛɛ li lo

wu sefeleɛ pu mu we.»

⁵⁶ A Mariyama di gori Elizabeti yiri, na yeye taanri shishiin pye. Lee kadugo na na guri kari wu puga.

Yohana Batizelipye ze keree

⁵⁷ Elizabeti tigiduun ya pa nɔ ge, a wu funana se. ⁵⁸ Ba wu tiinpii ni wu cebooloo p'a logo na Kafɔɔ Kile ya wu ŋinaara ti pele wu shizhaa na we, na binne funɔɔ tãan ni wu ni.

⁵⁹ Pya wu cazege caŋa gbarataanri wogo, a p'i ba di ba wu cekɔɔnrɔ pye. Pu funɔɔ bye p'i wu to Zakari mege le wu na, ⁶⁰ ga, a nufɔɔ wu jo na: «Ahayi, wu mege ki da le Yohana.» ⁶¹ A p'i wu pye na: «Ga mu sipya wa shishiin mege di wa mu-i de?» ⁶² A p'i pya wu to wu yege ni naha sheshere ni, na wu funɔɔ wa wu mege keke le pya wu na we? ⁶³ A Zakari di walaa sha pu mu, na yi ka wu na na: «Wu mege ki wa Yohana.» A l'i pu beeri fo. ⁶⁴ Taapile ni a Zakari ɔɔ k'i mugi, a wu já na yu, na Kile sɔ. ⁶⁵ A pu tiinpii pu beeri di fya. Sipyii pu bi lee nibyii le yu Zhude faaboboyo fiige ki beeri ni. ⁶⁶ Yi logovɛɛ beeri bi pu funyɔ shaa ni kii keree kii ni, a p'i jo: «We pya we na ba bye naha we?» Bani Kafɔɔ Kile wo sefeɛɛ ti bye wu na.

Zakari ya yogo kemu cee ge

⁶⁷ Wee tuun wu ni a pya wu to Zakari di ji Fefere Munaa na. A wu kapaŋaa jo na:

⁶⁸ «Kafɔɔ Izirayeli wo Kile we w'a sɔni, bani w'a wu nii taha wu sipyii pu na, na pu ŋunɔɔ wolo.

⁶⁹ W'a Shɔvɔɔ baraga wo yirige wèe mu

na foro wu kapyebye Dawuda shi wu ni.
 70 Wu bi wee kaa jo fo taatuunnɔ ni wu tudunmɔɔ fefeere wuu pu ɲɔ ni,
 71 na wu na ba wèe tánha wù pɛen na, na wù shɔ na wù wolo wù kɔvɛɛ beeri keɲe ni,
 72 na wu ɲiɲaara keree ɲɔ fa wù sefeleɛ pu shizhaa na,
 na wu fungɔngɔ yaha wu fefeere ɲɔmɛɛ li na.
 73 Wu bi kàa wù sefele Ibirayima mu,
 74 na wu na ba wù shɔ wù pɛen na, kɔnhɔ wù lowagaa wuu di da labye pyi wu mu,
 75 wù bye fefeere wuu, nidiimeɛ wu ɲaha tàan wù shi wu caɲa ɲehɛɛ ki beeri ni.
 76 Mu be na pya, ma na ba yiri Kile-gbɔtabaaga tudunmɔɔ, bani ma na ba ɲaari Kafɔɔ ɲahagbaa na, na wu korogoo ki yari.
 77 Ma na ba li she wu sipyii pu na na wu na ba ɲuwuuro kan pu mu, bani pu jurumu w'a yafa pu mu
 78 wèe wo Kile wu wo ɲiɲaara te ni wu saama pu gbɔɔɔ ni.
 Yee gbɔɔɔ ni ɲimugunɔ ya nɔ wèe na na yiri fugba we ni.
 79 Pii p'a tiin piige ni ni xu ɲime ni ge, w'a kpeenge yeege pee mu, na wèe tɔɔɔ yaha ɲaɲiɲe koo ni.»
 80 Ayiwa, wee pya wu bi legi, na se ɲaha na fungɔngɔ fɛere ni. A wu gori siwaga ki ni, fo na she wu sheduun nɔ Izirayeli na.

Yesu ze keree

(Macoo 1:18-25)

2 Wee tuun wu ni Orome saannaa Ogusiti bi tuduro kan na fiye yi sipyii pu beeri meye yi ka. ² Pee kama pu nizhiime ya Kirinusi ta wu ɲe Siiri fiige ki gbafeneeri. ³ A sipyii pu beeri di gari pu kulogoo ni, kɔnhɔ pu meye di she ga wà.

⁴ A Yusufu be di foro Nazareti ni, lee ɲe Galile fiige ki kulo la. Na gari Betilehemu kulo li ni Zhude fiige ki ni, lee ɲe saanna Dawuda wo kulo le. Bani Dawuda shi shen wu ɲe wii. ⁵ A wu gari wà, kɔnhɔ wu ni wu curɔ Mariyama meye di she ga. Mariyama laa wo wu bye. ⁶ Na pu yaha Betilehemu ni, a Mariyama tigiduun di nɔ. ⁷ A wu wu funazhiire se, na fàya migile pya wu na, na wu sinniɲe shɔngɔ logbakɔɔ ni, bani pu ya xuu ta nabuun tatigiɲe puga ki ni we.

Meleke wa ya wuye she yatɔɔnahamaa pu na

⁸ Yatɔɔnahamaa pii bye kee fiige ki ni, pee bi shuun ɲii na sipɔɲɔ ki ni, na pu yatɔɔɔ kaseri. ⁹ A Kile wo meleke wa di ba yere pu ɲɔ na. A Kafɔɔ Kile wo nɔɔɔ wu ɲi ɲi pu kabaya yi beeri na. A p'i fya xuuni. ¹⁰ Ga, a meleke wu pu pye: «Yi ganha fya we, bani fundangbɔhɔ Jozaama n'a da jo yi mu, pee na ba bye sipyii pu beeri wo. ¹¹ Wii me, Shɔɔɔ w'a se ɲiɲaa yee mu Dawuda kulo li ni, wee wu ɲe Kirisa we, na nɔhɔ pye Kafɔɔ we. ¹² Li ɲaha sheshɛere ti wa te, yi na ba pubinne la ɲa, fàya na migile li na, na li sinniɲe shɔngɔ logbakɔɔ ni.» ¹³ Taapile ni a melekee kuruyo ɲiɲehɛye di ba binne wee meleke wu tàan, na yiri fugba we ni. Pu bi Kile sɔni na yu:
¹⁴ «Kile w'a sɔni fugba lii lii we ni! ɲaɲiɲe ki pye ɲiɲe ke na wu ɲidaan sipyii ɲiɲe ni!»
¹⁵ Ba pee melekee p'a laha yatɔɔnahamaa pu tàan, na kari fugba we ni we, a yatɔɔnahamaa p'i yi jo puye mu na: «Yi pa wù she fo Betilehemu ni. Le kapyexhɔ le kaa Kafɔɔ Kile ya jo wù mu ge, wù she li ɲa.» ¹⁶ A p'i gari tɔvuyo na, na she Mariyama ni Yusufu ta wà, ni pubinne le; lee bi sinniɲe shɔngɔ logbakɔɔ ni. ¹⁷ Ba p'a pubinne li ɲa we, jomɔ pemu ya jo pu mu wee pya wu shizhaa na ge, a p'i pee paari. ¹⁸ A i'i bye kakanhana yatɔɔ-

nahamaa pu jomɔ pu logovɛɛ pu bɛɛri mu. ¹⁹A Mariyama di kii keree kii bɛɛri yaha wuyɛ funɲɔ ni, na wu funɲɔ kɔɔn ki na. ²⁰Lee kadugo na a yatɔɔnahamaa p'i guri, na ganha na Kile pele, na wu sɔni, na gaanji, p'a keree kiimu logo, na kiimu ja ge, kee bɛɛri wuu na. Ki bɛɛri ya pye na be ni meleke wu wo jomɔ pu jogana li ni pu mu.

Yesu mege k'a le

²¹Ba pubinne li cabyaa gbarataanri w'a fa we, a p'i wu cekɔɔnɔ pye na wu mege le Yesu. Meleke w'a bi kee mege ke le wu na, na ta wu nu wu sanha yere wu yacɛɛ na we.

Yesu ya kan Kile mu Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki ni

²²Ba Mariyama siveɛɛɛ ti cabyaa k'a fa we, na saha ni Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu ni, a Yusufu ni Mariyama di gari ni pya wu ni Zheruzalemu ni, na she wu kan Kafɔɔ Kile mu, ²³ma na jo ba l'a ka Kafɔɔ Kile wo saliya wu ni we na: «Funazhiigee ki bɛɛri ki pye Kafɔɔ Kile wogoo.»^{††} ²⁴Kafɔɔ Kile wo saliya w'a bi fɛfɛɛɛ saraga kemu kaa yu ge, a p'i kee be wolo: «Xobangaa shuun kelee gbegbe shazhibiye|Gbegbe shazhira shuun.»^{‡‡}

²⁵Ná wa bye Zheruzalemu ni wu mege ɲɛ na Simiɲɔ. Sipyitiime, Kile ɲii fyaara sipya wu bye wii. Wu bi Izirayeli wo Shɔɔɔ wu sigee; Fɛfɛɛɛ Munaa bye wu na. ²⁶Lee bi li she wu na na Kile na ba Shɔɔɔ wemu tun na pa ge, na Simiɲɔ da xhu ni wu ya wu ɲii taha wee na we. ²⁷A Fɛfɛɛɛ Munaa l'i wu ɲaha co na kari Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki ni. Tuun wemu ni Yesu sefɛɛ p'a jé ni wu ni saliya wu keree ki zhɔɔnri wuu na ge, ²⁸a Simiɲɔ di pu binne li lo wu keye ni, na Kile sɔ na jo:

²⁹«Kafɔɔ Kile, nime ma na já ma bulo wu yaha w'a gaanji ɲaniɲɛ na, na be ni ma jomɔ pu ni,

³⁰bani na ɲii l'a Shɔɔɔ wu ɲa,

³¹m'a wemu gbegele sipyii pu bɛɛri mu ge.

³²Wu na ba bye kɛɛnge, na kɛɛnge yeege shi wu bɛɛri mu, ali wemu be ɲɛ Yawutuu we, na nɔɔɔ taha Izirayeli, ma sipyii pu na.»

³³Simiɲɔ ya jomɔ pemu jo Yesu shizhaa na ge, a pee di bye kakanhana pya wu to ni wu nu wu mu. ³⁴A Simiɲɔ di duba pye pu mu, na yi jo pya wu nu Mariyama mu na: «Li wii, we pya we ya pa Izirayeli sheen niɲehemɛɛ tuuro ni pu yirige wuu na. Wu na ba bye ɲaha sheshɛɛɛ, nakaara na ba byi temu keree na ge, ³⁵kɔnhɔ sipyiɲehemɛɛ fungɔɔɲɔ di foro kɛɛnge na. Mu kunni Mariyama, nɛɛɛ wa na ba mu kanha, kanna ɲmɔpara l'a ma zɔ su.»

Kile tudunmɔɔ Anɛ keree

³⁶Cee Kile tudunmɔɔ wa be bye wà, wee mege bye Anɛ. Fanuweli poro wu bye wii, Azeri shi wu ni w'a foro. Wu bi shi niɲehemɛ ta. Wu doɲiɲɛ wo, nacebaa wo w'a kan ná wa mu. A wu yee gbarashuun pye ni wee ná wu ni, lee kadugo na a ná wu xhu. ³⁷A wu gori mu. Wu shi wu bi yee kelee gbarataanri ni sheshɛɛɛ (84) xɔ. Wu bi foro Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki kaanɲa ki ni we, ga wu bi Kile pele caɲa fara piige na, na suun leni na Kile ɲɛɛri. ³⁸A wee di nɔ pu na wee tuun wuyɛ pyaa ni, na baraga taha Kile na. A wu jo wee pya wu shizhaa na ɲuwuuro ti sigevɛɛ pu bɛɛri mu Zheruzalemu ni.

³⁹Kafɔɔ Kile ya ɲɔmɛhɛɛ kiimu jo saliya Kitabu wu ni pya gan na Kile mu ge, ba Yesu sefɛɛ p'a kee bɛɛri ɲɔ fa

^{††}2:23 Ekizode 13:2, 12, 15

^{‡‡}2:24 Levitike 12:8

wε, na guri pa Galile fiige ki ni, na gari Nazareti ni. Lee ne puyε pyaa wo kulo le.
⁴⁰ Pya wu bi legi, na baraga taa. Wu bi jii fungongɔ feere na, Kile wo fereme pe bye wu na.

Yesu ya yee ke ni shuun ta

⁴¹ Kile ya Yawutuu nuɔɔ wolo bulooro ni Misira fiige ki ni. A tee Nuwuuro t'i neri kalene pu mu. Yee beeri Yesu sefee pu na she lee kalene le gba Zheruzalemu ni. ⁴² Ba Yesu ya yee ke ni shuun ta we, a p'i gari Zheruzalemu ni kalene li ni, na be ni pu wo kalee li ni. ⁴³ Ba kalene li cabyaa k'a fa wε, a p'i koo lo na se puga, ga, a Yesu nɔhɔcere wo wu gori pu kadugo Zheruzalemu ni, wu sefee pu bi lee ce we. ⁴⁴ A p'i li yaha na Yesu na da ni pee jaarinii pu ni. A p'i caji nigin jara pye na wu shaa pu cebooloo, ni pu ceveε pu te ni. ⁴⁵ Pu ya wu ja-ε ge, na guri pa wu sha Zheruzalemu ni. ⁴⁶ Cabyaa taanri nidorogo na, a p'i she wu ta Kile-peeɔɔ pugboho ki ni, wu nideenge ki bye saliya karamogoloɔ pu niɔɔ ni, na pee jomɔ nuri, na pu yegee. ⁴⁷ Pii pu bi wu jomɔ pu nuri ge, a wu fungongɔ feere te, ni wu jɔshɔɔɔ ti pyegana di bye pu beeri mu kakanhana. ⁴⁸ Ba wu sefee p'a wu ja we, a l'i bye pu mu kakanhana, a wu nu wu wu pye: «Pya, leke na m'a le pye wu na we? Li wii! Ne ni ma to wu funjonrogo wuu pu bi mu shaa.»

⁴⁹ A wu pu pye: «Naha na yi bi na shaa we? Ta yee ya li ce na ne yaa na ta na To Kile wu puga ki ni we?» ⁵⁰ Ga jomɔ pe w'a jo pu mu ge, pu ya pee ce we.

⁵¹ A Yesu di gari ni pu ni Nazareti ni, na guu pu mu. A wu nu wu kunni di kii keree kii beeri yaha wuyε funɔɔ ni. ⁵² Yesu bi legi fungongɔ ni ceepuuro ni; a wu kaa di daan Kile ni sipyii pu beeri ni.

Yohana Batizelipye wo Kile jomɔ yere

(Macao 3:1-12; Marika 1:1-8; Yohana 1:19-28)

3 Orome saanna Tiberi wo saanra ti yee ke ni kaguro wuu, lee wa bi Pɔnsi Pilate ta Zhude fiige ki gbafeneeri; Herodi di bye Galile fiige ki nuɔɔ ni; wu ceborona Filipe di bye Iture ni Tirakoniti, yee fiie yi nuɔɔ ni; Lisinasi di bye Abileni fiige ki nuɔɔ ni. ² Ane ni Kayife bi bye saraya naha shɔɔnriwee nuɔɔfee|saraya naha shɔɔnriwee nuɔɔfoɔ. Wee tuun wu ninuɔɔ ni, a Kile jomɔ p'i no Zakari ja Yohana na na wu yaha siwaga ki ni. ³ Yohana bi Zhuruden Gba loho ki kulogoo ki beeri jaari, na Kile jomɔ pu yere pyi sipyii pu mu na pu daajeɔ jo pu jurumu wu na p'i batize, kɔnho pu jurumu w'i yafa pu mu. ⁴ Ma na jo ba l'a ka Kile tudunmɔɔ Ezayi wo Kitabu wu ni we na:

«Mujuu l'a fɔro siwaga ki ni na: <Yi Kafɔ wu koo li ya!»

Yi wu korogoo ki tii!

⁵ Loguuyo ye beeri na ba jii daanna.

Faaboboyo ni bobonɔɔ ki beeri

na ba digi na daanna.

Konahaya ye beeri na ba dii.

Takokaya ye beeri jo na ba daanna.

⁶ Kile ya Adama nagoo shuu shɔgana lemu na ge,

sipyii beeri na ba lee ja.»^{¶¶}

⁷ Sipyii pii pu bi ma na batizeni Yohana mu ge, wu bi yi yu pee mu na: «Yee matɔn nagoo piiri, jɔgo w'a yee kaala na yee pu paa Kile wo loyire nibana le naha na we? ⁸ Kapyegeee kiimu k'a li sheε na y'a daajeɔ jo yi jurumu wu na ge, y'a kee pyi. Yi ganha ba yu yiye funyɔ ni na Ibirayima wu ne yee to we. Bani n'a da yi jo yi mu, Kile na ja ye faakageeye ye neri na pye Ibirayima nagoo. ⁹ Ali nime, kacerege k'a lo na xɔ, di

^{¶¶}3:6 Ezayi 40:3-5

da tiye yi niye yi cere. Tige beeri ki je ki ya nagoo nizaamaa pyi-i ge, kee na ba gon, na ki wa na ni.»

¹⁰ A sipyii t'i ganha na wu yegee na: «Wee tuun wu ni wee ya yaa na leke pye we?» ¹¹ A wu pu jo sho na: «Fad-eye shuun je wemu mu ge, wu nigin kan funmɔ fɔɔ mu. Yalige yaaga je wemu mu ge, wu be wu li pye mu.»

¹² A fanhafee wari shɔwɔɔ pii be di ba, kɔnhɔ p'i batize, a pee di wu pye na: «Karamɔgɔ, wee ya yaa na leke pye we?»

¹³ A wu pu jo sho na: «We kaa l'a jo yi mu ge, yi ganha da yaaga sho di doro wee juɔɔ ni we.»

¹⁴ A sɔrɔsii pii be di wu yege na: «Wee do, wee ya yaa na leke pye we?» A wu pu pye: «Yi ganha bu sipya wa shishiin wo wari sho wu na fanha na we. Yi ganha kafineye taga wa shishiin tɔɔgɔ le we. Yi yiye yaha yi saraa na.»

¹⁵ Sipyii pu bi lee jibaɔa sige, pu beeri bi pu funyɔ kɔɔn Yohana shizhaa na, wu bu da wee je Kirisa wu we. ¹⁶ A Yohana di pu beeri jo sho na: «Ne kunni wa yee batizeni lɔhɔ ye ni. Ga wa w'a ma, wee fanha ya jehe ne wogo na. Ne yaa ni wu tanhaya meere be zanha ni we. Wee na ba yi batize Fefeere Munaa ni na ni.

¹⁷ Wu shinma fɔ fɔ yaaga ki wa wu keɔe ni, wu na ba wu shinma saɔa ki foolo na wolo sigiye yi ni. Wu na ba shinma pya wu le wu kpɔɔn ni. Ga wu na ba sigiye yi sɔrogo nafugibaaga ni.» ¹⁸ Yohana bi jomɔ patii nipɛheme be taga na sipyii pu yeri, na Kile wo Jozaama pe yu pu mu.

¹⁹ Ga Yohana bi fiige ki juɔɔfɔɔ Herɔdi nahama she wu na. Bani wee bi wu ceborona Filipe sho Herɔjasi kɔn sho wu na. Na wu nahama jo wu na wu kakuuyo yi saya beeri be wuu na. ²⁰ Lee kadugo na a Herɔdi di kakuunɔ la be pye sanha na Yohana le kaso ni.

Yesu Kirisa batizeli

(Macoo 3:13-17; Marika 1:9-11)

²¹ Ba sipyii pu beeri ya batize xɔ we, a Yesu be di batize. Na wu yaha Kile-ɔerege ki na, a fugba wu jo di mugi; ²² a Fefeere Munaa di digi wu na, ba gbegbe shazhira je we. A mujuu la di foro fugba wu ni na: «Mu je ne jidaan Ja, mu kaa ya dan ne ni tehene baa.»

Yesu Kirisa nɔhɔ tayirige

(Macoo 1:1-17)

²³ Yesu ya wu labye wu jo kɔn tuun wemu ni ge, wu shi wu bi yee kelee taanri (30) shi xɔ. Sipyii fungongɔ na na Yusufu ja wu je wii.

Yusufu bi bye Heli ja.

²⁴ Heli ya foro Matati ni.

Matati di foro Levi ni.

Levi di foro Meliki ni.

Meliki di foro Zhanayi ni.

Zhanayi di foro Yusufu ni.

²⁵ Yusufu di foro Matitiya ni.

Matitiya di foro Amɔsi ni.

Amɔsi di foro Naxhumi ni.

Naxhumi di foro Esili ni.

Esili di foro Nagayi ni.

²⁶ Nagayi di foro Makati ni.

Makati di foro Matitiya ni.

Matitiya di foro Simeyi ni.

Simeyi di foro Zhoseki ni.

Zhoseki di foro Zhoda ni.

²⁷ Zhoda di foro Zhokana ni.

Zhokana di foro Eresa ni.

Eresa di foro Zorobabeli ni.

Zorobabeli di foro Salaceli ni.

Salaceli di foro Neri ni.

²⁸ Neri di foro Meliki ni.

Meliki di foro Adi ni.

Adi di foro Kɔsamu ni.

Kɔsamu di foro Elimada ni.

Elimada di foro Eri ni.

²⁹ Eri di foro Zhouwe ni.

Zhouwe di foro Elizeri ni.

Elizeri di foro Zhorimu ni.

- Zhorimu di foro Matati ni.
- Matati di foro Levi ni.
- ³⁰ Levi di foro Simijɔ ni.
- Simijɔ di foro Zhuda ni.
- Zhuda di foro Yusufu ni.
- Yusufu di foro Zhɔnamu ni.
- Zhɔnamu di foro Eliyakimu ni.
- ³¹ Eliyakimu di foro Meleya ni.
- Meleya di foro Mena ni.
- Mena di foro Matata ni.
- Matata di foro Natan ni.
- Natan di foro Dawuda ni.
- ³² Dawuda di foro Zhese^{§§} ni.
- Zhese di foro Obedi ni.
- Obedi di foro Bowazi ni.
- Bowazi di foro Salimɔ ni.
- Salimɔ di foro Nasɔn ni.
- ³³ Nasɔn di foro Aminadabi ni.
- Aminadabi di foro Adamini ni.
- Adamini di foro Arini ni.
- Arini di foro Esirɔmu ni.
- Esirɔmu di foro Perezi ni.
- Perezi di foro Zhuda ni.
- ³⁴ Zhuda di foro Yakuba ni.
- Yakuba di foro Ishaaga ni.
- Ishaaga di foro Ibirayima ni.
- Ibirayima di foro Teraki ni.
- Teraki di foro Nakɔri ni.
- Nakɔri di foro Serugi ni.
- ³⁵ Serugi di foro Eregu ni.
- Eregu di foro Pelegi ni.
- Pelegi di foro Heberi ni.
- Heberi di foro Selaki ni.
- ³⁶ Selaki di foro Kayinamu ni.
- Kayinamu di foro Aripakisadi ni.
- Aripakisadi di foro Semu ni.
- Semu di foro Nuxhun ni.
- Nuxhun di foro Lemeki ni.
- ³⁷ Lemeki di foro Metusela ni.
- Metusela di foro Henɔki ni.
- Henɔki di foro Zheredi ni.
- Zheredi di foro Maleleli ni.

- Maleleli di foro Kena ni.
- ³⁸ Kena di foro Enɔsi ni.
- Enɔsi di foro Seti ni.
- Seti di foro Adama ni.
- Adama di foro Kile ni.

Yesu Kirisa nɔwuuro

(Macoo 4:1-11; Marika 1:12-13)

4 Ba Yesu ya ji Fefɛere Munaa li na we, na guri yiri Zhuruden Gba wu ɲɔ ki na. A Fefɛere Munaa di wu jaha co na kari siwaga ki ni. ²A wu cabyaa kelee sheshɛere (40) pye Shitaanni na wu taanna na wii. Wu ya ta yalige ka shishiin li yee caya yi na we. Yee caya yi na toro xɔ, a xuugo di wu ta.

³Wee tuun wu ni a Shitaanni di wu pye: «Ma bi ɲɛ Kile wo Ja we, ke faak-agereɲɛ ke pye na ki ɲɛri buuri.» ⁴A Yesu di wu ɲɔ shɔ na: «L'a ka Kile Kafila wu ni na:

«Nɔ yalige ye wa sipya ɲɔ shaa we.»^{*}»

⁵Lee kadugo na a Shitaanni di gari ni wu ni fugba ni, na she koɲɔ saanra ti beeri she wu na taapile ni. ⁶A Shitaanni di wu pye: «Ne na te ɲuɲɔ fɛere te ni ti nɔɔɔ wu beeri kan ma mu, bani t'a jɛ ne keɲɛ ni. N'a giin di ti kan wemu mu ge, di ti kan wee mu. ⁷Ma bu nuguro sin ne fɛɛ ni, yee beeri na bye ma woyo.» ⁸A Yesu di wu ɲɔ shɔ na: «L'a ka Kile Kafila wu ni na:

«M'a ma Kafɔɔ Kile ye pele, ma da labye pyi wee ye nigin mu.»[†]»

⁹A Shitaanni di wu jaha co sanha, na kari Zheruzalemu ni, na wu yaha Kile-peɲɛɲɛ pugboho ki jidii li ni, na wu pye: «Ma bi ɲɛ Kile wo Ja we, kon to ɲiɲɛ na.

¹⁰Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na:

«Kile na ma kaa jo wu melekee pu mu na p'a ma kaseri.

¹¹Pu na ma co pu keye ni,

§§3:32 Zhese: Wee ninumo p'a byi Izayi.

*4:4 Duterenome 8:3

†4:8 Duterenome 6:13

kɔnhɔ ma tɔɔɔ ganha bu guu kagerenje yafiin na we.»[‡]

¹² A Yesu di wu ɔɔ shɔ na: «L'a ka Kile Kafila wu ni na:

«Ma ganha bu ma Kafɔɔ Kile taanna wii we.»[¶]

¹³ Ba Shitaanni ya xɔ tee nɔwuuro ti beeri ni we, na gari na wu yaha wà, fo wu nidaan tuun wa betii.

Yesu ya wu labye ɔɔ kɔn Galile fiige ki ni

(Macao 4:12-17; Marika 1:14-15)

¹⁴ A Yesu di guri she Galile fiige ki ni Fefere Munaa gbɔɔɔ ni. Wu mege ki bi foro fiige ki beeri ni. ¹⁵ W'a bi sipyii kalaa pu Kile-peeɔɔ piyeyɔ yi ni, sipyii pu beeri di wu pele.

Nazareti sheen ya dà Yesu na we

(Macao 13:53-58; Marika 6:1-6)

¹⁶ Yesu ya nɔ Nazareti ni, xuu wemu ni w'a bii ge, na jé Kile-peeɔɔ puga ki ni cadeenge ki ni, na yiri yere, kɔnhɔ wu Kitabu wu kalaa. ¹⁷ A p'i Kile tudunmɔɔ Ezayi wo Kitabu wu kan wu mu. A wu wu ɔɔ mugi na xuu wa ta wà, l'a ka wà na:

¹⁸ «Kafɔɔ Munaa wa ne na,

bani w'a ne tire,

kɔnhɔ ne Kile Jozaama jo la baa fee mu.

W'a ne tun na ne wu buloo ni kasolemee faha,

di fyenmee jemugunɔ yere pye,

di cɔnrɔmɔ fee wolo pu kanhama ni,

¹⁹ di Kafɔɔ wo fereme yee li yere pye.»[§]

²⁰ Lee kadugo na a Yesu di Kitabu wu ɔɔ tɔ, na wu kan kapyebye wu mu, na diin, kɔnhɔ wu da pu kalaa. A Kile-peeɔɔ puga ki sipyii pu beeri di nahaya kɔ le wu ni. ²¹ Wee tuun wu ni a Yesu di ɔɔ kɔn na yu pu mu na: «Pe Kitabu jomɔ pe y'a logo

nijaa ge, pee ɔɔ ya fa.» ²² Pu beeri bi wu mesaana yu. Jozaama pe w'a jo ge, pee bye pu mu kakanhana. A p'i ganha na yu na: «Ta we ne me Yusufu ja wu we?»

²³ A Yesu di pu pye: «Nakaara baa, yee na ba le talene le jo na: «Were pyevɔɔ maye cuunɔ.» Yee na ba jo na: «Keree kii m'a pye Kaperinɔmɔ ni ge, wée ya ki kaa logo, ki shi pye nahame be maye pyaa kulo li ni.» ²⁴ A wu jo sanha na: «Can na n'a da yi jo yi mu, Kile tudunmɔ wa shishiin ya joni na ɔɔgi wuyɔ pyaa kulo ni we. ²⁵ Ga n'a da yi jo yi mu can na,

naxhugoshaa nijehemee bi bye Izirayeli fiige ni Kile tudunmɔɔ Eli caɔa jii ni, tuun wemu ni waga ya yere na ta yee taanri ni yeye gbaara ge. A xuugbɔhɔ di jé kee fiige ki beeri ni. ²⁶ Lee be na, Eli ya ta tun wa shishiin yiri pu ni we, fo naxhugoshɔ wa, wee bye Sidɔn fiige kulo la ni, lee mege ne Sarepita. ²⁷ Togo fee nijehemee be di bi bye Izirayeli fiige ki ni Kile tudunmɔɔ Elize caɔa jii ni. Lee be na wa shishiin ya cuunɔ pee ni we, fo Siiri fiige sipya wa, wee mege ki bye Nama.»

²⁸ Ba Kile-peeɔɔ puga ki funnɔ sipyii pu beeri ya pee jomɔ pu logo we, a pu lo-goo di yiri xuuni. ²⁹ A p'i yiri, na Yesu kile yeege kulo li ni. Pu kulo li bi yereɔ bobonɔ kemu na ge, a p'i gari ni wu ni kee ɔɔni, na p'i wu ɔɔmununɔ shan bobonɔ ki wege ki ni. ³⁰ Ga, a Yesu kunni di doro pu niɔe ni, na gari.

Ná we w'a bi kanha jina keɔe ni ge

(Marika 1:21-28)

³¹ A Yesu di gari Galile kulo la ni, lee mege ne Kaperinɔmɔ. W'a bi sipyii pu kalaa cadeenye yi na wà. ³² A wu kalaa wu kangana l'i pu jahaa wɔ xuuni, bani w'a bi yu ni sefeere ni.

[‡]4:11 Zaburuu 91:11-12

[¶]4:12 Duterɔnɔme 6:16

[§]4:19 Ezayi 61:1-2

³³ Ná wa bye Kile-peeŋe puga ki ni jina na ñe wu ni, a wu xhuulo ni mujuugbɔɔ ni na: ³⁴ «Eyi! Naha mu di zhaa wèe feni we Yesu Nazareti shen? M'a pa ba wù kyeeŋi ge? Ne mu shi ce, Kile Fefeere wo mu ñe.» ³⁵ A Yesu di din jina wu na na: «Cari maye na! M'a foro we ná we ni!» A jina wu wu shan ñiŋe na pu beeri ñiŋe ni, na foro wu ni, wu ya yaaga pye wu na we. ³⁶ A l'i bye kakanhana sipyii pu beeri mu, fo pu na puyee yege na: «Le kaa le be do? Fanha ni sefeere ni we ya yu ni jinaa ni, p'i foro sipyii ni!» ³⁷ Lee wuu na Yesu mege ya fiige ki beeri círi.

Yesu ya yama fee ñiŋehemee cuuŋɔ

(Macao 8:14-17; Marika 1:29-34)

³⁸ Ba Yesu ya foro Kile-peeŋe puga ki ni we, na gari Simɔ kaban. Lee di Simɔ yafezho niganhaŋa ta ceefuuro keŋe ni, a p'i Yesu ñeeri na wu wu cuuŋɔ. ³⁹ A Yesu di she leele wu ñuŋɔ ni, na jo ni fanha ni na ceefuuro ti ti foro wu ni. A ceefuuro t'i wu yaha. Taapile ni a wu yiri, na labye ñɔ kɔn, na pu keree yaa.

⁴⁰ Caŋa ki na to xɔ, a sipyii di she wu yiri ni pu yama fee beeri ni. A wu wu keye taha pu beeri nigin nigin na, na pu cuuŋɔ. ⁴¹ A jinaa be di foro sipyiŋehemee ni, p'a bi zele na: «Mu ñe Kile Ja we.» Ga, a Yesu di din pu na. Wu ya ta sɔɔ pu jo we, bani pee ya ce na wee wu wa Kirisa we.

Yesu ya Kile kafila jo Kile-peeŋe piyeye yi ni

(Marika 1:35-39)

⁴² Ba ñiga k'a mugi we, a Yesu di yiri kari siponɔ ki xuu wa ni. Sipyii pu bi wu shaa. Ba p'a she ñɔ wu taan we, na wu kuuri kɔnhɔ wu ganha gari di pu yaha we. ⁴³ Ga, a wu pu pye na: «Fanha ki wa kii ne wu Kile saanra ti Jozaama pu jo kulogoo kisaŋaa be ni, bani lee wuu na ne tun.» ⁴⁴ W'a bi Kile Kafila wu yere pyi Yawutuu fiige ki Kile-peeŋe piyeye yi ni.

Yesu ya wu kalaapiire nizhiilee pu yiri

(Macao 4:18-22; Marika 1:16-20)

5 Caŋa ka na Yesu yaha Zhenezareti Gba lɔhɔ ki ñɔ na, sipyii pu bi wu cɔnri, kɔnhɔ p'i Kile jomɔ logo. ² A wu kɔɔyɔ shuun wa ña gba lɔhɔ ki ñɔ na, fyashaa pu na foro yi ni. Pee bi pu jɔlɔɔ jii. ³ A wu jé kee kɔɔɔɔ ka ni, kee bye Simɔ wogo, na li sha Simɔ mu na wu kɔɔɔɔ ki nunuŋɔ kɔɔɔ ki na jeri. Ba lee ya pye we, a wu diin kɔɔɔɔ ki ni, na sipyii pu kalaa.

⁴ Ba Yesu ya xɔ jomɔ pu ni we, a wu Simɔ pye: «Kɔɔɔɔ ki fulo tacogonɔ ki ni, y'i yi jɔlɔɔ pu wá lɔhɔ ki ni fyaa pu feni!»

⁵ A Simɔ di wu ñɔ shɔ na: «Karamɔɔɔ, wèe ya shɔn labye na, wèe ya ta yafiin be co we. Ga, ma jomɔ pu wuu na, ne na jɔ wu wá lɔhɔ ki ni.» ⁶ Ba lee ya pye we, a p'i fyanehemee co, fo pu jɔ w'a ñɔ kɔn na gɔɔn. ⁷ A p'i ganha na pu kaafee pii kani ni keye ni kɔɔɔɔ katii ni, na pu pa pu tege. A pee di ba. A p'i kɔɔɔɔ shuun wu beeri ni, fo kɔɔɔɔ yi na zhaa da minee lɔhɔ ki ni.

⁸ Ba Simɔ Pyeeri ya lee ña we, a wu nuguro sin Yesu fee ni, na jo: «Kafɔɔ, laha ne taan, bani jurumupye ne ñe.»

⁹ Pu na pii fyanehemee pii co, a l'i bye kakanhana pu ni pu kaafee pu beeri mu. ¹⁰ Zebede jalaa, Yakuba ni Yohana we w'a bye Simɔ karinii ge, pee be bi li ta kakanhana. A Yesu di Simɔ pye na: «Ma ganha da vya we. Ga nime, ma na ba bye sipyii shavɔɔ.» ¹¹ Wee tuun wu ni a p'i ba kɔɔɔɔ yi yereŋe kɔɔɔ ki na, na yi beeri yaha wà, na daha wu feni.

Yesu ya togo fɔɔ wa cuuŋɔ

(Macao 8:1-4; Marika 1:40-45)

¹² Na Yesu yaha kulo la ni, ná wa bye wà, togo bye wu cére ti beeri na. Ba w'a Yesu ña tuun wemu ni we, a wu do na wu ñaha buri ñiŋe na, na wu ñeeri, na

jo: «Kafɔɔ, mu bu sɔɔ, go mu na já ne cuuɔɔ.» ¹³A Yesu di wu keɛe yeege, na gbɔn wu na, na jo: «Ne sɔɔ mu wu cuuɔɔ!» Taapile ni a togo k'i xhɔ. ¹⁴A Yesu di yi waha wu mu na: «Ma ganha bu ye naha jo wa shishiin be mu wɛ. Ga, she maye she saraya naha shɔɔnriwɔɔ wu na! Musa ya saraga kemu kaa jo ge, m'a kee wolo ma sicuumɔ pu da wuu na. Kee na ba li she na m'a cuuɔɔ.»

¹⁵Lee be na, a Yesu meɛe di ganha na foro na se naha na, fo sipyiire t'a pa tiye pinne wu yiri, kɔnhɔ p'i wu jomɔ pu logo, pu yama pu be di xhɔ. ¹⁶Ga Yesu bi se na Kile nɛeri wu ye nigin siponɔ ki ni.

Yesu ya ná kabanuxuyo shuun fɔɔ wa cuuɔɔ

(Macoo 9:1-8; Marika 2:1-12)

¹⁷Caɔa ka na Yesu yaha wu na sipyii pu kalaa, Farizheen ni saliya karamɔɔɔɔ pii nideenye bye wà. P'a bi pa na yiri Galile ni Zhude kulogoo ki beeri ni, ni Zheruzalemu ni. Kafɔɔ wo sefeere ti bye Yesu ni na yama fee pu cuuɔɔ. ¹⁸A sipyii pii di ba ni ná kabanuxuyo shuun fɔɔ wa ni yasinnege ka na. A p'i ganha na wu shaa p'i wu leɛe puga ki ni pu sinniɛe Yesu naha taan. ¹⁹Sipyii pu neheɛe keɛe ni, pu ya já gbara Yesu na wɛ. A p'i dugi puga ki juɔɔ ni na katana ki xuu wa lahala, na wee ná we ni wu yasinnege ki tirige kee wege ki ni, Yesu naha taan sipyii pu niɛe ni.

²⁰Ba Yesu ya pee wo n'a daa wu na wɛ, na jo: «Ná we, ma jurumu w'a yafa ma mu.» ²¹A saliya karamɔɔɔɔ ni Farizheen p'i ganha na yu puyɛ funyɔ ni na: «We ná we nɛ sipya weke wɛ, fo wu na Kile meɛe kyɛɛgi we? Jɔɔɔ wu d'a já jurumu yafa sipya mu, ni Kile ye be we?» ²²A Yesu di pu fungɔɔɔɔ ce, na pu pye na: «Naha na ke fungɔɔɔɔ ke tuugo d'a tigi yee funyɔ ni we?» ²³Na jo: «Ma jurumu w'a yafa ma mu.» kelee na jo: «Yiri m'a ma yasinnege ki lo, ma da jaari.»

Leki l'a faha we? ²⁴Ga, kɔnhɔ y'i li ce na Sipya Ja wu yaha niɛe ki na, se wa wu ni w'a sipyii pu wo jurumu wu yafani pu mu...» A wu ná kabanuxuyo shuun fɔɔ wu pye: «Ne w'a jo mu: Yiri, m'a ma yasinnege ki lo m'a se puga!» ²⁵Taapile ni a wu yiri pu beeri nii na, na wu yasinnege ki lo na gaanɔ puga, na baraga teri Kile na. ²⁶A l'i bye kakanhana pu mu, fo pu na baraga teri Kile na. A p'i fya xuuni na yu: «Wèe ya kakanhana ja nijaa.»

Yesu ya Levi yiri

(Macoo 9:9-13; Marika 2:13-17)

²⁷Kii keree kii na toro xɔ, A Yesu di foro wà, na fanhafɛe wari shɔɔɔɔ wa ja, wee meɛe ki bye Levi. Wee nideenge ki bye fanhafɛe pu wari wu tashɔɔɔ ki ni. A Yesu di wu pye: «Taha na feni!» ²⁸A Levi di yanmuyɔ yi beeri yaha wà, na yiri, na daha wu feni.

²⁹Lee kadugo na a Levi di ba yaligee niɛeɛeɛe yàa Yesu mu wu kaban. Fanhafɛe wari shɔɔɔe niɛeɛeɛe ni sipyiɛeɛe piitiilee be pu bi pinne na li ni pu ni. ³⁰A Farizheen ni saliya karamɔɔɔɔ di ganha na wu zɔ yu. A p'i Yesu kalaapiire ti pye: «Naha na yee di li, na gbuu ni fanhafɛe wari shɔɔɔe, ni jurumuyii piitiilee be ni we?» ³¹A Yesu di pu nɔ shɔ na: «Sicuumɔ fee mago nɛ were fɔɔ na we, fo yama fee. ³²Sipyii pimu p'a tii ge, nɛ ta pa di ba pee yiri we, fo jurumuyii, na pu yere pu jurumu wu na.»

Kalaa nivomɔ ni kalaa nile keree

(Macoo 9:14-17; Marika 2:18-22)

³³Sipyii pii ya jo ni Yesu ni, na: «Yohana Batizelipye wo kalaapiire te, ni Farizheen pu wo kalaapiire te, pee ya suun leni teegeɛe niɛeɛeɛe ni, na Kile nɛeri, na ta mu wo kalaapiire t'i li na gbuu.» ³⁴A Yesu di pu nɔ shɔ na: «Ne nɛ ba cenabun poo nɛ wɛ. Yee na já cenabun poo kaafɛe karamu pu suun le, na pu ni

cenabun poo wu yaha shiizhan ya? ³⁵ Ga caya ya wa ma, cenabun poo wu na ba sho pu na. Yee caya yi ba no pu be na suun leni.»

**Ne wo kalaa wu ya yaa na
wuregi kalaale ni we**

(*Macoo 9:16-17; Marika 2:21-22*)

³⁶ A Yesu di le talene le be jo pu mu na: «Wa shishiin da ga fapuno sheengi favonjo na, di dara falege na we. Lee bu bye, favonjo ki nizheenge na gori, favonjo li be da ga be falege ki na we. ³⁷ Wa shishiin di wa da ga duvenfomjo le foroyo nileyi ni we. Lee bu bye, duvenfomjo wu na foroyo yi sheengi, duven wu na wo, foroyo yi be na gyeegei. ³⁸ Ga duvenfomjo ya yaa na le forofoyo ni. ³⁹ Ayiwa, we w'a duven nile gba ge, wee da ga sojo duvenfomjo na we, bani w'a ma jo na: «Nile wu w'a taan.»

**Yesu ya yemu jo
cadeenge ki keree na ge**

(*Macoo 12:1-8; Marika 2:23-28*)

6 Cadeenge ka ni, Yesu bi doroo shinma kereye ya te ni. A wu kalaapiire ti shinma seye ya kon, na yi tuugo pu kadahaa ni, na wee pya wu kun. ² A Farizheen pii di pu pye na: «Kaa lemu ya yaa li pye cadeenge ni we, naha na yee di lee pyi we?»

³ A Yesu di pu pye: «Tuun wemu ni xuugo ya pa saannaa Dawuda ni wu tahama-nohomjo pu ta ge, w'a lemu pye ge, yee sanha lee kalaa ja bada-e ge?»

⁴ W'a je Kile-peenge puga ki ni, buuri we p'a wo na gaan Kile mu ge, na yee buuri juyjo ya lo na li, na ya kan wu tahama-nohomjo pu be mu. Na ta watii bi wee buuri we li ni saraya naha shonrivoo pu ye be we. Ta yee sanha lee kalaa we?»

⁵ A Yesu di pu pye sanha: «Sipya Ja wu je cadeenge ki be Kafjo.»

**Yesu ya na kewaga fojo wa
cuujo cadeenge ka ni**

(*Macoo 12:9-14; Marika 3:1-6*)

⁶ Cadeenge ka be ni Yesu ya je Kile-peenge puga ka ni na sipyii kalaa. Na wa bye wa wu kanige keje ke na waha. ⁷ A saliya karamogoo ni Farizheen pi ganha na Yesu kaseri, na wu wii wu bu da wu na da wu cuujo cadeenge ni, konho pi kapujo ta di wu togo le. ⁸ Ga Yesu bi pu fungonyo ce. Wee tuun wu ni a wu na kewaga fojo wu pye: «Yiri m'a yere sipyii pu niye ni.» A wu yiri na yere. ⁹ A Yesu di pu pye: «Na yi yegee, l'a saha na kasaana pye cadeenge ni laa, na kakuuno pye? Na sipya sho laa, na wu gbo? Leke l'a saha we?» ¹⁰ A wu naha ki le sipyii pu ni, na pu beeri wii ciro, lee kadugo na na wee na wu pye: «Ma keje ki sanha!» A wu ki sanha, a wu keje ki juujo. ¹¹ A pu logoo di yiri xuuni. A pi ganha na puye yegee leke pu da bye Yesu na ge.

**Yesu ya tudunmoo ke
ni shuun naha bulo**

(*Macoo 10:1-4; Marika 3:13-19*)

¹² Cana ka, Yesu ya kari faabobonjo ka na, di zhe Kile jeeeri. A wu shon Kile-jerege ki na. ¹³ Ba jiga k'a mugi we, a wu wu kalaapiire ti yiri. Na ke ni shuun naha bulo pu ni, na pye Tudunmoo. ¹⁴ Pee pu wa me: Simo (a wu wee mege le sanha Pyeeeri), ni wu ceborona Andire, ni Yakuba, ni Yohana, ni Filipe, ni Batelemi, ¹⁵ ni Macoo, ni Tomasi, ni Alife ja Yakuba, ni Simo wemu wu bi bye Zelotilee kurujo ki ni ge, ¹⁶ ni Yakuba ja Zhude, ni Zhuda Isikariyoti, wee w'a Yesu le keje ni.

**Yesu ya sipyii kalaa, na
yama fee cuujo**

(*Macoo 4:23-25*)

¹⁷ A Yesu ni wu tudunmoo pi digi faabobonjo ki na, na no kpeengbho ka

na. Wu kalaapiire ti nijehere ni sipy-ijehemee pu bi bye wà. Pee bi pa na yìri Zhude fiige ki beeri ni, ni Zheruzalemu, ni suumo lóhó ki jò fiige ki kugbóhó, Tiri ni Sidón ni. ¹⁸ Pu bi pa, kónhó pu ba wu jomó logo, wu pu cuuñó. Pii p'a bi kanha jinaa keñe ni ge, pee be ya cuuñó. ¹⁹ Sipyii pu beeri bi wu shaa p'i gbón wu na, bani sefeere ti bi fòro wu ni, na pu beeri cuuñó.

Duba nagoo ni lañi nagoo

(Macoo 5:1-12)

²⁰ Wee tuun wu ni a Yesu di wu kalaapiire ti wii, na jo:

«Yee pii pu ñe la baa fée ge,

yee ñe duba nagoo,

bani Kile saanra ti ñe yee wuuro.

²¹ Xuugo wa yee piimu na nime ge,

yee ñe duba nagoo,

bani yee na ba din!

Yee piimu pu wa mehée suu nime ge,

yee ñe duba nagoo,

bani yee na ba zhehe fundanga keñe ni!

²² Sipyii bu yi kó,

na pu mago wo yi ni, na yi shehele,

na yi mekuuñó yu na bani yi ñe Sipya Ja

wuu,

wee tuun wu ni yi ñe duba nagoo.

²³ «Kee caña ke, yi nahaya na ba daan xuuni, fo na sirani fundanga keñe ni, bani yi saraa w'a pele fugba wu ni. Pu sefeere pu be ya Kile tudunmó pu kanha mu.

²⁴ «Ga yee naafuugbó fée,

bóongó ki wa yee wogo,

bani yee ya yi wo ñañiñe ki ta xó!

²⁵ Yee pii p'a tin yalijenjée na nime ge,

bóongó ki wa yee wogo,

bani xuugo na ba yee ta!

Yee pii p'a zheheni nime ge,

bóongó ki wa yee wogo,

bani yee nahaya na ba danha na mehée suu!

²⁶ Sipyii beeri ba yi mesaanja yu tuun wemu ni,

bóongó ki wa yi mu,

bani lee pelegana li na

pu sefeere ya tudunmó kafiñejuu pu pele!»

Yi peen pu taan yi mu

(Macoo 5:38-48; 7:12)

²⁷ «Ga yee pii pu wa ne jomó pu nuri ge, n'a da yi jo yi mu, yi peen pu taan yi mu! Y'a kasaanja pyi yi kovee na! ²⁸ Y'a duba pyi yi lanjivee mu! Pii p'a yi cogana kolo ge, yi da Kile ñeeri pee mu! ²⁹ Sipya wa bu kadaa ja ma ñibege nigin ni, ke ki be tagi wu mu. Wa bu ma fadegbóhó ló, ma ganha bu wu naha kón ma fadebire be ló na we. ³⁰ Sipyaa sipya w'a yaaga ka ñeeri ma mu ge, wu kan. Wa bu ma yaaga ló, ma ganha bu weefó pye wu ki t'ereñe ma na we. ³¹ Yi funñó wa sipyii p'a keree kiimu pyi yi mu ge, y'a kee shi pyi pu be mu.

³² «Yee ya taan sipyii piimu mu ge, yee bu daan ni pee ye ni, masóñó keke y'i da da lee ni we? Ali jurumupyii be ya taan ni pu taanñinee ni. ³³ Pii p'a kasaanja pyi yi na ge, yi ba kasaanja pyi pee ye na, masóñó keke y'i da da lee ni we? Ali lee jurumupyii be wa byi. ³⁴ Tadaña wa yee na na yaaga ta piimu mu ge, yi ba fónhó leni pee ye na, masóñó keke y'i da da lee ni we? jurumupyii be wa fónhó leni pu kaafée na, kónhó p'i pu wogoo ki shi ta sanha. ³⁵ Ga yi peen pu taan yi mu, yi da kasaanja pyi pu na, yi da fónhó leni pu na yi ganha bu yi funyó yaha yaaga da na pu mu we! Yi na ba kuduun ta, yi na ba bye Kile-gbótabaaga nagoo, bani wee ya jò java fée ni kakuubyii mu. ³⁶ Yi pye ñuñó ñaarivee ma na jo, ba yi To Kile wu ñe ñuñó ñaarivó we.

Yi ganha ba yiye jaagi we!

(Macoo 7:1-5)

³⁷ «Yi ganha ba kiiri kóñ pusamaa na we, kiiri da ba gón yi na we. Yi ganha ba pusamaa jaagi we, yi da ba jaagi we. Yi da sipyii keree yafani pu mu, yi be wo-

goo na ba yafa yi mu. ³⁸Y'a sipyii kaan, Kile be na da yi kaan. Pu na ba yataanga lo na yi wo daanna wu pye, na wu sereŋe sereŋe, na wu soɔsoɔgo, na la fara wu na fo wu na woni, na wee kaan̄a le yi fageŋe ni. Bani yaaga kemu ni yee wa sipyii pu wo daanna wu pyi ge, kee yaaga ke ninuŋi ni yeeŋe pyaa be wo daanna wa da ba bye.»

³⁹A Yesu di talene be jo pu mu na: «Fyen wa na já fyen wa kagaan co ge? Lee bu bye pu shuun wu beeri na do wege ni. ⁴⁰Kalaapire ya pele li kalaato na we, ga kalaapire beeri l'a kalaa xuuni ge, lee na ba bye ba li kalaato wu je we.

⁴¹«Kagaanra le li wa mu ceboro wu nii ni ge, naha na mu di lee wii, na ta puga tinbara di je muye pyaa nii ni, mu di ya lee naa-i we? ⁴²Dii mu da já ma ceboro pye: «Na ceboro, kagaanra le li wa ma nii li ni ge, yere di li wolo.» Na ta mu di ya puga tinbara le naa maye wuu li ni-i we? Shuun shuun jowoo de, fenhe puga tinbara le wolo maye pyaa nii le ni. Lee bu bye ma na já na xuuni, na kagaanra li wolo ma ceboro wu nii li ni.

Ki yaseŋe feni p'a tige ceni

(Macoo 7:16-20; 12:33-35)

⁴³«Tisaan̄a ya yaseŋe niguuŋo pyi we, tikuuŋo ya yaseŋe nizaan̄a pyi we. ⁴⁴Tiye beeri wa jeni yi yaseŋe feni. Sipya da ga nitoroŋo kon xhuyo tige na we; sipya di wa da ga erezen|erezen tige kon xhutɔnyo tige na we. ⁴⁵Sipyisaama w'a yasaaya kilee na yeege wu yasaaya tayahana ni; sipyikuuŋo di yakuuyo kilee na yeege ki yakuuyo tayahana ni. Bani lemu l'a sipya zo we ji ge, lee l'a foro wu jo ke ni.

Piyeye shuun keree

(Macoo 7:24-27)

⁴⁶«Naha na y'i na pyi «Kafoo, Kafoo» na ta le n'a yu ge, y'i wa lee pyi-i we? ⁴⁷Sipyaa sipya w'a pa ne mu, na ne jomɔ

pu nuri, na pu koo jaari ge; wee na já weefoo taanna ni kaa lemu ni ge, n'a da lee she yi na. ⁴⁸W'a foro piyeye konvoo wa feni, wemu ya niŋe ki tugi na cogi fo na she no faaga na ge, na puga ki jidaa li teŋe faaya juŋo ni, na puga ki yereŋe yee juŋo ni. Ba lɔho k'a pa jehe we, a gba wu ji, na seri. A lofomɔ pu ba guu puga ki na, ga pu ya já ki jehe we, bani ki bi yereŋe jo. ⁴⁹Ga wemu ba ne jomɔ pu nuri, wufoo di ya pu koo jaari we, weefoo ya foro ná wa feni, wemu ya wu puga yereŋe niŋe na, wu ya jidaa tugi ki na-e ge. Gba lɔho k'a pa no kee puga ki na tuun wemu ni ge, a k'i gurulo taapile ni. A kee puga ki togana di golo.»

Yesu ya Orome sɔrsii juŋofoo wa wo kapyebye cuuŋo

(Macoo 8:5-13)

7 Ba Yesu ya pee jomɔ pu beeri jo xo sipyii pu mu we, na je Kaperinɔmo kulo li ni. ²Sɔrsii juŋofoo wa bye wà, wu kapyebye wemu kaa li bi dan wu ni xuuni ge, wee bi cuuŋo we, wu bi zhaa di xhuu. ³Ba wee juŋofoo w'a Yesu kaa logo we, na Yawutuu nabeleye ya tun pu she Yesu jeeri na wu pa wu kapyebye wu cuuŋo. ⁴A p'i no Yesu yiri, na yi jo wu mu. Na guri na wu jeeri xuuni na: «Ma bu lee pye we ná we mu, w'a yaa ni lee ni, ⁵bani wee shi wu kaa ya dan wu ni, wee w'a wee Kile-peŋe puga ki yereŋe.» ⁶A Yesu di gari ni pu ni.

Ba w'a teŋe sɔrsii juŋofoo wu puga ki na we, a wee di wu naniinee pii tun pu she wu pye: «Kafoo, ma ganha da maye kanha we, bani ne yaa mu wu je ne puga we. ⁷Lee wuu na ne wu she mu yiri, ne naye ta ne cere lee be ni. Ga jomɔe ni gin ye jo, konho na kapyebye wu juuŋo. ⁸Bani juŋofee pii wo fanha konho ni ne je, sɔrsii pii di je ne be mu. Ne bu wee wa pye: «She!» W'a gari. Ne bu wa be pye: «Pa!» Wee be na ba. Ne bu na kapyebye wu pye: «Le pye!» W'a lee pye.»

⁹Ba p'a she tee tuduro ti jo Yesu mu tuun wemu ni we, a lee di wu fo. Sipyiire ti t'a bi taha wu feni ge, a wu nmahana jeri pee shizhaa na pu pye: «N'a da yi jo yi mu, ne sanha we wo n'a daa wu tuugo ja sipya wa shishiin mu we, ali Izirayeli fiige ki be ni we.» ¹⁰Ba tudunmoo p'a kuri kari pu jurofo wu puga we, a p'i she kapyebye wu ni juunjo ta wa.

Yesu ya naxhugoshɔ wa ja nixhugo je

¹¹Lee nibyexhoo na a Yesu di gari kulo la ni lee mege je Nayini. A wu kalaapiire te, ni sipyiire t'i gari ni wu ni. ¹²Ba p'a teenge kulo li tajege ki na we, a p'i jiri sipyii pii na, pu na gaanji ni na wa nixhugo ni faya ni. Wee ye nigin w'a bye wu nu mu. Wu nu wu be di bye naxhugoshɔ. Kanha ki sipyii nijehemee pu bi foro pinne ni wee cee wu ni, na se gbo wu taleje ni. ¹³Kafoo ya wee cee wu ja tuun wemu ni ge, a wu njinaara di je wu ni. A wu wu pye: «Ma ganha ba mee suu we!»

¹⁴A wu fulo pu na, na wu keje taha karaya yi na, a gbo wu lovee p'i yere. A Yesu di jo: «Nani we, ne w'a ma pye mu, yiri!» ¹⁵A wu yiri tiin na jomoo jo kon. A Yesu di wu kan wu nu wu mu.

¹⁶A sipyii pu beeri di fya, a p'i ganha na Kile soni na: «Kile tudunmoo nigbo w'a wuye she wu ni je ni. Kile w'a pa wu sipyii pu tege.» ¹⁷Le Yesu ya pye ge, a lee kaa di jaaga Yawutuu fiige ke, ni ki kabanugo kulogoo ki beeri ni.

Yesu labye w'a li shee na Shɔvɔɔ wu je wii

(Macao 11:2-19)

¹⁸Yesu ya keree kiimu beeri pye ge, a Yohana wo kalaapiire t'i she kee beeri paari wu mu, a wu pu shuun wa yiri, ¹⁹na pu tun she Kafoo mu, pu wu yege na: «P'a Shɔvɔɔ wemu kaa jo na wu na ba

ba ge, mu wu wa laa, ta wu watii jaha wii?»

²⁰Ba p'a no Yesu yiri tuun wemu ni we, na wu pye: «Yohana Batizelipye w'a we tun pa na we pu pa ma yege na: «P'a Shɔvɔɔ wemu kaa jo na wu na ba ba ge, mu wu wa laa, ta wu watii jaha wii?»»

²¹Taapile ni a Yesu di sipyijehemee yama ni pu kanhama keree xɔ, na jinaa kori yeege pii ni, na fyenmee nijehemee nii mugi. ²²Lee kadugo na a wu Yohana wo tudunmoo pu jo shɔ na: «Y'a lemu ja, na lemu logo ge, yi she lee paari Yohana mu na: Fyenmee wa naa, faanaa di paari, togo fee di juunjo, tudunmoo di nuri, xuu di jeni, Kile Jozaama p'i yu la baa fee mu. ²³Sipya wemu juunjo ya kyeegi ne na we, weefoo je duba pya!»

²⁴Ba Yohana wo tudunmoo p'a kari we, a Yesu di jo kon na yu ni sipyiire ti ni Yohana shizhaa na na: «Naha yee d'a she wii siwaga ki ni we? Kafeege ya wahagaanra lemu jeri ge, lere ya? ²⁵Wee tuun wu ni yee d'a she jaha wii we? Fazaaya foo ge? Ga piimu p'a fazaaya leni, na yalijenge li ge, pee ya daa saanaa piyeye ni. ²⁶Yee d'a she jaha wii we? Kile tudunmoo ge? Uun, n'a da yi jo yi mu jo ali w'a pele Kile tudunmoo na. ²⁷Bani l'a ka Kile Kafila wu ni wu shizhaa na na:

«Li wii, n'a na tudunmoo we tun ma jahagbaa na

wu ma koo li ya yaaha ma jaha na.»**

²⁸N'a da yi jo yi mu jo sipya wa shishiin sanha se Adama nagoo ni wemu w'a pele Yohana na we, Ga lee be na Kile saana ti wo sipyii pu beeri wo nifenhene ya pele wu na.»

²⁹Sipyii pii p'a wu jomoo pu logo ge, ni fanhafee wari shoveefanhafee wari shɔvɔɔ, a pee di li she na fiinje na Kile ya tii, pee bi batize Yohana mu. ³⁰Ga Farizheen ni saliya karamogoo ya she

**7:27 Malaki 3:1

Kile wo ɲameɛ li ni puyɛ pyaa shizhaa na, pu ya ta soɔ na batize Yohana mu we.

³¹ A Yesu di jo sanha na: «Nɛ na já nɲaa wo sipyii pii taanna ni jɔɔ yɛ ni wɛ? Jɔɔ yɛ feni pu d'a foro wɛ? ³² P'a foro nɔhɔpiire ta feni temu t'a tiin pinnege kpɛenge na, na ti mujonɔɔ yaha nɔ tiyɛ na ge na: «Wɛɛ ya faangaa wi yee mu yee di ya ta xɔnhɔ wɛ. Lee kadugo na a wɛɛ di yamehɛɛ su yee mu yee di ya ta mehɛɛ su wɛ.»

³³ Bani Yohana Batizelipye ya pa; wu bi yalijenɛɛ li we, wu bi duvɛn gbuu we, a yee di jo: «Jina wu ɲɛ wu ni.» ³⁴ A Sipya Ja wu ba, na ganha na li na gbuu, a yee di jo na: «Lɛnehɛɛ fɔɔ ni gba fɔɔ wu ɲɛ wɛ ná wɛ. Fanhafɛɛ wari shɔvɛɛ ni jurumupyii pii be wo nɲanii wu ɲɛ wii.» ³⁵ Ga Kile wo koo li ɲaarivɛɛ pu beɛri ya kɲanii kan Kile wo fungɔngɔ fɛɛɛ ti mu.»

Dɔdɔshɔ wa wo jurumu ya yafa wu mu

³⁶ Cana ka, Farizhen|Farizheen wa ya pa Yesu ɲɛɛri na wu she li wu yíri. A Yesu di gari wee puga. A p'i ba ɲɔ kɔn na li. ³⁷ Lee di dɔdɔshɔ wa ta lee kulo li ni. Ba w'a yi logo tuun wemu ni na Yesu ya li wee ná wu puga wɛ, a wu gari wà ni lasikoli gboro la ni. ³⁸ A wu mesuwo di ba doro Yesu kadugo yíri, na she yere na saha ni wu tɔɔɔ yɛ ni, na Yesu tɔɔɔ yi fyenmi ni ɲɛsinme ni, na wu puzhiire taga pee jɔɔɔ, na ganha na wu tɔɔɔ yi taala taala ni taanɲɛɛge ni, na lasikoli wu wo yi na.

³⁹ Farizhen we w'a bi Yesu yiri yalige ki na ge, ba wee ya lee ɲa wɛ na jo wuyɛ funɲɔ ni na: «We ná we da bi bye Kile tudunmɔ, we cee we w'a kpɔn wu na ge, wu bi da li cɛ na dɔdɔshɔ wu ɲɛ wii.»

⁴⁰ Wee tuun wu ni a Yesu di jomɔ pu lɔ na jo: «Simɔ, la wa nɛ mu na jo ma mu.» A Simɔ di wu ɲɔ shɔ na: «Karamɔɔ, li jo.» ⁴¹ A Yesu di jo: «Fooleme wa fɔhɔɔ bye sipyii shuun na, wu wari kabɔfonɔɔ

kelee gbarashuun ni kaguro (w 75.000) shishiin bye wa na, wu wari kabɔfonɔɔ gbarashuun di xhuu kaguro (w 7.500) shishiin di bye shuun wo wu na. ⁴² Ba ma na jo se bye pu ni pu wu ta kan wɛ, lee funɲɔ ni, a wu pu beshuun wu fɔhɔɔ ki yaha pu na. Nɛ jo, we ná we kaa na daan weke ni xuuni pu shuun wu ni wɛ?» ⁴³ A Simɔ di wu ɲɔ shɔ na: «Nɛ giin jo w'a nɲɛhɛme wu yaha weke na ge.» A Yesu di wu pye: «M'a can jo.»

⁴⁴ Lee kadugo na a Yesu di ɲmahana ɲɛri cee wu shizhaa na Simɔ pye: «M'a we cee we ɲaa ge? Nɛ jé mu puga, mu ya tɔɔɔ je lɔhɔ kan nɛ mu we, ga we ya nɛ tɔɔɔ fyenmi ni ɲɛsinme ni, na pee jɔɔɔ ni wu ɲuzhiire ni. ⁴⁵ Mu ya ta nɛ shaari ni taanɲɛɛge ni ba l'a tee na byi ni ɲɔɔɔɔɔɔ ni we. Ga nɛ di jé naha ge, taanɲɛɛge ni we cee we ya nɛ co, bani nɛ di jé ge, wu ɲɛ na nɛ tɔɔɔ taala taala. ⁴⁶ Mu ya ta sinme wo nɛ ɲunɲɔ ni we, ga wee ya pɛɛwa lasikoli wo nɛ tɔɔɔ na. ⁴⁷ Lee na n'a da yi jo yi mu, we cee we taanɲɛɛge nigbɔhɔ k'a li sheɛ na wu jurumu wu ni wu ɲɛhe beɛri ya yafa wu mu. Ga yafa bu bye wu ya pye sipya wemu mu jurumu nɲɛhɛme ɲunɲɔ tãan wɛ, weefɔɔ taanɲɛɛge na jɛɛ.»

⁴⁸ Wee tuun wu ni a Yesu di cee wu pye: «Ma jurumu w'a yafa ma mu.» ⁴⁹ A wu lipii p'i ɲɔ kɔn na yu puyɛ funyɔ ni na: «Jɔɔɔ wu ɲɛ we, w'i sipyii jurumu yafani pu mu wɛ?» ⁵⁰ A Yesu di wee cee wu pye: «Ma n'a daa w'a ma shɔ. Ta se ɲapiɲɛ na!»

Cèe pii ya taha Yesu feni

8 Kii keree kii kadugo na, Yesu bi kugbɔhɔɔ ni kupiire ɲaari, na Kile saanra ti Jozaama pu yɛɛ li pyi. Wu kalaapiire kɛ ni shuun wu bye ni wu ni, ² ni cèe pii bɛ. Wu bi pee cèe pu cuunɲɔ, na jinaa bɛ kɔri yeege pii ni pu ni. Cee nigin wa mɛge ki bye na Mariyama, pu bi wee yiri na Magadala sheen Mariyama,

jinaa gbarashuun wu bi foro wee ni.
³Wa mege je na Zhane, wee bye Kuza wo sho. Kuza bi bye saannaa Herodi wo koomo pu fanhafoo wa. Suzani, ni cee nijeheme piitiilee be bye wa. Pee beeri bi Yesu ni wu kalaapiire ti teri ni pu keje yaaya ni.

Talene lemu l'a jo nuguro ta shizhaa na ge

(Macoo 13:1-9; Marika 4:1-9)

⁴Sipyii pu bi yiri kulogoo ki beeri ni na se Yesu yiri. Sipyiire t'a pa binne wu taan tuun wemu ni ge, a Yesu di le talene le jo pu mu na: ⁵«Caŋa ka na wa ya foro na kari wu tege ni di zhe wu alikama shi wa fene shi wagana na. Na wu yaha wu na wee nuguzhi wu waa, a wu nuguro ta di do koo ni tege ki jo na. A sipyii di tee tanhana tanhana, a shazheere di tee jo. ⁶A nuguro ta di do faaga juŋo ni pojehere di bye wa we. Ba t'a fin xo we, na waha, bani jime bye wa we. ⁷A nuguro ta di do xhuyo niŋe ni. A ti ni xhuyo y'i ganha na legi; a y'i ba ti co, na ti li. ⁸A nuguro ta di do niŋe na. A t'i fin, na le, na pya le, na ti tehee xhuu nigin (100) pye.»

Ba Yesu ya pee jomɔ pu jo we, na seŋe na: «Wemu na logo ge, wu logo de!»

Yesu talenge ki kajuu juŋo

(Macoo 13:10-17; Marika 4:10-12)

⁹A wu kalaapiire t'i wu yege na: «Le talene le kori je dii we?» ¹⁰A wu pu pye: «Na Kile saanra ti wo ŋmohoro ti ce, yee mu lee ya kan. Ga sipyii pusamaa kunni, ti keree ki beeri w'a pu mu talenge ni, konho:

«Pu da wii,
 ga p'i ganha ba yaaga jaa we.
 P'i da niwegee shaan,
 p'i ganha ba yi jaha ceni we.»^{††}

Yesu ya nuguro ti wo talene li kori jo
 (Macoo 13:18-23; Marika 4:13-20)

¹¹«Lee talene li kori we: Nuguzhi we, wee je Kile jomɔ. ¹²Pii je ba koo jo je we, ba pee ya pe jomɔ pe logo we, Shi-taanni na ba pu wolo pu funyo ni, konho pu ganha da, p'i sho we. ¹³Faaga wuu pu je piimu p'a jomɔ pu logo, na pu co ni fundanga ni ge. Ga nire di je pu na we, p'a da ye jere ye funjo ni. Nɔwuuro bu pu ta p'a n'a daa wu yaha. ¹⁴Xhuyo niŋe wuu pu je piimu ge, pee na pe jomɔ pe logo. Ga ke konjo ke wo funzhakeree, ni naafuu keree, ni xonhoro keree, na pu conri, fo pu da le we. ¹⁵Nijeje wuu pu je piimu ge, pee na pe jomɔ pe logo, na pu co see na ni zosaama ni, na gori yaha pee jomɔ pe na, fo na nagoo pye.

Talene le l'a jo sokinna shizhaa na ge
 (Marika 4:21-25)

¹⁶«Wa shishiin ya sokinna leni wu yaaga shigile wu juŋo ni, kelee w'i wu le karaga noko ni we. Ga yaaga juŋo ni wu da wu taha, konho wu da kpeenge yeege puga ki jeeve pu mu. ¹⁷Bani kanmohoro la shishiin wa lemu da ba je we. Ŋmohoro ta shishiin wa temu da ba foro kpeenge na we. ¹⁸Lee wuu na yi kasege ta yi kafila logogaŋa na, bani la je wemu mu ge, la na ba gan wee mu. Ga la je wemu mu we, w'a giin na nifenhafenhene lemu be li je wu mu ge, lee be na zho wu na.»

Jogo ye pu je Yesu nu ni wu cebooloo we?

(Macoo 12:46-50; Marika 3:31-35)

¹⁹Yesu nu ni wu ceboronamaa ya kari Yesu yiri, ga pu ya ja gbara wu na sipyii pu keje ni we. ²⁰A wa di yi jo wu mu na: «Ma nu we ni ma ceboronamaa pu niyereye yi wa kpeenge ke na, pu funjo ki wa p'i ma ja.» ²¹Ga, a Yesu di jo: «Pii

p'a Kile jomɔ pu nuri, na pu koro ɲaari ge, pee pu ɲɛ nɛ nu ni nɛ ceboronamaa.»

Yesu ya kafɛɛgbɔhɔ ka yereɲɛ

(Macoo 8:23; Marika 4:35-41)

²² Caɲa ka, Yesu ya wu kalaapiire ti pye: «Wù she gba wu kadugo.» A p'i jé kɔrɔɔ ka ni na gaanɲi. ²³ Na pu yaha pu gaanɲi, a Yesu di ɲmunɔ. A kafɛɛge ka di yiri lɔhɔ ki ɲunɔ ni. A kɔrɔɔ k'i ganha na zhaa di ɲii lɔhɔ na, fo pu na zhaa di mini.

²⁴ Wee tuun wu ni a wu kalaapiire t'i fulo wu na na wu ɲɛ, na wu pye: «Karamɔɔ, Karamɔɔ, wù na da gori lɔhɔ ni!» A wu yiri, na sele kafɛɛge ke ni lokuruyo yi na; a kafɛɛge ke ni lokuruyo yi be di yere. A tunmɔ p'i yere. ²⁵ A wu wu kalaapiire ti pye: «Mii yee wo n'a daa wu wa wɛ?» A l'i bye pu fyaara wuu mu kakanhana, a p'i ganha na puyɛ pyi: «We ná wɛ d'a sii jɔɔ, fo wu na yu ni kafɛɛge ni lɔhɔ ni, y'i wu ɲɔmɛɛ conɪ wɛ?»

Yesu ya jinaa kɔri yeege ná wa ni

(Macoo 8:28-34; Marika 5:1-20)

²⁶ A Yesu ni wu kalaapiire t'i nɔ Gerasa fiige ki ni, kabanugo kulo la ni. Kee ɲɛ gba wu kadugo na saha ni Galile fiige ki ni. ²⁷ Ba Yesu ya foro kɔrɔɔ ki ni wɛ, a ná wa di ba wu ɲunɔ círi, kulo li shen wa. Jinaa pu bye wu ni. Fo taatuunnɔ ni wu bi gbara w'a fàya leni wɛ, wu bi goroo puga wɛ. Wu tateɛnge ki bye faxhuu wɛ. ²⁸ Ba w'a Yesu ɲa wɛ, na mujuugbɔ la wá, na nuguro sin Yesu fɛɛ ni, na jo ni mujuugbɔ ni na: «Naha m'a zhaa nɛ feni wɛ, Kile-gbɔtabaaga Ja Yesu? N'a ma ɲɛɛri, ma ganha bu na kanha wɛ!» ²⁹ W'a yee jo, bani Yesu bi jina wu pye na wu foro wee ná wu ni. Jina wu bu yiri wu feni tuun wemu ni, sipyii na wu keme pɔ ni tɔɔrɔ shɔnhɔɔ ni, na biriye le wu tɔɔɔ na, kɔnhɔ pu da wu kaseri. Ga w'a tee pɔɔrɔ ti beeri kɔn. Jina wu bi ma wu kɔri kari sipɔɲɔ ni.

³⁰ A Yesu di wu yege na: «Dii mu mege di ɲɛ wɛ?» A wu jo: «Nɛ mege ɲɛ «Wèè Ya Nɛhe,» bani jinaa ɲiɲehemɛɛ pu bi jé wu ni. ³¹ A pee jinaa p'i Yesu ɲɛɛri xuuni na wu ganha bu pu yaha gari kakara wecogonɔ tehene baa wogo ki ni wɛ.

³² Lee bi shaagbaga ɲijeɲɛ ka ta ki na naha yaɲa ki kabanugo. A jinaa p'i Yesu ɲɛɛri na wu sɔɔ p'i she jé pee shaalaa pu ni. A wu sɔɔ. ³³ Wee tuun wu ni a jinaa p'i foro ná wu ni, na she jé pee shaalaa pu ni. A shaagbaga k'i gburogi, na digi yaɲa gologoloyo yi ni, na jé gba lɔhɔ ki ni, na xhu wà.

³⁴ Ba shaanahamaa p'a lee ɲa tapyege ni wɛ, a p'i baa kari na she yee paari kanha ki ni, ni sitiinmɛɛ pu mu. ³⁵ A sipyii p'i foro na she lee nibyii li wii. Ba p'a nɔ Yesu tàan wɛ, na wee ná wu ɲa, jinaa pu bi foro wu ni. Wu nidɛenge di ɲɛ Yesu fɛɛ ni, fàya yi bye wu na, wu d'a cuunɔ. A p'i fya. ³⁶ Ná jinaa wo w'a cuunɔ piimu nii na ge, a pee di kii keree kii beeri paari pu mu. ³⁷ Wee tuun wu ni a Gerasa sheɛn pu beeri di Yesu ɲɛɛri na wu laha pu wo ɲiɲɛ ki na, bani pu bi fya xuuni. A Yesu di jé kɔrɔɔ ki ni, na laha pu wo ɲiɲɛ ki na.

³⁸ Yesu nigariwo jinaa p'a foro ná wemu ni ge, a wee di wu ɲɛɛri na wu bi da já binne ni wu ni. Ga, a Yesu di wu kurunɔ, na jo: ³⁹ «Kuri m'a se puga, Kile ya kagbɔhɔɔ kiimu beeri pye ma mu ge, m'a she kee paari.» Yesu ya kagbɔhɔɔ kiimu beeri pye wu mu ge, a wu gari na she kee keree ki paari kulo li beeri ni.

Yesu ya cee wa cuunɔ, na Zhayirusi poro nixhugo ɲɛ

(Macoo 9:18-26; Marika 5:21-43)

⁴⁰ Ba Yesu ya kuri pa na yiri gba wu kadugo wɛ, a wu ba wu daan sipyii pu beeri ni, bani pu beeri bi wu sigee. ⁴¹ Lee bi ná wa ta wà, wu mege ɲɛ na Zhayirusi, wee wu bye wee xuu wu wo Kile-ɲɛɲɛ puga ɲunɔfɔɔ. A wee di ba nuguro sin

Yesu fɛɛ ni, na wu jɛɛri xuuni na wu she wu puga, ⁴²bani fuceɛɛ nigin ye li bye wu mu, li shi wu bye yee ke ni shuun. Lee li bi zhaa di xhuu.

Ba Yesu ya gaaji wà wɛ, a sipyiire t'i wu kuuri, na wu cɔnri. ⁴³Lee bi cee wa be ta wà shishan na woni wu feni fo yee ke ni shuun. Wu bi wu keɛɛ yara beeri kan wɛbyii mu, ga wa shishiin ya já wu cuuɗɔ we. ⁴⁴A wu fulo Yesu na wu kadugo yíri, na ba gbɔn wu fadegeɛ na. Taapile ni a wu shishan p'i yere. ⁴⁵A Yesu di jo: «Jɔgɔ w'a kpɔn ne na we?» Ba pu beeri ya yu pee be we, a Pyɛeri di jo: «Karamɔgɔ, sipyii p'a mu cɔnri xuuni de!» ⁴⁶Ga, a Yesu di jo: «Sipya wa w'a kpɔn ne na, bani ne li cɛ na sefɛɛɛ ta t'a foro na ni.» ⁴⁷Ba wee cee w'a li ja na li da já ɗmɔhɔ nige we, a wu ganha na fuguri, na ba nuguro sin Yesu fɛɛ ni. Lemu l'a wu pye w'a kpɔn Yesu na, ni w'a cuuɗɔ taapile ni cuuɗɔgana lemu na ge, a wu yee paari wu mu sipyii pu beeri nii na. ⁴⁸A Yesu di wu pye: «Na poro, ma n'a daa w'a ma cuuɗɔ. Ta se janiɛ na!»

⁴⁹Na Yesu yaha pee jomɔ pu na, a tudunmɔ wa di ba na yiri Kile-pɛɛɛɛ puga juɗɔfɔ wu kaban, na ba wee pye na: «Ma poro fuceɛɛɛ l'a xu. Ma ganha bu navunɗɔ pele nige Karamɔgɔ wu na wɛ.» ⁵⁰Ga ba Yesu ya yee logo we, na Zhayirusi pye: «Ma ganha bu fya we; dà ye, ma poro wu na juuɗɔ.»

⁵¹Ba Yesu ya she nɔ Zhayirusi kaban we, wu ya sɔɔ wa shishiin wu jé ni wu ni puga ki ni we, fo Pyɛeri, ni Yohana, ni Yakuba, ni pya wu nu ni wu to. ⁵²Lee di sipyii pu beeri ta pu na yamehɛɛ suu na xhuulo. A Yesu di jo: «Yi ganha ba mehɛɛ suu wɛ, bani pya wu ya ta xu we, w'a ɗmunɔɔ.»

⁵³A p'i ganha na wu la wo, bani pu bi li cɛ na w'a xu xɔ. ⁵⁴Ga, a Yesu di wu

co keɛɛ ke na, na jo ni mujuugbɔɔ ni na: «Pya we, yiri!» ⁵⁵A wu muna l'i guri pa wu mu. Taapile ni a wu yiri tiin. A Yesu di jo na pu yalige kan wu mu. ⁵⁶A l'i bye kakanhana pya wu sefɛɛ pu mu fo xuuni. Ga, a Yesu di yi jo waha pu mu na pu ganha lee nibyii le jo wa shishiin mu wɛ.

Yesu ya wu kalaapiire ke ni shuun wu tun

(Macao 10:5-15; Marika 6:7-13)

9 Yesu ya wu kalaapiire ke ni shuun wu yiri, na sefɛɛɛ ni fanha kan pu mu jinaa beeri na, pu da yama be xuu. ²Lee kadugo na a wu pu tun pu she Kile saanra ti yere pye, p'i yama fɛɛ cuuɗɔ. ³A wu pu pye: «Yi nigariwuu ganha bu yaaga lɔ yi keɛɛ ni we, kagaanga be we, kushɛyaaga be we, yalige yaaga be we, wari be we. Wa shishiin ganha da fadeɛɛ shuun lɔ we. ⁴Yi bu jé puga beeri ni, y'i diin wà fo yi kariduun bu she nɔ. ⁵Xuu wa sheen bu zhe pu da yi tirige we, yi ba fòro lee kulo li ni, y'i yi tɔɔɔ gbazhenhe jahara wo wà, lee na ba bye seeri kaa pu feni.» ⁶A kalaapiire t'i gari. A p'i Kile wo Jozaama pu jo toro kulogoo ki beeri ni, na yama fɛɛ pu cuuɗɔ teɛɛ yi beeri ni.

Herɔdi hakili ya wuregi

(Macao 14:1-12; Marika 6:14-29)

⁷Ba gbafeneɛɛɛ Herɔdi ya kii kapyegeɛ kii beeri kaa logo tuun wemu ni we, a wu hakili di wuregi, bani sipyii pii ya jo na: «Yohana Batizelipye w'a je na foro xu ni.» ⁸A pii di jo: «Kile tudunmɔɔ Eli w'a kuri pa.» A pii be di jo: «Wa w'a je na foro xu ni taashiine li wo Kile tudunmɔɔ pu ni.» ⁹Ga, a Herɔdi di jo: «Ne Yohana juɗɔ kan p'a kɔn. Ayiwa, di wa kii keree kii nuri wemu shizhaa na ge, wee je jɔgɔ wɛ?» A wu ganha na li shaa wu Yesu ja.

**Yesu ya yalige kan sipyii
kabɔfoŋɔɔ kaguro mu**

(*Macoo 14:13-21; Marika
6:30-44; Yohana 6:1-14*)

¹⁰ A Tudunmɔɔ p'i guri pa Yesu y'iri, na ba pu kapyegge ki beeri paari wu mu. A Yesu di gari ni pu ni pu ye na, na she nɔ kulo la nɔ na, lee mege ne na Betisayida. ¹¹ Ba sipyiiire t'a pa li ce tuun wemu ni we, na daha wu feni. A Yesu di pu co xuni, na baari pu mu Kile wo saanra|Kile saanra ti keree na. Piimu mago bye sicu-umɔ na ge, a wu pee cuuŋɔ.

¹² Ba caŋa k'a nɔ kɔn na diri we, a kalaapiire ke ni shuun wu fulo Yesu na, na wu pye: «Sipyiiire ti yaha, kɔnhɔ p'i she wu tɔan kulogoo ni sige buguro te na, p'i she yalige ni tashɔnyɔ sha wà, bani sipoŋɔ ni wèe ne naha.» ¹³ Ga, a Yesu di pu pye: «Yiye pyaa ki yalige kan pu mu.» A p'i jo: «Yaaga ne wèe mu bu-uri nuyɔ kaguro ni fyaa shuun ye kadugo na we, fo ma la bi ne wu she yalige sho pii sipyii pii beeri mu.» ¹⁴ Pu bi namaa kabɔfoŋɔɔ kaguro (5.000) shi tɔɔ pèe ni.

A Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Yi pu teŋe kelee kaguro kaguro (50) shishiin.» ¹⁵ A p'i li pye mu na sipyiiire ti beeri teŋe lee teŋegana li na. ¹⁶ A Yesu di yee bu-uri nuyɔ kaguro we ni fyaa shuun wu lɔ, na naha ke yirige fugba we ni, na baraga taha Kile na. A wu xhɔ na yi kegi kegi na kan kalaapiire ti mu, na pu yee yereŋe sipyii pu tɔan. ¹⁷ A pu beeri di li na din. Yalige kemu k'a kori ge, a p'i kee saŋa keme fo na saganɔa ke ni shuun ji.

**Pyeeeri ya yere li na
na Kirisa wu ne Yesu**

(*Macoo 16:13-19; Marika 8:27-29*)

¹⁸ Caŋa ka, na Yesu yaha Kile-ŋerege na wu ye, wu kalaapiire ti bye wu kabanugo na. A Yesu di pu pye: «Sipyii pu wa yu na jɔɔ ne ne we?» ¹⁹ A p'i wu nɔ sho na: «Pii wa yu na Yohana Ba-

tizelipye, pii di yu na Kile tudunmɔɔ Eli, pii be di yu sanha na taashiine li wo Kile tudunmɔɔ wa w'a ne na foro xu ni.»

²⁰ A Yesu di pu yege na: «Ga yee do, yeeye pyaa ki mu ne di ne jɔɔ we?» A Pyeeri di wu pye: «Kile ya Kirisa wemu naha bulo ge, wee mu ne.»

Yesu ya jo wu xu ni wu ne wu keree na

(*Macoo 16:20-28; Marika 8:30-9:1*)

²¹ A Yesu di yi waha pu mu na pu ganha yee jo wa shishiin be mu we. ²² A Yesu di jo sanha na: «Li waha l'i waha, fo Sipya Ja bu ganha xuni. Nɔhɔlee, ni saraya naha shɔɔnriverɔe nuyɔfɔe|saraya naha shɔɔnriverɔe nuyɔfɔɔ, ni saliya karamɔgɔɔɔ na ba zhe wu ni. Pu na ba wu gbo, wu caxhugo caŋa taanri wogo wu na ba ne.»

²³ Lee kadugo na a wu yi jo pu beeri mu na: «Wa funŋɔ bi ne wu binne ni na ni, wu she wuye ni, jiga beeri wu wu korikoritige ki lɔ taha na feni. ²⁴ Bani sipya we w'a giin wu wuye pile munaa nuyɔ wolo niŋaa ge, wee na ba buun wu munaa ni jiga na. Ga we w'a bɔnri wu munaa ni niŋaa ne wuu na ge, wee wu da ba wu munaa nuyɔ wolo jiga na. ²⁵ L'a naha nɔ sipya na wu koŋɔ yaŋmuyɔ beeri ta, wu ba buun wuye pile munaa ni, wu gyeegi we? ²⁶ Lee wuu na sipyaa sipya w'a shiige le wuye ni, na bye wu ya ne ni na jomɔ pu kaa yu sipyii mu-i ge, Sipya Ja wu ba ba tuun wemu ni ni wuye pyaa nɔɔɔ wu ni, ni wu To Kile wo we, ni fefeere melekɔe pu wo we, wu be na ba shiige le wuye ni weefɔɔ shizhaa na. ²⁷ Can na n'a da yi jo yi mu, sipyii pii pu wa naha ge, pii wa da xhuu pu ni bada na ta pu ya Kile wo saanra|Kile saanra te ja we.»

Yesu newiine l'a neri

(*Macoo 17:1-8; Marika 9:2-8*)

²⁸ Pe jomɔ pe ya jo cabyaa gbarataanri shishiin, a Yesu di gari ni Pyeeri, ni

Yohana, ni Yakuba ni faaboboŋo ka fugba ni, kɔnhɔ p'i she Kile jɛeri. ²⁹ Na wu yaha jerege ki na, a wu jɛwiine l'i jeri, a wu faya y'i fiinje, na jɛ. ³⁰ Taapile ni a p'i namaa shuun wa ja pee na yu ni Yesu ni, pee bye Musa ni Eli. ³¹ P'a puyɛ she ni nɔɔrɔgbɔ ni. Yesu na ba wu labye wu jɔ fa, na xhu xugana lemu na Zheruzalemu ni ge, pu bi yu ni wu ni kee keree kii na. ³² Lee bi ɣmunɔgbɔ ta p'a Pyɛeri ni wu kaafɛɛ pu shan. Ga ba p'a jɛ wɛ, na Yesu ni pee namaa shuun wu nɔɔrɔ wuu ja. ³³ Tuun wemu ni pee namaa p'a laha Yesu taan ge, a Pyɛeri di wu pye: «Wù Karamɔɔ, wèe bu gori naha, lee ya jɔ xuuni de. Wù buguloo taanri yereje, mu wo nigin, Musa wo nigin ni Eli wo nigin.» Ye wu bi yu ge, wu ya yi cɛ wɛ.

³⁴ Na wu yaha pee jomɔ pu na, a jahana ka di ba pu tɔ. Kalaapiire ti nijewuu kee jahana ki ni, a p'i fya. ³⁵ A mujuu la di foro kee jahana ki ni na: «Nɛ jidaan Ja wu jɛ wɛ. Nɛ w'a wu shɔɔnri lɔ. Y'a wu nijoyo nuri!» ³⁶ Ba lee mujuu l'a foro wɛ, a p'i Yesu ta wu ye. A kalaapiire t'i cari, pu ya pu kanagaa ki paari sipya wa shishiin mu wee tuun wu ni wɛ.

Yesu ya pya wa cuuŋɔ jina bye wemu ni ge

(Macoo 17:14-18; Marika 9:14-27)

³⁷ Kee caŋa ki jimuguro, pu na tigi xɔ faaboboŋo ki na, a sipyijehemɛɛ di she Yesu jɔɔɔ cɛri. ³⁸ A ná wa di mujuugbɔɔ la jo sipyiire ti te ni na: «Karamɔɔ, n'a ma jɛeri, jɔ mayɛ na m'a na ja wu wii, we ye nigin pe wu jɛ na mu. ³⁹ Jina wa wu jɛ wu ni, wu bu wu co, taapile ni w'a ganha na xhuulo. Jina wu na wu jahara, fo kakaya na fɔro wu jɔ ni. Wee jina wu foromɔ pu ma ben wu ni, wu nivorogo, w'a wu kanha xuuni. ⁴⁰ Nɛ ma kalaapiire ti jɛeri jo pu wu kɔri, ga p'i ya já wɛ.»

⁴¹ A Yesu di jo: «Ee! Yee kunni jɛ sipyikuuyo n'a daa baa fɛɛ! Nɛ na gori

yaha naha ni yee ni, na yee keree xu fo tuun weke wɛ? Pa ni ma ja wu ni naha.»

⁴² Ba pya w'a fulo Yesu na wɛ, a jina wu wu shan jɛje na, na wu jahara xuuni. Ga, a Yesu di din jina wu na, na pya wu cuuŋɔ, na wu kan wu to wu mu. ⁴³ A Kile wo sefɛɛre nigbɔɔrɔ t'i bye kakanhana sipyii pu bɛeri mu.

Yesu ya wu xu wu jo sanha

(Macoo 17:22-23; Marika 9:30-32)

Na Yesu kapyegeɛ ki yaha k'a pye pu mu kakanhana, a Yesu di wu kalaapiire ti pye: ⁴⁴ «Yi niwegeɛ shan y'i pe jomɔ pe logo: Pu na ba Sipya Ja wu le sipyii keye ni.» ⁴⁵ Ga pu bi pee jomɔ pu kɔri cɛ wɛ. Pee bi ɣmɔhɔ pu na, kɔnhɔ pu ganha bu pu kɔri cɛ wɛ. A p'i fya pu ya já wu yege pee keree na wɛ.

Weke w'i jɛ jahagbaa fɔɔ wɛ?

(Macoo 18:1-5; Marika 9:33-37)

⁴⁶ Nakaara ya jé kalaapiire ti te ni, na weke wu jɛ pee bɛeri wo jahagbaa fɔɔ wɛ? ⁴⁷ A Yesu di pu fungɔnyɔ cɛ, na nɔhɔcɛɛre la lɔ, na lee yereje wuyɛ taan, ⁴⁸ na pu pye: «Sipyaa sipya w'a le nɔhɔcɛɛre le la shi co xuuni nɛ wuu na ge, nɛ w'a co xuuni. We w'a nɛ co xuuni ge, nɛ tunvɔɔ we w'a co xuuni. We wu wa yee bɛeri nifenhɛfɛnhɛne ge, wee wu wa yee bɛeri wo sipyigbɔ.»

Sipyaa wemu jɛ yee pen wɛ, yee jii wu jɛ

(Marika 9:38-40)

⁴⁹ A Yesu kalaapiire Yohana di jomɔ pu lɔ na jo: «Karamɔɔ, wèe ya ná wa ja, wu na jinaa kɔri na yege sipyii ni mu mege na. A wèe di wu jaha kɔn lee bye na, bani wu jɛ wèe wa wɛ.» ⁵⁰ A Yesu di wu pye: «Yi ganha bu wu jaha kɔn wɛ, bani sipya wemu jɛ yee pen wɛ, yee jii wu jɛ wii.»

**Samari fiige ki kulo la sheen ya
sɔɔ na Yesu keme we**

⁵¹ Yesu bi yaa wu foro koŋɔ puga w'a gaanji fugba wu ni tuun wemu ni ge, ba wee ya tɛɛɛ we, a wu li yaha wuyɛ funŋɔ ni na fo wee bu jé Zheruzalemu ni, ⁵² a wu tudunmɔɔ pii tun kari wuyɛ jaha na. A pee nigariwuu di jé Samari fiige ki kulo la ni, na p'i she tajege sha wà wu mu. ⁵³ Ga lee kulo li sheen ya sɔɔ wu jé pu mu we, bani Zheruzalemu ni wu bi gaanji. ⁵⁴ Ba wu kalaapiire, Yakuba ni Yohana ya lee ja we, a p'i jo: «Kafɔɔ, ma la jɛ wù jo na ki yiri fugba we ni, ki tigi pa pu kyɛegi ya?» ⁵⁵ Ga, a Yesu di ŋmahana jeri pu shizhaa na, na din pu na xuuni. ⁵⁶ Lee kadugo na a p'i gari kulo latii ni.

**Piimu p'a bi giin p'i daha Yesu feni ge
(Macoo 8:19-22)**

⁵⁷ Na pu yaha koo na pu na gaanji, a ná wa di Yesu pye: «Wù Kafɔɔ, xuu bæeri ni m'a se ge, ne na daha ma feni.» ⁵⁸ A Yesu di wu pye: «Sige puun wa ni wejeye ni, fugba shazheere di jɛ ni shiire ni. Ga tashɔŋɔ wa Sipyaa Ja wu mu kemu jɛ wuyɛ pyaa wogo we.»

⁵⁹ A Yesu be di wa pye: «Taha na feni!» Ga, a wee ná wu wu pye: «Kafɔɔ, na yaha di ba fenhe na to wu le.» ⁶⁰ A Yesu di wu jɔ shɔ na: «Xuu pu yaha sipyixuyo ye mu yee di da pee leni, mu kunni wu she Kile wo saanra|Kile saanra te yere pyi.»

⁶¹ A ná watii be di jo sanha na: «Kafɔɔ, ne na daha ma feni, ga ma di sɔɔ di fenhe zhe na puga sheen funŋɔ to.» ⁶² A Yesu di wu jɔ shɔ na: «Sipyaa sipya w'a niiye tuugo conii, na gari na wii kadugo yiri ge, wee ya yaa ni Kile wo saanra te ni we.»

**Yesu ya kalaapiire kelee
gbarashuun ni shuun tun**

10 Kee keree kii kadugo na, a Yesu di sipyii kelee gbarashuun ni

shuun (72) watii be jaha bulo sanha. Wu bi yaa wu she kulogoo ni tɛyɛ yemu bæeri ni ge, a wu pu tun kari shuun shuun wuyɛ jaha na yee tɛyɛ yi ni. ² A wu pu pye: «Shinma nigɔnbaama w'a jɛhe, ga kapyeyii pu d'a cɛre. Lee wuu na, yi shinma wu kafɔɔ wu jɛeri na wu kapyeyii pii be tun sanha, p'i she wu shinma wu kɔn. ³ Y'a se! N'a yi tun na kari ba dubyapiye jɛ me yacoyo niŋɛ ni we. ⁴ Yi ganha bu wari tayahaŋa lɔ we, kelee kusheyerere we, kelee tanhaya yatii we! Yi ganha bu yere koo na di wa shishiin shaari we!

⁵ «Yi bu jé puga bæeri ni yi fenhe jo: (Napiŋɛ ki pye kee puga ki ni.) ⁶ Napiŋɛ pya wa bu da wà yi wo napiŋɛ ki na digi wee na, lee kaa be we ki na guri ba yi mu. ⁷ Yi diin kee puga ki ni! Pu ba lemu kaan yi mu, y'a lee li, yi da lee gbuu! Bani kapyeyee ya sii yaa ni wu saraa ni. Yi ganha ba jin da mari piyeye yi ni we!

⁸ «Yi bu jé kulo bæeri ni, a p'i yi co xuuni, yalige ke pu da gan yi mu ge, yi kee li. ⁹ Yi yama fɛɛ pu cuuŋɔ wà, y'i yi jo pu mu na Kile saanra t'a tɛɛɛ pu na. ¹⁰ Ga yi bu jé kulo la ni, pee di ya sɔɔ na yi co we, y'i she pu tatiinye yi ni, y'i jo: ¹¹ «Ali yee kulo li gbazhenhe ke be k'a mara wèe tɔɔɔ yi na ge, wèe da ki pɔ pɔ yee feni. Lee be na, yi li cɛ na Kile saanra t'a tɛɛɛ.» ¹² N'a da yi jo yi mu, Sodɔmu kanhama keree na ba bɔɔɔ lee kulo li wogoo na ki-iri wu cagɔŋɔ.»

**Kulogoo kiimu k'a
Yesu jomɔ pu she ge**

(Macoo 11:20-24)

¹³ A Yesu di jo sanha na: «Bɔɔŋɔ ki wa yee Korazen sheen wogo! Bɔɔŋɔ ki wa yee Betisayida sheen wogo! Bani kakanhaŋaa kiimu k'a pye yee ni ge, kee da bi bye Tiiri ni Sidɔn kulogoo ki ni, nime bi da pee ta pee ya daajɛɛ jo, na pu jurumu wu yaha l'a mɔ, na bɔɔɔɔ le puyɛ na, na diin shɔɔnɔɔ ni. ¹⁴ Lee na Tiiri ni

Sidɔn wo kanhama keree na ba bɔrɔ yee wogoo ki na kiiri wu cagɔngɔ. ¹⁵ Mu do Kaperinɔmɔ? Go mu wa giin na mu na ba yirige fo fugba we ni ya? Ahayi de! Mu da ba dirige fo Jahaneme we ni.»

¹⁶ A wu wu kalaapiire ti pye sanha na: «Wa bu yi jomɔ logo, nɛ jomɔ w'a logo. Wa bu yi she, nɛ w'a she. Wa bu nɛ she, we w'a nɛ tun ge, we w'a she.»

Tudunmɔɔ kelee gbarashuun ni shuun w'a she na pa

¹⁷ Pee tudunmɔɔ kelee gbarashuun ni shuun (72) wu fundanga wuu ya kuri pa, na jo: «Kafɔɔ, ali jinaa be ya kuu wɛɛ mu mu mege ki gbɔrɔ ni!» ¹⁸ A Yesu di pu pye: «Nɛ Shitaanni nidogo na na yiri fugba we ni ba Kile-pine jɛ wɛ. ¹⁹ Li wii, n'a se kan yi mu y'a jaari wɔlɔɔ ni namaa juɔɔ ni, y'i wu Pen wu wo sefeere ti beeri tɔnhɔɔ yi tɔɔɔ ni, yaaga ka shishiin wa da já kakuunɔ pye yi na wɛ. ²⁰ Ga lee be na yi funyɔ ganha bu daan na jinaa ya kuu yi mu wɛ. Ga yi funyɔ yi taan, bani yi meye wa ka fugba we ni.»

Yesu ya funɔɔ taan

(Macao 11:25-27; 13:16-17)

²¹ Wee tuun wu ni a Yesu di ji fundanga na Fefeere Munaa li gbɔrɔ ni, na jo: «Na To Kile, fugba ni jirɛ ki Kafɔɔ, n'a baraga taha ma na, bani m'a kii keree kii ŋmɔɔ fungɔnyɔ fɛɛ ni kalaagbɔ fɛɛ na, na ki she nɔhɔpiire na. Uun, na To Kile, bani lee l'a taan mu mu. ²² Nɛ To w'a keree ki beeri le nɛ keɔɔ ni. Wa shishiin ya ce jɔɔ wu jɛ Kile Ja wu wɛ, fo To Kile wu yɛ nigin. Wa shishiin be di ya ce jɔɔ wu jɛ To Kile wu wɛ, fo wu Ja wu yɛ nigin, ni wu la jɛ wu To wu she sipya wemu na ge.»

²³ Lee kadugo na a Yesu di ŋmahana jɛri wu kalaapiire ti yiri, na pee yɛ pye: «Nii kii k'a yee wo kaɔaga kii na ge, kee

jɛ duba wogoo. ²⁴ Bani n'a da yi jo yi mu na jo lemu yee wa jaa ge, Kile tudunmɔɔ nijehemɛɛ ni saannaa nijehemɛɛ funɔɔ ya pye na lee ja, ga p'i ya li ja wɛ. Yemu yee wa nuri ge, pu funɔɔ ya pye na yee logo, ga p'i ya yi logo wɛ.»

Talene lemu l'a jo Samari fiige shɛn nizaama wu shizhaa na ge

(Marika 12:28-31)

²⁵ Caɔa ka, saliya karamɔɔ wa ya pa yiri yere, na Yesu jɔ yege na: «Karamɔɔ leke nɛ yaa na pye, kɔnhɔ di jii sicuumɔ nixhɔbaama ta wɛ?» ²⁶ A Yesu di wu pye: «Karamɔɔ, leke l'a ka, Kile wo saliya wu ni wɛ? Leke mu wa galaa wà wɛ?» ²⁷ A wee ná wu wu jɔ shɔ na: «Ma Kafɔɔ Kile wu taan ma mu, ma zɔ wu beeri na, ni ma munaa li beeri, ni ma fanha ki beeri, ni ma fungɔngɔ ki beeri,» na fara lee na: «Ma sipyinjii wu taan ma mu ba maye pyaa ki jɛ wɛ.» ²⁸ A Yesu di wu pye: «Ma jɔshɔrɔ t'a jɔ. Ta lee pyi ma na ba jii sicuumɔ ta.»

²⁹ Ga wee saliya karamɔɔ we funɔɔ bye wu kajii kan wuyɛ mu, a wu Yesu yege na: «Weke di jɛ nɛ sipyinjii wɛ?» ³⁰ A Yesu di wu jɔ shɔ ni talene la ni na: «Ná wa w'a yiri Zheruzalemu ni, na wu da digi Zheriko ni. A java fɛɛ di she do wu na, na wu faya wolo, na wu yu. Na wu kɔn fo na wu bana xuuni, na gari na wu yaha w'a ciregi. ³¹ Wee tuun wu ni a saraya paha shɔnriwɔɔ wa di doro lee koo li ni. Ba w'a she wee ná wu ja wɛ, na waa toro. ³² Lee kadugo na a ná wa be di nɔ wee xuu wu ni, wee jɛ Kile-pɛɛɔ pugbɔhɔ ki kapyebye wa, na wu ja. A wee be di waa toro. ³³ Ga, a Samari fiige shɛn wa kushewo di she nɔ wu na, na wu ja, a wu jinaara di jé wu ni xuuni. ³⁴ A wu fulo wu na, na sɔnme ni duven le nɔɔɔ yi ni, na yi jɔ. Na xhɔ na wu durogo wuyɛ pyaa kafaɔa na, na gari ni

‡10:27 Duterenɔmɛ 6:5; Levitike 19:18

wu ni nabuun tatigiŋe xuu wa ni, na wu keree yari. ³⁵Nimuguro ti na, a wu wari wa wolo kan xuu wu kafɔɔ wu mu, na wu pye: «Ta we ná we keree yari. Ma bu latii li wu puŋɔ tãan na toro le tãan, na niguribawo na lee t'ereŋe ma na.»

³⁶A wu saliya karamɔɔ wu pye: «Mu nii ni java fɛe p'a to ná wemu na ge, pii taanri we ni, weke w'a pye wu sipiyinii we?» ³⁷A saliya karamɔɔ wu wu pu shɔ na: «We w'a puŋɔ naari wu na ge.» A Yesu di wu pye: «Ma be wu she lee shi pye.»

Yesu ya kari Marite ni Mariyama yíri

³⁸Na Yesu ni wu kalaapiire ti yaha koo na, a wu jé kulo la ni. A cee wa di wu leŋe wu puga wee mege ne Marite; ³⁹wu ceboroshɔ wa mege ne Mariyama. A wee di diin Kafɔɔ tɔɔɔ tãan, na wu jomɔ nuri. ⁴⁰Ga lee di Marite hakili wu ta w'a wuregi xuuni wu wo puga ki kapyenɛe ki nehe na. A wu gari na she Yesu pye: «Kafɔɔ, ne ceboroshɔ w'a ne ye nigin yaha kapyenɛe ki na, lee wa kaa mu nii ni-i ge? Yi jo wu mu na wu na tege!» ⁴¹A Kafɔɔ di wu pu shɔ na: «Marite, Marite, mu wa maye kana, na keree nipeheŋe taga maye funŋɔ pen. ⁴²Ga kaa nigin ye kaŋɔɔ di ne. Mariyama w'a taa nizaana li shɔnri. Lee wa da ba shɔ wu na we.»

Nerege pyegana

(Macoo 6:9-13; 7:7-11)

11 Caŋa ka, Yesu bi Kile neeri. Ba w'a xɔ we, a wu kalaapiire la di wu pye: «Wù Kafɔɔ, wù taanni Kile-neerege ni, ba Yohana ya wu wo kalaapiire ti taanni taannigana lemu na we.» ²A Yesu di pu pye: «Yi ba da Kile neeri y'i jo: «Wèe To Kile, mu mege ki pye fɛfɛe, ma saanra ti pa.

³Wù caŋa beeri wo puŋige kan wù mu.

⁴Wù jurumu wu yafa wù mu, bani wèe be ya wù sipiyinii wo nahama pu yafani pu mu.

Ma ganha bu wù yaha wù jé nɔwuuro ni we.»

⁵A Yesu di pu pye sanha na: «Yee ni, jɔɔ wu d'a bye ni naŋii ni, ma bu she wu yiri piŋiŋe na na wu pye: «Na naŋii buuri puŋɔ taanri foo le na na, ⁶bani ne naŋii wa w'a pa nime na yiri kulo la ni, yaaga di ne ne mu di gan wu mu we.» ⁷Wee bu diin puga ki funŋɔ ni na wu pu shɔ na: «Ma ganha bu na kanha we. Gbura k'a shɔhɔ, ne ni na nagoo ya sinne xɔ. N'a da já yiri di buuri kan ma mu we.» ⁸A Yesu di jo: «Ayiwa, n'a da yi jo yi mu, wu bye wu ya yiri na wu kan naŋeŋe ki wuu na we, wu na yiri na wu nidaan yaŋmuyɔ beeri kan wu mu wu navunŋɔ ki wuu na.

⁹«Ne kunni na yi jo yi mu, y'a neeri, yi na da daa. Y'a zhaa, yi na da naa. Y'a gbura ki kuuni, gbura ki na da muri yi mu. ¹⁰Bani sipyaa sipya w'a neerege pyi ge, wee na da daa. Wemu w'a zhaa ge, wee na da naa. Wemu w'a gbura ki kuuni ge, gbura ki na da muri weefɔɔ mu.

¹¹«Pya to weke wu wa yee ni wu ja wu fya neeri wu mu, wu wɔ kan wu ja wu mu fya wu wege ni we? ¹²Kelee yee wa pya bu xhucere neeri wu mu, wufɔɔ na zɔɔ di nà kan wu mu xhucere li wege ni ge? ¹³Wee tuun wu ni, yee piimu p'a kolo ge, yee bi yasaaya kangana ce mu yi nagoo pu mu. Ayiwa, ta yee fugba To wu da ba Fefeere Munaa li kan fo xuuni li neerivee pu mu we?»

Yesu wo fanha ki ya ta yíri Shitaanni yíri we

(Macoo 12:22-30; Marika 3:20-27)

¹⁴Yesu bi jina bobo wa kori yeege ná wa ni. Jina wu na foro xɔ, a wee ná wu já na yu. A lee di bye kakanhana sipyire ti beeri mu. ¹⁵Ga, a pii di jo pu ni na: «Jinaa puŋɔfɔɔ Belizebuli fanha ni w'a jinaa pu kori.» ¹⁶Piitilee be funŋɔ bye p'i wu taanna wii. A pee di jaha shesheere kakanhana la neeri wu mu na yiri fugba we ni.

¹⁷ Ga, a Yesu di pu fungonyo ce na jo: «Saanra beeri t'a yiri tiye kaa na ge, tee na gyeeegi. Puga beeri, ki sipyii bu yiri puyee kaa na, kee na gyeeegi. ¹⁸ Shitaanni be bu yiri wuyee kaa na, wu saanra ti na bye dii kyeeegi baa we? Bani yee ya jo na Belizebuli gboco ni ne jinaa kori na yeege sipyii ni. ¹⁹ Ne bi jinaa kori na yeege sipyii ni Belizebuli gboco ni, yee wo nagoo p'i wa pu kori joco gboco ni we? Peeye pyaa na ba kiiri kon yee na. ²⁰ Ga ne bu da ne na jinaa pu kori Kile wo sefeere ti baraga ni, lee w'a li shee na Kile saanra t'a no yee na.

²¹ «Fanhanehene fco wemu je ni kashen yanmuyo nijeye ni ge, wee ba wu puga kaseege pyi; sipya wa shishiin da ja wee keje yanmuyo lo we. ²² Ga na wemu fanha k'a nehe wu wogo na ge, wee ba ba se ta wu na, wu bi daa yagboyo yemu na ge, wu na yee beeri sho wu na, na wu keje yanmuyo yi beeri xuu, na yi taa taa wu kaafee na. ²³ Wemu je ne nii we, wee je ne pen. Wemu ya ne teri na yaana pyi we, wee je kakabye.»

Jina na kuri je sipya ni

(Macoo 12:43-45)

²⁴ «Jina bu foro sipya ni tuun wemu ni, teye yemu y'a waha waha ge, w'a ganha na naari yee ni na tanmoyo shaa. Wu bye wu ya kee ta we, w'a jo wuyee funyo ni na: «Na puga kemu ni ne foro ge, n'a da guri da se kee ni.» ²⁵ W'a guri kari, na she kee puga ki ta p'a ki po fefee, na ki keme xuuni. ²⁶ Wee tuun wu ni w'a gari, na she ba ni jinaa gbarashuun watii ni, piimu ya kolo wuyee pyaa ki na ge. Wu ni pee na ba je kee puga ki ni, na diin wa. Lee funyo ni wee sipya we wo taxo na ba golo na toro taashiine li be taan.»

Joco ye pu je duba nagoo pu we?

²⁷ Na Yesu yaha pee jom pu na, a cee wa di mujuugbo wa, na wu yaha sipyii ire ti niye ni na: «Cee we w'a yere mu yacere na, na jire kan mu mu ge, wee je duba pya.» ²⁸ A Yesu di jo: «Uun, ga piimu p'a Kile jom pu nuri na pu koro naari ge, pee pu je duba nagoo puyee pyaa!»

Sipyiiire t'a naha shesheere kakanhana shaa

(Macoo 12:38-42)

²⁹ Na sipyiiire ti yaha t'a Yesu maha fo na wu conri, a wu jom joco kon na: «Nijaa sipyii p'a kolo. P'a naha shesheere kakanhana la shaa, ga la shishiin da zhee pu na we, fo Kile tudunmoco Zhonasi wuu le. ³⁰ Zhonasi ya pye naha shesheere na she Ninive sheen na shegana lemu na ge, mu Sipya Ja be na ba bye naha shesheere na she nijaa sipyii na. ³¹ Kiiri wu cagongo, Seba fiige ki Saanzho^f wu na ba yiri wu nijaa sipyii pu jaagi. Bani wee ya pa na yiri niye ki tehene na, konho wu ba saan-na Solomani wo fungongo feere jom pu logo. Wa di wa naha wemu w'a pele Solomani na ge! ³² Kiiri wu cagongo, Ninive sheen na ba yiri na nijaa sipyii jaagi, bani Ninive sheen ya yere pu jurumu wu na Zhonasi wo Kile jom yere li funyo ni. Wa di wa naha wemu w'a pele Zhonasi na ge!

Sipya nii ki je wu ceepuuro sokinna

(Macoo 5:15; 6:22-23)

³³ «Wa shishiin ya sokinna leni wu wu nmoco, kelee wu yaaga shigile wu nyo ni we. Ga yaaga nyo ni wu da wu taha, konho puga ki jee da wu kpeenge jaa. ³⁴ Sipya nii ki je wu ceepuuro sokinna. Ma nii ki bu joco, ma ceepuuro ti beeri ti wa kpeenge ni, ga ma nii ki bu bye ki

ya ɲɔ wɛ, ma ceepuuro ti beeri ti wa piige ni. ³⁵ Ta maye kaseri, kɔnhɔ ma funɲɔ kpɛenge ki ganha bye nibiige wɛ. ³⁶ Lee na, ma ceepuuro ti beeri bu bye kpɛenge ni, piige bu bye k'i ɲɛ ti xuu wa shishiin ni wɛ, ti beeri na kpɛenge yeege, ma na jo ba sokinna ya kpɛenge yeege yeegegana lemu na wɛ.»

Yesu ya pu kaala ni Yawutuu jahagbaa fɛɛ pu kaa ni

(Macoo 23:1-36; Marika 12:38-40)

³⁷ Na Yesu yaha pee jomɔ pu na, a Farizhen|Farizheen wa di wu ɲɛri na wu she caɲa yalige li wee puga. A Yesu di jé puga ki ni, na diin na li. ³⁸ Ba wee ya Yesu ɲa wu na li wu keye jebaa wɛ, a lee di wu fo. ³⁹ Ga, a Kafɔɔ di wu pye: «Yee Farizheen kunni wa ceegbuugoo ni goleye kaduyo jii na fiinni, na ta yee funyɔ d'a ɲi nagaara keree ni kuumɔ tugo beeri na. ⁴⁰ Fungɔnyɔ baa fɛɛ! Kile wemu w'a yanmuyɔ yi kaduyo yàa ge, ta wee be w'a yi funyɔ yi be yàa wɛ? ⁴¹ Ga yi goleye yi funɲɔ yasaaya yi kan la baa fɛɛ mu, lee na yi beeri na bye fɛɛfɛɛ yi mu.

⁴² «Bɔɔngɔ ki wa yee wogo Farizheen, bani yee wa nanayi, ni shiga yanmuyɔ ni loyɔ yanmuyɔ yi saya beeri jagi wo. Ga y'i da gbara yi taan ni Kile ni, y'i da tiime keree pyi wɛ. Yee bi yaa na kii kagbɔhɔɔ kii pyi, na te nibiire te fara kee na.

⁴³ «Bɔɔngɔ ki wa yee wogo Farizheen, bani yee wo ɲidaan wu ɲɛ Kile-ɲɛɲɛ piyeyɛ yi wo jahagbaa tatiinyɛ, ni sipyii p'a yi shaari pinnɛɛ kpɛenyɛ na. ⁴⁴ Bɔɔngɔ ki wa yee wogo, bani yee ya foro faya feni yemu y'a ɲmɔhɔ ge. Sipyii wa ɲaari yi na na ta pu ya yi cɛ wɛ.»

⁴⁵ A saliya karamɔɔ wa di wu pye: «Karamɔɔ, ba mu wa pe jomɔ pe yu wɛ, wèe be mu wa fanri.» ⁴⁶ A Yesu di wu ɲɔ shɔ na: «Bɔɔngɔ ki wa yee saliya karamɔɔɔɔ pu be wogo, bani tuguro temu lomɔ p'a pen ge, tee yee wa deri

sipyii ɲuyɔ ni, y'i da zɔɔ yi pu tɛge ni yi kabee be ni wɛ.

⁴⁷ «Bɔɔngɔ ki wa yee wogo, bani yee wa Kile tudunmɔɔ pu faya yi yari na ɲɔgi, na ta yee sefɛɛɛ d'a pu gbo. ⁴⁸ Lee wa li sheɛ na yee wa sɔɔ yi sefɛɛɛ pu kapyegee ki na, bani pee p'a Kile tudunmɔɔ pu gbo, a yee kunni di pu faya yàa. ⁴⁹ Lee wuu na Kile ya jo wu fungɔngɔ fɛɛɛ ti ni na: «Ne na ba Kile tudunmɔɔ ni tudunmɔɔ tun pu mu. Pu na ba pii gbo, na daha pii feni na gana.» ⁵⁰ Lee na ba bye, kɔnhɔ Kile tudunmɔɔ piimu wo shishan p'a wo fo kɔɲɔ ki ɲɔ kɔnduun wu ni ge, pee beeri foo di ba yege ɲɲaa sipyii na. ⁵¹ Na ɲɔ kɔn Abeli wo shishan pu na, fo na pa ɲɔ Zakari wo shishan pu na, wee wemu p'a gbo saraya yi tawologo ke, ni Kile-ɲɛɲɛ pugbɔhɔ ki tɛ wu ni ge. Uun, n'a da yi jo yi mu, pee shishan pu beeri foo na ba yege ɲɲaa sipyii na.

⁵² «Bɔɔngɔ ki wa yee wogo saliya karamɔɔɔɔ, bani yee ya Kile saanra ti ceme pu kenikaan li wolo, yiye pyaa ya jé wɛ. Piimu p'a giin p'i jé ti ni ge, a yee di pee be ɲaha kɔn.»

⁵³ Ba Yesu ya yiri wee xuu wu ni wɛ, a saliya karamɔɔɔɔ ni Farizheen p'i ɲɔ kɔn, na wu kana, na wu ɲɔ yegee yegegana beeri na. ⁵⁴ Pu bi wu kaseri, kɔnhɔ p'i wu tɔɔɔɔ talɛɲɛ ta ni wuyɛ pyaa ɲɔ kafila ni.

Yesu ya kaseɛge da jo shuun shuun juuro keree na

(Macoo 10:26-27)

12 Wee tuun wu ni sipyiire ti bi tiye pinne, pu bi sii ɲɛhe fo na doro. A p'i ɲɔnri, fo na duri puyɛ tɔɔyɔ na. A Yesu di fɛnhe jomɔ ɲɔ kɔn ni wu wo kalaapiire ti ni na: «Y'a yiye kaseri Farizheen wo buuri shizhenhere ti na! Tee ɲɛ pu shuun shuun juuro te. ² Yaaga ka shishiin niɲmɔhɔɲɔ wa kemu da ba foro kpɛenge na wɛ. Kaɲmɔhɔɲɔ la shishiin wa lemu da ba je wɛ. ³ Lee wuu

na y'a yemu beeri jo nibiige ni ge, yee na ba logo kpɛɛnge na. Y'a yemu beeri jo sipyii mu kalɔhɔɔ ni maaya ni ge, pu na ba yee caaga kataya na.»

Wemu na p'a yaa na fyagi ge

(Macoo 10:28-31)

⁴ «Na napiineɛ, n'a da yi jo yi mu, pi-imu na já sipya gbo, na ta p'i da já latii pye lee kadugo na-e ge, yi ganha ba fyagi pee na we. ⁵ Lemu na y'a yaa na fyagi ge, n'a da lee she yi na. Se wa Kile wemu ni na sipya munaa wolo, na xhɔ na li wá Jahanemɛ ni ge, y'a fyagi wee na. Uun, n'a da yi jo yi mu, y'a fyagi wee na. ⁶ Ta cɔnrilɔɔ kaguro be p'a bereɛ wari pyaa shuun we? Lee be na, ali wee wa nigin be, Kile funɔɔ ya wuu wu na we. ⁷ Yee kunni Kile ya ali yee nuzhiire teye pyaa beeri ɔɔ ce. Yi ganha ba fyagi we; y'a ye cɔnrilɔɔ nijehemɛ na!

Na sɔɔ Yesu na, kelee na she wu ni

(Macoo 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

⁸ «N'a da yi jo yi mu, sipyaa sipya w'a yere li na sipyii naha tãan na ne wo wee je ge, Sipya Ja wu be na ba yere li na Kile wo melekeɛ pu naha tãan na weefɔɔ je wee wo. ⁹ Ga wemu bu foro ne kaa tãan sipyii naha tãan, Sipya Ja wu be na ba foro weefɔɔ kaa tãan Kile wo melekeɛ pu naha tãan. ¹⁰ Sipyaa sipya w'a joguunɔɔ jo wá Sipya Ja na ge, lee na yafa wufɔɔ mu. Ga wemu bu Fefeere Munaa li mege kyɛɛgi, weefɔɔ da lee wo yafa ta we.

¹¹ «Sipyii ba se na kiiri kɔɔn yi na Kile-peeɛɛ piyeye yi ni, ni kiirikɔɔn, ni fanhafɛɛ naha tãan, yi ɔɔshɔɔɔ ni yi nijoyo ganha bu da bye yi mu funzhaga we. ¹² Bani jomɔ pemu y'a yaa na jo ge, Fefeere Munaa na ba yi kalaa pu ni taapile ni.»

Talene lemu l'a jo naafuu fɔɔ fungɔngɔ baa fɔɔ keree na ge

¹³ A ná wa di diin sipyiiire ti te ni na Yesu pye: «Karamɔɔ, yi jo na ceborona wu mu na wu wù cen wu loolo wù na!»

¹⁴ Ga, a Yesu di wu ɔɔ shɔ na: «Na napii, jɔɔ w'a ne teɛ na pye yee kiiri kɔnɔɔ, kelee yi cen loolovɔɔ we?» ¹⁵ Lee kadugo na a wu yi jo pu beeri mu na: «Y'a yiye kaseri jɛgbɔɔ keree na, bani sipya naafuu jɛhe jɛhe jɛhegana beeri na, wu jifere ya fòro wee ni we.»

¹⁶ Wee tuun wu ni a wu le talene le jo pu mu na: «Faa ya taan ná naafuu fɔɔ wa na xuuni. ¹⁷ A wu wu funɔɔ sha na: «Leke ne da bye we, bani na shinma wu beeri tayahaɔa wa we?» ¹⁸ A wu jo: «Li wii, le n'a da bye. N'a da na kpɔngɔɔ ki ja di kiitiigeɛ yereɛ, di kee pele nizhiigeɛ ki na, di ba na shinma ni na keɛɛ yaɔmuyɔ beeri pinne le kee funyɔ ni. ¹⁹ Lee kadugo na, di naye pye jo yaɔmuyɔ nijehɛye y'a gbegele yaha ne mu yee nijehɛɛɛ naha na, n'a da naye ɔmɔ di da li, di da gbuu, di da kalɛɛ pyi.» ²⁰ Ga, a Kile di wu pye: «Mu nahanaha we! Nijaa piige ke ni mu munaa da zhɔ mu na. Wee tuun wu ni, yaɔmuyɔ ye m'a pinne ge, yee ma bye jɔɔ woyo we?»

²¹ Ayiwa, lee funɔɔ ni a Yesu di jo: «Sipyaa sipya w'a naafuu pinneɛ wuye nigin wuu na ge, na ta wu je naafuu fɔɔ Kile kabana na-e ge, mume weefɔɔ je.»

Yi Kile pye yi tadaɔa

(Macoo 6:25-34)

²² Wee tuun wu ni a Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Lee wuu na n'a da yi jo yi mu, yi ganha ba yi funyɔ shaa ni yi ɔɔshaga ni na naha y'a da li we. Yi ganha ba yi funyɔ shaa ni yi cére fàya ni, na naha y'a da leni we. ²³ Bani sipya munaa ya ye yalige na, wu ceepuuro be d'a ye cére fàya na. ²⁴ Yi shazheɛye kanraya ye wii. Yi wa yeme nuri we, y'i wa shinma

koon we. Yanmuyo tayahaja kelee kpoon wa yi mu we, lee be na, Kile di yi jo shaa. Ta yee ya ye shazheeye na na kanha we? ²⁵ Jogo wu wa yee ni, wemu na ja ali jeere be fara wuye pyaa shi wu na ni funzhaga ni we? ²⁶ Lee wuu na, yee bye yee da ja lee kapire le pye we, naha na yee di yi funyo shaa ni keree kisaajaa ni we?

²⁷ «Yi yaweye yi fyengana li wii, y'a fyenre nizaara temu pyi ge! Yi wa kapyenre pyi we, y'i wa faya shin we! Ga n'a da yi jo yi mu, ali saannaa Solomani ni wu naafuu wu beeri ni, wu faja ka ya ke yawege ke ka fyenre nigin be xo saana ni we. ²⁸ Na ke ki wa sige ki ni nijaa, na ta na di da ba kee sorogo niga na ge. Ni Kile ya kee noho tani lee togana li na, go wu na ba yee noho to xuuni na ye kee na de! Yee n'a daa w'a cere de! ²⁹ Yi na ba kemu li na kemu gba ge, yi ganha ba yi funyo shaa ni yee zha ni we! Yi ganha ba yiye kaala yee da na we! ³⁰ Kile cebaalaa p'a ye yanmuyo ye beeri shaa, ga yee To Kile w'a li ce na yee be mago wa yee na. ³¹ Yee kunni p'a Kile wo saanra|Kile saanra te shaa. Lee kadugo na Kile na ye yanmuyo ye kan yi mu, na la taha yi na.»

Fugba naafuu keree

(Macoo 6:19-21)

³² Lee kadugo na a Yesu di wu kalaapi-ire ti pye sanha: «Yi ganha bu da vya we, yee piimu pu je ba yatogbara je-e ge, bani l'a taan yee To Kile ni na wu saanra ti kan yee mu. ³³ Yi yi keje yanmuyo pere kan la baa fee mu. Yi wari tayahaya nilebaaya yaa yiye mu, y'i naafuu nixhobaama pinne fugba wu ni, nagaa wa wa we, fyenre da ja wu kyeegei we. ³⁴ Bani xuu wemu ni ma naafuu wa ge, wa ma zo wu be funzhaga wa.»

Kapyebyii pii p'a kori jii na ge

³⁵ «Yi yiye po xuuni ni kirimehee ni labye wu feni, y'i yi sokinnaa pu ji yaha. ³⁶ Y'i bye ma na giin kapyebyii piimu p'a

pu jujofoo sige ge, wu ba ma na yiri cekaanra tege ni tuun wemu ni, konho wu bu ba kujoo li kuu, p'i kujoo li mugu wu mu tovuyo na. ³⁷ Nujofoo wu ba kapyebyii piimu ta pu na wu naha wii, pee je duba nagoo. Can na n'a da yi jo yi mu, wu na ba wuye po xuuni ni kirige ni wu pee teje yalige ki jujoo ni, wu yalige ki taa ta pu na. ³⁸ Wu ba ba nijije kelee jimuguno na, na ba pu ta jii na, pee je duba nagoo. ³⁹ Yi li ce na puga foo da ba li ce na we leeri we na nagaa da ba ba nibiige ni, wu da ga gbara nagaa wu je wu puga we. ⁴⁰ Yi be pu gbegele yaha, bani yee ya Sipya Ja wu soji tuun wemu ni we, wee tuun weye pyaa ni wu da ba.»

N'a daa kapyebye ni kapyebye niguumoo keree

(Macoo 24:45-51)

⁴¹ A Pyeeri di wu pye: «Kafoo, wee ye wuu na m'a le talene le yu laa, ta sipyire ti beeri wuu na?» ⁴² A Kafoo di jo: «Kajashashoonrimo jomee foo fungongo foo wemu wo kafoo w'i da ba wu teje wu kapyebyii pusamaa jujoo ni, na wu pye na w'a pu jolige keree naha wo ki tuun ni ge, wee je joo we? ⁴³ Wee kapyebye wu kafoo wu ba ba, na ba wu ta wu na li pyi li pyegana na, wee je duba pya. ⁴⁴ Can na n'a da yi jo yi mu, wee kapyebye wu kafoo wu na ba wu teje wu keje yanmuyo yi beeri jujoo ni. ⁴⁵ Ga wee kapyebye wu bu li yaha wuye funjo ni na wee kafoo w'a da zhe mo wu da ba we. W'a jo kon na wu kapyebyenii namaa ni cere pu sani, na li, na gbuu, na wuye jini sinne na. ⁴⁶ Ayiwa, cana kemu ni tuun wemu wu je kapyebye wu ya wu kafoo wu soji-i ge, kee cana ke ni wee tuun we ni wu da ba. Wu na ba wee kapyebye we kori, na wu taa pinne ni Kile cebaalaa wuu ni.

⁴⁷ «Kapyebye we w'a wu jujofoo jidaa ce ge, wu bye wu ya gbegeme pye,

na kapyeɲɛ pye na be ni wu jidaan wu ni we, wee wo kpɔɔnrɔ ti fanha na bele. ⁴⁸ Ga kapyebye wemu ya wu ɲɲɔɔɲɔɔ ɲi-daan ce we, wu bu keree kii pye kiimu k'a wu kakpɔɔn xɔ ge, wee wo kpɔɔnrɔ ti fanha na jere. Niɲehɛɲɛ ya kan wemu mu ge, niɲehɛɲɛ na ba zha wee mu. Niɲehɛɲɛ kaa ya le sipya wemu keɲe ni ge, pu na ba wee yege sanha niɲehɛɲɛ na.»

**Waagi we wu da já
bye Yesu wuu na ge**
(Macoo 10:34-36)

⁴⁹ «Na ne pa wá ɲiɲe ki na. Nime da ba ki ta ki na ɲí na xɔ, lee bi da daan ne ni! ⁵⁰ Kanhama nigbo pa wa wà, ne yaa na jé pee ni. Ga na funjɔnrɔɔ wo w'a pee sigee. ⁵¹ Yee wa giin na ɲaɲiɲe ni ne pa koɲɔ na ya? Ahayi de, n'a da yi jo yi mu, fo waagi. ⁵² Fo nime sipyii kaguro na ba bye puga nigin ni, pu na ba daa. Sipyii taanri na ba yiri sipyii shuun feni; shuun wu be na ba yiri taanri wu feni. ⁵³ To na ba yiri wu ja feni, ja be na ba yiri wu to feni. Nu na ba yiri wu poro fuceere feni, poro fuceere be na ba yiri li nu feni. Yashɔ na ba yiri wu ja shɔ feni, ja shɔ be na ba yiri wu yashɔ feni.»

Tɛɛgeɛ keree cɛgana
(Macoo 16:2-3)

⁵⁴ A Yesu di yi jo sipyiiire ti mu sanha na: «Yee bu Kile wu ɲa w'a wɔ suumɔ lɔhɔ ki ɲɲɔɔ na camutomɔ yiri tuun wemu ni, taapile ni yee na jo na zanha ki da do, li shiin na bye mu. ⁵⁵ Kafɛgeɛ bu foro Kile-parama yiri, yee na jo na kafugo ki da ba bye, li shiin na bye mu. ⁵⁶ Shuun shuun joveɛ! Yee wa fugba we ni ɲiɲe ke keree ce na shɔɔnrɔ kiye ni, ɲaha d'a li pye yee ya we tuun we keree ce na shɔɔnrɔ-i we?»

Be wo gbegeme keree
(Macoo 5:25-26)

⁵⁷ «Naha k'a li pye yee ya ta kodiine ce shɔɔnrɔ yiye ni-i we? ⁵⁸ Na ma ni ma kiiri kɔɲɲii wu yaha, yi na se kiiri wu takɔngɔ ki ni, la le y'i be yi na ma ni wu ni na yi yaha koo li na, lee be we, wu na zhe ni ma ni kiiri kɔɲɲɔ wu mu, wee na ma kan gedii pu mu p'a le kaso ni. ⁵⁹ N'a da yi jo ma mu, ma bu jé wee kaso wu ni, ma da ga foro wà ni wari pile nigin be foo ni we.»

**Na daburaje jo jurumu
na, kelee na kyɛegi**

13 Wee tuun wu ni Pilate bi Galile sheen pii gbo na pu yaha saraga yatɔɔgbuu li na, na pee wo shishan ni saraga yatɔɔɔ yi shishan wuregi puye ni. A sipyii pii di she wee kafila wu jo Yesu mu. ² A Yesu di pu pye: «Yee w'a giin na pii Galile sheen pii wa jurumupyii na toro Galile sheen pusamaa beeri taan, na lee wuu na p'a pu gbo le gbogana le na ge? ³ N'a da yi jo yi mu jo ahayi de. Ga yee bye yee y'a daburaje jo yi jurumu wu na we, yee beeri na ba gyɛegi mu. ⁴ Silowe zangaso-tɔngɔ k'a to sipyii ke ni gbarataanri (18) wemu ɲɲɔɔ ni na gbo ge, yee wa giin na pee bye jurumupyii na toro Zheruzalemu sheen pusamaa taan ya? ⁵ N'a da yi jo yi mu jo ahayi de. Ga yee bye yee ya daburaje jo yi jurumu wu na we, yee beeri na ba gyɛegi mu.»

**Talene lemu l'a jo nitoodige nagoo
pyebaaga ki shizhaa na ge**

⁶ Lee kadugo na a Yesu di le talene le jo na: «Nitoodige ka bi nrɔri ná wa ɛɛzen|ɛɛzen tige tege ni. A wu ganha na se na nitoroɲɔ shaa ki na, ga wu da ga nitoroɲɔ ta ki na we. ⁷ Wee tuun wu ni a wu yi jo wu kapyebye wu mu na: «Ne yee taanri wuu li wa le na pya shaa ke nitoodige ke na ne da wu ta we. Ki

kɔn! Naha na k'i wa niŋe ki na tawaga ni we?»⁸ Ga, a kapyebye wu wu ɲɔ shɔ na: «Na ɲuŋɔfɔɔ, ki yaha k'i yee pye sanha. Di wege tugi daga ki maha di kaafugo le ki ni.⁹ La wa la ni ki na nagoo pye yee la, lee na bɔɔɔ. Ga ki bye k'i ya nagoo pye we, m'a ki kɔn.»

Yesu ya cee wa cuuŋɔ cadeenge ka ni

¹⁰ Cadeenge ka ni, Yesu bi sipyii kalaa Kile-peŋe puga ka ni. ¹¹ Lee di cee wa be ta wà, jinaa yama bye wu ni fo yee ke ni gbarataanri (18). Pee bi wu kuri; wu bi já yiri tii we. ¹² Ba Yesu ya wu ɲa we, na wu yiri na wu pye: «Cee we, m'a shɔ ma yama pu na niŋaa.» ¹³ A Yesu di wu keye taha wu na. Taapile ni, a wu yiri tii, na Kile pele.

¹⁴ Ga, a Kile-peŋe puga ki ɲuŋɔfɔɔ wu luu di yiri, bani Yesu ya yama fɔɔ wa cuuŋɔ cadeenge ni. A wu sipyii pu pye: «Cabyaa gbaara wu ɲe wà kapyeŋe ya yaa na byi kiimu funŋɔ ni ge. Y'a ma yee caya yi na, kɔnhɔ y'i juuŋɔ. Yi ganha ba ma cadeenye ni we.» ¹⁵ A Kafɔɔ di wu pye: «Yee shuun shuun jovee piiri! Ta yee beeri nigin nigin ya yi niye, kelee yi kafaya sanhana cadeenye ni, na se na yi kaan yi na gbuu we?» ¹⁶ We cee we wu ɲe Ibirayima wo pya wa ge, wu nibɔɔɔ di ɲe Shitaanni mu fo yee ke ni gbarataanri (18) ge, ta tee pɔɔɔ te ya yaa na sanha wu na cadeenge ni we?» ¹⁷ Tuun wemu ni Yesu ya yee jo ge, a wu pɛen pu beeri di zhiige, ga, a sipyii pu beeri di fundanga ta wu kagbɔhɔɔ ki beeri bye wuu na.

Yesu ya talene la jo mutaridi pile shizhaa na

(Macoo 13:31-32; Marika 4:30-32)

¹⁸ Ayiwa a Yesu di pu pye: «Kile saanra ti ni naha k'a foro yiye feni we? Ni naha ni n'a da ti taanna we?» ¹⁹ T'a foro mutaridi pile feni. A ná wa di li lɔ nugi wu tege ni. A l'i bele, na bye tigbɔhɔ. A shazheere di ba ti shiire tagi ki geye na.»

Yesu ya talene la jo buuri shizhenhere shizhaa na

(Macoo 13:33)

²⁰ Yesu ya jo sanha na: «Ni naha ni n'a da Kile wo saanra|Kile saanra te taanna sanha we?» ²¹ Ti ɲe ba buuri shizhenhere ɲe we. Cee wa ya tee le wu farani mye kiloo kelee shuun ni kaguro (25) ni na tɔnhɔ, a wu beeri di yiri.»

Kuɲɔjii nifenhafenhene keree

(Macoo 7:13-14, 21-23)

²² Yesu bi kugbɔhɔɔ ni kupiire ɲaari. W'a bi gaanɲi Zheruzalemu ni, wu ni-gariwo bi sipyii kalaa. ²³ A wa di wu pye: «Kafɔɔ, sipyii pii pu da ba shɔ ge, pee ya cère ya?» A Yesu di pu beeri pye: ²⁴ «Yi la le y'i jé kuɲɔɔ nifenhafenhene li ni. Bani n'a da yi jo yi mu, sipyiŋehemee na ba jeganana shaa p'i jé, ga pu da já we.» ²⁵ Kaanɲa ki fɔɔ wu ba yiri, na kuɲɔɔ li shɔhɔ tuun wemu ni, na yee yaha kadaan li na, yee na ba ɲɔ kɔn na yeree kuɲɔɔ li ɲɔ na, na li kuuni na yu: «Kafɔɔ, gbura ki mugi wù mu!» Wu na ba yee ɲɔ shɔ na: «Ne yee tayirige ce we.» ²⁶ Wee tuun wu ni yi na ba ɲɔ kɔn na wu pyi na: «Wèe ya li, na gba ma pii na, m'a wèe kalaa wèe kulo-goo ki kakuutoroyo yi ni.» ²⁷ Wee na ba yee ɲɔ shɔ na: «Ne yee tayirige ce we, yi toro laha na tãan, yee kakuubyii beeri!» ²⁸ Wee xuu wu ni yi ba Ibirayima, ni Ishaaga, ni Yakuba, ni Kile tudunmɔɔ pu beeri ɲa Kile wo saanra|Kile saanra te ni tuun wemu ni, yi na da mehee suu wà, na ganhaa kuri. Bani p'a yee wá kpeenge ki na. ²⁹ Sipyii pii na ba na yiri Kile-nɔhɔ, ni camutomɔ, ni Kile-parama kabaya shuun wu na, na diin na li Kile wo saanra ti ni. ³⁰ Wee tuun wu ni, kadugo yiri wuu pii na ba bye nahagbaa wuu. Nahagbaa wuu pii na bye kadugo yiri wuu.»

Yesu ya jo Zheruzalemu keree na

(Macoo 23:37-39)

³¹ Wee tuun wuyɛ pyaa ni a Farizheen p'i fulo Yesu na na wu pye: «Yiri laha naha, bani Herodi funɔ wa wu ma gbo.»

³² A Yesu di pu ɔ shɔ na: «We nanmahara fɔ we kanna sige poɔ ki, yi she yi jo wu mu na: «Nijaa ni jiga n'a da jinaa kori yeege sipyii ni, di yama fee cuuɔ. Caɔa taanri wogo ki na ne na xhɔ lee ni.»

³³ Ga li waha l'i waha ne yaa na pye koo li na, nijaa, ni jiga, ni jigabudoro, bani li ya ta saha Kile tudunmɔ wu gbo xuu watii ni ni Zheruzalemu ni be we!

³⁴ «Zheruzalemu, Zheruzalemu, mu wemu w'a Kile tudunmɔ pu xuli ge, piimu p'a dumni ma mu ge, na kagereye taga na pee be waa na xhuli ge, ne funɔ ya pye teegeɛ nipeheɛɛ ni di ma nagoo pu pinne, ba xhuu ya wu nagoo pinneɛ me wu kapaɔa nɔhɔ ni we. Ga yee di ya ta sɔ lee na we. ³⁵ Ayiwa yi puga ki na ba yaha wà nime feefeɛ, ki niwaga. N'a da yi jo yi mu, na co nime na, y'a da na ja nige we, fo yi ba she yu tuun wemu ni na: «Wemu w'a ma me Kafɔ mege na ge, wee je duba pya.»

Yesu ya tinme gban fɔ wa cuuɔ cadɛenge ni

14 Cadɛenge ka na, Yesu ya kari Farizheen pu wo sipyigbɔ wa puga, na li wà. Farizheen piimu pu bye wà ge, pee bi wu kaseri. ² Ná wa bye wà tinme gban na je wu na. ³ A Yesu di jomɔ pu lɔ, na saliya karamɔɔlɔ ni Farizheen pu yege na: «Na saha ni saliya wu ni, l'a saha na yama fɔ cuuɔ cadɛenge ni laa, kelee li ya saha we?» ⁴ Ga, a p'i cari puye na, wa ya jo we. Wee tuun wu ni, a Yesu di wee yama fɔ we lɔ, na wu cuuɔ, na wu yaha kari.

⁵ Lee kadugo na a wu pu pye: «Yee wa ja, kelee wu niije na to keeɛ ni, ta yee da zhe wu wolo tɔvuyo na we, ali ki pye

cadɛenge ki be we?» ⁶ Pee ya já wu ɔ shɔ we.

Tatiinceɛ naha bulogana

⁷ Sipyii piimu p'a yiri yalige na ge, Yesu ya talene jo pu mu, bani w'a li seeri na pu ma jahagbaa tatiinye yi naha buloo. A wu pu pye: ⁸ «Wa bu ma yiri cekaanra yalige na, ma ganha da zhe diin jahagbaa tateenge ni we. Ma ya li ce ni wemu tayerege k'a pele ma wogo na ge, ni wee be ya yiri we. ⁹ Wemu w'a yi beshuun yiri ge, wee ba ma pye ma tateenge ki kan we ná we mu, wee tuun wu ni ma shiige wo na zhe diin kadugo yiri tateenge ka ni. ¹⁰ Ga ba ma yiri we, she diin kadugo yiri tateenge ni, kɔnhɔ ma yirivɔ wu ba ba, wu ma pye: «Na najii, she diin jahagbaa tateenge ki ni.» Wee tuun wu ni ma na peɛɛ ta ma lijii pu jii na. ¹¹ Bani sipyaa sipya w'a wuyɛ durogo ge, wee na ba dirige. Sipyaa sipya w'a wuyɛ tirige ge, wee na ba durogo.»

¹² Wemu w'a Yesu yiri yalige ki na ge, a wu wee be pye: «Ma bu yalipeheɛɛ pye caɔa ni kelee piige ni, ma ganha da ma najiineɛ yiri, kelee ma nu sii, kelee ma cebooloo, kelee ma tiinjii naafuu fee we. Pee be na ba já ma yiri yalige na ma wo yire li footɔɔ. ¹³ Ga ma bu yaliye pye, m'a la baa fee, ni taafee, ni faanna, ni fyenmee yiri. ¹⁴ Ma na duba ta, bani pee wa da já ma yiri li footɔɔ na we. Ma na ba lee footɔɔ ta sipyitiimeɛ pu nixhuyo yi caɛɛɛ.»

Cekaanra ligbɔhɔ ki wo talene le

(Macoo 22:1-10)

¹⁵ Ba yalilime wa ya pee jomɔ pu logo we, na jo: «Wemu wu da ba li Kile wo saanra Kile saanra te ni ge, wee je duba pya.» ¹⁶ A Yesu di wu pye: «Ná wa bi yaliye pye piige yalige, na sipyipehemee yiri. ¹⁷ Ba yaliye yi liduun ya nɔ we, p'a sipyii piimu yiri cekaanra ti ni ge, a wu

wu kapyebye wu tun na wu pee pye: «Yi pa, bani yaŋmuyɔ yi bæri ya keme xɔ.»¹⁸ Ga, a pu bæri nigin nigin di ganha na fenri na foro yire li tãan, na yu na wu kafari pee mu. A nizhiime wu wu pye: «Tege ka ne shɔ, ne yaa na she kee wii. N'a ma jœeri, le yafa na mu.»¹⁹ A wa be di wu pye: «Nupehɛe ke ne shɔ, n'a da zhe kee taanna. N'a ma jœeri, le yafa na mu.»²⁰ A wa be di wu pye: «Nime ne cee leŋe, lee l'a li pye, ne da jã zhe we.»²¹ A kapyebye wu guri she juŋɔfɔɔ wu yiri, na kii keree kii bæri paari wu mu. A kaŋa ki fɔɔ wu luu di yiri, a wu wu kapyebye wu pye: «Fyaala she kulo li pin-nere kpeenye, ni kakuutoroyo yi ni, m'a la baa fɛɛ, ni taafɛɛ, ni fyenmɛɛ, ni faan-naa yiri pa naha.»

²² «Ba w'a she pee yiri na pa we, na ba wu juŋɔfɔɔ wu pye: «Na juŋɔfɔɔ, m'a tuduro temu kan ge, n'a ti pye, ga lee be na puga ki sanha ni we.»²³ A juŋɔfɔɔ wu kapyebye wu pye: «She kodoroyo yi ni, ni kobiire te, m'a sipyii pu karamu p'i ba, kɔnhɔ na puga k'i ni.»²⁴ Bani sipyii pii ne fenhe yiri a p'i li she ge, n'a da yi jo yi mu, ne wo yalige ka je wee wa shishiin ju ni we.»»

Kaa lemu li wa fanha Yesu kalaapiire ti na ge

(Macoo 10:37-38)

²⁵ Shenpohemɛ bi taha Yesu feni. A wu ŋmahana jeri pu shizhaa na na pu pye: ²⁶ «Wa bu daha ne feni, ne kaa bye l'i ya dan weefɔɔ ni na toro wu to, ni wu nu, ni wu shɔ, ni wu nagoo, ni wu ceborona-maa, ni wu ceboroshaa, ni wuyɛ pyaa be tãan we, wee da jã bye ne kalaapire we.»²⁷ Wemu ya wu korikoritige lɔ, na daha ne feni we, wee da jã bye ne kalaapire we.

²⁸ «Wa ba giin wu zangaso-tɔɔngɔ yereŋe yee ni, ta wu da venhe diin na ki yereŋe yereŋe pereme pu tɔɔ, yaaga bu da na je wu keŋe ni, di ki yereŋe xhɔ

we? ²⁹ Wu ma fyagi wu bu ki nɔhɔ shan, wu bi da jã ki sanja xɔ, ni ki naveɛ ya pa ju kɔn na zheheni wu na we, ³⁰ na wu la wo, na yu: «Wee ná we ya puga ki yereŋe ju kɔn, ga wu ya jã ki xɔ we.»³¹ Kelee saan wa ba giin wu kashen kɔn saan wa na, ta wu da venhe diin na wu funŋɔ sha, wu ni namaa kabɔfoŋɔ ke (10.000) bu da na da jã saan wa ni namaa kabɔfoŋɔ kelee shuun (20.000) juŋɔ círi we? ³² Wu bye wu da jã we, na wee saan wu yaha tatɔɔngɔ ni, w'a tudunmɔ yaha kari wu she taanpɛɛge sha. ³³ Lee pyegana li na, wemu ya kahari wu keŋe yaŋmuyɔ bæri ni we, wee da jã bye ne kalaapire we.

Tipoomɔ je suumɔ pemu ni we

(Macoo 5:13; Marika 9:50)

³⁴ «Suumɔ ya ju, ga pu tipoomɔ bu foro pu ni, naha na pu taan sanha we? ³⁵ Pu da yafiin be ju niŋe na we, pu da jã bye kaafugo niŋe na we, sipyii na pu wá kadaan na. Wemu na logo ge, wu logo de!»

Yesu ya talenɛ la jo dubyapɛɛnge shizhaa na

(Macoo 18:12-14)

15 Fanhafɛɛ wari shɔɔɔ ni jurumupyii pii be ya fulo Yesu na, na wu jomɔ logo. ² Lee na a Farizheen ni saliya karamɔɔɔɔ p'i ganha na kalɔhɔɔ yu na: «We ná we ya jurumupyii conɔ na juŋgi, w'a li ni pu ni shiizhan.»

³ A Yesu di le talenɛ le jo pu mu na: ⁴ «Jɔɔ wu wa yee ni, dubyaa xhuu nigin (100) bu bye wu mu, a nigin di biin, ta wu da kelee gbarasheere ni gbarasheere (99) wu samaa yaha wà sige ki ni, wu she nibɛɛnge ki sha fo wu ki ja we? ⁵ Ba w'a she wu ja we, wu fundanga wo na wu le wu katigoo ni. ⁶ Ba w'a nɔ puga we, w'a wu napiinɛ ni wu tiinji yiri, na pu pye: «Wù fundanga ta shiizhan, bani ne na dubyapɛɛnge ki ja.» ⁷ A Yesu di jo: «Lee na n'a da yi jo yi mu, jurumupye nigin be

bu yere wu jurumu na, fundanga na bye wee wuu na fugba we ni na toro sipyitiimee kelee gbarasheere ni gbarasheere (99) taan, piimu mago je nige jurumu yafa na we.»

Talene lemu l'a jo warifyen nibeenge shizhaa na ge

⁸A Yesu di jo sanha na: «Kelee cee weke wu da bye ni warifyen tuuyo ke ni, nigin bu biin yi ni, ta wu da sokinna le wu puga ki po wu ki sha xuuni fo wu ki ja we? ⁹Wu bu ki ja tuun wemu ni, w'a wu pushapiinee ni wu tiinpii cee yiri na pu pye: «Wu fundanga ta shiizhan, bani ne warifyen tuunjo ke ki bi piin ge, ne ki ja.» ¹⁰Lee wuu na, n'a da yi jo yi mu, fundanga ki wa kii melekee pu mu jurumupye nigin na yere wu jurumu na.»

Talene lemu l'a jo ja nibeenge shizhaa na ge

¹¹A Yesu di jo be sanha na: «Jalaa shuun bye na wa mu. ¹²A kurogo ja wu tofwo wu pye: «Na to, lemu na ba no na na cen wu ni ge, lee kan na mu nime!» Ba w'a yee jo we, a tofwo wu sojo na naafuu wu taa pu shuun wu na. ¹³Cabyaa kii nidorogo na, a kurogo ja wu wu taa wari wu beeri wa wuye na. Na gari taliige fiige ka ni, na she wuye yaha wa fungongo baa sipya. Na wari wu beeri kyeegei junjo baa keree ni. ¹⁴Ba wari wu beeri ya xo we, a xuugboho di je kee fiige ki ni. A kanhama di no wu na. ¹⁵A wu she je baari ni kee fiige ki sipya wa mu, a wee di wu yaha kari wu kereye ni shaanahana na. ¹⁶A xuugo di sho wu ni xuuni. Yaliye yemu pu bi gaan shaalaa pu mu ge, a wu funjo di bye wu li yee ni, ga wa shishiin ya ya kan wu mu we.

¹⁷«Ba w'a wu funjo sha we, na jo: «Kapyeyii nijehemee pu wa ne to puga. Pu ma li, na yalige ki saja yaha, ne kunni di zhaa di xhuu naha xuugo keje ni. ¹⁸N'a da guri zhe na to wu puga ki ni, di

she wu pye: Na to, n'a nahana Kile mu, na nahana mu be mu. ¹⁹Ne yaa na yiri nige mu ja sanha we. Na co ba ma kapyeyiye wa je we.» ²⁰A wu yiri kari puga.

«Na wu yaha taliige ni, a wu to wu wu nibawo ja, a wu nijaara di je wu ni. A wu baa kari na she jafwo wu shaari ni taanpeege ni, na wu keye migile wu katige ni. ²¹A ja wu to wu pye: «Na to, ne nahana Kile mu, na nahana mu be mu, ne yaa na yiri mu ja nige we.» ²²Ga, a wu to wu yi jo kapyeyyii pu mu na: «Yi fyaala pa ni fadeye yi beeri nizaanja ki ni yi pa le wu na, yi kabelene le wu kabee na, yi tanhaya le wu na. ²³Yi ba ni nupepinje sinme wogo ni yi pa gbo. Wu li wu funjo taan, ²⁴bani ne pya we w'a ja ge, wu bi xu, w'a kari pye niifeere ni. Wu bi piin, w'a ja.» A pi kalene jo co.

²⁵«Lee bi wu jashiime wu ta wee na je tege ki ni, ba wee ya teenje puga na we, a wu yatinye yi tunmo ni xonho to tunmo pu logo. ²⁶A wu kapyeyiye wa yiri na wu yege lee kalene li junjo na. ²⁷A wee di wu jo sho na: «Mu cuun wu w'a pa, a ma to wu nupepinje sinme wogo gbo wu mu, bani wu ja w'a pa je sicuumo na.» ²⁸A jashiime wu luu di yiri, wu ya ta sojo na je puga we. Ba wu to w'a yee logo we, na foro kari wu feni, na she wu beeri na wu jo wuye na wu je. ²⁹Ga, a wu tofwo wu pye: «Wii me de! Ne yee ya jehhe na kapyengee pyi mu mu. Ne ta mu jomee yaha tuun wa yafiin ni we. Lee be na, ali mu ya ta sikapire nigin be kan pa ne mu, konho ne ni na napiinee di fundanga pinne pye shiizhan we. ³⁰Ga we wu wa mu ja wu ge, w'a mu naafuu wu beeri kyeegei dadowsha ni. Ba w'a pa we, a mu nupepinje sinme wogo gbo wu mu!»

³¹«A wu to wu wu jo sho na: «Na ja, tuun beeri ni mu wa ne taan naha, ne yanmuyo yi beeri wa mu woyo. ³²Ga wee ya yaa na funjo taan, na kalene pye, bani ma cuun we wu wa we ge, wu nixhugo ki

bye, ga w'a niifere ta nime. W'a bi piin, ga w'a ja.»

Naafuu fɔɔ wa ni wu wari kapahashɔɔnrimɔ

16 A Yesu di yi jo sanha wu kalaapiire ti mu na: «Ná naafuu fɔɔ wa bye wà, kapahashɔɔnrimɔ wa di jɛ wu mu, a sipyii di wee tɔɔɔ le na w'a wu jɔɔfɔɔ wu kabyaa ki kyeeɣi. ² A jɔɔfɔɔ wu wu yiri na wu pye: «Leke ne di nuri mu shizhaa na wɛ? Wù keree ki jaha wolo, bani mu wa da já bye nige ne kapahashɔɔnrimɔ wɛ.»

³ «Wee tuun wu ni a wee kapahashɔɔnrimɔ wu yi jo wuyɛ funɔɔ ni na: «Leke ne da ba byi wɛ? Na jɔɔfɔɔ w'a na leri wu kabyaa ki jɔɔɔ ni. Faa fanha wa na ni wɛ; jerege shiige di jɛ na na. ⁴ Uun! Le n'a da bye ge, n'a lee cɛ, kɔnhɔ di ba laha kabyaa ki jɔɔɔ ni, pii di na círi leɣe pu kaban.» ⁵ Wee tuun wu ni pii p'a fɔhɔɔ lɔ wu jɔɔfɔɔ wu mu ge, a wu ganha na pee yiri nigin nigin. A wu nizhiime wu pye: «Ne jɔɔfɔɔ wu juu wu wa mu na wɛ?» ⁶ A wee di wu jɔɔ shɔ na: «Sinme barigoo kelee shuun (20).» A wu wu pye: «Ma seme wu lɔ, m'a diin tɔvuyo na m'a sinme barigoo ke ka.» ⁷ Lee kadugo na a wu wa be pye: «Mu do, juu di wa mu na wɛ?» A wee di wu jɔɔ shɔ na: «Shinma bɔrilɔɔ xhuu nigin (100).» A wu wee pye: «Ma seme wu lɔ m'a shinma bɔrilɔɔ kelee gbarataanri (80) ka.» ⁸ A jɔɔfɔɔ wu wee kapahashɔɔnrimɔ tifire baa fɔɔ we sɔ wu shizhiinme pu na, bani ke kɔɔ ke sipyii wa keree pyi ni shizhiinme ni puyɛ tɛ ni, na toro kpɛenge nagoo tãan.»

Naafuu ni Kile da já binne bye yee jɔɔfɔɔ wɛ

⁹ A Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Yee bu ke kɔɔ ke wo naafuu wu lɔ na taga sipyii tɛge, na naɣeege sha ni wee ni. Yee wo caɔa jii li ga ba xhɔ caɔa kemu ke

kɔɔ puga ke ni, lee na ba bye kapuɔɔ na baraji kan yi mu Kile yíri Alijine ni. ¹⁰ We wu jɛ n'a daa sipya kafenhɛfɛnhɛɣɛ ni ge, wee wu jɛ n'a daa sipya kagbɔhɔɔ be ni. We wu jɛ tifire baa fɔɔ kafenhɛfɛnhɛɣɛ ni ge, wee wu jɛ tifire baa fɔɔ kagbɔhɔɔ be ni. ¹¹ Lee wuu na, ke kɔɔ ke wo naafuu we w'a sipyii faanna ge, yee bye yee di ya pye n'a daa sipyii wee keree ni wɛ, ta naafuu can can wo wu kaa na ba le yee keɣe ni? ¹² Naafuu we wu jɛ watii wo ge, yee bye yee di ya pye n'a daa sipyii wee wo keree ni wɛ, ta yeeye pyaa wo wu na ba gan yee mu?»

¹³ Kapyeyee wa shishiin da já da kapyeyee pyi jɔɔfɔɔ shuun mu wɛ. Bani wa na ben wu mu, wa na daan wu mu, kelee wu nɔɔ wa na, wu laraga kɔn we wu na. Yee da já da kapyeyee pyi Kile mu, yi da ki pyi naafuu be mu wɛ.»

Yesu wo yere li kafila wa

(Macao 11:12-13; 5:31-32; Marika 10:11-12)

¹⁴ Farizheen pii pu jɛ wari na dan pu ni ge, ba pee ya yee beeri logo wɛ, na ganha na wu la wo. ¹⁵ A wu pu pye: «Pii p'a puyɛ pyi sipyitiimeɣe sipyii jii na ge, pee pu jɛ yere. Ga Kile ya yee zɔɔɔ pu cɛ, bani yaaga kemu sipyiyawyii ya bele ge, kee ki jɛ makɔɔ yaaga Kile jaha tãan.

¹⁶ «Musa wo saliya we ni Kile tudunmɔɔ Kitabuu pu bye wà, fo na she nɔ Yohana Batizelipye wo tuun wu na. Na lɔ fo wee tuun wu na Kile saanra ti wo Jozaama p'a yu, a sipyii beeri di yatɛnyɛ waha p'i jé ti ni. ¹⁷ Fugba we ni jiiɣe ke toromɔ na ba daan fo xuuni na toro Kile wo saliya wu kamapile fuduunɔ nigin be wo do na.

¹⁸ «Sipyaa sipya w'a wu shɔ gbaga xɔ na watii leɣe ge, dɔdɔɔɔ m'a pye. Wemu bu ná wa wo ceforomɔ leɣe, dɔdɔɔɔ w'a pye.»

Ná naafuu fɔɔ ni Lazari keree

¹⁹ «Ná naafuu fɔɔ wa bye wà na saanaa fàya leni, na fanhafee yaliye li niga beeri. ²⁰ Ná la baa fɔɔ wa be di bye wà, wee mege je na Lazari. Wu ceesege ki beeri ki bye nookuuyo. Pu bi she wee sinnye wee naafuu fɔɔ wu kaaja ki kujɔɔ ɔɔ na, ²¹ Yalipahara te ti bi wo na dun naafuu fɔɔ wu tabali wu nɔhɔ ni ge, wu funɔɔ bye wu da tee li. Na wu yaha wu ya tee be ta li we, a poɔɔ be di nɔhɔ na ma na wu noɔɔ yi laala sanha.

²² «Caɔa ka, a wee la baa fɔɔ wu ba xhu, a melɛkɛ di wu munaa lɔ na she yaha tatiinceɔe ka ni Ibirayima kanige ce. A naafuu fɔɔ wu be di ba xhu, a p'i wu le. ²³ Na wu niganhaɔa yaha xuu kulo li ni, a wu wu jaha yirige, na Ibirayima ja taliige ni, na Lazari be ja wu kanige ce. ²⁴ Wee tuun wu ni, a wu xhuulo na jo: «Na to Ibirayima, ɔɔɔ jaari na na! Lazari yaha wu she wu kabee le munaa le fyenmi lɔhɔ ni, wu ba na jile le jine, bani na niganhaɔa ki wa xuuni ke na ke ni.» ²⁵ A Ibirayima di wu ɔɔ shɔ na: «Na ja, ma funɔɔ kɔn li na na mu ya ma kasaaja ki beeri ta na mu yaha koɔɔ na, a Lazari di kakuuɔɔ ta lee tagana le na. Nime wee jaha wa jine, ga mu kunni jaha d'a weri. ²⁶ Na fara lee na, wecoɔɔ nagaɔa ki je we ni yee te ni, kɔnhɔ piimu ba giin p'i foro naha p'a se yee yiri, pu ganha bu ja we. Piimu ba giin p'i yiri yee be yiri p'a ma naha, pu be ganha bu ja we.»

²⁷ «Wee tuun wu ni a naafuu fɔɔ wu jo: «Na to, na ma jeeri, Lazari yaha she na to puga ki ni. ²⁸ Bani ne ceborona-maa kaguro wu wa wà. Wu she pu sɔnmi, kɔnhɔ pu ganha da ba we kanhama xuu we ni we.» ²⁹ A Ibirayima di wu ɔɔ shɔ na: «Musa ni Kile tudunmɔɔ kafila wu wa pu keje ni, pu wee logo.» ³⁰ Ga, a wu jo: «Ahayi, na to Ibirayima, lee ye wa da yaa we de! Ga fo gbo nigin be na je na she

pu yiri wà; lee bu bye, pu na daburaje jo pu jurumu wu na.» ³¹ A Ibirayima di wu pye: «Pu bye p'i ya Musa ni Kile tudunmɔɔ pu wo kafila wu logo we, ali gbo wa jehe je foro pusamaa te ni, pu da ga dà we.»»

Nugyeegi keree ni jurumu yafa

(Macoo 18:6-7, 21-22; Marika 9:42)

17 A Yesu di yi jo wu kalaapiire ti mu na: «Nugyeegi keree da ga ja bye pyebaa we. Ga sipya wemu wu da kee pye ge, boɔngɔ ki wa weefɔɔ wogo. ² Wemu wu je nɔhɔcereɛ n'a daa koo ni ge, sipyaa sipya w'a wee wa ɔɔɔ kyeege ge, na faatabaaga ɔɔ wu katige ni, na wu wá suumɔ lɔhɔ ni, lee ya ɔɔɔ wu mu li bye na. ³ Y'a yiyɛ kaseri kee keree kii na. Ma ceboro bu jurumu pye, jo ni wu ni. Wu bu daburaje jo, m'a lee yafa wu mu. ⁴ Wu bu wɔɔɔ ma ni toɔɔni gbarashuun caɔa jii ni, wu bu guri she ma mu toɔɔni gbarashuun na ma pye kafari, m'a kee beeri yafa wu mu.»

N'a daa wu keree

⁵ Caɔa ka, tudunmɔɔ p'a pa Kafɔɔ pye: «La fara wù n'a daa wu na.» ⁶ A Kafɔɔ di jo: «Yee n'a daa wu da bi ali mutaridi pilere be xɔ peere ni, yee bi da yi jo ke tigbohɔ ke mu na ki kɔngi k'i she nɔri suumɔ lɔhɔ ni, k'a yee ɔɔmɛe co.

Kapyebye tayerege je kemu ge

⁷ «Kapyebye bu bye yee wa mu, wu bi faa pyi kelee na yatɔɔɔ naha, wu bu yiri sige ni na pa tuun wemu ni, wu ma wee kapyebye wu pye wu pa diin yalige ɔɔɔ ni ya? ⁸ Ta wu da wee kapyebye wu pye wu yalige shɔhɔ, wu bu xhɔ wu wu faleye yi faa, wu fenhe she ki yereɔe wufɔɔ ye pyaa taan, wufɔɔ di li fo wu din, wu gba be we? Lee kadugo na kapyebye wu be di na li we? Ta wufɔɔ je ma li pye mu we? ⁹ Kapyebye we w'a wu nijogoo ki pye ge, baaga kakaan ɔɔɔ je wee mu

wɛ. ¹⁰Lee na yee bɛ, yɛ y'a jo yee mu gɛ, yee bu yee bɛɛri pye, y'a yaa yi jo na go kapyeyii yee ya sii, na yi nibyii y'a pye. Yi kayahana ɲuɲo yɛ y'a pye.»

Yesu ya togo fɛɛ ke cuuɲo

¹¹Na Yesu yaha koo na wu na se Zheruzalemu ni, a wu doro Samari fiige ke ni Galile fiige ki tɛ ni. ¹²Wu nijewo kulo la ni, a togo fɛɛ namaa ke wa di ba wu ɲuɲo cɪri, ga, a p'i yere na laara kɔn wu na, ¹³na muɲoɲo wá na: «Karamɔgo Yesu, ɲuɲo ɲaari wù na!» ¹⁴Ba w'a pee ɲa wɛ, a wu pu pye: «Yi she yiye she saraya ɲaha shɔɔnrivɔɔ pu na.» A pu nigariwuu di juuɲo. ¹⁵Ba shen nigin wa ya wuyɛ ɲa w'a cuuɲo wɛ, na ɲmahana kuri, na ganha na Kile sɔni na ma ni mujuugboɔ ni. ¹⁶Ba w'a pa nɔ Yesu na wɛ, na she nuguro sin wu fɛɛ ni na wu ɲaha buri ɲiɲɛ ki na, na baraga taha wu na. Na ta wee di bi bye be Samari shen. ¹⁷A Yesu di jo: «Ta sipyii kɛ be w'a cuuɲo wɛ? ¹⁸Pusamaa gbarasheere wu wa mii wɛ? Wa yafiin ya ta pa Kile peɛ nabunna we kadugo na wɛ.» ¹⁹Lee kadugo na a wu wu pye: «Yiri m'a se! Ma n'a daa w'a ma cuuɲo.»

Kile wo saanra ti ba ɲaha sheshheere

(Macoo 24:23-28, 37-41)

²⁰Caɲa ka, Farizheɛn p'a pa Yesu yege na: «Tuun weke ni Kile wo saanra|Kile saanra t'i da ba wɛ?» A wu pu ɲo shɔ na: «Kile wo saanra ti da ba ba na saha ni sipyii kaseɛge ni wɛ. ²¹Pu da ga ba jo be: «Wu we naha,» kelee «Wu we mɛ wɛ,» bani Kile wo saanra ti wa yee ɲiɲɛ ni.»

²²Lee kadugo na a wu wu kalaapiire ti pye: «Caya ya wa ma, li bi da daan yee ni na Sipya Ja caɲa ka ɲa, ga yee da kee ɲa wɛ. ²³Sipyii na ba yee pyi na: «Wu wa naha,» kelee «Wu wa mɛ,» ga yi ganha da zhe wà wɛ, yi ganha da daha pu feni wɛ. ²⁴Sipya Ja cabaɲa, kee na ba bye ba Kile-ɲiɲɛ ɲɛ wɛ, ma ɲi taapile ni, kpeɛnge ki

ma yiri fugba wu kabaɲa ka na, na nɔ ka na. ²⁵Ga yani kee caɲa ke ki nɔ ge, li waha l'i waha wu na ba ganha xuuni, ɲiɲaa sipyii di zhe wu ni.

²⁶«Ba Nuxhun wo caɲa ɲii li keree k'a pye wɛ, mu l'a da ba bye Sipya Ja wu be cabaɲa. ²⁷Sipyii bi li na gbuu, na cɛɛ leɲɛɛ, kelee na pu nagoo kaan gbaya ni, fo na she nɔ caɲa kemu Nuxhun ya jé kɔɔgbɔhɔ ki ni ge. Wee tuun wu ni a logbohɔ di ba pee bɛɛri kyɛɛgi.

²⁸«Keree kiimu k'a pye Loti caɲa ɲii ni ge, kee tuugo na ba bye sanha. Loti caɲa ɲii ni, sipyii bi li na gbuu, na zhuu na bɛɛɛ, na faa pyi, na piyeye yereɲɛ. ²⁹Ga Loti ya foro Sodomu kulo li ni caɲa kemu ge, kee caɲa ke, na ni kirimu ya yiri fugba wu ni, na do ba zanha ɲɛ wɛ, na pu bɛɛri kyɛɛgi.

³⁰«Caɲa kemu Sipya Ja da ba wuyɛ she ge, kii keree kii bɛɛri tuuyo na ba bye sanha. ³¹Kee caɲa ke wemu ɲɛ wu puga kataɲa na ge, wee ganha bu digi jé puga ki ni yaaga feni wɛ, mu wemu be wu ɲɛ ma kereye ni ge, mu be ganha bu guri da ma puga wɛ. Ga wa bɛɛri di da wu ɲubile ye shaa. ³²Yi funyo yi to Loti shɔ wu wuu li na! ³³Wemu w'a wu munaa ɲuɲo shaa di wolo ɲiɲaa ge, wee na ba buun li ni ɲiga na. Wemu w'a bɔnri wu munaa ni ɲiɲaa ge, wee na ba wu munaa ɲuɲo wolo ɲiga na. ³⁴N'a da yi jo yi mu, kee caɲa ke, sheɛn shuun na ba bye yasinnɛnuɲo na piige ni, wa na ba lo na wa yaha. ³⁵Cɛɛ shuun na ba shinma tiree shiizhan, wa na ba lo na wa yaha. [³⁶Namaa shuun na ba bye tege ni, wa na ba lo na wa yaha.>] ³⁷A kalaapiire t'i wu yege na: «Kafɔɔ, xuu weke ni lee da ba bye wɛ?» A wu pu ɲo shɔ na: «Xuu wemu ni yaxugo ɲɛ ge, wà tobinyɛ ya yiye pinɛɛ.»

W'à yaa na Kile ɲɛɛri tuun bɛɛri ni

18 Yesu ya talɛɛ jo pu mu na ɲaha tii ni Kile-ɲɛɛge ni, na sipyii ya

yaa p'a Kile j̄eri tuun b̄eri ni, pu ganha bu ganha w̄e. ²W'a jo: «Kiiri k̄onw̄o wa ya bye kulo la ni, wu bi fyagi Kile na w̄e, wu mago bye sipya wa yafiin be ni w̄e. ³Naxhugosh̄o wa bye lee kulo li ni, wee bi ma se wu ȳiri na wu pyi na wu wu p̄en kakuuyo foot̄on̄o kan pu mu. ⁴L'a m̄o, kiiri k̄onw̄o wu bi sanha s̄o w̄e. Kadugo t̄aan a wu wuȳe pye: «Ali ne j̄eh̄e bye ne fyagi Kile na w̄e, ali ne mago j̄eh̄e bye wu j̄e sipya yafiin be ni w̄e, ⁵lee be na we naxhugosh̄o we, w'a ne kana, lee wuu na n'a da wu p̄en pu kakuuyo foot̄on̄o kan pu mu, k̄onh̄o wu ganha ba ma da na kana tuun b̄eri ni w̄e.»

⁶A Kaf̄o di jo: «Kiiri k̄onw̄o tiibaama w'a yemu jo ge, yi yee logo. ⁷Kile ya piimu naha bulo pee di meh̄e suu wu feni caṅa ni piige ge, ta wu da ba pee wo p̄en pu kakuuyo yi foot̄on̄o kan pu mu w̄e, ali na ta w'a luu gbo be pu t̄aan w̄e? ⁸N'a da yi jo yi mu, kakuuyo ye p'a byi yi na ge, wu na ba yee wo foot̄on̄o kan t̄ovuyo na. Ga Sipya Ja wu ba ba tuun wemu ni, ta wu na ba n'a daa ta j̄iṅe ki na ge?»

Farizhen wa ni we wa li shaa pu wu jurumu yafa wu mu ge

⁹Sipyii piimu p'a bi daa puȳe na na pee ya tii ge, na ta p'i ya bi pusamaa wii na pu j̄e yafiin be w̄e ge, Yesu ya le talene le jo pu shizhaa na na: ¹⁰«Namaa shuun wa ya she Kile-p̄eṅe pugb̄oh̄o ki ni na she Kile j̄eri: Nigin bye Farizhen|Farizh̄eṅ, shuun wo wu j̄e fanhaf̄e wari sh̄ov̄o.» ¹¹A Farizhen wu ȳiri yere na Kile j̄eri wuȳe t̄aan mume, na: «Kile, n'a baraga taha ma na, bani ne ni sipyii pusamaa wa nigin we: nagaalaa, ni kakuubyii, ni d̄od̄o, ne wa ba we fanhaf̄e wari sh̄ov̄o we wa w̄e. ¹²Cewuu cewuu, ne ma suun le cabyaa shuun. Kuduun we ne daa ge, ne wee b̄eri jagi wo.» ¹³Ga, a fanhaf̄e wari sh̄ov̄o wu yere kabanugo na. Wu ya ta s̄o, ali na wu naha yirige fugba wu ni w̄e, ga, a wu wu dodoṅo k̄on

k̄on j̄atanhaṅa keṅe ni na jo: «Kile, j̄uṅo j̄aari na na, jurumupye ne j̄e.»

¹⁴«N'a da yi jo yi mu, we ná we kapii da wo ya kari puga, ga Farizhen wu ya li ta w̄e, bani sipyaa sipya w'a wuȳe durogo ge, wee na ba dirige. Sipyaa sipya w'a wuȳe tirige ge, wee na ba durogo.»

Yesu ya duba n̄oh̄opiire ta mu

(Macao 19:13-15; Marika 10:13-16)

¹⁵Caṅa ka, sipyii pii ya pa Yesu mu ni n̄oh̄opiire ta ni, k̄onh̄o wu gb̄on ti na. Ba wu kalaapiire t'a lee ja we, na yogo jo ni pu ni. ¹⁶Ga, a Yesu di tee n̄oh̄opiire ti fulo wuȳe na na jo: «Yi n̄oh̄opiire ti yaha ti da ma na mu, yi ganha ba ti naha k̄on w̄e! Bani pee shi tuugo wuuro ti j̄e Kile wo saanra|Kile saanra te. ¹⁷Can na, n'a da yi jo yi mu, sipya wemu ya Kile wo saanra ti co ba n̄oh̄oc̄erēe j̄e-ε w̄e, wee da ga ba j̄e ti ni bada w̄e.»

Naafuugbo f̄o jeme p'a pen Kile wo saanra ti ni

(Macao 19:16-30; Marika 10:17-31)

¹⁸Yawutuu j̄uṅof̄o wa ya Yesu yege na: «Karam̄oḡosaama, naha ne yaa na pye, k̄onh̄o di j̄ii sicuum̄o nixh̄obaama ta w̄e?» ¹⁹A Yesu di wu pye: «Naha na m'a na pyi nizaama w̄e? Nizaama wa shishiin wa w̄e, fo Kile ye. ²⁰«M'a Kile wo saliya wu j̄omeh̄e ki ce: «Ma ganha bu d̄od̄o pye w̄e! Ma ganha bu sipya gbo w̄e! Ma ganha bu nagaara pye w̄e! Ma ganha bu kafineye taha ma sipyini na w̄e! Ma da ma nu ni ma to pele!» ²¹A wee ná wu jo: «Fo na n̄oh̄opiire ti tuun wu ni ne j̄o k̄on na kii koro j̄aari.»

²²Ba Yesu ya yee logo w̄e, na wu pye: «Kaa nigin ye l'a mu kuṅo sanha! She ma keṅe yaṅmuȳo yi b̄eri pere, m'a wee wari wu kan la baa f̄e mu! Wee tuun wu ni, ma na naafuu ta fugba we ni. Lee kadugo t̄aan m'a ba daha na feni.» ²³Ga ba ná w'a yee logo w̄e, a wu naha di sii tanha xuuni, bani naafuugbo w'a bye

wu mu. ²⁴ Ba Yesu ya wu jaha ja k'a tanha we, na jo: «Naafuugbo fɔɔ jeme p'a pen Kile wo saanra|Kile saanra ti ni de! ²⁵ Nɔhɔɔɔ jeme ya taan museni wii ni, na toro naafuugbo fɔɔ jé na Kile wo saanra ti ni.»

²⁶ A pee jomɔ pe logovɛɛ di jo: «Aa! Wee tuun wu ni sipya weke na já pa shɔ we?» ²⁷ A Yesu di jo: «Le l'a sipyii já ge, lee ya Kile jani we.» ²⁸ Wee tuun wu ni a Pyɛɛri di jo: «Li wii, wèe ya kahari yanmuyɔ beeri ni na daha mu feni.» ²⁹ A Yesu di pu pye: «Can na n'a da yi jo yi mu, sipyaa sipya w'a kahari wu puga ni ge, kelee wu shɔ, kelee wu cebooloo, kelee wu sefɛɛ, kelee wu nagoo, Kile wo saanra ti wuu na ge, ³⁰ weefɔɔ na ba yee beeri yahaɲaa niɲehɛɲɛ ta na wu yaha koɲɔ na, na ba jii sicuumɔ nixhɔbaama be ta jiga na.»

Yesu ya wu xu ni wu jɛ wu jo sanha

(Macoo 20:17-19; Marika 10:32-34)

³¹ A Yesu di wu kalaapiire ke ni shuun wu yɛ yiri, na pu pye: «Wù wii gaanji Zheruzalemu ni, Kile tudunmɔɔ p'a keree kiimu ka Sipya Ja wu shizhaa na ge, kee beeri na ba bye na ki fa. ³² Wu na ba jé shi watii keɲɛ ni, pee na ba zhehe wu na, na wu shehele, na jɔɔhɔ tugi wu na, ³³ na wu kɔɔn ni susɔɔɔ ni, na na wu gbo. Ga wu caxhugo caɲa taanri wogo ki na w'a jɛ.» ³⁴ Ga kalaapiire ti ya ta yafiin be jaha ce kii keree kii ni we. Bani pe jomɔ pe kɔri bi ɲmɔhɔ pu na. Ye y'a jo pu mu ge, pu ya ta yafiin be kɔri ce we.

Yesu ya fyen wa jii mugɪ

(Macoo 20:29-34; Marika 10:46-52)

³⁵ Ba Yesu ya tɛɲɛ Zheriko na we, lee ya bi fyen wa nideenge ta koo li jɔɔ na na saraya jɛɛri. ³⁶ Ba wee ya sipyiire ti nidorowuu tunmɔ logo we, na yegeɲɛ pye na: «Le di jɛ jaha we?» ³⁷ A p'i wu pye: «Nazareti sheɛn Yesu w'a doroo.» ³⁸ Wee tuun wu ni a wu mujuu wá na:

«Dawuda Ja Yesu, jɔɲɔ jaaari na na!» ³⁹ Pii pu bye sipyiire ti jahagbaa na ge, a pee di wu kaa jo na wu co wuyɛ na, ga, a wu sii la fara mujuu li na na yu: «Dawuda Ja, jɔɲɔ jaaari na na!» ⁴⁰ A Yesu di yere, na jo na pu pa ni wu ni. Ba fyen w'a fulo Yesu na we, a Yesu di wu yege na: ⁴¹ «M'a giin di jaha pye ma mu we?» A wu wu jɔɔ shɔ na: «Kafɔɔ, di da jaa!» ⁴² A Yesu di wu pye: «Ta jaa! Ma n'a daa w'a ma cuɲɔ.» ⁴³ Taapile ni a wu ganha na jaa. A wu daha Yesu feni, na ganha na Kile pele. Tuun wemu ni sipyiire ti beeri ya lee ja ge, a pu be di ganha na Kile sɔni.

Yesu ni fanhafɛɛ wari shɔɔɔ Zange keree

19 Caɲa ka Yesu ya pa doroo Zheriko kulo li ni. ² Ná wa bye wà wu mege jɛ Zange. Wee bye fanhafɛɛ wari shɔɔɔ jɔɲɔɔɔ, naafuu fɔɔ w'a bye wii. ³ Wu bi giin wu Yesu ja wu wu ce, ga sipyiire ti jehɛ wuu na wu ya ta já wu ja we, bani wu bi gberɛ. ⁴ Lee na a wu baa kari jahagbaa na, na she dugi tige ka ni, kemu mege ki jɛ na Sikomɔri ge, kɔnhɔ wu Yesu ja, bani wu na ba doro wà.

⁵ Ba Yesu ya nɔ wee xuu wu ni we, a wu wu jaha yirige na Zange pye: «Zange, tigi tɔvuyo na, bani mu puga n'a da zhe digi nijaa.» ⁶ A Zange di digi tɔvuyo na, na wu jɔɲɔ cɪri ni fundanga ni. ⁷ Ba sipyii p'a lee ja we, a pu beeri di ganha na ɲmunu-ɲmuncɔ na yu: «W'a she digi jurumupye wa mu.» ⁸ Ga, a Zange di yere Kafɔɔ jaha taaan, na wu pye: «Li wii, Kafɔɔ, n'a da na naafuu wu taaga ki kan la baa fɛɛ mu. Li bu da na ne wa yanmuɲɔ ka ɲmahana, ne na ki tuuyo shishɛɛɛ tereɲɛ weefɔɔ na.» ⁹ A Yesu di wu pye: «Nuwuuro ya jé nijaa ke puga ke be ni, bani we be jɛ Ibirayima wo ja wa. ¹⁰ Bani piimu p'a piin ge, Sipya Ja ya pa pee sha wu pee shɔ.»

Wari w'a kan kapyebyii piimu mu na p'a kegaanja pyi ge

(Macoo 25:14-30)

¹¹ Na sipyii pu yaha pu na kii keree kii nuri, a Yesu di le talene le jo pu mu, bani ba w'a teeŋe Zheruzalemu na we, a p'i ganha na giin na lee taapile li ni Kile wo saanra|Kile saanra t'a da tiye she. ¹² Lee wuu na w'a jo: «Ná wa ya se kpɔɔncene la na, na gari fiitɔɔngɔ ka ni kɔnhɔ p'i she saanra kan wu mu, lee kadugo na wu guri pa. ¹³ Na wu yaha wu sanha gari we, a w'i wu kapyebyii ke yiri, na pu beeri kan warifyen tuuyo nigin nigin, na pu pye: «Y'a yi keŋe kaanja ni we ni fo di ba she ba.» ¹⁴ Ga ba w'a kari we, a wu shi sheen di wu kɔ, na tudunmɔɔ tun wu mu, na wu pye: «Wèe funŋɔ wa mu wu tiin wù juŋɔ ni we.»

¹⁵ «Ba w'a kuri we, saanra ti na kan xɔ wu mu we, w'a bi wari wu kan piimu mu ge, a wu pee yiri, kuduun wemu p'a ta ge, kɔnhɔ wu wee ce. ¹⁶ A nizhiime wu ba na jo: «Na juŋɔfɔɔ, n'a ma wari wu taga kapyenɛe pye, a wu wu shi ke ta.» ¹⁷ A wu wee pye: «L'a ɲɔ kapyebye nizaama, ba na jo m'a pye ɲɔmɛe fɔɔ kapigee ni we, n'a da ma pye kugbɔhɔɔ ke gbafeneeri.» ¹⁸ A shuun wo wu ba na jo: «Na juŋɔfɔɔ, n'a ma wari wu taga kapyenɛe pye, a wu wu shi kaguro ta.» ¹⁹ A wu wee pye: «Mu be wu pye kugbɔhɔɔ kaguro gbafeneeri.»

²⁰ A wa be di ba na jo: «Juŋɔfɔɔ, ma warifyen wu we wu siime na, ne bi wu migile sicogo ni na keme yaha. ²¹ Ne fya mu na, bani ne bi li ce jo mu keree k'a waha, mu ya kemu yaha we, kee mu ya luu, mu ya kemu nugi we, kee mu ya gɔɔn.» ²² A wu kafɔɔ wu wu pye: «N'a da ma kiiri kɔn na be ni ma kafila wu ni, kapyebye niguumɔ, a mu ya li ce na ne keree k'a waha ge, ne kemu yaha we na kee luu, ne kemu nugi we na kee kɔɔn ge. ²³ Jaha na m'a ya ta ne wari wu yaha banj na, kɔnhɔ di ba wu lɔ ni wu kuduun

ni na niguribawo we?» ²⁴ Lee kadugo na piimu p'a bye wà ge, a wu pee pye: «Yi wu wo wari wu shɔ wu na, y'i wu kan ke fɔɔ wu mu.» ²⁵ A p'i wu pye: «Juŋɔfɔɔ we! Go wu wo wu shi ke wu wa wu mu na xɔ!» ²⁶ A wu pu pye: «N'a da yi jo yi mu, la je wemu mu ge, la na ba gan wee mu na fara wu wuu li na. Ga la je wemu mu we, ali nifenhafenene lemu be li je wu mu ge, lee be na ba shɔ wu na. ²⁷ Ne peen piimu ya ta sɔɔ ne wu pye pu juŋɔfɔɔ we ge, yi pa ni pee ni naha y'i pee gbo na jii na.»»

Yesu ya jé Zheruzalemu ni ba saan je we

(Macoo 21:1-11; Marika
11:1-11; Yohana 12:12-19)

²⁸ Ba Yesu ya yee jo xɔ we, na doro sipyiiire ti jahagbaa na, na se Zheruzalemu ni. ²⁹ Tuun wemu ni w'a teeŋe Betefaje ni Betani kulogoo ki na ge, faaboboŋɔ ki shizhaa na kemu mege p'a yiri Oliviye faaboboŋɔ ki ge, a wu wu kalaapiire shuun wa tun, na pu pye: ³⁰ «Yi she yi jahagbaa kulo li ni, yi ba she jin li ni, yi na kafabige ka nibɔɔ ta wà sipya sanha dugi ja kemu na we, y'i kee sanha yi pa naha. ³¹ Sipya wa bu yi pye: «Naha na yee di ke sanhana we?» Yi weefɔɔ pye: «Wèe Kafɔɔ wu mago wu wa ki na.»»

³² Piimu pu bye tudunmɔɔ pu ge, a pee di gari na she yi ta ba Yesu ya yi jo pu mu we. ³³ Na pu yaha pu na kafabige ki sanhana, a ki kafɛ di pu yege na: «Naha na y'i wa ke kafabige ke sanhana we?» ³⁴ A p'i jo: «Wèe Kafɔɔ wu mago wu wa ki na.» ³⁵ A p'i ba ni ki ni Yesu yiri, na ba pu fadegbɔyɔ ya taha ki na, na Yesu durogo ki na. ³⁶ Ba w'a gaanj we, a sipyii p'i ganha na pu fadegbɔyɔ piini koo li ni.

³⁷ Tuun wemu ni wu bi teeŋe Zheruzalemu na ge, Oliviye faaboboŋɔ ki tatigine ki shizhaa na ge, a kalaapiire ti pinnege ki beeri di jii fundanga na, na ganha

na Kile peḷe ni mujonɔɔ nigbɔhɔɔ ni. P’a kakanhanjaa kiimu beeri ja ge, kee wuu na. ³⁸ A p’i jo:
 «Pye duba fɔɔ, saan,
 mu wemu w’a ma
 Kafɔɔ Kile mege na ge!»^{§§}
 «Naniɛ ki pye fugba wu ni,
 nɔɔɔɔ di daha Kile mege na
 fugba lii lii wu ni!»*

³⁹ Farizheen piimu pu bye sipyiire ti niɛ ni ge, a pii di Yesu pye: «Karamɔɔɔ, jo ni ma kalaapiire ti ni na pu co puye na!» ⁴⁰ A wu pu jo shɔ: «N’a da yi jo yi mu, ali pu bu jo puye na be, kagereye y’a da sipyaa suu pu tege!»

Yesu ya mee su Zheruzalemu wuu na

⁴¹ Ba Yesu ya teeɛɛ Zheruzalemu na we, ba Yesu ya wu ja we, na mee su wu wuu na, na jo: ⁴² «Kaa le li da ja naniɛ kan mu mu nijaa wo caɛa nii le ni ge, mu da bi lee ta ce! Ga nime, lee ya nmɔhɔ mu na! ⁴³ Bani caya ya wa ma mu mu, ma peen na ba kasɔɔɔɔ yereɛ na taga ma maha, na ma kuuri, na do ma na. ⁴⁴ Pu na ba ma ni ma sipyii pu beeri tɔn-hɔɔ, pu da ga kafaan pile la shishiin nidahaɛa yaha la nuɔɔ ni we, bani Kile ya pa mu dege kaa na tuun wemu ni ge, mu ya ta lee ce we!»

Yesu ya Kile-peɛɛɛ pugbɔhɔ ki pye fɛɛfɛɛ

(Macoo 21:12-17; Marika 11:15-19; Yohana 12:13-22)

⁴⁵ Lee kadugo na a Yesu di je Kile-peɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni. Sipyii piimu pu bi bere ni zhɔ pyi wa ge, a wu ganha na pee kori na yeege. ⁴⁶ A wu pu pye: «L’a ka Kile Kafila wu ni na: «Pu na ba ne puga ki pyi Kile-ɛerege puga,»[†]» A Yesu di nɔhɔ

jo sanha na: «Ga yee kunni ya ki pye na-gaalaa talaraga.»

⁴⁷ W’a bi kalaa kaan caɛa beeri Kile-peɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni. A saraya naha shɔɔnriwee nuɔɔfɛɛ|saraya naha shɔɔnriwee nuɔɔfɔɔ, ni saliya karamɔɔɔɔ, ni sipyiire ti sipyigbɔɔ p’i ganha na wu shaa di gbo. ⁴⁸ Ga pu ya ce dii pu da lee pye we, bani sipyiire ti bi wu jomɔ pu nuri ni see ni.

Mii Yesu wo sefɛere ti d’a yiri we?

(Macoo 21:23-27; Marika 11:27-33)

20 Caɛa ka, na Yesu yaha wu na kalaa kaan Kile-peɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni, na Kile wo Jozaama pu yu, a saraya naha shɔɔnriwee, ni saliya karamɔɔɔɔ p’i nɔ na fara nɔhɔlee pu na, ² na wu pye: «Sefɛere teke gbɔɔɔ ni mu ya kii keree kii pyi ge, tee jo wu mu, kelee jɔɔɔ w’a tee sefɛere ti kan mu mu we?» ³ A Yesu di pu pye: «Ne be w’a da yi yege. ⁴ Jɔɔɔ w’a Yohana tun na w’a batizeli pyi we? Kile laa sipyii?» ⁵ A p’i puye pye: «Wu bu jo: «Kile w’a wu tun,» wu na jo: «Naha na yee di ya ta da wu na-e we?» ⁶ Wu bu nɔhɔ jo: «Sipyii p’a wu tun,» sipyiire ti na wu wa gbo ni kagereye ni, bani pu beeri ya da li na na Kile tudunmɔ wu bye Yohana.» ⁷ Lee na a p’i wu pye na pee ya ce jɔɔɔ w’a wu tun we. ⁸ A Yesu be di pu pye: «Ayiwa ne be ya she, sefɛere temu t’a ne pye ne na ki pyi ge, ne be da tee jo yee mu we.»

Erezen faapyii niguumɔɔ pu wo talene le

(Macoo 21:33-46; Marika 12:1-12)

⁹ Lee kadugo na a Yesu di ganha na le talene le yu pu mu na: «Ná wa w’a bi erezen|erezen tige tege ka shan, na ki kaa le erezen faapyii pii keɛ ni, na gari fiige

§§19:38 Zaburuu 118:26

*19:38 Luka 2:14

†19:46 Ezayi 56:7

katii ni, na she mɔ wà. ¹⁰ Ba ɛezen w'a pa le we, a wu kapyebye wa tun pee ɛezen faapyii pu mu, kɔnhɔ p'i ɛezen wa yaha pa wu kan. Ga, a ɛezen faapyii p'i wee kpɔn, na wu kewaye wo yaha kari. ¹¹ A wu nɔhɔ kapyebye wa be tun kari, a p'i wee be kpɔn na wu cogana kolo, na wu be kewaye wo yaha kari. ¹² A wu taanri wo tun kari sanha, a p'i wee bana, na wee kɔri wá.

¹³ «A tege ki kafɔ di jo: «Leke n'a da bye we? Na Ja nigin pe, na nidaan Ja we, wee n'a da dun pu mu. La wa la ni pu na pɛɛɛ taha wee na.» ¹⁴ Ga ba ɛezen faapyii p'a wee ja we, na puyɛ pye: «Cɛn wu lɔwɔ wu jɛ we. Yi pa wù wu gbo, kɔnhɔ cɛn wu bye wù wo.» ¹⁵ A p'i gari ni wu ni ɛezen tege ki kadugo yíri, na wu gbo.

«Wee tuun wu ni tege ki kafɔ wu da ba naha pye pu na we? ¹⁶ Wu na ba ba, na pee ɛezen faapyii pu gbo, na ɛezen tege ki kaa le piitiilee keɛ ni.»

Ba p'a yee logo we, na jo: «Kile wu wù tánha lee na!» ¹⁷ Ga, a Yesu di pu wii na jo: «Wee tuun wu ni jomɔ pe p'a ka Kile wo Kitabu wu ni ge, na:

«Puyirilee p'a faakagerɛɛ kemu she ge, kee k'a pye puga ki gunɛmii li faakagerɛɛ nijenɛ.»[‡]

Pee jomɔ pu kɔri di jɛ dii we? ¹⁸ Sipyaa sipya w'a to kee kagerɛɛ ke nɔɔ ni ge, weefɔ na gɛgi gɛgi. Kee kagerɛɛ ki shiin bu do sipya beɛri nɔɔ ni, weefɔ na dɔnhɔɔ.»

¹⁹ Lee taapile li ni a saliya karamɔgɔlɔ ni saraya naha shɔɔnriweɛ nɔɔfɛ p'i ganha na cogana shaa Yesu na, bani p'a li cɛ na pee na Yesu ya le talenɛ le jo wà. Ga, a p'i fya sipyii pu na.

P'a Yesu yege munaa pɛreme keree na (Macao 22:15-22; Marika 12:13-17)

²⁰ A p'i diin na Yesu kaseri, na ba kalɔhɔjuu pii tun, na pu puyɛ pye sipyii tiimeɛ, pu da kafila tifuuyo shaan Yesu tãan, p'i kafila ta wu jɔ na, kɔnhɔ p'i wu le fanhafɛɛ ni gbafeneme wu sipyii pu keɛ ni. ²¹ A pee di wo yege na: «Karamɔgɔ, wɛɛ ya li cɛ na jo mu ya yu, na sipyii kalaa ni tiime ni, mu ya sipya wa wo wa ni we. M'a sipyii pu fiinɛ na galaa be Kile koro li ni. ²² Ayiwa, l'a saha wɛɛ p'a munaa pɛreme kaan Oromɛ saannaa Sezari mu laa, li ya saha we?»

²³ Ba Yesu ya pee wo namari wu ja we, na pu pye: «Yi wari deɛɛ wa she na na.» ²⁴ A p'i nigin wa she wu na. A wu jo: «Jɔgɔ wo jaa ni wu kama pu wa we na we?» A p'i wu jɔ shɔ na: «Oromɛ saannaa Sezari.» ²⁵ A Yesu di pu pye: «Wee tuun wu ni, y'a Sezari wuu li kaan Sezari mu, y'i da Kile be wuu li kaan Kile be mu.»

²⁶ Pu ya ta nahama ta Yesu jomɔ ni pemu pu da daga wu tɔgɔ le sipyii pu naha tãan we. Ga, a wu nɔshɔɔɔ t'i pu naha wɔ, a p'i fehe.

Sadushɛɛn p'a Yesu **yege xupɛnɛ li keree na**

(Macao 22:23-33; Marika 12:18-27)

²⁷ Lee kadugo na, Yawutuu nɔɔfɛɛ pii bye wà, Sadushɛɛn pu bye pii. Pee bi yu na xupɛnɛ da ba bye jiga na we. A pii di ba she Yesu yíri, na she wu pye: ²⁸ «Karamɔgɔ, Kile tudunmɔ Musa ya le jomɛɛ le ka na kan wɛɛ mu na: «Ná wa wo ceborona bu xhu, na ta wu ya pya ta wu shɔ na we, na wu wee naxhugoshɔ wu lɔ, kɔnhɔ wu nagoo ta di yaha wee ná wu nixhugo ki mu.»

²⁹ «Lee ya bi ceboronamaa gbarashuun wa ta wà. A nizhiime wu cee leɛɛ, na xhu pya baa. ³⁰ A shuun wo wu wee cee wu

[‡]20:17 Zaburuu 118:22

lɔ, na xhu pya baa, a taanri wo wu be di wu lɔ na bye mu. ³¹ A pu gbarashuun wu beeri di cee wu leŋe, a pu beeri di xhu pu ya nɔhɔpiire ta we. ³² Lee kadugo na a cee wu be di xhu. ³³ Wee tuun wu ni xuu pu caŋeŋe ke, wee cee w'i da ba bye pu shen nigin weke wo we? Bani pu gbarashuun wu beeri ya wu leŋe toro.»

³⁴ A Yesu di pu pye: «Ke koŋɔ ke sipyii ya cee leŋe, na gbaya jii, ³⁵ Ga piimu p'a yaa pu pa jé Kile wo kobana ki ni ge, pee ba ba xhu na ba je na foro xu ni niga na, pee wa da cee leŋe, kelee na gbaya je we. ³⁶ Pee da xhuu nige we, bani pee na bye ba fugba melekee pii wa we. Pu na bye Kile nagoo, bani pee je xɔŋene li sipyii. ³⁷ Kile tudunmɔɔ Musa ye pyaa ya li she na xɔŋene na ba bye, bani xuu wemu ni na ki wo tire li kaa ya yu ge, wee xuu wu ni w'a Kafɔɔ Kile pyi: «Biraŋyima wo Kile, ni Ishaaga wo Kile, ni Yakuba wo Kile.» ³⁸ Pee jomɔ pe ya li shee na Kile je xuu wo Kile we, ga wyii wo Kile wu je wii. Bani wee mu pu beeri wa jiiŋere ni.» ³⁹ A saliya karamɔgɔlɔɔ pii di kafila wu lɔ, na jo: «Karamɔgɔ, ma jomɔ p'a ɲɔ.» ⁴⁰ Wa shishiin ya luu waha na wu yege nige kaa la shishiin na we.

Shɔwɔɔ wu ya ta pye Dawuda ja ye nigin we

(Macoo 22:41-46; Marika 12:35-37)

⁴¹ Wee tuun wu ni a Yesu be di pu yege na: «Naha na sipyii ya yu na Shɔwɔɔ wu ya ta sii pye watii Dawuda ja ye kadugo na-e we? ⁴² Bani Dawuda ye pyaa ya yi jo Zaburuu Kitabu wu ni na: «Kafɔɔ Kile ya yi jo ne Kafɔɔ mu na: Tiin saanra tateenge ki ni na kanige ce, ⁴³ fo di ba ma peen pye ma jidahaata-tahaŋa.»^f

⁴⁴ Dawuda ya Shɔwɔɔ wu pyi Kafɔɔ, wee tuun wu ni w'i je dii wu ja ye nigin we?»

Yesu ya pu kaala ni saliya karamɔgɔlɔɔ pu kaa ni

(Macoo 23:1-36; Marika 12:38-40)

⁴⁵ Sipyiiire ti beeri jii na a Yesu di wu kalaapiire ti pye: ⁴⁶ «Y'a yiye kaseri saliya karamɔgɔlɔɔ pu na. Na fadedaɔnyɔ leni na jaari lee l'a dan pu ni, ni sipyii na gbɔɔɔ fɔ kaan pu mu pinnere kpeenye na. Kile-peenye piyeye yi wo jahagbaa tatiinye, ni yaliceŋe wu tatiinceye be di dan pu ni. ⁴⁷ P'a naxhugoshaa keŋe yaŋ-muyɔ beeri ŋmahana na zhuu pu na, na mɔni Kile-peerege na, kɔnhɔ p'i puyɔ pye see sipyii. Pu wo jaagi kanhama pu na ba golo fo xuuni.»

Naxhugoshɔ wu Kile yakanga

(Marika 12:41-44)

21 A Yesu di wu ɲuŋɔ yirige, na naa-fuu fee pu ɲa pu na Kile wo taa li leni keshi wu ni. ² A wu naxhugoshɔ la baa fɔɔ wa ɲa wu be ya wari tuuŋɔɔ nifenhefenheŋeŋe shuun le wu ni. ³ A wu jo: «Can na n'a da yi jo yi mu, we naxhugoshɔ la baa fɔɔ we ya lemu le ge, lee ya jehe pusamaa beeri wuu li na. ⁴ Bani pusamaa beeri ya wolo wolo pu naafuu ni na kan, ga wee kunni ni wu la baara ti ni, w'a wu ɲɔshaga wuu li beeri kan.»

Yesu ya Kile-peenye pugbɔhɔ ki ja wu jo

(Macoo 24:1-2; Marika 13:1-2)

⁵ Lee kadugo na pii bi Kile-peenye pugbɔhɔ ki kaa yu wu kalaapiire ti ni na k'a sii ɲɔ ni ki faaya yi ni, ni sipyii pu wo Kile yakanya yi be. Ga, a Yesu di pu pye: ⁶ «Yemu beeri yee wa ɲaa naha ge, caŋa ka wa ma, kagereŋe ka shishiin wa da ba gori naha ka ɲuŋɔ ni we. Yi beeri na ba do feeŋe.»

^f20:43 Zaburuu 110:1

**Keree kiimu na ba byi
sani koŋɔ ki xɔ ge**

(*Macoo 24:3-14; Marika 13:3-13*)

⁷ A p'i wu yege na: «Kee keree kii na ba bye tuun wemu ni ge, wee she wu na! Ki ba da ba bye, naha sheshere teke t'i da bye we?»⁸ A Yesu di pu pye: «Y'a yiye kasari, kɔnhɔ yi juyɔ ganha bu gyeegi we. Bani sipyii nɔneheme na ba ma ni ne mege ni na yu: «Ne wu je wii» kelee (Tuun w'a nɔ.) Yi ganha bu daha pu feni we. ⁹ Yi ba kashen ni n'a she keree nuri tuun wemu ni, yi ganha da vya we. Li waha l'i waha kee keree k'a yaa na fenhɛ pye, ga lee di wa nago wee tuun wuye pyaa ni koŋɔ k'a da xhɔ we.»

¹⁰ Lee kadugo na a wu pu pye: «Shi wa na ba yiri shi watii kaa na. Saanra ta na ba yiri saanra tatii kaa na. ¹¹ Niŋe celeŋe nigbɔhɔ na ba byi teye ya ni, ni xuugbɔhɔ, ni banikuuyo. Fyaara kagbɔhɔ ni naha sheshere nigbɔɔɔ na ba jaa na yiri fugba we ni.

¹² «Ga yani lee li pye ge, pu na ba yi conɔ, na yi jaani xuuni. Pu na ba se ni yi ni Kile-peŋe piyeye yi ni, na kiiri kɔɔn yi na, na yi leni kaso ni. Pu na ba se ni yi ni saannaa ni gbafeneere mu ne mege wuu na. ¹³ Lee na ba bye kapuŋɔ yi na Kile wo Jozaama pu jo pu mu. ¹⁴ Jomɔ pe yi da ba she jo pee di yi juŋɔ wolo ge, yi ganha ba pee shaa da yeri yi funyɔ ni we. ¹⁵ Bani ne na ba jɔ kan yi mu, na fungɔngɔ feere kan yi mu, fo sipya be da da yi peen pu ni, wemu na j'a yi jɔ shɔ, kelee di yi kafila kaala we. ¹⁶ Ali yi tii, ni yi nii, ni yi puga sheen, ni yi cebooloo, ni yi naniine be na ba yi leni keye ni. Pu na ba pii gbuu yi ni. ¹⁷ Sipyii beeri na ba yi kɔ ne mege wuu na. ¹⁸ Ga, ali yi juzhige nigin we wa be da biin we. ¹⁹ Lee wuu na, yi la le yiye ni, y'i yi logoo mara, lee funɔ ni y'a da yi munahaa juŋɔ wolo.

Yesu ya Zheruzalemu kulo li ja wu jo

(*Macoo 24:15-21; Marika 13:14-19*)

²⁰ «Yi ba kashen keye ja y'a Zheruzalemu maha tuun wemu ni, y'i li ce na wu jaduun w'a nɔ. ²¹ Wee tuun wu ni, piimu na ba bye Zhude fiige ki ni ge, pee di ba fe p'a se faaboboyo xuu ni. Piimu na ba bye Zheruzalemu kulo liye pyaa funɔ ni ge, pee di ba fe p'a fɔro. Piimu na ba bye sige ni ge, pee ganha bu j'e kanha ki ni we. ²² Kee cabyaa ki na ba bye Kile wo kiiri cabyaa Zheruzalemu na, kɔnhɔ yemu beeri Kile tudunmɔ p'a ka Kitabu wu ni ge, yi beeri jɔ di fa. ²³ Bɔɔngɔ na ba bye lahaa fee ni puŋmaraya fee wogo yee caya yi na. Bani kanhama nigbɔ pu da ba bye fiige ki ni. Kile na ba wu loyire li she ki sipyii pu na. ²⁴ Ŋmɔparaa na ba pii gbo, p'a pii co kari fiye yatii ni na pye buloo. Shi wemu je Yawutuu we, wee na ba Zheruzalemu kana fo pu wo tuun wu ba she doro.

Sipya Ja nibaŋa keree

(*Macoo 24:29-31; Marika 13:24-27*)

²⁵ «Yi na ba naha sheshere jaa caŋa, ni yeŋe, ni wɔɔɔ kii ni. Lokuruyo nigbɔyɔ na ba sani na yiri suumɔ lohɔ ni niŋe ke na, yi tunmɔ na ba bele fo na fyaara ni funbeere yaha niŋe ki sipyii pu beeri na. ²⁶ Sipyii na ba jiregi na xhuli niŋe ke wo kapegee fyaara ni ki nibaŋa funbeere keŋe ni. Bani ali fugba wu sefeere ti na ba jele. ²⁷ Wee tuun wu ni pu na ba Sipya Ja nibawo ja fugba nahaya ye na ni sefeere ti beeri, ni nɔɔɔ nigbɔ ni. ²⁸ Yi ba kee keree kii jaa k'a jɔ kɔn na byi tuun wemu ni, y'i yiri tii, y'i yi juyɔ yirige, bani yi juŋɔ woloduun w'a teŋe.»

Kalaa wemu ya daa nitoodige keree na ge

(Macoo 24:32-35; Marika 13:28-31)

²⁹ Lee kadugo na a Yesu di le talene le jo pu mu na: «Yi nitoodige ni tiye yi saya beeri wii. ³⁰ Yee ba yi jaa yi na funni tuun wemu ni, yee wa ma li ce yiye ni na ki nagoo pyeduun w'a teeje. ³¹ Mu li wa, yi ba kii keree kii jaa ki na byi tuun wemu ni, y'i li ce na Kile saanra t'a teeje. ³² Can na n'a da yi jo yi mu, ninaa wo sipyii pii beeri wa da xhuu kii keree kii di na pye we. ³³ Fugba we ni niije ke na ba doro, ga ne jomɔ pe wa da doro bada we.»

Yi kori yaha nii na

³⁴ «Yi kasegege yaha yiye na, yi ganha da gori ligboho ye na, ni gba, yi da yi funyo shaa ni kono yanmuyo da ni, fo di zhe ne cabaɗa pye ki pa yi be fo we. ³⁵ Bani ne cabaɗa na ba niije ki sipyii pu beeri fo, ba jɔ ma fyaa fo na pu to wolo we. ³⁶ Ga yi kori yaha nii na, yi da Kile jeeeri tuun beeri ni, konho y'i fanha ta, y'i ba sho kii keree nibanaa kii beeri na, y'i ba ja yere Sipyia Ja wu nahagbaa na.»

³⁷ Yesu bi ma sipyii pu kalaa Kile-peeje pugboho ki ni caɗa ni, ga piige bu wo, w'a she shon Oliviye faaboboɗo ki na. ³⁸ Yani niga ki mugi ge, sipyii pu beeri na she wu nuɗo ciri Kile-peeje pugboho ki ni, na wu jomɔ pu nuri.

Yawutuu nuɗofee p'a woni pye Yesu kaa na

(Macoo 26:1-5; Marika 14:1-2; Yohana 11:45-53)

22 Shizhenhere Baa Buuri Kalene|Kalene lemu li je na Nuwuuro ti wo Kalene|Kalene li ge, lee bi deje. ² Saraya naha shoonrivee nuɗofee|Saraya naha shoonrivee nuɗofɔɔ ni saliya karamogɔɔ pu bi gbogana shaa Yesu na, ga na fyagi sipyii pu na.

Zhudasi ya gbegele wu Yesu le keje ni
(Macoo 26:14-16; Marika 14:10-11)

³ Wee tuun wu ni, Zhudasi we p'a yiri na Isikariyoti ge, a Shitaanni di ba je wee ni. Kalaapiire ke ni shuun wu wa w'a bye wii. ⁴ A Zhudasi di she saraya naha shoonrivee nuɗofee, ni Kile-peeje pugboho ki gedii nuɗofee pu mu. Wu na ja Yesu le pu keje ni legana lemu na ge, a p'i jo be lee na. ⁵ A lee di daan pu ni xuuni. A p'i be yi na na pee na ba wari kan wu mu. ⁶ A Zhudasi di soɔ pu mu na ganha na pyegazaana shaa wu Yesu le pu keje ni sipyiire ti kategee.

P'a Bulooro Nuwuuro ti wo Kalene li yalige ki li shiizhan

(Macoo 26:17-25; Marika 14:12-21; Yohana 13:21-30)

⁷ Shizhenhere Baa Buuri Kalene|Kalene li caɗa k'a no ge, kee caɗa ke Nuwuuro ti wo Kalene|Kalene li saraga dubyapige ki ma yaa na gbo. ⁸ A Yesu di Pyeeri ni Yohana tun na pu pye: «Yi she Nuwuuro ti wo Kalene li yalige ki gbegele, konho wu she ki li.» ⁹ A p'i wu pye: «Ma funɗo wa wu she ki gbegele xuu weke ni we?» ¹⁰ A wu pu no sho: «Wii, yi ba jin kanha ki ni, yi na zhe saha ni na wa ni w'a loko shoo tugo, y'i daha wee feni. Wu ba she je puga kemu ni, yi be di je wa. ¹¹ Y'i kee puga ki kafoo pye: «Wu Karamogɔ w'a jo na wee ni wu kalaapiire ti na ba Nuwuuro ti wo Kalene li yalige ki li talige puga kemu ni ge, na mii ki wa we?» ¹² Wu na pugboho ka she yi na zangaso wu ni, kee wa gbegele xuuni na yaha, y'i kalene li yalige ki gbegele wa.»

¹³ A p'i gari na she keree ki ta ba Yesu ya yi jo pu mu we. A p'i Nuwuuro ti wo Kalene li yalige ki gbegele wee xuu wu ni.

Kafɔ Fefɛere yalige ki keree

(Macoo 26:26-30; Marika 14:22-26; 1 Korente Sheen 11:23-25)

14 Ba liduun w'a pa nɔ we, a Yesu ni wu tudunmɔɔ p'i diin na li. 15 A wu pu pye: «Na le ɔNuwuuro Kalenɛ le wo yalige ki pinne li ni yee ni, nɛ lee la pye fo xuuni, yani di ba ganha ge. 16 Bani n'a da yi jo yi mu, n'a da kee ka shi li nige we, fo caɗa kemu Kile da ba ki yàa wu saanra ti ni ge.»

17 Wee tuun wu ni a wu ɛɛzen|ɛɛzen tige lɔhɔ cɛɛgbuu li lɔ, na baraga taha Kile na na jo: «Yi ke co y'i ki taa taa yiye na. 18 Bani n'a da yi jo yi mu, n'a da ɛɛzen|ɛɛzen tige lɔhɔ gba nige we, fo Kile wo saanra|Kile saanra ti ba ba.»

19 Lee kadugo na a wu buuri wa lɔ, na baraga taha Kile na, na wu kegi kegi na kan pu mu na jo: «Nɛ ceepuuro ti wa te, yee wuu na t'a kan. Y'a le pyi kɔnhɔ yi funyɔ di da dun ni na kaa ni.»

20 Ba p'a li xɔ we, a wu ɛɛzen lɔhɔ cɛɛgbuu li be lɔ kan pu mu, na jo: «Kile ya karijɛɛge ɔmɛɛ nivonɔ lemu lɔ sipyii mu nɛ shishan baraga ni ge, lee li wa me ke ɛɛzen lɔhɔ ke. Yee wuu na pee shishan p'a wo. 21 Ga, lee be na we w'a da nɛ le keɗe ni ge, wee we na li ni nɛ ni. 22 Sipya Ja wu kunni, wu na ba xhu ba Kile ya li jo wu shizhaa na we. Ga wemu w'a da ba wu le keɗe ni ge, bɔɔngɔ ki jɛ weefɔɔ wogo.» 23 A p'i jɔ kɔn na puyɛ yegee na weke wu da ba le pye pee ni we.

Kalaapiire t'a nakaara pyi jahagbaa fɛere keree na

(Macoo 20:25-28; Marika 9:33-34; Marika 10:42-45; Luka 9:46)

24 Lee kadugo na a kalaapiire t'i ba do nakaara na na byi. Pu bi puyɛ yegee na weke w'a yaa na pye pu beeri jahagbaa fɔɔ wɛ? 25 A Yesu di pu pye: «Shi wemu jɛ Yawutuu wɛ, wee shi wu wo saannaa

ya pu jɔɔfɛere pyi wu na. Pii pu wa fanhafɛe pu ge, a pee funjɔ di bye shi wu w'a pu mɛye yiri na: «Kasaanja pyeɛɛ.» 26 Ga, li ya yaa na pye mu yee mu wɛ, ga we wu wa yee beeri jahagbaa fɔɔ ge, wee ya yaa na pye ba pu beeri nɔhɔcɛere jɛ wɛ. We wu jɛ jɔɔfɔɔ ge, wee di bye ba kapyeyee jɛ wɛ. 27 Kapyeyee we w'a sori ge, ni wu jɔɔfɔɔ we wu da ba diin ye wu li ge, weke w'a pele pu shuun wu ni wɛ? We wu da ba diin ye wu li ge, ta wee be w'a pele wɛ? Ga lee be na nɛ jɛ yee niɗe ni ba kapyeyee jɛ wɛ. 28 Yee ya pye sipyii, pii p'a pye ni nɛ ni na nɔwuuro ti keree ki ni ge. 29 Lee wuu na n'a da Kile wo saanra|Kile saanra ti jɔ yaha yee mu, ba na To w'a ti jɔ yaha na mu wɛ. 30 Yi na ba binne li, na binne gba ni na ni na saanra ti ni. Yi na ba diin saanra korogoo ni, na kiiri kɔn Izirayeli gbaweye ke ni shuun wu na.»

Yesu ya li she na Pyɛeri na ba foro wee kaa tãan

(Macoo 26:31-35; Marika 14:27-31; Yohana 13:36-38)

31 Lee kadugo na a Yesu di jo: «Simɔ, Simɔ, Shitaanni ya li sha na wu yee nɔhɔ wolo saama na, wu yee suguri ba p'a shinma sani na wo wu kugun ni wɛ. 32 Ga nɛ Kile jɛeri mu mu, kɔnhɔ ma n'a daa wu ganha bu guɔɔjɔ we. Ma ba daburaje jo tuun wemu ni, na guri pa na mu, m'a ma cebooloo pusamaa logoo waha.» 33 A Pyɛeri di wu pye: «Kafɔɔ, w'a pye kaso la, w'a pye xu la, n'a gbegele xɔ di jɛ ni ma ni ki beeri ni.» 34 A Yesu di wu pye: «Pyɛeri n'a da li she ma na, yani xhupoo wu pa mɛɛ su nijaa piige ge, mu na ba foro nɛ kaa tãan tɔɔjii taanri na mu ya nɛ ce wɛ.»

Yesu ya wu kalaapiire ti yeri na pu gbegele

35 Lee kadugo na a Yesu di pu pye: «Tuun wemu ni nɛ yee tun kari na ta

wari, ni kusheyerere, ni tanhaya bye yee mu-i ge, yaaga ya yee kuunjo ya?» A p'i wu jo sho na: «Yaaga be ya wee kuunjo we.»

³⁶«Ga nime, wari je wemu mu ge, wu wu lo, kusheyerere je wemu mu ge, wu yi lo, nmopara je wemu mu we, wee di wu fadenje pere taga la sho. ³⁷Bani n'a da yi jo yi mu, lemu ya ka ne shizhaa na ge, li waha l'i waha, lee jo ya yaa na fa. L'a ka Kitabu ni na: «W'a taw le kakuubyii ni.» Lemu di je ne shizhaa wuu li ge, lee jo na ba fa.» ³⁸A kalaapiire t'i wu pye: «Kafaw, li bu da lere, nmoparaa shuun wu wa me.» A Yesu di jo: «K'a yaa mu xuuni.»

**Yesu ya she Kile jeeeri
Oliviye faabobonjo ki na**

(Macoo 26:36-46; Marika 14:32-42)

³⁹Lee kadugo na a Yesu di foro, na gari Oliviye faabobonjo ki na, ma na jo ba w'a tee na li pyi pyegana lemu na we. A wu kalaapiire ti be di daha wu feni. ⁴⁰Ba p'a no wee xuu wu ni we, a Yesu di pu pye: «Yi Kile jeeeri, konho yi ganha bu je nowuuro ni we.» ⁴¹Ba w'a yee jo we, na laha pu taan, na she naha na jeri, na nuguro sin, na Kile jeeeri. ⁴²Na jo: «Na To Kile, li bu da l'a taan ma mu, le kanhama ceegbuu le sanha lii na na. Ga ne wo nidaan ganha bu bye we, fo mu wo nidaan.» ⁴³Wee tuun wu ni a meleke wa di ba foro wu mu na yiri fugba we ni, na lowaa kan wu mu. ⁴⁴Yesu funjo ki bi conri fo xuuni. A wu la fara Kile-jerege ki na. A wu ba fun, a wu fun fun loho k'i jeri ba shishan je we, na ninje na dun ninje na.

⁴⁵Ba w'a xw Kile-jerege ki na we, na guri pa kalaapiire ti yiri, na ba pee ta pee ya nmunw jatanhaha kanhama keje ni. ⁴⁶A wu pu pye: «Naha na yee di nmunw we? Yi yiri y'i Kile jeeeri, konho yi ganha bu je nowuuro ni we.»

Yawutuu p'a Yesu co

(Macoo 26:47-56; Marika 14:43-50; Yohana 18:3-11)

⁴⁷Na Yesu yaha pee jomw pu na, a sipyiire ta di no, Zhudasi w'a bye pee nahagbaa na. Yesu wo kalaapiire ke ni shuun wu wa w'a bye wii. A wu gbara Yesu na, konho wu she jawawawo fo kan wu mu. ⁴⁸Ga, a Yesu di wu pye: «Zhudasi, go jawawawo fo ni mu ya Sipya Ja wu le keje ni ge?»

⁴⁹Pii pu bye ni Yesu ni ge, ba pee ya li ce na Yesu tawonjo ni p'a ma we, a p'i jo: «Kafaw, wu nmoparaa lo pu feni ya?» ⁵⁰A pu shen nigin wa di saraya naha shawonrivee wo jawawawo wu wo kapyebye wu kanige ce niwenge paa laha. ⁵¹Ga, a Yesu di pu pye: «Yi yere me!» A wu gbaw na wu niwenge ki na, na wu cuunjo.

⁵²Lee kadugo na, saraya naha shawonrivee jawawawo|saraya naha shawonrivee jawawawo, ni Kile-peeje pugbaho ki gedii jawawawo, ni nawholee pii p'a she Yesu feni ge, a wu pu pye: «A yee di ba ni nmoparaa ni pubege ni ne tawonjo ni ma na jo kakuubye di je ya?» ⁵³Na ta ne bi bye ni yee ni cana beeri Kile-peeje pugbaho ki ni, yee di ya ta ne co we. Ga nime, yee wo tuun wu w'a no, ni nibiige fanha ki wo tuun we.

Pyeeeri ya foro Yesu kaa taan

*(Macoo 26:57-58, 69-75;
Marika 14:53-54, 66-72;
Yohana 18:12-18, 25-27)*

⁵⁴Ba p'a Yesu co we, na gari ni wu ni saraya naha shawonrivee wo jawawawo wu kaban. A Pyeeeri di laraga kon pu na, na daha pu feni, ⁵⁵fo na she je kaaja ki ni. A sipyii pii di na gberi kaaja ki ninje ni, na diin ki taan na wahani. A Pyeeeri be di diin pu te ni. ⁵⁶Ba kapyebyezho wa pa Pyeeeri ja na ki taan we, na wu wii xuuni na jo: «We be wu wa Yesu wo sipya

wa.» ⁵⁷ Ga, a Pyeeri di foro wu kaa tàan na jo: «Cee we, ne ta wu ce be we.»

⁵⁸ A jere di bye, a ná wa di wu ja, na wu pye: «Go mu be wu wa pu ni!» A Pyeeri di wee ná wu be pye: «Ee! Ne wa pu ni-i de!»

⁵⁹ A leeri nigin shishiin di doro, a ná wa be di ba wu ja. A wee di sii yi jo waha na: «Nakaara baa we ná we be wu bye ni Yesu ni, bani Galile shen wu wa wu be.» ⁶⁰ Ga, a Pyeeri di wu jo shó na: «Ná we, ye mu wa yu ge, ali ne yi shi ce we.» Na Pyeeri yaha wu na yee yu, taapile ni a xhupoo di mee su. ⁶¹ A Kafó di nma-hana neri na Pyeeri wii wu naha niye ni. A Pyeeri funjo di do ni Kafó kafilajo wu ni na: «Yani xhupoo wu mee su nijaa ge, mu na ba foro ne kaa tàan tójii taanri na mu ya ne ce we.» ⁶² A Pyeeri di foro kpeenge ki na na she mee su fo xuuni.

Sipyii p'a Yesu shehele na wu kpón

(Macoo 26:67-68; Marika 14:65)

⁶³ Yesu bi bye namaa piimu keje ni ge, pee bi wu la wo, na wu kpón. ⁶⁴ A p'i wu naha jo, na ganha na wu yegee na: «Jógo w'a mu kpón we? Ma kpónwo wu mege yiri ge!» ⁶⁵ A p'i wu shehele, na joguumo njeheme pa be jo ni wu ni.

Yesu kiiri ya kón kiirikón kurujo ki naha tàan

(Macoo 26:59-66; Marika 14:55-64; Yohana 18:19-24)

⁶⁶ Ba niga k'a mugi we, a nchólee, ni saraya naha shóonrivee njófofe|saraya naha shóonrivee njófofo, ni saliya karamogoló di she puye ja, na she ni Yesu ni pu wo kiirikón kurujo ki mu. ⁶⁷ A p'i wu pye: «Ma bu da ma na je Shówo we, yi naha jo wù mu.» A Yesu di pu jo shó: «Ne nehe yi naha jo yee mu, yee wa da dà yi na we; ⁶⁸ ne di bu yee yege, yi wa da na jo shó we. ⁶⁹ Ga na da nijaa na, Sipyia Ja wu na zhe diin Se Beeri Fó Kile kanige ce.»

⁷⁰ A pu beeri di binne jo na: «Wee tuun wu ni ta mu wu je Kile Ja we?» A Yesu di pu jo shó na: «Ba yee wa yi yu we, uun, wee ne je.» ⁷¹ Wee tuun wu ni a p'i jo: «Naha wo seeri kaa feni wù je sanha we? Wùye pyaa ya yi logo wu jo na.»

P'a she ni Yesu ni Pilate mu

(Macoo 27:1-2, 11-14; Marika 15:1-5; Yohana 18:28-38)

23 Lee kadugo na a sipyii pu beeri di yiri, na gari ni Yesu ni Pilate mu. ² Ba p'a no wà we, na jaagi jo kón na deri wu na na: «Wèe ya we ná we seeri na wu ta wu na wù fiige ki sipyii pu sóon, na pu njuy nari. W'a pu naha kón na pu ganha ba munaa pereme kaan Orome saannaa njófofo wu mu we. Na jo na wee wu je Shówo we, na saan wee je.» ³ A Pilate di Yesu yege na: «Yawutuu wo saan mu je ya?» A wu wu jo shó na: «Uun, ba ma wa yi yu we, wee ne je.»

⁴ Lee kadugo na a Pilate di saraya naha shóonrivee njófofe|saraya naha shóonrivee njófofo ni sipyiire ti pye: «Ne ta tanahaja ka shishiin ja we ná we na we.» ⁵ Ga, a p'i yi jo na waha Pilate mu na: «W'a sipyii pu njuy nari ni wu wo kalaa wu ni Zhude fiige ki beeri ni; na lo Galile fiige ki na, fo na pa no naha.»

P'a she ni Yesu ni Herodi Antipasi mu

⁶ Ba Pilate ya yee logo we, na pu yege na ta Galile shen wu je Yesu? ⁷ A p'i wu pye na Galile shen wu je wii. Lee di Herodi ta wee na je Galile fiige ki njuy ni; wu be di bi bye Zheruzalemu ni wee tuun wu ni. A Pilate di jo na pu she ni Yesu ni Herodi mu. ⁸ Ba Yesu ya no Herodi yiri we, a lee di sii taan Herodi ni fo xuuni; bani wu bi keree njehenje nuri wu shizhaa na. A l'i mo xuuni Herodi funjo na je wu Yesu ja. Wu bi daa na Yesu na kakanhana la pye wee be nii na, ⁹ Lee wuu na w'a Yesu yege keree njehenje na, ga Yesu ya wu jo shó la

shishiin na we. ¹⁰Lee di saraya jaha shõõnriivee ñuñɔfɛɛ|saraya jaha shõõnriivee ñuñɔfɔɔ ni saliya karamɔgɔɔɔ pu be ta wà. A pee di ganha na nama koon, na joguuumɔ tuugo beeri taga na wu jaagi. ¹¹A Herodi ni wu sɔɔsɔsii p'i sii Yesu shehele, na wu la wolo. A p'i saannaa fadeje ka le wu na. Lee kadugo na a Herodi di Yesu kurunɔ na pa gan Pilate mu sanha. ¹²Kee caɔa ke a Herodi ni Pilate di bye naniinee, lee kaa be we, peen pu bye pii taashiine ni.

P'a Yesu jaagi na pu wu gbo

(*Macoo 27:15-26; Marika 15:6-15; Yohana 18:39-19:16*)

¹³Ba Yesu ya nɔ Pilate na we, a Pilate di saraya jaha shõõnriivee ñuñɔfɛɛ|saraya jaha shõõnriivee ñuñɔfɔɔ, ni fanhafɛɛ, ni sipyii pu beeri yiri. ¹⁴Na pu pye: «Yee ya pa ni we ná we ni ne mu, na jo na w'a fiige ki sipyii pu ñuɔ nari. Ne kunni ya wu yege yiye pyaa be jii na. Ga yee ya keree kiimu beeri jo ne mu wu shizhaa na ge, ne ta lee la shishiin wo zɔ ña wu na we. ¹⁵Herodi be di wa zɔ ta wu na we, bani wu be ya wu kurunɔ na pa wu kan. Yi jii wa wu ni, wu kapyege ki beeri ni, ne kaa ña lemu l'a wu kagbuu xɔ we. ¹⁶Wee tuun wu ni n'a da wu kan p'i wu kpɔn, lee kadugo na di wu yaha.»

¹⁷[Lee di Pilate ta yee beeri ba Yawutuwo bulooro ñuwuuro ti kalene l'a nɔ we, wu ma yaa na kasoleme nigin wa yaha.] ¹⁸A sipyiire ti beeri di ganha na xhuulo na yu: «We ná we gbo m'a Barabasi yaha!» ¹⁹Na ta wee Barabasi we di bi bye n'a she fɔɔ. Caɔa ka w'a pa tunmɔ yirige kulo li funɔ ni, na sipyiire ti lo suri tiye ni fo na wa gbo. Lee na p'a bi wu le kaso ni.

²⁰Lee di Pilate ta wu funɔ na ñe wu Yesu yaha, a wu pu yege sanha. ²¹Ga, a p'i xhuulo na: «Wu kori tige na! Wu

kori tige na!» ²²A Pilate di pu pye tɔɔñii taanri wuu li ni na: «Kakuunɔ leke we ná we d'a pye we? Ne kunni ya kaa ña wu na lemu ya wu kagbuu xɔ we. Lee wuu na n'a da wu kan p'i wu kpɔn, lee kadugo na di wu yaha.» ²³Ga, a p'i zhe na xhuulo na pu wu kori tige na. A pu mujonɔ k'i ba se ta Pilate na. ²⁴Wee tuun wu ni a Pilate di jo na pu wo fungaa li na voro. ²⁵Wemu wu bi n'a she ni gbuuro ti pye a p'i wu le kaso ni ge; a Pilate di wee yaha, bani wee kaa pu bi yu na wu wee yaha. Ga we wu ñe Yesu ge, a wu wee kan sɔɔsɔsii pu mu na pu sipyiire ti wo jidaan pye wu na.

P'a she Yesu kori tige na

(*Macoo 27:32-44; Marika 15:21-32; Yohana 19:17-27*)

²⁶Ba p'a gaanji ni Yesu ni wu takorogo ki ni we, na she saha ni ná wa ni wee ya yiri wu kereye ni na doroo. Wee mege ki bye na Simɔ; Sirine shen wu bye wii. A sɔɔsɔsii p'i wee karamu w'a Yesu korikoritige ki lo na taha wu feni. ²⁷Sipyijehemee pu bi taha pu na na gaanji. Cee pii be bye ni pu ni. Pee nahaya yi bi tanha fo pu na pu dodoyo kpɔn, na mehee suu xuuni Yesu kaa na. ²⁸A Yesu di ba ñmahana ñeri pu yiri na pu pye: «Zheruzalemu cee, yi ganha ba mehee suu ne wuu na we, ga y'a mehee suu yiye pyaa ni yi nagoo wuu na! ²⁹Bani caya ya wa ma, yee caya yi na pu na ba jo na: «cee pii pu ñe seganhanaa ge, pii pu ñe pu sanha pya se ña we, p'i sanha jire kan ña pya mu-i ge, pee ñe duba nagoo.»

³⁰Wee tuun wu ni sipyii na ba faaboboyo ye pyi na:

⟨Yi to wu ñuɔ ni.⟩

Na boboyo ye pyi:

⟨Yi wu ñmɔhɔ.⟩[§]

³¹Bani le bi ñe tipurege wo pyegana, tiwaga di da ba bye dii we?»

³² A p'i gari ni kakuubyii shuun be ni, p'i she pee be pinne gbo ni Yesu ni. ³³ Xuu wemu mege p'a yiri na Njugorogɔ Xuu ge, ba p'a she nɔ wà wɛ, na Yesu kori tige na wee xuu wu ni. A p'i kakuubyii shuun wu be kori wu tãan. A p'i nigin kori tige ka na wu kanige cɛ, na wusama kori tige ka na wu kamene cɛ. ³⁴ A Yesu di jo: «Na To Kile, le yafa pu mu, bani le pu wa byi ge, pu ya li cɛ wɛ.» Lee kadugo na a sɔɔsɔsɔ p'i kagaanshaan pye, na Yesu faya yi taa taa puyɛ na na be ni lee kagaanshaan li ni.

³⁵ Sipyii pu bye wà na yere na wii. A Yawutuu nɔɔɔɔ p'i ganha na Yesu la wo na yu na: «W'a sipyii piitiilee shɔ, wu wuye shɔ ge ni w'a sii Shɔɔɔɔ we, Kile ya wemu nahha bulo na wu tun na pa ge!»

³⁶ A sɔɔsɔsɔ pu be di Yesu la wolo. A p'i fulo wu na, na vinegiri kan wu mu, ³⁷ na jo: «Ma bi sii Yawutuu wo saan we, mayɛ shɔ ge!» ³⁸ A p'i kɔɔɔɔ la kori wu nɔɔɔɔ na ni kama pa ni, pee nɛ na:

YAWUTUU WO SAAN WU W'A WE.

³⁹ Kakuubyii shuun we p'a kori Yesu tãan ge, a wee wa be di wu fanha na: «Ta mu be wu wa Shɔɔɔɔ wu wɛ? Mayɛ shɔ sa, ma ba wù be shɔ!» ⁴⁰ Ga, a kakuubye shuun wo wu jo ni wee ni na wu pye: «Ali mu ya fyagi be Kile na wɛ! Kanhama pemu na wu nɛ ge, mu be na nɛ pee ninumɔ na, na pe jomɔ pe tuugo yu. ⁴¹ Ne ni mu ni kunni, wèe ya yaa ni pe kanhama pe ni, bani wèe wo kakuunɔɔ ki wo footɔsaraa w'a we. Ga we ya kakuunɔɔ la shishiin pye wɛ.» ⁴² Lee kadugo na a wu Yesu pye: «Yesu, ma ba ba ma saanra ti ni tuun wemu ni, m'a hakili yaha na na.» ⁴³ A Yesu di wu nɔ shɔ na: «Can na n'a da yi jo ma mu, nijaa ye pyaa ma na ba jé ni ne ni Alijine ni.»

Yesu xugana

(Macoo 27:45-56; Marika 15:33-41; Yohana 19:28-30)

⁴⁴ Ba caɲa k'a pa nɔ niɲɛ niɲɛ ni we (12h00), a nibiige di jé fiige ki beeri ni, fo na she nɔ yakonɔ caɲa ki na (15h00).

⁴⁵ Bani caɲa ki bi tɔ feɛfeɛ. Wee tuun we ni a Kile-peɲɲɛ pugbɔhɔ ki nahaparaga fɔɲa nigbilege k'i lo niɲɛ ke ni, na daa taaya shuun. ⁴⁶ A Yesu di sii mujuugbɔɔ wá na: «Na To, n'a na munaa li kaa le ma keɲɛ ni.» Ba w'a yee jo we, na xhu.

⁴⁷ Sɔɔsɔsɔ nɔɔɔɔ we wu bye wà ge, ba wee ya kii keree kii na tapyege ni we, na jo: «Baraga ki taha Kile na! Can na, we ná we kunni, sipyitiime wu bye we.»

⁴⁸ Sipyii piimu beeri pu bi pinne wà na pu wii ge, ba pee beeri ya kii keree kii na tapyege ni wɛ, a pu nahaya di danha fo pu na pu dodoyo kpɔɔɔɔ. A p'i guri na ma deeye ni. ⁴⁹ Yesu naniineɛ pu beeri, ni cèe pii p'a bi taha wu na na yiri Galile fiige ki ni ge, pee beeri bi yere laraga ni na wii.

Yesu legana faɲa ni

(Macoo 27:57-61; Marika 15:42-47; Yohana 19:38-42)

⁵⁰ Lee bi Yawutuu wo kiirikɔɔɔn kurunɔ ki sipya wa ta wà, wee mege nɛ Yusufu. Wu bi tii wu zɔ wu be d'a nɔ. Arimate shen wu bi bye wii, Yawutuu fiige ki ni. ⁵¹ kiirikɔɔɔn kurunɔ ki bi jo na be keree kiimu na ge, ni p'a kiimu pye ge, Yusufu bi ta wu tɔɔɔɔ le lee la shishiin ni we. Wu be bi Kile wo saanra|Kile saanra ti sigee. ⁵² A wee ná wu she Pilate mu na she Yesu nixhugo ki nɛeri wu mu. ⁵³ A Pilate di sɔɔ. A Yusufu di she Yesu nixhugo ki tirige, na fatonɔ ka migile wu na, na she wu le faɲa ka ni. Kee nidugiyahana ki bye faaya yi ni. Sipya be bi sanha le na ki ni we. ⁵⁴ Kee caɲa ki bye Pɔri caɲa, niga na da mugɪ Yawutuu wo cadeenge ke.

⁵⁵Cèe pii pu bi taha Yesu na na yìri Galile ni ge, a pee be di gari ni Yusufu ni faɲa ki na, na she Yesu nixhugo ki sinniɲegana li wii. ⁵⁶Lee kadugo na a pee cèe p'i ba deeye ni, na ba nudanga yaɲmuyɔ ni nudanga sinme yàa Yesu nixhugo ki dire kaa na. Ga, a p'i ɲmɔ cadɛenge ki ni, na be ni Kile wo ɲmɛɛ li ni.

Yesu ya ɲe na foro xu ni

24 Dimazhi wu ɲisɔɔgbɔhɔ ki na, a cèe p'i yiri. Pu bi nudanga sinme pemu yàa ge, a p'i gari faɲa ki na ni pee ni. Kee caɲa ki bye Dimazhi caɲa. ²Ba p'a nɔ wà wɛ, kageegbɔhɔ ke ki bi taga faɲa ki ɲɔ tɔ ge, a p'i kee ta k'a gologolo laha faɲa ki ɲɔ na. ³A p'i jé faɲa ki ni, ga pu ya ta Kafɔɔ Yesu nixhugo ki ɲa wɛ. ⁴A pu hakilee di wuregi. Na pu niyereye yaha, a namaa shuun fadeviire wuu pii di foro pu mu na pu fo. ⁵A cèe p'i fya, na pu ɲuyɔ sogi sogi. A pee namaa shuun wu pu pye: «Sipya we wu ɲe ɲii na ge, naha na yee d'a pa wee shaa xuu tɛ ni wɛ?» ⁶Wu wa naha nige wɛ. W'a ɲe na foro xu ni. Ye wu bi yu yi mu na wu yaha Galile fiige ki ni ge, yi yi funyɔ kɔn yee na. ⁷Wu bi yee pye na: «Li waha l'i waha, Sipya Ja na ba jé kakuubyii keɲe ni, p'a wu kori tige na. Wu caxhugo caɲa taanri wogo w'a ɲe.» ⁸Ba p'a yee logo wɛ, a pu funɲɔ di ba do Yesu wo nijoyo yi na.

⁹Wee tuun wu ni a p'i ba na yiri faɲa ki na. Na ba yee bæri naha jo tudunmɔɔ ke ni nigin wu mu, ni kalaapiire tisara bæri. ¹⁰Cèe pii p'a yìri faɲa ki na ge, pee bye: Magadala sheen Mariyama, ni Zhane, ni Yakuba nu Mariyama. Cèe piimu be pu bye ni pu ni ge, a pee cèe pu be di yee ninuyɔ jo tudunmɔɔ pu mu. ¹¹Ga, a p'i cèe pu jomɔ pu ta ba giraya ɲe wɛ, na bye pu ya dà pu na wɛ. ¹²Ga lee be na, a Pyeeri kunni di yìri na baa kari faɲa ki na. Na she nɔ, na jaari wii ki ni, na faviire

ti ye ɲa wà. A lee di wu fo fo xuuni. A wu guri na ma puga.

Yesu ya wuye she Kalaapiire shuun na Emayusi koo na

¹³Lee kadugo na a wu kalaapiire shuun wa di ganha na gaani kee caɲa kiye pyaa kulo la ni. Lee mege ɲe na Emayusi. Lee kulo le ni Zheruzalemu tɛ wu bye kiloo ke ni nigin shishiin. ¹⁴Keree kiimu bæri k'a pye Zheruzalemu ni wee tuun wu ni ge, a p'i ganha na kee paari puye mu. ¹⁵Na pu yaha pu na yɔɔ na yee naha yu puye mu, a Yesu ye pyaa di fulo pu na, na binne na gaani ni pu ni. ¹⁶A pu kunni di ganha na wu ɲaa, ga na bye kanna kaa la l'a pu pye pu ya wu ce wɛ.

¹⁷A Yesu di pu pye: «Yee di wa ɲaari na keree kiike paari yiye mu wɛ?» Ba Yesu ya yee jo wɛ, a p'i yere. Lee bi pu nahaya ta y'a tanha xuuni. ¹⁸Wa mege ki bye pu ni na Kilopasi, a wee di jo: «Ni mu ye nigin be wɛ, kaa le l'a sii pye Zheruzalemu ni kii cabyaa kii na ge; wa shishiin wa Zheruzalemu ni ni wu ya li ce wɛ!» ¹⁹A Yesu di pu pye: «Lee ɲe leke wɛ?» A p'i wu ɲɔ shɔ na: «Kaa le l'a pye Nazareti sheen Yesu na ge ge! Yesu bi bye Kile tudunmɔ baraga wo. Fanha bye wu kapyegeee ni wu ɲɔ jomɔ ni Kile naha tãan ni sipyii pu be naha tãan. ²⁰Wèe wo saraya naha shɔɔnriwee ɲuɲɔfɛ|saraya naha shɔɔnriwee ɲuɲɔfɔɔ ni wèe wo ɲahagbaa fɛe p'a wu le shi watii keɲe ni, kɔnhɔ wu xhu. A pee di wu kori tige na. ²¹Wèe bi kanha na daa jo Kile w'a wu tun na pa wu ba Izirayeli sheen ɲuɲɔ wolo, ga wu nixhugo na, ɲiɲaa ɲe wu caɲa taanri wogo. ²²Lee be na, cèe pii pu wa wèe ni ge, pii ya jomɔ pa jo wèe mu pemu ya wèe naha wɔ fo xuuni ge. Pee ya soo she ɲisɔɔgbɔ ke na faɲa ki na. ²³Na ba jo na pee ya she gbo wu ɲa faɲa ki ni wɛ, ga na melekeee pii ɲa wà. A pee melekeee p'i pee pye na Yesu wa ɲii na.

²⁴ Wèe kaafɛɛ pii be ya she faɲa ki na, na she li ta ba cèe p'a pa yi jo wèe mu we, ga pu ya wuyɛ pyaa ɲa we.»

²⁵ Wee tuun wu ni a Yesu di pu pye: «Yee kunni ɲe fungɔnyɔ baa fɛɛ. Kile tudunmɔɔ p'a yemu bæri jo ge, ali yee ya daa yee be na tɔvuyo na we!» ²⁶ Go Shɔvɔɔ wu bi sii yaa na kanha le kanhagana le na Kile di na pa wu nɔɔɔ wu kan wu mu!» ²⁷ Lee kadugo na le l'a ka wu shizhaa na ge, a wu yee bæri paari pu mu. A wu yi ɲɔ kɔn Kile tudunmɔɔ Musa wo nijoyo yi na, fo na she nɔ Kile tudunmɔɔ pusamaa bæri wo nijoyo yi na.

²⁸ Kulo lemu ni kalaapiire t'a se ge, a p'i she deɛɲɛ lee kulo li tajege ki na. A Yesu di wuyɛ pye kanna ɲahagbaa na w'a doroo na se. ²⁹ Ga, a p'i wu ɲɛeri na: «Pinne ni wù ni, bani caɲa k'a xɔ, jɛri tapyege ni piige k'a da wɔ.» A wu sɔɔ pu mu, a p'i binne jé kanha ki ni. ³⁰ Ba liduun w'a nɔ we, a p'i diin na da da li. A Yesu di buuri wu lɔ na baraga taha Kile na, na wu kegi kegi na kan pu mu. ³¹ Ba Yesu ya buuri wu kan pu mu we, a pu ɲii di na pahala wu na. A p'i na li cɛ na Yesu ye pyaa ki ɲe kii. Ga taapile ni, a p'i wii fɔ wu ni. ³² A p'i ganha na puyɛ pyi na: «W'a jo ni wèe ni, na ɲɔ kɔn na Kitabuu pu jomɔ pu ɲaha yu wèe mu koo li na tuun wemu ni ge, ta xɔnhɔɔ na wèe funyɔ di bi taan?»

³³ Taapile ni a p'i guri na gaanji Zheruzalemu ni. Ba p'a she nɔ wà we, na tudunmɔɔ ke ni nigin wu ni kalaapiire ti bæri ta p'a pinne. ³⁴ A pee di shuun wu pye: «Can na, Kafɔɔ w'a ɲe foro xu ni! W'a wuyɛ she Simɔ na!» ³⁵ Le l'a pye pee shuun we be na koo li na ge, a pu be di guri na yee bæri paari pu mu, fo na she nɔ cɛgana leke na p'a Yesu ta cɛ buuri wu kegiduun wu ni ge.

Yesu ya wuyɛ she wu kalaapiire ti na

³⁶ Na pu yaha pu na pee jomɔ pu yu, a Yesu di foro yere pu niɲɛ ni na pu

pye: «Kile wu ɲaɲiɲɛ kan yi mu!» ³⁷ A pu jaalaa di yiri, a p'i sii fya xuuni. Bani pu bi giin na yafugunɔ pee ya ɲa. ³⁸ A Yesu di pu pye: «Naha na yee d'a yi hakilee pu yirige le yirigegana le na, na ke fungɔngɔ ke tuugo yaha yiye mu we?» ³⁹ Yi na keye yi wii ni na tɔɔɔ yi ni, neye pyaa k'a sii kii. Yi na wii y'i ba gbɔn na na be. Bani yafugunɔ ɲe ni ceexaara ni kaciye ni we, ga ne kunni di wa ni yi ni.» ⁴⁰ Ba w'a yee jo we, na wu keye ni wu tɔɔɔ yi she pu na. ⁴¹ A kalaapiire ti funyɔ di sii taan xuuni. Ga l'a pu fo fogana lemu na ge, lee funɲɔ ni pu ya ta dà sanha we. Wee tuun wu ni a Yesu di pu pye: «Yalige yaaga na da naha yee mu ya?» ⁴² Fyakaaya di bi bye pu mu, a p'i kee ka kan wu mu. ⁴³ A wu ki shɔ na ki xa pu bæri ɲii na.

Yesu ya wuyɛ she wu tudunmɔɔ pu na

⁴⁴ Lee kadugo na a wu pu pye: «Tuun wemu ni ne bye ni yee ni ge, go ye ne bi jo yee mu. Ne bi yee pye jo yemu bæri y'a ka ne shizhaa na Musa wo saliya we, ni Kile tudunmɔɔ pu wo Kitabuu pee, ni Zaburuu Kitabu wu ni ge; jo yee bæri ɲɔ ya yaa na fa.» ⁴⁵ Wee tuun wu ni a Yesu di pu fungɔnyɔ mugi mu lee mugigana li na, kɔnhɔ p'i Kile wo Kitabu wu jomɔ pu cɛ. ⁴⁶ Lee kadugo na a wu pu pye: «L'a ka Kitabu ni na li waha l'i waha, Shɔvɔɔ wu na ba ganha, na pu na ba wu gbo. Wu cagbogo caɲa taanri wogo, w'a ɲe na foro xu ni. ⁴⁷ Wee mege na le yere le ya yaa na jo kɔɲɔ ke wo shi wu bæri mu, na li ɲɔ kɔn Zheruzalemu na na: shi wu bæri ya yaa na yere wu jurumu wu na, na sɔɔ Kile na, kɔnhɔ wu pu jurumu wu yafa pu mu. ⁴⁸ Yee pu wa lee wo seɛɛɛ. ⁴⁹ Na To Kile w'a Fefɛɛɛ Munaa lemu wo ɲɔmɛɛ lɔ yi mu ge, ne na ba lee tun na pa yi mu. Ga yi tiin Zheruzalemu ni fɔlɔ, fo tee sefɛɛɛ te ba fenhe tigi yi na na yiri Kile we ni.»

Yesu ya dugi na kari fugba wu ni

⁵⁰ Ba w'a xɔ pee jomɔ pe na wɛ, na gari ni wu kalaapiire ti ni Betani kulo li shizhaa. Ba p'a nɔ wà wɛ, a wu wu keye tagi pu nɔnɔ na, na ganha na duba pyi pu mu. ⁵¹ Na Yesu yaha wu na wee duba wu

pyi, a wu yìri laha pu tàan, na dugi kari fugba we ni. ⁵² Lee di kalaapiire ti ta t'a nuguro sin, na wu peɛ. Ba p'a wu peɛ xɔ mu wɛ, a pu fundanga wuu di guri na pa Zheruzalemu ni. ⁵³ A p'i bye tuun beeri ni p'a she puye pinne Kile-peɛɛɛ pugboho ki ni, na Kile peɛ.

Yohana

*Kile Jozaama pe pu wa wu Ja Yesu
Kirisa kaa yu ge, Yohana wo nigama*

Jɔɔ wu ɲe Yohana wɛ?

Yohana bɛ wu bye Yesu wo tudunmɔɔ ke ni shuun wu ni. Zebede ni Salome ye wo ja wu bye wii. Wu ceborona wu bye Yakuba. Yawutu wu bye wii, fyashaa di ɲe wu labye. Kalaapiire taanri wemu fanha k'a bi ɲɛhe Yesu yiri xuuni ge, Yohana bɛ wu bye pee ni. Tuun wemu ni p'a Yesu kori tige ki na ge, wee Yohana we ninumɔ keɲe ni w'a wu nu wu kaa le (Yohana 19:27).

Yohana ya ta sɔɔ na wuyɛ mege yiri bada we Kitabu we ni wɛ. Ga na wuyɛ pyi na le li kalaapire lemu kaa li bi dan Yesu ni ge (Yohana 13:23; 19:26; 20:2; 21:20).

We Jozaama Kitabu we kakana ɲuɲɔ

Yohana Egilizi w'a wee na wee w'a we Kitabu we ka na wu yaha Efese kulo li ni. W'a Yesu kaa yu wɛɛ mu na wu bi se tɔɲii ɲiɲɛɲɛɛ ni Zheruzalemu ni kaleɲɛ ni.

Yohana ya li she na Yesu wu ɲe To Kile wo Ja nigin pe we, wemu Kile ya tun na pa koɲɔ puga funɲɔ ni ge. Yesu ya yi yu tɔɲii ɲiɲɛɲɛɛ ni we Kitabu we ni na Kile wu ɲe wee To. W'a Yesu sheɛ wɛɛ na na wee wu ɲe koo le, lee lemu l'a se ɲii sicuumɔ pu ni ge.

Jozaama Kitabu wu kafila ɲugbɔɔ

Yohana ya li she na Yesu ya yu wu wo nɔɔɔ wu wo tuun wu keree na: Tuun wu sanha nɔ wɛ (Yohana 1-12); tuun w'a nɔ (Yohana 13-21).

Yohana 1 Yohana Batizelipye wo sɛeri keree ni Yesu kalaapiire nizhi-ilee pee.

Yohana 2—12 Yesu ya wu sefɛere ti she wu labye wu ni sipyiire ti niɲe ni ni ɲaha shesheere kakanhaɲaa gbarashuun ni.

Yohana 13—17 Yesu ya wu taanɲeege ki she wu kalaapiire ti shizhaa na.

Yohana 18—21 Yesu na xu, na ɲe.

Jomɔ pe pu ɲe kpeenge n i ɲii sicuumɔ ge

1 Fo taashiine li ni, na ta koɲɔ sanha yaa we, wemu w'a yiri Jomɔ ge, wee ya bye na xɔ. Pee Jomɔ pu ni Kile wu bye shiizhan, pee Jomɔ pu ɲe Kile. ²Fo taashiine ni pee Jomɔ pe ni Kile wu bye shiizhan. ³Pee gbɔɔɔ ni Kile ya yaɲ-muyɔ yi beeri yaa. Yaaga yaaga k'a yaa ge, kee ka shishiin ya yaa pee kadugo na wɛ. ⁴Pee ni ɲii sicuumɔ ya daa. Pee ɲii sicuumɔ pu bi kpeenge yeege sipyii pu mu. ⁵Kee kpeenge k'a ɲi nibiige ki ni sipyii pu mu, ga nibiige ki sipyii p'i ya ta sɔɔ ki na wɛ.

⁶A Kile di na wa tun, wee mege ki bye na Yohana. ⁷Wee ya pa bye sɛeri na kpeenge ki kaa yu sipyii pu mu, konhɔ pu beeri di da kee kpeenge ki na, wee baraga ni. ⁸Weeye pyaa bi ta pye kpeenge ki wɛ, ga wu kapana ɲuɲɔ k'a pye na kpeenge ki kaa yu sipyii pu mu, ⁹Pee jomɔ p'a bye kpeenge can can wogo. Pee ya pa koɲɔ na, na ba ganha na kpeenge yeege sipyii pu beeri mu. ¹⁰Pee bye koɲɔ na, pee shiin gbɔɔɔ ni koɲɔ ya yaa. Ga koɲɔ sipyii di ya ta sɔɔ pee na wɛ. ¹¹P'a tigi puyɛ pyaa fiige sheen mu, ga pee di ya ta sɔɔ pu na wɛ. ¹²Ga lee bɛ na, sheen nigin nigin ya sɔɔ pu na, na da pu na; a Jomɔ p'i fanha kan pee mu na pu pye Kile nagoo. ¹³Pee ya ta se sipyii segana na wɛ, p'i ya se sipyii wo daan na mu funɲɔ ni wɛ, p'i ya se na be wo ɲidaan

funḡo ni we. Ga Kile ye pyaa wo jidaan funḡo ni p'a pye wu nagoo.

Jomɔ p'a jeri sipya

¹⁴ Ayiwa, pee jomɔ pe, p'a jeri sipya, na ba diin wèe niḡe ni, a wèe di pu nɔɔɔ wu wii, Ja nigin pe wu w'a foro Kile ni ge, na wu ta wee wo. Wee w'a sii fereme ni can wu Kafɔɔ.

¹⁵ Wee kaa Yohana bi yu, na mujuu waa na sipyiire ti pyi: «Ná wemu kaa ne jo, jo w'a ma ne kadugo ge, wee bye ne jaha na; bani yani ne wu se ge, wee bye na xɔ. Wee wu je we.» ¹⁶ Wèe bæeri ya wù tahaa ta wu fereme nigbo pu ni, na duba be ta na fara duba na. ¹⁷ Kile tudunmɔ Musa baraga ni Kile ya wu saliya jomɛheɛ ki kan wèe mu. Ga Yesu Kirisa baraga ni wèe ya fereme ni can ce. ¹⁸ Sipya wa shishiin sanha Kile ja bada we. Ja nigin pe wu wu je Kile, na je ni wu To Kile ni shiizhan ge, wee w'a wèe pye wèe ya To Kile wu ce.

Yohana Batizelipye wo Kile jomɔ yere

(Macoo 3:1-12; Marika 1:1-8; Luka 3:1-18)

¹⁹ Pe p'a pye Yohana Batizelipye wo Kile jomɔ pe, tuun wemu ni Yawutuu jupɔfɛe p'a pa saraya jaha shɔɔnriwɔɔ ni Kile-pɛɛɛ pugboho ki kapyebyii pu tun wu mu ge. Tudunmɔ p'a yiri Zheruzalemu ni na pa wu yiri na ba wu yege na: «Jɔgɔ mu di je we?» ²⁰ Yohana ya ta li pye ḡmɔhɔɔ kaa we, na yi tii jo pu mu na: «Ne je Shɔwɔɔ wu we.» ²¹ A p'i wu yege na: «Wee tuun wu ni mu di je jɔgɔ we? Kile tudunmɔ Eli ge?» A wu jo: «Ne je Eli we.» A p'i wu pye sanha na: «P'a Kile tudunmɔ wemu kaa jo ge, mu wu wa ge?» A wu jo: «Ahayi.» ²² Wee tuun wu ni a p'i jo: «Mu d'a sii jɔgɔ we? Ya jo wù mu ge, kɔnhɔ wù be di she yee jo wù tunveɛ pu mu. Jɔgɔ ye pyaa mu d'a

sii we?» ²³ A Yohana di pu jɔ shɔ ni Kile tudunmɔ Ezayi wo jomɔ pa ni na: «Sipya wa w'a mujuu waa siponɔ ki ni na:

«Yi Kafɔɔ wu koo li tii!»**
Ne wu je wee sipya we.»

²⁴ Piimu p'a bi tun Yohana mu ge, Farizheɛn pii bye pee ni. ²⁵ A pee di wu yege sanha na: «Mu bye mu di je Shɔwɔɔ wu we, mu di je Eli we, Kile tudunmɔ wemu kaa p'a jo ge, mu di je wee be we, wee tuun wu ni jaha na mu di batizeli pyi we?» ²⁶ A Yohana di pu jɔ shɔ na: «Ne wi ge, ne sipyii batizeni lohɔ ye ni, ga sipya watii wa wà yee niḡe ni na xɔ, yee di ya wee ce we. ²⁷ Wee w'a ma ne kadugo, ne yaa ni wu tanhaya mɛere be zanha ni we.» ²⁸ Kii keree kii ya pye kulo lemu ni ge, lee mɛge je Betani. Lee wa Zhuruden Gba wu Kile-nɔhɔ ki na. Wee xuu wu ni Yohana bi sipyii pu batizeni.

Kile wo Dubyapige ki je Yesu

²⁹ Kee caɲa ki jimuguro ti na, a Yohana di Yesu ja wu na ma wu mu, na jo: «Kile wo Dubyapige ke ki da ba konɔ ki jurumu wu lo laha wà ge, kee ki wa me. ³⁰ Ná wemu kaa ne jo yee mu ge, jo: «We w'a ma ne kadugo ge, wee bye wà fo taashiine li ni. W'a pye wà na ta ne sanha se we.» Wee wu je we. ³¹ Ne kuni bi sanha wu ce we, ga ne pa sipyii pu batizeni lohɔ ni, kɔnhɔ di wu she Izirayeli sipyii pu na.»

³² Yohana ya Yesu kaa jo sipyii pu mu na: «Ne Kile Munaa ja l'a tigi na yiri fugba we ni, na ba diin wu na ba gbege shazhira je we. ³³ Neye pyaa bi ta wu ce we, ga Kile wemu w'a ne tun na ne w'a sipyii pu batizeni lohɔ ki ni ge, wee ya jo na: «Ma ba Kile Munaa ja l'a tigi na pa diin ná wemu na, wee w'a da ba batizeli wu pyi Fefeere Munaa ni.» ³⁴ A ne shiin

**1:23 Ezayi 40:30

di li ja mu, na bye li seeri, na pee jomɔ pe yu na Kile Ja wu je wee ná we.»

Yesu kalaapiire nizhiilee

³⁵ Kee caɗa ki jimuguro ti na, Yohana ni wu kalaapiire shuun wa bi yere wà sanha. ³⁶ A wu Yesu ja wu na doroo, na ganha na wu wii, na ba jo: «Kile wo Dubyapige ki ke!» ³⁷ Ba Yohana wo kalaapiire shuun w'a wee kafila wu logo we, na daha Yesu feni. ³⁸ A Yesu di njamaha neri, na pee ta p'a taha wu feni, na pee yege na: «Naha yee di zhaa we?» A pee di wu pye: «Rabi, (Lee kori je «Karamɔɔgbɔ».) mii mu d'a tigi we?» ³⁹ A wu pu ɗɔ shɔ na: «Yi pa ki wii.» A p'i binne kari ni wu ni, na she wu tatigirje ki ja. Lee bi caɗa ki ta k'a tigi na nɔ leere ke ni gbaara wu na (16h00), a p'i caɗa ki saɗa xɔ wà.

⁴⁰ Kalaapiire shuun wemu w'a Yohana kafila wu logo na daha Yesu feni ge, wa mege bye Andire, wee je Simɔ Pyeeri cuun. ⁴¹ A Andire di fenhe she wu jahafɔ Simɔ yiri na she wu pye: «Wèe ya Kirisa wu ja,» (lee kori je «Kile ya wemu shɔɔnri lɔ ge.») ⁴² Lee kadugo na a Andire di gari ni Simɔ ni Yesu yiri. A Yesu di Simɔ wii na wu pye: «Yohana ja Simɔ wu je mu. Mege katii ki da le nime mu na, kee je Sefasi.» (Kee kori je «Faakagerenje.»)

Yesu ya Filipe ni Nataneli yiri; a p'i daha wu feni

⁴³ Kee caɗa ki jimuguro ti na, a Yesu di jo na wee da zhe Galile fiige ki ni. A wu nigariwo di jiri Filipe na na wu pye: «Taha na feni.» ⁴⁴ Filipe bi bye Betisayida kulo li shen wa, lee kulo le ninunɔ sheen pu bye Andire ni Pyeeri be. ⁴⁵ Lee kadugo na a Filipe di ba Nataneli ja na wu pye: «Kile tudunmɔ Musa ya sipya wemu kaa jo Kile wo saliya Kitabu wu ni, a Kile tudunmɔ pusamaa be di wu kaa jo pu wo Kitabu pu ni ge, wèe ya wee ja.

Wee je Yusufu ja Yesu na yiri Nazareti kulo li ni.» ⁴⁶ A Nataneli di wu pye: «Dii yasaɗa di da ja voro Nazareti ni we?» A Filipe di wu ɗɔ shɔ na: «Pa wu wii.» ⁴⁷ Ba Yesu ya Nataneli nibawo ja tuun wemu ni we, na jo: «Izirayeli see sipya wa we, nanmahara je wemu zɔ ni we.» ⁴⁸ A Nataneli di wu yege na: «Mii mu d'a ne ta ce we?» A Yesu di wu ɗɔ shɔ na: «Ne nii bye mu ni na mu yaha nitoodige ki taan, na ta Filipe sanha mu yiri we.» ⁴⁹ A Nataneli di gaala, na jo: «Wù Karamɔɔɔ, Kile Ja mu ya sii, Izirayeli wo saan we!» ⁵⁰ A Yesu di wu pye: «Ne mu pye jo ne nii bye mu ni na mu yaha nitoodige ki taan ge, lee ye l'a mu pye mu ya dà ne na ya? Ma na ba kagbɔhɔ kii be ja kiimu k'a ye le na ge!» ⁵¹ A wu jo sanha na: «Can can na, n'a da yi jo yi mu jo yi na ba fugba wu ɗɔ ja k'a mugi, na Kile wo melekee pii jaa pu na duri na diri Sipya Ja wu na.»

Cekaanra te t'a pye Kana kulo li ni ge

2 Lee kadugo na, caɗa taanri wogo ki na, cekaanra bi bye kulo la ni, lee mege je na Kana. Lee bye Galile fiige ki kulo la. Yesu nu wu bye tee cekaanra ti ni. ² P'a bi Yesu ni wu kalaapiire ti be yiri tee cekaanra ti ni. ³ Ba duven w'a pa guɗɔ we, a Yesu nu wu fulo wu na na wu pye: «Pu duven w'a kuɗɔ.» ⁴ Ga, a Yesu di wu nu wu pye: «Nufɔ we, ma ganha bu da le yaha li ma cɔnri we, ne wo tuun w'a sanha nɔ we.» ⁵ A Yesu nu wu kapyebyii pu pye: «Wu ba yemu beeri jo yi mu, yi lee pye.»

⁶ Yawutuu pu bi peye gbaara wa te na wolo faaya yi ni. Yee wo lɔhɔ pu bi gori na daga na puye jii na be ni pu fefere kalege ki ni. Lɔhɔ litirilee xhuu nigin (100) shishiin bi jin pege ka beeri ni. ⁷ A Yesu di kapyebyii pu pye: «Yi ye peye ye ni ni lɔhɔ ni.» A p'i yi ni fo yi ɗɔɗɔ ye na. ⁸ A wu guri pu pye: «Yi ka ko she gan yalige ki naha shɔɔnriwɔ wu mu.»

A pee di ka ko kari. ⁹ Lohó ke k'a jeri na pye duven wu ge, a yalige ki naha shóonrivó wu kee jehé. Ga wee bi wee duven wu taforogo cé wé. Ga kapyebyii píimu p'a bi lohó ki ko ge, pee kunni bi wu taforogo cé. A yalige ki naha shóonrivó wu cenabun poo wu yiri, ¹⁰ na wu pye: «Sipyii béeri ma fenhe duven nidan wu loolo. Pu bu wee nijeheme gba, wemu ya taan xuuni wé, p'a na wee loolo. Ga, a mu kunni di dere ma wo duven nidan wu yaha fo nime.»

¹¹ Le l'a pye Yesu naha sheshéere kakanhaɲaa ki béeri nizhiine. Lee ya pye Kana ni, Galile fiige ki ni. Yesu ya wu seféere she. Ba kalaapiire t'a lee ja wé, na dà wu na.

¹² Lee nibyexhoo na, a Yesu ni wu nu, ni wu ceboronamaa, ni wu kalaapiire t'i gari Kaperinómó kulo li ni. A p'i cabyaa kii pye wà.

Yesu ya Kile-peenje pugbóhó ki pye fefée

(Macao 21:12-13; Marika 11:15-17; Luka 19:45-46)

¹³ Ba Yawutuu Nuwuuro ti wo Kalene|Kalene l'a teeje wé, a Yesu di gari Zheruzalemu ni, ¹⁴ na she sipyii pii ta Kile-peenje pugbóhó ki kaɲa ki ni, pu na niye, ni dubyaa, ni gbegbe shazhira peré saraya wolovee pu mu. Wari faavee pu be d'a tiin wà pu tabalaa taan, na saraya wolovee pu wari wu fari pu mu. ¹⁵ Ba w'a she pu ta mu wé, na she meere pye susó, na pee béeri kóri yeege Kile-peenje pugbóhó ki ni, ni pu niye ni pu dubyaa ni, na wari faavee pu wo tabalaa pu jeri buri, na pu wari wu wo jije na. ¹⁶ A wu gbegbe shazheere perewe pu pye: «Yi te lo laha naha! Yi ganha da na To wu puga ki pye jagi tapyege wé!» ¹⁷ Ba Yesu ya lee pye wé,

a wu kalaapiire ti funjo di do Kitabu jomó pa na na:

«Mu puga ki kaa ya dan ne ni tehene baa, n'a na funjo shaa ni ki ni xuuni.»^{††}

¹⁸ Lee kadugo na a Yawutuu nuɲofee p'i wu pye: «Naha sheshéere teke mu di da já bye tee di li she na kanji wa mu mu li bye na wé?» ¹⁹ A Yesu di pu jo shó na: «Yi ke Kile-peenje pugbóhó ke ja, di ki yereje cabyaa taanri funjo ni.» ²⁰ A p'i wu pye: «Go yee kelee shisheere ni gbaara (46) p'a pye na ke Kile-peenje pugbóhó ke yereje de! Wee tuun wu ni mu di maye wii jógó mu wu já kee yerejevono yereje cabyaa taanri funjo ni wé?» ²¹ Ga Kile-peenje pugbóhó kemu kaa Yesu bi yu ge, kee bye wuye pyaa cepeuro. ²² Ba Yesu ya pa je na foro xu ni wé, a wu kalaapiire ti funjo di do na w'a yi jo. A p'i dà Kile Kafila wu na, Yesu bi yemu béeri jo ge, na dà yee be na.

Yesu ya sipyii fungonyó keree ce

²³ Na Yesu yaha Zheruzalemu ni Yawutuu Nuwuuro ti wo Kalene|Kalene li tuun wu ni, a sipyinehemee di wu naha sheshéere kakanhaɲaa ki ja na dà wu na. ²⁴ Ga Yesu ya ta wuye yaha pu keje na wé, bani w'a bi pu fungonyó keree béeri ce. ²⁵ Wu mago bye li na nago sipya wa wu na sipya wa keree jo wu mu wé, bani wu bi sipyii béeri fungonyó keree ce.

Yesu ni Nikodemu keree

3 Farizhen|Farizheen wa bye wà, wu mege bye Nikodemu. Yawutuu pu nuɲofó wa wu bye wii. ² A wee di ba she Yesu yiri caɲa ka piige ni, na wu pye: «Wù Karamógó, naha sheshéere kakanhaɲaa kii mu ya sii na byi ge, sipya wa shishiin da já da ki pyi ni Kile je ni ma ni wé. Lee wuu na wée ya li ce, jo Kile w'a mu tun mu wu pa wée kalaa.» ³ A Yesu di

^{††}2:17 Zaburuu 69:9

wu pye: «Can can na, n’a da yi jo ma mu, sipya wemu ya sevono se we, weefo da ja je Kile wo saanra|Kile saanra ti ni we.»

⁴A Nikodemu di Yesu pye: «Sipya wemu ya le xo ge, dii weefo di da ja sevono se we? Wu kunni wa da ja guri je wu nu funjo ni pu kuri se we?» ⁵A Yesu di wu pye: «Sipya wemu ya se lho ni Fefere Munaa gboco ni we, weefo da ja je Kile wo saanra ti ni we. ⁶Bani sipyii ya piimu se ge, pee je cepuuro wuu. Piimu p’a se Kile wo Fefere Munaa li gboco ni ge, pee ya naari lee wo naarigana na. ⁷Ne na ma pye, li waha l’i waha y’a yaa na sevono se, lee ganha bu da ma fo we. ⁸Ki jidaan tashage ni kafage ya se m’a ki tunmo logo, ga ma di wa da ki taforogo ni ki tashage be ce we. Sipya wemu beeri w’a se Kile Munaa li gboco ni ge, mu li je weefo shizhaa na.»

⁹Ayiwa, a Nikodemu di Yesu pye: «Kii keree kii beeri di da ja bye pyegana leke na we?» ¹⁰A Yesu di wu pye: «Mu na je Izirayeli karamogob, lee be na mu di ya kii keree kii naha ce-e ya? ¹¹Can can na, n’a da yi jo ma mu, le wee ya ce ge, lee wee ya yu; le wee ya ja ge, lee wo seere be wee je. Ga yee wa giin y’i so wee wo seeri keree ki na we. ¹²Ne na nige ke wo keree naha yu yee mu, yee di ya daa kee na we, ne bu fugba we wo keree jo yee mu, yee na bye dii na da kee na we? ¹³Wa shishiin wa sanha dugi ja fugba we ni we, fo Sipya Ja wu ye, wee wemu w’a yiri fugba wu ni na tigi ge. ¹⁴Kile tudunmo Musa wo tuun wu ni, na wu yaha siponjo ki ni, w’a toco dajaa ya na pye wo, na wu yirige suri tinne la ni sipyii pu nige ni. Yirigegana lemu na w’a wo wu yirige ge, li waha l’i waha, mu Sipya Ja wu be ya ya na pa yirige lee yirigegana li na, ¹⁵koho sipyaa sipya w’a da wu na ge, wee di ni sicuumo nixhobaama ta.»

¹⁶Bani konjo ya taan Kile mu tehene baa, fo w’a so na wu Ja nigin pe wu

kan na pye saraga, koho sipyaa sipya w’a da wu na ge, wee ganha bu gyegi we, ga wu ni sicuumo nixhobaama ta.

¹⁷Kile ya ta wu Ja wu tun na pa konjo na, koho wu ba kiiri kon sipyii na we, ga w’a wu tun na pa, koho konjo sipyii di sho wu baraga ni.

¹⁸Sipya wemu bu da wu na, Kile da ga ba kiiri kon weefo na we. Ga wemu bu bye wu ya da wu na we, kiiri ya kon xo weefo na. Bani Ja nigin wemu w’a foro Kile ni ge, wu ya da wee na we. ¹⁹Wee kiiri wu kakon le: Kile wo kpeenge k’a pa konjo na, ga, a sipyii jurumu w’i pu pye p’a piige pongo kee kpeenge ki na.

²⁰Bani sipya wemu w’a kuumo pyi ge, Kile wo kpeenge ki ya dan wee ni we. Wu ya so be wu foro kee kpeenge ki na we. Bani weefo ma fyagi, koho sipyii ganha bu wu kakuuyo ce we. ²¹Ga sipya wemu w’a can wu koo naari ge, kpeenge na weefo ma wu keree pyi, koho sipyii beeri di ki ja, p’i li ce na wee ya Kile koo li naari.

Yohana ya yemu jo Yesu shizhaa na ge

²²Lee kadugo na a Yesu ni wu kalaapiire t’i foro Zheruzalemu ni na kari Zhude fiige ki xuu wa betii ni. A wu tuun wa pye wa ni pu ni na sipyire ti batizeni.

²³Lee bi Yohana be ta wu na sipyii pii batizeni xuu wa ni wee mege je Eno, wee xuu wu je Salimu kulo li kabanugo. Bani gba lho nipeheje ki bye wee xuu wu ni. Sipyire ti bi se wu yiri na wu pu batize. ²⁴Lee ya pye na ta Yohana sanha le kaso wu ni we.

²⁵Carja ka, nakaara ya je Yohana wo kalaapiire ta, ni Yawutu wa te ni, fefere kalege ki shizhaa na Yawutu pu kaba na. ²⁶Tee nakaara ti wuu na a Yohana wo kalaapiire t’i she wu pye: «Wu Karamog, ma ni na wemu wu bye Zhuruden Gba wu kadugo ge, ni mu ya wu kaa jo ge, li wii wee ya sipyii batizeni

nime. Sipyii pu bæeri di se wee yíri.» ²⁷ A Yohana di pu ɲɔ shɔ na: «Kile ya lemu kan sipya wemu mu we, ta wu na já lee ta? ²⁸ Yeeye pyaa wa li fiin na ne yee pye jo Kile ya Shɔvɔɔ wemu tun ge, wee wa ne we, ga Kile ya ne tun na pa wu jaha na ye.» ²⁹ Lee kadugo na a Yohana di talene la jo na: «Cenabun poo wo wu ɲe wu cenabun. Cenabun poo wo naɲii wu kunni niyerege ye ki ma bye wu tãan. Wu bu cenabun poo wu mujuu logo, w'a fundanga ta xuuni cenabun poo wu mujuu li wuu na. Kee fundanga ki tuugo ki ɲe ne wogo ke. Kee fundanga k'a pele fo na nɔ ki tehene na. ³⁰ Li waha l'i waha, la ya yaa na faraa wee wo pɛɛɲɛ ki na nime, la di da foro ne wo pɛɛɲɛ ki ni.»

Sipya we w'a yiri fugba wu ni na pa ge

³¹ A Yohana di jo sanha na: «Wemu w'a foro Kile ni ge, wee wu ɲe sipyii pu bæeri ɲuɲɔ ni. Ga wemu w'a foro ɲiɲɛ ni ge, wee ɲe nɔhɔdaan wo, ɲiɲɛ keree wee ya yu. Wemu w'a pa na yiri fugba wu ni ge, wee wu ɲe pu bæeri ɲuɲɔfɔɔ. ³² W'a yemu ɲa na yemu logo ge, yee w'a yu. Ga wa shishiin ya ta sɔɔ wu nijoyo yi na we, fo sheen nigin nigin ye. ³³ Sipyia wemu bæeri w'a sɔɔ wu nijoyo yi na ge, wee ma li shee na fiinɲɛ na can ɲe Kile ni. ³⁴ Bani Kile ya wemu tun ge, Kile jomɔ wee ya yu. Kile ya Fɛfɛɛɛ Munaa taga wee ɲi. ³⁵ To Kile Ja wu kaa ya dan wu ni, w'a sefɛɛɛ ti le wu keɲɛ ni yanmuyɔ bæeri na. ³⁶ Wemu w'a dà Kile Ja wu na ge, ɲii sicuumɔ nixhɔbaama wa weefɔɔ mu. Ga wemu ya dà Kile Ja wu na we, wee da ɲii sicuumɔ pu ta we. Ga Kile wo loyire li na gori yaha weefɔɔ na.»

**Yawutuu ya shi wemu kɔ ge,
Yesu ya tigi wee mu**

4 Ayiwa, Farizheen p'a pa yi logo na Yesu ya kalaapiire niɲehere taa na toro Yohana tãan, na pu batizeni|batizeli. ² Ga na ta Yesu ye pyaa bi ta na ba-

tizeli wu pyi we, fo wu kalaapiire. ³ Tuun wemu ni Yesu ya pa pee jomɔ pu logo ge, a wu foro Zhude fiige ki ni na kari Galile fiige ki ni. ⁴ Wu nigariwo bi yaa na Samari fiige ki ja toro. ⁵ A wu she nɔ Samari kulo la ni, lee mege ɲe na Sikari. Yakuba bi tege kemu kan wu ja Yusufu mu fo l'a mɔ ge, kee kabanugo Sikari bye. ⁶ Keenɛ ka ki bi bye Yakuba mu wà wee xuu wu ni. Ba Yesu ya kanha para li tãan we, na diin kee keenɛ ki ɲɔ na. Lee bi caɲa ki ta ɲiɲɛ niɲɛ ni.

⁷ A Samari shen cee wa di ba wà lɔhɔ takogo ni. A Yesu di wu pye: «Na kan lɔhɔ di gba!» ⁸ Lee bi Yesu kalaapiire ti ta t'a kari kanha ki ni yalige tashɔgɔ ni. ⁹ A wee Samari shen cee wu Yesu pye: «Ee, mu wemu wu ɲe Yawutu ge, jaha na mu d'a sɔɔ na logbaga ɲɛɛri ne mu na ta ne ɲe Samari shen we?» Cee w'a yee jo bani Yawutuu bi ta sɔɔ kaa la shishiin li pu ni Samari sheen pinne we. ¹⁰ A Yesu di wu ɲɔ shɔ na: «Cee we, Kile ya yaaga kemu kaan ma ni ge, mu da bi kee cɛ, sipya wemu w'a logbaga ki ɲɛɛri mu mu ge, na wee be cɛ, muye pyaa ki bi da logbaga ɲɛɛri wu mu. Wu bi da lɔhɔ kan mu mu, kemu k'a ɲii sicuumɔ kaan sipyii bæeri mu ge.» ¹¹ A cee wu wu pye: «Karamɔgɔna we, goɲɔ ɲe mu mu we, keenɛ ki d'a cogi, mii mu di da kee ɲii sicuumɔ lɔhɔ ki ta di gan ne mu we?» ¹² Wèe tole Yakuba w'a ke keenɛ ke kan wèe mu. Wuye pyaa, ni wu nagoo, ni wu yapɔɔɔɔ yi bi kee lɔhɔ gbuu. Ayiwa, mu wa giin na mu ya ye wèe tole Yakuba na ge?» ¹³ A Yesu di wu ɲɔ shɔ na: «Wa bæeri w'a ke keenɛ ke lɔhɔ gba ge, waga na ba weefɔɔ ta sanha. ¹⁴ Ga lɔhɔ ke ne gaan ge, wa bæeri w'a kee gba ge, waga da ba weefɔɔ ta nige bada we. Bani lɔhɔ ke n'a da gan weefɔɔ mu ge, kee na ba bye lobulowii na buloo na foro wu funɲɔ ni, na ɲii sicuumɔ nixhɔbaama kan wu mu.» ¹⁵ A cee wu Yesu pye: «Karamɔgɔna we, kee lɔhɔ ki kan na mu di gba, kɔnhɔ waga

ganha bu na ta nige, di ba lɔhɔ shaa naha sanha wɛ.»

¹⁶ A Yesu di wu pye: «She ma poo wu yiri pa naha.» ¹⁷ A wu Yesu pye: «Ná wa na mu wɛ.» A Yesu di wu pye: «Can m'a jo na ná ñe ma mu wɛ. ¹⁸ Bani m'a jé xɔ namaa kaguro mu. Ná wemu be w'a jé ma wu nime ge, wee be wa ma poo wɛ. Can m'a jo.» ¹⁹ A cee wu wu pye: «Karamɔgona we, ne mu seeri na mu ta Kile tudunmɔ. ²⁰ Wèe Samari sheen, ke faaboboŋɔ ke na wèe sefelee ya Kile pele. Ga yee Yawutuu di yu na tapɛɛɛ katii wa Kile na ni Zheruzalemu be wɛ.» ²¹ A Yesu di wu ñɔ shɔ na: «Dà na na! Caɲa ka wa ma, y'a da ba To Kile pele ke faaboboŋɔ ke na wɛ, kelee Zheruzalemu be ni wɛ. ²² Wemu yee Samari sheen ya bele ge, yee ya wu cɛ wɛ, ga wemu wèe Yawutuu ya bele ge, wèe ya wu cɛ, bani wèe Yawutuu ni Shɔvɔɔ w'à foro. ²³ Ga caɲa ka wa ma, kee ya ñɔ xɔ. Piimu p'a To Kile pele see na ge, pee na ba wu pele munaa baraga ni, lee lemu l'a can wu shee ge. Bani piimu p'a kee pɛɛɛ ki tuugo pyi ge, pee To Kile ya zhaa. ²⁴ Kile ñe Munaa|Kile Munaa. Piimu p'a wu pele ge, li waha l'i waha, pee ya yaa na wu pele munaa baraga ni, lee lemu l'a can wu shee ge.» ²⁵ A cee wu wu pye: «Ne li cɛ jo Shɔvɔɔ wu na ba ba, (lee kóri ñe «Kile ya wemu shɔɔnri lɔ ge.») Wee ba ba tuun wemu ni, wu na ba keree ki beeri naha jo wèe mu.» ²⁶ A Yesu di cee wu pye: «Ne wemu w'a yu ni mu ni ge, ne wu ñe wii.»

²⁷ Na Yesu ni cee wu yaha pee jomɔ pu na, a kalaapiire t'i ba na yiri yalige ki tashɔɔ ni. Ba pee ya pa Yesu ta wu na yu ni cee wu ni wɛ, a l'i pu naha wɔ. Ga wa shishiin ya sɔɔ na wu pye: «Naha kaa m'a yegee cee wu mu wɛ?» kelee «Naha na m'a yu ni wu ni wɛ?» ²⁸ A cee wu kunni di wu lokoyaaga ki yaha keeɛ ki na, na guri kari kanha ki funɲɔ ni, na she sipyii pu pye: ²⁹ «Yi pa ná wa wii, w'a ne

kapyelegee beeri jo ne mu. Kɔnhɔ wee di ñe Shɔvɔɔ we-e de?» ³⁰ A sipyii p'i yiri kanha ki funɲɔ ni na pa Yesu yiri.

³¹ Lee bi kalaapiire ti ta t'a Yesu ñeeri na: «Wù Karamɔgɔ, ñɔ maye na, m'a ganha li ba.» ³² Ga, a wu pu ñɔ shɔ na: «Yalige ka wa ne mu na li, yee di wa kee cɛ wɛ.» ³³ A kalaapiire t'i ganha na tiye yegee na: «Ba kɔnhɔ wa w'a pa yalige ka kan wu mu wɛ?» ³⁴ A Yesu di pu pye: «We w'a ne tun ge, ne na wee jidaan pyi; kapyenɛe kii w'a kan ne mu ge, na kee be ñɔ fa, lee ñe ñɔ yalige yaaga ne mu.» ³⁵ Lee kadugo na a Yesu di pu pye: «Ta yee kunni ma yu we tuun we ni, na yeye shishɛere wu ñe wèe ni yalɔɔɔ ti te ni wɛ? Ga n'a da yi jo yi mu, «Yi kereye yi wii xuuni!» Shinma w'a le, wu kɔnduun w'a ñɔ xɔ. ³⁶ Wemu w'a shinma wu kɔɔn ge, wee ya wu saraa taa na xɔ; w'a shinma pya wu pinne yaha ñii sicuumɔ nixhɔbaama pu wuu na. Lee pyegana li na, shinma nuguvɔɔ we ni wu kɔnvɔɔ we, pu shuun wu beeri na fundanga ta shizhan. ³⁷ Bani talene lemu l'a yu na: «Wa na ba yeme nugi, watii na ba wee shinma wu kɔn ge,» lee ñe can. ³⁸ Yee ya tɛge kemu nugi wɛ, ne yee tun yee pu she kee shinma kɔn. Piitiilee p'a kee pye, a yee di kuduun ta pee wo kapyenɛe ki ni.»

³⁹ A Samari sheen nipehemɛe di dà Yesu na le kulo le ni cee wu wo kafila wu wuu na. Bani cee w'a pu pye: «W'a ne kapyelegee beeri jo ne mu.» ⁴⁰ Lee wuu na a Samari sheen p'i yiri kanha ki funɲɔ ni na she Yesu yiri. Ba p'a ñɔ wà wɛ, na Yesu ñeeri na wu tiin pu yiri. A wu sɔɔ na cabyaa shuun pye pu yiri. ⁴¹ Yesu ya cabyaa shuun wemu pye lee kulo li ni ge, a sipyipehemɛe piitiilee di dà wu na sanha wu kafila wu wuu na. ⁴² A pee di cee wu pye: «Wèe ya ta dà wu na mu wo jomɔ pu ye wuu na-e de. Ga wèeye pyaa ya wu jomɔ pu logo, a wèe di li cɛ can na na wee wu ñe kɔɲɔ ki Shɔvɔɔ wuyɛ pyaa.»

Yesu ya Galile fiige ki sipiyigbo wa wo ja cuunjo

⁴³ Ba kee cabyaa shuun w'a toro we, a Yesu ni wu kalaapiire t'i foro Sikari kolo li ni na kari Galile fiige ki ni. ⁴⁴ Yesu ye pyaa bi jo na: «Kile tudunmɔ wa shishiin ya peɛɛ taa wu to kulo ni we.» ⁴⁵ Ga, ba p'a nɔ Galile fiige ki ni we, a Galile sheen di pu nunjo c'iri ni fundanga ni. Bani Yesu bi keree kiimu bæeri pye Zheruzalemu ni Yawutuu Nuwuuro ti wo Kalene|Kalene li ni ge, Galile sheen pu bi kee bæeri ja, bani puye pyaa be bi she lee kalene li ni.

⁴⁶ Wee tuun wu ni a Yesu di guri pa sanha Kana kulo li ni, Galile fiige ki ni. Wee xuu wu ni w'a bi lɔhɔ ki jeri na pye duven. Lee bi fiige ki sipiyigbo wa ta Kaperinɔmɔ kulo li ni; wee ja bi cuunjo we. ⁴⁷ Ba wee ná w'a logo na Yesu ya y'iri Zhude ni na pa Galile ni we, a wu gari wu y'iri, na she wu jæeri na wu pa Kaperinɔmɔ ni, na wee ja w'a taxuyo shaa, wu she wu cuunjo. ⁴⁸ A Yesu di wee ná wu pye: «Ta le yahagana le na yee wa da yiye yaha ge? Yee ya jaha sheshæere kakanhanjaa ni kagbɔhɔɔ ja we, yee da ga dà bada we.» ⁴⁹ Ga, a wee ná wu Yesu pye: «Karamɔɔna we, jɔ maye na m'a ba nime, kɔnhɔ wù ja wu ganha bu xhu we.» ⁵⁰ Wee tuun wu ni a Yesu di wu pye: «Kuri m'a gaanji ma ja w'a cuunjo.» A wee ná wu dà Yesu kafila wu na, na guri kari.

⁵¹ Ba w'a kuri na gaanji we, a wu kapyeyii p'i she wu nunjo c'iri koo li na, na wu pye: «Ma ja w'a cuunjo.» ⁵² A wu pu yege na tuun weke ni wu d'a cuunjo we? A p'i jo na tapnaa ceefuuro t'a wu yaha na caɔa ki yaha k'a fiin (13h00). ⁵³ Taapile ni a pya wu to wu li ce na wee tuun wu ninumɔ ni Yesu ya wee pye: «Ma ja w'a cuunjo.» A wee ná wu ni wu puga sheen bæeri di dà Yesu na.

⁵⁴ Ayiwa, ba Yesu ya foro Zhude fiige ki ni na kuri Galile fiige ki ni we, le l'a

pye wu jaha sheshæere kakanhana shuun wuu.

Yesu ya faan wa cuunjo

5 Ayiwa, lee kadugo na kalegbo la bye Yawutuu pu mu Zheruzalemu ni. A Yesu be di she lee ni. ² Zheruzalemu kulo li ni, kunjo lemu ni dubyaa pu ma jin ge, lɔhɔ ka bye wà wege ka ni lee kabanugo. P'a bi kee wege ki mege yiri Yawutuu jomɔ pu ni na Betisayida. Gbalaa kaguro wu bi yereɛ kee wege ki kabanugo. ³ Yama fæe nijehemæe pu bi sinne pee gbalaa pu nɔhɔ ni. Fyenmæe, ni tɔɔgegeye fæe, ni faanna, [pee bæeri bi ma lɔhɔ ki sigæe, ki ba jehæe. ⁴ Bani Kafɔ wo meleke wa wu ma digi lɔhɔ ki ni tuun wa ni, na ki jehæe. Ba wee ya lɔhɔ ki jehæe xɔ we, yama fɔɔ wemu bu fenhæ tigi kee ni, yama tuugo kemu bæeri ki jæ weefɔɔ na ge, pee na xhɔ.] ⁵ Ná wa bye wà wee bi yee kelee taanri ni gbarataanri (38) ta na yá. ⁶ Ba Yesu ya wee ná wu ja w'a sinne we, na li ce na w'a mɔ wu yama pu na. A wu wu yege na: «Mu funjo ki wa m'a juunjo ge?» ⁷ A wu Yesu jɔ shɔ na: «Karamɔɔna we, lɔhɔ ki ba jehæe, sipya wa ne mu wemu na ne lɔ di dirige ki ni we. Ne bu jo di yiri naye mu, yani ne wu nɔ ge, watii na fyaala tigi ne jaha na.» ⁸ A Yesu di wee ná wu pye: «Y'iri m'a ma yasinnege ki lɔ, ma da jaari.» ⁹ Taapile ni a wu juunjo, a wu y'iri na wu yasinnege ki lɔ, na ganha na jaari.

Lee ya pye Yawutuu cadæenge ka na. ¹⁰ Ba Yawutuu nunjɔfæe p'a wee ná wu ja w'a cuunjo we, a p'i wu pye: «Nijnaa jæ cadæenge de! Na saha ni saliya wu ni, mu ya yaa mu wu ma yasinnege ki lɔ m'a jaari nijnaa we.» ¹¹ A ná wu Yawutuu pu pye: «Wemu w'a ne cuunjo ge, wee w'a jo na: «Ma yasinnege ki lɔ, ma da jaari.» ¹² A p'i wu yege na: «Jɔɔ ye pyaa ki d'a mu pye mu wu ma yasinnege ki lɔ, ma da jaari we?» ¹³ Ga sipya nigin wemu w'a bi ná wu cuunjo ge, wu bi wee ce nige we;

bani sipyiire ti bi jehē. Lee bi Yesu ta w'a foro xɔ sipyiire ti niŋe ni. ¹⁴ Lee kadugo na a Yesu di ba saha ni ná wu ni Kile-peɛɛɛ pugbɔhɔ ki funŋɔ ni na wu pye: «Wii, m'a cuɛɛɛ nime, ma ganha bu da da jurumu pyi nige we, kɔnhɔ kaa la betii ganha ba ma ta lemu ya kolo le be na ge we.» ¹⁵ A wee ná wu she yi jo Yawutuu juɛɛɛ pu mu, na Yesu w'a wee cu-ɛɛɛ. ¹⁶ A Yawutuu p'i daha Yesu nɔhɔ ni na gana, na jaha na w'a ná wu cu-ɛɛɛ cadɛɛnge ki na we. ¹⁷ A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Nɛ To wu w'a kapyɛɛɛ pyi tuun bæri ni, lee wuu na nɛ be ya yaa na kapyɛɛɛ pyi.» ¹⁸ Ba Yesu ya pee jomɔ pu jo we, a la di fara Yawutuu juɛɛɛ pu loyire li na. A p'i ganha na wu shaa di gbo na bani wu jate ya ta nɔ cadɛɛnge ki na we; na nɔhɔ na Kile pyi na wee To, na wuyɛ taanna ni Kile ni lee jogana le funŋɔ ni.

Kile ya kiirikɔɔn li sefɛɛre kan Yesu mu

¹⁹ A Yesu di pu pye: «Can can na, n'a da yi jo yi mu, Ja w'a da ga já yafiin pye wu ye ni, na ta wu ya li ja To wu mu we. Le To w'a byi ge, lee tuugo Ja wu be ya byi. ²⁰ Ja wu kaa ya taan To wu ni, lee wuu na w'a keree kiimu bæri pyi ge, w'a kee bæri she Ja wu na. Wu na ba keree kii be she wu na sanha kiimu k'a ye kii be na ge, kɔnhɔ kee di bye yee mu kakanhaɲaa. ²¹ To w'a xuu jeni na jiiɛɛre kaan pu mu kangana lemu na ge, lee na Ja wu la jɛ wu jii sicuumɔ kan piimu mu ge, pee mu w'a da pu kan. ²² To wu da kiiri kɔn sipya wa shishiin na we, ga w'a kiirikɔɔn li sefɛɛre ti bæri kan wu Ja wu mu, ²³ kɔnhɔ sipyii bæri di da Ja wu peɛ, ba p'a To wu peɛ peɛgana lemu na we. Sipya wemu ya sɔɔ na Ja wu peɛ we, To we w'a wu tun ge, wee w'a she peɛɛɛ na.»

²⁴ A Yesu di pu pye: «Can can na, n'a da yi jo yi mu, sipya wemu bu nɛ jomɔ pu

logo, na dà nɛ tunvɔɔ wu be na, wee na jii sicuumɔ nixhɔbaama ta. Kiiri da ba gɔn nige weefɔɔ na we, weefɔɔ ya foro xu ni na jé jii sicuumɔ ni.» ²⁵ A Yesu di jo sanha na: «Can can na, n'a da yi jo yi mu, caɲa ka na ba nɔ, kee ya nɔ xɔ be yere nime; xuu na ba Kile Ja wu mujuu logo, piimu bæri ba li logo na sɔɔ wu na, pee bæri na ba jii sicuumɔ ta. ²⁶ Bani ba To Kile jɛ jii sicuumɔ fɔɔ we, mu w'a sefɛɛre kan Ja wu be mu wu pye jii sicuumɔ fɔɔ. ²⁷ W'a fanha kan wu Ja wu mu w'a kiiri wu kɔɔn, bani wee wu jɛ Sipya Ja we. ²⁸ Lee ganha bu da yi fo we, bani tuun wa w'a ma xuu bæri na ba wu mujuu logo na jɛ ²⁹ na foro faya ni. Piimu p'a kasaɲaa pye ge, pee na ba jɛ kɔnhɔ p'i jé jii sicuumɔ nixhɔbaama pu ni. Ga jurumupyii pu kunni na ba jɛ kɔnhɔ p'i jé kiiri ni.

Yesu ya jo na wee jomɔ pu jɛ can

³⁰ «N'a da já kaa la shishiin pye naye ni we. Ye Kile ya jo nɛ mu ge, yee ni nɛ kiiri wu kɔɔn na sahaɲi. Nɛ wo kiiri w'a tii, bani nɛ wu kɔɔn na be ni naye pyaa jidaan ni we. Ga, nɛ wu kɔɔn na be ni na tunvɔɔ wu jidaan ni.

³¹ «Li da bi da kanna neye pyaa k'a naye pyaa wo seeri keree yu, nɛ jomɔ pu da bi bye can we. ³² Ga watii wu jɛ nɛ seeri. Nɛ li ce jo yemu w'a yu nɛ shizhaa na ge, jo yee be jɛ can. ³³ Ayiwa, yee ya pii tun Yohana Batizelipye mu. W'a seeri keree kiimu jo yee mu nɛ shizhaa na ge, kee jɛ can. ³⁴ Nɛ yee yu, kɔnhɔ sipyii di da seeri keree yu na shizhaa na ye nigin we de! Ga nɛ yi yu, kɔnhɔ yee di juwuuro ta. ³⁵ Yohana bye ba sokinna kpɛɛnge jɛ we, na kpɛɛnge yeege yee niŋe ni, a yee di sɔɔ na fundanga ta jeri wu kpɛɛnge ki na. ³⁶ Ga nɛ wi ge, yaaga katii be ki jɛ nɛ seeri kemu ya ye Yohana wo seeri keree ki na ge. Bani kapyɛɛɛ kiimu To Kile ya kan nɛ mu ge, nɛ kee be pyi. Kee kapyɛɛɛ ki be jɛ nɛ seeri. Lee ya li sheɛ

na To Kile w'a ne tun. ³⁷ Ne To Kile wemu w'a ne tun ge, weeye pyaa ki wa yu ne shizhaa na, ga yee ya ta sɔɔ bada na wee jomɛɛ co we. Le be w'a she yee na ge, yee ya ta lee naha ce we. ³⁸ Yee ya ta sɔɔ wu jomɔ pu na yi zɔɔɔ pu na we. Bani w'a wemu tun ge, yee ya ta dà wee na we. ³⁹ Samɔhɔɔ wa yee ni na Kile Kafila kalaa xuuni, bani yee w'a giin na lee l'a da ba nii sicuumɔ nixhɔbaama kan yee mu, na ta wee Kafila we be di ne ninumɔ kaa yu. ⁴⁰ Lee be na, yee funyɔ di je yee pu pa ne mu, kɔnhɔ y'i nii sicuumɔ ta we.

⁴¹ «Ne sipyii wo pɛɛɛ ke shaa we, bani yee je sipyii piimu ge, ne yee ce. ⁴² Ne li ce be jo Kile taanpɛɛge wa yee funyɔ ni we. ⁴³ Ne pa na To Kile mege na, yee di ya ta sɔɔ ne na we. Ga watii da bi ba wuye pyaa mege na, yee bi da zɔɔ wee na. ⁴⁴ Pɛɛɛ ke k'a foro sipyii ni ge, kee k'a dan yee ni tashaga ni; pɛɛɛ ke k'a daa Kile ye nigin ni ge, yee ya kee shaa we. Yee ma já dà dii ne na na yee yaha pee yahama pu ni we? ⁴⁵ Ga yi ganha ba giin na ne w'a da ba yi jaagi To Kile naha taan we de! Ahayi! Ga Kile tudunmɔɔ Musa wemu wu wa yee tadaɲa ge de, wee wu je yee jaagivɔɔ. ⁴⁶ Yee da bi dà wee na, yee bi da dà ne be na, bani ne kaa Musa ya jo wu Kitabu wu ni. ⁴⁷ Jomɔ pemu Kile tudunmɔɔ Musa ya ka ne shizhaa na ge, yee bye yee di ya dà pee na we, yee na ba dà dagana leke na ne jomɔ pu na we?»

Yesu ya yalige kan sipyii kabɔfoɲɔɔ kaguro mu

(Macoo 14:13-21; Marika 6:30-44; Luka 9:10-17)

6 Ayiwa, lee kadugo na Yesu ya kari Galile Gba wu kadugo. Wee gba we ninumɔ mege ki je na Tibereyade Gba. ² Sipyiiire ti bi ma daha Yesu feni, bani p'a bi wu jaa wu na yama fee cuuɲɔ na

kakanhaɲaa pyi. ³ Ba Yesu ni wu kalaapiire t'a nɔ wà we, na dugi tiin faaboboɲɔ ka na. ⁴ Lee bi Yawutuu pu Nuwuuro ti wo Kalene|Kalene li ta l'a teeɲe.

⁵ A Yesu di ba wu juɲɔ yirige, na sii sipyii nipehemee ja pu na ma wu yiri. A wu Filipe pye: «Mii wèe di wa da já yalige ta di zhɔ pii sipyii pii beeri mu we?» ⁶ Yesu ya yee jo kɔnhɔ wu logo ye Filipe jɔ na, lee be we, w'a bi yaa na lemu pye ge, wu bi lee ce. ⁷ A Filipe di wu jɔ shɔ na: «Wù funɲɔ bi je nago kanna pu beeri di pu jɔyɔ piri-para ye, ali wèe jehe wari deɲee[‡] xhuu shuun (200) be taga yalige shɔ, kee da ga yafiin be jɔ pii na we.» ⁸ Na pu yaha pee jomɔ pu na, Yesu kalaapiire lemu mege ki je na Andire ge, w'i je Pyeeri cuun ge, a wee di jo: ⁹ «Funana la wa naha, buuri juɲɔ kaguro ni fyaa shuun wu wa li mu, ga naha yee di wa da jɔ pii sipyiipehemee pii na we?»

¹⁰ A Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Yi sipyiiire ti teɲe niɲe ki na.» Naɲa nipehere ti bye wee xuu wu ni. A sipyiiire t'i diin diin. P'a bi namaa kabɔfoɲɔɔ kaguro (5.000) shi tɔɔɔ pee sipyii pu ni.

¹¹ A Yesu di wee buuri we lɔ na baraga taha Kile na, na wu kan p'a loolo pee sipyii pu na. A wu fyaa pu be pye mu. A pu beeri di li na din. ¹² Ba sipyiiire t'a li xɔ we, a Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Yi buuri nukoroyo yi saya lɔ, kɔnhɔ yi ganha bu gyeeɲi we.» ¹³ A p'i yee buuri nukoroyo yi lɔ, na taga saganɲaa ke ni shuun ni. Sipyiiire t'a li xɔ buuri juɲɔ kaguro wu ni, a wemu di gori ge, wee kaa l'a jo me.

¹⁴ Ba sipyii p'a Yesu wo kakanhana li ja we, na jo: «Can na Kile tudunmɔ wemu kaa l'a jo na wu na ba ba koɲɔ na ge, wee w'a sii we.» ¹⁵ Ba Yesu ya pa li ce na fanha be na p'a giin di wee co di

[‡]6:7 Deɲee xhuu shuun: Wee je baaripye yeye gbarataanri saraa.

bye saan we, a wu laha pu taan, na gari faaboboŋo katii na wu ye.

Yesu ya naari gba lɔho juŋo ni

(Macoo 14:22-33; Marika 6:45-52)

¹⁶ Ba caŋa k'a pa do we, a kalaapiire t'i digi kari gba wu ɲo ki na. ¹⁷ Lee di Yesu ta wu sanha she pu yiri we. A p'i jé kɔrɔgo ka ni na se Kaperinɔmɔ ni. Lee bi piige ki ta k'a wɔ xɔ. ¹⁸ Na pu yaha lɔho ki juŋo ni, a kafɛegbɔho ka di ba yiri, na ganha na lɔho ki pyi ki na ɲeri xuuni. ¹⁹ Ba p'a kiloo kaguro kelee gbaara shishiin paa lɔho ki juŋo ni tuun wemu ni we, a p'i Yesu ja wu na naari lɔho ki juŋo ni na se kɔrɔgo ki mu. A pu jaalaa di yiri xuuni. ²⁰ A Yesu di pu pye: «Nɛ wu wa, yi ganha bu da vya we!» ²¹ Kalaapiire ti funɲo ki bi bye wu jé ni pu ni kɔrɔgo ki ni, ga xuu wemu ni pu bi se ge, taapile ni a p'i nɔ wee xuu wu kogonɔ ki na.

Sipyiire t'a Yesu shaa

²² Ba ɲiga k'a mugi we, sipyiire ti t'a bye gba wu kadugo yiri ge, a pee di li seeri, na kɔrɔgo nigin ye ta wà. A p'i li ce na Yesu ya ta jé ni wu kalaapiire ti ni ke ki kɔrɔgo ki ni we, ga na kalaapiire ti t'a jé ti ye na kee kɔrɔgo ki ni na kari. ²³ Lee bi kɔrɔyo ya be ta y'a yiri Tibereyade kulo li ni na pa. Xuu wemu ni Kafɔɔ bi baraga taha Kile na, na buuri wu kan p'a loolo sipyiire ti na ge, a yee di ba yere wee xuu wu taan. ²⁴ Sipyiire t'a pa Yesu ta wu ɲe wà we, wu kalaapiire ti be di ɲe wà-ε ge, a p'i jé yee kɔrɔyo yi ni na kari wu tashaga ni Kaperinɔmɔ ni.

Yesu ɲe yalige, kemu k'a ɲii sicuumɔ kaan ge

²⁵ Ba p'a kari Yesu yiri gba wu kadugo we, a p'i wu pye: «Wù Karamɔgo, dii mu d'a pye na ba naha we?» ²⁶ A Yesu di pu

ɲo shɔ na: «Can can na, n'a da yi jo yi mu, yee ya kakanhaŋaa kiimu ɲa ge, yee wa nɛ shaa kee wuu na-ε de! Ga yalige ke yee ya li na tin keki caŋa ge, kee ka wuu na yee wa nɛ shaa. ²⁷ Ayiwa, yalige kemu ki da já gyɛegi ge, yi ganha ba kapyenɛe pyi kee wuu na we. Ga yalige kemu ki ɲe ki ya gyɛegi we, na ɲii sicuumɔ be kaan ge, y'a kapyenɛe pyi kee wuu na. Kee yalige ke, Sipyia Ja wu da ba kee kan yee mu. Bani wee na To Kile ya wu fanha ki fe pu kpɔn.»

²⁸ Wee tuun wu ni a p'i Yesu yege na: «Leke wèe d'a yaa na pye lee di bye Kile ɲidaan we?» ²⁹ A Yesu di pu ɲo shɔ na: «Lemu Kile ya zhaa yee mu ge, lee li wa mɛ na wee ya sipya wemu tun yee mu ge, na yi dà wee na.» ³⁰ A p'i Yesu pye sanha na: «Ga ɲaha sheshɛere kakanhana leke mu di da bye di zheɛ wèe na, lee di wèe pye wèe p'a daa mu na we? Kaa leke mu di da bye di zheɛ wèe na we? ³¹ Li wii, Kile ya maane[¶] kan wèe sefeleɛ pu mu p'a li siponɔ ki ni ma na jo ba l'a ka Kile wo Kitabu wu ni we na:

«W'a buuri tirige fugba we ni, na kan pu mu p'a li.»

³² Ga, a Yesu di pu pye: «Can can na, n'a da yi jo yi mu, yalige ke k'a yiri fugba wu ni ge, kee ya pye Kile tudunmɔ Musa wo niganga-ε de! Nɛ To Kile wu ɲe fugba yalijeŋe ki kanvɔɔ. ³³ Bani Kile ya yalige kemu kaan ge, kee ɲe wemu w'a tigi na yiri fugba we ni ge. Wee shiin w'a ɲiiɛere kaan konɔ mu.» ³⁴ Ayiwa, a p'i Yesu pye: «Karamɔgona we, ta kee yalige ki kaan tuun beeri ni wù mu ge!» ³⁵ A Yesu di pu pye: «Yalige kemu k'a ɲii sicuumɔ pu kaan ge, nɛye pyaa ki ɲe kee yalige ke. Sipyia wemu bu ba nɛ mu, xuugo da ga weefɔɔ ta sanha bada we. Sipyia wemu bu dà nɛ na, waga da ga weefɔɔ ta sanha bada we. ³⁶ Ga nɛ yi jo

[¶]6:31 Maane ɲe yalige ka Kile ye pyaa ya kemu kan Izirayeli nagoo pu mu na pu yaha siponɔ ki ni ge. Èkizode 16: 4,15

xo yee mu; yee d'a ne ja be. Ali lee be na, yee di ya da ne na we. ³⁷ Ne To Kile ya piimu beeri kan ne mu ge, pee beeri na ba ne mu. Sipyaa sipya bu ba ne mu, ne da ga weefoo kori bada we. ³⁸ Ne ta yiri fugba we ni na pa naye pyaa nidaan tapyege ni we. Ga na tunvoo nidaan ne pa di ba bye. ³⁹ Wemu w'a ne tun ge, wee nidaan wu wa me na, sipyaa sipya w'a kan ne mu ge, na wee wa shishiin ganha da biin we. Ne ba pee je di yeege xu ni konjo caxhogo be na. ⁴⁰ Ne To wu nidaan wu wa me na, sipyaa sipya w'a wu Ja wu ja na da wu na ge, wee di nii sicuumo nixhobaama ta, bani ne na ba pee je di yeege xu ni konjo caxhogo.»

⁴¹ Ba Yesu ya jo na yalige ke k'a yiri fugba we ni ge, na wee wu je kere we, pee jom pe ya ta taan Yawutuu pu ni we. A p'i ganha na hmunu-hmunoo puyet aan. ⁴² A p'i jo: «Een! Ta Yusufu ja Yesu be wu je we we? Wee ya wu to wu ce, na wu nu wu be ce. Naha na wu yu na fugba we ni wee ya yiri we?» ⁴³ A Yesu di pu jo sho na: «Yee di hmunu-hmunoo do! Yi hmunu-hmunuum pu beeri jo yaha! ⁴⁴ Ne To we w'a ne tun ge, wa shishiin da ja ba ne mu ni wee ya wufoo yaha pa ne mu we. Wa beeri bu ba ne mu, ne na ba weefoo je na yeege xu ni, konjo caxhogo. ⁴⁵ Ayiwa, ta Kile wo tudunmoo wa ya li ka na:

«Kile ye pyaa na ba pu beeri kalaa we?»^{§§}
 Sipyaa sipya w'a To Kile Kafila nuri na sooo wu kalaa wu na ge, pee beeri na ba ne mu. ⁴⁶ Ga li wa nago sipya wa w'a nii taha Kile na we. Wemu ye w'a pa na yiri wu yiri ge, wee ye w'a wu ja. ⁴⁷ Can na wa beeri bu da ne na, weefoo na ba nii sicuumo nixhobaama ta. ⁴⁸ Yalige ke k'a nii sicuumo kaan sipyii mu ge, ne wu je kere. ⁴⁹ Yalige ka ya fenhe yiri fugba we ni, na pa gan yee sefelee pu mu p'a li siponjo ki ni, ga lee be na, pu beeri ya xu.

⁵⁰ Ga nime, yalige ke ki je naha ki d'a yiri fugba we ni ge, wa bu kee li, weefoo na ba nii sicuumo ta pemu da xho we. ⁵¹ Ne je nii sicuumo yalige kemu k'a yiri fugba we ni ge, wa bu kee li, weefoo na nii sicuumo ta pemu da ga xho we. Yalige ke ne gaan ge, kee je neye pyaa ceepuuro te. Ne tee kan saraga konho di ba konjo sipyii munahaa juuwo wolo.»

⁵² Pee jom pu wuu na, a nakaagbooo di je Yawutuu pu te ni. A p'i jo: «Kangana leke na we na we di da ja wu ceepuuro kan wee mu wee pu li we?» ⁵³ A Yesu di pu pye: «Can can na, n'a da yi jo yi mu, yee bye yee di ya Sipya Ja wu ceepuuro ti li, na wu shishan pu be gba we, yee da ga nii sicuumo ta we. ⁵⁴ Wemu bu ne ceepuuro ti li, na ne shishan pu be gba, weefoo na nii sicuumo ta pemu da ga xho we. Ne na ba weefoo je na yeege xu ni konjo caxhogo. ⁵⁵ Bani ne ceepuuro ti je yalige nijenge, ne shishan pu be di je yagbaga nijenge ⁵⁶ Sipya wemu bu ne ceepuuro ti li, na ne shishan pu be gba, weefoo na bye ni ne ni karijege ni, ne be di bye ni weefoo ni karijege ni. ⁵⁷ To Kile wemu w'a ne tun ge, wee wa nii na, wee gbooo ni ne be wa piifere ni. Lee na wa bu ne ceepuuro ti li, weefoo be na bye piifere ni ne gbooo ni. ⁵⁸ Yalige ke k'a tigi na yiri fugba wu ni ge, kee ki wa ke. Yee sefelee piimu p'a xu siponjo ki ni ge, pee ya yalige kemu li wa ge, kee ni ke wa nigin we. Wemu bu ke yalige ke li, weefoo na nii sicuumo ta pemu da xho we.» ⁵⁹ Yesu ya pe jom pe jo na pye kalaa sipyiiire ti beeri mu Kaperinoo kulo li ni, na wu yaha Kilepeenge puga ki ni.

**Yesu jom p'a nii sicuumo
 nixhobaama kaan**

⁶⁰ Ayiwa, ba Yesu ya pee jom pu jo we, a kalaapiire nijehere di jo: «Pe jom»

§§6:45 Ezayi 54:13

pe ya waha de! Ma jo sipya na gbara wu lee pye ge?» ⁶¹ A Yesu di li ce wuyɛ ni na pee jomɔ pe p'a pu pye pu na ηmunu-ηmunɔ. A wu pu pye: «Pe jomɔ pe ya digi yee na ge?» ⁶² Xuu wemu ni Sipya Ja bye ge, yee ba wu ja wu na duri wà, yee di da ba yeke jo we?» ⁶³ Kile Munaa l'a jii sicuumɔ kaan sipya mu. Lee be we, sipya ye pyaa fanha je yafiin be we. Jomɔ pe ne yu yee mu ge, pee je Kile Munaa ni jii sicuumɔ. ⁶⁴ Ga pii wa yee ni, pee ya dà li na we.» Yesu ya yee jo bani fo jɔkɔɔnrɔ ti na, piimu pu bye pu ya dà wu na-e ge, w'a bi pee ce. Wemu be w'a bi da ba wu le keɲe ni ge, w'a bi wee be ce. ⁶⁵ A Yesu di la fara wu jomɔ pu na sanha na: «Lee wuu na ne yee pye jo wa shishiin da já ba ne mu, ni To Kile ya lee wo sefeere kan weefɔɔ mu we.»

⁶⁶ Na lo wee tuun wu na, a wu kalaapiire nijehere di guri wu feni. Pee ya ta sɔɔ na taha nige wu feni we. ⁶⁷ A Yesu di wu kalaapiire ke ni shuun wu yege na: «Yee do, yee be funɲɔ ki wa y'i guri na feni ge?» ⁶⁸ A Simɔ Pyeeri di wu jɔ shɔ na: «Karamɔgɔ, jɔgɔ y'iri wèe di wa da zhe sanha we? Jii sicuumɔ nixhɔbaama jomɔ pe, muye nigin mu pu wa. ⁶⁹ Wèe ya dà mu na. Wèe ya li ce be nime jo Fefeere Ja we w'a foro Kile ni ge, jo mu wu je wii.» ⁷⁰ A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Ta ne be w'a yee sipyii ke ni shuun wu beeri naha bulo we? Lee be na shen nigin di je yee ni wee na je Shitaanni sipya.» ⁷¹ Zhudasi kaa Yesu bi byi, wee wemu wu je Isikariyɔti sheen Simɔ ja wu ge. Wee wu bi da ba Yesu le keɲe ni, wee di je be Yesu kalaapiire ke ni shuun wu wa nigin wa.

Yesu cebooloo pu ya ta dà wu na we

7 Lee kadugo na Yesu bi jaari na mari Galile fiige ki ni. Wu funɲɔ bye wu she Zhude fiige ki ni we, bani Yawutuu jɔɲɔfɛe p'a bi wu shaa di gbo wà. ² Kalene la bye Yawutuu pu mu, p'a

buguloo yàa. Ba lee ya tɛɛɲe we, ³ a Yesu cebooloo p'i ba wu feni na ba wu pye: «Foro naha, m'a she Zhude fiige ki ni, kɔnhɔ kakanhaɲaa kii m'a byi ge, ma kalaapiire te ti wa wà ge, pee be di she kee ja. ⁴ Bani sipya wemu funɲɔ ki wa sipyii di wu ce ge, wee ya keree ηmɔhɔni na byi we. Kakanhaɲaa kiimu mu ya byi ge, m'a yaa na maye shee, kɔnhɔ kɔɲɔ sipyii pu beeri di ma ce.» ⁵ Ali Yesu cebooloo puye pyaa bi ta dà wu na we.

⁶ A Yesu di wu ciinneɛ pu jɔ shɔ na: «Lee pyeduun sanha nɔ ne mu we. Lemu bu yee taan tuun wemu ni go lee yee ya byi. ⁷ Kɔɲɔ sipyii da já yee kɔ we, ga, ne p'a kɔ, bani kakuuyo yemu pu wa byi ge, ne yee beeri yu kpɛɲge na. ⁸ Yee pu sii y'a se kalene li ni, ga, ne kunni wa da zhe nime we, bani ne shɛduun sanha nɔ we.» ⁹ Ba Yesu ya yee jo pu mu we, na gori Galile ni.

Yesu ya she buguloo kalene li ni

¹⁰ Ba Yesu cebooloo p'a kari xɔ kalene li ni we, a wuyɛ pyaa di na kari. W'a kari sipyiiire ti kategee, wu ya ta wuyɛ yaha wa shishiin ya ja we. ¹¹ Lee bi Yawutuu jɔɲɔfɛe pu ta pu na Yesu shaa kalene li sipyii pu te ni, na ganha na puye yegee na: «Mii wu wa we?» ¹² Pii bi joneheme peelee na yu sipyiiire ti ni Yesu shizhaa na. A pii di jo: «Sipyisaama wu wa we ná we.» Pii be di yu: «Kafineye de! Sipyii we ya biinɲe.» ¹³ P'a bi pee jomɔ pe beeri peelee na yu, bani pu bi fyagi Yawutuu jɔɲɔfɛe pu na.

¹⁴ Ba kalene l'a pa nɔ li niɲe ni tuun wemu ni we, a Yesu di she jé Kile-pɛɲɲe pugbɔhɔ ki kaɲa ki ni, na ganha na sipyiiire ti kalaa. ¹⁵ A wu kalaa wu Yawutuu pu jaha wɔ, a p'i jo: «Mii we ná we d'a pe cemɛ pe beeri ta, na ta w'i ya kalaa pye-e we?» ¹⁶ A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Kalaa wemu ne gaan ge, wee ya ta foro neye pyaa ni we, ga ne tunwɔɔ Kile ni w'a foro. ¹⁷ Wemu bi giin wu da Kile

nidaan pyi, weefɔɔ na ba li ce, ne kalaa wu bi foro Kile ni, kelee wu bi foro ne ni. ¹⁸ Sipyay wemu w'a yu ni wuyɛ pyaa fanha ni ge, pɛɛɛɛ weefɔɔ ya zhaa wuyɛ ni. Ga wemu funɔɔ wa wu tunvɔɔ wu w'a bele ge, wee wu jɛ can fɔɔ we, nanmahara ta shishiin jɛ weefɔɔ keree ni wɛ. ¹⁹ Ta Kile tudunmɔɔ Musa bɛ w'a Kile wo saliya wu kan yee mu wɛ? Ga yee wa shishiin ya se wu koo ni wɛ. Naha na yee di nɛ shaa di gbo na nɛ saliya kyɛɛgi wɛ?» ²⁰ A p'i Yesu pye sipyiire ti ninjɛ ni na: «Jina wu wa mu ni. Jɔɔ w'a mu shaa di gbo wɛ?»

²¹ A Yesu di pu nɔ shɔ na: «Kakanhana nigin wemu nɛ pye ge, lee l'a sipyiire ti beeri naha wɔ mɛ gɛ? ²² Kile tudunmɔɔ Musa mu yee ya saliya ta na funanɔa k'a gɔɔn, ga lee bɛ na yi li ce na wee ya ta pye li nɔɔ shanvɔɔ-i dɛ. Ga wɛɛ wo sefɛlɛ pu p'a li nɔɔ shan. Lee l'a li pye yee na funanɔa ki kɔɔn ali cadɛɛnge ki bɛ ni. ²³ Lemu l'a yee pye yee na funanɔa ki kɔɔn cadɛɛngɛ ni, kɔnhɔ yi ganha bu da Musa wo saliya wu kyɛɛgi-i ge, naha d'a li pye nɛ na sipyipomɔ cuɔɔ cadɛɛnge ki na, a yee di logoo yirige nɛ tɔan wɛ? ²⁴ Yi ganha ba kiiri kɔɔn keree nɛnaa feni wɛ, ga y'a kiiri wu kɔɔn can jɔɔ ni.»

Ta Yesu wu jɛ Shɔvɔɔ wɛ?

²⁵ Na Yesu yaha wu na yu, a Zheruzalemu sipyii pii bɛ di ganha na yu: «Ná wɛ p'a zhaa di gbo ge, ta wee bɛ wu jɛ wɛ wɛ? ²⁶ Wu wii wu na yu ni sipyiire ti beeri ni tafaga ni, pu d'a tiin na wu wii. Kile ya Shɔvɔɔ wemu jɔmɛɛ lɔ wɛɛ mu ge, kɔnhɔ wɛɛ jɔɔɔfɛɛ p'a giin na wee wu jɛ wɛ-e dɛ? ²⁷ Wɛɛ kunni ya wɛ ná wɛ tayirige cɛ, ga na ta Shɔvɔɔ wu ba ba, wa shishiin da ba wu tayirige cɛ wɛ.» ²⁸ Na Yesu yaha wu na sipyii pu kalaa Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki kaanɔa ki ni, a wu ba jo ni fanha ni na: «Yee ya jo na yee ya nɛ cɛ, na nɛ tayirige ki bɛ cɛ gɛ? Ga yi li ce bɛ na nɛ ta pa nayɛ ni wɛ, na nɛ

tunvɔɔ wu jɛ bɛ can fɔɔ. Ga yee di ya wu cɛ wɛ. ²⁹ Nɛ kunni ya wu cɛ, bani wee ni nɛ foro. Wee w'a nɛ tun bɛ.»

³⁰ Ba Yesu ya yee jo wɛ, a p'i ganha na cogana shaa wu na. Ga wa shishiin ya ta já wu co wɛ, bani wu wo tuun wu nɔ bi sanha fa wɛ. ³¹ Lee bɛ na shɛnɛɛhɛmɛɛ ya dà Yesu na. A p'i ganha na yu: «Ali Shɔvɔɔ wu jɛhɛ ba ba, kakanhana leke w'i da bye lemu l'a ye wɛ ná wɛ wuu le na wɛ?»

Yawutuu jɔɔɔfɛɛ p'a pii tun na pu she Yesu co

³² Sipyiire ti bi yemu yu Yesu shizhaa na ge, ba Farizhɛɛn ni saraya naha shɔɔnriveɛ jɔɔɔfɛɛ|saraya naha shɔɔnriveɛ jɔɔɔfɔɔ p'a yee logo wɛ, a p'i Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki gedii pu tun na pu she Yesu co. ³³ Ba pee ya nɔ Yesu yíri wɛ, a wu pu pye: «N'a da piye ya bɛ pye ni yi ni sanha, lee kadugo na di na da se na tunvɔɔ wu yíri. ³⁴ Ga yee na ba nɛ sha ganha yee da nɛ na wɛ; bani xuu wemu ni n'a da ba bye ge, yee wa da já zhɛ wà wɛ.» ³⁵ A Yawutuu jɔɔɔfɛɛ p'i ganha na puyɛ pyi na: «Wee tuun wu ni mii wɛ ná wɛ di giin di zhɛ na yu na wɛɛ da ga ba já wee na-e wɛ? Yawutuu pii p'a caaga na she diin Girekii pu yíri ge, kɔnhɔ pee yíri w'a se, wu she pee kalaa-i dɛ? ³⁶ Jomɛ pe w'a jo na: (Yee na ba nɛ sha ganha yee da nɛ na wɛ.) ni (Nɛ na ba bye xuu wemu ni ge, yee da já zhɛ wee xuu wu ni-i ge,» pee jomɛ pu kɔri jɛ dii wɛ?

Yesu ya Fɛfɛrɛ Munaa jɔmɛɛ lɔ wu n'a daa fɛɛ pu mu

³⁷ Kalɛɛ li cabisana li p'a bi wii li cagbɔhɔ kiye pyaa ge, ba lee ya nɔ wɛ, a Yesu di yere sipyii pu nahagbaa na ganha na yu ni fanha ni na: «Waga bi jɛ wa na, wu pa na yíri wu ba gba. ³⁸ Wemu bu dà nɛ na, lɔhɔ kemu k'a nii sicuumɔ kaan ge, kee na ba fúu weefɔɔ zɔ wu ni ba gba lɔhɔ jɛ wɛ» ma na jo ba l'a ka

Kile Kafila wu ni we. ³⁹Fefeeere Munaa kaa Yesu bi yu mu, wu n'a daa fee pu mu na pee na ba lee ta. Wee tuun wu bi Fefeeere Munaa li ta li sanha gan pu mu we. Bani Yesu bi sanha guri she je wu nɔɔɔ wu ni fugalba wu ni we.

Yesu keree ya beganhara leŋe sipyiire ti te ni, a p'i daa

⁴⁰Ba sipyii p'a Yesu jomɔ pu logo we, a pii di ganha na yu pu ni na: «Nakaara baa Kile tudunmɔ wemu kaa l'a jo ge, wee wu je we.» ⁴¹Pii be di yu: «Kile ya Shɔvɔɔ wemu jomɛe lo ge, wee wu je wii.» Ga, a pii di jo: «Dii Shɔvɔɔ wu da ja voro Galile fiige ki ni we? ⁴²Kile wo Kitabu w'a yi jo na saannaa Dawuda shi ni Shɔvɔɔ wu da ba foro. Na wu na ba foro Betilehemu ni, kulo lemu ni saannaa Dawuda ya wu wo caŋa nii li pye ge.» ⁴³A Yesu kaa di beganhara leŋe sipyiire ti te ni, a t'i daa taaya shuun. ⁴⁴Pii funŋɔ bye pu Yesu co, ga wa shishiin ya ta ja wu co we.

Yawutuu juŋɔfee pu wo n'a daa baara te

⁴⁵Kile-peeŋe pugbɔhɔ ki gedii piimu p'a bi she Yesu feni ge, a pee di guri kari saraya naha shɔɔnriwee juŋɔfee|saraya naha shɔɔnriwee juŋɔfɔɔ ni Farizheen pu yiri. A p'i pu yege na: «Naha na yee di ya ta wu co na pa-e we?» ⁴⁶A p'i pu jɔ shɔ na: «Wee sanha we na we wo jomɔ pe tuugo logo na bada we!» ⁴⁷A Farizheen p'i pu pye: «Kɔnhɔ yee be di ya yiye yaha w'a piinŋe-e de? ⁴⁸Mii yee d'a li logo, kelee na li ja, na wee juŋɔfɔɔ wa, kelee Farizhen wa nigin be ya da we na we na we? ⁴⁹Pii sipyii pii p'a da wu na ge, we wa shishiin ya Kile tudunmɔ Musa wo saliya wu ce we, pii beeri na ba gyeeŋi!» ⁵⁰Farizhen wa be bye wa wu mege je na Nikodemu. Wee bi kari Yesu yiri piige ka ni. A wee di jomɔ pu lo na Farizheen pu pye: ⁵¹«Na be ni wee wo saliya wu ni, ta l'a saha na kiiri kɔn sipya wa na, na ta

wee ya fenhe wu yege na wu nibyii ce-e ya?» ⁵²Ga, a p'i wee jɔ shɔ na: «Payi! Ta ma be yere w'a jeri Galile shen wa? Maye pyaa ki be ki Kile Kafila wu kalaa, ma na li ja wa na Kile tudunmɔ wa shishiin da ga ba foro Galile fiige ki ni we.» [⁵³Ba p'a pee jomɔ pu jo xɔ we, a pu beeri di yiri caaga na kari pu piyeye.

P'a pa ni cee wa ni Yesu yiri na dɔdɔɔɔ w'a pye

8 A Yesu di gari Oliviye faaboboŋɔ ki na. ²Ayiwa, kee caŋa ki jimuguro jisɔɔɔɔ ki na, a Yesu di soo kari sanha Kile-peeŋe pugbɔhɔ ki kaŋa ki ni. Sipyiire ti beeri bi pinne wu taan. A wu diin na ganha na pu kalaa. ³Na Yesu yaha wu na sipyiire ti kalaa, a saliya karamɔɔɔɔɔ ni Farizheen p'i ba ni cee wa ni wu yiri, na ba wu yereŋe sipyiire ti nahagbaa na. ⁴A p'i Yesu pye: «Karamɔɔɔ, wee ya we cee we co dɔdɔɔɔ na ni na watii ni. ⁵Na ta Kile tudunmɔ Musa wo saliya wu ni l'a ka na we cee we tuugo ya yaa ni yafiin be ni, ni na kagereye taga wu wa gbo ye be we. Mu di w'a yeke yu lee shizhaa na we?»

⁶Kafila tufuuyo pu bi zhaan Yesu taan kɔnhɔ wuye pyaa jomɔ di wu le keŋe ni. Ga, a Yesu di leele, na ganha na kama kani jine ki na ni wu kabee ni. ⁷Ba ma na jo saliya karamɔɔɔɔɔ ni Farizheen p'a nɔɔ yaha wu na na yegee we, a Yesu di wu juŋɔ yirige na pu pye: «Wemu wu wa yee ni wu sanha kakuunɔ pye na bada-e ge, wee wu kagereŋe nizhiige ki wa wu na.» ⁸Ba w'a yee jo we, na wu juŋɔ sogi, na ganha na wu kama kani sanha jine ki na. ⁹Piimu p'a she ni cee wu ni ge, ba pee ya Yesu jomɔ pu logo we, [a pu zɔɔɔ di pu jaagi]; a pu beeri di ganha na foro nigin nigin na gaŋi, na lo nɔhɔlee pu na, fo na she yaha Yesu ni cee wu ye Kile-peeŋe pugbɔhɔ ki kaŋa ki ni. ¹⁰Ba Yesu ya pa wu juŋɔ yirige we, wu ya ta sipya wa shishiin ja nige ni cee wu ye

be we. A wu jo: «Mii ma jaagivee p'i je we? Shen nigin be ya ta ma nuɔ le nige-e ya?» ¹¹ A cee wu Yesu ɔ shɔ na: «Wù Karamɔɔ, shen nigin be we.» A Yesu di jo: «Ayiwa, ne be da ma nuɔ le we. Ta gaaji, ga m'a jurumu wu ɔ yaha.»]

Yesu je Kile wo kpeenge, kemu k'a pa koɔ na ge

¹² Lee kadugo na a Yesu di ba jomɔ pu lo sanha na sipiire ti pye: «Ne wu je kpeenge ke koɔ sipyii pu mu. Sipya wemu bu daha ne feni wee da ga paari nibiige ni nige we. Ga wee na ba kpeenge ta kemu k'a nii sicuumɔ kaan ge.» ¹³ A Farizheen p'i wu pye: «Muye pyaa na tere na maye kaa yu ya? Can je mu kaa li ni we.» ¹⁴ A Yesu di pu ɔ shɔ na: «Ali neye pyaa jehe da naye kaa yu be, ne kafila wu je can. Bani xuu wemu ni ne yiri ge, ne wee ce; na na tashenge be ce sanha. Ga ne tayirige fara ne tashenge na, yee ya kee ka shishiin ce we.» ¹⁵ Yee kunni wa kiiri kɔɔn sipyii na na be ni yee sipyii wo kiiri kongana ni. Ne kunni da ga kiiri kɔn sipya wa shishiin na we.» ¹⁶ Ali ne jehe da ne na da wa kiiri kɔn, ne na wu kɔn na be ni Kile wo can wu ni. Bani n'a da da kiiri wu kɔɔn na ye we. Ne To Kile wu w'a ne tun ge, wee wa ni ne ni. ¹⁷ Ayiwa, ta li ya ka yee wo saliya wu ni na sipyii shuun bu bye kaa lemu wo seeri, na lee je can we? ¹⁸ Ayiwa, ne naye kaa yu; ne To we w'a ne tun ge, wee be ya ne kaa yu.» ¹⁹ A p'i Yesu pye: «Mii mu to wuye pyaa di je we?» A Yesu di pu ɔ shɔ na: «Yee ya neye pyaa ce di da no ne To wu na we. Yee da bi ne ce can na, yee bi da ne To wu be ce.» ²⁰ Yesu ya pe jomɔ pe jo na wu yaha wu na kalaa kaan Kile-peenge pugboho ki kaaja ki ni, keshii piimu ni p'a Kile yakanya yi leni ge, pee taan. Sipya wa shishiin di ya ta wu co we, bani wu wo tuun wu bi sanha no we.

Yesu ya wu gari jo wu To Kile yiri

²¹ Ayiwa, a Yesu di pu pye sanha na: «Ne na ba gari, ne nigarixhoɔ na, yee na ba ne shaa. Ga yee kunni na ba xhu na yee yaha yi jurumu wu ni, bani xuu wemu ni n'a da ba she ge, yee wa da ja zhe wa we.» ²² Ba w'a yee jo we, a Yawutuu nuɔɔfe p'i jo: «Aa! Wee tuun wu ni w'a giin wu wuye gbo ge? W'a jo na wee na ba she xuu wemu ni ge, na we da ja zhe wa we!» ²³ A Yesu di pu pye: «Yee je niɔe ke wo sipyii, ga ne je fugba we wo. Yee je koɔ wuu, ga ne je koɔ wo-e de.» ²⁴ Lee wuu na ne yee jo yee na ba xhu yi jurumu wu ni. Nakaara baa, yi da li na na: «Ne je wemu ne je ge.»* Yee bye yee di ya da lee na we, yee na xhuu yi jurumu wu ni.» ²⁵ A p'i Yesu pye: «Wee tuun wu ni jɔɔ mu di je we?» A Yesu di jo: «Fo taashiine li ni ne je wemu ge, ne yee jo yee mu.» ²⁶ Keree niɔehenge wa wa, ne na ja ki jo yee mu, na kiiri kɔn yee na ki wuu na. Ga wemu w'a ne tun ge, wee wu je can we. Yemu ne logo wu mu ge, yee ne yu koɔ sipyii pu mu.»

²⁷ Yawutuu pu bi ta li ce na To Kile kaa Yesu bi yu pu mu we. ²⁸ Lee wuu na a Yesu di pu pye: «Yee ba Sipya Ja yirige fugba we ni tuun wemu ni, yee na ba li ce wee tuun wu ni na «Ne je wemu ne je ge.» Ne kaa la shishiin pyi naye ni we, ga To Kile ya ne kalaa lemu ni ge, lee ne yu. ²⁹ We w'a ne tun ge, wee wa ni ne ni. Wu ya ta ne yaha na ye nigin we, bani le l'a dan wu ni ge, lee ne byi tuun beeri ni.» ³⁰ Ba Yesu ya pee jomɔ pu jo we, a shenɔhemee di da wu na.

Piimu pu je Ibirayima wo nagoo puye pyaa pyaa ge

³¹ Yawutuu piimu p'a da Yesu na ge, a Yesu di pee pye: «Jomɔ pe n'a da jo yi mu ge, yi bu pee logo, na pu koro paari, yi

*8:24 Ekizode 3:14; Ezayi 43:10

na ba bye ne kalaapiire can na. ³² Lee na yee da ba can ce. Wee can wu je na ba yee shɔ bulooro na.» ³³ A p'i Yesu pye: «Ibirayima shi sheen wɛe je, wɛe ya ta bulooro pye na sipya wa shishiin be mu we. Naha na mu di yu na wɛe na zhɔ bulooro na wɛ?» ³⁴ A Yesu di pu ɲɔ shɔ na: «Can can na, n'a da yi jo yi mu, sipyaa sipya w'a jurumu pyi ge, wee je jurumu wo bulo. ³⁵ Na ta bulo je kpɔɔn lemu na ge, wu da ga j'a bye lee kpɔɔn li shen ye pyaa bada we. Ga kpɔɔn fɔɔ ja w'a sii kpɔɔn li shen ye pyaa gbee. ³⁶ Kile Ja wu bu yee pye yiye wuu, wee tuun wu ni yi na na bye yiye wuu can can na. ³⁷ Ne li ce yee je Ibirayima shi sheen, ga lee be na yee di ne shaa di gbo, bani yee wa ne jomɔ pu feni we. ³⁸ Ne lemu ja na To wu mu ge, lee ne yu; le yee be ya ta yi to wu mu ge, lee yee be ya byi.» ³⁹ A Yawutuu p'i wu ɲɔ shɔ na: «Ibirayima wu je wɛe to.» A Yesu di pu pye: «Ibirayima da bi bye yee to can can na, yee kapyegee ni Ibirayima wogo bi da bye nigin. ⁴⁰ Ga nime, can we ne ta Kile mu ge, wee ne yu yee mu, a yee di ganha na ne shaa di gbo. Ibirayima ya ta lee tuugo pye-e de! ⁴¹ Yee to w'a keree kiimu pyi ge, kee tuugo yee be ya byi.» A p'i Yesu pye: «Wɛe ya ta se dɔdɔɔɔ ni-i de! To nigin wu je wɛe mu wee je Kile.»

Piimu pu je Shitaanni wo nagoo pu ge

⁴² A Yesu di pu pye: «Kile da bi je yee to can na, ne kaa bi da da dan yee ni, bani wee ni ne foro. Ne ta pa naye ni-i de, ga wee w'a ne tun. ⁴³ Jomɔ pe ne yu yee mu ge, yee ya pu tashge ce we. Naha na wɛ? Bani y'a da gbara yi pu logo we. ⁴⁴ Bani Shitaanni wu je yee to. Le l'a dan yee to Shitaanni ni ge, lee yee wa giin di bye. Fo taashiine ni sipyii gbovɔɔ wu je were. Wu sanha can jo ja we, bani can nigin be wa wu funɲɔ ni we. Wu ba da kafineye jo, w'a yi jo na be ni wuye pyaa funɲɔ keree ni; bani kafinejo wu je wii, na je be kafineye wo to. ⁴⁵ Ga ne kunni di can

yu. Lee shiin l'a yee pye yee ya daa ne na we. ⁴⁶ Jɔgɔ wu wa yee ni wemu na j'a li she na ne jurumu wa pye we? Ne bi can yu yee mu, naha na yee di ya da ne na-e we? ⁴⁷ Sipya wemu bu bye Kile sipya, wee ya Kile jomɔ nuri na gbara be pu na. Ga yee je Kile sipyii we. Lee wuu na yee ya sɔɔ na Kile jomɔ nuri we.»

Yesu ya ye Ibirayima na

⁴⁸ A Yawutuu p'i Yesu pye: «Kanii wa wɛe mu na jo Samari shen mu je, na jinaa pu je mu ni be.» ⁴⁹ A Yesu di pu pye: «Jina wa ne ni-i de, ga na To Kile n'a be. Yee kunni wa ne fanri. ⁵⁰ Ne ta na naye pyaa peɲɲe shaa-i de, ga wa wu wa ki shaa ne mu, wee shiin wu je be kiiri kɔnvɔɔ we. ⁵¹ Can can na, n'a da yi jo yi mu, wa bu ne jomɔ pu logo, na sɔɔ pu na, weefɔɔ da ga xhu bada we.» ⁵² A Yawutuu p'i jo: «Nime kunni wɛe ya li ce nakaara baa jo jinaa pu wa mu ni. Ibirayima ya xu, Kile tudunmɔɔ pusamaa be d'a xu, mu di yu na wemu bu mu jomɔ pu co, na weefɔɔ da ba xhu bada we. ⁵³ Wee tuun wu ni mu w'a ye wɛe tole Ibirayima na ge? Wee ya xu, a Kile tudunmɔɔ pusamaa be di xhu. Wee tuun wu ni mu di maye wii jɔgɔ wɛ?» ⁵⁴ A Yesu di pu ɲɔ shɔ na: «Ne da bi naye pele, kee peɲɲe ki bi da bye ɲɲɔ baa wogo. Ne To Kile w'a ne pele, wee wemu yee wa byi na yi Kile ge; ⁵⁵ na ta yeeye pyaa ya ta wu ce we. Ne w'a wu ce. Ne da bi jo ne wu ce we, ne be bi da bye yee tuugo kafinejo. Ga ne wu ce, na sɔɔ wu jomɔ pu na, na pu pyi. ⁵⁶ Yee to Ibirayima ya fundanga ta na wee na ba ne caɲa nii li ja. Ba w'a li ja we, a l'i bye fundangbɔhɔ wu mu.» ⁵⁷ A Yawutuu p'i wu pye: «Ali mu sanha yee kelee kaguro (50) ye pyaa be ta we, mu di yu na mu ya Ibirayima ja ya?» ⁵⁸ A Yesu di pu pye: «Can can na, n'a da yi jo yi mu, yani Ibirayima wu se ge, ne je wemu ne je ge.» ⁵⁹ Pee jomɔ pu wuu na, a Yawutuu p'i kagereye lɔ wu na na

p'i wu wá, ga, a Yesu di beele foro Kile-
peɛɛ pugbɔhɔ ki ni, na gari.

Yesu ya fyenna wa cuuɔɔ

9 Na Yesu yaha wu na gaanji koo li ni, a wu fyenna wa ja, wu fyen wo na se. ²A Yesu kalaapiire t'i wu yege na: «Wù Karamɔɔ, naha na we ná we d'a se fyen wɛ? Wu wo jurumu w'a wu pye mu laa, wu sefɛɛ wo jurumu?» ³A Yesu di pu ɔɔ shɔ na: «Li wa wuye pyaa wo jurumu wɛ, l'i wa wu sefɛɛ be wo jurumu wɛ; ga l'a pye, kɔnhɔ Kile wo sefɛɛɛ t'i tiye she we ná we wo keree ki funɔɔ ni. ⁴Wemu w'a ne tun ge, li waha l'i waha wɛɛ ya yaa na wee wo kapyɛɛɛ ki pyi na caɔa kpɛɛɛge ki yaha, ni lee be wɛ, pi-ige ki wa ma, ki ba ɔɔ, wa shishiin da já kapyɛɛɛ pye nige wɛ. ⁵Na ne yaha koɔɔ na naha, kpɛɛɛge ne ɔɔ koɔɔ sipyii mu.» ⁶Ba Yesu ya yee jo wɛ, na wu ɔɔhɔ wo ɔɔɔɔ ki na, na kee taga pogoo kii yɔɔɔɔ, na kee fara fyen wu ɔɔɔ ki na. ⁷Na wu pye na wu she wu naha je Silowe lowege ki ni. (Silowe kɔri ɔɔ: «Tudunmɔ.») Ba ná w'a she wu naha ki je wà wɛ, a wu ɔɔ k'i mugi, a wu guri kari. ⁸Ayiwa, yanmuyɔ we ná we bi ma ɔɔɔɔ. Wu tiinɔɔ ni wu ceveɛ piimu p'a bi wu jaa wu na ɔɔɔɔ ki pyi taashiine li ni ge, a pee di jo: «Fyen we wu bi ma ɔɔɔɔ ki pyi ge, ta wee be wu ɔɔ we wɛ?» ⁹A pii di jo: «Wee wu wa.» A pii be di jo: «Wu ɔɔ were wɛ, w'a foro ye wee feni.» Ga, a ná wuye pyaa di jo: «Neyɛ pyaa ki ɔɔ kii.» ¹⁰A p'i wu pye: «Wee tuun wu ni a mu ɔɔ k'i bye dii na mugi wɛ?» ¹¹A wu pu ɔɔ shɔ na: «Ná wemu mɛge ki ɔɔ Yesu ge, wee w'a puuro fara ne ɔɔ ni, na ne pye na ne wu she naye je Silowe lowege ki ni. Ba ne she na naha ki je wà wɛ, a ne ɔɔ k'i mugi.» ¹²A p'i wu yege na: «Mii wu wa wɛ?» A wu jo: «Ne ce wɛ.»

**Fyenna wu w'a cuuɔɔ ge,
Farizheen p'a wu yiri na yegee**

¹³Fyenna wu w'a cuuɔɔ ge, p'a kari ni wee ni Farizheen pu yiri. ¹⁴Yesu ya puuro ti fara fyen wu ɔɔ ki na na wu cuuɔɔ caɔa kemu ge, kee bye Yawutuu pu wo cadeɛnge. ¹⁵Lee wuu na Farizheen p'a fyen wu ni juuɔɔ ki yiri, na wu yege na dii wu ɔɔ k'a pye na mugi wɛ. A wu pu ɔɔ shɔ na: «Puuro w'a fara ne ɔɔ ki na, a ne she na naha je, a ne ɔɔ k'i mugi.» ¹⁶Ba w'a yee jo wɛ, a Farizheen pii di jo: «Ná wemu w'a le pye ge, wee da já voro Kile ni wɛ, bani wu ya wɛɛ cadeɛnge ki wii yafiin be wɛ.» Ga, a pii be di jo: «Jurumupye na já le kakanhana le la tuugo pye ya?» Yee nijoyo na, a nakaara di jé pu te ni. ¹⁷Fyen wu w'a cuuɔɔ ge, a p'i wu yege sanha na: «Ná we w'a mu ɔɔ ki mugi ge, yeke yi wá mu mu na yu wu shizhaa na wɛ?» A wu pu ɔɔ shɔ na: «Kile wo tudunmɔ wa wu ɔɔ wii.» ¹⁸Ga Yawutuu juuɔɔɔ pu bi ta dà yi na na we ná we fyen wo w'a se, a wu ɔɔ di na pa mugi wɛ. Lee wuu na a p'i wu sefɛɛ pu yiri pa, ¹⁹na ba pu yege na: «Yee ja wu ɔɔ we ya? Yee na já yi jo can na na fyengere ni w'a se ya? Wu d'a pye dii na jaa nime wɛ?» ²⁰A wu sefɛɛ p'i Yawutuu juuɔɔɔ pu ɔɔ shɔ na: «Wɛɛ kunnɔ ya li ce jo wɛɛ ja wu wu ɔɔ we, wu d'a se be fyen. ²¹Ga lemu l'a wu pye wu na jaa nime ge, wɛɛ ya lee ce wɛ. Sipya wemu be w'a wu ɔɔ ki be mugi ge, wɛɛ ya wee be ce wɛ. Yi wuye pyaa ki yege, wu wa nige ɔɔɔɔ wɛ, wuye pyaa ki na yi naha jo yi mu.» ²²Yawutuu juuɔɔɔ pu ɔɔ fyaara wuu na ná wu sefɛɛ p'a ye jo, bani p'a bi be yi na na sipyaa sipya w'a yere li na na Shɔɔɔ wu ɔɔ Yesu ge, p'i weefɔɔ tɔɔɔ wolo pu Kile-peɛɛɛ puga ki keree ki ni fɛɛfɛɛ. ²³Lee wuu na ná wu sefɛɛ p'a jo na: «Wu wa nige ɔɔɔɔ wɛ, yi wuye pyaa ki yege.»

²⁴ Ayiwa, ná wu fyengere ti t'a xɔ ge, a p'i nɔhɔ wu yiri sanha tɔɔpii shuun wuu li ni na wu pye: «Can jo Kile nii na, ná wemu w'a mu nii ki mugi ge, wèe ya li ce na jo jurumupye wu je wii.» ²⁵ A wu pu ɔɔ shɔ na: «Jurumupye wu je la, wu je jurumupye-e la, ne ce we; ga kaa nigin kunni ne ce, lee je: Ne kunni bye fyen, ga nime ne w'a jaa, lee ne ce.» ²⁶ A p'i wu pye: «Naha wu d'a pye mu na we? Dii wu d'a mu nii ki mugi we?» ²⁷ A ná wu pu ɔɔ shɔ na: «Ne yee jo xɔ yee mu, ga yee ya ta dà yee na we. Naha na yee di giin y'i yee logo sanha we? Yee be funyɔ yi wa y'i bye wu kalaapiire ge?» ²⁸ Ayiwa, a p'i ganha na wu shehele na yu: «Mu wu je we ná we wo kalaapiire; wèe kunni di je Kile tudunmɔɔ Musa wo kalaapiire. ²⁹ Bani wèe ya li ce jo Kile ya jo ni Kile tudunmɔɔ Musa ni. Ga we ná we kunni wèe ya we tayirige ce we.» ³⁰ Fyen wu w'a cuunɔ ge, a wee di Yawutuu ɔɔɔɔɔɔ pu ɔɔ shɔ na: «Le je kakanhana de, yee na yu na yee ya we tayirige ce we, na ta wu d'a ne nii mugi. ³¹ Wèe ya li ce jo Kile ya jurumupye nijoyo nuri we, ga fo wemu bu bye Kile nii fyaara sipya, na wu jidaan pyi, weefɔɔ nijoyo w'a nuri. ³² Fo taashiine li ni kɔɔɔɔɔɔ na, wa shishiin sanha logo na wa ya se fyen, a wa di wu nii mugi we. ³³ We ná we da bye wu ya foro Kile ni we, wu bi da já yafiin be pye we.» ³⁴ A p'i wu ɔɔ shɔ na: «Jurumupye mu ya sii tii se, mu di giin da wèe kalaa nime ge?» Ba p'a yee jo we, na ná wu kɔri yeege Kile-ɔɔɔɔɔɔ puga ki ni.

Yesu ya jo na fyenmɛe pu je Farizheen pee

³⁵ Ayiwa, Yesu ya logo na Farizheen p'a ná wu kɔri ge; ba w'a she jiri wu na we, na jo: «Ta mu ya dà Sipya Ja wu na?» ³⁶ A ná wu wu ɔɔ shɔ na: «Karamɔɔɔna we, jɔɔɔ wu je wii we? Wu she na na, kɔnhɔ di dà wu na.» ³⁷ A Yesu di jo:

«Weeye pyaa mu wa jaa me wu na yu ni ma ni.» ³⁸ A ná wu jo: «Kafɔɔ, ne dà ma na.» A wu nuguro sin Yesu fee ni na wu pele. ³⁹ A Yesu di jo sanha: «Kiiri kaa na ne pa kɔɔɔ na, kɔnhɔ piimu ya jaa we, pee di da jaa; piimu p'a jaa ge, pee di bye fyenmɛe.» ⁴⁰ Farizheen piimu pu bye Yesu tãan ge, ba pee ya yee logo we, na wu yege na: «Wèe be pu je fyenmɛe p'a ge?» ⁴¹ A Yesu di pu ɔɔ shɔ na: «Yee da bi bye fyenmɛe, yee bi da jaagi we. Ga yee d'a jo na yee wa jaa, lee l'a yee wo jurumu wu pye w'a kori yee ɔɔɔɔ ni.»

Yatɔɔnahama ni dubyaa pu wo talene le

10 Ayiwa, a Yesu di pu pye: «Can can na, n'a da yi jo yi mu, sipya wemu w'a li she wu da jé yatɔɔgbaha ki kɔɔɔɔ li ni we, fo na sirani na duri kasɔɔɔɔ na na jin ge, wee je nagaa, na nɔhɔ na dun sipyii na. ² Ga wemu w'a jin kɔɔɔ li ni ge, wee wu je yatɔɔnahama wuye pyaa. ³ Yatɔɔgbaha ki kaseege pyevɔɔ wu na yiri na gbura ki mugi wee mu. Dubyaa pu ma wee ɔɔmɛe con. Wee ma wu dubyaa pu beeri nigin nigin yiri pu meye na, na foro ni pu ni kpeenge na. ⁴ Wu bu foro ni pu ni kpeenge na, w'a doro pu nahagbaa na. Dubyaa pu beeri nigin nigin be na daha wu feni, bani p'a wu mujuu li ce. ⁵ Ga dubyaa pu ya deri sipya watii feni we, p'a ganha na fe na gbee be yere weefɔɔ naha na, bani pu ya sipya watii mujuu ce we. ⁶ Yesu ya le talene le jo sipyii pu mu, ga pu ya ta li kɔri ce we.»

Yesu wu je yatɔɔnaha-jeme we

⁷ A Yesu di pu pye sanha na: «Can can na, n'a da yi jo yi mu, ne wu je yatɔɔgbaha ki kɔɔɔɔ le. ⁸ Piimu beeri p'a pa ne naha na ge, pee beeri je nagaalaa ni pii p'a dun sipyii na ge. Dubyaa pu ya ta ɔɔɔ na pee jomɔ logo we. ⁹ Ne wu je kɔɔɔ le. Sipyaa sipya w'a jé lee kɔɔɔ li

ni ge, wee na ba shɔ. Wee na da jin, na fɔro ɲaɲiŋe na. Ne na da yalige be kaan wu mu. ¹⁰ Nagaa ya ma yafiin na, ni nagaara, ni gbuuro, ni kakara wuu na be we. Ga ne kunni ya pa, kɔnhɔ sipyii di ɲii sicuumɔ nijeme ta, p'i sii pu funɲɔ ɲiŋe wo ta.»

¹¹ A Yesu di jo sanha na: «Ne wu ɲe yatɔɔnaha-jeme we. Yatɔɔnaha-jeme ya wu munaa kaan wu dubyaa pu wuu na. ¹² Ga kapyebye we w'a dubyaa pu kasεεge pyi saraa na ge, wee ɲe pu nahavɔɔ we. Dubyaa pu be di ɲe wu wuu we. Lee wuu na, ba w'a yacoŋɔ ɲa ki na ma we, w'a baa na dubyaa pu yaha. Yacoŋɔ ki na dubyaa pii co, pusamaa na jaaga. ¹³ Kapyebye wu ma baa na dubyaa pu yaha bani wari shavɔɔ wee ɲe. Dubyaa pu funzhaga ɲe ma bye wu ni we. ¹⁴ Ne kunni wu ɲe yatɔɔnaha-jeme we. ¹⁵ Ba To Kile ya ne ce cegana lemu na, a ne be di wu ce cegana lemu na we, mu ne be ya na wo dubyaa pu ce, a ne wo dubyaa pu be di ne ce mu. Ne na na munaa li kan na wo dubyaa pu wuu na. ¹⁶ Dubyaa piitiilee be pu wa ne mu piimu ɲe ke yatɔɔgbaha ke ni we. Li waha l'i waha, ne yaa na pee be kɔri pa; pu na ba ne jomɔ nuri. Pu beeri na ba binne bye dubyagbaha nigin. Yatɔɔnahama nigin na ba bye pu ɲuŋɔ ni. ¹⁷ Lee wuu na ne kaa ya dan na To Kile ni. Bani ne na na munaa kan na xhu, kɔnhɔ di guri ba li ta sanha. ¹⁸ Sipyaa wa shishiin da ga já ne munaa karamu wolo we. Naye ni n'a da li kan. Se wa ne ni na li kan, se wa ne ni na li shɔ be sanha. Yee ne To Kile ya jo ɲe mu.»

¹⁹ A Yawutuu p'i daa sanha Yesu jomɔ pu wuu na. ²⁰ A pu ɲiɲehemεε di jo: «Jina wu wa wu ni, lee l'a wu ɲuɲmuu yirige. Naha na yee di wu jomɔ nuri we?» ²¹ A pii be di jo: «Eyi! Pe ɲe ɲuɲmoyiri-jomɔ we de! Dii ɲuɲmoyirine fɔɔ di da já fyen ɲii mugɪ we?»

Yawutuu p'a Yesu she

²² Ayiwa, Yawutuu pu wo Kile-peεŋe pugbɔhɔ ki wo kalene lemu l'a byi, p'i li pyi na Kile-peεŋe pugbɔhɔ ki wo Dedikasi wu ge, a lee di ba nɔ Zheruzalemu ni. Lee bi byi yee beeri wiire see see wuuro tiye pyaa tuun ni. ²³ Yesu bi ɲaari ɲaari Kile-peεŋe pugbɔhɔ ki kaɲa ki ni gba wa nɔhɔ ni. P'a bi wee gba wu pyi na saannaa Solomani gba. ²⁴ A Yawutuu p'i ba binne Yesu taan na wu pye: «Tuun weke ni mu di da ga ba nakaara wolo wεε zɔɔɔ pu ni we? Ma bi sii Shɔvɔɔ we, yi tii jo wu mu.» ²⁵ A Yesu di pu ɲɔ shɔ na: «Ne yi jo xɔ yee mu, ga yee ya dà yi na we. Kapyegee kiimu ne pye na To Kile mege na ge, kee wa li sheε na ye ne yu yee mu ge, na yee ɲe can. ²⁶ Lee be na yee kunni ya giin di dà ne na we, bani yee ɲe ne wo dubyaa pu ni we. ²⁷ Ne wo dubyaa p'a ne jomɔ nuri. Ne pu ce, p'i deri be ne feni. ²⁸ Ne pee shɔ na ɲii sicuumɔ kan pu mu, ɲii sicuumɔ pemu da xhɔ we. Pee da ga gyeεgi bada we, wa shishiin di wa da já pu shɔ ne na we. ²⁹ Ne To Kile wemu w'a pu kan ne mu ge, wee wo sefeere t'a ye ɲaɲmuyɔ yi beeri wuuro na. Wa shishiin da já pu shɔ ne To Kile na we. ³⁰ Ne ni na To Kile wu ɲe nigin.»

³¹ Ba Yesu ya lee ɲɔmεε li jo we, a Yawutuu p'i nɔhɔ kagereye lɔ na p'i wu wá gbo. ³² A Yesu di pu pye: «Ne kasaɲaa ɲiɲehεε pye yee ɲii na kiimu ne ta na To Kile mu ge. Kee kapyegee ki ni, nigin weke wuu na yee di wa giin di ne wá gbo ni kagereye ni we?» ³³ A p'i Yesu pye: «Wεε ya giin di mu wá ni kagereye ni ma kasaɲaa ki wuu na-ε de. Ga Kile mekyεεgere jomɔ pemu m'a jo ge, pee wuu na wεε ya giin di ma wá. Mu sipyitiire, mu di maye taanna ni Kile ni.» ³⁴ A Yesu di pu pye: «Ta li ya ka Kile Kafila wu ni xuu wà ni we na Kile ya jo: <Yee ɲe kilelee we?> ³⁵ Na ta wεε d'a li ce na lemu l'a ka Kile Kafila wu ni ge,

lee wa da já ñeri wε. Ayiwa, Kile ya wu jomɔ pu kan piimu mu ge, ni w'a pee yiri kilelee, ³⁶wee tuun wu ni Kile ya wemu naha bulo na wu tun koŋɔ mu ge, wee na jo na Kile Ja wee ñe, naha na yee di yu na Kile mege w'a gyeegi wε? ³⁷Ne bu da ne na To Kile kapyegee pyi wε, wee tuun wu ni, yi ganha bu dà na na wε. ³⁸Ga ne kapyegee ki bye ki d'a saha ni na To Kile wu nidaan ni, ali yi ñehe bye yi ya daa na na wε, yee ya yaa na dà li na na Kile ni kii kapyegee kii ya foro; kɔnhɔ y'i li ce fiinne na ne To Kile wu ñe ne ni, ne be di ñe na To Kile wu ni.» ³⁹A sipyii p'i ganha na wu shaa di joo sanha pee jomɔ pe wuu na, ga, a wu sho pu na.

⁴⁰Yohana Batizelipye bi sipyii pu batizeni xuu wemu ni taashiine li ni Zhuruden Gba wu kadugo ge, A Yesu di she diin wà. ⁴¹A shenñehemεε di gari wu feni wà. Pee sipyii p'a bi puyε pyi na: «Yohana Batizelipye ya ta kakanhana la shishiin pye wèe mu wε. Ga yemu bæeri w'a jo we ná we shizhaa na ge, yee bæeri y'a pye can.» ⁴²A shenñehemεε di dà Yesu na wee xuu wu ni.

Lazari xu keree

11 Ayiwa, ná wa bye Betani kulo li ni ni yama pa ni, wu mege ñe na Lazari. Wu ni wu ceboroshaa shuun wu bye: Marite ni Mariyama. ²Wee Mariyama we wu bi lasikoli wu wo Kafɔɔ Yesu tɔɔɔ na, na wu puzhiire taga yi jɔɔɔ. Wee wo ceborona Lazari wu w'a bye ni yama pu ni. ³A pee ceboroshaa shuun wu tuduro yaha p'a she jo Yesu mu na: «Wu Kafɔɔ, ma ñanii wu ya curuŋɔ wε de!» ⁴Ba tee tuduro t'a nɔ Yesu na wε, a wu jo: «Pe yama pe ya ta ñɔ wolo p'i Lazari tii gbo wε, ga pεεŋe pu da ba daha Kile mege na. Pu na ba bye kaŋuŋɔ na pεεŋe taha Kile Ja wu mege ki na.» ⁵Marite ni Mariyama ni Lazari ni, lee bi pee taanri wu bæeri kaa ta li na dan Yesu ni fo xuuni. ⁶Ba Yesu ya Lazari

sicuubaara ti kaa logo mu wε, xuu wemu ni wu bye ge, a wu sanha di diin wà fo na ta cabyaa shuun. ⁷Lee kadugo na a wu ba wu kalaapiire ti pye: «Yi pa wu guri she Zhude fiige ki ni.» ⁸A kalaapiire t'i wu pye: «Wù Karamɔɔɔ, Yawutuu pu na bi mu shaa wee xuu wu ni p'i mu wá gbo ni kagereye ni li sanha mɔ wε, mu sanha di giin m'a guri m'a se wà ya?» ⁹A Yesu di pu pye: «Ta lεεεε ke ni shuun be wu ñe caŋa nii funŋɔ ni wε? Sipy ba ñaari caŋa kpeenge na wu da da guruŋɔ wε, bani wu ma jaa xuuni. ¹⁰Ga sipya ba ñaari nibiige ni, w'a ganha na guruŋɔ, bani kpeenge ñe ma bye wε.» ¹¹Lee kadugo na a wu pu pye: «Wèe ñanii Lazari w'a ñmunɔɔ, ga n'a da zhe di she wu ñe.» ¹²A kalaapiire t'i wu pye: «Wù Kafɔɔ, wu bi ta wu na ñmunɔɔ yε, go wu na ba juuŋɔ ge.» ¹³Yesu jomɔ pu bi li shee na Lazari ya xu. Ga, a wu kalaapiire t'i ganha na giin na ñmunumɔ nidiime kaa w'a byi. ¹⁴Wee tuun wu ni a Yesu di na yi fiinne jo pu mu na: «Lazari ya xu. ¹⁵Ga ne pye ne she wà wε a wu xhu ge, lee ya taan ne ni yee wuu na. Bani lee kaa le na ba bye kaŋuŋɔ, na yee pye yee ya dà ne na fo xuuni. Yi yìri wù she wu yìri!» ¹⁶Kalaapire la mege ki bye na Tomasi, p'i wu pyi na «Ŋmami.» A wee di wu kaafεε pusamaa pye: «Wee tuun wu ni wù be pu pinne w'à se ni wu ni, wù na zhe xhu ni wu ni wà shiizhan.»

Yesu wu ñe nii sicuumɔ kanvɔɔ

¹⁷Ayiwa, tuun wemu ni Yesu ya nɔ Betani kulo li ni ge, lee bi Lazari ta p'a wu le fo wu nixhugo k'a cabyaa shishεere ta xɔ faŋa ni. ¹⁸Betani kulo li bi lii Zheruzalemu kulo li na wε, laraga ki bi kiloo taanri xɔ wε. ¹⁹A Yawutuu ññehemεε di ba na pa diin Marite ni Mariyama tãan, na ganha na seεge tan pu na pu ceborona wu xhu wu na. ²⁰Ba Marite ya pa Yesu kaa logo na w'a ma wε, a wu yiri kari di zhe jiri wu na. Ga, a Mariyama di diin

deeye ni. ²¹ Ba w'a she jíri wu na we, na wu pye: «Wù Kafɔɔ, mu da bi bye naha, ne ceborona wu bi da xhuu we.» ²² Ga, ali nime we be ni, ne li ce sanha jo mu bu yaaga beeri ñeeri Kile mu, wu na kee kan mu mu.» ²³ A Yesu di wu pye: «Marite, ma ceborona wu na ba ñe.» ²⁴ A Marite di wu pye: «Ne li ce jo ne ceborona wu na ba ñe xuu pu ñeduun wu ni koŋɔ ki caxhɔɔ ki na.» ²⁵ A Yesu di wu pye: «Ne w'a xuu pu ñeni, na ñii sicuumɔ pu be kaan. Sipyaa sipya w'a daa ne na ge, ali wufɔɔ ñehe xhu be, ne na ñii sicuumɔ nivomɔ kan wu mu. ²⁶ Wemu di bu ñii sicuumɔ nivomɔ pu ta, na daa ne na, weefɔɔ da xhuu bada we. Mu wa daa yee na ge, Marite?» ²⁷ A Marite di jo: «Uun, wù Kafɔɔ, ne dà li na jo mu w'a sii pye Shɔvɔɔ we, Kile Ja we, wemu wu bi yaa wu pa koŋɔ ki na ge, mu wu ñe wii.»

Yesu ya mɛɛ su Lazari kaa na

²⁸ Ayiwa, Marite ya yee jo mu ge, na guri pa deeye ni, na ba wu cuun Mariyama peelee yiri, na wu pye: «Wèe Karamɔɔ w'a pa, w'a ma yiri na ma she.» ²⁹ Ba Mariyama ya yee logo we, a wu gɔn yiri, na gari tɔvuyo na Yesu yiri. ³⁰ Lee bi Yesu ta wu sanha jé kanha ki ni we. Marite ya she wu ñuŋɔ círi xuu wemu ni ge, wee xuu wu ni wu bye sanha. ³¹ Yawutuu piimu pu bi pa diin na seegɛ tan Mariyama na puga ki ni ge, ba pee ya wu ña w'a yiri foro mu tɔvuyo na we, a pu be di yiri taha wu feni. Pu bi giin na w'a gaanji di zhe mɛɛ suu faɲa ki na. ³² Xuu wemu ni Yesu ñe ge, a Mariyama di she nɔ wà. Ba w'a Yesu ña we, na she nuguro sin wu fee ni na wu pye: «Wù Kafɔɔ, mu da bi bye naha, ne ceborona wu bi da xhuu we.» ³³ Ba Yesu ya Mariyama ña wu na mɛɛ suu we, Yawutuu piimu p'a taha wu feni ge, pu be di mehɛɛ suu we, a lee di waha wu na fo xuuni, a wu hakili di wuregi. ³⁴ A Yesu di pu pye: «Mii y'a wu le we?» A p'i

wu ñɔ shɔ na: «Kafɔɔ, pa ma na zhe xuu wu ña.» ³⁵ A mɛɛ di shɔ Yesu ye pyaa be na. ³⁶ Yawutuu piimu p'a wu ña wu na mɛɛ li suu ge, a pee di jo: «Yi wii! we ná we kaa bi dan wu ni de!» ³⁷ Ga, a pii di jo pu ni na: «Wee wemu w'a fyen wu ñii mugɛ ge, ta wu bi já Lazari be ñaha kɔn wu ganha bu xhu we?»

Yesu ya Lazari ñe yeege xu ni

³⁸ A pee jomɔ pe be di nɔhɔ waha Yesu na fo na dorɔ. A p'i gari faɲa ki na. Faaga wege ki bye faɲa ke, a p'i kageegbohɔ ka taga ki ñɔ tɔ. ³⁹ Ba p'a she nɔ ki na we, a Yesu di pu pye: «Yi kagerɛɛ ki laha faɲa ki ñɔ na!» Gbo wu ceboroshɔ wemu be wu bye ni pu ni na Marite ge, a wee di Yesu pye: «Wù Kafɔɔ, wu nugo ya karaa yaa ki ta ki na foro de, bani ñiɲaa ñe wu caɲa shisheere wogo faɲa ki ni.» ⁴⁰ A Yesu di wu pye: «Marite, ta ne mu pye jo mu bu da mu na daa ne na jo nime ma da Kile wo sefeere ti ña we?» ⁴¹ Wee tuun wu ni a p'i kagerɛɛ ki laha faɲa ki ñɔ na. A Yesu di wu ñaha yirige fugba we ni na Kile ñeeri na: «Na To Kile, m'a na ñerege ki shɔ, n'a baraga taha ma na lee wuu na. ⁴² Ne sii li ce jo tuun beeri ni mu ya ne ñerege shuu. Ga sipyii pii p'a ne maha me ge, pee wuu na ne ye jo, kɔnhɔ p'i dà li na na muye pyaa k'a ne tun.» ⁴³ Ba Yesu ya yee jo we, na mujuu wá na: «Lazari, foro naha kpɛenge ke na!» ⁴⁴ A Lazari di ñe na foro faɲa ki ni. Fasicoro li bi taga keye ye ni tɔɔyɔ ye pɔ wu mu, na faxu-ugo ka taga ñaha ke migile. A Yesu di pu pye: «Yi faya yi sanha laha wu na, y'i wu yaha wu da se!»

Yawutuu ñuŋɔfee p'a woni pye Yesu kaa na

(Macao 26:1-5; Marika 14:1-2; Luka 22:1-2)

⁴⁵ Yawutuu piimu p'a bi pa na pa diin Mariyama ye tãan kpɔn pu ni ge, le Yesu ya pye ge, ba p'a lee ña we, a pu

nijehemee di dà Yesu na. ⁴⁶ Ga, a pii di gari pu ni, na she kii keree kii paari Farizheen pu mu. ⁴⁷ Wee tuun wu ni a saraya naha shoonrivée puɔɔfée|saraya naha shoonrivée puɔɔfɔɔ ni Farizheen p'i kiirikɔɔn kuruɔɔ ki yiri na jo: «Leke wèe di da bye nime we? Bani we ná we, kakanhaja nijehenje w'a byi l'a toro! ⁴⁸ Wèe di bu sii we yaha wu na kii pyi le pyegana le na, sipyii pu beeri pu da ba dà wu na. Lee di bu bye be, Orome sɔɔsii pu na ba wù Kile-peeɔɔ pugbɔɔ ki ja, na ki kyeeɔi, na wù shi wu be kyeeɔi!» ⁴⁹ Ná wa bye pu ni wee meɔɔ ɔɔ na Kayife, wee wu bye saraya naha shoonrivée wo puɔɔfɔɔɔɔ we lee yee le. A wee di pu pye: «Yee kunni ya keree naha ceni we! ⁵⁰ Ta yee ya li ce na jo l'a pɔɔɔ yee mu na shen nigin wu xu sipyii pu beeri wuu na, kɔɔhɔ wèe shi wu beeri di shɔ we?» ⁵¹ Ayiwa, Kayife bi ta pe jomɔ pe ta wuyɔ ni na jo we. Ga ma na jo w'a pye lee yee le saraya naha shoonrivée wo puɔɔfɔɔɔɔ wu ge, lee funɔɔ ni Kile ya pe jomɔ pe tirige wu funɔɔ ni w'a jo me na Yesu w'a yaa wu xu Izirayeli sheen pu beeri wuu na. ⁵² Ga wu bi da ba xhu Izirayeli sheen ye nigin wuu na we. Kile wo sipyii piimu beeri p'a caaga koɔɔ ke beeri na ge, wu na ba xhu kɔɔhɔ wu pee beeri pinne wu pu pye nigin. ⁵³ A Yawutuu puɔɔfée p'i li she kee caɔa kiye pyaa na p'a yaa na Yesu gbo. ⁵⁴ A Yesu di bye wu ya sɔɔ w'a paari nige Yawutuu pu te ni ni sipyiiire ti ni we. A wu yiri wee xuu wu ni, na gari kulo la ni sipoɔɔ ki kabanugo ki na. Lee kulo li meɔɔ ki bye na Efirayimu. A wu ni wu kalaapiire t'i she diin wà. ⁵⁵ Lee bi Yawutuu pu wo Nuwuuro ti wo Kalene|Kalene li ta l'a teeɔɔ. A fiige ki sipyii nijehemee di digi na pa Zheruzalemu ni na ta kalene li sanha nɔ we, kɔɔhɔ p'i ba puyɔ pye feefee na be ni pu wo kaleɔɔe ki ni. ⁵⁶ A sipyii p'i ganha na Yesu shaa. A p'i she puyɔ pinne Kile-peeɔɔ pugbɔɔ ki kaɔa ki ni, na ganha na puyɔ yegee na: «Ee, y'i

wa dii we? Wu w'a ma kalene li ni-i ge?» ⁵⁷ Lee bi saraya naha shoonrivée puɔɔfée ni Farizheen pu ta p'a yi jo sipyii pu mu na wa beeri ba Yesu sanha ce, na wu she yi jo pee mu, kɔɔhɔ p'i she wu co.

**Mariyama ya lasikoli
wo Yesu tɔɔɔ na**

(Macao 26:6-13; Marika 14:3-9)

12 Ayiwa, cabyaa gbaara wu bi kori Yawutuu wo Nuwuuro ti wo Kalene|Kalene l'i nɔ, a Yesu di gari Betani ni. Lazari wemu nixhugo Yesu bi ɔɔ ge, wee wu bye lee kulo li ni. ² A p'i yalige ka yàa wà lee kulo li ni Yesu mu. Marite wu bi kee yalige ki keree shoonri. Sipyii piimu pu bye na li ni Yesu ni ge, Lazari be di ɔɔ pee ni. ³ Wee tuun wu ni a Mariyama di pu yaha pu na li, na she lasikoli gbuu la lɔ, lemu meɔɔ ki ɔɔ na naari ge, li pereme be d'a waha. A wu ba wee lasikoli wu wo Yesu tɔɔɔ na; na xhɔ na wu puzhiire taga tɔɔɔ yi tuu tuu. Wee lasikoli wu bi litiri taaga xɔ. A wu nugo k'i puga ki beeri círi. ⁴ Yesu kalaapire la meɔɔ ki bye na Zhuda Isikariyɔti, wee wu bi da ba Yesu le keɔɔ ni, a wee di jo: ⁵ «Naha na we lasikoli we di ya ta pere kabɔfoɔɔ kelee shisheere ni kaguro (w 45.000) shishiin, na wee kan funmɔ fee mu-i we?» ⁶ Zhudasi bi ta ye jo funmɔ fee wo nijaara wuu na-e de, ga nagaa wu bye wii. Wee mu wari keshi wu bye. Wari we pu bi leni wu ni ge, wu bi ma wee wo. ⁷ Ga, a Yesu di wu pye: «Yi laha wu na! Caɔa ke p'a da ba na le faɔa ni ge, kee caɔa ke wuu na wu wa ni we lasikoli we ni. ⁸ Bani funmɔ fee na ba bye ni yee ni tuun beeri ni, ga ne wa da ba bye ni yee ni tuun beeri ni naha we.»

**Saraya naha shoonrivée puɔɔfée
p'a jo na pee da Lazari gbo**

⁹ Ayiwa, ba Yawutuu p'a pa logo na Yesu wa Betani ni we, a pu nijehemee di gari wà. Pu bi gaɔɔi wà Yesu ye ni-

gin wuu na we, ga w'a Lazari wemu je na yeege xu ni ge, wee be tajaga ni p'a bi se. ¹⁰ Ba Saraya naha shoonrivée juɲɔfɛɛ|Saraya naha shoonrivée juɲɔfɔɔ p'a yee logo we, na jo na ni li wa mu, na pee da Lazari be gbo. ¹¹ Bani Yawutuu nijehemee pu bi guroo pu feni na ma na daa Yesu na Lazari wuu na.

Yesu ya jé Zheruzalemu ni ba saan je we

(Maco 21:1-11; Marika 11:1-11; Luka 19:28-40)

¹² Ayiwa, kee caɲa ki jimuguro, sipyijehene lemu li bi pa Zheruzalemu ni Nuwuuro Kalene|Kalene li ni ge, a pee di yi logo na Yesu wa koo na na se Zheruzalemu ni. ¹³ A p'i fenhageye kɔn, na foro na gaani di zhe Yesu c'iri ni yee ni. A p'i ganha na xhuulo na yu na:

«Hosana! W'a Kile soni!
We w'a ma me Kafɔ mege na ge,
Izirayeli wo saan wu je wii,
duba w'a byi wee mu!»[†]

¹⁴ Lee bi Yesu ta w'a kafabige ka ta na dugi kee na ma na jo ba l'a ka Kile wo Kitabu wu ni we na:

¹⁵ «Siyɔn kulo, ma ganha bu fya we!
Wii, ma saan wu wa ma;
kafabige na w'a dugi tiin.»[‡]

¹⁶ Kalaapiire ti bi ta kii keree kii naha ce wee tuun wuyee pyaa ni we. Ga ba Yesu ya pa je na foro xu ni, na jé Kile wo nɔɔɔ wu ni we, a pu funyo di na to na Yesu shizhaa jomɔ pu bye Kile Kafila we, lee shiin p'i bi pye be wu na.

¹⁷ Sipyii piimu beeri pu bye ni Yesu ni a wu Lazari yiri yeege faɲa ki ni, na wu je na yeege xu ni ge, pee bi kii keree kii naha yu sipyii pu mu. ¹⁸ Yesu ya le kakanhana le pye, a sipyii p'i li kaa logo, lee wuu na be p'a bi foro na she wu juɲɔ c'iri. ¹⁹ Wee tuun wu ni a Farizheen p'i

ganha na puyee pyi: «Go yiye pyaa nii wa li ni ge, yee da ja yafiin be na we; bani sipyii pu beeri p'a taha wu na.»

Girekii pii ya Yesu shaa p'i jo ni wu ni

²⁰ Sipyii piimu pu bi pa kalene li ni Zheruzalemu ni di ba Kile pelee ge, Girekii piimu pu bi jé Yawutuu pu wo koo li ni ge, pee p'a be bye pii sipyii pii ni. ²¹ A pee Girekii p'i fulo Filipe na, na jo ni wee ni. Filipe bi bye Betisayida shen, Galile fiige ki ni. A p'i wu pye: «Nanii, wu funɲo ki wa wu Yesu ja, wu jo ni wu ni.» ²² A Filipe di gari na she yee naha jo Andire mu, a pu shuun wu beeri di na pinne kari na she yi jo Yesu mu. ²³ A Yesu di pu pye: «Kile na ba peene taha Sipya Ja wu na tuun wemu ni ge, wee tuun wu w'a nɔ nime. ²⁴ Can can na, n'a da yi jo yi mu, shinma pile bye l'i ya le jine ni l'i fonho we, li ye li da gori, ga li bu le jine ni na fonho, wee tuun wu ni l'a fin, na na-goo nijehemee pye. ²⁵ Sipya wemu muna kaa l'a dan wu ni ke koɲo ke na ge, wee na ba buun li ni jiga na. Ga sipya wemu muna kaa l'a pen wu mu ke koɲo ke na ge, weefɔ w'a li gbegele yaha nii sicuumɔ nixhɔbaama kaa na. ²⁶ Sipya sipya w'a giin wu da kapyengee pyi ne mu ge, w'a yaa wu taha na feni. Bani xuu wemu ni ne je ge, ne kapyebye wu be na ba bye wa. Sipya wemu ba kapyengee pyi ne mu, ne To Kile na ba weefɔ pelee.

Yesu ya wu xhu jo

²⁷ «Nime we ni, ne zo we beeri w'a wuregi. Dii n'a da jo we? Di jo Kile wu na tanha we tuun we wo kanhama pu na laa? N'a da ja yee jo we, bani we tuun we wo kanhama pu wuu na ne pa koɲo na.» ²⁸ A Yesu di jo sanha na: «Na To Kile, ma mege ki pelee!» Ba w'a yee jo we, a mujuu la di foro fugba we ni na: «Ne ki pelee na

[†]12:13 Zaburuu 118:26

[‡]12:15 Zakari 9:9

xɔ, di wa da ba la fara sanha ki pɛɛɛ ki na.»²⁹ Sipyiire te ti bye wà na le mujuu le logo ge, a pee di jo: «Kilɛ w'a tin mɛ!» A pii be di jo: «Mɛleke wa w'a pa jo ni wu ni!»³⁰ Ga, a Yesu di pu pye: «Le mujuu le ya ta foro nɛ wuu na wɛ, ga yee wuu na l'a foro.³¹ Nime kiiri w'a da ba gon ke konɔ ke wo sefɛɛɛ ti na. Nime ke konɔ ke wo nɔɔɔ wu wa da ba gɔri wá.³² Sipyii pu ba nɛ yirige na laha niɛ ke na tuun wemu ni, nɛ na ba sipyii bɛɛri yiri na pa naye mu.»³³ Xugana lemu na Yesu bi da ba xhu ge, lee xugana le w'a zheɛ pe jomɔ pe funɔ ni.³⁴ A sipyiire t'i wu ɔɔ shɔ na: «L'a ka Kilɛ wo saliya wu ni na Shɔɔɔ wu da ba xhu bada wɛ. Mu di yu dii na li waha l'i waha, na sipyii na ba Sipyia Ja wu yirige na laha niɛ ke na wɛ? Wee tuun wu ni, weke di jɛ wee Sipyia Ja wu wɛ?»³⁵ A Yesu di pu ɔɔ shɔ na: «Kpɛɛnge ki wa sanha yee te ni, ga jeri yɛ k'a da bye. Na kpɛɛnge ki yaha yi te ni, y'a ɲaari ki na kɔnhɔ nibiige ki ganha bu ba yi fo di joo wɛ; bani sipyia wemu ba ɲaari nibiige ni, wee ya wu tashege ceni wɛ.³⁶ Na kpɛɛnge ki yaha yi te ni, y'a daa ki na kɔnhɔ yiye pyaa be di ba bye kpɛɛnge nagoo.» Ba Yesu ya pee jo wɛ, na laha pu tãan, na she lara xuu wa ni.

Yawutuu ya dà Yesu na wɛ

³⁷ Ayiwa, na Yesu yaha w'a sii kakanhaɲaa niɛheɛɛ pye Yawutuu pu nii na. Ali pu ya dà wu na lee bɛ na wɛ.³⁸ Lee ya pye mu kɔnhɔ Kilɛ tudunmɔɔ Ezayi bi jomɔ pemu jo ge, pee ɔɔ di fa na: «Kafɔ, wɛɛ ya kafila wemu wo yere pye ge, weke wu d'a dà wee na wɛ? Weke wu d'a Kafɔ wo sefɛɛɛ ti cɛ wɛ?»[¶]

³⁹ Lemu bɛ l'a bi pu pye pu bi da ga já dà Yesu na sanha wɛ ge, lee li wa mɛ na jo Kilɛ tudunmɔɔ Ezayi ya jo sanha na:

⁴⁰ «Kilɛ ya pu pye fyenmɛɛ na pu fungɔnyɔ tɔ,

kɔnhɔ pu nii ki ganha ba ɲaa wɛ, pu fungɔnyɔ ganha bu yi cɛ wɛ.

Lee funɔ ni pu da ba nɛ mu, kɔnhɔ nɛ pu cuunɔ wɛ.»[§]

⁴¹ Kilɛ tudunmɔɔ Ezayi ya yee jo bani Yesu wo ɔɔɔɔ wu bi she wu na, a wu ye jo wu shizhaa na.⁴² Ali lee bɛ na Yawutuu nɔɔɔɔ pu niɛhemɛɛ pu bi dà Yesu na, ga Farizhɛɛn pu wuu na, pu ya ɔɔ na puye yege kpɛɛnge na wɛ, kɔnhɔ pu ganha bu pu niɛ kon wolo Kilɛ-pɛɛɛ puga ki wo sipyii pu ni wɛ.⁴³ Bani sipyii na pu peɛ, lee li bi dan pu ni na toro Kilɛ w'a pu peɛ na.

Yesu jomɔ pu na ba kiiri kɔn sipyii na

⁴⁴ Caɲa ka Yesu ya pa sii jo fanha na na: «Sipyia wemu bu dà nɛ na, wu ya ta dà nɛ ye nigin na wɛ, ga wemu w'a nɛ tun ge, wee bɛ na w'a dà.⁴⁵ Sipyia wemu bu nɛ ɲa, wɛ w'a nɛ tun ge, wee bɛ w'a ɲa.

⁴⁶ Nɛ ɲɛ ba kpɛɛnge ɲɛ wɛ, nɛ pa konɔ puga ni, kɔnhɔ sipyaa sipyia w'a dà nɛ na ge, weefɔɔ ganha ba ɲaari nibiige ni nige wɛ?

⁴⁷ Wa bu nɛ jomɔ logo, wu ya pu koro ɲaari wɛ, n'a da kiiri kɔn wufɔɔ na wɛ. Bani nɛ ta pa di ba kiiri kɔn konɔ sipyii na wɛ, ga nɛ pa di ba pu nɔɔɔ wolo.⁴⁸ Sipyia wemu bu zhe nɛ ni, w'i ya ɔɔ na nɛ jomɔ logo wɛ, weefɔɔ ya kiiri kɔnɔɔ ta xɔ wuyɛ na. Nɛ jomɔ pemu jo ge, pee pu da ba kiiri kɔn wufɔɔ na konɔ caxhɔɔ.⁴⁹ Bani nɛ ta pe jomɔ pe ta naye ni na jo wɛ. Ga nɛ To Kilɛ wu w'a nɛ tun ge, wee w'a nɛ wo niɲoyo yi bɛɛri she nɛ na.⁵⁰ Nɛ d'a li cɛ bɛ na jo jomɔ pe w'a yu ge, pee pu wa nii sicuumɔ nixhɔbaama

[¶]12:38 Ezayi 53:1

[§]12:40 Ezayi 6:10

kaan sipya mu. Ba To Kile ya pu she na da ne na we, mu ne w'a pu yu na dani.»

Yesu ya wu kalaapiire ti tɔɔɔ je

13 Ayiwa, caŋa nigin wu bi kori Yawutuu wo Nuwuuro ti wo Kalene|Kalene l'i nɔ. Yesu bi li ce na wee foroduun w'a nɔ xɔ koŋɔ puga na se wu To Kile y'iri. Sipyii pii pu bi dā wu na ge, pee kaa bi dan wu ni; a pu kaa di sii taan wu ni fo na doro. ²Yesu ni wu kalaapiire ti bye na pu piige yalige li, lee bi Shitaanni ta w'a she fungɔŋɔ ka tirige Zhuda Isikariyɔti zɔ na, Simɔ ja we, na wu Yesu le keŋe ni. ³Yesu bi li ce be na Kile ya sefeere ti beeri kan wee mu. Wu bi li ce na Kile ni wee ya foro, wee di wa da ba guri gari be Kile mu. ⁴Ayiwa, a Yesu di y'iri yalige ki ɲuŋɔ ni na wu fadegbɔhɔ wolo yaha, na fāŋa ka lɔ na kee taga wuye pɔ niŋe ke ni. ⁵Lee kadugo na a wu lɔhɔ le yaaga ka ni, na ganha na wu kalaapiire ti tɔɔɔ jii nigin nigin na; fāŋa ke w'a taga wuye pɔ ge, na kee taga na yi turi.

⁶A wu ba she nɔ Simɔ Pyeeri na, a Pyeeri di wu pye: «Wù Kafɔɔ, mu w'a da na ne tɔɔɔ je ya?» ⁷A Yesu di wu pye: «Le ne byi me ge, mu wa da li kori ce nime we, ga kadugo y'iri ma na ba li kori ce.» ⁸A Pyeeri di wu pye: «Ne kunni wa da gbara mu wu na tɔɔɔ je bada we.» A Yesu di wu pye: «Mu bye mu di ya yere ne ma tɔɔɔ je we, mu niŋe wa da bye ni ne ni kaa la shishiin ni we.» ⁹A Pyeeri di jo: «Wee tuun wu ni Kafɔɔ, ma ganha bu da na tɔɔɔ ye ye na we, ga na keye ye ni na ɲuŋɔ ke be je.» ¹⁰A Yesu di wu pye: «Sipya wemu w'a wuu ge, wee kawuunɔ ɲuŋɔ ɲe nige wee tuun we ninumɔ ni we, bani wu beeri wu ma bye feefee; ga wu kunni na já wu tɔɔɔ je. Yee be pu wa feefee, ga yee beeri be we de!» ¹¹Kalaapire le li bi da ba Yesu le

keŋe ni ge, wu bi lee ce, lee wuu na w'a jo na pu beeri ya ta pye feefee we.

¹²Ba Yesu ya pu tɔɔɔ yi je xɔ we, na wu fadegbɔhɔ ki lɔ le, na she diin wu tateenge ni. A wu wu kalaapiire ti pye: «Kaa le ne pye me yee na ge, yee ya li kori ce ya?» ¹³Yee wa ne pyi: «Wù Karamɔɔ kelee «Wù Kafɔɔ.» L'a saha, bani wee ne ɲe. ¹⁴Ayiwa, ne wemu wu ɲe yee Karamɔɔ ni yee Kafɔɔ ge, ne bi yee tɔɔɔ je, wee tuun wu ni yee be ya yaa na yiye tɔɔɔ jii lee jegana li na. ¹⁵Ne le pye na she yee na. Ne li pye pyegana lemu na ge, yi be di da li pyi yiye na lee pyegana li na. ¹⁶Can can na, n'a da yi jo yi mu, kapyebye ya pele wu ɲuŋɔfɔɔ na we; tudunmɔ be di ya pele wu tunvɔɔ na we. ¹⁷Yi wa li ɲaha ce nime, yi ba li pyi, yi na ba bye duba naŋoo.

¹⁸«Di wa ta na yi beeri kaa pyi-i de, ne piimu shɔɔnri ge, ne w'a pee ce. Ga Kile tudunmɔ p'a yemu jo Kitabu wu ni ge, fo yee ɲɔ bu fa na: «Wemu wu wa li ni ne ni ge, wee w'a ne pye wu pen.»** ¹⁹N'a yi yu na yeri yi mu nime, yani li pyeduun wu pa nɔ ge, kɔnhɔ li ba ba bye, y'i li ce na: «Ne ɲe wemu ne ge.» ²⁰Can can na, n'a da yi jo yi mu, sipyaa sipya w'a ne tudunmɔ wa beeri co na ɲɔ ge, neye pyaa m'a co na ɲɔ; wemu di bu ne co na ɲɔ, we w'a ne tun ge, weefɔɔ m'a co na ɲɔ.»

Yesu ya jo na Zhudasi na ba wee nɔhɔ yaha

(Macoo 26:20-25; Marika 14:17-21; Luka 22:21-23)

²¹Ba Yesu ya yee jo xɔ we, a wu hakili wu wuregi fo xuuni. A wu yi fiinŋe jo pu mu na: «Can na n'a da yi jo yi mu, wa na ba ne le keŋe ni yee ni.» ²²Ba w'a yee jo we, a wu kalaapiire t'i ganha na puye wii, pu ya ce shen nigin weke kaa w'a byi pu ni we. ²³Yesu kalaapire la bye wà, lee kaa bi dan wù ni fo xuuni, lee bi tiin na

**13:18 Zaburuu 41:9

sogi wu na. ²⁴ A Simo Pyeeri di keŋe ka lee kalaapiire li mu na wu Yesu yege wee sipya we keree na. ²⁵ A wee di wu jaha peri Yesu yiri, na fulo wu na, na wu pye: «Wù Kafɔ, wee je weke we?» ²⁶ A Yesu di wu pye: «Wemu mu n'a da ba buuri we niŋe di gan ge, wee wu wa.» A wu buuri wa lo na wu niŋe na kan Simo Isikariyoti ja Zhudasi mu. ²⁷ Buuri w'a kan ye Zhudasi mu, a Shitaanni di ba diin wu zo na. A Yesu di wu pye: «Le m'a giin di bye ge, fyaala li pye.» ²⁸ Ga sipyii piimu beeri pu bi li ni Yesu ni ge, wa shishiin ya ce pu ni leke na w'a yee jo ni Zhudasi ni we. ²⁹ Zhudasi wu bi bye pu wari yahavɔ, a pii di ganha na giin na Yesu w'a wu pyi na wu she yanmuyɔ ya sho, wu ba Nuwuuro Kalene|Kalene li yalige ki gbegele ni yee ni; kelee na wu she funmo fee pii kan. ³⁰ Ba Zhudasi ya buuri wu li ye we, na yiri foro kpeenge ki na. Lee bi piige ki ta k'a wo.

Yesu ya jomɛɛ nivonɔ la jo wu kalaapiire ti mu

³¹ Ayiwa ba Zhuda Isikariyoti ya foro we, a Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Nime kunni, sipyii pu beeri p'a da ba Sipya Ja wu wo sefeere ti ce. Wee w'a da ba sipyii pu beeri pye p'a Kile be wo sefeere ti ce. [³² Ba ni wee na ba sipyii beeri pye p'a Kile wo sefeere ti ce,] Kile ye pyaa be na ba sipyii pye p'a Sipya Ja wu wo sefeere ti ce, lee w'a da mo l'i bye we. ³³ Na nago, n'a da ja gori yaha ni yee ni di mo nige we. Yee na ba ne xuu shaa, ga ne yemu jo Yawutuu jupɔfeɛ pu mu ge, yee ninuyɔ n'a da jo yi be mu jo ne na ba she xuu wemu ni ge, yee wa da ja zhe wa we. ³⁴ Lee wuu na jomɛɛ nivonɔ n'a da jo yi mu, yi taan yiye mu. Yee ya taan ne mu taangana lemu na ge, y'a yaa yi taan yiye mu lee taangana li na. ³⁵ Taanɲeege bu bye yee te ni, sipyii beeri na ba li ce lee na na yee je ne wo kalaapiire.»

Yesu ya jo na Pyeeri na ba foro wee kaa taan

(Macoo 26:31-35; Marika 14:27-31; Luka 22:31-34)

³⁶ A Simo Pyeeri di Yesu yege na: «Wù Kafɔ, wee tuun wu ni mu di wa se mii we.» A Yesu di wu pye: «Xuu wemu ni ne se ge, mu wa da ja binne zhe wa ni ne ni nime we; ga caŋa ka wa ma, ma na ba she ne yiri.» ³⁷ A Pyeeri di wu pye: «Wù Kafɔ, jaha na ne da ja binne ni mu ni-i we? Ali ne na zo na na muna li kan, na xhu be mu wuu na.» ³⁸ A Yesu di wu pye: «Can na mu na zo na ma muna li kan, na xhu ne wuu na ya? Can can na, n'a da yi jo ma mu, yani xhupoo wu pa mee su ge, mu na ba foro ne kaa taan tojii taanri.»

Yesu ya jo na wee wu je koo le na se Kile yiri

14 Lee kadugo na a Yesu di pu pye: «Yi funyɔ ganha bu da ben we. Y'a daa Kile na, yi da daa ne be na. ² Tatiinye niŋeheye yi wa ne To Kile mu, yee da bye yi je can we, ne bi da ga yee pye jo n'a da zhe tatiinye ya yi mu we. ³ Ne ba she tatiinye yi ya xɔ tuun wemu ni, n'a da guri ba na ba yee lo, ne wa xuu wemu ni ge, konho yi be di she bye wa. ⁴ Xuu wemu ni ne w'a gaaji ge, yee wa lee koo li ce xɔ.» ⁵ A Tomasi di wu pye: «Wù Kafɔ, xuu wemu ni mu wa se ge, weɛ ya wee xuu wuyɛ pyaa ce we, weɛ na bye dii na lee koo li ce we?» ⁶ A Yesu di wu pye: «Ne wu je koo le, ni can we, ni jii sicuumɔ fo we. Sipya sipya wu je wu ya toro ne yiri we ge, weefɔ da no To Kile na we. ⁷ Yee bi ta yee ya ne ce, yee na ba ne To Kile wu be ce; yee d'a wu ce xɔ nime do, na wu ja be.» ⁸ A Filipe di wu pye: «Wù Kafɔ, To Kile wu she wu na, lee na weɛ yaa.» ⁹ A Yesu di wu pye: «Filipe, niŋaa shi kaa ya ne yaha ni yee ni shiizhan we, mu di sanha ne ce-

ε ya Filipe? Sipya wemu w'a ne ja ge, To Kile w'a ja. Mu di yu dii na ne wu To Kile she yi na we? ¹⁰Wee tuun wu ni mu ya dà li na na ne wu je ni To Kile ni nigin; To Kile be di je ni ne ni nigin we ge? Jomɔ pe ne yu me yee mu ge, ne pu taa naye ni we; ga ne To Kile we wu wa ni ne ni ge, wee w'a wu nidaan keree pyi. ¹¹Yi dà na na! Ne ni na To wu beeri wu je nigin; ne To wu be ni ne ni, wèe beeri pu je nigin. Lee bu bye l'i wa yi yaa we, kapyege kiimu n'a byi yi jii na ge, yi dà na na kee wuu na. ¹²Can can na, n'a da yi jo yi mu, sipya wemu bu dà ne na, keree kiimu beeri ne byi ge, wu na ba kee tuugo pyi. Wufɔɔ na ba keree kii pyi be kiimu ya pele ne wogoo ki na ge, bani ne wa gaanji na To Kile wu yiri. ¹³Yi ba yaaga tuugo beeri jeeri Kile mu wee tuun wu ni ne mege na, ne na kee kan yi mu; kɔnhɔ Jafɔɔ wu To Kile wu wo sefeere ti she. ¹⁴Yi bu yaaga tuugo beeri jeeri ne mege na, ne na kee kan yi mu.»

Yesu ya Fefere Munaa jomɔe lo n'a daa fee pu mu

¹⁵«Ne bu da ne kaa ya dan yi ni can can na, ne jomɔheere kiimu jo yi mu ge, yi na da ki koro jaari. ¹⁶Ne na ba na To Kile wu jeeri wu Tegevwɔ watii kan yi mu, kɔnhɔ wee di ba bye ni yi ni gbee. ¹⁷Wee je Fefere Munaa lemu l'a Kile wo can wu shee sipyii pu na ge. Kɔɔ ke sipyii wa da já wee ta we, bani pu wa wu jaa we, p'i wa wu ce be we. Ga yee kunni d'a wu ce, bani wu wa ni yee ni, wu na ba bye yee zɔɔɔ pu na. ¹⁸N'a da ga yi yaha ba cirimee je we. Ne na ba she guri ba yi mu sanha. ¹⁹Jeri bu bye ke kɔɔ ke sipyii na wii wɔɔ ne ni. Ga yee kunni na ba ne ja, bani ne je jiiifere ni, lee wuu na yee be na ba bye jiiifere ni. ²⁰Kee caɔa ki ba nɔ, yee na ba li ce na ne ni na To wu ni, na wèe beeri pu je nigin; yee ni ne be di je nigin, ne be ni yee beeri be di je nigin. ²¹Sipya wemu ba ne

jomɔ nuri na pu koro jaari, weefɔɔ ni ne kaa ya dan can can na. Ne kaa ba dan sipya wemu ni, weefɔɔ kaa na da dan To Kile be ni; wu kaa na da dan ne be ni, ne na ganha na naye shee wu na.» ²²Yesu kalaapire la be mege ki bye na Zhuda, (wee ni Zhuda Isikariyɔti wa nigin we.) A wee di wu yege na: «Wù Kafɔɔ, jaha na mu di da ba maye she wèe na, mu di da maye she kɔɔ ki sipyii pusamaa na-ε we?» ²³A Yesu di wu pye: «Ne ba dan sipya wemu ni, jomɔ pemu ne jo ge, wufɔɔ na da pee koro jaari. Lee funɔɔ ni, weefɔɔ na da dan ne To Kile be ni. Ne ni na To Kile na ba ba weefɔɔ mu na ba bye ni wu ni. ²⁴Ne bu bye ne ya dan sipya wemu ni we, wee da da ne jomɔ pu be koro jaari we. Jomɔ pe ne di wa yu yee mu ge, pee ya foro neye pyaa ni we, ga ne tunvwɔ To Kile ni p'a yiri.

²⁵«Na ne yaha ni yee ni shiizhan nime, ne ye beeri jo yee mu. ²⁶To Kile na ba Fefere Munaa lemu kan yee mu ne mege na l'i bye yee Tegevwɔ ge, lee na ba yee kalaa keree beeri ni. Ne keree kiimu beeri jo yee mu ge, li na ba yi funyɔ tirige kee beeri na. ²⁷N'a da lopine kan yi mu. Lopine le li wa ne ni ge, lee tuugo n'a da ba gan yi mu. Ga n'a da li kan ke kɔɔ ke wuu li kangana na we. Yi ganha bu fyaara yaha yi zɔɔɔ pu na we, yi ganha bu yi hakilee pu be yirige we. ²⁸Ne yi jo xɔ yi mu jo: «Ne gaanji, ga n'a da zhe guri ba yi mu sanha.» Ne bu da ne na dan yee ni, ne na se To Kile yiri, lee ya yaa li pye yee mu fundanga. Bani To Kile ya pele ne na. ²⁹Ayiwa, ne kii keree kii jo yi mu nime, yani ki pyeduun wu pa nɔ ge, kɔnhɔ ki pyeduun ba nɔ, y'i dà na jomɔ pu na. ³⁰N'a da já jo di mɔ nige ni yi ni we, bani ke kɔɔ ke wo jɔɔɔ wu w'a ma. Wu se wa ne na kaa la shishiin na we. ³¹Ga kɔɔ sipyii beeri ya yaa pu li ce na ne To Kile ya dan ne ni, keree kii w'a yu ne mu ge, ne di kee be pyi.» Ba

Yesu ya yee jo xɔ wɛ, na jo: «Yi yiri wù da se, wù laha naha!»

Yesu jɛ ɛɛzen tige can can wogo

15 Ayiwa Yesu ya jo na: «Nɛ jɛ ɛɛzen tige can can wogo, nɛ To Kile di jɛ ki faapyevɔɔ. ² Geɛɛ bɛɛri k'a foro nɛ na, k'i ya nagoo pyi wɛ, wu na kee kɔn. Ga geɛɛ bɛɛri k'a foro nɛ na na nagoo pyi ge, wu na ba kee yiile, kɔnhɔ ki da nagoo niɛhemɛɛ pyi na toro taashiine li tãan. ³ Nɛ kalaa wemu kan na xɔ yee mu ge, wee kalaa w'a yee pye fɛɛfɛɛ. ⁴ Yi kori yaha nɛ wo kariɲɛɛge ki ni, nɛ bɛ na gori yaha ni yi ni kariɲɛɛge ni. Ba ɛɛzen geɛɛ jɛ mɛ wɛ, ki da já nagoo pye kiye mu ni ki ya kori yaha tige ki ceefuu li na wɛ, mu yee bɛ jɛ. Yee bye yee di ya kori yaha nɛ wo kariɲɛɛge ki ni wɛ, yee da já nagoo pye piimu kaa na daan Kile ni wɛ.

⁵ «Nɛ wu jɛ ɛɛzen tige ke, yee di jɛ geye ye. Sipyaa wemu w'a kori yaha nɛ wo kariɲɛɛge ki ni, a nɛ bɛ di gori yaha kariɲɛɛge ni ni wufɔɔ ni ge, weefɔɔ wu da já nagoo niɛhemɛɛ pye. Bani nɛ bye nɛ jɛ ni yee ni wɛ, yee da já yafiin bɛ pye Kile mu wɛ. ⁶ Sipyaa wemu bu bye wu ya sɔɔ na gori yaha nɛ wo kariɲɛɛge ki ni wɛ, wee na ba wá kɛɛnge na. Wu na ba bye ba ɛɛzen geɛɛ jɛ wɛ, p'a kemu kɔn na laha tige ki na ge, k'a waha. Yee gewaya yi na ba binne na yi le na ni, y'a sogi. ⁷ Yi bu gori yaha nɛ wo kariɲɛɛge ki ni, a nɛ jomɔ bɛ di gori yaha yi funyɔ ni, yaaga bɛɛri kaa li jɛ yi na ge, yi ki jɛɛri, kee na gan yi mu. ⁸ Yee bu nagoo niɛhemɛɛ pye, lee l'a li shɛɛ na yee jɛ nɛ wo kalaapiire, lee shiin l'i wa Kile mege pele. ⁹ Nɛ taan na To Kile mu taangana lemu na ge, lee taangana le ninunɔ na yee bɛ ya taan nɛ mu. Lee na nime, yi kori yaha nɛ wo taanɲɛɛge ki ni. ¹⁰ Yi ba nɛ wo jɔmɛɛjogoo ki conɪ, yi na ba gori yaha nɛ wo taanɲɛɛge ki ni. Ba nɛ ya na

To Kile wo jɔmɛɛjogoo ki koro jaari, na gori yaha wu wo taanɲɛɛge ki bɛ ni wɛ.

¹¹ «Nɛ kii keree kii bɛɛri jo yee mu, kɔnhɔ nɛ wo fundanga ki já pye yi ni, kɔnhɔ yi wo fundanga ki jɔ di fa. ¹² Jɔmɛɛ le n'a da jo yi mu ge, lee li wa mɛ. Yee ya taan nɛ mu taangana lemu na ge, yi taan yiye mu lee taangana li na. ¹³ Na ma munaa kan na xhu ma napiineɛ wuu na, taanɲɛɛge ka shishiin ya peɛle kee na wɛ. ¹⁴ Keree kiimu nɛ yu yee mu ge, yi ba kee pyi, wee tuun wu ni y'a jɛri na napiineɛ. ¹⁵ Nɛ da da yee pyi nige kapyebyii wɛ, bani kapyebye ya wu jɔɲɔfɔɔ kapyegeɛ bɛɛri ceni wɛ. Ga nɛ yee pye na napiineɛ, bani kaa lemu bɛɛri nɛ ta na To Kile mu ge, nɛ yee kalaa kee bɛɛri ni. ¹⁶ Yi ganha ba giin na yee pu wa nɛ jaaha bulo wɛ dɛ! Ga nɛ wu wa yee jaaha bulo, na yee pye na tudunmɔɔ. Y'a kapyegeɛ nizaanja pyi, kiimu wo kuduun wu da gori yaha ge; kɔnhɔ yi ba yaaga bɛɛri jɛɛri To Kile mu nɛ mege na, wu kee kan yi mu. ¹⁷ Le n'a zhaa yi mu ge, lee li wa mɛ jo yi taan ni yiye ni.

Koɲɔ sipyii na ba n'a daa fɛɛ pu kɔ

¹⁸ «Koɲɔ sipyii bu yi kɔ, y'a yaa yi fenhe li ce na nɛ koɲɔ ya fenhe kɔ yee jaaha na. ¹⁹ Yee da bi bye ni koɲɔ ke wo sipyii ni nigin, yee bi da da dan koɲɔ ke ni, bani yee bi da bye koɲɔ wuu. Ga yee jɛ ke koɲɔ ke wuu wɛ, bani nɛ yee jaaha bulo, na yee niɲɛ wolo ke koɲɔ ke ni. Lee wuu na koɲɔ k'a tɔnbɛɛnrɛ shan yee na. ²⁰ Nɛ fenhe jomɔ pemu jo yi mu ge, yi pee yaha yiye funyɔ ni na jo: «Kapyebye ya peɛle wu jɔɲɔfɔɔ na wɛ.» Pu bi ta p'a nɛ kanha, pu na ba yee bɛ kanha mu. Pu bi ta p'a nɛ jomɔ pu co, pu na ba yee bɛ wo jomɔ pu co. ²¹ Ga pu na ba kee keree ki bɛɛri pye yee na nɛ wuu na, bani wemu w'a nɛ tun ge, pu ya wee ce wɛ. ²² Nɛ da bye nɛ pa na ba jo ni pu ni wɛ, pu bi da ba jaagi pu jurumu wu na wɛ. Ga nime, kaɲii tagana wa pu mu pu jurumu wu na

wε. ²³Sipya wemu bu ne kɔ, ne To Kile wu be ma w'a kɔ. ²⁴Kakanhaɗaa kii ki je sipya wa shishiin sanha ki pye ja-ε ge, ne da bye ne kee pye pu niɗe ni we, pu bi da ba jaagi pu jurumu wu na we. Ga nime kunni p'a kee beeri ja pu jii na, na noho ne ni na To Kile wu kɔ. ²⁵Ga kee beeri ya pye mu, kɔnhɔ yemu y'a ka pu wo saliya wu ni ge, yee no di fa na:

«P'a na kɔ tawaga ni.»^{††}

²⁶«Ayiwa, Tegeɓɔ we n'a da ba dun na pa yi mu na yiri To Kile yiri ge, wee je Fefere Munaa, lemu l'a can wu shee sipyii pu na ge. Lee ba ba, lee na ba ne kaa yu. ²⁷Yi be di ba na kaa yu sipyii pu mu, bani ne ni yee pu bye shiizhan fo ne keree ki no konduun wu ni.

Fefere Munaa li na ba lemu pyi ge

16 «Ne kii keree kii beeri jo yi mu, kɔnhɔ kaa la shishiin ganha bu yi yeege n'a daa wu ni we. ²Pu na ba yi niɗe kɔɔn na wo Kile-peɗe piyeyε sipyii ni. Caɗa ka yere wa ma, wa ba yee wa gbo, wufɔ na wuye ta na peɗe kaa wee ya pye Kile mu. ³Pu na ba kee keree ki beeri pyi yi na, bani pu ya ne To Kile ce we, p'i wa neye pyaa ki be ce we. ⁴Ne kii keree kii beeri yu yi mu, kɔnhɔ ki pyeduun ba no, yi funɔ di do li na na ne ki beeri jo toro yi mu.

«Ne ta ye naha jo yee mu fo taashiine li ni we, bani neye pyaa ki bi bye ni yee ni. ⁵Ga we w'a ne tun ge, wee yiri n'a da guri da gaani nime; sipya be di wa ta yee ni na ne pye: «Mii m'a se we?» ⁶Ne pe jomɔ pe jo yee mu ge, lee l'a yee nahaya pye y'a tanha. ⁷Ga lee be na can n'a yu me yi mu, ne na kari, lee l'a pɔɔ yee mu, bani ne bu bye ne ya kari we, Tegeɓɔ wu da ba yee mu we. Ga ne bu gari ne na zhe wu tun ba yi mu. ⁸Ga wee Tegeɓɔ wu ba ba, wu na ba li she koɗo sipyii na, na puye pu wa faanna jurumu shizhaa na,

na puye faanna Kile wo tiime pu keree shizhaa na, na puye faanna Kile wo ki-iri wu keree shizhaa na. ⁹Puye pu wa faanna jurumu shizhaa na, bani pu ya da ne na we. ¹⁰Puye pu wa faanna Kile wo tiime keree ki shizhaa na, bani ne gaani na To Kile yiri; lee funɔ ni yi wa da ba na ja nige we. ¹¹Puye pu wa faanna Kile wo kiiri wu keree shizhaa na, bani kiiri ya kɔn xɔ ke koɗo ke wo juɗɔɗɔ wu na.

¹²«Keree niɗeɗe wa ne mu na jo yee mu sanha, ga l'a waha yee mu yee pu ja kee naha ce nime. ¹³Can Munaa lemu l'a can wu shee ge, lee ba ba tuun wemu ni, lee na ba yi naha co, na can wu beeri shee yi na. Bani jomɔ pe l'a da ba yu yi mu ge, l'a da ba pee yu liye pyaa wo se-fee ne we. Ga jomɔ pemu l'a da ba nuri Kile no na ge, li na ba pee yu yi mu. Li na ba keree nibaɗaa be yu yi mu. ¹⁴Li na ba ne mege ki peɓe, bani jomɔ pe pu wa ne mu ge, li na ba pee luu na yu yi mu. ¹⁵Yaaga tuugo beeri ki je To Kile mu ge, yee beeri je ne woyo. Lee wuu na ne yu jo Kile Munaa l'a da ba ne wo kafila wu luu na yu yee mu.»

Natanhaka li na ba jeri fundanga kaa

¹⁶Lee kadugo na a Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Jeri tapyege ni y'a da wii vɔɔ na ni; ga jeri wa be bu bye sanha lee kadugo na, yi na noho na ja.» ¹⁷Ba Yesu ya yee jo we, a wu kalaapiire ta di ganha na puye yegee na: «Aa, ye w'a jo me ge, yee kari di wa dii we? W'a jo na: «Jeri tapyege ni y'a da wii vɔɔ na ni, ga jeri wa be bu bye sanha lee kadugo na, yi na noho na ja.» Na jo sanha na: «Ne gaani To Kile yiri.» ¹⁸Wee «Jeri» we kaa w'a yu ge, wee kari je dii we? Ye w'a yu ge, wee kunni ya yee ja we.»

¹⁹A Yesu di li ce na kalaapiire ti funɔ ki bye t'i wu yege, a wu pu pye: «Ne yee

^{††}15:25 Zaburuu 35:19; 69:5; 109:3

pye jo: «Jeri tapyege ni y'a da wii ነጋጋ na ni, ga jeri wa be bu bye sanha lee kadugo na, yi na ነጋጋ na ja ge,» pee jomጋ pe na be yee wa yiye yegee we? ²⁰ Can can na, n'a da yi jo yi mu, yee kunni na ba sii mehee su xuuni, na tataara jomጋ yu; lee di ke koጋ ke sipyii ta pee na fundanga pyi. Yee nahaya na ba danha, ga yi jatanhana ki na ba jeri yi mu fundanga. ²¹ Cee yacere bu yiri, wu naha ki ma danha fo xuuni, bani wu tigiduun wu ma ነጋ. Ga wu bu digi ኣጋ, pya wemu na w'a tigi ge, wee pya wu wo jɛnaa wo fundanga funጋ ni, wu funጋ na wጋ wu kanhama pu beeri na. ²² Mu li wa yee be mu, yee nahaya kunni wa tanha nime. Ga ne na ba guri yee ja sanha, yee ኃጋጋ pu na ji fundanga na. Kee fundanga ke, wa shishiin wa da ja ba kee sho yi na we. ²³ Kee cana ki ba jo k'a ነጋ ge, yee wa da ne yege nige kaa la shishiin na we. Can can na, n'a da yi jo yi mu, yaaga tuugo beeri y'a da ba jɛri To Kile mu ne mege na ge, wu na kee kan yi mu. ²⁴ Ali nime be ni yee sanha yaaga jɛri To Kile mu ne mege na we. Y'a Kile jɛri, wu na da yi kaan, ንጋጋ yi fundanga ki ንጋ di fa.»

Yesu ya se ta na ኣጋ ke koጋ ke na

²⁵ A Yesu di jo sanha na: «Ayiwa, ne kunni wa kafila talenጅ taga yee kalaa kii keree kii beeri ni. Ga cana ka na ba ነጋ, n'a da ba yee kalaa nige ni kafila talenጅ ni we; n'a da ba To Kile wo keree ki fiinጅ da yu yi mu. ²⁶ Kee cana ki ba ነጋ, yi na ba yi jidaan jɛri To Kile mu ne mege na. Jጋጋ wa da ba bye lee na kanna ne wu na pa To Kile jɛri yee mu, wu na yee wo jɛrege ki co we. ²⁷ Bani yee ya dan To Kile ye pyaa ki ni. Yee ya dan wu ni, bani ne be ya dan yee ni, yee d'a ነጋጋ da be li na na Kile ni ne foro. ²⁸ Can wu jɛ wii To Kile yiri ne yiri na pa koጋ puga; nime n'a da voro koጋ puga di guri da se To Kile yiri.»

²⁹ A wu kalaapiire t'i wu pye: «Nime kunni, m'a yi fiinጅ na yu wu mu, nime woyo yi wa kafila talenጅ we. ³⁰ Nime kunni, w'a li ce na m'a keree beeri ce, yegeye yemu be yi da ba bye mu na ge, mu ya yee be ce na ta pu sanha yi pye mu na we. Lee na wee ya da li na na Kile ni mu ya foro.» ³¹ A Yesu di pu pye: «Y'a jo na yee wa daa ne na nime ge? ³² Ayiwa, cana ka wa ma, k'a ነጋ ኣጋ be, yee beeri na ba baa jaaga na ne ye nigin yaha wa, wa beeri w'a ganha na gaanji wu kaban. Ga ne wa da ba bye na ye nigin we de, bani na To Kile wu wa ni na ni. ³³ Ne kii keree kii beeri jo yi mu, ንጋጋ y'i lopine ta ne wo karijɛge ki ni. Kanhama nigጋ na ba ነጋ yi na ke koጋ ke na, ga yi la le yiye ni! Ne kunni ya se ta na ኣጋ koጋ na.»

Yesu ya Kile jɛri wuye pyaa ki mu

17 Ba Yesu ya yee jo mu we, na wu jጋጋ yirige fugba we ni na Kile jɛri na: «To Kile, tuun w'a ነጋ nime. Pɛጅ taha ma Ja wu na, ንጋጋ ma Ja wu be di pɛጅ taha ma na. ² Bani m'a sefeere kan wu mu, na wu teጅ koጋ ke sipyii pu beeri jጋጋ ni, sipyii piimu beeri m'a yiri pa wu mu ge, ንጋጋ wu jii sicuumጋ nix-hobaama kan pee mu. ³ Jii sicuumጋ nix-hobaama pe, pee jɛ na mu Kile ce, mu wemu wu jɛ nigin pe na jɛ can can wo ge. Yesu Kirisa wemu be m'a tun na pa ge, p'i wee be ce. ⁴ Ne mu pele jጋጋ ki na; kapyenጅ kii ma bi kan na mu di bye ge, ne kee beeri pye na ki ንጋ fa. ⁵ ንጋጋ taha na na nime To Kile, di binne bye ni ma ni. ንጋጋ we wu bi fenhe pye ne na na koጋ ta ki sanha ንጋ ንጋ we ge, wee ንጋጋ we taha na na.»

Yesu ya Kile jɛri wu kalaapiire ti mu

⁶ «Sipyii piimu m'a lo koጋ sipyii pu ni na kan ne mu ge, ne mu kaa jo pu mu, ንጋጋ p'i ma ce. Mu wuu pu bye pii, a mu di pu kan ne mu. A pu be di ኃጋ na ma jomጋ pu co. ⁷ Nime kunni, p'a li ce

na lemu beeri mu ya kan ne mu ge, na lee beeri ya foro muye pyaa ki ni. ⁸ Bani jomɔ pemu mu ya kan ne mu ge, pee jomɔ pe ne kan pu mu, a p'i sɔɔ pu na. P'a li ce can can na na mu ni ne foro, na dɔ be li na na mu w'a ne tun. ⁹ Pee wuu na ne mu jeeeri. Ne ta na ma jeeeri koŋɔ ke wo sipyii pii wuu na-e de, ga piimu m'a kan ne mu ge, pee wuu na, bani mu wuu pu je pii. ¹⁰ Yaaga kemu beeri ki je ne wogo ge, mu wogo ki je kii, yaaga kemu beeri ki je mu be wogo ge, ne be wogo ki je kii. Peeŋe ke ki wa ne na ge, Kalaapiire ti t'a kee peeŋe ki shee. ¹¹ Ne na ba foro koŋɔ puga ni, ga pee kunni na gori naha ke koŋɔ ke na. Ne na ba she ma yiri. To Kile, mu wemu wu wa feefee ge, pu mara ma mege ki sefeere ti gbɔɔɔ ni, tee sefeere temu m'a kan na mu ge; kɔnhɔ p'i binne, p'i bye nigin ba ne ni mu wa nigin me we. ¹² Ne bye ni pu ni koŋɔ na tuun wemu ni ge, ne bi pu mara ni mu wo sefeere ti ni, m'a bi tee sefeere temu kan ne mu ge. Ne pu beeri mara, nigin be ya ta buun wu munaa ni we, fo wemu wu bi yaa wu buun wu munaa ni, kɔnhɔ yemu y'a ka Kile wo Kitabu wu ni ge, yee ɲɔ di fa ge, fo wee ye.

¹³ «Ga mu yiri n'a da zhe nime. Ne ye beeri yu na na yaha naha sanha koŋɔ ke na, kɔnhɔ fundanga ke ki je ne ni, ki ɲɔ na fa ge, kee di bye pu be ni. ¹⁴ Ne mu wo jomɔ pu kan pu mu, a koŋɔ sipyii di pu kɔ; bani pu je ke koŋɔ ke wuu we, ma na jo ba ne be wa me ne je ke koŋɔ ke wo we. ¹⁵ Di w'a ma jeeeri na go ma pu lɔ yeege ke koŋɔ puga ke ni we, ga n'a ma jeeeri jo ma pu mara, m'a pu tanha Shitaanni na. ¹⁶ Pu je ke koŋɔ ke wuu we, ma na jo ba ne be wa me ne je ke koŋɔ ke wo we. ¹⁷ Ma wo can wu taga pu pye feefee. Mu wo kafila wu wu je can we. ¹⁸ Tungana lemu na m'a na tun na pa koŋɔ puga ge, lee tungana le na ne be ya pu tun she koŋɔ ki na. ¹⁹ Ne naye waa yaha fefeere ni mu mu pee wuu na,

kɔnhɔ pu be di puye waa yaha p'i bye feefee can wu ni.

Yesu ya Kile jeeeri wu n'a daa fee pu beeri mu

²⁰ «Ne ta na ma jeeeri pii ye wuu na-e de, ga piimu be pu da ba dɔ ne na pu jomɔ pu funŋɔ ni ge, pee be wuu na n'a ma jeeeri, ²¹ kɔnhɔ pu beeri di binne, p'i bye nigin, ba mu To Kile je me ni ne ni, ne be di je mu ni mu ni we. P'i binne, p'i bye nigin ni we be ni, kɔnhɔ koŋɔ sipyii di dɔ li na na mu w'a ne tun. ²² Peeŋe ke mu ya kan ne mu ge, kee peeŋe ke ne kan pu be mu, kɔnhɔ p'i binne p'i bye nigin ba ne ni mu je me nigin we. ²³ Ne pinne ni ne ni na pye nigin, mu be d'a pinne ni ne ni na pye nigin; kɔnhɔ pu be di ja pinne p'i bye nigin can can na. Lee bu bye, koŋɔ sipyii na li ce na mu w'a ne tun, na pee be ya taan mu mu ba ne taan mu mu we.

²⁴ «Na To Kile, piimu m'a kan ne mu ge, ne na ba she bye xuu wemu ni ge, na funŋɔ ki wa pu be di ba she bye wa ni na ni. Nɔɔɔ we m'a kan na mu ge, kɔnhɔ p'i wee nɔɔɔ we ɲa, bani ne taan mu mu na ta koŋɔ sanha nɔhɔ shan we. ²⁵ To Kile, mu wemu w'a tii ge, koŋɔ ya ta mu ce we; ga ne kunni d'a mu ce. Piimu m'a kan ne mu ge, pee be ya li ce na mu w'a ne tun. ²⁶ Ne pu pye p'a mu ce, ne sanha di wa da da pu pyi p'a ma ceni. N'a taan ma mu taangana lemu na ge, kɔnhɔ kee taanpeege ke tuugo di ja pye pu te ni, ne be di binne bye ni pu ni nigin.»

Yawutuu p'a Yesu co

(Macao 26:47-56; Marika 14:43-50; Luka 22:47-53)

18 Ayiwa, ba Yesu ya yee jo xɔ we, a wu ni wu kalaapiire t'i yiri kari Sedɔɔɔn dugo ki kadugo yiri. Tiire kereye ya yi bye wee xuu wu ni, a p'i she je yee ni.

²Zhudasi we wu bi da ba Yesu nɔhɔ yaha ge, lee bi wee ta wee be ya yee ti-ire kereye yi sanha ce. Bani Yesu bi tee na se wa ni wu kalaapiire ti ni. ³Na Yesu ni wu kalaapiire ti yaha wee xuu wu ni, a Zhudasi di nɔ. Wu ni sɔɔsɔsii ni Kile-ɔɔɔɔɔɔ pugbɔhɔ ki gedii pii pu bye. Saraya naha shɔɔnrivee ɔɔɔɔɔɔ Saraya naha shɔɔnrivee ɔɔɔɔɔɔ ni Farizheen pu bi pee pinne ni Zhudasi ni. Namuuyɔ ni sokinnaa ni pu bye, yagboyo be di ɔɔ pu mu.

⁴Keree kiimu beeri ki bi da ba bye Yesu na ge, wu bi kee beeri ce xɔ. A wu fulo pii sipyii pii na na pu yege na: «Jɔɔ yee di zhaa we?» ⁵A p'i jo: «Nazareti sheen Yesu.» A Yesu di pu pye: «Ne wu ɔɔ wii!» Zhudasi we wu bi Yesu nɔhɔ yaha ge, lee bi wee be ta ni pu ni. ⁶Ba Yesu ya pu pye: «Ne wu ɔɔ wii!» we, a p'i guri guri kaduma, na laha laha to niɔɔ na. ⁷A Yesu di guri pu yege sanha na: «Jɔɔ yee di zhaa we?» A p'i wu ɔɔ shɔ na: «Nazareti sheen Yesu.» ⁸A Yesu di pu pye: «Go ne yee pye jo ne wu ɔɔ wii. Yee bu da yee na ne shaa, yi pii samaa yaha pee di da gaani.» ⁹Lee funɔɔ ni jomɔ pemu Yesu bi jo ge, a pee di bye can, na: «Na To Kile, piimu beeri m'a kan ne mu ge, nigin be ya piin ne mu pu ni we.» ¹⁰Lee bi ɔɔɔɔɔɔ la ta Simɔ Pyeeri mu, a wee di lee kɔ li forogo ni, na saraya naha shɔɔnrivee wo ɔɔɔɔɔɔɔ wu wo bulo kanige ce niweɔɔ paa laha. Wee kapyebye we mege ki bye na Malikusi. ¹¹A Yesu di Pyeeri pye: «Ma ɔɔɔɔɔɔ para le le wa li forogo ki ni! Wee tuun wu ni, ne To Kile w'a kanhama pemu gbegele yaha ne naha na ge, mu funɔɔ wa ne wu je pee ni-i ge?»

¹²Ayiwa, ba Yesu ya yee jo we, a sɔɔsɔsii ni pu wo ɔɔɔɔɔɔ we, ni Yawutuu gedii p'i Yesu co na wu keye ye ɔɔ. ¹³A p'i fenhe she ni wu ni Ane mu, wee bye Kayife wo yafena; Kayife di bi bye saraya naha shɔɔnrivee wo ɔɔɔɔɔɔɔ we

lee yee le. ¹⁴Wee Kayife wu w'a bi pe jomɔ pe taga Yawutuu ɔɔɔɔɔɔ pu yeri na: «Ta yee ya li ce na jo l'a ɔɔ yee mu na shen nigin wu xu sipyii pu beeri wuu na we?»

Pyeeri ya foro Yesu kaa taan

(Macoo 26:69-70; Marika 14:66-68; Luka 22:55-57)

¹⁵Ayiwa, ba p'a gaani ni Yesu ni we, a Simɔ Pyeeri ni kalaapiire la be di daha pu feni na gaani. Macenɔ ki bye lee kalaapiire le ni saraya naha shɔɔnrivee wo ɔɔɔɔɔɔɔ wu te ni; lee l'a pye kapuɔɔ a lee kalaapiire l'i je ni pu ni saraya naha shɔɔnrivee wo ɔɔɔɔɔɔɔ wu kaana ki ni. ¹⁶A Pyeeri di ba yere kɔɔɔɔɔ ki na, kuɔɔɔ li ɔɔ na. Lee kalaapiire lemu l'a pye saraya naha shɔɔnrivee wo ɔɔɔɔɔɔɔ wu ceɔɔ ge, a lee di guri foro kɔɔɔɔɔ ki na. Cee wemu wu bi kuɔɔɔ li ɔɔ sigee ge, a wu ba jo ni wee ni, na Pyeeri leɔɔ kaana ki ni.

¹⁷Ayiwa, ba Pyeeri ya jin kaana ki ni we, cee we w'a kuɔɔɔ li sigee ge, a wee di wu pye: «Ta mu be be wu wa we na we wo kalaapiire ti ni we?» A Pyeeri di wu ɔɔ shɔ na: «Ahayi, ne wa pu ni-i de!» ¹⁸Wi-ire tuun wu bye wii, a kapyebyii pu ni sɔɔsɔsii p'i na gberi na wahani. A Pyeeri be di ba yere pu taan na ganha na wahani.

Saraya naha shɔɔnrivee wo ɔɔɔɔɔɔɔ w'a Yesu yege

(Macoo 26:59-66; Marika 14:55-64; Luka 22:66-71)

¹⁹Ayiwa, a saraya naha shɔɔnrivee wo ɔɔɔɔɔɔɔ wu Yesu yege wu kalaapiire te ni wu kalaa wu keree na. ²⁰A Yesu di wu pye: «Ne kunni, kɔɔɔɔɔ na ne bi ma yu sipyii pu beeri nii na. Ne bi sipyii pu kalaa Kile-ɔɔɔɔɔɔ piyeye ye, ni Kile-ɔɔɔɔɔɔ pugbɔhɔ ki ni. Wee xuu wu ni be Yawutuu pu beeri bi ma puyɔ pinne. Ne ta na jomɔ pa shishiin jo ɔɔɔɔɔɔ ni we. ²¹Naha na ma di na yegee we? Piimu p'a

na jomɔ pu logo ge, pee yege na dii ne d'a pu kalaa we. Ne yemu jo ge, p'a yi ce can can na.»²² Ba Yesu ya yee jo we, lee di Kile-peɛɛɛ pugboho ki gedi wa ta wu taan. A wee di kadaa ja wu jibege ni, na wu pye: «Saraya naha shoonrivɛe wo juɔɔɔɔɔɔ wu wo ju shogana li wa le mu mu ya?»²³ A Yesu di wu pye: «Ne bu da ne kafilakuumɔ jo, lemu l'a wu kolo ge, lee jo. Ga ye ne jo ge, yee bu da y'a tii tajogo ni, naha na ma d'a na kpon we?»

²⁴ A Ane di pɔɔɔɔ ti yaha wa Yesu na, na wu yaha she gan Kayife mu, saraya naha shoonrivɛe wo juɔɔɔɔɔɔ we.

Pyeeri ya foro Yesu kaa taan sanha

(Macoo 26:71-75; Marika 14:69-72; Luka 22:58-62)

²⁵ Lee bi Simo Pyeeri ta sanha na ki taan na wahani. A sipyii pii di wu yege na: «Ta mu be be wu wa we na we wo kalaapiire ti ni we?» Ga, a Pyeeri di foro wu kaa taan na jo: «Ahayi, ne wa pu ni-i de!»²⁶ Na wemu wo niweɛɛ Pyeeri ya paa laha ge, wee wo ceborona wa be wu bye saraya naha shoonrivɛe wo juɔɔɔɔɔɔ wu kapyebye wa. A wee di Pyeeri pye: «Wee tuun wu ni, ta neye pyaa ya mu ja ni wu ni shiizhan tiire kereye yi ni we?»²⁷ Ga, a Pyeeri di guri jo sanha na yi je can we, a xhupoo di mee su taapile ni.

P'a she ni Yesu ni Pilate mu

(Macoo 27:1-2, 11-14; Marika 15:1-5; Luka 23:1-5)

²⁸ Lee kadugo na a p'i foro ni Yesu ni Kayife kaban, na gari ni wu ni Orome gbafeneeri wu kaana ki ni. Lee ya pye jimugunɔ wu na. Yawutuu juɔɔɔɔɔɔ pu ya ta soɔ na je kaana ki ni we, konho p'i gori yaha fefeɛ na be ni pu wo kalegee ki ni, konho pu be di ba ja Nuwuuro ti wo Kalene|Kalene li yalige ki li.²⁹ Lee l'a Pilate pye w'a foro pa pu yiri kpeenge ki na, na ba pu yege na: «Leke we na we d'a

pye y'i wu jaagi lee na we?»³⁰ A p'i Pilate pye: «We na we da bye wu je kaku-ubye we, we bi da ga ba ni wu ni mu mu we.»³¹ A Pilate di pu pye: «Y'a se ni wu ni yiye pyaa di she kiiri kon wu na na be ni yi wo saliya wu ni.» A p'i Pilate pye: «Li ya saha we pu sipya wa shishiin gbo we.»³² Lee ya pye mu, konho Yesu bi jomɔ pemu jo na wee na ba xhu xugana lemu na ge, pee ju di fa.

³³ Wee tuun wu ni a Pilate di guri je gbafeneeri wu kaana ki ni, na Yesu yiri na wu yege na: «Yawutuu wo saan mu je ya?»³⁴ A Yesu di Pilate pye: «Muye pyaa k'a ye kon maye funɔ ni na jo laa, ta watii w'a yi jo mu jii na?»³⁵ A Pilate di wu pye: «Wee tuun wu ni, ma na ja Yawutu ge? Muye pyaa shishiin ni saraya naha shoonrivɛe juɔɔɔɔɔɔ|saraya naha shoonrivɛe juɔɔɔɔɔɔ, pee p'a pa ni ma ni ne mu, na ne wu kiiri kon ma na. Leke ma d'a pye pu na we?»³⁶ A Yesu di wu pye: «Ne wo saanra ti wa naha ke kon ke na we. Ne wo saanra ti da bi bye naha ke kon ke na, ne wo sipyii pu bi da kashen nmɔ ne kaa na, konho Yawutuu juɔɔɔɔɔɔ pu ganha bu ja ne co we. Ga ne wo saanra ti je naha ke kon ke na we.»³⁷ A Pilate di Yesu pye: «Wee tuun wu ni saan mu je ge?» A Yesu di wu pye: «Maye pyaa ki wa yi yu na saan ne je; can wu je wii. Ga lemu na ne se kon ke na ge, lee li wa me, na can wu she sipyii pu na. Sipya wemu funɔ ki je wu da paari can ni ge, weefɔ wu da da ne jomɔ nuri.»³⁸ A Pilate di wu pye: «Naha ki je can we?»

P'a Yesu jaagi na pu wu gbo

(Macoo 27:15-18, 20-21; Marika 15:6-11; Luka 23:13-19)

Ba Pilate ya yee jo we, na foro kari sanha Yawutuu pu yiri na she pu pye: «Ne mu kunni, ne kaa la shishiin ja we na we na lemu l'a wu kagbuu xɔ we.»³⁹ Ayiwa, ma na jo lee wa wu mu

kalee, na jo yee beeri, ba Nuwuuro ti wo Kalene|Kalene l'a no we, di ma kasoleme wa yaha yi mu. Lee funɗo ni yi la je di Yawutuu pu wo saan wu yaha ya?» ⁴⁰ A p'i ganha na sele na yu: «Ahayi de! ma ganha bu wee yaha we, Barabasi yaha!» Na ta wee Barabasi we di bi dun sipyii na.

Pilate ya so li na na pu Yesu gbo

(Maco 27:22-31; Marika 15:12-20; Luka 23:20-25)

19 Ayiwa, Pilate ya li ta mu ge, a wu jo na pu Yesu kpon ni susoɓo ni. ² A soɗsii p'i xhuyo shin na pye saanra judɓo, na lee to wu puɗo ni. Na saannaa fadegboho nijiga ka le wu na. ³ A p'i ganha na fuloo wu na na yu: «Naabye Yawutuu saan!» Na ganha na kadawahaa leni wu ni.

⁴ A Pilate di guri foro sanha kpeenge ki na na she sipyiire ti pye: «N'a da pu pye p'i foro naha ni wu ni kpeenge ki na, konho yi li ce na jo ne ta kaa la shishiin ja we na we na lemu l'a wu kagbuu xo we.» ⁵ A p'i foro ni Yesu ni, xhuyo judɓo li na je wu na, saannaa fadegboho nijiga ki be di je wu na. A Pilate di sipyiire ti pye: «Ayiwa, na wu we!» ⁶ Ba saraya naha shoonrivee puɗofee|saraya naha shoonrivee puɗofo ni Kile-peenje pugboho ki gedii p'a Yesu ja we, na ganha na xhuulo, na yu: «Yi wu kori tige na! Yi wu kori tige na!» A Pilate di pu pye: «Yiye pyaa ki pa wu co she gori tige ki na, bani ne kunni wa kaa la shishiin ja we na we na lemu ya wu kagbuu xo we.» ⁷ A Yawutuu puɗofee p'i Pilate pye: «Saliya wa wu je wee mu, na saha ni wee saliya wu ni, w'a yaa na gbo; bani w'a wuy yaha na Kile ja wee je.»

⁸ Ba Pilate ya pee jomɓ pu logo we, a wusama di fya. ⁹ A wu guri je ni Yesu ni gbafeeri wu kaaja ki ni sanha, na she wu yege na: «Mii mu d'a yiri we?» Ga Yesu ya ta wu jo sho we. ¹⁰ A Pilate

di Yesu pye: «Go ne na m'a fehe ge? Ta mu ya li ce na jo se wa ne ni ne wu mu yaha we? Se d'a naho pye be ne ni sanha ne wu mu kori tige na we?» ¹¹ A Yesu di wu pye: «Kile w'a wee se wu kan mu mu nijaa, lee be we muye pyaa wo se bi da ga ja bye ne na kaa la shishiin na we. Lee funɗo ni, wemu w'a ne co na pa gan mu mu ge, lee l'a wee wo jurumu wu pye w'a jehe mu wo wu na.»

¹² Ba Yesu ya yee jo we, a Pilate di ganha na yahagana shaa wee tuun wuy pyaa ni Yesu na. Ga, a Yawutuu p'i ganha na sele na yu: «Ma bu sii we na we yaha, ma je nige Orome saannaa puɗofo Sezari najii we. Sipyaa sipyaa w'a jo na saan wee je ge, weefo ya peri Orome saannaa puɗofo wu pen.» ¹³ Ba Pilate ya yee logo we, na Yesu yeege sanha kpeenge ki na. Pu bi xuu wa yaa wa nahoɗaan wu ni ni kagereye ni kaaja ki ni. Wee xuu wu mege ki bye Yawutuu jomɓ pu ni na: «Gabata.» A Pilate di ba diin wu kiirikoon koro li ni wee tuun wu ni. ¹⁴ Kee caja ki jimuguro ti bi da bye Yawutuu wo Nuwuuro ti wo Kalene|Kalene le. Na caja ki ta k'a no niye niye ni, a Pilate di Yawutuu puɗofee pu pye: «Yi saan wu we.» ¹⁵ A p'i ganha na xhuulo na yu: «Yi wu yeege naha! Yi wu yeege naha! Yi wu kori tige na!» A Pilate di pu pye: «Ne wu da yee wo saan wu kori tige na ya?» A saraya naha shoonrivee puɗofee p'i wu pye: «Saan watii je nige we mu Orome saannaa puɗofo Sezari kadugo na we.» ¹⁶ Wee tuun wu ni a Pilate di Yesu jo yaha pu mu, na pu she wu kori tige na.

P'a she Yesu kori tige na

(Maco 27:32-44; Marika 15:21-32; Luka 23:26-43)

A soɗsii p'i Yesu co, na foro ni wu ni kanha ki ni, ¹⁷ na wuy pyaa wo korikoritige ki taha wu puɗo ni. A p'i ganha na gaaji xuu wa ni, wee mege je

na: «Nugɔɔɔɔ xuu» p'i wu yiri Yawutuu jomɔ pu ni na «Goligota.»¹⁸ A p'i she wu kori tige na wà. A p'i sipyii shuun wa be pinne kori ni wu ni. Wa je wu kanige ce; wa je wu kamene ce. A Yesu ye pyaa di bye pu niɲe ni.¹⁹ A Pilate di pu pye p'a kama pa ka kɔɔɔ la na, na lee kori korikoritige ki na wu juɲɔ na. Pee kama pu pe na:

**NAZARETI SHEEN YESU,
YAWUTUU WO SAAN WE.**

²⁰ Yawutuu niɲehemɛɛ pu bi pee kama pu kalaa, bani p'a bi Yesu kori xuu wemu ni ge, wee xuu wu bi lii kanha ki na we. Pee kama pu be di bi ka Yawutuu jomɔ pu ni, na pu ka Orome sheen jomɔ pu ni, na pu ka Girekii jomɔ pu be ni.²¹ Wee tuun wu ni a saraya jaha shɔɔnriverɛ juɲɔfɛɛ|saraya jaha shɔɔnriverɛ juɲɔfɔɔ p'i she Pilate pye: «Mu bi yaa mu yi ka na «Yawutuu saan we,» ga mu bi yaa mu yi ka na: «We ná we ya jo na Yawutuu saan wee je.»²² A Pilate di pu pye: «Ne yemu ka na xɔ ge, yee y'a da bye wà.»

²³ Ayiwa, ba sɔɔsɔii p'a Yesu kori xɔ tige ki na we, na wu fàya yi shan tahaa shisheere, wa beeri w'a taa la lo. A p'i wu fadegbɔhɔ ki be lo, kee fadegbɔhɔ ke di bye fàɲa nigin, joomɔ baa. Na lo fugba wu na, na digi nɔhɔdaan, tajɔɔɔɔ bye ki na xuu wa shishiin ni we.²⁴ A sɔɔsɔii p'i puyɛ pye: «Wù ganha bu da wu fadegbɔhɔ ki sheengi we, wù kagaanshaan pye ki na, ki na nɔ wemu na ge, kɔnhɔ wù wee ce.» Ba lee ya pye mu we, yemu y'a ka Kile Kafila wu ni ge, a yee jɔ di fa na: «P'a na fàya yi taa taa puyɛ na, na kagaanshaan pye na fadegbɔhɔ ki wuu na.»^{††}

Lee sɔɔsɔii p'a pye.

²⁵ Lee bi Yesu nu Mariyama, ni wu nu wu ceboroshɔ, ni Kilopasi shɔ Mariyama, ni Magadala sheen Mariyama ye ta pee ya yere Yesu korikoritige ki taan.²⁶ Ba

Yesu ya wu nu wu ja we, kalaapire lemu kaa li bi dan wu ni ge, na lee be ja nufɔɔ wu taan we, a wu wu nu wu pye: «Nufɔɔ we, ma ja wu we.»²⁷ Lee kadugo na a wu lee kalaapire li be pye: «Ma nu wu we.» Na co kee caɲa ki na, a lee kalaapire l'i gari ni Yesu nu wu ni wu kaban, na wu co xuuni.

Yesu xugana

(Macoo 27:45-56; Marika 15:33-41; Luka 23:44-49)

²⁸ Lee kadugo na ba Yesu ya li ce na keree ki beeri jɔ ya fani fo na pa nɔ we tuun we na we, a wu jo: «Waga ki wa ne na.» W'a yee jo, yemu y'a ka Kile Kafila wu ni ge, kɔnhɔ yee be jɔ di fa.²⁹ Lee bi shɔɔ la ta wà lee ya ji vinegiri na. A p'i yoro ta lo fyenmi wee vinegiri wu ni, na tee migile kagaanga ka na na taha Yesu jɔ na. Tige kemu wo geɲe k'a bye kagaanga ki ge, kee mege ki je na «Izopu|Izopu tige.»³⁰ Ba w'a tee yoro ti sɔn sɔn we, na jo: «Keree ki beeri jɔ ya fa nime.» Ba w'a yee jo we, na wu juɲɔɔ sogi, na wu munaa li kan Kile mu.

Sɔɔsɔii wa ya Yesu firi wu kabanugo na

³¹ Ayiwa, kee caɲa ki bye Yawutuu wo cadeenge ki cadanga. Sipyii piimu p'a kori tiye yi na ge, Yawutuu juɲɔfɛɛ pu funɲɔ bye pee pu cadeenge ki ta wà we. Bani kee cadeenge ki bi kiye waa cadeenye yi saya na. Lee wuu na p'a she Pilate jɛeri, sipyii piimu p'a kori kori ge, na wu pee yaha p'i she pee tɔɔɔɔ kegi kegi p'i xhu tɔvuyo na, kɔnhɔ p'i pu tirige laha tiye yi na.³² A sɔɔsɔii p'i gari, sipyii shuun wemu p'a pinne kori ni Yesu ni ge, a p'i she nɔ na nizhiime wu tɔɔɔɔ kegi kegi, na jɛri shuun wo wu yiri, na wee be tɔɔɔɔ kegi kegi.³³ Ba p'a nɔ Yesu na we, na wee ta wee ya xu xɔ, na bye pu ya wee wo tɔɔɔɔ yi kegi kegi we.³⁴ Ga, a sɔɔsɔii

^{††}19:24 Zaburuu 22:19

nigin wa di wu canmi taga Yesu firi wu kabanugo na. Taapile ni, a shishan ni lɔhɔ di foro tafirige ki ni. ³⁵ Sipyaa wemu w'a pe jomɔ pe paari mɛ ge, weefɔɔ yɛ pyaa k'a le ja nii na. Wu nii kaɓaga ki be di je can. Wuye pyaa ki be wa dɔ li na na wee nii kaɓaga ki je can. W'a kii keree kii paari, kɔnhɔ yee be di dɔ ki na. ³⁶ Ayiwa, kii keree kii beeri ya pye mu ge, yemu y'a ka Kile Kafila wu ni ge, a yee jɔ di fa na:

«Wu kaciige ka shishiin wa da ba gɛgi we.»^{¶¶}

³⁷ L'a ka sanha xuu wa be ni Kile Kafila wu ni na:

«Sipyaa wemu p'a firi ge, wee p'a da ba wii.»^{§§}

Yesu legana faɓa ni

(*Macoo 27:57-61; Marika 15:42-47; Luka 23:50-56*)

³⁸ Lee kadugo na a Arimate sheen Yusufu di she Pilate jɛeri na wu sɔɔ pee mu, p'i she Yesu nixhugo ki tirige laha tige ki na. A Pilate di sɔɔ pu mu. Yusufu be bi bye Yesu wo kalaapire la, ga Yawutuu pu wo nii fyaara ti bi wu pye wu na ɓmɔhɔni. A wu gari na she Yesu nixhugo ki tirige. ³⁹ Ayiwa, Nikodemu wemu wu bi she Yesu y'iri caɓa ka piige ge, a wee be di ba ni nudanga yaɓmuyɔ teheɛ shuun wa ni, na yi suri yiyɛ ni. Nigin wa mege je na Izopu|mire, nigin wusama mege di je na alowesi. Yi beeri bi yaa yi kiloo kelee taanri (30) xɔ. ⁴⁰ A pee shuun wu Yesu nixhugo ki lɔ, na nudanga yaɓmuyɔ yi le fatɔɓɔ ka ni, na kee migile wu na, na be ni Yawutuu pu wo xuu legana li ni. ⁴¹ Tiire tege ka bye wà kee bi lii Yesu takorogo ki na we. Faɓa ka nidugiyahaɓa di bye kee tege ki wo faaya yi ni, sipya bi sanha le ja kee ni we. ⁴² Ba ma na jo kee

caɓa ki bye Yawutuu pu wo cadeenge ki cadanga ge, a p'i fyaala she Yesu le kee faɓa ki ni, bani faɓa ki be bi lii we.

Yesu ya je na foro xu ni

(*Macoo 28:1-8; Marika 16:1-8; Luka 24:1-12*)

20 Ayiwa, Dimazhi wu nisɔɔgbɔhɔ ki na, na kpɛenge ta ki sanha wo we, a Magadala sheen Mariyama di gari faɓa ki na. Kageegbɔhɔ ke pu bi gologolo taga faɓa ki jɔ tɔ ge, a wu she kee ta k'a laha faɓa ki jɔ na. ² Kalaapire lemu kaa li bi dan Yesu ni ge, a wu baa kari Pyɛeri ni lee y'iri, na she pee pye: «P'a Kafɔɔ nixhugo ki lɔ yeege faɓa ki ni, wɛe di ya ce mii p'a wu yaha we!»

³ Ba Pyɛeri ni lee kalaapire l'a pee jomɔ pu logo we, a p'i foro, na gari faɓa ki na.

⁴ Pu shuun wu beeri wu bi fe na gaaji faɓa ki na. Ga, a lee kalaapire li tɔɔ di weri Pyɛeri na, a lee di baa toro Pyɛeri taan, na she nɔ wu jaha na faɓa ki na.

⁵ Ba wee ya nɔ faɓa ki na we, na jaari wii ki funɓɔ ni; faviire te pu bi taga Yesu migile ge, a wu tee faviire ti ja wà jije ki na. Ga wu kunni di ya jé faɓa ki ni we.

⁶ A jeri di bye, a Simɔ Pyɛeri di nɔ. Ba wee ya nɔ we, na jé faɓa ki ni, na faviire ti ja wà jije ki na.

⁷ Faɓa kemu ki bi taga Yesu jujɔ ki migile ge, a wu kee ta p'a kee kurulo, na ki yaha ki yɛ xuu ni. Kee bi ta pinne ni te ti faviire ti ni we. ⁸ Wee tuun wu ni, kalaapire lemu l'a fɛnhɛ nɔ faɓa ki na jaha na ge, a lee be di na jé faɓa ki ni. A wee be di li ja mu, na dɔ li na na Yesu ya je.

⁹ Jomɔ pemu pu bi ka Kile Kafila wu ni ge, na li waha l'i waha, Yesu ya yaa na je na foro xu ni ge, kalaapiire ti bi sanha pee ce ta we.

¹⁰ Wee tuun wu ni a kalaapiire t'i guri na ma deeye ni.

¶¶19:36 Zaburuu 34:21, Ekizode 12:46, Nɔburuu 9:12

§§19:37 Zakari 12:10

Yesu ya wuyɛ she Magadala sheen Mariyama na

(Macoo 28:9-10; Marika 16:9-11)

¹¹ Ayiwa, lee di Mariyama ta w'a she yere faɲa ki ɲɔ na, na ganha na mɛɛ suu. A wu mesuwo wu ba leele, na jaari wii faɲa ki funɲɔ ni. ¹² Na melekeɛ shuun wa ɲa wà, faviire di ɲɛ pu na. Xuu wemu ni pu bi Yesu sinniɲɛ ge, wee xuu wu ni pu bi tiin. Nigin wa wu bye ɲuɲɔ ke xuu we ni, wusama di ɲɛ tɔɔɔɔ ye xuu we ni. ¹³ A pee melekeɛ p'i Mariyama pye: «Cee we, naha na mu di wa mɛɛ suu we?» A wu jo: «Nɛ Kafɔɔ wu nixhugo p'a lɔ, nɛ di ya cɛ mii p'a wu yaha we.» ¹⁴ Ba w'a pee jomɔ pu yu we, na ba ɲmahana ɲeri, na Yesu niyerege ɲa wà; ga wu bi ta li cɛ na jo Yesu wu ɲɛ wii we. ¹⁵ A Yesu di wu yege na: «Cee we, naha na mu di wa mɛɛ suu we? Jɔɔɔ mu di wa zhaa we?» Ayiwa, a Mariyama di ganha na giin na tiire tege ki kafɔɔ wu wi, na wu pye: «Yesu n'a zhaa, ma bi ta m'a wu lɔ, wu sanha she na na di she wu lɔ da gaɲi.» ¹⁶ A Yesu di wu pye: «Mariyama!» A Mariyama di ɲmahana ɲeri wu y'iri na wu pye Yawutu tuu jomɔ pu ni na: «Rabuni!» (Lee kɔri ɲɛ «Karamɔɔ.») ¹⁷ A Yesu di wu pye: «Ma ganha bu da gbɔn na na we, bani ne sanha dugi fɔlɔ na kari na To wu y'iri we. She yi jo na cebooloo pu mu na ne w'a duri na gaɲi na To wu y'iri, yee be wo To we; wee wemu wu ɲɛ ne Kile, na ɲɛ yee be wo Kile ge.» ¹⁸ A Magadala sheen Mariyama di she kalaapiire ti pye na wee ya Kafɔɔ ɲa. Yesu ya yemu jo wu mu ge, a wu yee jo pu mu.

Yesu ya wuyɛ she wu kalaapiire ti na

(Macoo 28:16-20; Marika 16:14-18; Luka 24:36-49)

¹⁹ Wee Dimazhi wuyɛ pyaa yakoɲɔ, kalaapiire ti bye puga ka ni. Pu bi kee gburaya yi shɔhɔ wá puyɛ na Yawutu tuu ɲuɲɔfɛɛ pu ɲii fyaara wuu na. A kalaapi-

ire t'i ba binne Yesu fo ɲa w'a yere pu niɲɛ ni. A wu pu pye: «Kile wu ɲaɲiɲɛ kan yi mu.» ²⁰ Ba w'a yee jo we, na wu keye ni wu kabanugo ki she pu na. Ba kalaapiire t'a Kafɔɔ wu ɲa we, a pu funyɔ di sii taan xuuni. ²¹ A Yesu di pu pye sanha na: «Kile wu ɲaɲiɲɛ kan yi mu. Na To Kile w'a na tun tungana lemu na ge, lee tungana le ninunɔ na ne be w'a da yi tun.» ²² Ba w'a yee jo we, na ɲɔ kafɛɛge fɔ wá pu na, na pu pye: «Yi Fefeere Munaa li shɔ.» ²³ Yi bu sipya beeri wo jurumu yafa wu mu, weefɔɔ wo jurumu wu na yafa wu mu. Ga yee bye yee di ya sipya wemu wo jurumu wu yafa wu mu we, weefɔɔ wo jurumu wu da yafa wu mu we.»

Yesu ya wuyɛ she Tomasi na

²⁴ Yesu ya wuyɛ she wu kalaapiire ti na caɲa kemu ge, kalaapiire lemu mege ki ɲɛ na Tomasi, p'i wu pyi sanha na «Ŋmami» ge, wee bye ni pusamaa ni kee caɲa we. ²⁵ A Kalaapiire tisara di ba wee pye: «Wèe ya Kafɔɔ ɲa!» A Tomasi di pu pye: «Nɛ kundi bye ne tɔɔɔɔ ti fe pu ɲa wu keye yi na, na na kabee taha tee tɔɔɔɔ te wɔ fe pu na, na na keɲɛ be taha ɲmaga ki wo fe pu be na wu kabanugo ki na we, ne da ga dà yi na bada we.» ²⁶ Ayiwa, a cewuu nigin di doro, a kalaapiire t'i ba she tiye pinne sanha puga ki ni. Tomasi be di bi bye ni pu ni kee caɲa. A p'i gburaya yi shɔhɔ. A p'i ba binne Yesu fo ɲa puyɛ niɲɛ ni. A wu pu pye: «Kile wu ɲaɲiɲɛ kan yi mu.» ²⁷ Lee kadugo na a wu Tomasi pye: «Tomasi, fulo naha, m'a ma keɲɛ ki taha na keye yi na ma wii; ma bu xhɔ m'a ki taha na kabanugo ki be na wii. N'a daa baara ti yaha, m'a da daa na na.» ²⁸ A Tomasi di wu pye: «Ebe! Mu wu ɲɛ ne Kafɔɔ ni ne Kile!» ²⁹ A Yesu di wu pye: «Mu ya ne ɲa ge, lee be l'a mu pye mu ya dà ne na we! Piimu pu ɲɛ pu ya ne ɲa we, na dà ne na ge, pee ɲɛ duba nagoo.»

Yohana Kitabu wu kakana juṅṅ

³⁰ Yesu ya kakanhaṅṅaa niṅheṅṅee kii be pye wu kalaapiire ti nii na, kee ya ta ka naha we Kitabu we ni we. ³¹ Ga ki-imu k'a ka ge, kee wo kakana juṅṅ ki wa kōnhō y'i li ce, y'i dà be li na na Yesu wu wa Shōwō we, na wee wu ɲe Kile Ja we. Y'i nōhō nii sicuumō ta wee n'a daa we funṅṅ ni wu meḡe ki fanha ni.

Yesu ya wuyɛ she wu kalaapiire gbarashuun na

21 Ayiwa, kii keree kii kadugo na, Yesu ya wuyɛ she sanha wu kalaapiire ti na Tiberɛyade Gba wu ɲō na. Le shegana le na w'a wuyɛ she. ² Simō Pyɛeri, ni Tomasi wemu p'a byi sanha na «Ŋmami» ge, ni Natapeli wemu w'a yiri Kana kulo li ni, Galile fiige ki ni ge, ni Zebede jalaa shuun, ni kalaapiire shuun wa be, lee bi pee ta pee beeri na ɲe shi-izhan. ³ A Simō Pyɛeri di pu pye: «N'a da zhe fyaa sha.» A kalaapiire tisara be di jo: «Wèe be pu wa da zhe ni ma ni.» A p'i foro kari, na she jé kōrōḡ ka ni, na pu jōlō pu ɲō kōn na waa. Ga pu ya fyara be ta kee caṅa ki wo piige ki ni we. ⁴ Nimugupō wu na, a kalaapiire t'i Yesu niyerege ɲa gba wu ɲō na; ga pu bi ta wu ce na jo Yesu wu ɲe wii we. ⁵ A Yesu di pu pye: «Na napiineɛ, ta yee ya fyaa pii ta?» A p'i wu ɲō shō na: «Wèe ya ta yaaga be ta we.» ⁶ A Yesu di pu pye: «Yi jō wu wá kōrōḡ ki kanige ce wu ni, yi na fyaa ta. Ba p'a jō wu wá wà we, fyaa pu ɲehɛɲe keɲe ni, pu ya já jō wu kile yeege lōhō ki ni we.» ⁷ Kalaapiire lemu kaa li bi dan Yesu ni ge, a lee di Pyɛeri pye: «Pyɛeri, go Kafō w'a wii!» Ba Pyɛeri ya logo na Kafō w'a wii we, na wu fadenɛ lō le, bani wu fadenɛ baa wo wu bye. Na do lōhō ki ni, na ganha na gaanɲi Yesu feni. ⁸ A kalaapiire tisara di ganha na ma ni kōrōḡ ki ni, na jō wu be kilee na ma ni fyaa pu ni. Bani pu bi lii kogoṅṅ ki na

we. Pu ni kogoṅṅ ki bye meterɛlee xhuu nigin (100) shi.

⁹ Ba p'a nō kogoṅṅ ki na we, na naganhaa ɲa wà, fyaa d'a taha ki juṅṅ ni, na buuri be ɲa wà. ¹⁰ A Yesu di pu pye: «Fyaa piimu y'a co ge, yi pa ni pii ni naha.» ¹¹ A Simō Pyɛeri di jé kōrōḡ ki ni, na jō wu kile yeege, na foro ni wu ni kpeenge ki na, wu beeri ya sii ɲi fya naga na fo yi xhuu nigin ni kelee kaguro ni taanri (153). Ga fyaa pu ni pu ɲehɛɲe ni, jō wu ya kōn we. ¹² A Yesu di pu pye: «Yi pa y'i ba li!» Sipyaa ya ta kalaapiire ti ni wemu ya sō na wu yege na jo: «Mu di ɲe jōḡ we?» Bani pu beeri bi li ce na Kafō wu ɲe wii. ¹³ A Yesu di fulo na buuri wu lō kan pu mu, na fyaa pu be lō kan pu mu. ¹⁴ Na co fo Yesu ɲeduun wu na, wu tōɲii taanri wuu l'a pye lere na wuyɛ sheɛ wu kalaapiire ti na.

Yesu ya Pyɛeri yegee

¹⁵ Ba p'a li xō we, a Yesu di Simō Pyɛeri pye: «Yohana ja Simō, ta ne kaa ya dan mu ni xuuni na toro pii samaa tãan?» A Pyɛeri di jo: «Uun ge, Kafō! Muye pyaa ki be ya li ce na mu kaa ya dan ne ni.» A Yesu di wu pye: «Ta na dubyapiye yi ɲō shaa.» ¹⁶ A Yesu di wu pye sanha tōɲii shuun wuu li ni na: «Yohana ja Simō, ta ne kaa ya dan mu ni xuuni?» A Pyɛeri di jo: «Uun ge, Kafō! Muye pyaa ki be ya li ce na mu kaa ya dan ne ni.» A Yesu di wu pye: «Ta na dubyaa pu naha.» ¹⁷ A Yesu di wu yege taanri wuu li ni na: «Yohana ja Simō, ta ne kaa ya dan mu ni?» A Pyɛeri ɲaha di danha, bani Yesu ya wu yege fo tōɲii taanri na: «Ta ne kaa ya dan mu ni?» Lee na a wu Yesu pye: «Kafō, mu ya keree beeri ce. Muye pyaa k'a li ce na mu kaa ya dan ne ni.» A Yesu di wu pye: «Ta na dubyaa pu ɲō shaa!» ¹⁸ A Yesu di Simō pye sanha na: «Can can na, n'a da yi jo ma mu, ma leveere ti tuun wu ni, mu bi ma ma kirige taga maye pō. Xuu wemu w'a ma taan ge, m'a ganha na

se wà. Ga mu ba ba le, ma na ba ma keye yirige, sipya watii na kirige ki pɔ ma na. P'a ganha na se ni ma ni xuu wa ni ma funɔɔ ɲɛ ma she wemu ni wɛ.»¹⁹ Pyɛeri bi da ba xhu xugana leke na lee di baraga taha Kile mege na ge, lee xugana le Yesu ya she ni le kafila talenɛ le ni. Lee kadugo na a wu Pyɛeri pye: «Ta ma na feni!»

Kalaapire lemu kaa li bi dan Yesu ni ge

²⁰ Ba Pyɛeri ya kara wii wɛ, kalaapire lemu kaa li bi dan Yesu ni ge, a wu lee ɲa li na ma pu kadugo yiri. Lee kalaapire le li bi she diin Yesu tãan na pu yaha pu na li caɲa ka piige, na wu yege na: «Wù Kafɔɔ, sipya weke wu wa da ba mu nɔhɔ yaha wɛ?»²¹ Ayiwa, ba Pyɛeri ya lee kalaapire li ɲa wɛ, na jo: «Wù Kafɔɔ, we do, leke di da ba we ta wɛ?»²² A Yesu di wu pye: «Li ɲɛhe daan nɛ mu nago

kanna wu gori yaha ɲiifeere na fo di zhe nɛ caguribaɲa pye k'a nɔ, mu ɲaha wa yee ni wɛ? Mu kunni w'a ma nɛ feni ye sa!»²³ A kalaapiire t'i pee jomɔ pe caaga na xuu wu beeri círi na lee kalaapire le da ga xhu wɛ. Na ta Yesu di ya ta Pyɛeri pye na jo wu da xhuu wɛ, ga Yesu ya jo na: «Li ɲɛhe daan nɛ mu nago kanna wu gori yaha ɲiifeere na fo di zhe nɛ caguribaɲa pye k'a nɔ, mu ɲaha wa yee ni wɛ?»

Jomɔ pu taxɔɔ

²⁴ Lee kalaapire le ninunɔ li wa pe jomɔ pe ɲaha yu. Wee shiin wu d'a pe jomɔ pe ka be. Wèe be ya li cɛ na can wu ɲɛ wu jomɔ pe.

²⁵ Ayiwa, Yesu ya keree ɲiɲɛɲɛɲɛ ki-itiigee be pye. Pu da bi jo p'i kee beeri nigin nigin ka, nɛ giin jo pee Kitabuu pu beeri bi da já jé koɲɔ puga ni wɛ.

Kapyegee

Yesu Tudunmɔɔ pu wo Kapyegee

Jɔɔ w'a we Kitabu we ka wɛ?

Luka w'a we Kitabu we ka. Luka bye Yawutu wɛ, ga Yesu wo n'a daa fɔɔ ni-jeme wu jɛ wii. Luka yɛ pyaa ya kii keree kii ja, na jɛ be ki pyeɛɛ ni, lee na w'a yu tɔɔɔɔ ni jɛheɛɛɛ ni «wɛɛ». Luka ya kushɛɛɛ kii pye kulogoo kii ni, ni Tudunmɔɔ Pɔli ni, Jozaama pu yere li wuu na, na wu tɛri wu labye wu na. W'a yiri ni Pɔli ni Torowasi ni na kari Filipe ni (Kapyegee 16:10-12). Lee kadugo tɔan na ba binne yiri ni wu ni Filipe ni na kari Zheruzalemu ni, ni Orome be ni (Kapyegee 20-28).

Naha na ke mɛge ke di jɛ na «Kapyegee» wɛ?

We sɛme we mɛge ya yiri na «Kapyegee, kelee Yesu tudunmɔɔ pu wo kapyegee, kelee Fefɛɛɛ Munaa li wo kapyegee». Bani wu beeri w'a ji kapyegee na Fefɛɛɛ Munaa ya tudunmɔɔ pu jaha co p'a kiimu pye, kɔnhɔ p'i Egilizi wu nɔhɔ tɛɛɛ kɔɔ ke na ge. Na fara lee beeri na, Fefɛɛɛ Munaa kaa ya yu Kapyegee Kitabu wu ni p'a ye tɔɔɔɔ kelee kaguro (50) na, na jaha tii Fefɛɛɛ Munaa li batizeli wu yɛ na, ni na ji Fefɛɛɛ Munaa li na, ni na jaari na be ni li jidaan ni.

Fefɛɛɛ Munaa li wo sɛfɛɛɛ ti gbɔɔɔ ni tudunmɔɔ p'a bi se jaha na, na kakanhaɔɔa pyi. Yesu na xu na jɛ, keree kiimu beeri k'a pye lee kadugo na Egilizi wu ni ge, kee keree ki jaha we Kitabu we ya yu.

We Kitabu we kakana jɔɔɔ

We sɛme we ya Egilizi wu jɔɔ kɔngana yu wɛɛ mu Zheruzalemu ni, ni Zhude ni, ni Samari ni, ni w'a pii piigana lemu na ge. Lemu Kirisa wo n'a daa fɛɛ p'a yaa na byi tuun beeri ni, ni xuu beeri ni, ni jaa fara jiga na ge, na lee she pu na. Lee li wa mɛ na p'a Yesu wo Jozaama pe yu sipyii pu beeri mu, namaa fara cɛɛ na, nɔhɔpiire fara sipyileye na, naafuu fɛɛ fara la baa fɛɛ na, fo na she nɔ kɔɔ ki tɛhene li beeri na.

Kitabu wu kafila jɔɔɔɔ

Kapyegee 1:1-11 Yesu ya dugi na kari fɔɔɔ wu ni, na labye wu kaa le wu tudunmɔɔ pu keɛɛ ni.

Kapyegee 1:12—8:3 Zheruzalemu egilizi we.

Kapyegee 8:4—11:18 Zhude egilizi ni Samari wo we.

Kapyegee 11:19—13:3 Egilizi w'a pii fo na she nɔ Ancɔsi kulo li ni shi wusama tɛ ni.

Pɔli ya jara lemu pye na Kile Jozaama pu yu ge.

Kapyegee 13:4—15:35 Jara li nizhiine, w'a nɔ lemu ni Zheruzalemu ni ge.

Kapyegee 15:36—18:22 Jara li shuun wuu.

Kapyegee 18:23—21:16 Jara li taanri wuu.

Kapyegee 21:17—28:31 P'a Pɔli co le kaso ni Zheruzalemu ni, lee kadugo na na ba wu torogo jɛri Sezare ni, ni Orome be ni.

Kile ya Fefɛɛɛ Munaa jɔɔmɛɛ lɔ

1 Na ceborona Teyofili, Yesu ya keree kiimu beeri pye, na kalaa wemu beeri kan sipyii pu mu ge; ne kee beeri jaha jo na Kitabu nizhiime wu ni, na lɔ ki jɔɔ kɔnduun wu na, ²fo na she nɔ caɔa kemu na w'a dugi fɔɔɔ wu ni ge. W'a bi kalaapiire ta shɔɔnri na pye wu tudunmɔɔ. Na wu ta wu sanha

dugi fugba wu ni we, pee tudunmɔɔ p'a yaa p'a keree kiimu bæeri pyi ge, a wu kee bæeri naha jo pu mu Fefɛɛre Munaa fanha ni. ³Na co Yesu kanhama keree ki na fo wu xuduun we, ba kee keree k'a toro we, a Yesu di ganha na wuye shee wu kalaapiire ti na, na keree pyi kiimu ya li shee can na na wu wa nii na ge. Wu bi wuye shee pu na, na pu kalaa Kile wo saanra|Kile saanra ti keree ni fo na she nɔ cabyaa kelee shisheere (40) na. ⁴A caɗa ka di ba nɔ, na wu yaha ni pu ni shiizhan, a wu yi jo waha pu mu na: «Yi ganha da voro Zheruzalemu ni we. Na To w'a lemu wo ɲɔmɛɛ lɔ yi mu ge, yi lee sige. Neyɛ pyaa ya tee yi jo toro yee mu jo, ⁵lɔhɔ ni Yohana bi sipyii pu batizeni, ga Kile na ba Fefɛɛre Munaa tirige yi na cabyaa dama dama tatorogo ni, yi na batize lee Munaa le ni.»

Yesu ya dugi kari fugba wu ni

⁶Ayiwa, na Yesu ni wu kalaapiire ti nibinnege yaha, a p'i wu yege na: «Wù Kafɔɔ, ta nime ma da Izirayeli wo saanra ti teɲevonɔ li teɲɛ?» ⁷A Yesu di pu ɲɔ shɔ na: «Ne To Kile w'a kii teɲgeɛ kii gbegele wuye pyaa wo sefɛɛre ti funɲɔ ni. Li wa yee wo nibyii nago yi kee sha cɛ we. ⁸Ga, sefɛɛre ta t'a da ba dugi yee na, Fefɛɛre Munaa wo sefɛɛre. Wee tuun wu ni yee na bye ne wo seɛɛɛ, na ne keree yu Zheruzalemu ni, ni Zhude fiige ki ni, ni Samari fiige ki be ni, fo na she nɔ koɲɔ ke kabaya ye bæeri na.» ⁹Ba Yesu ya pee jomɔ pu jo xɔ we, na dugi kari fugba wu ni pu nii na. A nahaɲa ka di ba wu tɔ, a p'i bye pu ya wu naa nige we. ¹⁰Na pu yaha pu na wu wii takaraga ni fugba wu ni, taapile ni a namaa shuun faviire wuu p'a di ba yere pu tãan. ¹¹A pee di pu pye: «Galile sheen, naha na yee d'a yere yaha naha na wii fugba wu ni we? Yesu ya yiri yee tãan na kari fugba wu ni. Ba y'a wu

na w'a kari karigana lemu na fugba wu ni we, mu w'a da ba she guri ba sanha.»

Macasi ya pye Zhudasi tege

¹²Wee tuun wu ni a kalaapiire t'i laha faaboboɲɔ ki na na ma Zheruzalemu ni. Faaboboɲɔ ke ki wa na Oliviyɛ faaboboɲɔ ge, kere ni Zheruzalemu te wu ɲɛ kilo nigin shishiin. ¹³Ba p'a nɔ Zheruzalemu ni we, na she jé puga ka ni zangaso wa ni. Kee puga ki ni p'a tee na puye pinneɛ. Pee bye: Pyɛɛri, ni Yohana, ni Yakuba, ni Andre, ni Filipe, ni Tomasi, ni Batelemi, ni Macoo, ni Alife ja Yakuba, ni Simɔ we wu ɲɛ Zelɔtilee kuruɲɔ ki ni ge, ni Yakuba ja Zhude. ¹⁴Pii bæeri bi puye pinne ni zɔ nigin ni, na Kile ɲɛɛri. Cɛɛ pii be bye ni pu ni, ni Yesu nu Mariyama, ni Yesu ceboronamaa.

¹⁵A caɗa ka di ba nɔ, a n'a daa fee p'i ba binne. Pu bi xhuu nigin ni kelee shuun (120) xɔ kee caɗa. A Pyɛɛri di yiri yere pu niɲɛ ni na jo: ¹⁶«Na cebooloo, yemu y'a ka Kile Kafila wu ni ge, fo yee ɲɔ bu fa. Bani Dawuda ya fenhe Zhudasi kaa jo Fefɛɛre Munaa fanha ni. Wee Zhudasi we w'a toro Yesu covɛɛ pu nahagbaa na, na Yesu le pu keɲɛ ni. ¹⁷Wee Zhudasi w'i bi bye ni wèe ni, na wu taa tuduro pyi ba wèe ɲɛ we. ¹⁸Wari we w'a ta wu wo kakuunɔ li footɔsaraa ge, a wu she wee taga tege ka shɔ. Lee kadugo na a wu ba she wuye gbo kee tege ki ni. A wu ba wuye yaha, na ba ɲuɲɔ ke sin piɲɛ na na jenri. A wu laara ti bæeri di jaaga. ¹⁹Zheruzalemu sheen bæeri ya lee cɛ. Lee wuu na p'a kee tege ki mege le pu wo jomɔ pu ni na «Akelidama», lee kɔri ɲɛ na «Shishan tege.» ²⁰Na ta li d'a ka Zaburuu Kitabu wu ni na: «Wu puga ki ɲeri kataha, sipya be ganha bye ki ni we.»* A Zaburuu Kitabu wu nɔhɔ jo sanha na:

*1:20 Zaburuu 69:26

«Watii wu wu labye wu lo wu tege.»[†]

²¹Lee wuu na Kafɔo Yesu ya tuun wemu beeri pye na jaari ni weè ni ge, sipyii piimu pu bi bye ni weè ni wee tuun wu beeri ni ge; ²²Yohana ya wu batize caɲa kemu ge, na co kee caɲa ki na, na pa no fo caɲa kemu w'a dugi fugba wu ni ge. Wee sipya wa w'a yaa na pinne ni weè ni, wu be di bye seeri, na Yesu ya je na foro xu ni.»

²³Wee tuun wu ni a p'i sipyii shuun wa she: Yusufu ni Macasi. Yusufu mege ka be ki bye na Barisabasi, pii be di wu pyi na Zhutusi. ²⁴Lee kadugo na a n'a daa fee pu beeri di binne na Kile jeeri na: «Wu Kafɔo, mu wemu w'a sipyii beeri zoloo ce ge, pii sipyii shuun we ni wemu jaha m'a bulo ge, wee she wu na, ²⁵kɔnhɔ wu be di bye tudunmɔ wa. Labye we Zhudasi ya yaha ge, wu wee lo Zhudasi tege. Zhudasi ya we labye we yaha na she wuye pyaa jidaan tashenge ni.» ²⁶Ba p'a jerege ki pye xo we, na kagaangaa shan, wemu jaha Kafɔo ya bulo ge, kɔnhɔ p'i wee ce. A Macasi wo kagaan l'i lo, a wee di fara tudunmɔ ke ni nigin wu na.

Fefere Munaa l'a tigi n'a daa fee pu na

2 Pantekoti|Kalene wu caɲa, Yesu wo n'a daa fee pu beeri bi she binne puga ka ni. ²Taapile ni a tunmɔ nigbo pa di ba yiri fugba we ni. Pee je ba kafeg-bɔhɔ tunmɔ je we. Puga kemu ni p'a tiin ge, a tunmɔ p'i ba kee puga ki ni. ³A p'i jilee kii na ba na wogoo je we. A kee di waagi waagi, na ba daha daha pu beeri nigin nigin wu juɲɔ ni. ⁴A pu beeri di ni Fefere Munaa na, na ganha na shi watii jomɔ yu. Fefere Munaa li bu shi wemu wo jomɔ kan wemu mu, wee na ganha na pee yu.

⁵Wee tuun wu bi Kile nii fyaara sipyii pii ta wà Zheruzalemu ni, piimu ya je Yawutuu pu wo koo li ni ge, pee bi yiri

konɔ ke fiiye ye beeri ni. ⁶Ba pee ya pee tunmɔ pu logo we, na baa kari, na she binne wà. Ba p'a no wà we, a l'i bye pu beeri mu kakanhana, bani pu beeri nigin nigin wu bi pu shi jomɔ nuri n'a daa fee pu ju na pu na yu. ⁷A lee di pu beeri fo xuuni, a p'i li ta kakanhana na ganha na yu na: «Sipyii pii p'a yu me ge, ta pu beeri je Galile sheen we?» ⁸Li d'a pye dii weè beeri nigin nigin wu wu wo shi jomɔ pu nuri pu ju na we? ⁹Weè pii pu wa naha ge, pii ya yiri Pariti fiige ki ni, ni Medi fiige ki ni, ni Elamu fiige ki ni, ni Mezopotami fiige ki ni, ni Zhude fiige ki ni, ni Kapadɔsi fiige ki ni, ni Pɔn fiige ki ni, ni Azi fiige ki ni, ¹⁰ni Firizi fiige ki ni, ni Panfili fiige ki ni, ni Misira fiige ki ni. Libi fiige ki kulogoo kii ki wa Sirine kulo li kabanugo ge, a pii di yiri wà, a pii di yiri Orome kulo li ni. ¹¹A pii di yiri Kireti fiige ki ni, a pii di yiri Arabuu fiige ki ni. Weè beeri ni, pii ya sii pye Yawutuu ye pyaa, pii d'a je Yawutuu pu wo koo li ni. Weè beeri nigin nigin wu je na Kile wo kagbɔhɔ ki nuri pu ju na wu wo shi jomɔ pu ni.» ¹²A l'i bye kakanhana pii sipyii pii mu, fo pu ya ce yeke pu da da yu we. A p'i ganha na puye yegee na: «Naha wuu li je le we?» ¹³Ga, a pii di ganha na n'a daa fee pu la wo pii sipyii pii ni na yu na: «Duvan p'a gba tin.»

Pyeeeri ya sipyii pu yeri ni Kile jomɔ ni

¹⁴Wee tuun wu ni a Pyeeeri di yiri yere ni tudunmɔ ke ni nigin wu samaa ni, na wu mujuu juɲɔ yirige, na sipyii pu pye: «Yee piimu pu wa Yawutuu ni yee piimu samaa beeri pu wa Zheruzalemu ni ge, yi niwegee shan. Ye n'a da jo yi mu ge, y'i yi logo, y'i yi jaha ce. ¹⁵Pii sipyii pii ya ta gba we, ma na jo ba yee wa yi funyo kɔɔn kɔngana lemu na we. Bani ke jisɔɔgo ke tuunɔ nii gbarasheere wu na, jiga sanha mugi wa wu toro gba

[†]1:20 Zaburuu 109:8

ma tin we. ¹⁶ Ga Kile tudunmɔɔ Zhouweli bi keree kiimu jo fo taatuunnɔ ni ge, kee ki wa byi me nime. W'a bi jo na:

¹⁷ «Kile ya jo na: Koŋɔ ki taaxɔɔ li ba nɔ, n'a da na Munaa li tirige sipyii pu beeri na na nehe.

Wee tuun wu ni yi jalaa ni yi pushaa na ba keree nibanɔa nuri Kile mu na yu. Yi levee pu na ba kashegee jaa; yi nɔhɔlee pu na ganha na ne wo keree ki jaa nmunuyɔ ni.

¹⁸ Oo de, yee caya yi na kunni, ne na ba na Munaa li tirige na kapyebyii pu na

na nehe: namaa fara cee na, p'a ganha na keree nibanɔa yu ne mege na.

¹⁹ Ne na ba kakanhanɔa kii pye fugba we ni, na naha sheshere ta pye jinge ke na: shishan, ni na, ni kakunnuɔɔ wurege wogo.

²⁰ Nibiige na ba je caɔa ki ni, yenge ki na ba jaaɔa ba shishan ne we. Lee kadugo na Kafɔɔ wo caɔa ki na na nɔ.

Kee caɔa ki na ba bye cagbɔhɔ, kemu nɔɔɔɔ ya pele ge.

²¹ Wee tuun wu ni sipya beeri wu da ba Kafɔɔ mege yiri ge, weefɔɔ na ba shɔɔ.[‡]

²² A Pyeeri di she naha na sanha na jo: «Izirayeli sheen yi niwegee shan, y'i na jomɔ pu logo. Nazareti sheen Yesu bye sipya wemu ge, Kile ya wu she yi na. W'a kagbɔhɔɔ pye yi niɔe ni, na kakanhanɔa pye, na naha sheshere pye Kile fanha ni; yiye pyaa ki be wa lee ce. ²³ P'a we na we le yee keɔe ni, a yee di wu kan Kile-cebaalaa mu p'a kori tige na na gbo. Kile bi lee ce yaha, ni lee wu bi sii gbegele wu kaa na. ²⁴ Ga Kile ya wu ne, na wu yeege xu ni. Kee fanha ki bi bye be xu mu

wu ja Yesu mara we. ²⁵ Bani ye saannaa Dawuda ya jo wu shizhaa na ge, yee yi wa me na:

«Ne bi Kafɔɔ jaa tuun beeri ni na jahagbaa na,

bani wu bi ma bye tuun beeri ni ne kanige ce,

konho yafiin ganha da na nehe we.

²⁶ Lee wuu na ne zo we ya jii fundanga na,

a ne jomɔ beeri di bye fundanga jomɔ.

Ali faɔa be ni,

ne da li na jo na ceepuuro ti na ba nɔmɔ japiɔe na.

²⁷ Bani mu wa da ga gbara ne munaa li kori Adesi ni we.

Ma di wa da gbara

ma Fefeere Sipya wu ceepuuro ti fonho faɔa ni we.

²⁸ M'a jii sicuumɔ nivomɔ pu korogoo ki she na na.

Na mu yaha ni ne ni,

mu na da ne zo wu jini fundanga na.»[¶]

²⁹ A Pyeeri di she naha na sanha na jo: «Na ceboronamaa, yi yere di wu tole Dawuda keree fiingɔe jo yi mu. Wee tole Dawuda ya xu, a p'i wu le. Ali niɔa we be ni wu faɔa ki wa naha wu mu, wu kulo li ni. ³⁰ Ga Kile tudunmɔ wu bye Dawuda. Ni wu bi li ce be sanha na Kile w'a jomɔe lo wee mu, na kaaga be kaa na taha li na na wee Kile na ba Dawuda wo Ja wa teɔe caɔa ka wu kadugo yiri, wu saanra koro li ni. ³¹ Wee tuun wu ni, Shɔɔɔ wu bi yaa wu pa ne foro xu ni jeganana lemu na ge, Kile ya fenhe lee she Dawuda na. Lee wuu na w'a jo na:

«Wu da ba gori xu nibiige ni we,

wu ceepuuro t'a da ba fonho faɔa ni we.»[§]

³² Shɔɔɔ wemu kaa pu wa byi ge, Yesu wu wa wii. Wee Kile ya ne na yeege xu ni, wee beeri wa lee wo javee. ³³ Ba

[‡]2:21 Zhouweli 2:28-32 kelee 3:1-5

[¶]2:28 Zabururu 16:8-11

[§]2:31 Zabururu 16:10

w'a dugi kari fugba wu ni we, na she diin saanra tateenge ki ni Kile kanige ce. Wu bi Fefeere Munaa lemu wo jomɛɛ lo wɛɛ mu ge, a Kile di lee kan wu mu. A wu be di lee tirige wɛɛ na, ma na jo ba yi wa li jaa pagana lemu na, na li nuri lo-gogana lemu na wɛ. ³⁴Dawuda yɛ pyaa ya ta dugi kari fugba wu ni wɛ. Ga w'a li she na:

«Kafɔ Kile ya yi jo nɛ Kafɔ mu na: Tiin saanra tateenge ki ni na kanige ce, ³⁵fo di ba ma pɛɛn pye ma nidahaa tata-haja.»**

³⁶«Izirayeli sheen beeri ya yaa na li ce na fiinje na jo Yesu wemu yee ya kori tige na ge, Kile ya wu pye Kafɔ, na wu pye Shɔwɔ.»

Sipyii kabɔfoŋɔ taanri ya fara n'a daa fɛɛ pu na

³⁷Ba p'a pee jomɔ pu logo wɛ, a pu zɔɔɔ di pu kaala xuuni. A p'i Pyɛeri ni tudunmɔɔ pusamaa yege na: «Wù ce-booloo, kaa leke wɛɛ d'a yaa na pye nime wɛ?» ³⁸A Pyɛeri di pu jɔ shɔ na: «Yee ya yaa yee pu daburaje jo yi jurumu wu na. Yee beeri nigin nigin wa yaa na batize Yesu Kirisa mege na, kɔnhɔ yi wo jurumu wu yafa yi mu. Lee bu bye Kile na Fefeere Munaa li tirige yi na. ³⁹Bani le Fefeere Munaa jomɛɛ le, yee mu w'a li lo. Yi na-goo pii p'a ma yi kadugo ge, na li lo pee be mu, na li lo taliige sheen be mu. Kafɔ Kile na ba sipyii piimu be beeri yiri ge, w'a li lo pee beeri mu.» ⁴⁰A Pyɛeri di pee sipyii pu yeri na fiinje, na yi jo waha pu mu na: «Nijaa wo sipyii pii pu jɛ sipyitiibaaya ge, yi kuri pee feni, kɔnhɔ y'i juwuuro ta.» ⁴¹Piimu beeri p'a dɔ Pyɛeri wo kafilajo wu na ge, a pee beeri di batize loho ni. Kee caŋa kiye pyaa a sipyii kabɔfoŋɔ taanri (3.000) shishiin di da na fara n'a daa fɛɛ pu na.

N'a daa fɛɛ pu wo kariɛɛge ke

⁴²Na co kee caŋa ki na, a pii sipyii pii di ganha na puyɛ pinneɛ, na gori yaha tudunmɔɔ pu wo kalaa wu na. A p'i bye wà n'a daa fɛɛ pu wo kariɛɛge ki ni. Pu bi buuri wu kegeɛ kegeɛ puyɛ tɛ ni na xhaa, na puyɛ funyɔ tun Kafɔ wo jomɔ pu na. Na jerege pinneɛ na byi shiizhan. ⁴³Kile jii fyaara bye sipyii pu beeri ni, bani tudunmɔɔ pu bi jaha shesheere ni kakanhaŋaa nipeheɛɛ pyi. ⁴⁴N'a daa fɛɛ pu beeri pu bi pinne jomɛɛ na, le li jɛ pu mu ge, na lee beeri pinneɛ na daga na pu keree yari. ⁴⁵Pu bi pu kereye ni pu keŋe yaŋmuyɔ pɛɛɛ, na wee wari we pinneɛ, na wee taani taani puyɛ na, na be ni pu beeri nigin nigin wu cɔnrɔmɔ keree juŋɔ kana ni. ⁴⁶Pu bi puyɛ pinneɛ caŋa caŋa Kile-pɛɛɛ pugboho ki ni ni fungɔngɔ nigin ni, na Kile pele. Pu beeri bi puyɛ pinneɛ pu kabanya ni, na buuri wu kegeɛ kegeɛ puyɛ na na xhaa, na puyɛ funyɔ tirige Kafɔ wo jomɔ pu na. Pu bi pu yaligee pinneɛ na li shiizhan ni fundanga, ni funvige ni. ⁴⁷Pu bi Kile sɔni tuun beeri ni. Pu kaa bi dan kulo li sheen pu beeri ni. Piimu beeri pu bi da ba shɔ ge, caŋa caŋa Kafɔ bi pee yiri na faraa n'a daa fɛɛ pu na.

Ná faan wa ya cuuŋɔ

3 Caŋa ka Pyɛeri ni Yohana yɛ bi gaŋi yakoŋɔ Kile jerege na Kile-pɛɛɛ pugboho ki ni tuunɔ jii taanri wu na. ²Lee di ná wa ta wà lee kulo li ni w'a faan fo wu seduun ni. Caŋa caŋa p'a wee faan wu lo na she yaha Kile-pɛɛɛ pugboho ki kaŋa ki kɔɔɔ la jɔ na, kɔnhɔ wu da yaŋmuyɔ jɛeri Kile-pɛɛɛ pugboho ki jevɛɛ pu mu. Lee kɔɔɔ le mege ki bye na «Kɔɔɔsaana». ³Ba wee faan w'a Pyɛeri ni Yohana yɛ ja pu na ma ba jé lee kɔɔɔ li ni we, na pu jɛeri. ⁴A Pyɛeri

**2:35 Zaburuu 110:1

ni Yohana beshuun di nahaya kɔ le wu ni na wii. A Pyɛeri di wu pye: «Ta wù wii!»⁵ A we ná we di pii kemɛ wii, bani wu bi giin na yaaga ka pu da gan wee mu.⁶ Wee tuun wu ni a Pyɛeri di wu pye: «Wari kunni wa nɛ mu nɛ wu kan ma mu wɛ, sannɪ be di wa nɛ mu wɛ; ga le li wa na na mu ge, n'a da lee kan ma mu: Yiri m'a da jaari Nazareti sheen Yesu Kirisa mege ki fanha ni!»⁷ Ba w'a yee jo wɛ, na ná wu co wu kanige keɲe ke na, na wu yirige. Taapile ni a ná wu tɔɔɔ ni wu nidakuruyo yi beeri di juuɔ. ⁸A wu sira yiri na yere, na ganha na jaari. A wu jé ni Pyɛeri ni Yohana ni Kile-peeɲe pugbɔhɔ ki ni, na ganha na jaari jaari, na sirani, na Kile soni. ⁹A sipyiire ti beeri di wu ja taparaga ni wu na jaari na Kile soni. ¹⁰A p'i wu seeri ce na faan we wu bi ma den Kile-peeɲe pugbɔhɔ ki kupaasaana li ɲɔ na na yanmuyɔ yi ɲɛri ge, na wee wu ɲɛ wii. W'a cuuɲɔ cuuɲɔgana lemu na ge, a lee di pu beeri fo fo na pu naha wɔ.

Pyɛeri ya le kakanhana le pyegana jo

¹¹A wee ná wu daha yaha Pyɛeri ni Yohana na. Wu juuɔ w'a sipyii pu fo fogaana lemu na ge, a pu funɲɔnɔɔ wuu di baa kari na she binne Yohana ni Pyɛeri tãan Kile-peeɲe pugbɔhɔ ki kaɲa ki xuu wa ni. Wee xuu wu mege ki bye na saana Solomani gba. ¹²Ba Pyɛeri ya lee ja wɛ, na sipyiire ti pye: «Izirayeli sheen, naha na le kaa le d'a yee fo wɛ? Naha na yee d'a tiin na wèe wii me wɛ? Ma na zhe yee ta yee na giin, nɛ ni Yohana ni, na wèe wo ɲɔmɛ fɛɛɛ, kelee wèeyɛ pyaa wo sefɛɛɛ t'a we ná we cuuɲɔ. Bada!¹³ Ibirayima, ni Ishaaga, ni Yakuba ye wo Kile we, wù sefɛɛɛ pu wo wu kunni, wee w'a peeɲe taha wu kapyebye Yesu mege ki na. Yeeyɛ pyaa k'a wu le fanha keɲe ni pu gbo. Yee ya she wu ni Pilate naha tãan, na wee ta wee na bi giin di wu yaha

be. ¹⁴Sipya we wu bi tii, na bye fɛɛfɛɛ ge, yee ya foro wu kaa tãan; we w'a sipya gbo ge, na Pilate ɲɛri na wu wee yaha wu faara. ¹⁵Lee gbogana li na yee ya ɲii sicuumɔ pu Kafɔ wu gbo. Ga Kile ya wu ɲɛ na yeege xu ni, wèe wa lee wo ɲavɛɛ. ¹⁶Na dà Yesu mege na, lee wo funɲɔ ni Yesu mege kiye pyaa ya fanha kan we ná we mu; ná we yi wa ɲaa mɛ, yi beeri d'a wu ce be ge. Na dà Yesu na lee l'a we ná we cuuɲɔ yi beeri ɲii na me.

¹⁷«Ga nime, na cebooloo, nɛ li ce jo li naha cebaara t'a yee ni yi ɲuɲɔfɛɛ pu wá lee kaa le na tapyege ni. ¹⁸Ga Kile ya lemu jo toro fo taatuunɔ ni wu Kile tudunmɔ pu beeri ɲɔ na ge, le wo bye funɲɔ ni w'a lee ɲɔ fa. Wu bi jo na Shɔɔɔ wemu ɲɔmɛ wee ya lɔ ge, na wu na ba ɲaa. ¹⁹Lee wuu na nime, yee ya yaa yee pu daburaje jo yi jurumu wu na, y'i sɔɔ Kile na, kɔnhɔ wu yi wo jurumu wu jɔɔ laha wà. ²⁰Lee bu bye Kafɔ Kile na kafɛwama yaha ba yi mu. W'a Shɔɔɔ wemu be naha bulo yi mu ge, wu na ba wu yaha ba yi mu caɲa ka, wee ɲɛ Yesu. ²¹Ga nime Yesu ya yaa wu tiin fugba wu ni, fo keree ki beeri ɲerivonɔ ba ɲɛri. Yee Kile bi jo fdo taatuunɔ ni wu Kile tudunmɔ fefeɛɛ wuu pu ɲɔ na. ²²Kile tudunmɔ Musa ya fenhe yi jo na:

«Wù Kafɔ Kile ya nɛ tun tungana lemu na ge, mu w'a da ba Kile tudunmɔ wa be yirige na foro yee shi wu ni. Wee ba kaa beeri jo yi mu, y'i yere lee na. ²³Wee Kile tudunmɔ wu ba ba, sipyaa sipya wu ɲɛ wu ya wu ɲɔmɛ co-e ge, weefɔ na ba gyɛgi fɛɛfɛɛ na foro Kile wo nagoo pu ni.»^{††}

²⁴Lee kadugo na na co Kile tudunmɔ Samuweli na, na ba ɲɔ fo Kile tudunmɔ piimu beeri p'a pa wee kadugo yiri ge, pee beeri ya le caɲa ɲii le keree jomɔ jo.

²⁵«Ayíwa, Kile ya keree kiimu beeri she Kile tudunmɔ pu na ge, kee beeri ya

jo yee mu. Kile ya kariŋeege jomee lemu lo ni wèe tii pu ni ge, yee be pu wa lee ni. Yee Kile bi jo Ibirayima mu na: «Korŋ ke shi we beeri na ba duba ta na foro ma kadugo ki ni.»^{‡‡}

²⁶ Lee wuu na ba Kile ya wu kapyebye wu jaha bulo we, na fenhe wu tun na pa yee mu; kŋhŋ wu fereme tirige yi na, wu yi beeri nigin nigin wu tŋgŋ wolo yi kapyegee niguuŋŋ ni.»

P'a Pyeeri ni Yohana co she kiirikŋŋ kuruŋŋ ki mu

4 Ayiwa, na Pyeeri ni Yohana yaha pu na yu ni sipyii pu ni, a saraya jaha shŋŋriviŋŋ ni Kile-peŋŋ pugboho ki juŋŋfoŋŋ, ni Sadusheen di no pu na. ² A p'i Pyeeri ni Yohana ja pu na sipyii pu kalaa, na yi yu pu mu na Yesu ya je je-gana lemu na na foro xu ni ge, na mu xuu pu beeri da ba je. A lee di sii pen pu ni. ³ A p'i Pyeeri ni Yohana co, na she pu to kaso ni fo jimuguro ti na, bani pi-ige ki bi wo na xŋ. ⁴ Ga lee be na piimu p'a Pyeeri ni Yohana jomŋ pu logo ge, a pu niŋehemee di da Yesu na. Pee na fara n'a daa fee pusamaa na, a pu beeri di she namaa kabŋfoŋŋ kaguro (5.000) feni.

⁵ Kee caŋa ki jimuguro, Yawutuu jahagbaa fee, ni pu noholee, ni saliya karamogoloŋŋ pu beeri di she puye pinne Zheruzalemu ni. ⁶ Saraya jaha shŋŋriviŋŋ pu wo juŋŋfoŋŋ wu bye wa na Ane, ni Kayife, ni Yohana, ni Aleksandire, ni saraya jaha shŋŋriviŋŋ wo juŋŋfoŋŋ wu wo puga sheen pu beeri. ⁷ A p'i she Pyeeri ni Yohana yeege kaso wu ni, na ba pu yereŋŋ puye niŋŋ ni, na pu yege na: «Sefere teke funŋŋ ni yee d'a we na we cuuŋŋ we? Joŋŋ mege na yee d'a lee pye we?» ⁸ Wee tuun wu ni a Pyeeri di ni Fefere Munaa na, na pu pye: «Wu fiige ki jahagbaa fee, ni ki noholee,

⁹ wèe ya kasaana pye faan wa na, nijnaa a p'i ganha na wèe yegee na dii wee na wu d'a pye na juuŋŋ we. N'a da yee jaha jo yi mu. ¹⁰ Ayiwa, yee fara Izirayeli sheen pu beeri na, yee beeri ya yaa na li ce na jo Nazareti sheen Yesu Kirisa mege fanha ni we na we ya cuuŋŋ. Yee ya wu kori tige na na gbo, ga, a Kile di wu je na yeege xu ni. Wee wo mege ki fanha ni we na we ni juuŋŋ w'a yere me yee taan. ¹¹ Kile Kafila w'a li she na:

«Yee puyirilee ya she faakagerenŋe kemu ni na ki ya ju-e ge, kee k'a pye puga ki gunŋmii li faakagerenŋe niŋenŋe.»^{¶¶}
Kee faakagerenŋe ke, kee je Yesu.»

¹² A Pyeeri di pu pye sanha na: «Watii je wa nige wemu na ja sipya sho Yesu kadugo na we, bani Kile ya ta watii kan sipyii mu nige, wemu na ja wèe sho ke niŋŋ ke na Yesu kadugo na we.»

¹³ Pyeeri ni Yohana na yu na ta fyaara be je pu zoloŋŋ na we, a lee di bye kakanhana Yawutuu jahagbaa fee, ni pu noholee pu mu; bani pu bi li ce na sipyitiilee pu je Pyeeri ni Yohana, na kalaaceme je pu juuŋŋ ni we. A p'i li seeri na li ce na pu be pu bye ni Yesu ni. ¹⁴ Ga na pu nii yaha na wu ni juuŋŋ ni Pyeeri ni Yohana taan, pu ya ja yaaga jo we. ¹⁵ Ayiwa, ba p'a li ta mu we, na Pyeeri ni Yohana yeege kiiri puga ki ni. Ba pee ya foro we, a p'i ganha na puye pyi na: ¹⁶ «Wèe di da leke pye pii sipyii pii na we? Bani Zheruzalemu sheen beeri ya li ce na fiinŋŋ na kagboŋŋ pii sipyii pii ya pye. Wèe be di wa da ja yi kaala we. ¹⁷ Ga le kapyexhoŋŋ le kaa ya yaa li caaga di fiige ki beeri ciri we. Wu pu yiri wu pu fuguri xuuni, wu yi jo waha pu mu jo pu ganha bu da Yesu kaa jo nige wa shishiin be mu we.»

‡‡3:25 Zhenezi 22:18; 26:4

¶¶4:11 Zaburuu 118:22

¹⁸ Lee kadugo na a p'i Pyeeri ni Yohana yiri leŋe, na yi jo waha pu mu na pu ganha bu Yesu kaa jo sipya wa shishiin nii na we, pu ganha bu wa shishiin kalaa Yesu mege ni we. ¹⁹ Ga Pyeeri ni Yohana di pu pye: «Na yee jomee co kelee na Kile jomee co, leke l'a tii Kile mu ge, yi lee she wu na. ²⁰ Wee ya lemu ja Yesu mu, na lemu logo wu mu ge, wee kunni da ja bye yee jo baa we.» ²¹ A p'i ncho pu fuguri sanha xuuni, na na pu yaha kari. Pu ya ja kakuuno pye pu na we. Pu bi fyagi sipyii pu na, bani kagbo lemu l'a bi pye ge, sipyii pu beeri bi Kile soni lee wuu na. ²² Le kakanhana cuungana le ya pye na faan wemu na ge, lee bi wee ta wu yee wa bi nehe kelee shisheere (40) na.

N'a daa fee p'a lowaa jeeeri Kile mu

²³ Ba p'a Pyeeri ni Yohana yaha we, a p'i gari pu kaafee n'a daa fee pu yiri. Saraya naha shoonrivee juufee ni ncholee p'a yemu beeri jo ni pu ni ge, a p'i yee beeri naha jo pu mu. ²⁴ Ba n'a daa fee p'a yee logo we, a pu beeri di binne na pu zobo pu pye nigin, na Kile jeeeri na: «Wu Kafo, mu wemu w'a fugba, ni nige, ni suumo lcho, ni yi funjo yanmuy beeri ya ge. ²⁵ Wu tole Dawuda we wu je ma kapyebye ge, mu w'a yi jo le wee jo ni Fefere Munaa fanha ni na:

«Naha wuu na shi wu d'a yiri na pe tunmo pe beeri pyi we?
Naha wuu na shi wu d'a yiri na jujo baa woni pyi we?»

²⁶ Koro ke wo saannaa pu wa na kashen yereye luu;
juufee di puye pinnee woni na Kafo Kile kaa na,
ni w'a wemu naha bulo na pye Shovo wu ge,
ni wee be kaa na.»^{ss}

²⁷ Can wu je wii, saannaa Herodi ni gbafeneere Ponsi Pilate, ni Izirayeli shi we, ni shi wu sama, pee ya wo le kulo le ni. Ma fefere kapyebye Yesu wemu naha m'a bulo ge, a p'i yiri wee kaa na. ²⁸ Lee funjo ni, mu bi keree kiimu beeri gbegele yaha ma fungongo feere ni ma sefeere ti funjo ni ge, a p'i kee beeri pye. ²⁹ Nime do Kafo, p'a wu fuguri fuguriganu lemu na ge, m'a lee ja. Wee tuun wu ni fanha kan ma kapyebyii pu mu, kongo wu sii ja w'a ma kafila wu yu ni lowaa ni. ³⁰ Ma sefeere ti kan wu mu, kongo wu ja da yama fee cuungo, wu da naha shesheere keree pyi, wu da kakanhanjaa pyi ma fefere kapyebye Yesu wu mege na.»

³¹ Ba p'a jerege ki pye xo we, xuu wemu ni p'a pinne ge, a wee xuu wu wo nige k'i jele. A pu beeri di ni Fefere Munaa na. Na co wee tuun wu na, a p'i fanha ta na ganha na Kile jomo pu yu ni lowaa ni.

N'a daa fee pu wo taanpege ke

³² N'a daa fee pu beeri bi be nigin na. Pu bi pu zobo pu pinne, na pu fungonyo beeri pinne. Wa shishiin bi wu yanmuy pyi wuye nigin wogo we, ga pu yanmuy beeri yi bye fooba. ³³ Sefeere nigbooro ti bye tudunmo pu mu na yi yu sipyii pu mu na Yesu Kirisa ya je na foro xu ni. A Kile di fereme tirige pu beeri nigin nigin na xuuni. ³⁴ Yaaga bi wa shishiin kuungo pu ni we, bani kereye ni piyeye bye piimu mu ge, pee bi yee ya pere. ³⁵ Pu bu yemu pere, p'a ba wee wari we kan tudunmo pu mu. P'a wee wari we taa taa n'a daa fee pu beeri na, na be ni pu beeri nigin nigin wu conromo jujo kana ni.

³⁶ Lee funjo ni na wa bye wa, wee mege je na Yusufu. Levi wo kooon li shen wu bye wii, wu d'a yiri Sipere fiige ki ni. Tudunmo p'i bi wu pyi na Barinabasi,

^{ss}4:26 Zaburuu 2:1-2

(lee kori ne na wemu ya sipyii yeri, na samohoro leni pu ni ge.)³⁷ Tege ka bye wee mu, a wu ba kee pere, na ba wee wari we kan tudunmoo pu mu.

Anapasi ni Safira keree

5 Ayiwa, lee di na wa be ta wa, wee mege ne na Anapasi. Wu sho mege di ne na Safira. A pee be di pu wo tege ka pere.² Ga, a pu shuun wu jo be, na wari wu taa, na taaga ka hmoh. A Anapasi di taaga ki saja lo na she gan tudunmoo pu mu.³ Wee tuun wu ni a Pyeri di wu pye: «Anapasi, naha na mu d'a Shitaanni yaha w'a je ma zo wu ni, na wu ni ke fungu-urjo ke ni we? Mu ya ma tege ki pereme pu taa na hmoh, na ba na pa kafineye jo Fefere Munaa li mu.⁴ Mu bye mu sanha ma tege ki pere-e ge, ta ki bye mu kace na we? Mu ya ki pere be goo, ta mu bi da ja ki pereme pu beeri pye ma jidaan pyegana na we? Naha na mu d'a soo na le kakuun le tuugo yaha l'a tigi ma funjo ni we? Ma ganha ba giin nago sipyii mu m'a kafineye jo-e de! Kile mu m'a yi jo.»⁵ Ba Anapasi ya yee logo we, na do niye na na xhu. Sipyii piimu beeri p'a yee logo ge, a fyaara di je pee beeri ni xuuni.⁶ A levee p'i yiri na Anapasi nixhugo ki lo le gbo fatoro ni, na she le faja ni.

⁷ Ba leere taanri ya toro we, a Anapasi sho wu be di no je. Le l'a pye wu poo wu na ge, lee di wu ta wu ya lee ce we.⁸ A Pyeri di wu yiri na wu pye: «Safira, can jo na nii na, mu ni ma poo wu ni ke wari jo ke na yee ya yi wo tege ki pere ya?» A Safira di jo: «Uun, ke wari jo ke na k'a pere.»⁹ A Pyeri di wu pye: «Wee tuun wu ni yi d'a ta dii a yee shuun wu jo be yi na na y'i Kafo wo Fefere Munaa li noho wolo we? Ayiwa, pii p'a she mu poo wu nixhugo ki le ge, pee wa kujoo le jo na. P'a da zhe ni mu be ni.»¹⁰ Taapile ni a cee wu be di do niye na Pyeri toyo ni, na xhu. Ba levee p'a je we, na wu be nixhugo ta. A p'i wu be lo na she le faja

ni wu poo wu taan.¹¹ A le kaa le di sii fyaara le n'a daa fee pu beeri zolo ni fo xuuni. Sipyii piimu beeri p'a yi logo ge, a pee be di sii fya xuuni.

Kakanhagaa niyehengee kiimu tudunmoo p'a pye ge

¹² Tudunmoo pu bi kakanhagaa niyehengee ni naha sheshere keree niyehengee pyi sipyii pu niye ni. Kile-pene pugbho ki kaaja ki xuu wemu wu wa na saanna Solomani gba ge, wa n'a daa fee pu beeri bi puye pinne ni fungongo nigin ni.¹³ Sipyii pusamaa ni, wa shishiin bi gbara wu she je n'a daa fee pu ni we. Ga lee be na sipyii pu bi pu soni xuuni.¹⁴ A sipyii p'i ganha na daa Kafo na na jeheni, ce farana na. A pee beeri di ganha na faraa n'a daa fee pu na.¹⁵ A lisana di ba jeri fo sipyii pu na yama fee pu tugoo na ma na yeri kodoroyo ni, karaya ni fuuyo na; kono Pyeri nidorowo, ali wu jehi bye wu ya takongo ta pu na we, wu jaa we ye di ja to pii na pee di juu.¹⁶ Sipyineheme be bi yiri kabanugo kulogoo ki ni na se Zheruzalemu ni ni yama fee niyeheme, ni jinaa sipyii ni tudunmoo pu mu. Pu beeri bi juu.

Kanhama pemu p'a no tudunmoo pu na ge

¹⁷ Lee funjo ni, saraya naha shoonrivee wo juufogbo we ni wu kaafee, pee ne Sadushen pu wo kururo ke, a tudunmoo pu wo nepen di je pee ni.¹⁸ A p'i yiri na tudunmoo pu co, na she pu le kasogbagbho ki ni.¹⁹ Ga, a Kafo wo meleke wa di ba kasobaha ki mugi piige ki ni, na tudunmoo pu yeege na pu pye:²⁰ «Y'a se y'i she diin Kile-pene pugbho ki ni. Y'i da pe nii sicuumo nivomo pe keree yu sipyii pu beeri mu.»²¹ A tudunmoo p'i wee meleke wu komee co. Ba niga k'a mugi ye we, a p'i soo kari Kile-pene pug-

bóhó ki ni, na she sipyii pu ɲɔ kɔn na galaa.

Wee tuun wu ni a saraya ɲaha shɔɔn-rivee wo ɲuɲɔfɔgbɔ wu be di ba nɔ ni wu kaafee pu ni, a p'i kiirikɔɔn kuruɲɔ ke ni Izirayeli nɔhɔlee pu beeri yiri pinne. A p'i sɔɔsii pii tun, na pu she kasogbaha ki ni, p'i she tudunmɔɔ pu co pa. ²² Ga ba sɔɔsii p'a nɔ kasogbaha ki ni we, pu ya tudunmɔɔ pu ta wà we. A p'i guri pa na ba kiirikɔɔn kuruɲɔ ki pye: ²³ «Wèe ya she kasogbaha ki ta k'a shòhó ki shòhógana na, gedii pu be niyereye di ɲe kɲɔgɔɔ ki ɲɔ na. Ga ba wèe ya ki mugi we, wèe ya sipya be ta ki funɲɔ ni we.» ²⁴ Ba Kile-peeɲe pugbóhó ki gedii ɲuɲɔfɔ we ni saraya ɲaha shɔɔn-rivee ɲuɲɔfee|saraya ɲaha shɔɔn-rivee ɲuɲɔfɔ p'a yee logo we, a tudunmɔɔ pu keree di pu ɲaha wɔ fo xuuni. A p'i ganha na puyeyi na: «Leke di da ba bye we?» ²⁵ Na pu yaha yee na, a sipya wa di nɔ na pu pye: «Yee ya sipyii piimu tɔ kaso wu ni ge, pu wa Kile-peeɲe pugbóhó ki ni na sipyii pu kalaa.» ²⁶ Wee tuun wu ni a gedii ɲuɲɔfɔ wu gari ni gedii ni. A p'i she tudunmɔɔ pu co na pa, ga pu ya ta mafe nɔ pu na we. Bani pu bi fyagi na sipyii pu ɲuɲɔ ganha da nari p'i pee wá ni kagereye ni we.

²⁷ Ba p'a pa nɔ ni tudunmɔɔ pu ni ki-iri wu takɔngɔ ki ni we, a saraya ɲaha shɔɔn-rivee wo ɲuɲɔfɔgbɔ wu pu yege na: ²⁸ «Ta wèe ya yi jo na yi waha yee mu jo yi ganha bu da sipya wa shishiin kalaa nige we ná we mege na-ε we? Ga yee ya Zheruzalemu kulo li beeri ɲi ni yi wo kalaa wu ni. Yee kunni ya sii na giin fo we ná we wo shishan pu ɲama di ba do wèe ɲuɲɔ ni.»

²⁹ A Pyeeri ni tudunmɔɔ pusamaa di pu ɲɔ shɔ na: «Li waha l'i waha, wèe ya yaa wèe pu Kile ɲɔmɛe co na toro sipyii wuu na! ³⁰ Yee ya Yesu kori tige na na gbo, a wèe wo sefelee pu wo Kile wu wu ɲe na yeege xu ni. ³¹ Kile ya wu durogo, na wu teɲe wuyeyi kanige ce, na

wu pye Saan ni Shɔvɔɔ, kɔnhó Izirayeli sheen di já daburaje jo, pu jurumu wu yafa pu mu. ³² Wèe p'a pye kee keree ki wo seereε, wère ni Fefeere Muna lemu Kile ya gaan wu ɲɔmɛe covε pu mu ge.»

³³ Ba kiirikɔɔn kuruɲɔ k'a pee jomɔ pu logo we, a pu logoo di yiri xuuni, fo pu na tudunmɔɔ pu shaa di gbo. ³⁴ Ga Farizhen|Farizheen wa bye pu ni, wee mege ɲe na Gamaliyeli. Saliya karamɔgɔ wa wu bye wii, sipyii beeri di bi baraga tɛri wu na. A wee di yiri yere kiirikɔɔn kuruɲɔ ki niɲe ni, na pu pye na pu tudunmɔɔ pu yeege kpeenge ki na fɔlɔ jɛri. ³⁵ Ba tudunmɔɔ p'a foro we, a wu kiirikɔɔn kuruɲɔ ki pye: «Na cebooloo, Izirayeli sheen, kaa le y'a giin di bye pii sipyii pii na ge, yi yi funɲɔ sha ni li ni xuuni de! ³⁶ Bani li sanha mɔ toro we, ná wa ya foro naha wu mege ɲe na Tudasi. Wee ya yiri na wuyeyi pye sipyigbɔ kɔna-haceme wee ɲe, fo sipyii xhuu shisheere (400) shishiin ya taha wu feni. Ga p'a pa wu gbo, a wu sipyii pu beeri di jaaga. A kee keree k'i da wà wee xuu wu ni. ³⁷ Lee kadugo na a wa be di ba yiri sanha, wee bye Galile shen, wu mege ki bye na Zhudasi. Tuun wemu ni pu bi fiige ki sipyii pu meye yi kani ge, wee tuun wu ni wee ya yiri. Wee be bi sipyiɲehemεε ta na taha wuyeyi feni. Ga, a p'i wee be gbo, a wee be wo sipyii pu beeri di jaaga. ³⁸ Lee funɲɔ ni do, n'a da kaa nigin jo yi mu: Yi ganha ba yiye leni nige pii sipyii pii ni we, yi pu yaha pu da gaɲi. Pu fungɔnyɔ ye ni pu kapyegee ki bu da ki na yiri sipyii yiri, ki na ba xhɔ kiyε ni caɲa ka. ³⁹ Ga ki shiin bu she da k'a sii yiri Kile ye pyaa ni, y'a da já ki koo tɔ we. Yi kaseεge yaha yiye na, yi ganha da yiye yaha yi pa bye Kile yokɔɲii-i de!»

⁴⁰ Ayiwa, a kiirikɔɔn kuruɲɔ k'i sɔɔ Gamaliyeli wo niɲoyo yi na. A p'i tudunmɔɔ pu yiri leɲe, na pu kɔɔn ni susɔlɔɔ ni, na yi jo waha pu mu na pu ganha da Yesu kaa jo wa shishiin be mu we. Lee

kadugo na na pu yaha kari. ⁴¹ A tudunmɔɔ p'i laha kiirikɔɔn kurunɔ ki tãan na kari. A pu funyɔ di sii taan xuuni, bani shiige kaa le l'a bi pu ta Yesu mege ki wuu na ge, p'a bi lee jate puye mu gbɔɔɔ kaa. ⁴² A p'i ganha na sipyii pu kalaa niga beeri Kile-peɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni, ni pu kabanya ni, na yi yu pu mu na Yesu wu ɲe Shɔɔɔ we.

Namaa gbarashuun p'a shɔɔnri pee di tudunmɔɔ pu tege

6 Ayiwa, n'a daa fɛɛ pu bi ɲehɛɲi xuuni yee caya yi na. A Helenisitilee* p'i ba ganha na fiige ki wo Yawutuu pu zɔɔɔ yu na pee ya li seeri na li ce pu na, na pu ya pee wo naxhugoshaa pu jateni caɲa beeri wo yaliye looloduun ni we. ² Ba tudunmɔɔ ke ni shuun w'a yee logo we, na n'a daa fɛɛ pu beeri yiri na pu pye: «Wèe ya yaa wèe pu Kile wo Jozaama pu jo wu yaha wù na w'à yaliye keree naha shɔɔnri we. ³ Lee wuu na wù cebooloo, yi namaa gbarashuun shɔɔnri yiye ni, sipyii beeri ya piimu mesaana yu, pu d'a ɲi Fefɛɛɛ Munaa na, fungɔngɔ fɛɛɛ be di ɲe pu ni ge. Wù na yaliye yi keree ki naha zhɔɔnri wu le pee keɲe ni. ⁴ Wèe kunni wèe wa da zii wùye pɔ ɲerege ke ni Kile wo Jozaama pu jo wu na.»

⁵ A pee jomɔ pe di daan sipyii pu beeri ni. A p'i sipyii gbarashuun wa naha bulo. Pee pu wa me: Eceni, wee bi fanha ta n'a daa ni na nɔhɔ ɲi Fefɛɛɛ Munaa be na; Filipe, ni Porokɔɛ, ni Nikanɔri, ni Timɔ, ni Parimenasi, ni Nikolasi, wee bye Ancosi shɛn. Wee bi fɛnhe jé Yawutuu wo koo li ni fɔɔ na na pa bye n'a daa fɔɔ. ⁶ A p'i she ni pu ni tudunmɔɔ pu mu, a tudunmɔɔ p'i pu keye taha pu na, na Kile ɲɛɛri pu mu. ⁷ A Kile jomɔ p'i ganha na jaaga na se naha na. A n'a daa fɛɛ p'i ganha na ɲehɛɲi Zheruzalemu kulo

li ni. A Yawutuu saraya naha shɔɔnriwɔɔ ɲiɲehemɛɛ be di dà Yesu na.

P'a Eceni co

⁸ Eceni bi ɲi Kile wo niime we ni wu sefɛɛɛ ti na, fo wu na kakanhanaa nigbɔhɔ ni naha shesheɛɛ keree pyi sipyii pu tɛ ni. ⁹ Ga, a sipyii pii di ganha na Eceni kaala, pee bi yiri Sirine kulo li ni, ni Alekizandiri kulo le, ni Silisi fiige ke, ni Azi fiige ki ni. A p'i nakaara ɲɔ kɔn na byi ni Eceni ni. Buloo piimu p'a ɲuwuuro ta ge, pee wo Kile-peɛɛɛ puga ki Yawutuu pu bye pii. ¹⁰ Ga pu ya já can ta Eceni na we, bani Fefɛɛɛ Munaa li bi fungɔngɔ fɛɛɛ kaan wu mu wu na yu. ¹¹ Wee tuun wu ni a p'i sipyii pii saraa na pee sɔn wá Eceni na. A pee di ganha na yu na: «Wèe ya we ɲa wu na Kile tudunmɔɔ Musa ni Kile wo fanhara jomɔ yu.» ¹² A p'i sipyii pee, ni nɔhɔɛɛ pee, ni saraya naha shɔɔnriwɔɔ pu sɔn mu lee sɔngana li na. A p'i yiri kari Eceni feni, na she wu co, na gari ni wu ni kiirikɔɔn kurunɔ ki mu. ¹³ A kafinejuu pii be di binne ni pu ni, na she kafineye taha Eceni na na: «We ná we, tuun beeri ni we ɲe na kafilakuumɔ yu na waa Kile-peɛɛɛ pugbɔhɔ fefɛɛɛ wogo ki na ni Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu na. ¹⁴ Bani wèe ya wu ɲa wu na yu na Nazareti shɛɛn Yesu na ba Kile-peɛɛɛ pugbɔhɔ ki ja; Musa ya kalegeɛ kiimu kan wèe mu ge, na kee beeri ɲɛɛri.» ¹⁵ A kiirikɔɔn kurunɔ ki sipyii pu beeri di pu nahaya kɔ le Eceni ni na wii. A p'i wu naha ki ta k'a ɲɛɛri ba meleke wogo ɲe we.

Eceni ya Kile jomɔ paari Yawutuu ɲunɔfɛɛ pu mu

7 A saraya naha shɔɔnriwɛɛ ɲunɔfɔɔ|saraya naha shɔɔnriwɛɛ ɲunɔfɔɔ wu Eceni yege na: «Jomɔ pe sipyii pu wa yu me mu shizhaa na ge,

*6:1 Helenisitilee: Pee ɲe Yawutuu piimu p'a Girekii jomɔ pu yu ge.

can w'a wii ya?»² A Eceni di wu ƚɔ shɔ na: «Na tii ni na jahafɛɛ, yi ye logo. Nɔɔɔ ɔɔ Kile ya wuyɛ she wù tole Ibirayima na na wu yaha Mezopotami fiige ki ni, na wu ta wu sanha yiri di zhe diin Karan kulo li ni we.»³ Na wu pye: «Ibirayima, foro ma fiige ki ni, m'a yiri laha ma kpɔɔn li na. Fiige ke n'a da zheɛ ma na ge, m'a she diin kee ni.»[†]

⁴ «Wee tuun wu ni a Ibirayima di yiri Kalide fiige ki ni na she diin Karan kulo li ni. Lee kadugo na a Ibirayima to wu ba xhu. Fiige kemu ni yee wa me nijaa ge, a Kile di wu jaha co na pa diin kee fiige ki ni.»⁵ Kile bi ta xuu wa shishiin kan wu mu ke fiige ke ni wu ta we, ali tɔɔɔ tashanga be we. Ga Kile bi ƚɔmɛɛ lɔ wu mu na wu na ba ke fiige ke kan wu mu, na ki kan wu kadugo ki be mu wu kadugo na. Lee bi Ibirayima ta pya nigin be ƚɛ wu mu wee tuun we ni we.»⁶ Kile bi li she na Ibirayima kadugo nagoo pu na ba she diin nadadeenre na fiige katii ni. Kee fiige ki sipyii na ba pu ƚɛri buloo, na sii na kanhama nɔri pu na xuuni fo yee xhuu shishɛɛɛ (400).⁷ Ga, a Kile di guri jo sanha na fiige kemu wo sipyii pu da ba Ibirayima nagoo pu pye buloo ge, na weeye pyaa na ba kiiri kɔn pee na. Lee kadugo na na Ibirayima kadugo ki na ba foro kee fiige ki ni, na ba ganha na wee pele naha we xuu weye pyaa ni.[‡]

⁸ Lee kadugo na a Kile ni Ibirayima di kariƚɛɛge ƚɔmɛɛ lɔ puye mu, na cekɔɔnɔ pye lee wo jaha sheshɛɛɛ. Lee l'a Ibirayima pye, w'a pa Ishaaga se ge, na wu kɔn wu cazege caɲa gbarataanri wogo ki na. A Ishaaga be di ba Yakuba se, a wu be di wee kɔn. A Yakuba be di wù sefeleɛ ke ni shuun wu se, a wu be di pee kɔn.

⁹ «Wù sefele wa bye wà wee mege ƚɛ na Yusufu. Wee wo ƚɛpeen ya pa jé wù

sefeleɛ pusamaa ni, fo p'a wu co pere Misira fiige ki sheveɛ pii mu.»¹⁰ Ga, a Kile di bye ni wu ni, na wu yeege wu kanhama keree ki beeri ni, na fungɔngɔ feere kan wu mu, na wu kaa taan Farawɔn ni, Misira saan we. A Farawɔn di Misira fiige ki ƚɔɲɔ feere ti beeri kan wu mu, na saanra puga ki be wo jahagbaa feere ti kan wu mu.¹¹ Wee tuun wu ni a xuugboho ka di ba jé Misira fiige ki beeri, ni Kana fiige ki beeri ni. A kanhama p'i sii pele fo xuuni. A wù sefeleɛ p'i bye pu ya ƚɔlige be taa nige we.¹² Ba Yakuba ya pa logo na shinma wa Misira fiige ki ni we, a wu wù sefeleɛ pu tun pu tɔɲishiine li ni p'a she shinma wa shɔ wà na pa.¹³ Ba Yakuba, ya pa pu tun tɔɲii shuun wuu li ni we, a Yusufu di she wuyɛ she wu cebooloo pu na. Wee tuun wu ni a Farawɔn be di na Yusufu nɔho tayirige ce.¹⁴ Lee kadugo na a Yusufu di pu pye p'a she ba ni wu to wu ni wu puga sheen pu beeri ni. Pu beeri bye sipyii kelee gbarashuun ni kaguro (75).¹⁵ A Yakuba di gari mu Misira ni, a wu ni wù sefeleɛ pu beeri di ba xhu wà.¹⁶ Ba p'a xu wà we, a p'i pu nixhuyo yi tugo na pa Sisemu kulo li ni. Ibirayima bi xuu taleɲɛ kemu shɔ Hamɔri nagoo pu mu Sisemu ni ge, a p'i ba pu nixhuyo yi le wà.

¹⁷ «Ayiwa, Kile bi ƚɔmɛɛ lemu lɔ Ibirayima mu ge, ba lee ƚɔ faduun ya deɲɲɛ we, a Izirayeli sheen p'i sii se na ƚɛhe Misira fiige ki ni.»¹⁸ Lee kadugo na a fanha k'i ba nɔ saan wa na, wee bi ta yaaga ce Yusufu keree ni we.¹⁹ A wee saan wu ganha na wèe shi wu kana ni shizhiinme ni. Wu bi wèe sefeɛ pu karamu na pu cogana kolo fo p'a pu nagoo yeri kpeenge na, kɔnhɔ pu da xhuli.[¶]

²⁰ Wee tuun wu ni Kile tudunmɔɔ Musa ya se. Wu pubinne wo wu bi sii ƚɔ xuuni.

[†]7:3 Zhenezi 12:1

[‡]7:7 Zhenezi 15:13-14

[¶]7:19 Ekizode 1:7-14

A wu nu wu wu ḡmɔhɔ tofɔɔ wu kaban, na jire kan wu mu fo na nɔ yeboyo taanri na. ²¹ A p'i she wu be yaha kpeenge ki na. A Farawɔn poro fuceere di wu lɔ, na wu bii ba wuye pyaa ja je we. [§] ²² A Musa di bye mu na sii kalaa Misira sheen wo fungɔngɔ fɛere keree ki beeri ni. A baraga di bye wu ɲɔ jomɔ ni wu kapyegee ki beeri ni.

²³ «Ba Musa shi w'a pa nɔ yee kelee shisheere (40) na we, a wu yiri na wu she wu cebooloo Izirayeli sheen pu peregi. ²⁴ Tuun wemu ni Musa ya nɔ pu na ge, na Misira shen wa ja wu na kakuunɔ pyi wu ceborona wa na. A wu fara wu ceborona wu na, na wee kpɔn gbo, kɔnhɔ wu wu ceboro wu luu ɲiɲe. ²⁵ Musa bi giin na wee cebooloo pu na ba li ce lee funɲɔ ni na Kile na ba pu ɲuɲɔ wolo bulooro ti ni, na pu yeege Misira fiige ki ni wee Musa keje kurogo. Ga wu cebooloo pu ya lee ce ta we. ²⁶ Kee caɲa ki ɲimuguro a Musa di gari wu cebooloo pu yiri sanha. A wu she wu cebooloo shuun wa ta pu na dunni, na pee susuro tege na pu pye: «Yee ya ce nago cebooloo yee ɲe-ε ge? ɲaha feni yee di dunni we?» ^{**} ²⁷ Ga wemu wu bi wu ceboro wu sani ge, a wee di Musa ḡmunuɲɔ na wu pye: «ɔɔɔ w'a mu teje wee ɲuɲɔ ni, na mu pye wee kiiri kɔn-ɔɔ we?» ²⁸ Kɔnhɔ mu di wa giin m'a ne be gbo, ba m'a Misira shen we gbo me tapaa we?» ^{††} ²⁹ Wee kafila wu wuu na a Musa di baa kari Madiyan fiige ki ni, na she diin wà, na jalaa shuun ta wà.

³⁰ «Ba yee kelee shisheere (40) ya toro we, a meleke wa di wuye she Musa na naɲiɲe ka ni tahara la funɲɔ ni, Sinayi

faaboboɲɔ ki tàan, sige ki funɲɔ ki ni.

³¹ Ba Musa ya lee ɲa we, a lee di wu fo fo xuuni. A wu ganha na fuloo li na, kɔnhɔ wu li keme wii, ga, a Kafɔɔ Kile di jo ni wu ni na wu pye: ³² «Ne wu ɲe ma sefelee pu wo Kile we, Ibirayima wo Kile we, Ishaaga wo Kile we, ni Yakuba wo Kile we.» ^{‡‡} A Musa di fya fo na fuguri, wu ya sɔɔ na wu ɲuɲɔ yirige di wu wii nige we. ³³ Lee kadugo na a Kafɔɔ di Musa pye: «Tanhaya yi wolo ma tɔɔɔ yi na, bani xuu wemu ni m'a yere ge, fefere xuu wu ɲe wii. ³⁴ Ne wa na sipyii pu kanhagana li ɲaa Misira fiige ki ni, ne wa pu shi-inne li be nuri. Ne tigi na pa di ba pu ɲuɲɔ wolo bulooro ti ni. Pa di ma tun zhe Misira ni.» ^{¶¶}

³⁵ «Ayiwa, wee Musa we ninumɔ Izirayeli sheen bi she ge, na jo: «ɔɔɔ w'a mu teje wee ɲuɲɔ ni, na mu pye wee kiiri kɔnɔɔ we?» ^{§§} Wee Musa we Kile ya pa dun w'a she bye pu ɲuɲɔɔɔ. A wee di pu ɲuɲɔ wolo Misira bulooro ti ni Meleke wu gbɔɔɔ ni, wemu w'a wuye she wu na, tahara li ni ge. ³⁶ Wee Musa we w'a pu yeege Misira bulooro ti ni, na ɲaha shesheere keree ni kakanhaɲaa pye Misira fiige ki ni, ni pu nidorowuu Su-umɔ Loniga ki ni, ni sipoɲɔ ki be ni fo na nɔ yee kelee shisheere (40) na. ³⁷ Wee Musa wu w'a Izirayeli sheen pye: «Kile na ba Kile tudunmɔ wa be yaha na pa yi mu ba ne ɲe we. Wee be na ba bye yi ceboro wa.» ^{*} ³⁸ Tuun wemu ni sipyii pu bi pa binne sipoɲɔ ki ni ge, Musa bye ni pu ni. Meleke we wu bye Sinayi faaboboɲɔ ki na ge, Musa wu bi nuri wee ɲɔ na na dorogo wù sefelee pu mu. Mu Musa bi

§7:21 Ekizode 2:1-10

**7:26 Ekizode 2:13

††7:28 Ekizode 2:14

‡‡7:32 Ekizode 3:6

¶¶7:34 Ekizode 3:5,7,8,10

§§7:35 Ekizode 2:14

*7:37 Duterɛnomɛ 18:15,18

Kile wo baraga jomɔ nixhɔbaama pu taa, na pu kaan wèe mu.

³⁹ «Ga wù sefelee pu ya ta sɔɔ Musa wo jomɔ pu na we. A p'i zhe wu ni, na pu fungɔnyɔ caanna neri Misira yiri. ⁴⁰ A p'i Arɔn pye: «Peeɛe yanmuyɔ ya yàa wù mu, yemu wù da da naa ge, wù da naari ni yee ni, bani Musa we w'a wèe yeege Misira fiige ki ni ge, wèe ya wu naa we. Dii w'a neri be ge, wèe ya ce we.»[†] ⁴¹ A p'i nupige tuugo yàa yee caya yi na, na saraga wolo lee yapere li mu, na funɔɔ tãan puye pyaa wo keye wo labye wu na.

⁴² «Wee tuun wu ni, a Kile di wu kadugo le pu ni, na pu yaha fugba wɔɔɔ kii bele wu na, ma na jo ba l'a ka Kile tudunmɔɔ pu mu kafila wu ni kagana lemu na we na:

ɔzirayeli sheen, yee ya yapɔɔɔɔ gbo, na saraya wolo ne mu siponɔ ki ni yee kelee shishere (40) funɔɔ ni ya?

⁴³ Yee ya ye saraya ye wolo ne mu-i de, ga yee yapere lemu mege ki wa na Mɔlɔki ge,

lee wo faya bugu yee wa lo.

Ni wɔɔ lemu li ne na Aranfan ge, yee tuuyo yee wa yàa, na yee pele.

Lee wuu na n'a da ba yee kuu na kari fo Babilɔni kadugo yiri.[‡]»

⁴⁴ A Eceɔni di jo sanha na: «Na wèe sefelee pu yaha para li na sige ki funɔɔ ni, faya bugu wu bye pu mu. Wee funɔɔ ni Kile bi yu ni pu ni. Kile bi faya bugu wa she Musa na, ba w'a wee wo yaagana li na we, na wu yàa mu. ⁴⁵ Lee kadugo na a wù sefelee pu ba wee faya bugu wu kan pu nagoo mu. Zhouwe wu bye pu nahagbaa fɔɔ wee tuun wu ni. A Kile di pu tege, na fiige ka wo sipyii kɔri pu mu. A p'i gari ni faya bugu wu ni kee fiige ki ni, a wu she gori wà fo na pa nɔ saannaa Dawuda wo canja jii li na. ⁴⁶ Saannaa

Dawuda, wee bi sii fereme ta Kile mu. A wu Kile neeri na wu sɔɔ wee mu wee di peeɛe puga ka yereɛe Yakuba wo Kile wu mu. ⁴⁷ Ga wu ja Solomani, wee w'a pa bye kee peeɛe puga ki yereɛeɔɔ. ⁴⁸ Ga w'à li ce nago Kile-gbɔtabaaga tateenge ne sipya wo puga niyaaga ni we; ma na jo ba Kile tudunmɔ w'a yi jo we, na Kafɔɔ Kile ya jo na:

⁴⁹ «Fugba we, wee ne na saanra koro, niɛe ke, kee ne na tɔɔɔ tatahanja.

Yee di da puga keke yàa ne mu we?

Xuu weke wu ne wà sanha wemu na já bye ne tanmɔɔ we?

⁵⁰ Ta ne be w'a yee beeri yàa na wo sefeere ti funɔɔ ni we?

Ne Kafɔɔ w'a jo mu.»[¶]

⁵¹ «Yee puɔmoo k'a waha. Yee wɔɔɔ ni yee niwegee ki ya ta cekɔɔɔ pye we. Yee ya Fefere Muna li kaala tuun beeri ni. Yee ni yi sefelee pu beeri ya pye nigin.

⁵² Kile tudunmɔ weke wu d'a pye wà ni yee sefelee pu ya wu kanha-i we? Pii p'a Kile wo sipyitiime wu ba jomɔ pu jo ge, p'a pee gbo. Nime a yee di wee sipyitiime wu be nɔɔ yaha, na wu gbo. ⁵³ Yee p'a bi Kile wo saliya wu keree ki ta melekee gbɔɔɔ ni, ga yee di ya sɔɔ na taha wee saliya we naarigana feni we.»

Eceɔni xugana

⁵⁴ Ba kiirikɔɔn kurunɔ ki sipyii p'a pee jomɔ pu logo we, a pu logoo di sii yiri, fo pu na pu ganhaa kuri Eceɔni feni. ⁵⁵ Lee di Eceɔni ta w'a ji Fefere Muna na. A wu fugba wu wii, na Kile wo nɔɔɔ wu na, na Yesu niyerege na Kile kanige ce. ⁵⁶ A wu jo: «Wii! Ne jii wa fugba we ni w'a mugi, Sipya Ja we, na wee niyerege na Kile kanige ce.» ⁵⁷ Ba Eceɔni ya yee jo we, a p'i sii sipyaa wá, na pu niwegee tɔ. A pu beeri di gburogi na ba dɔ Eceɔni na.

[†]7:40 Ekizode 32:1,23

[‡]7:43 Amosi 5:25-27

[¶]7:50 Ezayi 66:1-2

⁵⁸Na wu co, na wu kile na yeege kanha ki kadugo yíri, na she wu wá ni kagereye ni fo na wu gbo. Pii p'a wu gbo ge, pee bi pu fadeye wolo, na yee yaha levɔɔ wa tãan, wee mege je na Sɔli. ⁵⁹Na pu yaha pu na Eceni waa ni kagereye ni, a wu Kile jeeri na: «Kafɔɔ Yesu! Na munaa li co!» ⁶⁰Lee kadugo na a wu nuguro sin na sii mujuu wá na: «Kafɔɔ, ma ganha bu we jurumu we kaa taga pu co we.» Ba w'a yee jo we, na xhu.

Sɔli ya n'a daa fɛe pu kanha xuuni

8 Sɔli be bi sɔɔ Eceni wo gbo wu na. Kee caɲa ke, a kanhama nigbɔ di sii nɔ n'a daa fɛe pu beeri na Zheruzalemu ni. Pee kanhama pu funɲɔ ni a n'a daa fɛe pu beeri di jaaga na kari Zhude fiige ke, ni Samari fiige ki ni. A tudunmɔɔ pu ye nigin di gori Zheruzalemu ni. ²A Kile wo jɲii fyaara sipyii p'a di Eceni nixhugo ki lɔ, na she wu le. A p'i sii mehee su wu nixhugo ki na xuuni. ³Ga Sɔli kunni, wee bi sii na giin fo wu n'a daa fɛe pu xɔ fɛfɛe. Wu bi jin pu feni piyeye be ni, wu bu n'a daa fɛe piimu beeri ta wà, cee la ná la, w'a pu beeri co fanha na na she le kaso ni.

Filipe ya Kile wo Jozaama pu jo Samari fiige ki ni

⁴N'a daa fɛe piimu pu bi paa foro Zheruzalemu ni ge, pee bi jaari na Kile wo Jozaama pu yere li pyi na mari xuu wu beeri ni. ⁵N'a daa fɔɔ wa bye wà na Filipe, a wee di gari Samari kulo li ni, na she ganha na Shɔvɔɔ wu kaa yu lee kulo li sheen mu. ⁶Filipe bi kakanhaɲaa kiimu pyi ge, ba kulo li sheen p'a kee kaa nuri, pii di ki jaa be we, a sipyijehemee di ba binne, na niwegee shan ni Filipe jomɔ pu ni, na pu keme logo. ⁷Bani Filipe bi jinaa kɔri na yeege sipyii ni. Pee jinaa pu bi sipyaa waa na fôro. Wu bi faannaa ni tɔɔɔ nigin nigin fɛe cuuɲɔ.

⁸A lee di bye fundanga kaa fo li nigbɔɔ le kulo le sheen mu.

⁹Lee di ná wa ta wà lee kulo li ni wu mege je na Simɔ. W'a bi ceme keree nijehenje pyi fo kiimu ya Samari sheen jaha wɔ xuuni ge, na wuyɛ pye sipyigbɔ wee je. ¹⁰Sipyitiilee fara sipyigbɔɔ na, sipyii beeri pu bi wu jateni, na yu na: «Kile wo sefeere ti t'a sii te, sefeere nigbɔɔ te.» ¹¹Pu beeri bi wu jomɔ pu nuri xuuni, bani w'a mɔ na ceme pu taga na kakanhaɲaa pyi kiimu ya pu jaha wɔ xuuni ge. ¹²Ga, a Filipe di Yesu Kirisa ni Kile saanra ti wo Jozaama pu jo pu mu, a p'i dà pu na. Namaa fara cèe na, a pu beeri di ba batize. ¹³A Simɔ ye pyaa be di dà Kile wo jomɔ pu na na batize. A wu daha Filipe na. Filipe bi kakanhaɲaa ni jaha shesheere keree kiimu pyi ge, a kee di Simɔ jaha wɔ fo xuuni.

Tudunmɔɔ p'a Kile jeeri Samari n'a daa fɛe pu mu

¹⁴Ayiwa, a tudunmɔɔ p'i diin Zheruzalemu ni na logo na Samari sheen pii ya dà Kile Kafila wu na. A p'i Pyeeri ni Yohana tun she pu mu.» ¹⁵Ba Pyeeri ni Yohana ya nɔ Samari ni we, na Kile jeeri Samari n'a daa fɛe pu mu, kɔnhɔ Fefeere Munaa di digi pu na. ¹⁶Bani pee sipyii pu bi batize ye Yesu mege na, ga Fefeere Munaa bi sanha digi wa shishiin na we. ¹⁷Wee tuun wu ni a Pyeeri ni Yohana di pu keye taha taha pu na, a Fefeere Munaa di digi pu na.

¹⁸Ayiwa, ba Simɔ ya Fefeere Munaa li ja l'a tigi n'a daa fɛe pu na tudunmɔɔ pu wo keye daha wu funɲɔ ni we, a wu wari wolo na gaan tudunmɔɔ pu mu, ¹⁹na pu pye: «Yi ke fanha jɲɲɔ ke kan na be mu, kɔnhɔ na be ba na keɲɛ taha sipyaa sipya na, Fefeere Munaa di digi weefɔɔ na.» ²⁰A Pyeeri di Simɔ pye: «Ma ni ma wari wu ni, yi beeri pu pinne kyeegi! Bani mu wa giin na kaa lemu Kile ya gaan ma ni ge, na mu na já lee shɔ ni wari ni. ²¹Mu

nijɛ wa le kaa le ni wɛ, ma taa bɛ di wa li ni wɛ, bani mu zɔ wu ya tii Kile naha t̄aan wɛ. ²²Fo ma bu daburajɛ jo ma fungɔnkuuŋɔ ki na, na Kafɔɔ jɛɛri, li bi da j̄a bye wu ma zɔ wu wo kati-ibaagaa ki yafa ma mu. ²³Bani ne mu zɔ wu paa w'a ni jɛpɛɛn ni jurumu na fo na mu pye jurumu wo bulo.» ²⁴Ba Simɔ ya yee logo wɛ, na tudunmɔɔ pu jɔ shɔ na: «Yiye pyaa ki Kafɔɔ jɛɛri na mu, kɔnhɔ y'a yemu jo ge, Kile di na tanha yee bɛɛri na.»

²⁵Ba Pyɛɛri ni Yohana ya Kile ni Kafɔɔ wo Jozaama pu jo xɔ sipyii pu mu wɛ, na guri kari Zheruzalɛmu ni. Pu nigariwuu a p'i ganha na Kile wo Jozaama pu yu Samari kulogoo nijɛhɛɛɛ kiitiigee ni na gaanji.

Filipe ya Ecopi shen jɔŋɔfɔɔ wa jɔŋɔ círi

²⁶Kafɔɔ wo meleke wa ya pa jo ni Filipe ni na wu pye: «Yiri m'a she Kile-parama pe ni. Koo le l'a yiri Zheruzalɛmu ni na kari Gaza ni ge, m'a lee koo li lɔ. Sipɔŋɔ koo li wa lii.» ²⁷A Filipe di yiri na koo li lɔ na gaanji. Na wu nigaraga yaha, a wu Ecopi shen ná wa ja. Ecopi fiige ki saanzhɔ wemu mɛge ki wa na Kandasi ge, wee saanzhɔ wu wo jɔŋɔfɔɔ nigbɔ wu bye wee ná wɛ. Wee wu bye cee wu naafuu keree bɛɛri naha shɔɔn-rivɔɔ. Wee ná wu bi kari Zheruzalɛmu ni na she Kile pɛɛ. ²⁸Wu niguribawo wu bye na tiin wu wotori funŋɔ ni, na xuu wa kalaa Kile tudunmɔɔ Ezayi wo Kitabu wu ni. ²⁹A Fɛfɛɛɛ Munaa di Filipe pye: «Gbara wotori wu na, m'a binne ni wu ni!»

³⁰A Filipe di baa fulo wotori wu na, na wee Ecopi shen wu ta wu na xuu wa kalaa Kile tudunmɔɔ Ezayi wo Kitabu wu ni, na wu yege na: «Xuu wemu mu wa galaa mɛ ge, m'a wu kɔri cɛ ge?» ³¹A ná

wu Filipe pye: «Dii n'a da wu kɔri cɛ na ta wa ya wu kɔri she na na-ɛ wɛ?» A wu Filipe jɛɛri na wu jé tiin wee t̄aan wotori wu ni. ³²Xuu we wu bi galaa ge, wee wu wa mɛ we na:

«Wu bye ba dubya jɛ wɛ,

p'a wemu co na gaanji tagbogo ni ge.

Ma na jo dubya wemu wu jɛ wu ya yaaga yu

wu shiire kɔnvɛɛ keŋɛ ni-i ge.

Wu ya yaaga jo wɛ.

³³Wu bi wuyɛ tirige,

p'i ya ta sɔɔ na kapii kan wu mu wɛ.

Jɔgɔ wu d'a j̄a wu shi nibama wu kaa jo wɛ?

Sipya bɛ wɛ!

Bani p'a wu gbo na wu shi wu piinŋɛ kɔŋɔ puga ni.»[§]

³⁴Ayiwa, a jɔŋɔfɔɔ wu Filipe pye: «N'a ma jɛɛri, sipya wemu kaa Kile tudunmɔɔ w'a byi ge, wufɔɔ she na na. Wuyɛ kaa w'a byi laa watii?» ³⁵Wee tuun wu ni a Filipe di jomɔ pu lɔ, na pu jɔ kɔn pe Kitabu jomɔ pɛye pyaa na, na Yesu kaa jo wee na wu mu.

³⁶Na pu yaha pu na gaanji, a p'i ba she nɔ lɔhɔ ka na. A jɔŋɔfɔɔ wu Filipe pye: «Lɔhɔ ki wa mɛ, naha k'i da ne naha kɔn batizeli na wɛ?» ³⁷[A Filipe di wu pye: «Ma bi dà Yesu na ni ma zɔ wu bɛɛri ni, ma na j̄a batize.» A ná wu wu jɔ shɔ na: «Nɛ dà li na nago Yesu Kirisa jɛ Kile Ja.»]

³⁸Ba w'a yee jo wɛ, na jo na pu wotori wu yereŋɛ. A pu shuun wu bɛɛri di digi lɔhɔ ki ni. A Filipe di wu batize. ³⁹Ba p'a foro lɔhɔ ki ni wɛ, a Kafɔɔ wo Munaa l'i Filipe naha co, na gari ni wu ni. Jɔŋɔfɔɔ wu ya Filipe ja nige wɛ, ga, a wu fundanga wo kunni di koo li lɔ na gaanji. ⁴⁰A Filipe di she wuyɛ ta fo Azɔti kulo li ni. Ba w'a yiri wà wɛ, na gari Sezare kulo li ni. Wu nigariwo ya toro kulo lemu bɛɛri ni ge, a wu Kile wo Jozaama pu jo toro kee bɛɛri ni.

[§]8:33 Ezayi 53:7-8

Dagana lemu na Sɔli ya dà Yesu na ge

9 Na Sɔli yaha wu na dahaziire teri Kafɔɔ kalaapiire ti mu, a wu she saraya jaha shɔɔnriverɛ wo ɲuɲɔfɔg-bɔ|saraya jaha shɔɔnriverɛ ɲuɲɔfɔɔ wu mu, ² na wu ɲɛeri na wu seme wa yàa kan wu mu wu she gan Damasi kulo li wo Kile-peeɲɛ piyeye yi sipyii pu mu. Kɔnhɔ wu bu she Kafɔɔ wo koro li ɲaariverɛ pii ta wà, cee fara ná na, wu pee co, wu pu pɔ w'a se Zheruzalemu ni, ³ na wu nigariwo yaha koo li na ni wee seme wu ni, ba w'a she dɛɛɲɛ Damasi kulo li na wɛ, taapile ni a kpeɲgbɔhɔ ka di yiri fugba we ni na ɲí jé wu jaha ni, na wu maha. ⁴ Kee kpeɲge ki bele funɲɔ ni, a Sɔli di wolo to ɲiɲɛ na. A mujuu la di wu pye: «Sɔli, Sɔli, jaha na m'a na kana me wɛ? [L'a waha mu mu wu kuruɲɔ tɔɔɔ ɲmaa na de!] ⁵ A Sɔli di fya, na ganha na jele.] A wu yegeɲɛ pye na: «Kafɔɔ, m'i ɲɛ jɔgɔ wɛ?» A mujuu l'i wu pye sanha: «Nɛ ɲɛ Yesu, ne mu wa gana me. ⁶ Nime, yiri m'a jé kulo li ni; lemu m'a yaa na pye ge, pu na lee jo ma mu.»

⁷ A Sɔli ɲaariɲii pu beeri jaalaa di yiri. A p'i yere yaha, pu ya já yaaga jo wɛ. Pu kunni bi mujuu le nuri, ga p'i ya sipya ɲa wɛ. ⁸ A Sɔli di yiri yere na wu ɲii mugi, ga wu ya yaaga ɲaa ki ni wɛ. A p'i wu co keɲɛ na na jé Damasi puuro ti ni. ⁹ A Sɔli di cabyaa taanri pye wu ya ɲaa wɛ, wu ya li wɛ, w'i ya lɔhɔ be gba wɛ.

Kile ya Anapasi tun Sɔli mu

¹⁰ Wee tuun wu ni Yesu wo kalaapire la bye Damasi kulo li ni na Anapasi. A Kafɔɔ di wuyɛ she wee na na wu pye: «Anapasi!» A wu jo: «Ooyi, di we Kafɔɔ.» ¹¹ A Kafɔɔ di wu pye: «Yiri tɔvuyo na, koo lemu p'a byi na «Kozinne» ge, m'a lee lɔ m'a se Zhudasi kaban. Ma bu she nɔ wà, Tarisi shen ná wa ɲɛ wà na Sɔli, m'a wee kaa yege. Kile-ɲerege na wu wa. ¹² Ga le ne Kile ya she Sɔli na wu

wo ɲerege ki funɲɔ ni ge, lee li wa me. W'a ná wa ɲa wu mege na ɲɛ Anapasi, wee ya jé wu feni na wu keye taha wu na, kɔnhɔ wu guri w'a ɲaa sanha.» ¹³ A Anapasi di jo: «Ee, Kafɔɔ! We ná we ya kanhama nigbɔ pemu taha mu kalaapiire ti na Zheruzalemu ni ge, sipyinehemɛɛ ya yee jo ne mu. ¹⁴ Seme wa ni w'a pa naha be na yiri saraya jaha shɔɔnriverɛ pu keɲɛ ni Zheruzalemu ni. Na wu ba sipyaa sipya ta wu na wu mege ki yiri naha, wu weefɔɔ co, wu wu pɔ w'a gaɲi.» ¹⁵ Ga, a Kafɔɔ di Anapasi pye: «She, bani ne we na we jaha bulo, kɔnhɔ wu da kapyɲɛɛ pyi na mu, wu na mege ki she shi wusama na, wu ki she pu saannaa pu na, wu ki she Izirayeli sheen pu be na. ¹⁶ Kanhama pemu be pu da ba nɔ wu na ne wuu na ge, di pee be she wu na.»

¹⁷ Ayiwa, a Anapasi di yiri kari. Ba w'a she nɔ puga ki ni wɛ, na wu keye taha Sɔli na na wu pye: «Na ceborona Sɔli, Kafɔɔ Yesu we w'a wuyɛ she ma na koo li na, na ma yaha ma na ma naha ge, wee w'a ne tun ma mu, kɔnhɔ m'a já m'a ɲaa, m'a nɔhɔ ɲi Fefeere Munaa na.» ¹⁸ Taapile ni a kɔɔɔ ta di wolo wolo to Sɔli ɲii ni ba fyakɔɔɔ ɲɛ wɛ. A wu ɲii k'i mugi; a wu yiri; a p'i wu batize. ¹⁹ Lee kadugo na a wu li, a fanha di jé wu ni. A Sɔli di gori Damasi ni na cabyaa dama dama pye ni Yesu kalaapiire ti ni.

Sɔli ya Kile jomɔ yere pye Damasi ni

²⁰ A Sɔli di Kile jomɔ yere ɲɔ kɔn wee tuun wuyɛ pyaa ni na yu Damasi ni, Yawutuu wo Kile-peeɲɛ piyeye yi ni, na pu pyi na: «Kile Ja wu ɲɛ Yesu.» ²¹ Sipyii piimu beeri pu bi wu jomɔ pu nuri ge, a l'i pu beeri fo xuuni, a p'i ganha na yu na: «Ta we ná weye pyaa be ki bi Yesu mege ki yiriverɛ pu kana Zheruzalemu ni wɛ? Go wu kapana ɲuɲɔ ki wa me naha, pii p'a Yesu mege ki yiri ge, kɔnhɔ wu ba pee co, wu pu pɔ wu she gan saraya jaha shɔɔnriverɛ ɲuɲɔfɛɛ|saraya

ɲaha shɔɔnriwee ɲuɲɔɔ pu mu Zheruzalemu ni.» ²² Ga, a la di ganha na faraa Sɔli wo fanha ki na n'a daa wu shizhaa na caɲa beeri. Wu bi Kile jomɔ pu yere pyi, na li shee pu na na Shɔɔɔ wu ɲe Yesu, a wu keree di Damasi wo Yawutuu pu ɲaha wɔ, fo pu ya ce yeke pu da yu we. ²³ Ayiwa, ba piye ya ya toro we, a pee di puye ɲa, na be yi na na p'i Sɔli gbo. ²⁴ Ga, a Sɔli di foro pu woni wu fiin. Pu bi kulo li tajeye yi beeri shazhɔn sige caɲa ni piige, kɔnhɔ p'i sii Sɔli ta pu gbo. ²⁵ Ga, a Yesu wo kalaapiire t'i ba Sɔli le sagana funɲɔ ni caɲa ka piige, na meere taga wu torogo ɲeri kanha kadugo.

Sɔli ya kuri pa Zheruzalemu ni

²⁶ Lee kadugo na a Sɔli di gari Zheruzalemu ni. Ba w'a nɔ wà we, na ganha na giin wu binne ni kalaapiire ti ni. Ga pu beeri bi fyagi wu na, bani pu bi dà li na can na na Sɔli be wu ɲe Yesu wo kalaapiire la we. ²⁷ Ga kalaapiire lemu li bye na Barinabasi ge, a wee di gari ni Sɔli ni tudunmɔɔ pu yiri. Ba p'a nɔ wà we, Sɔli ya Kafɔɔ ɲa ɲagana lemu na Damasi koo li na, a Kafɔɔ be di jo ni wu ni jogana lemu na ge, na fara lee na Sɔli ya Yesu kaa jo na fiinɲe ni lowaa ni Damasi kulo li sipyii pu beeri mu jogana lemu na ge, a Barinabasi di yee beeri paari tudunmɔɔ pu mu. ²⁸ Na lo wee tuun wu na a Sɔli di binne ni pu ni. A p'i ganha na ɲaari Zheruzalemu beeri ni. Wu bi Kile wo Jozaama pu yu ni lowaa ni Kafɔɔ mege na. ²⁹ Sɔli bi yu ni Helenisitilee** pu ni, na nakaara pyi ni pu ni Yesu keree na. Ga pee be bi wu shaa di gbo. ³⁰ Ba cebooloo p'a lee ce we, na gari ni Sɔli ni Sezare ni. Lee kadugo na na wu yaha kari Tarisi kulo li ni.

³¹ Ayiwa, wee tuun wu ni n'a daa fee piimu beeri pu bye Zhude, ni Galile, ni

Samari fiye yi ni ge, ɲaɲiɲe bye pee beeri na. Pu beeri bi ɲaari Kafɔɔ ɲii fyaara ni, lee li bi pu baraga pye ki na bele n'a daa wu ni. Caɲa caɲa pii bi faraa pu na Fefeere Munaa li wo yeri wu fanha ni.

Pyeeri ya Ene cuunɔ Yesu mege na

³² Pyeeri bi ɲaari, na n'a daa fee pu peregi fiige ki beeri ni. Caɲa ka a wu ba gari n'a daa fee pii yiri kulo la ni lee mege ɲe na Lida. ³³ A wu she ná wa ta wu kabanuyo shuun wu beeri ya xu, a wu sinne fo yee gbarataanri (8), wu mege di ɲe na Ene. ³⁴ A Pyeeri di wu pye: «Ene, Yesu Kirisa w'a da ma cuunɔ nime. Yiri m'a ma yasinnege ki yàa maye ni.» Taapile ni a Ene di yiri. ³⁵ Ba Lida kulo li sheen pu beeri ni Sarɔn kulo li sheen pu beeri ya lee ɲa we, na sɔɔ Kafɔɔ na.

Cee wa ya ɲe na foro xu ni

³⁶ Ayiwa, cee wa bye Zhope ni, n'a daa fɔɔ wu bye wii, wu mege di ɲe na Tabita. Kee mege ke ɲe Girekii wo jomɔ pu ni na Dorikasi.†† Wee cee wu bi kasaɲaa ɲiɲeɲeɲe pyi, na funmɔ fee teri. ³⁷ Wee tuun wu ni a Tabita di ba bana, na xhu. A p'i wu nixhugo ki wuu na wu lo she sinniɲe puga ka ni zangaso wu ni. ³⁸ Lee di Pyeeri ta Lida ni. Lida ni Zhope di ya lii we. A Zhope kulo li kalaapiire t'i logo na Pyeeri wa Lida ni. A p'i sipyii shuun yaha kari pu she Pyeeri ɲeeri na wu pa pu yiri nime.

³⁹ Ayiwa, ba p'a nɔ na tuduro ti jo Pyeeri mu we, taapile ni a Pyeeri di yiri na binne kari ni pu ni. Ba w'a nɔ we, a p'i gari ni wu ni kee puga ki ni zangaso wu ni. A naxhugoshaa p'i ba na ba Pyeeri maha, na ganha na mehee suu. Na Tabita yaha ɲii na, wu bi fadepiire ni fadegboyo yemu yari ge, a p'i yee beeri she Pyeeri

**9:29 Helenisitilee: Pee ɲe Yawutuu piimu p'a Girekii jomɔ pu yu ge.

††9:36 Dorikasi: Kee mege ke kóri wu ɲe sigɛɲɔɲɔ.

na. ⁴⁰Wee tuun wu ni a Pyeeri di sipyii pu beeri yeege kpeenge ki na, na nuguro sin na Kile jeeeri. Na xho na nmahana jeri gbo wu yiri, na wu pye: «Tabita, yiri!» A gbo wu wu nii mugi, ba w'a Pyeeri ja we, na yiri tiin. ⁴¹A Pyeeri di wu co wu keje na, na wu tege, na wu yirige. Lee kadugo na a Pyeeri di n'a daa fee pee ni naxhugoshaa pu yiri, na Tabita nii wo wu she pu na. ⁴²A Zhope kulo li sipyii pu beeri di yee logo, a sipyijehemee di ganha na daa Kafoo na. ⁴³A Pyeeri di gori Zhope ni, na mo wa na wa kaban, wee mege je na Simo. See ye wee Simo wu bi gbuu.

Pyeeri ni Korineyi keree

10 Na wa bye Sezare kulo li ni na Korineyi. Orome fiige ki sorosii jurufooo wa wu bye wii. Sorosii kurujoo kemu juru ni wu bye ge, kee je na «Itali sorosii kurujo.» ²Wee na wa bi Kile pele wu ni wu puga sheen beeri ni. Pu bi fyagi Kile na. Wu bi Yawutuu funmo fee pu teri. Wu bi ganri be Kile-jerege taan we.

³Ayiwa, caja ka yakojo tuuno nii taanri wu na, Kile wo meleke wa ya pa je Korineyi kaban, na wuye she wu na; a wu sii wu tii ja; a meleke wu wu yiri na: «Korineyi!» ⁴Ba w'a wu ja we, na fya na jo: «Naha we Kafoo?» A meleke wu wu pye: «Ma Kile-jerege ke ni ma funmo fee pu dege wu kaa ya taan Kile ni, wu ya ta funjo wo ma na we.» ⁵Sipyii pii tun she nime Zhope kulo li ni. Na wa wu wa wa na Simo, p'i wu pyi Pyeeri. P'i she wee yiri pa. ⁶Na see ye gbovooo wa juru ni w'a tigi, wee be mege ki wa na Simo wa. Wu puga ki wa suumo loko ki jo na.»

⁷Ba meleke w'a jo xo ni wu ni we, na gari. Wee tuun wu ni a Korineyi di wu kapyebyii shuun, ni wu sorosi nigin wa yiri. Wee sorosi we bye wuye pyaa wo shazhansigime. Kile nii fyaara sipya wu bye wii. ⁸Meleke w'a yemu jo wu mu ge,

a wu yee beeri paari pu mu, na pu tun kari Zhope ni.

Fefeere Munaa ya Pyeeri kaala

⁹Kee caja ki jimuguro a tudunmo p'i deenje Zhope kulo li na. Lee di caja ki ta jije nije ni, a Pyeeri di dugi katanja na na Kile jeeeri. ¹⁰A xuugo di ba wu ta p'i sanha shoko xo we. Na pu yaha pu na yalige ki sori Pyeeri mu, a Kile di kaa la she wu na. ¹¹A wu fugba wu jo ja k'a mugi, na yaaga ka ja wa kemu ya foro fatogboko feni ge. Ki geye shishere we bi co po, k'i diri na ma jije mu. ¹²A Pyeeri di toyo shishere yanmuyo ye beeri, ni jije yakokaara beeri, ni shazheere tuuyo beeri ja kee fatogbo ke funjo ni. ¹³A mujuu la di Pyeeri pye: «Pyeeri yiri, m'a ya gbo ma xa!» ¹⁴A Pyeeri di jo: «Ahayi, Kafoo! Yaaga kemu beeri k'a noko, kelee ki na je yafunjo ge, ne sanha kee ka shi li ja we.» ¹⁵A mujuu l'i foro sanha na Pyeeri pye: «Kile ya yaaga kemu pye feefe ge, ma ganha ba kee wii sanha yanmunoko we.» ¹⁶A pee jomo p'i jo fo tojii taanri, taapile ni a fatogbo k'i dugi kari fugba wu ni.

¹⁷A Pyeeri hakili di wuregi, le w'a ja ge, a wu ganha na wuye yegee lee kori na. Na wu yaha lee na, Korineyi ya sipyii piimu tun ge, a pee di no Zhope kulo li ni. A p'i Simo kaban kaa yege, a p'i xuu wu sanha she pu na, a p'i she yere kuroo li jo na. ¹⁸Na yiri pye na jo: «Simo we p'a bi na Pyeeri ge, naha w'a tigi ya?»

¹⁹Lee di Pyeeri ta wu na wu funjo koon sanha wu kama li na. A Kile Munaa di wu pye: «Pyeeri, wii! Sipyii taanri wu wa na mu kaa yegee kpeenge ke na. ²⁰Yiri, m'a binne m'a gaaji ni pu ni, ma ganha bu fyaara yaha ma zo wu na we, bani ne w'a pu tun ma mu.» ²¹A Pyeeri di digi pa, na ba pu pye: «Sipya wemu xuu yi wa zhaa ge, ne wu wa wii. Leke l'i wa yi kapana juru we?» ²²A p'i Pyeeri jo sho na: «Sorosii jurufooo we wu wa na

Korineyi ge, wee w'a wèe tun. Sipyitiime wu wa, na fyagi be Kile na, Yawutuu pu beeri wa wu mesaaja yu. Kile wo meleke wa w'a wuye she wu na, na wu pye na wu tudunmɔ yaha pa mu yiri, m'i she wu kaban. Na kafila wa wu wa mu mu, mu wu jo wu mu.»²³ Ba Pyeeri ya yee logo we, na jé ni pu ni puga. A p'i shɔn wà. Ba niga k'a mugi we, a wu binne kari ni pu ni. A Zhope n'a daa fee pii be di binne kari ni pu ni.

Pyeeri ya kari Korineyi kaban

²⁴ Kee caja ki nimuguro a p'i nɔ Sezare ni, na Korineyi ta wu bi pu sige. Wu bi wu puga sheen ni wu see see napiinee yiri pinne wu puga na Pyeeri sige. ²⁵ Ba Pyeeri ya nɔ wà we, a Korineyi di ba wu juɔɔ círi, na nuguro sin wu fee ni, na wu pele. ²⁶ Ga, a Pyeeri di wu co yirige, na wu pye: «Yiri, ne be wu je sipyiyawyii la ba mu je we.»²⁷ Na Pyeeri ni Korineyi yaha pee jomɔ pu na, a p'i binne jé puga ki ni na sii sipyinehemee ta p'a pinne wà. ²⁸ Wee tuun wu ni a Pyeeri di wu pye: «Na saha ni wèe wo saliya wu ni, y'a li ce, Yawutu wa shishiin ya yaa na gari ni shi watii sipyii ni piimu je Yawutuu we, kelee na jé wufɔɔ puga we. Ga Kile ya li she ne na, na ne ganha da sipya wa shishiin wii na wu je feefee we, kelee w'a nɔhɔ we.»²⁹ Lee wuu na ba yee tudunmɔ p'a nɔ ne na we, ne ta nakaara pye we. Nime ne funɔɔ wa y'i na kayire li juɔɔ jo na mu.»

³⁰ A Korineyi di Pyeeri jɔ shɔ na: «Nijaa je li caja shisheere wogo, na ne yaha Kile-jeerege na na puga ki ni yakonɔ ni we tuun we shi ni, a ne ná wa niyerege ja na jahagbaa na fadevige na je wu na, ki beeri di jí. A wu ne pye: ³¹ «Korineyi, ma Kile-jeerege k'a co. Tegegana lemu na m'a funmɔ fee pu tege ge, Kile funɔɔ ya ta wɔ lee la yafiin na we.»³² Tuduro yaha she Zhope ni, na Simɔ wu pa, p'a wu pyi na Pyeeri ge. W'a tigi ná wa kaban,

wee be mege je na Simɔ, seeye w'a gbuu. Wu kaban ki wa suumɔ lɔhɔ ki jɔ na.»³³ Taapile ni a ne tuduro tun jo pu ma yiri; ma pama ya jɔ. Ayiwa, wèe beeri ya pinne wee Kile jaha tãan, Kafɔɔ ya kiimu beeri she ma na ge, wèe funɔɔ je wu kee logo.»

Pyeeri ya Kile Kafila yere pye Korineyi kaban

³⁴ Wee tuun wu ni, a Pyeeri di jomɔ pu lɔ na jo: «Can na, ne li ce nime jo Kile ya zhonrɔɔ pyi we.»³⁵ Ga shi beeri sipya w'a ta wemu ya fyagi Kile na ge, na time koro jaari ge, weefɔɔ kaa l'a dan Kile ni. ³⁶ Kile ya wu jomɔ jo Izirayeli sipyii mu na janije Jozaama pu jo pu mu Yesu Kirisa baraga ni. Wee je sipyii beeri Kafɔɔ. ³⁷ Yesu keree ki bi doroo torogana lemu na, na co Galile fiige ki ni na pa nɔ Zhude fiige ki beeri ni ge, yee wa kee fiin. Kee ya pye Yohana wo Kile kafila yere li kadugo na, batizeli wu keree na. ³⁸ Kile ya Nazareti sheen Yesu tire, na wu ji Fefeere Munaa na, na sefeere kan wu mu kangana lemu na ge, yee wa lee fiin. W'a bi jaari na kasaajaa pyi sipyii na. Piimu beeri p'a bye Shitaanni wo jaa wu ni ge, w'a bi pee beeri cuɔɔ, bani Kile bi bye ni wu ni.

³⁹ «Yesu ya keree kiimu beeri pye Yawutuu fiige ki ni, ni Zheruzalemu kulo liye pyaa ni ge, wèe pu je kee keree ki wo seere. P'a wu co na wu kori tige na, na wu gbo.»⁴⁰ Ga caja taanri wogo ki na, a Kile di wu je na yeege xu ni, na wu yaha, kɔnhɔ sipyii di ba wu jaa. ⁴¹ Ga sipyii beeri ya ta wu ja we, fo Kile ya fenhe wèe piimu jaha bulo na pye wu seere ge, wee p'a wu ja. Wee piimu p'a li, na gba ni wu ni, wu nijenje na na foro xu ni ge, wèe p'a wu ja. ⁴² Lee wuu na w'a tuduro kan wèe mu, na wèe pu Kile jomɔ pu yere pye sipyii pu beeri mu. Na wu yi jo fiinne pu mu na Yesu Kile ya teje na pye xuu ni wyii beeri wo kiiri

kɔnɔɔ. ⁴³Kile tudunmɔɔ pu beeri ya jo na sipyaa sipya w'a dā Yesu na ge, na weefɔɔ wo jurumu wu na yafa wu mu wu mege ki gbɔɔɔ ni.»

Shi watii sipyii ya Fefeere Munaa li ta

⁴⁴Na Pyeeri yaha jomɔ pu na, a Fefeere Munaa di digi wu jomɔ pu logovee pu na. ⁴⁵Yawutuu n'a daa fee piimu p'a Pyeeri torogo kari ge, a l'i bye kakanhana pee mu, na Kile ya Fefeere Munaa li loolo kan shi watii sipyii be mu na nehe. ⁴⁶Bani p'a bi pee sipyii pu jaa pu na yu shi watii jomɔ ni Fefeere Munaa li gbɔɔɔ ni, na Kile mege pele. Wee tuun wu ni a Pyeeri di jo: ⁴⁷«Ta wèe na já pii sipyii pii naha kɔn sanha na pu ganha bu batize lɔhɔ ni-i ya? Bani pu be ya Fefeere Munaa li ta ba wèe ya li ta we.» ⁴⁸Lee kadugo na a Pyeeri di jo ni sipyiire ti ni, na pu batize Yesu Kirisa mege na. Ba p'a batize xɔ we, a p'i Pyeeri jeeeri na wu cabyaa pye ni pu ni.

Pyeeri ya fiin pemu jo Zheruzalemu egilizi wu mu ge

11 Tudunmɔɔ ni n'a daa fee piimu bye Zhude ni ge, a pee di yi logo na shi watii sipyii be ya sɔɔ Kile jomɔ pu na. ²Lee wuu na tuun wemu ni Pyeeri ya kuri she Zheruzalemu ni ge, a Yawutuu p'i wu jaagi ³A p'i jo na naha wuu na wu d'a she binne ni cekonbaalaa ni, fo na li ni pu ni we? ⁴Pyegana lemu na l'a pye ge, a Pyeeri di yee beeri paari pu mu niginigin.

⁵A wu jo: «Tuun wemu ni ne bye Zhope kulo li ni ge, caɲa ka, na ne yaha Kile-nerenge na, a Kile di kashɛe la she ne na. A ne yaaga ka ja kee bye ba fatɔgbɔhɔ je we. Ki geye shisheere wu beeri d'a pɔ, k'i diri na yiri fugba we ni fo na pa nɔ ne tãan. ⁶A ne ki funɲɔ yaɲmuyɔ yi wii xuuni: yapɔɔɔɔ, ni sige

xaara, ni niɲe yakokaara, ni shazheere, yee beeri yi bye fatɔgbɔhɔ ki funɲɔ ni. ⁷A ne mujuu la logo, lee na ne pyi: «Pyeeri, yiri, m'a ya gbo ma xa!» ⁸A ne jo: «Ahayi, Kafɔɔ! Bani Yawutuu ya yaaga kemu beeri wii na ki ya yaa k'a li-i ge, na yemu beeri wii na yi je feefee we ge, ne sanha kee ka li ja we.» ⁹Ga, a mujuu l'i nɔhɔ foro sanha fugba wu ni na: «Kile ya yaaga kemu pye feefee ge, ma ganha ba kee wii sanha yaɲmunɔɔɔɔ we.» ¹⁰A l'i bye mu fo tɔɲii taanri. Lee kadugo na a kee fatɔgbɔhɔ ki ni ki funɲɔ yaɲmuyɔ yi beeri di yiri kari fugba wu ni.

¹¹«Wee tuun wu ninumɔ ni, ne bye puga kemu ni ge, a sipyii taanri di ba yere kee ni. Pu bi pu tun ne mu na yiri Sezare ni.» ¹²A Fefeere Munaa di ne pye na ne wu pinne ni pee sipyii pu ni, na ne ganha ba nayɛ kaala we. Ne ni ceborona-maa gbaara we w'a pinne she Sezare ni, na she jé Korineyi puga ki ni ge, pee pu wa piiri. ¹³W'a meleke wu niyerege ja pagana lemu na ge, a wu yee paari wèe mu. Na meleke w'a bi wu pye wu tuduro tun Zhope ni, wu Simɔ yiri, Simɔ we p'a byi sanha na Pyeeri ge. ¹⁴Na wee ni wu kpɔɔn li sipyii na ba shɔ shɔgana lemu na ge, na ne w'a da ba lee koo li she pu na.

¹⁵«Ba ne jomɔ pu ɲɔ kɔn ye we, a Fefeere Munaa di digi pu na, ba l'a bi tigi wèe na tigigana lemu na taashiine li ni we. ¹⁶Wee tuun wu ni, Kafɔɔ ya jomɔ pemu jo ge, a ne funɲɔ di na to pee na na: «Yohana ya sipyii batize lɔhɔ ni, ga yee na ba batize Fefeere Munaa ni.»^{††} ¹⁷Wèe piimu p'a dā Kafɔɔ Yesu na ge, Kile ya ma taa lemu kan wèe mu ge, wu bu she lee kan pii betiilee mu, jɔɲɔ ne di je fo ne w'a Kile nidaan shege we?»

¹⁸Ba kalaapiire tisara ya Pyeeri jomɔ pu logo tuun wemu ni we, a pee di pu logoo niɲe. A p'i Kile sɔ na: «Can na Kile

††11:16 Kapyegee 1:5

ya sɔɔ shi wusama wu daburaje jo wu jurumu wu na, kɔnhɔ p'i jii sicuumɔ see wo ta.»

Ancɔsi egilizi wu ɲɔkɔɔnrɔ keree

¹⁹Tuun wemu ni p'a Ecenɔ gbo ge, wee tuun wu ni p'a ɲɔ kɔn na n'a daa fɛɛ pu kana. A p'i jaaga. A pii di gari Fenisi ni Sipɛrɛ fiye yi ni, a pii di gori Ancɔsi kulo li ni. Ga Yawutuu puyɛ mu pee bi pu wo Kile Kafila wu yu. ²⁰Lee bɛ na Sipɛrɛ shɛɛn ni Sirine shɛɛn pii bɛ bye pu ni. Pee bi yiri na pa Ancɔsi ni, shi wemu ɲɛ Yawutuu wɛ ge, a p'i Kafɔɔ Yesu wo Jozaama pu jo pee mu. ²¹A Kafɔɔ di pee n'a daa fɛɛ pu tege wee labye wu na, fo sipyɛɲɛhemɛɛ ya dɔ Kafɔɔ na.

²²Ba kee kapyegɛɛ k'a nɔ Zheruzalemu n'a daa fɛɛ pu na wɛ, a p'i Barinabasi yaha kari Ancɔsi ni. ²³Ba w'a nɔ wɔ wɛ, na Kile wo labye wu pyegana ɲa n'a daa fɛɛ pu ɲɛɲɛ ni wɛ; a lee di wu luu ɲɛɲɛ. A wu pu yeri na pu la le p'i diin Kafɔɔ koo li ni ni loɲɛ ni. ²⁴Barinabasi bye sipyɛɲɛhemɛɛ. Wu bi fanha ta n'a daa ni na nɔhɔ ɲi Fɛfɛɛrɛ Munaa be na. Sipyɛɲɛhemɛɛ be bi sɔɔ Kafɔɔ na.

²⁵Lee kadugo na a Barinabasi di doro kari Tarisi ni na she Sɔli sha. ²⁶Ba w'a Sɔli ɲa wɛ, na gari ni wu ni Ancɔsi ni. A p'i yee nigin maha wɔ ni n'a daa fɛɛ pu ni shiizhan; na sipyɛɲɛhemɛɛ kalaa Kafɔɔ wo koo li ni. Na n'a daa fɛɛ yiri Kiricɛɛn, lee nizhiɛɛ ya pye Ancɔsi ni. ²⁷Wee tuun wu ni a Kile tudunmɔɔ pii di foro Zheruzalemu ni na kari Ancɔsi ni. ²⁸Pee Kile tudunmɔɔ pu ni, wa mege bye na Agabusi, a wee di yiri na jo Fɛfɛɛrɛ Munaa fanha ni na xuugbɔhɔ ki da ba bye kɔɲɔ ke bɛɛri na. A pee jomɔ pu ba bye can. Kee xuugbɔhɔ k'a pye Orome saannaa pu bɛɛri wo saan Kulodi caɲa ɲii ni. ²⁹Ba l'a pye mu wɛ, a Ancɔsi kalaapiire t'i jo na pu keye wɔ yiyɛ na; lemu se ɲɛ wemu ni ge, a pu bɛɛri nigin nigin wu lee kan. A p'i yee taga pu cebooloo

n'a daa fɛɛ pu tege piimu pu ɲɛ Zhude fiige ki ni ge. ³⁰A p'i yee kan Barinabasi ni Sɔli mu, na pu she yee kan Zhude n'a daa fɛɛ pu nɔhɔlɛɛ pu mu.

Yakuba xu keree ni Pyɛɛri wo kasolene le

12 Wee tuun wu ni a saannaa Herɔdi di do Egilizi n'a daa fɛɛ pu na na gana. ²A wu Yohana ceborona Yakuba gbo ni ɲmɔpara ni. ³Ba w'a lee ɲa l'a taan Yawutuu pu ni wɛ, a wu Pyɛɛri be co le kaso ni. Shizhenhere Baa Buuri Kalenɛ|Kalenɛ li tuun wu bye wii. ⁴W'a Pyɛɛri co le kaso wu ni, na sɔɔsɔii kulɔɲɔɔ shisɛɛrɛ yaha kee na wu kaseri sipyii shisɛɛrɛ shɛɛrɛ. Herɔdi bi giin wu she ni wu ni Shizhenhere Baa Buuri wu Kalenɛ li nidorogo na, wu she wu kiiri kɔn sipyii pu bɛɛri ɲii na. ⁵Na Pyɛɛri yaha kaso wu ni, a egilizi sipyii p'i la le Kile-ɲɛrɛge ni wu mu.

Pyɛɛri forogana kaso wu ni

⁶Niga na da mugi Herɔdi di Pyɛɛri kiiri wu kɔn, ke nibiige ki ni, sɔɔsɔii shuun tɛ ni Pyɛɛri bi bye na ɲmunɔɔ wu nibɔɔ ni tɔɔɔ shɔnhɔɔ shuun ni, sɔɔsɔii pii d'a yere yere kɔɲɔɔ li ɲɔ na na kasogbaha ki kaseri. ⁷Wee tuun wuyɛ pyaa ni, a Kafɔɔ wo meleke wa di jɛ kasogbaha ki ni. A kpɛɛnge di kasogbaha ki ɲi. A meleke wu Pyɛɛri kpɔn kpɔn wu kabanugo na, na wu ɲɛ, na wu pye: «Yiri tɔvuyo na!» Taapile ni a shɔnhɔɔ y'i baha wolo Pyɛɛri keye yi na na to ɲɛɲɛ ki na. A Pyɛɛri di yiri. ⁸A meleke wu jo: «Yiri m'a mayɛ ɲɔ, m'a ma tanhaya yi le!» A Pyɛɛri di li pye mu. A meleke wu wu pye sanha: «Ma fadegbɔhɔ ki le m'a daha na feni!» ⁹A Pyɛɛri di yiri taha meleke wu feni. Meleke w'a lemu pye ge, Pyɛɛri bi sanha dɔ lee na wɛ. Ga, a wu li ta ba ɲmunɔɔɔ ɲɛ wɛ. ¹⁰A p'i she nɔ kaso wu kaseɛge pyevɛɛ pu wo kurunɔɔ nizhiige ki na, na doro kee tɔan. Na she nɔ kurunɔɔ

shuun wogo ki na, na doro kee be taan. Na she no kunogbobo ki na. Tawo gbura ki bye kee na na jaha tii kulo li funjo ki na. Ba p'a no wa we, a gbura k'i mugi kiye mu. A meleke wu binne foro ni Pyeeri ni na koo co. Na pu yaha pu na gaanji shiizhan, taapile ni a meleke wu gari na Pyeeri yaha. ¹¹ Ba meleke w'a kari we, a Pyeeri hakili di diin. A wu jo: «Ne li ce jo Kafo w'a wu meleke wa tun w'a pa ne sho Herodi wo fanha ki na, ni Yawutuu pu wo kanhama pe, p'a bi puye yaha p'i ba pemu taha ne na ge.

¹² Ba Pyeeri ya wu funjo sha we, na gari Mariyama yiri. Yohana wemu p'a bi Marika ge, wee wo nu wu je wii. N'a daa fee nipheeme pu bi pinne wa na Kile jeeeri Pyeeri mu. ¹³ Ba Pyeeri ya no kaaja ki jo na we, na gbura ki kuu. Kapye-byezho wa bye wa, wee mege ki bye na Orode. A wee di ba kunjo li wii. ¹⁴ Ba w'a pa Pyeeri mujuu li ce tuun wemu ni we, wu ya ja kunjo li mugi nige fundanga keje ni we. A wu baa kari na she yi jo pusamaa mu, na Pyeeri niyerege ki wa kunjo li jo na kpeenge ki na. ¹⁵ A p'i wu pye: «Mu junmuu wa we!» Ga, a Orode di yi jo waha pu mu na can w'a wii. A p'i jo: «Wu jaa w'a wii.» ¹⁶ A Pyeeri di ganha na gbura ki kuuni. Ba p'a pa gbura ki mugi, na wu ta Pyeeri ye pyaa we, a l'i pu fo fo xuuni. ¹⁷ A Pyeeri di wu keje yirige, na pu pye na pu co puye na. Yeegegana lemu na Kafo ya wu yeege kaso wu ni ge, a wu yee jaha jo pu mu. Na pu pye pu yi jaha jo Yakuba ni wu ceborona-maa pusamaa beeri mu. Lee kadugo na a wu yiri wa na kari xuu watii ni.

¹⁸ Ba niga k'a pa mugi we, a sacosii pu funbenwu di ganha na puye yegee na: «Dii Pyeeri d'a pye we?» ¹⁹ Li ya ta mo we, a Herodi di wa yaha kari na pu Pyeeri yaha she wee yiri. Pyeeri ya ta ja-e ge, a wu sacosii pu yiri na pu yege, na jo na pu pu gbo.

Saannaa Herodi xugana

Lee kadugo na a Herodi di foro Zhude fiige ki ni, na gari Sezare ni, na she jeri pye wa. ²⁰ Herodi luu li bi yiri be sanha Tiiri sheen ni Sidon sheen be taan xuuni. Ba pee ya lee ce we, na puye ja na p'i she Herodi mu. A p'i napeege leje ni saan wu tashongo ki junjo wu ni. Wee mege je na Bilatusi. Lee kadugo na a p'i she Herodi mu na wu susuro ta wu yogo ki yaha k'i xho. Bani wee wo fiige ki ni pee jolige ya foro. ²¹ Ba cadagaja k'a pa no we, a Herodi di wu saanra fadegbobo le, na diin wu saanra koro li ni, na ganha na kafilagbo yu pu mu. ²² A sipyii pu beeri di ganha na xhuulo na: «Le je sipya mujuu we, kile ye pyaa mujuu li je le!» ²³ Ga taapile ni, a Kafo wo meleke wa di yama wa Herodi na, bani wu ya ta Kile pele we. A fyenre di je wu ni; a wu xhu.

²⁴ Lee be na, Kile jomo pu bi se jaha na kabaya yi beeri na. ²⁵ Barinabasi ni Sali ya pa Zheruzalemu ni tuduro temu na ge, ba tee ya shonri we, a p'i guri kari Ancosi ni. A pu nigariwu di gari ni Yohana ni, wee p'a bi sanha na Marika.

Fefeere Munaa ya Sali ni Barinabasi jaha bulo

pu she Kile Kafila jo

13 Kile tudunmo ni karamogobo pii bye Ancosi egilizi wu ni. Pee meye ye: Barinabasi, ni Simo wemu p'a bi Niwo ge, ni Lusisi, wee bi yiri Sirine kulo li ni, ni Manayeni, ni Sali. Manayeni ni saannaa Herodi, punujo ni pee ya bii. ² Caaja ka n'a daa fee p'a suun le, na Kafo pele. A Fefeere Munaa l'i pu pye: «Ne Barinabasi ni Sali yiri labye wemu kaa na ge, yi pu yaha na yahama ni, konho pu da wee pyi.» ³ Ba n'a daa fee p'a yee logo we, a p'i tuun wa lo sanha na suun le, na Kile jeeeri, na pu keye taha Barin-

abasi ni Söli na, na pu yaha kari Kile wo labye wu na.

Barinabasi ni Söli nɔgana Sipere ni

⁴Ba Fefere Muna l'a Barinabasi ni Söli tun we, a p'i gari Silisi ni. A p'i she jé wà kɔɔgbɔhɔ ka ni na kari Sipere fiige ki ni. ⁵A p'i nɔ Salamine ni, na Kile Kafila jo Yawutuu pu mu Kile-peeɛɛ piyeye yi ni. Yohana wemu p'a bi Marika ge, wee bi pu tege labye wu na.

⁶A p'i Sipere fiige ki kɔn ɲeri na she nɔ kulo la ni, lee mege ɲe na Panfɔsi. Ba p'a nɔ wà we, na Yawutu ná wa ta wà, wee mege ɲe Bariyesu. Wu bi siganma pyi, na kafineye yu na Kile tudunmɔ wee ɲe. ⁷Wee sigaanfɔ w'a bye gbafeneere Sirigusi Polusi kaban. Wee gbafeneeri wu bye ná xakiligbɔ fɔɔ. A wu Barinabasi ni Söli yiri, bani pu bi giin p'i Kile Kafila logo. ⁸Ga sigaanfɔ wemu mege ki ɲe Bariyesu, p'i wu pyi Girekii jomɔ pu ni na Elimasi ge, a wee di Barinabasi ni Söli kaala. W'a bi li shaa wu gbafeneeri wu naha kɔn, kɔnhɔ wu ganha bu dà Yesu na we. ⁹Wee tuun wu ni Söli we p'a bi na Pɔli ge, a wee di ɲi Fefere Muna na, a wu sigaanfɔ wu wii xuuni na jo: ¹⁰«Shitaanni sipya mu ɲe, mu ya ɲi shizhiinne ni naɲmahara tuuyo beeri na. Tiime beeri pen. Mu wa da Kafɔ wo kodiine li ɲeri wu ɲɔ yaha-i ya? ¹¹Kafɔ ya wu keɲe taha mu na nime. Ma na ba bye fyen. Ma na ba tuun wa pye, ma da yafiin be ɲa we.» Taapile ni a piige di jé Elimasi naha ni; a wu ɲeri fyen, na ganha na daala wu bu garaa sipya wa ta, wee di wu keɲe co, wu koo she wu na. ¹²Ba gbafeneeri w'a lee ɲa we, na dà Yesu na. Kalaa we w'a pye Kafɔ shizhaa na ge, a wee di bye wu mu kakanhana.

Pɔli ni Barinabasi nɔgana Ancosi nibire ni

¹³Lee kadugo na a Pɔli ni wu tahama-nɔhɔmɔ di jé kɔrɔɔ ka ni Panfɔsi ni, na

gari Perizhe kulo li ni Panfili fiige ki ni. Yohana wemu mege p'a yiri na Marika ge, wee xuu wu ni wee ya kuri pu feni, na gari Zheruzalemu ni. ¹⁴Ga, a pusamaa di yiri Perizhe ni, na gari kulo la ni lemu mege ki ɲe Ancosi nibire ge, lee ɲe Pisidi wo fiige ki kabanugo. Ba Yawutuu wo cadeenge k'a nɔ we, a pu be di jé Kile-peeɛɛ puga ki ni na diin. ¹⁵Ba p'a saliya we ni Kile tudunmɔ pu wo Kitabuu pu kalaa xɔ we, a Kile-peeɛɛ puga ki ɲunɔfɔ wu tuduro tun Pɔli ni Barinabasi mu na: «Na cebooloo, Kile Kafila yere la bye l'i wa yi mu, yi na já li pye.»

¹⁶A Pɔli di yiri, na wu keɲe yirige, na sipyii pu pye: «Izirayeli sheen, ni yee piimu p'a fyagi Kile na ge, yi niwegee shan! ¹⁷Izirayeli sheen wo Kile w'a wu sefelee pu naha bulo. Tuun wemu ni pu bye nadadiinne Misira ni ge, w'a pu nagoo ɲehe. Lee kadugo na a wu wu wo sefeere ti taga pu yeege kee fiige ki ni. ¹⁸A wu pu keree xu, na pu ɲɔ sha fo na nɔ yee kelee shisheere na. ¹⁹Lee kadugo na w'a shi tehe gbarashuun kyeegi, na wee kɔri yeege Kana fiige ki ni, na fiige ki kan wu sefelee pu mu, ²⁰fo na nɔ yee xhuu shisheere ni kelee kaguro na (450). Lee kadugo na, a wu kiirikɔɔn kan wu sefelee pu mu fo na she nɔ Kile tudunmɔ Samuweli wo caɲa ɲii li na.

²¹«Wee tuun wu ni a p'i li sha Kile mu na wu wa pye saan pu ɲunɔ ni. A Kile di Kisi ja Söli kan pu mu wee wu pye pu saan. A wee di yee kelee shisheere (40) ta pu ɲunɔ ni. Wee bi foro Benzhamɛ wo shi wu ni. ²²Ba Kile ya Söli laha saanra ti na we, na Dawuda kan pu mu w'a pye pu saan. A wee kaa di daan Kile ni, a Kile di jo: «Sipya wemu ne zhaa ge, wee wu ɲe

we, Zhese^{f1} ja Dawuda we. Wee na ba bye ne nidaan keree ki beeri pyevoo.^{§§}
²³A Kile di ba Shovoo kan Izirayeli mu, na foro Dawuda shi wu ni, ba w'a bi yi jo jogana lemu na we, wee ne Yesu.
²⁴Na ta wee sanha ba we, Yohana w'a bi Kile Kafila wu yere pyi Izirayeli sipyii pu beeri mu, na pu daajeje jo pu jurumu wu na, p'i batize. ²⁵Ba Yohana wo labye wu taaxoo ya teenje we, a wu ganha na yu na: «Yee ya giin na joo ne wa we? Shovoo wemu naha yee wa wii ge, ne wa were-e de! Ga we w'a ma ne kadugo ge, wee wu wa. Ne cere ne wu pye wu bulo, ali na wu tanhaya meere be sanha, ne yaa ni lee ni we.»^{*} »

²⁶Lee kadugo na a P'oli di jo: «Na cebooloo, yee piimu pu ne Ibirayima yas-eye ge, ni yee pii p'a fyagi Kile na ge, pe nuwuuro jomoo pe ya jo yi beeri mu.
²⁷Bani Yawutuu pii p'a bye Zheruzalemu ni ge, pere ni jujofee pu bi ta li ce na Shovoo wu ne Yesu we. Kile tudunmoo pu jomoo pemu be pu bi galaa cadeenge beeri ge, pu ya pee be ce we; bani p'a Yesu jaagi, na wu gbo. Ga lee funjo ni a p'i pee jomoo pe jo fa puye kategee. ²⁸Ali na ta pu ya kaa la shishiin ta wu na le l'a wu kagbuu xo we. Lee be na, a p'i Pilate pye na wu soo p'i wu gbo. ²⁹Lee na keree kiimu k'a ka Kile tudunmoo Kitabuu pu ni Yesu shizhaa na ge, pee jomoo pu beeri ya pye can. Lee kadugo na a p'i wu tirige korikoritige ki na, na she le faja ni. ³⁰Ga, a Kile di wu ne na yeege xu ni. ³¹Ba w'a ne foro xu ni we, pii p'a wu torogo na yiri Galile ni na pa Zheruzalemu ni ge, a wu cabyaa nijehengee pye na wuye shee pee na. Pee sipyii pu p'a pye wu seere, na wu

jomoo yu Izirayeli sipyii pu mu. ³²Kile bi Jozaama pemu wo nomoe lo wu sefelee pu mu ge, weeye pyaa ki be wo kapana jujo ki ne, na pee naha jo. ³³Nomoe le Kile ya lo we sefelee pu mu ge, w'a lee fa pu kadugo sheen mu. Kile ya Yesu ne na yeege xu ni. Lee l'a ka Zaburuu Kitabu koogoo shuun wu ni Yesu shizhaa na na: «Mu ne ne Ja; nijaa n'a ma se.»^f

³⁴Ba Kile ya Yesu ne na yeege xu ni we, na jo na wu da ga xhu nige bada we. Lee Kile Kafila w'a she na: «Feferee nomoe le ne lo Dawuda mu ge, ne na ba lee jo fa nakaara baa ni duba ni yi mu.»[‡]

³⁵Lee wuu na Kile Kafila w'a li she xuu wa be ni sanha na: «Mu da ga soo ma Fefere Sipyaa wu wu fonho faja ni we.»^{f1}

³⁶Ga Dawuda we w'a pe jomoo pe jo ge, ba wee ya Kile nidaan keree pye xo wu wo tuun wu ni we na xhu. A p'i wu le na fara wu sefelee pu nixhuyo na. A wu fonho. ³⁷Ga Kile ya Yesu wemu ne na yeege xu ni ge, wee ya ta fonho we.

³⁸«Lee na, na cebooloo, wee ya yaa na li ce na Yesu gbocoo ni wu jurumu w'a da yafa wu mu. ³⁹Kakuujoo kiimu ki ne yee ya ja sho ki na Kile tudunmoo Musa wo saliya wu noho ni-i ge, wemu bu da Yesu na, weefoo na zho kee kakuujoo ki be na, na kapii ta Kile naha taan Yesu gbocoo ni. ⁴⁰Lee wuu na y'a yiye kaseri, konho Kile tudunmoo p'a yemu jo ge, yee ganha da yi ta we. P'a jo:

⁴¹«Kile keree la wuuvée, yi wii, li na bye kakanhana yee mu, lee kadugo na yee na gyeegi.

^{f1}13:22 Zhese: Wee ninumo p'a byi Izayi.

§§13:22 Zaburuu 89:21

*13:25 Yohana 1:20-27

†13:33 Zaburuu 2:7

‡13:34 Ezayi 55:3

^f13:35 Zaburuu 16:10

Bani n'a da ba kaa la pye yee wo tuun wu ni.

Ali wa na ba li paari yee mu, yee da ga dà li na we.»[§]

⁴² Ba Pòli ni Barinabasi ya pa foro Kile-peeŋe puga ki ni we, a sipyiire t'i pu pye na cadeenge ki k'a ma ge, na pu pa jo le kaa le ninunɔ na pee mu sanha. ⁴³ Ba sipyiire t'a ɲɔ kɔn na jaaga we, Yawutuu niɲehemee ni Kile ɲii fyaara sipyii piimu ya jé Yawutuu koo li ni ge, a pee di daha Pòli ni Barinabasi feni. A pee di ganha na pu logoo wari na pu taha Kile wo niime wu feni ni ɲɔmɛ fɛere ni. ⁴⁴ Ba cadeenge k'a pa nɔ we, a kulo li sipyii pu beeri di ba binne p'i Kafɔɔ jomɔ logo. ⁴⁵ Ba Yawutuu p'a sipyiire ti ɲa t'a pinne we, a lee wo ɲɛɛɛn di jé pu ni. A p'i ganha na Pòli kafila wu kaala na wu shehele. ⁴⁶ A Pòli ni Barinabasi di yi fiinɲe jo pu mu na: «Yee Yawutuu mu Kile Kafila wu bi yaa na fenhe jo. Ga ma na jo yee ya she wu ni, na li yaha na yee ya yaa ni ɲii sicuumɔ niɲhɔbaama ni we. Ayiwa nime a wu gari shi watii yíri. ⁴⁷ Bani ye Kafɔɔ Kile ya jo wu Kafila wu ni na:

«Ne Kile w'a ma teɲe na pye kpeenge shi wusama mu, kɔnhɔ m'a ɲuwuuro ti jomɔ pu yaha p'i nɔ

kɔɲɔ ki kabaya shishɛere wu beeri na.»^{**}

⁴⁸ Shi wemu ɲɛ Yawutuu-i ge, ba pee ya pee jomɔ pu logo we, a pu beeri fundanga wuu di ganha na Kafɔɔ jomɔ pu sɔni. Piimu beeri pu bi puyɛ gbegele p'i sɔɔ ɲii sicuumɔ niɲhɔbaama pu na ge, a pee beeri di dà Kafɔɔ Yesu na. ⁴⁹ Lee caagagana li na Kafɔɔ jomɔ pu bi jaaga wee xuu wu beeri ni.

⁵⁰ Kulo li megbɔhɔ cèe ni kulo li sipyig-bɔɔ piimu pu bye Yawutuu koo li ni ge, a Yawutuu p'i pee sɔn wá Pòli ni Barinabasi na, a p'i pu kanha, na pu

kòri na yeege pu wo fiige ki ni. ⁵¹ Ga, a Pòli ni Barinabasi nivorowuu di pu tɔɔyɔ gbazhenhe ɲahara wo wà, na lee pye seeri kaa pu feni. A p'i gari Ikone kulo li ni. ⁵² Ga lee be na, a pee n'a daa fɛe nivomɔɔ pu kunni di ɲi fundanga ni Fefeere Munaa na Ancosi ni.

Pòli ni Barinabasi ya kari Ikone kulo li ni

14 Ba Pòli ni Barinabasi ya nɔ Ikone ni we, na jé wà be Yawutuu Kile-peeŋe puga ki ni. A p'i jomɔ jo fo Yawutuu niɲehemee ni Girekii niɲehemee ya pye Yesu n'a daa fɛe. ² Ga, Yawutuu piimu p'a she pu da dà Yesu na-ɛ ge, a pee di she ganha na shi wusama sɔɔn na waa n'a daa fɛe pu na. ³ Ga lee be na, a Pòli ni Barinabasi di mɔ lee kulo li ni. P'a bi Kafɔɔ kaa yu, pu bi fyagi wa shishiin na we. Kafɔɔ bi sefeere kaan pu mu p'a kakanhaɲaa ni ɲaha shesheere pyi. Kee bi li shee na Kafɔɔ wo Fereɛe jomɔ pu ɲɛ can.

⁴ A kulo li sheen p'i daa taaya shuun. A taaga ka di bye ni Yawutuu pu ni, a ke k'i bye ni tudunmɔɔ pu ni. ⁵ A Yawutuu pee ni shi wusama ni pu ɲuɲɔfɛe di be nigin na, na p'i Pòli ni Barinabasi kanha. Pu funɲɔ bye p'i pu wá gbo ni kagereye ni. ⁶ Ba Pòli ni Barinabasi ya pa li cɛ na pu funɲɔ ki wa p'i pee gbo we, a p'i baa kari Likawuni fiige ki ni. Kee fiige ki ni Lisitiri ni Deribe kulogoo k'a bye. ⁷ A p'i Jozaama pu jo wee xuu wu beeri ni.

Na Pòli ni Barinabasi yaha Lisitiri ni

⁸ Ná wa bye Lisitiri ni w'a bi faan fo wu taasii ni. Wu bi sanha ɲaari ɲa bada we. ⁹ Wee ná wu bi Pòli jomɔ pu nuri. A Pòli di wu ɲaha kɔ le wu ni na wii, na wu ta na n'a daa wa wu zɔ wu ni, na wu cu-ɲɔɔ. ¹⁰ A Pòli di jo ni fanha ni, na ná wu

§13:41 Habakuki 1:5

**13:47 Ezayi 49:6

pye: «Yiri yere ma tɔɔyɔ yi na!» A na wu yiri, na yere wu tɔɔyɔ yi na, na ganha na jaari. ¹¹ Ba sipiyire t'a lee ja we, na jo Likawuni sheen jomɔ pu ni na: «Kakanhana de! Wù kilelee p'a puyɛ neri sipyii, na digi na pa naha.» ¹² Girekii kile wemu mege ki bye Zesi ge, a p'i wee mege le Barinabasi na. Shuun wo wu mege ki bye Herimesi ge, a p'i wee mege le Pɔli na. Bani Pɔli w'a bye jomɔ pu jovɔɔ. ¹³ Zesi tapɛɛɛ puga ki bye kulo li tajege ki ni. A wu saraya jaha shɔɔnrivɔ wu she wee xuu wu ni ni nupehɛ ni, na ki to ni tige fyɛɛnrɛ ni. Wu ni sipiyire ti bi giin p'i saraga wolo Barinabasi ni Pɔli mu.

¹⁴ Ga ba Pɔli ni Barinabasi ya lee ja we, a pu loyire wuu di pu fadeye sheengi, na baa kari sipiyire ti feni, na ganha na sele na: ¹⁵ «Wu naɲiineɛ jaha na yee di le pyi we? Wèe be pu jɛ sipyii ba yee wa we. Wèe ya pa Kile Jozaama jo yee mu, jo yi ke jupɔ baa pɛɛɛ ke jɔ yaha, y'i dà Kile jii wo wu na. Y'i da wu pele, wee wemu w'a fugba, ni jiiɛ, ni suumɔ lɔhɔ, ni ki funɔɔ yanmuyɔ yi beeri yàa ge. ¹⁶ Taashiine li ni Kile bi shi wu beeri yaha wu na wuyɛ nidaan koro jaari, ¹⁷ Ga lee be na Kile bi wuyɛ shee pu na ni kasaanja nɛɛɛ ni. W'a zanha shaan yee mu na yiri fugba we ni, na yee shinma jɔgi wu tuun ni, na jɔlige nɛɛɛɛ kaan yee mu, na fundanga kaan yee mu.» ¹⁸ Pɔli ya yee beeri jo, ga jɛere ye li bi fɔ p'i sipiyire ti jaha kɔn kanha niye yi gbo wu na.

¹⁹ Na pu yaha lee na, a Yawutuu p'i di yiri Ancosi nibire ni Ikone ni na pa. A p'i sipiyire ti faanna fo p'a kagereye taga Pɔli wá shan, na p'i wu gbo. Lee kadugo na a p'i wu fuulo na she wá kulo li kadugo yiri, bani pu bi giin na w'a xu xɔ. ²⁰ Ga ba n'a daa fɛɛ p'a she wu kuuri we, a wu yiri jé kanha ki ni. Kee caɲa ki jimuguro na a Pɔli ni Barinabasi di yiri wà na kari Deribe ni.

Tudunmɔ p'a kari kari Ancosi nigbo wu wo egilizi wu ni

²¹ Pɔli ni Barinabasi ya Kile Jozaama pu jo Deribe kulo li ni. A sipiyinehemɛ di dà Yesu na. Lee kadugo na a p'i guri kari Lisitiri ni, ni Ikone, ni Ancosi nibire ni. ²² P'a bi Yesu n'a daa fɛɛ pu logoo wari, na pu yeri na pu kori yaha n'a daa wu ni pu da se jaha na. Bani p'a bi pu pyi na: «Li waha l'i waha, wèe na venhe kanhama nɛɛɛɛ ja, yani wù pa jé Kile wo saanra|Kile saanra ti ni ge.» ²³ Pɔli ni Barinabasi ya pii jaha bulo na pye jahagbaa fɛɛ egilizii pu beeri nigin nigin ni. Lee kadugo na a p'i suun le, na Kile jɛeri pee sipyii pu mu. Kafɔ wemu na p'a dà ge, a p'i pu kaa le wee keɛɛ ni, kɔnhɔ wu bye pu tegeɛɛɔ.

²⁴ Lee kadugo na a Pɔli ni Barinabasi di Pisidi kɔn neri, na gari Panfili fiige ki ni. ²⁵ A p'i Kile Kafila jo Perizhe kulo li ni na na kari kulo la ni lee mege jɛ Atali. ²⁶ A p'i jé kɔɔgbɔhɔ ka ni na kari Ancosi nigbo wu ni Siiri fiige ki ni. Wee xuu wu ni n'a daa fɛɛ p'a bi pu kaa le Kile keɛɛ ni. Labye wemu na p'a xɔ me ge, a p'i na yiri wà lee kulo li ni na ma wee labye wu feni. ²⁷ Ba p'a nɔ Ancosi ni tuun wemu ni we, keree kiimu beeri p'a pye Kile baraga ni ge, a p'i n'a daa fɛɛ pu pinne, na kee beeri paari pu mu. Shi wemu jɛ Yawutuu we, mugigana lemu na Kile ya kujɔɔ mugi wee be mu, kɔnhɔ pu be di dà Yesu na ge, a p'i yee be paari. ²⁸ A Pɔli ni Barinabasi di taatuumɔ pye Ancosi n'a daa fɛɛ pu yiri.

Yesu n'a daa fɛɛ p'a pinnege kemu pye Zheruzalemu ni ge

15 Ayiwa, a namaa pii di ba yiri Zhude fiige ki ni na pa Ancosi ni. A p'i ba ganha na kalaa watii kaan cebooloo n'a daa fɛɛ pu mu na: «Na saha ni Kile tudunmɔ Musa wo saliya wu ni, yee ya cekɔɔnrɔ pye we, yee da zhɔ we.»

²Pɔli ni Barinabasi ya ta sɔɔ pee jomɔ pu na we. A l'i bye nakaagbɔɔɔ pu te ni, fo Ancɔsi n'a daa fɛɛ p'a n'a daa fɛɛ pii fara Pɔli ni Barinabasi na, p'i she li tiinne tiin Zheruzalemu ni, pu ni tudunmɔɔ pee ni nɔhɔlɛɛ pu ni. ³A egilizi wu pu tun kari, a pu nigariwuu di doro Fenisi fiige ni Samari fiige ki ni. Shi wemu jɛ Yawutuu-i ge, wee ya sɔɔ Kile jomɔ pu na sɔɔgana lemu na ge, a p'i yee paari wee xuu wu n'a daa fɛɛ pu mu. A pee jomɔ p'i daan pu cebooloo pu ni xuuni.

⁴Ba Pɔli ni Barinabasi ya nɔ Zheruzalemu ni we, a n'a daa fɛɛ p'i pu jɔɔ cɪri cirigazaana na. Tudunmɔɔ pee ni nɔhɔlɛɛ pu beeri bi bye wà. P'a já keree kiimu beeri pye Kile baraga ni ge, a p'i kee beeri paari Zheruzalemu n'a daa fɛɛ pu mu.

⁵Farizhɛɛn piimu p'a dà Yesu na ge, a pii di yiri pu ni na jo: «Shi wemu jɛ Yawutuu we, piimu p'a dà Yesu na wee shi wu ni ge, pee wo cekɔɔnɔɔ bye jɛ fanha. Na fara lee na, p'a yaa na jaari na sahanji ni Musa wo saliya wu ni.» ⁶Lee wuu na, a tudunmɔɔ pee ni nɔhɔlɛɛ p'i puye ja na binne tiin, kɔnhɔ p'i yee suguri shiizhan.

⁷Ba jomɔ p'a pa jɛri nakaagbɔɔɔ pu te ni we, a Pyɛeri di ba yiri yere na jo: «Na cebooloo, yeeye pyaa wa li fiin na Kile ya ne jaha bulo fo taatuunnɔ ni, kɔnhɔ ne Kile Jozaama pu jo shi wusama be mu wemu jɛ Yawutuu we, kɔnhɔ p'i Kile jomɔ logo p'i dà Yesu na. ⁸Kile wemu w'a sipyii beeri zɔɔɔ ce ge, wèe ya li ce na wee ya sɔɔ pu na. Lee wuu na Fefɛɛɛ Munaa l'a tigi pu na ba l'a tigi wèe na tigigana lemu na we. ⁹Lee ya ta zhɔnɔɔɔ pye we. L'a pu zɔɔɔ fiinɛ, bani p'a dà Yesu na. ¹⁰Ni li wa mu, jaha na yee di wa giin y'i Kile taanna di wii we? Wèe sefɛɛɛ ni wèeye pyaa ya ta já tuguro temu na-ɛ ge, jaha na y'i wa giin y'i tee taha n'a daa fɛɛ pu jɔɔɔ ni we? ¹¹Dagana lemu na yee ya dà na yee ya shɔ Kafɔɔ

Yesu wo niime wu gbɔɔɔ ni ge, mu li wa pii be shizhaa na.»

¹²A sipyii pu beeri di cari cari puye na, na Pɔli ni Barinabasi ye be wo ni-joyo logo. Kile ya kakanhanjaa ni jaha shesheere temu pye pu mu shi wu niɛ ni wemu jɛ Yawutuu we ge, a p'i yee beeri paari sipyii te mu. ¹³Ba Pɔli ni Barinabasi ya jo xɔ we, a Yakuba di jomɔ pu lɔ na jo: «Na cebooloo, yi niwegee shan, y'i na kafila wu logo! ¹⁴Shi wemu jɛ Yawutuu-i ge, yahagana lemu na Kile ya wu kasege yaha wee shi wu na fo taashiine li ni ge, na pii jaha bulo pu ni na pye wuye pyaa wuu ge, Simɔ ya yee beeri paari na xɔ yee mu. ¹⁵Simɔ wo jomɔ pe ni Kile tudunmɔɔ pu wo pu beeri jɛ ninumɔ, bani l'a ka Kitabu wu ni na Kafɔɔ ya jo na:

¹⁶«Lee kadugo na, n'a da ba guri ba.

Dawuda puga ke k'a to ge,

n'a da ba kee yerejɛvonɔ yereɛ.

N'a da ba ki kataha ki beeri yirige, di ki tii.

¹⁷Kɔnhɔ sipyii tɛsara beeri di Kafɔɔ sha ni shi wu beeri n'a yiri na pye naye wo ge.

¹⁸Yee Kafɔɔ ya jo.

Wee w'a kii keree kii she fo taatuunnɔ ni.»^{††}

¹⁹Lee kadugo na a Yakuba di jo: «Lee wuu na, shi wemu jɛ Yawutuu we, wu d'a sɔɔ Kile Kafila wu na ge, ne funɔɔ na, wèe ya yaa na waha wati taha wu na we. ²⁰Ga yi yere wu sɛmɛ tun pu mu, na saraya yatɔɔɔ yemu p'a gbuu yapɛɛɛ na ge, pu ganha ba yee xaara xaa we. Na pu ganha ba dɔɔɔɔ pyi we, na pu ganha ba yaxuyo, kelee shishan xaa we. ²¹Bani na lɔ fo taatuunnɔ li ni, kulogoo ki beeri ni, Kile-pɛɛɛ piyeye yi ni, lee yere li l'a gaan na saha ni Musa wo saliya wu ni cadeenge beeri na.»

Tudunmɔɔ p'a seme tun n'a daa fɛɛ pii mu piimu ɲɛ Yawutuu wɛ

²² Yakuba jomɔ p'a bi be tudunmɔɔ ni nɔhɔlɛɛ, ni n'a daa fɛɛ pu mu. A pu pii pinne ni Pɔli ni Barinabasi ni, na pee tun kari Ancɔsi ni. A p'i nahagbaa fɛɛ shuun wa naha bulo n'a daa fɛɛ pu ni. Wa mege ɲɛ na Zhude, p'i wu pyi na Barisabasi, shuun wo wu mege ɲɛ na Silasi. ²³ A p'i seme wu le pu keɲɛ ni. L'a bi ka wee seme wu ni na:

«Wɛɛ piimu pu ɲɛ tudunmɔɔ pu ge, wɛɛ ni egilizi nɔhɔlɛɛ ni n'a daa fɛɛ pu p'a we seme we tun wu cebooloo n'a daa fɛɛ pu mu piimu ɲɛ Yawutuu wɛ, na ɲɛ Ancɔsi kulo le, ni Siiri fiige ke, ni Silisi fiige ki ni ge:

Wɛɛ ya yi shaari.

²⁴ Wɛɛ ya logo na sipyii pii ya yiri wɛɛ yiri naha, na she kafila wa taga yee hakileɛ pu wuregi, fo l'a pye yee mu funzhaga; na ta wɛɛ di ya pu tun wɛ. ²⁵ Lee wuu na wɛɛ ya wɛyɛ ɲa, na be nigin na, na li ta l'a pɔɔ na sipyii pii fara wu taanɲiineɛ Pɔli ni Barinabasi na, wu pee tun yi mu. ²⁶ Pii namaa shuun we ya puyɛ kan Kafɔɔ Yesu wo labye wu mu, fo na li pye jɛɛɛ yɛ l'a fɔ p'i xhu kanhama keɲɛ ni. ²⁷ Lee wuu na wɛɛ ya Zhude ni Silasi pinne ni pu ni, kɔnhɔ jomɔ pemu wɛɛ ya ka seme wu ni ge, p'i pee jo yi mu ɲɔ ni ɲɔ. ²⁸ L'a taan Fɛfɛɛɛ Munaa ni wɛɛ be ni, nago wu ganha da tuguro tatii taha yi na, kii keree kii kadugo na wɛ. Kee keree ki kaa wɛɛ ya jo waha mɛ yi mu. ²⁹ Yi ganha ba yaperɛɛ xaara, kelee shishan, kelee yaxuyo xaa wɛ; y'i dɔdɔɔɔ yaha. Yi bu já yiye tanha kii keree kii na, lee ya ɲɔ. Kile wu tuun wa she wu na.»

³⁰ A p'i Pɔli, Barinabasi, Zhude ni Silasi ye yaha kari Ancɔsi ni. Ba pee ya nɔ wà wɛ, na n'a daa fɛɛ pu beeri yiri pinne, na seme wu kan pu mu. ³¹ Ba p'a wee seme wu kalaa wɛ, a lee yere l'i pu funɲɔ taan xuuni. ³² Zhude ni Silasi ye be di bye Kile

tudunmɔɔ, a p'i yere kan n'a daa fɛɛ pu mu, na pu logoo waha, na samɔhɔɔ le pu ni. ³³ A p'i cabyaa kii pye ni pu ni Ancɔsi ni. Lee kadugo na a p'i koo sha. A p'i li kan pu mu, na pu pye na Kile wu pu naha she pu tunvɛɛ pu yiri, na pu she kanha ta ɲaɲiɲɛ na. ³⁴ [Ga lee be na, a l'i daan Silasi ni wee wu kori Ancɔsi ni.] ³⁵ A Pɔli ni Barinabasi di gori Ancɔsi ni. Pee ni sipyii piitiilee bi n'a daa fɛɛ pu kalaa, na Kafɔɔ wo Jozaama pu be yere pyi.

Pɔli ni Barinabasi ya waagi

³⁶ Caɲa ka Pɔli ya pa Barinabasi pye: «Barinabasi, kulogoo kiimu ni wɛɛ ya toro, na Kile Kafila jo wà ge, wu kuri wu doro kee ni, wu ki n'a daa fɛɛ pu peregi pu bi se ɲaha na n'a daa wu ni.» ³⁷ Pu nigariwuu, Barinabasi funɲɔ bye, Yohana wemu p'a bi Marika ge, wee be wu pinne ni pu ni. ³⁸ Ga Pɔli ya ta sɔɔ Yohana wu pinne ni pu ni wɛ. Bani na pu yaha Panfili fiige ki ni w'a pa guri pu feni na labye wu ta wu sanha xhɔ wɛ. ³⁹ A l'i bye gilege Pɔli ni Barinabasi tɛ ni, fo na pu pye p'a waagi. A Barinabasi di gari ni Marika ni. A pu shuun wu jé kɔɔɔɔ ka ni na kari Sipere ni. ⁴⁰ A Pɔli di Silasi naha bulo. A n'a daa fɛɛ p'i pu kaa le Kafɔɔ keɲɛ ni. ⁴¹ A p'i Siiri ni Silisi fiye yi beeri ɲaari, na samɔhɔɔ le n'a daa fɛɛ pu ni.

Timote ya fara Pɔli ni Silasi na

16 A Pɔli ni Silasi di gari Deribe ni, a p'i foro wà, na gari Lisitiri kulo li ni. Na she n'a daa fɔɔ levɔɔ wa ta wà, wee mege ɲɛ na Timote. Wu nu bye Yawutuu n'a daa fɔɔ wa, ga wu to w'i ɲɛ Gireki. ² N'a daa fɛɛ piimu pu bye Lisitiri ni Ikone ni ge, pee beeri bi Timote mesaɲa yu. ³ Lee wuu na Pɔli ya li sha na Timote wu pye wu kapyɛɛɲii. Yawutuu pu wuu na w'a Timote kɔn, bani pu beeri bi li cɛ na Gireki wu ɲɛ wu to wɛ. ⁴ Pu nigariwuu ya toro kul-

ogoo kiimu beeri ni ge, tudunmoo pee ni Zheruzalemu noholee p'a keree kiimu teje ge, a P'oli di kee beeri paari pu mu, na p'a kee pyi. ⁵ Lee l'a bi n'a daa fee pu pye pu na se jaha na n'a daa wu ni, egilizii pu ni. A la di ganha na faraa pu na caŋa beeri.

P'oli ya kashēe la ja Torowasi ni

⁶ A Kile Munaa l'i pu jaha kon Kile Kafila wu jo na Azi fiige ki ni. A p'i Firizi ni Galasi fiye yi ja toro. ⁷ Ba p'a teje Misi fiige ki na we, a p'i ganha na giin p'i jé Bitini ni, ga Yesu Munaa li ya ta soo pu jé wà wē. ⁸ A p'i doro Misi kabanugo na kari Torowasi ni. ⁹ Kee caŋa ki piige P'oli ya kashēe la ja. A wu Masedoni shen ná wa niyerege ja wu na wu jeeeri na yu: «P'oli, ja maye na, m'a ba Masedoni ni, m'a ba wù tege.» ¹⁰ Ba P'oli ya lee ja we, taapile ni a wu gbegele, na she Masedoni fiige ki ni. A wèe di li ce nakaara baa jo Kile ye pyaa k'a jo na wèe pu she Kile Jozaama pu jo pii sipyii pii mu.

Lidi ya pye Kafōo Yesu wo n'a daa fōo Filipi kulo li ni

¹¹ A wèe di jé korōgo ka ni Torowasi ni, na no Samoturasi ni. Tee jimuguro ti na wèe ya no Nerapolisi kulo li ni. ¹² A wèe di foro wà, na gari Filipi ni. Lee je Masedoni fiige ki kugbo le, na je Orome fanha ki tateenge ka. A wèe di cabyya pye lee kulo li ni.

¹³ Ba cadeenge k'a pa no we, a wèe di she kanha ki kadugo. Bani wèe bi giin na xuu wa wa wà pu mu dugo ki ja na, wee je pu Kile-jerege tapyege. Ba wèe ya no wà we, na cèe pii ta p'a puyē pinne wà, a wèe di Kile Kafila jo pee mu. ¹⁴ Cee nigin wa bye pee ni, wee bi jé Yawutuu pu wo Kile koro li ni, wee mege je Lidi. Wu kulo mege di je Tiyatiiri. Fapeeye wu bi beree, yemu pereme ya waha ge. Wu bi Kile pele A wu ganha na we kafila we nuri, a Kafōo di fungōngō fere kan wu

mu w'a P'oli kafila wu jaha ce. ¹⁵ A wu ni wu puga sheen pu beeri di batize. A wu P'oli ni wu kaafee pu jeeeri na: «Yee bi dà li na na ne dà see na Kafōo na, yi pa digi na puga.» A wu wèe karamu fo wèe ya soo.

P'oli ni Silasi ya le kaso ni Filipi kulo li ni

¹⁶ Caŋa ka wèe ya kari Kile taperege ni, a bulozho wa di wèe jūŋo c'iri. Jina wa wu bye wee ni, wee baraga ni wu bi celro pyi. Tee celro ti ni w'a bi wari nipeheme taa na gaan wu Kafōo mu. ¹⁷ A wee cee jinaa wo wu daha yaha wèe feni, na sele, na yu: «Kile-gbotabaaga wo kapyeyii pu je pii namaa piiri. Nuwu-uro ya daa koo lemu ni ge, lee kaa p'a yu yee mu.» ¹⁸ Wee cee wu bi taha yaha P'oli ye feni caŋa beeri na yee yu. Caŋa ka, a P'oli di ba ganha na ŋmahana jeri, na jina wu pye: «Yesu Kirisa mege na, jina, foro cee wu ni!» Taapile ni a jina wu foro cee wu ni.

¹⁹ Ba wee bulozho wu kafee ya pu wari ta koro li ja l'a to we, a p'i P'oli ni Silasi co kari kiiri kon kurūŋo ki mu. ²⁰ Ba p'a no wà we, na Orome fanhafee pu pye: «Pii namaa pii ya wèe kulo li wuregi, Yawutuu pu je pii. ²¹ P'a sipyii pu kalaa keree kii ni na ta wèe Orome sheen wo saliya wu ya gbara kee na we, wèe di ya yaa w'a kee keree ki pyi be we.» ²² Ba sipyire t'a pee jomō pu logo we, a p'i yiri P'oli ni Silasi feni. A fanhafee p'i jo na pu pu fadeye wolo pu na, p'i pu kpon ni susolo ni. ²³ Ba p'a pu deele kpon we, na pu le kaso ni. A fanhafee p'i yi jo kaso gbaha ki kaseege pyevōo wu mu na p'a pu kaseri xuuni. ²⁴ Ba kaso gbaha ki kaseege pyevōo w'a yee logo we, a wu she P'oli ni Silasi yaha kaso gbaha ki funŋo pura la ni, na pu toyo le tige ka ni na pō.

²⁵ Ba jije k'a pa ji we, a P'oli ni Silasi di ganha na Kile jeeeri, na Kile masōŋo yoyo cee. Kasolemee pusamaa beeri bi

yee nuri. ²⁶Na pu yaha lee na, a niŋe k'i wakaraa çelee xuuni, na kaso gbaha ki jahara fo na ki gburaya yi beeri pye y'a mugi yiye ni. A kasolemeɛ pu beeri wo tɔɔɔ shɔnhɔɔ y'i bahala wolo. ²⁷Ba kaso gbaha ki kaseɛge pyevɔɔ w'a ɲe, na gburaya yi beeri ta y'a mugi we, a wu wu ɲmɔpara kɔɔngi li kɔɔɔ ni di daga wuye gbo, bani wu bi giin na kasolemeɛ pu beeri ya paa. ²⁸A Pɔli di mujuugbɔɔ wá na: «Ma ganha da kakuunɔ pye maye na we, wèe beeri wa naha.»

²⁹A kaso gbaha ki kaseɛge pyevɔɔ wu jo na pu sokinna le pa. A wu gbuurogi jé kaso gbapire li ni. W'a bi fya fo na fuguri, a lee di wu pye w'a she do Pɔli ni Silasi tɔɔɔ ni. ³⁰Lee kadugo na a wu Pɔli ni Silasi yeege kpeenge ki na, na pu pye: «Na jahafɛɛ, leke ne d'a yaa na pye, kɔnhɔ di ɲuwuuro ta we?» ³¹A p'i wu ɲɔ shɔ na: «Dà Kafɔɔ Yesu na, ma na zhɔ ma ni ma puga sheen pu beeri.» ³²Lee kadugo na a Pɔli ni Silasi di Kafɔɔ jomɔ pu jo wu ni wu puga sheen pu beeri mu. ³³Kee ɲiɲiɲe kiye pyaa na, a kasogbaha ki kaseɛge pyevɔɔ wu Pɔli ni Silasi ye nɔɔɔ yi were pye. A wu ni wu puga sheen pu beeri di batize. ³⁴Lee beeri kadugo na a wu gari ni pu ni wu kaban, na she yalige kan pu mu. A we na we ni wu puga sheen beeri di fundanga pye xuuni, bani p'a dà Kile na.

³⁵Ba ɲiga k'a mugi we, a Orome fanha ki ɲuɲɔfɛɛ p'i fanhafɛɛ pii tun kasogbaha ki kaseɛge pyevɔɔ wu mu na wu Pɔli ni Silasi yaha. ³⁶A kasogbaha ki kaseɛge pyevɔɔ wu pee jomɔ pu jo Pɔli ni Silasi mu na: «Orome fanha ki ɲuɲɔfɛɛ p'a tuduro yaha pa, na pu yi yaha. Yi foro, yi da gaanji ɲaɲiɲe na.» ³⁷A Pɔli di pee fanhafɛɛ pu pye: «P'a wèe kɔɔn sipyii pu beeri ɲii na kiiri kɔnbaa wèe na, na ta wèe be di ɲe Orome kulo li sipyii. Lee kadugo na na ba wèe le kaso ni. P'i giin p'i wèe peelee yeege nime kaso wu ni

ge? Tapyege wa lee na bada we; na puye pyaa ki pa wù yeege kaso wu ni naha!»

³⁸A pee di guri na she pee jomɔ pu jo Orome fanha ki ɲuɲɔfɛɛ pu mu. Ba p'a logo na Pɔli ni Silasi be ɲe Orome sheen we, a p'i fya. ³⁹Lee na a p'i ba kafari sha Pɔli ni Silasi mu. A p'i pu yaha na pu ɲeeri na pu ɲɔ puye na p'i foro kulo li ni. ⁴⁰Ba Pɔli ni Silasi ya foro kasogbaha ki ni we, a p'i gari Lidi kaban, na she cebooloo pii ta wà. A p'i pee yeri na samɔhɔɔ le pu ni, na na kari.

Pɔli ni Silasi ya Kile Kafila jo Tesaloniki kulo li ni

17 Pɔli ni Silasi ya foro Anfipolisi kulo li ni, na she doro Apoloni kulo li be ni. A p'i she nɔ kulo la ni lee mege ɲe na Tesaloniki. Yawutuu Kile-peeɲe puga ka bye wà. ²A Pɔli di jé kee Kile-peeɲe puga ki ni ba w'a tee na li pyi we. A wu cadɛɛnye taanri pye na taha yiye na na se na Yawutuu pu ɲuɲɔ cirini, na Kile Kafila wu jahaa yu pu mu. ³Pɔli bi Kile Kafila wu jahaa shee pu na na fiinɲe, na yi yu pu mu na saha ni wee Kafila wu ni na Kile ya wemu jahaa bulo na pye Shɔɔɔ ge, na wee na venhe ganha na na xu. Lee beeri kadugo na, wu na ba ɲe na foro xu ni. A wu pu pye: «Yesu wemu kaa wèe ya yu yee mu ge, wee Kile ya pye Shɔɔɔ we. ⁴A Yawutuu pii di wee kafila wu ta can, a pee di ba dà Yesu na, na fara Pɔli ni Silasi na. A Girekii Kile ɲii fyaara sipyii ɲiɲehemɛɛ pii be di dà Yesu na ni megbɔhɔ cèe ɲiɲehemɛɛ pii be. ⁵Ga, a lee di ɲiizhaga yirige Yawutuu pusamaa mu. A pee di lapyebaalaa sipyiɲmuyɔ ya faanna pinne, na pee sɔn wá Pɔli ni Silasi na. A pee di tunmɔ taga kulo li beeri wuregi. A p'i puye faari kari Pɔli ni Silasi taconɔ ni ná wa puga, wee mege ɲe Zhasɔn. ⁶Ba p'a she fɔ Pɔli ni Silasi ni we, a p'i Zhasɔn ni n'a daa fɛɛ pii be co, na pee fuulo kari fanhafɛɛ pu yiri. A p'i ganha na sele na: «Yi li wii, sipyii pii p'a

fiige ki bæri wuregi ge, pee p'a nɔ wèe be mu naha, ⁷a Zhasɔn di pu tirige wu puga. Keree kii p'a byi ge, kee ya be ni Orome saannaa pu bæri ɲɔɲɔɔ Sezari wo saliya wu ni we, bani p'a yu na saan wa betii wu ɲe, wee mege ɲe Yesu.» ⁸Ba kulo li sipyii ni fanhafæe p'a pee jomɔ pu logo we, a pee jomɔ p'i pu fungɔnyɔ wuregi. ⁹M'a Zhasɔn ni n'a daa fæe pu ɲa p'a yaha ge, ɲomæe p'a kan fanhafæe pu mu.

Pɔli ni Silasi ya Kile Kafila jo Bere kulo li ni

¹⁰Ba fanhafæe p'a n'a daa fæe pu yaha we, kee caɲa ki piige kiye pyaa ni p'a Pɔli ni Silasi yaha kari Bere ni. Ba p'a nɔ wà we, na she jé Yawutuu Kile-peeɲe puga ki ni, na Kile Kafila jo sipyii pu mu. ¹¹Pee bi pɔɔ Tesaloniki sheen na, a p'i sɔɔ Kile Kafila wu na ni fundanga ni, na Kitabu wu suguri caɲa bæri kee keree ki bi ɲe can. ¹²A Yawutuu niɲehemæe di dà Yesu na. A megbɔhɔ cèe niɲehemæe di dà Yesu na Girekii pu be ni, na fara namaa niɲehemæe pii be na. ¹³Ga ba Tesaloniki kulo li Yawutuu p'a pa yi logo na Pɔli ya Kile Kafila wu yu Bere be ni we, a p'i yiri, na she Bere sheen pu sɔn wá pu na. ¹⁴Ba lee ya pye we, taapile ni a n'a daa fæe p'i gari ni Pɔli ni suumɔ lɔhɔ ki ɲɔ na, na wu le kɔɔɔ ka ni. ¹⁵A pii di binne ni wu ni fo na she nɔ Ateni kulo li ni. A Silasi ni Timote di gori Bere kulo li ni. Ba Pɔli torogovæe pu kuriduun ya nɔ we, a wu pu tun na pu pa Timote ni Silasi pye, na p'a se tɔvuyɔ na wee feni Ateni ni.

Pɔli ya yu ni Ateni kulo li sipyii pu ni

¹⁶Na Pɔli yaha Ateni ni wu na Timote ni Silasi ye sigæe, a wu ba li sæeri na li ta Ateni kulo l'a ɲi yapæe na. A lee di bye wu mu funzhaga. ¹⁷Lee wuu na wu bi se Kile-peeɲe puga ki ni na yu ni Yawutuu pu ni, ni Girekii piimu bi fyagi Kile na ge. W'a bi se pinnere kpeenyæ na caɲa bæri,

wu bu wemu ta wà, w'a ganha na yu ni weefɔɔ ni. ¹⁸Fungɔngɔ fæe kuruyo yemu p'a bi byi na Epikure ni Sitoyiki ge, a yee wo sipyii pii di ba ganha na yu ni Pɔli ni. A pii di jo pu ni na: «Kaɲɔɲɔ baa jomɔ peke we di wa yu we?» A pii be di jo: «Li ɲe ma na giin kilelæe piitiilee kaa w'a yu wèe ya piimu cæ we.» P'a yee jo bani Pɔli bi Yesu wo Jozaama pu yere pyi, na xupenæ li be kaa yu. ¹⁹A p'i gari ni Pɔli ni kulo li pinnere kpeenge ka na, kee mege ɲe na Ayeropazi. Ba p'a nɔ wà we, na Pɔli yege na: «Kalaafomɔ wemu ni m'a pa ge, ta wèe na já wu logo?» ²⁰Yemu bæri wèe ya nuri mu ɲɔ na ge, yee bæri ɲe wèe mu nivoyo. Lee wuu na wèe ya giin m'a yee ɲaha jo wù mu.» [²¹Ateni sheen ni pu nadadiinmæe bi ma pu tuun bæri torogo kafilafomɔ jo ni wu logo na.]

²²A Pɔli di yiri yere kee kpeenge ki na na jo: «Ateni sheen, ne yee kasæri na yee ta yee na ɲe Kile shavæe see wuu. ²³Na ne yaha ne na ɲaari yee kulo li ni, ne yee Kile tashaya saraya yi tawoloyo niɲehæye ɲa. Ne nigin ɲa yee peeɲe ɲaɲmuyɔ yi ni l'a ka kee na na: «Yaaga kemu k'a be le ki tuugo di ya cæ-ε ge, kee saraya yi tawol-ogo.» Lee na yaaga kemu yee ya be le, yee di ya ki cæ-ε ge, kee kaa ne yu yee mu.

²⁴«Wee ɲe Kile, wemu w'a koɲɔ ni ki funɲɔ ɲaɲmuyɔ bæri yàa ge. Wee wu ɲe fugba ni ɲiɲe yaavɔɔ wu be. Wee ya den sipya keɲe puyaaga funɲɔ ni we. ²⁵Wee Kile wu mago ɲe sipya keɲe labye na na wee Kile w'a deri we. Bani wee w'a ɲi-ifeere ti kaan sipyii mu; kafege kemu sipyii ya ɲmɔni ge, na kee be kaan, ni ɲaɲmuyɔ yi saya bæri. ²⁶Sipya nigin ni w'a shi wu bæri yeege, na wee yaha ɲiɲe ki kabaya yi bæri na. Na tehene yaha pu tægege ni pu tatiinye na. ²⁷W'a kii keree kii bæri pye, kɔnhɔ sipyii di wee Kile kabaɲa sha p'i fulo wee na. Kɔnhɔ pu daalapye wuu di wee Kile ta, bani Kile sanha ya lii wa shishiin na we. ²⁸Bani

«Wee w'a wèe yàa, na jiiifeere kan wèe mu,

na sefeere be kan wèe mu wù já w'à jeri.»

Mu yee wo yoccelee pii be ya jo na:

«Kile ni wèe ya foro.»

²⁹ «Kile ni wèe ya foro. Lee na wèe bi foro Kile ni, wèe ya yaa na li ce na sipyii keye y'a pèeɲe yaɲmuyɔ yemu yàa ni sanni, kelee warifyen, kelee kagereye ni ge, na Kile ñe ba yee pèeɲe yaɲmuyɔ yi ñe wè. ³⁰ Lee kadugo na a Pɔli di jo: «Kile ya taatorogoo keree ki wii nige we, bani ki cebaara t'a bi yee pye yee na ki pyi. Ga nime, Kile funɔɔ wa sipyii bæeri pu kee keree ki yaha p'i daburaje jo xuu wu bæeri ni, pu da wee Kile pe. ³¹ Bani Kile ya caɲa ka teɲe, kee na wu da ba ki-iri kɔn korɔ ki bæeri na ni tiime ni. Kile ye pyaa ya ná wemu jaha bulo ge, wee wu da bye kiiri wu kɔnɔɔ. Kile ya jaha sheshèere temu she sipyii na wee shizhaa na ge, tee ñe na wee ñe na yeege xu ni.»

³² Ba p'a xupene li kaa logo we, a p'i ganha na wu la wo. A pii di jo: «Caɲa katii wèe da ba yi saya logo ma mu.» ³³ A Pɔli di foro pu niɲe ni na kari. ³⁴ Lee be na, a pii di fara Pɔli na, na bye Yesu n'a daa fèe. Pee n'a daa fèe pu ni, kulo li ki-irikɔn kurunɔ ki sipya wa bye pu ni wee mege ñe Denisi, na fara cee wa be na wee mege ñe Damarisi, ni sipyii pii be.

Pɔli ya jé Korente kulo li ni

18 Lee kadugo na a Pɔli di yiri Ateni ni, na gari Korente ni. ² Ba w'a nɔ wà we, na ná wa ña wà wee mege ñe na Akilasi. Yawutu wu bye wii wu d'a se Pɔn fiige ki ni. Pee nibavomɔɔ pu bye, wu ni wu shɔ Pisisili na yiri Itali fiige ki ni, bani saannaa Kulodi bi jo na Yawutuu pu bæeri pu foro Orome ni. Lee l'a Akilasi ni wu shɔ wu pye p'a yiri Itali fiige ki ni na pa. A Pɔli di she foro pu na. ³ A wu kariɲeege leɲe ni pu ni, na diin pu yiri bani pu shuun wu bæeri bi labyenumɔ pyi. Faya piyeye pu bi yari. ⁴ Ga cadeenge

bæeri Pɔli na gari Kile-pèeɲe puga ki ni, na she ganha na yu ni Yawutuu ni Girekii pu ni. W'a bi giin wu pu jeri, p'i sɔɔ Kafɔɔ na.

⁵ Ga ba Silasi ni Timote ya yiri Masedoni ni na pa we, Pɔli ya ta latii pye nige ni Kile Jozaama pu yere li ye be we. W'a bi yi yu na wari Yawutuu pu mu na Kile w'a Yesu jaha bulo na pye Shɔwɔɔ.

⁶ Ga Yawutuu pu ya ta sɔɔ pee jomɔ pu na we, a p'i ganha na Pɔli fanri, na joguumɔ yu na waa wu na. Lee na a Pɔli di wu fadeɲe jahara na lee na ba bye sèeri kaa na p'a she Kile jomɔ ni. Lee kadugo na a Pɔli di jo: «Yee Yawutuu bye yee di ya juwuuro ta jiga na we, yee p'a lee pye ne be we. Nime shi watii mu n'a da zhe Kile kafila wu jo.» ⁷ Ba Pɔli ya pee jomɔ pu jo we, a wu yiri pee sipyii pu tãan na kari ná wa puga, wee mege ñe Tite Zhutusi. Kile jii fyaara sipya wu bye wii. Wu kaaɲa ki bi sozi Kile-pèeɲe puga ki na. ⁸ A Kile-pèeɲe puga ki juɲɔfɔɔ ni wu puga sheen di ba dà Kafɔɔ na, wee mege ki bye Kiripusi. Korente sheen piimu be p'a Pɔli jomɔ pu logo ge, a pee niɲehemee be di dà Kafɔɔ Yesu na. A p'i pee batize.

⁹ Caɲa ka piige ni Kafɔɔ ya pa yi jo Pɔli mu kashèe la ni na: «Ma ganha da vya sipya wa shishiin be na we! Ta yu, ma ganha da joo maye na we! ¹⁰ Bani ne wa ni ma ni. Sipya wa shishiin da ga já ma co wu kakuunɔ pye ma na we, bani ne sipyii ya ñehe le kulo le ni.» ¹¹ Lee na, a Pɔli di gori yaha Korente ni, na sipyii kalaa Kile Kafila ni fo yee nigin ni yeye gbaara.

¹² Tuun wemu ni Galiyɔn bi bye gbafeneeri Akayi fiige ki ni ge, a Yawutuu p'i puyè pinne na yiri Pɔli feni, na wu co kari kiirikɔn kurunɔ ki mu. ¹³ Na jo: «We ná we ya sipyii pu juɲɔ kyeeɲi na p'a Kile pele pelegana lemu na ge, lee ya saha ni wèe wo saliya wu ni we.» ¹⁴ Ga Galiyɔn ya ta Pɔli yaha w'a tajogo ta we,

a wuyɛ pyaa di jomɔ pu lɔ na Yawutuu pu pye: «Nago kakuunɔ la we ná we ya pye kelee kapyebaana, nɛ bi da zɔɔ na yi jomɔ logo. ¹⁵ Ga ma na jo li wa lee la we, fo yee ni sipyiire tisara ni yi wo saliya wu wo nakaara keree yɛ, yiye pyaa ki yee naha shɔɔnri. Ne kunni tɔɔɔ wa wee ki-iri wu gɔn ni bada we.» ¹⁶ Ba w'a yee jo we, na pu kɔri yeege kiiri wu takɔngɔ ki ni. ¹⁷ Ba l'a pye mu we, a pee Yawutuu p'i wɔ Kile-pɛɛɛɛ puga juɔɔfɔɔ wu na. Wu mɛge ki bye na Sositenɛ. A p'i wu deele kɔnɔ. A Galiyɔn di wuyɛ pye kanna wu ya pu naa bɛ we.

Pɔli ya kuri she Ancɔsi ni

¹⁸ Pɔli ya mɔ xuuni Korɛnte ni. Lee kadugo na a wu koo sha n'a daa fɛɛ pu mu. A wu ni Pirisili ni Akilasi di jé kɔrɔɔ ka ni na gaanji shiizhan Siiri fiige ki ni. Pɔli bi juɔmɛɛ lɔ Kile mu, lee l'a wu pye, ba w'a nɔ Sankere ni we, na wu juɔɔ kuu wà, na na toro. ¹⁹ Ba p'a nɔ Efese kulo li ni we, a p'i digi wà, na jé kanha ki ni. A Pirisili ni Akilasi di gori wà. A Pɔli di she jé Kile-pɛɛɛɛ puga ki ni, na jo ni Yawutuu pu ni. ²⁰ A pee di li sha wu mu na wu jeri pye pu mu; ga Pɔli ya sɔɔ we. ²¹ A wu koo sha pu mu, na pu pye na Kile bu sɔɔ na wee na ba guri ba sanha pu mu. Lee kadugo na a wu she jé kɔrɔɔ ki ni na gaanji. ²² Ba kɔrɔɔ k'a she nɔ Sezare kulo li ni we, a wu foro, na gari Zheruzalɛmu ni, na she n'a daa fɛɛ pu shaari. A wu yiri wà, na gari Ancɔsi ni. ²³ A wu jeri pye Ancɔsi ni. Lee kadugo na a wu gari Galasi ni Firizi fiye yi ni. A wu yee fiye yi wo kulogoo ki bɛeri naari na n'a daa fɛɛ pu kalaa, kɔnhɔ pu niye di juri n'a daa wu ni.

Apɔlɔsi ya Kile Kafila jo Efese kulo li ni

²⁴ Yawutu wa bi pa Efese ni, wee mɛge jɛ na Apɔlɔsi. Alɛkizandiri shen wu bye wii. Wee ná wu bi jomɔ cɛ l'a toro. W'a

bi Kile Kafila wu bɛ cɛ xuuni. ²⁵ Sipya wa w'a bi Kafɔɔ Yesu kaa jo wu mu. Ga wu wo nijeyɛ yi tehene li bi bye Yohana Batizelipye wo kalaa wu yɛ. Ga lee bɛ na w'a bi la le na Yesu kaa yu na juɔgi sipyiire ti bɛeri mu ni wu zɔ wu bɛeri ni. ²⁶ Caɔa ka w'a pa yiri, na yu ni lowaa ni sipyiire ti bɛeri nii na Kile-pɛɛɛɛ puga ki ni. Ba Pirisili ni Akilasi ya wu kalaa wu logo we, a pee di wu yiri kari pu puga, na she Yesu koo li naha jo na ju wu mu.

²⁷ Lee kadugo na, caɔa ka Apɔlɔsi funɔɔ bi bye wu she Akayi fiige ki ni. A n'a daa fɛɛ p'i wu luu waha, na sɛmɛ tun Akayi n'a daa fɛɛ pu mu, na wu bu nɔ wà, na p'i wu co ju. Ba w'a nɔ wà we, piimu pu jɛ Yesu n'a daa fɛɛ Kile wo niime wu gbɔɔɔ ni ge, a wu kalaa wu la fara pee wo n'a daa wu na, na jahagbaasheere kan pu mu xuuni. ²⁸ Bani wu kafila wu bi tajogo fɔ Yawutuu pu na sipyii pu bɛeri nii na. A wu li she na foro Kile Kafila wu ni na Yesu wu jɛ Kirisa we.

Pɔli ya Kile Kafila jo Efese kulo li ni

19 Na Apɔlɔsi yaha Korɛnte ni, a Pɔli di Azi boboyo fiige ki kɔn jɛri, na nɔ Efese ni, na n'a daa fɛɛ pii ta wà. ² A Pɔli di pee n'a daa fɛɛ pu yege na: «Tuun wemu ni yee ya dà Yesu na ge, yee ya Fɛfɛɛɛ Muna li ta wee tuun wu ni ya?» A p'i Pɔli ju shɔ na: «Wèe ya cɛ na yaaga ka bɛ mɛge ki jɛ Fɛfɛɛɛ Muna we.» ³ A Pɔli di pu yege sanha na: «Batizeli weke yee d'a pye we.» A p'i wu ju shɔ na: «Yohana Batizelipye wo we.» ⁴ A Pɔli di pu pye: «Batizeli wemu Yohana bi byi ge, wee bi li sheɛ na sipyii ya daburajɛ jo pu jurumu wu na. A wu Izirayeli sipyii pu pye na wemu w'a ma wee kadugo ge, na pu dà wee na. Wee mɛge jɛ Yesu.» ⁵ Ba pee sipyii p'a pee jomɔ pu logo we, na ganha na puyɛ kaan nime pu na batizeni|batizeli Kafɔɔ Yesu mɛge na. ⁶ Lee kadugo na a Pɔli di wu keɛɛ taha pu na,

na Kile ñeeri pu mu. A pu bæeri di Fefeere Munaa ta na ganha na shi watii jomɔ yu, na ganha na kapaŋaa yu. ⁷Pii sipyii pii bi namaa ke ni shuun shi xɔ.

⁸Na Pɔli yaha wà Efese ni, wu bi se Kile-peɛŋe puga ki ni, na Kile saanra ti Jozaama pu yu sipyiiire ti bæeri mu na fiinŋe, na li shaa wu jomɔ pu logovɛɛ pu bæeri mu na pu jé tee saanra ti ni. W'a bi lee pyi fo na she nɔ yeye taanri na. ⁹Sipyii pii funŋɔ bye pu dà Yesu na we, pee bi Pɔli kafila wu she, na joguunɔ taga Yesu koo li meŋe kyɛegi. Lee wuu na Pɔli ya n'a daa fɛɛ pu yiri laha pee tãan, na gari ni pu ni Tiranusi wo kalaa tapyege ki ni. A wu ganha na pu yeri ni Kile Kafila ni wee xuu wu ni caŋa bæeri. ¹⁰A Pɔli di li pye mu fo yee shuun. Sipyii piimu bye Azi fiige ki ni ge, Yawutuu fara Girekii na, pee bæeri ya Kile Kafila wu logo.

Seva jalaa gbarashuun w'a giin da jinaa kɔri

¹¹Pɔli ya kakanhaŋaa niŋehɛŋɛɛ pye Kile baraga ni sipyii sanha kiimu tuugo ŋa ŋa we, ¹²Ali fãya kelee faŋuŋɔ kiimu bæeri bi gbɔɔn Pɔli cére ti na ge, pu bi kee luu na deri yama fɛɛ na p'i juunŋɔ. Jinaa ŋe piimu ni ge, na ki tɛri pee be na jinaa p'i foro pu ni.

¹³Yawutuu pii bi paari na giin da jinaa kɔri da yeege sipyii ni. Caŋa ka p'a pa yiri na p'i she jinaa kɔri yeege wa ni Yesu meŋe na. Jomɔ pemu ni pee bi giin da jinaa pu kɔri ge, pee pu wa me: «Pɔli ya Yesu wemu wo Jozaama yere pyi ge, yi foro we ni wee Yesu wu wo meŋe na!»

¹⁴Yawutuu wo saraya ŋaha shɔɔnriwɔ wemu meŋe ki ŋe na Seva ge, wee wo jalaa gbarashuun w'a we labye we pye.

¹⁵Ba p'a yee jo ni jinaa sipya wu ni we, a jina wu pu ŋɔ shɔ na: «Ñe Yesu cɛ, na Pɔli be cɛ, ga yee di ŋe jɔgɔ yɛ wɛ?» ¹⁶A wee ná jinaa wo wu do pu na, a wu fanha di ŋehe pu na, a wu pu kpɔn na bana bana,

na pu fãya be wolo pu na. A pu ceepilegee wuu di baa foro puga ki ni.

¹⁷A lee kaa l'i Efese shɛen pu bæeri círi, Yawutuu fara Girekii na, a pu bæeri di fya. Lee wuu na a sipyiiire t'i ganha na Kafɔ Yesu meŋe ki pele. ¹⁸Lee na piimu pu bi dà Yesu na ge, a pee niŋehemɛɛ di ba daburaje jo pu kakuuyo yi na, na yi paari sipyiiire ti bæeri jii na. ¹⁹Piimu pu bi siganma pyi ge, a pee niŋehemɛɛ di ba ni pu siganma semɛɛ ni, na ba pu sorogo sipyiiire ti bæeri jii na. A p'i pee semɛɛ pu wari ŋɔyɔ wá wá yiye na, a y'i be ni warifyɛn tuunŋɔ kabofonŋɔ ke (10.000) shi ni. ²⁰Lee funŋɔ ni a Kafɔ wo kafila wu ganha na se taa na se ŋaha na, fo na sipyinehemɛɛ pye p'a fara n'a daa fɛɛ pu na.

Tunmɔ pemu p'a tin Efese kulo li ni ge

²¹Lee bæeri kadugo na a Pɔli di li she na wee na doru Masedɔni fiige ke ni Akayi fiige ki ni w'a se Zheruzalemu ni. A wu li she na wee bu nɔ wee xuu wu ni, na wee na zhe Orome be ni. ²²A wu wu tegeveɛ shuun yaha kari wuyɛ ŋaha na Masedɔni ni. Pee ŋe Timote ni Erasiti. A wuyɛ pyaa di gori Azi fiige ki ni, na jeri pye wà.

²³Wee tuun wu ni a tunmɔ di din Yesu koo li wuu na. ²⁴Tudunna wa bye wà wee meŋe ŋe Demecusi. Efese shɛen yapere lemu li ŋe yaperezhɔ p'i li meŋe yiri na Aritemisi ge, w'a bi lee wo puga ki tuugo nifenhɛfɛnɛŋɛɛ yari ni warifyɛn ni na berɛɛ sipyii mu wari niŋeheme na.

²⁵Caŋa ka, a wee ná wu ba wu kapyebyii ni wu tudunpii pii yiri na pu pye: «Y'a li ce na we labye we ni wèe ŋɔlige ya fòro.

²⁶Ga nime le Pɔli ya byi ge, yeeye pyaa ya lee logo, na li ŋa be. Le kaa le wa Efese kulo li yɛ ŋuŋɔ kaa we de! Ga l'a giin di bye nime Azi fiige ki bæeri ŋuŋɔ wuu. Wee Pɔli wu w'a yu na sipyii ya peɛŋe yaŋmuyɔ yemu yari ni pu keye ni ge, na yee ŋe see yaŋmuyɔ we. Pee jomɔ p'a

sipyii nɪɲehemee ɲuyɔ kyɛɛgi xɔ. ²⁷ Lemu l'a wù funyɔ shaa ge, le ganha bu da wù lada koro tɔ wɛ. Ga lee yɛ bɛ wɛ. Li bu she ɲaha na, wèe yaperezho wemu mege ki ɲe Aritemisi ge, sipyii pu na ba kadugo le wee ni. Pɛɛɲɛ ke w'a daa ge, kee na ba gon wu na, na ta Azi fiige ki sheen ni fiye yi saya bæri wo sipyii di wu pɛle.»

²⁸ Ba Demecusi ya pee jomɔ pu jo le sipyii pu niwegee ni wɛ, a pu loogo di yiri. A p'i ganha na seɛ na yu: «Efese sheen yaperezho wemu mege ki ɲe Aritemisi ge, w'a pɛle, wu ɲohɔ ɲe wɛ!»

²⁹ A pee tunmɔ p'i kulo li bæri wuregi. Lee bi Pɔli tahama-nohomɔɔ pii ta wà, pee meye ɲe, Gayusi ni Arisitaaki. Pee bye Masedɔni sheen, a sipyiire ti gbuɔgi kari na she pee co, na pu fuulo na kari pinnere kpɛenge ki na. ³⁰ A Pɔli yɛ pyaa di ganha na giin wu she sipyiire ti feni, ga n'a daa fɛɛ pu ya ta sɔɔ wɛ. ³¹ Azi fiige ki sipyigbɔɔ pii bɛ bye wà, pee bye Pɔli naniineɛ. A pee bɛ di tuduro tun Pɔli mu, na wu ganha da zhe sipyii pu tapinnege ki ni wɛ. ³² Tunmɔ p'a pa bele sipyii pu tapinnege ki ni, wa nijoyo ni wa woyo ɲe nigin wɛ. Sipyiire tiye pyaa bɛ bi tiye kapinnene ɲuɲɔ cɛ wɛ. ³³ Yawutu ná wa bye wà wee mege ɲe na Alek-isandire. A sipya wa di kii keree kii ɲaha jo wu mu. A Yawutuu pusamaa di wee ɲmunuɲɔ na wu she ɲahagbaa li na wu jo. A wee di wu keɲɛ yirige na jomɔ wa wee mu. W'a bi giin wu li she sipyiire ti na na Yawutuu pu ya ta kakuunɔ la shishiin pye wɛ. ³⁴ Ga ba sipyiire t'a li cɛ na Yawutu wu ɲe wɛ, a pu bæri di ganha na zeɛ fo læɛɛ shuun shishiin na yu: «Efese sheen wo yaperezho Aritemisi w'a pɛle, wu ɲohɔ ɲe wɛ!»

³⁵ Li ya ta ɲɔ wɛ, fo kulo li fɛkama wuye pyaa ya la le na tunmɔ pu yereɲɛ. A wu pu pye: «Efese sheen, koɲɔ ke bæri ya li cɛ na yaperezho Aritemisi we w'a yiri fugba we ni na pa do ge, na Efese kulo li l'a wee ni wu gbaha ki kaseɛge pyi.

³⁶ Wa shishiin da já yee kaala wɛ. Lee na yi loxulo ta, yi ganha ba keree pyi yiye ɲuɲɔ feni mu wɛ. ³⁷ Bani yee ya baha pii namaa shuun we na na co na pa ɲaha, na ta pee di ya yaaga yu yaperegbaha ki ni wɛ, p'i wa joguumɔ bɛ jo na wá wèe yaperezho nigbɔhɔɲɔ ki na wɛ. ³⁸ Ga wa bu la pye Demecusi ni wu kapyɛbyɛɲii pu na lemu ya bɛ wɛ, kiiri cagɔngɔ wa, fanhafɛɛ pu bɛ di wa. Pu she ni lee kaa li ni pee mu. ³⁹ Kelee kaa latii bi ɲe, yi na já ba wù cabinnege caɲa ke. ⁴⁰ Ni lee kunni bɛ wɛ, tunmɔ pemu wèe ya yirige ɲiɲaa ge, pu na já wèe jaagi pee wuu na na wèe p'a giin wù sipyiire ti ɲuyɔ kyɛɛgi. Bani pu bu wù yege, wù wa da já sipyiire ti kapinnene ɲuɲɔ jo sipya wa shishiin mu wɛ.» ⁴¹ Ba w'a yee jo xɔ wɛ, na sipyiire ti bæri pye na t'a gaanji piyeyɛ.

Pɔli ya ɲaari Masedɔni ni Girekii fiye yi ni

20 Ayiwa, ba tunmɔ pu kafugo ya pa wo wɛ, a Pɔli di n'a daa fɛɛ pu yiri pinne; na jo ni pu ni, na pu yeri, na pu loogo waha, na na koo sha pu mu, na gaanji Masedɔni fiige ki ni. ² Pɔli nidorowo kee fiige ki ni, a wu kafila wa taga lowagaa kan wee xuu wu n'a daa fɛɛ pu mu, na na toro na gaanji Girekii fiige ki ni. ³ A wu yeye taanri pye wà, na ba gbegele caɲa ka na wu kɔɔgbɔhɔ ka lɔ w'a se Siiri fiige ki ni. Ga, a wu ba logo na Yawutuu pii p'a woni pye wu mege na. A wu kɔɔgbɔhɔ ki wo zhe wu fiin, na guri pa doro Masedɔni ni na kari wà tɔɔɔ na. ⁴ Sipyii piimu pu bi pinne ni Pɔli ni wu ɲaagoo li na ge, pee pu wa me: Bere sheen Pirusi ja Sopateri, ni Tesaloniki sheen shuun: Arisitaaki ni Sekundusi, ni Deribe sheen Gayusi, na fara Timote na, ni Azi fiige sheen shuun: Tishiki ni Torofime. ⁵ A pee di doro wèe ɲaha na, na she wèe sige Torowasi kulo li ni. ⁶ Ba Shizhenherɛ Baa Buuri Kalene|Kalene l'a toro wɛ, a wèe di jé kɔɔgbɔhɔ ka ni Filipe kulo li ni, na

cabyaa kaguro pye na na nɔ Torowasi ni, na she pu ta wà. Ba wèe ya nɔ wà wè, na cewuu nigin pye wà.

**Pɔli ya Utikusi nixhugo je
Torowasi kulo li ni**

⁷Pɔri jimuguro nibiige ki ni, a wèe beeri di she binne, kɔnhɔ wù Kafɔ wɔ yalige ki li shiizhan. A Pɔli di n'a daa fɛe pu yeri. Wu funɔ bi bye wu ba lɔ w'a gaanji kee caɔa ki jimuguro. A wu sii mɔ jomɔ pu na n'a daa fɛe pu mu fo na she ninje ki ni. ⁸Wèe beeri pu bye wà na pinne zangaso wa ni. A p'i sokinnaa ninhemee le na yaha puga ki ni. ⁹Levɔ wa bye ni wèe ni, wu mege je na Utikusi; Wee nideenge di bye puga ki fenetiri wu jɔ na. A wee di bye wà na ba ɔmunɔ, fo na funɔ wɔ wuyɛ na. Na Pɔli yaha wu na yu, a ɔmunumɔ p'i ba wu figi. A wu yiri wà fo zangaso wu puga taanri wogo ki jɔnɔ ni, na ba do ninje na. Ba p'a pa di ba wu lɔ wè, na ba wu ta w'a xu. ¹⁰A Pɔli di digi, na she leele wu jɔnɔ ni, na wu co wu keye ni, na wèe pye: «Yi ganha da yi fungɔnyɔ yi kyeeegi wè! Wu wa jii na.» ¹¹Lee kadugo na a Pɔli di dugi zangaso wu ni sanha, a wu ni n'a daa fɛe p'i she puyɛ pinne wà sanha. A p'i binne li shiizhan Kafɔ mege na. Lee kadugo na a Pɔli di jo na mɔ ni pu ni sanha, fo na she niga ki pye k'a mugɛ, na na kari. ¹²A Utikusi puga sheen di gari ni wu jii wo wu ni puga. A lee kaa l'i sii n'a daa fɛe pu beeri logoo ninje.

**Kɔɔgbɔhɔ k'a yere ni Pɔli
ye ni kulogoo ninjeheje ni**

¹³Lee kadugo na a wèe di jé kɔɔgbɔhɔ ka ni na doro Pɔli naha na na gaanji Asɔsi kulo li ni. Bani wu bi jo na tɔɔɔ na wee da da gaanji Asɔsi ni, na wèe di she wu lɔ wà. ¹⁴Ba wèe ya she wùye jɔnɔ cɛri Asɔsi ni lee cirigana li na ni Pɔli ni wè, a wu be di jé kɔɔgbɔhɔ ki ni. A wèe di gari kulo la ni lee mege je na Mitileni.

¹⁵Caɔa kemu wèe ya foro wee xu wu ni ge, kee caɔa ki jimuguro a wèe di nɔ Kiyɔsi kulo li shizhaa na. Ki jimuguro shuun wuuro, a wèe di nɔ Samɔsi kulo li ni. Ki jimuguro taanri wuuro, a wèe di nɔ Miletɛ kulo li ni. ¹⁶Pɔli funɔ bye wu yere Efese kulo li ni wè, kɔnhɔ wu ganha da mɔ doro Azi fiige ki ni wè. Wu bi sige kanha wu nɔ Zheruzalemu ni, kɔnhɔ wu bu já nɔ wà, wu she Pantekɔti wu caɔa ki jɔnɔ cɛri wà.

**Pɔli ya Efese kulo li
n'a daa fɛe nɔhɔlee pu yeri**

¹⁷Lee wuu na Pɔli ya tiin Miletɛ kulo li ni, na pii tun na pu she Efese kulo li n'a daa fɛe nɔhɔlee pu yiri pa. ¹⁸Ba p'a pa nɔ wè, a wu pu pye: «Na cebooloo, fo caɔa kemu tɛhene na ne na tɔɔɔ shan Azi fiige ki ni ge, fo na pa nɔ ninjaa na, yee wa ne jaarigana ni ne kapyeege ki beeri ce. ¹⁹Ne naye tirige tuun beeri ni na kapyeege pyi Kafɔ mu, na jaa soro, na jesinme wo. Yawutuu be ya woni pye ne kaa na tɔɔjii ninjeheje ni, na sii kanhama nigbɔ nɔ ne na xuuni. ²⁰Lee be na, yee kuduun je kaa lemu ni ge, ne lee la shishiin ɔmɔhɔ yee na wè. Ne yee kalaa Kile Kafila wu ni sipyii beeri jii na, na yi kalaa yiye pyaa piyeye be ni. ²¹Na yi jo na waha sipyii pu beeri mu, Yawutuu fara Girekii na, jo pu daburaje jo pu jurumu wu na, p'i sɔɔ Kile na, p'i dà wu Kafɔ Yesu na.

²²«Ayiwa nime, Zheruzalemu ni di wa gaanji. Kile Munaa l'a na naha co na se wà. Le l'a da zhe na ta wà ge, di wa lee ce wè. ²³Ga kulo beeri ni kunni n'a toro ge, Fefeere Munaa na li she na na, na kasolene ni kanhama pu wa na naha na wà. ²⁴Lee be na ne na munaa li wii yaaga wè. Le l'a dan ne ni ge, lee li wa me. Tuduro te t'a kan ne mu ge, na tee shɔnri fo ti tɛhene. Kafɔ Yesu ya labye wemu beeri kaa le ne keje ni ge, ne funɔ wa di wee beeri pye di wu xɔ. Wee labye wu wu wa

me, na Kile wo niime we wo Jozaama pu jo sipyii pu mu.

²⁵ «Ayiwa, ne toro yee piimu niŋe ni, na Kile saanra ti wo kafila wu jo ge, ne li ce jo ne ni yee wa da wüye ja nige we. ²⁶ Lee l'a li pye n'a yi fiinŋe jo yi mu, sipya wa shishiin wo shishan foo wa ne na nige we. ²⁷ Bani ne Kile jidaa daan beeri she yee na, ne yafiin ŋmōho yi na we. ²⁸ Ayiwa, yi kaseege yaha yiye na de! Fefeere Munaa l'a yi teŋe dubyagabaha kemu puŋo ni ge, yi kee co xuuni ba dubyanaha-jemee ne we. Kile ya n'a daa fee piimu sho wu Ja wu wo shishan pu baraga ni ge, yi kaseege yaha pee na, y'i pu como ce. ²⁹ Neye pyaa ya li ce jo ne nigarixhoŋo na yacoyo na ba je yee niŋe ni, na do dubyaa pu na. ³⁰ Ali yeeye pyaa kii be ni naha, pii na ba foro yee ni, na kafineye taga n'a daa fee pii puŋo kyeeŋi, na pye puye pyaa wo kalaapiire. ³¹ Lee wuu na, yi kaseege yaha yiye na. Yi yi funyo tirige li na na yee taanri ne pye naha yee niŋe ni na yee beeri nigin nigin wu kalaa caŋa fara piige na, fo na pesinme wo yee kaa na.

³² «Ayiwa, nime n'a da yi kaa le Kile ni wu niime jomɔ pu keŋe ni. Kile ya sipyii piimu pye fefeŋe ge, yee be pu wa pee ni. Wu na ba fanha kan yi mu n'a daa wu ni, loolodaa lemu be w'a keme yaha ge, na lee be kan yi mu. ³³ Ne ta nii yeeye wa shishiin wo wari, kelee wu sanni, kelee wu faya feni we. ³⁴ Yee ya li ce na jo neye pyaa keye yi wo labye w'a ne keree beeri ya, na na jaaripii pu beeri wogoo ya[‡]. ³⁵ Ne li she yee na shegana beeri na jo mu we ya yaa na kapyeŋe pyi na la baa fee pu teri, na wu funyo tirige ni Kafo Yesu ye pyaa wo jomɔ pu ni na: «Duba ya daa gan funŋo ni na toro da na.»

³⁶ Ayiwa, ba Pɔli ya xo pee jomɔ pu na we, na nuguro sin, a wu ni n'a daa fee pu beeri di binne Kile neeri. ³⁷ A n'a daa fee

pu beeri di sii mehe su xuuni Pɔli gari wuu na. A p'i wu shaari ni taanŋeŋe fo ni. ³⁸ Lee kadugo na a p'i Pɔli torogo na pa korogo ki ŋo na. Pɔli ya jomɔ pemu jo na nijaa tehene na na pu da nii taha wee na nige-e ge, pee jomɔ pe bi pu jahaya tanha xuuni.

Pɔli ya kari Zheruzalemu ni

21 Ayiwa, wee tuun wu ni a we di fo wu kan wüye mu ni n'a daa fee pu ni, na je kooŋboho ki ni na kari Kosi ni. Kee caŋa ki jimuguro, a we di no Orode ni, na yiri wa, na gari Patara ni. ² Ba we ya no wa we, na kooŋboho ka ta ki na se Fenisi fiige ki ni. A we di je kee ni na kari. ³ Ba we ya she no Siperi fiige ki shizhaa na we, ma nehe yere kooŋboho ki ni ma na da kee jaa. A we di kee yaha me kamene ce wu ni, na doru kari Siiri fiige ki ni. A kooŋboho ki she yere Tiiri kulo li ni, bani lee kulo li ni tuguro ti bi yaa na tirige. ⁴ A we di foro kooŋboho ki ni, na je kanha ki ni, na she n'a daa fee pii ta wa Tiiri ni. A we di cewuu nigin pinne pye ni pee ni wa. Pɔli bi da zhe kanhama pemu ja Zheruzalemu ni ge, Fefeere Munaa bi pee kaa jo pee n'a daa fee pu mu. A pee di Pɔli pye: «Ma ganha bu she Zheruzalemu ni we.» ⁵ Ga ba we cagaraga k'a pa no we, n'a daa fee pu fara pu ce na, na fara pu noho piire na, a pu beeri di foro di zhe we torogo. A p'i foro ni we ni kanha ki ni na kari fo korogo ki ŋo ki na. A we beeri di she binne nuguro sin wa loko ki ŋo ki na, na Kile neeri. ⁶ Lee kadugo na a we di fo wu kan wüye mu, na je kooŋboho ki ni, a pee kunni di guri na gaŋi pu kabanya ni.

⁷ Ayiwa, ba kooŋboho k'a yiri ni we ni Tiiri kulo li ni we, a we di she digi kulo la ni lee mege ne na Potolomasi; Wa we ya korogo ki wo para li ŋo yaha. A

‡20:34 Kapyegee 3:18 wu kalaa.

wèe di foro kɔɔgbɔhɔ ki ni, na jé kanha ki ni, na she n'a daa fée pu shaari, na lee caɲa jii le pinne pye ni pu ni shi-izhan. ⁸ Kee caɲa ki jimuguro, a wèe di jaari kari Sezare kulo li ni, na she digi Filipe juɲɔ ni. N'a daa fée pu bi sipyii gbarashuun wemu naha bulo na pee pu tudunmɔɔ pu tege labye wu na ge, wee Filipe we be w'a bye pee gbarashuun we ni. Kafɔɔ Yesu wo Jozaama pu jovɔɔ wa wu bye wii. ⁹ Dɔɲiɲe pushaa nacebaalaa shishɛɛɛ wu bye Filipe mu. Kile bi jomɔɔ yu pee beeri mu pu na dorogo sipyii mu.

¹⁰ A wèe di diin Filipe kaban na cabyaa niɲehɛɲɛɛ pye wà. Na wèe yaha Filipe kaban, a Kile tudunmɔɔ wa di ba ba caɲa ka na yiri Zhude fiige ki ni. Wee mege ki bye na Agabusi. ¹¹ A wee ná wu nɔ wèe na, na Pɔli wo kirimɛɛ lɔ, na lee taga wuyɛ pyaa keye ni wu tɔɔɔɔ pɔ, na jo: «Fɛfɛɛɛ Munaa l'a jo na Yawutuu pu da ba she le kirimɛɛ le kafɔɔ co Zheruzalemu ni, na wu pɔ le pɔgana le na, na wu le shi watii keɲɛ ni wemu ɲɛ Yawutuu wɛ.»

¹² Ba wèe ya pee jomɔɔ pu logo wɛ, a wèe ni wee xuu wu shɛɛn di binne Pɔli ɲɛɛri jo wu ganha bu she Zheruzalemu ni wɛ. ¹³ A Pɔli di jo: «Naha wo mɛhɛɛ yee di suu mɛ wɛ? Y'a giin y'i na naha tanha ge? Ne gbegele xɔ xu ka na Zheruzalemu ni Yesu Kirisa mɛge wuu na pu da jo pɔɔɔ.» ¹⁴ Wèe ya pa li ɲa nago Pɔli ya go wu wu hakili laha Zheruzalemu sheɛ li na-ɛ ge, a wèe di cari, na jo: «Le li wa Kile nidaan ge, lee li pye.»

¹⁵ A cabyaa dama dama di doro, a wèe di gbegele na gari Zheruzalemu ni. ¹⁶ A Sezare kulo li wo n'a daa fée pii di binne kari ni wèe ni. Ba wèe ya nɔ Zheruzalemu ni wɛ, wèe bi yaa wèe pu tigi ná wemu juɲɔ ni ge, a pee n'a daa fée p'i gari ni wèe ni wee kaban. Wee ná wu mɛge ki bye na Minasɔn, Siperɛ shen wu bye wii. Wee bi dà na xɔ Yesu na l'a mɔ.

Yakuba ya Pɔli yeri

¹⁷ Ba wèe ya nɔ Zheruzalemu ni wɛ, a wèe cebooloo n'a daa fée p'i wèe juɲɔ círi ni fundanga ni. ¹⁸ Kee caɲa ki jimuguro a Pɔli di gari ni wèe ni Yakuba kaban. N'a daa fée nɔhɔlɛɛ pu beeri be pu bi pinne wà. ¹⁹ Ba fò w'a pye xɔ wɛ, a Pɔli di jomɔɔ pu lɔ. Shi wemu ɲɛ Yawutuu-ige, Kile ya kaa lemu pye wee shi wu be te ni Pɔli wo Kile jomɔɔ yɛɛ li funɲɔ ni ge, a wu ɲɔ le kee ni, na kee beeri paari pu mu nigin nigin na.

²⁰ Ba p'a yee logo wɛ, a pu beeri di Kile sɔ, na baraga taha wu na. Lee kadugo na a p'i Pɔli pye: «Wù ceborona, m'a ɲaa wɛ, Yawutuu xhuu niɲehɛmɛɛ p'a dà Yesu na naha, ga, ali niɲaa we be ni, pu beeri ya taha yaha Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu feni. ²¹ Sipyii pii d'a pa yi jo pu mu na Yawutuu piimu pu wa shi wusama te ni ge, na mu wu wa yi yu pee Yawutuu pu mu na pu Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu keree ki yaha; na pu ganha ba pu nɔhɔpiire kɔɔn nige wɛ, p'i ganha ba kalegeɛ kii shishiin be pyi wɛ. ²² Ayiwa, wèe na lee kaa le co cogana leke na wɛ? Li pye pyegana beeri na pu na ba li cɛ na mu ya pa. ²³ Lee funɲɔ ni, le w'à da jo ma mu nime ge, m'a yaa ma lee pye. Ayiwa, namaa shishɛɛɛ ɲɛ naha wèe mu, pee bi ɲɔmɛhɛɛ lɔ Kile mu. ²⁴ Ma da jé ni pu ni Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki ni, m'a mayɛ pye fɛfɛɛ, m'a pu be pye fɛfɛɛ na be ni saliya wu ni. M'a pu beeri wo ɲuguuperɛmɛ wolo, kɔnhɔ p'i pu beeri juɲɔ kuu. Lee bu bye Yawutuu pu na ba li cɛ na sipyii p'a keree kiimu beeri jo mu shizhaa na ge, na lee la shishiin wa can wɛ. Pu na ba li ɲa be sanha na muyɛ pyaa ki be k'a ɲaari na sahaɲi ni Musa wo saliya wu ni. ²⁵ Shi wemu ɲɛ Yawutuu wɛ, wu be d'a dà Yesu na ge, wèe ya sɛmɛ tun xɔ pee be mu, na wù fungɔɲɔ she pu na; wèe ya li she pu na jo xaara beeri p'a gbo yapɛɛ na ge, pu ganha ba tee xaa wɛ, pu ganha

ba shishan xaa we, pu ganha ba yaxuyo xaa we, p'i ganha ba dɔdɔɔɔ pyi we.»

²⁶ Ayiwa, a Pɔli di fara pee namaa shisheere wu na, tee jimuguro ti na a wu wuye pye feefe na pee be pye feefe. Lee kadugo na a p'i gari Kile-peeɗe pugboho ki ni shiizhan. Pu fefeere cabyaa ki na ba fa caɗa kemu, ni pu beeri nigin nigin wu saraya na ba wolo caɗa kemu ge, a Pɔli di yee caya yi she pu na.

P'a Pɔli co Kile-peeɗe pugboho ki ni

²⁷ Lee bi Azi fiige ki wo Yawutuu pii ta pee ya Pɔli na Kile-peeɗe pugboho ki ni. Ba cabyaa gbarashuun wu na ya giin di va we, a p'i ba na sii tunmo pu pele, na sipyii pu son, a p'i Pɔli co. ²⁸ Na ganha na xhuulo na: «Izirayeli sheen, y'a ma yoo, y'a ma! Na we w'a jaari na sipyii pu kalaa teye yi beeri ni na we wo shi wu ne xuuni-i ge, we wu ne we. Wee w'a yu be sanha na we wo saliya we ni we wo Kile-peeɗe pugboho ki ne xuuni we. Lee beeri kadugo na, Girekii be ni w'a pa na pa je fo Kile-peeɗe pugboho kiye pyaa ni, na we wo fefeere xuu wu naɔɔɔ we mu.» ²⁹ P'a yee jo bani p'a bi Efese sheen Torofime na ni Pɔli ni kanha ki funɗo ni, na ganha na giin na w'a je ni we be ni Kile-peeɗe pugboho ki ni.

³⁰ Ba l'a pye mu we, a kanha ki funɗo ki beeri di wuregi. A sipyii p'i ganha na fɔro kabaya yi beeri na, na fe na ma. A p'i Pɔli co, na wu fuulo yeege Kile-peeɗe pugboho ki ni, na gburaya yi to taapile ni. ³¹ Na pu yaha pu na Pɔli shaa di gbo, a pii di baa kari na she yi jo sɔrsii pu wo puɗɔfɔgbo wu mu na Zheruzalemu kulo li beeri l'a wuregi. ³² Ba sɔrsii pu wo puɗɔfɔgbo w'a yee logo we, taapile ni a wu sɔrsii pii lo na fara sɔrsii puɗɔfɔfɛ pii na, a p'i baa je kanha ki ni. Ba Yawutuu p'a sɔrsii wo puɗɔfɔgbo wu na ni wu sɔrsii pu ni we, a p'i Pɔli wo kpɔnɔ ti na yereɗe. ³³ A sɔrsii pu wo puɗɔfɔgbo wu ba Pɔli co. A wu sɔrsii pu pye na

pu toɔɔ shɔnhɔɔ shuun le wu na. Ba p'a Pɔli na na xɔ we, a wu yegeɗe pye na: «We na we di ne jɔɔ we? Naha wu d'a pye we?» ³⁴ A sipyii pu beeri di ganha na xhuulo puye taan, wa shishiin nijoyo ni wa woyo ne nigin we. A sɔrsii pu wo puɗɔfɔgbo wu ba li ta na we wa da jomɔ pa shishiin ta logo tunmo pu keɗe ni we, a wu sɔrsii pu pye na p'a se ni Pɔli ni sɔrsii pu wo pugboho ki ni. ³⁵ Ba p'a she na tajege ki ni we, a sipyii p'i sii tunmo pu pele fo sɔrsii p'a na Pɔli lo. ³⁶ Bani sipyinehemee pu bi taha wu feni, na xhuulo na yu na: «Yi wu gbo laha wa! Yi wu gbo laha wa!»

Pɔli ya jo ni Zheruzalemu sheen ni

³⁷ Pɔli nijewo pugboho ki ni, a wu sɔrsii pu wo puɗɔfɔgbo wu pye: «Ta ne na ja jo ni ma ni?» A sɔrsii pu wo puɗɔfɔgbo wu jo: «A l'i bye kanna mu w'a Girekii jomɔ pu nuri ge?» ³⁸ Wee tuun wu ni, Misira shen na we w'a n'a she le wuye ni kurogo ke na, fo w'a kari ni namaa kabɔfɔɔ shisheere (4.000) ni sipɔɔ ki ni gbuuro ti kaa na ge, mu wa were we ge?» ³⁹ A Pɔli di wu na shɔ na: «Yawutu ne ne, Tarisi kulo li ni ne yiri, Silisi fiige ki ni. Kulo lemu shen ne ne ge, l'a pele. Na maye na m'a na yaha di jo ni sipyii pu ni.» ⁴⁰ A sɔrsii pu wo puɗɔfɔgbo wu kafila wu kan Pɔli mu na wu jo ni sipyii pu ni. A Pɔli di yere wa kuroɔ li ni, na wu keɗe yirige sipyii pu mu, na w'a giin di jo ni pu ni. Ba sipyii p'a cari puye na we, a Pɔli di na kon na yu ni pu ni Yawutuu jomɔ pu ni. A wu pu pye:

22 «Na tii ni na cebooloo, yi logo na na. N'a da ba jo nime na li she yee na jo ne ta kakuunɔ la shishiin pye we.» ² Ba sipyii p'a Pɔli na wu na yu puye pyaa wo jomɔ pu ni we, a p'i naɔdaan jomɔ pu beeri na yaha, na fehe kpan. A Pɔli di jo: ³ «Yawutu ne ne. Ne se Tarisi kulo li ni, Silisi fiige ki ni. Ga Zheruzalemu ni ne le naha. Ne kalaa to wu bye

Gamaliyeli. Wee w'a ne keme kalaa na be ni wu sefelee pu wo saliya wu keree ni. Kafugo bye ne be ni fo xuuni Kile-shaa li funḡo ni ba yee be wa me nḡaa we. ⁴ Ne be wu bi Yesu koo li wo sipyii pu kana, fo na pii gbuu pu ni. Ne bi le koo le jaarivee coni cee fara namaa na, na pu puu na leni kaso ni. ⁵ Saraya naha shoonrivee wo juḡofḡo be, ni nḡolee jahagbaa fee wo kurunḡo ke, pee wa na seere le kaa le na. Ne bi seme ta be pu mu, na gaanji di zhe gan Damasi kulo li wo Yawutuu pu mu, kḡnhḡo di bu she Damasi ni, na she n'a daa fee pii ta wà, di pee be co di pu pḡ, di ba ni pu ni Zheruzalemu ni, kḡnhḡo kanhama di ba nḡ pu na.»

Pḡli ya dà dagana lemu na Yesu na ge, w'a yee naha jo

⁶ «Ayiwa, na ne yaha ne na gaanji koo li ni, na ba she deenḡe Damasi na cafugo ki na. Taapile ni a kpeengbḡhḡo ka di yiri fugba we ni, na ba jḡ na ne maha. ⁷ A ne wolo to jḡḡe na, na mujuu la logo na: «Sḡli, Sḡli, naha na m'a na kana me we?» ⁸ A ne yegeḡe pye jo: «M'i je jḡḡo we, Kafḡḡ?» A wu ne pye: «Ne je Nazareti sheen Yesu, ne mu wa gana me.» ⁹ Ayiwa, sipyii piimu pu bye ni ne ni ge, pee kunni ya kpeengbḡhḡo ki ja, ga we wu bi yu ni ne ni ge pu ya ta weefḡo wo mujuu li logo we. ¹⁰ A ne yegeḡe pye jo: «Kafḡḡ, leke ne d'a yaa na pye we?» A Kafḡḡ di ne pye: «Yiri m'a jé Damasi kanha ki ni, Kile funḡo wa ma lemu pye ge, lee na zhe jo ma mu.» ¹¹ Kpeenge ki bi pele pelegana lemu na ge, a ne bye ne jaa nige we. Sipyii piimu pu bye ni ne ni ge, a pee di na ne co keḡe na na jé kanha ki ni.

¹² «Lee bi ná wa ta Damasi ni wee mege je na Anajasi. Kile jḡli faara sipya wu bye wii fo xuuni, na jaaru na sahanji ni Musa wo saliya wu keree ki beeri ni. Damasi kulo li Yawutuu pu beeri bi wu mesaaja yu, ¹³ A wee di ba ne feni, na

ba yere ne taan, na jo: «Na ceborona Sḡli, ma jḡli ki mugi m'a wii!» Taapile ni, a ne jḡli k'i mugi, a ne wii na wu niyerege ja. ¹⁴ A wu ne pye: «Wee sefelee pu wo Kile wu w'a mu naha bulo, kḡnhḡo m'a wu jḡdaan ce. Wemu w'a tii ge, m'a wee ja, m'a wu jḡ jomḡ be logo. ¹⁵ Bani ma na ba bye wu seeri. M'a keree kiimu ja na kiimu logo ge, ma na ba kee wo yere pyi sipyii pusamaa beeri mu. ¹⁶ Wee tuun wu ni nime, ma ganha bu diin na kaa latii ma da da sigee we. Yiri m'a batize, ma wo jurumu wu yafa ma mu Yesu mege ki gbḡḡo ni.»

Kile ya Pḡli tun shi watii mu

¹⁷ «A ne guri pa Zheruzalemu ni. Na ne yaha Kile-jeerege na Kile-peerege pugbḡhḡo ki ni, a Kile di kashḡe la she ne na. ¹⁸ A ne Kafḡḡ ja, a wu ne pye: «Tḡgaaya lḡ, m'a foro Zheruzalemu ni, bani jomḡ beeri ma da ba jo naha ne shizhaa na ge, sipya wa shishiin wa da gbara pu na ma mu we.» ¹⁹ A ne wu pye: «Kafḡḡ, puyḡ pyaa wa li ce na ne wu bi ma jaaru na Kile-peerege piyeye yi sahanji, na n'a daa fee pu conu na pu sani, na pu leni kaso ni. ²⁰ Ali Ece ni we wu bi mu jomḡ pu yu ge, pu bi wee gbuu tuun wemu ni ge, neye pyaa ki be bye wà. Ne bi sḡḡ li na jo pu Ece ni gbo. Neye pyaa k'a bi Ece ni gbovee pu fadeye yi co pu mu.» ²¹ Wee tuun wu ni a Kafḡḡ di ne pye: «Yiri, di ma tun shi watii mu taliige ni.»

Pḡli ya li she sḡḡsii pu na na Orome shen wee je

²² Sipyii pu beeri bi niwegee shan na Pḡli kafila wu nuri, fo na she nḡ pe jomḡ pe na. Ga ba w'a pa jḡ le ye pee jomḡ pu ni we, a sipyii p'i ganha na xhuulo na yu: «Ke sipyituugo ke ya yaa na ki gbo! We ya yaa pu wu yaha jḡli na bada we!» ²³ A p'i ganha na sele, na pu fadeye wolo na yee figi fugba we ni, na gbazhenhe kori na waa fugba wu ni. ²⁴ Ba sḡḡsii

pu wo nuṅṅofṅṅbɔ w'a lee ja mu we, a wu sɔɔsɔii pu pye na pu jé ni Pɔli ni sɔɔsɔii pu wo pugbɔhɔ ki ni. W'a lemu pye sipyii p'i sele me wu na ge, p'i wu kpɔn ni susɔlɔɔ ni fo wu bu she lee jo, ²⁵ Ga tuun wemu ni pu bi Pɔli puu p'i wu kpɔn ge, sɔɔsɔii nuṅṅofṅṅ we wu bye wu tãan ge, a Pɔli di wee pye: «Na be ni saliya wu ni, l'a saha nago yee pu Orome shen kpɔn ni susɔlɔɔ ni wu kiiri kɔnbaa ge?» ²⁶ Ba sɔɔsɔii nuṅṅofṅṅ w'a yee logo we, a wu gari sɔɔsɔii pu wo nuṅṅofṅṅbɔ wu yiri na she wu pye: «Naha m'a giin di bye me we? We ná we, Orome shen wu je wii!» ²⁷ A sɔɔsɔii pu wo nuṅṅofṅṅbɔ wuyɛ pyaa di she Pɔli yege na: «Orome shen ye pyaa mu je ya?» A Pɔli di wu ɔɔ sho na: «Uun.» ²⁸ A sɔɔsɔii pu wo nuṅṅofṅṅbɔ wu jo: «Wari niɲeheme ne saraa na na já pye Orome shen.» A Pɔli di wu pye: «Ne d'a sii se Orome shen do!» ²⁹ Ba Pɔli ya pee jomɔ pu jo we, piimu pu bi da wu kpɔn, p'i wu karamu fo wu jo ge, a pee beeri di jaaga laha wu tãan. A sɔɔsɔii pu wo nuṅṅofṅṅbɔ wu be di fya, bani wee wu bi jo na pu Pɔli ɔɔ na ta Pɔli di je Orome shen cii ye pyaa.

Pɔli ya paari kiirikɔɔn kurunɔ ki jahagbaa na

³⁰ Ayiwa, kaa leke na Yawutuu p'a bi Pɔli jaagi ge, sɔɔsɔii pu wo nuṅṅofṅṅbɔ wu funɔɔ bye wu lee tii ce. Lee wuu na w'a tuduro yaha she kee caɲa ki jimuguro, na pu saraya naha shɔɔnriwee nuṅṅofṅṅ|saraya naha shɔɔnriwee nuṅṅofṅṅ ni kiirikɔɔn kurunɔ ki sipyii pu beeri yiri pinne. Lee kadugo na a p'i ɔɔɔɔ ti sanha Pɔli na, na gari ni wu ni, na she wu yereɲe pu niɲe ni.

23 A Pɔli di naha ki le kiirikɔɔn kurunɔ ki sipyii pu ni na jo: «Na cebooloo, ne na torogana li saha ni Kile ni-daan ni, fo na pa nɔ niɲaa na, fyaara

be ya pye ne zɔ wu ni li koro ni we.» ² Jomɔ pe Pɔli ya jo ge, a pee di bye pu ya be saraya naha shɔɔnriwee wo nuṅṅofṅṅbɔ Ananasi mu we. Pii pu bye Pɔli tãan ge, a wu pee pye na pu Pɔli kpɔn wu ɔɔ ke na. ³ Wee tuun wu ni a Pɔli di wu pye: «Mu nivige ke kanna kasɔɔɔɔ kadugo ki! Kile be na ba mu kpɔn! Yateenge mu ya shan na tiin na ne kiiri ma da gɔn na saha ni saliya wu ni, mu ninumɔ di nɔhɔ m'a yu sanha na pu ne kpɔn, na ta saliya w'i ya yee jo we.» ⁴ Sipyii pii pu bye Pɔli tãan ge, a pee di wu pye: «Go Kile wo saraya naha shɔɔnriwee wo nuṅṅofṅṅbɔ wu mu wa zehеле me ge!» ⁵ A Pɔli di pu pye: «Na cebooloo, ne li ce nago saraya naha shɔɔnriwee wo nuṅṅofṅṅbɔ wu je wii we, sa lee ni we ne bi da ye jo ni wu ni we. Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na: «Ma ganha da kafilakuumɔ jo wá ma jahagbaa fɔɔ na we.»^f»

⁶ Ayiwa, Pɔli bi li ce na kiirikɔɔn kurunɔ ki taaga ka ki je Sadusheen, taaga ki saɲa di je Farizheen. Lee wuu na w'a mujuu wá pu niɲe ni na pu pye: «Na cebooloo, Farizhen|Farizheen ne je. Ne sefee je Farizheen. Ne dà li na jo xunene na ba bye niga na ge, kee tadaɲa ke wuu na kiiri w'a gɔɔn me ne na niɲaa.» ⁷ Ba Pɔli ya pee jomɔ pu jo ye we, a nakaara di jé Farizheen ni Sadusheen pu te ni. A sipyii p'i daa taaya shuun. ⁸ Bani Sadusheen, pee wa yu na xunene da ba bye niga na we, na melekee je we, na munahaa kiitiigee be di je we. Na ta Farizheen, pee d'a dà kii keree kii beeri na. ⁹ A tunmɔ p'i ganha na bele fo xuuni. A saliya karamɔgɔlɔɔ pii di yiri Farizheen pu wo kurunɔ ki ni, na kafugo le puye ni na jo: «Wèe kunni ya ta kakuunɔ la shishiin ja we ná we na we. Ma na zhe li ta meleke wa, kelee munaa la l'a yu ni wu ni.» ¹⁰ A nakaara t'i ba sii pele fo sɔɔsɔii pu wo nuṅṅofṅṅbɔ wu funɔɔ ya pen na pu

^f23:5 Ekizode 22:28

ganha ba Pɔli kile gbo puyɛ tɛ ni wɛ. Lee wuu na w'a sɔɔsɔii pii tun na pu tigi, p'i ba Pɔli shɔ sipyii pu na, p'i she ni wu ni sɔɔsɔii pu wo pugbɔhɔ ki ni.

¹¹ Kee caɲa ki jimuguro nibiige, a Kafɔɔ di ba wuyɛ she Pɔli na na wu pye: «La le mayɛ ni m'a ma luu waha. Ba m'a pye nɛ sɛeri na nɛ kaa jo Zheruzalemu kulo li ni wɛ, mu ma da zhe bye nɛ sɛeri, na nɛ kaa jo Orome kulo li be ni.»

Yawutuu p'a woni faanri Pɔli kaa na

¹² Kee caɲa ki jimuguro nisɔɔgɔ na, a Yawutuu pii di binne na woni pye Pɔli kaa na. A p'i gaa puyɛ mu na pee wa da li wɛ, pee di wa da lɔhɔ gba wɛ, fo pee bu she Pɔli gbo. ¹³ Piimu p'a bi wee woni wu pye ge, pee bi jɛhe namaa kelee shishɛere (40) na. ¹⁴ A p'i gari saraya jaha shɔɔnriweɛ jɔɲɔfɛɛ|saraya jaha shɔɔnriweɛ jɔɲɔfɔɔ ni nɔhɔlee pu feni, na she pee pye: «Wɛɛ ya wɔyɛ pinne na gaa Kile na, jo wɛɛ da li wɛ, wɛɛ di wa da lɔhɔ gba wɛ, fo wɛɛ bu she Pɔli gbo tuun wemu ni. ¹⁵ Lee wuu na, yi ni kiirikɔɔn kurunɔ ki sipyii pusamaa bɛeri, yi be yi na y'i she sɔɔsɔii pu wo jɔɲɔfɔɔgɔ wu jɛeri na wu pa ni Pɔli ni yi mu. Y'i yiye pye kanna y'a giin y'i ba wu keree ki deele yi ki suguri saama na. Wɛɛ kunni wa gbegele xɔ na wu sige, wu ba wu gbo koo li na, na wu ta wu sanha nɔ nahame yi na wɛ.»

Yawutuu pu wo woni wu nɔhɔ ya mugi

¹⁶ Ga, a Pɔli yalɔ di we woni we kafila wu bɛeri logo. A wu baa kari sɔɔsɔii pu wo pugbɔhɔ ki ni, na she yee jaha jo Pɔli mu. ¹⁷ Wee tuun wu ni a Pɔli di sɔɔsɔii jɔɲɔfɔɔ wa yiri na wu pye: «She ni we levɔɔ we ni sɔɔsɔii pu wo jɔɲɔfɔɔgɔ wu mu, jomɔ pa pu wa wu mu na jo wu mu.» ¹⁸ A wee sɔɔsɔii jɔɲɔfɔɔ wu gari ni levɔɔ wu ni sɔɔsɔii pu wo jɔɲɔfɔɔgɔ wu mu, na she wu pye: «Kasolemeɛ Pɔli w'a nɛ yiri,

na nɛ pye na nɛ wu pa ni we levɔɔ we ni mu mu na jomɔ pa pu wa wu mu na jo ma mu.» ¹⁹ A sɔɔsɔii pu wo jɔɲɔfɔɔgɔ wu levɔɔ wu co wu keɲɛ na, na fulo ni wu ni kabanugo na, na wu yege na: «Jomɔ peke p'i wa mu mu na jo nɛ mu wɛ?» ²⁰ A levɔɔ wu wu pye: «Yawutuu p'a jo na be yi na na pee da ba mu jɛeri jiga na, na m'a Pɔli yaha she kiirikɔɔn kurunɔ ki mu; na p'a giin p'i she wu keree ki keme suguri. ²¹ Ga ma ganha bu dɔ yee na wɛ! Bani pu wo sipyii pii p'a da ba lara na Pɔli sige koo na, pee ya jɛhe sipyii kelee shishɛere (40) na. P'a be yi na, na gaa Kile na na pee wa da li wɛ, pee di wa da lɔhɔ gba wɛ, fo pee bu she Pɔli gbo tuun wemu ni. P'a gbegele xɔ be. Mu jɔ yiri pu wa wii, mu ba sɔɔ na lee pye pu mu.» ²² A sɔɔsɔii pu wo jɔɲɔfɔɔgɔ wu levɔɔ wu yaha kari. Ga na yi jo na waha wu mu na ye w'a jo wee mu ge, na wu ganha bu yee jo sipyi watii mu nige wɛ.

P'a Pɔli yaha she gan gbafɛnɛereɛ Felikisi mu

²³ Lee kadugo na a sɔɔsɔii pu wo jɔɲɔfɔɔgɔ wu sɔɔsɔii jɔɲɔfɛɛ shuun wa yiri na pu pye: «Yi sɔɔsɔii xhuu shuun wá puyɛ na, ni shɔnduguloo kelee gbarashuun, ni namaa tanmaa fɛɛ xhuu shuun. Pu bɛeri di gbegele, piige ba wɔ na nɔ tuunɔ jii gbarasheere na, p'i da se Sezare kulo li ni. ²⁴ Yi shɔngɔ ka gbegele Pɔli be mu, kɔnhɔ wu nijeme di nɔ gbafɛnɛereɛ Felikisi na yaaga ganha bu wu ta wɛ.» ²⁵ Lee kadugo na a wu seme yàa na wee tun Felikisi mu. Wee seme wu jomɔ pu wa mɛ: ²⁶ «Nɛ sɔɔsɔii wo jɔɲɔfɔɔgɔ Kulodi Lisiyasi w'a we seme we yàa na tun na jɔɲɔfɔɔ gbafɛnɛereɛ Felikisi mu. N'a ma shaari. ²⁷ «Yawutuu pu bi we ná we co, na ganha na giin p'i wu gbo. Ba nɛ pa logo na Orome shen wu jɛ wii wɛ, a nɛ na wo sɔɔsɔii pii tun kari p'a she wu shɔ

pu na. ²⁸Kaa lemu w'a bi pye a Yawutuu p'i ganha na wu jaagi lee wuu na ge, ne funḡo ki bye di lee ce. Lee wuu na, a ne she ni wu ni pu wo kiirikoon kurunḡo ki mu. ²⁹Ga, a ne ba li kaseri, na li ta jo pu wo saliya wu wo keree na p'a wu jaagi. Ga wu ya ta kakuunḡo la shishiin pye lemu na xu no wu na, kelee na wu le kaso ni we. ³⁰Lee kadugo na a p'i ba ne pye na Yawutuu p'a woni pye wu kaa na, lee wuu na ne mehe pu yaha she ma yiri, na yi jo Yawutuu pu mu jo p'a jaagi wu teri wu na kaa lemu na ge, jo pu she lee jo muye pyaa ki mu. Ye y'a bye ne mu di jo ma mu. Kile wu tuun wa she wu na.»

³¹Yemu y'a jo sɔɔsii pu mu ge, a p'i lee pye; a p'i Pɔli lo kee piinunḡo ki ni, na gari ni wu ni fo Antipatirisi kulo li ni. ³²Nimuguro ti na, sɔɔsii piimu pu bye tɔɔɔ na ge, a pee di guri na pa pu wo pugbɔho ki ni; a shɔnduguloo p'i ganha na gaaji ni Pɔli ni. ³³Ba p'a she no Sezare ni we, a p'i seme wu kan gbafeneeri wu mu, na Pɔli be she wu na. ³⁴A gbafeneeri wu seme wu kalaa na Pɔli yege na: «Fiige keke ni mu d'a yiri we?» A Pɔli di wu pye na wee ya yiri Silisi fiige ki ni. ³⁵A gbafeneeri wu wu pye: «Ma jaagivee pu ba no naha tuun wemu ni, ne na logo ma no na wee tuun wu ni.» A wu jo na pu Pɔli yaha saannaa Herodi wo kaaja ki ni, pu da wu kaseri.

Yawutuu p'a Pɔli jaagi

24 Ayiwa, a cabyaa kaguro di doro, a saraya naha shɔnɔrivɛe wo juḡɔfɔgbɔ Anajasi di ba Sezare kulo li ni, wu ni nɔhɔlee p'a, ni na wa, wemu ya kafila ce xuuni ge, wee wu bi da ba wu kafilacene taga Pɔli tɔɔɔ le. Wee mege ki bye na Teritule. A p'i ba jaagi shan Pɔli na gbafene eree Felikisi mu. ²A p'i she Pɔli yiri na pa. Keree kiimu na p'a wu jaagi ge, a Teritule di kee no kon na baari gbafeneeri wu mu. A wu jo: «Wu juḡɔfɔceme we, wee wa fereme nigbo

pemu ni fiige ki funḡo ni nijaa we ni ge, mu gbɔɔɔ ni wee ya pee fereme pu ta. Mu wo funḡoḡo feere nigbɔɔɔ funḡo ni be jeri nijeheme ya je fiige ki ni, fo na ki pye k'a she naha na. ³Wee ya ma saama pu ce ma mu tuun beeri ni kii keree kii beeri na. ⁴Ga ma na jo ne funḡo wa wee pu ma teje yaha fo di mo we, lee wuu na n'a ma jeeeri jo ma no maye na, m'a niwegee shan m'a kafilakaya nigin nigin logo wu mu.

⁵«Ayiwa, we na we m'a naa me ge, wee kuni ya we seeri na wu ta ba kafeege bani je we. Wu je na n'a she yirige Yawutuu pu niye ni konḡo ki beeri na. Wee wu je be Nazareti sheen wo koo li jahagbaa fɔɔ. ⁶W'a bi giin fo na wee Kile-peeḡe pugbɔho ki be nɔɔɔɔ, lee wuu na wee ya wu co. [Wee bi giin wee di wu kiiri kon na saha ni wu wo saliya wu ni. ⁷Ga, a sɔɔsii pu wo juḡɔfɔgbɔ Lisiyasi di no ni kafugo ni, na wu shɔ wee na. ⁸Na wee pye na lemu na wee ya wu jaagi ge, na wee pu pa lee jo muye pyaa mu.] Maye pyaa ki be na ja wu yege, keree kiimu beeri na wee ya wu jaagi ge, ma na ki logo wuye pyaa no na.» ⁹Yawutuu piimu beeri pu bye wa ge, a pu beeri di yere pee jomɔ pu na, na Teritule ya yemu jo ge, na can wu je wii.

Pɔli be ya paari gbafeneeri wu mu

¹⁰Lee kadugo na a gbafeneeri wu jomɔ pu kan Pɔli be mu. A Pɔli di jomɔ pu lo na gbafeneeri wu pye: «Ne li ce li yee ya jehe, jo mu wu je we shi we wo kiiri konɔɔ. Lee wuu na fyaara wa ne no wu ni nago ne wu na fiin jo mu mu we, bani ne ta kakuunḡo la shishiin pye we. ¹¹Ne pa Zheruzalemu ni di ba Kile pelee li sanha doro cabyaa ke ni shuun taan we. Ma jehe yegeḡe pye be, ma na li ta mu. ¹²Pu ya na ta nakaara na ni sipya wa shishiin ni Kile-peeḡe pugbɔho ki ni we. P'i wa na ta di na sipyii juḡo kyeeḡi Kile-peeḡe puga ka shishiin ni, kelee xuu

watii ni kanha ki funḡo ni we. ¹³Pii sipyii pii wa da já kaa la shishiin jo lemu ya li shee na jaagi we p'a taha ne na ge, na can wu ne wii we.

¹⁴«Ayiwa, kaa lemu na n'a da yere di lee jo ma nii na ge, lee li wa me. Wée sefelee pu wo Kile we, wee mu ne kapyenḡe pyi kovono latii ni, lemu kaa pii wa byi na li ne can we ge. Ga keree kiimu beeri k'a ka Musa wo saliya wu ni ge, ne dà kee beeri na; Kile tudunmḡo p'a kiimu beeri ka ge, na fara kee be na. ¹⁵Kile wemu na ne daa ge, wee na pu be w'a daa nago kanna sipyisaamaa ni sipyikuuyo beeri nixhuyo na ba ne jiga na. ¹⁶Lee wuu na ne la le naye ni, kḡnhḡo kakuunḡo la shishiin ganha da gori na zo wu na we. Kakuunḡo la shishiin ganha da gori na ni Kile te ni we, kelee na ni sipyii te ni we.

¹⁷«Ayiwa, ba yee kii ya toro we, a ne ba ba wà caḡa ka, na ba na wo shi sipyii pii tege ni wari ni, na saraga be wolo Kile mu. ¹⁸Kee keree kii na p'a pa ne ta Kile-peḡe pugbḡo ki ni. Ne bi bye be feefe. Sipyii piitilee di bye wà we, nakaara be di ya ta wà we. ¹⁹Ga Azi fiige ki wo Yawutuu pii pu bye ni ne ni. Li bu da nago kanna kakuunḡo la ne bi pye, pee bi yaa pu ta naha p'i ne jaagi mu naha taan. ²⁰Ni lee ni we, pu bi ne kiiri wu kḡon kiirikḡon kurunḡo ki naha taan tuun wemu ni ge, di bi ta n'a kakuunḡo la pye, pii sipyii pii pu wa naha ge, na pu lee jo ma nii na. ²¹Na ne niyerege yaha pu nahagbaa na, pe jonumḡo pe ne jo pu mu ni fanha ni jo: «Ne dà li na jo xuu na ba ne na foro xu ni jiga na, lee li wa ne yaha me kiiri na nijaa yee nahagbaa na.»

²²Ayiwa, lee bi Felikisi ta wee ya Yesu koo li keree ki beeri ce, a wu kayuu li yirige, na kiiri wu yaha caḡa ka naha na, na pu pye: «Y'a se, sḡrsii pu wo nḡḡḡḡḡḡ Lisiyasi ba ba, ne na ba yi keree ki keme na ki suguri.» ²³Lee kadugo na a wu sḡrsii nḡḡḡḡḡḡ wa pye na wu Pḡli yaha kaso wu ni, na wu da wu

kaseri; ga na p'i kafeewama yaha wu mu. Na wu napiinee ba jo p'i ba foro wu na p'i yaaga ka kan wu mu, na p'i lee koro yaha.

Pḡli ya jo ni Felikisi ni wu shḡo wu ni

²⁴Ba cabyaa dama dama ya toro we, a gbafeneere Felikisi di ba ni wu shḡo ni. Cee wu mege ki bye na Durusili; Yawutu wu bye wii. A p'i wa tun w'a she Pḡli yiri. A Pḡli di ba. Sipya ya yaa ma dà Yesu na dagana lemu na ge, a Pḡli di ba ganha na yee naha yu pu mu. ²⁵Ga sipya na já wuye tánha tanhagana leke na kakuunḡo na, ni torogana lemu funḡo ni ma da bye tifire fḡo Kile mu, ni jiga wo kiiri wu na ba gḡn kḡngana lemu na ge, ba Pḡli ya pa nḡo le yee ni we, a Felikisi di fya. A wu Pḡli pye; «Nime, ma na já da gaḡi, di ba tuun wa betii ta di na ma yiri sanha.» ²⁶Wu bi giin na wari be Pḡli da ba gan wee mu. Lee wuu na wu bi ma Pḡli yiri teege ni nḡheḡe ni pu na ma na yu.

²⁷A p'i yee shuun pye lee ni. Lee kadugo na a p'i ba Pḡrisasi Fesitusi teḡe fiige ki nḡḡo ni na pye Felikisi faara. Felikisi funḡo bye wu wuye tḡn taan Yawutuu pu mu, lee wuu na w'a Pḡli yaha wà kaso wu ni.

Pḡli ya jo pu she wee keree shḡonri Orome saannaa nḡḡḡḡḡ wu yiri

25 Ba Fesitusi ya teḡe na pye Zhude fiige ki gbafeneeri we, a cabyaa taanri di doro, a wu yiri Sezare kulo li ni na kari Zheruzalemu ni. ²Ba w'a nḡo wà we, a saraya naha shḡonrivee nḡḡḡḡḡ[saraya naha shḡonrivee nḡḡḡḡḡ, ni Yawutuu pu wo nahagbaa fee p'i she wu mu, na she pu loyire jomḡo jo Pḡli shizhaa na. ³A p'i wee gbafeneeri wu neeri na wu nḡo wuye na wu Pḡli yaha she Zheruzalemu ni; lee di pu ta p'a woni pye Pḡli na, na p'i ba she lara wu sige koo na p'i ba wu gbo. ⁴Ga, a wee di pu pye na kaso wu ni Pḡli wa da yaha wà Sezare

kulo li ni, na jeri tapyege ni weeye pyaa be k'a da guri da se wà. ⁵A wu pu pye sanha: «Yee wo ɲuɲɔfɛɛ p'a yaa na pinne na gaɲɲi ni ne ni Sezare kulo li ni. Pu bu she nɔ wà, lemu na yee wa Pɔli jaagi ge, puye pyaa na lee jo.»

⁶Lee kadugo na gɓafeneeri wu cabyaa ya laha gbarataanri kelee ke na Zheruzalemu ni we, lee kadugo na a wu guri pa Sezare kulo li ni. Nimuguro ti na a wu she diin kiiri wu takɔngɔ ki ni, na tuduro tun na pu pa ni Pɔli ni. ⁷Ba Pɔli ya nɔ we, Yawutuu pii p'a yiri Zheruzalemu ni na pa ge, a pee di yere wu maha; na sii kakuuɲɔɔ can can wogoo niɲehenjeɛ jo taha wu na, na ta se bye pu ni pu já kaa nigin be ɓ kii keree kii ni p'i li fiinɲe jo can di da li ni we. ⁸Lee kadugo na a Pɔli be di jomɔ pu ɓ na jo: «Ne ya ta kakuuɲɔɔ la shishiin pye Yawutuu pu wo saliya wu shizhaa na, kelee Kile-peɲɲe pugɔhɔ ki we. Ne di ya kakuuɲɔɔ pye Orome saannaa ɲuɲɔfɔɔ wu be na we.»

⁹Gɓafeneeri wu funɲɔ ya pye wu kaa di daan Yawutuu pu mu ge, a wu Pɔli pye: «Ta ma funɲɔ wa m'a she Zheruzalemu ni, kɔnhɔ ma kiiri wu she gɔn wà naye pyaa ki nii na?» ¹⁰A Pɔli di jo: «Ne yere xɔ Orome saannaa ɲuɲɔfɔɔ wu wo kiiri wu takɔngɔ ki ni. Nahame ne kiiri w'a yaa na kɔn. Ne ta kaa la shishiin be kyɛɛgi Yawutuu pu mu we, muye pyaa ki be ya lee ce fiinɲe fo xuuni. ¹¹Ne da bi da ne kanahana la pye, kelee na kaa la pye lemu ya yaa ni xu ni ge, ne bi da xu wu she we. Ga keree kiimu beeri p'a yu ne shizhaa na ge, na kee yaha can ɲe lee la shishiin ni we, sipya wa shishiin be da já ne ɲɔ yaha pu mu we. Ne funɲɔ ki wa na wo kiiri wu she gɔn Orome saannaa ɲuɲɔfɔɔ wu yiri.»

¹²Ayiwa, a gɓafeneereɛ Fesitusi ni wu wo kapyeyeyii p'i she puye ɲa, a wu na kuri pa, na ba Pɔli pye: «Ni ma wa Orome saannaa ɲuɲɔfɔɔ wu kaa jo xɔ, ma na zhe wee yiri Orome kulo li ni.»

Pɔli ya jo saannaa Agiripa nii na

¹³Ba cabyaa dama dama ya toro we, a saannaa Agiripa ni wu shɔ Berenisi di gari Sezare kulo li ni di zhe gɓafeneereɛ Fesitusi shaari. ¹⁴Ayiwa, a p'i cabyaa niɲehenjeɛ pye Sezare kulo li ni. A caɲa ka di ba nɔ, a Fesitusi di Pɔli wo keree ki paari saan wu nii na na: «Felikisi ya ná wa yaha naha kaso ni. ¹⁵Tuun wemu ni ne she Zheruzalemu ni ge, a saraya ɲaha shɔɔnriveɛ ɲuɲɔfɛɛ|saraya ɲaha shɔɔnriveɛ ɲuɲɔfɔɔ ni Yawutuu nɔhɔlee p'i she pu fiin jo ne mu wee ná wu shizhaa na, na ne ɲeeri na ne wu kiiri kɔn wu na, di wu gbo. ¹⁶A ne pu pye jo Orome sheen mu, fanhafaɔ ya yaa wu sipya ɲɔ yaha lee yahagana li na pu gbo we. Piimu p'a wu jaagi ge, fo wu ni pee bu binne tiin jomɔ na. Keree kiimu na p'a wu tɔɔɔ leni ge, wu be di wu taa jo kee shizhaa na. ¹⁷Ayiwa, a pee sipyii p'i binne pa naha ni ne ni. Ba wèe ya nɔ naha we, ne ta li yaha nige nimɔnɔ we. Kee caɲa ki nimuguro ye pyaa, a ne gari kiiri wu takɔngɔ ki ni, na tuduro yaha p'a she wee ná wu yiri na pa. ¹⁸A wu jaagiveɛ p'i yiri yere na jo. Ga ne bi kakuuɲɔɔ kiimu kɔɔn naye funɲɔ ni ge, wu ya ta w'a jaagi lee la shishiin na we. ¹⁹Puye pyaa wo koo li wo nakaara jomɔ ye na pu bye; ni ná wa be wemu w'a xu ge, Pɔli di yu na wu ɲe nii na. Wee ná wu mege ki bye Yesu. ²⁰A ne kunni di bye ne ce dii ne da bye di lee la tuugo shɔɔnri we. Lee wuu na a ne Pɔli yege wu bu da wu na da zɔɔ wu she Zheruzalemu ni, kɔnhɔ wu kiiri wu she gɔn wà. ²¹Ga, Pɔli ya ta sɔɔ lee na we, na jo na Orome saannaa ɲuɲɔfɔɔ wuye pyaa ki da ba wee wo kiiri wu kɔn. Wee tuun wu ni a ne pu pye jo p'a wu kasari kaso wu ni, fo di ba wu yaha she wee mu tuun wemu ni.» ²²A wee saan wu gɓafeneeri wu pye: «Neye pyaa be funɲɔ ki wa di logo wee ná wu ɲɔ na.» A Fesitusi di wu pye: «Niga na ma na logo wu ɲɔ na.»

²³ Ayiwa, kee caŋa ki jimuguro, a saannaa Agiripa di wu saannaa fāya le, a wu ni wu shō Berenisi di ba. A sipyii p'i pu puŋɔ cīri ni ciire ni. A pu ni sɔɔsii pu wo puŋɔfɔgbɔ we, ni kulo li tayeregbɔhɔ sipyii di binne pa, na ba jé kiiri takɔngɔ puga ki ni. Lee kadugo na a Fesitusi di jo na pu pa ni Pɔli ni. ²⁴ Ba Pɔli ya nɔ we, a gbafeɛeri wu jomɔ pu lɔ na jo: «Saannaa Agiripa ni yee piimu beeri pu wa naha ni wèe ni ge, yi we ná we wii. Yawutuu pu beeri p'a pu loyire she ne na we shizhaa na Zheruzalemu ni, ni nahame be, fo na sele na w'a yaa na wu gbo. ²⁵ Ne mu kunni, wu ya kakuunɔ la shishiin pye lemu na já xu nɔ wu na we. Ga wuye pyaa kii d'a jo xɔ pu wee kiiri wu yaha saannaa puŋɔfɔ wu wu kɔn, lee wuu na ne giin di wu yaha zhe wee yíri Orome ni. ²⁶ Ne sanha kafilafyen wa shishiin ta, ne na já wemu ka di dun Orome ni saannaa puŋɔfɔ wu mu wu shizhaa na we. Lee wuu na ne pa ni wu ni yee mu, na ba ni wu ni mu saannaa Agiripa ye pyaa ki mu; kɔnhɔ yegeŋe kemu na ba bye wu na ge, di ya ta kee yegeŋe ke funŋɔ ni di ga gan wu mu. ²⁷ Bani na kasoleme yaha she Orome saannaa puŋɔfɔ wu mu, lemu na w'a jaagi ge, lee puŋɔ di ya jo we, puŋɔ je lee na we.»

**Pɔli ya wu fiin yu
saannaa Agiripa nii na**

26 Ayiwa, a saannaa Agiripa di Pɔli pye: «Ye yi wa ma mu ge, yee jo.» Wee tuun wu ni a Pɔli di wu keŋe yirige, na wu fiin pu kɔn na yu na: ² «Saan we, l'a taan ne ni, ne ma naye ta naha nijaa mu nahagbaa na, di li she ma na jo Yawutuu p'a keree kiimu beeri taga ne jaagi ge, lee la shishiin je can we. ³ Bani maye pyaa ki be wa Yawutuu pu wo kalege kee, ni pu nakaara keree ki beeri ce. Lee wuu na n'a ma jeeri jo ma pu maye na, m'a luu li gbo na taan, m'a loto na pu na.

⁴ «Ayiwa, na ne yaha na leveere puŋɔ na, ne jaari jaarigana lemu na na wo shi wu niŋe ni Zheruzalemu ni ge, Yawutuu pu beeri ya lee ce. ⁵ Pu bu jo p'i can jo kunni, p'a li ce l'a mɔ na koo lemu l'a waha xuuni Yawutuu koo li ni ge, na ne be wu bye lee wo sipyii pu ni. Lee je Farizheen pu wo kurunɔ ke. ⁶ Ga Kile ya puŋɔfɔ lemu lɔ wèe sefelee pu mu ge, ne na lee puŋɔfɔ le pye na tadaŋa, lee li wa kiiri nɔ me ne na nijaa we ni. ⁷ Wèe gbaweye ke ni shuun wu tadaŋa ki bye na lee puŋɔfɔ le pu na ba fa. Lee wuu na pu bi Kile pele ni pu see naha ni caŋa fara piige na. Saan we, kee tadaŋa ke ki wa ne mu ge de, kee wuu na Yawutuu pu wa ne jaagi! ⁸ Yee na já jo na Kile da já xuu je di yege xu ni-i ge?

⁹ «Neye pyaa ki be, ne bi giin jo ne yaa na yogo kɔn Nazareti sheen Yesu mege ki na kɔngana beeri na. ¹⁰ Lee ne pye Zheruzalemu ni. Ne bi lee koro sha saraya naha shɔɔnriwee puŋɔfɔ saraya naha shɔɔnriwee puŋɔfɔ pu mu, a p'i lee koro yaha ne mu. Ne bi ma sii n'a daa fee niŋehemee co, na she pu beeri le kaso ni. Na fara lee beeri na, pu bu jo p'i pu gbo, ne be na sɔɔ na jo pu pu gbo. ¹¹ Teege niŋehenge ni ne bi jin pu feni Kile-peeŋe piyeye yi beeri ni, na pu jaani, na pu karamu fo pu n'a daa wu yaha. Loyire lemu bye ne ni pu shizhaa na ge, ne bi se na pu kana fo kulogoo kiitiige be ni.

**Pɔli ya yu wu Kafɔ wu
cegana li shizhaa na**

¹² «A ne bye mu, a saraya naha shɔɔnriwee puŋɔfɔ p'i ba ne tun caŋa ka, na seme wa kan ne mu na ne wu she Damasi kulo li wo n'a daa fee pu feni. ¹³ Saan we, na ne yaha ne na gaŋɔ Damasi kulo li ni, a ne ba she kpeengbɔhɔ ka fo ja fugba we ni. Lee bi caŋa ke ta k'a nɔ niŋe niŋe ni. Kee kpeenge ke bi pelee caŋa ke wogo ke na. A k'i ni na ne ni na jaarinii pu maha. ¹⁴ A wèe beeri di do niŋe na. A ne mu-

juu la logo wèe Heburuu wo jomɔ pu ni lee na ne pyi: «Sɔli, Sɔli, naha na m'a na kana me juɔɔ baa we? L'a waha mu mu wu kuruɔɔ tɔɔɔ ɲmaa na de!»¹⁵ A ne yegeɲe pye jo: «M'i ne jɔɔ we, Kafɔɔ?» A Kafɔɔ di ne pye: «Ne ne Yesu, wee wemu mu w'a gana me ge.»¹⁶ Ga, yiri m'a yere! Bani ne naye she ma na, kɔnhɔ m'a bye na kapyebe. M'a na ja pagana lemu na nijaa ge, ma na ba bye lee seeri, na lee paari sipyii pu mu. Ne na ba keree kiimu be she ma na ge, m'a ba kee be paari pu mu.¹⁷ N'a da ma tun Yawutuu pee, ni shi wusama be mu. Kanhama pemu beeri p'a da ba noni ma na ge, ne na ba ma tege na ma wolo pee beeri ni.¹⁸ N'a da ba ma tun pu mu ma pu ni mugi. Ma pu yege nibige ni ma pa kpeenge na. Ma pu yege Shitaanni wo fanha ki ni ma pa Kile mu, kɔnhɔ p'i da na na, pu jurumu wu yafa pu mu. Kile ya piimu pye feefe ge, pu be di tajege ta pee te ni.»

Pɔli ya yu wu labye wu shizhaa na Kafɔɔ mu

¹⁹ Ayiwa, ba Pɔli ya pee jomɔ pu jo xɔ we, na guri saannaa Agiripa pye: «Lee funɔɔ ni do, saan we, ne keree kiimu ja Kile mu ge, ne ta kee she wu mu we.»²⁰ Ga, a ne fenhe kii keree kii wo yere li ɲɔ kɔn Damasi sheen mu. Lee kadugo na na nɔ Zheruzalemu ni, ni Zhude fiige ki beeri fo na she nɔ shi wusama be na, wemu ne Yawutuu we ge. A ne li she pu beeri na jo p'a yaa pu daburaje jo pu jurumu wu beeri na, p'i guri pa Kile mu. Keree kii k'a li shee na p'a daburaje jo pu jurumu wu na ge, pu da kee pyi.²¹ Lee wuu na Yawutuu p'a ne co Kile-peenge pugbɔhɔ ki ni, na ganha na giin p'i na gbo.²² Ga Kile wo dege funɔɔ ni ne pye ɲii na fo na pa nɔ nijaa na. Le ne ce Kile keree ni ge, lee ne yu sipyii pu beeri mu sipyigbɔɔ fara sipyitiilee na. Kile tudunmɔɔ Musa ni Kile tudunmɔɔ pusamaa ya keree kiimu kaa jo na ki na ba bye ge, ne

ta yatii jo na toro pee wo nijoyo yi juɔɔ ni we.²³ Pee beeri bi jo na Kile ya Shɔɔɔ wemu naha bulo ge, na wee na ba ganha na na xu. Na wee wu da ba bye shenshiime na ne na foro xu ni. Na wu na ba juwuuro ti keree fiinje jo wèe wo shi wu mu, na fara shi wusama be na.»

Pɔli funɔɔ ya pye Agiripa be wu da Kafɔɔ na

²⁴ Na Pɔli yaha pee jomɔ pu na, a Fesitusi di sii mujuu wa na jo: «Pɔli, mu juɔɔmu l'a yiri! Mu ya kalaa fo na ma juɔɔ yirige!»²⁵ A Pɔli di wu pye: «Juɔɔfɔceme we, ne juɔɔmu ya ta yiri-i de! Jomɔ pemu beeri ne yu me ge, pu beeri pu ne can, pu kɔri be d'a fiinje.»²⁶ Saannaa Agiripa ye pyaa ya kee keree ki beeri ce, lee wuu na ne sɔɔ be na yere wu nahagbaa na, na yu ni lowaa ni. Ne da li na jo nigin be ya ɲmɔhɔ wu na kii keree kii ni we, bani la shishiin w'a pye ɲmɔhɔɔ kaa we.»²⁷ A Pɔli di saannaa Agiripa pye: «Saan we, Kile tudunmɔɔ p'a yemu jo ge, ta mu ya da yi na we? Ne kunni ya li ce jo mu ya da yi na.»²⁸ A saan wu Pɔli pye: «Pɔli, a go jeere ye kaa l'a fɔ m'a na ɲeri ma pye Kiricen me de!»²⁹ A Pɔli di wu pye: «Lee ya pye nime la, li shiin ya pye caɲa ka la, Kile wu lee pye. Lee ganha bu da muye nigin na we, ga ma ni sipyii piimu beeri pu wa naha nijaa na ne jomɔ pu nuri ge, Kile wu yi beeri pye ba ne ne we. Ga p'a ne ɲɔ ɲɔgana lemu na ni tɔɔɔ shɔnhɔɔ ni ge, pu ganha bu yi ɲɔ lee ɲɔgana li na we.»

³⁰ Wee tuun wu ni a saan we ni gbafeneeri wu yiri foro, ni Berenisi ni; sipyii piimu pu bye ni pu ni ge, ni pee be.³¹ Ba p'a foro we, na ganha na puyɛ pyi: «We ná we ya ta kakuunɔ la shishiin pye lemu na já xu nɔ wu na, kelee na wu le kaso ni we.»³² Lee kadugo na a saannaa Agiripa di gbafeneere Fesitusi pye: «We ná we da bye wu ya jo xɔ na pu wu kiiri

wu yaha Orome saannaa juyafɔw Sezari keŋe na we, go wu bi da já yaha nime.»

Gbafeneere Fesitusi ya Pɔli yaha kari Orome ni

27 Tuun wemu ni l'a she na wèe pu jé kɔɔgbɔhɔ ki ni w'à se Itali fiige ki ni ge, a p'i Pɔli ni kasolemeɛ pii be kan sɔɔsii juyafɔw wa mu. Wee mege je na Zhuliyusi. Wee wu bye Orome saannaa juyafɔw wu wo sɔɔsii kuruyɔ ki juyafɔw. ²A wèe di jé Adiramiti sheen wo kɔɔgbɔhɔ ka ni na se Azi fiige ki kabaŋa yiri. A Masedoni fiige shen wa di binne kari ni wèe ni, wee mege je na Arisitaaki. Wu kulo di je na Tesaloniki. ³Kee caŋa ki jimuguro ti na wèe ya nɔ Sidɔn kulo li ni. Zhulusi bi saama pa pye Pɔli na. Wu bi koro yaha Pɔli mu w'a se w'a foro wu naniineɛ na, kɔnhɔ wu da wu mago jɔ yanmuyɔ taa pu mu. ⁴Ba wèe ya yiri wà we, a kafeege k'i ganha na jirini wèe na. A wèe di doro Siperɛ fiige ki kabanugo kafeege ki naha na. ⁵A wèe di mehe na se wá kɔɔgbɔhɔ ki ni, na she doro Silisi fiige ke, ni Panfili fiige ki kabanugo. A wèe di she nɔ Mira kulo li ni, lee je Lisi fiige ki ni. ⁶A sɔɔsii juyafɔw wu Alekizandiri sheen wo kɔɔgbɔhɔ ka ja wee xuu wu ni, kee bi gaŋi Itali fiige ki ni. A wu wèe le kee ni. ⁷Wèe ya cabyaa niŋehɛɛ pye lɔhɔ ki juyɔ ni, kɔɔgbɔhɔ ki na gaŋi kasɛge na. Wèe ya sii kanha xuuni na na nɔ Kinide shizhaa na. Kafeege ki bi she wèe da ga she naha na we, a wèe di doro Kereti fiige ki kabanugo kafeege ki naha na na kari Salimoni kulo li shizhaa. ⁸Wèe niganhaya y'a toro wee xuu wu ni. A wèe di she nɔ xuu wa ni, wee mege je na: «Kɔɔɔɔ tayeresaŋa». Kulo la je wà wee xuu wu tãan na Lazi.

⁹Wèe bi taatuunɔ torogo wùye na xɔ lee ni. A Yawutuu pu wo suun ledun wu doro na wèe yaha lee ni, fo na pa wiire ti tuun wu pye w'a tɛɛɛ. A kɔɔgbɔhɔ ki baa wu peri nime farati. Lee na Pɔli bi sipyii

pu sɔnmi na: ¹⁰«Na naniineɛ, ne li ja jo l'a peri farati. Li wa da ba da kɔɔgbɔhɔ ki ni ki funɔ yanmuyɔ ye ye na-e de! Ga wèe piimu be pu wa ki ni ge, wèe be mu-nahaa ki wa li ni.» ¹¹Ga sɔɔsii juyafɔw wu ya ta Pɔli jomɔ pu wii yaaga we. Bani wee bi dà kɔɔgbɔhɔ ki paavɔw ni ki kafɔw na na toro Pɔli tãan. ¹²Wee xuu wu wo kɔɔɔɔ tayerɛge ki bi jɔ wiire tuun ni we. Lee na, a pu niŋehɛɛ di jo na pu la le p'i yiri wee xuu wu ni, na li bi da já bye mu. A p'i la le na gari Fenikisi ni, Kereti fiige ki kɔɔɔɔ yi tayerɛge ki ni, kɔnhɔ p'i wiire ti tuun wu torogo wà. Wee xuu wu jaha ya tii camutomɔ pu na.

Kafeɛgbɔhɔ ka ya yiri suumɔ lɔhɔ ki na

¹³Ba kafeere la ya yiri kanige ce we, a p'i lee ja, na ganha na giin na pee na já da gaŋi. Tuuyɔ nigbɔhɔ ke ki bi kɔɔgbɔhɔ ki yereŋe ge, a p'i kee laha wà. A kɔɔgbɔhɔ k'i ganha na gaŋi ni pu ni Kereti fiige ki ce feni. ¹⁴Ga li ya ta mɔ we, a kafeegbɔhɔ ka di yiri kanige ce we ni. Kee kafeege ki mege ki bye na «Urakilɔn.» ¹⁵A kee kafeegbɔhɔ k'i kɔɔgbɔhɔ ki lɔ. Wèe ya já kafeege ki naha kɔn ki lɔ na we. A wèe di mehe wùye yaha ki keŋe na. ¹⁶A kafeegbɔhɔ k'i ganha na gaŋi ni wèe ni. A wèe di she doro xuu wa ni suumɔ lɔhɔ ki niŋe ni kamene ce, wee mege je na Koda. A wee xuu wu jé wèe ni kafeege ki te ni. A wèe di kɔɔpure li kiragi kiragi fo na ba li ta leŋe kɔɔgbɔhɔ ki ni. ¹⁷Ba wèe ya lee kɔɔpure li leŋe kɔɔgbɔhɔ ki ni we, na kɔɔgbɔhɔ ki pɔ ni meere ni, kɔnhɔ ki ganha bu gyeegi we. Lee kadugo na, fãŋa ke ki bi kɔɔgbɔhɔ ki pye ki na gaŋi ge, a p'i kee tirige. Bani pu bi fyagi na kafeege ki ganha bu da zhe kɔɔgbɔhɔ ki yereŋe Libi fiige ki gbazhenhe ki juyɔ ni we. A wèe di wùye yaha kafeegbɔhɔ ki mu ki na gaŋi ni wù ni. ¹⁸Ga, a kafeege k'i diin na gurulo wèe ni, fo li ya ta pa jɔ we, kee caŋa ki jimuguro ti na, a p'i kɔɔgbɔhɔ ki funɔ tuguro ta wolo na wá

suumo lɔhɔ ki ni. ¹⁹Caŋa taanri wogo ki na, a kɔɔgbɔhɔ ki paavɔɔ wuyɛ pyaa di tuguro ta wolo wá sanha. ²⁰Wèe ya cabyaa niŋehɛɛɛ pye, caŋa nii da voro wɛ, wɔɔɔ bɛ di da voro piige wɛ. Kafɛɛge ki saŋa jɛ na denri yɛ! A wèe funŋɔ di ben fo wèe na giin jo wa shishiin da zhɔ wèe ni nige wɛ.

²¹Kɔɔgbɔhɔ ki funŋɔ sipyii pu bi mɔ pu da li wɛ. A Pɔli di ba yiri yere pu niŋe ni na pu pye: «Na naniinɛɛ, yee bi yaa na nɛ jomɔ pu logo fo na wèe yaha Kereti ni, na diin wà. Lee da bi bye, pe kanhama pe, ni te kakara te bi da wèe ta wɛ. ²²Ga yemu n'a da jo yi mu nime ge, wù lowagaa ta, yaaga wa da wa ta wɛ, kɔɔgbɔhɔ ki yɛ k'a da ba gyɛɛgi.» ²³A Pɔli di pu pye sanha: «Kilɛ wemu wo kapyɛɛɛ ne byi, na jɛ bɛ wee wo ge, wee wo mɛleke wa ya wuyɛ shɛ nɛ na piige ki ni, ²⁴na nɛ pye: «Pɔli ma ganha bu fya wɛ, fo ma bu nɔ Oromɛ saannaa juŋɔfɔɔ Sezari yiri. Lee wuu na, sipyaa sipya wu jɛ ni ma ni kɔɔgbɔhɔ ki ni ge, Kilɛ na mu ni pee bɛeri shɔ wu saama pu funŋɔ ni.» ²⁵Lee wuu na, yi yi logoo waha na naniinɛɛ. Nɛ dà li na jo mɛleke w'a yekɛ jo ge, jo Kilɛ na li pye nakaara baa. ²⁶Ga kɔɔgbɔhɔ ki na ba shɛ gyɛɛgi ni wèe ni k'i wèe wá fiige ka ni suumo lɔhɔ ki niŋe ni.»

²⁷Ayiwa, na kɔɔgbɔhɔ ki yaha ki na se na guroo ni wèe ni kafɛɛge ki kenɛ ni Adiriyatiki Suumo Logbɔhɔ ki na, wèe piige kɛ ni shishɛɛɛ wogo ki na, ba niŋe k'a pa jɛ wɛ, a kɔɔgbɔhɔ ki paaveɛ p'i ganha na giin na wèe ya nɔ xɔ suumo lɔhɔ ki kogorɔ ki na. ²⁸A p'i wee xuu wu wo lɔhɔ ki taanna, na ki jogi wu ta meterɛɛɛ kɛɛɛ taanri ni gbarashuun. A p'i shɛ sanha jaha na jeri, na lɔhɔ ki jogi wu ta wee xuu wu ni meterɛɛɛ kɛɛɛ shuun ni gbarataanri. ²⁹Pu bi fyagi na kɔɔgbɔhɔ ki ganha ba shɛ kiye kuu faaga ka na wɛ. Lee wuu na tuutabaaya yemu yi bi kɔɔɔɔ ki yereŋe ge, a p'i yee shishɛɛɛ lɔ na wá lɔhɔ ki ni kɔɔgbɔhɔ

ki kadugo yiri. A p'i diin wà, na jiga ki sige kanha k'i mugi. ³⁰Na sipyii pu yaha kɔɔgbɔhɔ ki ni, a ki kapyɛbyii p'i kɔɔpure li yeege taha lɔhɔ ki juŋɔ ni, na puyɛ pye kanna tuuŋɔ ka pu da yaha kɔɔgbɔhɔ ki kadugo yiri na ta pu funŋɔ di jɛ p'i baa. ³¹Ba Pɔli ya lee ja wɛ, a wu sɔɔsɔsɔ juŋɔfɔɔ wɛ ni sɔɔsɔsɔ pusamaa pye: «Kɔɔgbɔhɔ ki kapyɛbyii pu bye p'i ya tiin ki ni naha wɛ, y'a da zhɔ wɛ.» ³²A sɔɔsɔsɔ p'i sɔɔ Pɔli jomɔ pu na a p'i kɔɔpure li mɛere ti kɔn, na li shan suumo lɔhɔ ki ni.

³³Nimugurɔ wu na, a Pɔli di pu bɛeri pye na pu li; A wu jo: «Niŋaa jɛ wèe caŋa kɛ ni shishɛɛɛ wogo yee funyɔ na pɛn, wa shishiin bɛ di sanha li wɛ. ³⁴Lee wuu na n'a yi jɛeri jo yi la le yiyɛ ni y'i li. Bani yee mago wu wa lee na kɔnhɔ y'i bye nii na, yi li cɛ bɛ na wa juzhikana bɛ wa da biin yi ni le koo na wɛ.» ³⁵Ba Pɔli ya yee jo xɔ wɛ, na buuri lɔ, na baraga taha Kilɛ na pu bɛeri nii na, na wa kɔn xa. ³⁶Ba sipyii pusamaa ya lee ja wɛ, a pu bɛ logoo di waha, a pu bɛ di li. ³⁷Wèe piimu bɛeri pu bye kɔɔgbɔhɔ ki ni ge, wèe bɛeri bye sipyii xhuu shuun ni kɛɛɛ gbarashuun ni gbaara (276). ³⁸Tuun wemu ni pu bɛeri ya li na din ge, shinma wɛ wu bye kɔɔgbɔhɔ ki ni ge, a p'i wee wo suumo lɔhɔ ki ni kɔnhɔ kɔɔgbɔhɔ k'i faha.

Lɔhɔ k'a kɔɔgbɔhɔ ki kyɛɛgi

³⁹Ba jiga k'a mugi wɛ, xuu wemu ni kɔɔgbɔhɔ ki bye ge, ki kapyɛbyii pu ya ta pu tacɛɛ ta wee xuu wu na wɛ. A p'i loguuro la ja niwaga ka di jɛ wee xuu wu ni. A p'i jo na wà pu da zhe ni kɔɔgbɔhɔ ki ni, na li bi da já bye. ⁴⁰Lee na a p'i tuutabaaya yi sanha laha kɔɔgbɔhɔ ki na na yaha lɔhɔ ki ni. Tige kemu k'a ma kɔɔgbɔhɔ ki jaha jɛri ge, a p'i kee bɛ wo mɛere ti sanha. Lee kadugo na a p'i kɔɔgbɔhɔ ki jahagbaa faŋa ki yirige yereŋe, kɔnhɔ kafɛɛge k'i da pu ŋmunuŋɔ

da se suumɔ lɔhɔ ki kogonɔ ki na. ⁴¹ Ga, a kɔɔgbɔhɔ k'i she diin gbazhenhe ki juɔɔ ni loguugoo shuun wa niɛe ni. A kɔɔgbɔhɔ ki nahagbaa l'i she jé wà gbazhenhe ka ni, na jɔnri wà taneheɛe baa. A lokuruyo di ganha na ma na ki kadugo yiri wu kɔɔɔn, fo na wu kyeegi.

⁴² Sɔɔsɔsɔii pu bi giin p'i kasolemee pu gbo, kɔnhɔ pu ganha bu da do do lɔhɔ ki ni, p'i ja pu foro p'i baa we. ⁴³ Ga sɔɔsɔsɔii juɔɔfɔɔ wu funɔɔ bye pu Pɔli gbo we. Lee wuu na wu ya ta sɔɔ sɔɔsɔsɔii pu wo ni-joyo yi na we. A wu jo na piimu p'a lɔhɔ ce ge, na pee pu fenhe to to lɔhɔ ki ni, p'i ja foro suumɔ lɔhɔ ki ni. ⁴⁴ Na pusamaa di dugi kɔɔgbɔhɔ ki kɔɔɔɔ ya na, kelee kɔɔɔɔya ya na p'a gaanji. Mu p'a pye a pu beeri di nɔ suumɔ lɔhɔ ki kogonɔ ki na yaaga ya wa ta we.

Pɔli ya nɔ Maliti fiige ki ni

28 Ayiwa, ba wèe ya shɔ suumɔ lɔhɔ ki na we, a wèe di na logo na wee xuu wu mege ki ɲe Maliti. ² Wee xuu wu sipyii pu bi wèe co xuuni. Zanha ka bi to wà, a wiire di bye. Lee na a wee xuu wu sipyii p'i nagbɔhɔ ka gberi, na wèe beeri yiri na wèe pu she waha. ³ A Pɔli di ba yiri na she kajijinahara ta lɔ di ba le na ki ni. Lee bi matɔn wa ta tee ni. Ba na ki kafugo k'a pa nɔ matɔn wu na we, a wu Pɔli nɔ, na nɔɔɔ yaha wu keɛe ki na. ⁴ Ba wee xuu wu sipyii p'a wɔ wu ja w'a nɔɔɔ yaha Pɔli keɛe ki na we, a pee di puyee pye: «Nakaara baa, sipyii gbovɔɔ w'a da da we na we, ali na wu yaha w'a shɔ suumɔ lɔhɔ ki na, lee be na Kile wo tiime pu funɔɔ ɲe wu munaa feere pye we.» ⁵ Ga, a Pɔli di wu keɛe ki jahara, a wɔ wu laha to na ki ni; yaaga be ya pye Pɔli na we. ⁶ Ga sipyii pu bi giin na Pɔli beeri wu da din, taapile ni wu do wu xhu. Ga ba p'a mɔ na Pɔli jaa yaaga da

ga wu ta-ε ge, a pu fungɔɔɔɔ y'i ɲeri. A p'i jo na kile wa wu ɲe Pɔli. ⁷ Xuu wemu ni wèe di bye ge, xuu wa be bye wee taan, wee bye fiige ki kafɔɔ wo. Fiige ki fɔɔ wu mege ki bye na Pɔbilusi. Wee ya wèe co xuuni, na wèe yaha wu puga fo cabyaa taanri. ⁸ Pɔbilusi to wu bi ta cuɔɔɔ we, ɲime ni sogunɔɔ li bye wu na. A Pɔli di she wu peregi, na wu keɛe taha wu na, na Kile ɲeri wu mu, a wu juuɔɔ. ⁹ Ba lee ya pye we, a wee xuu wu wo yama fee pusamaa beeri di ba Pɔli yiri. A pee beeri be di juuɔɔ. ¹⁰ A wèe xuu wu sipyii di baraga taha wèe na tahagana beeri na. Ba wèe kariduun ya pa nɔ we, wèe ni-jewuu kɔɔgbɔhɔ ka ni, a p'i wèe magonɔ yanmuyɔ beeri kan wèe mu.

Pɔli ya nɔ Orome ni

¹¹ Yeye taanri wèe ya pye wee xuu wu ni. Wèe cagaraga, kɔɔgbɔhɔ ke ki bi se Alekizandiri kulo li ni ge, a wèe di jé kee ni. Kee bi wiire ti beeri pye wà. Pu bi kee mege yiri na «Ŋmamaa⁸⁸». ¹² A wèe di she nɔ kulo la ni lee mege ɲe na Sirakusi. ¹³ Ba wèe ya yiri wà we, na nɔ kulo la betii ni, lee mege ɲe na Eregiyo. A wèe di shɔn wà. Kee caɲa ki jimuguro a kafeeɔgbɔhɔ ka di yiri wèe kamene ce na pa dɔ wèe na. Cabyaa shuun wèe ya pye na na nɔ Puzoli kulo li ni. ¹⁴ A wèe di n'a daa fee pii ja Puzoli kulo li ni, a pee di wèe ɲeri na wèe pu cewuu nigin pye ni pu ni. Ba wèe ya pa yiri wà we, na gari Orome ni. ¹⁵ Ba Orome n'a daa fee p'a wèe ba wu logo we, na ba wèe sige fo Apiyusi caan ki na. A pii be di she wèe juɔɔ ciri xuu wa ni, wee mege ɲe: «Nabuun tatigiye taanri.» Ba Pɔli ya pee ja we, a wu baraga taha Kile na, na lowaa ta. ¹⁶ Tuun wemu ni wèe ya nɔ Orome kulo li ni ge, a p'i sɔɔ na she Pɔli

§§28:11 Ŋmamaa: Yapeere la bye Girekii pu mu, lee yapeere li bye Ŋmamaa. Wa mege ki bye Kasitɔri, wa mege di ɲe na Polusi. Kɔɔgbɔhɔ ki kafee pu bi pee wo jaalaa yaa pu wo kɔɔgbɔhɔ ki na na pye ki maravee.

yaha xuu wa ni wu ye, na sɔɔsi nigin yaha wu taan wee di da wu kaseri.

**Pɔli ya Kile Kafila yere pye
Orome Yawutuu pu mu**

¹⁷ Ba cabyaa taanri ya toro we, a Pɔli di Yawutuu nahagbaa fee pu yiri na pa wuye yiri. Tuun wemu ni p'a pa binne ge, a Pɔli di pu pye: «Ali na ta ne ta kakuuno la shishiin be pye na shishiin pu na we, ne di ya ta wu sefelee pu wo kalee la shishiin be kyeege we. Lee be na p'a ne co Zheruzalemu ni na le Orome fanhafee pu keje ni. ¹⁸ Ba pee ya pa ne yege we, na ganha na giin p'i ne yaha, bani pu ya kaa la shishiin ta ne na lemu l'a ne kagbuu xɔ we. ¹⁹ Ga Yawutuu pu ya ta sɔɔ ne yaha wu na we. A li fanha di bye ne na ne wu na keree ki le Orome saannaa juɔɔɔ Sezari keje ni. Ga lee kori je na kakuuno n'a giin di bye na shishiin pu na-e de! ²⁰ Lee wuu na n'a yi yiri, konho di na fiin jo yi mu, bani Izirayeli sheen bi Shɔɔɔ wemu naha wii ge, wee wuu na p'a shonhoɔ le ne na.» ²¹ A p'i Pɔli ju shɔ na: «Wèe ya ta seme wa shishiin ta na yiri Zhude fiige ki ni mu shizhaa na we. Wèe ceboro wa be di sanha yiri wà, na ba joguumo jo mu shizhaa na we. ²² Ga wèe funɔ ki wa wèe di logo maye pyaa ki ju na wu ma fungoɔ ce. Bani wèe ya ce jo Kile koo lemu ni ma wa ge, sipyii ya yiri lee kaa na kabaya yi beeri na.» ²³ A pu ni Pɔli di caɔa ka teje. Ba kee ya pa nɔ we, a pu nipheeme di ba Pɔli yiri. A Pɔli di jo ni pu ni Kile wo saanra|Kile saanra ti keree na. Na ti naha she pu na sheganaa beeri na, konho p'i Yesu ce fiinje na saha ni Kile tudunmɔ Musa wo saliya wu ni,

ni tudunmɔ pusamaa be wo Kitabuu pu jomɔ pu ni. A p'i diin pee jomɔ pu na, na lo nisɔɔɔ ki na fo na she caɔa ki xɔ. ²⁴ Pɔli ya jomɔ pemu jo ge, a pee di pii funyo jeri. Ga p'i ya ta sɔɔ Pɔli jomɔ pu na we. ²⁵ Pee sipyii pu ya ta be nigin na we. Ga yani pu kari ge, a Pɔli di jomɔ pa jo pu mu sanha na: «Kile tudunmɔ Ezayi bi jomɔ pemu jo yee sefelee pu mu Kile wo Fefeere Munaa li baraga ni ge, pee ya pye can ye pyaa. ²⁶ W'a bi li she na Kile ya jo:

«She yi jo we shi we sipyii pu mu na:

Yee na ba niwegee shan, na yi logo,
ga y'i wa da yi naha ce we.

Yi na ba jii taan, na wii,
ga y'i wa da yaaga be ja we.

²⁷ Bani pii sipyii pii niwegee k'a waha.

P'a pu niwegee tɔ, na pu jii tɔ,
Pu funɔ ya pye p'i ja pu jii ki ni we,
p'i logo pu niwegee ki ni we,
p'i yi naha ce pu fungoɔ yi na we.

Lee funɔ ni pu da ba ne mu,
konho ne pu cuɔɔ we.»*

²⁸ A Pɔli di pu pye sanha: «Yi li ce na Kile wo juwuuro te ya tun shi wusama be mu wemu je Yawutuu we ge. Pee kunni na wu logo!» [²⁹ Tuun wemu ni Pɔli ya pee jomɔ pu jo ge, a Yawutuu pu nigariwuu, a nakaara nigboɔɔ di je pu te ni fo xuuni.] ³⁰ A Pɔli di yee shuun pye puga ka ni Orome kulo li ni. Wu bi kee lo, na ki saraa. Sipyii piimu beeri pu bi se na fɔro wu na ge, w'a bi pee kemee. ³¹ W'a bi Kile wo saanra ti Jozaama pu yere li pyi, na sipyii pu kalaa, na Kafɔ Yesu kaa yu pu mu. W'a bi lee pyi fyaara baa. Wa shishiin be di ya ta wu naha kon lee na we.

*28:27 Ezayi 6:9-10

Orome Sheen

*Tudunmɔ Pɔli ya seme wemu tun
Orome sheen mu ge*

Jɔɔ wu jɛ Pɔli wɛ?

Wɛɛ ya dɔɔni cɛ Pɔli keree ni, bani Luka ya fiin nijeheme jo wu shizhaa na Kapyege Kitabu wu ni. Yawutu wu bye wii wemu ya se Tarisi ni Silisi fiige ki ni ge (kee nijaa wogo ki jɛ Turuki wo fiige ki ni). Orome shɛn ja wu bye wii be (Kapyege 22:26-28). W'a bi kalaa fo xuuni Yawutuu pu wo koo li ni Zheruzalemu ni. Lowaa bye wu ni fo xuuni ba Yawutu jɛ wɛ, na n'a daa fɛɛ pu kana fo xuuni. Ga, a Kafɔɔ Yesu di wu yiri na wu yaha Damasi koo na, kɔnhɔ wu she Kile wo Jozaama pu jo shi wusama be mu wemu jɛ Yawutuu wɛ. W'a egilizii nijehemɛɛ sin Orome fiige ki kugbɔhɔɔ nijehɛjɛɛ ni, na semɛɛ ka na tun egilizii nijehemɛɛ pii mu, na pii kan wu nani-inɛɛ pii be mu.

We seme we kakana jɔɔɔ

Pɔli yɛ pyaa ya ta Orome egilizi wu nɔhɔ tɛjɛ wɛ, ga w'a we seme we ka, kɔnhɔ wu li she Orome sheen na na wee w'a da mɔ di she pu yiri wɛ (Orome Sheen 15:23-24). Wu funjɔ ki bye: W'i wu wo Kile Jozaama pu wo pyegana li she pu na; p'i Kile koo li tii cɛ; wu Kile wo tiime pu she pu na, kɔnhɔ p'i li cɛ na sipya beeri w'a yaa ni Kile wo juwuuro ti ni. Pɔli ya jo: «Jozaama pu jo jɛ ne mu shige bada wɛ, bani Kile wo sefɛere ti jɛ tii, temu ya juwuuro kaan n'a daa fɛɛ pu beeri mu ge.» Orome Sheen 1:16.

Seme wu kafila jugbɔyɔ

Orome Sheen 1:1-15 Pɔli fɔ mujuu.

Orome Sheen 1:16, 17 Orome sheen seme wu kapugbɔhɔ.

Orome Sheen 1:18—3:20 Sipyii beeri mago wu jɛ juwuuro ti na: Yawutuu fara shi wusama na.

Orome Sheen 3:21—5:21 Na dɔ Yesu na lee gbɔɔɔ ni Kile ya sipya jateni sipyiime, m'a juwuuro be ta.

Orome Sheen 6—8 Kile Munaa gbɔɔɔ ni sipya ya jɔ naari tiime ni.

Orome Sheen 9—11 Karijɛgeɛ kemu ki jɛ Yawutuu ni n'a daa fɛɛ pu tɛ ni ge.

Orome Sheen 12:1—15:13 N'a daa fɔɔ jaarigana.

Orome Sheen 15:14—16:27 Pɔli ya fiin jo wuyɛ shizhaa na, na Orome sheen shaari, na duba pye pu mu.

Pɔli fɔ mujuu

1 Ne Pɔli, Yesu Kirisa wo bulo we, neye pyaa k'a we seme we ka. Kile ya ne yiri na pye wu tudunmɔ, kɔnhɔ nɛ da Kile Jozaama pu yu sipyii pu mu.

² Kile bi Jozaama pu jɔmɛɛ lɔ fo taatu-unnɔ ni, na wu tudunmɔ pu yaha pa. A pee di pu ka Kile Kafila fɛfɛere wo wu ni. ³ Pee Jozaama pe ya wu Ja Yesu Kirisa kaa yu, wee wemu wu jɛ saannaa Dawuda yasege sipyii kabaɲa na ge. ⁴ Ga na saha ni Kile Munaa ni, ba w'a jɛ na foro xu ni wɛ, a lee di li she na Kile Ja wu jɛ wii, na sefɛere wa wu mu. Wee Yesu Kirisa we, wu Kafɔɔ we, ⁵ wee gbɔɔɔ ni Kile ya niime tirige ne na, na ne pye wu tudunmɔ, kɔnhɔ shi wusama wo sipyii p'i dɔ wu na, p'i wu jɔmɛɛ co. ⁶ Kile ya yee piimu yiri na pye Yesu Kirisa wuu ge, yee be niɲɛ ki wa pii sipyii pii ni.

⁷ Yee piimu beeri pu wa Orome kulo li ni ge, yee piimu ya taan Kile mu, a wu yee yiri na pye wu fɛfɛere sipyii ge, yee mu ne we seme we tun. Na fɔ wa yi mu:

Wù To Kile ni wù Kafɔ Yesu Kirisa wu niime ni ɲaɲɲe kan yi mu.†

Pɔli funɲɔ wa wu she Orome ni n'a daa fee pu yiri

8 N'a da venhe baraga taha Kile na Yesu Kirisa gbɔɔɔ ni yee beeri wuu na, bani yee wo n'a daa wu kaa ya yu koɲɔ ki kabaya yi beeri na. 9 Jozaama pe pu wa Kile Ja wu kaa yu ge, ne kapyeɲee pyi Kile mu pee keree na ni na zo wu beeri ni. Kile wa li seeri na tuun beeri ni ne ɲerege pyi ge, ne ma ɲerege pye yee be mu. Ne da ga lee ɲɔ yaha we. 10 Ne kunni wa na Kile ɲeeri jo li bi ɲe wu ɲidaan, wu koo kan na mu di she foro yi na. 11 Bani l'a taan ne ni gbangban na she yee ɲa, kɔnhɔ di Kile Munaa li wo loolodaa la kan yi mu, kɔnhɔ y'i fanha ta. 12 Lee wo kɔri wu wa nago w'à samɔhɔɔ leni wùye ni n'a daa wu shizhaa na, wee wemu na wù beeri ya pinne ge. 13 Na cebooloo, ne funɲɔ wa y'i li ce nago teegɛe ɲiɲeɲeɲe ni ne ma giin di she yee yiri, kɔnhɔ di she na labye wu kuduun ɲa yee be ɲiɲe ni, ba ne wu kuduun wu ta shi wusama ɲiɲe ni tagana lemu na we. Ga fo na pa gbara ɲiɲaa na ne sanha lee koro ta we.

14 Bani sipyii pu beeri wo Jozaama pu foo li ɲe ne na: kugbɔhɔɔ sheen fara ɲà funɲɔ sheen na, kalaa fee fara kalaa baa fee na. 15 Lee wuu na ne ɲidaan kaa li ɲe na Kile Jozaama pu jo yee be mu, yee piimu pu ɲe Orome kulo li ni ge.

Kile Jozaama pu wo sefeere te

16 Jozaama pu jo ɲe ne mu shiige bada we, bani Kile wo sefeere ti ɲe tii, temu ya ɲuwuuro kaan n'a daa fee pu beeri mu ge. Yawutuu mu p'a fenhe jo, na na nɔ shi wusama na. 17 Jozaama pu p'a li shee na n'a daa ye nigin funɲɔ ni Kile ya sipya jateni sipyitiime. Cogo watii wa nige lee

na bada we, ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni we na:

«Sipya wemu w'a dà Kile na, a Kile di wu jate sipyitiime ge, wee na ba ɲii sicuumɔ ta.»‡

Koɲɔ sipyii tiibaara

18 Kile ya wu loyire li shee na yiri fugba we ni Kile ɲii fyaara baa sipyii ni sipyi-tiibaalaa na, pee piimu p'a pu katiibaagaa taga na can wu ɲaha kɔɔn ge. 19 Lee loyire l'a zhee pee na, bani lemu beeri na já je Kile keree ni ge, lee ya ta ɲmɔhɔ pu na we, Kile ye pyaa ya lee she na fiinɲe pu na. 20 Fo koɲɔ ki yaaduun wu ni, Kile ye pyaa wa cogo wemu na ni wu tehene baa sefeere ti ni ge, wa shishiin da já wu ɲa we. Ga w'a ɲaɲmuyɔ yemu yàa ge, lee beeri ya jeni na fiinɲe yee ɲaɲmuyɔ yi keree na. Lee wuu na pu da ga ba kaɲii ta Kile ɲaha taaan we, 21 bani p'a Kile ce. Ga, pu ya ta sɔɔ na wu pele na Kile wu ɲe we. Pu ya baraga teri be wu na wu kapyegge ki na we. Pu funɲɔyɔ ya ɲeri ɲuɲɔ baa woyo. Lee wuu na nibiige ya jé pu funɲɔyɔ baa zɔɔɔ pu ni. 22 P'a puye wii funɲɔyɔ fee, ga p'i ɲe nahanahanaa. 23 Nɔɔɔɔ fɔɔ Kile wemu wu ɲe wu da ga xhu bada-e ge, yani p'a wee pele ge, a p'i wee yaha wà. Sipya wu ɲe wee na da ba xhu ge, a p'i ganha na wee wo jaa yari, ni shazheere, ni tɔɔyɔ shishheere ɲaɲmuyɔ, ni ɲiɲe yakokaara na byi yaperɛe, na ganha na kee yaperɛe kii pele.

24 Lee wuu na Kile ya pu yaha puye mu pu wo kanɔhɔyɔ yi ni, na saha ni pu ɲidaan keree ni. Lee funɲɔ ni a p'i cemɔhɔɔ keree taga puye fanha. 25 P'a she Kile wo can wu ni, na daha kafineye na, na ganha na Kile wo ɲaɲmuyaaya yi pele, na kapyeɲee pyi yee mu. Kile wemu wu ɲe ɲaɲmuyɔ yi beeri yaawɔ ge,

†1:7 We duba we ɲe Kiriceen fɔ kangana.

‡1:17 Habakuki 2:4

na wee yaha wà, wee wemu w'a yaa ni masoḅo ni gbee ge. Amiina.

²⁶ Lee na Kile ya pee yaha pu wo ceep-uuro la keree ki keḅe ni, kee ḅe cemḅoḅo keree. Kile ya jo lemu ganha ba byi-i ge, lee li ḅe pu nibyii. A cèe p'i namaa pu yaha wà, na ganha na puye sinnèe. ²⁷ A namaa pu be di bye mu ni fo na doru. A pu kaa di sii sho puye ni fo na doru. A pu be di cèe pu yaha wà, na ganha na puye sinnèe. Mu bḅoḅo da ba pu ta na saha ni puye pyaa piinḅe ki ni.

²⁸ Ba ma na jo pu ya ta soḅ na Kile ce we, lee wuu na Kile ya pu yaha puye mu ni pu fungḅonkuuyo yi ni, kḅoḅo p'i kapyebaagaa pye. ²⁹ Pu zoḅo ya ḅi kati-ibaagaa tuuyo beeri na: pu fungḅonyo y'a kolo, pu yaḅmuyo la d'a pe, p'a kolo, pu d'a ḅi ḅegbḅo na, sipyigbuu di dan pu ni, ni yokḅonro, ni naḅmahara, zoḅu-uyḅo ḅe pu ni, ni yayiriye, ³⁰ ni sipyii mekyeegere, Kile d'a pen pu mu. Pu shi-ige keree ya ḅeḅe we, pu tabaara d'a pe, na ḅosanga já, pu kakuuyḅo samḅoḅo d'a pe, p'i ya pu sefèe ḅomeḅe coni we. ³¹ Fungḅonyo baa fèe pu ḅe pii, pu ḅe ḅomeḅe fèe bada we, ḅubeḅe ḅe pu ni we, ḅiḅaara baa fèe. ³² Ali na ta p'a li ce xo na Kile wo kiiri wu wa wà, na sipyaa sipya w'a we kashi we pyi ge, wee ya yaa ni xu ni. Lee be na p'i kee pyi sanha. Na fara lee na, sipyii piimu p'a we kashi we pyi ge, pee p'a soḅi.

Kile wo kiiri wu keree

2 Ayiwa, mu wemu w'a pusamaa jaagi ge, m'a pye sipya tuugo beeri, Kile wo kiiri wu da ga ba doru ma ḅuḅo ni we. Ma ba pusamaa jaagi maye pyaa m'a jaagi. Bani keree kiimu na mu wa sipyii pu jaagi ge, kee shi muye pyaa be wa byi. ² Na ta wèe beeri d'a li ce na sipyii piimu p'a kee keree ki pyi ge, Kile ya kiiri kḅon pee na na be ni can ni. ³ Ayiwa, muye pyaa ba sipyii jaagi pu kapyege na, na ta muye pyaa be di kee shi pyi, ta mu ya

giin na mu na ba sho Kile wo kiiri wu na? ⁴ Kelee Kile wo saama nigbḅo pe, ni wu loxulo le, ni wu lotaan le, ta mu wa yee wii yaaga we? Ta mu ya li ce na w'a pee saama pe beeri taga na koo leni mu taan, kḅoḅo m'a daburaje jo, m'a jurumu wu ḅo yaha we?

⁵ Ga mu niwii l'a waha, mu funḅo ḅe mu wu daburaje jo ma jurumu wu na we. Lee wuu na Kile wo loyire lisana mu ya denri na waa maye na na yeri wu loyire le ni wu kiiri wu cana ki ḅaha na. Kee cana ke Kile da ba wu kiiri wu she, ki-iri wemu w'a tii ge. ⁶ Wu na ba sipyii pu beeri nigin nigin kiiri kḅon na saha ni pu kapyege ni. ⁷ Piimu beeri p'a la le na kasaḅaa pyi ge, na masoḅo, ni peḅeḅe, ni ḅii sicuumḅo niḅhoḅaama shaa Kile mu ge, Kile na ba ḅii sicuumḅo kan pee mu pemu da xo we. ⁸ Ga piimu bu zhe Kile ni, na zhe can wu ni, na soḅ tiibaara na, Kile wo loyire nigbḅo le, ni wu ḅatanḅaḅa ki na ba do pee ḅuḅo ni. ⁹ Can de! Kanhama ni ḅakpaan w'a da ba do kakuubyii pu beeri nigin nigin ḅuḅo ni. Yawutuu p'a da ba bye shenshiilee, lee kadugo na shi wusama di na taha wà. ¹⁰ Ga piimu beeri p'a kasaḅaa pyi ge, pee beeri nigin nigin na ba Kile masoḅo, ni wu peḅeḅe, ni wu ḅapiḅe ki ta. Yawutuu pu da ba fenhe bye shenshiilee, l'a na nḅ shi wusama na. ¹¹ Bani Kile ya sipya wa wo wa ni we.

¹² Sipyii piimu beeri p'a jurumu pye na ta pu ya Kile tudunmḅo Musa wo saliya wu ce-e ge, pee beeri na ba gyeegi na ta wee saliya we niḅe ḅe pee wo kiiri wu ni we. Ga piimu beeri p'a jurumu pye saliya wu niḅexhoḅo na ge, wee saliya wu w'a da ba pee wo kiiri wu kḅon. ¹³ Bani piimu p'a saliya wu jomḅo pu nuri, na ta p'i ya pu koo ḅaari-i ge, Kile da ga ba wee wa shishiin wii sipyitiime we. Ga piimu p'a saliya wu koo li beeri ḅaari ge, pee Kile da ba wii sipyitiimee. ¹⁴ (Ayiwa, shi wusama ya Musa wo saliya wu ce we. Ga teegèe kii ni, pu ma keree kii pyegaḅaa

teje na saha ni saliya wu ni. Pu ba kee koo jaari ali na ta pu ya wee saliya we ce be we, lee ya li shæe na p’a kasaanjaa ce xɔ, na ki pyi. ¹⁵ Lee ya li shæe be na saliya w’a yemu jo ge, na yee ya ka pu zɔɔɔ pu na. Pu fungɔnyɔ y’a wu shæe pu na be. Teegæe kii ni pu zɔɔɔ ma pu jaagi; teegæe kii ni p’a kapii kan puye mu.) ¹⁶ Ayiwa, kee keree kii beeri na ba foro kpeenge na caɗa ka, na saha ni ne wo Kile Jozaama pu yere li ni. Kile na ba kiiri kɔn sipyii pu wo kaɗmɔhɔɗɔ ki beeri na Yesu Kirisa kenje kurogo kee caɗa.

Kile ya Yawutuu pu jaagi

¹⁷ Ayiwa, yee piimu p’a yu na Yawutuu yee je ge, yee ya yi tadaɗa pye Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya we, na yiye pele na yee pu je Kile wo sipyii pee. ¹⁸ Go yee p’a Kile nidaan ce, na kasaanjaa be ce shɔɔnri kiye ni, bani yee ya kalaa Musa wo saliya wu ni. ¹⁹ Li wa yee funyɔ ni na fyenmæe pu je sipyii pusamaa, na yee p’a koo shæe pee na; na piige ni pusamaa je, na yee p’a kpeenge shæe pu na. ²⁰ Yee wa yu na pusamaa pu je kacebaalaa ni kalaabaa fæe, na yee pu je pu wo kalaatii, bani yee ya giin na Musa wo saliya wu ni yee ya can koo li cæme pu beeri ce. ²¹ Ayiwa ne jo, yee piimu p’a pusamaa kalaa ge, naha na yee di ya yiye kalaa-i we? Yee piimu p’a Kile Kafila wu yere pyi na wa ganha ba nagaara pyi-i ge, yeeye pyaa ki do, ta yee ya nagaara pyi we? ²² Yee piimu p’a yu na wa ganha ba dɔdɔɔɔ pyi-i ge, ta yee ya ti pyi we? Yee piimu p’a yu na yaperæe ya ɗɔ-e ge, ta yee ya yanmuyɔ yuli yaperɛgbaya yi ni we? ²³ Yee ya yiye pele na yee ya Musa wo saliya wu ce. Ga yee ya wu koo jaari we. Ta Kile be yee ya fanri me we? ²⁴ Bani l’a ka Kile Kafila wu ni na:

«Yee Yawutuu pu wuu na shi wusama ya Kile mege kyæegi.»^f

Cekɔɔnɔ ya sipya shuu we

²⁵ Can na kuduun wa cekɔɔnɔ ni na saha ni Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu ni, ma bu da ma na saliya wu koo jaari kunni. Ga mu bu bye mu ya saliya wu koo jaari we, ma cekɔɔnɔ^g t’a pye ɗuɗɔ baa wuuro. ²⁶ Sipya wemu ya cekɔɔnɔ pye we, na saliya wu koo jaari kuuni ge, ta Kile da ba weefɔ wii kanna cekɔɔnɔ w’a pye we? ²⁷ Yee Yawutuu, yee ya Musa wo saliya wu ce, lee kadugo na na cekɔɔnɔ be pyi, ga yee ya wu koo jaari we. Shi wemu je Yawutuu we, wee shi wu ya ta cekɔɔnɔ pye we. Ga piimu p’a saliya wu koo jaari pee ni ge, ta pee da ba jaagi shan yee na kiiri wu caɗa we?

²⁸ Ayiwa, na pye Yawutu ɗewiine ni, lee wa nago Yawutu ye pyaa pyaa ma je we. Kelee cekɔɔnɔ fe na je ma ceesæge ki na, lee wa li shæe nago tee ti wa cekɔɔnɔ see see wuuro ti we. ²⁹ Ga, Kile ya sipya wemu wo zɔ ɗeri ge, wee wu je Yawutu wuye pyaa pyaa. Yemu y’a ka saliya wu ni ge, li wa nago kanna m’a yee wo koo jaari ye we, ga Kile Munaa ya labye wemu pyi sipya zɔ na ge, wee labye we wu je cekɔɔnɔ see wuuro te. Pee Yawutuu pii ya masɔɗɔ taa sipyii mu we, ga Kile mu pee ya masɔɗɔ taa.

Kile je ɗɔmæe fɔ

3 Ayiwa ni li wa mu, ma na je Yawutu lee kuduun wa leke we? Kelee kuduun weke wu je cekɔɔnɔ ni we? ² Ayiwa, li kuduun w’a pele kabaya yi beeri na. Li nizhiine Yawutuu mu Kile ya fenhe wu jomɔ pu kan.

³ Ali pii jehe da pu ni, pu je ɗɔmæhe fæe Kile mu we, ta lee na ja Kile wo ɗɔmæe

^f2:24 Ezayi 52:5; Ezekiyeli 36:22

^g2:25 **Cekɔɔnɔ** bye karijege ɗɔmæe wo fe Yawutuu pu mu pemu ya li shæe na Kile wuu pu je pii ge. Lee kalee le tayerege k’a bi pele pu mu fo xuuni. Zhenezi 17:9-14.

fæere ti kyeegi? ⁴ Lee da já bye bada we!
 Ali sipyii pu bæeri ñehé bye kafinejuu,
 Kile kunni ñe can fɔɔ ma na jo ba l'a ka
 kagana lemu na Kile Kafila wu ni we na:
 «Mu Kile ba yu,
 pu bæeri na li ce na mu ya tii.
 Pu da ga já jaagi
 wa shishiin ta ma na we.»**

⁵ Ayiwa, pii na jo na: «Wèe wo tiibaara
 ti ñe kakuunɔ we, bani tee ni Kile wo
 tiime p'a zheɛ na fiinne.» Wèe di da ba
 yeke jo yee ni we? Kile bu wu loyire li
 shan wèe wa ñuɔɔ ni, ta wèe da jo na w'a
 nahana? (Sipyii pii wo fungɔngɔ jomɔ
 ne yu mɛ.) ⁶ Kile wu she nahana? Bada!
 Can ñe yee ni we. Kile da bye wu ya tii
 we, dii wu bi da já kiiri kɔn koɔɔ sipyii
 na wɛ? ⁷ Pii be na ba jo sanha na: «Wèe
 wo kafinejuu bu da lee na Kile wo can
 wu shee, fo na nɔɔɔ be tɛri Kile mege
 na, naha di da ba kiiri pye wu kɔn wèe
 na p'i wèe jaagi, na jurumupyii wèe ñe
 wɛ?» ⁸ Ayiwa li bi ñe mu, ta wèe ya yaa
 na kakuunɔɔ pyi, kɔnhɔ kasaɔɔa di da
 foro ki ni wɛ? Bada! Pii wa wèe mege
 kyeegi na xɔ, na wee kalaa we wèe ya
 gaan sipyii pu mu. Pee sipyii pii kunni
 ya sii yaa ni gyeegi ni.

Sipya wa shishiin ya tii we

⁹ Ayiwa, yi naha di wa dii nime wɛ? Ta
 wèe Yawutuu p'a ye sipyii pusamaa na?
 Bada! Ne li she xɔ jo Yawutuu yoo, shi
 wusama yoo, pee bæeri ya ñaari jurumu
 wu wo fanha ki nɔhɔ ni. ¹⁰ Ma na jo ba
 l'a ka Kile Kafila wu ni kagana lemu na
 we na:
 «Sipya wa wemu w'a tii we,
 ali shen nigin be we.

¹¹ Wa shishiin ñe fungɔngɔ fɔɔ we;
 wa shishiin ya Kile shaa wɛ.

¹² Pu bæeri p'a kadugo le Kile ni;
 pu bæeri p'a pinne pye kaɔɔɔ baa.
 Kasaana pyevɔɔ wa shishiin ñe pu ni wɛ,
 ali shen nigin be wɛ.»††

¹³ «Mujuu le l'a fɔro pu geɱmaya ni ge,
 lee ñe ba faɱa ñomugi-yahaɱa ñe wɛ.
 P'a pu ñilee taga na sipyii piinne.
 Pu ño jomɔ di ñe ba matɔn sɔɔnɔɔ ñe
 wɛ.»‡‡

¹⁴ «Laɱi ni kayekyeegye
 y'a foro pu ño ni.»¶¶

¹⁵ «Pu tɔɔɔɔ d'a wɛri sipyigbuu na.

¹⁶ Xuu bæeri ni p'a toro ge,
 gyeegi ni bɔɔngɔ na daha pu feni.

¹⁷ Lemu li ñe ñaɱiɱe koo li ge,
 pu ya lee ce wɛ.»§§

¹⁸ «Kile ñii fyaara ñe
 pu zɔɔɔ ni bada wɛ.»*

¹⁹ Ayiwa, wèe ya li ce jo yemu bæeri
 Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya w'a yu ge,
 saliya w'a kan piimu mu ge, pee mu w'a
 yi yu. Ga, pee di ya ta já wu koo ñaari
 wɛ. Lee wuu na jomɔ da ba da sipya wa
 shishiin mu wɛ, lee na koɔɔ sipyii pu
 bæeri na ba jaagi ta Kile mu. ²⁰ Yi li ce
 na saliya wu bæeri koo ñaari, lee da ga já
 Kile pye wu sipya jate sipyitiime wɛ. Lee
 funɱɔ ni saliya w'a li shee ye wèe na na
 jurumupyii wèe ñe.

N'a daa gbɔɔɔɔ ni Kile ya sipya shuu

²¹ Ayiwa nime, cogo wemu na Kile ya
 wèe wii sipyitiime ge, wuye pyaa ya
 wee cogo we she wèe na. Pee tiime pe
 ya daa saliya wu koo ñaari funɱɔ ni wɛ.
 Ga, tagana leke na pee ya daa ge, Kile
 tudunmɔɔ Musa wo Kitabuu pee ni Kile

**3:4 Zaburuu 51:6
 ††3:12 Zaburuu 14:1-3
 ‡‡3:13 Zaburuu 5:10; Zaburuu 140:4
 ¶¶3:14 Zaburuu 10:7
 §§3:17 Ezayi 59:7-8
 *3:18 Zaburuu 36:2

tudunmɔɔ pusamaa wuu p'a yee naha jo na fiinɲe. ²² Wa beeri w'a dā Yesu Kirisa na ge, Kile kunni na weefɔɔ jate sipyitiime. Zhɔnrɔɔ wa lee ni we. ²³ Bani sipyii pu beeri p'a jurumu pye. Lee l'a li pye wa shishiin da ga Kile wo nɔɔɔ wu ja we. ²⁴ Wu wo niime wu gbɔɔɔ ni Kile ya pu wii sipyitiime mafuu, bani Yesu Kirisa ya pu ɲuɲɔ wolo pu jurumu wu ni. ²⁵ Kile ya wu pye saraga, kɔnhɔ wu bye wèe jurumu wu footɔɔ. Piimu p'a dā Yesu na ge, Kile ya wu koo li ɲɔ mugi pee sipyii pu mu Yesu wo shishan pu gbɔɔɔ ni. Lee ya Kile wo tiime pu shee, bani taashine li ni sipyii bi jurumu wemu pyi ge, w'a luu gbo pu taaan, wu ya ta wee wo footɔɔ kan pu mu wee tuun wu ni we. ²⁶ Ga nime, lemu funɲɔ ni w'a sipya wii sipyitiime ge, w'a lee she: Piimu p'a dā Yesu na ge, Kile ya tiin wu tiime pu ni, na pee jate sipyitiimee.

²⁷ Ayiwa, na maye durogo, lee kaɲuɲɔ di ɲe mii we? Lee kaɲuɲɔ ɲe we! Naha na we? Ta kapyegeee nizaanɲaa k'a lee pye? Bada! Ga, n'a daa w'a lee pye. ²⁸ Lee na wèe na já jo n'a daa ye nigin gbɔɔɔ ni Kile ya sipya wii sipyitiime, Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu koo li wo ɲaari be we. ²⁹ Dii we? Ta Yawutuu ye wo wu ɲe Kile? Ta shi wusama be wo Kile be wu ɲe wii we? Nakaara baa shi wusama be wo Kile wu ɲe wii! ³⁰ Bani Kile nigin pe ye wu ɲe. Wee w'a Yawutuu pu wii sipyitiimee n'a daa gbɔɔɔ ni, na shi wusama be wii sipyitiimee n'a daa gbɔɔɔ ni. ³¹ Ayiwa, ta lee w'a li shee na wèe ya Musa wo saliya wu ɲeri ɲuɲɔ baa saliya n'a daa wu gbɔɔɔ ni ya? Ahayi de! Wèe yere ya baraga teri wu na xuuni.

**Ibirayima wo n'a daa gbɔɔɔ ni
Kile ya wu jate sipyitiime**

4 Ayiwa, Ibirayima wemu wu ɲe wèe sefele wèe shi wu wo kabaɲa na ge, yeke wèe di da jo wee shizhaa na we? Dii Kile d'a wu wii sipyitiime we? ² Ibirayima wo kapyegeee nizaanɲaa da bi Kile pye w'a wu jate sipyitiime, wu bi da já wuye pele. Ga kaɲuɲɔ ɲe wu mu w'a wuye pele Kile naha taaan we. ³ Yeke Kile Kafila wu d'a jo we? W'a jo na: «Ibirayima ya dā Kile na, a Kile di wu jate sipyitiime wu n'a daa wu wuu na.»[†]

⁴ Yee ya li ce na kapyebye ya yaa ni wu saraa ni. Saraa we w'a daa ge, wee ɲe ma wo we, wu labye wu wo saraa wu ɲe were. ⁵ Ga, sipya wemu ya wu kapyegeee nizaanɲaa pye wu tadaɲa we, Kile we w'a jurumupyii wii sipyitiimee ge, wu bu dā ye wee na, Kile na wu jate sipyitiime wu n'a daa wu wuu na. ⁶ Kile w'a sipya jatani sipyitiime, lee ya byi weefɔɔ ye pyaa wo kapyegeee nizaanɲaa wuu na-ε de! Kile wo saama pemu weefɔɔ ma da ge, saannaa Dawuda ya jo pee shizhaa na na:

⁷ «Kile ya piimu wo saliya kyeeɲere yafa pu mu, na pu wo jurumu wu jɔɔɔ laha wà ge, pee ɲe duba nagoo.

⁸ Kafɔɔ ya sipya wemu wo jurumu tɔɔɔ wu feni-i ge, weefɔɔ ɲe duba pya.»[‡]

Cekɔɔnrɔ ya sipya shuu we

⁹ Ayiwa, piimu p'a cekɔɔnrɔ pye ge, pee ye p'a yaa ni Kile wo saama pu ni laa, kelee ta cekɔnbaalaa pu be p'a yaa ni pu ni? Wèe ya yi jo nime na: «Ibirayima ya dā Kile na, a Kile di wu jate sipyitiime wu n'a daa wu wuu na.» ¹⁰ Tuun weke ni lee d'a pye we? Wu nigɔɔnxhɔɔ

[†]4:3 Zhenezi 15:6; Yakuba 2:23; Galasi Sheen 3:6

[‡]4:8 Zaburuu 32:1-2

na laa, wu nigɔnbaa wo? Nakaara baa wu nigɔnbaa wo Kile ya jate sipyitiime. ¹¹ Lee kadugo na a tee cekɔɔnrɔ t'i jɛri fɛ Ibirayima mu, fe pemu ya li shɛɛ na Kile ya wu jate sipyitiime wu n'a daa wu wuu na, na ta wu sanha cekɔɔnrɔ pye-e ge. Lee funɔɔ ni Ibirayima ya pye n'a daa fɛɛ nigɔnbaalaa bɛɛri wo sefɔɔ, kɔnhɔ pee be di jate sipyitiime. ¹² Piimu p'a cekɔɔnrɔ pye ge, pee bɛɛri be wo sefɔɔ wu jɛ wii n'a daa kabaɲa na. Lee kɔri jɛ piimu ya ta li da cekɔɔnrɔ ti yɛ na-e ge, ga fo piimu p'a Kile koo li co n'a daa funɔɔ ni, ba wu sefele Ibirayima ya li co cogana lemu na, na wu yaha kɔnbaa wɛ ge.

N'a daa gbɔɔrɔ ni Kile wo kariɲɛɛge jɔmɛɛ l'a ta

¹³ Kile ya kariɲɛɛge jɔmɛɛ lɔ Ibirayima ni wu yaseye mu na kɔɲɔ na ba bye pu wogo. Lee jɔmɛɛ le ya ta lɔ saliya wu koo li jaari wu wuu na-e de. Ga wu n'a daa wu wuu na Kile ya wu jate sipyitiime. Lee wuu na lee jɔmɛɛ l'a lɔ wu mu. ¹⁴ Li da bi yaha nago fo ma na ma saliya wu koo jaari, m'a na taa ta lee jɔmɛɛ le ni, wee tuun wu ni n'a daa wu bi da bye kaɲɔɲɔ baa. Jɔmɛɛ li be na bye tawaga wuu. ¹⁵ Bani Kile wo loyire le Musa wo saliya w'a zhaan yɛ wɛɛ jɔɲɔ ni, bani sipyii bɛɛri p'a wee saliya wɛ kyɛɛgi. Ga saliya bu bye wu jɛ xuu wemu ni wɛ, wa ya wu gyɛɛgi kaa yu wà wɛ.

¹⁶ Lee wuu na Kile ya le jɔmɛɛ le lɔ wɛɛ mu n'a daa wu gbɔɔrɔ ni. Wu wo niime wu gbɔɔrɔ ni w'a lee loolodaa le kan wɛɛ mu ma ni, kɔnhɔ l'i bye Ibirayima wo kadugo ki bɛɛri wuu. Lee na piimu p'a saliya wu koo jaari ge, le loolodaa le ya ta kan pee yɛ mu wɛ. Ga sipya bɛɛri w'a dà Kile na ba Ibirayima jɛ-e ge, pee bɛɛri be mu le loolodaa le ya kan. Wɛɛ

bɛɛri wo sefele wu jɛ Ibirayima. ¹⁷ Ba l'a ka Kile Kafila wu ni wɛ, na Kile ya jo: «N'a ma pye shi niɲɛhɛmɛ sefɔɔ.»[†] Ayiwa, wu sefele wu jɛ wii Kile naha taaɲ, bani w'a dà Kile na, wee wemu w'a xuu pu jɛni ge. Yaɲmuyɔ yemu jɛ kɔɲɔ na wɛ, wu ma jo yɛ yee be yi pye, y'a bye.

¹⁸ Ayiwa, na li ta tadaɲa bye be nige Ibirayima na wu pya ta wɛ, Kile ya yemu jo wu mu ge, a wu dà yi na, na yee pye wu tadaɲa. Lee na w'a pye «shi niɲɛhɛmɛ sefɔɔ» ba Kile ya yi jo wɛ na: «Ma yas-eye na ba jɛhɛ.»[§] ¹⁹ Ayiwa, Kile ya ye jo tuun wemu ni ge, lee bi Ibirayima ta w'a lɛ xɔ, bani w'a bi yee xhuu nigin (100) shishiin ta pya baa. Wu shɔ Sara be bi wu pya ze jɔɲɔ ye xɔ. Ga lee la ya yafiin be wolo wu n'a daa wu ni wɛ. ²⁰ Wu ya ta wuyɛ kaala Kile wo jɔmɛɛ li na wɛ. Ga, a la yɛɛ di ganha na faraa wu n'a daa wu na, fo wu na Kile sɔni. ²¹ Ibirayima bi li cɛ nakaara baa, na Kile ya jɔmɛɛ lemu lɔ wee mu ge, na se wa wu ni na li jɔ fa. ²² Wee n'a daa wu wuu na «Kile ya wu jate sipyitiime.»^{**} ²³ Ga pee jomɔ pe p'a ka na: «Kile ya wu jate sipyitiime» ge, pee ya ta ka Ibirayima ye nigin wuu na-e de! ²⁴ Wɛɛ be wuu na p'a ka. Kile wemu w'a wu Kafɔɔ Yesu jɛ na yeege xu ni ge, wɛɛ piimu p'a dà lee na ge, wɛɛ ya yaa na pa jate sipyitiime Kile naha taaɲ. ²⁵ Kile ya wu pye saraga, w'a xu wɛɛ wo jurumu wu wuu na, na jɛ na foro xu ni, kɔnhɔ wɛɛ di da jateni sipyitiime Kile naha taaɲ.

Kile ya jaɲiɲɛ le wɛɛ ni wu tɛ ni

5 Mu Kile ya wɛɛ jateni sipyitiime n'a daa gbɔɔrɔ ni. W'a jaɲiɲɛ le nime wɛɛ ni wuyɛ pyaa tɛ ni wu Kafɔɔ Yesu Kirisa baraga ni. ² Wee Yesu Kirisa w'a koo li mugɪ, kɔnhɔ Kile di wee niime wu

[†]4:17 Zhenezi 17:5
[§]4:18 Zhenezi 15:5
^{**}4:22 Zhenezi 15:6

kan wèe mu. Wèe ya dà wu na. Wèe ya wu pye wù tadaṇa, na fundanga ta, bani tadaṇa wa wèe mu na jo wèe na ba Kile wo nḵḵḵ wu ta caṇa ka. ³ Lee yē be wē, kanhama be ṇehē ba nḵni wèe na wèe na fundanga ta, bani kanhama pu ma wèe pye wèe ya la le na loxulo ta n'a daa wu ni. ⁴ Wèe bu loxulo ta nḵwuuro ti ni, lee ma wèe pye se tavēē, wèe bu se ta n'a daa ni, lee ma tadaṇa yaha wèe na. ⁵ Ayiwa, kee tadaṇa ki ya sipya nḵḵ yeri wē, bani ṇigana lemu na Kile ya wèe zḵḵḵ pu ṇi taanna ni wu taanṇēēge ki ni ge, w'a lee she wèe na wu Fefēere Muna li gbḵḵḵ ni, lee lemu w'a kan wù mu ge.

⁶ Can na wèe jurumu w'a bi wèe pye baraga baa sipyii n'a daa kabaṇa na. Ayiwa, Kile ya tuun wemu teṇge ge, wee tuun we ni Kirisa ya xu wèe Kile ṇii fyaara baa sipyii wuu na. ⁷ Sipya na she wuyē kan pu gbo wu sipyiiṇii tēge, lee pyeme ya taan wē dē, ali wu ṇehē bye sipyitiime be. Sipya wemu w'a kasaṇaa pyi ge, la wa la ni wa na já wuyē kan pu gbo wee tēge. ⁸ Ga na wèe yaha wù jurumu wu ni, wèe tēge Kirisa ya xu. Ta lee ya li sheē na wèe kaa ya dan Kile ni fo xuuni wē?

⁹ Kirisa na xu, a wu shishan p'i wo, pee gbḵḵḵ ni Kile ya wèe wii na wèe ya tii. Lee na wèe ya li cē na fiinṇe na Kirisa ya pa wèe shḵ Kile wo loyire li na. ¹⁰ Wèe bi bye Kile wo pēen, ga Kile ya be leṇge wèe ni wuyē pyaa tē ni wu Ja wu wo xu wu gbḵḵḵ ni. Na fara lee na, wèe ya cē jo wèe na ba shḵ, bani wu Ja wu wa ṇii na. ¹¹ Na fara lee na wèe ya fundanga taa gbangban Kile wo kariṇēēge ki ni wù Kafḵḵ Yesu Kirisa gbḵḵḵ ni. Wee w'a be le wèe ni Kile tē ni.

Jḵḵ wu ṇe Adama wē? Jḵḵ wu ṇe Yesu Kirisa wē?

¹² Shen nigin yē keṇge kurogo jurumu y'a jé koṇḵ puga ni, wee ṇe Adama. A jurumu be di xu leṇge koṇḵ puga ni. Lee l'a li pye sipya wa shishiin da ga xu li wē, bani pu beeri ya jurumu pye. ¹³ Bani yani Kile wu saliya wu kan Kile tudunmḵḵ Musa mu ge, jurumu bye na xḵ koṇḵ puga ni. Ga ma na jo saliya wu bi sanha gan wē, Kile bi wee saliya we wo jaagi wu tuugo shaan jurumupye na wē. ¹⁴ Ga lee be na sipyii beeri p'a pye xu wo fanha ki nḵḵ ni, na co Adama wo tuun wu na, fo na pa nḵ Kile tudunmḵḵ Musa wo tuun wu na. Ali piimu be pu ṇe pu ya ta saliya wu kyēēgi ba Adama ṇe-ē ge, pee be bi xhuli. Wemu w'a bi yaa na pa ge, wee ṇe Yesu Kirisa. Adama ya pye ba wee wo jaa^{††} ṇe wē.

¹⁵ Ga Kile ya loolodaa lemu kaan mamama ni ge, lee ni Adama wo jurumu wu ṇe nigin wē. Can wu ṇe wii, sipyiṇehēmēē ya xhuli wee yē nigin wo jurumu wu wuu na. Ga Kile wo mamama loolodaa lemu l'a pa Kile wo niime wu baraga ni ge, lee ya gaan sipyiṇehēmēē mu shen nigin gbḵḵḵ ni, wee ṇe Yesu Kirisa. Lee loolodaa le wo kuduun w'a pele fo xuuni. ¹⁶ Kile ya loolodaa lemu kaan ma ni ge, laraga ki wa lee loolodaa le wo keree ni shen nigin wo jurumu wu keree tē ni. Shen nigin, w'a pa ni jaagi ni, na li ta Kile ya loolodaa lemu kaan ma ni, jurumu ṇiṇehēme nibyexhḵḵḵ na ge, lee loolodaa le ya wèe ṇuṇḵ wolo, na wèe pye sipyitiimeē. ¹⁷ Can wu ṇe wii, shen nigin wo jurumu w'a sipyii pu beeri le xu wo fanha ki nḵḵ ni. Ga piimu beeri p'a da ba Kile wo niime nigbḵ we ta, na Kile wo loolodaa li be ta, lee lemu li ṇe na pu jate na p'a tii ge, pee na ba se ta

^{††}5:14 Adama ya pye koṇḵ shenshiime wemu wo tuugo sipyii pu ṇe jurumu ni xu wo fanha ki nḵḵ ni ge. Yesu Kirisa ya pye koṇḵ shenshiime wemu ya jurumu pye na wē, wu wo tuugo sipyii pu be di ṇe Kile wo niime wu nḵḵ ni ge.

jurumu wu na pu wo niifere ti ni shen nigin ye gbawo ni; wee je Yesu Kirisa. Lee wo kuduun w'a pele.

¹⁸ Ayiwa, ba sipyii pu beeri ya jaagi ta Adama ye nigin wo jurumu wu wuu na-e de, mu Yesu Kirisa ye nigin be wo kasaana nigin ya sipyii pu beeri juwo wo kiiri wu noho ni, na jii sicuumo kaan pu mu. ¹⁹ Shen nigin wo jomeeyahana l'a sipyinehemee pye jurumupyii pyegana lemu na ge. Mu shen nigin pe be wo Kile jomeecoro ya Kile pye wu na shenpohemee wii sipyii piimu p'a tii ge.

²⁰ Kile ya saliya wu kan Kile tudunmaw Musa mu, konho wu li she we na na we jurumu w'a jehhe. Ga jurumu wu jehhe jehhe jehagana beeri na, Kile wo niime we, wee ya jehhe wu na na kanha.

²¹ Taashiine li ni jurumu wu wo fanha ki noho ni we di bye, lee l'a xu pye wu ya sipya wa shishiin yeri we. Ga niime wu wo fanha ki noho ni we je nime, lee l'a li pye Kile ya we wii sipyii piimu p'a tii ge. Lee na Kile da ba jii sicuumo nixhobaama kan we mu wu Kafaw Yesu Kirisa gbawo ni.

N'a daa fee ya jurumu yaha na bye ni Kirisa ni

6 Ayiwa, yeké wée di da jo we? Ayiwa, ta lee w'a li shee na we pu kori yaha jurumu ni, konho Kile wo niime wu da belegi? ² Bada, lee ya yaa na pye we! Wee piimu je ba xuu je we jurumu shizhaa na ge, we ma bye dii na gori yaha jurumu na na byi sanha we? ³ Wee piimu beeri p'a batize na bye ni Yesu Kirisa ni karijenge ni ge, ta yee funyo y'a to li na na we na batize, na lee je kanna shizhan we ya pinne xu ni Yesu ni we? ⁴ Ba we ya batize we, a l'i bye kanna we ya pinne xu ni wu ni shiizhan, na binne le be ni wu ni. Konho wu be di jii sicuumo nivomw ta, ba To Kile ya Kirisa je na yeege xu ni, ni wu sefeere noawo wuuro ti ni we.

⁵ Can na, wu xu wu bi pye kanna we ya pinne xu ni wu ni, nakaara baa we na ba binne je ni wu ni wu wo karijenge ki funjo ni, ba wuye pyaa k'a je jehagana lemu na we. ⁶ Wu li ce fiinje na jo yahagaguunw lemu na we bye ge, lee be ya pye kanna lee ya pinne kori ni Yesu ni korikoritige ki na, na xhu. Konho lee jurumu yahagana li fanha k'i xho. Lee funjo ni we di ba sho jurumu wu wo bulooro ti na be. ⁷ Bani wemu bu xhu, wee je nige jurumu wu wo fanha ki noho ni we.

⁸ Ayiwa, ba ma na jo we ya pye kanna shiizhan we ya xu ni Kirisa ni we, we ya da li na jo we na ba bye niifere na ni wu ni. ⁹ Wee ya ce na jo Kirisa ya je na foro xu ni, wu wa da xhuu nige we, xu be di wa da ja yaaga pye wu na we.

¹⁰ W'a xu tawjii nigin pe, na jurumu wu wo fanha ki kyeege. Niifere temu ni wu wa nime ge, Kile mu wu wa tee ni. ¹¹ Mu yee be ya yaa na yiye jateni kanna yee ya xu, na foro jurumu wu wo fanha ki noho ni. Yi li ce nime na Kile mu yee wa niifere ni Yesu Kirisa wo karijenge ki ni.

¹² Wee tuun wu ni yi ceepuuro te ti da ba xhu ge, yi ganha bu da tee yaha nige jurumu mu t'i bye jurumu wo bulo we. Yi ganha bu saw y'a ceepuuro wo lakuunjo ki jomeheee cono we. ¹³ Yi ganha bu da yi ceepuuro ti kabaqa ka shishiin yaha jurumu ni nige, yi da katiibaagaa pyi ni ki ni we. Ga yi yi ceepuuro ti kabaya yi beeri kan Kile mu kanna sipyii piimu p'a je na foro xu ni, na bye sipyifomaw ge. Yi yi ceepuuro ti kabaya yi beeri kan Kile mu, konho yi da keree pyi ni yi ni, kiimu k'a tii ge. ¹⁴ Yee da ba bye nige jurumu wo buloo we, bani yee ya jaari nige Kile tudunmaw Musa wo saliya wu fanha ki noho ni we, ga Kile wo niime wu noho ni yee ya jaari.

Kile wo buloo pu je n'a daa fee pee

¹⁵ Ayiwa, ba ma na jo wèe wa nige saliya wu wo fanha ki nɔhɔ ni wɛ, fo Kile wo niime wu ge, ta lee ya li shee na wèe na já da jurumu pyi wù jidaan pyegana na? Bada! Yee ya jo wɛ. ¹⁶ Yee bu yiye kan wemu mu, na guu weefɔɔ mu ba buloo je wɛ, na wu jɔmɛɛ conɪ, wemu wo jɔmɛɛ yee ya joni ge, ta yee ya li cɛ na weefɔɔ wo buloo yee je wɛ? Tee bulooro te bu da yee na tee pyi jurumu mu, xu wu je tee wo taxɔɔ. Tee bulooro ti shiin bu da yee na ti pyi Kile mu, tee wo taxɔɔ je tiime Kile jaha tãan. ¹⁷ Ga wù Kile shaari! Bani yee piimu p'a bye jurumu wu wo bulooro ti ni fo taashinɛ ni ge, yee ya kalaa can wemu ni ge, yee ya sɔɔ wee na yi zɔɔɔ pu bæri na.

¹⁸ Nime, yee ya foro jurumu wu wo bulooro ti ni, na bye Kile wo buloo, na jaari tiime ni. ¹⁹ Ne pe jomɔ pe yu na saha ni sipyii cogo ni yi wo fanhabaara ti wuu na. Yee ya fenhe yi ceepuuro ti yatenye yi yaha nɔhɔmɔ, ni kuumɔ keree bulooro ni yahagaguunɔ lemu kaa na ge de, nime yi yi ceepuuro ti yatenye yi yaha mu lee yahagana li na bulooro ni Kile mu, y'i bye jiiifeere na, tiime ni fefeere ni.

²⁰ Tuun wemu ni yee bye jurumu wu wo bulooro ti ni ge, Kile wo tiime koo li jaari wu fanha bye yee na wɛ. ²¹ Ga, kuduun weke yee d'a ta kee kapyegee ki ni wɛ? Kee keree kii yere ya jeri na shiige waa yee na nime, bani xu wu je kee keree ki bæri taxɔɔ. ²² Ga yee ya foro nime jurumu wu wo bulooro ti ni, na bye Kile wo buloo. Kuduun wemu yee ya daa lee ni ge, wee wu je me fefeere, tee wo taxɔɔ di je jii sicuumɔ nixhɔbaama. ²³ aBani xu wu je jurumu wu wo footɔɔ, ga loolodaa lemu Kile ya gaan ma ni ge, lee je jii sicuumɔ nixhɔbaama wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wo karjege ki funɔɔ ni.

N'a daa fee je saliya wu wo fanha ki nɔhɔ ni wɛ

7 Ayiwa na cebooloo, ta yee ya li cɛ na wu jiiifeere te ye ni sipya je saliya wu wo fanha ki nɔhɔ ni wɛ? Yee ya yaa na lee cɛ, bani yee piimu ni ne yu me ge, yee ya saliya wu cɛ xɔ. ² Li je ba gbaga shɔ je wɛ, wemu furu ya pɔ ge. Na saha ni saliya wu ni, wu poo wu ya ga xhu wɛ, wu da já gbaga katii je wɛ. Ga wu poo wu ga xhu, w'a jeri pye wuyɛ wo, wee saliya we fanha je nige wu na wɛ. ³ Ayiwa, wu bu she gbaga je ná watii mu, na ta wu poo wu sanha xhu wɛ, dɔdɔɔɔ w'a pye. Ga wu poo wu bu xhu, saliya wu fanha je nige wu na lee shizhaa na wɛ. Wu bu gbaga je ná watii mu, tee je dɔdɔɔɔ wɛ.

⁴ Ayiwa na cebooloo, mu li wa yee be shizhaa na. Kirisa na xu, yee ya pye kanna yee be p'a xu saliya wu jaari wu shizhaa na. Lee funɔɔ ni, yee ya pye nime Yesu Kirisa wuu, Kile ya wemu je na yeege xu ni ge, kɔnhɔ yi da kasaɔɔa pyi Kile mu. ⁵ Can na wèe bi jaari na sahanɔ ni wùye pyaa jidaan ni tuun wemu ni ge, saliya w'a bi keree kii shee wèe na na kee ya jɔ wɛ. Ga lee be na wèe di kee shaa na byi. Kee lakuunɔ ki bye wèe funyɔ ni, na wèe yeri kapyebaagaa na, kee di wèe leni xu ni. ⁶ Nime, wèe ya saliya wu jaari wu jɔ yaha, bani wemu wo fanha nɔhɔ ni wèe di bye ge, wèe ya pye kanna wèe ya xu na foro wee wo fanha ki nɔhɔ ni. Lee na, wèe na já kapyenjeɛ pye Kile mu pyegafonɔ na Kile Munaa gbɔɔɔ ni. Koleɛ lemu wo keree k'a ka saliya wu ni ge, wèe ya kee pyi na saha ni lee ni nige wɛ.

Jurumu saliya w'a zhee

⁷ Ayiwa, ta lee wa li shee na Musa wo saliya wu w'a sipyii pu pye pu na jurumu pyi? Bada! Ga saliya wu w'a ne pye ne na jurumu cɛ. Na jii yeege wa yaaga feni, ne

bi da ga lee ce jurumu we, ka je saliya wu ya li she na: «Ma jii ganha bu da voro wa yaaga feni we.»⁸ Lee funɗo ni jurumu w'a kapuɗo ta, na lakuuɗo tuugo beeri leɗe ne zo wu ni saliya wu gbɔɔɔ ni. Saliya wu kaa be we, wee bi sanha wu jurumu ce we.⁹ Fo tuun wemu ni ne bye ne sanha saliya wu ce-e ge, ne bye jii na naye naha taan. Ga ba ne pa saliya wu ce we, a jurumu bye la di je ne ni.¹⁰ Ga, a ne bye kanna ne xu. Kile ya saliya wemu kan, konho wu jii sicuumo see wo ta ge, wee ya xu no ne na.¹¹ Bani jurumu w'a kapuɗo ta, na ne faanna, na xu be no ne na wee saliya we gbɔɔɔ ni.¹² Ayiwa, saliya wu je feefe; Kile ya jomehee kiimu jo ge, kee beeri ki je feefe, na dii, na noho jo be.

¹³ Ni li wa mu, ta lee wa li shee na saliya wemu wu je yasaana ge, na wee w'a pye kapuɗo na xu no ne na ya? Bada! Jurumu w'a pye kapuɗo kee yasaana ke baraga ni na ne piinne, na xu no ne na. Lee ya pye mu konho jurumu di ja she fiinne. Lee funɗo ni saliya wu baraga ni l'a ce na fiinne na jo yakuudiige can can wogo ki je jurumu.

Fanhaya tehee shuun w'a zhaanra leni

¹⁴ Ayiwa nakaara baa, wee ya li ce na Kile ni saliya w'a foro. Ga ne kunni, ne ceepuuro ti fanha k'a cere, a ne bye ba jurumu wo bulo je we.¹⁵ Bani ne kunni ya sii na kapyegge ki naha ce we; kasaana kiimu wo bye funɗo ki je ne mu ge, ne kee pyi we. Keree kiimu ya dan ne ni bada we, a ne deree na kee pyi.¹⁶ Ayiwa, keree kiimu ya dan ne ni we, ne ba kee pyi, lee ya li shee na ye saliya w'a yu ge, ne so li na na yee je can.¹⁷ Lee na, kakuuɗo kiimu ne byi ge, kee je neye pyaa jidaan we. Jurumu wemu wu wa ne zo wu ni ge, wee wo fanha ke k'a ne yeri kee bye na.¹⁸ Ne li ce jo kasaana la shishiin wa ne ni we, bani ne je ye sipya, fanha je wu ni we. Can ye pyaa

na ne giin da kasaana pyi, ga ne da ja we.¹⁹ Kasaana kiimu ne giin da byi ge, ne kee pyi we. Ga kakuuɗo kiimu bye kaa je ne na-e ge, kee ne byi.²⁰ Ayiwa, keree kiimu bye kaa je ne na we, ne ba kee pyi, wee tuun wu ni lee je neye pyaa jidaan nige we. Ga jurumu wemu wo se wu je ne na ge, wee w'a lee pyi.

²¹ Mu ne kee fanha ke jaa naye na, ne ba giin ne kasaana pye tuun beeri ni, kakuuɗo bye kaa na ne ta.²² Kile wo saliya wu kaa ya dan ne ni xuuni na zo wu na.²³ Ga fanha katii ne jaa naye ni kemu ya yogo tunni ni ne wo fungongo ki wo fanha ki ni ge. Kee fanha ke ki je ne na ge, kee k'a ne pye jurumu wu wo fanha ki noho ni.²⁴ Ee! We je jaa ne mu de! Kee fanha ke k'a ne ceepuuro kilee na leni jurumu ni, na xu noni ti na ge, joo wu d'a ba ne sho kee na we?²⁵ Baraga Kile, wu Kafo Yesu Kirisa gbɔɔɔ ni, mu na ba ne sho!

Ayiwa, na fungongo ni, ne jidaan wu je na kapyenge pyi Kile mu, na so wu saliya wu na. Ga fanha kemu ki wa ne na ge, kee k'a giin k'i ne pye jurumu wo bulo.

Naarigazaana lemu n'a daa fee ya daa Kile Munaa gbɔɔɔ ni ge

8 Ayiwa nime kunni, piimu pu je Yesu Kirisa wuu ge, jaagi xuu wa yafin je nige pee na we.² Bani Kile Munaa li l'a jii feere see wuuro ti kaan Yesu Kirisa wo karipege ki funɗo ni ge, lee wo fanha k'a ne sho jurumu ni xu wo fanha ki na.³ Kile tudunmoo Musa wo saliya wu bi da ga ja lee pye we, bani fanhaxoo ti je wee Adama nagoo wuuro. Lee na saliya wu bi da ja lemu pye-e ge, lee Kile ya pye. Kile ya wu Ja wu tun na pa, w'a pa bye sipya ba wee jurumupyi je we. Jurumu wemu wo fanha noho ni wee di bi bye ge, w'a wuyee kan na pye saraga, na wee wo fanha ki kyeege.⁴ Kile ya lee pye konho saliya w'a tiime pemu beeri kaa yu

ge, wù já w'à pee beeri ño fani, wèe piimu ya ñaari na sahañi ni wùye pyaa ñidaan ni we, fo Kile Munaa li wo ñidaan ge. ⁵Bani piimu p'a ñaari na sahañi ni puyé pyaa ñidaan ni ge, pee ya pu funyo shaa ni puyé pyaa ñidaan keree ni. Ga piimu p'a ñaari na sahañi ni Kile Munaa ñidaan ni ge, pee ya pu funyo shaa ni Kile Munaa ñidaan keree ni. ⁶Na taha ceepuuro ñidaan feni, lee w'a ma ni xu ni. Ga na taha Kile Munaa ñidaan feni, lee w'a ñii sicuumo see wo ni ñaariñe kaan sipya mu. ⁷Piimu p'a pu funyo shaa ni puyé pyaa ñidaan ni ge, pee ñe Kile wo pëen. Bani pu ya soo p'a Kile wo saliya wu ñomëe coní we, pu yere di wa da já be lee na we. ⁸Lee wuu na piimu p'a ñaari na sahañi ni puyé pyaa ñidaan ni ge, pee keree da ga já daan Kile mu we.

⁹Yee kunni ya ñaari na sahañi ni yiye pyaa ñidaan ni we, ga Kile Munaa ñidaan ni yee ya ñaari na sahañi, bani Kile Munaa li wa yee funyo ni. Kirisa wo Munaa li ñe sipya wemu funyo ni we, weefoo ñe Kirisa wo we. ¹⁰Kirisa bu bye yee funyo ni, yee ceepuuro ti na ba xhu jurumu wu wuu na, ga Kile Munaa li na ñii sicuumo kan yi mu, bani Kile ya yee jate sipyitiime. ¹¹Kile wemu w'a Yesu Kirisa ñe na yeege xu ni ge, wee wo Munaa li bu bye yee funyo ni can na, wu na ba yee be wo ceepuuro ti ñe na yeege xu ni. Wu na ba lee pye wu Munaa li gbóroo ni, lee lemu li wa yee zólo pu ni ge.

¹²Lee wuu na na cebooloo, wèe ya yaa na wùye ñidaan pyi nige we, bani jurumu foo ñe nige wèe na we. ¹³Bani yi ba ñaari na sahañi ni yiye pyaa ñidaan ni y'a da ba xhu. Ga yee bu yi kapyege niguuñoo ki ña na ki yaha feefee Kile Munaa gbóroo ni, yee na ba ñii sicuumo ta. ¹⁴Bani Kile Munaa l'a piimu ñaha co ge, pee beeri ñe Kile nagoo. ¹⁵Bani Kile Munaa lemu yee ya ta ge, lee da ga yee pye buloo we, l'i wa da ga ba fyaara leñe yi ni be we. Ga lee Munaa li l'a wèe pye

Kile nagoo. Lee gbóroo ni wèe ya Kile pyi: «Wù To.» ¹⁶Lee Kile Munaa le l'a yi fiingé na yu wèe mu can na wù zólo pu na, na Kile nagoo wèe ñe. ¹⁷Ayiwa, ma na jo wèe ñe Kile nagoo, cen wemu ñomëe w'a lo wèe mu ge, wu na ba wee kan wù mu. Wèe ni Kirisa w'a da ba wee ta shiizhan, bani wù bu da w'à pinne na gana ni wu ni, wù na ba pëñe be ta ni wu ni shiizhan.

N'a daa fee tadaña

¹⁸Ne kunni ya dà li na jo kanhama pemu ni wèe wa nime ge, pee da ga já daanna ni ñiga wo pëñe ke ni bada we, kee kemu ki da ba bye wèe wogo ge. ¹⁹Kile na ba wu nagoo pu pëñe ki she caña kemu ge, Kile wo ñaamuyaaya yi beeri y'a kee caña ki sige kanha k'i no. ²⁰Kile wo ñaamuyaaya yi beeri y'a pye kañuño baa wo fanha ki noho ni. Li ya ta taan yi ni yi pye mu we, ga Kile ye pyaa k'a yi pye mu. Ga lee be na tadaña wa sanha. ²¹Bani caña ka wa ma, Kile na ba wu ñaamuyaaya yi beeri yeege xu bulooro ni. Kile nagoo p'a ñuwuuro temu ta, na bye puyé wuu, na pëñe kemu ta ge, yee ñaamuyo ye be na da kee ni. ²²Wèe ya li ce, fo na pa gbara ñinaa na jo Kile wo ñaamuyaaya yi beeri y'a zhiin kanhama keñe ni, ba layama ñe we. ²³Yee ñaamuyo ye ye be we, ga Kile Munaa l'a kan wèe piimu mu, na pye ba Kile wo niime wu nizhiime ñe-ε ge, wèe be pu wa zhiin wù funyo ni. Caña kemu Kile da ba wèe pye wu nagoo, wu wù ceepuuro ti yeege bulooro ti ni feefee ge, wèe be pu wa kee caña ki sigee. ²⁴Bani wèe ya sho, ga tee ñuwuuro te di ñe tadaña. Ga tadaña kemu beeri sipya ya ñaa ge, kee ñe nige tadaña we. Yaaga beeri m'a ñaa na xo ge, tadaña ye nigin kee ñe sanha ya? ²⁵Ga, yaaga kemu ki ñe wèe ya ki ñaa-i ge, kee bu bye wèe tadaña, wù na já luu gbo na kee sige.

²⁶ Wèe fanha bu jere tuun wemu ni, mu Kile Munaa be ya wèe t̄eri. Wèe ya yaa na Kile j̄eri keree kiimu na ge, wèeȳe pyaa ya kee ce w̄e. Ga Kile Munaa l'a j̄erege pyi wèe mu ni shiin̄ne ni, shiin̄ne lemu li j̄e wèe da já li naha jo x̄h̄-ε ge. ²⁷ Kile wemu w'a sipyii funȳo keree b̄eri ce ge, wee ya Kile Munaa funḡonḡo ce, bani Kile ya sipyii piimu pye f̄ef̄eε ge, Kile Munaa ya j̄erege pyi pee mu, na be ni Kile j̄i-daan ni.

Kile wo taan̄j̄eege nigb̄oh̄o ke

²⁸ Wèe ya li ce jo Kile kaa ya dan sipyii piimu ni ge, keree b̄eri k'a n̄oni pee na ge, Kile ma ba kee b̄eri wo tax̄ḡo pye nizaana pee mu. W'a pee yiri na be ni wu keree ki tejj̄egana li ni. ²⁹ Kile ya fenhe piimu naha bulo na pye wu sipyii ge, w'a pee keree tejj̄e x̄o, na pee pye ba wu Ja wu j̄e w̄e, k̄nh̄o wee Ja wu bye nizhiime wu cebooloo nij̄eh̄em̄eε nij̄e ni. ³⁰ Sipyii piimu wo keree w'a tejj̄e ge, w'a pee yiri. Ba w'a pu yiri w̄e, na pu jate be sipyitiimeε. Ba w'a pu jate sipyitiimeε w̄e, na n̄oɔɔ taha be pu na.

³¹ Ayiwa ni li wa mu, yeke w'à da jo sanha w̄e? Kile bi j̄e ni wèe ni, j̄oḡo na já sanha wèe na w̄e? ³² Kile ya ta j̄un̄j̄o j̄aari wu Ja wu na w̄e, ga na wu pye saraga wèe b̄eri wu na. Ayiwa nakaara baa, Kile na ba yan̄muȳo yi b̄eri kan wèe mu ma ni wu Ja wu gb̄oɔɔ ni. ³³ Kile ya piimu naha bulo ge, j̄oḡo wu d'a já pee jaagi w̄e? Wa shishiin̄ be we, bani Kile w'a pu pye sipyitiimeε. ³⁴ Lee wuu na wa shishiin̄ da ba já pu jaagi w̄e, bani Yesu Kirisa ya xu, lee ȳe be w̄e, w'a j̄e na foro xu ni. Wu nideenge ki wa saanra tateenge ki ni Kile kanige ce na Kile j̄eri wèe mu. ³⁵ L̄eke li da já wèe waa laha Kirisa wo taan̄j̄eege ke na w̄e? Nakpaan ge, kelee fyaara, kelee kanhama, kelee xu-ugb̄oh̄o, kelee funm̄o f̄ere, kelee farati,

kelee gbuuro ge? Le la shishiin wa da já wèe laha Kirisa na w̄e. ³⁶ Ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni w̄e na:

«Kile, mu wuu na p'a wèe shaa tuun b̄eri ni di gbo; p'a wèe wii ba dubyaa j̄e w̄e, piimu ya yaha gbo kaa na ge.»^{‡‡}

³⁷ Ga, pee kanhama pu b̄eri funȳo ni, wèe pu j̄e can can na se taveε pee, wù taanraf̄o Kile gb̄oɔɔ ni. ³⁸ Ne dà li na jo wèe ya xu yoo, wèe ya pye j̄ii na yoo, yafiin da ga já wèe waa laha Kile wo taan̄j̄eege ki na w̄e: Melekeε yoo, j̄inaa yoo, sef̄ere tati be yoo, nime wo yan̄muȳo ye yoo, cabaya woyo ye yoo, ³⁹ fugba yan̄muȳo fanha woyo ye yoo, j̄ij̄e yan̄muȳo fanha woyo ye yoo, Kile wo yayaaga ka shishiin wa da já wèe waa laha Kile wo taan̄j̄eege ki na w̄e. Wù Kaf̄o Yesu Kirisa keje kurogo Kile ya kee taan̄j̄eege ke she wèe na.

Kile ya Izirayeli sheen naha bulo na pye wu sipyii

9 Can ye pyaa ne yu me, yi wa kafineye w̄e, bani Kirisa wo ne j̄e. Ne li ce be na zo wu na Fef̄ere Munaa li gb̄oɔɔ ni jo can ne yu. ² Ne jaha ke b̄eri k'a tanha xuuni, ne zo wu be d'a tanha tuun b̄eri ni ³ na cebooloo Izirayeli sheen pu wuu na. Bani ali ne j̄eh̄e da ba laji pu tege, na waa laha Kirisa na, k̄nh̄o pee di sh̄o, ne bi da zoɔ lee na. ⁴ Pee Izirayeli sheen pee Kile ya pye wu nagoo, na wu n̄oɔɔ wu taha pu na, na karij̄eege j̄omeh̄eε lo pu mu, na saliya wu kan pu mu, na wu pelegana she pu na, na j̄omeh̄eε be lo pu mu. W'a kii b̄eri pye pu mu. ⁵ Lee b̄eri kadugo na, pee ni wù sefelee p'a foro. Sipyii wo kabaɔa ȳiri, pee ni Kirisa be ya foro. Kile wu j̄e wii, na j̄e yan̄muȳo yi b̄eri j̄un̄j̄o ni. Kile w'a bele tuun b̄eri ni! Amiina.

^{‡‡}8:36 Zaburuu 44:22

⁶Ayiwa, lee wa li shee na Kile ya nɔmehɛe kiimu lo ge, na kee ya jeri nuɔɔ baa we de! Bani piimu beeri p'a foro Izirayeli shi wu ni ge, pee beeri je Izirayeli nagoo ye pyaa pyaa we. ⁷Piimu beeri p'a foro Ibirayima ni ge, pee be beeri je Ibirayima nagoo puye pyaa pyaa we. Bani Kile ya li shee Ibirayima na na: «Ishaaga ye ni ma kadugo nagoo p'a da ba foro.»^f ⁸Lee ya li shee na nagoo piimu sipyii ya daa sipya wo nidaan funɔɔ ni ge, pee je Kile nagoo we. Ga piimu p'a se Kile wo nɔmɛe li funɔɔ ni ge, pee pu je Ibirayima wo nagoo puye pyaa pyaa. ⁹Bani wemu Kile ya jo wu nɔmɛe li ni ge, yee yi wa me na: «Ne na ba guri ba yee la nime tashiin. Wee tuun we ni Sara da ba ja ta.»^{ss}

¹⁰Ayiwa, lee ye be we, ga mu l'a pye Erebeke be shizhaa na, wee wemu w'a yere nɔmamaa yacere na wu tole Ishaaga mu ge. ¹¹Na laa li ta li sanha se pya wa wu ta kasaana kelee kakuunɔ pye we, a Kile di jo ni Erebeke ni, kɔnhɔ Kile ye pyaa bi giin di wemu naha bulo na be ni wee Kile keree gbeglegana ni ge, l'i bye mu. Li ganha bu da bye sipyii wo kapyege baraga ni we, ga l'i bye na be ni Kile ye pyaa nidaan ni. ¹²A Kile di Erebeke pye: «Cuunvɔɔ wu w'a da ba bye nahafɔɔ wu nuɔɔ ni.»^{*} ¹³Ba l'a ka kagana lemu na Kile Kafila wu ni we na: «Ne Yakuba naha bulo, ga na Ezawu yaha wa.»[†]

Kile ya sɔɔ na shi wusama be naha bulo

¹⁴Ayiwa, ta wee na ja jo na katiibaa-gaa ki wa Kile ni ge? Bada! ¹⁵Bani Kile ya Kile tudunmɔɔ Musa pye: «Ne bu jo ne nuɔɔ naari sipya wemu na, wee na n'a da nuɔɔ naari. Ne bu jo ne nuɔɔ peni ni sipya wemu ni wee ni n'a da nuɔɔ peni.»[‡]

¹⁶Lee na sipya nidaan kelee wu kapyege da ja Kile pye wu nuɔɔ naari wu na we. Ga wuye pyaa wo nidaan funɔɔ ni Kile ya nuɔɔ naari sipya na. ¹⁷Kile Kafila wu ni Kile ya yi jo Farawɔn^f mu na: «Lemu ye kaa na ne mu teje saanra ti na ge, lee li wa me. N'a da ma taga na sefere ti she, kɔnhɔ na mege k'i nɔ jine ki kabaya yi beeri na.»^s ¹⁸Lee na Kile kunni bu jo wu nuɔɔ naari wemu na, wee na w'a nuɔɔ naari. Wu bu jo wu wemu nige waha, w'a kee be waha.

¹⁹Pii na ba jo na: «Ayiwa ni li je mu, naha na Kile di sipyii jaagi sanha we? Joɔ wu d'a ja zhe Kile nidaan ni we?»

²⁰Ayiwa, mu wemu w'a ye yu ge, mu sipyitiime, mu di je naha, fo mu w'a Kile kaala we? Ta puuro shɔɔ na ja li yaavɔɔ pye: «Naha na ma da na ya le yaagana le na we?» ²¹Ta cogo faanrivɔɔ wogo be ki je wu cogo we? Wu bu jo wu peewa shɔɔ ya, kelee shɔtiire, lee w'a da ya ni wu cogo ke ninuɔɔ ni.

²²Ayiwa, Kile funɔɔ ya pye na wu loyire ni wu sefere ti she. Lee wuu na, piimu p'a wu luu yirige, pee d'a keme yaha gyeegi kaa na ge, w'a luu gbo pee

^f9:7 Zhenezi 21:12

^{ss}9:9 Zhenezi 18:10,14

*9:12 Zhenezi 25:23

†9:13 Malaki 1:2-3

‡9:15 Ekizode 33:19

^f9:17 **Farawɔn:** Wee ninuɔɔ wu je Farawuna. Saan beeri w'a tiin saanra ti na Misira ni ge, wu mege na bye Farawɔn.

^s9:17 Ekizode 9:16

tàan fo xuuni. ²³ Ayiwa, w'a juṅṅ jaari wèe piimu be na, na wèe gbegele na yaha wu nṅṅ wu kaa na ge, wu bu jo wu wee nṅṅ we niṅeheme she wèe be shizhaa na, ta yee kajuu wa yee ni? ²⁴ Bani wèe pu ne wu sipiyirilee, wu ya ta wèe yiri na foro Yawutuu pu wo shi wu ye nigin ni-i de! W'a wèe yiri na foro shi wusama be ni. ²⁵ Yee y'a jo Kile tudunmṅ Oze wo Kitabu wu ni na Kile ya jo na:
 «Piimu bye ne sipyii taashiine li ni we, ne na ba pee yiri na sipyii.»
 Shi wemu kaa bi dan ne ni-i ge, ne na ba wee yiri na taanpiine.»**
²⁶ «Xuu wemu ni p'a pu pye ge na:
 «Yee ne ne sipyii we.»
 Pu na ba yiri wee xuu wuye pyaa ni na:
 «Kile ni wo wuye pyaa wo nagoo.»††

Kile ya yemu jo Izirayeli nagoo shizhaa na ge

²⁷ Kile tudunmṅ Ezayi be ya jo ni mujuugbṅ ni Izirayeli nagoo shizhaa na na:
 «Ali Izirayeli nagoo nehe nehe ba suumṅ lṅṅ ṅṅ gbazhenhe ne we, lee be na sipyii nigin nigin ye pu da ba juwuuro ta.
²⁸ Bani Kafṅ ya kiiri wemu gbegele ge, wu na ba wee kiiri wu beeri kṅ tṅvuyo na,
 na wu xṅ feefee koṅṅ ki sipyii pu na.»‡‡
²⁹ Kile tudunmṅ Ezayi ya fenhe yi jo be sanha fo taashiine ni na:
 «Kile-gbṅtabaaga da bye wu ya juṅṅ jaari wèe na,
 na pii yaha wà wù sefee pu ni we, wèe bi da xṅ feefee,
 ba Sodṅmu kulo li sipyii p'a pye we.
 Wèe bi da bye

ba Gṅmṅri|Sodṅmu ni Gṅmṅri sheen ya pye we.»¶¶

³⁰ Ayiwa, shi wusama wemu w'a pye wu jate ya nṅ tiime koo li zha wu na-ε ge, Kile ya pee jate sipyii piimu p'a tii ge. Pu n'a daa wu gbṅṅ ni p'a pee tiime pu ta. ³¹ Na ta Izirayeli nagoo di bi la le puye ni, kṅṅṅ p'i bye sipyitiimeε Kile wo saliya wu koo li jaari wu funṅṅ ni. Ga pu ya lee ta we. ³² Naha na we? Bani Izirayeli nagoo pu ya tiime pu sha n'a daa gbṅṅ ni we. Pu bi giin na pee wo kapyegeε ki da pee pye sipyitiimeε. Lee funṅṅ ni a p'i gurunṅ to «ke kagerenε ke» na. ³³ Ma na jo ba l'a ka kee kagerenε ki shizhaa na kagana lemu na we na Kile ya jo:
 «Li wii, kagerenε ka ne yaha Siyṅn kulo li ni,

sipyii na ba gurunṅ kemu na ge. Ki na ba sipyii shaan. Ga, sipya wemu bu dā kee na, Kile da ga ba weefṅṅ nṅṅ yaha bada we.»§§

10 Ayiwa na cebooloo, kaa lemu l'a sii ne wo pidaan, ni lemu na ne Kile neeri Izirayeli sheen mu ge, lee li wa me nago Kile wu pu juṅṅ wolo. ² Bani ne wa li seeri jo luu wa pu ni Kile keree na fo xuuni, ga li fungṅṅ feere di ne pu mu we. ³ Pu ya ta Kile wo tiime pu ce we, a p'i ganha na giin p'i puye pye sipyitiimeε. Pu ya ta kuu Kile wo tiime pu mu we. ⁴ Kirisa w'a saliya wu keree ki beeri ṅṅ fa, kṅṅṅ sipyaa sipya w'a dā wu na ge, Kile di weefṅṅ jate sipyitiime.

Sipyaa sipya w'a dā Yesu na ge, wee na ba juwuuro ta

⁵ Ayiwa, lemu li da já sipya pye ma jate sipyitiime saliya wu baraga ni ge,

** 9:25 Oze 2:1,25
 †† 9:26 Oze 1:10
 ‡‡ 9:28 Ezayi 10:22-23
 ¶¶ 9:29 Ezayi 13:19; Zheremi 50:40
 §§ 9:33 Ezayi 8:14; Ezayi 28:16

Kile tudunmɔɔ Musa ya lee jo na: «Sipyaa wemu w'a saliya wu beeri koo jaari ge, weefɔɔ na ba nii sicuumɔ ta.»⁶ Sipyaa na já tiime pemu ta n'a daa gbɔɔɔ ni ge, l'a ka na ma ba pee kaa yu, «Nunɔɔ wa li na m'a maye yegee we na: «Jɔɔɔ wu d'a ba dugi di zhe fugba wu ni we?» (Lee kori ne kanna Kirisa m'a zhaa di dirige.)⁷ Kelee Jɔɔɔ wu d'a ba digi ninje ki nɔɔɔ-daan we?» (Lee kori ne kanna Kirisa m'a zhaa di yirige xuu pu te ni di durogo.)⁸ Ayiwa, yeke Kile Kafila wu d'a jo we? W'a jo na: «Jomɔ pu wa ma tãan, pu wa ma ɔɔ na, pu wa ma zɔ wu be na.»[†] Pee Jozaama pe wèe ya yu sipyii pu mu jo pu dà Yesu na.⁹ Ma bu yere li na, na yi jo ma ɔɔ ki ni na Kafɔɔ wu ne Yesu, na dà be li na ma zɔ wu na, na Kile ya wu ne na yeege xu ni, ma na ba shɔ.¹⁰ Bani na dà Yesu na ma zɔ wu na, lee funɔɔ ni Kile ya sipyaa jatani sipyitiime. Ma bu yi jo ma ɔɔ ki be ni, w'a ma nunɔɔ wolo.¹¹ L'a ka Kile Kafila wu ni na: «Sipyaa sipyaa w'a dà Kile na ge, wu da ga ba weefɔɔ shiige bada we.»[‡] Lee wuu na, Yawutuu yoo, shi wusama yoo, pu beeri ne nigin. Kafɔɔ nigin wu ne pu beeri Nunɔɔɔ. Piimu beeri p'a wu mege yiri ge, w'a saama nincheme pyi pee beeri mu.¹³ Bani li wa Kile Kafila wu ni na: «Sipyaa beeri w'a Kafɔɔ mege yiri ge, weefɔɔ na ba nuwuuro ta.»[¶]
¹⁴ Ga yirigana leke na p'i da já wu mege ki yiri, na ta pu ya dà wu na-ε we? Dii p'i da já dà wu na, na ta pu ya wu kaa logo-e we? P'a wu kaa logo dii ni pii ya Kile Jozaama pu yere li pye pu mu-i we? ¹⁵ P'a já Kile Jozaama pu yere li pye

pyegana leke na we? Fo pu bu pii tun, ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni we na: «Piimu p'a ma ni jomɔ nizaama pu ni ge, pee pama ya ɔɔ xuu wu beeri ni.»[§]
¹⁶ Lee be na sipyii beeri ya ta sɔɔ pee Kile Jozaama pu na we. Yee Kile tudunmɔɔ Ezayi be ya fenhe jo na: «Wù Kafɔɔ, jɔɔɔ wu da dà wèe wo jomɔ nizaama pu na we?»^{**}
¹⁷ Ayiwa, Kile Jozaama pu wo logo funɔɔ ni n'a daa ya daa. Pee Jozaama pe, Kirisa kaa pee ya yu.¹⁸ Ayiwa ne jo, li bu da mu, ta Izirayeli sheen pu ya pee Jozaama pu logo we? P'a pu logo cɔ! Bani li wa Kile Kafila wu ni na: «Pe jomɔ pe ya nɔ ninje ki beeri na. Pe jomɔ pe ya nɔ fo korɔ ki kabaya yi beeri na.»^{††}
¹⁹ Ayiwa, n'a da yi jo sanha jo ta Izirayeli sheen ya jomɔ pu naha ce ta? Kile tudunmɔɔ Musa ya fenhe li she na Kile ya jo na: «Yee ya shi wemu wii yafiin be-ε ge, ne na ba wèe keree nepreen leje yee ni. Shi wemu yee ya wii fungɔngɔ baa fee ge, ne na ba wee shi we wo keree pye yee mu loyire.»^{‡‡}
²⁰ Lee beeri kadugo na Kile tudunmɔɔ Ezayi ya lowaa ta na li she sanha na Kile ya jo na: «Piimu bye pu ya ne shaa-i ge, pee ya ne ja. Piimu p'a pye pu ya kaa la shishiin shaa di je ne shizhaa na-ε ge,

*10:5 Levitike 18:5
 †10:8 Duterɔnɔme 30:14
 ‡10:11 Ezayi 28:16
 ¶10:13 Zhoueli 2:32 kelee Zhoueli 3:5
 §10:15 Ekizode 33:19
 **10:16 Ezayi 53:1
 ††10:18 Zaburuu 19:5
 ‡‡10:19 Duterɔnɔme 32:21

ne naye she pee na.»^{¶¶}

²¹ Ga Kile ya jo Izirayeli sheen shizhaa na na:
«Ne na keye sanha yaha shi wa mu fo na she caṇa nii li xɔ Niwewagaa sipyii pu je pii ni n'a she fee.»^{§§}

Kile ya ta Izirayeli sheen wá fēefēe we

11 Ayiwa ne jo, ta Kile ya wu sipyii pu wá fēefēe? Bada! Bani Izirayeli shen ne be je, Ibirayima kadugo pya wa, na foro Benzhamε wo kpɔɔn li ni. ² Sipyii piimu naha Kile ya bulo fo taashiine li ni ge, wu ya ta pee wá wε. Kile tudunmɔɔ Eli ya Kile jεeri Izirayeli sheen feni jεerigana lemu na ge, yemu Kile Kafila w'a jo yee shizhaa na ge, ta yee sanha yee kalaa wε? ³ W'a jo: «Wù Kafɔɔ, p'a mu tudunmɔɔ pu gbo, na ma saraya yi tawoloyo yi be ja. Ne ye w'a kori, p'i wa giin p'i ne be gbo.»* ⁴ Ga dii Kile d'a wu jɔ shɔ wε? W'a jo: «Namaa kabɔfoŋɔɔ gbarashuun (7.000) ne yaha naye mu. Wee wa shishiin sanha nuguro sin ja yapereε Baali fee ni wε.»[†] ⁵ Mu li wa nijaa wo caṇa nii le be ni, Izirayeli nagoo pusamaa nigin nigin wa wà, Kile ya piimu naha bulo na saha ni wuye pyaa wo niime wu ni ge. ⁶ Ayiwa, Kile bi ta w'a pee naha bulo na saha ni wuye pyaa wo niime wu ni, wee tuun wu ni lee ya foro puye pyaa kapyegeε ni-i de! Ni lee be wε, niime wu da já bye nige niime we. ⁷ Y'i wa dii wε? Lemu Izirayeli sheen ya zhaa ge, pu ya lee ta wε. Ga Kile ya piimu naha bulo ge, pee ye p'a lee ta. A sipyii pusamaa niwegee di waha. ⁸ Ma na jo ba

l'a ka kagana lemu na Kile Kafila wu ni wε na:

«Kile ya pu zɔɔɔ fungɔnyɔ tɔ; w'a fanfanga pari pu nii na na pu niwegee tɔ fo na pa nɔ nijaa na.»[‡]

⁹ A saannaa Dawuda be di jo: «Kaleŋεε yaligee kii p'a li ge, kee ki pye pu co co tifuuyo, ni pu co co meere, ni pu jugyeegi yaaya, kɔnhɔ p'i lee wo saraa ta. ¹⁰ Fanfanga ki pari pu nii na, kɔnhɔ pu ganha ba naa we! Kile wu pu tikunɔɔ kuri yaha tuun beeri ni!»[¶]

Shi wusama ya juwuuro ta

¹¹ Ayiwa ne jo, Izirayeli sheen ya kurunɔ ge, ta p'a to fēefēe? Ahayi de! Ga pee wo piinŋe ki funɔɔ ni shi wusama ya juwuuro ta, kɔnhɔ wee shi we wo jεpεen di jé Izirayeli ni. ¹² Ayiwa, ni Izirayeli wo piinŋe k'a pye kapunɔɔ a kɔɔɔ sipyii di kuduun nigbɔ ta, ni pu dirige w'a shi wusama pye w'a kuduun nigbɔ ta, wee tuun wu ni pu beeri ba jeri, na guri pa Kile mu do? Ta lee da bye kagbɔɔ na toro kisaŋaa beeri taan wε?

¹³ Yee piimu pu je shi wusama sipyii ge, yee ni ne w'a yu nime. Kile w'a ne pye tudunmɔ shi wusama mu, a ne be shiin di gbɔɔɔ taha na labye wu na. ¹⁴ Kɔnhɔ lee bu da li na já bye, jεpεen di jé ne wo shi wu sipyii pu ni, fo p'i jeri kɔnhɔ pii di shɔ pu ni. ¹⁵ Kile na pu yaha kabanugo, a lee di bye kapunɔɔ na be le kɔɔɔ sipyii ni Kile te ni. Wee tuun wu ni Kile ba sɔɔ pu na sanha, na pu yaha pu talege ni do? Ma ce

^{¶¶}10:20 Ezayi 65:1

^{§§}10:21 Ezayi 65:2

*11:3 Saannaa 19:10,14

[†]11:4 Saannaa 19:18

[‡]11:8 Duterεnɔme 29:3

[¶]11:10 Zaburuu 69:23-24

lee na ba bye kakanhana de, ma na giin wa w'a je na foro xu ni! ¹⁶Shinmashi-me wu bu gan xɔ Kile mu, wusama beeri ya pye feefee. Tige niye bu bye feefee, ki geye yi beeri yi je feefee.

¹⁷Izirayeli nagoo pu je ba oliviye tige je we. A Kile di ki geye ya kon laha wa, na mu sozi wa ka takongɔ ni, mu shi watii shen, mu wemu wu je sige wo oliviye tige geje ge. Kee oliviye tige ki wo niye y'a ton pemu taa ge, a pee di ganha na mu be jo shaa. ¹⁸Lee wuu na, oliviye geye yemu p'a kon ge, ma ganha ba josanga pyi yee na we. Kee tabaara fungongɔ ke bu digi ma mu, m'a yaa na li ce na mu ya ta yere ni niye yi ni-i de, ga niye yi y'a yere ni mu ni. ¹⁹Ma na ba ne pye na: «Ta pu ya yee geye yi kon laha wa, konho p'i ne sozi yi takongɔ ki ni we?» ²⁰Nakaara baa! Yi n'a daa baara wuu na p'a yi kon laha wa, na mu sozi wa yi tege ma n'a daa wuu na. Ga ma ganha ba josanga pyi we, ta fyagi Kile na! ²¹Bani Kile bu bye wu ya ta juɔɔ jaari oliviye tige see see wogo ki geye yi na we, wu da ga ba juɔɔ jaari mu be na we. ²²Kile ya wu saama pu shee, na wu fariya wu be shee shegana lemu na ge, yi lee wii: Piimu p'a wu koo li yaha ge, w'a wu fariya wu she pee na, na wu saama pu she mu na. Ga fo ma be bu gori yaha pee saama pe ni, lee be we, pu na ba ma be kon laha wa. ²³Izirayeli sheen be bu pu n'a daa baara ti koo yaha, Kile na ba pu sozi sanha pu talege ni, bani se wa Kile ni na kuri pu sozi sanha. ²⁴Mu kunni ya kon laha sige oliviye tige na, na ba sozi oliviye see see wogo ki na, na ta mu ni kee di je tinuyɔ we. Pee piimu pu je oliviye see see wogo ki geye yi ge, ta yee sogomɔ da ba daan sanha xuuni yiye pyaa wo tige ki na we?

Izirayeli na ba juwuuro ta caɔa ka

²⁵Ayiwa na cebooloo, ne funɔɔ ki wa y'i le Kile kaɔmɔhɔɔ le ce nime, konho yi ganha ba yiye wii fungonyɔ fee we. Izirayeli sheen pii wo niwegee k'a waha, konho shi wusama wo sipyii piimu naha Kile ya bulo ge, pee beeri di fenhe juwuuro ta. ²⁶Mu Izirayeli sheen pu beeri da ba sho ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni we, na Kile ya jo na:

«Siyɔn kulo li ni Shɔvɔ w'a da ba foro, wu na ba Yakuba nagoo pu nahama pu xɔ.

²⁷Lee wa karijege jomɛe ne ni pu te ni, ne ba pu wo jurumu wu jɔɔ laha wa tuun wemu ni.»[§]

²⁸Ayiwa, Kile wo Jozaama pu wo kabaɔa na, Izirayeli y'a pye Kile wo peen, a yee wo kuduun di foro lee ni. Ga naha bulooro ti wo kabaɔa na, pee kaa l'a dan Kile ni pu sefelee pu wuu na. ²⁹Bani Kile bu yaaga kemu kan, wu ya kee shuu nige we. Wu bu ma yiri, w'a ma yiri. Kile ya wu jomɛe jeri we. ³⁰Yee bi ta Kile jomɛe co taashiine li ni we. Ga nime, Kile ya juɔɔ jaari yee na, na li kaɔjuɔɔ pye Izirayeli sheen ya Kile jomɛe yaha. ³¹Mu Izirayeli sheen ya Kile jomɛe li yaha nime lee yahagana li na, konho Kile di juɔɔ jaari yee na. Ga ba Kile ya juɔɔ jaari yee na we, mu w'a da ba juɔɔ jaari pu be na. ³²Bani Kile ya sipyii pu beeri yaha jomɛeyahana li wo fanha ki noho ni, konho wu juɔɔ jaari pu beeri na.

Kile wo tehene baa sefeere te

³³Ee! Can na tehene je Kile wo naafuu feere te,
ni wu fungongɔ feere te,
ni wu laje wu na we!
Wu kiiri keree k'a ye
sipya fungongɔ feere na na kanha!
Sipya da ga ja wu keree pyegaɔa ce we!

[§]11:27 Ezayi 59:20-21; Zheremi 31:33-34

34 «Jɔɔ wu d’a Kafɔɔ fungɔngɔ ce we?
 Jɔɔ wu d’a pye wu yerivɔɔ we?
 35 Jɔɔ wu d’a fɛnhɛ yaaga kan wu mu,
 kɔnhɔ wu ba kee foo tɔ we?»**
 36 Bani yanmuyɔ yi beeri y’a foro Kile ni.
 Yanmuyɔ yi beeri yi jɛ wee gbɔɔɔ ni.
 Yanmuyɔ beeri yi jɛ wu woyo pɛɛɛ k’a
 deri
 wu mege na tuun beeri ni, tɛhɛne baa!
 Amiina.

Naarigavono

12 Lee wuu na na cebooloo, Kile ya
 nɔpaara temu ta wɛɛ na ge, tee
 wuu na n’a yi jɛeri jo yi yiye beeri kan
 Kile mu ba saraga jɔi wogo jɛ we, kemu
 ki jɛ fɛfɛɛ ge. Lee l’a dan Kile ni, lee li
 jɛ be sanha Kile-pɛɛɛ ki see see wogo.
 2 Yi ganha bu yi kapyegɛɛ yaha ki pinne
 nige ni ke kɔɔɔ ke wogoo ni we. Ga yi yi
 yahagana li jɛri na saha ni yi fungɔngɔ
 fɛɛɛ nivɔɔ ti ni, kɔnhɔ Kile jɔidaan ni-
 jɛmɛ wemu w’a taan, wemu jɔ k’a fa ge,
 y’i wee ce shɔɔɔri.

**N’a daa fɛɛ ya yaa p’a
 labye pyi shiizhan**

3 Kile ya niime wemu kan ne mu ge,
 wee gbɔɔɔ ni n’a da yi jo yi beeri ni-
 gin nigin mu jo wa shishiin ganha da
 wuye pɛle di doro wu jɔɔɔ kana tɔan
 wɛ. Ga n’a daa we Kile ya kan yi beeri
 nigin nigin mu ge, yi yiye tirige, y’i da
 wee wo jɔɔɔ kana wo keree pyi. 4 Sipy
 beeri ceepuuro ti jɛ ni yatenye nɔpɛhɛye
 ni, ga yatenge ka beeri ni ki nibyii li jɛ.
 5 Mu wɛɛ be ya jɛhɛ, ga wɛɛ beeri di jɛ
 ceepuuro nigin Kirisa wo karɔɔɔɛge ki ni.
 Wɛɛ beeri nigin nigin wu jɛ wu ceep-
 uuro ti yatenye ya. 6 Loolodahaa kiimu
 Kile ya kan wɛɛ mu na be ni wu niime
 wu ni ge, kee tuuyo ya jɛhɛ, kɔnhɔ wɛɛ
 di da Kile wo labye wu pyi ni kee ni. Li
 bi jɛ na Kile tuduro pyi, ta tee pyi ni ma

wo n’a daa wu jɔɔɔ kana li ni! 7 Li bi jɛ
 na kapyɛɛɛ pyi ma sipyiiii mu, ta kee
 pyi! Ma wuu li bi jɛ na sipyii kalaa, la le
 mayɛ ni ma da pee kalaa! 8 Wemu w’a
 Kile Kafila yɛɛ pyi ge, weefɔɔ w’a lee
 pyi! Wemu jɛ sipyii kanvɔɔ ge, weefɔɔ
 w’a sipyii kaan ni funvahaɔa ni! Wemu
 wu jɛ jahagbaa fɛɛɛ na ge, weefɔɔ w’a
 tee pyi xuuni! Wemu wo loolodaa li jɛ
 na jɔɔɔ jaaɔi ge, weefɔɔ w’a lee pyi ni
 fundanga ni!

**N’a daa fɛɛ ya yaa na
 jaaɔi taanɔɔɛge ni**

9 Yi ganha ba yi taanɔɔɛge pyi ni shuun
 shuun juuro ni we! Yi kakuuɔɔ yaha k’i
 bye yi tanhaɔa keree, y’i nɔɔɔ yaha xu-
 uni kasaɔɔa na y’a byi! 10 Y’i daan ni
 yiye ni xuuni ba cebooloo jɛ we! Yi da
 yiye shaanri gbɔɔɔ daha na yi sipyiiii
 na! 11 Yi la le yiye ni, yi ganha bu da
 bye saa fɛɛ we! Yi da kapyɛɛɛ pyi Kafɔɔ
 mu ni yi zɔɔɔ pu beeri ni! 12 Yi fundanga
 ta yi tadaɔa ki wuu na, yi pye kanhama
 sorovɛɛ, y’i samɔhɔɔ le yiye ni jɛɛɛ
 feni! 13 Y’a n’a daa fɛɛ cebooloo pu teri pu
 da pu mago keree yari, yi da nabuun be
 tirige! 14 Piimu p’a yi kana ge, yi da duba
 pyi pee mu! Y’a duba pyi, yi ganha ba
 laɔi pyi we! 15 Piimu pu jɛ fundanga na
 ge, y’a fundanga pyi ni pee ni shiizhan,
 piimu p’a mehɛɛ suu ge, y’a mehɛɛ suu
 ni pee be ni! 16 Yi yi fungonyɔ yaha y’i
 bye ninuyɔ, yi ganha bu da tabaara yaha
 ti jɛ yi ni we! Ga piimu p’a puyɛ tirige
 ge, yi fara pee na! Yi ganha ba yiye wii
 fungonyɔ fɛɛ-i de!

17 Wa bu kakuuɔ pye wa na yi ni, yi
 ganha bu kakuuɔ la taga lee kakuuɔ le
 foo tɔ we! Yi la le yiye ni yi da kasaɔɔa
 pyi sipyii pu beeri jaha tɔan! 18 Yi la le
 yiye ni y’i da yi se beeri pyi, kɔnhɔ jaaɔi
 di bye yi ni sipyii pusamaa beeri tɛ ni, lee
 bu da li na da jɔɔ bye! 19 Na taanɔɔɛɛ, yi

** 11:35 Ezayi 40:13; Zheremi 23:18

ganha ba yi loyirigee niine we, ga yi lee yaha Kile keje ni! Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na:

«Ne w'a da ba yee wo loyirigee ki kori, na pu wo jurumu wu foo to pu mu.

Kafoo Kile w'a jo mu.»^{††}

²⁰ Kile Kafila w'a li she sanha na:

«Ma bu ma pen kuugo wo ja, wu kan wu li,

ma bu wu waga wo ja, wu kan wu gba.

Ma ba lee pyi,

l'a bye kanna naganhaa

m'a deri wu nujo ni.»^{‡‡}

²¹ Ma ganha bu kakuuyo yaha yi ma tehene ta we, ga la le maye ni m'a se ta kakuuyo yi na kasaanjaa wo bye funjo ni.

N'a daa fee ya yaa na kuu fanhafee mu

13 Ayiwa, sipyii beeri ya yaa na kuu fanhafee mu, bani fanha ka shishiin je kemu ya foro Kile ni we. Pimu pu je fanhafee pu ge, Kile w'a pu teje. ² Lee na sipya wemu w'a fanha nomee she ge, Kile nomee weefoo ya she. Piimu shiin pu wa fanha ki nomee shege ge, Kile wo kiiri wu pee wa gilee na zhaan puye nujo ni. ³ Ma ba kasaanjaa pyi, mu kafyana nujo je fanha na we. Ga ma ba kakuunoo pyi, lee li da ma pye ma na fyagi fanha na. Ma funjo bi je nago ma ganha ba fyagi fanha na we, wee tuun wu ni ta kasaanjaa pyi. Ma ba kasaanjaa pyi, fanha ki na da ma soni. ⁴ Labye wemu fanhafee p'a byi ge, Kile mu p'a wu pyi yeeye pyaa ki wo lano kaa na. Ga ma bu kakuunoo pye, ta fyagi pu naha na de, bani yaloo ye yi wa pu mu ge, yee wa pu mu tawaga ni we. Kile wo labye p'a byi. P'a kakuubyii wo kakuuyo yi fohoo toni pu mu, na pu kuuni. ⁵ Lee wuu na y'a yaa na kuu fanha ki mu.

Fanha k'a kanhama pemu noni yi na ge, yi ganha bu guu ki mu pee wo jii fyaara ye wuu na we, ga yi kuu pu mu. Bani y'a li ee yi zoloo pu na na kasaana li je lii.

⁶ Lee wuu na be yee ya munaa pereme kaan. Bani Kile wo kapyebyii pu je fanhafee. P'a puye po wee labye we kaa na.

⁷ Ayiwa, sipya wemu ya yaa ni lemu ni ge, y'a lee kaan wee mu. Wemu w'a munaa pereme pu shuu ge, y'a pee kaan wee mu. Wemu w'a katahaja ki wo wari wu shuu ge, yi da wee be kaan wee mu. M'a yaa na fyagi wemu na ge, ma da fyagi wee na. M'a yaa na gbawo teri wemu na ge, ma da gbawo teri wee na.

Taanneege ya yaa na pye n'a daa foo ni wu sipyinjii te ni

⁸ Ayiwa, kaa lemu wo foo l'a yaa na pye yee na ge, lee je yi sipyinjii wo taaneege. Sipya wemu wo sipyinjii kaa l'a dan wu ni ge, weefoo w'a Kile wo saliya wu beeri no fa. ⁹ Bani saliya wu nomee kiimu k'a yu na: «Ma ganha ga dadowo pye we, ma ganha ga sipya gbo we, ma ganha ga nagaara pye we, ma ganha ga jii yege wa yaaga feni we,» kee nomee kee, ni saliya wu nomee kisaaja beeri ki wa le nomee nigin we funjo ni na: «Ma sipyinjii di daan ma mu ba maye pyaa ki je we.» ¹⁰ Ma sipyinjii bu daan ma mu, mu da ga kakuunoo pye wu na we. Lee wuu na ma sipyinjii bu daan ma mu, Kile wo saliya wu beeri koo m'a jaari.

Na foro womo wo keree ki beeri ni

¹¹ Ayiwa, y'a yaa na pe jomoo pe jateni, bani tuun wemu ni wu je nime ge, yiye pyaa k'a wee ee. Yi jeduun w'a no nime gmunumoo pu na, bani cana jii lemu ni wee ya da Yesu na ge, juwuuro ti wo

^{††}12:19 Taleje 20:22

^{‡‡}12:20 Lee kori je: Ma ba kasaanjaa pyi ma peen na, kakuunoo kiimu p'a byi ma na ge, kee na pu pye p'a shiige. Ekizode 23:4-5; Taleje 25:21,22

caṇa jii l'a wèe tæŋe nime na toro lee caṇa jii le na. ¹²Piiḡe ki jeri w'a toro de! Nimugurɔ w'a tæŋe. Kapyeguunɔ kiimu beeri w'à byi womɔ ni ge, wù kee beeri ɔɔ yaha fæfæe, wù gbegele wù da naari kpenge ki na. ¹³W'a yaa na wù paarigana li tii, na li fiinḡe ba w'à keree pyi caṇa ni we. Wù ganha bu da wùye yaha ligbɔhɔ ye na di kasa ye we. Wù da wùye kaseri singbaa na, ni dɔdɔɔɔ, ni kaakaara, ni yokɔnɔɔ, ni nepæen. ¹⁴Yi Kafɔɔ Yesu Kirisa le yiye na ba fadenḡe ne we, yi ganha bu ceepuuro la keree jaha teṇe we.

Wù ganha ba wù cebooloo jaagi we

14 Piimu wo fanha k'a cèrè n'a daa ni ge, yi sɔɔ pee be na, yi pu co ɔɔ! Yi ganha ba zɔjuuro pyi we! ²Sipyii pii wa dà li na na ɔɔyaliye beeri yi ne niliye. Ga piimu wo fanha k'a cèrè n'a daa ni ge, pii wa pee ni, pee ya li ta na faa yaḡmuyɔ ye y'a yaa na li. ³Piimu p'a ɔɔ yaliye yi beeri li ge, pee ya yaa p'a pii pu fanri we, piimu pu ne pu ya yi beeri li-i ge. Piimu pu ne pu ya yi beeri li-i ge, pee be ganha ba yi beeri livee pu jaagi we. Bani Kile ya sɔɔ pu na. ⁴Jɔɔɔ mu di ne fo mu w'a watii wo kapyebye jaagi we? W'a to la, w'a yere la, wu kafɔɔ wu mu lee wa. Ga wu na ba yere be, bani se wa Kafɔɔ Kile ni na baraga le wu ni.

⁵Pii be wa caya ya pɔɔɔɔɔ ya na, na ta caya yi beeri di ne nigin pii be mu. Wa beeri wu sɔɔ wu fungongɔ na, wu ganha bu nakaara le ki ni we! ⁶Wemu w'a caya ya pɔɔɔɔɔ ya na ge, Kafɔɔ mu w'a lee pyi. Wemu be w'a ɔɔyaliye yi beeri li ge, Kafɔɔ mu wu be ya lee pyi, bani w'a li baraga teri Kile na. Wemu be wu ne wu ya ɔɔyaliye yi beeri li-i ge, Kafɔɔ mu wu be ya li pyi, na li baraga be teri Kile na. ⁷Wèe wa shishiin ya niifæere pyi wuyɛ wuu na we. Wèe wa shishiin di ya xhuli

be wuyɛ wuu na we. ⁸Wèe bu bye ni-ifæere ni, Kafɔɔ wuu na wèe ne tee ni-ifæere te ni. Wèe bu xhu, Kafɔɔ wuu na wèe ya xu. Lee wuu na wèe ya pye jii na la, wèe ya xu la, Kafɔɔ wuu wèe ne. ⁹Lee l'a li pye Kirisa ya xu, na ne na foro xu ni, kɔnhɔ wu bye xuu ni wyii beeri wo Kafɔɔ.

¹⁰Mu kunni, jaha na mu di ma ceboro jaagi we? Mu be, jaha na mu be di ma ceboro kaa yu we? Na ta Kile di wa da ba she kiiri kɔn wèe beeri nigin nigin na.

¹¹L'a ka Kile Kafila wu ni na:

«Kafɔɔ w'a jo mu:
Ne ne jii na.
Sipyii pu beeri
p'a da ba nuguro sin ne fæe ni.
Sipyii pu beeri
p'a da ba Kile sɔɔ ni pu niilee ni.»^{¶¶}

¹²Mu wèe beeri nigin nigin wu da ba wùye pyaa kapyegee tɔɔ Kile jaha taa.

Wù ganha ba wù cebooloo ɔɔyɔ kyæegi we

¹³Lee wuu na, wù ganha ba wùye jaagi nige we! Ga yi la le yiye ni, kaa lemu beeri l'a da já yi ceboro wa tɔɔɔ le kakuunɔ ni, kelee na wu ɔɔyɔ kyæegi ge, yi ganha ga lee la shishiin pye bada we!

¹⁴Ne li cɛ, na dà be li na wù Kafɔɔ Yesu baraga ni jo ɔɔyaliye beeri yi ne fæfæe. Ga sipya wa bu ka wii na kee k'a nɔhɔ, kee shiin k'a nɔhɔ weefɔɔ mu. ¹⁵Ga ma ceboro ba ɔɔyalige kemu tanha, mu ba kee li wu jii na, lee di ya be wu mu we, m'a taanpæege ki koo yaha. Sipya wemu wuu na Kirisa ya xu ge, ma ganha bu da ma yaligee keree taga wee pye wu fɔ jii sicuumɔ ni jiga na we. ¹⁶Keree kiimu k'a ɔɔ yee mu ge, kee ya yaa na pye kaɔɔɔɔ watii di fanhara shan yi na we. ¹⁷Bani Kile wo saanra|Kile saanra ti kaɔɔɔɔ ne yaligee ni yagbaya we. Ga fo tiime, ni naɔɔɔ, ni fundanga kemu Fæfæere Mu-

^{¶¶}14:11 Ezayi 45:23

naa ya gaan ge. ¹⁸ Sipyaa wemu w'a Kirisa wo labye wu pyi ni kee fungongɔ ki ni ge, weefɔɔ w'a dan Kile ni; sipyii be na ganha na wu mesaanja yu.

¹⁹ Lee wuu na na cebooloo, keree kiimu ki ne naniɲe wogoo, ki d'a nɔhɔ na se ni wu beeri wo n'a daa wu ni jaha na ge, wu la le wu da kee pyi! ²⁰ Ma ganha ba yaliye keree taga da Kile wo labye wu kyeeɲi we. Can na nɔyalige beeri ki ne feefe. Ga yalige kemu wo li bu da lee na da ma ceboro tɔɔɔ le kakuunɔ ni, kee wo li w'a kolo ma mu. ²¹ Lee wuu na ma bu ja xaara yaha wa, ma ya ti xaa we, ma bu ja sinme yaha wa ma ya pu gbuu we, kaa beeri li da ja ma ceboro tɔɔɔ le kakuunɔ ni ge, ma bu ja kee beeri na na ki yaha wa, lee ya nɔ.

²² N'a daa wemu wu wa ma mu ge, wee mara yaha Kile jaha taan. Sipyaa wemu w'a yalige wii na k'a nɔ, na ki li, na ta nakaara ta shishiin ya ta wu zo wu ni-i ge, wee ne duba pya. ²³ Ga, wa ba yalige ka li, na ta nakaara di ne wu zo wu ni ki keree na, weefɔɔ ya jaagi. Bani kaa w'a byi wuyɛ pyaa ya da lemu na na l'a saha we. Kaa beeri sipyaa ya byi maye pyaa di ya da li na na kasaana li ne li-i ge, jurumu wu ne were.

Wu pye Kirisa taannivee

15 Wee piimu wo niye y'a curi n'a daa ni ge, wee ya yaa na pusamaa wo keree xu, pee piimu wo fanha k'a cere n'a daa ni ge. Wu ganha ba wuyɛ pyaa wo nidaan keree pyi we. ² Wee beeri nigin nigin w'a yaa na wu sipyinii wo nidaan keree pyi, puyɛ pyaa ki wo nɔ kaa na, kɔnhɔ pu niye di juri n'a daa wu ni. ³ Bani Kirisa bi ta na wuyɛ pyaa wo nidaan keree shaa na byi we. Ga l'a pye ma

na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni we na: «Piimu p'a mu fanha ge, ne nɔnɔ ni pee wo fanhara t'a to.»^{§§} ⁴ Keree kiimu beeri k'a ka Kile Kafila wu ni fo taashiine li ni ge, kee beeri ya ka kɔnhɔ k'i wee kalaa loxulo ni, wu logoo di niɲe kɔnhɔ wu tadaɲa ta. ⁵ Kile wemu w'a loxulo kaan we mu ge, Kile wemu w'a se kaan we mu lowaa funɲɔ ni ge, wee wu be yaha wu bye wu te ni, ma na jo ba Yesu Kirisa funɲɔ wa li pye pyegana lemu na we. ⁶ Kɔnhɔ wu beeri di binne wu mujonɔɔ ki pye nigin, wu To Kile so, wee wemu wu ne wu Kafɔɔ Yesu Kirisa To wu ge.

Sipyii pu beeri wuu na Kirisa ya pa

⁷ Kirisa ya yee co cogana lemu na ge, yi be pu yiye co mu lee cogana li na! Lee l'a peɲɲe teri Kile mege na. ⁸ Ne kunni wa da yi jo can na jo Kirisa ya pa na ba bye Kile wo kapyebye Yawutuu pu mu. Keree kiimu wo nɔmeheɛ Kile bi lo pu sefeleɛ pu mu ge, a wu ba kee keree kii pye, na li she lee funɲɔ ni na nɔmeɛ fɔɔ wu ne Kile. ⁹ Ba w'a pa we, a shi wusama be di Kile so lee wuu na, wu saama pu wuu na, ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni we na:

«Lee wuu na n'a da ba ma so shi wusama te ni, n'a da ba yogo cee ma mu, di ma mege ki pele.»^{*}
¹⁰ L'a ka sanha Kile Kafila wu ni na: «Yee shi wusama sipyii pu beeri, yi pinne funɲɔ taan ni Kile wo sipyii pu ni!»[†]

¹¹ L'a nɔhɔ ka sanha Kile Kafila wu ni na: «Yee shi wusama sipyii beeri, y'a Kafɔɔ sɔni.

Sipyii pu beeri p'a wu sɔni!»[‡]
¹² A Kile tudunmɔɔ Ezayi be di jo: «Sipyaa wa na ba foro

§§15:3 Zaburuu 69:10
 *15:9 Zaburuu 18:50
 †15:10 Duterɔnɔme 32:43
 ‡15:11 Zaburuu 117:1

Zheze[¶] wo kadugo nagoo pu ni, wee na ba bye shi wu beeri be juṅṅ ni. Wu na ba bye shi wu beeri wo tadaṅa.»[§]
¹³ Kile wemu wu je tadaṅa kanwɔɔ sipya mu ge, wee wu yi beeri ni fundanga ni japiṅe na n'a daa funṅṅ ni, kɔnhɔ y'i tadaṅa ta fo xuuni Fefeere Munaa li gbɔɔɔ ni.

Pɔli wo labye wu pyegana

¹⁴ Na cebooloo, neye pyaa ya li ce na fiinṅe jo yee fungeree ki je na kasaanjaa pyi. Laje tuugo beeri ki je yee mu. Yee na zii já da lowagaa kaan be yiye mu n'a daa wu shizhaa na. ¹⁵ Ga lowaa funṅṅ ni ne be ya keree kii ka yee mu teye ya ni na wo seme wu ni, di yi funṅṅ to kee na. Ne lee pye bani Kile ya niime kan ne mu, ¹⁶ kɔnhɔ ne bye Yesu Kirisa wo kapyebye shi wusama niṅe ni, shi wemu je Yawutuu shi we. Labye wemu Kile ya kan ne mu ge, ne wee labye we pyi ba saraya naha shɔɔnriwɔɔ je we, na Kile wo Jozaama pu yu, kɔnhɔ yee piimu pu je shi wusama ge, yee kaa di daan Kile ni, y'i bye Kile wuu, y'i bye fefee Fefeere Munaa li gbɔɔɔ ni!

¹⁷ Lee wuu na, labye we ne byi Kile mu ge, ne na já naye pele wee labye we wuu na Yesu Kirisa wo kariṅeege ki funṅṅ ni. ¹⁸ Ne da ga lowaa ta di jo kaa la shishiin shizhaa na ni Kirisa ya lemu pye ne keṅe kurogo we, kɔnhɔ shi wusama be di Kile jɔmɛ co. W'a ne tege na jɔ jomɔ, ni na kapyegee ni, ¹⁹ Kile Munaa li baraga ni, lee lemu wo sefeere t'a naha sheshere ni kakanhanjaa pye ge. Mu ne Kirisa wo Jozaama pu yere li pye xuu wu beeri ni, na li jɔ kɔn Zheruzalemu ni wu taan kulogoo ki beeri na, fo na she nɔ Iliri fiige ki na. ²⁰ Xuu wemu wu je Kirisa mege sanha yiri ja wà-ε ge, ne funṅṅ bye ne

w'a Jozaama pu yu xuu watii ni ni wee xuu we be we, kɔnhɔ watii ganha bu she da w'a wu wo labye nɔhɔ teje xɔ wà, a ne she na wo wu pye wee juṅṅ ni we. ²¹ Ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni kagana lemu na we na:
 «Piimu bi sanha wu mege logo ja bada we,
 pee na ba wu ja.
 Piimu bi sanha wu kaa logo ja bada we,
 pee na ba yi jaha ce.»^{**}

Pɔli funṅṅ wa wu she Orome ni

²² Ayiwa, kee keree kii k'a ne naha kɔn tegege niṅeherege ni, ne da zhe foro yee yiri we. ²³ Ga nime ne wo labye w'a xɔ yee fiye yi ni. Ma na jo li yee wa nehe, ne bi giin na she yee yiri tegege kii ni. ²⁴ Wee tuun wu ni, ne giin di ba doro yi yiri na nigariwo Esipani fiige ki ni. Di bu she yi la xɔ jeri, yi na na tege, na na yaha nɔ na tasheye ni. ²⁵ Ga nime, Zheruzalemu ni di wa se di zhe ma yara la kan n'a daa fee pu mu. ²⁶ Bani Masedoni fiige ke ni Akayi fiige ki n'a daa fee p'a li kɔn puye funṅṅ ni, na pu keye wá yiye na na tun Zheruzalemu wo n'a daa fee la baa fee pu mu. ²⁷ Lee l'a bi sii taan pu mu, ga na nɔhɔ pye be sanha pu nibyii. Bani ni shi wusama be d'a taa ta Yawutuu pu wo Kile wu keree ki ni, pu be ya yaa na Yawutuu pu tege ni pu keṅe yanmuyɔ ni. ²⁸ Ne bu she kee keree kii shɔɔnri xɔ, na wee wari we kan pu mu, na nigariwo Esipani ni n'a da doro yi yiri wà. ²⁹ Ne li ce jo ne ba se yee yiri jo Kirisa wo niime wu nigbɔ ni n'a da zhe.

³⁰ Ayiwa na cebooloo, na yi jeeri Kafɔɔ Yesu Kirisa wuu na, ni Kile Munaa li wo taanṅeege ki wuu na, jo zhaanra temu n'a leni ge, yi na tege tee na ni Kile-jeerege ni, ³¹ kɔnhɔ piimu je Kiriceen

[¶]15:12 Zheze: Wee ninumɔ p'a byi Izayi.

[§]15:12 Ezayi 11:1,10

^{**}15:21 Ezayi 52:15

Zhude fiige ki ni we, di shō pee na. Wari we be n'a gaanji di zhe gan Zheruzalemu n'a daa fēe pu mu ge, pu be di she wee shō ni fundanga ni. ³²Lee funḡo ni, Kile bu sōo ne na ba she nō yi yīri ni fundanga ni, ne na ba taanmōnō be ta, na ḡmō jeri yi yīri wā.

³³Nanḡe fōo Kile wu fara yi beeri na. Aamiina.

Pōli fō mujuu

16 Ayiwa, n'a da wū ceboroshō Febe kaa jo yi mu jo sipyisaama wu je wii. Sankere wo egilizi wu kapyebye wa wu je wii. Wu ba nō wā yi yīri, ²y'i wu co ḡo xuuni wū Kafōo wo kariḡeege ki wuu na! N'a daa fēe ya yaa ni baraga kemu ni ge, yi kee taha wu na! Wu mago ba yere yaaga beeri na, yi wu tēge wu kee ta! Bani w'a cebooloo niḡehemeē tēge, w'a neye pyaa ki be tēge.

³Yi Pirisili ni wu poo Akilasi shaari! Ne kapyebyeḡii pu wa pii Yesu Kirisa wo kariḡeege ki funḡo ni.

⁴Pee p'a ne shō, fo jeere la kaa ya fō puye pyaa munahaa di gori li ni. Ne ye nigin ya ta pu shaari we, ga shi wusama wo egilizii pu beeri p'a pu shaari.

⁵N'a daa fēe piimu beeri p'a puye pinnee pee yīri ge, yi pee beeri shaari! Yi na taanḡii Epayineti be shaari! Wee w'a pye shenshiime na sōo Kirisa na Azi fiige ki ni.

⁶Yi Mariyama be shaari, wee wemu w'a labye niḡeheme pye yi mu ge.

⁷Yi Andoronikusi ni Zhuniyasi ye shaari! Pee je na shi sheen, na nōho pye na kaso pyeḡii be sanha.

Pu be kaa ya ce fo xuuni tudunmōo pu te ni,

pu da nōho dā be Kirisa na ne paha na. ⁸Yi Anpiliyasi shaari, ne taanḡii wu je wii

Kafōo wo kariḡeege ki funḡo ni.

⁹Yi Uruben shaari, wee je wū labyeḡii Kirisa wo kariḡeege ki ni. Yi na taanḡii Sitasisi shaari!

¹⁰Yi Apelesi shaari, wee nōho ya wolo xuuni Kirisa mege ki wuu na, ga, a wu mesaanja ta.

Yi Aritobuli puga sheen pu shaari!

¹¹Yi Herōdiyōn shaari, na shi shen we. Narisisi puga sheen piimu pu je Kafōo wo kariḡeege ki ni ge, yi pee be shaari!

¹²Yi Tirifene ni Tirifozi shaari, pee cēe shuun we, pee ya puye pō Kafōo wo labye wu na. Yi wū ceboroshō wū taanḡii Perisidi be shaari, wee be ya la pye xuuni Kafōo mu.

¹³Yi Urufusi shaari, Kafōo ya wemu paha bulo ge. Yi wu nu wu be shaari, wee wemu ne be ya wii na nu ge.

¹⁴Yi wū fō kan Asenkirite ni Fileḡon ni Herimesi ni Patorobasi ni Herimasi mu! Wū cebooloo piimu be pu wa pu yīri ge, yi wū fō kan pee be mu!

¹⁵Yi wū fō kan Filologi ni Zhuli mu, ni Nere ni wu ceboroshō, ni Olenpe. N'a daa fēe piimu beeri

pu wa pu yīri ge, yi pee be shaari. ¹⁶Y'a yiye shaari ni fefeere taanḡeege fō ni!

Kirisa wo egilizii pu beeri ya yi shaari.

Yere lemu Pali ya pye ge

¹⁷ Ayiwa na cebooloo, kalaa wemu yee ya ta wèe mu ge, piimu p'a wee she, na ganha na n'a daa fæe pu waagi, na pu nyuɔ kyæegi ge, na yi ɲæri jo y'a yiye kaseri pee na. Yi sii laraga yaha pu mu!

¹⁸ Bani pee sipyii pii ɲe wù Kafɔ Kirisa wo kapyebyii wɛ, ga pu yacereɛ tapɲe pu ma zhaa. Sipyii piimu pu ɲe pu ya n'a daa wu keree cɛ xuuni-i ge, p'a ganha na ɲɔtanga jomɔ ni kafila leleɛgeɛ taga na pee faanna. ¹⁹ Ga yee kunni, yee ya Kile ɲomɛ co cogana lemu na ge, sipyii pu bæri wa lee cɛ. Lee wuu na nɛ funɲɔ taan xuuni yee shizhaa na. Na funɲɔ ki wa y'i bye fungɔnyɔ fæe, yi da kasaɲjaa pyi, y'i bye fæfæe, kakuunɔ la shishiin ganha ba ɲaa yi nibyegge ki ni wɛ.

²⁰ Ayiwa, ɲeri funɲɔ ni ɲapɲe fɔɔ Kile w'a da ba Shitaanni wo sefæere ti bæri kyæegi na yeege yi tɔɔyɔ ni. Wù Kafɔ Yesu Kirisa wu niime kan yi mu!

²¹ Na kapyebyenii Timote ya yi shaari, ni na cebooloo Izirayeli sheen, pee piimu pu ɲe Lusisi, ni Zhasɔn, ni Sosipateri

ge, pu bɛ ya yi shaari. ²² Ayiwa, Teritusi wemu w'a we seme we ka nɛ mu ge, wee bɛ ya yi shaari Kafɔ wo kariɲæge ki ni. ²³ Na jatigina Gayusi ya yi shaari. Wee wu ɲe egilizi wu bæri jatigi. Erasiti wemu wu ɲe Kulo li wariyahama wu ge, wee ni wù ceborona Karitusi ni, pee bɛ ya yi shaari. [²⁴ Wù Kafɔ Yesu Kirisa wu niime kan yi bæri mu! Amiina.]

Pali ya Kile sɔ

²⁵ Kile Jozaama pemu wo yere nɛ pye Yesu Kirisa keree na ge, se wa Kile ni wu baraga le yee ni pee shizhaa na. Lee kaɲmɔhɔɲɔ le l'a foro kpænge na. Li niɲmɔhɔɲɔ ki bye fo yee niɲehɛɲɛ. ²⁶ Ga lee ya foro nime kpænge na, Kile tudunmɔɔ pu wo kafila nigama wu funɲɔ ni. Lee ya pye na saha ni Kile kodayi wu wo ɲomɛ ni, kɔnhɔ shi wusama bæri di Kile wo Jozaama pu logo, p'i dà Yesu na, p'i wu ɲomɛ co.

²⁷ Kile ye nigin wu ɲe fungɔngɔ fɔɔ. Nɔɔɔ w'a deri wu mege na tehene ba Yesu Kirisa gbɔɔɔ ni. Amiina.

Korente Sheen

*Tudunmɔɔ Pɔli ya sɛmɛ nizhiime
wemu tun Korente sheen mu ge*

Jɔɔ ye mu we sɛmɛ we d'a tun wɛ?

Pɔli w'a we sɛmɛ we tun Korente egilizi wu mu. Korente wu li bye Girekii fiige ki kugbɔɔ le. Kegaanja tapyege kulo li bye lii. Yeeponɔ ni yebyaa gbaara Pɔli ya pye Korente ni egilizi wu sinduun wu ni (Kapyegɛe 18).

We sɛmɛ we kakana juɔɔ

Tuun wemu ni Pɔli ya we sɛmɛ we ka ge, lee bi wu ta Efese kulo li ni, Azi fiige ki ni. A Korente sheen pii di she foro wu na, na wu yege keree kii na. A w'i kee wo juɔɔhɔɔ ka sɛmɛ wu ni. Girekii pu bye Korente sheen. Kawagaa nijehenje ki bi bye wà Korente egilizi wu ni ge.

Korente sheen bi taa taa. Lee wuu na Pɔli ya pu yiri na pu pinne, p'i bye nigin. Wee tuun wu ni Fefɛere Munaa l'a loolodahaa kiimu kaan ge, a Pɔli di kalaa kan pu mu kee wo shɔɔnrigana nizana shizhaa na. A wu xhɔ na jo sanha taanɛgege shizhaa na we sɛmɛ we ni (1 Korente Sheen 13). Wu funɔɔ ki bye w'i pu yeri, n'a daa fɔɔ ya yaa na doroo torogana lemu na ge, p'i lee ce. Wu funɔɔ ki bye p'i Kile pelegana li be ce.

Sɛmɛ wu kafila juɔɔ

1 Korente Sheen 1:1-9 Pɔli fò mujuu.

1 Korente Sheen 1:10—4:21 Beganhara temu ti bi waagi leni pu te ni ge, Pɔli ya jo ni pu ni tee keree na.

1 Korente Sheen 5 Ná wemu w'a dɔɔɔɔɔ ti pye ge, egilizi wu sipyii p'a yaa na wee yeege puyɛ te ni.

1 Korente Sheen 6 N'a daa fɛɛ ya yaa na puyɛ kiiri n'a daa baa fɛɛ mu wɛ.

1 Korente Sheen 7 Celenɛne ni gba-jiire ni gbaxɔɔɔ.

1 Korente Sheen 8—10 Yapɛrɛɛ xaara keree.

1 Korente Sheen 11 Kile pelegana egilizi ni, ni Kafɔɔ fefɛere yalige ki keree.

1 Korente Sheen 12—14 Fefɛere Munaa nidaan li wo loolodaa keree, ni taanɛgege keree.

1 Korente Sheen 15 Xupɛnɛ li keree.

1 Korente Sheen 16 Wari wemu p'a pinne la baa fɛɛ pu wo dege wu kaa na ge, ni fò keree.

Pɔli ni Sositenɛ fò mujuu

1 Ne Pɔli, Kile ya ne wemu yiri wu jidaan funɔɔ ni, na pye Yesu Kirisa wo tudunmɔɔ|Tudunmɔɔ ge, ne ni wù ceborona Sositenɛ, wèe p'a we sɛmɛ we yàa, na wu tun yee mu. ²Yee piimu pu jɛ n'a daa fɛɛ Korente kulo li ni ge, Kile ya yee piimu yiri na pye wuyɛ wuu, na yi pye fɛfɛɛ Yesu Kirisa wo kariɛgege ki funɔɔ ni ge. Na fara lee na, yee piimu beeri p'a wù Kafɔɔ Yesu Kirisa mege ki pele na yi yaha xuu wemu beeri ni ge, yee be mu wèe ya wu tun. Wèe Kafɔɔ wu jɛ wii, na jɛ yee be wo. Wèe ya yi shaari: ³Wù To Kile ni wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wu niime ni papɛɛ kan yi mu.

Pɔli ya baraga teri Kile na Korente sheen wuu na

⁴Ne baraga teri Kile na tuun beeri ni yee wuu na. W'a yee le niime ni Yesu Kirisa wo kariɛgege ki funɔɔ ni, lee wuu na ne baraga teri wu na. ⁵Yee na jɛ ni Kirisa ni kariɛgege ni, Kile w'a yanmuyɔ beeri kan yee mu. W'a kafila jogana wo laje kan yee mu, na Kile koro li be wo laje kan yee mu. ⁶Kirisa jomɔ pu wèe ya jo yee mu ge, yee ya pu keme logo, na pu

mara xuuni yi zɔlɔ pu na. ⁷ Lee funɔ ni, yee piimu p'a wù Kafɔ Yesu Kirisa wo cabaŋa ki sigege ge, Kile wo loolodaa la shishiin ya ta xuunɔ yee na wɛ. ⁸ Wee Kile ye pyaa ki da ba fanha kaan yee mu, fo na she nɔ wù Kafɔ Yesu Kirisa cabaŋa ki na, kɔnhɔ jaagi xuu wa shishiin ganha ba da yi na kee caŋa wɛ. ⁹ Bani Kile jɛ nɔmɛ fɔ. W'a yee yiri na pa leŋe wu Ja Yesu Kirisa wo kariŋɛge ki ni, wee wemu wu jɛ wɛ Kafɔ wu ge.

Pɔli ya Korente sheen pu yeri na pu be

¹⁰ Ayiwa na cebooloo, na yi jɛeri wù Kafɔ Yesu Kirisa mege ki wuu na. Yi be ni yiye ni! Yi ganha bu waagi wa shishiin yaha wu jé yi te ni wɛ! Yi be yaha wu sii baraga ta yi te ni! Y'i binne nɔmɛ na! Y'i binne fungɔnɔ yi be na! ¹¹ Bani na cebooloo, nɛ yi logo wù ceboroshɔ Kulowe wo sipyii pii nɔ na na bɛganhara ti wa yee te ni. ¹² Na pii pu wa yu yee ni na Pɔli wuu pee jɛ; pii di yu na Apɔlɔsi wuu pee jɛ; pii di yu na Pyɛeri wuu pee jɛ; pii be di yu na Kirisa wuu pee jɛ. ¹³ Wee tuun wu ni, yee wa giin na Kirisa wu be w'a taa taa ge? Ta nɛ Pɔli w'a xu yee wuu na korikoritige ki na? Kelee ta nɛ wo mege ki na yere yee ya batize|batizeli? ¹⁴ Nɛ na pye nɛ sipya watii batize yee ni Kiripusi ni Gayusi kadugo na wɛ, nɛ Kile shaari lee wuu na. ¹⁵ Lee funɔ ni, sipya wa shishiin wa da já jo na nɛ mege na wee ya batize wɛ. ¹⁶ Uun de, can wi! Nɛ wa Sitefanasi wo puga sheen pu be batize. Li bu foro pii ni, nɛ sipya watii ce nige nɛ wemu batize yee ni wɛ. ¹⁷ Bani Kirisa ya ta nɛ tun na nɛ wa batizeli pyi wɛ, ga na nɛ wa Kile Jozaama pu yere li pyi. Nɛ di wa lee yere li pyi ni sipyii wo fungɔnɔ fɛere ni wɛ, kɔnhɔ Kirisa wo korikoritige ki xu wu ganha bu da bye kaɔnɔ baa wɛ.

Kirisa w'a Kile wo sefɛere ni wu fungɔnɔ fɛere ti shee

¹⁸ Bani sipyii piimu p'a piin ge, Yesu na xu korikoritige ki na, pee jomɔ pe wo yere li jɛ pee sipyii pii mu ba nahanahara jɛ wɛ. Ga na jɛ wɛ mu Kile wo sefɛere, wɛe piimu p'a shɔ ge. ¹⁹ L'a ka be Kile Kafila wu ni na:
«Nɛ na ba fungɔnɔ fɛere ti kyɛegi, na shizhiinmɛ fɛe wo laje wu pye kaɔnɔ baa.»^{††}

²⁰ Lee funɔ ni, yeke fungɔnɔ fɔ w'i da já jo sanha wɛ? Yeke laje fɔ w'i da já jo wɛ? Kelee sipya wemu wu jɛ ke koɔ ke wo jomɔ ceɔɔ ge, yeke wu be di da já jo wɛ? Kile ya ke koɔ ke wo fungɔnɔ fɛere ti jɛri pye nahanahara. ²¹ Bani ke koɔ ke, ki ni ki wo fungɔnɔ fɛere ti ni, ki ya já Kile ce wu wo fungɔnɔ fɛere ti funɔ ni wɛ. Lee funɔ ni, Kile Jozaama pu wo yere le li jɛ nahanahara ke koɔ ke mu ge, l'a taan Kile be mu nago piimu p'a dà wu na ge, wu pee shɔ pee Jozaama pu wo yere li funɔ ni.

²² Ayiwa, Yawutuu pii wa naha shesheere kakanhanɔa shaa p'i kee ja nii na; Girekii pii di fungɔnɔ fɛere shaa. ²³ Ga wɛe kunni, Kirisa wemu p'a koritige na ge, wee wo jomɔ pu yere wɛe ya byi. Pee jomɔ pe jɛ juɔyɛegi jomɔ Yawutuu pu mu, na jɛ nahanahara shi wusama mu. ²⁴ Ga Kile ya piimu yiri ge, p'a pye Yawutuu la, p'a pye Girekii la, Kirisa wu jɛ pee mu Kile wo sefɛere ni wu fungɔnɔ fɛere. ²⁵ Bani Kile wo keree kiimu sipyii ya byi nahanahara ge, kee wo fungɔnɔ fɛere t'a pele sipyii wo fungɔnɔ fɛere ti beeri na; kiimu p'a byi baraga baa wogoo ge, kee baraga ya pele sipyii pu beeri wo baraga ki na.

²⁶ Yi bu li seeri na cebooloo, yee na li ta na Kile ya yee piimu yiri ge, sipyii

^{††}1:19 Ezayi 29:14; Zaburuu 33:10

wo keree wiigana funṅṅo ni, funṅṅonyo fɛɛ niṅɛhemɛɛ wa yi ni wɛ, baraga fɛɛ niṅɛhemɛɛ di wa yi ni wɛ, sipyigbɔɔ niṅɛhemɛɛ bɛ di wa yi ni wɛ. ²⁷ Ga keree kiimu sipyii ya wii nahanahara ge, kee Kile ya shɔɔnri lɔ na daga na ke koṅṅo ke wo funṅṅonyo fɛɛ pu shiige. Kiimu p'a wii baraga baa wogoo ge, kee Kile ya shɔɔnri lɔ na daga na baraga fɛɛ pu shiige. ²⁸ Kaa lemu sipyii ya jereṅɛ ge, kaa lemu na sipyii ya juguni ge, kaa lemu jɛ yafiin bɛ pu mu-i ge, lee Kile ya shɔɔnri lɔ na daga na sipyii wo keree ki kyɛɛgi, kiimu p'a wii juṅṅo na ge. ²⁹ Lee funṅṅo ni, sipya wa shishiin da já wuyɛ pele Kile pahag-baa na wɛ. ³⁰ Wee Kafɔɔ Kile baraga ni yee ya jé Kirisa wo kariṅɛɛge ki ni. Wee Kirisa we wu jɛ wɛɛ wo funṅṅonyo fɛɛɛ te. Yesu Kirisa baraga ni wɛɛ ya pye sipyitiimɛɛ Kile mu, na bye fɛɛfɛɛ, na juwuuro ta na foro jurumu ni. ³¹ Lee wuu na l'a ka Kile Kafila wu ni na: «Wemu ba da wuyɛ sɔ, wufɔɔ wu wuyɛ sɔ Kile wo nibyegee kii funṅṅo ni.»^{‡‡}

Pɔli wo Kile Jozaama yere Korente sheen mu

2 Na cebooloo, nɛ kunni ya she Kile wo Kile Jozaama pu jo yee mu tuun wemu ni ge, nɛ ta na wo kafilacɛnɛ, kelee na wo funṅṅonyo fɛɛɛ she yee na pu tajogo ni wɛ. ² Bani tuun wemu ni nɛ bye ni yee ni ge, kaa la shishiin funṅṅo ya tigi nige nɛ mu ni Yesu Kirisa yɛ bɛ wɛ, Yesu Kirisa wemu p'a kori tige na ge, fo wee ye. ³ Na fara lee na, na nɛ yaha yee tɛ ni baraga bye nɛ ni wɛ. Nɛ bi fyagi bɛ fo na fuguri. ⁴ Nɛ Kile Jozaama pu yere li pye na kalaa wemu kan ge, wee ya ta pye sipyii wo funṅṅonyo fɛɛɛ jomɔ wɛ. Ga nɛ bi na jomɔ pu yu, Kile Munaa l'i li wo sefɛɛɛ ti shɛɛ. ⁵ Kɔnhɔ yee wo n'a daa wu nɔhɔ ganha bu deṅɛ sipyii wo funṅṅonyo

fɛɛɛ na wɛ, ga wu nɔhɔ di deṅɛ Kile yɛ pyaa wo sefɛɛɛ ti na.

Kile wo funṅṅonyo fɛɛɛ te

⁶ Ga lee bɛ na, sipyii piimu p'a fanha ta n'a daa wu ni ge, wɛɛ wo kalaa wu jɛ pee mu funṅṅonyo fɛɛɛ. Tee jɛ ke koṅṅo ke wo funṅṅonyo fɛɛɛ wɛ. Sefɛɛɛ te ti wa ke koṅṅo ke juṅṅo ni ge, t'i jɛ tee bɛ wuuro wɛ. Koṅṅo ke ni ki sefɛɛɛ te ti wo funṅṅonyo fɛɛɛ te ti na ba dorɔ. ⁷ Ga Kile wo funṅṅonyo fɛɛɛ te ti wo yere wɛɛ ya byi. Kaṅmɔhɔhɔ li jɛ tee funṅṅonyo fɛɛɛ te. T'a ṅmɔhɔ ke koṅṅo ke sipyii na. Kile ya ti gbegɛle yaha wɛɛ mu fo na ta koṅṅo nɔhɔ sanha zhan wɛ, kɔnhɔ wɛɛ di ba pɛɛɛ ta. ⁸ Ke koṅṅo ke wo sefɛɛɛ ta shishiin ya tee funṅṅonyo fɛɛɛ te tɛ wɛ. Pu da bi ta p'a ti cɛ, pu bi da ga Kafɔɔ, Nɔɔɔ Fɔɔ, wu kan pu kori tige na wɛ. ⁹ Ga ma na jo ba y'a ka Kile Kafila wu ni wɛ na tee funṅṅonyo fɛɛɛ te jɛ kaa la:

«Sipya nii sanha daha ja lemu na wɛ;
Sipya niwii sanha li logo wɛ;
Sipya sanha wu funṅṅo bɛ sha su li na wɛ;
Kile kaa ya dan piimu ni ge,
pee kaa na w'a li gbegɛle.»^{¶¶}

¹⁰ Na ta Kile d'a lee she wɛɛ na Fɛfɛɛɛ Munaa baraga ni. Bani Kile Munaa ya keree bɛɛri sɛɛri fo na ki ceni, ali Kile wo kaṅmɔhɔhɔ ki bɛɛri. ¹¹ Ma bu sipya wii, munaa le li jɛ wu ni ge, lee l'a wu funṅṅonyo ceni; ni lee ni wɛ, sipya watii da já ki cɛ wɛ. Mu li wa Kile bɛ shizhaa na, lemu li jɛ Kile ni ge, sipya wa shishiin da ga lee cɛ wɛ, fo Kile Munaa li ye nigin. ¹² Na ta wɛɛ kunni ya Kile Munaa lemu ta ge, lee ya ta pye ke koṅṅo ke wuu wɛ, ga Kile yɛ pyaa ni lee ya yiri, kɔnhɔ Kile ya kasaɔɔa kiimu bɛɛri loolo kan wu mu ge, wu kee bɛɛri cɛ. ¹³ Lee wo kafila wɛɛ wa yu. Wɛɛ di wa ta na wu yu na bɛ ni sipyii wo funṅṅonyo fɛɛɛ ni wɛ,

‡‡1:31 Zheremi 9:23

¶¶2:9 Ezayi 64:4

ga yemu Kile Munaa l'a yu wu mu ge, yee wèe ya yu. Lee shégana le na wèe wa Kile Munaa li wo can wu shéé na bé ni liye pyaa wo kafilajo wu ni. ¹⁴ Ga Kile Munaa jé sipya wemu ni wé, weefó da ga gbara lee Munaa le wo keree ki na wé, bani wu ma kee wii nahanahara keree wuyé jii ni. W'a da já ki naha cé be yere wé, bani Kile Munaa yé nigin gbóóó ni sipya ya kee naha ceni. ¹⁵ Lee Munaa le bu bye sipya wemu ni, weefó na já da keree béeri naha shóóóri. Sipya wa shishiin di wa da já jaagi shan bé wu na wé. ¹⁶ Ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni wé na: «Sipya weke wu d'a Kafóo fungóóó cé, ni weefó na já wu kalaa wé?»^{§§} Ga wèe kunni, wèe ya Kirisa wo fungóóó ke ta.

Kile wo kapyebyii pu béeri pu jé kapyebyenii

3 Ayiwa na cebooloo, li can koo ni, sipyii piimu ya jaari na sahanjii ni Feféere Munaa jidaan ni ge, né ta jo ni yee ni ba né yaa na jo ni pee ni wé. Ga sipyii piimu p'a jaari ke konj ke wo jidaan wu funj ni ge, né jo ni yee ni ba né yaa na jo ni pee ni wé. Né yee yaha ba nòhópiire jé wé n'a daa wu shizhaa na Kirisa na. ² Lee wuu na né jirime kan yee mu. Yalige kemu k'a gbile ge, né ta kee kan yi mu wé, bani yi bi da ga já ki na wé. Ali nijaa wé bé ni yee wa da já yalitigbilege na wé, ³ bani ke konj ke jaarigana na yee wa jaari sanha. Nepenwaa ni kafilapéhéré te ti wa yee té ni ge, na tee yaha wà, ta yee ya jaari mé ke konj ke wo jaarigana na wé? Ta yee ya jaari mé ceepuuro lakuunj wo jaarigana li na wé? ⁴ Én yee ba yu: «Póli wo né jé.» kelee «Apóóósi wo né jé.» Ta yee ya doroo mé sipyitiilee torogana na wé, piimu jé Kile Munaa baa ge?

⁵ Wee tuun wu ni Apóóósi jé jógó wé? Né Póli bé di jé jógó wé? Kile wo kapye-

byii yé wèe jé, yee ya n'a daa wu ta piimu kéjé kurogo ge. Kafóo ya kapyéjéé kiimu kan kan wèe mu ge, kee wèe wa béeri ya byi. ⁶ Tige né nóri, a Apóóósi di ki lóhó le, ga Kile w'a ki pye k'a shó, na le. ⁷ Lee funj ni, tige ki nórivóó wu yoo, ki lóhó levóó wu yoo, wee wa shishiin jé yaaga bé wé. Kile wemu w'a ki pye k'a shó, na légi ge, wee wu jé junj ki na. ⁸ Tige ki nórivóó wé, ni ki lóhó levóó wu ni, pu béeri pu jé nigin. Kile na ba pu saraa na bé ni pu béeri nigin nigin wu nibyegee ni. ⁹ Bani wèe béeri pu jé kapyebyenii Kile mu, yee di jé Kile wo kéreye ye, kelee Kile wo piyéye ye.

Wa béeri wo kapyéjéé ki pyegana li nòhó na ba faa

¹⁰ Ayiwa, Kile ya niime wemu kan né mu ge, na saha ni wee ni, né puga ki nòhó shan yee mu ba popye jé wé, wemu jé fungóóó fóó ge. Watii w'a wu wo puuro jó kón na byi lee jidaa le na nime. Ga fo wa béeri bu kaseéjéé yaha wu wo puuro ti pyegana na. ¹¹ Bani jidaa lemu nòhó k'a shan ge, lee jé Yesu Kirisa. Latii nòhó wa da já zhan nige lee kadugo na wé. ¹² Pii na ba sannii kelee wari kelee péewa faakageeye taga pu wo labye wu pye lee jidaa le na. Pii bé na ba pu wo labye wu pye ni tiye ni, kelee jà, kelee waha. ¹³ Kiiri wu wo ça ja jii li na ba wa béeri wo labye tuugo she na fiinjé. Bani lee ça ja jii le wo na ki na ba wa béeri wo labye wu nòhó wolo, na wu shi she. ¹⁴ Sipya wemu bu wu wo labye pye lee jidaa le na, na ki ba wee labye wé nòhó wolo k'i ya já yaaga kyéégi wu mu wé, Kile na ba weefóó saraa. ¹⁵ Ga na ki bu wemu wo labye wu sorogo, weefóó da ba kuduun ta wé. Wufóó yé pyaa kii kunni na ba shó. Ga wu shógana li wa mé, ba na ma sipya paari, m'a ba da foro ki ni wé.

¹⁶Ta yee ya li ce na jo yee pu ñe Kile wo peññe pugboho ki we? Ta yee ya li ce na jo Kile Munaa l'a tiin yee funyo ni we?

¹⁷Sipya wemu bu Kile wo peññe pugboho ki kyeege, Kile be na weefo kyeege. Bani fefere puga ki ñe Kile wo peññe pugboho ke, yee di ñe kee peññe pugboho ke.

¹⁸Sipya wa shishiin ganha ba wuye faanna we! Wa ba wuye wii na fungongo fo we ñe na saha ni ke konjo ke wo keree ni, wufo wu wuye pye nahanaha, konho wufo di ja fungongo fere can can wuro ti ta. ¹⁹Bani ke konjo ke wo fungongo fere ti ñe nahanahara Kile mu. L'a ka be Kile Kafila wu ni na: «Puye pyaa wo shizhiinne tifuuyo na Kile ya fungonyo fee con.»* ²⁰L'a ka sanha Kile Kafila wu ni na: «Kafu ya fungonyo fee pu wo fungonyo yi beeri ce. W'a li ce na kajo wa yi na we.»† ²¹Lee wuu na sipya wa shishiin ya yaa w'a wuye pele sipyii wuu na we. Bani yanmuyo yi beeri yi ñe yee woyo: ²²Ne Poli yoo, Apolosi yoo, Pyeri yoo, konjo ke yoo, piifere yoo, xu yoo, nime wo keree kii yoo, kiimu k'a ma ge, kee yoo, yee beeri ñe yee woyo. ²³Ga yeeye pyaa di ñe Kirisa wuu; Kirisa di ñe Kile wo.

Kirisa wo tudunmo pee ni pu kapyegge

4 Ayiwa, p'a yaa na we wii Kirisa wo kapyeyii, Kile wo can niñmohom wu kaa ya le piimu keñe ni ge. ²Pu bu kapyenñe kaa le sipya wemu keñe ni, lemu p'a zhaa wu mu ge, lee li wa me. Wu pye ñome fo kapyenñe ki ni. ³Neye pyaa ki mu, yee na ja yemu jo ne shizhaa na, kelee sipyii na ja kiiri wemu kon ne na ge, ne lee la wii naye mu kaa latii we. Neye pyaa ki be di wa da ga naye jaagi we. ⁴Ne zo kunni sanha ne jaagi kaa la na we, ga lee di wa nago kanna sipyiti-

ime ne ñe we. Kafu wu ñe ne kiiri kon-
voo. ⁵Lee wuu na, yi ganha bu da kiiri
kon sipya wa shishiin na, na tuun wu ta
wu sanha no we. Yi yere fo Kafu bu she
ba! Kaa kaa l'a ñmohom womo ni ge, wu na
ba kee beeri yege keenge na, na sipyii
zoo funjo keree beeri she. Wee tuun wu
ni peññe kemu ya yaa ni wemu ni ge, Kile
na ba kee kan weefo mu.

⁶Ayiwa na cebooloo, ne keree kiimu jo
na ni Apolosi shizhaa na ge, ne kee beeri
pye na she yee na, k'i bye yi mu kalaa.
Yemu y'a ka Kile Kafila wu ni ge, konho
yi ganha bu yee ye we. Yee wa shishiin
ya yaa w'a sipya wa wo mege keree taga
w'a wuye pele, wa ton di ben wu mu we.
⁷Bani mu wu wa maye pele mu lee pele-
gana li na ge, leke l'i wa mu mu na toro
pusamaa taan we? Leke l'i wa mu mu Kile
ya ta lemu kan mu mu-i we? Ayiwa, ni
y'i ñe Kile wo niganya mu mu, wee tuun
wu ni naha na mu di maye pele, na li pye
kanna Kile ya ta yi kan mu mu-i we?

⁸Ayiwa na cebooloo, yee wo xuugo ki
kunni ya xo! Yee ya yanmuyo yi beeri ta
na xo! Yee ya ñeri saannaa, na ta we
di sanha saanra ta we! Ne funjo ki wa
y'i sii pye saannaa ye pyaa pyaa, konho
we be di binne pye saannaa ba yi ñe
we. ⁹Bani Kile ñe kanna kadugo yiri w'a
wee yaha, we piimu pu ñe Kirisa wo
tudunmo pu ge. Wee ñe ba sipyii ñe we,
p'a piimu wo kiiri kon na yaha xu na
ge. Bani we ya ñeri yawiye konjo beeri
mu ba pee ñe we. Wee ya pye yawiye
sipyii mu, ni meleke be mu. ¹⁰Wee ya
ñeri sicere fee Kirisa wo mege ki wuu na,
ga, a yee kunni di ñeri nime fungonyo fee
pee, Kirisa wo kariñege ki funjo ni! Wee
ya ñeri nime baraga baa sipyii, a yee di
bye ni baraga ki ni! Wee ya ñeri yafan-
haya, yee di peññe taa! ¹¹Ali nime we be
ni, we wa gana xuugo ni waga keñe ni.

*3:19 Zhobu 5:13

†3:20 Zaburuu 94:11

Cére fàya ya wù yaa wε. Kpɔ̀nɔ̀ t'i nɔ̀ni wù na, nɔ̀nɔ̀ talenɛ di jε wù mu wε, fo na jaari jaari na yeree. ¹²Wèe ya wu cére kana labye feni. Pu ba wù shehele, wèe di duba pyi. Pu ba wù kana, wù na lee xu wùye ni. ¹³Ali pu jεhe ba wèe mege kyεegi be, wèe na pu nɔ̀nɔ̀ círi ni lotaan ni. Wèe ya jεri gara koɔ̀ mu. Wèe ya jεri kaɔ̀ baa fo na pa na ba nɔ̀ba jε wε.

¹⁴Di wa pee jomɔ̀ pe ka tun yi mu kɔ̀nɔ̀ di shiige le yi nahaya ni-i dε! Ga n'a pu ka na tun yi mu, kɔ̀nɔ̀ di yi kalaa ba na nagoo jε wε, piimu ya dan na ni ge. ¹⁵Bani ali yee jεhe kalaatii ta na nɔ̀ pu kabɔ̀foɔ̀ ke (10.000) be na, to nigin pe wu jε yee mu n'a daa wu ni. Wee jε ne, bani ne wo Kile Jozaama pu wo yere li funɔ̀ ni yee ya dà Yesu Kirisa na. ¹⁶Lee wuu na, na yi jεeri y'a na wo jaarigana li taanni. ¹⁷Kee funɔ̀ ki ni n'a da Timote tun yi mu. Na jidaan ja wu jε wii, na jε jomεε fɔ̀ Kafɔ̀ wo karijεεge ki ni. Lemu li wa ne wo jaarigana le Kirisa wo karijεεge ki ni ge, wu na zhe yi funɔ̀ to lee na. Lee jaarigana li wo kalaa ne gaan teye yi beeri ni egilizii pu beeri mu.

¹⁸Pii wa bi giin yee ni na ne da guri zhe nige yee yiri wε, a peefεe di tabaara lɔ̀ le puye ni. ¹⁹Ga Kile bu sɔ̀ n'a da mɔ̀ nige di she yi yiri wε. Wee tuun wu ni, kafilagbɔ̀ wemu pii tabaara fεe pii wa yu ge, ne ba nɔ̀ wà, lemu li jε pu wo se kaa li ge, ne na lee ce. ²⁰Bani Kile wo saanra|Kile saanra ti jε nɔ̀ kafila kajii we, ga sefeere kajii li jε lii. ²¹Ayiwa, leke kaa di wa yee na wε? Di da se ni yakpɔ̀ngɔ̀ ni yi feni laa? Ta di zhe ni taanjεεge ni lotaan ni?

Torogaguunɔ̀ lemu l'a ja Korente egilizi wu ni ge

5 Ayiwa na cebooloo, shenjehemεε p'a yi jo ne mu na dɔ̀dɔ̀rɔ̀ ta ti wa yee te ni, dɔ̀dɔ̀rɔ̀ temu ti jε ali piimu be jε Kiriceen wε, pee be ya gbara ti na-ε ge: Ne

logo na yee wa nigin w'a wu to shɔ̀ kɔ̀n shɔ̀ wu na na pye wu shɔ̀. ²A tabaara di nɔ̀hɔ̀ yee ji sanha na taha lee be na. Le kaa le bi yaa li sii yee nahaya tanha xuni, kɔ̀nɔ̀ wemu w'a li pye ge, wee di waa laha yi na. ³Ne wa yee te ni wε, ga na fungɔ̀ngɔ̀ d'a pinne ni yi ni. Ne kunni ya kiiri kɔ̀n xɔ̀ we ná we na, ma na jo naye pyaa be ki jε wε. ⁴Ayiwa, yi ba ba yiye pinne tuun wemu ni Kafɔ̀ Yesu mege na, na be wo fungɔ̀ngɔ̀ ki na binne ni yi ni, na fara wù Kafɔ̀ Yesu wo sefeere ti na. ⁵Y'i wee sipya we le Shitaanni keje ni! Kɔ̀nɔ̀ wu ceepuuro ti wo lakuunɔ̀ k'i gyeegi, wu munaa le di ba shɔ̀ Kafɔ̀ Yesu cabaɔ̀ja.

⁶Nɔ̀nɔ̀ wa li na yee p'a yiye kere we! Ta yee ya li ce na jo buuri shizhenhere nifenhefenhere ye t'a myedɔ̀nhɔ̀ngɔ̀ beeri yirige wε? ⁷Yi buuri shizhenhere nilεere ti beeri yeege yiye te ni, kɔ̀nɔ̀ y'i bye myedɔ̀nhɔ̀ngɔ̀ nivonɔ̀. Bani li can koo ni shizhenhere wa yi ni wε, na li kaɔ̀nɔ̀ pye Nuwuuro ti wo Kalene|Kalene li Dubyapige ki jε wèe mu, kemu ya wolo na pye saraga wèe wuu na ge. Kee jε Kirisa wuyε pyaa. ⁸Wee tuun wu ni, wù kalene li gba! Wù ganha bu li gba ni buuri shizhenhere nilεere ti ni wε! Lee kɔ̀ri jε: Wù ganha bu li gba ni kakuuyo, kelee ni dɔ̀dɔ̀rɔ̀ ni wε! Ga wù li gba ni shizhenhere baa buuri ni. Wee buuri we jε can ni fefeere wèe zɔ̀lɔ̀ pu na!

⁹Ne yi ka na tun yee mu na seme wu ni jo sipyii piimu p'a taanfεεge pyi ge, jo yee ganha ba gari ni peefεe ni wε. ¹⁰Ga lee wa nago kanna yee pu kɔ̀n laha ke koɔ̀ ke wo taanfεεge pyevee, ni ki natakuumɔ̀ fεe, ni ki nagaalaa, kelee ni ki yaperegaan beeri na-ε dε! Lee bu yaha li pye, fo yi bu foro ke koɔ̀ puga ke ni. ¹¹N'a da li she yi na jo sipya wemu beeri w'a yu na n'a daa fɔ̀ wee jε, na taanfεεge pyi kelee natakuumɔ̀ keree, kelee yaperegaanra, kelee na sheheε pyi, kelee singbaa, kelee nagaara ge, yi ganha bu

binne ni wee wa ni kaa la shishiin na we. Ali yee ya yaa yi pinne li be ni wee sipya wa ni we. ¹²Piimu ne Kiriceen we, na kiiri kon pee na, lee ne wo nibyii we. Ga n'a daa fee piimu pu wa yee wo egilizi wu ni ge, yee p'a yaa na pee wo jurumu wu kiiri kon. ¹³Piimu ne Kiriceen we, Kile ye pyaa na ba kiiri kon pee na. Ga ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni we na: «Yee pu kakuubye wu kori yeege yiye te ni.»[‡]

N'a daa fee ya yaa p'a puye yiri fanha puga we

6 Naha k'a yee pye beganhara bu je yee wa ni wu ceboro te ni, yee da ga she ni pee jomɔ pe ni n'a daa fee pu mu we, ga piimu ne Kiriceen we, yee na dere yiye yiri fanha puga, pee mu we? Lee ya saha we. ²Wee tuun wu ni ta yee ya li ce na fefeere sipyii pii pu da ba kiiri kon ke konɔ ke na we? Ayiwa, ni li wa nago yee pu da ba kiiri kon ke konɔ ke na, keree kiimu ki ne kafenhafenhenje ge, naha na yee pye yee ganha bu ja kee shonri yiye te ni-i we? ³Ta yee ya li ce na we pu da ba kiiri kon ali melekee pii be na we? Ni lee na ba bye, kafenhafenhenje kii k'a byi wu te ni ke konɔ ke na ge, yee na kee shonri kanha dii we? ⁴Na ta kii keree kii k'a di bu jomɔ le yee te ni, sipyii piimu ne yaaga be Egilizi koo ni-i ge, yee na dere she pee pye yi kiirikon! ⁵N'a yi yu konho yiye pyaa be di li ce na shiige ki ne kii. Shen nigin be ya sii yee te ni fungongɔ fɔ wemu na ja cebooloo pu te kayuu jo-e ya? ⁶Ayiwa, ta l'a saha can na, nago ceboro wa wu she kayuu teje ni ceboro wa ni fanha puga, sipyii mu piimu ne Kiriceen we?

⁷Beganhara na je yee te ni fo na she yee pye yee na yiye yiri fanha mu, lee ye pyaa wa yee mu juzogoro. Naha k'a yee pye yee ya gbara yee p'a katiibaagaa kii xuli yiye ni-i we? Naha na yee

di ya gbara ye p'a nanmahara keree xuli yiye ni-i we? ⁸Ga fo yee na tere na katiibaagaa ni nanmahara ti pyi. Go yi cebooloo na yee wa ki pyi! ⁹Ta yee ya li ce na jo taa ne sipyitiibaalaa mu Kile wo saanra|Kile saanra ti ni-i we? Yi ganha ba yiye faanna we! Taanfееge pyevee yoo, yaperegaan yoo, dɔdɔ yoo, namaa piimu be ya puye sinnee ge, pee yoo, ¹⁰nagaalaa yoo, natakuumɔ fee yoo, singbaa yoo, yayirilee yoo, javafee yoo, pii p'a shishiin tajege wa Kile wo saanra ti ni we. ¹¹Kii yahaganaa kii sipyii pii wa bi bye yee be ni. Ga Kile ya yee je, na yee pye feefe na yeege kakuuyo ni, na yee pye sipyitiimee Kafɔ Yesu Kirisa mege na, Kile Munaa li baraga ni.

Kafɔ wuuro ti ne n'a daa fɔ ceepuuro

¹²Pii wa yu yee ni na keree beeri jo ya kan yee mu! Ga n'a da li she yi na jo kuduun wa keree beeri ni we. Keree beeri jo ya kan, ga ne kunni di wa da ga naye yaha bulo kaa tuugo beeri mu we. ¹³Pii be wa yu sanha yee ni na yacere kaa na yalige ya ya, yacere be d'a ya yalige kaa na. Can wu ne wii. Ga cana ka wa ma, Kile na ba yi shuun wu beeri kyeege. Ga sipya ceepuuro te kunni, tee ya ta ya dɔdɔɔ kaa na we. Kafɔ wuu na ti ne, Kafɔ be di sipya ceepuuro ti marani. ¹⁴Kile w'a Kafɔ ne na yeege xu ni, wu na ba we be ne na yeege xu ni wu sefeere ti baraga ni. ¹⁵Ta yee ya li ce na jo Kirisa yatenye yi ne yee ceepuuro ti we? Wee tuun wu ni, ne ma na Kirisa wu wo yatenge ka lo na taga navarasho yatenye sogolo ge? Lee kunni ya saha we. ¹⁶Kelee ta yee ya li ce na jo sipya sipya w'a sinne ni navarasho ni ge, ma ni wu ni, yi beeri ya peri ceepuuro nigin we? Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na: «Pu shuun wu beeri na peri ceepuuro ni-

[‡]5:13 Duterenomɛ 19:19 ni 22:21-24 ni 24:7

gin.»[¶] ¹⁷Ga sipya wemu bu wuye kan Kafɔɔ mu, weefɔɔ ni Kafɔɔ ma bye nigin wu Munaa li ni.

¹⁸Y'a fe dɔdɔɔɔɔ naha na. Jurumu wemu sama sipya ya byi ge, wee ya dani wu ceepuuro ti kpeenge ke na. Ga sipyaa sipya w'a dɔdɔɔɔɔ pye ge, jurumu w'a pye wuye pyaa ceepuuro ti na. ¹⁹Ta yee ya li ce na jo yee ceepuuro ti ne Fefɛere Munaa li wo Kile-peɛɛɛ pugboho we? Lee Fefɛere Munaa le wa yee funyo ni. Kile w'a li kan yee mu. Yee ne nige yiye wuu we. ²⁰Bani peewa na Kile ya yee sho. Lee wuu na y'a baraga teri Kile na ni yi ceepuuro ti ni.

Celeɛɛɛ kelee gbajiire keree

7 Ayiwa, y'a yegeye yemu ka na tun na mu yi seme wu ni ge, wu she yee feni. L'a na na mu wu ganha bu cee lo we. ²Ga konho dɔdɔɔɔɔ ganha ba byi we, na beeri ya yaa wu cee leɛɛ, cee beeri di gbaga je na mu. ³Na ya yaa w'a lemu pyi wu sho mu ge, wu lee na yaha cee wu mu. Cee be ya yaa w'a lemu pyi wu poo mu ge, wu be di lee na yaha na wu mu. ⁴Bani cee ceepuuro tiye pyaa ne wu wuuro we, ga wu poo wuuro ti ne tii. Mu shiin li wa, na be wo ceepuuro tiye pyaa ne wu wuuro we, ga wu sho wuuro ti ne tii. ⁵Wee tuun wu ni, yi ganha ba yiye shege we! Yi beshuun na ja jo na be yi na, na tuun wa pye yiye kadugo na, konho y'i wee tuun we pye Kile-peɛɛɛ na. Ga wee tuun we bu doro, y'i guri pye ni yiye ni sanha! Ni lee be we, y'a da ja yiye na we, lee funyo ni Shitaanni be na yi taanna wii di yi tɔɔɔɔɔ le jurumu ni.

⁶Ye n'a yu me yi mu ge, yi yeri yeri jomɔ pu wa pii, li wa fanha kaa we. ⁷Li da yaha ne kaa na, sipyii beeri ya yaa pu pye ba ne ne we. Ga wa beeri ni wu loolodaa li wa Kile mu. Kaa la wo loolodaa wa

wa mu, la betii be wo loolodaa be di ne wa be mu.

⁸Ayiwa, piimu pu wa pu sanha gbaya je, kelee na ce leɛɛ-ɛ ge, ni ce piimu wo namaa p'a xu ge, ne funyo na kunni, pee pu kori yaha mu pu ye ba ne ne we. Lee ya na shen. ⁹Ga pu bu da p'a da ja puye na we, wee tuun wu ni p'a yaa wa beeri wu gbaga je, kelee na ce leɛɛ. Bani, lee ya pɔɔ pu mu pu kori yaha wa mu, gbaya kelee ce la di da pu sorogo.

¹⁰P'a n'a daa fe piimu kan xo puye mu ge, ye n'a da jo pu mu ge, yee wa neye pyaa wo nijoyo we, ga Kafɔɔ woyo yi wa yii. Yee yi wa me jo, cee wu ganha bu da wu gbaga xo na wu mu we! ¹¹Cee wemu shiin bu foro wu poo mu, wee tuun wu ni w'a yaa wu wuye yaha wa na baa, kelee wu guri she be ni nale wu ni. Na be ya yaa wu wu sho yaha we.

¹²Ayiwa, ye n'a da jo pusamaa mu ge, yee wa Kafɔɔ wo nijoyo we; neye pyaa k'a yee yu. Ceborona wa bu bye n'a daa fo, wu sho di ne n'a daa fo we; cee wu bu so na diin wu mu, na wu ya yaa wu wu yaha we. ¹³Ceboroshɔ wa be shiin bu bye n'a daa fo, wu poo di ne n'a daa fo we; na wu bu so na cee wu mara wu sho, cee wu ya yaa wu foro we. ¹⁴Bani na na wu yaha wu ne Kiricen we, wu ni cee wu bu bye shiizhan, w'a Kile teɛɛɛ. Mu shiin cee wu be ne wu bu da wu ne Kiricen we. Wu ni na wu bu bye shiizhan, wu be ya Kile teɛɛɛ. Lee kaa be we, pu nagoo pu na bye kanna pu ne Kiricen we, na ta pu d'a Kile teɛɛɛ can can na. ¹⁵Ga pu shuun wu ni wemu wu ne n'a daa baa fo wu ge, wee bu jo wu foro n'a daa fo wu ni, yi wu yaha wu foro wu ni. Wee tuun wu ni n'a daa fo w'a pye cee wu la, wu shiin ya pye na wu la, wu na bye wuye mu. Kile ya yee yiri, konho y'i ba bye japiɛ na. ¹⁶Bani mu cee n'a daa fo we, dii m'i da ja bye m'i li ce na mu wu da ba ma

poo wu juṅṅ wolo we? Kelee mu ná n'a daa fɔɔ we, dii m'i da já bye m'i li cɛ na mu wu da ba ma shɔ wu juṅṅ wolo we?

**Maye yaha ba ma bye
a Kile di ma yiri we**

¹⁷ Lee niṅe na foro wà, wa bæeri ya yaa w'a ñaari w'a sahanji ni wu looloda ni, Kile ya lemu kan wu mu ge. Kile ya wufɔɔ yiri na wu yaha yahama pemu be ni ge, wu da ñaari w'a sahanji ni pee be ni. Wee kalaa we n'a gaan n'a daa fɛe pu mu egilizii pu bæeri ni. ¹⁸ Kile bu sipya wa yiri na wufɔɔ ta w'a cekɔɔnɔ pye xɔ, wufɔɔ wu wuyɛ yaha wà mu. Wu shiin bu wemu yiri na wufɔɔ ta wu sanha cekɔɔnɔ pye we, wufɔɔ ganha ba li shaa nige fo wu gɔn we. ¹⁹ M'a cekɔɔnɔ pye yoo, ma ya cekɔɔnɔ pye-e yoo, lee la shishiin kaṅṅɔ ñe we. Lemu wo kaṅṅɔ li wa ge, lee li wa me na Kile wo ñomeejoo ki koo ñaari. ²⁰ Kile ya wa bæeri yiri, na wufɔɔ yaha yahama pemu ni ge, wufɔɔ ya yaa na wuyɛ yaha pee yahama pu ni. ²¹ Kile bi ma yiri na ma yaha bulooro ni, ma ganha bu lee kaa taga ma funṅṅ cɔnri we. Ga taconṅ bu da ki na ñe ma mu m'a foro bulooro ti ni, m'a yaa ma foro ti ni. ²² Bani sipya wemu Kafɔɔ ya yiri na wu yaha bulooro ni ge, weefɔɔ ya ñeri wuyɛ wo Kafɔɔ mu. Sipya wemu be di bu bye wuyɛ mu, Kirisa bu ma yiri, m'a ñeri wu bulo. ²³ Kafɔɔ ya yee shɔ pereme pemu na ge, p'a waha shen. Wee tuun wu ni yi ganha bu bye sipyii wo buloo we.

²⁴ Na cebooloo, Kile ya yee bæeri nigin nigin wu yiri na yi yaha yahama pemu ni ge, wa bæeri ya yaa wu kori pee yahama pu ni.

Mudasiilee keree

²⁵ Piimu pu wa pu sanha namaa ni cèe kalee pye ña bada-ε ge, yemu n'a da jo pee mu ge, yee wa Kafɔɔ wo nijoyo we, neye pyaa k'a na fungɔngɔ shɛe pu na. Ga

Kafɔɔ wo ceme pu baraga ni, y'a yaa yi dà na jomɔ pu na. ²⁶ Kanhama pe pu wa nime ge, pee kanhama pu wuu na ne li ta jo l'a pɔɔ wa bæeri mu wu kori yaha ba w'a sii we. ²⁷ Cee bi ñe ma mu, ma ganha bu wu yaha we. Ma shiin bi ñe ma sanha cee leṅe we, wee tuun wu ni m'a maye yaha wà mu cee baa. ²⁸ Ga lee be na, ma ñe cee leṅe, ma ya jurumu pye we. Dopiṅe fuceri nacebaa be ñe gbagaje, wu ya jurumu pye we. Ga kanhama see wo p'a da ba nɔni gbaya cèe ni cèe kafɛe na pu ñiifɛere ti ni. N'a bi giin di yi juṅṅ wolo pee kanhama pu ni.

²⁹ Ayiwa na cebooloo, ye n'a giin di jo yi mu ge, yee yi wa me jo konṅ ki taaxɔ l'a tɛɛɛ. Wee tuun wu ni, piimu pu wa ni cèe ni ge, pee pu la le puyɛ ni Kafɔɔ wo labye wu feni. P'i bye kanna cèe be ñe pu mu we. ³⁰ Piimu p'a meheɛ suu ge, pee di la le puyɛ ni Kafɔɔ wo labye wu feni. P'i bye kanna pu bi meheɛ be suu we. Piimu p'a fundanga pyi ge, pee di la le puyɛ ni Kafɔɔ wo labye wu feni. P'i bye kanna pu bi fundanga be pyi we. Piimu p'a zho pyi ge, pee di la le puyɛ ni Kafɔɔ wo labye wu feni. P'i bye kanna yaaga be bye pu mu we. ³¹ Piimu p'a konṅ yaṅmuyɔ ye shaa ge, pee di la le puyɛ ni Kafɔɔ wo labye wu feni. P'i bye kanna pu bi konṅ ke yaṅmuyɔ ye shaa be we. Bani konṅ ni ki yaṅmuyɔ yi wa da mɔ y'i xho we.

³² Lee wuu na n'a bi giin jo funzhaga katii ganha bu jé yi ni we. Sipya wemu wu ñe wu sanha cee l-ε ge, Kafɔɔ wo ñidaan keree ki ma bye weefɔɔ wo cɔnɔmɔ keree. Wu funzhaga kaa bæeri li ñe lemu li da wu pye wu taan Kafɔɔ mu ge. ³³ Ga wemu bu cee leṅe, wee ma ke konṅ ke wo yaṅmuyɔ kaa taga wuyɛ funṅṅ cɔnri, kɔnhɔ wu daan wu shɔ mu. ³⁴ Lee funṅṅ ni wu fungɔngɔ ki ma ñeri na wu kilee na se kabaya shuun na. Cèe piimu ñe gbagaje ni we, na fara dopiṅe pushaa na, pee be ma pu funyɔ shaa ni Kafɔɔ ñidaan keree kaa ni, kɔnhɔ p'i já pye Kafɔɔ

wuu pu keree ki beeri ni. Ga cee wemu wu je gbaga ni ge, wee wo funzhaga ki ma gaani ke konjo ke wo yanmuyɔ ye yiri, konho wu daan wu poo mu. ³⁵Yeeye pyaa wo kuduun kaa na n'a ye yu, li wa nago kanna fanha n'a giin di bye yi na we. Ga na funjo ki wa y'i da paari paarigazaana na, y'i daha Kafɔɔ noho ni ni yi zɔɔɔ pu beeri ni.

³⁶Ná wemu bu li ce na wee wa da já wuye co wu curɔ taan we, wu mehe wu leje na saha ni wu fungɔngɔ ni. Lee je jurumu we. ³⁷Ga ná wemu bu li kon wuye funjo ni na ta wa shishiin ya wu karamu we, na jo wu da wu curɔ leje we. Wu bi dà li na, na wu fungɔngɔ kaa li takyeegeje wa da yiri xuu wa shishiin ni we, ayiwa lee ya jo. ³⁸Lee funjo ni wemu bu wu curɔ leje, kasaana w'a pye. Ga wemu be bu soɔ na wu wo yaha wà leje baa, lee ya pɔɔɔ shen.

³⁹Ayiwa, cee beeri w'a gbaga je ná mu ge, na ná wu yaha jii na, cee w'a pɔ yaha wu na. Ga ná wu ga xhu, wee tuun wu ni w'a pye wuye mu. Ná beeri w'a wu taan ge, wu she gbaga je wee mu, konho wu pye n'a daa fɔɔ. ⁴⁰Ga ne wo funjo na, wee cee wu bu soɔ na wuye yaha wà mu, lee na bɔɔɔ wu mu fo xuuni. Ne be di wa giin be jo Kile Munaa li wa ne be ni.

Yapereɛ xaara

8 Wù she nime yapereɛ xaara ti wo jomɔ pu feni. Can wu je wii na jo wèe beeri pu je ni laje ni ma na jo ba yee wa yi yu we. Ga wee laje we ya tabaara leni sipya ni. Na ta taanpæge di se ni n'a daa fɔɔ ni jaha na n'a daa wu ni. ²Sipya wemu ba wuye wii na wee ya keree ce, Ayiwa wee sanha keree ce ba keree ya yaa k'a jeni we. ³Ga Kile kaa ba dan sipya wemu ni, weefɔɔ Kile ya ce.

⁴Ayiwa, yee ya yegeje pye yapereɛ xaara ti shizhaa na, na ta wa na já ti xa? W'à li ce na jo yaperego je yafiin be

we, bani Kile nigin pe ye wu je. ⁵Can kunni wu je wii, yanmuyɔ nijeheye wa fugba we, ni ni je ke na sipyii na yi pyi na kilelee, na li pye kanna kilelee nijehemee pu je pu mu na fara kafee nijehemee na.

⁶Ga wèe mu kunni, Kile nigin pe ye wu je; wee je To Kile, wee w'a yanmuyɔ yi beeri yàa. Wee wuu be wèe di je. Kafɔɔ nigin pe ye be di je; wee je Yesu Kirisa. Wee baraga ni yanmuyɔ yi beeri wa yàa, wee baraga ni be wèe wa piifere na.

⁷Ga n'a daa fæ pu beeri wa sanha we can we ce na fiinje we. Pii wa yee ni pimu wa bi tee na yapereɛ kaan ge. Pee ba tee xaara te xaa, pee ma li yaha puye funyɔ ni na yapereɛ xaara ti je tii. Pu n'a daa wu wo fanha jere funjo ni p'a li ta na pee ya puye nɔɔɔɔ. ⁸Na ta jɔyalige di wa da já wèe pye wèe pu Kile tæje we. Wèe ya te xaara te yaha wà xabaa la, lee wa da yaaga wolo wèe ni we. Wèe shiin ya ti xa la, lee wa da yaaga le wèe ni we.

⁹Ga lee be na, yi kasæge yaha yiyè na. Yi na já da yanmuyɔ beeri li yi jidaan funjo ni. Ga wa ganha ga wu jidaan yaha wu pye kapujɔ di baraga baa fɔɔ tɔɔɔ le kakuujɔɔ ni we. ¹⁰Bani mu wemu w'a yu na mu ya yaaga ce ge, baraga baa fɔɔ wa bu mu ja mu ya tiin na li yapere la wo pæje puga ni, ta lee da wu luu waha yapereɛ xaara xha na we? ¹¹Lee funjo ni, wee ceborona baraga baa fɔɔ wemu be wuu na Kirisa ya xu ge, ta mu wo laje wu ya pye kapujɔ na bɔɔngɔ nɔ wee na we? ¹²Yi ba lee pyi, yi cebooloo pu jurumu y'a luu. Bani baraga je pu ni keree kiimu wo bye na we, yee wa pu logoo wari na waa kee na. Lee funjo ni Kirisa ye pyaa na y'a wee jurumu wu pyi. ¹³Lee wuu na, yalige ke n'a da lii ge, kee bu da ki na da bye kapujɔ di ne ceboro tɔɔɔ le jurumu ni, ne na gahari kee yalige ke ni, konho di ganha bu na ceboro wu pye wu to we.

Kirisa wo tudunmɔ wu tayerege ne kemu ge

9 Ayiwa, ta ne ne naye wo we? Ta ne be ne Kirisa wo tudunmɔ wa we? Ta ne be ya wu Kafɔ Yesu ja we? Ta yee be pu ne wee labye we wo kuduun Kafɔ na we? ² Ali pii nehe bye p'i ya sɔ li na na Kirisa wo tudunmɔ ne ne we, yee ya yaa yee pu li ce na Kirisa wo tudunmɔ ne ne. Bani yee na jé Kafɔ wo kariɲeege ki ni, lee li wa li shee na Kirisa wo tudunmɔ ne ne.

³ Piimu p'a ne kaa yu, na zɔ teri ne na ge, we kafila we ne daga na pu ɲɔ shuu: ⁴ Na wèe yaha wèe na ne Kirisa wo tudunmɔ, ta yalige ni yagbaya ya yaa na gaan wèe mu wu labye wu wuu na we? ⁵ Ta li ya saha nago wèe be pu wu wo shɔ wa lɔ, wee di da ɲaari ni wu be ni ba Kirisa wo tudunmɔ pusamaa, ni Kafɔ wo ceboronamaa pee, ni Sefasi⁸ ye ne-e we? ⁶ Kelee ne ni Barinabasi ni, ta wèe ye p'a yaa na labye watii be pyi, kɔnhɔ wu na já w'à wu ɲolige taa? ⁷ Mii yee d'a li logo, wa w'a sɔrɔsiire pyi, wufɔ di nɔhɔ kuri yere ni wuyɛ ni we? Kelee wa wu ɛɛzen|ɛɛzen tige tiire nɔri wu ganha ba ti nago li-i we? Kelee wa w'a yapɔrɔyɔ naha, wu ganha ba yi jirime gbuu-i we?

⁸ Yi ganha ba giin na yemu sipyii wa yu ge, na yee ye ne pye na tɔɔgɔ tasinɲe we. Bani yee ninuyɔ y'a ka Kile wo saliya wu be ni. ⁹ Kile tudunmɔ Musa ya yi ka saliya wu ni na: «Ma ganha bu jɔ le nɔ ɲɔ na na wu yaha wu na shinma tanhana tanhana we.»** Ta niye ye ni Kile ya wu funɲɔ shaa na ye jo? ¹⁰ Li can koo ni, ta wèe wuu na be w'a yi jo we? Wèe wuu na w'a yi jo kunni. Bani li waha l'i waha, wemu w'a faa pyi ge, w'a yaa w'a wu pyi wu da daa; wemu be w'a shinma sani ge,

wu be di da wu sani, wu da daa wu taa le na.

¹¹ Ayiwa, wèe p'a Kile jomɔ pu nuguro nugi yee mu. Wee tuun wu ni wèe be na lɔ yee keɲe yaɲmuyɔ ni, ta lee ya ye wèe na? ¹² Ni pii di wa wee kuduun we taa yee mu, ta wu ya yaa ni wèe ni sanha na toro peefɛɛ taa we? Ga wèe ya ta lee pye we. Wèe ya kanhama tuugo beeri soro wuyɛ ni, kɔnhɔ kaa la shishiin ganha ba bari Kirisa wo Kile Jozaama pu yere li na we. ¹³ Yee kunni d'a li ce be na jo piimu pu wa labye pyi Kile-peɲɲe pugbɔhɔ ki ni ge, Kile-peɲɲe pugbɔhɔ ki ni pee wo ɲolige ya fòro. Piimu be pu wa saraya nizogoyo yi wo saraya yi tawologo ki ni ge, pee be wo tahaa wa fòro yee saraya ye ni. ¹⁴ Lee ninunɔ funɲɔ ni Kafɔ be ya li koro yaha nago piimu p'a Kile Jozaama pu yere li pyi ge, pee wo ɲolige di da fòro lee yere li ni.

¹⁵ Ga ne ta le kuduun kaa le la shishiin sha yee mu we, ne di wa ye kani be nago wee kuduun we di da nɔni na na we. N'a xu be, ne lee funɲɔ lɔ na toro di ke fundanga ke yaha ki shɔ na na. ¹⁶ Ne da já da Kile wo Jozaama pu jo kaa taga da naye pele we. Bani na pu yere pyi, lee ya ɲeri ne ɲunɲɔ ni fanha kaa. Ne bu bye ne pu yere pyi be we, bɔɔngɔ ki da nɔ ne na. ¹⁷ Li da bi da nago kanna neye pyaa mu l'a taan, a ne ganha na Kile Jozaama pu yere li pyi, wee tuun wu ni ne bi yaa ni saraa ni. Ga ni pu jo w'i ya ta w'a foro neye pyaa ki ni we, wee tuun wu ni labye wemu ye kaa l'a le na keɲe ni ge, wee n'a byi. ¹⁸ Ayiwa, wee tuun wu ni leke di wa ne wo saraa wu we? Na Kile Jozaama pu yu sipyii pu mu ma ni, kuduun wemu be w'a yaa ni na ni ge, di ganha ba wee be shaa we. Lee ni ne wo saraa w'a fòro.

⁸9:5 Sefasi: Arameye sheen jomɔ pu ne pii, Girekii ma jo na Pyeeri. Ke mege ke kɔri wu ne na faaga.

**9:9 Duterɔnɔme 25:4

¹⁹ Ne ne sipya wa shishiin wo bulo we; ga lee be na ne kunni da naye yaha bulo sipyii beeri mu, konho di ja sipyinehemee ta Kirisa mu. ²⁰ Ne bu bye ni Yawutuu ni tuun wemu ni, ne be na naye pye ba Yawutu ne we, konho pu nipehemee di juwuuro ta. Piimu p'a naari na sahani ni Kile tudunmoo Musa wo saliya wu ni ge, ne bu bye ni pee ni, ne be na bye ba pee ne we, na ta li can koo ni, ne Musa wo saliya wu koo naari we. Ga ne ma lee pyi, konho pu nipehemee di juwuuro ta. ²¹ Piimu pu ne pu ya Kile tudunmoo Musa wo saliya wu koo naari-i ge, ne bu bye ni pee ni, ne be na bye ba pee ne we; konho pu nipehemee di juwuuro ta. Ga lee di wa nago kannu ne ta na Kile wo saliya wu koo naari-i de, bani Kirisa wo saliya wu koo ne naari. ²² Piimu fanha k'a cere n'a daa wu ni ge, ne bu bye ni pee ni, ne be na naye pye ba pee ne we, konho pu nipehemee di fanha ta. Lee funjo ni, piimu bu bye pyegana beeri na, ne bu bye ni pu ni, ne be na bye ba pu ne we; konho li pye pyegana beeri na, nigin nigin wa di juwuuro ta pu ni. ²³ Kile wo Jozaama pu wuu na ne lee beeri pyi, konho na be di ba da pu kuduun wu ni.

²⁴ Piimu p'a nahazhaanri tafere ti fe ge, ta yee ya li ce na pu beeri pu ma baa, ga shen nigin ye pe na ba nahagbaa li ta we? Wee tuun wu ni yi be pu la le yiye ni, yi da fe, konho yi be di ba kuduun ta. ²⁵ Piimu p'a tee nahazhaanri tafere ti fe ge, pee ya pu ye tanha keree nipeheje na. Pee wa pu wuu li pyi kuduun wemu kaa na ge, wee ya xhuu. Ga we wa wu wuu li pyi kuduun wemu kaa na ge, wee da ga xho we. ²⁶ Lee wuu na ne na wo tafere ti fe, ga ne ti fe jubadin we; ne na wo kagurukonyo yi be pyi, ga ne wo kaguruyo yi wa se kafeege na we. ²⁷ Ne na ceepuuro ti kana xuuni na naye co can can na keree nipeheje taan; konho di ganha bu Kile

Jozaama pu jo sipyii pu mu, naye pyaa di deree pa buun we.

Izirayeli sheen wo keree k'a pye we mu naha shesheere

10 Na cebooloo, le l'a we sefelee pu ta na pu yaha pu na naari siwaga ki ni ge, yi funjo ganha bu wo lee na we. Nahaqa k'a pu beeri mara, a pu beeri di ba suumo lho ki kon jeri. ² Pu beeri p'a batize jahaqa ke, ni suumo lho ki ni, na bye ni Kile tudunmoo Musa ni karijege ki ni. ³ Kile ya yalige kemu kan pu mu na yiri fugba wu ni ge, pu beeri p'a kee li. ⁴ Kile ya lho kemu kan pu mu ge, pu beeri p'a kee gba. Bani fefere faaga k'a bi pinne ni pu ni, na lho kaan pu mu. Kirisa wu bye kee faaga ke. ⁵ Ga le beeri kadugo na, pu nipehemee kapyegee ya pa daan Kile mu we, lee l'a pu pye p'a xu siwaga ki ni.

⁶ Ayiwa, kii keree kii ya pye na she we na, konho we be ganha bu da lakuunjo yaha ki wu le koguunjo ni ba pee ya pye we. ⁷ Pii wa bi yapere kaan pu ni. Yi be ganha bu yiye yaha yaperegaan ba pee ya pye we! L'a ka pee shizhaa na Kile Kafila wu ni na: «Sipyii p'a tiin na li, na gba, lee kadugo na, a p'i xho na sho to xonho na na xonho ni pu yapere nahagbaa na.»^{††} ⁸ Pii wa bye pu ni do do. Yi be ganha bu da yiye yaha do do ba pee ya pye we! Piimu p'a tee do do ti pye ge, sipyii kabonjo kelee shuun ni taanri (23.000), pee p'a xu pu ni cana nii nigin funjo ni. ⁹ Pii wa Kafu taanna wii pu ni. Yi be ganha bu da do yi Kafu taanna wii we! Piimu p'a lee pye ge, wolo p'a pee no na gbo. ¹⁰ Pii wa bi nmunu-nmuno pu ni. Yi be ganha ba nmunu-nmuno ba pee ya pye we! Piimu p'a lee pye ge, meleke munaawuumo w'a pa pee beeri gbo.

¹¹ Kii bonjo keree kii beeri ya pee ta, konho k'i ja pye naha shesheere we mu.

^{††}10:7 Ekizode 32:6

P'a kii keree kii ka, kɔnhɔ k'i ba bye kalaa wèe mu, wèe piimu pu ɲe taaxɔɔ li kɔɲɔɔ na ge. ¹²Wee tuun wu ni sipya wemu w'a wuyɛ wii na wee yeregana ya ɲɔ ge, weefɔɔ wu la le wuyɛ ni wu ganha bu da gurunɔ do wɛ. ¹³Nɔwuuro temu t'a yee taa ge, tee ninuuro t'a sipyii pusamaa beeri taa. Kile ɲe ɲɔmɛɛ fɔɔ, wu da ga sɔɔ yee nɔhɔ ki wolo fo di zhe doro yi fanha ki tehene tãan wɛ. Ga tuun wemu ni nɔwuuro ti da ba nɔ yi na ge, Kile na fanha kan yi mu, kɔnhɔ yi já ti xu yiye ni, na guri na taforogo be kan yi mu.

Wù wùye tanha yapereɛ keree tuogo beeri na

¹⁴Lee wuu na na taanpiineɛ, yi sii yi tɔɔɔ wolo yaperegaanra ni fɛfɛɛ! ¹⁵Y'a keree kɔri cɛ, lee jogana le n'a yu ni yi ni. Ye n'a yu yi mu ge, yiye pyaa be ki yi wii! ¹⁶Wèe ba da Kafɔɔ fɛfɛɛɛ yalige ki li, wèe ma baraga taha Kile na na yagbaga kemu gba ge, ta kee wa ma li sheɛ na Kirisa ni wèe ɲe kariɲɛɛge ni wu shishan pu baraga ni wɛ? Buuri wu be wèe ma daa daa wùye na ge, ta wee be ya li sheɛ na Kirisa ni wèe ɲe kariɲɛɛge ni wu ceepuuro ti baraga ni wɛ? ¹⁷Buuri ɲunɔ nigin ye ki ɲe. Ali na wèe yaha wèe ya ɲehɛ be, wèe beeri ya pinne na bye ceepuuro nigin. Bani wèe beeri p'a ke buuri ɲunɔ nigin we taani wùye na.

¹⁸Lemu li bi byi Izirayeli nagoo pu niɲe ni ge, yi yi funɲɔ kɔn lee na. Piimu p'a bi ma saraga yaɲmuyɔ yi li pee ni ge, ta pee ɲe ma bye ni Kile ni kariɲɛɛge ni wɛ? Bani Kile wogo ki ɲe saraya nizogoyo yi tawologo yaaga ke. ¹⁹Leke ne jomɔ p'i wa zheɛ wɛ? Na kaɲɔɔ li wa yapereɛ ki na laa? Ta xaara te p'a gbuu ki na ge, tee na kaɲɔɔ li wa? ²⁰Bada, lee la be wɛ. Ga ne wo jomɔ p'a li sheɛ nago yaɲmuyɔ yemu yaperegaan p'a wo na gaan yapereɛ ki mu ge, jo jinaa mu

p'a yee kaan, yi wa gaan Kile mu wɛ. Ne funɲɔ di wa yee pu pye kariɲɛɛge ni ni jinaa ni wɛ. ²¹Yee da já da gbuu Kafɔɔ wo cɛɛgbuu li ni, yi da se y'a gbuu sanha jinaa be wuu li ni wɛ! Yee da já da li ni Kafɔɔ ni, yi da li ni jinaa be ni wɛ! ²²Kelee ta w'à giin wù Kafɔɔ wo piizhaga ki yirige? Ta wèe fanha ya ɲehɛ wu wogo na?

N'a daa fɛɛ pu kapyegɛe ya yaa na nɔɔɔ teri Kafɔɔ mege na

²³«Keree beeri ɲɔ ya kan» ba yee wa yi yu wɛ; ga kuduun ɲe keree beeri ni wɛ. «Keree beeri ɲɔ ya kan», ga keree beeri di wa da zhe ni yee ni paha na n'a daa wu ni wɛ. ²⁴Wa shishiin ganha ba wuyɛ nigin wo kuduun keree shaa wɛ! Wa beeri ya yaa w'a kaa pyi lemu wo kuduun wu ɲe watii na ge.

²⁵Xaara tuogo beeri y'a ɲa ti bereɛ caan na ge, yi ganha ba ti keree yegeɛ wɛ, y'a ti xaa! Yi ganha bu nakaara ta shishiin yaha yi zɔɔɔ pu na tee wuu na wɛ! ²⁶Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na: «Niɲe ke ni ki yaɲmuyɔ beeri yi ɲe Kafɔɔ woyo.»^{‡‡}

²⁷Wemu ɲe Kiricen wɛ, wee wa bu yi yiri yalige na wu puga, yi bu she wà, wu bu she yalige tuogo beeri kan yi mu, yi ganha bu ki keree yege wɛ. Yi ki li yi ganha bu da nakaara ta shishiin yaha yi zɔɔɔ pu na wɛ! ²⁸Ga wa bu yi pye: «Yapereɛ xaara ti ɲe te de!» Wee tuun wu ni, yi ganha bu ti xa nige wɛ! Wemu w'a yi funɲɔ to ge, nakaara ti ɲe wu zɔ wu ni. Lee wuu na, yi ganha bu ti xa wɛ! ²⁹Ne wa ye yu yee wo zɔɔɔ pu wo nakaara wuu na-ɛ de! Ga wemu w'a yi funɲɔ to ge, wee wo zɔ wu wo nakaara wuu na.

Ayiwa, pii na ba jo yee ni na: «Naha na watii wo zɔ nakaara di da ba dereɛ jaagi shan ne na wɛ?» ³⁰Yalige ke ne da lii ge, ne bu baraga taha Kile na kee wuu na,

‡‡10:26 Zaburuu 24:2

leke di da ba jaagi shan ne na kee wuu na, ne d'a baraga taha na x̄ Kile na we?

³¹ Lee funḡo ni, yaaga kemu y'a da lii ge; yaaga kemu y'a da gba ge; kaa tuugo beeri y'a da bye ge, kii beeri ya yaa na n̄w̄o teri Kile na. ³² Wa shishiin ganha da kaa pye yi ni lemu na Yawutu wa, kelee Gireki wa, kelee Kile wo Egilizi wu sipya wa ḡo kyeeḡi we. ³³ Yi pye ba ne ne we! Ne la le naye ni na sipyii beeri wo nidaan pyi keree beeri ni. Ne naye meḡe wo kuduun shaa we, ga sipyii beeri wo kuduun ne zhaa, konh̄o p'i ja sh̄o.

Cee ḡub̄o keree Kile peleduun ni

11 Ayiwa, yi pye na taannivee ba ne be ya Kirisa taanni taannigana lemu na we!

² Na cebooloo, ne yi s̄oni xuuni, bani yee ya funḡoḡo yaha ne na keree beeri ni, kalaa wemu be ne kan yee mu ge, na n̄h̄o na wu be koo jaari. ³ Ga kaa nigin ḡe w̄a, na funḡo ki wa y'i lee ce: Kirisa wu ḡe ná beeri wo ḡoḡo; ná be di ḡe wu sh̄o ḡoḡo; Kile di ḡe Kirisa be wo ḡoḡo. ⁴ Wee tuun wu ni, ná wemu ba Kile ḡeeri, kelee na kafila nuri Kile ḡo na na dorogo, wu ba lee la shi pyi na wu ḡoḡo yaha k'a t̄o, wu ya baraga taha Kirisa na we. ⁵ Ga cee ba Kile ḡeeri, kelee na kafila nuri Kile ḡo na na yu; wu ba lee la shi pyi na ta ḡub̄o ḡe wu ḡoḡo ni we, ná we wu ḡe wu ḡoḡo wu ge, wu ya baraga taha wee na we. W'a ḡeri ba cee ḡuḡmaa wo ḡe we. ⁶ Cee wemu bu jo wu da ḡub̄o ḡo wu ḡoḡo ni we, wee tuun wu ni wu mehe ḡuzhiire ti k̄on. Ga cee na wu ḡuzhiire k̄on, kelee na ḡoḡo ki xuu, lee bi ḡe cee mu shiige, wee tuun wu ni w'a yaa wu ḡub̄o ḡo. ⁷ Ná ya yaa wu pa wu ḡoḡo t̄o we, bani Kile jaa ni w'a ȳaa, na Kile wo n̄w̄o wu be sh̄e. Ga cee di ná be wo n̄w̄o wu sh̄e. ⁸ Bani ná ya ta foro cee ni pu yaaduun wu ni we, ga cee w'a foro ná ni. ⁹ Ná di ya ta ȳaa cee wuu na we, ga cee w'a ȳaa ná wuu

na. ¹⁰ Lee wuu na cee ya yaa na ḡub̄o ḡo melekeḡe pu wuu na, lee di bye ḡaha sh̄esh̄eere, temu ya li sh̄e na w'a wuȳe tirige wu poo mu ge. ¹¹ Ga lee be na, na w̄e yaha Kaf̄o wo kar̄iḡeḡe ki ni, w̄e ya li ce jo cee da já bee ná baa we, ná be di da já bee cee baa we. ¹² Bani cee w'a foro ná ni pu yaaduun ni; ga nime cee w'a ná seni, lee beeri d'a foro Kile ni.

¹³ Yiye pyaa be ki li wii ge. Ta l'a saha cee w'a Kile ḡeeri n'a daa f̄e niḡe ni ḡub̄o baa? ¹⁴ Na saha ni sipyii ye pyaa yaagana ni, ta yee wa li paa na jo ná na wu ḡuzhiire yaha t'a t̄on̄o, na shiige kaa li ḡe lere we? ¹⁵ Ga na li ta cee bu wu ḡuzhiire yaha t'a t̄on̄o, lee ḡe ḡuyirige; bani ḡub̄o wege ni Kile ya ḡuzhiit̄oḡo kan cee mu. ¹⁶ Ayiwa, wa ba giin wu da nakaara pyi sanha kii keree kii shizhaa na; w̄e kunni ya pyegana latii ce nige le kadugo na we; pyegana latii be di wa egilizi wa shishiin ni le kadugo na we.

Kaf̄o wo fefeere yalige ki ligana

¹⁷ Ayiwa, n'a da kaa nigin wa taga yi funḡo to, ne kunni wa da já yi s̄o lee wuu na bada we. Lee li wa me. Pinn̄e temu yee ya byi ge, ti ya la ḡoḡi yee na we, fo kakara. ¹⁸ Li nizhiine li wa le: Ne logo na ba yee ya yiye pinne jom̄o na we, na yee ya beni we, yee na daa daa. Ne giin jo can wa be pee jom̄o pe ni. ¹⁹ Li waha l'i waha yee ya yaa na taa taa, nakaara be wa lee ni we; konh̄o piimu p'a n'a daa wu co xuuni ge, pee di ḡe sh̄oḡri yi te ni. ²⁰ Yee bu yiye pinne, yalige ke yee ma li ge, kee ḡe Kaf̄o wo fefeere yalige ki we. ²¹ Bani ba yee ya yiye pinne Kaf̄o wo yalige ki kaa na we, yee na ḡburogi, wa beeri na dii wuȳe pyaa wo yalige na, na she kee lo na li. Lee funḡo ni pii na ba gori ni xuugo ni, pii d'a tin, na gba fo na figi. ²² Wee tuun wu ni piyeye ḡe yee mu-i ge? Ta yee ya já na li w̄a, na ḡbuu w̄a we? Kelee y'a giin y'i Kile wo Egilizi wu yaha jate baa yaaga ge? Na fara lee

na, piimu pu ñe funmɔ fɛɛ pu ge, y'a giin yi shiige le pee nahaya ni kunni? Yi wa giin ñe yeke jo wɛ? Di yi sɔ lee wuu na laa? Lee kunni da já bye wɛ!

Yeke Pɔli ya jo Kafɔ wo fɛfɛɛɛ yalige ki keree na ge

²³ Ayiwa, ñe kala wemu ta Kafɔ mu, na wee ninumɔ kan yee mu ge, wee wu wa mɛ: Piige kemu ni pu bi da ba Kafɔ Yesu le keɲɛ ni ge, w'a buuri lɔ kee piige ki ni, ²⁴ na baraga taha Kile na, na wu kegi kegi na kan wu kalaapiire ti mu, na jo: «Ñe ceepuuro ti wa te, yee wuu na t'a kan. Y'a le pyi kɔnhɔ yi funyɔ di da dun ni na kaa ni.» ²⁵ Ba p'a li xɔ wɛ, a wu ɛɛzen|ɛɛzen tige lɔhɔ cɛɛgbuu li be lɔ kan pu mu, na jo: «Kile ya kar-ijɛɛge ñomɛɛ nivonɔ lemu lɔ sipyii mu ñe shishan baraga ni ge, lee li wa mɛ ke ɛɛzen|ɛɛzen tige lɔhɔ ke. Yi ba da ki gba tuun beeri ni, yi ki gba kɔnhɔ yi funyɔ di do ni na kaa ni.» ²⁶ Wee tuun wu ni, tuun beeri ni yee ya wee buuri we li, na kee ɛɛzen lɔhɔ ke gbuu ge, Kafɔ wo xu wu keree yee ya yu lee funɲɔ ni, fo wu ga guri pa sanha.

²⁷ Lee wuu na sipyaa sipya w'a wee buuri we li, na kee lɔhɔ ke gba gbagana la na lemu ya baraga tɛri Kafɔ mɛge na-ɛ ge, weefɔ ya jaagi shan wuye na Kafɔ ceepuuro te, ni wu shishan pu shizhaa na. ²⁸ Lee wuu na, wa beeri ya yaa na fɛnhe wu zɔ wu nɔhɔ wolo wii, wee tuun wu ni wufɔ di na wee buuri we li, wu kee lɔhɔ ke gba. ²⁹ Lee be we, sipya wemu w'a wee buuri we li, na kee lɔhɔ ke gbuu, na ta kɔri wemu wu ñe yi na Kafɔ ceepuuro ti shizhaa na ge, wufɔ di ya wee jate wɛ, kiiri weefɔ ya shan wuye ñuɲɔ ni ni wee buuri we li, ni kee lɔhɔ ke gba ni. ³⁰ Lee l'a shɛɲɛhemɛɛ pye pii na yá, pii fanha d'a xɔ yee ni. Lee l'a pii pye p'a xu be yee ni. ³¹ Wee bu fɛnhe wù zɔlɔ pu nɔhɔ wolo wii naha na, Kile wo kiiri wu da do nige wèe ñuɲɔ ni wɛ. ³² Ga

Kafɔ ya kiiri kɔɔn wèe na, na wèe kuuni, kɔnhɔ kiiri ganha ba she binne do wèe ñuɲɔ ni ni kɔɲɔ ke wo sipyii pusamaa ni wɛ.

³³ Ayiwa na cebooloo, lee funɲɔ ni yi ba da yiye pinne y'i Kafɔ wo fɛfɛɛɛ yalige ki li, y'a yaa na yere yiye sige. ³⁴ Xuugo ba da k'a shɔ wa ni, wufɔ wu li wu puga wu na w'a ma; kɔnhɔ yi ganha bu da da yiye pinneɛ, yi da kiiri shaan yiye na wɛ.

Ayiwa, neye pyaa ki ba nɔ wà yi yiri tuun wemu ni, ñe na keree kisaɲaa naha shɔɔnri.

Loolodahaa kiimu Fɛfɛɛɛ Munaa l'a gaan ge

12 Ayiwa na cebooloo, Fɛfɛɛɛ Munaa l'a loolodahaa kiimu kaan ge, ñe funɲɔ ki wa y'i kee keree cɛ yi fiinɲɛ. ² Yeeyɛ pyaa k'a li cɛ na jo tuun wemu ni yee di bye yee sanha Kile cɛ-ɛ ge, yee bi yiye yaha yapereɛ keɲɛ ni, na daha ki nɔhɔ ni, na ta ñɔ di wa be kee yapereɛ kii mu k'a yu wɛ. ³ Lee wuu na n'a yi yu yi mu, y'i li cɛ na jo Kile Munaa ñe sipya wemu ni ge, weefɔ da ga já jo na Yesu wu laɲi wɛ. Fɛfɛɛɛ Munaa bu bye li ñe sipya wemu be ni wɛ, weefɔ be da ga já jo na Kafɔ wu ñe Yesu wɛ.

⁴ Loolodahaa tuuyo niɲɛheye yi wa wà, ga Fɛfɛɛɛ Munaa nigin l'a ki beeri kaan. ⁵ Labye wemu l'a gaan wèe mu ge, wee labye we tuuyo y'a ñɛhe, ga wu beeri di byi Kafɔnumɔ we mu. ⁶ Kapyegee kii tuuyo be d'a ñɛhe, ga Kilenumɔ we w'a ki sefɛɛɛ kaan wù beeri nigin nigin wu mu wù na byi.

⁷ Fɛfɛɛɛ Munaa l'a liye shee ni loolodahaa ni, l'a kiimu kaan wèe mu ge, kɔnhɔ wa beeri di da sipyii pu beeri mago ñɔgi. ⁸ Lee Munaa le li ma se kan wa mu wu na fungɔngɔ fɛɛɛ jomɔ yu, lee Munaa le ninunɔ na ba se kan wa betii mu wu na laje jomɔ yu. ⁹ Lee Munaa le ninunɔ ma ba wa wo n'a daa pye w'a pele fo xuuni;

lee ninunɔ na ba sefeere kan sanha wa be mu wu na yama fee cuunɔ. ¹⁰Fefeeere Munaa li ma sefeere kan wa mu wu na kakanhanjaa pyi; na sefeere kan wa mu wu na Kile tuduro yu. L'a se kan wa be mu sanha wu na munaakuunɔ kii wo kapyegeee ceni na zhɔnri Fefeeere Munaa li wogoo ki ni. L'a ba sefeere kan watii be mu wu na shi watii jomɔ yu wu sanha dee pemu jo na we; na sefeere kan wa be mu sanha wee na ganha na pee jomɔ pe kori yu. ¹¹Ga Fefeeere Munaa nigin we, lee li wa kii keree kii beeri pyi li ye. Lee li wa kii loolodahaa kii beeri kaan, wa beeri ni ma wuu, na be ni liye pyaa jidaan ni.

N'a daa fee pu beeri ya jeri pye ceepuuro nigin

¹²Ayiwa, sipya ceepuuro, nigin ti je tii; ga ti yatenye d'a jehhe. Wee tuun wu ni, ceepuuro yatenye ni yi jehgana beeri, ba yee wa me ceepuuro nigin we, weè piimu pu wa ni Kirisa ni karijhege ni ge, mu li wa weè be mu. ¹³Bani Fefeeere Munaa nigin ni weè beeri ya batize, na binne na bye ceepuuro nigin. Ma Yawutu la, ma Gireki la, ma bulo la, ma shiin je maye wo la, weè beeri p'a Fefeeere Munaa nigin we ta.

¹⁴Ayiwa, ceepuuro ya yaà ni yatenge nigin ni we, ga yatenye nipeheye ni t'a yaà. ¹⁵Tɔɔɔ bu jo na ba ni kee di wa keje we, wee tuun wu ni na kee ni je wa ceepuuro ti ni we, lee na ki ni je kon wolo ceepuuro ti yatenye yi ni ya? ¹⁶Ni-wii be bu jo na ba ni lee di wa pii we, wee tuun wu ni na lee ni je wa ceepuuro ti ni we, lee na li ni je kon wolo ceepuuro ti yatenye yi ni ya? ¹⁷Sipya ceepuuro beeri da bi bye nii ye nigin, dii wu bi da da nuri we? Kelee ti beeri da bi da niwii ye na, dii wu bi da da nugo nuri we? ¹⁸Ga li can koo ni, Kile ya ceepuuro yatenye yi beeri nigin nigin le ti ni, na be ni wuyee pyaa jidaan ni. ¹⁹Ceepuuro ti beeri da

bi da yatenge nigin ye na, ta ti bi da bye me sanha ceepuuro? ²⁰Lee wuu na ceepuuro yatenye y'a jehhe, ga ceepuuro te di je nigin ye pe.

²¹Lee wuu na nii da ja keje pye: «Ne yaaga wa mu ni we.» Nunɔ be di da ja tɔɔɔ pye: «Ne yaaga wa yee ni we.»

Ceepuuro yatenye ya yiye keje sogoo

²²Li can koo ni, yatenye yemu weè ya wii ceepuuro ni jo yee wo baraga k'a xɔ fo xuuni ge, yee be wo kanɔ li je wà. ²³Ceepuuro ti yatenye yemu weè ya wii na jo yi je yaaga-ε ge, yee weè ya gemee xuuni na toro yi saya taan. Yemu yi je shiige woyo ge, na baraga teri yee na na toro yi saya taan. ²⁴Yemu je shiige woyo we, weè ya kee baraga ke tuugo teri yee na we. Lee yaagana le na Kile ya ceepuuro yatenye yaà, yemu yi je baraga baa ge, konho weè di da baraga teri yee na xuuni. ²⁵W'a lee pye mu konho ceepuuro ti yatenye ya shishiin ganha bu da waa laha ya na we; ga yi beeri di binne, y'i da yiye keje sogoo. ²⁶Ceepuuro ti yatenge ka ba gana, yatenye yi beeri yi da binne da gana ni kee ni. Yatenge ka bu pehe ta, yatenye yi beeri yi da binne funɔ taan ni kee ni.

²⁷Yee beeri p'a pinne na bye Kirisa wo ceepuuro. Yee beeri nigin nigin wu je wu ceepuuro ti yatenye ya. ²⁸Lee tenegana li na Kile ya pii teje Egilizi wu ni wu labye wu kaa na. Pu nizhiilee je Kirisa wo tudunmɔɔ, pu shuun wuu je piimu p'a nuri Kile jɔ na na dorogo ge, pu taanri wuu je karamɔɔlɔɔ; lee kadugo na a wu sefeere kan pii mu pu na kakanhanjaa pyi, na sefeere kan pii mu pee na yama fee cuunɔ, na se kan pii mu pu na pusamaa teri, na pii pye jahagbaa fee, na sefeere kan pii mu pu na shi watii jomɔ yu pu sanha dee pemu jo na we. ²⁹Ta l'a yaa pu beeri pu pye Kirisa wo tudunmɔɔ? L'a yaa pu beeri p'a nuri Kile jɔ na p'a dorogo ya? L'a yaa pu beeri pu pye karamɔɔlɔɔ ya?

Ta pu beeri mu sefeere ya kan p'a kakanhaŋaa pyi? ³⁰Ta pu beeri mu sefeere ya kan p'a yama fee cuuŋo? Ta pu beeri mu sefeere ya kan p'a shi jomɔ patii yu? Ta pu beeri mu sefeere ya kan p'a pee shi jomɔ pe kori yu?

³¹Ayiwa, loolodahaa kiimu wo tayerege k'a pele xuuni ge, y'a kee kaa kilee. Ga kaa lemu li wa kii beeri jaha na ge, nime n'a da lee she yi na.

Taanŋeege

13 Ayiwa, li ŋehe da nago ne sipyii pu beeri wo shi jomɔ pe ce na yu, na melekee pu be wo pu ce, taanŋeege di ŋe ne ni we, ne jomɔ pu je ya yaaga be ŋo we. Ne ŋeri maga, kelee yatinŋe, na tunmɔ ye yege. ²Ali ne ŋehe da bi kafila nuri Kile ŋɔ na na dorogo; kelee kaŋmohɔŋɔ kii beeri wo laje, ni ceme pe beeri wo sefeere ya kan ne mu; kelee ne n'a daa wu baraga ya pele fo na faabobo yo kɔɔŋi na leri yi tayahaŋa ni, na ta taanŋeege di ŋe ne ni we, ne ŋe yafiin be we. ³Ali ne ŋehe da na keŋe yaŋmuyɔ beeri loolo la baa fee na, na soɔ na na ceepuuro ti be kan pu sorogo be, taanŋeege bye k'i ŋe ne ni we, lee la shishiin ya yaaga ŋo ne na we.

⁴Taanŋeege luu ya mara, taanŋeege ya saama pyi, ŋepeen ŋe taanŋeege ni we, taanŋeege ya ŋosanga pyi we, taanŋeege ya tabaara pyi we, ⁵taanŋeege ya shiige kaa pyi we, taanŋeege ya kiye kuduun shaa we, taanŋeege luu ya yiri tovuyo na we, taanŋeege ŋe ni funguunɔ ni we, ⁶taanŋeege ya fundanga pyi katiibaagaa shizhaa na we, ga can keree na k'a fundanga pyi, ⁷taanŋeege ya keree beeri yafani, taanŋeege ya daa sipyii na keree beeri ni, taanŋeege fungɔŋɔ ya leri ki tadaŋa na we, taanŋeege ya keree beeri soro.

⁸Taanŋeege ya xhuu bada we; piimu pu wa nuri Kile ŋɔ na na dorogo ge, lee na ba xho; shi jomɔ patii wo loolodahaa ki na ba xho; ceme pu be na ba xho. ⁹Bani wee wo ceme pu ŋɔ ya ta fa we, jomɔ pemu be wee ya nuri Kile ŋɔ na na dorogo ge, wee di ya pu be beeri taa we. ¹⁰Ga lemu wo ŋɔ k'a fa ge, lee ba ba caŋa kemu, lemu li ŋe li ŋɔ ya fa-e ge, lee na xho.

¹¹Tuun wemu ni ne bi bye nohɔcere ge, ne jomɔ yoo, na fungɔŋɔ yoo, na keree jaha ceŋana yoo, kii beeri bi bye nohɔpiire wogoo. Ga ba ne pa le we, keree kiimu beeri ki ŋe nohɔpiire wogoo ge, a ne kee beeri ŋɔ yaha. ¹²Ali nime be ni, keree kiimu wee ya jaa ge, wee ya ki beeri taa na jaa we. Ki ŋe kanna jaawiige ni wee ya ki wii, na bye wee ya ki beeri jaa we. Ga caŋa nii la wa ma, wu na ba kee keree ki ŋa jaha ni jaha. Ali niŋaa be ni, keree kiimu ne ce ge, ki ŋɔ ya fa we. Ga caŋa nii la wa ma, ne na ba keree ki beeri ce fo na no ki tehene na, ba Kile ya ne ce me we.

¹³Ayiwa, kii keree taanri we, kii k'a kori yaha nime: n'a daa feere, ni tadaŋa, ni taanŋeege. Ga ki beeri wo nigboɔ di ŋe taanŋeege.

Kile Munaa li wo loolodahaa k'a yaa na pu beeri mago ŋɔgi

14 Ayiwa na cebooloo, lee wuu na y'a yaa yi fenhe taanŋeege sha keree beeri jaha na! Fefeere Munaa l'a loolodahaa kiimu kaan ge, yi da kee be shaa! Ga na nuri Kile ŋɔ na na dorogo wo loolodaa le, y'a lee shaa xuuni. ²Wemu ba shi watii jomɔ^{ff} yu, weefɔɔ ya yu ni sipyii ni we, ga Kile ni wu ma yu. Keree kiimu wu ma yu Fefeere Munaa li gboɔɔ ni ge, kee ma ŋmohɔ, bani wa shishiin ya ki ceni we. ³Ga wemu ba kafila nuri

^{ff}14:2 **Shi watii jomɔ:** Pee ŋe shi jomɔ pemu ma m'a yu Kile wo sefeere ti funŋɔ ni ma di sanha dee pu jo ŋa-e ge. Pu na ja' bye ŋiŋe ke wo shi jomɔ kelee melekee wo jomɔ.

Kile ɲɔ na na yu, sipyii ni weefɔɔ ma yu, kɔnhɔ pu da se ɲaha na n'a daa wu ni, samɔhɔɔ di da jin pu ni, pu da lopine taa. ⁴Wemu ba shi watii jomɔ yu wuye nigin wo n'a daa weefɔɔ ya luu na se ɲahagbaa na. Ga wemu ba kafila nuri Kile ɲɔ na na yu, n'a daa fɛɛ pu bɛɛri wo n'a daa wu weefɔɔ ma luu na se ɲaha na. ⁵Ne funɲɔ ki wa Kile di se kan yi bɛɛri mu, y'i já y'a shi watii jomɔ yu. Ga lemu l'a dan ne ni sanha na toro lee bɛ tãan ge, lee li wa mɛ jo Kile wu se kan yi mu yi da nuri wu ɲɔ na y'a dorogo sipyii mu. Bani na kafila nuri Kile ɲɔ na na yu, lee kaɲɔɔ ya pele na toro shi jomɔ patii wo jo tãan. Fo pee shi jomɔ pe kɔri bu jo, p'i na já she ni Egilizi wu n'a daa wu ni ɲaha na.

⁶Ayiwa na cebooloo, ne bu she yee yiri nime we ni, ne di ya she Kile wo kashee la paari yee mu wɛ, ne di ya Kile wo laje watii keree jo yee mu wɛ, ne di ya jomɔ pa logo Kile ɲɔ na na torogo yee mu wɛ, ne di ya she yee kalaa wɛ; ga fo na shi jomɔ patii yu yee mu, leke ne di da ɲɔ yee na lee funɲɔ ni wɛ? ⁷Wù ɲaha sheshɛɛre lo yatinye ya na, sibene^{§§} kelee koni: Mɛhɛ ki bye k'i ya yu ki jogaana na wɛ, dii wa da bye wu li cɛ na le jegulo le li wa sibene li mɛɛ le, kelee koni wu mɛɛ li wɛ? ⁸Maga kemu pu ma wi kashenɲmɔɔ pu na gbegele foro ge, kee maga ke bye k'i ya wi ki wigana na wɛ, kashenɲmɔ weke w'i da gbegele wɛ? ⁹Mu li wa yee bɛ mu. Jomɔ pe yee ya giin di jo ge, yee ba pee yu shi jomɔ patii ni, dii sipya di da bye wu pee kɔri cɛ wɛ? Pee jomɔ pe ya ɲeri ba kafeɛge ɲɛ wɛ. ¹⁰Shi jomɔ tuuyo niɲehɛye yi wa koɲɔ ke na, ga yi bɛɛri di wa ni kɔri ni. ¹¹Ga sipya watii ba yu ni ne ni shi watii jomɔ ni ne di ya pee nuri wɛ, wemu w'a yu ni ne ni ge, ne ɲeri weefɔɔ mu nabun, a weefɔɔ bɛ di ɲeri ne mu nabun.

¹²Ayiwa, ba ni yee di wa Fɛfɛɛɛ Mu-naa li wo loolodahaa ki la pyi, wee tuun wu ni, kiimu k'a se ni Egilizi ni ɲahagbaa na ge, y'a kee shaa yi kee ta xuuni. ¹³Lee wuu na wemu ba shi watii jomɔ yu, weefɔɔ ya yaa w'a Kile ɲɛɛri kɔnhɔ wu já w'a pee jomɔ pe kɔri yu. ¹⁴Bani ne ba Kile ɲɛɛri shi watii jomɔ ni, ne zɔ wu ma bye ɲerege ki na, ga jomɔ pe ne yu ge, ne fungɔngɔ ke di ya labye pyi pee shizhaa na wɛ. ¹⁵Wee tuun wu ni ne di da leke pye wɛ? N'a da Kile ɲɛɛri ni na zɔ wu ni, ga n'a da wu ɲɛɛri ni na fungɔngɔ ki be ni. N'a da Kile masɔɲɔ yoyo cee ni na zɔ wu ni, ga ne na da yi cee ni na fungɔngɔ ki be ni. ¹⁶Lee kaa bɛ wɛ, mu ba baraga teri Kile na shi jomɔ patii ni, wemu wu ɲɛ wà sipyiire ti ni wee ya pee jomɔ pu nuri-i ge, dii wee di da já «Ami-ina» jo mu Kile-ɲerege ki na wɛ? Bani ye mu ya yu ge, wu ya yi cɛ wɛ. ¹⁷Ali na mu Kile-ɲerege ki ta k'a ɲɔ bɛ, ki ya yaaga bɛ le wee wo n'a daa wu ni wɛ.

¹⁸Ne shi jomɔ patii niɲehɛme yu ali na toro yee tãan, ne baraga taha Kile na lee wuu na. ¹⁹Ga n'a daa fɛɛ pinnere ni, ɲɔɲii kaguro wemu ɲaha ya cɛ ge, na kee k'a ye taga sipyiire ti kalaa, ne lee funɲɔ lo na toro ɲɔɲii kabɔfoɲɔ ke (10.000) jo tãan shi jomɔ patii ni pemu ɲaha ya cɛ-ɛ ge.

²⁰Na cebooloo, yi ganha ba yi funyo kɔɲɔ ba nɔhɔpiire ɲɛ-ɛ wɛ. Kakuuyo shizhaa na kunni y'a yaa na pye ba pu-binɲɛɛ ɲɛ wɛ. Ga funzhaga shizhaa na y'a yaa yi pye sipyileye. ²¹L'a ka Kile Kafila wu ni na:

«Shi watii wo jomɔ ni n'a da ba jo ni we shi we ni.

Nabuun ɲɔyɔ na n'a da ba jo ni wu ni. Ga lee bɛ na p'a da ba ne jomɔ pu logo wɛ.

Kafɔɔ w'a jo mu.»*

§§14:7 Sibene:Lee ɲɛ faan.

*14:21 Ezayi 28:11-12; Duterɛnɔmɛ 28:49

²²Lee wuu na, na yu shi watii jomɔ ni, piimu ɲe Kiricɛen we, Kile wo naha sheshɛere ti ɲe tere pee mu, t'i ɲe naha sheshɛere n'a daa fɛe mu we. Ga na kafila nuri Kile ɲɔ na na yu sipyii mu, tee ɲe Kile wo naha sheshɛere n'a daa fɛe mu, ga piimu ɲe Kiricɛen we, t'i ɲe naha sheshɛere pee mu we.

²³Yiyɛ pyaa bɛ ki li wii gɛ! Yee egilizi wu sipyii pu bɛeri bu puyɛ pinne, yee bɛeri ba shi watii jomɔ yu, a piitiilee di nɔ yee ta yee na pee yu, kelee piimu ɲe Kiricɛen we, pee ya nɔ yee ta mu, ta pu da jo na yee bɛeri ɲuɲmogoo k'a yiri wɛ?

²⁴Ga yee bɛeri ba jomɔ nuri Kile ɲɔ na na dorogo. Wemu ɲe Kiricɛen we, a wee wa di nɔ wà, kelee sipya watii. Yemu w'a nuri yee ɲɔ na ge, wu zɔ wu na wu jaagi yee na. Pee jomɔ pe na ba kiiri kɔn wu na! ²⁵Keree kiimu bɛeri k'a ɲmɔhɔ wu funɲɔ ni ge, kee bɛeri na zheɛ kpɛenge na. W'a nuguro sin, na wu naha buri, na Kile pele, na jo: «Can can na Kile wa ni yee ni.»

Keree ki bɛeri ya yaa na zhɔɔnri ki shɔɔnrigana na

²⁶Ayiwa na cebooloo, y'a yaa y'a lemu pyi ge, lee li wa mɛ. Yi ba yiye pinne, Kile-pɛɛɲɛ kelee wu masɔɲɔ yogo bu da wa mu, wu ki cee. Jomɔ bu da wa mu di daga pusamaa kalaa, wu pu jo. Kile bu da w'a kashɛɛ she wa na, wufɔɔ bɛ wu lee jo. Kile bu da w'a shi watii jomɔ she wa na, wufɔɔ wu pee jo. Wa bɛ bu da na da já pee jomɔ pe kari jo, weefɔɔ bɛ wu pee jo. Ga ki bɛeri ya yaa k'a byi kɔnhɔ n'a daa fɛe pu da se naha na n'a daa wu ni. ²⁷Li bu da pu na da shi watii jomɔ jo, sipyii shuun kelee taanri yɛ w'a yaa na pee jo nigin nigin na. Wa betii di da wà weefɔɔ di da pee jomɔ pe kɔri yu! ²⁸Wa bye wu ya ta wemu na já da pee jomɔ pu kɔri yu wɛ, wee tuun wu ni piimu pu

ɲe ni pee jomɔ pu wo loolodahaa ki ni ge, pee ya yaa na cari puyɛ na. Wa ba da wu wo jo, wu pu jo wuyɛ funɲɔ ni wu ni Kile ni, wa ganha bu da wu wo mujuu li yeege nige sipyiiire ti te ni wɛ.

²⁹Piimu p'a kafila nuri Kile ɲɔ na na yu ge, pee ba da jo, pu shuun kelee pu taanri yɛ wu jo, pusamaa di niwegeɛ shan ni pee woyo yi ni, p'i yi suguri. ³⁰Ga Kile bu kashɛɛ la she sipyiteenge ka na, wemu w'a bi yiri yere na yu ge, weefɔɔ ya yaa wu cari wuyɛ na. ³¹Yee bɛeri na já da nuri Kile ɲɔ na na dorogo nigin nigin, kɔnhɔ pu bɛeri di kalaa ta, samɔhɔɔ bɛ di jé pu ni. ³²Kile ya lee loolodaa le kan sipyii piimu mu p'a nuri wu ɲɔ na p'a dorogo ge, se wa pee sipyii pii ni pu já kuu puyɛ mu. ³³Bani Kile ya ta pye kawuriye Kile wɛ, ga ɲaɲiɲɛ Kile wu ɲe wii.

Ayiwa, ma na jo ba li wa fɛfɛere sipyii pu wo egilizii pu bɛeri ni wɛ, ³⁴yi ba yiye pinne, cɛɛ pu ya yaa pee p'a jomɔ luu p'a yu wɛ. Li ya saha pee p'a yu egilizi wu funɲɔ ni wɛ. P'a yaa pu puyɛ tirige ma na jo ba Kile wo saliya ɲomehɛɛ k'a yi yu wɛ.† ³⁵Pii ba giin p'i kaa la yegeɲɛ pye p'i li naha cɛ, peefɛɛ pu pu namaa yege lee kaa li na deeye ni. Li ya saha cee wu yiri w'a yu n'a daa fɛe pinnɛɛ ni wɛ.

³⁶Wee tuun wu ni ta yee yiri Kile Kafila w'a yiri? Kelee ta yee yɛ na w'a da? ³⁷Wa ba wuyɛ wii na jomɔ wee ya nuri Kile ɲɔ na na yu, kelee na Fɛfɛere Munaa l'a loolodaa la kan wee mu, weefɔɔ ya yaa wu li cɛ na ye nɛ yu ge, na Kafɔɔ wo ɲomehɛɛ ki ɲe kii. ³⁸Ga wufɔɔ bu bye w'i ya sɔɔ pe jomɔ pe na wɛ, yi bɛ ganha bu wufɔɔ jate wɛ!

³⁹Ayiwa na cebooloo, y'a yaa y'a kaa lemu shaa xuuni ge, lee li wa mɛ. Na jomɔ nuri Kile ɲɔ na na dorogo sipyii mu. Wa bɛ ba yu shi watii jomɔ ni, yi ganha bu weefɔɔ bɛ naha kɔn wɛ. ⁴⁰Ga yi da

†14:34 Zhenezi 3:16

keree ki bæeri pyi ki kace na, ki bæeri di da byi k'a se ki pyegaŋaa na.

Yesu nixhugo ki ñe ñe keree

15 Ayiwa na cebooloo, ñe Kile Jozaama pemu jo yee mu ge, pee pemu na yee ya sɔɔ na gori yaha pu ni ni lowaa ni ge, n'a yi funyo tirige pee na sanha. ²N'a yi kalaa pu ni kalaagana lemu na ge, yi ba pu koro ñaari na sahaŋi ni lee kalaagana li ni, yi na juwuuro ta pu baraga ni. Li ba foro lee ni, yi na yi wo n'a daa wu pye tawaga ni.

³Neye pyaa ya kalaa wemu ta wee di ñe kalaa wu jugboho ge, wee ni ñe fenhe yee kalaa. Wee wu wa me. Wèe wo jurumu wuu na Kirisa ya xu ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni we. ⁴A p'i wu le faŋa ni. Wu caxhugo caŋa taanri wogo ki na, a wu ñe na foro xu ni ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni we. ⁵Wu niŋeŋe na, w'a wuye she Pyeeri na, lee kadugo na na wuye she wu tudunmɔɔ ke ni shuun wu na. ⁶Lee kadugo na, cebooloo n'a daa fɛe piimu ya wu pinne ña shiizhan ge, pee ya ñehe sipyii xhuu kaguro (500) na. Pee niŋehemɛɛ wa sanha ñii na niŋaa we be ni. Ga pii wa xu pu ni. ⁷Lee kadugo na sanha, a wu wuye she Yakuba na, na wuye she wu tudunmɔɔ pu bæeri na.

⁸Lee bæeri kadugo na, a wu wuye she ne Pɔli be na, ñe wemu wu ñe ba pya ñe we, wemu w'a se na ta wu laa ya le-ɛ ge. ⁹Bani ñe wu ñe Kirisa wo tudunmɔɔ pu bæeri nifenhefenhene. Ñe bi yaa be yere p'a na pyi Kirisa wo tudunmɔ we, bani ñe Kile wo n'a daa fɛe pu kanha shen xu-uni. ¹⁰Ga sipya wemu ñe ñe ge, Kile wo niime wu gbɔɔɔ ni ñe já pye wee sipya we. Wee niime we Kile ya kan ñe mu ge, wu ya ta pye la ñobaa wo bada we. Bani ñe na já jo ñe labye pye na toro Kirisa wo tudunmɔɔ pusamaa bæeri tãan. Ga neye pyaa wo fanha kaa ya lee pye we. Kile wo niime wemu wu ñe ni ñe ni ge, li can

koo ni wee w'a lee pye. ¹¹Lee wuu na, w'a pye ne yoo, li shiin ya pye Kirisa wo tudunmɔɔ pusamaa yoo, lee yerɛnunɔ lee wèe wa byi, lee na yee di wa dà.

N'a daa fɛe pu nixhuyo yi wo ñe wu keree

¹²Ayiwa, wee tuun wu ni wèe bi ñe na lee yere li pyi na jo Kirisa ya ñe na foro xu ni, ñaha na pii di wa yu yee ni sanha na xupene da ba bye ñiga na-ɛ we?

¹³Xupene bu da li da ba bye can na we, wee tuun wu ni Kirisa ye pyaa ki be ya ta ñe na foro xu ni shiin we. ¹⁴Li shiin bi ñe mu can na, na Kirisa ya ta ñe na foro xu ni we, wee tuun wu ni ñuŋɔ ñe wèe wo yere li na we; a yee wo n'a daa wu be di bye ñuŋɔ baa. ¹⁵Na fara lee na, ni xupene li da ba bye kunni we, kafineye wèe ya ñeri Kile na, bani wèe wa yu na w'a Kirisa ñe na yeege xu ni, na ta w'i ya lee pye we. ¹⁶Bani xuu pu bu da pu da ba ñe ñiga na kunni we, wee tuun wu ni Kirisa ye pyaa ki be ya ta ñe na foro xu ni shiin we. ¹⁷Li shiin bi ta nago Kirisa ya ñe we, wee tuun wu ni yee wo n'a daa w'a pye ñuŋɔ baa, a yi jurumu wu be di ñoŋo kori yaha yi ñuŋɔ ni. ¹⁸Na fara lee na n'a daa fɛe piimu bæeri p'a xu, na pu yaha Kirisa ñoŋo ni ge, pee bæeri ya piin fo wà. ¹⁹Wèe bi ta wèe ya Kirisa pye wu tadaŋa ke koŋo ke wo ñiifere te ye nigin wuu na, wee tuun wu ni wèe pu ñe ke koŋo ke wo sipyii pu bæeri wo ñaa fɛe.

²⁰Ga li can koo ni Kirisa ya sii ñe na foro xu ni. Kile ya wu ñe, piimu p'a xu ge, na wu pye pee wo shenshiime, na li shee na pee be na ba ñe na foro xu ni. ²¹Bani ba xu ya jé koŋo puga shen nigin keŋe kurogo we, mu xupene li be ya pye shen nigin keŋe kurogo. ²²Ba sipyii pu bæeri ya xhuli pu ni Adama wo kariŋeege ki funŋo ni we, mu sipyii pu bæeri da ba ñe pu ni Kirisa wo kariŋeege ki funŋo ni. ²³Ga wa bæeri ni wu wuu tuun wu wa, wa wuu bæeri ni li koro. Kirisa w'a pye li

shenshiime, lee kadugo na piimu pu je Kirisa wuu pu ge, wu ga ba caŋa kemu, pee be na je. ²⁴ Lee kadugo na taaxɔɔ li na nɔ. Kirisa na ba juŋɔ feere ti beeri, ni fanha ki beeri, ni sefeere ti beeri kyeeegi wee tuun we ni, na saanra ti kan To Kile mu. ²⁵ Bani li waha l'i waha, Kirisa ya yaa na saanra ti pyi fo Kile ba she wu pɛen pu beeri tirige le wu tɔɔɔ nɔhɔ ni. ²⁶ Pen wemu wu je kurogo wo wu ge, wemu na ba gyeeegi pɛen pu beeri kadugo yiri ge, wee je xu. ²⁷ L'a ka Kile kafila wu ni na: «Kile ya yaŋmuyɔ yi beeri tirige le wu tɔɔɔ nɔhɔ ni.»[‡] Ga li na ka na Kile ya yaŋmuyɔ yi beeri tirige le wu tɔɔɔ nɔhɔ ni, lee wa li shee na yaŋmuyɔ yemu beeri Kile ya tirige na le Yesu tɔɔɔ nɔhɔ ni ge, na Kile ye pyaa be niŋe ki je yee ni we. ²⁸ Yaŋmuyɔ yi beeri ba ba dirige le Kirisa tɔɔɔ nɔhɔ ni tuun wemu ni; wee tuun wu ni, Kile wemu w'a yaŋmuyɔ yi beeri tirige le Jafɔɔ wu tɔɔɔ nɔhɔ ni ge, Jafɔɔ wu be na wuyɛ tirige wee mu. Lee funŋɔ ni Kile na bye yaŋmuyɔ yi beeri juŋɔ ni.

²⁹ Ayiwa, li bu da nago xupene da ba bye niga na we, wee tuun wu ni, piimu p'a puyɛ batizeni xuu wuu na ge, pee di da ba naha ta lee ni we? Li bu sii ta nago xupene da ba bye bada we, naha na sipyii di puyɛ kaan pu na batizeni xuu mu we? ³⁰ Wɛeye pyaa kii be do? Ni xupene da ba bye we, naha na wɛe be di wuyɛ leni farati keree ni tuun beeri ni we? ³¹ Caŋa caŋa ne na she naye le xu kpaan ni. Can wu je wii na cebooloo, lemu na ne ye yu yee mu ge, lee li wa me. Wɔ Kafɔɔ Yesu Kirisa wo kariŋeege ki funŋɔ ni, yee p'a ne wo juŋɔ ki yirige. ³² Ne pɛen piimu pu bye ne feni ba yacoyo je we, Efese kulo li ni ge, zhaanra temu ne le ni pee ni ge, li bu da kanna sipyii ye wo jɛnaa na ne lee pye, leke lee di da ba juɔ ne na we? Xupene bu da li da ba

bye we, wee tuun wu ni: «W'à li, wù da gbuu, bani niga na w'à da xhuu.»[¶] ³³ Yi ganha ba yiye faanna-e de! «Kariŋii nigu-umɔ w'a zɔsaama kyeeegi.» ³⁴ Yi fungɔnyɔ ta sanha, y'i jurumu wu ju yaha, lee l'a saha! Bani pii wa wà yee te ni, pee ya Kile ce we. Ne ye yu yi mu, kɔnhɔ y'i li ce na yeeye pyaa wo shiige ki wa kere.

N'a daa fɛe pu wo ceepuuro nivɔɔ ti keree

³⁵ Ga wa na ba yege na xuu p'i da ba je negana leke na we? Na ceepuuro teke tuugo ki da ba bye pu mu we? ³⁶ Yee je fungɔnyɔ baa fɛe de! Ma bu yashi nugi, wu ya fɔnhɔ we, wu da ga fin we. ³⁷ Ma bu yashi le niŋe ni, shinma tuugo kemu wu ma ba bye ge, ma je ma da kee shinma tuugo ke wo shinma kaŋa nugi we. Ga kee shinma tuugo ke wo shinma pile ma ma nugi. Li na já bye kalapile, kelee yaaga katii wo pile. ³⁸ Shinma tugo kemu k'a taan Kile mu ge, w'a li fin na pye kee shinma tuugo ke wo tige. Kile ya yashi we beeri pye wa beeri ni wu tuugo tige. ³⁹ Ali nii yaŋmuyɔ ye ye pyaa be, yee be wo ceexaara ti je nigin we. Sipya ceexaara je ti ye, yapɔɔɔɔ be wo ceexaara je ti ye, shazheere ceexaara je ti ye, fyaa be ceexaara je ti ye. ⁴⁰ Ya be je wà fugba yaŋmuyɔ, ya be di je wà niŋe yaŋmuyɔ. Ga fugba yaŋmuyɔ ye, yee wo saana li je li ye, niŋe yaŋmuyɔ ye, yee be wo saana di je li ye. ⁴¹ Caŋa ke wo saana le wa li ye, yeŋe ke wo saana le wa li ye, wɔɔɔ ki be wo saana le wa li ye. Ali wɔɔɔ kiye pyaa be wo saana li je nigin we.

⁴² Mu shiin xupene li be di wa. Sipya ceepuuro ti je ba shinma pile je we, ti bu le niŋe ni t'a fɔnhɔ. Ga ti ba je, ti da vɔnhɔ nige we. ⁴³ Ceepuuro ti ma le niŋe ni na ti ta ti naha ya kolo, ti fanha be d'a

[‡]15:27 Zaburuu 110:1; Zaburuu 8:7

[¶]15:32 Ezayi 22:13

xɔ, ga ti ba da ɲɛ, t'a ɲɛ ni baraga ni. Ti ba da le ɲiɲɛ ni, fanha ɲɛ ma bye ti ni we, ga ti ba da ɲɛ, t'a ɲɛ ni baraga ni. ⁴⁴Ti ba da le ɲiɲɛ ni, sipya ceepuuro nidiire ti ma bye tii, ga ti ba da ɲɛ, Kile Munaa na jé ti ni. Ba l'a fiinɲɛ na jo sipya ceepuuro nidiire wa wà we, mu shiin li wa na jo Kile Munaa ya ceepuuro nivɔɔ temu be kaan ge, tee be wa wà.

⁴⁵Lee wuu na l'a ka Kile Kafila wu ni na: «Koɲɔ shenshiime we, wee wemu w'a pye Adama ge, Kile ya wu yàa, na ɲi-ifɛɛɛ munaan le wu ni, na pye sipya.»⁸ Ga kurogo wo Adama we, wee wemu wu ɲɛ Kirisa ge, a Kile di wee pye munaan, lee lemu l'a ɲii sicuumɔ|ɲii sicuumɔ kaan ge. ⁴⁶Wemu w'a fɛnhɛ pa ɲaha na ge, wee ya ta pye munaan wo wu we. Ga ceepuuro wo wu w'a fɛnhɛ pa ɲaha na, lee kadugo na a Munaa wo wu na pa. ⁴⁷Sipya nizhiime we, ɲiɲɛ puuro ni w'a foro, wee ɲɛ ɲiɲɛ wo. Sipya shuun wo we, wee wemu wu ɲɛ Kirisa ge, wee ya yiri fugba we ni. ⁴⁸Piimu beeri p'a foro ɲiɲɛ puuro ni ge, pee beeri ɲɛ ba ɲiɲɛ puuro wo wu ɲɛ we. Piimu beeri pu ɲɛ fugba wuu pu be ge, pee be na ba bye ba fugba wo wu ɲɛ we. ⁴⁹Ayiwa, wemu w'a yàa ni ɲiɲɛ puuro ti ni ge, ba wee wo jaa ɲɛ mɛ wèe na we, wemu w'a yiri fugba wu ni ge, mu wee be wo jaa da ba bye wèe na.

⁵⁰Na cebooloo, yemu na giin di jo ge, yee yi wa mɛ. Ceepuuro temu ya yàa ni ceexaara ni shishan ni ge, tee da ga já jé Kile wo saanra|Kile saanra te ni we. Yaaga kemu k'a fɔnri ge, kee da já bye yafɔnhɔbaaga we. ⁵¹N'a da kaɲmɔhɔnɔ la jo yi mu. Wèe beeri wa da ba xhu we, ga wèe beeri pu da ba ɲeri ⁵²taapile nigin funɲɔ ni, ɲekorɔnɔ nigin funɲɔ ni, maga ki saɲa mɛ li ba foro tuun wemu

ni. Kee maga ki mɛɛ li ba foro tuun wemu ni, xuu pu da ɲɛ, na bye ni ceepuuro nivɔɔ ta ni, temu ya fɔnri we. Lee na ba wèe piimu ta ɲii na ge, wèe na ɲeri, na bye ni ceepuuro nivɔɔ ti ni. ⁵³Bani li waha l'i waha, ceepuuro temu ya fɔnri ge, tee ya yaa na ɲeri pye ceepuuro, temu ya fɔnri we; ceepuuro temu ya xhuli ge, tee ya yaa na ɲeri na pye ceepuuro, temu ya xhuli we. ⁵⁴Ayiwa, tee ceepuuro te t'a fɔnri ge, tee ba ɲeri na pye nivɔnhɔbaara; tee ceepuuro te t'a xhuli ge, tee ba ɲeri na pye nixhubaara, wee tuun wu ni jomɔ pemu p'a ka Kile Kafila wu ni ge, pee ɲɔ na fa na: «Se ya ta xu na, na wu xɔ fɛɛfɛɛ.»^{**} ⁵⁵«E xu, mii mu wo sefɛɛɛ t'i ɲɛ wɛ? E xu, mii mu wo sɔɔnɔ t'i ɲɛ wɛ?»^{††} ⁵⁶Jurumu baraga ni xu ya fanha taa na sipyii nɔni, Kile wo saliya we, wee di fanha kaan jurumu be mu. ⁵⁷Ga baraga k'a deri Kile na, wee wemu w'a se kaan wèe mu wù Kafɔɔ Yesu Kirisa mɛge na ge.

⁵⁸Lee wuu na na cebooloo na taanɲiineɛ, yi la le yiye ni y'i lowagaa ta! Yi da se ɲaha na tuun beeri ni, Kafɔɔ wo kapyɛɲɛ ki ni! Yi li cɛ na labye wemu y'a byi Kafɔɔ mu ge, na wee da ba bye tawaga wo bada wɛ!

P'a wari wemu pinne di zhe Zheruzalemu n'a daa fɛɛ pu tege ge

16 Ayiwa na cebooloo, wari wemu y'a da ba binne, na wu yaha kari Zheruzalemu wo Kile nagoo pu wo dege kaa na ge, yi la le yiye ni yi wu pinne na saha ni na wo nijoyo yi ni, n'a yemu jo Galasi wo n'a daa fɛɛ pu mu wee wari wu pinnegana na ge. ²Ba Dimazhi beeri ya nɔ we, lemu li ɲɛ wemu wo se ge, yi beeri ma kee wolo wolo yaha kabanugo na na saha ni yi wo lada wu ni, kɔnhɔ di

§15:45 Zhenczi 2:7

**15:54 Ezayi 25:8

††15:55 Oze 13:14

ga nɔ wà tuun wemu ni, yi ganha bu da yiri da wu shaa da binnee wee tuun wu ni we. ³Di ba ba nɔ wà tuun wemu ni, sipyii piimu naha y'a da ba bulo ge, di seme kan pee mu, y'a lemu pinne ta ge, p'i she lee kan Zheruzalemu ni. ⁴Li ba she da nago l'a naye pyaa ki be kashee xɔ, na be na binne zhe ni pu ni.

Pɔli na ba naagaa kiimu pye ge

⁵N'a da ba she Masedɔni sheen pɛregi, di na zhe foro yi na. Bani Masedɔni fiige ki ni n'a da ba dorɔ. ⁶La wa la ni n'a da zhe piiye pye yi mu, kelee na she wiire ti beeri pye yi mu. Wee tuun wu ni, yi na ba jà na tege, na na lɔ nɔ na tashɛge ni. ⁷Bani na funɔɔ wa di ba she yi ja ye di dorɔ le tɔɔnii le ni we. Ga na funɔɔ ki wa di ba she tuun wa ta wà yi yiri, ni Kafɔɔ w'a sɔɔ na lee koo yaha kunni.

⁸Ga lee be na n'a da gori Efese kulo li ni fo Pantekɔti wu wo Kalene|Kalene li ba nɔ. ⁹Bani Kile w'a kɔɔɔgbɔɔ la mugi wà ne mu na wo labye wu kaa na, ali na li ta na pɛɛn pu be ya nehe.

¹⁰Timote bu nɔ wà yi na, yi wu co xuuni kɔnhɔ wu ganha bu fya we. Bani Kafɔɔ wo kapyɛɛge wu be ya byi ba ne ne we. ¹¹Yi ganha bu da wu cerɛɛge-e de! Yi wu tege wu guri pa nɔ na na japiɛge na! Bani ne wu ni cebooloo pu sige. ¹²Wemu wu ne wu ceborona Apɔlɔsi ge, ne kunni ya sii wu keme neeri jo wu pinne ni cebooloo pu ni wu she yi yiri. Ga nime wo zhe wu ya ta pye wuyɛ pyaa pidaan we. Wu ba tuun watii ta wemu ya wu faha ge, wu na zhe.

Jomɔ pu taxɔɔ ni fɔ mujuu

¹³Yi kori yaha jii na! Yi n'a daa wu co ni lowagaa ni! Samɔhɔɔ ti pye yi ni! Yi bye ni baraga ni! ¹⁴Y'a yi kapyɛge ki beeri pyi ni taanɛɛge ni!

¹⁵Na cebooloo, y'a li ce na Sitefanasi ni wu puga sheen pu ni, na pee p'a pye Akayi fiige ki n'a daa fee pu shenshiilee. Y'a li ce na p'a puyɛ kan xuuni fefeere sipyii pu wo dege wu kaa na. Wee tuun wu ni n'a li shaa yi mu jo ¹⁶y'a yaa na pee sipyii pii shi wo nɔmehɛge conɔ, piimu beeri p'a pu tɛri wee labye we na ge, na fara pee be na.

¹⁷Ayiwa Sitefanasi, ni Fɔritunatusi, ni Akayikusi, pee na pa foro ne na naha, lee ya taan ne ni fo xuuni. Yee baara ya ne fɔ lemu ni ge, p'a pa lee nɔ fa. ¹⁸P'a ne luu niɛge, na yee be logoo niɛge. Y'a yaa na pii sipyii pii shi shaari pu saama pu na!

¹⁹Azi fiige ki n'a daa fee p'a yi shaari. Akilasi ni Pirisili, ni n'a daa fee piimu p'a puyɛ pinnee pee kaban ge, pee beeri ya yi shaari xuuni Kafɔɔ wo kariɛɛge ki funɔɔ ni.

²⁰Cebooloo pu beeri ya yi shaari! Y'a yiye shaari ni fefeere taanɛɛge fo ni!

²¹Ne Pɔli ye pyaa k'a we fɔ we wo kama pu ka na keye yi na. ²²Sipya wemu wu ne Kafɔɔ kaa ya dan ma ni-i ge, Kile wu ma laɔi. «Maranata» lee kori ne «Wu Kafɔɔ, pa!» ²³Kafɔɔ Yesu wo niime we wu kori yaha ni yi ni. ²⁴Yee beeri kaa ya dan ne ni Yesu Kirisa wo kariɛɛge ki funɔɔ ni.

Korente Sheen

Tudunmɔɔ Pɔli ya seme shuun wo wemu tun Korente sheen mu ge

Jɔɔ ye mu we seme we d'a tun wɛ?

Pɔli ya seme nizhiime wemu tun Korente sheen pu mu ge, Timote w'a kari ni wu ni. A Wee di guri pa ni fiin pa ni, na yiri egilizi wu yiri pemu ya Pɔli yatenye gbo ge, a lee di Pɔli pye w'a seme wa be ka na tun pu mu (2 Korente Sheen 2:3,9; 7:8). A w'i wee seme wu kan Tite mu w'a kari, a wee di she ba ni fiin nizaama ni. Ga, a w'i ba waha wa be kaa jo sanha Pɔli mu. Lee wuu na Pɔli ya we seme we ka.

We seme we kakana ɲuɲɔ

Pɔli ya wuye cɛreɲɛ, na pusamaa durogo. Taanɲɛɛge kemu ki ɲɛ wu ni na ɲaha tii Korente sheen na ge, w'a kee she pu na. Pu kaa ya dan wu ni ba wu nagoo ɲɛ wɛ. Kafinejuu piimu ya puye faanna na Kile tudunmɔɔ pee ɲɛ ge, Pɔli ya pee kaa taga pu kaala. W'a li she na wee na ba she foro pu na wu tɔɲɲii taanri wuu ni (2 Korente Sheen 12:14), na li she pu na na pu kaa ya waha wee Pɔli mu, ali na toro pu keɲɛ ɲaɲmuyɔ yi beeri taa (2 Korente Sheen 12:14; 13:1).

Seme wu kafila ɲugboɲɔ

2 Korente Sheen 1—7 Pɔli ya baraga taha Kile na wu saama pu wuu na. Lee kadugo na a wu jo wuye pyaa ɲaarigana ni wu labye wu shizhaa na.

2 Korente Sheen 8—9 Dege wemu w'a byi na ɲaha tii la baa fɛɛ pu na Zheruzalemu ni ge, Pɔli ya ya jo wee shizhaa na.

2 Korente Sheen 10—13 Pɔli ya wu Kile tuduro ti wo labye wu fiin yu, na wu taanna ni pii pu tudunmɔɔ pu wo wu ni, piimu p'a puye faanna na Kile tudunmɔɔ pee ɲɛ ge.

Pɔli ni Timote fɔ mujuu

1 Ne Pɔli wemu w'a pye Yesu Kirisa wo tudunmɔ Kile wo jidaan wu funɲɔ ni ge, ne ni na ceborona Timote ni, wɛɛ p'a we seme we tun yee mu; yee piimu pu ɲɛ Kile wo sipyii Korente kulo li ni ge, ni yee piimu beeri pu ɲɛ fɛfɛɛɛ wuu Akayi fiige ki beeri ni ge.

Wɛɛ ya yi shaari: ² Wù To Kile ni wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wu niime ni ɲaɲɲɛ kan yi mu.

Pɔli ya fɔ kan Kile mu

³ W'à wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wo To Kile wu sɔni. Wee wu ɲɛ ɲiɲaara fɔɔ Kile, ni loɲine kanwɔɔ keree beeri ni. ⁴ Wee w'a loɲine kaan wɛɛ mu wù kanhama keree ki beeri ni, kɔɲɲɔ wɛɛ be di já w'à wù sipyiiɲii logoo ɲiɲɛɛ pu kanhama keree tuun ni, ni lee loɲine le ni, w'à lemu ta Kile mu ge. ⁵ Ba Kirisa wo kanhama pe tuugo ɲiɲeheme ya nɔni wɛɛ na wɛ, mu Kile ya loɲine kaan wɛɛ mu na ɲehɛɲi Kirisa baraga ni. ⁶ Kanhama ba nɔni wɛɛ na, lee na bye kaɲuɲɔ na loɲine kan yee mu, kɔɲɲɔ y'i já pa shɔ. Wɛɛ bu loɲine ta, lee na bye kaɲuɲɔ na loɲine kan yee be mu, kanhama pemu ni wɛɛ ɲɛ ge, kɔɲɲɔ y'i loxulo ta yi be di já pee kanhama pu tuugo xu yiye ni. ⁷ Wɛɛ fungɔɲɔɲɔ yi d'a tiin yee shizhaa na fo xuuni do. Bani wɛɛ ya li cɛ jo ba yee wa yi tahaa taa wɛɛ wo kanhama pu ni we, mu y'a da ba yi tahaa ta loɲine li be ni.

⁸ Na cebooloo, wɛɛ ya kanhama pemu ɲa Azi fiige ki ni ge, wɛɛ funɲɔ ki wa y'i pee cɛ. Pee kanhama p'a bi sii peɛ wɛɛ na fo na she doro wù fanhaya ɲuɲɔ kana be taa, ali fo na she wù pye wù ya daa be nige nago kanna wù na ɲi-

ifèere pye sanha wε. ⁹Wèe kunni bi sii li yaha jo wèe da xhuu. Ga lee ya pye mu, kònho wèe ganha ba wùye pyaa kii pyi wù tadaŋa wε, fo Kile, wee wemu w'a xuu jeni na yeege xu ni ge. ¹⁰Wee Kile w'a wèe shò ke xu tuugo ke na, wee shiin wu da da wèe juŋɔ wo. W'a pye wèe tadaŋa, wu na ba wù juŋɔ wolo sanha. ¹¹Yee bε p'a wèe tεge ni Kile-jεrεge ni. Lee wuu na Kile ya niime wemu kan wèe mu yee wo jεrεge ki baraga ni ge, kònho lee di bye kapuŋɔ sipyinjehemεε bε di baraga taha Kile na wèe wuu na.

Pɔli ya jεri le wu para li keree ki ni

¹²Wèe na já kaa lemu kaa taga wùye pele ge, lee li wa mε. Wèe zɔɔɔ pu wa lee wo sεrεε na jo tifiire ni see wemu w'a foro Kile ni ge, tee tifiire te wo jaarigana, ni wee see we wo jaarigana na wèe ya jaari koŋɔ ke na, na la fara bε yere lee na yee mu. Ga Kile wo niime wu baraga ni wèe ya lee pye, wèe ya ta tee fungɔŋɔ fεere te ta sipya mu wε. ¹³Wèe di wa yatii bε kani wù sεmεε pu ni na dunni yi mu wε, yemu yi da já galaa y'i yi jaha cε ge, fo yee yε. Nε dà bε li na jo yi na ba yi bεeri jaha cε xuuni, ¹⁴ma na jo ba yi wa yi jaha cε mε dɔɔni wε, na jo Kafɔɔ Yesu cabaŋa yee keree na ba wèe juŋɔ yirige, ba wèe bε wogoo da ba yee juŋɔ yirige mε wε.

¹⁵Kee tadaŋa ke funŋɔ ni nε bi li jɔ wolo jo di fεnhε zhe yee y'iri, kònho y'i kuduun tεhεε shuun ta. ¹⁶Bani nε bi giin di doro yee y'iri, di na zhe doro da gaŋɔ Masedɔni fiige ki ni. Di ba she y'iri Masedɔni ni sanha, di guri doro yi y'iri, kònho y'i ba na tεge di she Zhude fiige ki ni. ¹⁷Ayiwa, nε na kee funŋɔ ke yaha naye mu, di ba lee kushεε le pye mu, lee wa li shεε na li bye nε see ni-i gε? Kelee keree kiimu jɔ nε wo ge, nε ki jɔ wo na sahaŋi ni koŋɔ sipyii wo keree jɔ wuu-

gana ni gε? Ma na jo ba di da ba «Uun» jo kaa na, na nɔho jo sanha «Ahayi» lee kanunɔ le na wε. ¹⁸Ma na jo ba Kile jε mε jɔmεε fɔɔ-i dε, jomɔ pemu wèe ya yu yee mu ge, pee bε ya pye «Uun» na nɔho pye «Ahayi» wε.

¹⁹Bani Kile Ja Yesu Kirisa wemu kaa wèe ya jo yee mu ge, nε ni Siliven,^{‡‡} ni Timote ni ge, wee ya «Uun» yu jomɔ na, wu nɔho kuri jo «Ahayi» pee ninumɔ na wε. Ga, wu bu yemu jo, yee yi wa. ²⁰Kile ya jɔmεhεε kiimu lɔ ge, ki bεeri ya pye «Uun» Kirisa ni. Lee wuu na wèe ya «Amiina» yu wu mεge ki baraga ni, na Kile sɔni. ²¹Wee Kile yε pyaa k'a wèe ni yee wo baraga ki pele Kirisa wo kar-ijεεge ki ni, na wèe kemε yaha wù yε wuyε mu. ²²W'a wu fε pu kpɔn wèe na, na Fεfεere Munaa li bε kan wù mu l'a tiin wù zɔɔɔ pu na. Yarɔmuyɔ yemu wo jɔmεε w'a lɔ wù mu cabaya na ge, a lee di nakaara wolo yee wo da ni.

²³Kile wa na sεeri di bu kafineye jo! Yeeye pyaa wo j'ijaara na nε pye nε she nige yee y'iri Korente kulo li ni wε. ²⁴Ga lee di wa nago kanna wèe pu wa yee wo juŋɔfεε n'a daa wu shizhaa na-ε dε! Bani yee ya lowagaa ta na xɔ n'a daa wu ni. Ga wèe ya kapyεŋεε pyi ni yee ni, kònho y'i fundanga ta.

2 Lee wuu na nε li kɔn na funŋɔ ni jo di ganha bu she nige yi y'iri, la li she fara yi wo zɔ mesuu li na wε. ²Bani nε bu zɔ mesuu wá yee na, jɔgɔ yε pu da já nε funŋɔ taan yee kadugo na wε, yee piimu na nε zɔ mesuu li wá ge? ³Lee wuu na nε bi sεmε wa ka, na wee tun yi mu, kònho di ganha bu da zhe yi y'iri di zhe na zɔ wu mεε kasulo ta wà yee mu wε, yee piimu p'a yaa pu na funŋɔ taan ge. Nε dà li na jo kaa le li jε nε wo fundanga kaa ge, lee li jε yee bεeri bε wo fundanga kaa. ⁴Nε zɔ mesuu wo w'a bi wee sεmε we ka ni yama ni na funŋɔ ni, ni jεsinme bε ni

^{‡‡}1:19 Siliven: Wee ninumɔ pu wa byi na Silasi.

na naha ni. Ne ta lee pye kɔnhɔ di yee nahaya tanha wɛ dɛ! Ga nɛ lee pye, yee kaa ya dan nɛ ni taangana lemu na ge, kɔnhɔ y'i lee cɛ.

Yi yafa nahama pu pyevɔɔ wu mu

⁵ Wa bu kaa pye lemu ya nɛ naha tanha ge, wu ya ta nɛ yɛ nigin naha tanha wɛ, yee bɛeri nahaya w'a tanha. Ga nɛ funɔɔ wa li waha fo li shɛ doro li tayerege tɔan wɛ, lee wuu na nɛ yee jo. ⁶ Jaagi wemu yee nijehemɛɛ ya shan na xɔ wɛ nɛ na ge, wee na yaa ni wu ni. ⁷ Nime kunni, y'a yaa yi yafa wu mu, y'i samɔhɔɔ le wu ni sanha, kɔnhɔ zɔ mesuu li ganha ba bele doro wu na, fo di wu pye tadaɔa baa wɛ. ⁸ Lee wuu na nɛ yi jɛeri jo y'a li shɛɛ wu na, na wu kaa ya dan yi ni. ⁹ Lemu bɛ na sanha nɛ sɛmɛ wu ka na tun yee mu ge, lee li wa mɛ. Nɛ yee taanna wii, yee bu da yee na nɛ jɔmɛɛ coni keree bɛeri ni. ¹⁰ Yee bu kaa la yafa sipya wa mu, nɛ bɛ na lee yafa weefɔɔ mu. Nɛ bu da nɛ yaa nɛ wu kaa la yafa sipya wa mu, yee wuu na nɛ ma li yafa wufɔɔ mu, Kirisa jii na, ¹¹ kɔnhɔ Shitaanni ganha bu da se ta wu na wɛ, bani w'à wu fungɔɔɔ ki cɛ na xɔ.

Kaa lemu l'a funzhaga wá Pɔli na Torowasi ni ge

¹² Ayiwa, ba nɛ nɔ Torowasi kulo li ni Kirisa wo Kile Jozaama pu jo kaa na wɛ, a nɛ Kafɔɔ ta w'a kupɔɔ mugi wà na mu. ¹³ Ga lee bɛ na nɛ bi na zɔ wu ta w'a faha wɛ, bani nɛ ta shɛ na ceborona Tite ta wà wɛ. Lee wuu na nɛ koo sha n'a daa fɛɛ pu mu, na gari Masedoni fiige ki ni.

Se wemu ya daa Kirisa ni ge

¹⁴ Faabye Kile! Wee w'a sefɛɛɛ kaan wɛ mu tuun bɛeri ni Kirisa wo karinjɛɛge ki funɔɔ ni, na wɛɛ luu na daga na Kirisa wo maceɔɔɛ ki shɛɛ xuu wu bɛeri ni, ba nudanga sinmɛ jɛ wɛ. ¹⁵ Bani Kile ya wɛɛ pye Kirisa wo nudanga sinmɛ. Sipyii piimu na ba shɔ, ni piimu na ba gyɛɛgi

ge, kee nugo ke ya nɔni pee bɛeri na. ¹⁶ Kee nugo ke jɛ xu nugo pii mu pu ni, na pu naha co na se xu yiri; na jɛ pii bɛ mu jii sicuumɔ nugo, na pu naha co na se jii sicuumɔ yiri. Jɔɔ di jɛ wee labye we wo jɔ favɔɔ wɛ? ¹⁷ Wɛɛ kunni ya ta Kile wo Kile Jozaama pu jɛri wu jagi jɔɔɔ ba pii ya pu jɛri mu pu wo kuduun kaa na wɛ. Kile w'a wɛɛ tun, lee wuu na wɛɛ ya Kile Jomɔ pu yɛɛ pyi Kirisa wo karinjɛɛge ki ni ni funvige ni Kile naha tɔan.

Karinjɛɛge jɔmɛɛfono li wo kapyebyii pee

3 Ayiwa, le jogana le ya li shɛɛ na wɛɛ ya jɔ kɔn na wuyɛ pele sanha ge? Ta wɛɛ mago wa li na watii wu na sɛmɛ ka tun yee mu, wu wu mesaana jo wee ni, kelee ta wɛɛ mago wa wee sɛmɛ wa tugo zha na yi mu? ² Yeeɛ pyaa ki jɛ wɛɛ wo sɛmɛ wemu ya wɛɛ mesaana yu, wu nigayahaɔa di jɛ wɛɛ zɔɔɔ pu na ge. Sipyii pu bɛeri ya wee sɛmɛ wɛ cɛ, na wu kalaa bɛ. ³ L'a fiinɔɔ na jo yee pu jɛ Kirisa wo sɛmɛ, wemu w'a tun wɛɛ baraga ni ge. Wee sɛmɛ wɛ ya ta ka ni kama lɔhɔ ni wɛ, fo Kile jii wo wu wo Munaa, w'i ya ta ka faaya kɔɔɔɔ na wɛ, fo sipyii zɔɔɔ.

⁴ Wɛɛ ya dà wee xuu we na Kile naha tɔan Kirisa baraga ni. ⁵ Lee wa nago wɛɛ pu wa giin na wɛɛ na já wee labye we pye ni wuyɛ pyaa wo sefɛɛɛ ni wɛ, ga Kile ni wɛɛ wo sefɛɛɛ t'a yiri. ⁶ Wee w'a sefɛɛɛ kan wɛɛ mu, na wɛɛ pye karinjɛɛge nivonɔɔ ki wo kapyebyii. Kee ya ta saliya wu gbɔɔɔ ni wɛ, ga fo Fefɛɛɛ Munaa. Bani saliya wu ni xu ya daa, ga Fefɛɛɛ Munaa di jii sicuumɔ kaan.

⁷ Saliya wemu w'a ka faaya kɔɔɔɔ ki na ge, wee w'a xu nɔni sipya na. Ga lee bɛ na Kile wo nɔɔɔ w'a wuyɛ shɛ wee tuun we ni, fo na Izirayeli shɛɛn pye pu ya já jii cori Musa ni, di wu wii wu naha niɔɔ ni, wu naha ki wo nɔɔɔ wu keɔɔ

ni we, na ta wee nɔɔɔ we di bi da ba doro. ⁸Ta Kile Munaa li wo labye wu wo nɔɔɔ wu da ba ye wee na na kanha we? ⁹Ayiwa, labye we w'a jaagi shaan sipyii nɔɔɔ ni ge, wee bi pye ni nɔɔɔ ni, wee tuun wu ni, labye we w'a sipya pyi sipyi-tiime Kile naha tãan ge, ta wee wo nɔɔɔ wu da ba bele xuuni na toro we wu tãan we? ¹⁰Nime wo nɔɔɔ wemu w'a pele fo xuuni ge, ma bu wee jate ni taashiine li wo wu ni, m'a taashiine li wo wu ta wee je yaaga be we. ¹¹Kaa lemu li da ba xhɔ ge, ni lee d'a pye ni nɔɔɔ ni. Wee tuun wu ni lemu li da gori yaha xɔbaa ge, lee wo nɔɔɔ wu na ba bele fo xuuni de!

¹²Kee tadaɗa ke ki wa wèe mu ge, kee k'a samɔhɔɔ le wèe ni fo xuuni. ¹³Wèe ya li pyi Kile tudunmɔɔ Musa wo pyegana li na we. Fàɗa Musa bi ma daga wu naha tɔ, kɔnhɔ Izirayeli sheen ganha bu wee nɔɔɔ nidoromɔ we ja taxɔɔ ni we. ¹⁴Ga pu fungɔnyɔ yi bi tɔ. Ali nijnaa we be ni, pu ba Karijnege Nɔmɛ Nilɛ li kalaa, p'a bye kanna kee fàɗa ke k'a buri pu fungɔnyɔ yi na. Kee fàɗa ke di ya ta laha wà we, bani na pye ni Kirisa ni karijnege ni, lee ye l'a ki leri wà. ¹⁵Ali nijnaa we be ni, pu ba Musa wo seme wa kalaa tuun beeri ni, p'a bye kanna fàɗa k'a buri pu fungɔnyɔ yi na, xuu wemu p'a galaa ge, pu da ga wu naha ce we. ¹⁶Ga wemu bu sɔɔ na wuyɛ kan Kafɔɔ mu, kee fàɗa ke na laha weefɔɔ wo fungɔnyɔ ki na.^{¶¶} ¹⁷Ayiwa, Kafɔɔ wemu kaa pu wa yu naha ge, wee je Fɛfɛɛɛ Munaa. Kafɔɔ Munaa bu bye xuu wemu ni, wee xuu wu na bye wuyɛ wo. ¹⁸Wèe piimu beeri wo fàya y'a laha laha jahaya yi na ge, wèe beeri p'a Kafɔɔ wo nɔɔɔ wu shee ba jaawiige ya yaɗmuyɔ shee me we. Lee funɗɔ ni wèe ya jɛri na byi ba Kafɔɔ ye pyaa je we, na fòro nɔɔɔ wa ni, na jin

wa ni. Wee labye we, Kafɔɔ wo Munaa l'a wee pyi.

**Pɔli ni wu kafɛɛ pu
wo labye wu pyegana**

4 Ayiwa, Kile w'a nɔɔɔ jaari wèe na, na we labye we kaa le wèe keɗe ni, lee l'a wèe pye wèe yatenye da ga xhu we labye we na we. ²Nɔhɔdaan kapyegee kiimu beeri ki je shiige wogoo ge, wèe ya wù tɔɔɔ wolo kee beeri ni. Wèe ya shizhiinme taga na keree pyi we. Wèe ya Kile wo jomɔ pu jeri na zhaan we. Ga can wu wèe ya fiinɗe na yu, kɔnhɔ sipyii pu beeri nigin nigin di da wù mesaanya yu sipyii ni Kile naha tãan. ³Lee be na Kile Jozaama pemu wèe ya yu ge, pee bu shee da p'a ɗmɔhɔ, piimu pu da ba gyeegi jiga na ge, pee na p'a ɗmɔhɔ. ⁴Pu da ga dà we, bani Shitaanni wemu ke kɔɗɔ ke ya bele ge, wee w'a pu fungɔnyɔ jeri buri, kɔnhɔ kpɛenge ki ganha ba jí pu mu we. Kirisa wemu wu je Kile wo jaa wu ge, wu nɔɔɔ wu wo Jozaama pu p'a kee kpɛenge ki yeege. ⁵Kile Jozaama pemu wo yere wèe ya byi ge, wèe ya ta na wùye kaa yu we. Yesu Kirisa wemu wu je Kafɔɔ wu ge, wee kaa wèe ya yu. Yesu wuu na wèe ya pye yee wo kapye-byii. ⁶Kile wemu w'a jo taashiine li ni na: «Kpɛenge ki pye nibiige ki ni ge»^{§§} wee ninumɔ w'a kpɛenge yeege wèe zɔɔɔ pu na, kɔnhɔ Kile wo nɔɔɔ wemu w'a jí na fòro Kirisa wo naha ki ni ge, wèe di wee nɔɔɔ we wo laje wu ta, wu da kpɛenge yeege wù mu.

**Kanhama pemu ya nɔni Pɔli
ni wu kaafɛɛ na ge**

⁷Wèe na je ba cogo shɔhɔɔ je we, ga wee naafuugbɔ we di je wèe mu. Lee ya pye kɔnhɔ sipyii di li ce na tee se-fɛɛɛ nighbɔɔɔ te ya ta foro wèe ni we,

^{¶¶}3:16 Ekizode 34:34
^{§§}4:6 Zhenezi 1:3

ga Kile ni t'a foro. ⁸ Kanhama tuugo bæri kunni wa nɔni wèe na, ga wèe fanhaya di sanha xhɔ wɛ. Wèe fungɔnyɔ yi kunni wa wuregi, ga tadaŋa sanha fɔ wèe na wɛ. ⁹ Pu kunni wa taha wù feni na gana, ga Kile di ya wèe yaha wɛ. Pu kunni wa wù kpɔɔn na zhaan niŋe na, ga wù sanha xhu wɛ. ¹⁰ Tuun bæri ni Yesu wo xugana li tuugo ya nɔni wèe na wù ceepuuro ti ni. Ga Kile di wèe shuu, kɔnhɔ p'i li cɛ na niŋi na Yesu nɛ, wèe bɛ di niifɛere pyi wee baraga ni. ¹¹ Bani xu nɔ na wèe nɛ tuun bæri ni, wù wo niifɛere ti ni Yesu wuu na, kɔnhɔ Yesu bɛ wo niifɛere t'i tiye she wèe ceepuuro ti ni, tee temu ti da ba xhu ge. ¹² Lee pyegana le na xu ya wu wo labye wu pyi wèe na, kɔnhɔ niŋi sicuumɔ pu da nɔni yee na. ¹³ L'a ka Kile Kafila wu ni na: «Nɛ dà Kile na, lee l'a nɛ pye ne jo.»* Kee tadaŋa ke ninuŋɔ na wèe bɛ ya dà, lee l'a wèe bɛ pye wèe na yu. ¹⁴ Wèe ya li cɛ na jo Kile wemu w'a wù Kafɔɔ Yesu nɛ na yeege xu ni ge, wee na ba wèe bɛ nɛ na yeege xu ni ni Yesu ni, na wèe ni yee bæri pinne Yesu naha tàan. ¹⁵ Kee keree kii bæri wa nɔni wèe na, kɔnhɔ Kile wo niime wu da nɔni sipiyiŋhemɛɛ na. Lee di bye kaŋuŋɔ sipiyiŋhemɛɛ di da baraga teri Kile na, pu da wu pele.

Na niifɛere pyi n'a daa gbɔɔro ni

¹⁶ Lee l'a wèe pye wèe ya ganri wɛ. Ali na wèe ceepuuro ti fanha ki yaha ki na xhuu, la l'a faraa niŋa bæri wèe munaa li wo fanha ki na. ¹⁷ Kanhama pemu bæri p'a nɔni wèe na nime ge, pu na ba doro. Pu na ba pɛɛŋe kemu nɔ wèe na ge, pee kanhama pu nɛ yaaga bɛ kee pɛɛŋe ke naha tàan wɛ. Kee pɛɛŋe ke ya sii pele, na nɛ tɛhene baa. ¹⁸ Bani sipyii ya yaŋmuɔ yemu naa ge, wèe ya niŋi yeege yee feni wɛ, ga fo yemu yi nɛ niŋabaaya ge. Yemu sipyii ya naa ge, yee na ba doro, ga yemu niŋi yi ya naa-i ge, yee na gori yaha gbee.

5 Buguloo piimu funyɔ ni wèe wa tiin naha ke niŋe ke na wù ceepuuro ti ge, pee buguloo pu ga ba gyɛɛgi, pusaaya ya wa fugba we ni Kile na yee yàa yaha wà wèe mu. Kee tateŋge ke wa sii wà gbee. Kee wa sipya wo keŋe labye wɛ. ² Na wèe yaha naha pee buguloo pii ni, wèe wa zhiin, bani wèe wa fugba wu wo tatiinye yi wo jé wu la pyi fo xuuni. ³ Wù bu lee ta wù munahaa ki na ceepuuro niwɔɔ ta le. ⁴ Na wèe yaha pee buguloo pii ni, wèe wa zhiin, tuguro ti wa wù juŋɔ ni. Ceepuuro temu ti wa wèe na naha niŋe ke na ge, li wa nago wèe wa giin wù tee wolo wɛ. Ga wèe wa giin wù fugba wu wo ceepuuro ti lo le wùye na, kɔnhɔ ceepuuro temu ya xhuli wɛ, tee di te ti faa, temu na ba xhu ge. ⁵ Kile ye pyaa k'a wèe yàa kee keree kii kaa na. W'a wu Munaa li kan wèe mu. Lee ya li shee na wù na ba ye yaŋmuɔ ye ta can na. ⁶ Lee l'a wèe pye wèe ya logoo waha tuun bæri ni. Wèe ya li cɛ na jo na wèe yaha naha ni tee ceepuuro te ni, wèe sanha k'a lii Kafɔɔ na.

⁷ N'a daa baraga ni wèe ya naari, li wa nago wèe ya li na wɛ. ⁸ Wèe logoo ya waha fo xuuni. Wèe funyɔ ki wa na foro te ceepuuro te ni, na she diin Kafɔɔ tàan. ⁹ Lee wuu na, wèe ya xu yoo, wèe ya pye niŋi na yoo, lemu l'a dan wèe ni ge, lee li nɛ na wùye kaa taan Kafɔɔ mu. ¹⁰ Bani li waha l'i waha wèe bæri na ba she yere Kirisa pahagbaa na, w'a kiiri kɔn wù na, kɔnhɔ sipyii pu bæri nigin nigin ya lemu pye na pu yaha te ceepuuro te ni ge, l'a pye nizaana la, l'a pye niguunɔ la, p'i lee wo saraa ta.

Kirisa w'a bɛ leni Kile ni sipyii te ni

¹¹ Sipya ya yaa na fyagi Kafɔɔ na fya-gana lemu na ge, wèe ya lee cɛ, lee wuu na wèe wa sɛɛge taan sipyii pu na, kɔnhɔ p'i sɔɔ Kile na. Kile ya wèe keree bæri

*4:13 Zaburuu 116:10

ce fo xuuni. Ne giin jo lee cegana li na yee be ya wèe ce. ¹²Wèe ya ta na wù mesaaja yu yi mu sanha we. Ga lemu na bye kapuɔ yee di já nuyirige ta wèe keree na ge, lee wèe ya yu yi mu. Piimu p'a puye pele sipyii neɓaa na, pu funyɔ di ya fiinɛ-ε ge, kɔnhɔ y'i já pee be ɓɔ shɔ-gana ce. ¹³Li bi ta nago kanna wèe ɓuɓ-mogoo k'a yiri, Kile wuu na lee ya pye. Ga li bu da nago kanna wèe fungɔnyɔ y'a tiin, lee wa yee wo kuduun. ¹⁴Bani Kirisa wo taanɛɛge ke, kee k'a já wèe na. Wèe ya li ce na jo ni shen nigin ya xu sipyii pu beeri tege, wee tuun wu ni, li ne kanna sipyii pu beeri p'a xu. ¹⁵Sipyii pu beeri wuu na w'a xu, kɔnhɔ piimu pu wa ɓii na ge, pee ganha ba pu wo ɓiifere ti pyi nige puye nidaan na we. Ga wemu w'a xu pu tege, na ne pu wuu na ge, pu da ti pyi wee wo nidaan na.

¹⁶Ayiwa, nime kunni wèe da ga sipya wa shishiin wii nige na saha ni sipyii wo wiigana ni we. Ali wèe nehe da wèe na bi Kirisa wii na saha ni sipyii wo wiigana ni, wèe da ga wu wii mu nige nime we. ¹⁷Sipya wemu bu jé Kirisa wo kariɛɛge ki ni, weefɔ na ɓeri sipyifomɔ. Keree kiimu ki ne nilege ge, kee beeri na doro, keree kiimu ki ne nivonɔ ge, kee na ɓɔ kɔn. ¹⁸Lee beeri ya foro Kile ni. Wee w'a be le wèe ni wuyɛ pyaa te ni Kirisa baraga ni. W'a wee labye we kaa le wèe keɓe ni, kɔnhɔ wèe di bye kapuɔ be di jé wu ni sipyii pu te ni. ¹⁹Bani Kirisa wo baraga ni Kile ya be le wu ni sipyii te ni. Wu ya ta pu jurumu wu tɔɔ pu feni we. W'a wee labye wu kaa le wèe keɓe ni, kɔnhɔ be di bye wu ni sipyii pu te ni.

²⁰Lee wuu na wèe ya pye Kirisa yahama ni, na yu wu tege. L'a pye kanna Kile w'a wu kafila wu yere pyi wèe ɓɔ na. Wèe wa yi neeri Kirisa mege ki wuu na, jo yi sɔ be di jé yi ni Kile te ni. ²¹Kirisa ya ta jurumu wa shishiin pye ɓa

we, a Kile di wee taga jurumupyii pu faa, kɔnhɔ wèe di já pye ni wu ni kariɛɛge ni, wù bye sipyitiimeε Kile naha taan.

6 Lee wuu na, wèe piimu pu ne kapye-byenii ni Kile ni ge, wèe wa yi neeri jo Kile wo niime wemu y'a ta ge, yi ganha bu wee yaha wu pa bye ɓuɔ baa we.

²Bani Kile ya li she wu ni Kafila wu ni na: «Na wo nidaan tuun ni ne mu neerege ki logo, ɓuwuuro ti wo caɓa ɓii li ni ne mu tege.»†

Nime wu ne Kile wo nidaan tuun we; nime wu ne ɓuwuuro ti wo caɓa ɓii le.

Kile wo kapyebyii p'a yaa na kanhama soro

³Wèe funɔ wa sipya wa shishiin wu tatigine ta wù labye wu na we. Lee wuu na wèe funɔ wa wèe pu kaa la shishiin pye lemu na sipya wa shishiin ɓuɔ kyeegi we. ⁴Lee wuu na wèe wa wùye sheε shegana beeri na na Kile wo kapyebyii wèe ne. Wèe ya kanhama nipeheme soro, na kawagaa ni loyirigeree xu lomarana funɔ ni. ⁵P'a wèe kɔɔn, na wèe leni kaso ni, na sipyire ti sɔɔn na waa wù na. Wèe di kapyewagaa pyi, na ɓaani ɓmunumɔ baara ni xuugo keɓe ni. ⁶Wèe ya wùye sheε Kile wo kapyebyii tifire funɔ ni, ni laje, ni loxulo, ni saama, Fefere Munaa li wo sefere ti ni, ni see see taanɛɛge ni. ⁷Wèe wa lee sheε Kile wo can wu jo funɔ ni, ni Kile wo sefere ti baraga ni. Lemu li ne wèe wo kashen yagbonɔ, na yogo kɔɔn, na yogo yu wèe kaa na ge, lee ne kaa lemu l'a tii Kile mu ge. ⁸Tuun wa ma ɓɔ p'a ganha na gbɔɔɔ teri wèe na; tuun wa na ba ɓɔ p'a ganha na fanhara teri wèe na. Wèe mesaaja wa yu; wèe mekyeεgeɓe be di yu. P'a wèe jateni ba kafinejuu ne we, na ta ye wèe ya yu ge, yee di ne can we. ⁹Wèe ne kanna pu ya wèe ce we, na ta pu d'a wèe ce fo

†6:2 Ezayi 49:8

xuuni. P'a wèe jateni kanna wèe ya xu, na ta wèe di jê jii na. P'a wèe leni jaa ni, ga wèe da xhuu wê. ¹⁰P'a wèe wii na zɔ mesuu l'a pele wèe na, na ta wèe funyɔ d'a taan tuun bæeri ni. P'a wèe wii la baa fêe, na ta wèe d'a sipyinjehemee pye lafêe. P'a wèe wii na yafiin jê wèe mu wê, na ta yanmuyɔ yi bæeri di jê wèe woyɔ.

¹¹Na cebooloo Korente sheen, wèe ya wù zɔɔɔ pu bæeri mugɪ, na kafilafyen jo yee mu. ¹²Wèe kunni ya ta wù funyɔ buri yee na wê, ga yee p'a yi funyɔ buri wèe na. ¹³Ayiwa, nime kunni ne yu ni yee ni ba na nagoo jê wê. Wèe ya yee co cogana lemu na wù zɔɔɔ pu na ge, yi be pu wù co mu! Yi be pu yi wo zɔɔɔ pu mugɪ wù mu!

Y'a yiye kaseri Kile cebaalaa wo kapyegee kii shi na

¹⁴Ayiwa, piimu jê Kiriceen wê, yi ganha ba binneɛ ni pee ni pu wo kapyegee kii shi na wê. Be weke wu wa tiime ni kuumɔ tɛ ni wê? Pinnegana leke na kpeenge ni nibiige di da já binne wê? ¹⁵Be weke wu da já bye Kirisa ni Shitaanni tɛ ni wê? Wemu jê Kiricen wê, karijɛege keke k'i da já bye weefɔɔ ni n'a daa fɔɔ tɛ ni wê? ¹⁶Be weke w'i da já bye Kile-pɛɛɛ pugbɔhɔ ni yapereɛ tɛ ni wê? Bani wèe pu jê Kile jii wo wu wo Kile-pɛɛɛ pugbɔhɔ ma na jo ba Kile wuyɛ pyaa ya yi jo wu Kafila wu ni wê na:

«Ne na ba diin pu niɛ ni,
na jaari ni pu ni.

Ne na ba bye pu Kile,
p'a bye nɛ sipyii.»[‡]

¹⁷«Lee wuu na Kafɔɔ ya jo:

«Yi foro pu tɛ ni,
yi waa laha pu na.

Yaaga kemu jê fɛfɛɛ wê,

yi ganha bu da gbɔn kee ka shishiin na wê!

Yi bu já lee na,

nɛ na zɔɔ yi na.»[¶]

¹⁸«Ne na bye yi To,

yi na bye nɛ jalaa ni na poro pushaa.

Kafɔɔ, Se Bæeri Fɔɔ w'a jo mu.»[§]

7 Ayiwa na taanpiineɛ, ba ni Kile d'a kii jɔmehɛɛ kii bæeri lɔ wèe mu, wee tuun wu ni wèe ya yaa na wù ceepuuro tɛ ni wù zɔɔɔ pu pye fɛfɛɛ, na foro fɔɔnɔ keree tuuyo bæeri ni. Wù la le wùye ni wù fɛfɛɛɛ tɛ jɔ di fa, wù da jaari Kile jii fyaara ni.

Pɔli wo fundanga ki keree

²Yi yi zɔɔɔ pu mugɪ wù mu, wù kaa di daan yi ni! Wèe ya ta bahamu shan sipya wa shishiin na wê. Wèe ya ta sipya wa shishiin jɔnɔ kyɛegi wê. Wèe ya ta pii wo yanmuyɔ shɔ pu na na taga wùye pye lafêe wê. ³Yi ganha ba giin na nɛ ye yu kɔnhɔ di jaagi shan yi na wê! Ne tee yee jo toro yee mu jo yee kaa ya dan wèe ni fo xuuni. Yafiin wa da já wèe waa laha wùye na wê, ali xu be wê. ⁴Ne dà yee na fo xuuni. Ne yee mesaana yu fo xuuni. Ne luu l'a jɛɛ fo saama na. Kanhama pemu bæeri p'a nɔni wèe na ge, nɛ funjɔ ma sii taan fo xuuni pu ni.

⁵Can na, wèe di nɔ Masedɔni fiige ki ni ge, wèe jaha sanha jɛɛ bada wê. Kanhama ni wèe di bye kabaya yi bæeri na. Wù ni sipyii pusamaa bi dumni, fyaara di jê wùye pyaa ki be wo zɔɔɔ pu ni. ⁶Ga Kile wemu w'a lopine kaan sipyicanrɔyɔ mu ge, wee ya wèe logoo jɛɛ Tite wo ba wu keɛ kurogo. ⁷Ayiwa, Tite wo ba wu ye be-ɛ dɛ! Ga yee ya wu luu jɛɛ jɛɛ-gana lemu na ge, lee ya wèe fungɔnyɔ yi tɛɛ. W'a pa wèe pye na nɛ ja la k'a sii shɔ yee ni. Na yee ya daajɛɛ jo, na yee

[‡]6:16 Levitike 26:12; Zheremi 32:38; Ezekiyeli 37:27

[¶]6:17 Ezayi 52:11

[§]6:18 2 Samuweli 7:14

ya ne keree co ni see ni xuuni. Lee ya la fara ne wo fundanga ki na fo xuuni.

⁸Ne fenhε seme wemu tun yee mu ge, ali na wee seme we ta w'a bi zɔ mesuu wá be yee na, lee wo daajeje je nige ne ni wε. Li daajeje bye ne ni, bani ne bi seme wu ta w'a zɔ mesuu wá yee na jeere ye nigin funɔɔ ni. ⁹Ga nime ne funɔɔ ya taan. Yee zɔɔɔ na mehεe suu, lee ya ta pye ne wo fundanga ki kapuɔɔ-ε de! Ga lee zɔ mesuu le na yee pye yee ya kuri kadugo, na yi paarigana faa, lee l'a ne funɔɔ taan. Yee wo zɔ mesuu l'a pye na saha ni Kile wo nidaan ni. Lee funɔɔ ni lemu wèe ya pye yee na ge, lee ya ta pye kakuunɔ we. ¹⁰Bani zɔ mesuu lemu ya sipya taa na saha ni Kile ye pyaa wo nidaan wu ni ge, lee ma sipya pye m'a ma torogana li faa, na juwuuro ta. Lee zɔ mesuu le tuugo ya sipyii pyi pu na daajeje yu Kile naha taan. Ga koɔɔ ya zɔ mesuu lemu noni sipya na ge, lee l'a ma ni xu ni. ¹¹Zɔ mesuu lemu l'a yee ta na saha ni Kile wo nidaan wu ni ge, l'a lemu ɔ ge, lee li wa mε. Yee ya yi see bæri le le kaa le ni. Yee ya can wu sha xuuni. Yee ya nahaya tanha fo xuuni. Yee ya fya fo xuuni. Ne ja la bi sho yee ni fo xuuni. Yee zɔɔɔ pu bæri bi naha tii le kaa nigin we na. Yee ya jaagi pye xuuni le kaa le shizhaa na. Yee ya li she shegana bæri na na yee tɔɔɔ wa le kaa le ni wε.

¹²Ma bu logo ne we seme we tun yee mu, wemu w'a kakuunɔ li pye ge, ni wemu na l'a pye ge, ne ta wu tun wee wa shishiin wuu na wε. Ga ne wu tun yee mu, yee ya yiye kan kangana lemu na wèe wuu na ge, y'i lee ce Kile naha taan. ¹³Lee l'a wèe logoo ki pye k'a niɔe. Yee ya Tite fungɔɔɔ ki teje, a wu funɔɔ di daan taangana lemu na ge, lee be ya pye wèe mu fundangbɔhɔ na fara lopine li na. ¹⁴Ne yee sɔ keree kii shizhaa na Tite mu, di wa ta shiige lee kabaɔa na wε. Wèe ya can jo yee mu wù keree ki bæri ni jogana lemu na ge, lee funɔɔ ni

yee wo mesaana kemu wèe ya jo Tite mu ge, a yee be di da can. ¹⁵Wu taanɔeεe k'a jeri pele be yee shizhaa na, bani wu funɔɔ w'a dun ni yee bæri nigin nigin wu wo ɔmeεcoro ti ni. Yee ya wu ɔuɔɔ cɔri ni baraga kemu ni, na fya wu na, na yiye tirige wu mu tirigegana lemu na ge, wu funɔɔ w'a dun ni lee be ni. ¹⁶Ne funɔɔ ya taan fo xuuni, bani ne na já da daa yee na keree bæri ni.

Masedɔni fiige ki n'a daa fee p'a wari wemu pinne ge

8 Ayiwa na cebooloo, Kile ya niime wemu pye Masedɔni fiige ki egilizii pu mu ge, wù funɔɔ ki wa wù yee naha jo yi mu. ²Kanhama nigbɔ pu bye pu ɔuɔɔ ni. Ga p'a fundanga ta xuuni, fo na keje mugi pu keje yara na, na pii kan xuuni, ali na pu ta pu na je be la baa fee. ³Ne wa lee wo seeri nago kanna p'a pii kan na be ni pu se ɔuɔɔ kana ni. Pu yere ya toro be pu se ɔuɔɔ kana taan, ali na ta wa ya pu karamu be wε. ⁴P'a sii wèe tii jœeri saama na, na wèe pu sɔɔ pu mu, pu be di pu wo dege kan she Kile wo fefere wuu pu mu Zhude fiige ki ni. ⁵Wèe bi daa pu na jo pu na lemu pye ge, p'a toro be yere lee taan. P'a fenhε puye kan Kafɔɔ mu, lee kadugo na na puye yaha wèe be keje na na saha ni Kile ye pyaa nidaan ni. ⁶Lee wuu na wèe ya Tite jœeri na jo w'a bi labye nizaama wemu ɔɔ kɔn yee yiri keje yakanya yi wo shizhaa na ge, jo wu she yi yiri w'i she wee labye wu ɔɔ fa. ⁷Yee ya pye naha na keree bæri ni: n'a daa fere yoo, kafila yoo, laje yoo, ni seetanga tuugo bæri. Wèe ya taan yee mu taangana lemu na ge, na fara kee taanɔeεe ki be na. Wèe funɔɔ ki wa y'i bye naha na we labye nizaama we be ni. ⁸Li wa nago kanna n'a yi karamu fo yi li pye fanha na wε. Ga ne pii wo lowagaa keree yu yi mu, kɔnhɔ di yi wo taanɔeεe ki nɔhɔ wolo wii ki bi je see see taanɔeεe. ⁹Bani wù

Kafɔ̄ Yesu Kirisa ya wu wo niime wu she shegana lemu na ge, yi beeri wa lee ce. Wee bye yara ɔ̄, a wu wuyɛ pye la baa ɔ̄ yee wuu na, kɔnhɔ yee di bye yara fɛɛ wu wo la baa fɛɛre ti baraga ni.

¹⁰ Na fungɔngɔ n'a zheɛ yɛ yi na, nago kanna y'a kaa lemu ɔ̄ kɔn tapɛɛ ge, yi bu lee pye na li ɔ̄ fa, lee ya ɔ̄ xuuni. Yee p'a pye shenshiilee na le kaa le ɔ̄ kɔn, lee yɛ be wɛ, yee p'a nɔhɔ pye shenshiilee sanha na le kaa le bye fungɔngɔ ta. ¹¹ Lee wuu na, yi she naha na le kaa le fɛni, y'i li pye y'i li ɔ̄ fa. Lee kaa le funɔ̄ ya tigi yi mu ni zɔsaama wemu ni ge, yi li pye y'i li ɔ̄ fa ni wee zɔsaama we ninumɔ̄ ni, na saha ni yi se ɔ̄nɔ̄ kana ni.

¹² Bani Kile gan fungɔngɔ bu digi sipya mu, Kile ya sɔ̄ kee yakanga ke na, na saha ni wu keɛ yataa ni. Ga yaaga kemu se ɔ̄ wu ni wɛ, kee niɛ ɔ̄ wɛ.

¹³ Li wa nago kanna yi pusamaa wo cɔnrɔmɔ̄ pu laha, yiye pyaa di do cɔnrɔmɔ̄ pu ni-i de! Ga y'a yaa na li pye, kɔnhɔ yi beeri di daanna. ¹⁴ Nime kunni, la wa yee mu, lee wuu na yee na j'a la baa fɛɛ pu tege. Ayiwa, la baa fɛɛre ti ga ba nɔ yee be na, na pee be ta p'a ɔ̄ri lafɛɛ, pee be na j'a yee tege. Lee funɔ̄ ni, yi beeri na daanna, ¹⁵ ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni kagana lemu na we na: «Wemu w'a niɛhɛmɛ kuu ge, wee wo wusama ya kori wɛ; Wemu w'a dɔ̄ni kuu ge, wee be wo wu ya xuunɔ̄ wɛ.»**

Tite ni wu kaafɛɛ

¹⁶ Baaga Kile, bani w'a lowaa le Tite ni yee keree na ma na jo ba wɛɛ ɔ̄ wɛ. ¹⁷ Wɛɛ ya lemu sha Tite mu ge, w'a sɔ̄ lee na. Ga yee keree wa bye wu zɔ̄ na fo xuuni, fo wuyɛ pyaa ya li kɔn wuyɛ funɔ̄ ni na wu she yee y'iri. ¹⁸ Egilizii pu beeri ya ceborona wemu sɔ̄ni wu labye nizaama wu wuu na Kile Jozaama pu wo

yere li shizhaa na ge, wee w'a da binne ni Tite ni na tun. ¹⁹ Lee yɛ be wɛ, nara lemu wɛɛ ya byi na naha tii Kile wo taa li keree ki na ge, wee ceborona wu naha egilizii p'a bulo na wu pinne ni wɛɛ ni lee nara li na. Wɛɛ ya lee nara li pyi, kɔnhɔ nɔ̄ɔ̄ di danha Kafɔ̄ mege na, wu nɔhɔ wu fungɔngɔ nizaana ki she sipyii pu wo dege wu shizhaa na.

²⁰ Le shɔ̄nrigana le na wɛɛ ya we warigbɔ̄ we keree naha shɔ̄nri. Wɛɛ ya keree beeri pyi kɔnhɔ sipyii ganha bu jaagi ta wu na xuu wa shishiin ni le kaa le ni we. ²¹ Bani wɛɛ funɔ̄ ki wa wu da saama koro naari, Kafɔ̄ yɛ naha taa be wɛ, ga sipyii pu be naha taa. ²² Wu ceborona wa be w'a da binne ni pu ni. Wɛɛ ya wu nɔhɔ wolo tɔ̄nii niɛhɛɛ ni, na wu ta w'a la le wuyɛ ni xuuni tuun beeri ni. Ga w'a la le wuyɛ ni nime na toro taashiine li be taa, bani w'a da yee na fo xuuni. ²³ We wu ɔ̄ Tite ge, wee ɔ̄ na naariɔ̄ ni na kapyeyeyii. Yee mu wɛɛ ya kapyeyeyii pyi. Cebooloo pusamaa p'a pinne ni wu ni ge, pee ɔ̄ egilizii pu wo tudunmɔ̄. Pee ya pye sipyii piimu p'a pɛɛɛ taha Kirisa mege na ge. ²⁴ Lee wuu na, y'a yaa na li she pu na na pu kaa ya dan yee ni fo xuuni, kɔnhɔ egilizii p'i lee na, p'i li ce na kaɔ̄ni wa wɛɛ mu na yee mesaana yu.

Dege wemu ya naha tii cebooloo n'a daa fɛɛ pu na ge

9 Can na, dege wemu w'a byi Zhude fiige ki n'a daa fɛɛ pu na ge, ne li ta jo ɔ̄nɔ̄ wa li na ne wu na semɛ ka sanha di dun yee mu wee dege wu keree na wɛ. ² Bani ne yee nidaan ce na xɔ̄ wee labye wu kabaɔ̄na na. Ne yee mesaana jo xɔ̄ be yere Masedoni n'a daa fɛɛ pu mu. Ne pu pye: «Akayi fiige ki cebooloo p'a gbegele xɔ̄ p'i dege pye na co fo tapɛɛ na.» Yee wo samɔ̄hɔ̄ t'a pye kaɔ̄nɔ̄ na lowaa

**8:15 Ekizode 16:18

kan n'a daa fɛɛ niɲɛhɛmɛɛ mu. ³Ga lee bɛ na, n'a da wù cebooloo pu tun yi mu, kɔnhɔ masɔŋɔ kemu wèe ya pye yee na we labye we shizhaa na ge, kee ganha bu bye ɲuŋɔ baa wogo wɛ. Nɛ funŋɔ ki wa p'i shɛ yi ta y'a gbegele xɔ, ma na jo ba nɛ yi jo wɛ. ⁴Lee bɛ wɛ, Masedɔni sheen pii bu binne kari ni nɛ ni yee yíri, na she yee ta yee ya ta gbegele wɛ, lee na bye wèe mu shiige, bani wèe ya dà yee na. Li na bye yee bɛ wo shiige. ⁵Lee wuu na nɛ li kɔn naye funŋɔ ni jo nɛ yaa na pii ceboronamaa pii ɲɛri jo pu toro na naha na yee yíri. Loolodaa lemu kaa yee ya jo ge, kɔnhɔ p'i shɛ lee keree naha shɔɔnri sani di ba she wà ge. Lee na ba li shɛ na daan na mu funŋɔ ni lee loolodaa l'a kan, na li ya ta pye fanha kaa wɛ.

⁶Yi li cɛ na wemu bu shinma nifenheɲɛɛ nugi, shinma nifenheɲɛɛ ma da ba gɔn. Wemu shiin bu shinma niɲɛhɛmɛ nugi, shinma niɲɛhɛmɛ weefɔɔ da ba gɔn. ⁷Wemu bɛeri ya lemu wo tɛhɛnɛ kɔn wu funŋɔ ni ge, wu lee kan. Wee gan we ganha bu da bye ni zɔ mɛsuu ni wɛ, kelee fanha kaa wɛ. Bani sipya wemu w'a gan pyi ni fundanga ni ge, wee kaa l'a dan Kile ni. ⁸Se wa Kile ni na kasaanɔa tuuyo bɛeri pye yee mu fo na ɲɛhɛ, kɔnhɔ yee mago ɲaɲmuyɔ bɛeri niɲɛhɛyɛ di da daa yi mu tuun bɛeri, ni keree bɛeri ni, kɔnhɔ yi da se naha na kapyegɛe nizaanɔa ni. ⁹Ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni wɛ na:

«W'a keɲɛ mugi wu yataya na,
na la baa fɛɛ kan.

Wu saama pu wa da ga xhɔ bada wɛ.»^{††}

¹⁰Kile wemu w'a nuguzhi kaan yenugumɔ mu, na wu ɲɔlige bɛ kaan wu mu ge, wee na ba nuguzhi niɲɛhɛre kan yee mu xuuni, kɔnhɔ yee wo saama pu da buri p'a se naha na. ¹¹Wu na ba saama tuugo bɛeri pyi yee mu, kɔnhɔ yi bɛ di keɲɛ mugi yi yataya na. Wèe

na zhe yee wo yakanya yi loolo piimu na ge, l'a bye kaɲuŋɔ pee na baraga ni masɔŋɔ taha Kile na yee yakanya ye wuu na. ¹²Bani dege wemu yee ya byi ge, wu ya ta na Kile wo fɛfɛɛre sipyii pu teri yɛ wɛ. Ga wu na ba bye kaɲuŋɔ sipyiiɲɛhɛmɛɛ di da baraga teri Kile na, pu da wu sɔni. ¹³Wee dege we bu nɔ pu na, pu na Kile sɔ, bani yee ya dà Kirisa wo Kile Jozaama pu na, na ɲaari bɛ na sahanɔ ni pee Jomɔ pe ni, na nɔhɔ keɲɛ mugi yi keɲɛ yataya na pee mu, na ki mugi sipyii pusamaa bɛ mu. ¹⁴Kile ya niime nigbɔ wemu pye yee mu ge, wee na ba pu pye pu na Kile ɲɛri yee mu xuuni, yi kaa bɛ na ganha na dan pu ni xuuni. ¹⁵Kile w'a sɔni wu ma yakanga ki wuu na, w'a yagbɔhɔŋɔ kemu kan wèe mu ni ki ɲɔhɔ ɲɛ-ɛ ge!

Pɔli ya wu labye wu yogo jo

10 Ayiwa na cebooloo, pii ya jo na nɛ bu bye yee tɛ ni, na nɛ ma ɲiɲɛ. Ga na nɛ bu lii yee na, nɛ ma kafugo le naye ni na wá yee na. Nɛ Pɔli w'a yi ɲɛri Kirisa wo lotaan le, ni wu saama pu wuu na, ²yi ganha bu da na karamu di ba nɔ yi yíri, di kafugo le naye ni di wá yi na wɛ. Bani piimu p'a yu na koŋɔ sipyii wo fungɔngɔ keree torogana na wèe ya doroo ge, nɛ dà li na jo nɛ na zhe kafugo le naye ni na wá pee na. ³Can wu ɲɛ wii, wù cepuuro wuu kunni wa ɲaari ke koŋɔ ke funŋɔ ni, ga wèe di wa yogo ki kɔn ni cepuuro fanha ni wɛ. ⁴Wèe wo yokɔɲaɲmuyɔ yi ɲɛ ke koŋɔ ke sipyii woyo wɛ, ga Kile woyo yi ɲɛ yii, fanha ɲɛ yemu ni ge. Y'a Shitaanni wo kasɔɔyɔ yi shaan. ⁵Joyaama fara yaaga tuugo bɛeri na, kemu bɛeri k'a yogo kɔn Kile wo laje wu na ge, wèe ya yee bɛeri ɲɛri buri. Fungɔnyɔ tuuyo ye bɛeri wèe ya guuni, kɔnhɔ y'i Kirisa ɲɔmɛɛ co. ⁶Yee wo ɲɔmɛɛconɔ li ɲɔ ba fa tuun wemu ni,

^{††}9:9 Zaburuu 112:8

wèe ya gbegele xɔ wù nɔmɛɛcobaalaa pu bæeri wo fɔhɔɔ tɔ pu mu.

⁷Nɛnaa le yee ya wii sipyii ni. Ayiwa, sipya wa bu dà li na na Kirisa wo wee nɛ, weefɔɔ ya yaa na wu funɔɔ kɔn li na, na li cɛ na ba wee nɛ Kirisa wo wɛ, mu wèe be nɛ Kirisa wuu. ⁸Bani Kafɔɔ ya fanha kemu kan wèe mu ge, ki kapuɔɔ ki nɛ na yee luu na se naha na, ki kapuɔɔ nɛ na yee kyɛegi wɛ. Ali nɛ nɛhe bi naye pele toro be jɛere ye kee fanha ke wuu na, lee shiige nɛ nɛ na wɛ. ⁹Nɛ funɔɔ wa di da li shɛɛ na sɛmɛ pu ni, nago n'a yi fuguri wɛ. ¹⁰Pii kunni wa yu na nɛ sɛmɛ pu kafila w'a waha, na kafugo ki nɛ wu ni. Ga na nɛye pyaa bu nɔ yee yiri, na nɛ ma bye baraga baa sipya, na nɛ jomɔ pu da yaaga be nɔ wɛ. ¹¹Piimu p'a yee yu ge, pufɛɛ pu li cɛ na jogana lemu na wèe ya yu wù sɛmɛ pu ni na wù ta w'à lii yi na ge, lee wo kapyege be w'à da ba she byi wù ga nɔ yi yiri tuun wemu ni.

¹²Piimu p'a puyɛ sɔni ge, wèe wa da ga sɔɔ di wùye pye pee sipyii pii p'a tuugo, kelee di wùye taanna ni pu ni wɛ. Pee ma puyɛ taanna ni puyɛ ni, na puyɛ luu na daanna ni puyɛ ni. Ta tee nɛ nahana-hara wɛ? ¹³Wèe kunni wa da wùye pele fo di zhe dorɔ wù tayerege tãan wɛ. Ga Kile ya tehene lemu wolo kan wèe mu, a lee di bye be kapuɔɔ a wèe di nɔ yee na ge, wèe na ba wùye pele na saha ni lee ni. ¹⁴Wèe da bye wèe ya nɔ yee na wɛ, wee tuun wu ni wèe bi da tehene li toro, ga wèe ya ta li toro wɛ, bani wèe p'a Kirisa wo Kile Jozaama pu jo yee mu shenshiilee. ¹⁵Lee funɔɔ ni tehene lemu l'a kɔn wèe kan ge, wèe wa da dorɔ lee tãan wɛ. Sipyii piitiilee ya labye wemu pye ge, wèe wa da wee kaa lɔ di daga da wùye pele wɛ. Wèe ya dà li na nago yee ba she naha na n'a daa wu ni, la na vara xuuni wèe wo labye wu na yee niɛ ni Kile wo tehene li funɔɔ ni, w'a lemu kɔn

na kan wèe mu ge. ¹⁶Lee funɔɔ ni fiye yemu yi wa yee kadugo yiri ge, wèe na já zhe Kile wo Jozaama pu jo yee fiye yi ni, na ta wèe ya wa wo labye lɔ wu tapyege ni na taga wùye pele wɛ.

¹⁷L'a ka Kile Kafila wu ni na: «Wemu bu jo wu wuyɛ pele, wufɔɔ wu wuyɛ pele Kile wo nibyegee kii funɔɔ ni.»¹⁸ Bani wemu ba wuyɛ mesaana yu, wee ya mɛge nijeɛ taa wɛ, ga Kafɔɔ ye pyaa ya wemu wo mesaana yu ge, wee w'a ki taa.

Tudunmɔɔ kafinejuu pu keree

11 Aa! Yee da bi da zɔɔ na nɛ wo nɔmoyirine jomɔ pe xu yiye ni jeri funɔɔ ni de, lee bi da daan nɛ ni. Ayiwa, yi pu xu yiye ni! ²Yee kaa ya dan nɛ ni fo xuuni, fo na nɛpɛɛn leɛ nɛ ni yee shizhaa na. Ga Kile ni lee ya foro. Curɔ nigin pe, wee mu nɛ yee co, wee nɛ Kirisa; kɔnhɔ di ba yi kan wu mu ba doniɛ fuceri nacebaa nɛ wɛ. ³Ga nɛ fyagi jo yi fungɔnyɔ ganha da ba neri, Kirisa wemu na y'a yiye nɔ xuuni ge, fo di yi kuruɔɔ wee feni, ma na jo ba wɔ w'a kafineye taga Awa faanna, na wu pinɛ me wɛ. ⁴Bani sipya watii bu ba Yesu watii kaa jo yee mu wemu wo kaa jogana ni wèe wo wu kaa jogana nɛ nigin wɛ, yee na neri na dà weefɔɔ na. Kile Munaa lemu yee ya ta wèe keɛ kurogo, kelee Kile Jozaama pemu yee ya logo wèe nɔ na ge, yee bu munaa latii ta lemu ni wèe wuu li nɛ nigin wɛ, kelee na jozaama patii ta pemu ni wèe wo pu nɛ nigin wɛ, yee na wá karaa dà yee be na. ⁵Na li ta pee mɛgbɔhɔ tudunmɔɔ piimu yee ya jateni ge, pee ya pɔɔ nɛ na kabaɲa ka shishiin na wɛ. ⁶Ali nɛ nɛhe bye nɛ di ya pye kafila cɛwɔɔ fo wu nijemɛ wɛ, cɛmɛ wo koo ni kunni, n'a la cɛ pee ni. Wèe ya lee she yee na shɛgana bæeri na, ni keree bæeri ni.

⁷Tuun wemu ni ne Kile wo Jozaama pu jo yee mu ma ni ge, ne naye tirige, na yee durogo. Ta kakuuno li ne lere ge?

⁸Egilizii piitiilee pu bi ne saraa. L'a pye kanna ne pee wo naafuu wu sho pu na na taga yee tege. ⁹Na ne yaha yee yiri, yanmuyo ya funmo bye ne na, ga ne ta na wo tuguro ti taha wa shishiin nujo ni yee ni we. Cebooloo piimu p'a pa na yiri Masedoni fiige ki ni ge, pee p'a pa ne wo mago yanmuyo yi kan ne mu. Ne kaseege yaha naye na, konho di ganha da bye yee wa shishiin mu tuguro kaa la shishiin ni we. N'a da kaseege yaha naye na sanha lee kanuno le na. ¹⁰Lee ya pye kanuho, kemu ya ne nujo yirige Akayi fiige ki beeri ni ge. Sipywa wa shishiin wa da ja kee nujirige ki sho ne na we. Kirisa wo can we, wee wemu wu ne ni ge, wee wuu na ne yee jo. ¹¹Naha na ne d'a yee jo we? Na yee kaa ya dan ne ni-i laa? Kile ye pyaa be ya lee ce na yee kaa ya dan ne ni.

¹²Ga pyegana lemu na ne na wo labye wu pye yee mu ge, lee pyegana li na n'a da da wu pyi. Piimu p'a kanuho shaa na puye pele, na yu na wee wo labye pyegana le tuugo pee ya byi ge, lee pyegana li na n'a da da na wo labye wu pyi, konho pee ganha bu kee kanuho ki ta we. ¹³Kafinejuu pu ne pee tudunmo piiri. Pu labye wu beeri w'a sipyii piinge. P'a puye pye kanna Kirisa wo tudunmo pee ne. ¹⁴Ga lee ne kakanhana we, bani Shitaanni be ya wuye jeri na byi ba meleke kpeenge wo ne we. ¹⁵Lee wuu na do, Shitaanni wo kapyebyii bu puye pye kanna Kile wo kapyebyii pee ne piimu ya tii ge, lee ya yaa li wa fo we. Ga li taxogo ki kuduun ne wemu ge, wee na ba no pu na na saha ni pu kapyege ni.

Poli ya kanhama pemu ja wu wo tuduro ti funjo ni ge

¹⁶N'a da guri yi taha sanha yi mu jo wa shishiin ganha bu na wii nujomoyirine fo we. Ga yi nehe ba na wii nujomoyirine fo, yi na co mu, konho na be di naye pele dooni. ¹⁷Yemu n'a da jo nime ge, Kafo w'a ta yee le na jo ni we. Ga la l'a na pye n'a da yee jo. Lee wuu na n'a da jo ba nujomoyirine fo ne we. ¹⁸Ga ma na jo ba shenhemee wa puye pele ke konjo ke keree ni we, wee tuun wu ni ne be na naye pele ge! ¹⁹Yee piimu pu ne fungonyo fee ge, a yee di deree na nujmo-yirilee jomoni. ²⁰Pee sipyii pii p'a yee co ba buloo ne-e ge, na yee keje yanmuyo li, na dun yee na, na jasanganyi yee na, na kadahaa leni yee nahaya ni. A yee di lee xu yiyi ni. ²¹Shiige ki ne ne na pe jomoni pe tajogo ni, ga ne fanha di wa nehe ba pee ne we, na nujo be di wa waha ba pee ne we.

Ga lee be na keree kiimu kaa p'a daga na puye pele ge, ne be na ja kee kaa taga naye pele. Ne yu ba nujomoyirine fo ne we. ²²Heburuu pu ne pii ya? Wee wa ne be ne. Izirayeli shi sheen pu ne pii ya? Wee wa ne be ne. Ibirayima kadugo shi sheen pu ne pii ya? Wee wa ne be ne. ²³Kirisa wo kapyebyii pu ne pii ya? Nujomoyirine fo jomoni n'a da jo. Ne pye Kirisa wo kapyebe na toro pee taan fo xuuni. Ne pu ja kapyenge ni. Ne kaso jeege, kee ya nehe pu wogoo na. Ne kpono jeri sho na toro pee taan. Ne xu fo taji ni nihenenge ni. ²⁴Yawutuu p'a ne kpon fo taji kaguro, taji beeri suso jii kelee shisheere nigin ma fo. ²⁵A Orome sheen di na kpon fo taji taanri ni kabeege ni. A p'i kagereye taga na wa na da gbo taji nigin. A kagboho di gyeege ni na ni fo taji taanri suumo loko ni. A di

²⁵11:24 Saliya wa bye Orome sheen mu, wee saliya wu bi gbara pu suso jii kelee shisheere (40) taha sipya na we, bani pu bi giin na kee da xhu sipiyawyii ni we, lee na pu ma jii nigin laha.

caɲa nigin ni piige nigin pye suumɔ lɔhɔ ni. ²⁶Ne kushɛgɛɛ nɪɲɛɲɛɛ pye. Ne na munaa pɛrɛ fɔ gbalaa lɔhɔɔ ni. Ne na munaa pɛrɛ fɔ java fɛɛ nɪɲɛ ni. Ne na munaa pɛrɛ fɔ naye pyaa shi wu nɪɲɛ ni, na li pɛrɛ fɔ shi watii nɪɲɛ ni. Ne na munaa pɛrɛ fɔ kulo funɲɔ ni, na li pɛrɛ fɔ siponɲɔ ni. Ne na munaa pɛrɛ fɔ suumɔ lɔhɔ ni. Ali wù cebooloo piimu p'a puyɛ pye n'a daa fɛɛ, p'i ɲɛ n'a daa fɛɛ-i ge, ne na munaa pɛrɛ fɔ pɛɛ bɛ nɪɲɛ ni. ²⁷Ne kapɲɛɲɛ nɪɲɛɲɛɛ pye kiimu ya waha ge, na kanhama ɲa. Ne piiye nɪɲɛɲɛɛ shɔn ɲmunumɔ xuugo ni. Ne xuugo gba, a waga di la pye na ni. Ne yalige ɲa, na ki yaha wà tɛɛgɛɛ nɪɲɛɲɛɛ ni. Ne wiire gba, na fafunmɔ pye. ²⁸Kisaɲaa di ɲɛ wà. Na fara kee bɛɛri na, ne bi na funɲɔ shaa ni egilizii pu bɛɛri kaa ni caɲa bɛɛri. ²⁹N'a daa fɔɔ wa baraga bu jɛrɛ, ne ma bye kanna nɛye pyaa wo baraga k'a cɛrɛ. Wa ɲunɲɔ bu gyeegi, lee ma sii waha na na fo xuuni.

³⁰Li bu da nago kanna ne yaa na naye pele, ne na naye pele na wo baraga baara ti ni. ³¹Masɔɲɔ k'a deri wù Kafɔɔ Yesu To Kile na gbee! Wee ya li cɛ na ne wa kafineye yu wɛ.

³²Na ne yaha Damasi kulo li ni, caɲa ka saannaa Aretasi wo gɓafɛnɛɛri w'a pa sipyii pii yaha kulo li tajeye yi bɛɛri ni, kɔnhɔ p'i ne co. ³³Ga, a n'a daa fɛɛ p'i ne le sagana ni na yeege fenɛtiri ni, na mɛɛrɛ taga ne tirige kanha ki kadugo. Lee funɲɔ ni a ne shɔ wu na.

Pɔli ya kashɛgɛɛ kiimu ɲa ge

12 Ayiwa, fo ne bu naye pele, ba lee di wa yafiin ɲɔgi wɛ. Lee bɛ na, kashɛgɛɛ kiimu ne ɲa, ni Kafɔɔ ya keree kiimu she ne na ge, kee shizhaa na n'a da ba jo nime. ²Ne ná wa cɛ, wu na ɲɛ Kirisa wo kariɲɛgɛ ki ni, li yee ke ni shishɛere wu ɲɛ nɪɲɛɛ, Kile ya wu lɔ kari fo fugba we ni. (Ayiwa wuyɛ pyaa k'a kari wà la, kelee kashɛɛ Kile ya she wu na la, ne

kunni ya lee cɛ wɛ, Kile w'a lee cɛ.) ³Ne kunni ya li cɛ na jo kanna wee ná w'a kari Alijine ni. (Ga wuyɛ pyaa k'a kari wà la, kelee kashɛɛ Kile ya li she wu na la, ne kunni ya lee cɛ wɛ, Kile w'a lee cɛ.) ⁴A wu jomɔ pa logo wee xuu wu ni sipya da já pemu jo daha wɛ. Li ya saha bɛ yere sipya wu pee jomɔ pu jo wɛ. ⁵Ayiwa, ne na já naye pele wee sipya we wa shi keree na. Ga ne funɲɔ di wa di naye kaa taga naye pele wɛ, fo di bu na baraga baara kaa taga naye pele. ⁶Ali ne ɲɛɲɛ jo ne naye pele, ne da bye ɲunɲɔyirine fɔɔ wɛ, bani can n'a da jo. Ga n'a da naye pele wɛ, kɔnhɔ keree kiimu n'a byi, na yemu yu sipyii pu nii na ge, pu ganha bu na durogo di doru yee wo ɲunɲɔ kana tàan wɛ.

⁷Ayiwa, kɔnhɔ tabaara ganha bu jé di na ɲi kee kashɛgɛɛ nɪɲɛɲɛɛ kii wuu na wɛ, a yama nigbɔ pa di jé ne cɛrɛ ti ni. Pee ya ma ne mu ba Shitaanni tudunmɔ ɲɛ wɛ, pee ya ne kana, kɔnhɔ tabaara ganha bu jé ne ni wɛ. ⁸Ne Kafɔɔ ɲɛɛri pee yama pe shizhaa na fo tɔɲii taanri jo wu pu laha na ɲunɲɔ ni. ⁹Ga, a wu ne pye na wee wo niime wu na ne yaa, na sipya baraga bu xhɔ tuun wemu ni, na wee tuun wu ni wee wo sefɛere t'a zheɛ na fiinɲɛ. Lee wuu na l'a tàan ne ni ne wu na baraga baara kaa taga naye pele, kɔnhɔ Kirisa wo sefɛere t'i gori yaha na na. ¹⁰Lee wuu na ne funɲɔ tàan na baraga baara ti na. Ali pu ɲɛɲɛ ba ne shehɛɛ, kelee na kawagaa pyi ne na, kelee na ne kana, kelee na ne jaani Kirisa mege ki wuu na, ne na funɲɔ taan kee bɛɛri wuu na. Bani ne bu bye baraga baa tuun wemu ni, ne ma fanha ta wee tuun weye pyaa ni.

Pɔli ya pye tuguro n'a daa fɔɔ wa shishiin mu Korente kulo li ni wɛ

¹¹Ayiwa, ne jo ba ɲunɲɔyirine fɔɔ ɲɛ wɛ. Ga yeeyɛ pyaa ki ni lee ya foro. Yee p'a bi yaa yee p'a ne sɔni! Bani ali ne ɲɛɲɛ bye ne ɲɛ yaaga bɛ wɛ, tudunmɔɔ

mεge wuu piimu yee wa jateni ge, wee wa ya ye ne na kaa la shishiin ni we. ¹²Can na, kapyegee kiimu k'a li shee na Kirisa wo tudunmo ne ne ge, kee beeri ya she yee na ni loxulo ni. Kee ya pye naha shesheere, ni kakanhaana, ni sefeere kag-bohoo. ¹³Ne ta pye yee mu tuguro we. Ni lee ye be we, leke ne d'a pye egilizii pusamaa mu lee di ya pye yee mu-i we? Yi yafa na mu lee na!

¹⁴Li wii, ne gbegele xo da se yee yiri na tɔɔɔɔ taanri wuu ni. N'a da zhe bye yee mu tuguro le tɔɔɔɔ le be ni we. Bani yi keŋe yaŋmuyɔ be di wa zhaa we, fo yiye pyaa kiiri. Nɔhɔpiire ya yaa na wari shaa na yeri pu sefee naha na we, ga sefee p'a yaa na wari shaa na yeri pu nagoo naha na. ¹⁵L'a taan ne ni ne wu na keŋe yaŋmuyɔ beeri kan yee wuu na, ali na naye be kan na fara wà. Ayiwa, yee kaa ba dan ne ni xuuni mu, lee l'a da ne pye ne kaa da da dan yee ni-i ge?

¹⁶Yee na ba jo na ne pye tuguro yee wa shishiin ɔɔɔɔ ni we. Nakaara wa lee ni we, ga pii na ba jo yee ni na shizhiinme ni ne yee co, na ne shiige shen. ¹⁷Piimu ne tun she yee mu ge, ne kuduun sha yee ni wee wa keŋe kurogo ya? ¹⁸Ne Tite neeri jo wu she yee yiri, na wu ceborona wu pinne ni wu ni. Ta Tite ya yee nmahana na kuduun sha yee ni? Ta ne ni wee wo kapyegee ki beeri ya pye me nigin we? Ta wee naariganaa ki beeri ya pye me nigin we?

Pɔli ya wu funɔɔ shaa ni kaa lemu ni ge

¹⁹Na co fo taatuunno na, yee wa giin na kaɔɔi we wa gaan wuyee mu yee naha taan, ga lee di be we. Kirisa wo karijneege ki funɔɔ ni we wa yu me Kile naha taan. Wu taanjiinee, yee wo n'a daa wu wo nahagbaasheere kaa na we wa ye beeri yu yee mu. ²⁰Ne ba no yee

yiri, na funɔɔ wa di yi na nagana lemu na we, ne fyagi jo di ganha ba she yi na lee nagana le na we; yi be ganha bu na na nagana la na yi be ya tiin ni lemu ni we. Ne fyagi jo di ganha ba she yogo ta yi te ni we, ni nepeen, ni loyire, ni be-ganhara, ni mekyeegere, ni zojuuro, ni tabaara, ni kawuriye we. ²¹Ne fyagi jo di ba jo n'a no yi yiri ge, Kile ganha bu da na shiige yi niŋe ni we. Sipyiŋehemee piimu p'a jurumu pye, p'i sanha daajeŋe jo pu cemohoo ti na tapyege ni we, ni pu doohoo, ni pu kanohoo yi na-e ge, di ganha bu da zhe nesinme wo yee wuu na we.

Fundogo jomɔ ni fɔ mujuu

13 Ne tɔɔɔɔ taanri wuu l'a da bye le na she yee yiri. «Sipyii shuun taanri ya pye keree kiimu beeri fiin ge, w'a da zhe kee beeri naha shooɔɔri na be ni pee wo fiin pu ni.»^{§§ 2} Sipyii piimu p'a jurumu pye ge, n'a da yi jo waha pee ni sipyii pusamaa mu, ali na li ta na nime wo wa yi yiri we. Ne tee yi jo toro pu mu na shee shuun wuu li ni yee yiri. N'a da yi jo daha sanha pu mu jo ne ga ba she yi yiri, n'a da ɔɔɔɔ peŋi nige kaa la shishiin na we. ³Wee tuun wu ni, yi na ba li ce na Kirisa w'a yu ne no na, bani kee kaɔɔɔ ki yi wa zhaa. Kirisa baraga ya ta cere yee shizhaa na we, ga w'a wu sefeere ti shee yee niŋe ni. ⁴Can wu ne wii, wu xuduun wu ni korikoritige ki na, w'a pye baraga baa, ga pii na wu ne nime Kile wo sefeere ti baraga ni. Na wee be yaha karijneege ni ni wu ni, wee be baraga k'a xo. Ga Kile baraga ni, na wee yaha ni wu ni, wee na ba bye pii na yee shizhaa na.

⁵Yi yiye taanna wii, y'i yiye suguri, yi bu da yi na ne n'a daa wu wo koo li ni. Ta yee ya li ce na yee funɔɔ ni Yesu Kirisa ne we? Fo yiye pyaa bu she da y'a ku-ɔɔɔ n'a daa wu na de! ⁶Ga ne da li na

jo yee na ba li ce na jo wèe ya ta ku-
 uɲɔ n'a daa wu na wɛ. ⁷Lee bɛ na, wèe
 wa Kile jɛeri kɔnhɔ yi ganha ba kaku-
 uyo pyi wɛ. Lee kaɲuɲɔ jɛ nago kanna
 wèe di metanga ta wɛ. Ga wèe funɲɔ ki
 wa yi da kasaɲaa pyi, ali lee jɛhe ba li
 shɛɛ bɛ na wèe p'a kuɲɔ metanga ki na.
⁸Bani se wa wèe ni wèe pu pari can wu
 na wɛ, ga can wu tɛgɛ tɛgɛ se wu jɛ wèe
 ni. ⁹Wèe baraga bu xhɔ tuun wemu ni,
 a yee baraga di bɛlɛ, lee l'a dan wèe ni.
 Lemu wèe ya jɛeri Kile mu ge, lee li wa
 mɛ nago yee wo n'a daa wu w'a se naha
 na fo wu ɲɔ bu shɛ fa. ¹⁰Lee wuu na nɛ
 we semɛ we tun yi mu na li ta nɛ jɛ yee
 yiri wà wɛ, kɔnhɔ di ba nɔ wà tuun wemu
 ni, di ganha bu keree ki naha shɔɲri ni
 waha ni, na saha ni Kafɔ wo fanha ki ni
 wɛ, w'a kemu kan na mu ge. Kee fanha

ki kakaan ɲuɲɔ ki jɛ kɔnhɔ yee di da se
 naha na n'a daa wu ni, ki ya ta kan gyɛɛgi
 kaa na wɛ.

Jomɔ pu taxɔgɔ ni fò mujuu

¹¹Ayiwa nime na cebooloo, wù jɛ
 tuun wa ni. Yi funɲɔ taan! Yi da yiye lo-
 goo wari y'a se naha na! Yi da samɔhɔɔ
 leni yiye ni! Yi pye ni fungɔngɔ nigin
 ni! Nɲɲɲɛ di bye yi tɛ ni! Lee bu bye,
 taanɲɛɛgɛ ni nɲɲɲɛ fɔɔ Kile na bye ni yi
 ni.

¹²Y'a yiye shaari ni taanɲɛɛgɛ ni! Kile
 wo fɛfɛɛɛ sipyii piimu pu jɛ naha ge,
 pee bɛeri ya yi shaari. ¹³Wù Kafɔ Yesu
 Kirisa wo niime we, ni Kile wo taanɲɛɛgɛ
 ke ki pye ni yi ni. Y'i gori yaha Fɛfɛɛɛ
 Munaa li wo kariɲɛɛgɛ ki ni.

Galasi Sheen

*Tudunmɔɔ Pɔli ya semɛ wemu
tun Galasi sheen mu ge*

Jɔɔɔ ye p'a byi na Galasi sheen wɛ?

Egilizii piimu nɔhɔ Pɔli ya teɲɛ Galasi fiige ki ni ge, pee pu ɲɛ Galasi sheen pee. Pee ɲɛ: Ikone, Lisitiri, ni Deribe (Kapyegeɛ 14). Galasi fiige ki niɲaa wogo ki ɲɛ Turuki fiige ki funɲɔ ni. Ba Pɔli ya pa bye wu ɲɛ Galasi ni wɛ, a Yawutuu pii di she ganha na kalaa watii kaan pu mu. A p'i jo na Pɔli ɲɛ tudunmɔɔ nijeme wɛ, na wu ya ta na Musa wo saliya wu wo kalaa wu kaan wu kangana na wɛ.

We semɛ we kakana ɲunɔ

Ye p'a jo wá Pɔli na ge, yee faara Pɔli ya jo, na fenhe pu funyɔ to ni wu kalegeɛ ni wuye pyaa kapyegeɛ ni. Na li she na kaɲii li wa wee wo Kile jomɔ yere le, na li she na n'a daa ya ye Musa wo to wu na. A w'i li she sanha na n'a daa fɛɛ ya foro Musa wo to wu nɔhɔ ni, na niifɛere nivɔɔ pyi, a Fefɛere Munaa di pu naha co tee niifɛere ti ni (Kapyegeɛ 5).

Seme wu kafila pugbɔyɔ

Galasi Sheen 1—2 Pɔli fò mujuu. W'a li she na Yesu Kirisa wo tudunmɔɔ wee ɲɛ.

Galasi Sheen 3—4 Kile ya sipya jatani sipyitiime Musa wo saliya wu koro ɲaari funɲɔ ni wɛ.

Galasi Sheen 5 Wèe ya foro saliya wu nɔhɔ ni, a Fefɛere Munaa di wèe naha co fefɛere ni.

Galasi Sheen 6 Pɔli wo yeri yeri jomɔ ni wu duba.

Pɔli ya Galasi sheen shaari

1 Ne Pɔli, ne ɲɛ Kirisa wo tudunmɔɔ. Sipiyawuyii ya ta ne pye tudunmɔɔ wɛ. Ne di ya nɔhɔ pye be tudunmɔɔ sipiyawuyii baraga ni wɛ, fo Yesu Kirisa ni To Kile wemu w'a Yesu ɲɛ na yeege xu ni ge. ²Ne ni na cebooloo piimu pu wa naha ge, wèe p'a semɛ wu tun Galasi fiige ki n'a daa fɛɛ pu mu.

Wèe ya yi shaari: ³Wù To Kile ni wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wu niime tirige yi na, p'i ɲaɲɛɲɛ be kan yi mu.

⁴Yesu Kirisa w'a wuye kan na pye saraga, kɔnhɔ wu wèe shɔ wù jurumu wu na. W'a wèe shɔ ke kɔɲɔ ke wo ɲaɲmuguyoyo yi beeri wo fanha ki na, na saha ni wù To Kile wo jidaan wu ni. ⁵Nɔɔɔ w'a deri wu mege na tuun beeri ni. Amiina.

Tuugo nigin pe ye pu ɲɛ Kile wo Jozaama pe

⁶Na cebooloo, Kile wemu w'a yee yiri Yesu Kirisa wo niime wu baraga ni ge, yee na toro kadugo le wee ni tɔvuyoyo na, na jaanna ɲeri jozaama patii feni, lee ya ne fo xuuni de. ⁷Jozaama pemu ne jo yee mu ge, pee ye pe pu ɲɛ Kile wo Jozaama pe, patii wa nige pee kadugo na wɛ. Ga sipyii pii pu wa giin p'i yee fungɔnyɔ yi ɲeri. Kile Jozaama pe pu wa Shɔvɔɔ wu kaa yu ge, pu funɲɔ ki wa p'i pee ɲeri shan. ⁸Jozaama pemu wèe ya jo yi mu ge, watii bu ba ni jozaama patii ni wèe wo pu kadugo na, w'a pye wèe wa la, w'a pye meleke na yiri fugba we ni la, weefɔɔ wu laɲi. ⁹Wèe ya tee yee jo toro yee mu; n'a da guri di yi jo daha sanha: Wèe ya Jozaama pemu jo yee mu ge, watii bu patii jo yi mu wèe wo pu kadugo na, weefɔɔ wu laɲi.

¹⁰Ayiwa wee tuun wu ni, ne giin sipyii di da na sɔni laa, ne giin Kile di da na sɔni? Na funɲɔ ki ɲɛ di naye kaa taan sipyii mu kunni? Bada! Ne funɲɔ da bi

bye di naye kaa taan sipyii mu sanha, ne bi da ga já bye Kirisa wo kapyebye we.

Pyegana lemu na Póli ya pye na neri Kile tudunmɔ ge

¹¹ Na cebooloo, n'a da yi fiinne jo yi mu jo ne Kile Jozaama pemu jo yi mu ge, pee ya ta foro sipya ni we. ¹² Ne pu ta sipya mu we, sipya be di ya ne taanni pu ni we. Ga Yesu Kirisa ye pyaa k'a ne taanni pu ni.

¹³ Taashiine li ni, na ne yaha Yawutuu pu wo koo li ni, ne bi doroo torogana lemu na ge, yee wa yee naha logo. Ne bi Kile wo n'a daa fee pu kana fo xuuni wee tuun wu ni. Ne bi li yereŋe fo na pu pinnege ki puŋɔ tugo. ¹⁴ Ne bi bye na lejii Yawutuu nipehemee naha na Yawutuu pu koo li paarigana ni. Wèe sefelee p'a wèe taanni kalège kiimu ni ge, ne bi naye beeri kan kee mu. ¹⁵ Ga Kile bi ne shɔɔnri lɔ, ali na ta pu sanha ne se be we. Wu nidaan tuun w'a pa nɔ ge, a wu wu niime wu tirige ne na, na ne yiri na pye wu kapyebye. ¹⁶ W'a wu Ja wu she ne na, kɔnhɔ ne da wee Ja wu wo Jozaama pu yu shi wusama beeri mu, shi wemu ne Yawutuu we. Ba w'a wu she ye ne na we, ne be ya watii yege nige we. ¹⁷ Piimu p'a fenhɛ pye Kirisa wo tudunmɔ pee ne naha na ge, ne nɔhɔ she Zheruzalemu ni di zhe pee be yege we. Ga, a ne faa toro, na gari Arabi ni; lee kadugo na, a ne guri pa Damasi kulo li ni.

¹⁸ Ayiwa, yee taanri w'a toro, a ne na kari Zheruzalemu ni, kɔnhɔ di she foro Pyeeri na. A ne cabyaa ke ni kaguro pye wà ni wu ni. ¹⁹ Ga ne ya ta Kirisa wo tudunmɔ watii be na nige we, fo Yakuba ye nigin pe; wee ne Kafɔɔ Yesu wo ceborona wa. ²⁰ Yemu n'a yu me yi mu ge, ali kafinege nigin be wa yi ni we; Kile wa na seeri. ²¹ Lee kadugo na, ba ne foro Zheruzalemu ni we, na gari Siiri fiige ki ni; na yiri wà, na gari Silisi fiige ki ni. ²² Ga n'a daa fee piimu pu bye Zhude fi-

ige ki ni ge, wee wa shishiin bi sanha ne na nii na we. ²³ Pu bi yi nuri ye sipyii pu na na: «Sipya we wu bi wèe kana taashiine li ni, fo w'a bi li yereŋe wu n'a daa wu puŋɔ tugo ge, weeye pyaa ki be k'a Kile wo Jozaama pu yu nime.» ²⁴ Lee funŋɔ ni, a p'i ganha na Kile sɔni ne wo Jozaama pu wo jo wuu na.

Póli ya Kirisa tudunmɔ pusamaa puŋɔ círi ta

2 Ba yee ke ni shishere ye toro we, a ne ni Barinabasi di guri pa sanha Zheruzalemu ni. A ne gari ni Tite be ni. ² Kile ye pyaa ki bi li she ne na na ne wu she wà, a ne da kari. Ba ne nɔ wà we, ne ni nahagbaa fee pu ni, a wèe di she wùye na kabanugo. Kile Jozaama pemu ne yu shi wusama beeri mu ge, a ne pee naha jo pu mu, kɔnhɔ labye wemu n'a pye toro ge, ni wemu n'a byi ge, kɔnhɔ wee wa shishiin ganha bu bye puŋɔ baa wo we.

³ Tite wemu ni ne kari ge, Gireki wu bye wii. Ga pu ya ta wu karamu fanha be na fo wu cekɔɔnrɔ pye, kɔnhɔ wu be di bye Yawutuu pu shi we. ⁴ Ga, kafinejuu p'a, pee bi puye pye na n'a daa fee pee ne, na ta p'i ne n'a daa fee we, pee pu bi giin w'i cekɔɔnrɔ pye. Wèe ya pye ni Yesu Kirisa ni kariŋeege ni ge, a wèe di bye wùye mu, a pii sipyii pii di beele jé wèe te ni kɔnhɔ p'i lee naha ce. Pu funŋɔ ki bye p'i wèe kurunɔ pa leŋe sanha bulooro ti ni.

⁵ Ga wèe ya sɔɔ na wùye yaha pu keŋe ni ali jeere be funŋɔ ni wù ta logo pu pu na we, kɔnhɔ Kile Jozaama pe pu wa can wu shee ge, y'i já pee logo ba pu ne we.

⁶ Ayiwa, sipyii p'a bi piimu wii na pee pu ne nahagbaa fee pu ge, puŋɔfee pu bye pii la, pu shiin bye be puŋɔfee we la, lee la shishiin kaɔɔ wa ne mu we; bani Kile ya wa shɔɔnri na wo wa ni we. Kile Jozaama pe ne bi yu ge, ba ne pee naha jo pee nahagbaa fee pu mu we, pu ya ta ka fara pu na we. ⁷ Ga, a puye pyaa be di li ce na Kile w'a pe Jozaama pe kaa le ne

keŋe ni ne w'a yu shi watii sheen mu ma na jo ba w'a pu kaa le Pyeeri keŋe ni w'a yu Yawutuu pu mu we. ⁸Bani Kile wemu w'a sefeere kan Pyeeri mu na wu tun Yawutuu pu mu ge, wee ninumɔ w'a sefeere kan ne be mu na ne tun shi wusama mu. ⁹Yakuba ni Pyeeri ni Yohana, pee piimu pu bi wii jahagbaa fee pu ge, pee bi li ce na Kile w'a te tuduro te kaa le ne keŋe ni wu wo niime wu funɔ ni. A p'i pu keye le ne ni Barinabasi keye ni, wee fò we ya li shee na wèe beeri ya pye nigin. A wù beeri di binne na be yi na nago wèe pu she baari pyi shi wusama te ni, pee be di she baari pyi Yawutuu pu te ni. ¹⁰A p'i li she ye wèe na na wèe pu she wù fungɔngɔ yaha funmɔ fee na. A ne be di la le naye ni na ganha na lee pyi.

Pɔli ya Pyeeri jaagi Ancɔsi kulo li ni

¹¹Ayiwa, ga ba Pyeeri ya pa ba Ancɔsi kulo li ni we, a ne ba wu jaagi sipyii pu beeri nii na; bani kaa lemu w'a bi pye ge, lee bi ɔ we. ¹²Wu cebooloo shi watii sheen piimu pu bye n'a daa fee Ancɔsi ni ge, Pyeeri bi binnee na li ni pee ni. Ga, a Yakuba di ba sipyii pii tun kari Ancɔsi ni. Ba pee ya nɔ we, a Pyeeri di fere kɔn shi wusama wo n'a daa fee pu na, na bye wu ya sɔ w'a li nige ni pu ni we. Wu bi fyagi pee sipyii pu na, bani Yawutuu pu bye pii, pee di bi yu na fo shi wusama beeri w'a cekɔnɔ pyi. ¹³Cebooloo piimu be pu ne Yawutuu ge, a pee be di yaa Pyeeri na, na fere kɔn pii pu na. Lee funɔ ni a Barinabasi be di yaa pu shuun shuun juuro ti na, na daha pu feni. ¹⁴Ba ne pu ja, na pu ta pu ya jaari na sahanj ni Kile Jozaama pu wo can wu ni we, a ne jo ni Pyeeri ni pu beeri nii na. A ne wu pye: «Mu wemu wu ne Yawutu ge, a m'i sɔ na Yawutuu pu wo koo li yaha wà, na ganha na jaari shi wusama wo jaarigana na. Wee tuun wu ni naha na m'i giin nime m'i shi wusama be karamu fo wu be w'a Yawutuu pu wo koo li jaari we?»

Fo ma bu dà Yesu na m'a na sho

¹⁵«Can wu ne wii, wèe kunni ya sii tii pye Yawutuu cegee. Wèe ne shi watii sheen we, pu jo na wee shi we sheen ya Kile koo li ce we. ¹⁶Ga lee be na, wèe be ya li ce na jo ma nehe da Kile tudunmɔ Musa wo saliya we koo jaari, lee wa da ga ma pye sipyitiime Kile mu we, fo ma bu dà Yesu Kirisa na. Lee wuu na wèe be ya dà Yesu Kirisa na, kɔnhɔ Kile di wù pye sipyitiimee wee n'a daa wu baraga ni. Li wa nago Kile tudunmɔ Musa wo saliya wu ɔmehe ki wo koo jaari w'a wèe pye sipyitiimee Kile mu-i de. Bani sipya wa shishiin wa da já bye sipyitiime Kile mu na ma yaha ma na Kile tudunmɔ Musa wo saliya wu koo jaari we.

¹⁷«Ayiwa, wèe Yawutuu ba wuye shaa wù bye sipyitiimee Kirisa wo karihege ki funɔ ni, wèe ba lee pyi, wèe be ya jeri ni shi wusama ni nigin, pee piimu p'a wii jurumupyii ge. Wee tuun wu ni, ta lee wa li shee na Kirisa w'a wèe tɔɔɔ leni jurumu ni? Bada! ¹⁸Ayiwa, ne na foro saliya wu keree taan, na bye ne wu koo jaari we, ne bu guri wee saliya we feni sanha na wu koo jaari, wee tuun wu ni neye pyaa ya saliya wu kyeege. ¹⁹Ne xu Kile tudunmɔ Musa wo saliya wu shizhaa na, kɔnhɔ di bye nii na, di da kapyengee pyi Kile mu. ²⁰Ne pye kannaa p'a ne pinne kori ni Yesu Kirisa ni shizhan korikoritige ki na. Neye pyaa ya ta pye nige niifeere ni we; Kirisa wu ne niifeere ni ne zo wu na. Niifeere temu ni ne wa nime ke kɔɔ ke na ge, ne naye kan Kile Ja wu mu. Ne kaa ya taan wu mu fo w'a sɔ na wuye kan saraga ne wuu na. ²¹Kile ya niime wemu kan ne mu ge, ne da ga wee she bada we. Bani Kile da ba sipya jateni sipyitiime Musa wo saliya wu koo jaari baraga ni, lee ya li shee na nɔɔɔ ya pye Kirisa kaxulo na we.»

Na dà Yesu na, lee funḡo ni Kile ya sipya jateni sipyitiime

3 Yee Galasi sheen kunni, yee ḡe funḡonyo baa fɛɛ de! Joḡo wu d'a yee faanna me we? Yesu Kirisa ya xu xugana lemu na korikoritige ki na ge, yee naha ya fiinḡe jo yee mu. ²N'a da yi yege kaa nigin ye na. Fɛfɛere Munaa le Kile ya kan yee mu ge, Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu wo koo li ḡaari wuu na w'a li kan yee mu laa, yee ya Kile Jozaama pu logo na dà pu na ge, lee wuu na w'a li kan yee mu? ³Naha d'a yee pye me funḡonyo baa fɛɛ we? Yee ya kaa lemu ḡo kɔn ni Kile Munaa sefɛere ni ge, naha na yee di zhaa di yiye pyaa wo sefɛere taga lee ḡo to we? ⁴Kile ya kanhama nigbo pemu yaha p'a no yee na ge, ḡuḡo ya pye pee na-e ge? Bada! Pee dà já bye ḡuḡo baa we. ⁵Kile wemu w'a wu Munaa li kaan yee mu, na kakanhaḡaa ki pyi yee te ni ge, wee tuun wu ni, yee ya ḡaari na sahaḡi ni Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu ni ge, lee wuu na w'a lee pyi laa, yee ya Jozaama pu logo, na dà pu na dagana lemu na ge, lee wuu na w'a li pyi?

⁶Kile Kafila w'a yi yu wɛɛ mu Ibirayima shizhaa na na: «Ibirayima ya dà Kile na, a Kile di wu jate sipyitiime wu n'a daa wu wuu na.»^{*} ⁷Ni li ḡe mu, wee tuun wu ni yi li ce na jo piimu p'a daa Kile na ge, pee pu ḡe Ibirayima wo nagoo pee. ⁸Kile Kafila w'a fenhe li she na shi wemu ḡe Yawutuu we, na wee shi wu be na ba dà Kile na, Kile na pu pye sipyitiime pu n'a daa wu wuu na. Lee wuu na pe Jozaama pe ya fenhe jo Ibirayima mu na: «Kile na ba duba shi wu beeri mu mu baraga ni.»[†]

⁹Lee wuu na sipyaa sipya w'a daa Yesu na ge, Kile na duba weefɔɔ mu ba w'a duba me Ibirayima mu wu n'a daa wu funḡo ni Kile na we.

¹⁰Sipyaa sipya w'a giin na Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu wo ḡomeheɛ ki koo ḡaari funḡo ni Kile da ba wee jate sipyitiime ge, Kile wo laḡi w'a to weefɔɔ ḡuḡo ni; bani l'a ka na:

«Sipyaa sipya wu ḡe wu ya saliya wu ḡomeheɛ ki beeri koo ḡaari gbee ki paarigana na-e ge,

Kile wo laḡi w'a to weefɔɔ ḡuḡo ni.»^{*}

¹¹Ayiwa, l'a fiinḡe yere na Kile da já sipya wa shishiin jate sipyitiime Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu koo ḡaari baraga ni we. Bani l'a ka na:

«Sipyaa wemu w'a tii ge, wee na ba ḡii sicuumɔ ta n'a daa gbɔɔɔ ni.»[†]

¹²Ga sipya wemu w'a giin wu Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu ye wo koo ḡaari pye wu tadaḡa ge, n'a daa ḡe yafiin be weefɔɔ mu we; bani l'a ka na:

«Sipyaa ya yaa ma wee saliya wu beeri koo ḡaari ma na ḡii sicuumɔ ta.»[§]

¹³Yesu Kirisa ya pa wɛɛ sho saliya ḡomeheɛ ki wo laḡi wu na. A wuye pyaa di dugo wee laḡi we taan wɛɛ tege; bani l'a ka na:

«Sipyaa sipya p'a yirige suri tige ni na gbo ge, weefɔɔ ya laḡi.»^{**}

¹⁴L'a pye mu be sanha kɔnhɔ duba wemu ḡomeɛ Kile bi lo Ibirayima mu ge, wee di no shi wusama beeri na Yesu Kirisa baraga ni; na fara lee na sanha, Kile ya

*3:6 Zhenezi 15:6; Orome Sheen 4:3
 †3:8 Zhenezi 12:3
 ‡3:10 Duterɛnɔme 27:26
 †3:11 Habakuki 2:4
 §3:12 Levitike 18:5
 **3:13 Duterɛnɔme 21:23

Fefere Munaa lemu be wo jomɛ lɔ ge, wu já lee be ta n'a daa baraga ni.

Kile ya jomɛ lemu lɔ ge, Musa wo saliya wu da já lee fiin we

¹⁵ Na cebooloo, n'a da paha sheshere ta lɔ sipyii wo keree pyegaŋaa na. Ali sipya ye pyaa mehe kaa la jomɛ lɔ, na li ka, na xho na wu kabee taha kee weŋe ki na, sipya watii da ga já lee jomɛ le kyɛegi, kelee na la fara li na we. ¹⁶ Kile w'a bi jomɛ lɔ Ibirayima ni wu kadugo yiri shi shen mu. Li ya ta ka Kile Kafila wu ni na jo «wu ni wu kadugo yiri shi sheen» ma na giin sipyinehemɛ kaa w'a byi we, ga shi shen nigin ye kaa Kile Kafila w'a jo na: «Wu ni wu kadugo yiri shi shen.»^{††} Wee wu ŋe mɛ Kirisa. ¹⁷ Yemu n'a giin di jo ge, yee yi wa me. Kile w'a kariŋeɛge jomɛ lɔ Ibirayima mu. A yee xhuu shishere ni kelee taanri (430) di doro, a Kile di na pa Kile tudunmɔ Musa wo saliya wu teŋe. Lee funŋo ni, Kile ya jomɛ lemu lɔ Ibirayima mu ge, Musa wo saliya wu da já lee jomɛ le kyɛegi, kelee na li jomɔ pu ŋeri we. ¹⁸ Ga cen wemu Kile ya gaan ge, wee da bi daa Kile tudunmɔ Musa wo saliya wu baraga ni, wee tuun wu ni wee cen wu bi da bye nige jomɛ li wo wu we; na ta Kile d'a wu wo cen wu kan Ibirayima mu ma ni, jomɛ li baraga ni.

Lemu na saliya jomeheɛ k'a kan wɛɛ mu ge

¹⁹ Wee tuun wu ni saliya jomeheɛ ki wo kakaan ŋuŋo di ŋe leke we? Ki kakaan ŋuŋo ki ŋe, kapyegɛe kiimu ki ŋe ki ya be Kile mu-i ge, kɔnhɔ wɛɛ di kee ce. Ga kee saliya jomeheɛ k'a yaa na pye wà, Kile ya jomɛ li lɔ Ibirayima wo kadugo yiri shi shen wemu shizhaa na ge, fo wee ba ba. Melekee pu bi saliya jomeheɛ ki kaa Musa mu, Musa di ki yu sipyii pu

mu. ²⁰ Kayaama ya luu kaa lemu na ge, lee ŋe kabaŋa nigin kajii we. Kile di ŋe wu ye nigin do.

²¹ Ta lee wa li shee na Kile ya jomɛ lemu lɔ ge, na Kile tudunmɔ Musa wo saliya wu w'a lee jomɛ li kaala ya? Bada! Saliya jomeheɛ kii k'a kan ge, kee da bi da já da ŋi sicuumɔ kaa sipyii mu, wee tuun wu ni sipyii bi da já da byi sipyitiimeɛ Kile paha tãan, saliya jomeheɛ ki baraga ni. ²² Ga l'a ka Kile Kafila wu ni na jurumu wo fanha ke ki ŋe koŋo sipyii beeri na. Lee funŋo ni Kile ya lemu wo jomɛ lɔ ge, kɔnhɔ lee di gan n'a daa fɛɛ pu mu pu n'a daa wu baraga ni Yesu Kirisa na.

²³ Ayiwa, Kile tudunmɔ Musa wo saliya we, wee wu bi fenhe pye wɛɛ ŋuŋo ni, yani n'a daa wu wu pa ge. A wee saliya we di gori yaha wɛɛ ŋuŋo ni fo na she nɔ n'a daa wu shɛduun wu na. ²⁴ Lee funŋo ni a saliya wu bye wɛɛ paha covɔɔ, fo na she Kirisa pye w'a pa; kɔnhɔ wɛɛ di bye sipyitiimeɛ Kile paha tãan n'a daa baraga ni. ²⁵ Ba ni n'a daa wu wo koo li d'a pa nime, wɛɛ da já bye nige wee nahagbaacomɔ wu keŋe na we. ²⁶ Bani yee beeri ya pye Kile nagoo n'a daa baraga ni Yesu Kirisa na. ²⁷ Yee piimu beeri p'a batize Kirisa wo kariŋeɛge ki ni ge, yee ya ŋeri ba Kirisa ye pyaa ŋe we. ²⁸ M'a pye Yawutu la, m'a pye shi watii shen la; m'a pye bulo la, ma shiin ya pye bulo we la; m'a pye ná la, m'a pye cee la; le la shishiin niŋe ŋe nige we. Bani yi beeri ya ŋeri nigin Yesu Kirisa wo kariŋeɛge ki funŋo ni.

²⁹ Ayiwa, yi bi ŋe Kirisa wuu, y'a pye Ibirayima wo nagoo. Kile ya cen wemu wo jomɛ lɔ Ibirayima mu ge, yi be na ba wee ta.

4 Yemu n'a giin di jo ge, yee yi wa me. Pya wemu na ba cen lɔ ge, na wu yaha wu nɔhɔpiire ni, waagi wa shishiin

^{††}3:16 Zhenɛzi 13:15; Zhenɛzi 24:7

je wu ni bulo te ni we, ali na li ta be wee wu je tofo wu wo yanmuyɔ yi beeri kafɔ. ²Na wu yaha wu nɔhɔpiire ti ni, sipyii pu da da wu kaseri, na wu keree yari, tuun wemu tofo w'a gbegele yaha ge, fo wee tuun we bu she nɔ. ³Mu wèe be di bye. Tuun wemu ni wèe be bi bye ba nɔhɔpiire je-ε ge, ke koɲo ke wo keree bulooro ni wèe di bye. ⁴Ga Kile ya tuun wemu gbegele ge, ba wee ya pa nɔ we, a wu wu Ja wu tun na pa. A cee di wu se. A wu be di jé saliya nɔmehɛe ki wo fanha ki nɔhɔ ni. ⁵Piimu pu bye saliya nɔmehɛe ki wo fanha ki nɔhɔ ni ge, kɔnhɔ wu pee nɲɔ wolo. A wèe di bye Kile nagoo. ⁶Yee ya pye Kile nagoo, lee wuu na Kile ya wu Ja wu Munaa|Kile Munaa li tun l'a pa jé wèe zɔɔɔ pu ni. Lee Munaa le w'a wu yiri: «Aba» Lee kɔri je na: «Wù To». ⁷Lee wuu na ma je nige bulo we, ga m'a pye Kile pya. Ba ni m'a pye Kile pya, w'a yanmuyɔ yemu nɔmɛɛ lɔ wu nagoo pu mu ge, ma be na ba yee ta.

Pɔli ya wu funɲɔ shaa ni Galasi sheen kaa ni

⁸Taashiine ni, na yee ta yee sanha Kile ce we, pɛɛɲe yanmuyɔ ya wo buloo yee di bye, na ta yee pɛɛɲe yanmuyɔ ye di je Kile ye pyaa we. ⁹Ga nime yee ya Kile ce. Ne yaa na jo Kile yere w'a yee ce. Naha na yee di giin di guri yee koɲo yanmuyɔ baraga baa woyo ye feni we? Naha na y'i zhaa di yiyɛ le yee nɲɔ baa yanmuyɔ ye wo bulooro ti ni sanha we? ¹⁰Yee ya caɲa jeheɛ kii pɔɔɲɔ kii na, na fara yeye ya na, ni tɛɛgeɛ, ni yee, na yee jateni na toro yi saya tãan. ¹¹Ne lemu beeri pye yee mu ge, ne funɲɔ k'a pen jo lee beeri ganha ba bye nɲɔ baa kaa we.

¹²Na cebooloo, n'a yi jeeri, yi jeri ba ne je we, bani neye pyaa ki be ya jeri ba yee je we. Yee kunni ya ta kakuunɔ la shishiin pye ne na we. ¹³Yeeyɛ pyaa ya li ce na yama p'a ne pye ne kori yee mu, na Kile Jozaama pu jo yee mu taashiine

li ni. ¹⁴Ali na li ta be ne wo yama p'a kanhama shan yee nɲɔ ni, lee be na yee ya ta ne tánha, kelee na na she we. Ga yee ya ne co xuuni ba Kile wo meleke wa je we, ma na da giin na neye pyaa ki je Yesu Kirisa we. ¹⁵Yee funyɔ bi sii taan wee tuun wu ni. A kee fundanga k'i gari mii we? Ne li ce nakaara baa jo li da bi da já bye kunni, yee bi da zɔɔ na yi je pyaa ki wolo na taga ne wogoo ki faa. ¹⁶Wee tuun wu ni, ne na can jo yee pii na, lee l'a ne jeri yee pen nime ge? ¹⁷Pii sipyii pii funɲɔ ki wa p'i yee naha jeri puyɛ yiri. Ga pu wo fungaa le, lee di ya nɔ we. P'a giin p'i ne ni yee laha wùye na, kɔnhɔ yee di daha pu feni. ¹⁸Kaa lemu li je nizaana ge, na yatenye waha lee kaa le feni, lee ya nɔ. Li wa nago ne bu bye yee te ni tuun wemu ni, y'i na yatenye waha we, ga y'a yaa na yatenye waha tuun beeri ni. ¹⁹Na nagoo, ne je ba layama je we, ali nime we be ni ne je na yee laa yá fo Kirisa wo naarigana le ga ba she naa yee ni. ²⁰Ne funɲɔ k'a sii pye fo na nɔ yee yiri nime, kɔnhɔ di jo ni yi ni jogana la betii na, bani yee kaa l'a ne naha wɔ fo xuuni.

Sara ni Agari keree

²¹Yee piimu p'a giin di daha Kile tudunmɔ Musa wo saliya nɔmehɛe ki feni ge, wee tuun wu ni kee saliya nɔmehɛe k'a yemu yu ge, yee ya yee nuri be-ε ge? ²²L'a ka Kile Kafila wu ni na jalaa shuun Ibirayima bi ta. Ja nigin wa wu bi ta bulozhɔ na, na ja nigin wusama ta cee wa na wemu je bulo we. Wee bye wuyɛ pyaa wo sho. ²³Bulozhɔ w'a wu wo pya wu ta ba cèe ya sii na nagoo taa we. Ga cee wemu w'a pye wu je bulo we ge, wee ya wu wo pya wu ta lee tagana li na we. Kile w'a fenhe pya wu nɔmɛɛ lɔ wu mu, a wu na pa wu ta. ²⁴Kɔri wa wu je kii keree kii na, wee we. Pii cèe shuun we, pee je karijeɛge nɔmehɛe shuun. Karijeɛge nɔmɛɛ

lemu l'a lo Sinayi faaboboŋo ki na ge, buloo pu ne lee noomee li wo nagoo pee. Agari^{‡‡} wu ne ba lee kariŋeege noomee li ne we. ²⁵ Agari ne ba Sinayi faaboboŋo ki ne we, Arabi ni. Wee Agari we wu ne ba nijaa wo Zheruzalemu kulo li ne we, bani sipyii piimu beeri pu ne Zheruzalemu ni ge, pee beeri ne saliya noomee ki wo buloo. ²⁶ Ga Zheruzalemu wemu wu wa fugba we ni ge, wee ne bulo we. Wee Zheruzalemu we wu ne weè wo nu we. ²⁷ Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na:

«Cee we, mu wemu wu ne ma sanha pya ta ja-e ge, ma funŋo ki taan. Mu wemu wu ne mu ya laa yama ce-e ge, ta xhuulo fundanga keŋe ni. Bani p'a naha wolo cee wemu ni ge, wee wo nagoo pu na ba nehe Na toro cee we ni wu poo wu wo nagoo pu taan.»^{¶¶}

²⁸ Lee wuu na, na cebooloo, yee kunni ya se na saha ni noomeelo li ni, ba Kile ya Ishaaga noomee lo me Ibirayima mu we. ²⁹ Fo wee tuun wu ni, pya wemu Agari ya se ba cee ya sii na nagoo seni-i ge, wee bi we wu pya wu kana, wemu w'a ta Kile Munaa li wo fanha ni ge. Lee ninuno l'a byi ali nijaa we be ni. ³⁰ Ga yeke y'a ka Kile Kafila wu ni we? L'a ka na: «Bulozhò we ni wu ja wu kori. Bani bulozhò wu wo ja wu ya yaa wu pinne cen wu na ni we wu pya wu ni we, wemu wo nu wu ne wu ne bulo we ge.»^{§§}

³¹ Na cebooloo, lee funŋo ni weè ya ta pye bulozhò wu wo nagoo we, ga cee wemu wu ne wu ne bulo we ge, wee wo nagoo weè ne.

Kirisa ya wèe pye wùye wuu

5 Kirisa ya wèe nuŋo wolo, kònho wù sii pye wùye wuu can can na. Lee wuu na, yi la le yiye ni, y'i gori yaha pee yahama pe ni. Yi ganha bu da guri nige kadugo di ba yiye le sanha bulooro ni we. ² Ne Pòli, n'a da yi jo yi mu, yi bu daa na yi tadaŋa pye cekònrò, wee tuun wu ni Kirisa ya lemu beeri pye yi mu ge, lee da yaaga no yi na we. ³ N'a da guri di yi jo yi mu sanha jo sipyaa sipya w'a wuye kan p'a kon ge, weefò ya yaa w'a Kile tudunmò Musa wo saliya noomee ki beeri koo jaari w'a fani. ⁴ Yee piimu pu wa Kile tudunmò Musa wo saliya wu koo jaari, na giin na wee wo koo jaari funŋo ni Kile da ba yee jate sipyitiimee wuye naha taan ge, yee ya yiye waa laha Kirisa na. Yee niŋe ne nige Kile wo niime wu ni we. ⁵ Wèe kunni, tadaŋa wa wèe mu na jo Kile na ba wèe jate sipyitiimee wuye naha taan, bani wèe wa daa Kirisa na. Lee wo sigime ni wèe ne Kile Munaa li baraga ni. ⁶ Sipyaa wemu bu bye ni Yesu Kirisa ni kariŋeege ni, wufò ya cekònrò pye yoo, wu shiin yaa cekònrò pye-e yoo, lee la shishiin niŋe ne we. Ga lemu li ne kagbò li ge, lee li wa na jo wèe pu dà wu na. Wee n'a daa we ya yaa na wuye shee taanŋeege funŋo ni.

⁷ Yee shegana li bi no xuuni n'a daa wu koo li ni. A jògò di ba yi yereŋe, na yi kurunŋo can wu koo na we? ⁸ Kile wemu w'a yee yiri, na yee pye wuye wuu ge, yee kunni ya dà li na na ke fungongo ke ka tuugo ya yiri wee yiri we. ⁹ Ta yee ya li ce na jo: «Shizhenhere nifenheneheŋe ki ma myedonhoŋo beeri pye k'a fugofugo yiri we?» ¹⁰ Ga lee be na, ne dà li na Kafò ni, jo fungongo katii wa da digi yi mu we. Ga sipya wemu w'a ma ni piinŋe ki ni ge,

‡‡4:24 Agari: Pii w'a yu na Ajara kelee Ajaratu, kelee Jaara.

¶¶4:27 Ezayi 54:1

§§4:30 Zhenezi 21:10

wu pye sipyituugo beeri, Kile na ba kiiri kon wu na.

¹¹Na cebooloo, li da bi da nago cekoonro ti wo keree ne be ya yu, nago ma bu cekoonro pye lee na ja ma sho, pu bi da da ne kana nige we. Yesu Kirisa wo korikoritige ki wo xu wu wo yere li be ne byi ge, lee be bi da waha sipya wa shishiin na we. ¹²Sipyii piimu p'a yee pinne me ge, pee ya mehe yaa na sii kon laha yee na feefe.

¹³Yee kunni na cebooloo, Kile w'a yee yiri, na yee pye yiye wuu. Ga yi ganha bu da lee pye kapuro yi da yi wo nidaan keree pyi we. Ga y'a kapyengee pyi yiye mu ni taanpege ni. ¹⁴Bani Kile tudunmoo Musa wo saliya nomehe ki beeri wa daa le nomee nigin we funno ni na: «Ma sipyinii wu taan ma mu ba maye pyaa ki ne we.»* ¹⁵Yi bu daa na yiri yiye feni ba naja yaaya ne we, na yiye cona na xhaa, na yiye pahala we. Yi bu bye y'i ya kaseege yaha yiye na we, yi na ba yiye kyeege xho.

Sipya nidaan ni Fefeere Munaa nidaan

¹⁶N'a da yi jo waha yi mu jo y'a paari Kile Munaa fanha ni. Lee bu bye, wee tuun wu ni yi da daha nige yiye pyaa wo nidaan keree feni we. ¹⁷Bani lemu li ne sipya wo nidaan ge, lee ne Kile Munaa wo nidaan we. Kile Munaa li be wo nidaan di ne sipya be wo nidaan we. Ye shuun we ya beni we, lee funno ni yee funno ma bye yi da keree kiimu pyi ge, yee da ja da kee pyi we. ¹⁸Ga Kile Munaa li bu yee naha co, wee tuun wu ni Kile tudunmoo Musa wo saliya nomehe ki fanha da bye nige yee na we.

¹⁹Na ta keree kiimu ki ne sipya wo nidaan keree ge, kee ya fiinne. Kee ki wa me: Doooro, cemohoro, shiige baara keree, ²⁰yaperegaanra ni siganma, makoro, yokoonro ni nepen, loyirigu-

unoo, nakaara niguuro, beganhara ni waagi, ²¹negbooo, singbaa, laara keree ni ki tuugo keree. N'a da yi jo waha yi mu ba n'a tee yi jo toro yi mu we, jo sipyii piimu p'a kii keree kii shi pyi ge, jo wee wa shishiin da ga je bada Kile wo saanra|Kile saanra ti ni we.

²²Ga Kile Munaa ya keree kiimu leni sipya zo ni ge, kee ne: taanpege, fundanga, nanije, loxulo, nubene, saama, nomee fere, ²³lotaan, ni na ja maye na. Saliya wa shishiin da ja kii keree kii kaala we. ²⁴Bani piimu beeri pu ne Yesu Kirisa wuu ge, pee beeri ya pu wo ceepuuro lakuuro ni ti nidaan keree ki beeri pinne kori ni Yesu ni korikoritige ki na.

²⁵Kile Munaa l'a ni sicuumoo nivomoo kaan we mu. Lee wuu na, we be ya yaa na Kile Munaa li yaha l'i wu naha co. ²⁶Wu ganha ba wuye pele we! Wu ganha ba nyegere keree pyi wuye na we! Wu ganha ba nepenkeree pyi wuye na we!

N'a daa fee ya yaa na puye teri

6 Na cebooloo, yi ba sipya wa ta wu na kakuuroo pyi, yee piimu p'a paari na sahanji ni Kile Munaa li wo nidaan wu ni ge, yee pu weefoo yeri ni loxulo ni. Yiye pyaa be di kaseege yaha yiye na, konho yi be ganha ba jin nowuuro ni we. ²Y'a yiye nuno tuguro luu! Yi ba lee pyi wee tuun wu ni yi na da Kirisa wo saliya wu wo nomehe ki koo paari. ³Sipya wa ba wuye wii na wee w'a poro pusamaa na, wuye weefoo ya faanna, bani wu ne yafiin be we. ⁴Wa beeri ya yaa na wu torogana li seeri xuuni, wu bu wu keje nibyegere ki ta k'a no, wee tuun wu ni, wu na funno taan kee nibyegere ki wuu na. Wu ya yaa w'a kee luu w'a daanna ni watii wo nibyegere ni we. ⁵Bani wa beeri na ba yere ni wu labye fiin ni Kile naha taan. ⁶Piimu p'a yi taanni Kile Jomoo pu

*5:14 Levitike 19:18; Marika 12:31

ni ge, y'a yaa y'a pee tahaa kaan yi keŋe yaŋmuyɔ niŋeye yi beeri ni.

Ma bu lemu nugi, lee ma da ba gɔn

⁷Yi ganha ba yiye faanna-ε de! Sipya ya zheheni Kile na we. Ma bu lemu nugi, lee ma da ba gɔn. ⁸Ma ba maye pyaa wo nidaan lakuuŋɔ keree pyi, wee tuun wu ni ma na ba xu ta lee wo kuduun. Ga ma ba Kile Munaa nidaan kere pyi, wee tuun wu ni ma na ba nɔi sicuumɔ nixhɔbaama ta lee wo kuduun. ⁹Wu ganha bu da ganha kasaŋaa bye taan we, bani wu bu bye wu ya yatenye gbo lee bye taan we, wu na ba li kuduun ta wu taduun ni. ¹⁰Wee tuun wu ni, na li pyeduun yaha wu mu, w'a yaa w'a kasaŋaa pyi sipyii beeri na. Wu cebooloo piimu ni wu je n'a daa wu ni ge, pee susu na w'a yaa na kasaŋaa ki pyi.

Nɔxɔɔɔ kafila

¹¹Ayiwa, go y'a kii kamapyaa nig-bɔhɔ kii naa ge, neye pyaa k'a kii ka na tun yi mu. ¹²Sipyii piimu p'a giin pu tɔn di daan sipyii mu ge, pee p'a yee fɔri na fo yee bu cekɔɔnɔ pye. P'a lee pyi kɔnhɔ sipyii ganha ba pu kana we, bani pu ba yu na Kirisa na xu korikorit-

ige ki na, na lee wo baraga ni sipya da ja zho, sipyii na da pu kana. ¹³Na ta pee piimu p'a kɔn ge, pee ya ta na Kile tudun-mɔɔ Musa wo saliya wu korogoo ki beeri naari we. Ga p'a giin yee di cekɔɔnɔ pye, kɔnhɔ p'i da puye pele na yee ya sɔɔ na daha pee feni. ¹⁴Ne kunni wa da ga kaa la shishiin kaa taga naye pele we, fo wu Kafɔ Yesu Kirisa wo korikoritige ke. Kee korikoritige ke wuu na, koŋɔ yaŋmuyɔ beeri y'a jeri ne mu ba yaxuyo je we, a ne be di jeri ba gbo je we yee koŋɔ yaŋmuyɔ yi mu. ¹⁵M'a cekɔɔnɔ pye la, ma ya cekɔɔnɔ pye-e la; lee la shishiin niŋe je we. Niifeere nivɔɔ temu Kile ya gaan we mu ge, tee ti je kagbɔ le. ¹⁶Piimu beeri p'a tee niifeere nivɔɔ ti koo naari ge, Kile wo japiŋe ke, ni wu jijaara te ti tigi pee beeri na, na fara Kile wo Izirayeli wu na, wee wemu wu je Kile wo nagoo pu ge.

¹⁷Ayiwa na co nija na, sipya wa shishiin ganha ba na jaha werɛŋe nige ni lee kaa ni we, bani fe pe pu wa ne ceesege ki na ge, pee ya li shee na Yesu wo bulo ne je.

¹⁸Na cebooloo, wu Kafɔ Yesu Kirisa wo niime we wu kori yaha ni yi ni. Amiina.

Efese Sheen

*Tudunmɔɔ Pɔli ya sɛmɛ wemu
tun Efese sheen mu ge*

**Jɔɔɔ ye mu we sɛmɛ
we d'a tun wɛ?**

Efese egilizi wu mu Pɔli ya we sɛmɛ we tun, ga wu funɔɔ ki bi bye we sɛmɛ we di galaa Azi fiige ki egilizii pu bæri ni, kee kemu nijaa wogo p'a byi Turuki ge. Yee taanri Pɔli ya pye Efese kulo li ni, wee xuu wu wo kugbɔɔ l'a bye lii.

We sɛmɛ we kakana ɲɔɔ

Pɔli w'a Efese egilizi wu noho shan. Wu labyenii p'a wu tɛge na Kile Jozaama pu jo Azi fiige ki bæri ni (Kapyegge 19:10).

Na Pɔli yaha kaso wu ni Orome kulo li ni, a Epafirasi di she wu yiri, na she wu pye na tudunmɔɔ kafinejuu p'a pu wo kalaakuumɔ wu ɲɔ co Efese kulo li ni. A Pɔli di sɛmɛ tun Efese egilizi wu sipyii pu mu, na pu funɔɔ to, na pu le koo ni, na pu tii na foro kalaakuumɔ wu taan.

Sɛmɛ wu kafila ɲugboɔɔ

Efese Sheen 1—3 Kile wo keree ki tenɛgana li kaa Pɔli ya yu: Shi wemu ɲɛ Yawutuu wɛ, pee ni Yawutuu p'a pinne pye kpɔɔn nigin sheen Kile mu Yesu Kirisa wo xu wu baraga ni.

Efese Sheen 4:1—6:9 Egilizi w'a yaa na Kile koro li ɲaari ɲaarigana lemu na ge, lee ya jo fiinɲɛ.

Efese Sheen 6:10-20 Pɔli ya wɛɛ funɔɔ to na wɛɛ pu Kile wo kashen yagboyo yi lɔ, wu da yogo ki kɔɔn Shitaanni na.

Efese Sheen 6:21-24 Pɔli ya Efese Sheen shaari sanha.

Fò mujuu

1 Ne Pɔli, ne ɲɛ Yesu Kirisa wo tudunmɔ Kile ɲidaan funɔɔ ni. Kile ya yee piimu pye fɛɛfɛɛ, yee di daa Yesu Kirisa na [Efese kulo li ni] ge, yee mu ne we sɛmɛ we tun.

Ne yi shaari: ² Wù To Kile ni wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wu niime ni ɲaɲiɲɛ kan yi mu.

Niime wemu Kile ya gaan Yesu wo n'a daa fɛɛ pu mu ge

³ W'à wù Kafɔɔ Yesu Kirisa To Kile sɔni! Kile Munaa li wo duba wemu bæri wu ɲɛ fugba we ni ge, w'a wee bæri kan wɛɛ mu Kirisa wo kariɲɛɛge ki ni. ⁴ Kile ya wɛɛ ɲaha bulo Kirisa wo kariɲɛɛge ki ni na ta koɲɔ sanha yàa wɛ. Kɔnhɔ wù bye fɛɛfɛɛ, wù bye jaagi baa fɛɛ wuyɛ pyaa ɲaha taan. ⁵ Kile ye pyaa ya fenhe kee fungɔɔngɔ ke yaha wuyɛ mu wu wo taanɲɛɛge ki funɔɔ ni, na wɛɛ pye wu na-goo Yesu Kirisa wo kariɲɛɛge ki funɔɔ ni. Lee l'a pye wu ɲidaan kaa wu wo saama pu funɔɔ ni. ⁶ W'à Kile sɔni wu niime wu wuu na, w'a wemu loolo wù na ma ni wu ɲidaan Ja wu baraga ni ge. ⁷ Kirisa wo kariɲɛɛge ki funɔɔ ni wɛɛ ya sho wu shishan pu baraga ni. A wɛɛ wo jurumu wu bæri di yafa wɛɛ mu na bɛ ni Kile wo tehene baa niime wu ni. ⁸ W'a wee niime wu kan na ɲehɛ fo xuuni wɛɛ mu ni fungɔɔngɔ fɛɛɛ tuugo bæri, ni laje tuugo bæri ni. ⁹ W'a bi lee kaɲmɔhɔɔ le bye funɔɔ yaha wuyɛ mu, kɔnhɔ wu ba lee pye wu wo saama pu funɔɔ ni Kirisa baraga ni. Lee kaɲmɔhɔɔ le, w'a lee she wɛɛ na. ¹⁰ W'a li yaha wuyɛ funɔɔ ni na kee keree kii pyeduun ba nɔ, wu yaɲ-muyɔ yi bæri pinne, fugba woyo ye fara ɲiɲɛ ke woyo ye na, Kirisa di bye yi bæri ɲuɲɔɔɔ.

¹¹ Lemu wo ɲɔmɛɛ li bi lɔ wɛɛ mu ge, wɛɛ ya wù taa ta lee ni Kirisa wo kariɲɛɛge ki funɔɔ ni, bani Kile ya weri wɛɛ

naha bulo fo taashiine li ni, na saha ni wu wo keree ki tejegana li ni. Kile di wu keree beeri pyi na saha ni wuye pyaa nidaani. ¹²Wee tuun wu ni w'à Kile soni wu saama pu wuu na, wèe piimu p'a pye shenshiilee na Kirisa pye wu tadaña ge. ¹³Yee be, ba yee ya can jomɔ pu logo we, pee pemu pu ne juwuuro ti wo Jozaama pu ge, a yee di dà Kirisa na. A Kile di wu wo fe pu kpon yee na. Pee ne Fefere Munaa le, lee lemu wo nomæ l'a lo ge. ¹⁴Fefere Munaa li ne wèe wo cen wu yashiige, na li shee na wèe na ba jé wu ni. Wee cen we na ba wèe puɔ wolo fefee caña ka. Lee wuu na w'à Nɔɔɔ Fɔɔ Kile soni!

Pɔli wo Kile-nerge

¹⁵Lee na ba ne logo na yee ya dà Kafɔ Yesu na, fefere wuu pu beeri be kaa di dan yee ni we, ¹⁶a ne fungɔngɔ yaha yee na na wo Kile-nerge ki ni. Ne Kile neeri tuun beeri ni yee mu, na baraga teri wu na yee wuu na. ¹⁷Wu Kafɔ Yesu Kirisa To Kile we, Kile-gbɔtabaaga ke, ne li shaa wu mu jo wu fungɔngɔ fere kan yi mu, wu wuye she yi na, konho y'i ja wu ce fiinne. ¹⁸Ne li shaa wu mu jo wu yi fungɔngɔ mugi, w'a yi yiri tadaña kemu kaa na ge, konho y'i kee keree ce. Cen nɔɔɔ wo wemu w'a gbegele yee ni wu fefere nagoo pusamaa kaa na ge, konho y'i wee be wo naafuugbo wu puɔ kana ce. ¹⁹Tehene baa sefere temu be ti ne Kile ni na naha tii ni n'a daa fee pu beeri ni ge, konho y'i tee be ce. ²⁰Kile ya tee tehene baa sefere te she Kirisa ni, w'a wu ne na yeege xu ni, na wu teje fugba we ni wuye kanige ce. ²¹Kile ya wu teje puɔ fere ti beeri puɔ ni, ni sefere ti beeri, ni fanha ki beeri, ni saanra ti beeri puɔ ni. Kile ya wu teje yamuyo yi beeri puɔ ni. Ke konho ke wo yamuyo yi ye be we, ga konho kemu k'a ma ge, kee be wo yamuyo yi puɔ ni. ²²Kile ya yamuyo yi beeri tirige yaha Kirisa nohodaan, na wu

pye Egilizi wu puɔngbo. ²³Egilizi wu wu ne Kirisa wo ceepuuro te. Kirisa w'a wu jini, na wu pyi wu pu na fani.

Na foro xu ni, na jé ni sicuumɔ ni

2 Yee tanaa wuu bye ba xuu ne we, yee tiibaara ni yee jurumu w'a lee pye. ²Yee tanaa wuu bi naari ke konho ke wo naarigana na, na daha munaakuuɔ ki wo puɔngɔ wu feni, lee munaa lemu l'a baari pyi n'a she fee pu fungɔ ni ge. ³Wèe ni pee beeri pu bye karijege ni, na taha wu wo lakuuɔ ke feni, na wuye pyaa wo nidaan ni wuye pyaa wo fungɔngɔ keree pyi. Lee fungɔ ni Kile wo loyire le li bi da ba no wèe na ba pusamaa ne we. ⁴Ga Kile wo nipaara t'a pele fo xuuni! Wèe ya taan wu mu taangana lemu na ge, ⁵lee wuu na w'a wèe ni Kirisa pinne ne shiizhan na wèe yaha wèe na bi bye be xuu wu wo jurumu wu wuu na. Kile wo niime wu ye pe gbɔɔ ni yee ya sho. ⁶Wèe ni Yesu Kirisa wo karijege ki fungɔ ni Kile ya wèe pinne ne, na wèe pinne teje be ni wu ni fugba wu ni.

⁷Tehene baa niime wemu w'a she wèe shizhaa na wu wo saama pu fungɔ ni Yesu Kirisa baraga ni ge, w'a li pye mu konho wee tehene baa niime we di da zhee w'a fiinne cabaya yi na. ⁸Bani Kile wo niime wu ye nigin pe gbɔɔ ni yee ya sho n'a daa baraga ni. Lee ya ta yiri yeeye pyaa yiri we, Kile wo loolodaa l'a pye lere. ⁹Lee ya ta pye yee wa shishiin wo kapyege baraga ni we, konho wa shishiin ganha bu tabaara le wuye ni we. ¹⁰Kile w'a wèe yaa. Yesu Kirisa baraga ni Kile ya wèe da kapyege nizaanja kaa na, kee kiimu w'a bi gbegele konho wèe di ba ja w'a kee pyi ge.

Shi wusama ni Yawutuu p'a neri pye nigin Kirisa baraga ni

¹¹Yee ya ta pye Yawutuu we. Yawutuu pu p'a cekɔnɔ ti pye ge, pee di yee pyi cekɔnbaalaa, na ta pee wo cekɔnɔ t'i ne

sipya wo keŋe fe. Yi yi funyo yaha nidogo ni taashiine li wo torogana li ni. ¹² Yee bi sanha Kirisa ce wee tuun we ni we. Taa bye yee mu Izirayeli wo nagoo pu niŋe ni we. Kile ya kariŋeege ɗomeheɗe kiimu lo ge, yee bi bye kee nabuun. Tadaŋa bye yee na we, Kile be di ɗe yi mu ke koŋo ke na we. ¹³ Ga nime, yee piimu sanha ki bi lii Kile na ge, yee ni Yesu Kirisa wo kariŋeege ki funŋo ni yee ya wu teeŋe Kirisa wo shishan pu baraga ni.

¹⁴ Bani Kirisa ye pyaa k'a pa ni paŋiŋe ni we mu. Shi wemu ɗe Yawutuu we, w'a wee shi we ni Yawutuu pu beeri pinne na pye nigin. Kasoɗo ke ki bi pu waagi laha puye na, na pu pye peen ge, w'a kee shan laha wa. ¹⁵ W'a Yawutuu pu wo saliya we ni wu ɗomeheɗe ki beeri yirige laha wa, koŋo wu Yawutuu ni shi wusama pinne wu wo kariŋeege ki baraga ni, wu pu pye shi nigin wemu ɗe nivomo ge, w'i paŋiŋe le pu te ni. ¹⁶ Wu na xu korikoritige ki na, lee wo baraga ni w'a pu shuun wu pinne, na pu pye ceepuuro nigin, na be le pu ni Kile te ni. A tee peenre t'i xho korikoritige ki baraga ni. ¹⁷ Piimu p'a lii, ni piimu p'a teeŋe ge, w'a pa paŋiŋe ki jomɗo jo pee beeri mu. ¹⁸ Bani Yawutuu fara shi wusama na, Kirisa gbɗo ni we wa beeri da ja vulo To Kile na Fefeere Munaanunɗo li baraga ni.

¹⁹ Lee wuu na do, yee ɗe nige nabuun kelee nadadiinme we. Ga yee ni Kile wo nagoo p'a ɗeri nime fiinunɗo nigin nagoo. Yee ya ɗeri Kile wo puga ki sipyii. ²⁰ Noho shanma pemu na p'a yee yereŋe ge, pee ɗe tudunmɗo pee, ni Kile wo tudunmɗo pu wo pe, Yesu Kirisa ye pyaa di ɗe gunŋmii li kagereŋe ke. ²¹ Puga ki beeri na kiye co, na yere Kirisa wo kariŋeege ki ni. K'a bye Fefeere ti beeri wo fefeere xuun we Kile mu. ²² Kirisa wo kariŋeege ki funŋo ni yee be ya pinne faanri ni pusamaa ni, koŋo y'i bye puga, kemu

ɗe Kile tateenge wu Munaa | Kile Munaa li gbɗo ni ge.

Labye wemu ya le Poli keŋe ni shi wusama te ni ge

3 Lee wuu na yee piimu pu ɗe shi watii ge, Yesu Kirisa wuu na p'a ne le kaso ni yee wuu na. ² Kile ya labye wa kaa le ne keŋe ni wu niime wu baraga ni yee wuu na. Yee ya wee kaa logo. ³ Kile ya wu kaŋmohɗo li she ne na, ne fenhe kafilakaya ya taga yee jo na seme wu ni. ⁴ Yi ba wee xuun wu kalaa, yi na li ɗa wa na ne Kirisa wo kaŋmohɗo li ce xuuni. ⁵ Lee kaŋmohɗo li ya ta she tanaa wo sipyii pu na we. Ga nime Kile ya li she fefeere tudunmɗo ni Kirisa wo fefeere tudunmɗo pu na Fefeere Munaa li keŋe feni. ⁶ Lee kaŋmohɗo li le: Shi wemu ɗe Yawutuu we, pee ya pinne taa ta ni Yawutuu pu ni Kile Jozaama pu baraga ni Kile wo cen wu ni, w'a wemu gbegele wu nagoo pu mu ge. Pu beeri ya ɗeri ceepuuro ninuro ti wo yatenye, a pu be di taa ta Kile wo ɗomeɗe li ni, w'a lemu lo Yesu Kirisa baraga ni ge.

⁷ Ne pye Jozaama pu wo jowɗo na saha ni Kile wo niime wu loolodaa li ni, w'a lemu kan ne mu wu sefeere ti baraga ni ge. ⁸ Ne wemu wu ɗe Kile wo fefeere wuu pu beeri kadugo yiri wo ge, a Kile di niime kan ne mu, koŋo ne da Kirisa wo tehene baa saama pu kaa yu shi wusama mu, wee wemu ɗe Yawutuu we. ⁹ Yanmuyɗo yi beeri yaawɗo Kile bi kaa lemu ɗmohɗo fo taashiine ni ge, w'a jo ne wu lee wo keree pyegana jo fiinŋe. ¹⁰ Nunɗo feere ni sefeere te ti ɗe fugba wu ni ge, koŋo tee di ja Kile wo fungoŋo feere nigboɗo ti ce cegana beeri na nime, Egilizi wu baraga ni. ¹¹ W'a lee pye na saha ni wu keree ki ni, w'a bi kiimu gbegele fo taashiine li ni, na ba ki pye wu Kafɗo Yesu Kirisa ni ge. ¹² Yesu wo kariŋeege ki funŋo ni we da ja lowaa ta, na fulo Kile na fyaara baa, n'a daa gbɗo ni Yesu na.

¹³Lee wuu na n'a yi jɛeri jo kanhama pemu p'a nɔni nɛ na yee wuu na ge, jo pee ganha bu da yi fungɔnyɔ kyɛɛgi wɛ, bani pee kanhama pu jɛ nɔɔɔ yee mu.

Pɔli wo jɛrege ke

¹⁴Lee wuu na nɛ nuguro sinni To Kile naha tɔan, na wu jɛeri, ¹⁵wee wemu w'a kpɔnhɔɔ ki bɛeri da ge, fugba wogoo ki fara jɛjɛ wogoo ki na. ¹⁶Nɛ wu jɛeri jo wu fanha kan yi mu, wu yi logoo waha wu Fɛfɛere Munaa li gbɔɔɔ ni, na saha ni wu tehɛnɛ baa nɔɔɔ wu ni. ¹⁷Kirisa di diin yi zɔɔɔ pu na n'a daa baraga ni, kɔnhɔ yi niye di juri, see see taanɛɛge ni! ¹⁸Yi ni Kile wo fɛfɛere wuu pu bɛeri di j'a kee taanɛɛge ke jɔdaa, ni ki kadaa, ki jɔbile ni ki jogi jɔjɔ kana ɛɛ. ¹⁹Yi Kirisa wo taanɛɛge ki ɛɛ, kee kemu k'a ye ɛɛɛ pu bɛeri na ge, kɔnhɔ yi jɔ di fa ba Kile jɛ wɛ.

²⁰Ayiwa, wɛɛ ya yanmuyɔ ya jɛeri Kile mu, kelee na wu funyɔ kɔɔɔ ni yi kaa ni xuuni. Kile na j'a yee kan wɛɛ mu, ali fo na doro bɛ wɛɛ wo fungɔngɔ ki tɔan wu sɛfɛere ti baraga ni. Tee sɛfɛere te t'a labye pyi wɛɛ funyɔ ni. ²¹Nɔɔɔ w'a deri wee ni Yesu Kirisa na Egilizi wu ni fo gbee! Amiina.

Niginre temu t'a daa Yesu Kirisa baraga ni ge

4 Lee wuu na nɛ yi jɛeri, nɛ wemu wu jɛ kaso ni Kafɔɔ wuu na ge, jo y'a yiri lemu na ge, y'a lee koo naari. ²Yi yiye tirige ni lotaan, ni loxulo ni! Yi da yiye teri ni taanɛɛge ni! ³Niginre temu t'a daa Fɛfɛere Munaa li ni ge, yi la le y'i gori yaha tee ni jɔjɛjɛ ki funjɔ ni, kee jɔjɛjɛ kemu k'a yi jɔ yiye na ge. ⁴Cɛpuuro nigin ti jɛ, ni Fɛfɛere Munaa nigin, ma na jo ba Kile ya yee yiri me

tadaɲa nigin wuu na wɛ. ⁵Kafɔɔ nigin ye wu jɛ, ni n'a daa nigin, ni batizeli† nigin. ⁶Kile nigin ye bɛ wu jɛ. Wɛɛ bɛeri To wu jɛ wii, wee wu jɛ wɛɛ bɛeri jɔjɔ ni, na jɛ wu bɛeri tɛ ni, na jɛ wu bɛeri funyɔ ni.

⁷Ga w'a niime kan wɛɛ bɛeri nigin nigin mu, na saha ni Kirisa wo loolodahaa ki jɔjɔ kana ni w'a kiimu kan wɛɛ mu ge. ⁸Lee wuu na Kile Kafila w'a jo na: «Ayiwa, w'a dugi na kari fugba wu ni, na sipyii pii co na pye buloo, na loolodahaa kan sipyii pu mu.»‡

⁹Ma bu logo na w'a dugi, lee ya li shɛɛ na w'a bi tigi bɛ fo jɛjɛ ke nɔhɔdaan. ¹⁰Wemu w'a tigi ge, wee ninumɔ w'a dugi fo fugba lɛ lɛ we ni, kɔnhɔ wu kɔjɔ ke bɛeri jɛ ni wu wo sɛfɛere ti ni.

¹¹Wee w'a loolodahaa kan sipyii pu mu, a pii di bye Yesu wo tudunmɔɔ, a pii di bye Kile tudunmɔɔ, a pii di bye Jozaama pu joveɛ, a pii di bye karamɔgɔɔ ni kalaatii. ¹²Kɔnhɔ wu Kile wo fɛfɛere wuu pu gbegele Kile wo labye wu kaa na, la di da faraa Kafɔɔ wo Egilizi wu na. ¹³Lee funjɔ ni wɛɛ bɛeri da j'a binne na bye nigin n'a daa fɛere ni Kile Ja wu je wu ni. Wu bɛeri na sii kɔjɔ fo na bye sipyii, piimu jɔ ya fa ba Kirisa jɛ-ɛ ge.

¹⁴Ayiwa wɛɛ da bye nige nɔhɔpiire, kalaakuumɔ tuugo bɛeri wo kafɛɛge na pu luu na gbee nanmahara fɛɛ keɲɛ kurogo wɛ. Bani pee ya sipyii piinɲɛ ni pu wo shizhiinne pu ni. ¹⁵Ga wu ba can yu taanɛɛge funjɔ ni, wu na ba gɔgɔɔ na se Kirisa mu. Wee wu jɛ Egilizi wu jɔjɔ ke. ¹⁶Cɛpuuro ti bɛeri t'a keme gbegele na pye nigin wee baraga ni. Ti yatɛnyɛ yi bɛeri y'a yiye co na jɔ xuuni yatɛnzogomɔ pe ni, na saha ni yi bɛeri nigin nigin wu wo labye wu ni. Lee lɛgana le

†4:5 Batizeliɲɛ Kiriceɛn mu na ma mini yeege lɔhɔ ni. Ga li kɔri ye pyaa jɛ na p'a pinne ni Yesu ni wu xu ni wu jɛ wu na.

‡4:8 Zaburuu 68:19

na ceepuuro ti beeri ya legi, na baraga taa taanɲeege funɲo ni.

Niifeere nivɔɔɔ Yesu Kirisa ni

¹⁷ Ayiwa, yemu n'a da jo di waha yi mu Kafɔ mege na ge, yee yi wa me. Yi ganha ba jaari nige ma na jo ba Kile cebaalaa pii wa jaari na sahaɲi ni pu wo ɲuɲɔ baa fungɔnyɔ ye ni we. ¹⁸ Nibiige ni pu ɲe. Taa ɲe pu mu Kile wo ɲii sicuumɔ pu ni we, bani pu niwewaa l'a pu ɲeri kaacebaalaa. ¹⁹ Shiige pile be ɲe pu na we, fo p'a puye yaha nohɔmɔ na, na gburogi na dɔdɔɔɔ tuugo beeri pyi ni ɲegbɔɔ.

²⁰ Ga kalaa we yee ya ta Kirisa wo shizhaa na ge, yee ya ta lee ja wee ni-i de! ²¹ Li bu she da nago kanna y'a wu kaa tii logo kunni; can we wu ɲe Yesu ni ge, li bu da nago kanna y'a kalaa na saha ni wee can we ni, ²² fo yi bu yi yahagana nilee li yaha. Lee wo lakuuɲɔ ke k'a sipya faanna, na ma kyeege. ²³ Lee na fo yi hak-ilee pee, ni yi fungɔnyɔ yi beeri bu ɲeri na pye nivoyo. ²⁴ Yi yahagana nivonɔ lɔ, y'i bye Kile wo jaa we. Y'i bye sipyii pi-imu p'a tii ge, y'i bye sipyisaamaa. Kile wo can wu baraga ni lee wa daa.

²⁵ Lee wuu na yi kafineye yaha, yi da can yu yiye mu, bani we beeri p'a pinne na bye ceepuunuuro wo yatenye. ²⁶ Yi lo-goo bu yiri, yi ganha bu da jurumu pye we! Yi ganha bu caɲa yaha ki to kee loyirigee ki ta yi ni we! ²⁷ Yi ganha bu da tajege kan Shitaanni mu we! ²⁸ Wemu wu bye nagaa ge, wee wu nagaara ti yaha, wu da kapyeege pyi ki pyegana na wu keye yi na, kɔnhɔ wu be di da daa, wu da la baa fee pii kaan.

²⁹ Joguumɔ pa shishiin ganha ba fɔro yi ɲɔyɔ ni we, fo jomɔ nizaama, pemu na ja la fara sipyii piitiilee wo baraga na, na saha ni pu mago ni, na samɔhɔɔ leni pu logovee ni ge. ³⁰ Yi ganha ba Kile wo Fefere Munaa li luu yirige we. Lee li ɲe Kile wo fe pe yee na, na wee wo

ɲuwuuro ti caɲa ki sigee. ³¹ Yi fungu-ɲɔ yaha, yi ganha ba loyirigee kɔni we, yi ganha ba yi logoo yirige we, yi kafilanehere te yaha, yi ganha ba sipyii meye kyeege we, yi kuumɔ tuugo beeri yaha! ³² Y'a kasaɲaa pyi yiye na, y'i da ɲuɲɔ jaari yiye na. Y'a yi jurumu wu yafani yiye mu, ba Kile be ya yi wo jurumu wu yafa yi mu Kirisa wo kariɲeege ki ni we.

Kpeenge ki wo ɲara li keree

5 Kile w'a wee yiri na pye wu nagoo, lee wuu na ne yi ɲeri jo y'a jaari ɲaarigazaana na lemu l'a dan Kile ni ge. ² Y'a jaari taanɲeege ni ba Kirisa ɲe we. Wee kaa ya taan wu mu, a wu wuye kan na pye saraga wee wuu na, kee kemu kaa ya taan Kile ni ba nudanga yawurire ɲe-ge ge.

³ Dɔdɔɔɔ, ni nohɔmɔ tuugo beeri, ni ɲegbɔɔ, le la shishiin mege be yere ya yaa na yiri yee te ni we. Kile wo fefere sipyii pu ya yaa ni lee la shishiin ni we. ⁴ Shiige baara jomɔ, ni ɲuɲɔ baa jomɔ, ni kafilanɔɔyɔ be ya ɲɔ tajogo ni we. Yi sii y'a Kile soni ye!

⁵ Yi li ce fiinne na jo dɔdɔ, ni nohɔmɔ pyevɔɔ, ni ɲegbɔɔ fɔɔ, wee wa shishiin wa da je Kirisa ni Kile wo saanra|K-ile saanra te ni we. ɲegbɔɔ ni yapere-gaanra beeri nigin. ⁶ Yi ganha bu sipya wa shishiin yaha wu yi piinne ni ɲuɲɔ baa jomɔ ni we. Kee keree kii k'a Kile wo loyire li kilee na zhaan Kile ɲɔmɛ-cobaalaa pu ɲuɲɔ ni. ⁷ Lee wuu na yi ganha bu je pu wo kariɲeege ki ni we.

⁸ Nibiige ni yee di bi bye taashiine li ni, ga Kafɔ wo kariɲeege ki funɲo ni, yee ya pye nime kpeenge na. Y'a jaari ba kpeenge nagoo ya jaari we! ⁹ Bani kpeenge wo labye wu ɲe me saama, ni tiime, ni can. ¹⁰ Keree kiimu k'a dan Kafɔ ni ge, yi la le yiye ni yi kee ce! ¹¹ Yi ganha ba womɔ keree pyi we, kuduun ɲe kee ni we. Ga y'a kee yeege be yere kpeenge na. ¹² Pee sipyii pii ya keree kiimu ɲmɔhɔni

na byi ge, ali kee jo be yere ne shiige. ¹³Ga kaa lemu bu foro kpeenge na, lee naha na je viinje. ¹⁴Bani kaa lemu beeri l'a foro kpeenge na na xo ge, lee naha na je. Lee wuu na p'a yu na: «Ijmunumɔ fɔ we, yiri! Yiri foro xuu pu te ni, Kirisa na wu wo kpeenge ki le ma mu.» ¹⁵Yi kasege yaha yiye na xuuni, yi yi naarigana ce! Yi ganha ba naari ba fungonyɔ baa fee ne we! Ga y'a naari ba fungonyɔ fee ne we. ¹⁶Caɲa nii lemu ni yi wa nime ge, lee caɲa nii l'a kolo. Lee wuu na yi bu tuun wemu ta, y'a yi se beeri pyi kasaɲaa bye ni. ¹⁷Lee na yi ganha bu da bye fungonyɔ baa fee we, ga yi Kafɔɔ nidaan sha yi wee ce. ¹⁸Yi ganha ba ɲawɔɔ wuu yiye na ni duven gbaa ni we, lee wa popama waa. Ga yi ni Kile Munaa na. ¹⁹Y'a samɔɔɔ leni yiye ni ni Kile koro yoyo ni, ni Zaburuu ni Fefere Munaa yoyo. Y'a yoyo yi ce, yi da Kafɔɔ sɔni ni yi zɔɔɔ pu beeri ni. ²⁰Y'a baraga teri To Kile na tuun beeri ni keree beeri na, wu Kafɔɔ Yesu Kirisa mege na.

Cèe ni pu namaa te keree

²¹Yi yiye tirige yiye mu Kirisa wo nii fyaara ti wuu na. ²²Cèe yi yiye tirige yi namaa pu mu, ba y'a yiye tirige Kafɔɔ mu we. ²³Bani ná wu ne cee ɲuɲɔɔ, ba Kirisa ne me Egilizi ɲuɲɔɔ we. Wee Egilizi we wu ne Kirisa wo ceepuuro te, Kirisa di ne ti Shɔɔɔ. ²⁴Egilizi w'a kuu kuugana lemu na Kirisa mu ge, cèe pu be ya yaa na kuu pu namaa mu lee kuugana li na. ²⁵Namaa, yi cèe pu taan yi mu, ba Egilizi w'a taan Kirisa mu, fo w'a wuye kan wu wuu na we. ²⁶W'a lee pye mu kɔnhɔ wu lɔhɔ ni Kile jomɔ pu taga Egilizi wu pye feefe. ²⁷Kɔnhɔ wu wu yereɲe wuye naha taan ni nɔɔɔ ni.

Nɔhɔmɔ tene, kelee tafɔnrɔ, kelee lee la shishiin tuugo ganha bu ɲa wu na we. Ga wu bye feefe jaagi xuu baa. ²⁸Namaa pu ceepuuro ti kaa ya dan pu ni taangana lemu na ge, mu pu cèe pu be ya yaa na dan pu ni. Ná beeri shɔ w'a dan wu ni ge, wee wo ceepuuro ti kaa l'a dan wu ni. ²⁹Bani sipya wa shishiin ceepuuro tɔn ya bengi wu mu we. Ga wu ma ti ɲɔ shaa, na ti kemee, ba Kirisa be ya wu wo Egilizi wu pyi we. ³⁰Bani wèe pu ne wu ceepuuro ti yatenye ye.

³¹«Lee wuu na, ná na ba wu nu ni wu to yaha, na koomɔ pu shɔ na.

Pu shuun wu na bye ceepuuro nigin.»[¶] ³²Lee kaɲmɔhɔɔ le kɔri w'a pele fo xuuni. Ne li she jo Kirisa wo kariɲeege ke ni wu Egilizi wu na li naha ya tii. ³³Lee beeri funɲɔ ni yee namaa pu beeri ya yaa, wa beeri wu shɔ di da dan wu ni, ba wuye pyaa wo ceepuuro ti kaa ya dan wu ni we. Cèe pu be ya yaa na baraga teri pu namaa na.

Nɔhɔpiire ni ti sefee keree

6 Nɔhɔpiire, y'a yi sefee ɲomeheɛ coni Kafɔɔ wo kariɲeege ki ni, bani lee l'a tii. ²L'a ka Kile Kafila wu ni na: «Ta ma to ni ma nu pele!» Le l'a pye saliya wu ɲomeɛjuu nizhiine le, na le ɲomeɛ le lɔ na taha li na na: ³«Kɔnhɔ ma di ɲariɲe ni ɲemɔɔ ta ɲiɲe ki na.»[§] ⁴Tii, yee be ganha ba yi nagoo pu logoo yirige we! Ga y'a pu biini, yi da pu yeri na saha ni Kafɔɔ ye pyaa wo kalaa wu ni.

Buloo ni pu kafee

⁵Buloo, yee kafee piimu pu ne naha ke ɲiɲe ke na ge, y'a pu ɲomeheɛ coni, yi da fyagi pu na, yi da gbɔɔɔ teri pu na ni zɔsaamaa ni, ma na jo ba y'a li pyi Kirisa mu we. ⁶Yi ganha ba kapyenɛe ki

[¶]5:31 Zhenezi 2:24

[§]6:3 Ekizode 20:12; Duterɔnɔme 5:16

pyi pu jɛnaa yɛ na, kanna tɔndaanra y'a zhaa sipyii mu wɛ. Ga y'a ki pyi ba Kirisa wo buloo jɛ wɛ, yi da Kile jidaan pyi ni yi zɔɔɔ pu bɛeri ni. ⁷Y'a labye wu pyi ni daan na mu ni, kanna yi ya wu pyi sipyii mu wɛ, fo Kafɔɔ. ⁸Y'a li cɛ na sipyaa sipya, m'a pye bulo la, ma shiin ya pye maye wo la, ma bu kasaana lemu bɛeri pye, lee wo kuduun ma da ba da Kafɔɔ mu.

⁹Kafɛɛ, yee bɛ p'a lee shi pyi yi wo buloo pu mu. Yi ganha bu da kafugo pele pu na bada wɛ. Yi li cɛ na pu wo jɔɔɔɔ wɛ, na wee ninumɔ wu jɛ yee be wo wɛ. Wee jɛ fugba we ni. Wee ya wa wo wa ni wɛ.

Kiricen kashen yagboyo

¹⁰Ayiwa, yi fanha ta Kafɔɔ ni wu sefɛɛɛ ti baraga ni. ¹¹Yi Kile wo kashen yagboyo yi bɛeri le yiye na, kɔnhɔ y'i já yere Shitaanni wo shizhiinme pu bɛeri sige. ¹²Bani wèe ni piimu pu wa kashen ki ni ge, pee jɛ Adama nagoo wɛ. Ga jɔɔɔɔɛ pu jɛ pii, ni fanhafɛɛ, ni piimu pu jɛ ke kɔɔɔ nibiige wogo ke jɔɔɔ ni ge, ni jinaa piimu pu jɛ fugba wu ni ge. ¹³Lee wuu na yi Kile wo kashen yagboyo yi bɛeri lɔ, kɔnhɔ caguunɔ ki ba nɔ y'i já kashen ki nɔm fo yi se ta, yi lowagaa wuu di já yere.

¹⁴Yi yere, y'i can pye yi yapɔɔ! Yi tiime pye yi kashen fadeye! ¹⁵Yi yere y'i la le yi da Kile wo Jozaama pu yu, pee

pemu pu jɛ janiɛ jomɔ pu ge. Pee ya sipya fungɔngɔ tɛɛɛ wu tɔɔɔ tasingɛ ni ba tanhaya nijeye fɔɔ jɛ wɛ. ¹⁶N'a daa we, wee wu jɛ nɔmasiginɛ ke. Wee di bye yi mu tuun bɛeri ni, kɔnhɔ yi da Shitaanni wo na nɔmaya yi bɛeri furi. ¹⁷Yi juwuuro ti wo tɔɔɔ jɔɔɔɔ ki bɛ lɔ tɔ, y'i Kile Munaa li wo nɔmpara li lɔ, lee jɛ Kile Kafila wɛ. ¹⁸Y'a Kile jɛeri tuun bɛeri ni Kile Munaa li baraga ni, ni jɛreyɛ tuuyo bɛeri ni. Yi la le yiye ni yi da lee pyi, yi da Kile jɛeri mu fɛfɛɛɛ sipyii pu bɛeri mu.

¹⁹Yi da jɛɛɛ pyi na be mu, kɔnhɔ di ba yu tuun wemu ni, Kile di jogana kan na mu di Jozaama pu kɔnɔnɔnɔ li jaha jo di viinɛ ni lowaa ni. ²⁰Ali na li ta ne na jɛ be kaso ni pee Jozaama pe wuu na, nɛ wu jɛ pee wo kayahama. Wee tuun wu ni y'a Kile jɛeri na mu, di da yu ni lowaa ni ba n'a sii yaa na yu wɛ.

Pɔli fò mujuu

²¹Na ceborona ni na taanɔii Tishiki, wee wemu wu jɛ Kafɔɔ wo kapyebye jɔmɛɛ fɔɔ ge, wee w'a da zhe nɛ fiin ni na keree ki bɛeri jaha jo yi mu. ²²Lee wuu na nɛ wu tun yi mu, kɔnhɔ y'i wù wo keree ki cɛ, wu she lowaa be le yi ni.

²³Wù To Kile ni wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wu janiɛ, ni taanɛɛɛɛ, ni n'a daa kan cebooloo pu bɛeri mu! ²⁴Wù Kafɔɔ Yesu Kirisa kaa ya dan piimu ni tɛhɛnɛ baa ge, Kile wu fɛɛɛɛ kan pee bɛeri mu.

Filipe Sheen

*Tudunmɔɔ Pɔli ya semɛ wemu
tun Filipe sheen mu ge*

**Jɔɔɔ ye mu we semɛ
we d'a tun wɛ?**

Filipe sheen wo egilizi wu mu Pɔli ya we semɛ we tun Masedɔni fiige ki ni. Kaso ni wu bi bye Oromɛ kulo li ni na we semɛ we ka. Egilizii piimu nɔhɔ Pɔli ya shan Erɔpu fiige ki ni ge, Filipe sheen wo egilizi we wu ɲɛ pu bæri nizhiime.

Na Pɔli yaha wu para shuun wuu li na, wu ni Silasi ni Timote ni, a p'i nɔ Filipe kulo li ni. Shi wemu wu bi bye wà ni wee ɲɛ Yawutuu-i ge, wee w'a bi ɲɛhɛ, bani Yawutuu niɲɛhemɛɛ bi bye wà we. Filipe kulo li bi bye Oromɛ sheen sɔɔsɔii tateɲgbɔhɔ.

Ma funɲɔ bi ɲɛ ma di Filipe sheen wo egilizi wu keree cɛ, Kapyegɛe Kitabu wu wo koogoo 16 wu kalaa.

We semɛ we kakana ɲunɔ

Kashiine, Pɔli funɲɔ bye wu Filipe sheen wo egilizi wu n'a daa fɛɛ pu shaari pu yakanya yi wuu na wee mu (Filipe Sheen 4:10-20). Li shuun wuu, Pɔli bi logo na waagi wu ɲɛ Filipe n'a daa fɛɛ pu te ni. (Filipe Sheen 4:2). Wu funɲɔ ki bye w'i pu yeri.

Semɛ wu kafila ɲugbɔyɔ

Filipe Sheen 1:1-11 Pɔli ya pu shaari na baraga taha Kile na.

Filipe Sheen 1:12-26 Pɔli ya lowaa lemu ta na wu yaha kaso wu ni Oromɛ ni ge.

Filipe Sheen 1:27—2:4 Pɔli ya Filipe sheen yeri niginre keree na.

Filipe Sheen 2:5-18 Yesu ya wuyɛ tirige tirigegana lemu na ge.

Filipe Sheen 2:19-30 Pɔli labyɛnii Timote ni Epafuroditi keree.

Filipe Sheen 3 Pɔli ya pu sɔnmi kapyɛbyii niguuyo yi keree na.

Filipe Sheen 4 Pɔli ya pu shaari na yere kan pu mu sanha.

Pɔli ya fò kan Filipe sheen mu

1 Ne Pɔli ni Timote, wèe piimu pu ɲɛ Yesu Kirisa wo kapyɛbyii ge, wèe p'a we semɛ we tun Kile wo fɛfɛere sipyii pu bæri mu, piimu bæri pu ɲɛ Filipe kulo li ni Yesu Kirisa wo kariɲɛɛge ki ni ge, ni ɲɛ egilizi wu pahagbaa fɛɛ ni pu tegeveɛ pu be.

Wèe ya yi shaari: ²Wù To Kile ni wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wu niime tirige yi na, p'i ɲariɲɛ be kan yi mu.

Pɔli ya Kile ɲɛeri Filipe kulo li n'a daa fɛɛ pu mu

³Ne bu na funɲɔ kɔn ni yee kaa ni tuun bæri ni, ne ma Kile shaari. ⁴Ne ba da Kile ɲɛeri yee mu tuun bæri ni, ne ma kee ɲerege ki pye ni fundanga ni. ⁵Bani yee ya pye ne tegeveɛ Kile wo Jozaama pu yere li kapyɛɲɛɛ ki na, na co fo ki ɲɔ kɔnduun na, fo na pa nɔ nime na. ⁶Ne li cɛ nakaara baa jo Kile wemu w'a kii kapyɛɲɛɛ nizaanɲaa kii ɲɔ kɔn yee ni ge, wee na ba gori yaha ki na fo na she ki ɲɔ fa Yesu Kirisa cabaɲa. ⁷L'a yaa ne w'a na funɲɔ shaa lee shagana li na ni yee bæri kaa ni, bani yee kaa ya waha ne mu fo xuuni. Na ne yaha kaso wu ni ne na Kile wo Jozaama pu yogo yu, na pu can wu sheɛ, yee ya pinne ni ne ni wee labye we na. Wu niime wu baraga ni Kile ya wee kaa le ne keɲɛ ni. ⁸Kile ye pyaa wa lee wo sɛeri na jo yee bæri kaa ya dan ne ni fo xuuni, ba wèe ya dan Yesu Kirisa ni taangana lemu na we.

⁹Kaa lemu na ne Kile ɲɛeri yee mu ge, lee li wa mɛ, jo la l'a faraa yee wo taanɲɛɛge ki na, yi be di laje, ni fungɔngɔ fɛere ta xuuni, ¹⁰kɔnhɔ y'i já kasaanɲaa ni

kakuuṅṅo ce shōonri kiye ni. Lee funṅo ni yi na ba bye sipiyiimee, jaagi baa fee, fo na she no Yesu Kirisa cabaṅa ki na. ¹¹ Yi na ba kapyegge nizaanṅa niṅheṅṅee pyi Yesu Kirisa baraga ni. Lee li wa masoṅo, ni peṅṅe teri Kile na.

Poli kaso wu keree

¹² Na cebooloo, na funṅo ki wa y'i li ce na jo paa wemu beeri w'a no ne na ge, wee beeri ya pye kaṅuṅo na she ni Kile wo Jozaama pu ni paha na can can na. ¹³ Bani kiiri wu takongo ki pahagbaa fee pu fara teye yi saya beeri na naha, pu beeri ya li ce na Kirisa kaa jo wuu na p'a ne po, na ne le kaso ni. ¹⁴ Lee funṅo ni wu cebooloo n'a daa fee niṅhemee ya Kafoo pye pu tadaṅa. Ne na le kaso ni, lee wuu na la ya fara pu lowaa li na. A p'i ganha na Kile Kafila wu yu sipyii pu mu ali pu ya fyagi be we.

¹⁵ Ayiwa, sipyii pii kunni wa Kirisa kaa yu ni nepen ni beganhara ni. Ga pii be di wa Kirisa wu kaa yu ni fungonsaanṅa ni. ¹⁶ Taanṅeege funṅo ni pee wa kee kapyegge ki pyi, bani p'a li ce na Kile w'a ne teṅṅe, konho ne da Kile Jozaama pu can wu shee sipyii pu na naha. ¹⁷ Ga pusamaa kunni, pee wa Kirisa kaa yu na ta ne wo kapyegge ki nepen di ne pu ni. Fungonkuuyo yi ne pu mu. P'a giin na pee ba lee pyi, na lee li da la fara ne kanhama na kaso wu ni.

¹⁸ Na ta lee la shishiin di ne kaa ne mu we. Fungonkuuṅo ya pye pu mu la, fungonsaanṅa la; pyegana beeri na l'a pye ge, Kirisa kaa bu ja na yu na xo sipyii pu mu, lee ya ne funṅo taan. Kee fundanga ke, la di faraa kee na be, ¹⁹ bani yee wo neregge ki fanha ni, ni Yesu Kirisa wo Munaa li wo dege wu baraga ni, ne li ce jo kee keree kii beeri na ba bye kaṅuṅo na na juṅṅo wolo. ²⁰ Lemu ne zigee ni na zo wu beeri ni ge, lee li wa ne tadaṅa. Li kunni wa da ba bye na mu shiige kajii bada we. Lee li wa me na Kirisa pele

tuun beeri ni. L'a na gbo la, l'a na yaha la, lee li wa. ²¹ Bani ne wo konṅo ki katiinne juṅṅo ki wa me, na taha Kirisa feni. Xu be di ne ne mu kuduun wa. ²² Ga ne di bu bye sanha konṅo puga, ne na ja da kapyegge pyi sanha kiimu ne ni kuduun ni ge. Wee tuun wu ni, niifeere ni xu ni, ne ce kabaṅa keke n'a da lo we. ²³ Ne fungongo wa ki shuun wu beeri na. Ne na xu, na she bye ni Kirisa ni, lee la ki wa ne na, kuduun nigbo wu wa lee ni. ²⁴ Ga ne yaa na kori naha konṅo puga yee wuu na, lee wo kaṅṅo l'a pele be sanha. ²⁵ Nakaara wa lee ni we, ne na ba gori konṅo puga, na tuun wa be pye yi taan, konho yi da se paha na n'a daa wu ni, yi fundanga ki be di bele. ²⁶ Lee funṅo ni, ne ba ba guri she yee yiri, lee na ba bye kaṅuṅo fo ki nigboho, yee na fundanga ta Yesu Kirisa wo kariṅeege ki ni, ne wuu na.

²⁷ Ga yee kunni p'a jaari y'a sahanṅi ni Kirisa wo Jozaama pu ni. Ne ja she foro yi na la, ne shiin ya ja she foro yi na-e la, konho ne wa nuri na y'a n'a daa wu co ni keye shuun ni, na bye nimee nigin na, ni fungongo nigin. Y'i yi fanha ki pye nigin, yi da kapyegge pyi, konho sipyii pu da Kile Jozaama pu nuri, p'i da Yesu na. ²⁸ Yi ganha bu da yi pen pu yaha pu fyaara leṅṅe yi ni leṅṅana la shishiin na we. Pee wo kapyegge k'a li shee na pee na ba gyeege, yee wo kapyegge k'i li shee na yee na ba sho. Kile ni lee ya foro. ²⁹ N'a ye yu bani Kile ya ta niime kan we mu, konho we di da ye nigin Kirisa na-e de! W'a niime kan we mu, konho we di da kanhama be paa wu mege ki wuu na. ³⁰ Y'a tee na ja toro, na yi nuri be sanha na zhaanra ne leni ni Yesu Kirisa wo pen pu ni. Tee zhaanra te tuugo yee be ya leni nime!

Yi yiye tirige ba Yesu Kirisa ya pye we

2 Ayiwa, lopine bi daa Kirisa ni, samohoro bi daa wu taanṅeege ki ni,

karijɛeɛge bi daa Fefeere Munaa li ni, nɔɔnaara ni jubere bi je, ²wee tuun wu ni, yi yi fungɔɔɔɔ yi pye nigin, y'i be taanɛeɛge funɔɔ ni, y'i bye ba shen nigin je we, y'i bye ni fungɔɔɔɔ nigin ni. Lee bu bye, ne zo wu na zii vere can can na. ³Yi ganha ba kaa la shishiin pyi ni jereen ni, kelee yafogoyo we. Ga y'a yiye tirige, yi da sipyii pusamaa pɔɔɔɔ yiye na. ⁴Yi ganha ba keree pyi yiye pyaa ye wo kuduun kaa na we, ga keree kiimu wo kapɔɔ l'a da bye yi beeri nigin nigin wu na ge, y'a kee pyi.

⁵Fungɔɔɔɔ kemu k'a bi bye Yesu Kirisa mu ge, y'i zhi kee fungɔɔɔɔɔɔ k'i bye yi be mu:

⁶Wu je Kile pyegana na, wu ni Kile je nigin. Ga w'i ya ta lee pye wu tɔɔɔɔ tasinje nago kanna wu wuye taanna ni Kile ni fanha be na we.

⁷Ga w'a kee beeri yaha wà, na wuye pye ba bulo je we. W'a pa bye sipyiyawyii, na wuye yaha ba sipyii pusamaa je we,

⁸na doroo sipyii torogana na. W'a wuye tirige, na Kile jɔmɛe co, fo na she wu pye w'a jé xu ni, korikoritige ki wo xu wu kunni.

⁹Lee wuu na Kile ya wu jɔɔɔ yirige fo xuuni, na mege kan wu mu, mege kemu k'a pele meye yi beeri na ge, ¹⁰kɔnhɔ Yesu mege bu yiri, munaa yara beeri li je fugba we ni ge, ni jɔɔ ke na ge, ni jɔɔ ke nɔhɔdaan ge, yee beeri di nuguro sin y'i wu pele.

¹¹Sipyii pu beeri di yere li na, p'i da li yu pu jɔɔɔ ni na Kafɔɔ wu je Yesu Kirisa. Lee na ba nɔɔɔ taha To Kile na.

N'a daa fee ya yaa na jí kɔɔ ke na ba wɔɔɔ je we

¹²Ayiwa na taanɔɔɔɔ, y'a na jɔmɛe co tuun beeri ni, tuun wemu ni ne bye yee niɛe ni ge. Na na yaha n'a lii nime yi na, y'a la faraa tee jɔmɛecoro ti na. Y'a yi juwuuro ti keree ki fiinje ni Kile jii fyaara ni, y'i da baraga teri wu na!

¹³Bani Kile ye pyaa k'a da yee tege, na yee pye yee ya sɔɔ wu jidaan na, na já na wu pyi be.

¹⁴Lee wuu na, y'a yi keree ki beeri pyi nakaara ni ɔmunu-ɔmunumɔ baa, ¹⁵kɔnhɔ y'i já pye feefe, jaagi ganha bu da yi na we. Y'i bye Kile wo nagoo, tana-haja ganha bu da yi na ke kɔɔ ke wo sipyikuuyo naɔmahara wuu pii te ni we. Yi da jí jí pu te ni ba wɔɔɔ ma jí me fugba we ni we. ¹⁶Kile Jozaama pe pu wa jii sicuumɔ can wo pu kaan ge, yi da pee kaa yu pu mu. Lee bu bye, yi na ba na jɔɔ yirige Kirisa cabaɔa. Lee li da ba li she be sanha na ne wo kanhama pe, ni ne wo labye wu ya ta pye kapɔɔ baa we. ¹⁷Yee ya labye wemu pye Kile mu ge, wee ya pye yee wo saraga, yee ya dà Kile na, lee na yee ya kee wolo. Ali li jehe yaha nago ne wo shishan pe pu fara kee saraga ki na, lee kori je ali pu jehe ne gbo na fara kee na, ne na funɔɔ pinne daan ni yee ni fo xuuni. ¹⁸Yee be ya yaa yee pu funɔɔ taan lee na, y'i binne funɔɔ taan ni ne be ni!

Timote ni Epafuroditi ya labye wemu pye ge

¹⁹Kafɔɔ Yesu bu sɔɔ na li koo yaha, jeri tapyege ni n'a da Timote tun zhe wà yi mu. Keree kiimu ki wa yi yiri ge, wu she kee jaha ce wu pa jo na mu, lee na ne be wo fungɔɔɔ ki teje. ²⁰Bani sipya watii wa naha ne mu wemu ya wu funɔɔ shaa can can na ni yee keree ni we. ²¹Pu samaa beeri wa na pu funyɔ shaa ni puye pyaa keree ni. Pu ya pu funyɔ

shaa ni Yesu Kirisa kaa ni we. ²² Ga yeeye pyaa be ya li ce na Timote ya wuye she kapyebye nizaama. W'a wuye kan Kile wo Jozaama pu mu, na kapyenɛɛ pyi ni ne ni ba to ni wu ja ne we. ²³ Lee wuu na, ne wo keree ki na ba yaha kabaŋa kemu na ge, ne ba kee ce be, wee n'a da dun yi mu. ²⁴ Ne da li na Kafɔ wo saama pu gbɔɔɔ ni jo l'a da ma nige neye pyaa be di she yi yiri we.

²⁵ Ga ne li ta jo li na bɔɔ na fenhe Epa-furoditi kurunɔ tun yi mu. Ne ceboro wu ne wii, na nɔho pye na kapyeyenii. W'a wu wo fanha ki fara ne wogo ki na weɛ na Kile wo Jozaama pu yu. Ne mago ne yanmuyɔ yemu na ge, wee yee ya tun w'a pa yee kan ne mu. ²⁶ Wu funɔɔ bye wu yee beeri na tɔvuyo na, bani wu fungɔngɔ k'a wuregi na li kaɲunɔ pye wu ceefuuro ti kaa ya nɔ yee na. ²⁷ Can wu ne wii, w'a sii yá xuuni fo na taxuyo shaa. Ga, a Kile di ɲunɔ ɲaari wu na. Wu ya ta ɲunɔ ɲaari wee ye nigin na we, ga ne be na w'a ɲunɔ ɲaari. Lee be we, ne wo natanhaŋa ki saŋa bi da beɛ. ²⁸ Lee wuu na, n'a da wu tun yi mu tɔvuyo na, kɔnhɔ y'i she wu na yi funyɔ di daan, la di foro naye pyaa be wo natanhaŋa ki ni. ²⁹ Wu bu nɔ yi na, yi wu ɲunɔ círi ni fundanga ni Kafɔ wuu na. Pii sipyii pii shi na yee ya yaa na baraga teri. ³⁰ Yee da bi bye naha ne yiri, kapyenɛɛ kiimu yee bi da já bye ne mu ge, kee kapyenɛɛ ki wuu na w'a wuye kan fo na taxuyo shaa.

**Dii sipya di da já bye
sipyitiime Kile naha tãan we**

3 Ayiwa, nime na cebooloo, y'a fundanga pyi Kafɔ wo kariɲeege ki ni. Ne keree kiimu ka na kan yi mu ge, na kuri na kee ninunɔɔ ka na kan yee mu sanha, lee ya waha ne mu we, bani lee l'a da yee mara yaha kozaana ni. ² Y'a yiye kaseri kapyeyyii niguuyo ye na, p'a kolo ba puun ne we. Pee ya giin na sipya bu cekɔɔnɔ pye na lee li da ma pye m'a ɲeri

Kile wo sipya. Can be we! ³ Weɛ n'a daa feɛ, weɛ pu ne Kile wo sipyii puye pyaa pyaa, weɛ piimu p'a Kile peɛ Kile Munaa baraga ni, na wu wo ɲuyirige ki taa Yesu Kirisa wo kariɲeege ki ni ge. Weɛ ya ta sipyii wo kashangaa pye wu tadaŋa we.

⁴ Lee be we, neye pyaa be bi da já jo ne kashangaa pye na tadaŋa, jo ne na já lee pye na ɲuwuuro ta. Sipya weke wu da já jo na wee ya kii keree kii pye wu tadaŋa na toro ne tãan we? ⁵ Ne cekɔɔnɔ pye fo na cazege caŋa gbarataanri wogo na. Izirayeli shi shen ne ne, na foro Benzhamɛ wo shi wu ni. Heburu ye pyaa pyaa ne sii. Farizheen pu ni ne be ne, pee piimu p'a Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu koo ɲaari ge. ⁶ Ma bu jo luu, lee bye na ni wee saliya wu wo keree shizhaa na, fo di na ɲaari na n'a daa feɛ pu kana. Ma bu jo saliya wu keree ɲaarigana, sipya wa shishiin bye wemu na já zɔ taha ne na saliya wu keree ki ɲaarigana wuu na we.

⁷ Ga kee keree kiimu beeri ki bye ne na ki wii kuduun wogoo ge, ne kee beeri ta nime ɲunɔ baa keree Kirisa wuu na. ⁸ Lee na laha wà, neye pyaa kii wa yanmuyɔ ye beeri wii ɲunɔ baa woyo le kagbɔɔ le wuu na. Na Kafɔ Yesu Kirisa ce, lee ɲɔho ne we. Wee wuu na ne sɔɔ na na keŋe wolo keree beeri ni, na ganha na keree beeri wii yakokaya wiime ni, kɔnhɔ di já Kirisa wo kariɲeege ki ta, ⁹ di gori yaha kee kariɲeege ke ni. Na saliya wo koo ɲaari li ɲaarigana na, pee tiime pe wa lee kaan we. Ga na dà Yesu Kirisa na, pee tiime pe p'a lee kaan. Ma bu dà Kirisa na lee funɔɔ ni Kile da ma jate sipyitiime. ¹⁰ Lemu feni ne ne ge, lee li wa me: Na Kirisa ce; sefeere temu t'a wu ne na yeege xu ni ge, na tee be shi ce; kanhama pemu w'a soro ge, na pee be shi ce; na wu xu wu be tuugo shi ce, kɔnhɔ di binne bye ni wu ni shiizhan. ¹¹ Lee bu bye, na be na diin ni li ni jo na be na ba ne na foro xu ni.

Na n'a daa wu koo jaari fo na she no wu kuduun wu na

¹²Li wa nago kannan ne wa paa fo na she no na jo tafanja xuu ni, na na wo tafere ti kuduun ta-e de! Lee be we. Ga ali nijaa we be ni, ne la le naye ni na wo tafere ti na, konho di ba ti kuduun ta, bani lee kaa na Kirisa ya ne sha co. Lemu beeri Kirisa ya zhaa na mu, ni w'a lemu beeri gbegele yaha na naha na ge, di da kee beeri pyi. ¹³Na cebooloo, li wa ne funjo ni nago kannan ne no na wo tafere ti tehene na, na ti kuduun be ta na xo-e de! Ga kaa nigin li wa ne funjo ni. Keree kiimu beeri ki wa ne kadugo yiri ge, ne na funjo wo kee beeri na, lemu li wa ne jahagbaa na ge, na ganha na na se wu beeri pyi, na lee shaa. ¹⁴Lee wuu na, n'a da la le naye ni, di naha tii ni na wo tafere ti ni fo di zhe no ti kuduun wu na, wee wemu kaa na Kile ya wu yiri Yesu Kirisa baraga ni ge.

¹⁵Ayiwa, wee piimu beeri p'a fanha ta n'a daa wu ni ge, ke fungongo ke k'a yaa na pye we mu, ga fungongo katii bu da yee mu, Kile ye pyaa na ba can wu she yee na. ¹⁶Ga Kile ya can wemu she na xo wu na ge, w'a se naha na lee koo li ni.

¹⁷Na cebooloo, koo lemu ne jaari ge, ne funjo ki wa yee be di da lee jaari. Piimu beeri pu wa jaari na sahanj ni lee koo li ni ge, yi da pee be wii, yi da se pee feni! ¹⁸Bani shenneheme pii wa wa, Kirisa wo korikoritige ki wo jom pu wo yere li ton p'a pen pu mu. Ne yee jo toro yee mu taji nihenene ni, ga na mesuwo w'a kuri na yi yu yi mu sanha. ¹⁹Pee sipyii pii wo taxogo ki wa gyeege, bani yalige nidiige kemu k'a jin pu yacere ni ge, p'a kee funjo lo Kile na. Keree kiimu k'a yaa ki pye pu mu shige keree ge, a p'i ganha na puye pele ni kee ni. Pu funzhakeree k'a tiije ke konjo ke wo yajmuyo ye na. ²⁰Ga wee kunni, wee wo to puga ki wa fugba we

ni. Wee be di wa wu Shovoo, wu Kafoo Yesu Kirisa sigee. Fugba we ni w'a da ba yiri na pa. ²¹Fanhaxhoo ceepuuro te ti wa wee mu ge, wu na ba tee peri na pye nivoo, na ti pye nooo wuuro ba wuye pyaa wuuro ti je we. Sefere te ti wa wu mu ge, tee t'a wu pye w'a ja yajmuyo yi beeri tirige, na yi yaha wu wo fanha ki nohodaan.

Poli ya funjo shagazaana li wo yere li kan n'a daa fee pu mu

4 Ayiwa, na cebooloo na taanpiine. Na funjo ki wa di yi ja sanha. Ne wo fundanga ki kapujo ki je yere. Yee shiin pu wa ne jujo yirige. Na taanpiine yi la le yiyi ni y'i gori yaha Kafoo wo karijege ki ni!

²Na ceboroshaa shuun we: Evodi ni Sentisi ni, ne w'a pu jeri na pu be nigin na, p'i gori yaha shiizhan Kafoo wo karijege ki ni. ³Mu be, na kapyebyeni jomee foo, ne w'a ma jeri jo ma na ceboroshaa shuun wu jeri, konho p'i be nigin na. Bani pee p'a la le puye ni, na ne tege Kile wo Jozaama pu jo wu na, ni Kilema, ni na kapyebyeni pusamaa. Pee wo meye y'a ka Nii Sicumoo pu wo seme wu ni.

⁴Na cebooloo, yee na je ni Kafoo ni karijege ni, y'a fundanga pyi tuun beeri ni kee karijege ke ni! N'a da yi jo daha sanha, yi sii y'a fundanga pyi! ⁵Y'i zhi sipyii beeri di yi ce ni jubene ni, bani Kafoo taapana l'a teene. ⁶Yi ganha ba yi funyo shaa ni kaa la shishiin ni we; ga yaaga beeri kaa l'a yi ta ge, yi kee jeri Kile mu! Yi ki kaa jeri yi waha! Yi da fo kaan wu mu! ⁷Yi ba lee pyi, Kile wo japije ke k'a ye sipyii wo fungongo fere ti beeri na ge, kee na ba yi zobo pee, ni yi fungonyo yi mara yaha Yesu Kirisa wo karijege ki ni.

⁸Ayiwa, nime na cebooloo, kaa kaa li je can ge, peene ya daa kaa lemu beeri ni ge, kaa kaa l'a tii ge, kaa kaa li je fefee

ge, kaa kaa l'a ɲo ge, kaa kaa l'a dan Kile ni ge, kaa lemu bæeri l'a sii pye kacene fo l'a yaa ni masɔɲo ni ge, ne funɲo ki wa kee keree kii wo bye funɲo di yi zɔɔɔ pu ni. ⁹N'a yi taanni lemu ni, a y'i lemu ta ge, ni y'a lemu logo na ɲo na, na lemu ja di na byi ge, yi be p'a kee shi pyi! Yi ba lee pyi, Kile we w'a ɲaɲiɲe kaan ge, wee na ba bye ni yi ni.

Pɔli ya Filipe sheen shaari pu boɲa wu wuu na

¹⁰Ne funɲo ya taan xuuni, bani yee ya li she sanha na yee wa yi funyo shaa ni ne kaa ni. Kee fungɔɲo ke bi sii pye yee mu, ga yee bi sanha pyegana ta ki na we.

¹¹Li wa nago kanna ne wo labaara t'a ne pye ne na ye yu we, bani ne bu lemu bæeri ta, l'a cɛɛ la, l'a ɲeɛ la, ne wa ma funɲo taan lee wuu na, bani ne tee kee bæeri na. ¹²Na pye la baa fɔɔ, ne lee shi ce, na pye dafɔɔ be, ne lee be shi ce. Xuu xuu ni ne toro ge, w'a waha wahagana tuugo bæeri na la; ne ta li la, ne shiin ya ta li-i la; ne ɲaɲmuyɔ ɲiɲeɛɛ ta la, ne shiin ya yafiin be ta-ɛ la, ne tee kee bæeri na. ¹³Ne jani kii keree kii bæeri na Kirisa baraga ni. Wee w'a fanha kaan ne mu.

¹⁴Lee be na, y'a kasaana pye, yi ma na tege na kanhama pu tuun ni. ¹⁵Na cebooloo Filipe sheen, yeeye pyaa ya li ce na fo tuun weke tehene na ne Kile wo Jozaama pu kapyeɲe ki ɲo kon, ne yiriduun wu ni Masedoni fiige ki ni ge, ni yee wo n'a daa fee pu ye be we, egilizii pii shishiin ya pinne ni ne ni, na ne wo

kapyeɲe ki kuduun ta, lee kadugo na, na pu keɲe ɲaɲmuyɔ taga ne tege we. Yee ye p'a lee pye. ¹⁶Ali na ne yaha Tesaloniki kulo li ni, yee ya ne mago ɲaɲmuyɔ torogo ne mu tɔɲii ɲiɲeɛɛ ni. ¹⁷Yaɲmuyɔ yemu yee ya kan ne mu ge, li wa nago kanna yee ya ne zhaa we. Le ne zhaa ge, lee li wa me jo yi wo kapyegee nizaanɲa kii ki ɲeɛ; Kile na ba kuduun kan yi mu lee na. ¹⁸Y'a ɲaɲmuyɔ yemu bæeri torogo na mu ge, ne yi bæeri ta. Epafuroditi ya pa yi kan ne mu. N'a pye nime la fɔɔ, n'a ta nime fo na doro. Yee yakanya y'a pye ba nudanga saraga ɲe we, saraga kemu na Kile ya sɔɔ ge, ki kaa be d'a taan wu ni. ¹⁹Ne wo Kile wu be na ba yi wo cɔɲɔɲo keree ki bæeri ya. Bani ɲaɲmuyɔ yi bæeri yi ɲe wu mu wu ɲoɲo wu ni, w'i giin wu yi kan yi mu Yesu Kirisa wo kariɲeɛge ki funɲo ni.

²⁰W'a wu To Kile wu sɔɲi, wu da wu pele tuun bæeri ni. Amiina.

Pɔli ya fɔ wemu pye kurogo ki na ge

²¹Piimu bæeri pu ɲe fefeere sipyii Yesu Kirisa wo kariɲeɛge ki funɲo ni ge, yi pee bæeri shaari. Cebooloo piimu bæeri pu wa naha ni ne ni ge, pee bæeri ya yi shaari. ²²Fefeere sipyii piimu bæeri pu wa naha ge, pee bæeri ya yi shaari. N'a daa fee piimu pu wa kapyeɲe pyi saannaa ɲuɲɔɲo Sezari kaban ki ni ge, pee ya pu wo fɔ waa.

²³Kafɔ Yesu Kirisa wo niime we wu kori yaha yi bæeri mu.

Kolose Sheen

*Tudunmɔɔ Pɔli ya semɛ wemu
tun Kolose sheen mu ge*

Jɔɔɔ ye p'a byi na Kolose sheen we?

Pɔli w'a we semɛ we ka na tun n'a daa fɛɛ pu mu Kolose kulo li ni, lee lemu nijaa wuu li jɛ Turuki fiige ki ni ge. Pɔli jɛ kanna w'a we semɛ we ka na wu yaha kaso ni Oromɛ kulo li ni. Oromɛ kulo le ni Kolose kulo li tɛ wu bye kiloo kabɔfoɔɔɔ shuun shishiin (2.000). Kolose sheen fanha beeri ki bye Girekii. Ga Yawutuu kurunɔ ka bɛ bye pu niɲe ni, lee li bi pu keree pye k'a suri. Pɔli jɛ Kolose kulo li egilizi wu sinvɔɔ wɛ. Ga tuun wemu ni wu bye Efese kulo li ni ge, a wu wu tahama-nɔhɔmɔ wa yaha kari kulogoo kii ni. Wa mɛge ki bye na Epafirasi, a wee di she Kile wo Jozaama pu jo Kolose kulo li ni (Kolose sheen 4:13). Kolose kulo le ni Efese kulo li tɛ wu bye kiloo xhuu nigin ni kelee gbaara (160). Lawodise ni Hirapolisi wo egilizii pu bɛ kaa ya yu we semɛ we ni, pee bi lii Kolose na wɛ.

We semɛ we kakana juna

Sipyii pii ya kalaakuumɔ wa kan na melekekɛ pii bɛ p'a ye Kirisa na. A wee kalaa wu Kolose sheen n'a daa fɛɛ pu funɔɔɔɔ wuregi, na giin di pee pye pu taha pu kalegeɛ feni sanha. Lee na tudunmɔɔ Pɔli ya we semɛ we ka na tun Kolose sheen mu. A wu li she pu na na keree beeri ki jɛ Yesu nigin wu ni, kɔnhɔ wa shishiin ganha da pii sipyii pii wo kalaakuumɔ wu pye wu tadaɲa wɛ.

Semɛ wu kafila jugbɔɔɔ

Kolose Sheen 1:1-14 Fò, ni baraga daha, ni Kile-jɛrege.

Kolose Sheen 1:15—2:23 Kirisa wu jɛ yanmuyɔ yi beeri juna ni.

Kolose Sheen 3—4 N'a daa fɔɔ ya yaa na jiiɛɛɛɛ nivɔɔ ti wo jara li pyi pyegana lemu na wu puga ni kafugo yiri ge.

Pɔli fò mujuu

1 Nɛ Pɔli, nɛ wemu w'a pye Yesu Kirisa tudunmɔ Kile jidaan funɔɔ ni ge, nɛ ni na ceborona Timote, wɛɛ p'a we semɛ we tun yee mu. ²Yee piimu pu wa wu cebooloo n'a daa fɛɛ Kolose kulo li ni ge, yee piimu p'a pye jɔmɛhɛɛ fɛɛ, na gori Kirisa wo karijɛɛge ki ni ge; yee mu wɛɛ ya we semɛ we tun.

Wɛɛ ya yi shaari: Wù To Kile wu niime ni janiɲe kan yi mu.

Pɔli ya baraga taha Kile na

³Wɛɛ ba da jɛrege pye yee mu tuun beeri ni, wɛɛ ma baraga taha wù Kafɔɔ Yesu Kirisa To Kile na. ⁴Yee ya dà Yesu Kirisa na, Kile wo sipyii pu beeri kaa di dan yee ni taangana lemu na ge, kee keree kii k'a nɔ wɛɛ na, lee wuu na wɛɛ ya baraga tɛri Kile na. ⁵Yee wa lee pyi, bani y'a dà li na na tadaɲa wa yi mu fugba we ni. Kile Jozaama pe pu wa can wu sheɛ ge, y'a fenhe pee Jozaama pemu logo ge, pee funɔɔ ni yee wa kee tadaɲa ki ta. ⁶Pee Kile Jozaama pe pu wa yu yee mu, pee ninumɔ shiin p'i wa yu kɔɲɔ ke beeri mu. Pee gbɔɔɔɔ ni sipya ya jii sicuumɔ nizaama taa. Yee ya Kile wo fɛrɛmɛ pu kaa logo, na pu can wu cɛ tuun wemu ni ge, a p'i ganha na se jaha na yee mu. Ba pu wa se jaha na yee mu wɛ, mu pu wa se jaha na tɛye yi saya beeri ni. ⁷Wù taanpii, wù labyɛpii Epafirasi, wee w'a yee kalaa kee keree ki ni. Nɔmɛɛ fɔɔ wu jɛ wii, Kirisa wo kapyɛbye. Wɛɛ tɛge w'a labye pyi yee niɲe ni. ⁸Fɛfɛɛɛ Muna l'a

taanjæege kemu le yee ni ge, w'a pa ki kaa jo wèe mu.

⁹ Ayiwa, lee funɲɔ ni, ba wèe be ya yee logo we, na ganha na Kile jæeri yee mu tuun bæeri ni, na li shaa kɔnhɔ Kile nidaaŋ jɛ lemu ge, y'i já lee cɛ yi fiinje, Fefæere Munaa di cemɛ ni fungɔŋɔ fæere kan yi mu. ¹⁰ Lee bu bye, yi na já da jaari Kafɔɔ nidaaŋ jaarigana na. Yi kapyegee ki bæeri na daan wu ni be. Yi na já da Kile nidaaŋ pyi, na kapyegee nizaanja tuuyo bæeri pyi. La na ganha na faraa yi Kile-cɛnɛ na. ¹¹ Kile wu fanha le yi ni tuun bæeri ni, ni wu wo sefæere nɔɔɔ wuuro ti ni; kɔnhɔ y'i la le yiye ni n'a daa wu kabaŋa na, y'i loxulo ta keree bæeri ni, y'i bye ni fundanga ni. ¹² Y'i baraga taha To Kile na, bani keree kii w'a gbegele na yaha wu n'a daa fɛe pu jaha na wu saanra kpeenge wuuro ti ni ge, w'a fanha kan yee be mu na yee be pye yee be ya yi taa ta kee keree ki ni.

¹³ W'a wèe shɔ Shitaanni wo nibiige fanha ki na, na wèe le wu nidaaŋ Ja wu wo saanra ti ni. ¹⁴ Wee Ja we fanha ni Kile ya wèe ɲuɲɔ wolo, na wèe jurumu wu yafa wèe mu.

Kirisa ni wu labye

¹⁵ Kile we wu jɛ wa ya wu jaa-i ge, wee wo jaa wu jɛ Kirisa. Kirisa ya pye Ja, wemu bye wà fo taashiine ni ge, na ta yaaga ka shishiin shi tuugo sanha yàa wɛ. ¹⁶ Bani wee baraga ni ɲamuyɔ ye bæeri wa yàa, fugba woyo ye fara ɲiŋe ke woyo ye na. ɲamuyɔ ye yi wa niɲabaaya ge, yi saanra yoo, yi sefæere yoo, yi fanha fæere yoo, yi ɲuɲɔ fæere yoo, ni ɲamuyɔ ye yi wa niɲaya ge, yee bæeri wa yàa wu baraga ni, yee bæeri shiin wa yàa wu wuu na. ¹⁷ Wee w'a pye taashiine ni ɲamuyɔ yi bæeri jaha na, wee baraga ni shiin ɲamuyɔ yi bæeri jɛ. ¹⁸ Wee wu jɛ kɔŋɔ ke bæeri wo Egilizi wu ɲuɲɔ ni, wee Egilizi w'i jɛ wu ceepuuro. Kɔŋɔ ɲɔkɔɔɔɔ na, wee w'a pye wà

taashiine ni. Wee shiin wu d'a pye shen-shiime sanha na jɛ na foro xu ni, kɔnhɔ wu bye ɲamuyɔ yi bæeri ɲuɲɔ ni. ¹⁹ Bani lee l'a taan Kile mu, nago kanna kaa kaa li jɛ wee Kile ni ge, kee bæeri nigin nigin di she da ki ɲɔporo na Yesu ni. ²⁰ Kile funɲɔ ya pye wu be le wu ni wu ɲamuyaaya yi bæeri te ni Yesu gbɔɔɔ ni, fugba woyo ye fara ɲiŋe woyo ye na. P'a Yesu kori tige na na gbo a wu shishan di wo ge, lee funɲɔ ni Kile ya ɲaɲiŋe le wu ni wu ɲamuyaaya yi bæeri te ni.

²¹ Taashiine ni yee sanha bi lii Kile na. Lee bi foro yee fungɔnkuuyo ni yee kapyegee niguuɲɔ funɲɔ ni, kee ki bi yee pye yee ya pen Kile mu. ²² Ga nime, Yesu na xu ceepuuro ni, lee wo funɲɔ ni Kile ya be le wu ni yee te ni. Kile ya lee pye, kɔnhɔ y'i já pye fæfæe wu jaha taaŋ, fe pa shishiin ganha bu da yi na wɛ, jaagi wa shishiin be ganha bu da yi na wɛ. ²³ Ga fo yi niye bu juri xuuni n'a daa wu ni, kaa la shishiin ganha bu yi laha yi tayerege ni wɛ. Y'a tadaŋa kemu ta Kile wo Jozaama pu logo funɲɔ ni ge, yi ganha bu kaa la shishiin yaha li yi ɲuɲɔ kyæegi fo di kee tadaŋa ki shɔ yi na wɛ. Pee Jozaama pu wo yere li wa na byi sipyii pu bæeri mu kɔŋɔ ke na. Kile w'a ne Pɔli ye pyaa be pye wu kapyebye pee Jozaama pu wo jo wuu na.

Pɔli ya labye wemu pye Egilizi wu wuu na ge

²⁴ Ayiwa na cebooloo, kanhama pe ne daa yee wuu na ge, lee jɛ ne mu fundanga. Bani li jɛ kanna Kirisa wo kanhama pu ɲɔ ne fani. Pee kanhama pe, ne pee bæeri xu naye ni Kirisa wo ceepuuro ti wuu na. Tee ceepuuro ti jɛ Egilizi we. ²⁵ Kile ya ne pye wee Egilizi wu wo kapyebye, na ne w'a labye pyi yee mu, ne da Kile wo kafila wu bæeri fiinje da yu yee mu. ²⁶ Pee jomɔ pu kaluu l'a bi ɲmɔhɔ shi wu bæeri na fo taatuunno ni. Ga nime, Kile ya pu pahala jo wu wo

sipyii pu mu. ²⁷ Shi wemu jε Yawutuu-i ge, cεmε niηmōhōmō nōōō wo pemu wa pee jomō pu ni wee shi wu mu ge, wu funηō bye wu wo fεfεere sipyii p'i pee cε. Wu funηō bye y'i li cε nago kanna Kirisa bu bye yi zōōō pu na, yi na ba jé Kile wo nōōō wu ni. Kee tadaηa ke wa yi mu. ²⁸ Wee Kirisa we wo kaa wēe wa yu. Wēe wa sipyii pu yeri na pu kalaa ni Kile wo fungōngō fεere ti ni, kōnhō sipyii pu bεeri di bye fεfεe Kile naha tāan, pu niye di juri Kirisa wo kariηeege ki ni. ²⁹ Lee wuu na, nε labye wu pyi. Labye we Kirisa ya kan nε mu ge, wee labye we ni nε zhaanra leni wu fanha ni. Kee fanha ki k'a samōhōō leni nε ni.

**Kaa le Pōli ya puro
n'a daa fεe pu wuu na ge**

2 Na cebooloo le n'a giin di zheε yi na y'i li cε ge, lee li wa mε. Nε naye pō pōgana bεeri na, na kanhama tuugo bεeri xu naye ni yee wuu na, ni Lawodise n'a daa fεe pee, ni piimu bεeri pu jε pu sanha pii taha na na-ε ge. ² Nε lee bεeri pyi, kōnhō p'i já loηine ta, samōhōō di bye pu ni. P'i bye jōmεε na, taanηeege di bye pu te ni, p'i jii fungōngō fεere na. Lee bu bye, pu na Kile wo kaηmōhōō li cε. Lee kaηmōhōō le, lee jε Kirisa. ³ Fungōngō fεere ti bεeri ni laje wu bεeri nijeme be di wa ηmōhō wu ni. ⁴ N'a ye yu yi mu, kōnhō sipya wa shishiin ganha da jōtanga jomō taga yi piinηe wε. ⁵ Can na, nε kunni ya lii yi na, ga nε zō d'a pinne ni yi ni. Yee na yiye co xuuni na yi wo labye wu pyi na se wu koro ni, na nōhō fanha ta n'a daa wu ni Kirisa shizhaa na, lee ya taan nε ni fo xuuni.

**Niifeere can can wuuro te t'a daa
Kirisa wo kariηeege ki ni ge**

⁶ Ayiwa, ba y'a sōō na daha Yesu Kirisa feni wε, yi la le y'i gori lee koo li ni. ⁷ Yi kori yaha wu kariηeege ki ni, ba tige niye ya jin mε jiiηe ni wε. Y'i yi koηō keree

bεeri kaa le wu keηe ni. N'a daa wemu ni p'a yi kalaa ge, y'i gori wee ni ni baraga ni. Lee kadugo na yi da baraga teri Kile na can can na.

⁸ Y'a yiye kaseri, kōnhō wa shishiin ganha bu yi faanna, wu yi ta co ni wuye pyaa wo laje ni, wu jūηō baa jomō taga yi piinηe wε. Wee laje we, sipyii wo kalegeε ni ke koηō ke wo yaηabaaya ye ni wee ya yiri, wu jε Kirisa wo we wε.

⁹ Bani kaa kaa li jε Kile ni ge, w'a wu ni kee bεeri na. ¹⁰ Yee be d'a keree ta Kile mu na yiri Kirisa yiri. Yaηmuyō yemu bεeri y'a fanha fεere ni jūηō fεere pyi ge, Kirisa wu jε yee bεeri jūηō ni.

¹¹ Yee na jε kariηeege ni ni Kirisa ni, lee jε kanna cekōōōō yee ya pye. Tee cekōōōō te, sipya be ya tee pye-e de, tee ya foro Kile ni. Tee cekōōōō te kori wu jε kanna yee ya foro yi jurumu wu bεeri ni. ¹² Yee ya batize ge, l'a pye kanna yee ya pinne le faηa ni ni Kirisa ni, na na pinne jε ni wu ni. Lee ya pye Kile wo sefεere ti wo n'a daa wu funηō ni. Tee sefεere ti t'a Kirisa jε na yeege xu ni. ¹³ Yi jurumu we ni yi na jε kōnbaa, lee bi yee pye ba xuu jε wε. Ga nime yee na jε Yesu ni, pee jε jii sicuumō nivomō Kile ya pemu kan yee mu ge. W'a wēe jurumu wu bεeri yafa wēe mu. ¹⁴ Wēe jurumu we wu bi ka na yaha wēe naha na Kile naha tāan, p'i ba wee taga wēe jaagi na wēe ya saliya kyeege ge, Kirisa na kori korikoritige na, lee ya wee bεeri fōōōō na laha wà. ¹⁵ W'a yaηabaaya yi wo saanra te, ni yi sefεere ti sho yi na, na yee she kpεenge na sipyii bεeri na, ba kashen buloo jε wε. W'a se wemu ta wu xu wu funηō ni korikoritige ki na ge, wee se wu w'a lee pye.

**N'a daa fεe ya yaa pu taha
sipyii wo kalegeε feni we**

¹⁶ Lee wuu na, yi ganha bu sipya wa shishiin yaha wu kayuu shan yi na yalige keree na, kelee yagbaya wε; kelee

na jaha na yi jate ya ta no pu wo kalenje caya yi na, kelee pu yevorovonjo kalegee, kelee pu cadeenyecadeenge na-e we. ¹⁷ Kee keree ki beeri bye keree nibanaa ki wo jaha shesheere. Ga can can wuye pyaa, wee ne Kirisa. ¹⁸ Sipyii piimu pu ma puye pye kanna p'a puye tirige melekee mu, na pu pele ge, na daa xuni puye pyaa wo nmunuyo ye na ge, yi ganha pu pee sipyii pu yaha pu yi juyokyeegi we. Pee sipyii pu bu kaa beeri pye, p'a jo na Kile w'a lee she pee na. Tawaga ni pee sipyii p'a puye pele, pu nibyegge beeri ki ne puye pyaa fungonyo keree. ¹⁹ Kirisa we wu ne keree beeri juro ni ge, pii sipyii pii ya gbara pu noro wee na we. Na ta n'a daa fee pu beeri di fanha taa wee gboro ni, na legi na be ni Kile ye pyaa nidaan ni, na binne, na bye nigin ba ceepuuro kaciye tasogoyo ni kavaan ya puye conicogana lemu na we.

Na xu na binne ne ni Kirisa ni

²⁰ Ba yee ya pinne xu ni Yesu ni we, a yee di sho ke konjo ke wo nibiige fanha ki na. Wee tuun wu ni jaha na p'i ma na kee fanha ki tuugo teri yee na sanha, na li pye kanna yee be p'a yi wo keree pyi sanha na be ni kee konjo ke wo keree pyegana ni we? Pu jom pu ne na: ²¹ «Ma ganha bu ke yaaga ke lo-e de, lee wa no we; ma ganha bu ke li-i de, lee wa no we; ma ganha bu gbom ke na-e de, lee wa no we.» ²² Na ta yee yanmuyo ye di ne nyalige ye nigin, ki bu li xo, ki da ja jeri nige yaaga be we. Kee keree kii beeri ne sipyii wo kashangaa, ni pu fungonyo keree. ²³ Ma kunni bu kii keree kii wii, m'a ki ta k'a foro fungonyo fere wogoo feni. Pii sipyii pii ma so na pu ye mege peeye pyi, na puye tirige melekee mu, na keree kii taga na pu ceepuuro kana. Ga kano la yafiin di wa kii keree kii na lemu na ja sipyi tanha jurumu na we.

Fugba noro w'a ye konjo yanmuyo ye na

3 Ayiwa, ma na jo ba y'a pinne ne ni Kirisa ni na foro xu ni we, wee tuun wu ni, yanmuyo ye Kile ya gbegele yaha fugba we ni ge, y'a yee shaa. Kirisa nideenge ki wa wa saanra tateenge ki ni Kile kanige ce. ² Kile ya lemu gbegele yaha yi jaha na fugba we ni ge, y'a yi funyo kom ni lee kaa ni. Yi ganha ba yi funyo kom ni ke jije ke wo keree ni we. ³ Bani yee ya pye kanna yee ya xu. Nii sicuumo nivomo pe pu wa yee mu ge, pee nijmohomo pu wa Kile mu Kirisa ni. Pee sanha zhe folo we. ⁴ Pee jii sicuumo pe ne Kirisa, wee ga ba cana cana, yi be na binne ni wu ni wu noro wu ni.

Yi yi kapyelegee ki yaha

⁵ Lee wuu na yahaganaa kiimu beeri ki bye yi na ge, yi kee beeri yaha. Kee ne: doro, ni noromo keree, ni cemohoro keree, ni cemohoro fungonyo tuuyo beeri; ni lakujo tuugo beeri, ni negbo, bani negbo ni yaperegaanra beeri li ne nigin. ⁶ Piimu pu ne pu ya Kile nome co-e ge, kii keree kii k'a Kile wo loyire li pye li na da ba no pee na. ⁷ Yee be tajo ki bye kii kapyebaagaa kii shi ni taashiine ni. ⁸ Ga nime, y'a yaa yi ki beeri yaha: vogo, ni loyire, ni funguwo. Yi ganha bu so sheshe, kelee shigebara jom p'a foro yi no ni we. ⁹ Yi ganha ba kafineye yu nige yiye mu we, bani yee ya yi wo yahagale le, ni yi wo kapyelegee ki beeri na na ki yaha wa. ¹⁰ A Kile di yahagana nivomo kan yee mu. Lee funjo ni a la di ganha na faraa cana cana yee wo laje wu na, komo yi bye yi Yaavo wu wo jaa wu shi, yi kapyegge ki beeri di ja pye ba Kirisa ye pyaa wogoo ne we. Wee baraga ni yee ya lee yahagafono li ta. ¹¹ Ayiwa, lee funjo ni do, m'a pye Girekii shi shen la, m'a pye Yawutuu shi shen la; m'a cekono pye la, ma ya cekono pye-e la;

m'a pye nadadiinme la; m'a pye nà funḡo shen la; m'a pye bulo la, ma ya pye bulo-e la, le la shishiin niḡe ḡe we. Ga Kirisa ye nigin w'a jateni. Wee wu ḡe keree ki beeri, wee wu ḡe wù beeri zóló na.

N'a daa fée ya yaa na puye teri

¹²Lee wuu na yee ya pye Kile nagoo. W'a yee naha bulo, yi kaa l'a dan wu ni. Lee funḡo ni, y'a yaa y'a nuḡo naari yiye na, yi da ceme pyi yiye na, yi da yiye tirige yiye mu, y'i bye ni lotangaa ni, y'i loxulo ta. ¹³Y'a yiye teri yi cən-rómó keree na. Wa bu nahana wa mu, yi beeri p'a yi wo jurumu wu yafani yiye mu ba Kafó ya yi wo jurumu wu yafa yi mu me we. ¹⁴Ga le beeri kadugo na, yi kaa di da dan yiye ni xuuni. Taanḡeḡe ke, kee k'a da ba yee beeri pinne, na yee pye nigin. ¹⁵Kirisa wo ḡapinḡe ke, kee ki tiin yi zóló pu na, k'i yi keree ki beeri naha co. Lee kaa na Kile ya yee yiri, na yee beeri pinne na pye ceepuuro nigin. Y'a baraga teri wu na tuun beeri ni!

¹⁶Yi Kirisa wo kafila wu yaha wu diin yi zóló pu na ni wu fanha beeri ni! Y'a hakilee kaan yiye mu, y'i da yiye yeri ni fungongó feere ni! Zaburuu Kitabu yoyo, ni Kile-pēḡe yoyo, ni Kile Munaa yokanya yatii be, y'a yee cee Kile mu ni yi zóló pu beeri ni, ni baraga daha ni wu na. ¹⁷Kaa kaa y'a da jo kelee y'a da bye ge, y'a ki beeri pyi Kafó Yesu meḡe na. Yi da baraga teri To Kile na Yesu meḡe na.

N'a daa fée ya yaa na leke pyi puye na ge

¹⁸Ayiwa gbagashaa, yi yiye tirige yi namaa mu, ba Kafó ya lee shaa n'a daa fée pu mu we! ¹⁹Yee namaa be, yi cèe kaa di da dan yi ni. Yi ganha bu pu co ni fungonkuuḡo ni we! ²⁰Nòhòpiire, yee be di da yi sefée ḡomeḡe coni keree beeri ni. Lee l'a dan Kile ni. ²¹Yee be sefée, yi nahaya ganha bu danha ni yi nòhòpiire

ni, y'i kafugo peḡe ti na we. Lee kaa be we pu yatenye na xhuu.

²²Yee kapyebyii be, yee be di yi nuḡofée ḡomeḡe co keree beeri ni ke niḡe ke na. Yi ganha ba labye wu pyi pu nii na, y'i li pye kanna y'a wee pyi yi kaa di daan pu ni we. Ga y'a labye wu pyi ni funvige ni Nuḡofḡbó wuyé pyaa ḡii fyaara wuu na. ²³Kaa kaa y'a byi ge, y'a li pyi ni fungonfige ni, kanna ba y'a li pyi Nuḡofḡbó wu mu we. Li ganha da bye nago kanna sipyii mu y'a li pyi we. ²⁴Y'a yiye funyó kón li na na Nuḡofḡbó wu na ba yi saraa. W'a lemu gbegele yaha wu nagoo pu mu ge, yi na ba lee ta. Kirisa wu ḡe Nuḡofḡbó we, wee mu yi wa labye wu pyi. ²⁵Ga sipyaa sipya w'a kakuuḡo pyi ge, Kile na ba weefó be saraa na be ni wu kakuuḡo ki ni. Kile ya wa wo wa ni we.

4 Ayiwa, yee nuḡofée be, yee be di yi kapyebyii pu co ḡo ni tiime ni zósaama ni. Yi be di li ce nago kanna yi be wo Nuḡofḡbó wu wa fugba we ni.

Póli wo yere mujuu

²Y'a Kile ḡeeri tuun beeri ni, y'i la le yiye ni y'i kee ḡereḡe ke co xuuni. Y'a baraga teri Kile na yi da wu shaari. ³Yi da Kile ḡeeri wù be mu, kónhó Kile ye pyaa di já wù teḡe, wu cogosaama kan wù mu wù já w'à wu Jozaama pu yu. Wu Ja Kirisa kaa le li bye kaḡmòhónó, a wù li ce nime ge, wù da li keree shée w'à fiinḡe. Yee wo jo funḡo ni pu wa ne co na le kaso ni. ⁴Y'a Kile ḡeeri na mu, kónhó di sii já da lee kaḡmòhónó le fiinḡe da yu, ba n'a sii yaa di da yi yu we.

⁵Piimu ḡe Kiriceen we, yi yi naarigana ce pee te ni. Yi ganha bu diin da nuḡo baa keree pyi fo di ba tuun wu torogo we. ⁶Kafila we y'a da da yu ni sipyii ni ge, wee di bye ni tipoomó ni ba suumó ḡe we, wu bye ni kuduun ni. Wa bu yeḡeḡe ka kan yi mu, yi ba da kee ḡo shó, yi tee ḡoshóḡo te pye ni jojeme ni.

Pɔli ni wu taanpiineɛ fɔ mujuu

⁷ Ayiwa nime, keree kiimu beeri ki wa naha ne mu ge, wu taanpii, wu ceborona Tishiki, wee na zhe kee beeri paari yi mu. Nɔmɛɛ fɔɔ w'a wii fo xuuni, ne ni wee wu wa naha shiizhan Kafɔɔ wo labye wu na. ⁸ N'a sii li jɔ wolo li kaa na di wu tun yi mu, kɔnhɔ lemu li jɛ naha ge, wu she lee beeri paari yi mu, wu samɔhɔɔ le yi ni. ⁹ Onezimu n'a pinne ni wu ni. Wù taanpii, wù ceborona wa wu wa wu be, jɔmɛɛ fɔɔ wu wa wu be. Yee wo sipya wa wu wa wii. Keree kiimu beeri k'a byi naha ge, pu na zhe kee beeri paari yi mu.

¹⁰ Na kaso lejii Arisitaaki ya yi shaari, Barinabasi ceborona ja Marika be ya yi shaari. Wee Marika wu kaa ne bi jo yee mu. Wu ba she yi yiri, yi wu co xuuni. ¹¹ Yesu we p'a yiri na Zhutusi ge, wee be ya yi shaari. Pii ye p'a pye Yawutuu pu wo n'a daa fɛɛ pu ni, piimu p'a ne tege Kile wo saanra|Kile saanra ti jo wu na sipyii pu mu ge. P'a ne luu jɛne fo xuuni.

¹² Epafirasi ya yi shaari, wee be wa yee wo sipya wa. Wu be wu jɛ kapyebye wa

Yesu Kirisa mu. W'a wuyɛ pɔ Kile-jɛrege na yee mu xuuni, kɔnhɔ y'i fanha ta n'a daa wu ni, y'i bye jɔmɛɛɛ fɛɛ, y'i sɔɔ li na nago Kile jɛdaan w'a byi keree beeri ni. ¹³ Yee ni yi tãan kuloo Lawodise ni Hirapolisi, Epafirasi ya yee keree co xuuni wu zɔ wu na, ne wa lee wo sɛeri. ¹⁴ Wù taanpii jɔgɔtɔɔɔ Luka be ya yi shaari, Demasi be ya yi shaari.

¹⁵ Yi wù cebooloo n'a daa fɛɛ Lawodise sheen pu shaari. Nefasi ni n'a daa fɛɛ piimu p'a binnɛ wu kaban ge, yi pee be shaari. ¹⁶ Yi bu we sɛmɛ we kalaa xɔ, y'i wu yaha she gan Lawodise n'a daa fɛɛ pu be mu pu kalaa. Sɛmɛ we wu da yiri Lawodise kulo li be ni na pa gan yi mu ge, yi be di wee be kalaa. ¹⁷ Y'i yi jo Arishipi mu na ne jo na labye we kaa l'a le wu keje ni Kafɔɔ wo labye wu ni ge, na wu la le wuyɛ ni wu da wu pyi wu pyegana na.

¹⁸ Nime woyo ye, ne Pɔli ye pyaa keje k'a yee ka, yee yi wa mɛ. Ne Pɔli ya yi shaari. Kaso ni ne wa naha, yi ganha da funɔɔ wɔ na na wɛ. Kile wu duba yi mu.

1 Tesaloniki Sheen

Tudunmɔɔ Pɔli ya sɛmɛ nizhiime wemu tun Tesaloniki sheen mu ge

Jɔɔɔ ye mu we sɛmɛ we d'a tun wɛ?

Tesaloniki egilizi wu mu Pɔli ya we sɛmɛ we tun. Masedɔni fiige ki wo kugbɔɔ li bi bye lii. Kegaana tapyegbɔhɔ kulo l'a bye lii, lee na lɔhɔ kɔɔɔɔɔ nɔjɛhɛye bi se wà. Yawutuu nɔjɛhɛmɛ ni shi watii sheen be pu bi bye Tesaloniki kulo li ni. Pɔli w'a Tesaloniki egilizi wu nɔhɔ sin. Wu ni Timote, ni Silasi wu bi bye shiizhan. Ga pu ya já mɔ Tesaloniki kulo li ni wɛ, bani Yawutuu p'a bi yiri pu feni. Ga, a Pɔli di ba Timote tun kari pu mu tuun wa ni, kɔnhɔ w'i she egilizi wu tɛge wu fanha ta. Wu ɔara shuun wuu li tɔɔɔɔ feni Pɔli ya we sɛmɛ we ka yee xhuu nigin (100) na toro Yesu nibaɔa kadugo na.

We sɛmɛ we kakana ɔunɔ

Ba Timote ya pa fiin jo Pɔli mu egilizi wu ɔunɔ tãan wɛ, a Pɔli di we sɛmɛ we ka, kɔnhɔ wu Tesaloniki egilizi wu luu waha, wu yere be kan pu mu Kile koro li ɔarigazaana li shizhaa na.

Sɛmɛ wu kafila ɔugbɔɔ

1 Tesaloniki Sheen 1:1-10 Ali na li ta waha ya nɔni be Tesaloniki sheen na, Pɔli ya baraga taha Kile na pu wuu na, bani w'a fiin nizaama ta na yiri pu yiri.

1 Tesaloniki Sheen 2:1—3:13 Pɔli ya wu wo labye wu pye pyegana lemu na, karijɛge nizaana kemu be

di ɔe wu ni Tesaloniki kulo li tɛ ni ge, Pɔli ya pu funɔ to kee na.

1 Tesaloniki Sheen 4:1-12 ɔarigana lemu l'a dan Kile ni ge.

1 Tesaloniki Sheen 4:13—5:11 Kafɔɔ pana shuun wuu li keree.

1 Tesaloniki Sheen 5:12-28 Yere ni fɔ mujuu.

Pɔli ni wu kapyɛɛɛɛɛ pu wo fɔ mujuu

1 Ne Pɔli, ni Siliven, ni Timote, wɛɛ p'a we sɛmɛ we tun wu To Kile, ni wu Kafɔɔ Yesu Kirisa wo n'a daa fɛɛ pu mu, piimu pu wa Tesaloniki kulo li ni ge.

Kile wo niime we ni ɔarɔɔ ke ki kori yaha yi mu.**

P'a pu n'a daa wu taha Yesu na

² Wɛɛ ya baraga teri Kile na tuun beeri ni yee beeri wuu na, na ɔerege be pyi yi mu gbee. ³ Yee ya kapyɛɛɛ pyi pyegana lemu na, na yi wo n'a daa wu shɛɛ ge, na kapyɛɛɛ kiimu pyi yi wo taanɔɔɔɔɔ ki funɔ ni ge, na wu Kafɔɔ Yesu Kirisa pye yi tadaɔa ni lowaa lemu ni ge, wɛɛ ba wu To Kile wu ɔeri tuun beeri ni wɛɛ ma wu funɔɔɔ yaha kii beeri na.

⁴ Wu cebooloo, wɛɛ ya li ɛɛ jo yee kaa ya taan Kile mu, a wu yee ɔaha bulo kɔnhɔ y'i bye wu wuu. ⁵ Wɛɛ ya Kile Jozaama pemu jo yee mu ge, pee Jozaama pu wo yere li ya da ɔɔ jomɔ ye nigin na wɛ, ga Fefɛere Munaa li be wo sefɛere t'a fara. Lee wuu na yee ya dɔ pu na na can ɔe pu ni. Na fara lee na, yee ya li ɔa na yee wo ɔɔ kaa na wɛɛ ya kee keree ki beeri pye mu. ⁶ Kafɔɔ Yesu ya ɔaari ɔarigana lemu na na fara wɛɛ na ge, a yee be di ganha na ɔaari mu. Yee ya kanhama nigbɔ ɔa, ga lee be na yee ya sɔɔ Kile Kafila wu na ni fundanga ni, Fefɛere Munaa ya fundanga kemu kaan ge.

**1:1 We duba we ɔe Kiriceen fɔ kangana.

⁷ Ayiwa, lee funḡo ni yee ya pye jaha sheshɛɛɛ Masedɔni fiige ki wo n'a daa fɛɛ pee, ni Akayi fiige ki wo n'a daa fɛɛ pu beeri mu. ⁸ Kafɔɔ wo jomɔ p'a yiri yee mu, na she nɔ fo Masedɔni fiige ke, ni Akayi fiige ki ni. Lee ye be we, ga yeeye pyaa ya dā Kile na dagana lemu na ge, wee n'a daa we kaa ya xuu wu beeri círi. Lee wuu na li ya ta nɔ nago kanna wèe pu na w'à yee kaa yu nige wa mu we. ⁹ Wèe ya tigi yee mu, a yee di wèe ḡunḡo círi cirigana lemu na ge, sipyii pu beeri p'a yee yu. Yee ya yi yaperɛɛ ki beeri yaha wà, Kile we wu ḡe ḡiifɛɛɛ na, na ḡe can be ge, na sɔɔ wee na, na ganha na kapyeḡɛɛ pyi wu mu pyegana lemu na ge, ¹⁰ sipyii p'a yee beeri yu. Yee wa wu Ja wu sigée, wu ba yiri fugba wu ni na pa, wu Ja Yesu wemu Kile ye pyaa ya ḡe na yeegé xu ni ge. Kile wo loyire le l'a ma ge, wee w'a wèe shuu lee na.

Pɔli ya kapyeḡɛɛ kiimu pye Tesaloniki kulo li ni ge

2 Na cebooloo, yeeye pyaa ya li cɛ na wèe ya ta tigi yee mu tawaga ni we. ² Yee ya li cɛ na p'a wèe cogana kolo, na wèe kpɔn, na wèe shehele Filipe kulo li ni. Ga lee be na Kile ya lowaa kan wèe mu pee kanhama pu ni, a wèe di la le wùye ni, na digi yee mu, na Kile wo Jozaama pu jo yi mu fyaara baa Tesaloniki kulo li ni, ali na ta sipyiire ti bi wèe jaha kɔɔn lee na be. ³ Wèe ya wù wo Kile Jozaama pu yere li pye. Wèe di ya ta li pye, kɔnhɔ wù sipya wa shishiin piinḡe we; wèe di ya ta li pye ni fungɔnkuunḡo ni we; wèe di ya ta li pye na taha nanmahara be na we. ⁴ Ga Kile ya lee ta na lee l'a yaa ni wèe ni, na wu Jozaama pu kaa le wèe keḡe ni. A wèe be di ganha na pu yu mu sipyii pu mu. Wèe wa ye yu, kɔnhɔ wù kaa di da dan sipyii ni we. Lemu l'a be Kile mu ge, lee wèe ya zhaa, bani Kile w'a wèe fungɔnyɔ yi beeri cɛ.

⁵ Ayiwa, wèe wo jomɔ pu yere li funḡo ni, yeeye pyaa ya li cɛ na wèe ya ta kafila taga sipya wa shishiin faanna we. Wèe di ya ta li pye be wari shakoro we. Kile wa wèe seeri lee na. ⁶ Wèe ya ta li pye be kɔnhɔ yi da gbɔɔɔ teri wù na kelee sipyii piitiilee di da gbɔɔɔ teri wù na we. ⁷ Li ḡehe da bi daan be wèe mu, wèe bi da zii já wù fanha she be yee na, bani Kirisa wo tudunmɔɔ wèe ḡe. Ga wèe ya ta lee pye we. Wèe ya logoo gbo ni yee ni, na ganha na yee deede ba cee ya wu nago deede we. ⁸ Yee ya taan wèe mu taangana lemu na ge, lee funḡo ni wèe bi ta li yaha Kile wo Jozaama pu ye wo jo na we. Ga wèe bi yere li na ali na wù munahaa ki be kan yee wuu na, bani yee kaa bi waha wèe mu fo xuuni.

⁹ Na cebooloo, wèe ya kapyeḡɛɛ kiimu pye na kanhama pemu ḡa ge, yi funḡo wa nidogo lee na. Wèe bi kapyeḡɛɛ pyi caḡa ni piige, na daga na wùye ḡo shaa, kɔnhɔ wù ganha bu da bye tuguro sipya wa shishiin ḡunḡo ni we. Mu wèe ya pye na Kile wo Jozaama pu jo yee mu. ¹⁰ Yee piimu pu wa n'a daa fɛɛ pu ge, yee wa li seereɛ, Kile be di ḡe li seeri. Kaa kaa wèe ya pye yee niḡe ni ge, kee beeri ya pye fɛfɛɛ, na bye tifire wogoo, jaagi wa shishiin ya ta wèe na we. ¹¹ Yeeye pyaa k'a li cɛ na wèe ya yee co ba tofɔɔ ya wu nagoo coní we. ¹² Wèe ya yee yeri, na samɔhɔɔ le yee ni, na yi jo fo na yi waha yee mu jo y'a ḡaari y'a sahanḡi ni Kile nidaan ni. Lee wuu na Kile ya yee yiri, kɔnhɔ y'i jé wu wo saanra nɔɔɔ wuuro ti ni.

Tesaloniki sheen wo n'a daa we ni pu kanhama keree

¹³ Wèe ya baraga teri sanha Kile na kaa lemu be wuu na ge, lee li wa mɛ. Wèe ya Kile wo jomɔ pemu jo yee mu ge, yee ya ta pu co ba sipya wo ḡe we. Ga ba p'a sii can na we, mu yee ya pu co; na pu cɛ na Kile jomɔ pu ḡe pii, na pee pu wa labye

pyi yee n'a daa fɛɛ pu funɔɔ ni. ¹⁴ Wù cebooloo Tesaloniki sheen, Kile wo n'a daa fɛɛ piimu pu wa Yesu Kirisa wo kariɲɛɛge ki ni Zhude fiige ki ni ge, yee ya yi wo paarigana li saha ni pee wuu li ni. Bani Yawutuu p'a pee kanha kanhagana lemu na ge, lee kanhagana le ninunɔ na yee be wo sipyii p'a yee kanha. ¹⁵ Pee Yawutuu pu p'a taashiine li wo Kile tudunmɔɔ pu gbo, na ba Kafɔɔ Yesu be gbo, na wèyɛ pyaa be kanha fo xuuni. Keree kiimu ki ɲe ki ya be Kile mu-i ge, kee p'a byi. A p'i puyɛ pye sipyii pu bæri wo pɛn. ¹⁶ Shi we wu ɲe wu ɲe Yawutuu-i ge, pu ma giin pu da wèe naha kɔɔn na wèe ganha bu she Kile wo Kile Jozaama pu yere li pye pee mu kɔnhɔ Kile di pu ɲuɲɔ wolo we. Lee funɲɔ ni p'a pu wo jurumu wu ɲɛhe fo na she nɔ wu tehene na. Ga Kile wo loyire le l'a pa do pu ɲuɲɔ ni.

Tesaloniki sheen kaa ya Pɔli ta

¹⁷ Wù cebooloo, wèe ya waa laha yee na, a wèe di tuun wemu pye wèe da wùye ɲa ni yee ni-i ge, a yee la di sii shɔ wèe ni xuuni. Ga ali wèe ɲɛhe bye wèe di ya ta na wùye ɲaa be we, wèe fungɔɲɔ wa yee na. ¹⁸ Lee wuu na, wèe di bi giin wèe di she foro yee na. Lee l'a bi sii ne Pɔli ye pyaa funɲɔ ni. Ne li taanna wii fo tɔɲɲii shuun, ga Shitaanni na bari koo li na wèe mu.

¹⁹ Ayiwa, yee pu wa da ba bye wèe tadaɲa, ni wèe funɲɔ kataan. Wèe na ba ɲuyirige kemu be ta ge, yee pu da ba bye yee bæri wo kapuɲɔ wù Kafɔɔ Yesu ɲahagbaa na wu ba guri pa. ²⁰ Uun de! Yee p'a sii wèe wo ɲuyirige ki kapuɲɔ, ni wèe wo fundanga ki kapuɲɔ.

Pɔli ya Timote tun Tesaloniki ni

3 Ayiwa, l'a pa mɔ wèe da ga fiin ta yee shizhaa na we, a lee di ba bye lee ya já xu wèe ni we. Lee wuu na, a wèe di li yaha wùye funɔɔ ni jo wèe ye na ba gori Ateni kulo li ni naha, ² na wù

ceborona Timote tun she yi mu wà. Wu be w'a kapyɛɲɛ pyi ni wèe ni shiizhan Kile mu na Kirisa wo Kile Jozaama pu yu. Wèe ya wu tun she yi mu, kɔnhɔ wu she lowaa kan yi mu, wu samɔhɔɔ le yi ni xuuni, yi da se naha na n'a daa wu ni. ³ Kanhama pe pu wa yi na nime ge, kɔnhɔ pee ganha bu wa shishiin yeege n'a daa wu ni yi ni we. Yeeye pyaa ya li ce na Kile w'a li lo pee kanhama p'i ba nɔ wèe na. ⁴ Na wèe yaha ni yee ni shiizhan, wèe bi ma yi yu yee mu na ta li sanha nɔ we, jo wèe na ba ganha xuuni. Pee kanhama pu p'a nɔ me nime, yiye pyaa be nii wá pu ni.

⁵ Lee wuu na wèe ya wii kanha yee koo ni wèe da ga fiin ta yee shizhaa na-ε ge, a ne ganha na Timote tun yee mu, jo wu she yee yiri wu she yee wo n'a daa wu shi ce wu pa jo wù mu. Bani ne bi fyagi jo Shitaanni ganha da ba yi faanna wu yi piinɲɛ, wèe wo kapyɛɲɛ k'i bye ɲuɲɔ baa we.

Tesaloniki sheen wo n'a daa wu kaa ya taan Pɔli ni

⁶ Ayiwa dagana lemu na yee ya daa Yesu na, sipyii pusamaa be kaa di dan yee ni taangana lemu na ge, Timote ya yiri yee yiri na pa nime, na ba yee naha jo wèe mu, a lee di daan wèe ni. ⁷ Ayiwa na cebooloo, ba pee jomɔ pe ya jo wèe mu we, ali na wèe yaha kanhama, ni ɲiɲaara keree ni, wèe logoo ya ɲiɲɛ yee shizhaa, bani yi wa se naha na n'a daa wu ni. ⁸ Nime kunni wèe ya lowagaa ta, bani yee ya kori yaha Kafɔɔ wo kariɲɛɛge ki ni. ⁹ Yee wo n'a daa wu kaa ya wèe funɲɔ taan taangana lemu na Kile naha tãan ge, dii wèe di da bye wèe di já Kile keme shaari wee n'a daa we wuu na we?

¹⁰ Wèe wa na Kile ɲɛeri caɲa ni piige, na wu ɲɛeri xuuni, kɔnhɔ wu koo kan wù mu, wù she nii taha yi na. Keree kiimu ki ɲe wèe ya yee ta kalaa kee ni n'a daa

wu shizhaa na-ε ge, wù she yi kalaa kee ni.

¹¹ Wù To Kile ni wu Kafɔ̄ Yesu wu koo yaha wù mu wù she yi ja! ¹² Kafɔ̄ wu la fara yi wo taanɛɛge ki na, wu shi taanɛɛge nigbɔ̄hɔ̄ di bye yi ni yiye te ni, k'i bye yi ni sipyii pusamaa beeri te ni! K'i bye ma na jo ba yee kaa ya dan wèye pyaa ki ni taangana lemu na wè! ¹³ Lee bu bye, yi na fanha ta. Wù Kafɔ̄ Yesu Kirisa na ba ba caña kemu ni wu wo fefere sipyii pu beeri ni ge, yi be di ba da fefee, jaagi xuu wa shishiin ganha bu da yi na wù To Kile naha taan we.

Naarigana lemu l'a taan Kile mu ge

4 Ayiwa na cebooloo, yee ya yaa yee p'a jaari naarigana lemu na yi kaa di daan Kile ni ge, wèe ya lee she yee na; yee d'a ɲɔ̄ kɔ̄n na jaari na xɔ̄ be lee naarigana li na. Ga wèe wa li shaa yi mu, na yi jaeri Kafɔ̄ Yesu mege na jo yi la fara lee na. ² Kafɔ̄ Yesu ya keree kiimu she wèe na a wèe di yee kalaa ki ni ge, yiye pyaa wa kee ce. ³ Kile nidaa wu wa y'i bye fefee, yi já yiye na dɔ̄dɔ̄wɔ̄ kabaɲa na. ⁴ Yee wa beeri ya yaa na kori yaha fefere ni, yi da gbɔ̄wɔ̄ teri yiye na. ⁵ Yi ganha bu lakuɲɔ̄ yaha ki pye yi nidaa ba Kile cebaalaa pii ne me we. ⁶ Wa shishiin ganha bu wu ceboro ɲmahana kelee na wu toɲɔ̄ ceko kabaɲa na we. Wèe ya tee yee jo na waha yi mu, bani sipyaa sipya w'a wee kashi wu pyi ge, Kile na ba li foo tɔ̄ weefɔ̄ mu. ⁷ Bani Kile ya ta wèe yiri na wèe yaha na wèe p'a kanɔ̄wɔ̄ pyi we. Ga wu funɲɔ̄ ki wa wù bye fefee. ⁸ Lee wuu na, sipya wemu bu pe jomɔ̄ pe she, weefɔ̄ ya ta sipya wo ɲɔ̄mɛ she-e de; ga Kile wemu w'a wu Fefere Munaa li kan yi mu ge, wee wo ɲɔ̄mɛ wufɔ̄ ya she.

⁹ Ayiwa, cebooloo kaa ya dan puye ni taangana lemu na ge, ɲɲɔ̄ wa li na nago wa wu na yee kalaa lee ni we, bani Kile

ye pyaa ya yee kalaa na xɔ̄ lee ni. ¹⁰ Kee taanɛɛge ke shiin ki wa yee ni na naha tii n'a daa fɛɛ pu beeri na, piimu beeri pu ɲɛ Masedɔ̄ni fiige ki ni ge. Ga wèe wa li shaa yi mu sanha jo yi la fara lee na. ¹¹ Yi la le yiye ni y'i da ɲaɲiɲe shaa! Yi yiye torogana ce sipyii pusamaa wo keree ki shizhaa na! Yi la le yiye ni, yi da kapyɛɛ pyi kɔ̄nhɔ̄ yi mago di da ɲɔ̄gi kee kapyɛɛ ki funɲɔ̄ ni, ma na jo ba wèe ya yi jo toro yi mu jogana lemu na we. ¹² Yi bu já lee na, piimu ɲɛ Kiriceen we, pee be na da baraga teri yi na; yi ɲɲɔ̄ tuguro be di wa da bye nige sipya wa shishiin ɲɲɔ̄ ni we.

Kafɔ̄ nibaɲa keree

¹³ Ayiwa, n'a daa fɛɛ piimu p'a xu ge, wèe funɲɔ̄ ki wa jo y'i can ce pee shizhaa na, kɔ̄nhɔ̄ pee wo keree ganha bu yi ɲahaya tanha ba tadaɲa baa sipyii ɲɛ we. ¹⁴ Ba wèe ya dà li na na Yesu ya xu, na ɲɛ na foro xu ni we, lee funɲɔ̄ ni wèe ya dà li na be sanha na n'a daa fɛɛ piimu p'a xu ge, Kile na ba pee be ɲɛ Yesu baraga ni, p'a ba bye ni Yesu ni.

¹⁵ Ayiwa, Kafɔ̄ ye pyaa ya jomɔ̄ pemu jo wèe mu ge, pee wèe ya yu yi mu jo Kafɔ̄ cabaɲa, wèe piimu pu wa ɲiifeere na ge, wèe da ba xuu pu naha kɔ̄n we. ¹⁶ Bani l'a she na Kile na ba fenhe jo ni fanha ni kee caɲa, lee bu laha wà, wù na ba melekeɛ ɲɲɔ̄fɔ̄ wa wo mujuu logo, lee bu laha wà, Kile wo maga ki na wi. Kee bu wi, Kafɔ̄ Yesu ye pyaa na digi na yiri fugba wu ni. Wee tuun wu ni, piimu p'a xu p'i bi daa Yesu na ge, pee na fenhe ɲɛ. ¹⁷ Lee bu bye na wèe n'a daa fɛɛ piimu samaa ɲii wuu ta, wèe beeri na ba binne kari ni pii pu be ni fugba ɲahaya ye na, na she Kafɔ̄ ɲɲɔ̄ círi. Lee funɲɔ̄ ni wèe beeri na bye ni Kafɔ̄ ni shiizhan.

¹⁸ Ayiwa na cebooloo, y'a pe jomɔ̄ pe taga y'a samɔ̄hɔ̄ leni yiye ni.

Na gbegele yaha Kafɔɔ cabaŋa naha na

5 Na cebooloo, yee mago wa li na nago wèe pu na ya jo yi mu Kafɔɔ cabaŋa, kelee wu paduun keree na wɛ. ²Yeeye pyaa ya li cɛ na fiinŋe na jo Kafɔɔ cabaŋa na ba sipyii fo ba nagaa jɛ ma sipya fo mɛ nibiige ni wɛ. ³Tuun wemu ni sipyii da ba yu: «Naniŋe wa wù te ni nɔnaa, wèe ya kanha shɔ kakuunɔ ki beeri na ge!» Wee tuun wu ni, kanhama nigbo wa da ba gon do pu nuŋɔ ni, ba layara ma cee laa wo fo na co wɛ. Sipya wa shishiin wa da ba shɔ kee caŋa wɛ.

⁴Ga na cebooloo, nagaa ya sipya foni fogana lemu na ge, kee cabaŋa ki da ga ba yee fo mu wɛ. ⁵Yee beeri ya jɛri kpɛenge nagoo, yee ya pye caŋa nagoo. Wèe jɛ piige nagoo wɛ, wèe di jɛ nibiige be wuu wɛ. ⁶Lee wuu na wù ganha bu da gori yaha ŋmunumɔ na ba pusamaa jɛ we! Wù kori yaha jii na, wù já wùye na! ⁷Yi li cɛ na piige ni sipyii ya ŋmunumɔ, piimu be pu wa sinme pe gbuu fo na jawohɔ wuu puye na ge, piige ni pee be ya pu gbuu. ⁸Ga wèe piimu pu jɛ caŋa nagoo ge, wù já wùye na! Wù n'a daa ni taanŋege le wùye ni ba kashenŋumɔ wo tɔɔɔ fadeye jɛ mɛ we! Wù nuwuuro pye wù tadaŋa, tee di bye wù mu ba tɔɔɔ nudɔɔ jɛ wɛ. ⁹Bani Kile ya ta li jɔ wolo wu wo loyire le di ba do wèe nuŋɔ ni wɛ. Ga w'a li jɔ wolo wèe di ba nuwuuro ta wù Kafɔɔ Yesu Kirisa gbɔɔɔ ni. ¹⁰Lee wuu na Yesu ya xu wèe tege, kɔnhɔ w'à pye jii na la, wù shiin ya xu la, wù ba binne pye ni wu ni wu cabaŋa.

¹¹Ayiwa, lee wuu na, y'a yiye yeri, yi da lowagaa leni yiye ni ma na jo ba y'a tee na li pyi na xɔ wɛ.

Yeriyeri jomɔ pa

¹²Ayiwa na cebooloo, na fara lee beeri na, piimu p'a puye kan, na yi kalaa n'a daa wu wo koo li ni, na yi yeri Kafɔɔ

wo koo li ni ge; w'à li shaa yi mu jo y'a baraga tɛri pee na. ¹³Yi pu yaha see taya-haŋa ni! Pu kaa di da dan yi ni pu labye wu wuu na! Y'a yi wo jiiŋeere ti pyi ni naniŋe ni yiye te ni!

¹⁴Na cebooloo, wèe ya yi jɛeri, piimu p'a puye yaha saafee, na kapyenŋe she ge, y'a pee yeri! Lowaa jɛ piimu ni wɛ, yi da lowaa leni pee ni! Piimu wo baraga k'a cɛre ge, yi da pee tɛri! Yi beeri di yiye co ni loxulo ni! ¹⁵Y'a yiye kaseri, yi ganha bu wa yaha wu kakuunɔ taga kakuunɔ la wo fo tɔ wɛ. Y'a kasaŋaa pyi yiye mu tuun beeri ni! Yi da ki pyi sipyii pusamaa beeri mu.

¹⁶Yi pye ni fundanga ni tuun beeri ni! ¹⁷Yi da Kile jɛeri gbee! ¹⁸Y'a fɔ kaan Kile mu keree beeri ni. Lee Kile w'a zhaa yee mu Yesu Kirisa wo kariŋege ki funŋɔ ni.

¹⁹Yi ganha bu Fefeere Munaa li koro tɔ yi zɔɔɔ pu na wɛ. ²⁰Kile ya wu kafila wu kaan piimu mu pu na yu ge, y'a wee kafila wu jateni. ²¹Yi da wu beeri suguri xuuni, wemu w'a jɔ wu ni ge, yi da wee luu! ²²Wemu w'a kolo wu ni ge, y'i wee yaha shan!

Pɔli fɔ mujuu

²³Ayiwa, Kile we w'a naniŋe ki kaan ge, weeye pyaa ki yi pye feefe! Yi zɔɔɔ pee, ni yi munahaa kee, na fara yi ceepuuro ti na, yi beeri di gori yaha feefe fo na she nɔ wù Kafɔɔ Yesu Kirisa cabaŋa ki na, fɔɔɔ tene ganha bu da we xuu we wa shishiin na wɛ. ²⁴Kile we w'a yee yiri ge, jɔmɛe fɔ wu jɛ wii. Wee ninumɔ wu da yee mara lee maragana li na.

²⁵Na cebooloo, yi be p'a Kile jɛeri wù be mu. ²⁶Y'a cebooloo pu beeri shaari ni taanŋege fɔ ni. ²⁷N'a li shaa yi mu Kafɔɔ mege ki wuu na, jo yi la le yiye ni y'i we seme we kalaa cebooloo pu beeri mu.

²⁸Kile wu wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wo niime wu kan yi mu.

2 Tesaloniki Sheen

Tudunmɔɔ Pɔli ya seme shuun wo wemu tun Tesaloniki sheen mu ge

Jɔɔ ye mu we seme we d'a tun we?

Tudunmɔɔ Pɔli w'a we seme shuun wo we ka na tun Tesaloniki egilizi wu mu. Korente kulo li ni Pɔli di bye na pii semɛ shuun we ka (Kapyegee 18:5).

We seme we kakana juɔ

We seme we kakana juɔ nigboho ki je na Kafɔ wo pana shuun wuu li jomɔ pu jo taha. Wu bi fenhe lee jomɔ jo wu seme nizhiime wu ni. Waha wa wu bye wu pana shuun wuu li keree ki ni. Pii bi yu na xo be na Kirisa ya pa na xo. Ga Pɔli ya yi jaha jo pu mu wu seme wu ni na Kirisa wo Pen wu wu da venhe ba jaha na. Na kanhama nigbo pu da ba fenhe bye, na ga Kiriceen p'a yaa na yatenye waha, na lowaa ta pee kanhama pu ni.

Seme wu kafila jugboyo

2 Tesaloniki Sheen 1 Pɔli ya lowaa leni Tesaloniki n'a daa fee pu ni. Yesu na ba ba wu ba kiiri wu kon kongana lemu na ge, a w'i yee be jaha jo pu mu.

2 Tesaloniki Sheen 2:1-12 Naha sheshere temu na ba bye yani Kafɔ wu pa ge.

2 Tesaloniki Sheen 2:13—3:15 Pɔli ya Kile jeeeri Tesaloniki sheen pu mu, na jo na pu be p'a Kile jeeeri wee mu. A w'i lowaa le pu ni na p'a kapyenge pyi, na pu ganha bu da bye saa fee we.

2 Tesaloniki Sheen 3:16-18 Pɔli duba ni wu fo mujuu.

Pɔli ni wu kapyebyenii fo mujuu

1 Ne Pɔli, ni Siliven, ni Timote, we p'a we seme we ka. Wu To Kile, ni wu Kafɔ Yesu Kirisa wo n'a daa fee piimu pu wa Tesaloniki kulo li ni ge, pee mu wee ya wu tun.

Wee ya yi shaari: ²Wu To Kile ni wu Kafɔ Yesu Kirisa wu niime ni japije kan yi mu.

Kiiri wemu na ba gon Yesu cabaɔa ge

³Na cebooloo, wee ya yaa wee p'a fo kaan Kile mu tuun beeri ni yee wuu na. Lee ya yaa mu be, bani la l'a faraa yee wo n'a daa wu na na se jaha na. Taanrege kemu be ki wa yee ni yiye te ni ge, la di faraa kee be na na se jaha na. ⁴Lee wuu na wee be ma juyirige taa wee ba yee kaa yu tuun wemu ni Kile wo n'a daa fee pu mu. Yee ya yiye po pɔgana lemu na, na gori yaha n'a daa wu ni, na kawa-gaa ni kanhama pemu beeri xu yiye ni ge, wee ma yee beeri jo pu mu.

⁵Ga na cebooloo, kii beeri wa li shee na Kile na ba kiiri kon caɔa ka ni time ni. Kanhama tuugo beeri y'a jaa ge, pee beeri wa yee gbegele na yeri Kile wo saanra|Kile saanra te jaha na, bani tee saanra ti wuu na yi wa kanhama pu ni.

⁶Kile ya tii, piimu p'a yee kana ge, wu na ba yee wo kanhama pu foo to pee mu.

⁷Ga yee piimu pu wa kanhama pu ni ge, Kile na ba nmɔɔ kan yee mu, na li kan wee be mu. Kafɔ Yesu na ba ba na yiri fugba we ni ni wu fanha melekee pu ni caɔa kemu ge, kee caɔa lee da ba bye.

⁸Wu na ba ba japije ni. Piimu pu je pu ya Kile ce-ε ge, ni piimu pu je pu ya so wu Kafɔ Yesu be wo Jozaama pu na-ε ge, wu na ba kanhama shan pee juɔ ni.

⁹Naa wemu wu je wu da ga xho-ε ge, wee na ba bye pii sipyii pii wo taa. Pu na ba pu kori na pu sanha lii Kafɔ na, p'i wa da nii taha be wu sefeere nɔɔɔ wuuro ti na we. ¹⁰Ayiwa, kee caɔa ki kunni Kafɔ

na ba ba. Fefɛere sipyii piimu beeri p'a dā wu na ge, pee beeri na ba baraga taha wu na. Pee beeri na ba wu ja, na fundanga pye. Yee be na ba bye pee sipyii pu ni, bani wèe ya jomɔ pemu wo yere pye yee mu ge, yee ya dā pu na.

¹¹Lee wuu na wèe wa Kile jɛeri yee mu tuun beeri ni. Wèe wa li shaa Kile mu jo w'a yi yiri na yi yaha koo lemu ni ge, wu yi pye y'i da naari y'a sahanj ni lee ni. Wèe wa li shaa Kile mu jo kasaɗaa kiimu k'a diri yi funyɔ ni ge, jo wu yi yaha y'i j'a y'a kee pyi wu sefɛere ti ni, wu yi wo n'a daa wu wo kapyerɛe ki beeri jɔ fa. ¹²Lee bu bye, Kafɔ Yesu mege ki na ba pɛerɛ ta yee mu, yee be na ba pɛerɛ ta wu mu. Wèe wo Kile we, ni Kafɔ Yesu Kirisa wo niime wu funɗɔ ni lee da ba foro.

Jurumu Fɔɔ

2 Ayiwa na cebooloo, wù Kafɔ Yesu Kirisa wo ba we, ni wèe piimu na ba she binne wu tãan ge, wèe wa yi jɛeri lee wuu na jo: ²yi ganha bu yi hakilee pu yaha pu wuregi tɔvuyo na we, yi ganha bu yi jaalaa pu be yirige na Kafɔ paduun w'a nɔ xɔ we. Wa na zɔɔ na jo na Kile w'a yee jo wee mu w'a yu sipyii pu mu, kelee wa Kile jomɔ yere pyewo na yi jo, kelee pii na yi jo na wèe p'a yi ka seme ni na kan n'a daa fɛe pu mu. ³Yi ganha bu sipya wa shishiin yaha wu yi faanna faannagana la shishiin na we. Bani yani Kafɔ cabaɗa ki nɔ ge, sipyii na ba fenhe zhii Kile na fo xuuni. Lee bu bye, wee tuun wu ni Jurumu Fɔɔ^{††} wu na foro yere. Kile na ba wee kyɛegi fɛefɛe. ⁴Sipyii ya pɛerɛ teri yaaga kemu beeri na ge, ni Kile mege ya yiri yaaga kemu beeri na ge, wee Jurumu Fɔɔ wu na ba zhe yee beeri ni. Wu na ba yiri na wuyɛ pele na toro yee beeri tãan, fo w'a ba she jé be Kile-

pɛerɛ pugbɔhɔ ki be ni, na diin wà, na jo na wee wu jɛ Kile we.

⁵Tuun wemu ni ne bi bye ni yee ni ge, ne bi ma ye yu yee mu. Yee hakilee wa yi na-ɛ ge? ⁶Ga lemu l'a kii keree kii naha kɔn ki da bye nime-ɛ ge, yee wa lee cɛ. Lee wuu na we Jurumu Fɔɔ we da j'a ba we, fo wu paduun ba nɔ. ⁷Lee be na, Jurumu Fɔɔ wu keree k'a jɔ kɔn na byi ɗmɔhɔɔ ni na xɔ. Ga lemu l'a wu yereɗe ge, ni lee ya bu she laha wà we, wu da j'a kii keree kii pye we. ⁸Ga lee ba laha wà tuun wemu ni, Jurumu Fɔɔ wu na na foro yere. W'i bu foro be, Kafɔ Yesu na ba wu sorogo ni wu jɔ kafɛege^{‡‡} ni. Wu nibawo, wu nɔɔɔ wu kpɛenge na ba Jurumu Fɔɔ wu kyɛegi fɛefɛe. ⁹Wee Jurumu Fɔɔ wu na ba ba ni Shitaanni wo fanha ki ni. Wu na ba kakanhaɗaa ni kagbɔhɔɔ tuuyo beeri pyi. Ga can di wa lee la shishiin ni we. ¹⁰Wu na ba kaku-ɗɔɔ tuuyo beeri pyi, kɔnhɔ sipyii piimu na ba gyeegi ge, wu pee piinɗe. Pee sipyii pu na ba gyeegi, bani can wemu wu bi yaa wu pu shɔ ge, pu ya sɔɔ wee na we, wu kaa be di ya nɔhɔ taan pu mu we. ¹¹Lee wuu na Kile ya te sipyii faanna faanna sefɛere te yaha pa, tee di ba pu piinɗe, kɔnhɔ p'i dā kafineye yi na. ¹²Lee na sipyaa sipya wu jɛ wu ya sɔɔ na dā can wu na we, na tiibaara pye wu taa ge, Kile wo kiiri we na ba nɔ pee beeri na.

Kile ya n'a daa fɛe pu naha bulo na pu shɔ

¹³Na cebooloo, wèe kunni, wèe ya yaa wèe p'a fò kaan Kile mu tuun beeri ni yee wuu na, yee piimu p'a taan Kafɔ mu ge. Bani Kile ya yee naha bulo kɔnhɔ yee di bye shenshiilee na juwuuro ta Fefɛere Munaa li gbɔɔɔ ni. Lee Fefɛere Munaa le l'a yee pye fefɛere sipyii, yee ya dā daganana lemu na can wu na ge, na fara lee

^{††}2:3 Jurumu Fɔɔ: Wee ninumɔ pii ya byi na Jaxhali, wee wu da ba ba.

^{‡‡}2:8 Ezayi 11:4

be na. ¹⁴Lee na Kile ya yee yiri. Wèe ya Kile Jozaama pemu wo yere pye yee mu ge, lee baraga ni w'a yee yiri. W'a yee yiri kònho yee di yi wo taa ta wù Kafóo Yesu Kirisa wo nòòò wu ni. ¹⁵Lee wuu na wù cebooloo, yi ganha bu da yi fungonyò yaha yi ñeri-i de. Wèe ya kalaa wemu beeri kan yi mu ge, w'a pye ñjomò wo la, wu shiin ya pye semè wo la, yi ganha bu wee kalaa wu yaha wu foro yi funyò ni we.

¹⁶Wù To Kile wemu ni wèe kaa ya taan ge, wee w'a lowaa kan wèe mu lemu li ñe li da ga xhò we, na fara tadarja nizaarja be na wu wo niime wu gbòòò ni. Kafóo Yesu Kirisa ye pyaa, ni wù To Kile ni, ¹⁷pee pu luu le yi ni, p'i baraga be le yi ni, kònho kapyegee nizaarjaa di da yi ni, ni jogazaana.

Ɔli ya jo na n'a daa fèe pu p'a Kile ñeeri pee mu

3 Ayiwa wù cebooloo, yemu n'a da jo jomò p'i xhò ge, yee yi wa me. Y'a Kile ñeeri wù be mu, kònho Kafóo wu jomò pu da jaaga p'a se ñaha na tøvuyò na; sipyii be di da baraga teri pu na ba yee wa baraga taha pu na tahagana lemu na we. ²Yi da Kile ñeeri wù mu sanha kònho Kile di wù tánha sipyikuuyo yi wo kapyeguunòò ki na. Bani koñò sipyii beeri ya gbara pu dà Kafóo na we. ³Ga Kafóo ñe ñomèe fò. Wu na ba baraga le yi ni, na yi tánha Shitaanni na. ⁴Wèe ya dà li na Kafóo baraga ni jo yemu wèe ya yu yee mu ge, yee wa yee koo ñaari. Lee koo le shiin yi wa da da ñaari be. ⁵Kafóo w'a koo shee yi na, kònho yi zòòò pu da jini Kile wo taanñeegè ki na. Loxulo le li bye Kirisa ni ge, lee di bye yi ni!

Yi beeri ya yaa na kapyengee pyi

⁶Ayiwa wù cebooloo, w'à da pe jomò pe jo waha yi mu Kafóo Yesu Kirisa mege na. Kalaa we wèe ya kan yi mu ge, n'a daa fèe piimu pu ñe pu ya ñaari na sa-

hanji ni wee ni we, fo na kapyengee she na diin na ñaari na yeree ge, yi laraga kòn pee na. ⁷Yee ya yaa na ñaari ñaarigana lemu na, y'i saha ni wèe wo ñaarigana li ni ge, yeeye pyaa wa lee ce. Bani tuun wemu ni wèe di bye yee yiri ge, wèe bi ta wùye yaha lapyebaalaa, na diin na ñaari na yeree we. ⁸Wèe bi ta na li sipya wa shishiin mu ma ni we. Ga wèe bi kanhama soro, na kapyengee pyi caña ni piige, kònho wù ganha bu da bye tuguro wa shishiin ñunò ni yi ni we. ⁹Li wa nago kannu li ya saha wèe p'a li yee ñunò ni de! Ga wèe ya lee pye na she yee na, kònho yi be di da se lee koo li ni. ¹⁰Tuun wemu ni wèe di bye yee yiri ge, wèe bi ma yi yu na wari yee mu jo: «Sipya wemu bu kapyengee she, weefò ya yaa w'a li be we.»

¹¹Lee beeri funyò ni wèe ya logo na sipyii pii pu wa wà yee ni, pee ya kapyengee she, na diin na ñaari na yeree, na puyè leni sipyii piitiilee wo keree ni. ¹²Ayiwa, w'a li shaa pee sipyii pu mu xuuni wù Kafóo Yesu Kirisa mege na, jo pu la le puyè ni, p'i ñaha tii ni pu kapyengee ni, puyè pyaa di yere ni pu ñashaga ni.

¹³Na cebooloo, le beeri funyò ni. yee kunni ganha bu ganha kasaarjaa bye taan we. ¹⁴Wèe ya jomò pemu jo yi mu we semè we ni ge, sipyaa sipya w'a pee jomò pu she ge, y'a wufò kaseri; y'i laha wufò na kònho wuyè pyaa k'i zhiige. ¹⁵Lee be na, yi ganha bu wufò pye yi pen we de, ga yi wufò yeri ceboro yereme ni.

Duba ni kurogo fò

¹⁶Wù Kafóo, ñariñe fò wuyè pyaa k'a ñariñe kaan yi mu tuun beeri ni, kangana beeri na! Kafóo wu pye ni yi beeri ni! ¹⁷Ne Ɔli ye pyaa k'a le fò mujuu le ka na keye yi na. Ne wo fe pu wa pere na wo semèe pu beeri na. Ne wo kama pe pu wa pe.

¹⁸ Wù Kafɔ Yesu Kirisa wu niime kan
yi beeri mu.

1 Timote

*Tudunmɔɔ Pɔli ya sɛmɛ nizhiime
wemu tun Timote mu ge*

Jɔɔ mu we sɛmɛ we d'a tun wɛ?

Tudunmɔɔ Pɔli w'a we sɛmɛ we tun wu kalaapire Timote mu. Timote to wu bye Gireki (Kapyegee 16:2). Wu nu jɛ Yawutu, wu meɛ di jɛ Inisi, wu nule meɛ di jɛ Loyisi (2 Timote 1:5). Wu ni Pɔli ya pinne Kile Jomɔ yere li wo paraga nɛheɛɛ pye. Wu kulo meɛ ki jɛ Lisitiri na foro Likawuni fiige ki ni. Kee niɲaa wogo jɛ Turuki fiige ki niɲɛ ni (Kapyegee 16:1-3). Pɔli ya pa wu yaha kari Kile Jomɔ yere na Tesaloniki ni Korente ni.

We sɛmɛ we kakana ɲɔɲɔ

Ali na li ta bɛ Timote jɛ Kile wo kapyebyii pii wo nɔhɔcɛɛɛ, Pɔli ya lowaa le wu ni labye wu kabaɲa na, w'a bi wemu kaa le Timote keɲɛ ni Efese kulo li ni ge (1 Timote 1:3). A w'i egilizi wu gbeglegazaana ni karamɔɔ-kafinejuu pu wo ɲɔɲɔ cɪri cɪri wo kalaa kan wu mu.

Egilizi keree ya yaa na shɔɔnri shɔɔnri-gana lemu na ge, a Pɔli di yee bɛ le sɛmɛ wu ni Timote mu (1 Timote 3:14,15).

Sɛmɛ wu kafila ɲugbɔɲɔ

1 Timote 1 Pɔli ya Timote shaari, na wu pye na wu kaseɛge yaha wuye na karamɔɔ-kafinejuu pu shizhaa na, wee Pɔli di bye wu mu jaha sheshɛɛɛ.

1 Timote 2 N'a daa fɛɛ bu puye pinne egilizi ni tuun weke ni, lemu p'a yaa na pye ge.

1 Timote 3 Egilizi wu jahagbaa fɛɛ ni wu kapyebyii ni pu labye keree.

1 Timote 4 Pɔli ya samɔhɔɔ le Timote ni na wu pye jaha sheshɛɛɛ nizaara pusamaa mu.

1 Timote 5—6 Pɔli ya Timote kalaa, na wu yeri nɔhɔlɛɛ ni naxhugoshaa ni buloo ni sipyii piitiilee wo keree shizhaa na.

Pɔli fɔ mujuu

1 Ne Pɔli, Yesu Kirisa tudunmɔɔ, na saha ni wu Shɔɔɔ Kile wo jidaan, ni wu tadaɲa Yesu Kirisa wo jidaan ni; ne w'a we sɛmɛ we yaa. ²Na wu tun mu Timote mu, mu wemu w'a pye ne ja ye pyaa pyaa n'a daa wu funɲɔ ni ge.

Wu To Kile ni wu Kafɔɔ Yesu Kirisa ni, pu niime kan ma mu, p'i da ɲɔɲɔ ɲaari ma na, p'i ɲaɲiɲɛ kan ma mu.^{¶1}

Karamɔɔ-kafinejuu

³Ayiwa, ne nigariwo Masedɔni fiige ki ni, ba n'a yi jo waha ma mu wɛ, ne la ki jɛ m'a diin Efese kulo li ni. Bani sipyii pii pu jɛ wà piimu ya kalaa watii kaan sipyii pu mu ge, yi jo m'a yi waha pu mu xuuni na pu kee kalaa tuugo ke ɲɔ yaha.

⁴Na pu ganha bu da puye yaha da taashine li wo kafilale yu, p'i da puye kilee shenlɛ wo tɛhɛnɛ baa ceboo-tiritɔɔngɔ wo sipyii meye na wɛ. Nakaara ye nigin pee jomɔ pe ya yirige. Pu jɛ Kile jidaan wɛ, p'i ya se ni n'a daa wu bɛ ni jaha na wɛ. ⁵Pe yeri yeri jomɔ pe kapɲɔɲɔ ki wa, kɔnhɔ taanɲɛɛge di já ta pii sipyii pii ni. Kee taanɲɛɛge ke, zɔfɛfɛɛɛ ni kee ya fɔro, ni fungsaaɲa, ni n'a daa can can wo. ⁶Pii wa lee koo le ɲa, na li yaha wà, na diin na ɲɔɲɔ baa kafila ye yu, na puye piinɲɛ. ⁷Pu funɲɔ ki jɛ mɛ p'i puye pye saliya karamɔɔlɔɔ. Ga, li can koo ni, ye pu wa yu, na sipyii pu kalaa keree kiimu

^{¶1}1:2 We duba we jɛ Kiriceɛn fɔ kangana.

ni fo na daa puyɛ na ge, puyɛ pyaa kii ya lee la shishiin kɔri cɛ wɛ.

⁸ Saliya wu kunni ya ɲɔ, w'à lee cɛ; ga fo wù ba wu koro ɲaari li paarigana na de. ⁹ Wèe ya li cɛ na jo saliya wa shishiin ya teɲɛ sipyitiimeɛ kaa na wɛ. Sipyiku-uyo kaa na w'a teɲɛ, ni n'a she fɛɛ, ni piimu pu ɲɛ pu ya fyagi Kile na-ɛ ge, ni jurumupyii, ni Kile ɲɔmɛɛ cobaalaa, ni pii p'a Kile meɲɛ kyɛɛgi ge, ni piimu p'a pu tii ni pu nii gbuu ge, ni sipyig-buu pusamaa, ¹⁰ ni dɔdɔ, ni namaa piimu ya puyɛ sinnɛ ge, ni piimu p'a sipyii conɪ na bɛrɛ ge, ni kafinejuu, ni piimu p'a gari Kile na kafineye ɲuɲɔ tɔan ge, ni kaa lemu beeri li ɲɛ li ya saha ni kalaa can can wo wu ni-i ge. ¹¹ Kile Jozaama pemu kaa l'a le nɛ keɲɛ ni ge, pee ni wee kalaa w'a foro. Masɔɲɔ fɔɔ Kile wo nɔɔɔ wu kaa pee Jozaama p'a yu.

Poli ya baraga taha Kile na wu cemɛ pu wuu na

¹² N'a baraga taha wù Kafɔɔ Yesu Kirisa na. Wee w'a fanha kan nɛ mu nɛ na we labye we pyi. W'a dà nɛ na, na nɛ lɔ na pye we labye we pyevɔɔ. ¹³ Nɛ wemu wu bi Yesu meɲɛ kyɛɛgi ge, nɛ wemu wu bi n'a daa fɛɛ pu ɲaani ge, nɛ wemu wu bi Yesu fanri ge, ga lee bɛ na Kile ya ɲuɲɔ ɲaari nɛ na. Bani nɛ bi kii beeri pyi ki cebaara ni n'a daa baara funɲɔ ni. ¹⁴ A Kafɔɔ di niime nigbɔ tirige nɛ na. N'a daa, ni taanɲɛɛge kemu k'a daa Yesu Kirisa wo kariɲɛɛge ki ni ge, w'a yee kan nɛ mu. ¹⁵ Can jomɔ pu ɲɛ pe, sipyii beeri ya yaa pu sɔɔ pemu na ge: Yesu Kirisa ya pa koɲɔ puga ni, wu ba jurumupyii ɲuɲɔ wolo. Nɛ Poli w'a pye jurumupyii pu beeri niguumɔ. ¹⁶ Ga lemu kaa na Kile ya ɲuɲɔ ɲaari nɛ na ge, lee li wa mɛ. Nɛ wemu w'a pye jurumupyii pu beeri niguumɔ ge, Yesu Kirisa funɲɔ k'a pye wu wo loxulo li beeri di jé nɛ ni, kɔnhɔ cabaya na, piimu na ba dà wu na, p'i ɲii sicuumɔ ta ge, nɛ bye pee mu ɲaha shesheere.

¹⁷ Tuun beeri wo Saangbɔ we, wu da ga xhu wɛ, wa di ya wu ɲaa wɛ. Wee yɛ nigin pe wu ɲɛ Kile. Pɛɲɛ ni masɔɲɔ k'a deri wu na gbee! Amiina.

¹⁸ Ayiwa, na ja Timote, tuduro te n'a da jo ma mu nime ge, tee ti wa me: Sipyii p'a jomɔ pemu ta na yiri Kile yiri, na pu jo wèe mu we wu tuun wu ni mu shizhaa na ge, pee jomɔ pe pye ma tadaɲa, m'a mayɛ ɲɔ labye wu na, ma da yogo yu n'a daa wu kaa na. ¹⁹ La le mayɛ ni m'a n'a daa wu co xuuni ni fungɔnsaana ni. Pii ya kee fungɔnsaana ke she, a pee wo n'a daa w'i gyeɛgi ba lɔhɔ kɔɔ ma gyeɛgi mɛ lɔhɔ ni wɛ. ²⁰ Namaa shuun wa ɲɛ wà na Imɛnɛ ni Alekisandire. Pee namaa shuun wu bɛ ya pye pee sipyii p'a. Lee wuu na nɛ pee ɲɔ yaha Shitaanni mu wu pu kanha xuuni, kɔnhɔ p'i li cɛ na Kile mekyɛɛgene ya ɲɔ wɛ.

Kile ɲeerigana

2 Ayiwa kaa nigin wemu nɛ fenhe na zhaa ge, lee li wa mɛ jo y'a Kile ɲeri sipyii pu beeri mu: Y'a ɲerege nigbɔhɔ pyi; y'i da Kile ɲeri kɔnhɔ w'i niime tirige sipyii pu na; y'i da baraga teri wu na pu wuu na. ² Y'a Kile ɲeri saannaa pu mu, ni sipyii piimu beeri tɔɔɔ ki ɲɛ fanha keree ki ni ge, kɔnhɔ wù já ɲariɲɛ ta, wù ɲaha di ɲiɲɛ, wù da Kile pele, wù da wu koo li ɲaari paarigazaana na sipyii pu ɲaha tɔan. ³ Lee li wa ɲɔ, lee shiin li wa dan bɛ wù Shɔvɔɔ Kile ni. ⁴ Bani wu funɲɔ ki wa sipyii pu beeri di shɔ, p'i can wu cɛ. ⁵ Bani Kile nigin pe yɛ wu ɲɛ; susurodeɲeme nigin pe ye bɛ di ɲɛ Kile ni sipyii pu te ni. Wee ɲɛ Yesu Kirisa, wee wemu w'a pye Adama pya ge. ⁶ W'a wuyɛ kan saraga na pye sipyii pu beeri wo jurumu saraa. Kile bi tuun wemu wii ge, ba wee ya pa nɔ we, a wu lee pye na she, na wu funɲɔ ki ɲɛ sipyii pu beeri di ɲuwuuro ta. ⁷ Lee wuu na, Kile ya nɛ pye yere pyevɔɔ ni tudunmɔ. Shi wemu ɲɛ Yawutuu-i ge, Kile w'a nɛ tun na nɛ

wu wee shi wu kalaa n'a daa wu wo koo li ni, di Kile wo can wu she pu na. Can ne yu me yi mu de; kafineye be we!

Cèe ya yaa na jaari Kile koo li ni jaarigana lemu na ge

⁸ Ayiwa, ne funḡo ki wa namaa p'a Kile jeeri xuu beeri ni, ma pu keye yirige fugba we ni ni fungɔnsaanja ni. Lee ganha ba byi na taha loyire na, kelee ni nakaara ni we.

⁹ Ne funḡo ki wa cèe pu be di da pu wo fàya yi leni yi legazaana na. Fàya yemu y'a da pu nɔhɔ tɔ ge, p'a yee leni. Pu ganha bu da da pu nuyɔ puu pɔganjaa kii shi tuuyo na we. Pu ganha bu da pu pushaga yalere pye sanni, kelee perewa kuun we, p'i ganha ba fe warijeheme fàya feni we. ¹⁰ Ga pu pushaga yalere ya yaa ti pye na kasaanjaa pyi. Cee beeri w'a jo wu da Kile pele ge, lee w'a yaa na byi. ¹¹ Lee kadugo na, cèe p'a yaa na cari cari puye na kalaa wu kanduun ni, na puye tirige, na niwegee shan. ¹² Ne funḡo wa nago cèe p'a kalaa kaan namaa mu n'a daa fèe pu tapinnege ni we, kelee na puye yaha namaa juḡofèe we. P'a yaa na cari cari puye na, na niwegee shan. ¹³ Bani Adama Kile ya fenhe yàa naha na, na na Awa yàa taha wà. ¹⁴ Shitaanni di ya fenhe Adama faanna di wu piinḡe we. Awa w'a faanna ta na wee piinḡe, a lee di ba ni juḡeeyahana ni. ¹⁵ Ga Kile na ba cèe juḡo wolo pu sege ki funḡo ni. ^{§§} Kile na ba pu juḡo wolo ni p'a sɔɔ na gori yaha n'a daa we, ni taanḡeɛge ki ni, na puye co, na puye pye fèefèe na yaha Kile mu.

N'a daa fèe pu wo jahagbaa fèe jaarigana

3 Ayiwa, p'a jo na: «Wa bu da wu funḡo na je wu wuye kan, w'i bye

n'a daa fèe pu wo jahagbaa fɔɔ, labye nizaama feni wufɔɔ nii ya foro.» Can wu je wii! ² Lee wuu na n'a daa fèe jahagbaa fɔɔ ya yaa na pye sipya wemu w'a tii ge, jaagi baa fɔɔ, cee nigin cepoo, w'i já wuye na, w'i tehene yaha wuye na keree beeri ni. W'i bye torogazaana fɔɔ, wu da nabuun tirige wu puga. W'i da w'a kalaa kangana naha ce. ³ Wu ya yaa na pye yagbaga, kelee kafugo fɔɔ we. W'a yaa na pye juḡeɛge fɔɔ, wu ganha da bye yokɔn, kelee wari lakuunḡo fɔɔ we. ⁴ W'a yaa w'a jani wu kpɔn na, wuye pyaa nago di da wu juḡeɛge conii, pu da baraga teri wu na. ⁵ Lee be we, sipya wemu ya já wu puga na we, dii weefɔɔ di da já n'a daa fèe mara maragazaana na we? ⁶ Wu ya yaa na pye n'a daa fɔɔ nivomɔ we, lee be we tabaara na já jé wu ni, lee funḡo ni kiiri na do wu juḡo ni ba w'a to Shitaanni juḡo ni we. ⁷ Piimu je Kiriceen we, pee be ya yaa na wufɔɔ mesaanja yu, kɔnhɔ pu ganha ba zjuuro ni fanhara teri wu na, wu nehe wu ba jo Shitaanni wo tifuugo ki na we.

Piimu p'a jahagbaa fèe pu teri labye wu na ge

⁸ Ayiwa, piimu p'a n'a daa fèe pu wo jahagbaa fèe pu teri ge, pee be ya yaa na pye see sipyii. Pu ganha ba kafila shuun yu we. Pu ya yaa na pu fanha nehe yagbaya y'ri we, p'i ya yaa na naafuu shaa tifirebaara ni we. ⁹ Kile ya can wemu jo pu mu ge, p'a yaa na dà wee na, na gori yaha wu na ni fungɔnfige ni. ¹⁰ P'a yaa na fenhe pu taanna taanna wii xuni jaagi xuu wa bye w'i ya ta pu na we, wee tuun wu ni p'i na pu le labye wu ni. ¹¹ Pu bu da cèe, pu be ya yaa na pye see sipyii. Pu ganha bu bye cèe piimu ya sipyii meye kyeege we. P'i tehene yaha puye na keree beeri ni. P'i bye juḡeɛge

§§2:15 Kariḡeɛge juḡeɛge Nilee l'a yi yu na dahala na Ja wa na ba se cèe wo sege ki funḡo ni wemu na ba bye kɔnhɔ Shɔwɔ ge.

fɛɛ keree bɛəri ni. ¹²Namaa piimu p'a ja-hagbaa fɛɛ pu teri ge, pee be ya yaa pu pye cɛɛ nigin nigin cepee. P'i da pu na pu nagoo biini xuuni, na pu kɔnɔɔ sipyii bɛəri co cogazaana na. ¹³Piimu p'a pu wo labye wu pyi wu pyegana na ge, pee na ba baraga ta, na lowaa ta n'a daa wu ni Yesu Kirisa wo kariɲɛɛge ki ni.

Kile koo li ɲmɔhɔɔ t'a foro kpeenge na

¹⁴Ayiwa Timote, nɛ kunni wa we semɛ we tunni ma mu. Ga nɛ giin jo nɛ be wa da mɔ di she ma yiri we. ¹⁵Lee be na, nɛ we tunni ma mu kɔnɔɔ di ba dɛrɛɛ mɔ di ya she wɛ, m'a yaa m'a lemu pyi Kile wo kɔɔn li sipyii pu tɛ ni ge, m'a lee cɛ. Kile wemu wu wa ɲii na ge, wee wo n'a daa fɛɛ pu ɲɛ lee kɔɔn li wo sipyii. Pee pu ɲɛ n'a daa wu wo can wu tidinɲɛ, ni wu ɲuziginɲɛ. ¹⁶Nakaara baa, wɛɛ wo Kile koo li ɲmɔhɔɔ t'a sii tii pele.

W'a pye ba sipyiyawyii ɲɛ wɛ.

Fɛfɛɛrɛ Munaa ya li she na w'a tii, a melɛkɛɛ be di wu ɲa.

Wu keree ki Jozaama ya jo

shi wu niɲɛ ni kɔɲɔ ke kabaya ye bɛəri na,

a sipyii pii di dɔ wu na.

A Kile di wu yirige durogo,

na she wu le nɔɔɔ ni fugba we ni.

Karamɔɔ-kafinejuu pu wo keree

4 Ayiwa, Kile Munaa l'a yi yu na fiinɲɛ wu mu na kɔɲɔ taaxɔɔ ni, pii na ba n'a daa wu koo li yaha, na daha nafaanra fɛɛ pii feni. Pee wo kalaa we di ɲɛ Shi-taanni wo. ²Karamɔɔ-kafinejuu, shuun shuun joveɛ p'a, kakuuyo y'a piimu wo zɔɔɔ ɲi fo na pu wɔ ba na tasogonɔɔ ɲɛ-ɛ ge, pee pu da ba pu faanna, na pu pi-inɲɛ. ³Pee sipyii pii ya n'a daa fɛɛ pu kalaa na li ya ɲɔ sipyii p'a puyɛ leɲɛɛ wɛ. Na yaliye ya be shɛɛ na yee be ya yaa p'a yi li wɛ. Na ta Kile d'a yanmuyɔ bɛəri yaa, piimu pu ɲɛ ɲɔmɛhɛɛ fɛɛ, pu d'a can wu be cɛ ge, pee ba da yi li, pee

di baraga taha wu na. ⁴Yaaga bɛəri Kile ya yaa ge, yi bɛəri y'a ɲɔ. Wɛɛ ya yaa na yalige ka shishiin tuugo shege wɛ. Li tehene li ɲɛ wu ba da ki li, wu baraga taha Kile na. ⁵Bani yaaga bɛəri wɛɛ da lii ge, Kile ma kee pye fɛfɛɛ wu jomɔ pe ni wɛɛ wo Kile-ɲɛrɛge ki baraga ni.

Kirisa wo kapyebye nizaama

⁶Ayiwa Timote, ma bu jaa kii keree kii she cebooloo n'a daa fɛɛ pu na, ma na ba bye Yesu Kirisa wo kapyebye nizaama. Ma na ba li she lee funɲɔ ni na m'a kalaa xuuni n'a daa wu jomɔ pu ni. Kalaa can can wo wemu wo koo m'a jaari ge, na m'a kalaa lee koo li be ni xuuni. ⁷Ayiwa, kafilale wemu wu ɲɛ wu ya foro Kile ni-i ge, ni ɲuɲɔ baa jomɔ pe, ma ba yee nuri wɛ. Ga ta mayɛ taanni Kile ɲii fyaara ni, m'a dee lee na. ⁸Na ma ceepuuro taanni yatenwaya ni, lee wo kɔɲɔ wa keree kii ni. Ga na mayɛ taanni Kile ɲii fyaara ni lee ya keree bɛəri ɲɔgi. L'a wɛɛ niɲaa ɲɔgi ke kɔɲɔ ke na, na wɛɛ ɲiga be ɲɔgi. ⁹Jomɔ pe n'a yu yee mu ge, p'a sii tii fiinɲɛ, sipyii bɛəri ya yaa na sɔɔ pu na. ¹⁰Ayiwa, lee wuu na wɛɛ ya kapyɛɲɛɛ pyi, na yogo tunni, bani Kile ɲii wo wu ɲɛ wɛɛ tadaɲa. Wee w'a pa Adama nagoo pu bɛəri shɔ, piimu kunni p'a dɔ wu na ge.

¹¹Ta kii keree kii yu m'a wari pu mu, ma da pu kalaa ki ni. ¹²Ma ganha da wa shishiin yaha wu ma fanha na ma ɲɛ nɔhɔcɛrɛɛ wɛ. Ga ma jogana li yaha l'i bye n'a daa fɛɛ pu mu ɲaha sheshɛrɛ, ni ma ɲaarigana li ni, ni ma taanɲɛɛge ki ni, ni ma n'a daa wu ni, m'a funɲɔ fi-inɲɛ, kɔnɔɔ n'a daa fɛɛ pu da ma taanni. ¹³La le mayɛ ni ma da Kile Kafila wu kalaa sipyii pu mu, ma da pu yeri, ma da pu kalaa yani di ba she wɔ ge. ¹⁴Kile ya loolodaa lemu kan ma mu m'a wu labye wu pyi ge, ma ganha bu lee yaha kadugo yiri wɛ. Kile w'a lee loolodaa li kan mu mu. N'a daa fɛɛ pii na w'a yee ɲaha she

p'a pa jo mu mu. Wee tuun wuyē pyaa ni, egilizi nahagbaa fēe p'a pu keye taha mu na, na Kile jēeri mu mu. ¹⁵La le maye ni ma da wee labye we beeri pyi m'a jōgi, m'a maye kan wu mu xuuni; kōnhō pu beeri di li ja na m'a se jaha na Kile labye wu ni. ¹⁶Hakili yaha ma jaarigana li na, m'a hakili yaha ma kalaa pyegana li be na! La le maye ni m'a kii kapyēḡee kii co ni keye shuun ni! Lee bu bye, ma na ba maye juḡō wolo, piimu be pu wa ma jomō pu nuri ge, ni pee be.

Timote ya yaa na lemu pyi n'a daa fēe pu beeri mu ge

5 Ma ganha bu da kafilawa jo ni egilizi nōhōle wa shishiin ni we, ga wu yeri ni loxulo ni ba ma to je we. Ma da levee pu be yeri lee yerigana li na ba ma cebooloo je we. ²Ma da celee pu yeri ba ma nii je we, ma da cepiire ti yeri ni tiime ni ba ma ceboroshaa je we.

Naxhugoshaa tegegana

³Cēe piimu wo namaa ya xu, sipya wa shishiin di je pu shizhaa na-ε ge, m'a kasēge yaha pee na. ⁴Ga nagoo bu da naxhugoshō wemu mu, kelee nabiyē, tee nōhōpiire t'a yaa na fenhe na Kile jii fyaara taanni, p'i pu sefēe pu tege. Pu sefēe p'a lemu pye pu mu ge, p'i da lee foo tōni pu mu. Lee l'a dan Kile ni. ⁵Naxhugoshaa piimu pu je tegeḡō ya sii pu na can na-ε ge, pee ma Kile pye pu tadaḡa, na wu jēeri cana ni piige, kōnhō wu pu tege. ⁶Ga naxhugoshaa piimu p'a puyē yaha ke kōḡō ke wo jidaan keree ye na ge, pee ya xu na xō, ali na pu yaha pu na je be jii na. ⁷Ayiwa, ta sipyii pu kalaa kii keree kii ni, kōnhō pee cēe pu da lee koo li jaari, jaagi xuu wa ganha bu ba da pu na we. ⁸Sipya wemu bu bye wu ya kasēge yaha wu puga sheen na

we, pu da jo wu kḡōōn sheen susu na we, weefō ya foro n'a daa wu ni fēefēe, ali wemu be je Kiricen we, wee be ya pḡō weefō na.

⁹Naxhugoshaa piimu p'a yee kelee gbaara ta, p'i ya ta gbaya yatii je nige we, fo na puyē yaha ná nigin na ge, pee wo meye y'a da já ga, kōnhō n'a daa fēe pu da pee teri. ¹⁰P'a yaa pu ta be sipyii beeri ya pu ce pu kapyēge nizaḡaa funḡō ni. P'a yaa pu ta na pu bi nagoo biini na jōgi. P'a yaa pu ta pu bi nabuun tirige pu piyēye, na pu kemēe xuuni. N'a daa fēe piimu pu bi se pu yiri ge, p'i da pu na bi pee tōḡō jii,* na kanhama fēe teri, na kasaḡaa tu-uyo beeri pyi. ¹¹Naxhugoshaa piimu pu je pu sanha le-ε ge, ma ganha bu pee meye ka we. Bani na saha ni ke kōḡō ke la keree ni, pu funḡō y'a ma bye gbajiire na, kee la k'a ma fanha tō Kirisa wo kapyēḡee ki na pee mu. ¹²Lee funḡō ni, p'a kiiri shan puyē juḡō ni; bani p'a bi jōmēe lemu lō na pee na da kapyēḡee pyi Kirisa ye nigin mu ge, p'a lee kyēegi. ¹³Lee bu bye p'a kapyēḡee she, na diin na jaari piyēye yi te ni. Pu da daa lee ye na we, p'a diin na kafilāneheme yu, na pu jōḡō leni sipyii keree ni. Yemu je nijoyo we, p'a ganha na yee beeri yu. ¹⁴Lee wuu na naxhugoshaa piimu pu je pu sanha le-ε ge, ne funḡō wa p'i guri gbaya ya je sanha, p'i nagoo ta, p'i pu puga sheen co xuuni; kōnhō wū pen wu ganha bu da kaa la shishiin ta wū na wu wū jaagi we. ¹⁵Bani pee cēe pii ya n'a daa wu yaha na xō, na daha Shitaanni feni. ¹⁶Naxhugoshaa pii bu da n'a daa fō wa kaban, weefō wu pee tege; tee tuguro ti ya yaa pu tee taha n'a daa fēe pu na we, kōnhō naxhugoshaa piimu pu je wà tegeḡō baa ge, n'a daa fēe p'i já yere ni pee ni.

*5:10 Tōḡō jii: Yawutuu mu, ma bu jo m'a nabun wemu juḡō círi ni fundanga ni, m'a baraga be taha wu na, m'a wu tōḡō je.

**Y'a baraga teri n'a daa fee
nahagbaa fee pu na**

¹⁷ Egilizi nahagbaa fee piimu p'a pu wo labye wu pyi wu pyegana na ge, pee ya yaa ni peeje tehee shuun ni. Piimu susu p'a kanhama pu xu na yere li pyi, na sipyii pu be kalaa ge, pere. ¹⁸ Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na: «Ma bu nu yaha wu shinma tanhana tanhana wu pya di foro, ma ganha bu wu no po we.»[†] L'a ka be sanha na: «Kapyebye ya yaa ni wu saraa ni.»[‡] ¹⁹ Wa bu egilizi nahagbaa fo wa jaagi kaa la na, ma bu soo wee jaagi wu na we, fo sipyii shuun kelee taanri be bu she da li seeri. ²⁰ Piimu p'a kori yaha jurumu na na byi ge, ta pee wo nahama pu pu na sipyii pu beeri niye ni, konho pusamaa ba kee jaa, pu da fyagi kee shi bye na.

Poli wo yeri yeri jomɔ

²¹ N'a da yi jo waha ma mu, Kile ni Yesu Kirisa wuu na, ni w'a melekee piimu naha bulo ge, jo ma la le maye ni, ma da kii jomehee kii beeri koo jaari; ma ganha bu wa porɔɔ wa na we, ma ganha bu wa wolo wa ni kii keree kii funɔ ni we. ²² Ma ganha bu keye gburogi daha sipya wa shishiin na, m'a duba pye wu mu m'a egilizi wu kapyenɛe le wu keje ni we. Ma ganha bu binne ni wa ni wu jurumu na we. M'a ma fungɔɔ ki yaha ki nivige di bye.

²³ Ma ganha ba lɔho ye gbuu we. M'a yaa m'a duven dooni gbuu ma layara ti wuu na, ni yama tontongɔ kisaɔaa be wuu na.

²⁴ Ayiwa, pii wo jurumu wa jaa kpeenge na na fiinɛe, na ta w'a li ce xo, na kiiri na ba gon pu na; ga pii di wa wa pee wo wu da ga ja je ni kurogo be we. ²⁵ Mu pii wo kapyege nizaɔaa kii be

wa jaa kpeenge na na fiinɛe. Ali kiimu be ki je ki kaa ya jeni tovuyo na-e ge, ki be ya ja kori yaha nmohoro ni we.

**Buloo ya yaa na baraga
teri pu kafee na**

6 N'a daa fee piimu pu je buloo ge, pu beeri ya yaa na kaseege ta pu kafee na, na baraga teri pu na xuuni, konho sipyii pu ganha bu da da Kile mege kyeegi, p'i da wu wo kalaa wu fanri we. ² Piimu wo kafee pu je n'a daa fee ge, pee be ganha ba pu kafee pu cereje na bani pu beeri ya pye cebooloo we de! Ga p'a yaa p'a kapyenɛe pyi pu mu ni pu fanha beeri ni, bani piimu mu p'a kapyenɛe ki pyi ge, n'a daa fee pu je pii, pu be pu je Kile wo taanɛeege ki ni.

**Karamɔgɔ-kafinejuu
ni naafuu can can wo we**

M'a yaa m'a sipyii pu kalaa lemu ni, ma da li yu m'a wari pu mu ge, lee li wa me. ³ Sipya watii ba sipyii pu kalaa kalaa watii ni wemu ni wu Kafɔ Yesu Kirisa wo fefeere jomɔ pu je nigin we, kelee wemu ni Kile koo li je nigin we ge, ⁴ tabaara fo wu je weefo. Wu ya yafiin be ce we. W'a jeri juɔ baa nakaara fo. W'a ganha na yoyo koon juɔ baa jomɔ ye wuu na. Kee keree kii k'a ma ni jepen-waa ni, ni yoyo, ni shehee, ni fungonku-uyo, ni nakaara nixhoganhara. ⁵ We wa shishiin hakili je wuye mu pii sipyii pii ni we. Pu ya can ce nige we. N'a daa wu koo l'a jeri pee mu naafuu sha koro.

⁶ Uun, Kile jii fyaara ti kunni je ni kuduungbo ni sipya mu, wemu wo keje yataya y'a wu tinni ge. ⁷ Bani we wa shishiin ya pa ni yaaga ni ke korɔ puga ke ni we, wu niguriwuu di wa da guri ni yaaga ni we. ⁸ Lee wuu na, wu bu ja na wu jolige, ni wu faleye taa na xo, lee ya

[†]5:18 Duterɛnɔme 25:4

[‡]5:18 Luka 10:7

yaa li wù yaa. ⁹ Ga piimu p'a gilee naafuu fèere feni ge; puye pyaa wo lakuuṅṅo ni juṅṅo baa jidaan, yee yi ma bye tifuugo na pu co, na bɔṅṅo shan pu juṅṅo ni, na pu kyeeḡi fèfèe. ¹⁰ Bani wari la ki je kakuuyo tuuyo ye beeri wo niṅe. Wari lakuuṅṅo ya jé pii ni, a p'i biin, na n'a daa wu koo yaha, na kanhama nigbo shan puye juṅṅo ni.

**Pɔli ya yeri yeri jomɔ pemu
kan Timote ye pyaa mu ge**

¹¹ Ga mu Timote wemu wu wa Kile wo kapyeyii pu ni ge, mu wu laraga kɔn kii keree kii beeri na. La le maye ni m'a gori yaha tiime ni, ni Kile jii fyaara, ni n'a daa, ni taanɔeege, ni loxulo, ni nuberje. ¹² Yogo ke m'a dunni n'a daa wu funṅṅo ni ge, la le m'a se ta. Nii sicuumɔ pe pu je pu ya xhuu-i ge, m'a pee ta. Lee wuu na Kile ya ma yiri. Wee kafilasaama we ma be ya jo na ma wo n'a daa wu she. Lee ya pye sipyii niṅehemee jii na. ¹³ Ayiwa, Kile wemu w'a yanmuyɔ yi beeri munahaa le ge, wee wa wù seeri ni Yesu Kirisa wemu w'a jo gbafeneere Pɔnsi Pilate jii na, na can jo wu mu ge. N'a da yi jo waha ma mu ¹⁴ jo kapyegee kiimu kaa l'a le ma keṅe ni ge, la le fe ganha bu da ma na we, jaagi xuu be ganha bu da ma na we, fo na she nɔ wù Kafɔ Yesu Kirisa cabaṅa ki na. ¹⁵ Wu paduun ga ba nɔ, Kile ye pyaa k'a da wu yaha ba. Saannaa pu beeri wo Saan wu je wii, ni kafee pu beeri wo Kafɔ. Wee wu je Kile nigin pe we, na je fanhaya yi beeri fɔ ni masɔṅ

fɔ wu ye pe. ¹⁶ Wee ye nigin pe wu je wu da ga xhu we. Xuu wemu ni w'a tiin ge, wee xuu wu wo kpænge ki bele funṅṅo ni, sipya wa shishiin da ga já gbara wu na we. Sipya wa shishiin jii sanha daha ja wu na we, sipiyawyii la shishiin jii di wa da já daha be wu na we. Masɔṅ ni sefere ti je wu wuuro tehene baa fo gbee. Amiina.

N'a daa fèe naafuu fèe wo nibyii

¹⁷ Ayiwa, ke koṅṅo ke wo naafuu wu wa sipyii piimu mu ge, yi jo waha pu mu na pu ganha ba ɔsanga pyi we. Na pu ganha bu wee naafuu wu pye pu tadaṅa we, bani wee ya xhuu; ga pu Kile pye pu tadaṅa. Wee w'a yanmuyɔ yi beeri kaan wèe mu na nehenj, kɔnhɔ wù já fundanga ta. ¹⁸ Yi jo pu mu na p'a kasaṅaa pyi, na pu pu kapyegee nizaṅaa yaha k'i nehe; p'i keṅe mugi pu yataya na, pu da pu keṅe yanmuyɔ ya kaan sipyii pu mu. ¹⁹ Pu ba lee pyi, pu na ba naafuu nigbo ta puye jaha na jiga na, naafuu wemu w'a ɔ w'i ya gyeeḡi be-e ge. Lee funṅṅo ni pu da ba jii sicuumɔ can can wo ta.

Pɔli kurogo jomɔ

²⁰ Timote, kaa lemu l'a le ma keṅe ni ge, lee mara ɔ. Maye tánha ke koṅṅo ke wo juṅṅo baa jomɔ pe na, ni kafineye laje nakaara jomɔ pu na. ²¹ Sipyii pii p'a yu na pee ya wee laje wu ta. Pee ya piin na foro n'a daa wu koo li ni.

Ayiwa, Kile wu niime kan yi mu.

2 Timote

*Tudunmɔɔ Pɔli ya sɛmɛ shuun
wo wemu tun Timote mu ge*

Jɔɔ mu we sɛmɛ we d'a tun wɛ?

Kaso ni Pɔli bi bye Orome kugbɔɔ ni na we sɛmɛ we ka na tun Timote mu (2 Timote 1:8,16-17; 2:9).

Wu funɔɔ ki bye wu Timote luu waha Kile wo labye wu feni, bani w'a bi li cɛ na we Pɔli xuduun w'a nɔ xɔ (2 Timote 4:6).

We sɛmɛ we kakana ɔɔɔ

Shɔgana lemu na Kile ya pee shɔ ge, Pɔli ya Timote funɔɔ to lee keree na (2 Timote 1:9).

Na Timote wu pye sɔɔɔsi nijemɛ wu wu funɔɔ yaha nidogo na Kile na wu jaha co bani Kile w'a wu yiri. Na wu pye Kafɔɔ wo bulo. Na wu ganha bu bye yokɔn we, ga na wu da sipyii kalaa can wu ni (2 Timote 2:24-26).

Pɔli ya Timote sɔnmi ke koɔɔ ke taaxɔɔ li keree shizhaa na (2 Timote 3:1-9). W'a wu fiin sama jo na waha Timote mu, wee wemu kaa l'a bi dan wu ni ba wuye pyaa ja jɛ-e ge.

Sɛmɛ wu kafila pugbɔɔ

2 Timote 1 Pɔli ya Timote shaari, na wu funɔɔ tirige wu labye wu na.

2 Timote 2 Na Timote wu la le Kile wo labye wu ni, wu bye sɔɔɔsi nijemɛ ni kalaapire nijene.

2 Timote 3:1-9 Pɔli ya wu sɔnmi Kile koo li yahavɛɛ pu keree na.

2 Timote 3:10—4:8 Pɔli ya keree kii jo waha Timote mu.

2 Timote 4:9-22 Pɔli fɔ mujuu.

Pɔli fɔ mujuu

1 Ne Pɔli, ne jɛ Yesu Kirisa wo tudunmɔɔ na be ni Kile jidaan ni. Kile ya jii sicuumɔɔ pemu wo jɔmɛɛ lɔ wɛɛ mu, p'i daa Yesu Kirisa wo karijɛɛge ki funɔɔ ni ge, w'a ne tun na ne w'a pee wo yere pyi. ²Timote, mu wemu wu jɛ ne jidaan ja n'a daa wu koo ni ge, mu mu ne we sɛmɛ we tunni.

Wu To Kile ni wu Kafɔɔ Yesu Kirisa ni, pu niime kan ma mu, p'i da ɔɔɔɔ jaari ma na, p'i japijɛ kan ma mu.⁴

Pɔli ya luu leni Timote ni labye wu na

³Ne Kile shaari, wee wemu mu ne kapyɛɛge pyi ni fungɔnɔvige ni ma na jo ba na sefɛɛɛ p'a li pye pyegana lemu na wɛ. Ne ba da Kile jɛɛri, caɔa fara piige na, ne funɔɔ ya wuu mu na bada wɛ.

⁴Mu ya jɛsinme pemu wo wɛɛ lahaduun wu ni wuɔɔɛ na ge, lee wa ne funɔɔ ni. Ma la k'a sii shɔ na ni xuuni, na funɔɔ k'a sii di ma ja sanha, kɔnhɔ di fundanga ta.

⁵N'a daa can can wo we wu wa ma mu ge, ne funɔɔ wa dun wu be na. Ma nule Loyisi ni ma nu Unisi, pee p'a fenhe wee n'a daa can can wo wu ta. Ne dɔ be li na jo wee n'a daa wu ninumɔɔ wu wa mu be mu. ⁶Lee wuu na ne na keye taha ma na, na Kile jɛri ma mu, a Kile di loolodaa lemu wo sefɛɛɛ tirige ma na ge, la le maye ni lee wo sefɛɛɛ t'i gori yaha ma na. ⁷Bani Kile ya zɔ wemu kan wɛɛ mu ge, wee jɛ fyaara wo wɛ. Ga fanha w'a leni wɛɛ ni, ni taanɔɔɛge, ni fungɔɔɔ fɛɛɛ.

⁸Lee wuu na ma ganha bu da zhiige wu Kafɔɔ wu kaa jo na sipyii pu mu wɛ. Ne wemu be wu jɛ kaso ni wu mɛge ki wuu na ge, ne be kaa ganha bu da bye ma mu shiige wɛ. Ga ma be wu yere ma taa kanhama sige Jozaama pu jo wuu na, fanha kemu Kile da ba gan ma mu

⁴1:2 We duba we jɛ Kiricɛn fɔ kangana.

ge, na be ni kee ni. ⁹Wee Kile w'a wèe shɔ, na wèe yiri na pye wuyɛ pyaa wo fɛfɛɛɛ wuu. Kapyege kiimu wèe ya byi ge, wu ya ta wèe shɔ kee wuu na wɛ. Ga w'a wèe ɲuɲɔ wolo na be ni wu wo keree ki shangana le, ni wu wo niime wu baraga ni. Wee niime w'a kan wèe mu Yesu Kirisa wo kariɲɛɛge ki funɲɔ ni, na ta koɲɔ nɔhɔ sanha zhan wɛ. ¹⁰Wee niime wu, nime wù Shɔwɔ Yesu Kirisa ya pa na ba wee she wù na. W'a xu wo fanha ki kyɛɛgi. Ƴii sicuumɔ pe pu ɲɛ pu ya xhuu we, p'i ya gyɛɛgi be-ɛ ge, a Jozaama p'i bye kaɲuɲɔ na pee kaa yeege kpɛenge na. ¹¹Pee Jozaama pu wo yɛɛ wuu na, Kile ya nɛ pye pu jovɔɔ, ni tudunmɔ, ni karamɔɔ. ¹²Lee wuu na pe kanhama pe beɛri wa nɛ na. Ga lee be na li shiige wa nɛ na wɛ, bani wemu nɛ pye na tadaɲa ge, nɛ wee cɛ. Nɛ dà be li na jo lemu kaa w'a le nɛ keɲɛ ni ge, jo se wa wu ni wu lee mara, fo na she koɲɔ xɔduun nɔ.

¹³Ayiwa, n'a ma kalaa fɛfɛɛɛ jomɔ pemu ni ge, pee yaha mayɛ funɲɔ ni, ma da ɲaari m'a sahaɲi ni pee ni, ni n'a daa ni taanɲɛɛge ni; Yesu Kirisa wo kariɲɛɛge ki funɲɔ ni yee wa daa. ¹⁴Kalaasaama wemu kaa l'a le ma keɲɛ ni ge, wu mara Fɛfɛɛɛ Munaa li gbɔɔɔ ni. Lee Fɛfɛɛɛ Munaa le li wa wèe funyɔ ni.

¹⁵Mayɛ pyaa k'a li cɛ na n'a daa fɛɛ piimu pu ɲɛ Azi fiige ki ni ge, pu beɛri ya nɛ yaha na yɛ. Fizheli ni Ɛrimozheni be wa pee sipyii pu ni. ¹⁶Ga Kafɔɔ wu ɲuɲɔ ɲaari Onezifɔri puga ki sipyii pu na, bani w'a nɛ funɲɔ ɲiɲɛ tɛɛɛɛ ɲiɲɛɲɛɛ ni. Ali na nɛ yaha kaso wu ni, wu ya lee ta be shiige wuyɛ mu wɛ. ¹⁷Ga ba w'a nɔ Orome kulo li ni wɛ, na nɛ xuu sha ni see ni fo na she nɛ ɲa. ¹⁸Kafɔɔ wu ɲuɲɔ ɲaari wu na, w'i ba Kafɔɔ wo saama pu ta koɲɔ ki caxhɔɔ. W'a kasaɲaɲa kiimu pye nɛ na Efese kulo li be ni ge, muyɛ pyaa wa ki fiin na toro sipyii pusamaa tãan.

Wemu wu ɲɛ Kirisa wo kapyebe nizaama ge

2 Ayiwa na ja Timote, niime wemu wu ɲɛ wèe mu Yesu Kirisa wo kariɲɛɛge ki ni ge, la le mayɛ ni m'a da ma wo baraga ki shaa wee ni. ²Kalaa we m'a ta na mu sipyɲɛhemɛɛ pu ɲii na ge, sipyii piimu na m'a daa na jo pu be na já wee kalaa wu kan pii be mu ge, ta pee kalaa wu ni. ³M'a yaa ma ma taa kanhama lɔ, ba Yesu Kirisa wo kashɛɲmɔ ɲijeme ɲɛ wɛ. ⁴Kashɛɲmɔ wemu w'a giin wu wu ɲuɲɔɔ funɲɔ ɲiɲɛ ge, wee da ga koɲɔ keree kaa taga wuyɛ funɲɔ cɔnri ba sipyitiime ɲɛ wɛ. ⁵Wemu w'a ɲahazhaanri tafɛɛ ti fe ge, wu bye w'i ya tee tafɛɛ ti paa na saha ni ti korogoo ki beɛri ni wɛ, wu da jaralaa ta wɛ. ⁶Faapyɛ wemu w'a faa kanhama soro ge, wee w'a yaa wu pye shenshiime na faa yapyiire ta. ⁷Yemu nɛ yu mɛ ge, ma funɲɔ sha ni yi ni, bani Kafɔɔ na ba ma pye m'a yi beɛri cɛ.

⁸Ma hakili yaha Yesu Kirisa na, saanaa Dawuda ɲabige ke. W'a ɲɛ na foro xu ni, pee Kile Jozaama pe wo yɛɛ nɛ byi. ⁹Nɛ na pee Jozaama pu yu, lee l'a pe kanhama pe nɔ nɛ na. Lee wuu na p'a shɔnhɔyɔ le nɛ na ba kakuubye ɲɛ wɛ. Ga Kile wo Jomɔ pu kunni, wa da já shɔnhɔyɔ le pee na wɛ. ¹⁰Lee wuu na nɛ keree beɛri xuli naye ni, Kile ya sipyii piimu ɲaha bulo ge, pee wuu na. Kɔnhɔ pu be di ba ɲuwuuro ta Yesu Kirisa wo kariɲɛɛge ki baraga ni, p'i nɔɔɔ nixhobaama be ta. ¹¹Pe jomɔ pe ya sii tii fiinɲɛ, na ɲɛ be tadaɲa:

«Wèe bu wùye kan na xhu ni Yesu Kirisa ni,
wèe na ba ɲii sicuumɔ ta ni wu ni sanha.
¹²Wèe bu la le wùye ni na gori yaha n'a daa wu ni,
wèe na ba bye ni wu ni wu saanra ti ni.
Ga wèe bu zhe wu ni ɲiɲaa,
wu be na ba wèe she.

¹³ Wèe bye wèe di ya pye ɲɔmɛhɛɛ fɛɛ wɛ,

wee wa ɲɔmɛɛ fɔɔ tuun bɛɛri ni.

Bani wee ya jomɔ yu,

wu guri wu wuyɛ kaala pee na wɛ.»

¹⁴ M'a yaa m'a sipyii pu funyɔ tun pe jomɔ pe na, ma da yi yu m'a wari pu mu xuuni Kile wuu na na pu ganha ba dunni kafila wo jogana yɛ wuu na wɛ. Lee ya yafiin bɛ ɲɔgi wɛ, piimu p'a pu nuri ge, peefɛɛ wo mago pe jomɔ pe ya gyɛɛgi.

¹⁵ La le maye ni, ma da labye wu pyi xuuni fo ma labye wu kaa di daan Kile ni. Ma ganha bu shiige le labye wu ni wɛ, ta wu pyi m'a ɲɔgi, ma da Kile wo can wu yɛɛ li pyi ni tiime ni. ¹⁶ Jomɔ pemu pu ɲɛ ɲuɲɔ baa, ni pemu pu ɲɛ pu ni n'a daa koo li ɲɛ bɛɲii-i ge, ta maye kaseri pee na tajogo ni. Bani sipyii piimu p'a pee jomɔ pu tuugo yu ge, la l'a fɔro pee wo Kile ɲii fyaara ti ni. ¹⁷ Pu jomɔ p'a kakara pyi ba wuugo nɔɔɔɔ ɲɛ wɛ, kee kemu ki ma ba ma cepuuro ti bɛɛri xa ge. Pee sipyii pii pu wa Imene ni Fileti. ¹⁸ P'a fiin foro can koo li taaan, na n'a daa fɛɛ pu pyi na xunɛnɛ l'a pye xɔ. Lee funɲɔ ni p'a sipyii pii wo n'a daa wu kyɛɛgi ni pee jomɔ pu ni. ¹⁹ Ga Kile yɛ pyaa ya puga kemu wo ɲidaa keme yaa xuuni ge, lee ɲidaa le da jà gyɛɛgi wɛ; li na gori yaha wà li siime na. Pe jomɔ pe p'a ka lee ɲidaa li na na: «Kafɔɔ ya wu wo sipyii pu ce.» ni pe ni: «Sipyaa sipya wu ɲɛ Kafɔɔ wo ge, wufɔɔ wu wu wu tɔɔɔɔ wolo tifire baa keree ni.»[§]

²⁰ Yee wa ma li naa fanhafɛɛ pugbɔyɔ ni, ma ma she yagbegeye ya ta wà yee ya yaa ni sannu ni, ya d'a yaa ni wari-fyen ni; ga ya bɛ di ɲɛ wà yee ya yaa ni tige ni, ya d'a yaa ni cogo ni. Perewa woyo ye, yee ma yaha cagbɔyɔ ye kaa na, yi saya na yaha cadiiye yi wo labye wu kaa na. ²¹ Ayiwa, sipya wemu bu laraga yaha ye kakuuyo ye mu, weefɔɔ na bye ba perewa yanmuyɔ yi ɲɛ wɛ. Weefɔɔ

na gbegele yaha ɲuɲɔfɔɔ wu wo labye wu kaa na, wu nigbegeyahaɲa na ba bye kasaɲaa tuuyo bɛɛri bye kaa na.

²² Ayiwa Timote, lɛvɛɛ p'a se lakuuɲɔ kemu feni ge, sii kee ɲa m'a kee yaha wà fɛɛfɛɛ. Piimu p'a Kafɔɔ peɛɛ ni fungɔn-fige ni ge, m'a binne m'a tifire, ni n'a daa, ni taanɲɛɛge, ni ɲaɲiɲɛ shaa ni pee ni. ²³ Ma ganha ba ma ɲɔ leni fungɔngɔ baa jomɔ, ni ɲuɲɔ baa jomɔ ni wɛ. Yoyo ye pee jomɔ pe ya gɔɔn. ²⁴ Na ta Kafɔɔ wo kapyebye di ya yaa w'a yogo kɔɔn wɛ. W'a yaa wu pye sipyisaama sipyii pu bɛɛri mu. W'i da wu na jà sipyii kalaa, wu bye ni loxulo ni. ²⁵ Piimu p'a wu jomɔ pu kaala ge, w'a yaa w'a peefɛɛ yɛri ni lotaan ni, wu da pu leni kozaana ni. Bani la wa la ni Kile na jà daajɛɲɛ pye k'a jé pu ni, kɔnhɔ pu bɛ di ɲɛri, p'i can wu ce. ²⁶ Lee funɲɔ ni p'a puyɛ ta, na shɔ Shitaanni wo tifuugo ki na; bani Shitaanni w'a pee sipyii pii co wu wo tifuugo na, kɔnhɔ pu da wu ɲidaan pyi.

Koɲɔ taaxɔɔ li wo keree

3 Ayiwa Timote, pe jomɔ pe yaha ma hakili na, m'a li ce na koɲɔ ki taaxɔɔ li ba nɔ, wee tuun wu na ba waha fo xuuni. ² Koɲɔ sipyii na ba bye nata fɛɛ. Pu na ba wari pye pu ɲaɲii; pu na ba ɲɔsanga pyi, na tabaara le puyɛ ni, na Kile meɛge kyɛɛgi. Pu da ba pu sefɛɛ ɲɔmɛhɛɛ conu wɛ; pu da ba ceme ce pu pyevɛɛ mu wɛ. Pu jate da ba nɔ Kile kaa la shishiin na wɛ. ³ Pu ɲuyɔ na ba waha, pu da ba ɲuɲɔ ɲaari wɛ. Pu na ba sipyii meye kyɛɛgi. Pu da ba tehene yeri puyɛ na cepuuro ɲidaan keree na wɛ, na ɲɛ yacoyo. Saama tuugo bɛɛri kɔvɛɛ pu ɲɛ pii. ⁴ Pu na ba sipyii nɔhɔ yeri, na funvugo keree pyi. Tabaara na ba pu ɲi. Pu na ba pu ɲidaan keree funɲɔ lɔ Kile na. ⁵ Pu na ba puyɛ pye Kile ɲii fyaara sipyii sipyii ɲɛɲaga na, ga p'i da ba gbara Kile

wo sefeere ti na pu zɔɔɔ pu na we. Sii laraga yaha pee sipyii pii mu feefe!

⁶Pii na ba jin pu ni piyeye ni, cèe pi-imu wo fanha k'a cère, ni p'a jurumu nijeheme pye toro, lakuuɔɔ tuugo beeri be di je pu funɔɔ ni ge, p'a ganha na pee faanna na joni, na pu fungɔɔɔ ɔɔ ɔɔ. ⁷Tuun beeri ni pee cèe pu ma yu na laje nivomɔ pee ya zhaa, ga p'i da ga já can wuye pyaa tii je bada we. ⁸Ba Zhanesi ni Zhaniresi bi Kile tudunmɔ Musa kaala fo taashiine li ni-i de, lee kaalagana li na pii sipyii pii be ya can wu kaala. Sipyii pu je pii, piimu hakilee p'a kyeeɔi ge, pu n'a daa wu be di je yaaga be we. ⁹Ga pu wo keree ki da ga já zhe jaha na we, bani sipyii pu beeri na ba li ce kadugo yiri na fungɔɔɔ baa fee pu je pii, ma na jo ba Zhanesi ni Zhaniresi wuu l'a pa je cegana lemu na we.

Timote ya yaa wu wuye yaha Kile wo jomɔ pu na

¹⁰Ayiwa, Timote mu kunni ya sii na ne wo kalaa wu koo jaari. M'a na jaarigana li ce, ni na funɔɔ shagana le, ni na n'a daa we, ni na loxulo le, ni na taanɔɔeɔ ke, ni keree kiimu ne soro ge. Pye ba ne je we! ¹¹M'a ne kanhama pu beeri be ce, ni gberigberi keree kiimu beeri k'a pye ne na ge. Ta xɔnhɔɔ kanhama ne gba Ancosi kulo le, ni Ikone kulo le, ni Lisitiri kulo li ni? Kanhama tuugo keke k'a kori ni ki ya nɔ ne na-e we? Ga Kafɔɔ ya ne juɔɔ wolo pee beeri ni. ¹²Mu shiin li wa, sipyaa sipya w'a giin wu da jaari Kile pii fyaara ni xuuni, Yesu Kirisa wo kariɔɔeɔ ki ni ge, sipyii na ba weefɔɔ kanha. ¹³Ga sipyikuuyo ye ni nanmahara pyevee pii kunni, pee na ba se jaha na kakuuyo ni, na sipyii pii piinɔe ba puye pyaa k'a piin piingana lemu na we. ¹⁴Mu kunni, m'a kalaa wemu ta, na wu co ni n'a daa can can wo wu ni ge, maye yaha wee na. Bani sipyii piimu mu m'a wee kalaa wu ta ge, maye pyaa k'a

pee ce. ¹⁵Mu ya Kile wo fefeere Kitabuu pu jomɔ pu ce, fo ma nɔhɔpiire ti tuun wu ni. Pee jomɔ pe na já fungɔɔɔ feere kan mu mu, na juwuuro be kan ma mu ma n'a daa wu funɔɔ ni Yesu Kirisa na. ¹⁶Kile wo Kitabuu pu jomɔ pu beeri p'a foro Kile ye pyaa ni wu wo Fefeere Munaa li gbɔɔɔ ni. Lee wuu na kuduun je pu ni, p'a já sipya kalaa. P'a sipya jaagi be sanha na wu yeri koo nizaana ni, na wu taanni tifire jaarigana ni; ¹⁷kɔnhɔ sipyii piimu p'a Kile koo li jaari ge, pee di fa, pu kalaagana be di ɔɔ. P'i da p'a gbegele yaha labye nizaama tuugo beeri wo bye kaa na.

Kile wo Kafila wu yere le

4 N'a da yi jo waha ma mu xuuni Kile ni Yesu Kirisa jaha taan, wee wemu wu da ba kiiri kɔn wyii ni xuu pu beeri na ge; jo wu wo guri ba wu wuu na, ni wu saanra ti wuu na, ²m'a Kile wo Kafila wu yere li pyi, ma da wu yu m'a wari. L'a pye taasaana la, l'a pye taakuuno la, ta wu yere pyi tuun beeri ni. Ma da yu ni sipyii pu ni kɔnhɔ p'i ɔɔ, piimu bu nahana, m'a pee jaagi; ma da pu yeri! M'a luu gbo, ma da pu kalaa! ³Bani tuun wa w'a ma, sipyii pu funɔɔ da ba bye p'a kalaa can can wo wu nuri nige we. Ga pu na ba daha puye pyaa wo nidaan keree feni, na karamɔɔɔɔɔɔ nijehemee shaa na daga na puye shuuni. Pee na ganha na pu niwegee katangaa ye yu pu mu. ⁴Pu na ba niwegee pari wolo can wu taan, na ki kan giraya mu. ⁵Mu kunni, mu wu já maye na keree beeri ni, m'a kanhama xu maye ni, ma da Kile wo Jozaama pu yere li pyi; ma da Kile wo labye wu beeri ɔɔ fani m'a byi.

Pɔli wo tafere t'a nɔ ti tehene na

⁶Ne kunni ya ɔɔ saraga. Pu na ba kee saraga ki wolo tuun wemu ni ge, wee tuun w'a nɔ xɔ; ne xuduun w'a nɔ. ⁷Ne bi zhaanra temu leni n'a daa wu funɔɔ

ni ge, ne la le naye ni na se ta. Ne na wo tafere ti paa na no ti tehene na. Ne kori yaha n'a daa wu wo koo li ni. ⁸Ne na ba saanra judano ta lemu li je tiime wuu ge. Kafoo wemu wu je tifire kiiri konvoo ge, wee wu da ba li kan ne mu konjo ki caxhoo. Ga w'a da ba li kan ne ye nigin mu we; piimu p'a wu cabaŋa ki sigee ni taanŋeege ni ge, wu na ba li kan pee beeri mu.

Pɔli kafila wu taxoo

⁹La le maye ni m'a ba na yiri tovuyo na. ¹⁰Demasi ya kuri ne feni bani ke konjo ke wo yanmuyoo ye wo la k'a se ta wu na. W'a kari Tesaloniki kulo li ni. A Keresansi di gari Galasi fiige ki ni. Tite, a wee di gari Dalimasi fiige ki ni. ¹¹Luka ye nigin wu je ni ne ni naha. Ma ba ma, ma da ma ni Marika ni, wu na ba ja na tege na labye wu na. ¹²Ne Tishiki tun na kari Efese kulo li ni. ¹³Ma ba ma, m'a doro Torowasi kulo li ni Karipusi yiri, ne na fadegbaho kemu yaha wa ge, m'a she ki lo m'a ma ni Kitabuu pu ni; seeye wuu pii susu kaa l'a waha na mu.

¹⁴Tudugoo Alekisandire ya kakuuno pye ne na fo li nigboo. Ga Kafoo na ba wu saraa na be ni wu kapeyeege ki ni. ¹⁵Ma

be w'a maye kaseri wu na, bani w'a wee jomoo pu kaala ni kafugo ni xuuni.

¹⁶Ne kari tooŋiishiine li ni, di zhe na fiin jo kiiri konvoo wu jaha taan ge, sipya wa shishiin ya ta na ne tege we. Pu beeri bi ne yaha na ye. Ga Kile wu lee yafa pu mu! ¹⁷Kafoo ye pyaa k'a ne tege, na fanha kan ne mu, a ne ja na Kile Jozaama pu yere li pyi li pyegana na. A Kile cebaalaa beeri di pu logo. A ne sho cenri wu jo ki na. ¹⁸Ne li ce jo Kafoo na ba ne juŋo wolo kakuuŋoo beeri ni, na ne sho, na ne le wu saanra ti ni fugba wu ni. Peeŋe k'a deri wu na tuun beeri ni fo gbee! Amiina.

Pɔli fo mujuu

¹⁹Pirisili ni wu poo Akilasi shaari, ni Onezifori puga sheen pu ni na ne pu shaari. ²⁰Erasiti ya kori Korente kulo li ni, ne d'a Torofime yaha Mileti kulo li ni, bani w'a ya. ²¹La le maye ni m'a ba na ta wiire ti sanha je we. Ebulusi ya ma shaari, ni Pudensi, ni Linusi, ni Kolodiya, pee beeri ya ma shaari. Cebooloo pu samaa beeri be ya ma shaari.

²²Kafoo wu kori ma mu. Kile wu niime kan yi beeri mu.

Tite

*Tudunmɔɔ Pɔli ya sɛmɛ
wemu tun Tite mu ge*

Jɔɔ mu we sɛmɛ we d'a tun wɛ?

Tudunmɔɔ Pɔli w'a we sɛmɛ we tun Tite mu. Tite jɛ Yawutu wɛ, Gireki wu jɛ wii (Galasi Sheen 2:1-3).

Tite jɛ Tudunmɔɔ Pɔli wo kalaapire ni wu kapyɛbyɛnii Kile Jozaama pu wo yɛrɛ li wo labye wu ni. Pɔli bi Tite tun kari Kile wo Jozaama pu yɛrɛ li na Kireti fiige ki ni w'a egilizifomɔɔ pu tɛri (Tite 1:5).

We sɛmɛ we kakana jɔɔ

Egilizi keree ya yaa na shɔɔnri shɔɔnri-gana lemu na ge, Pɔli ya we sɛmɛ we tun Tite mu, na yɛrɛ kan wu mu lee shizhaa na.

Sɛmɛ wu kafila jɔɔ

Tite 1 Tite ya yaa na jahagbaa fɛɛ nizaamaa pu tɛɛɛ tɛɛɛgana lemu na egilizii pu ni ge.

Tite 2:1—3:11 Kiricɛɛn wo torogazaana koɔɔ puga funɔɔ ni.

Tite 3:12-15 Pɔli ya Tite fɔ waa sanha.

Pɔli fɔ mujuu

1 Ne Pɔli wemu wu jɛ Kile wo kapyɛ-byɛ ni Yesu Kirisa wo tudunmɔ ge, ne w'a we sɛmɛ we ka. Kile ya sipyii piimu jaha bulo ge, w'a ne tun na ne wu pee yiri di ba leɛɛ n'a daa wu ni, di can wu she pu na na be ni Kile jii fyaara ni, ²kɔnhɔ jii sicuumɔ nixhɔbaama pu wo tadaɔa di bye pu mu. Kile ya kafineye yu wɛ, wee w'a pee jii sicuumɔ pu jɔmɛɛ lɔ

wɛɛ mu na ta koɔɔ nɔhɔ sanha zhan wɛ. ³Tuun wemu jaha wu bi wii ge, ba wee tuun w'a pa nɔ wɛ, a wu pu she wɛɛ na wu wo jomɔ pu ni. Pee jomɔ pe wo yɛrɛ kaa li wa le ne keɛɛ ni. Wù Shɔɔɔ Kile w'a na tun na ne w'a pee yu sipyii pu mu.

⁴Ayiwa, Tite mu mu ne we sɛmɛ we tun. N'a daa wemu w'a wù beeri pinne ge, ne ja yɛ pyaa mu ya sii wee n'a daa wu funɔɔ ni.

Wù To Kile ni wù Shɔɔɔ Yesu Kirisa wu niime ni japiɛɛ kan ma mu.**

Kapyɛɛɛ kiimu k'a kan Tite mu ge

⁵Ayiwa Tite, keree kiimu k'a kori shɔɔnri baa Kereti fiige ki ni ge, ne mu yaha wà kɔnhɔ m'a kee shɔɔnri. M'a egilizi jahagbaa fɛɛ pii shɔɔnri n'a daa fɛɛ pu tɛ ni, m'a pee tɛɛ kuloɔo ki beeri ni n'a daa fɛɛ pu jɔɔɔ ni, m'a li pye ba ne yi jo ma mu wɛ! ⁶Jaagi xuu ya yaa na ta wa shishiin be na pii sipyii pii ni wɛ. P'a yaa na pye cɛɛ nigin nigin cepee. Pu nɔhɔpiire ya yaa na pye n'a daa fɛɛ, ti ganha ba doroo torogagu-unɔ na wɛ, t'i da ti na ti sefɛɛ jɔmɛheɛ conɔ. ⁷Egilizi jahagbaa fɔɔ ya yaa na pye jaagi xuu baa, bani Kile wo kapyɛɛɛ w'a byi. Wu ya yaa na pye jɔsanga fɔɔ wɛ, wu ya yaa na pye loyiridaan fɔɔ wɛ, wu ya yaa na pye singba, kelee kafugo sipya wɛ, wu ya yaa w'a wari shaa ni nanmahara ni wɛ. ⁸Ga w'a yaa wu ta wu na nabuun kemɛɛ, wu bye kasaɔɔa pyevɔɔ, wu bye fungɔɔɔ fɔɔ, wu bye sipya wemu w'a tii ge, wu bye fɛɛfɛɛ Kile jaha tɔan, wu da jani wuyɛ na. ⁹W'a yaa wu nɔɔɔ yaha Kile wo Kafila wu na ma na jo ba w'a kalaa wu ni kalaagana lemu na wɛ, kɔnhɔ wu já w'a sipyii pu kalaa. Wu da pu yeri na be ni kalaa can can wo wu ni. Piimu p'a nakaara ti pyi ge, wu da pee wo tapiinɛ ki sheɛ pu na.

**1:4 We duba we jɛ Kiricɛɛn fɔ kangana.

Na jo ni karamɔɔ-kafinejuu pu ni

¹⁰ Bani sipyii nɔhɛmɛɛ pu ma diin na ɔɔɔ baa jomɔ yɛ yu, na sipyii piinɔɔ na yu na fo p'a cekɔɔɔɔ pyi ba Yawutuu pu jɛ wɛ. ¹¹ M'a yaa na pii sipyii pii ɔɔɔ tɔ, bani kalaa wemu wu jɛ wu ya yaa p'a wu kaan we ge, wee p'a gaan, na kɔɔɔ-ɔɔɔ kii wo n'a daa wu kyɛɛgi lee funɔɔ ni, tɔfɛre baa saraa feni. ¹² Pu Kireti sheen yɛ pyaa wo fungɔɔɔɔ fɔɔ wa ya jo na: «Kireti sheen ya kafineyɛ yu tuun beeri ni; pu jɛ ba yacoyo jɛ wɛ; saafɛɛ pu jɛ pii, pu yacɛɛɛ di ya jini wɛ.» ¹³ Pee jomɔ pe di jɛ can. Lee wuu na, wa bu kati-ibaana la pye, li jo wu jii na, m'a yi jo waha, kɔɔɔ pu n'a daa wu bye baraga wo. ¹⁴ Pu ganha bu da daha Yawutuu pu wo giraya jomɔ pu feni wɛ. Piimu be p'a can wu she ge, pu ganha bu daha pee be wo ɔɔɔmɛɛ ki feni wɛ.

¹⁵ Sipyii piimu zɔɔɔ pu jɛ fɛfɛɛ ge, yaɔɔmuyɔ beeri yi jɛ pee mu fɛfɛɛ. Ga piimu zɔɔɔ p'a nɔɔɔ, n'a daa di jɛ pu mu-i ge, yaɔɔmuyɔ beeri y'a nɔɔɔ pee mu. Bani pu fungɔɔɔɔ yɛ, ni pu zɔɔɔ p'a nɔɔɔ. ¹⁶ Pu m'a yu na pee ya Kile ɛɛ, ga pu kapyɛgeɛ di li shɛɛ na kafineyɛ p'a yu. Tɔɔɔɔsipyii ni n'a she sipyii pu jɛ pii, ali pu ya j'a kiire be pye lemu jɛ nizaana wɛ.

Naarigana lemu l'a saha ni Kile wo kalaa wu ni ge

2 Ayiwa, mu kunnɔ Tite, yemu y'a sii saha ni kalaa can can wo wu ni ge, ta yee yu. ² Yi jo nɔɔɔɔɔ pu mu na pu tɛhɛnɛ yaha puyɛ na kɛrɛɛ beeri ni, p'i baraga yaha puyɛ na, p'i bye fungɔɔɔɔ fɛɛ. P'i baraga ta n'a daa, ni taanɔɔɔɔɔɔ, ni lɔxolɔ ni!

³ Yi jo ɛɛɛ pu be mu na pu be pu pu wo jaarigana li pye l'i saha ni Kile jɔɔɔɔ ni. Pu ganha bu zɔɔɔɔɔ yaha pu kapyɛɔɔ wɛ, pu ganha bu singbaa yaha pu kapyɛɔɔ wɛ. Yɛriyɛrijomɔ pemu pu

jɛ nizaama ge, p'i da pee kaan, ⁴ kɔɔɔ pu da li shɛɛ ɛɛɛɛɛ ti na, na pu namaa ni pu nɔɔɔɔɔɔ kaa ya yaa na dan pu ni. ⁵ P'i bye fungɔɔɔɔ fɛɛ, p'i j'a puyɛ na, p'i da pu puga ki kapyɛɔɔ ki beeri pyi ni zɔɔɔɔɔ ni, p'i da puyɛ tirige pu namaa mu. Kɔɔɔ wa shishiin ganha bu kafɛ-lakuumɔ ta di jo w'a Kile wo jomɔ pu na wɛ.

⁶ M'a pee jomɔ pe ninumɔ jo levɛɛ pu be mu na pu fungɔɔɔɔ yaha puyɛ na kɛrɛɛ beeri ni. ⁷ Muye pyaa k'a yaa na pye jaha sheshɛɛɛ kɛrɛɛ beeri ni, ma kapyɛgeɛ nizaanɔɔ funɔɔ ni. Ma da sipyii pu kalaa ni funvige, ni see jaha ni. ⁸ Ma da kafila can can wo kaan ma kalaa wu ni, wemu wu jɛ wa da j'a wu kaala-ɛ ge, kɔɔɔ wu pɛɛn p'i zhiige, pu ganha bu kakuumɔ la shishiin ta di jo wu na wɛ.

⁹ M'a yi jo buloo pu be mu na p'a puyɛ tirige pu kafɛɛ mu kɛrɛɛ beeri ni. P'i da pu jɔɔɔɔ kɛrɛɛ pyi, pu ganha ba pu kaala wɛ. ¹⁰ Pu ganha ba pu kafɛɛ pu yaɔɔmuyɔ luu wɛ, p'i bye ɔɔɔmɛɛ fɛɛ, p'i puyɛ yaha tadaɔɔ sipyii tuun beeri ni, kɔɔɔ sipyii di da baraga teri wu Shɔɔɔɔ Kile wu wo kafila wu na.

¹¹ Bani Kile wo niime w'a wuyɛ shɛ. Wee ni sipyii pu beeri wo jɔɔɔɔ t'a fɔɔɔ. ¹² Wee niime wu baraga ni Kile ya wɛɛ kalaa, na yi yu wɛɛ mu na jaarigana lemu li jɛ Kile jii fyaara baa ge, ni ke kɔɔɔ ke wo lakuunɔ ke, na wɛɛ pu yee jɔ yaha. Na wu da jaari nɔɔɔ wo ɛɛɛ jii le ni ni fungɔɔɔɔ fɛɛɛ ni, ni tɔfɛre, ni Kile jii fyaara. ¹³ Tadaɔɔ nizaanɔ ke ki wa wu mu ge, wu kee sige yani ki she-duun wu pa nɔ ge, Yesu Kirisa wemu wu jɛ wu Kilɛgbɔ ni wu Shɔɔɔɔ ge, kee ɛɛɛ wee wo nɔɔɔ wu da ba wuyɛ shɛ. ¹⁴ Wee w'a wuyɛ kan, na xhu wɛɛ wuu na, kɔɔɔ wu wɛɛ shɔ kakuunɔɔ tuuyo beeri na, wu wu pye fɛfɛɛ, wu wu pye wu wo sipyii, kɔɔɔ wu wuyɛ pɔ wu da kasaanɔ pyi tuun beeri ni.

¹⁵Ta sipyii pu kalaa mu, ma da pu yeri. Wa bu nahana, m'a weefɔɔ jaagi na be ni Kile wo fanha ki ni. Wa shishiin ganha bu da ma fanha we.

**N'a daa fee p'a yaa p'a jaari
jaarigana lemu na ge**

3 M'a n'a daa fee pu funɔɔ to na p'a yaa p'a puye tirige fiige ki jahag-baa fee, ni ki fanhafee pu mu; p'i da pu nɔmehɛɛ conɪ. P'i gbegele yaha kapyegɛɛ nizaanɔaa bye kaa na tuun beeri ni. ²Pu ganha ba sipyii zɔɔɔ yu we, pu ganha ba yoyo kɔɔn we, p'i juɔɔɔ peɔɔ ni sipyii pu beeri ni, p'i bye lotangaa fee. ³Bani taashiine ni, wɛɛ be pu bye fungɔɔɔ baa fee, Kile nɔmɛɛ cɔbaalaa, ni sipyii piimu p'a wuregi ge. Wɛɛ bi wɛɛ yaha keree beeri tuuyo wo nɔdaan keɔɔ ni, ni xɔnhɔɔ tuugo beeri, fo na she wɛɛ pye keree beeri wo buloo. Kuumɔ ni nɛpen-waa funɔɔ ni wɛɛ bi jaari. Wɛɛ bi sipyii pii kɔ, a pii be di wɛɛ kɔ.

⁴Ga wɛɛ Shɔɔɔ Kile wo saama pe, ni taanɛɛɛɛ kemu ki nɛ wu ni na naha tii sipyii na ge, ba yee ya yiye she tuun wemu ni we, ⁵a Kile di wɛɛ juɔɔ wolo. Ga li wa kanna wɛɛ wo kapyegɛɛ k'a tii na lee na w'a lee pye-e de. Wɛɛ nɔnaara t'a jɛ wu ni, lee na w'a wɛɛ shɔ. Fɛfɛɛɛ Munaa l'a wɛɛ wuu, na wɛɛ shɔ, na wɛɛ pye wɛɛ ya sevonɔ se, na nɔɔ sicuumɔ nivomɔ kan wɛɛ mu. ⁶Kile ya Fɛfɛɛɛ Munaa li tirige wɛɛ na fo xuuni wɛɛ Shɔɔɔ Yesu Kirisa baraga ni, ⁷kɔnhɔ wɛɛ j'a pye sipyitiimɛɛ Kile naha taan wuyɛ pyaa wo niime wu baraga ni. Nɔɔ sicuumɔ nixhɔbaama pemu na w'a daa ge, wɛɛ j'a pa pee be ta. ⁸Ayiwa, pee jomɔ pe ya sii tii fiinɔɔ, na tadaɔa xɔ. Nɛ funɔɔ ki

wa m'a da yi yu xuuni m'a wari sipyii pu mu, kɔnhɔ piimu p'a d'a Kile na ge, pee di la le puye ni p'i da kapyegɛɛ nizaanɔaa pyi. Lee l'a nɔ, lee ni sipya di wa kuduun taa be.

⁹Ga ma ganha da mayɛ yaha juɔɔ baa nakaara te na we, ni taashiine li wo sipyii meye yi wo nakaara, ni jonɛhere ni yoyo yemu p'a yirige Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu keree na ge. Ma ganha bu mayɛ le le la shishiin ni we, bani kuduun wa lee la shishiin ni we, kɔɔɔ be di wa li na we. ¹⁰Piimu p'a sipyii pu piinɔɔ na pu waagi ge, ma bu wee wa shi yeri na nɔ tɔɔnɔɔ shuun na, wu bye w'i ya yee logo we, laraga kɔn wu na. ¹¹Bani m'a li ce na jo sipya wu nɛ wii wemu ya foro Kile koo li ni ge. Jurumu w'a byi wemu na ba Kile wo kiiri wu nɔ wu na ge.

**Pɔli ya yere lemu kan
kurogo ki na sanha ge**

¹²Di ba Aritemasi tun ma mu tuun wemu ni kelee Tishiki, m'a fyaala pa na juɔɔ cɔri Nikopolisi kulo li ni, bani na funɔɔ ki wa di ba she wiire ti tuun wu pye w'a. ¹³Zenasi wemu wu nɛ sipyii tegeɔɔ kiiri na ge, hakili yaha wee ni Apɔɔsi na, m'a pu tege nɔagoo li na, kɔnhɔ yaaga ganha she pu kuunɔ we. ¹⁴Wɛɛ be wo cebooloo pu ya yaa na pye kɔɔɔ baa we. P'a yaa na puye taanni kasaanɔaa pyegana ni, kɔnhɔ p'i j'a pii tege.

¹⁵Piimu beeri pu wa naha ni nɛ ni ge, pu beeri ya ma shaari. Wɛɛ kaa ya dan piimu ni n'a daa wu wo koo ni ge, m'a pee beeri shaari!

Kile wu niime kan yi beeri mu.

FilemƆ

TudunmƆƆ Pɔli ya semɛ wemu tun FilemƆ mu ge

JɔƆ wu jɛ FilemƆ wɛ?

Kolose shen wu jɛ FilemƆ, na jɛ sanha li see sipya wa. Pɔli w'a Yesu Kirisa wo Jozaama pu jo wu mu, a wu pu logo, na dɔ pu na, na bye n'a daa fɔɔ. Wee kaban n'a daa fɛɛ p'a bi puyɛ pinnɛɛ na Kile pele. Tuun wemu ni Pɔli bye Orome ni wu kaso lezhiine li ni ge, wee tuun wu ni w'a we semɛ we ka na tun FilemƆ mu. We semɛ we ni Kolose shɛɛn wo wu taatunɔƆƆ ya laha kiye na wɛ.

We semɛ we kakana juɔɔ

Bulona wa bye FilemƆ mu wu mege di jɛ na Onezimɔ, wee bi kakuunɔ la pye, na baa. Taashiine li ni bulo beeri w'a paa ge, pu bu wu ta co, pu bi da jɔ wu gbo be.

Ba w'a paa wɛ, na she saha ni Pɔli ni Orome kugbɔɔ li ni, a wee di Kile Kafila jo wu mu, a w'i dɔ Yesu na, na bye Kiricen. A wu Pɔli tege a p'i ganha na Kirisa wo Jozaama pu yu. A Pɔli di li ta l'a pɔɔ Onezimɔ wu kuri pa wu kafɔɔ FilemƆ mu, p'i ba be, p'i bye shiizhan. A w'i yi jo FilemƆ mu na wu ganha bu kakuunɔ la shishiin pye Onezimɔ na wɛ, ga na wu wu co Kirisa wo karijɛɛge ki ni ba wu ceboro jɛ wɛ. Onezimɔ mege ki kɔri wu jɛ na: «Kajɔɔ». Ga w'a pa wuyɛ yaha «Kajɔɔ baa» FilemƆ mu tuun wa funɔɔ ni. Ga Pɔli ya li she FilemƆ na na wu kajɔɔ wa wee Pɔli mu, na jɛ FilemƆ be mu nime (FilemƆ 1).

Pɔli ya li she we semɛ we ni na buloo ni pu kafɛɛ beeri pu jɛ nigin, na pu beeri pu jɛ cebooloo Kirisa wo karijɛɛge ki ni.

Pɔli ya li sha FilemƆ mu na wu sɔɔ Onezimɔ na, wu wu co ba wu ceboro ni wu taanpii jɛ wɛ.

Semɛ wu kafila jugbɔɔ

FilemƆ 1-3 Pɔli fɔ ni wu baraga daha mujuu.

FilemƆ 4-7 Pɔli ya FilemƆ wo n'a daa wu sɔ.

FilemƆ 8-22 Pɔli ya FilemƆ keme jɛeri Onezimɔ keree na.

FilemƆ 23-25 Pɔli ni wu taanpiineɛ fɔ mujuu.

Pɔli fɔ mujuu

1 Ne Pɔli we p'a le kaso ni Yesu Kirisa wo mege ki kaa jo na ge, ne ni na ceborona Timote, wɛɛ p'a we semɛ we tun wu labyepii, wu taanpii FilemƆ mu. ²N'a daa fɛɛ piimu p'a puyɛ pinnɛɛ ma puga ki ni ge, na wu tun pee be mu, na wu tun wu ceboroshɔ Afiya mu. Wu ceborona Arishipi wemu w'a kanhama pu jaa ni wu ni shiizhan labye wu feni ge, ni wee be.

³Wu To Kile ni wu Kafɔɔ Yesu Kirisa wu niime ni japijɛ kan yi mu.††

Pɔli ya FilemƆ wo taanpijɛge ke ni wu n'a daa wu kaa logo

⁴Na ceborona FilemƆ, ne ba da Kile jɛeri tuun beeri ni, ne ma na fungɔɔƆ yaha mu na, na baraga taha wu na mu wuu na. ⁵Bani mu ya dɔ Kafɔɔ Yesu na dagana lemu na ge, na n'a daa fɛɛ pu beeri co ni taanpijɛge kemu ni ge, yee beeri ya nɔ ne na. ⁶Lee wuu na, ne Kile jɛeri mu mu, kɔnhɔ n'a daa wu wo karijɛɛge ke k'a wu pinne ni ma ni ge, la di fara kee na. Lee di bye kajɔɔ, kasaajaa kiimu beeri ki wa wu wu wu jiiɛɛɛɛ ni ni Kirisa ni ge, m'a kee beeri ce. ⁷Na ceborona FilemƆ, taanpijɛge ke ki wa mu ni

††1:3 We duba we jɛ Kiricen fɔ kangana.

ge, k'a lowaa le Kile wo nago pu bæri ni. Lee ya ne funɔ taan, na ne luu niɛ fo xuuni.

**Onezimu wemu wu bye FilemƆ
wo bulo ge, Pɔli ya FilemƆ
jæri wee wo keree na**

⁸Lee wuu na, na ceborona, keree kimu bæri mu ya yaa na pye ge, Kirisa wo karijæge ki funɔ ni, ne bi da já mu karamu mu wu ki pye. ⁹Ga yani ne wu lee pye ge, ne yaa na mu jæri taanæge ki wuu na. Ne Pɔli, ne jeri nɔhɔle, lee na laha wà, ne jε kaso ni Yesu Kirisa mege ki wuu na. ¹⁰Onezimu wo shizhaa na n'a da ma jæri. Kirisa wo karijæge ki funɔ ni w'a jeri ba ne ja jε we, kaso gbaha ki ni naha. Onezimu mege ki kɔri wu jε kaɔɔ. ¹¹Ne kunni ya ce na jo wu ya yaaga ɔ mu na taashiine li ni we. Ga nime, ne fara mu na, w'a keree ɔgi wè bæri na. ¹²Lee wuu na, n'a da wu yaha zhe ma yiri. W'a jeri ba neye pyaa mu-naa shige jε we. ¹³Ne kunni la bye di wu yaha naye taan naha. Kile Jozaama pemu wuu na di jε kaso wu ni ge, wu bye wee ma tege, wu da kapyenɛ pyi na mu. ¹⁴Ne funɔ wa di kaa la shishiin pye lemu ya be ma mu we. Ne funɔ wa di ma karamu le kasaana le wo bye na we. Ga ne funɔ wa li bye di she da w'a pye maye pyaa nidaan.

¹⁵Ma na zhe li ta mu ni Onezimu ya laha yiye na jεere ye nigin funɔ ni, kɔnhɔ wu guri pa nɔ ma na, wu gori yaha ma mu gbee. ¹⁶Ga nime, wu jε nago kannu bulo wu jε sanha we. Wu tayerege ya pele bulo wogo na. Wu co ni

taanæge ni, m'a wu co ma ceboro. Wu kaa kunni ya dan ne ni fo xuuni, ga wu kaa kuuni ya yaa na dan mu ni na toro ne taan, bani sipya wu jε wii, na nɔhɔ pye Kirisa wo.

¹⁷Wee tuun wu ni, ma bu da m'a sii na ne wii ma napii ye pyaa pyaa, m'a yaa ma Onezimu co ba ma da naye pyaa ki co we. ¹⁸Li bu she da nago w'a kaa la kyægi ma mu, kelee ma foo jε wu na, lee yaha ne kace na. ¹⁹Ne Pɔli ye pyaa k'a ye ka na keje ki na jo ne na ba lee bæri foo tɔ ma mu. Ne foo le li wa ma na ge, ne funɔ wa nago di ma funɔ tirige ni lee kaa ni we. Lee foo le, lee jε muye pyaa kee. ²⁰Na ceborona, n'a ma jæri ma ɔ maye na, m'a le kasaana le pye na mu Kafɔ wuu na. ɔ maye na m'a na funɔ niɛ, karijæge kemu ni wu wa Kirisa ni ge, kee mege na. ²¹Ne dà li na nago ne bu kaa lemu jæri mu mu, mu na lee pye ne mu; lee wuu na ne ye ka na tun mu mu. Ne dà li na sanha nago keree kii ne jo mu mu ge, mu na kee bæri pye fo na doro be ne wo nijogoo ki taan.

²²Ayiwa, lee kadugo na m'a tashɔngɔ ka keree pye na mu, bani ne dà li na yi wo jerege ki funɔ ni jo pu na ba na yaha yi mu caɔa ka.

Pɔli ni wu taanjiineɛ fɔ mujuu

²³Na kaso lejii Epafirasi we wu jε kaso ni Yesu Kirisa mege ki wuu na ge, wee ya ma shaari. ²⁴Na labyenii pusamaa be, Marika, ni Arisitaaki, ni Demasi, ni Luka, pee bæri ya yi shaari. ²⁵Kafɔ Yesu Kirisa wu niime kan yi mu.

Heburuu

*Seme wemu w'a tun
Heburuu shi wu mu ge*

Mii we seme we d'a yiri we

Wèe ya ta we seme we kavoo tii ce we. Ga l'a fiinje na wu kavoo wu bi Girekii jomɔ pu ce xuuni, na Yawutuu kalegee ki be ce, na Karijeege Nɔmɛ Nilee li be ce xuuni.

M'a jo Heburuu la, ma shiin ya jo Yawutuu la, yi beeri je nigin. Yawutu wu bye wii wemu ya da Yesu Kirisa na ge, bani w'a yu na «wèe sefelee» (Heburuu 1:1). N'a daa fee nizhiilee pu baraga ni w'a Kile Jozaama pu ta (Heburuu 2:3).

We seme we kakana puɔɔ

Yawutuu piimu p'a bi giin p'i guri Yesu nɔhɔ ni, p'i ba daha Yawutuu wo kalegee ki feni sanha ge, pee mu w'a we seme we tun, kɔnhɔ p'i gori yaha Yesu wo n'a daa wu ni. Ga wèe ya ce xuu weke wuu mu w'a wu tun we. A wu li she pu na na Yesu ya ye yanmuyɔ yi beeri na.

Kile Jomɔ yere l'a pye we seme we wo funɔɔ jomɔ pe. Ga, a p'i seme nifenhene la ka na fara pu na.

Seme wu kafila pugboɔɔ

Heburuu 1—2 Kile tudunmɔ wu je Kile Ja we. W'a ye melekee na.

Heburuu 3:1—4:13 Kile Ja w'a ye Kile tudunmɔ Musa na.

Heburuu 4:14—7:28 Kile Ja wu je saraya paha shɔɔnrivɔɔ nijeme.

Heburuu 8:1—9:28 Kile ya karijeege nivonɔɔ kemu teje ge, kee ya ye nizhiige ki na.

Heburuu 10:1-18 Kile Ja wu saraga k'a ye Musa wo saliya wu woyo yi na.

Heburuu 10:19-39 Na samɔhɔɔ ni lowaa ta n'a daa wu ni.

Heburuu 11:1—12:13 Wù sefelee piimu p'a pye n'a daa wu wo namaa pu ge.

Heburuu 12:14—13:21 Yemu y'a jo waha ge, ni fundogo jomɔ, ni duba.

Heburuu 13:22-25 Seme nifenhefenhene ni fò mujuu.

Kile ya yu ni wèe ni wu Ja Yesu Kirisa gbɔɔɔ ni

1 Kile ya jo ni wèe sefelee pu ni taatoronɔ li ni teegee nipehejeje ni; ni jogaɔaa nipehejeje ni, Kile tudunmɔ pii jɔ na. ² Ga nime, ye cazaya ye na w'a wu jomɔ pu kan wu Ja wu mu wu jo wèe mu. Wee Kile ya teje na pye yanmuyɔ yi beeri wo cen lɔvɔɔ. Wee gbɔɔɔ be ni w'a kɔɔɔ yaa. ³ Wee je Kile wo nɔɔɔ wu w'a jɔ ge, wu ni Kile keree ki je nigin. Yanmuyɔ yi beeri yi je wu sefeere jomɔ pu gbɔɔɔ ni. W'a sipyii je na yeege pu jurumu wu ni, na diin Se Beeri Fɔɔ To Kile kanige ce fugba wu ni.

Yesu Kirisa ya ye melekee pu na

⁴ Kile Ja w'a ye melekee pu na fo xuuni, bani Kile ye pyaa ya mege kan wu mu kemu k'a ye fo xuuni pu woyo yi na ge. ⁵ Kile ya ta meleke wa shishiin pye na: «Mu je ne Ja, ne mu pye na Pya nipa we.»? W'i ya ta meleke wa pye na: «Ne na ba bye ma To, m'a bye ne Ja we.»^{††} ⁶ Na fara lee na, Kile ya wu Ja nigin wu tun kɔɔɔ na tuun wemu ni ge, na jo: «Melekee pu beeri p'a wu pele.»^{¶¶}

⁷ Ye w'a jo wu melekee pu shizhaa na ge, yee ye:

†1:5 Zaburuu 2:7; 2 Samuweli 7:14

¶1:6 Duterɔnɔmɛ 32:43; Zaburuu 97:7

«Tudunmɔɔ pu jɛ pii, na jɛ kapyebyii, W'a pu jɛri kafɛɛge; na pu jɛri naɲiɲe.»^{§§}

⁸ Ga ye Kile ya jo wu Ja wu shizhaa na ge, yee yi wa me:

«Mu jɛ Kile, ma saanra ti da ga xhɔ bada we.

Mu wo fanha ki publiin le, tiime publiin li jɛ lii.

⁹ Keree kiimu k'a tii ge, kee k'a dan mu ni,

katiibaana ya dan mu ni bada we.

Lee wuu na ma Kile w'a ma naha bulo, na wu fundanga sinme pu le ma nuɲɔ ni, pee pemu p'a li sheɛ na m'a jɛri saan ge.

A wu ma pye m'a ye ma kaafɛɛ na.»^{*}

¹⁰ Kile ya jo Kirisa shizhaa na sanha na:

«Kafɔɔ, mu w'a niɲɛ nɔhɔ shan fo taashiine li ni.

Muye pyaa keye y'a fugba wu be yaa.

¹¹ Ye yaɲmuyɔ ye beeri yi da ba doro, ga mu kunni na ba bye ma tateenge ni fo gbee.

Yi beeri na ba le

ba faɲa ya legi legana lemu na we.

¹² Ma na ba yi kuri ba p'a fuugo kurulo we.

Yi na ba jɛri ba sipya ya faleɲɛ jɛri we.

Ga mu kunni, mu wa ma siime na, tehene be di wa ma caɲa jɛheɛ na we.»[†]

¹³ Ayiwa, Kile sanha yi jo na meleke wa mu bada we na:

«Tiin saanra tateenge ki ni na kanige ce, fo di ba ma peen pye

ma nidahaa tatahaɲa.»[‡]

¹⁴ Melekeɛ jɛ jɔɔ ye we? Pu beeri pu jɛ munahaa, tudunmɔɔ pu jɛ pii. Sipyii piimu pu da ba shɔ ge, Kile ya melekeɛ pu tunni pu na pee teri.

2 Ayiwa lee wuu na, keree kiimu wɛɛ ya logo ge, wɛɛ ya yaa na wu funyɔ

yaha ki na xuuni, kɔnhɔ wu funyɔ ganha da wɔ wu ki yaha we, ² Bani melekeɛ p'a jomɔ pemu jo ge, pee ya pye can; piimu ya ta pee jomɔ pu wii yaaga we, kelee piimu p'a she pu ni ge, Kile ya pee beeri saraa na be ni pu kapyegeɛ ni. ³ Ayiwa, Kirisa ya wɛɛ shɔ shɔgana lemu na ge, Kafɔɔ ye pyaa k'a pye shenshiime na tee juwuuro ti kaa jo. Lee kadugo na, wu kalaapiire ti t'a pu logo ge, a pee di pu jo fiɲɲɛ wɛɛ mu. Ayiwa, wu bu le yaha jaha kaa, shɔgana leke na wɛɛ di da ba sii zhɔ pee kanhama pu na we? ⁴ Kile ye pyaa ya li she na pee jomɔ pe jɛ can. A w'i sefeere kan wu kalaapiire ti mu p'a naha shesheere ni kagbɔhɔɔ ni kakanhaɲaa tuuyo niɲɛheye pyi. W'a Fɛfeere Munaa li wo loolodahaa ki be kan pu mu be, na be ni wuye pyaa jidaan ni.

Yesu Kirisa gbɔɔɔ ni sipya ya juwuuro taa

⁵ Ayiwa, kobaɲa kemu kaa wɛɛ ya yu ge, Kile ya ta kee wo nuɲɔ feere ti kan melekeɛ pu mu we. ⁶ Ga l'a ka Kile Kafila wu ni na:

«Sipya jɛ naha

fo mu w'a ma funyɔ shaa ni wu ni we?

Sipyiyawyii jɛ naha

fo mu w'a li kasege pyi we?

⁷ M'a wu cɛɛɲɛ na foro

melekeɛ pu taan jɛri funyɔ ni.

M'a nɔɔɔ ni pɛɛɲɛ tɔ wu nuɲɔ ni

na pye wu saanra juɔɔɔ.

⁸ M'a yaɲmuyɔ yi beeri kuu wu kan.»[¶]

Ayiwa ma bu logo na Kile ya «yaɲmuyɔ yi beeri» kuu wu kan, lee kori wu jɛ na yaɲmuyɔ ka shishiin jɛ kuubaa wu mu we. Ga lee be na, wɛɛ sanha yaɲmuyɔ yi beeri ja y'a kuu wu mu we. ⁹ Ga Yesu

§§1:7 Zaburuu 104:4

*1:9 Zaburuu 45:7-8; Ezayi 61:3

†1:12 Zaburuu 102:26-28

‡1:13 Zaburuu 110:1

¶2:8 Zaburuu 8:5-7

wemu w'a cereŋe na foro melekeē pu tãan jeri funŋo ni, kãnhã wu xhu sipyyire ti beeri wuu na Kile wo niime wu gbããrã ni ge, nime wee ya nããrã ni pãẽŋe ta, bani w'a xu wo kanhama pu soro.

¹⁰ Ayiwa can na, we w'a yaŋmuyã yi beeri yãa, ni yaŋmuyã yi beeri ya yãa wu wuu na ge; l'a be To Kile mu wu Yesu pye juŋãfãgbã nijeme jaagi baa wo wu kanhama pu gbããrã ni. Kãnhã shenŋehemee di bye Kile nagoo, p'i jã wu nããrã wu ni. Bani Yesu wu ŋe pu nuwuuro ti juŋãfãã.

¹¹ Yesu wemu wu ŋe pu sipyyii jii na wo pu jurumu ni ge, wee ni wu sipyyiii pu beeri To wu ŋe Kile. Lee wuu na, li ya ta pye shiige wu mu w'a pee pyi wu cebooloo we. ¹² Lee wuu na w'a jo:

«Kile, n'a da ma mege ki yiri na cebooloo pu mu,
di ma masãŋã yogo cee na sipyyii pu beeri jii na.»[§]

¹³ A wu Kile pye sanha na:

«N'a da mu pye na tadaŋa.»

Na nãhã jo sanha na:

«Kile ya nagoo piimu kan ne mu ge,
ne ni pee piiri shiizhan.»^{**}

¹⁴ Ayiwa, sipyyii p'a pye Kile nagoo pee, lee wuu na Yesu be ya pye sipyyiawyii. W'a pye mu kãnhã wu xu wu gbããrã ni, xu sefeere te ti ŋe Shitaanni keŋe ni ge, tee di gyeeŋi. ¹⁵ Xu jii fyaara ya piimu pye Shitaanni wo buloo pu shi wu caŋa ŋehẽe ki beeri funŋo ni ge, kãnhã wu pee be juŋã wolo. ¹⁶ Can na Yesu ya ta pa di ba melekeē pu shã-ε de! Ga Ibirayima nagoo w'a pa shã. ¹⁷ Lee wuu na li waha l'i waha, w'a yaa na pye sipyyiawyii pye-gana beeri na, kãnhã wu bye pu saraya ŋaha shããnrivee wo juŋãfãgbã, wemu w'a juŋã ŋaari, na ŋe ŋãmeē fãã Kile wo labye wu ni ge. Kãnhã wu sipyyii pu wo jurumu wu foo tã.

¹⁸ Ayiwa, piimu p'a gana nãwuuro keŋe ni ge, wu na jã pee tege nime. Bani wuye pyaa ki be ya jã nãwuuro ni kanhama ni.

Kirisa ya ye Kile tudunmãã Musa na

3 Lee wuu na, na cebooloo Kile ya yee piimu yiri, na yee pye wu sefeere sipyyii fuŋba wu wo ŋãŋiŋe ki kaa na ge, ne funŋo ki ŋe wũ wũ funyã yaha nidoyo Yesu na; Kile ya Yesu wemu pye wu tudunmãã, ni saraya ŋaha shããnrivee wo juŋãfãgbã wẽe wo n'a daa wu shizhaa na ge, ² Kile w'a wu teŋe wee labye wu na, a w'i bye ŋãmeē fãã ba Musa ya pye ŋãmeē fãã wu labye wu ni Kile puga ki ni we. ³ Ga Yesu ya yaa ni pãẽŋe ni na ye Musa na, bani puga yaavãã ya pãẽŋe taa na ye puga kiye pyaa na. ⁴ Puga beeri, sipya wu ŋe ki yereŋevãã, ga yaŋmuyã yi beeri yereŋevãã di ŋe Kile. ⁵ Kile tudunmãã Musa kunni ya pye Kile wo kapye-bye, wemu w'a kapyeeŋe ki pye ni ŋãmeē feere ni Kile wo puga ki ni ge. Kile bu jomã pemu jo w'a pee jo sipyyire ti mu. ⁶ Ga Kirisa ya pye Kile Ja wemu w'a pye ŋãmeē fãã ge. W'a tiin Kile puga ki ni, na bye yaŋmuyã yi beeri juŋã ni. Wẽe pu ŋe kee puga ke; wẽe funyã y'a taan jo n'a daa we ni tadaŋa kemu wa wẽe mu ge, wẽe ya yaa na la le, na gori yaha kee na fo taaxãã le.

Ŋmããã lemu l'a gbegele yaha Kile wo sipyyii pu mu ge

⁷ Lee na Fefeere Munaa ya jo:

«Yi bu Kile jomã pu logo niŋaa,

⁸ yi ganha bu da niwegee waha,

ba yi sefelee p'a li pye

pu wo n'a she wu tuun wu ni siwaga ki ni we.

⁹ Wee xuu wu ni yee sefelee p'a jo

p'i ne Kile taanna wii,

§2:12 Zaburuu 22:23

**2:13 Ezayi 8:17-18

na ta pu d'a ne kapyegee ki ja,
fo na she no yee kelee shisheere (40) na.

¹⁰Lee wuu na, ne luu ya yiri pu taan;
a ne jo: «Pu funno keree k'a pu piinje
tuun beeri ni;

ne giin p'i na koo lemu ce ge,
pu ya lee ce we.»

¹¹Lee wuu na, ne luu ya yiri xuuni, a ne
gaa jo:

«Pu da ga ba je ne wo nmawo li ni bada
we.»^{††}

¹²Na cebooloo, y'a yiye kaseri, n'a daa
baara zoguwo ganha bu da wa shishiin
ni, wu zhe Kile nii wo wu ni we. ¹³Ga y'a
yiye yeri caya beeri, nijaa na ja jo caya
yemu beeri na ge, kono jurumu ganha
bu da yee wa shishiin piinje wu yi ni-
wegee pye ki waha we. ¹⁴Tadana kemu
wee ya ta fo taashiine li ni ge, wee bu la
le wuye ni na gori yaha kee tadana ki na
fo na she no li tehene na, wee tuun wu ni
wu na bye Yesu wo karijii. ¹⁵L'a ka Kile
Kafila wu ni na:

«Yi bu Kile jom pu logo nijaa,
yi ganha bu da niwegee waha,
ba yi sefelee p'a li pye
pu wo n'a she wu tuun wu ni siwaga ki
ni we.»^{‡‡}

¹⁶Ayiwa, piike pu d'a Kile jom pu
logo, na noho n'a she le puye ni we? Kile
tudunmawo Musa ya piimu beeri naha co
na foro Misira fiige ki ni ge, ta pee be we?

¹⁷Piike taan Kile luu d'a yiri fo yee kelee
shisheere (40) we? Piimu p'a jurumu wu
pye na xhu siwaga ki ni ge, ta pee be we?

¹⁸Kile ya ka li na na jowo ni jowo wu ne
pee da ga ba je wee wo nmawo fiige ki
ni-i we? Piimu p'a wu jom pu logo na
noho n'a she le puye ni ge, ta pee be we?

¹⁹Lee l'a li pye wee ya li ja, pu n'a daa

baara ti wuu na pee ya ta ja je Kile wo
nmawo fiige ki ni we.

4 Ayiwa, Kile ya jomwe lo wee mu na
wee na ba je wu nmawo li ni. Lee
wuu na, w'a wuye kaseri xuuni, kono
wa shishiin ganha da bye jebaa li ni we.

²Bani Kile Jozaama p'a jo wee mu ba p'a
jo pee mu jogana lemu na we. Ga jom
pe pee ya logo ge, pee ya ta yafin be no
pu na we. Bani pu logowe ya ta pu co ni
n'a daa ni we. ³Ba Kile ya yi jo jogana
lemu na we na:

«Ne loyire wo ya ka jo pu da ga ba je
ne wo nmawo li ni bada we.»^{¶¶}

Ga wee piimu p'a da Yesu na ge, wee
kunni na ba je lee nmawo li ni. Kile ya
wu nmawo li kaa jo fo tuun wemu ni
wu labye w'a fa kono ki yaaduun wu ni
ge. ⁴Bani y'a jo Kile Kafila wu ni caya
gbarashuun wogo ki shizhaa na na:

«Kile ya wu labye wu xo wa
caya gbarashuun wogo ki na,
na nmawo caya gbarashuun wogo ki na.»^{§§}
⁵Kile ya jo sanha na: «Pu da ga ba je ne
wo nmawo li ni bada we.»

⁶Ayiwa, piimu p'a fenhe Kile Jom pu
logo ge, pee ya ta je lee nmawo li ni we,
bani pu ya ta da Kile na we. Wee tuun
wu ni piitilee p'a yaa na je lee nmawo li
ni. ⁷Lee wuu na Kile ya caya katii teje
sanha, kee ne «Nijaa». W'a fenhe ye jo
saannaa Dawuda no na fo l'a mo, yee
yemu y'a jo xo naha be ge na:

«Yi bu Kile jom pu logo nijaa,
yi ganha bu da niwegee waha we.»^{*}

⁸Ayiwa, Zhouwe da bi sii ja nmawo li
kan Izirayeli nagoo pu mu, Kile bi da jo
nige caya katii shizhaa na we. ⁹Lee na
ba Kile ya nmawo caya gbarashuun wogo
ki na nmawo gana lemu na we, lee nmawo li

^{††}3:11 Zaburru 95:7-11

^{‡‡}3:15 Zaburru 95:7-8

^{¶¶}4:3 Zaburru 95:11

^{§§}4:4 Zhenezi 2:2-3

^{*}4:7 Zaburru 95:7-8

tuugo k'a gbegele yaha sanha Kile sipyii pu mu. ¹⁰Bani wemu w'a jé lee ηmɔɔ li ni ge, wee be ya ηmɔ wu labye wu na, ba Kile ya ηmɔ we. ¹¹Lee na, wù la le wù jé lee ηmɔɔ li ni, kɔnhɔ wa shishiin ganha bu da n'a she pyevee pu ni we.

¹²Bani Kile Kafila wu je jii wo ni baraga wo. Wu ɲɔ ya taan na ye ɲɔɔ shuun ηmɔɔ na. Wu na já sipya su wu zɔ na, fo na she nɔ wu munaa tehene na, na nɔ wu yatenzogoyo ni semee pu na. W'a sipyii funzhakeree ni pu funɲɔ keree suguri, fo na ki ceni. ¹³Kile wo yayaaga ka shishiin ya ηmɔɔ wu na we. Kile wemu jaha tãan w'à da ba fiin jo ge, yanmuyɔ yi bæeri yi je kpeenge na wee jaha tãan tanmɔɔhɔɔ baa.

Yesu wu je saraya jaha shɔɔnrivee wo ɲɔɲɔfɔɔ we

¹⁴Saraya jaha shɔɔnrivee wo ɲɔɲɔfɔɔ wu je wèe mu, wemu w'a dugi fo fugba wu ni ge; wee je Yesu Kile Ja we, Lee wuu na wù kori yaha wu n'a daa koo li ni. ¹⁵Saraya jaha shɔɔnrivee wo ɲɔɲɔfɔɔ wemu wu je wèe mu ge, wee ya ɲɔɲɔ ɲaari wèe na, na wèe teri wù fanhaxhɔɔɔ keree na. Bani Shitaanni ya wu taanna wii ba w'a li pyi wèe na we, ga wu ya ta já wu tɔɔɔ le jurumu wa shishiin ni we. ¹⁶Lee na, wù lowagaa wuu pu fulo Kile wo niime saanra koro li na, kɔnhɔ wu ɲɔɲɔ ɲaari wù na. Wu niime tirige wù na, kɔnhɔ wu bye wù tɛgeɔɔ wù tegeduun ni.

5 Ayiwa, saraya jaha shɔɔnrivee wo ɲɔɲɔfɔɔ wemu pu ma shɔɔnri lɔ sipyii pu te ni ge, sipyii pu wuu na wu ma deɲe, kɔnhɔ wu da sipyii pu ni Kile te keree ki shɔɔnri. Saraya yemu p'a wo pu wo jurumu w'i yafa pu mu ge, ni yanmuyɔ yemu p'a gaan Kile mu ge, kɔnhɔ wu da yee be kaan Kile mu. ²Wu na já da

kaa cebaalaa ni piinɲe fee pu jaha conii ni lotaan ni, bani wuye pyaa be je fanhaxhɔɔɔ fɔɔ wa ba pu je we. ³Tee fanhaxhɔɔɔ te ma wu pye wu na saraya wo wuye pyaa wo jurumu wu wuu na ba w'a li pyi sipyii pusamaa wo jurumu wu wuu na we.

⁴Ayiwa, wa shishiin da ga já wuye pye saraya jaha shɔɔnrivee wo ɲɔɲɔfɔɔ we, fo Kile ye pyaa bu ma yiri, na ma pye wii ba w'a Arɔn pye mu we. ⁵Lee l'a li pye, Kirisa be ya ta wuye pele na weeye pyaa k'a wuye pye saraya jaha shɔɔnrivee wo ɲɔɲɔfɔɔ we. Ga na Kile w'a wee pye wii; w'a Kirisa pye:

«Mu je ne Ja,
ne mu pye na pya niɲaa.»[†]

⁶Y'a ka Kile Kafila wu ni xuu wa be ni na:

«Mu na ba gori yaha gbee saraya jaha shɔɔnrivee ɲɔɲɔfɔɔ|saraya jaha shɔɔnrivee ɲɔɲɔfɔɔ, ba Mɛlikisedeki je we.»[‡]

⁷Tuun wemu ni Yesu di bye kɔɲɔ ge, w'a bi li ce na To Kile na já wee shɔ xu na, a wu Kile ɲeeri, na ɲeegbɔɔ pye fo na mee suu. A Kile di wu ɲerege ki shɔ wu Kile jii fyaara ti wuu na. ⁸Ga ali na ta wu je Kile Ja we, w'a sɔɔ na Kile ɲɔmɛe co wu kanhama pu funɲɔ ni.

⁹Ba w'a Kile wo kapyenɲe ki bæeri ɲɔ fa we, piimu bæeri p'a wu ɲɔmɛe co ge, a wu pee bæeri shɔ; tee ɲuwuuro te wa da ga xhɔ bada we. ¹⁰A Kile di wu pye saraya jaha shɔɔnrivee wo ɲɔɲɔfɔɔ we ba Mɛlikisedeki je we.

N'a daa fee p'a yaa na se jaha na n'a daa wu ni

¹¹Keree niɲehɲeɲe wa wèe mu na yu yee mu le shizhaa na, ga ki kɔri sheme p'a waha yee na. Bani yee keree jaha ceme p'a pen. ¹²Nime bi yaa na yee ta yee

[†]5:5 Zaburuu 2:7

[‡]5:6 Zaburuu 110:4

ya ɲeri na xɔ kalaatii. Ga yee nime wuu mago sanha di ɲe kalaatii na p'a yi kalaa Kile jomɔ pu keree nizhiigee ki ni. Jirime na yee mago wa, yee da ga já yaligbangbanɲa li we. ¹³Wemu wo ɲolige ki ɲe jirime ye ge, wee ɲe pubinne. Wee ya katiine ce shɔɔnri katiibaana ni we. ¹⁴Ga yaligbangbanɲa ɲe sipyileye wogo, pee piimu fungɔnyɔ y'a kasaanɲa ni kaku-ɲɔɔ ce shɔɔnri ge, bani p'a tee lee na.

6 Lee wuu na, wèe ya kalaa Kirisa wo keree kiimu ni ɲɔkɔɔnrɔ ti na ge, wù ganha bu da gori yaha kee ye na sanha we. Wù la le wù she naha na ba n'a daa wu cèvee see wuu ɲe we. Wèe ya yaa na kuri sanha ɲɔkɔɔnrɔ ti wo kalaa wu feni we, wee wemu wu ɲe na sipya ya yaa na daburaje jo na wu tɔɔɔɔ wolo kaɲɔɔ baa keree ni, na dà Kile na ge, ²ni batizeli keree, ni na keye ɲeri sipyii na na Kile ɲeeri pu mu, ni xɔɲene li keree, ni kiiri we wu da ba gɔn koɲɔ sipyii na caxhɔɔɔ ki caɲa ge. ³Ayiwa, wù na kii keree kii yaha mu wù she naha na, ni Kile ya li koro kan.

⁴Piimu p'a kpeenge ki ta tɔɔɲii nigin na xɔ, na fugba wu wo loolodaa li ɲehe, na Kile wo Fefere Munaa li ta ge, ⁵na Kile jomɔ pu ce yaceɲe, na cabaya sefere ti ɲehe ge. ⁶Lee be na a pee sipyii p'i zhe sanha Kile jomɔ pu ni, na guri taha pu kalegee feni. Pee sipyii pii na já pye dii na daburaje jo sanha Kile naha taan we? Bani li ɲe kanna Kile Ja wu puyɛ pyaa ya goroo korikoritige na, na wu shiige sipyiire ti beeri naha taan.

⁷Ayiwa, zanhaya ɲiɲehye ya dun ɲiɲe kemu na, k'i faa yapiire yeege ki faa pyevee mu ge, kee ya Kile duba taa. ⁸Ga ki ba xhuyo ni ɲakuɲɔ yeege, ki da yafiin be ɲɔ we, ga laɲi ya kee tɛɲe. Ki taxɔɔɔ ɲe na.

⁹Lee be na, na cebooloo, na taanɲiine, ali wèe ɲehe ba pe jomɔ niwa pe yu, nakaara wa wèe funyɔ ni yee shizhaa na we. Wèe ya li ce na yee wa koo nizaana

ni, lee lemu li ɲe ɲuwuuro ti wo koo li ge. ¹⁰Kile ɲe tiibaa fo wu funɲɔ ki wɔ yee wo nibyegee kee, ni yee wo taanɲeɛge ki na we, taanɲeɛge kemu yee ya zhe cebooloo pu na Kile mege ki wuu na ge; bani yee wa yi cebooloo n'a daa fee pu mago ɲɔgi, ali nime we be ni yee wa pu mago ɲɔgi. ¹¹Ga wèe funɲɔ ki wa yee beeri nigin nigin wu la le yi da se naha na mu fo tɛhene le. Kɔnhɔ le na y'a daa ge, y'i ba lee ta. ¹²Wèe funɲɔ wa yee pu pye saafe we. Ga Kile ya cen wemu ɲomee lo ge, sipyii piimu p'a la le na wee taa pu n'a daa ni pu loxulo gbɔɔɔɔ ni ge, yi pye pee taannivee.

Kile ya ɲomee lemu lo ge

¹³Tuun wemu ni Kile ya ɲomee lo Ibirayima mu ge, ma na jo ba yaaga wa kemu k'a ye Kile ye pyaa na we, a Kile di gaa wuyɛ pyaa mege na na: ¹⁴«Nakaara baa, n'a da duba ma mu, ma nagoo na ba ɲehe xuuni.» ¹⁵Ayiwa, a Ibirayima di ganha na Kile naha wii ni loxulo ni, na sii mɔ lee ni. Kadugo taan a Kile di ba ɲomee li fa wu mu, w'a bi lemu lo wu mu ge.

¹⁶Sipya ba da gaa, yaaga kemu k'a ye wu na ge, kee na w'a gari. Kee kaaga ke ki ma li shee na pee jomɔ pu ɲe can, na nakaara ta shishiin be wa pu ni we. ¹⁷Lee pyegana li na Kile ya li she na fiinne wu cen lovee pu na, na ɲeri wa shishiin wa wee wo kateɲene li ni we, lee na w'a kaa taha wu ɲomee li na. ¹⁸Kii keree shuun we da já ɲeri bada we. Kile wu ɲomee lo wu nɔhɔ kaa taha li na, wu da já kafineye jo bada we. Lee na wèe ya lowaa ta, na wù keye kuri kee tadaɲa ki na. ¹⁹Kee tadaɲa ki ɲe wèe mu ba tɔɔɔɔ ɲe we, temu t'a dugo, t'i kɔɔɔɔ conɔ na yereɲe lohɔ ni ge. Ki ɲe ba baraga yaɲmuɲɔ ɲe we; k'a wèe ɲeri wù gori yaha n'a daa ni. Lee wuu na wù na já jé fefere ti beeri wo fefere xuu wu ni Kile naha taan wù n'a daa wu baraga ni. Fàɲa ka ki bi lee

kupɔɔ le jaha pari. ²⁰Yesu ya fenhe jé wèe jaha na wee xuu wu ni, kɔnhɔ wu wèe wo jurumu wu laha wà. Wee ya pye saraya jaha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuɲɔfɔgbɔ ba Melikisedeki bi bye wɛ. Wu na ba gori yaha gbee tee ɲuɲɔ fɛɛɛɛ ti ni.

Melikisedeki ya ye Levi wo nagoo pu na

7 Ayiwa, we Melikisedeki we ya bye Salemu kulo li wo saan, na jɛ bɛ Kile-gbɔtabaaga wo saraya jaha shɔɔnrivɔɔ. Wee tuun wu ni Ibrayima bi she kashen ɲmɔ ni saannaa piitiilee ni, na se ta pu na. Ba w'a pa guri na ma we, a Melikisedeki di she wu ɲuɲɔ cɪri, na duba pye wu mu. ²Yaaga yaaga Ibrayima ya ta kashen ki ni ge, a wu yee beɛri jagi wolo kan Melikisedeki mu. Melikisedeki kɔri wu jɛ na: «Tiime saan», na fara lee bɛ na, Salemu kulo li saan wu jɛ wii. Lee kɔri jɛ: «Nɔɲiɲɛ saan». ³To ni nu jɛ wu mu wɛ. Wa shishiin ya ta jo wu nɔhɔ tayirige shizhaa na, kelee wu segana, kelee wu xugana shizhaa na wɛ. Wu jɛ ba Kile Ja wu jɛ wɛ, bani wu na gori yaha wu saraya jaha shɔɔnrivɛɛɛɛ ti ni gbee.

⁴Ta yee ya li cɛ na sipiyigbɔ wu jɛ Melikisedeki wɛ? Fo wèe tole Ibrayima ya yaaga yaaga ta kashen ki ni ge, a wu yi beɛri jagi wolo kan wu mu wɛ! ⁵Levi nagoo piimu p'a jin saraya jaha shɔɔnrivɛɛɛɛ ti kapyɛɲɛ ki ni ge, saliya wa pee mu p'a jagi shuu Izirayeli nagoo pu mu, lee kɔri p'a wu shuu puyɛ pyaa shi sheen pu mu, ali na ta pu bɛ jɛ Ibrayima nagoo p'a. ⁶Melikisedeki bye Levi shi shen wɛ, ga na jagi shɔ Ibrayima mu. Kile bi ɲɔmɛɛ lɔ wee Ibrayima wemu mu ge, a wu duba pye wee mu. ⁷Ayiwa nakaara baa, duba pyevɔɔ ya ye duba tavɔɔ na. ⁸Saraya jaha shɔɔnrivɛɛ|Saraya jaha shɔɔnrivɔɔ pu shizhaa

na, piimu p'a bi jagi wu shuu ge, pee bye sipyii piimu da gori xu baa wɛ. Ga Melikisedeki we w'a jagi wu shɔ Ibrayima mu ge, l'a she na wee na gori yaha ɲii na gbee. ⁹Wèe na já jo na Ibrayima ya jagi wu wolo tuun wemu ni ge, Levi nagoo piimu p'a jagi wu shuu ge, pee bɛ ya jagi wolo wee tuun wu ni. ¹⁰Bani tuun wemu ni Melikisedeki ya she Ibrayima ɲuɲɔ cɪri ge, pee bi sanha se wɛ; ga p'a bi bye Ibrayima ni.

¹¹Ayiwa, Kile ya saliya wemu kan Izirayeli nagoo pu mu ge, Levi wo saraya ye yi bye wee saliya we wo tayeregbɔhɔ. Tee saraya jaha shɔɔnrivɛɛɛɛ ti da bi já sipyii pu shɔ pu jurumu wu na, ɲuɲɔ bi da bye nige li na nago saraya jaha shɔɔnrivɔɔ watii wu na teɲɛ, wee di bye ba Melikisedeki jɛ wɛ. Wu ganha bu bye Arɔn wo kpɔɔn li shen wɛ. ¹²Ga saraya jaha shɔɔnrivɛɛɛɛ ti bu ɲɛri, li waha l'i waha saliya wu bɛ ya yaa na ɲɛri. ¹³Wù Kafɔɔ Yesu wemu kaa wèe ya yu ge, gbawege katii ni wee ya foro. Kee gbawege ke wo sipya wa shishiin ya ta saraya jaha shɔɔnrivɛɛɛɛ kapyɛɲɛ pye saraya tasogonɔ xuu wu tãan wɛ. ¹⁴L'a fiinɲɛ na Zhuda wo gbawege ki shen wu jɛ wèe Kafɔɔ wɛ. Ga tuun wemu ni Kile tudunmɔɔ Musa ya jo saraya jaha shɔɔnrivɛɛ pu shizhaa na ge, wu ya ta yafiin jo Zhuda wo gbawege ki shizhaa na wɛ.

¹⁵Ayiwa, lemu li wa kii keree kii wo ɲɛri wu fiinɲɛ sanha wèe mu ge, lee li wa mɛ. Saraya jaha shɔɔnrivɔɔ watii w'a teɲɛ, wee jɛ ba Melikisedeki jɛ wɛ. ¹⁶Lee ya li shee na wee saraya jaha shɔɔnrivɔɔ wu ya ta teɲɛ na saha ni sipyii wo saliya ɲɔmɛɛɛ ki ni wɛ. Ga wuyɛ pyaa wo tɛhɛnɛ baa ɲii sicuumɔ pu sefɛɛɛɛ ti gbɔɔɔ ni w'a teɲɛ. ¹⁷Bani Kile ya pa li she na:

«Mu jɛ saraya jaha shɔɔnrivɔɔ fo gbee, ba Melikisedeki jɛ wɛ.»[†]

[†]7:17 Zaburuu 110:4

¹⁸ Saraya naha shoonrivere ti wo saliya nizhiime w'a to wu fanhaxhoo ni wu lanbaara ti wuu na. ¹⁹ Bani saliya wu ya ja yafiin be no fa we, ga wee ya tadaa ta nime, kemu k'a no nizhiige ki na ge. Kee gbawo ni wee da ja vulo Kile na. ²⁰ Na fara lee beeri na, Kile ye pyaa k'a kaa na Yesu wu da bye saraya naha shoonrivoo we. Kile ya ta lee tuugo pye saraya naha shoonrivoo watii shizhaa na we. ²¹ Ga ba Yesu ya pye saraya naha shoonrivoo we, a Kile di gaa na jo:

«Ne Kafoo Kile ya kaa, ne da ga na nomeeri we. Jo: «Mu ne saraya naha shoonrivoo fo gbee.»^s

²² Lee wuu na Yesu ya pye le karijege nomeefon le wo seeri wee ni Kile te ni. Lee karijege nomee l'a ye na kanha nizhiine li na.

²³ Na fara lee na, pii pu saraya naha shoonrivere pu bi nehe, bani xu ya ta wa shishiin yaha w'a pye pu ni gbee wee labye we ni we. ²⁴ Ga Yesu ya kori yaha gbee nii na. Lee wuu na wee wo saraya naha shoonrivere ti na gori yaha fo gbee. ²⁵ Lee wuu na, wemu bu soo Kile na Yesu wo karijege ki gbawo ni, wee na nuwuro ta konjo ki caxhoo. Bani Yesu nii wo wu ne gbee, na Kile neeri peefe mu. ²⁶ Saraya naha shoonrivere wo nuwuro wemu w'a bi sii yaa fo wee pu wee ta ge, wee wu ne wii. Wu fefere wo wu ne. Jaagi xuu wa shishiin ne wu na we, jurumu be we. Kile ya wu waa laha jurumuyii pu na, na wu yirige kari fo fugba wu ni. ²⁷ Wu mago wa li na nago niga beeri wu fenhe saraga wolo wuye pyaa wo jurumu wu wuu na, wu bu xho wu na w'a sipyii pusamaa wo saraya yi wo pu wo jurumu wu wuu na, ba saraya naha shoonrivere p'a bi li pyi we. Ga w'a wuye kan na pye saraga toonii

nigin ye pe, sipyii pu wo jurumu wu wuu na. Saraga katii ya yaa na wolo nige kee kadugo na we. ²⁸ Saliya w'a sipyii piimu pye p'a teje na pye saraya naha shoonrivere wo nuwuro ge, fanhaxhoo ti bi bye pee na. Kile ya kaa na jomoo pemu jo saliya wu kadugo na ge, pee p'a wu Ja wu teje na pye saraya naha shoonrivere wo nuwuro, wee wemu w'a fa, w'i da gori yaha be mu gbee ge.

Yesu wu ne wee wo saraya naha shoonrivere wo nuwuro we

8 Ayiwa, jomoo pemu beeri wee ya yu ge, pu nuwuro ye pyaa ne na saraya naha shoonrivere wo nuwuro wemu wu ne wee mu ge, wee nideenge ki ne Se Beeri Foo To Kile kanige ce fugba wu ni. ² Kile-peere pugoboo kemu ni w'a wu wo labye wu pyi ge, kee ne faya puga see wogo kemu Kafoo Kile ye pyaa ya yerege ge; sipiyawuyii wo niyerege be we.

³ Saraya naha shoonrivere wo nuwuro beeri, wu kateene nuwuro ki ne na yakanya ni saraya yi kaan Kile mu. Lee na, li waha l'i waha, wee be wo saraya naha shoonrivere wo nuwuro wu be ya yaa na saraga ka wolo. ⁴ Wu da bi bye ninge ke na wu bi da bye saraya naha shoonrivoo we. Bani saraya naha shoonrivere pii wa na xo piimu p'a yakanya ye, ni saraya yi keree naha shoonri, na be ni Kile tudunmoo Musa wo saliya wu ni ge. ⁵ Pee wo saraya naha shoonrivere t'a byi Kile-peere puga kemu ni ge, kee ne fugba wogo ki wo jaa. Lee na, tuun wemu ni Kile tudunmoo Musa bi da fana puga ki yerege ge, a Kile di wu pye: «Jaa wemu w'a she ma na na ma yaha faaboboo ki nuwuro ni ge, la le m'a ki beeri yaa mu.»^{**} ⁶ Ga nime Yesu wo labye w'a ye na kanha saraya naha

^s7:21 Zaburruu 110:4
^{**}8:5 Ekizode 25:40

shɔɔnrivee pusamaa wo wu na. Bani wee wu je susurodegeme Kile ni sipyii pu te ni. Karijege jomee nivono l'a ye na kanha nilee li na, bani lee noho ya teje jomehee kiimu na ge, kee ya ye nizhiigee ki na.

⁷Can na, karijege jomee nizhiine li no da bi fa, juro bi da bye li na pu na shuun wuu noho shan we. ⁸Ga Kile ya wu sipyii pu jaagi, na pu pye:

«Li wii caya ya wa ma,

ne Kafɔ Kile w'a jo mu.

Ne na ba karijege jomee nivono lo Izirayeli puga ke ni Zhuda puga ki mu.

⁹Ne pu sefelee pu keje co, na pu yeege caɲa kemu Misira fiige ki ni ge,

karijege jomee le ne lo pu mu wee tuun wu ni ge,

nivono li da ba bye lee tuugo we.

Bani p'a ne karijege jomee li kyeegei.

Lee wuu na ne be ya pu yaha.

¹⁰Karijege jomee le ne da ba lo Izirayeli nagoo pu mu

yee caya yi d'a toro xo ge, lee le:

Ne na ba na saliya wu le pu fungonyo ni, di wu ka pu zɔɔ na.

Ne na ba bye pu Kile,

p'i bye ne sipyii.

¹¹Wa shishiin da ga ba wu shi shen, kelee wu ceboro kalaa nige we na:

«Yi Kafɔ ce we.»

Bani pu beeri na ba ne ce,

na lo sipyitilee na fo na she no sipyigbo na.

¹²Ne na ba pu kanahaya yi yafa pu mu.

Ne da ba na funjo tirige

ni pu jurumu wu kaa ni nige we.»^{††}

¹³Tuun wemu ni Kile ya karijege jomee nivono li kaa jo ge, a lee di nizhiine li jeri nilee. Ayiwa, karijege jomee nizhiine lemu l'a le, li caɲa jii be d'a toro ge, lee ya giin di biin.

Yesu Kirisa ye wu je saraga nivaɲa

9 Karijege jomee nizhiine li funjo ni, kodorogoo kii bye wa Kile pelegana na, ni Kile-peeje puga faya wogo, kee kemu bye jije ke na ge. ²Faɲa puga ki bi yereje, na ki pye pupyaa shuun. Pubile nizhiine li bye fefeere puga. Sokinagbo we, ni tabali we, ni buuri we p'a wo na gaan Kile mu ge, kee ni yee bi bye. ³Pubile shuun wuu li bi bye jahaparaga faɲa shuun wogo ki kadugo yiri. Lee bi bye fefeere ti beeri wo fefeere puga. ⁴Saraya yi tawologo ka bye wa kemu k'a yaa ni sanni ni ge, kee ni pu bi nudanga yawurire ti leni. Keshi|Keshi wa be bye wa, sanni wu bi taga wee beeri to. Maane|Maane w'a bye sanni shoo lemu ni ge, lee bye keshi wu ni, ni Aron publiin li l'a fyen ge, Kile bi saliya wu jomehee ki ka faakageeye yemu na ge, ni yee be. ⁵P'a bi jaalaa shuun nooro wuu p'a yaa wee keshi wu fugba ni, pee bye serubeen.^{**} Pee wo kapaya yi jime pu bi keshi wu jotojo ki to. Pee jime pe ni pu bi jurumu yafa wo saraya yi wo shishan pu woni keshi wu fugba ni. Ga kii keree kii beeri wo jaha joduun je nime we.

⁶Ayiwa, le singana le na faya puga ke ni ki yanmuyo yi beeri wa bi sin. Caɲa beeri saraya jaha shoonrivoo pu bi jin pubile nizhiine li ni na Kile-peeje ki keree pyi. ⁷Ga saraya jaha shoonrivoo wo jurofagbo wu ye nigin w'a bi jin pubile shuun wuu li ni tojii nigin pe yee funjo ni. Wu bi jin wa ni yatoojo shishan je wu keje ni we. W'a pee kan Kile mu wuyee pyaa wo jurumu we ni sipyire ti wo wu wuu na, p'a wemu pye na ta pu ya li ce-e ge. ⁸Lee funjo ni Fefeere Munaa ya li she na na faya puga nizhiigee ki yaha, xuu wemu w'a bye fefeere ti beeri

^{††}8:12 Zheremi 31:31-34

^{**}9:5 Serubeen: Pee je Kile wo kapyeyii fugba we ni ba melkee je we.

wo fefere wo wu ge, wee koo bi sanha mugi we. ⁹ Kee faya puga ke bye nime wo keree kii wo jaa. Lee wa li shee na saraya yatoyo, ni saraya yemu beeri y'a gaan Kile mu ge, piimu p'a yee wo ge, na yee bi da ja pee wo zoloo pu pye fefere we. ¹⁰ Yee saraya ye, ni yaliye, ni yagbaya, ni loko wuuganaa nipeheee, kee bi bye kalegee. Kee keree kii beeri bi bye pyeme fo na she Kile pye w'a keree ki jeri.

¹¹ Ga Kirisa ya pa, na bye cabaya yanmuzaaya yi wo saraya naha shoonrivee wo joojoo. Faya puga kemu ni w'a wu wo labye wu pye ge, kee ya sii pele, ki jo be d'a fa. Sipya ya ta kee yereje we; ki je be ke korjo ke wogo we. ¹² Wee ya ta je fefere ti Beeri wo Fefere Xuu wu ni sikapee, ni nupiye wo shishan gbooo ni we. Ga wuye pyaa wo shishan gbooo ni w'a je toojoo nigin ye pe. W'a da lee pye nige sanha we, bani w'a tehene baa juwuuro ta. ¹³ Ayiwa, na saha ni saliya wu ni, piimu bye fefere we, p'a bi sikapee ni nupheee shishan, ni nupinye nizogoyo shoonro woni peefee na, na pu pyi mu fefere. ¹⁴ Ga Kirisa shishan ya fefere pyi na ye yee na xuuni! Tehene baa Kile wo Munaa li gbooo ni w'a wuye kan Kile mu saraga, mane je kemu na we. Wu shishan ya joojoo baa keree je laha wee zoloo na, konho wee di da kapyenje pyi Kile nii wo wu mu.

¹⁵ Lee wuu na Kirisa wu je karijegee jomee nivoo li wo susuro tegeoo. Sipyi je jurumu wemu pye karijegee jomee nilee li wo tuun wu ni ge, pee wo juwuuro wuu na w'a xu. Kile ya piimu yiri ge, tehene baa cen wemu wo jomee l'a lo pee mu ge, konho p'i wee ta. ¹⁶ Sipya wa bu seme yaa yani wu xu ge, taagana lemu na wu keje yanmuyo y'a yaa na pa daa wu nixhuxoo na ge, na lee taagana

li ka wee ni. Wee seme wu da ja yaaga pye we, fo weefoo ba xhu, a l'i je na fiinje na w'a xu. ¹⁷ Bani na wufoo yaha nii na, tayerege wa wee seme wu na we, fo wufoo bu xhu. ¹⁸ Lee wuu na ali karijegee jomee nizhiine li be ya ta teje shishan baa we. ¹⁹ Tuun wemu ni Kile tudunmoo Musa ya saliya wu jomeheee ki beeri jo sipyi pu mu ge, a wu nupiye shishan, ni sikapee shishan lo, ni loko be, ni Izopu[¶] tige geje, na kee taga shishan pu jeregi saliya Kitabu we, ni sipyire ti beeri na. ²⁰ Na jo: «Kile ya karijegee jomee lemu lo yee mu ge, lee wo shishan pu je pe.»^{§§} ²¹ Lee jeregigana li ninoo na Musa ya shishan jeregi Kile wo faja puga ke, ni Kile wo kapyenje yereye yi beeri na. ²² Na saha ni saliya wu ni, shishan ni p'a yanmuyo yi beeri pyi fefere, fo yanmuyo nigin nigin wa ye. Shishan ya wo we, jurumu da ga yafa we.

²³ Faja puga ke ni ki yanmuyo yi bye fugba wogo ki wo jaa. Ba yee yanmuyo yi bi yaa na pye fefere ni yapoojoo shishan ni we, lee na yanmuyo ye yi je fugba wu ni ge, yee bi yaa na pye fefere ni saraga ka ni, kemu k'a ye yapoojoo na ge. ²⁴ Bani fefere xuu wemu sipyi ya yereje na pye ba see wo wu jaa je-ge, Kirisa ya ta je wee ni we, ga fugba wo wuye pyaa ni w'a je, konho wu yere To Kile naha taan wee wuu na. ²⁵ Wu ya ta je wa konho wu wuye pye saraga toojoo nipeheee funjo ni we, ba saraya naha shoonrivee wo joojoo w'a bi jin fefere xuu wu ni yee beeri, ni yapoojoo shishan ni we. ²⁶ Li da bi bye mu, Kirisa bi da ganha toojoo nipeheee ni fo korjo jo konduun ni. Ga nime, korjo xoduun wu funjo ni, toojoo nigin ye pe, w'a wuye she, na wuye kan saraga, konho wu jurumu wu lo laha wa. ²⁷ Xu na ba no

[¶]9:19 Izopu: Kee je tige, kemu wo geye yi je ni shiire nipehere ni ge, tee shiire te pu ma minee na wo na jeregi.

^{§§}9:20 Ekizode 24:8

sipyii beeri nigin nigin na tɔɔnii nigin. Lee kadugo na Kile di kiiri kɔn pu na. ²⁸Mu Kirisa be ya pye saraga tɔɔnii nigin ye pe, kɔnhɔ wu shennehemee wo jurumu tuguro lo. Wu na ba wuye she wu sigevee pu na, wu ba ba wu pana shuun wuu li ni. Wu da ba jurumu keree naha shɔɔnri lee ni we, bani w'a xɔ lee ni. Ga juwuuro wu da ba gan wu sigevee pu mu.

10 Ayiwa, Kile ya yanmuyɔ yemu nɔmɛe lo wɛe mu ge, yee wo jaa bye saliya wu ni. Ga dii ye pyaa yee yanmuyɔ yi nɛ ge, saliya wuye pyaa ya jɔ yee she we. Lee wuu na piimu p'a bi Kile pele na be ni saliya wu ni ge, pee bi saraya wo yee beeri. Ga, saliya w'i ya ta jɔ pee je yeege pu wo jurumu wu ni, na pee pye sipyii, piimu p'a fa we. ²Yee saraya yi da bi da jɔ sipyii pu shɔ, pu bi da yee nɔ yaha; piimu p'a yi wo ge, pee bi da bye feefee tɔɔnii nigin l'a xhɔ. Pee bi da puye wii jurumupyii nige we. ³Ga li ya ta pye mu we, yee beeri yee saraya yi ma sipyii pu funyɔ tun pu jurumu wu na. ⁴Bani nupehee, ni sikapee shishan da jɔ jurumu laha bada we. ⁵Lee wuu na, Kirisa na pa kɔnɔ ki na, a wu Kile pye na:

«Mu ya jo na mu wa saraya yatɔɔyɔ yi feni we.

Mu di ya ta sɔɔ sipyii pu wo yanmuganya yi saya na we. Ga m'a nɛ kan ceepuuro, kɔnhɔ nɛ ti kan ma mu saraga.

⁶Saraya nizogoyo ni jurumu yafa saraga ka shishiin ya ta ma naha ni we.

⁷Wee tuun wu ni, a nɛ jo: «Kile, nɛ pa di ba ma nidaan pye ba l'a ka Kitabu wu ni we.»*

⁸Ayiwa, a Kirisa di fɛnhɛ Kile pye: «Mu nɛ saraga yatɔɔyɔ ye ni sipyii pu wo yakanya yi saya feni we, na yee ya mu

naha ni we.» Ayiwa Yesu ya ye jo, ali na ta yee saraya ye di bi wo be na saha ni Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu ni. ⁹Lee kadugo na a Yesu di jo sanha: «Nɛ pa, di ba ma nidaan pye.» Lee na w'a saraya yi wo saliya nile wu shan, na nivomɔ teɛɛ. ¹⁰Lemu li bye Kile nidaan ge, Yesu Kirisa ya lee pye. W'a wuye kan saraga Kile mu tɔɔnii nigin pe. Lee gbɔɔɔ ni wɛe ya je yeege wu jurumu wu ni.

¹¹Taashiine li ni, saraya naha shɔɔnriwɔɔ pu bi Kile wo labye wu pyi caya beeri. Saraya ninuyɔ yi p'a bi wo tɛɛge nɛnɛnɛni, na ta yee saraya yi da jɔ jurumu laha sipyi na bada we. ¹²Ga Kirisa ya saraga nigin pe wu wolo gbee wo jurumu wu wuu na. Lee kadugo na, a wu diin saanra tateenge ki ni To Kile kanige ce. ¹³Na Kile naha wii fo wu ba wu peen pu tirige na pa yaha wu tɔɔyɔ nɔhɔ ni. ¹⁴Piimu ya pye feefee na foro pu wo jurumu wu ni ge, w'a pee pye p'a fa gbee saraga nigin pe wu gbɔɔɔ ni.

¹⁵Lee ninunɔ Kile Munaa be ya she wɛe na. L'a jo:

¹⁶«Nɛ Kafɔɔ ya jo: Kariɛɛge nɔmɛe le nɛ da ba lo yee mu, yee caya ye na toro xɔ na ge, lee le: Nɛ na ba na saliya wu yaha pu zɔlɔɔ pu na,

di wu ka pu fungɔnyɔ ni.»†

¹⁷Ba w'a xɔ yee ni we, na jo: «Nɛ da ga na funɔɔ tirige nige pu jurumu ni pu katiibaagaa na we.»‡

¹⁸Ayiwa, jurumu wemu ya yafa ge, jurumu yafa saraga kawuunɔ nɔnɔ wa nige wee wuu na we.

Wu fulo Kile na ni lowaa ni

¹⁹Lee wuu na na cebooloo, lowaa wa wɛe mu na jɛ fefeere ti beeri wo fefeere

*10:7 Zaburuu 40:7-9

†10:16 Zheremi 31:33

‡10:17 Zheremi 31:34

xuu wu ni Yesu shishan pu gbɔɔɔ ni.
²⁰Yesu ya kovonɔ mugi wèe mu, lemu l'a se ni wèe ni Kile yíri ge, lee je ñii sicuumɔ koo le. Nahaparaga fàña[¶] ki k'a bi lee tɔ, a Yesu di kee laha wà wu wo xu wu baraga ni. ²¹Wèe wo saraya jaha shɔɔnriverɛ wo ñuɔɔfɔgbɔ wu je wii. Wee wu je Kile wo sipyii pu ñuɔɔ ni. ²²Lee wuu na wù fulo Kile na ni zɔsaama, ni nakaara baa n'a daa ni. Wù Yesu yaha wu wù zɔɔɔ pu tiibaara ti bæeri je laha pu na! Wu wù je fiinje! ²³Tadaña kemu kaa wèe ya yu ge, wù nɔɔ kee na xuuni! Bani ñomɛɛ fɔ wu je ñomɛɛ li lɔvɔ we, wu na li ñɔ fa. ²⁴W'á wùye funyɔ tirige ni wù sipyini kaa ni, kɔnhɔ wù da wùye logoo wari taanjeɛge ni kapyege niza- aɔaa bye na. ²⁵Wù ganha bu da wùye binne ñɔ yaha ma na jo ba pii ya li pye we! Ga wù pye wùye yeriverɛ, bani wùye pyaa wa li ñaa na Kafɔ cabaja k'a tɛɛje.
²⁶Ayiwa, wèe bu dɔ, na jurumu pyi, na wù ta w'á can wu ce xɔ, saraga katii wa nige kemu na já wee jurumu we yafa we, ²⁷fo na kiiri ni nagbɔhɔ ki ye sigee ni fyaara nigbɔɔ ni. Kee nagbɔhɔ ki na ba Kile wo pɛɛn pu sorogo na pu xɔ. ²⁸Sipya wemu bu Kile tudunmɔ Musa wo saliya wu kyɛɛgi, sipyii shuun kelee taanri bu da piimu je li sɛeri ge, weefɔ na gbo ñiɔara baa pee wo jomɔ pu wuu na. ²⁹Ga sipya bæeri w'a Kile Ja wu fanha ge, na Kile wo karijeɛge ñomɛɛ li wo shishan pu wii na p'a nɔhɔ ge, pee pemu p'a bi weefɔ pye fɛfɛɛ ge. Kelee Fefɛere Mu- naa lemu l'a bi niime kan wufɔ mu ge, wu bye w'i ya gbɔɔɔ taha lee na we, ta yee ya giin na weefɔ ya yaa ni kanhama nigbɔ ni na ye Kile tudunmɔ Musa wo saliya wu kyɛɛgivoɔ na we? ³⁰Bani Kile wemu w'a jo ge na: «Nɛ ye nigin mu li wa

na jurumu footɔɔ kan kakuubye mu.»
 Wee ninumɔ w'a jo be sanha na: «Kafɔ na ba kiiri kɔn wu sipyii pu na.»[§] ³¹Na jé Kile ñii wo wu keje ni kiiri kaa na, tee je fyaara nigbɔɔ de!
³²Ayiwa, tuun wemu bæeri ni yee ya Kile wo kpɛɛnge ki ta ge, yi yi funyɔ yaha nidogo wee tuun wu na. Yee ya kori yaha ñomɛɛ fɛɛɛ ni na kee yogbɔhɔ ki tun, ali na yi ta be kanhama nigbɔ ni. ³³Kabaja ka na, p'a yee fanha sipyii niñe ni, na yee kanha xuuni. Piimu p'a kanha mu ge, kabaja ka na, yee ya bi gbegede di pee tɛge. ³⁴Yee ya ñuɔɔ ñaari kasolemɛɛ na. Sipyii ya yee keje yaɔmuyɔ yi sho yee na tuun wemu ni ge, a yee loxulo wuu di lee soro, bani yee ya li ce naafuu see wo wu wa yee mu wemu na gori yaha ge.
³⁵Lee wuu na, n'a daa we wu wa yee mu Kafɔ na ge, yi ganha bu da wee yaha we. Bani lee kuduun ya pele xuuni!
³⁶Yee mago wa sanha lowaa na, kɔnhɔ yi da se jaha na Kile ñidaan bye ni. Lee bu bye, w'a lemu wo ñomɛɛ lɔ ge, yi na ba lee ta. ³⁷L'a ka Kile Kafila wu ni na: «Jɛɛɛ l'a kori wemu wu da ba ge, wee di ba. Li da mɔ nige we.
³⁸Sipya wemu w'a dà ne na ge, wee w'a tii.
 Lee funɔɔ ni wu da ba ñii sicuumɔ see wo ta.
 Ga wu bu guri kadugo, ne wo fundanga ki da da wu ni nige we.»^{**}
³⁹Piimu p'a guroo kadugo, na gyɛɛgi ge, wèe je pee ni we. Piimu p'a daa, pee di da ba ñuwuuro ti ta ge, pee ni wèe je.
Sipyii piimu p'a pye ni n'a daa ni ge
11 Ayiwa, n'a daa w'a wèe wo tadaña ki wo yaɔmuyɔ yi keree

[¶]10:20 Nahaparaga fàña: Kee je fàña kemu k'a bi pari Fefɛere ti Bæeri wo Fefɛere ti Xuu wu wo kuyɔɔ li ñɔ na ge. Wee tuun wu ni sipyitiime bi yaa wu jé wà we.
[§]10:30 Duterɛnɔme 32:35-36
^{**}10:38 Habakuki 2:3-4

fiinŋe, na wèe pye wèe ya tiin ni li ni na yi wa wèe mu na xɔ. N'a daa w'a wèe pye wèe ya sɔɔ li na na can wa yaŋmujabaaya yi wo keree ki ni. ²Pu n'a daa wu wuu na Kile ya taashiine li wo sipyii pu sɔ. ³N'a daa funŋɔ ni wèe ya li ce na Kile wo jomɔ pu baraga ni koŋɔ ya yàa. Lee na, yaŋmuyɔ yemu ni wèe jii wa ge, yee ya yàa ni yaŋmuyɔ ni yemu y'a jaa we.

⁴Wu n'a daa w'a Abeli wo saraga ki pye k'a ye Kayen wogo ki na. Kile ya li she wu n'a daa wu shizhaa na na w'a tii. Bani Kile ye pyaa ya sɔɔ wu yakanga ki na. Abeli ya xu, ga nijaa we be ni wèe ya kalaa taa wu n'a daa wu funŋɔ ni.

⁵Wu n'a daa wu wuu na Kile ya Henɔki lɔ durogo fugba ni na ta wu sanha xhu we. Sipya wa shishiin ya ta wu ja nige we, bani Kile ya wu lɔ. Yani Kile wu wu lɔ ge, w'a bi wu sɔ, na jo na wu kaa ya taan wee mu. ⁶Ni n'a daa be we, wa shishiin kaa da já daan Kile mu we. Bani wa beeri w'a giin wu fulo Kile na ge, li waha l'i waha wufɔɔ ya yaa na dà li na na Kile wa, na je be wu shavee saraavɔɔ.

⁷Wu n'a daa wu wuu na Kile ya Nuxhun kaala ni keree kii ni, wu sanha kiimu ja we. Na Kile jii fyaara yaha wu zɔ wu na, a w'i kɔɔgbɔhɔ ka yàa, kɔnhɔ wu ni wu puga sheen di ba shɔ. Ba w'a lee pye we, a w'i li she lee funŋɔ ni na jaagi ya to koŋɔ sipyii pu jɔnɔ ni. A Kile di wu jate sipyitiime wu n'a daa wu wuu na.

⁸Wu n'a daa wuu na Ibirayima ya Kile jomɛe co wu yiriduun wu ni Kile mu. Kile bi da fiige kemu kan wu mu, kee di bye wu cen ge; a wu foro wuye pyaa wo fiige ki ni, na kee koo co na ta wu ya ki sanha ce we. ⁹Wu n'a daa wuu na w'a she bye nadadiinme kee fiige ki ni, kee kemu wo jomɛe l'a lɔ wu mu ge. A w'i wu wo tiinne li pye faya piyeye ni. Lee Ishaaga ni Yakuba be ya pye. Lee jomɛe le ninunɔ Kile bi lɔ pee be mu. ¹⁰Ibirayima bi kugbɔɔ jaha wii lemu nɔhɔshanma p'a

jo ge. Kile wu je lee kulo le wo kaja-hashɔɔnrimɔ ni li yereŋevɔɔ.

¹¹Wu n'a daa wu wuu na Kile ya pya kan Sara mu, ali na wu ta w'a le be xuni. Bani w'a dà li na na jomɛe fɔɔ wu je jomɛe li lɔvɔɔ we. ¹²Lee wuu na, ali na lege fanhaxhɔɔɔ yaha t'a nɔ wu poo wu na, w'a nagoo nijehemee ta, piimu p'a jehe ba fugba wɔɔɔ ki je we, ni ba suumɔ lɔhɔ jɔ gbazhenhe je we.

¹³N'a daa ni pii sipyii pii beeri ya xu. Kile ya yaŋmuyɔ yemu jomɛe lɔ ge, yee bi sanha jé pu keŋe ni we. Ga, a p'i bye kanna p'a yi jaa, na fundanga ta yi wuu na. A puye pyaa di li she na nabuun pee je, na pee nidorowuu pu wa ke ninje ke na. ¹⁴Pe jomɔ pe ya li shee na to puga katii pu jovee ya zhaa. ¹⁵Kemu ni p'a yiri ge, kee da bi pu zɔlɔɔ ji, pu bi da já guri zhe wà. ¹⁶Ga can na, to puga nijenje pu bi zhaa, lee kɔri kemu ki je fugba wu ni ge. Lee wuu na, li je shiige kaa Kile mu p'a wu pyi «pee wo Kile» we. Bani w'a kulo la gbegele pu mu.

¹⁷Wu n'a daa wuu na Ibirayima ya sɔɔ na wu ja Ishaaga kan di bye saraga, tuun wemu ni Kile ya jo wu lee pye ge. Ishaaga ye nigin pe wu bye wu ja. Na ta Kile di bi jomɛe lɔ wu mu na: ¹⁸«Mu nagoo na ba jehe na foro Ishaaga ni.» ¹⁹L'a bi bye Ibirayima funŋɔ ni na Ishaaga jehe xhu be, na se wa Kile ni na wu je yeege xu ni. Lee l'a Kile pye w'a Ibirayima ja wu tereŋe wu na, a l'i bye kanna xu ni w'a je na foro.

²⁰Wu n'a daa wuu na Ishaaga ya duba pye Yakuba ni Ezawu mu cabaya wuu na. ²¹Wu n'a daa wuu na Yakuba ya duba pye Yusufu wo nagoo pu beeri nigin nigin mu, na wu xuduun ta w'a nɔ xɔ. Pubiin le li bye wu keŋe ni ge, a wu yere, na buri lee jɔnɔ ni, na Kile peɛ. ²²Wu n'a daa wuu na Yusufu ya li she na wu xuduun ta w'a nɔ xɔ, na Izirayeli nagoo pu na ba foro Misira fiige ki ni caŋa ka.

A w'i li she na pu ba fôro, na pu da fôro ni wee nixhugo ki kaciye yi ni.

²³ Pu n'a daa wuu na Kile tudunmɔɔ Musa sefɛɛ p'a wu nizexhɔɔ ki ŋmɔhɔ fo yeye taanri. Bani pu bi wu ta w'a ɲɔ. A p'i bye pu ya fya saan wu wo nijoyo yi na wɛ. ²⁴ Wu n'a daa wuu na Kile tudunmɔɔ Musa nilexhɔɔ ki ya ta sɔɔ p'a wu pyi Farawɔn poro ja wɛ. ²⁵ W'a bi li ta na wee ni Kile sipyii na kanha shiizhan, na lee ya porɔ jurumu wo fundanga keree na, kee kiimu da mɔ wɛ. ²⁶ Wu mege na kyɛegi ba Kirisa ɲɛ wɛ, w'a lee ta naafuugbo na ye Misira fiige ki keɲɛ yaŋmuyɔ beeri na. Bani kuduun wemu wu bi da ba da Kile mu ge, wee ni wu naha di bye. ²⁷ Wu n'a daa wuu na Kile tudunmɔɔ Musa ya foro Misira fiige ki ni, ali na saan wu luu ta l'a yiri wu tãan xuuni wu ya ta fya wɛ, bani w'a lowaa ta ma na giin na Kile wemu wu ɲɛ wa ya wu jaa-i ge, na wee w'a jaa. ²⁸ Wu n'a daa wu wuu na w'a Yawutuu Bulooro ɲuwuuro ti wo Kalene|Kalene li teɲɛ. Na shishan ɲeregi ɲeregi piyeye yi kujɔɔɔ ki ɲɔ na, kɔnhɔ xu wo meleke wu ganha bu da nɔ Izirayeli sheen pu wo jashiime wa shishiin na wɛ. ²⁹ Pu n'a daa wuu na Izirayeli nagoo p'a suumɔ lohɔ ki kɔn ɲeri ba ɲiwaga ɲɛ wɛ, kee kemu p'a byi na «Loniga» ki ge. A Misira sheen pu be di jo p'i lee shi pye, ga, a lohɔ k'i gegi, na pu li.

³⁰ Pu n'a daa wuu na Izirayeli nagoo p'a pa ɲaari na Zheriko kulo li maha cabyaa gbarashuun funɲɔ ni, a li kasɔɔɔ y'i do. ³¹ Wu n'a daa wuu na navarashaa Araxabi ya ta pinne xu ni Zheriko sheen pusamaa ni shiizhan wɛ, pee piimu pu bye Kile ɲɔmɛɛcobaalaa ge. Bani Izirayeli nagoo piimu p'a bi she kulo li saala ge, w'a bi pee co na ɲɔ.

³² Di yeke be ta jo sanha wɛ? Bani tuun w'a na xuunɲɔ wá Zhedeyɔn, ni Barake, ni Samusɔn, ni Zhefute, ni Dawuda, ni Samuweli, ni Kile tudunmɔɔ pusamaa keree na. ³³ Pu n'a daa wuu na p'a se

ta saannaa na, na tiime keree pye. Kile ya yaŋmuyɔ yemu ɲɔmɛheɛ lo pu mu ge, a p'i yee ta. P'a pii kan cɛnrileɛ mu, ga yafiin ya pu ta wɛ. ³⁴ P'a pii le na ni, ga yafiin ya pu ta wɛ. A p'i ganha na giin p'i ŋmɔparaa taga pii gbo, ga, a pee di shɔ. Fanhaxhɔɔɔ bye pu na, ga, a p'i fanha ta. Pii bye kashenŋmɔ-jemɛɛ fo fiye ya wo kashen keye na fe pu naha na. ³⁵ Cɛɛ pii wo n'a daa wuu na Kile ya pu sipyii ɲɛ piimu ya bi xu ge. Pii ya kanha pu ni, ga p'i ya sɔɔ na puye shɔ wɛ. P'a sɔɔ xu na, kɔnhɔ pu capɛɲɛ p'i Kile ta. ³⁶ P'a pii la wolo, na pii kɔn, na tɔɔɔ shɔnhɔɔɔ taga pii ɲɔ, na pii le kaso ni. ³⁷ Na kagereye taga pii wá gbo, na menizhee wo ɲahanaa taga pii ja, na pii gbo ni ŋmɔparaa ni. P'a bi ɲaari na mari, sikaseɛye ni dubyaseɛye di ɲɛ pu faleye. ³⁸ A p'i ganha na ɲaari na yeree siponɲɔ ni, ni boboyo yi na, ni faaya wegeye ni, ni ɲiɲɛ wegeye ni. Na ta kɔɲɔ sipyii bi ta yaa ni pii sipyii pii tuugo ni wɛ.

³⁹ Kile ya pii sipyii pii beeri sɔ pu n'a daa wu wuu na. Ga lee be na Kile bi yaŋmuyɔ yemu wo ɲɔmɛɛ lo pu mu ge, yee bi sanha jé pu keɲɛ ni wɛ. ⁴⁰ Bani fungɔngɔ nizaanɲa ki bye Kile mu na naha tii ni wɛɛ ni. Wu funɲɔ bye pii sipyii pii ɲɔ ki fa wɛɛ kadugo na wɛ.

Wɛɛ ya kanhama soro ba Kirisa ɲɛ wɛ

12 Ayiwa, pii sɛɛɛɛ niɲɛhemɛɛ pii ya wɛɛ maha, lee wuu na lemu beeri li da bye tuguro wɛɛ mu, wɛɛ ganha bu da zhe naha na n'a daa ni-ge, wù kee beeri ɲɔ yaha, jurumu wemu beeri w'a wù birege ge, ni wee be. Kile wo labye we w'a she wù na ge, wù la le wù da fe w'a wùye shaanri wee feni. ² Wù wù ɲahaya tii Yesu na, wee wu ɲɛ wɛɛ n'a daa wu nɔhɔshanma ni wu favɔɔ. Wee w'a korikoritige ki kanhama soro, wu ya ta pee wii shiige wɛ. Bani fundanga ke ki bye wu naha na ge, kee ni w'a bi wu naha le. Wu nideenge ki wa

nime saanra tateenge ki ni Kile kanige ce.
³ Yesu wemu w'a jurumupyii makɔɔ ki soro mu ge, yi yi funɔɔ yaha nidogo wee na, kɔnhɔ yi fanha ganha da xhɔ, yateng-boyo di jé yi ni we.

⁴ Bani zhaanra temu yee ya leni ni jurumu ni ge, yee sanha tee le xɔ fo na nɔ xu na we. ⁵ Kile wemu w'a yere kaan yee mu ba wu jalaa ɲe-ε ge, ta yee funɔɔ ya wɔ wu jomɔ pu na? W'a jo:

«Na ja, ma ganha bu da Kafɔɔ wo guu wu kpɔɔɔɔ ti wii kapire we!

Wu bu ma jaagi,

lee be ganha bu ma yatenye gbo we!

⁶ Bani sipya we kaa l'a dan Kafɔɔ ni ge, weefɔɔ w'a guuni.

W'a piimu beeri wii wu nagoo ge,

w'a pee beeri kpɔɔɔɔ ni wu susɔ wu ni.»^{††}

⁷ Yi Kile wo guu wu kpɔɔɔɔ ti soro, bani w'a yee wii wu nagoo. Ja weke wu ɲe ni wu to ya wu kuuni-i we? ⁸ Kile ya wu nagoo beeri kuuni. Wu bye w'i ya yee kuuni we, yee ɲe wuyε pyaa wuu we, ga kpeenge nagoo yee ɲe. ⁹ Wù wù funɔɔ yaha nidogo wù sefεε pu na. Pee ya wèe kuuni, a wèe be di ganha na pu pele. Ta wèe ya yaa na kuu xuuni fugba To Kile mu na ye pee na, kɔnhɔ wù ɲii sicuumɔ ta we? ¹⁰ Wèe tii ya wèe kuuni jeri funɔɔ ni, na be ni puyε pyaa nidaan ni. Ga wèeye pyaa wo kuduun kaa na Kile ya wèe kuuni, kɔnhɔ wù be di já taa ta wu fεfεere ti ni. ¹¹ Can na, sipya wa shishiin ya fundanga taa wu kuuduun ni we, fo patanhaɲa. Ga kalaa we wufɔɔ da ba daa lee kadugo na ge, wee wo kuduun na ba bye weefɔɔ mu ɲaɲiɲe ni tiime.

¹² Lee wuu na, yi yi fanhaxhɔɔɔ keye yi nigiri, ni yi nugunɔɔ yi y'a jele ge.

¹³ Korogoo kiimu k'a tii ge, y'a ɲaari kee ni, kɔnhɔ fanha baa fɔɔ wemu w'a taha

yi feni ge, wee ganha da koo yaha we, ga w'i fanha ta.

¹⁴ Y'a ɲaɲiɲe shaa k'i bye yi ni sipyii pu beeri te ni. Yi yi torogana li yaha l'i bye fεfεε, ni lee be we, wa shishiin ɲii da ga daha Kafɔɔ na we. ¹⁵ Y'a yiye kaseri, kɔnhɔ wa shishiin ganha da wuyε tɔɔɔ wolo Kile wo niime wu ni we. Wa shishiin ganha bu da zɔɔ wu ni pye ni funguunɔɔ ni, ki wu tehene ta, k'i shenɲehemεε zɔɔɔ kyεεgi we. ¹⁶ Y'a yiye kaseri wa shishiin ganha da bye yi ni dɔɔɔ, kelee Kile ɲii fyaara baa fɔɔ ba Ezawu bye we. Bani cɛn taa lemu li bi yaa na nɔ wu na wu lege ki wuu na ge, w'a lee faa yalige golere nigin ye na. ¹⁷ Y'a li ce lee beeri kadugo na, tuun wemu ni wu bi giin wu duba wu ta ge, wu ya já we. Ali na ta wu ɲesinme wo bi wu shaa be, ga, a p'i zhe wu ni, bani wu ya weri daburaje jo we.

¹⁸ Kile na yee ya fulo. Sipya na já gbɔn yaaga kemu na ge, yee ya ta fulo kee na we. Kee yaaga ke ɲe Sinayi faabobɔɲɔ ke. Izirayeli nagoo pu p'a fulo kee na. Pee ya nagbɔhɔ ɲa, ni Kilewɔ, ni nibiig-bɔhɔ, ni zanha kafεekuunɔɔ, ¹⁹ na maga mεε ni mujuugbɔɔ la logo. Ga Izirayeli nagoo pu p'a yee logo ge, a pee di jo na Kile wu ɲɔ wuyε na, na fanha ɲe pee ni pee pu já ali wu ɲɔɲii nigin be logo nige we. ²⁰ Bani ɲɔmεε le l'a kan pu mu ge, pu ya já li na we. Lee ɲe na: «Sipyaa sipya w'a kpɔn ke faabobɔɲɔ ke na ge, ali yatɔɔɔ be, pu kagereye taga kee wá gbo.»^{‡‡} ²¹ Le p'a ɲa ge, lee bye fyaara kagbɔɔ xuuni fo Kile tudunmɔɔ Musa ye pyaa ya jo: «Nε fya xuuni fo na jele.»^{¶¶} ²² Ga yee wuu li ya ta pye mu-i de. Siyɔn wo faabobɔɲɔ ki na yee ya fulo, Kile ɲii wo wu wo kugbɔɔ le. Zheruzalemu kulo li ɲe fugba wu ni, ni li tehene baa melekeε

^{††}12:6 Taleɲεε 3:11-12; Zaburuu 119:75; Zaburuu 94:12

^{‡‡}12:20 Ekizode 19:12-13

^{¶¶}12:21 Duterεnɔmε 9:19

pee. ²³ Kile ya wemu naha bulo ge, wee wo pinnege ki na yee ya fulo. Kee pinnege ke wo sipyii pu funyo y'a taan na pee meye y'a ka fugba we ni. Kile na yee ya fulo, wee wemu wu ne sipyii beeri wo kiiri konoo ge. Sipyitiimee pii pu bye konoo ki na fo taashiine li ni, pu d'a kari Kile yiri ge, pee no ya fa nime. Pee na yee ya fulo. ²⁴ Yesu ye pyaa na yee ya fulo. Wee wemu wu ne karinege nomee nivono li wo susurodegeme we ni Kile te ni ge. Wu shishan pu p'a wee pye feefee ge, pee na wee ya fulo; pee ya ye Abeli wo pu na.

²⁵ Ayiwa, yi kasege yaha yiye na, Kile ba yu ni yi ni, na yere kaan yi mu, yi ganha bu da zhe yee logono na we. Bani fo taashiine li ni, piimu p'a she pu da Kile tudunmoo pu wo jomoo pu logo jinge ke na-e ge, pee ya ta sho jaagi kanhama pu na we. Nime wemu w'a yu ni we ni na yiri fugba we ni, na we kaala ge, we bu bye we di ya ta soo wee wo nijoyo yi na we, we na ba sho shogana leke na we? ²⁶ Wu mujuu l'a jinge ki pye k'a cele taashiine li ni. Ga nime w'a nomee lo we mu na: «Ne na ba jinge ki pye k'i jele toojii nigin wa be sanha na fara fugba wu be na.»^{§§} ²⁷ Ba w'a jo na: «Toojii nigin wa be sanha we.» Lee ya li shee na yanmuyoo yemu y'a cele ge, na yee na ba biin. Yanmuyoo yemu yi ne yi da ga xho-e ge, yee ye yi da ba gori.

²⁸ Lee na, saanra temu ni we da ba bye ge, tee wo yaaga ka shishiin da ga ba jele laha ki tayaha na we. Lee wuu na w'a Kile shaari, wu da wu labye ni wu jidaan pyi, wu peene, ni wu jii fyaara ni. ²⁹ Bani wee wo Kile wu ne na be, kemu k'a ki yaara sorogo feefee ge.

Yeriyeri jomoo

13 Yi la le yi da se naha na ni ce-booloo pu taannege ki ni. ² Yi ganha bu da funno wo nabuun dirige na we, bani pii ya melekee tirige na ta pu ya pu ce we. ³ Yi yi funyo yaha nidoyo kaso-lemee na, ma na jo yi be p'a pye toro pee tuugo kasolemee. Yi yi funyo yaha nidoyo kanhama fee na, l'i bye kanna yiye pyaa ceepuuro ti t'a gana.

⁴ Sipyii beeri ya yaa na furu pel. Na fara cee wu na, wa shishiin ganha ba nohomoo keree, kelee doo-doo pyi we, bani Kile na ba kiiri kon sipyinooyoo ni doo-doo na. ⁵ Yi ganha bu da yiye yaha wari la fee we, ga lemu li wa yi keye ni ge, lee li yi yaa, bani Kile ye pyaa ya jo: «Ne na na funno yaha nidogo mu na tuun beeri ni, n'a da ga ma yaha ma ye nigin tuun wa shishiin ni we.»*

⁶ Lee wuu na wee ya lowaa ta na yu: «Kafoo ne ne Tegevo, ne da vya yafiin be na we! Naha sipyiyawyii di da ja bye ne na we?»[†]

⁷ Yi wo nahagbaa fee piimu p'a Kile jomoo pu jo yi mu ge, yi yi funyo yaha nidoyo pee na! Yi yi funyo yaha nidoyo pee naarigana li na, pee wo n'a daa wu wo jara l'a pa xho xogana lemu na ge, yi bye pee taannivee! ⁸ Yesu Kirisa ya jeri we. Ba w'a bye tapaa we, mu wu ne nijaa, mu wu wa da gori yaha be fo gbee.

⁹ Yi ganha bu da yiye yaha kalaa nivomoo watii wu yi piinje we. Bani Kile wo niime we, wee w'a fanha kaan sipya oo mu, lee l'a saha, na no. Kodorogoo kiimu ki wa yaligee ki na ge, lee koo la shishiin wo jaari da ga ja fanha kan

§§12:26 Agizhe 2:6

*13:5 Zhouwe 1:5; Duterenne 31:6,8

†13:6 Zaburuu 118:6-7

sipya mu n'a daa ni we. Piimu p'a kee kodorogoo kii jaari ge, li ya yafiin be ɲo pee na we. ¹⁰ Saraya tawologo|Saraya yi tawologo wa wèe mu. Saraya ɲaha shɔɔnrivee|Saraya ɲaha shɔɔnrivɔɔ piimu p'a kapyenɛe pye fɛɲa puga ki ni ɲiɲe ki na ge, pee da ja pu wo ɲolige ta wèe wo saraya yi tawologo ki ni we.

¹¹ Yatɔɔyɔ shishan ni pee wo saraya ɲaha shɔɔnrivee wo ɲuɲɔfɔgbɔ wu ma jé Fefere ti Beeri wo Fefere Xuu wu ni, na pee saraga jurumu wu wuu na. Ga yee yatɔɔyɔ nigboyo yi wo xaara ti ma sorogo kanha ki kadugo yiri. ¹² Lee na Yesu ye pyaa be ya kanha na xhu kanha ki kadugo yiri, kɔnhɔ wu sipyiire ti pye fefere ni wuye pyaa shishan ni. ¹³ Lee na, wu be pu she ni wu ni kanha ki kadugo yiri, wu binne ni wu ni wu fanhara ti na. ¹⁴ Bani kulo li l'a da gori yaha gbee ge, lee wa wèe mu ɲiɲe ke na we. Ga kulo le l'a ma ge, lee wèe ya zhaa.

¹⁵ Lee wuu na wu masɔɲɔ saraya wolo kan Kile mu Yesu Kirisa gbɔɔɔ ni. Wu ganha bu da lee ɲo yaha we, lee kɔri, wu mege peɲe ki pye wu ɲo na tuun beeri ni. ¹⁶ Yi yi funyɔ yaha nidoyo kasaɲaa bye na; yi da yi sipyini kaan yi keɲe yaɲmuyɔ ni. Bani yee saraya yi tuugo k'a dan Kile ni. ¹⁷ Yi yi ɲahagbaa fee ɲomehe co, yi guu pu mu, na li pye p'a yi munahaa ki kasege pyi, bani Kile na ba pee yege yi munahaa wuu na. Y'a li

pyi mu, kɔnhɔ p'i ja yi ɲaha co ni fundanga ni, ɲatanhaɲa baa. Lee be we, yee wo kuduun da da li ni we.

¹⁸ Yi kori yaha Kile-ɲerege na wu mu! Wèe ya da li na na zɔsaama wa wèe mu. Bani li wa wèe funyɔ ni na ɲaarigazaana ɲaari tuun beeri ni. ¹⁹ N'a da yi jo waha yi mu jo yi kori Kile-ɲerege na, kɔnhɔ ne guri she yi mu tɔvuyo na.

Duba ni fò

²⁰ ɲaɲiɲe fɔɔ Kile wu ɲe yatɔɔnahamaa pu wo ɲuɲɔfɔgbɔ we. Wee w'a wu Kafɔ Yesu ɲe yeege xu ni, tehene baa kar-ɲerege ɲomee li shishan pu gbɔɔɔ ni. ²¹ Wu yi ɲi kapyege nizaɲaa beeri na, kɔnhɔ yi da wu ɲidaan pyi. Lemu l'a dan wu ni ge, wu lee le yi funyɔ ni Yesu Kirisa gbɔɔɔ ni. Nɔɔɔ wu taha wee mege na fo gbee. Amiina.

²² N'a yi ɲeeri na cebooloo jo yi pe yeri yeri jomɔ pe xu yiye ni, bani seme wu jomɔ pu ya ta ɲehɛ we. ²³ Ne funɲɔ ki wa y'i li ce na jo wu ceborona Timote ya yaha na foro kaso wu ni. Wu bu nɔ naha, ne ni wu ni, jeri bu bye w'a da zhe foro yi na. ²⁴ Yi wu fò kan yi ɲahagbaa fee pu beeri mu, ni Kile wo sipyii pu beeri. Wu cebooloo piimu be pu wa Itali fiige ki sheen ge, pee be ya yi fò kan.

²⁵ Kile wo niime we wu pye yi beeri na. Amiina.

Yakuba

Yakuba ya seme wemu ka ge

Jɔɔ wu jɛ Yakuba wɛ?

Yakuba wemu wu jɛ Kafɔɔ Yesu ni Zhude ye wo ceborona wu ge (Macao 13:55; Marika 6:3), wee w'a we seme we ka.

Taashiine li ni, wu bi ta dā Yesu na na Kirisa wu jɛ wii wɛ (Yohana 7:50). Ga tuun wemu ni Yesu ya pa jɛ na foro xu ni ge, wee tuun wu ni w'a dā wu na (Kapyege 1:14; 1 Korente Sheen 15:7). A wu niye di juri n'a daa wu ni fo na wu pye Zheruzalemu wo egilizi wu ja-hagbaa fɔɔ (Kapyege 12:17; 15:13-21; 21:18).

We seme we kakana jɔɔ

Yakuba ya we seme we ka na tun Izirayeli gbaweye ke ni shuun wu mu. Gbaweye ke ni shuun wemu kaa Yakuba ya yu naha ge, yee jɛ Karineege Nɔmɛ Nilee li tuun wu woyo wɛ de! Ga Yawutuu piimu p'a puyɛ kan Yesu mu, a sipyii di jaa taga pu pye p'a caaga fiiye yatii ni ge, pee kaa w'a byi. Pee Yawutuu pee Yakuba ya wii Kile wo see see sipyii pee.

W'a li shaa pu mu na pu loxulo ta, na li ta be sipyii ya pu jaani. Na pu pye fungɔɔ fɛɛ, p'i puyɛ tirige, na lee Kile ya zhaa pu mu n'a daa wu funɔɔ ni. Yakuba ya naafuu fɛɛ pu juyɔ teri na pu ganha ba tabaara keree pyi ni pu naafuu wu ni wɛ. Wee w'a samɔhɔɔ leni la baa fɛɛ pu be ni.

N'a daa ni kapyege nizaanɔa beeri k'a se shiizhan, yi ya já laha yiye na wɛ. Ke ka nigin ye da já bye sipya mu wɛ.

Seme wu kafila jugbɔyɔ

Yakuba 1 Kafila jugbɔyɔ taanri wemu wu jɛ seme wu ni ge: Naa-fuu fɛɛ ni la baa fɛɛ; fungɔɔ fɛɛɛ; nɔwuuro.

Yakuba 2 Yakuba ya yi yu cebooloo pu mu na pu kaseege yaha puyɛ na, na pu ganha bu da daan ni naafuu fɛɛ ni, p'i la baa fɛɛ pu kɔ wɛ, na p'a la baa fɛɛ pu teri.

Yakuba 3:1—4:12 Yakuba ya li she na piimu p'a puyɛ wii fungɔɔ fɛɛ, pu funɔɔ di jɛ p'i da piitiilee kalaa Kile jomɔ pu ni ge, na pee pu tabaara ni nakaara yaha, p'i kaseege yaha pu nijoyo na.

Yakuba 4:13-5:6 Yakuba ya naafuu fɛɛ pu juyɔ taha na p'a puyɛ kaseri tabaara ni tiibaara na.

Yakuba 5:7-20 Wu seme wu taxɔɔ ni Yakuba ya li she na Yesu wo n'a daa fɛɛ pu beeri pu kori yaha n'a daa wu ni, ali na ta be pu jɛ makɔɔ ni jaa ni. Yatengboyo y'a zhaa da jin piimu ni ge, ni piimu p'a yá ge, na p'a Kile jɛeri pee mu.

Yakuba fɔ mujuu

1 Ne Yakuba wemu wu jɛ Kile ni Kafɔɔ Yesu Kirisa wo bulo ge, ne w'a we seme we ka, na wu tun Yawutuu gbaweye ke ni shuun wu mu, pee piimu p'a foro pu wo fiige ki ni, na jaaga kɔɔ ke kabaya ye beeri na ge. Na fɔ wa pu mu.

N'a daa we ni fungɔɔ fɛɛɛ

² Ayiwa na cebooloo, kanhama tuugo beeri ba nɔni yi na, yi pee beeri yaha ba fundanga kajii jɛ wɛ. ³ Bani y'a li ce na yi n'a daa wu ba yeree na nɔwuuro sigee, lee funɔɔ ni y'a loxulo taa. ⁴ Ga y'i loxulo li yaha li jɔ di fa xuuni, kɔnhɔ y'i gɔɔ n'a daa wu ni, yi jɔ di fa, yaaga ka shishiin ganha bu yi ku-uyɔ wɛ. ⁵ Fungɔɔ fɛɛɛ bu sipya wa kuuyɔ, wufɔɔ wu ti jɛeri Kile mu, Kile na ti kan wufɔɔ mu. Bani Kile ya sipyii

bæeri kaan, kahari wa wu ni. Wu ya wa kapyege taga na wu kōri we. ⁶ Ga wufō wu ti jæeri ni n'a daa ni, wu ganha bu da nakaara le li ni we. Sipya wemu w'a nakaara yaha wu zō na ge, weefō ya jeri ba suumō lokuruyo je we, kafæge na yi luu na se kabaya bæeri na. ⁷ Wee sipya we wa shi ganha bu da li yaha wuyē funjō ni na wee na yaaga ta Kafō mu we. ⁸ Bani fungōnyō shuun fō wu ma bye wii; wu ya wu fungōngō yeri kabaŋa nigin na kaa la shishiin ni we.

Naafuu fæe ni la baa fæe

⁹ Ayiwa, cebooloo piimu pu wa la baa fæe ge, pee pu funyō taan, bani Kile na ba pu nuyō yirige. ¹⁰ Ga cebooloo naafuu fæe, Kile ba yee be tirige, yi be pu funyō taan lee na, bani yee na ba doro jeri ba jà fyænre ma waha, na wo we. ¹¹ Caŋa ma foro ni ki kafugo ni, na jà ki waha, ki fyænre ti ma wo, ti saana li na juri. Mu naafuu fō be wa da ba juri lee curigana li na wu kapyege te ni.

Jurumu w'a ma ni xu ni

¹² Sipya wemu w'a nōwuuro xuli wuyē ni ge, wee je duba pya. Bani wufō bu já na pee kanhama pu bæeri xuli wuyē ni, wu na ba jii sicuumō judōngō ta wu kuduun. Piimu bæeri kaa l'a dan Kafō ni ge, lee jomæe li w'a lo pee bæeri mu. ¹³ Ga kaa kaa la k'a wa bæeri faanna, na wufō tōngō le kakuunō ni ge, wufō ganha bu da jo na Kile w'a wee faanna-ε de! Bani yaaga ka shishiin wa da já Kile faanna we. Kile be di w'a sipya faanna we. ¹⁴ Ga sipya bæeri, lakuunō ke ki je ma ni ge, kee k'a ma faanna. Kee ki ma ma kilee fo na she ma pye m'a co kakuuyo yi wo tifuuperege ki na. ¹⁵ Ma be di bu yaa kee lakuunō ke na, k'a ma tōngō le jurumu ni, ma di bu jurumu pye, lee wa ma ni xu ni.

¹⁶ Ayiwa, na cebooloo, yee piimu kaa ya dan ne ni ge, yi ganha bu sipya wa shishiin yaha wu yi piinje we. ¹⁷ Yaŋ-

muzaaya yemu bæeri y'a kan wèe mu ge, ni yakanya yemu bæeri y'a pahala ge, yee bæeri ya foro fugba To Kile ni. Wee Kile wu w'a kpæenyē yi bæeri yàa. Wu ya jeri we, nibiige wo jaa nifenhefenhene be je wu na, li ta l'a jeri we. ¹⁸ Wu wo daan na mu funjō ni w'a jii sicuumō kan wèe mu wu wo kafila can can wo wu baraga ni. W'a lee pye kōnhō wèe di bye wu yaŋ-muyaaya yi bæeri jaha na.

Niwelogonō ni kapyegee nizaŋaa

¹⁹ Lee wuu na na cebooloo, yee piimu kaa ya dan ne ni ge, yi yi funyō to li na na jo yee wa bæeri ya yaa wu gbegele, wu da nuri pusamaa jō na. Yi ganha ba gburogi da yu we. Yi ganha ba yi logoo be yirige tōvuyo na we. ²⁰ Bani sipya luu bu yiri xō, wu da já Kile wo tiime pu keree pye nige we. ²¹ Lee wuu na, keree kiimu bæeri k'a sipya nōrōngō ge, na fara kuumō tuugo bæeri na, yi kee bæeri yaha wà. Kile ya jomō pemu le yi zōlō pu ni ge, y'i yiye tirige, y'i sōo pee na, bani pee na já yi munahaa jūŋō wolo.

²² Yi da Kile jomō pu koo jaari. Yi ganha bu da pu logo ye na, yi da yiye piinje we. ²³ Bani sipya wemu w'a Kile jomō nuri w'i ya pu koo jaari-i ge, weefō je ba ná wa je we, wemu w'a jaawiige lo, na wuyē wii ge. ²⁴ Wu bu wuyē wii xō, w'a gari wu da yaaga pye we. W'a wu jaha ki ja jagana lemu na ge, wu funjō na wō lee na taapile ni. ²⁵ Ga saliya wu w'a pahala, wu jomæhe k'i wèe jūŋō wo, na wèe pyi wūye wuu ge, sipya wemu bu já sæge taan kee na, na kee keme sæeri, na ganha na ki koo jaari li jaarigana na; wu ya ta funjō wō ki na we, ga fo na ki koo jaari ge, wu bu keje le kaa bæeri ni, Kile na duba wu mu.

²⁶ Sipya wemu bu wuyē pye na Kile koo wee ya jaari, na ta w'i ya jani wu jō na we, wuyē weefō ya faanna; wu Kile koo jara l'a pye jūŋō baa. ²⁷ Koo le To Kile ya wii Kile koro nizaana na je fæfæe

ge, lee li wa me. Cirimee ni naxhugoshaa piimu beeri pu ne kanhama ni ge, na wee pu kaseege yaha pee na; wu wuye tanha ke konjo ke wo foonro keree tuugo beeri na.

Wu ganha ba sipyii pii poronjo pii na we

2 Ayiwa na cebooloo, yee piimu pu wa ni n'a daa ni wu Kafo ni nooro foon Yesu Kirisa na ge, yi ganha ba sipyii pii poronjo pii na we. ²Nime, na yee yaha yee ya pinne, a sipyii shuun di ba je yee te ni. Nigin ne naafuu foon, sanni kablene ne wu kenje na, wu cere fayaya yi kpeenge be d'a pele. Shuun wo wu ne la baa foon, wu d'a fasicoyo le. ³A yee di naha yeege fazaaya foon wu feni, na wee baraga, na wu pye: «Kafari m'a ba diin naha ke tateenge ke ni, kee k'a no.» Na la baa foon wu pye: «Mu wu yere maye taan wee xuu wu ni wa.» kelee «Tiin me ninje ke na na tooyo ye taan.» ⁴Ayiwa, yee bu lee pye, ta yee ya wa poronjo wa na we? Ta fungonkuunjo be k'a yee yaha kee zhonrogo ke tuugo na we?

⁵Na cebooloo, yi ye logo yee piimu kaa ya dan ne ni ge. Piimu pu ne ke konjo ke mu la baa fee ge, Kile w'a pee naha bulo, konho pi bye lafee n'a daa wu kaba na. Wu kaa ya dan sipyii piimu ni ge, w'a saanra|Kile saanra temu wo nomee lo pee mu ge, konho la baa fee pi tee be ta. ⁶Ga yee kunni wa la baa fee pu cereje de! Sipyii piimu p'a pu fanha shee yee na, na yee kilee na se kiirikoon pu mu ge, ta naafuu fee pu be we? ⁷Yesu Kirisa wo mege nizaana ke p'a yiri yee na ge, ta pee naafuu fee pu be p'a kee be kyeegi we?

⁸Yi ba jaari na sahanji ni Kile wo saanra ti saliya wu ni, ba l'a ka Kile Kafila wu ni we na: «Ma sipyijii wu taan ma mu ba maye pyaa ki ne we,» wee tuun wu ni y'a kasaana pyi. ⁹Ga yi bu sipya wa poronjo wa na, kakuunjo y'a pye; saliya

wu na yi jaagi, bani y'a saliya wu nomee la kyeegi. ¹⁰Sipya wemu bu saliya wu nomee nigin pe ye kyeegi, ali ma nehe da kisaana beeri koo jaari, jaagi na ba zhan ma na ki beeri shizhaa na. ¹¹Bani Kile wemu w'a jo na: «Ma ganha ga dooro pye-e ge,» wee ninum w'a jo sanha be na: «Ma ganha ga sipya gbo we.» Lee funjo ni, ali ma nehe bye ma ya dooro pye we, ma bu sipya gbo, m'a saliya wu kyeegi. ¹²Saliya wu nomee kiimu k'a wu nunjo wo, na wu pyi wuye wuu ge, y'a yu, yi da jaari y'a sahanji ni kee ni, bani kee k'a da ba yi kiiri kon. ¹³Sipya wemu wu ne wu ya nunjo jaari sipyii na-e ge, Kile be da ba nunjo jaari weefoon na kiiri wu cagongo we. Ga wemu w'a nunjo jaari sipyii na ge, kiiri wu fyaara da ba bye weefoon ni we.

N'a daa we ni kapyege nizaana

¹⁴Ayiwa na cebooloo, wa bu jo na n'a daa wa wee mu, wufoon di ya kapyege nizaana pyi kiimu ya li shee na n'a daa wa wu mu we, wee n'a daa wu tuugo na ja wu sho ya? ¹⁵Yi ceborosh kelee yi ceborona wa bu she da wa, fayaya ne pu mu p'a leni we, nolige be di ne pu mu we, ¹⁶a yee wa di she yere pu nunjo ni na pu pye: «Naninje ki pye yi mu, yi she fayaya le kafugo di je yi ni, yi li yi din be!» Na ta pu ceepuro mago ne yarmuyoo yemu na ge, wufoon ya kee ka shishiin kan pu mu we. Pee jomoo pe ya leke no we? ¹⁷Mu n'a daa wu be wa. Kapyege nizaana bu bye ki ne n'a daa wemu ni we, wee ya xu.

¹⁸Lee be we, wa na ba ma pye: «Mu ya jo na n'a daa wu wa mu mu; a go kapyege nizaana ki wa ne mu. Ayiwa ne kunni wa da na wo n'a daa wu she ma na na wo kapyege nizaana funjo ni. Mu do? Go mu na ja ma wo n'a daa wu she ne na kapyege baa ya?» ¹⁹Na go mu wa daa na Kile nigin pe ye wu ne we? Lee kunni ya no; ga jinaa be wa daa lee na, pee yere wa fyagi fo na

fuguri be wu jaha na. ²⁰Mu fungongɔ baa fɔɔ we, tuun weke ni m'i da ba li ce na n'a daa wemu wu ɲe kapyegee niza-
 aɲaa baa ge, na kaɲɔɔ ɲe wee na-ε we? ²¹Dii Kile d'a pye na wèe tole Ibiray-
 ima jate sipyitiime we? Go wu kapyegee
 funɲɔ ni l'a foro, bani w'a sɔɔ Kile wo
 nijoyo yi na, na ganha na giin di wu
 ja wu kan Kile mu saraga, saraya nizo-
 goyo yi tawologo|Saraya yi tawologo ki
 ni. ²²Yee wa lee ɲa we? Wu n'a daa we,
 ni wu kapyegee ki bæeri k'a binnε na byi
 shiizhan. Wu kapyegee k'a wu n'a daa
 wu ɲɔ fa. ²³Yemu y'a ka Kile Kafila wu
 ni wu shizhaa na ge, a yee ɲɔ di fa na:
 «Ibirayima ya dà Kile na, a Kile di wu
 jate sipyitiime wu n'a daa wu wuu na.»[‡]
 A Kile di wu pye wu ɲaɲii. ²⁴Yee wa li ɲa
 we? n'a daa wo kapyegee funɲɔ ni Kile ya
 sipya wii sipyitiime, lee be we, na yi yu
 ye ma ɲɔ ni na m'a dà Kile na, lee ye w'a
 da li yaa we. ²⁵Navarashɔ wemu be mege
 ki bye na Araxabi ge, ta wu kapyegee
 funɲɔ ni be Kile ya wu be wii sipyitiime
 we? Bani Izirayeli sheen ya tudunmɔɔ pi-
 imu tun ge, w'a pu ɲuɲɔ círi ɲɔ, na ba pu
 yaha kari koo latii ni kɔnhɔ wu pu shɔ.
²⁶Ba ceepuuro ɲe munaa bu bye li ɲe ti
 ni-i, t'a xhu we; mu n'a daa wu be ɲe,
 kapyegee nizaɲaa bu bye ki wu ni we,
 w'a xhu.

Na já ma ɲɔ na

3 Ayiwa na cebooloo, shenɲehemεε
 ganha baa li shaa di bye yi ni
 karamɔɲɔɔ we, bani y'a li ce na jo wèe
 karamɔɲɔɔ wo kiiri wu na ba waha na
 toro pusamaa wo wu tãan. ²Wèe bæeri
 ya kapyebaagaa pyi pyegaɲaa ɲiɲehεɲε
 na. Sipya wemu wu ɲe wu ya sii na
 wuregi bada ɲɔjomɔ ni-i ge, weefɔɔ ɲe
 sipya, wemu ya fa ge, weefɔɔ na da jani
 wuye na wu kapyegee ki bæeri ni. ³Ma
 bu kɔɔfε le shɔngɔ na, kɔnhɔ ki da se

ma jidaan xuu ni, wee tuun wu ni ma se
 ma bye ki ceepuuro ti bæeri na. ⁴Kɔɔg-
 bɔhɔɔ yemu yi wa lɔhɔɔ ye ni ge, ali
 yemu be y'a pele fo xuuni ge, yi yee be
 wii. Ali kafεεgbɔhɔ be ɲehε yiri, na yi
 ɲmunuɲɔ na gaɲi, yaɲmunɔ nifenhefen-
 hetiire la ni yi paavεε pu ma yi jaha ɲeri
 na se pu jidaan xuu ni. ⁵Mu sipya ɲile
 be wa. Ceepuuro ti yafenhefenhene li ɲe
 l'i, ga na liye pele, na kafilagbɔ yu. Ta
 na nifenhefenhene be l'a sipɔɲɔ sorogo
 we? ⁶Nile ɲe ba na ɲe we. Xuu wa wu
 ɲe wii wèe ceepuuro ti ni wemu bæeri
 wu ɲe baha, na wèe ceepuuro ti bæeri
 nɔɔɔɔ ge. Li ɲe ba Jahanemε na ɲe we,
 li na já wù ɲiifεεε ti keree bæeri sorogo.
⁷Naɲa yaaya fara shazhεεε na, ni ɲiɲε
 yakokaara, na fara suumɔ lɔhɔ yaɲmuyɔ
 na, sipya na já ke ka bæeri tuugo nege na
 ki kuu; lee shiin wu d'a pye be. ⁸Ga sipya
 wa shishiin da ga já ɲile kuu we. Yaku-
 uɲɔ ki ɲe kii sipya da ga já kemu kuu di
 bye wu jidaan we. Li bæeri l'a ɲi sɔɔnɔ
 na temu t'a sipya gbuu ge. ⁹Nile wèe ya
 daga na wù Kafɔɔ To Kile pele, na lee ni-
 nunɔ taga na sipyii be laɲi, na ta Kile d'a
 sipya yàa wuyε jaa ni. ¹⁰Kile masɔɲɔ ya
 foro ɲɔ kemu ni ge, kee ɲɔ ke ninuɲɔ di
 da sipyii be laɲi! Na cebooloo yi ganha
 bu sɔɔ lee l'a byi we. ¹¹Lɔhɔ kemu k'a
 taan ge, ni kemu k'a pɛn ge, yee shuun
 wu bæeri na já da binnε da fɔro lobu-
 lowii nigin ni ya? ¹²Na cebooloo, oliviye
 tige nagoo na já da nitoroɲɔ tige na ya?
 Kelee ta εrezεn tige na já nitoroɲɔ pye?
 Bada! Ayiwa, suumɔ lɔhɔ ya buloo na
 fɔro wii lemu ni ge, lɔhɔ kemu ya taan
 ge, kee da já voro lee ninunɔ ni we.

Fungongɔ fεεre temu t'a yiri fugba we ni ge

¹³Ayiwa, sipya weke wu wa yee ni
 fungongɔ fɔɔ, na keree jaha ce we?
 Wufɔɔ wu li she torogazaana funɲɔ ni.

[‡]2:23 Zhenezi 15:6

Na maye tirige na kapyegee nizaan̄aa pyi, lee li wa fungɔngɔ fɛɛɛ te. ¹⁴Ga jɛpɛnwaa bu she da yee zɔɔɔ pu na ni beganhara fungɔngɔ ni, wee tuun wu ni, yi ganha ba yiye kerɛ na fungɔnyɔ fɛɛ yi jɛ wɛ. Can jɛ yee ni wɛ. ¹⁵Tee fungɔngɔ fɛɛɛ te tuugo ya yiri fugba we ni wɛ, ke koŋɔ ke, ni sipyii, ni Shitaanni ni t'a foro. ¹⁶Bani jɛpɛɛn, ni beganhara jɛ xuu wemu ni ge, kaa jaha da zhɔɔnri wà li shɔɔnrigana na wɛ, kakuuŋɔ tuuyo bɛeri bɛ na nohɔ pye wà. ¹⁷Ga fungɔngɔ fɛɛɛ temu t'a yiri fugba we ni ge, tee bu bye sipya wemu mu, li nizhiine, wufɔɔ ma bye fɛɛfɛɛ, janiŋɛ keree na ganha na dan wu ni, wu keree di ya wari wɛ, wu juŋɔ na beŋi, w'a ganha na juŋɔ jaari, na kapyegee nizaan̄aa pyi. Wu da da sipya wa wo wa ni wɛ, w'i da da kafila shuun yu wɛ. ¹⁸Piimu p'a janiŋɛ shaa ge, janiŋɛ ni peefɛɛ ya kapyɛŋɛ pyi. Kee kapyɛŋɛ ki wo kuduun di jɛ tiime.

Lakuuŋɔ ya keree kiimu kyɛɛgi ge

4 Ayiwa, yoyo ye ni nakaara te ti wa yee tɛ ni ge, jaha k'a ma ni yee ni wɛ? Lakuuŋɔ ke k'a yee fungɔnyɔ yi figi ge, ta kee bɛ wɛ? ²Yaaga ka kaa ma bye yee na, ga yee di da ki ta wɛ, wee tuun wu ni yee na gbuuro pye. Yaaga ka jɛpɛɛn ma bye yee ni yee di da ki ta wɛ, ayiwa yee ma ganha na yogo kɔɔn, na nakaara pyi. Yan̄muyɔ yemu la ki jɛ yee na ge, yee ya yee taa wɛ, bani yee ya yi jɛɛri Kile mu wɛ. ³Ali yee jɛhɛ yi jɛɛri bɛ, yee da yi ta wɛ, bani yee jɛ ma li pyi ni fungɔnsaan̄a ni wɛ. Yiye pyaa wo ceepuuro la kaa na yee ma yi jɛɛri.

⁴Jɔmɛɛ baa fɛɛ de! Ta yee ya li cɛ na jo ma bu daan ni ke koŋɔ ke ni, m'a jɛri Kile pɛn wɛ? Sipya wemu bu jo wu bye ke koŋɔ ke wo nan̄ii, w'a jɛri Kile wo pɛn. ⁵Kile Kafila w'a yemu jo ge, yee ya giin na tawaga ni y'a jo ya? L'a she na:

«Kile Munaa lemu li wa yee ni ge, Kile funŋɔ ki wa yee di bye lee ye nigin wuu.»

⁶Ga Kile ya niime wemu kaan wɛɛ mu ge, wee ya pele xuuni. Bani l'a ka Kile Kafila ni na:

«Kile ya tabaara fɛɛ fungɔnyɔ shege, ga piimu p'a puye tirige ge, na niime kaan pee mu.»^f

⁷Yi yiye tirige Kile mu, y'i zhe Shitaanni mu. Lee li da wu pye w'a paa, na laha yi na. ⁸Yi fulo Kile na, Kile bɛ na vulo yi na. Yee jurumupyii, yi yi keye je wolo jurumu ni; yee fungɔnyɔ shuun shuun fɛɛ, yee di yi zɔɔɔ pu pye fɛɛfɛɛ. ⁹Y'i li cɛ na baraga baa fɛɛ yi jɛ! Y'a mehɛɛ suu fo y'a kirakira. Yi yi kataanra ti jɛri mesuu, y'i yi fundanga ki jɛri jatanhan̄a. ¹⁰Yi yiye tirige Kafɔɔ jaha t̄aan, lee bu bye wu na yi yirige.

N'a daa fɛɛ ya yaa p'a puye zɔɔɔ yu wɛ

¹¹Ayiwa na cebooloo, yi ganha ba yiye zɔɔɔ yu wɛ. Wa bu wu ceboro zɔ jo, kelee na wu jaagi, Kile wo saliya wu jɔmɛhɛɛ ki zɔ m'a jo, kelee kee m'a jaagi. Na ta sipya wemu bu jaagi shan Kile wo saliya wu jɔmɛhɛɛ ki na, weefɔɔ jɛ nige ki baragavɔɔ wɛ, ga w'a jɛri ki kiiri kɔn-vɔɔ. ¹²Kile ye nigin w'a saliya jɔmɛhɛɛ ki kaan, wee ye nigin wu jɛ kiiri kɔn-vɔɔ bɛ sanha. Wee w'a sipya shuu, wee shiin w'a sipya jaagi bɛ, na bɔɔngɔ nɔni wu na. Ga mu wemu w'a ma sipyinjii jaagi ge, m'i maye wii sipya weke tuugo wɛ?

N'a daa fɛɛ ya yaa pu pye tabaara fɛɛ wɛ

¹³Ayiwa nime, yee piimu p'a ma yu na: «Nijnaa kelee jiga na w'à da ba she le kulo le ni; yee nigin w'à da ba she bye wà; kegaan̄a w'à da ba she bye, wu kuduun nijneheme ta.» ¹⁴Na ta lemu li da ba bye jiga na ge, yee ya lee cɛ wɛ. Yee jɛ ba kakunnuŋɔ jɛ wɛ. Kakunnuŋɔ

^f4:6 Talɛŋɛ 3:34

bu foro, k'a jεere ye nigin pye, na jaaga. ¹⁵Yemu yee ma yaa na jo ge, yee yi wa me: «Kile bu sɔɔ, na wù yaha shi na, ayiwa le ni le w'à da ba bye.» ¹⁶Yee da gbara lee na-ε de! Ga yee kunni ya kag-bɔhɔɔ kiimu wo bye funɔɔ kɔn yiye funyɔ ni ge, yee ma ganha na yiye pele, na daa kee na. Tee tabaara te tuugo ya ɔɔ we. ¹⁷Ayiwa, yi li ce na sipya wemu w'a kaa ce nizaana ge, wu bye w'i ya li pye we, jurumu w'a pye.

Naafuu fεe wo kapyege niguɔɔ

5 Ayiwa, yee naafuu fεe, yi niwegee shan! Bɔngɔ ke ki da ba nɔ yee na ge, y'a meheε suu, yi da sipyaa waa kee wuu na. ²Yee naafuu w'a fɔnhɔ, a dun di ganha na yee fadeye yi li. ³Sanni we, ni warifyen we wu ɔɔ yee mu ge, tatɔn w'a wu kpɔn. Wee tatɔn we wu da ba bye kaɔɔɔ na yee jaagi. Wee wu da ba bye ba na ɔɔ we, na yee ceɔpuuro ti kyεegi. Kii caɔa ɔɔheε kii ki ɔɔ koɔ taaxɔɔ caɔa ɔɔheε ge, a yee di naafuu faari yaha yiye mu. ⁴Li wii, kapyebyii p'a yee faa yapyi-ire ti keme, a yee di pu ɔmahana yee ya ta pu saraa we! Pee kapyebyii pii wa meheε suu lee na, kee meheε kii wa se na nɔni Se Beeri Fɔɔ Kile na. ⁵Yee ya yi wo koɔɔ tiinne li beeri pye tanhama, ni yi jidaan bye ni. Yee ya yiye keme pɔri na yaha gbo kaa na. ⁶Sipyii piimu p'a tii ge, yee ya pee jaagi, na pu gbo, a p'i puyε yaha wà yi kenε ni.

Yi yi logoo mara

⁷Lee wuu na na cebooloo, yi yi logoo ki mara fo yi she nɔ Kafɔɔ cabaɔa na. Yi yi funyɔ kɔn ni faapye ni. Faa yapyiire temu ti ɔɔ wu tadaɔa ge, wu ma wu luu mara na yere tee sige. Wu ma wu luu mara na co ɔɔɔɔɔɔɔɔ zanhaya na, fo na she nɔ ɔɔɔmoka-zanhaya na. ⁸Yi be pu yi logoo mara lee maragana li na y'i lowagaa ta bani Kafɔɔ paduun w'a tεεɔɔ xɔ.

⁹Na cebooloo, yi ganha ba logoo yirige yiye tãan yi da yiye zɔɔɔ yu we, kɔnhɔ kiiri ganha ba gɔn yi na we. Kiiri kɔnɔɔ wu paduun w'a nɔ xɔ. ¹⁰Na cebooloo, Kile tudunmɔɔ piimu p'a bi Kafɔɔ jomɔ pu yu ge, pee ya kanhama xu, na pu logoo mara kanhama pu tuun wu beeri ni. Y'a pee wii, yi da se pee feni. ¹¹Sipyii piimu p'a kanhama soro, na gori yaha n'a daa wu ni ge, pee wεe ya byi duba nago-pee. Zhɔbu bi wu luu li mara maragana lemu na ge, y'a yee logo. Kafɔɔ ya pa lemu be pye wu mu kurogo ki na ge, y'a lee be ce, bani Kafɔɔ ɔɔɔaara te, ni wu ceme p'a pele.

¹²Ayiwa na cebooloo, lemu n'a da jo waha yi mu ge, lee li wa me. Yi ganha ba gari we. Wa ganha ga gaa fugba we na we, wa ganha ga gaa ɔɔɔ ke na we, wa ganha ga gaa yaaga ka shishiin na we. Y'a «Uun!» ye yu uun tajogo ni, yi da «Ahayi!» yu ahayi tajogo ni, kɔnhɔ kiiri ganha da ba gɔn yi na we.

Baraga wa Kile-ɔerege ni

¹³Ayiwa, kanhama bi nɔni wa na yi ni, wufɔɔ w'a Kile ɔere; fundanga keree shiin ya nɔ wa na, wufɔɔ w'a Kile masɔɔɔ yoyo cee. ¹⁴Wa bu da wu ya cuɔɔɔ yi ni we, wufɔɔ wu egilizi ɔahagbaa fεe pu yiri, pu ba Kile ɔere wu mu, p'i sinme fara wu na Kafɔɔ mege na. ¹⁵ɔerege ki bu bye ni n'a daa ni, yama fɔɔ wu na zhɔ. Kafɔɔ na wu cuɔɔɔ, jurumu wemu w'a pye ge, na wee be yafa wu mu. ¹⁶Y'a yeree yi jurumu wu na, y'i da wu yu yiye mu, y'i da ɔerege pyi yiye mu, kɔnhɔ y'i juɔɔɔ. Sipya wemu w'a tii ge, wee bu ɔerege pye, fanha wa kee ɔerege ki ni fo xuuni. ¹⁷Kile tudunmɔɔ Eli, sipya wu bye wii ba wεe ɔɔ we. Ga w'a Kile keme ɔere xuuni, kɔnhɔ zanha ganha bu do we. A zanha di bye ki ya to we, fo na she nɔ yee taanri ni yeye gbaara na. ¹⁸Lee kadugo na a wu guri na Kile ɔere sanha, kɔnhɔ zanha di do. A zanha k'i do. A ɔɔɔ

ki faa yapyiire te, ni tiire ti beeri di na-
goo pye.

¹⁹Na cebooloo, yee wa bu wuregi, na
can wu koo li yaha, a yee wa di bye
kaɲuɲɔ na wufɔɔ kuruɲɔ pa can koo li

ni, ²⁰y'a yaa na li ce na jo wemu bu ju-
rumupye kuruɲɔ wu koguunɔ ni, wu mu-
naa m'a shɔ xu na. Lee ma bye kaɲuɲɔ
jurumu niɲeheme na yafa wu mu.

1 Pyeeri

Pyeeri ya seme nizhiime wemu ka ge

Jɔɔ wu ɲe Pyeeri wɛ?

Pyeeri wee ninumɔ p'a yiri na Simeyɔn Heburuu jomɔ pu ni, na wu yiri na Simɔ Girekii jomɔ pu ni (Kapyegee 15:14). A Yesu di ke mege ke le wu na Girekii jomɔ pu ni na Peturɔsi. Kee ɲe Heburuu jomɔ pu ni na Sefasi, na ɲe Tubabuu wo jomɔ pu ni na Pyeeri. Kee mege ke kɔri wu ɲe na faakagerɛɛ. Zhonasi ja wu bye wii (Macao 16:17).

Yawutu wu ɲe Pyeeri. Yesu wo tudunmɔ ke ni shuun wu wa wu ɲe wii. Yani Pyeeri wu pye Yesu wo Tudunmɔ wa ge, fyasha wu bye wii (Yohana 1:41,42). Wu to kulo li ɲe Betisayida, wu fiige ki mege di ɲe na Galile (Yohana 1:44). Ga wuye pyaa di bi bye Kaperinɔmɔ kulo li ni.

Pantekɔti wu caɲa ba Fɛfɛere Munaa l'a tigi Yesu tudunmɔ pu na wɛ, Pyeeri be wa bye pu ni. A wu Kirisa wo Jozaama pu jo fo sipyii nɲehemɛɛ ya pye Yesu wo n'a daa fɛɛ. Ma bi giin m'a Pyeeri wo labye we ni wu wo kapyegee ki cɛ, fo ma bu Kapyegee Kitabu kooro 1 fo 12 wu kalaa.

We seme we kakana ɲuɲɔ

Pyeeri ya we seme we ka na tun Yesu n'a daa fɛɛ nɲehemɛɛ pii mu kulogoo nɲehɛɲɛɛ kii ni Azi fiige ki ni, kee kemu nɲaa wogo ki ɲe na Turuki ge. Wu ya ta wa wolo wa ni wɛ: Ma Yawutu fara ma shi watii shen na. Seme wu kakana ɲuɲɔ k'a pye na pu beeri yatɛnye waha, na kalaa kan pu mu na pu kaseɛge yaha puyɛ na nɔwuuro ni karamɔɔ-kafinejuu pu shizhaa na, p'i gori yaha n'a daa wu ni.

Seme wu kafila ɲugbɔyɔ

1 Pyeeri 1:1-12 N'a daa fɔɔ ya yaa na kanhama xu wuye ni, bani w'a li cɛ na wu na ba cɛn lɔ fugba we ni.

1 Pyeeri 1:13—2:10 N'a daa fɔɔ torogana kanhama tuun ni. W'a yaa na kuu fanha mu.

1 Pyeeri 2:11—3:12 N'a daa fɔɔ torogana shi wu sipyii pu te ni, ni gbafɛnɛeri keree shizhaa na, ni wuye pyaa kpɔɔn sipyii te ni.

1 Pyeeri 3:13—4:19 N'a daa fɔɔ tadaɲa ni wu torogana kanhama tuun ni.

1 Pyeeri 5:1-5:11 Pyeeri ya fiin wemu jo na waha egilizii nahagbaa fɛɛ pu mu ge.

1 Pyeeri 5:12-14 Pyeeri fɔ mujuu sanha.

Pyeeri fɔ mujuu

1 Ne Pyeeri we wu wa Yesu Kirisa wo tudunmɔ ge, ne w'a we seme we tun yee mu, Kile ya yee piimu ɲaha bulo, a yee di jaraga na she bye nabuun ye fiye ye ni ge: Pɔn, Galasi, Kapadɔsi, Azi ni Bitini. ² Yee ɲaha ya bulo na be ni To Kile wo fungɔɲɔ ki ni, na yee pye fɛfɛere wuu, Kile Munaa li baraga ni, kɔnhɔ yi Yesu Kirisa ɲɔmɛɛ co, wu shishan pu be di ɲɛɲɛgi yi na, p'i yi pye fɛfɛɛ.

Kile wu niime ni ɲaɲiɲɛ nigbɔhɔ kan yi mu.

Tadaɲa ɲii wogo

³ W'a Kile sɔni wu Kafɔɔ Yesu Kirisa To we! Bani, wu ɲiɲaara ti funɲɔ ni, w'a wɛɛ pye wɛɛ ya sevonɔ se, na Yesu Kirisa ɲe na yeege xu ni, kɔnhɔ wɛɛ di tadaɲa ɲii wogo ta. ⁴ Wu bye cɛn lɔvɛɛ. Wee cɛn we ya fɔnri wɛ, wu ya nɔɔɔɔ wɛ, w'i ya fanhaɲa wɛ, w'a keme yaha yee ɲaha na fugba wu ni, ⁵ Kile wo sefɛere t'a yee piimu mara n'a daa fanha ni, ɲuwuuro ti kaa na ge. Tee ɲuwuuro ti t'a gbegele t'i ba tiye she taaxɔɔ li ni. ⁶ Lee wuu na yee wa fundanga pyi, na li ta ali kanhama tu-

ugo beeri na ba jatanhaɲa nɔ yi na nime jeeɛ la ye funɲɔ ni. ⁷ Pee kanhama pu na ba yi n'a daa wu nɔhɔ wolo wii. Sanni je yaxɔɔ, ga p'a ba wu nɔhɔ wolo na ni. Yee n'a daa wu w'a ye sanni na fo xuuni ge, wu be nɔhɔ na ba wolo lee wologana li na, kɔnhɔ Yesu Kirisa ga ba wuye she, y'i masɔɲɔ, ni nɔɔɔ ni pɛɛɲe ta wu funɲɔ ni. ⁸ Yee ya ta wu ja we, ga lee be na wu kaa di dan yee ni. Ali yee sanha wu ja nime be we, ga lee be na yee wa daa wu na. Lee wuu na yee ya ji fundang-bɔhɔ na, fundanga nɔɔɔ wogo kemu ki je wa da ja ki jomɔ jo-e ge. ⁹ Kee fundanga ke wa yee mu, bani yee munahaa ki wo juwuuro te ti je yee wo n'a daa wu wo kuduun we.

¹⁰ Kile ya niime wemu taga yee juɲɔ wolo ge, Kile tudunmɔɔ piimu p'a wee kaa jo taashiine ni ge, pee ya yegeɲe ni kasɛɛge pye tee juwuuro te keree na. ¹¹ Kirisa Munaa li bye pu ni. Kanhama pe Kirisa da ba ja ge, lee bi pee kaa yu pu mu, nɔɔɔ wemu na ba daha wu na pu kadugo yiri ge, ni wee be. A Kile tudunmɔɔ p'i ganha na zhaa p'i kee keree kii pyeduun, ni ki pyegana ce. ¹² A Kile di li she pu na na keree kiimu jomɔ pu wa yu, na ki labye pyi ge, na kee wa da ba bye pee mu we, ga fo yee mu. Kee keree ki jaha Kile wo Jozaama pu jovee pu wa yu yi mu nime, Fefeere Munaa baraga ni, lemu l'a tun pa na yiri fugba we ni ge. Melekeɛ pu be wa kee keree ki shaa fo p'i ki ja, p'i ki ce.

N'a daa fee wo paarigafonɔ le

¹³ Lee wuu na, yi yi fungɔnyɔ yi teɲe, y'i gori yaha ni na! Niime we wu da ba gan yi mu Yesu Kirisa shɛduun wu ni ge, yi yi tadaɲa beeri taha wee da na. ¹⁴ Y'i bye Kile juɲɛ covɛ! Keree kiimu la bye yi na, na yi ta yi sanha Kirisa ce-ɛ ge, yi

ganha bu daha kee feni we! ¹⁵ Ga yi pye fefeere wuu yi torogaɲa ki beeri ni, ma na jo ba yi yirivɔɔ Kile je me Fefeere wo we. ¹⁶ Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na: «Yi pye fefeere wuu, bani ne je fɛfɛɛ.»[§]

¹⁷ Kile we w'a sipyii beeri nigin nigin kiiri kɔɔn na be ni pu nibyegee ni, na ta wu da wa wolo wa ni-i ge, yee ba wee yiri yi To Kile, wee tuun wu ni y'a yi wo nibyegee ki beeri pyi ni Kile jii fyaara ni, yi wo koɲɔ tiinne li funɲɔ ni. ¹⁸ Bani yaaga kemu na ja vɔnhɔ ge, ma na jo sanni kelee warifyen ge, yi juɲɔ wa wolo ni kee ka shi ni, na foro yi wo juɲɔ baa jara li ni we, y'a lemu taanni yi tii pu mu ge. ¹⁹ Ga yee juɲɔ ya wolo ni Kirisa shishan ni, pee pemu p'a ye yaɲmuyɔ yi beeri na ge. Wee ya pye ba saraga dubyapige je we, fe je kemu na we, fɔɔnɔ be di je ki na we. ²⁰ Kile ya wu jaha bulo na ta koɲɔ sanha yaà we, na wu she yee na nime le taaxɔɔ le ni yeeye pyaa wuu na. ²¹ Kirisa baraga ni yee wa daa Kile na, wee wemu w'a wu je na foro xu ni, na nɔɔɔ kan wu mu ge. Lee na yee wa yi n'a daa ni yi tadaɲa taha Kile na.

²² Yee ya yi zɔɔɔ pu pye fɛfɛɛ can wu wo juɲɛɛcoro funɲɔ ni, ceborogo ki wo see see taanɲɛge ki kaa na. Ayiwa, yi taan ni yiye ni xuuni yi zɔɔɔ pu beeri na! ²³ Bani Kile wo kafila w'a yi pye y'a sevonɔ se. Wee kafila we di ya ta pye ba yashi je we, na xhuli we. Wu je jii na, w'a kori yaha gbee. ²⁴ Bani Kile tudunmɔɔ p'a jo:

«Sipyii beeri pu je ba ja je we;
pu nɔɔɔ wu beeri di je ba ja fyɛenre je we.

Jà ma waha, ki fyɛenre na wo,
²⁵ ga Kafɔɔ wo kafila we na gori yaha gbee.»**

Wee Kafila wu je Kile wo Kile Jozaama pe, pemu p'a jo yi mu ge.

§1:16 Levitike 19:2

**1:25 Ezayi 40:6-8

Faakagerenje kemu ki je nii na ge

2 Lee wuu na, yi kakuuyo yi beeri yaha, yi nanmahara ti beeri yaha, yi shuun shuun juuro ti beeri yaha, ni neperenguuno, ni mekyeenge keree ki beeri. ²Ba pubinje wa jire la pyi we, yi be p'a Kile wo Kafila wu la pyi mu, konho y'i sii fanha ta lee funjo ni, y'i juuwuro ta. ³Bani y'a li ce na «Kafu ya ju.»^{††} ⁴Faakagerenje kemu ki je nii na ge, kee ki je Kafu Yesu. Sipyii ya she wu ni, ga Kile ya wu naha bulo, wu kaa d'a waha be wu mu. Yi gbara wu na, ⁵yi be di bye ba faakageeye nii woyo je we, y'i daga Fefere Munaa puga yereje. Yi na ba bye saraya naha shonrivoo fefere wuu, na saraya fefere woyo wo na gaan Kile mu, yemu kaa na ba daan wu ni, wu Ja Yesu Kirisa baraga ni ge. ⁶Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na:

«Wii me, ne faakagerenje pewa wogo naha bulo,

na ki pye puga gunnmii li faakagerenje, na ki keme sin Siyon kulo li ni.

Wemu bu da ki na,

wee da zhiige bada we.»^{‡‡}

⁷Yee pii p'a da kee faaga ke na ge, ki kano l'a pele yee mu fo xuuni. Ga piimu ya da ki na we:

«Puyirilee p'a she faakagerenje kemu ni ge,

kee k'a pye puga ki gunnmii li jidaa li kagerenje kiyee pyaa pyaa.»^{¶¶}

⁸«Faakagerenje ki je kii, sipyii ya gurujo kemu na ge.

Faakagerenje ki je kii,

kemu ya sipyii shaan ge.»^{§§}

Pu na ba gurujo ki na, bani p'a she pu da da Kile wo jomjo pu na we, lee l'a bi yaa na no pu na. ⁹Ga yee ya pye shi, wemu

naha k'a bulo ge; na bye Saan wu wo saraya naha shonrivere, na bye fefere shi. Kile ya kagboko nizaanaa kiimu pye ge, w'a yee naha bulo konho yi da kee yu. W'a yi yiri na foro nibiige ni, na ba ni yi ni wu fundanga kagbo li kpeenge ki na. ¹⁰Taashiine ni, yee bi sanha bye Kile wo sipyii we, ga nime, yee ya pye wu sipyii. Taashiine ni, Kile bi jujo jaari yee na we, ga nime, w'a jujo jaari yi na.

N'a daa fee ya yaa na baraga teri sipyii beeri na

¹¹Na taanpiine, naboro na yee wa ke niye ke na, yi nidorowuu pu wa. Lee wuu na n'a li shaa yi mu, lakuwo ke k'a yogo konho yi na ge, yi ganha bu daha kee feni we. ¹²Piimu je Kiriceen we ge, y'a doroo torogazaana na pee niye ni. Wee tuun wu ni, pu nehe ba yi mekuwo yu na kakuubyii yi je, pu na ba yi kapyegge nizaanaa ja, lee funjo ni Kile ga ba foro pu na canja kemu, pu na wu so kee canja.

¹³Y'a gboro teri fanha na Kafu wuu na. Y'a gboro teri saan wu na! Bani wu je sipyii pu beeri jujoko. ¹⁴Yi da gboro teri wu gbafeneere pu be na! Bani saan wu w'a pu tunni na p'a kakuubyii pu naha weneje, piimu p'a kasaanaa pyi ge, pu da pee sone. ¹⁵Lemu li je Kile ni daan ge, lee li wa me. Yi nahanahanaa ni fungonyo baa fee joko to ni yi kapyegge nizaanaa ni! ¹⁶Yi pye yiye mu ba sipyii je we, piimu ya faha ge. Ga pee tifahama pe ganha da bye yi mu fatjo di yi kapyegge niguwojo jo to we. Y'a yaa na doroo ba Kile wo buloo je we. ¹⁷Y'a gboro teri sipyii pu beeri na, ceborogo ki kaa di da dan yi ni, y'a fyagi Kile na, yi da gboro teri saan wu na!

^{††}2:3 Zaburuu 34:9

^{‡‡}2:6 Ezayi 28:16

^{¶¶}2:7 Zaburuu 118:22

^{§§}2:8 Ezayi 8:14

¹⁸ Kapyebyii, yi kuu yi nuɗɗɗe mu ni gbɔɔɔ ni. Nuɗɗɗe piimu wo zɔɔɔ p’a ɗɔ, ni piimu nuɗɗɗe ya penji, ni piimu wo keree k’a waha ge, y’a gbɔɔɔ teri pu beeri na.

¹⁹ Bani yi na ba kanhama xu yiye ni kanhama pemu ya yaa ni yi ni we, na li kapuɗɗo pye yi funɗɗo je yi Kile ɗumee co; kasaana li je lere. ²⁰ Ayiwa, pu ba yee kpɔɔn yi kapyeguɗɗɔ wuu na, a y’i lee xu yiye ni, kuduun weke y’i da da lee ni we? Ga kanhama ba nɔni yi na y’i kasaana pyi, a y’i pee xu yiye ni, kasaana li je lere Kile naha taan. ²¹ Lee wuu na Kile ya yi yiri, bani Kirisa be ya kanhama ja yee wuu na, koo w’a le yi taan, kɔnhɔ yi da se wu fele ni.

²² «Wu ya jurumu wa shishiin pye we, nafaanra ta shishiin di ya ta wu ɗɔ ni we.»*

²³ Pu bi wu shehele tuun wemu ni ge, wu ya ta shehee tereɗe wa na we. Pu bi wu kana tuun wemu ni ge, wu ya ta wa fuguri we. Ga w’a wu keree beeri yaha Kile kace na, wee wemu w’a kiiri kɔɔn ni tiime ni ge. ²⁴ Wuyɛ pyaa k’a wele wo jurumu wu lo wu ceepuuro ti ni korikoritige ki na, kɔnhɔ wu bye xuu jurumu kabaɗa na, wu bye niifeere ni, tiime kaa na. «Wu kpɔɔnrɔ nɔɔɔɔ funɗɗo ni yee ya sicuumɔ ta.»[†] ²⁵ Bani yee bi bye ba dubyapiinye je we, ga nime yee ya kuri pa yi munahaa ki nahavɔɔ, ni ki maravɔɔ wu mu.

Gbagashaa ni cepee nibyegee

3 Gbagashaa yi be pu kuu yi namaa mu, kɔnhɔ li nehe she da nago, pii je wa pee ya Kile Kafila wu ɗumee co we, pee di ja sɔɔ pu ceɛ pu wo torogana funɗɗo ni p’i da, ɗɔ jomɔ be baa tege ni, ² pu ba pu ceɛ pu wo fefeere, ni gbɔɔɔ torogana li jaa. ³ Yi pushaga ganha da bye kpeenge pushaga we, ma

na jo: ɗubɔɔ, kelee sanni yalere, kelee fazaaya we. ⁴ Ga k’a yaa na ta pushaga niɗmɔhɔɗɔ yee funyɔ ni, kee je loxulo, ni lotaan. Yee je pushaga yaɗmuyɔ, yemu ya gyeege we, yee y’a dan Kile ni fo xuuni. ⁵ Fo taashiine ni, fefeere ceɛ pii pu bi Kile pye pu tadaɗa ge, ke pushaga ke tuugo pee bi byi. Pee bi kuu pu namaa mu, ⁶ ba Sara bi gbɔɔɔ teri Ibirayima na, na wu pyi «kafɔɔ» we. Yee ya pye wee wo nago, yi ba kasaana pyi, kaa la shishiin fyaara di ya yi fungɔnyo yi wuregi we.

⁷ Yee be namaa, yi be pu yi ceɛ co ni fungɔngɔ feere ni! Bani ceɛ fanha k’a ceɛ na foro na wogo taan. Y’a gbɔɔɔ teri pu na, bani nii sicuumɔ pemu Kile ya gaan cen ge, yee ni ceɛ pu da ba pee ta. Yi ba lee pyi, kaa la shishiin da ja yi Kile-ɗerege koo to we.

Kodiine paarigana

⁸ Lee beeri kadugo na, y’i binne fungɔnyo ni kapyegee na! Y’i daan ni yiye ni ba cebooloo je we! Yi ɗuyɔ di benji! Yi da yiye tirige yiye mu! ⁹ Yi ganha ba kakuɗɗɔ taga da kakuɗɗɔ foɗɗɔ toni we! Yi ganha ba shehe taga da shehe foɗɗɔ toni we! Ga y’a duba pyi, bani Kile ya yee yiri tuun wemu ni ge, w’a yee yiri wu duba kan yi mu yi cen. ¹⁰ Kile Kafila w’a yi pu na:

«Niifeere ya dan wemu ni, wu funɗɗo di je wu caɗa niisaanaa ja ge, weefɔɔ ya yaa na wuyɛ tanha kakuɗɗɔ jo na,

na wuyɛ tanha nafaanra na.

¹¹ Wu wu kadugo le kuumɔ ni, wu da kasaana pyi.

Wu ɗaɗiɗe sha wu daha kee feni.

¹² Bani sipyii piimu p’a tii ge, pee ni Kafɔɔ nii wa.

Wu niwegee di je pu Kile-ɗerege jomɔ ni.

*2:22 Ezayi 53:9

†2:24 Ezayi 53:5,10

Ga pii p'a kakuuṅṅo pyi ge, Kafṅo di wu jaha ḡmahana na jeri pee feni.»[‡]

¹³ Yee bu yiye pṅ kasaṅṅaa na na byi ni yi zṅṅo pu beeri ni, jṅṅo di da kakuuṅṅo pye yee na we? ¹⁴ Ali kanhama jehē ba nṅni yi na kasaṅṅaa bye funṅṅo ni, duba nagoo yi jē. Sipyii ya fyagi lemu na ge, yi ganha ba fyagi lee na we! Yi ganha bu yi zṅṅo pu be yaha pu wuregi we! ¹⁵ Ga y'a gbṅṅo tēri Kirisa na yi zṅṅo pu na, wee wu jē yi Kafṅo. Tadaṅa ke ki wa yi zṅṅo pu ni ge, sipyaa sipya w'a yi yege kee fiin ge, y'a yaa na ta y'a gbegele yaha tuun beeri ni di weefṅṅo jṅ shṅ. Ga y'i li pye ni lotaan, ni gbṅṅo ni, ¹⁶ yi zṅṅo p'i bye fēfēfē, kṅṅṅo pii p'a yi shehele yi jaarigazaana li wuu na Kirisa wo kar-ijēge ki ni ge, lee di ba peefēe shiige. ¹⁷ Na kanhama jṅ kasaana bye funṅṅo ni, li bu da Kile jidaan, lee ya jṅ na toro na kanhama jṅ kakuuṅṅo bye funṅṅo ni tāan.

¹⁸ Kirisa ye pyaa be, tṅṅii nigin ye nigin w'a xu sipyii pu wo jurumu wu wuu na. Wee wu bi tii ge, w'a xu tiibaalaa pu wuu na, kṅṅṅo wu she ni yi ni Kile mu. P'a wu gbo ceepuuro kabaṅa na, ga, a wu jē Kile Munaa kabaṅa na. ¹⁹ Lee Kile Munaa le ni w'a she Kile wo jomṅ pu jo be kaso wo munahaa ki mu. ²⁰ Kee munahaa ki jē, piimu p'a she Kile jṅmēe ni fo taashiine ni, na wu ta w'a luu gbo pu tāan na mṅ ge. Lee ya pye Nuxhun wo kṅṅṅo ki yaaduun ni. Sipyii dṅni ye, lee kṅri jē sipyii gbarataanri ye w'a jé kṅṅṅo ki ni, na shṅ lṅṅo ki na. ²¹ Kee lṅṅo ke jē nijaa wo batizeli we wo jaa, wee wemu w'a wèe jṅṅṅo wo ge. Batizeli ya ceepuuro fṅṅṅo leri we, ga, m'a ma li sha Kile mu m'a bye ni wu ni karijēge ni ni zṅfēfēere ni. W'a wèe shuu bani Yesu Kirisa ya jē na foro xu ni. ²² W'a dugi fugba wu ni, na diin Kile kanige ce. Wu

wa melekeē pu jṅṅṅo ni, na jē fanha ni se yanmuyṅ yi beeri jṅṅṅo ni.

Naarigana nivonṅ

4 Kirisa ya kanha ceepuuro ni, lee wuu na yee be ya yaa na lee yaha yiye funyṅ ni, na pye yi kashen yagboṅṅo; bani sipya wemu w'a sṅṅo kanhama p'a nṅni wu na Yesu wuu na ge, weefṅṅo funṅṅo jē nige w'a jurumu pyi we. ² Ayiwa, yi wo koṅṅo tiinne lisana funṅṅo ni, yi ganha bu daha sipyii jidaan feni we, ga yi taha Kile jidaan feni. ³ Piimu jē Kiriceen we, yee ya tuun wemu pye na doroo pee wo jidaan keree ki ni ge, wee tuun w'a yee yaa. Keree kiimu k'a dan pu ni ge, kee yee be bi byi: Dṅṅṅṅo, ni lakuuṅṅo, ni ligbṅṅo, ni singbaa, ni na yiye pinneē gbabṅṅo na, na kanṅṅṅo pyi, ni yapere-gaanra. ⁴ Nime, yee ya binneē nige ni pu ni kii shiige keree kii bye na we. A lee di pu fo, a p'i ganha na yee mege kyēegi. ⁵ Ga Kile we w'a gbegele yaha wu ba kiiri kṅṅo wyii ni xuu na ge, wee na ba pu yege li fiin. ⁶ Lee wuu na Kile wo Kile Jozaama p'a jo xuu be mu, kṅṅṅo na kiiri yaha w'a kṅṅo xṅ pu na ke koṅṅo puga ke ni ba sipyii pusamaa beeri jē we, pu munahaa di bye jiifēere ni Kile jaha tāan.

Wù pye Kile wo kapyebyii nijemēe

⁷ Koṅṅṅo taaxṅṅo l'a tēṅṅe xṅ, lee wuu na yi gbegele yaha tuun beeri ni! Yi bye fungṅṅṅo fēe, kṅṅṅo y'i gori yaha Kile-jerege na. ⁸ Yi yiye te taanṅēge yaha k'i bele na toro keree beeri tāan, bani «Taanṅēge ya jurumu nijeheme jṅ tṅni.»[¶] ⁹ Yi da jin yiye mu nabṅṅo na zṅju-uro baa tege ni! ¹⁰ Kile ya loolodahaa kiimu kan yi beeri nigin nigin mu ge, y'a ki labye pyi, y'i bye kapyebye-jemēe, piimu ya kasege ta Kile wo loolodahaa tuuyo nijehēye yi na ge. ¹¹ Kafila ya kan wemu

[‡]3:12 Zaburuu 34:13-17

[¶]4:8 Talenṅe 10:12

mu ge, kafila we w'a yiri Kile yiri ge, w'a yaa w'a wee yu. Wemu je sipyii tegevo ge, fanha ke k'a yiri Kile yiri ge, w'a yaa w'a sipyii pu teri ni kee ni, konho peere di daha Kile na keree beeri ni Yesu Kirisa gbawo ni. Fanha ni nawo, yee yi je wu woyo fo gbee. Amiina.

Kanhama pe p'a daa n'a daa funjo ni ge

¹²Na taanpiine, kawagaa kii k'a yi noko wo ge, ki ganha bu yi fo we, k'i ganha bu bye yi mu ba katiibaagaa je we. ¹³Ga yi funjo taan lee na, bani yi be ya taa ta Kirisa wo kanhama pu ni, konho yi funjo di ba daan wu nawo wu sheduun ni. ¹⁴Pu ba yi shehele Kirisa mege wuu na, yee ya pye duba nagoo, bani Kile Munaa le, lee lemu li je nawo Munaa li ge, lee wa yi na. ¹⁵Kanhama ganha da no wa shishiin na yi ni sipyigbuu funjo ni we, kelee nagaara funjo ni we, kelee kakuubyyi funjo ni we, kelee na jin piitiilee wo keree ni funjo ni we. ¹⁶Ga kanhama bu no wa na wu Kiriceenre funjo ni, lee ganha da bye weefo mu shiige we; ga, wu baraga taha Kile na kee mege ke wuu na. ¹⁷Bani kiiri wu jo konduun w'a no, Kile wo puga ki na wu da ba jo kon. Kiiri wu di bu jo kon we na, pii pu je pu ya so Kile wo Kile Jozaama pu na-e ge, pee wo taxwo na ba bye leke we? ¹⁸Kile Kafila w'a li she na:

«Piimu p'a tii ge,
pee bu sho waha nipeheme funjo ni;
piimu je Kile nii fyaara baa fee ni jurumupyii ge,
pee di bye dii we?»^s

¹⁹Lee wuu na, Kile ya wu nidaan pye piimu mu kanhama ge, peefee pu pu munahaa ki le pu yaawo komee fo wu keje ni, p'i daha kasaanaa feni p'a byi.

Egilizii nahagbaa fee pu wo yeri yeri jom

5 Egilizi nahagbaa fee pii pu wa yee niye ni ge, pee ni ne wa yu nime. Ne be wu je egilizi nahagbaa fo wa ba yee je we. Ne pye Kirisa wo kanhama pu seeri, nawo wemu be w'a ma ge, di ba da we be ni. ²Kile ya wu yatowgbaha kemu kaa le yi keje ni ge, yi hakili yaha kee na. Yi ganha ba lee pyi ba fanha kaa je yi juno ni we, ga yi da li pyi yi wo daan na mu funjo ni na be ni Kile wo nidaan wu ni. Yi ganha ba li pyi ni wari lakuuno ni we, ga yi da li pyi ni fungon-saana ni. ³Piimu kaa Kile ya le yi keje ni ge, yi ganha ba fanha pyi pee na we, ga yi da doroo torogana na, pu nii na voro lemu feni ge. ⁴Wee tuun wu ni Yatownahamaa Nunofa wu ba ba tuun wemu ni, yi na ba nawo saanra nudono ta lemu ya gyeegi we.

N'a daa fee pu wo yeri yeri jom

⁵Yee be levee, yee be pu kuu nahagbaa fee pu mu. Yi beeri p'a yiye tirige yiye mu yiye te keree ni. Bani Kile Kafila w'a jo: «Kile ya yogo kon tabaara fee na, ga pii p'a puye tirige ge, na niime kaan pee mu.»^{**}

⁶Lee wuu na, yi yiye tirige Kile wo fanha keje ke noko ni, konho wu ba yi yirige wu nidaan tuun ni. ⁷Yi yi funjo conromo beeri le wu keje ni, bani wee w'a yi mara. ⁸Yi kascege ta yi gori yaha nii na, bani yi pen Shitaanni wu je ba cenri je we, na guuri, na jaari na yeree na yaaga shaa di joo. ⁹Yi ganha bu so wu mu we, yi yi logoo waha n'a daa wu feni. Yi li ce na yi cebooloo Kiriceen pii pu wa caraga kono ke na ge, na pe kanhama pe shi wa pee be taa.

^s4:18 Talemee 11:31

^{**}5:5 Talemee 3:34

¹⁰Yi bu ganha mu jeri, niime wu beeri fɔɔ Kile we w'a yi yiri wu wo nɔɔɔ nix-hɔbaama wu kaa na Kirisa wo kariɲeege ki ni ge, weeye pyaa na ba yi keme yàa, na fanha kan yi mu keree beeri ni, kɔnhɔ yi ɲɔ di já fa. ¹¹Se ɲe wee ni fo gbee. Amiina.

Pyeeeri fò mujuu

¹²Siliven w'a ne tege a ne le seme nifen-hefenhene le ka na tun yi mu. Ne mu, ce-

borona ɲɔmɛɛ fɔɔ wu ɲe wii Kile koo li ni. N'a we seme we ka na tun yi mu, di samɔhɔɔ le yi ni, di li she yi na can na na we wu wa Kile wo niime we. Yi kori yaha wee ni! ¹³Kile ya egilizi wemu ɲaha bulo Babilɔni^{††} ni ba yee ɲe-ε ge, w'a yi shaari. Na ja Marika be ya yi shaari. ¹⁴Yi beeri p'a yiye shaari ceborogo fò na ni taanɲeege ni, yee piimu beeri pu ɲe Kirisa wuu ge.

ɲaɲiɲe ki pye yi te ni.

^{††}5:13 **Babilɔni:**Kulo lemu Kile ya kyeeɲi feefee li kakuuyo yi wuu na ge, Pyeeeri ya Orome kulo li taanna ni lee ni naha we verise we ni.

2 Pyeeri

Pyeeri ya seme shuun wo wemu ka ge

Jɔɔ mu we seme we d'a tun we?

Li wa kanna egilizi nigin wa mu Pyeeri ya we seme we ka na tun we, ga Kiriceen pu beeri mu w'a wu tun (2 Pyeeri 1:1). W'a li she na wee wo caɗa nii l'a nɔ li taxɔɔ ni (2 Pyeeri 1:12-14).

We seme we kakana puɗɔ

Pyeeri ya bi karamɔɔɔɔ kafonejuu pu wo kalaakuumɔ wu kaa logo, wemu p'a bi gaan n'a daa fee pu mu ge, lee wuu na w'a we seme we ka wu guri n'a daa fee pu funɔɔ to can wa shizhaa na, w'a bi pu kalaa xɔ wemu ni ge. Lee yere le ninumɔ Zhude be ya pye (Zhude 5-16).

Seme wu kafila pugbɔɔ

2 Pyeeri 1 Kalaa wemu y'a ta ge, yi pye ɗomeheɛ fee wee kalaa wu shizhaa na.

2 Pyeeri 2 Funduuro temu w'a pye karamɔɔɔɔ kafonejuu pu shizhaa na ge.

2 Pyeeri 3 Kirisa na guri ba nakaara baa.

Pyeeri fɔ mujuu

1 Ne Simɔ Pyeeri we wu ɗe Yesu Kirisa wo kapyebye, ni wu tudunmɔ ge, ne w'a we seme we tun yee mu, yee piimu p'a see see n'a daa wu ta ni wɛɛ ni, wu Kile ni wu Shɔɔɔ Yesu Kirisa wo dii wu funɔɔ ni ge. ²Kile wu niime ni ɗaɗiɗe kan ɗehe yi mu Kile ni wu Kafɔɔ Yesu wo je wu funɔɔ ni.

Kile w'a wu yiri na wu pa je wu Ja wu saanra ti ni

³Keree kiimu beeri k'a yaa ni wu ni wu niifereɛ ti funɔɔ ni, wu bye Kile ɗii fyaara sipyii ge, Kile ya kee beeri kan wu mu wu sefeere ti funɔɔ ni. Wemu w'a wɛɛ yiri, na pa binne ni wu ni wuyɛ pyaa wo nɔɔɔ we ni wu saama pu na ge, w'a wɛɛ pye wɛɛ ya weefɔɔ ce. ⁴Tee sefeere te funɔɔ ni, Kile ya ɗomeheɛ lɔ wɛɛ mu kiimu ya ɗɔ fo xuuni ge. Lee na, ɗomeheɛ kiimu w'a lɔ yee mu ge, yi bu kee ta yi na ja voro ke koɗɔ ke ni, lakuunɔ ya kemu fɔnhɔ ge, na ja pye ni zɔ nigin ni ni Kile ye pyaa ni.

⁵Lee wuu na yi la le yiye ni xuuni, y'i saama fara yi n'a daa wu na, y'i Kile wo maceɗe ki fara pee saama pu na. ⁶Na ja maye na, y'i lee fara Kile wo maceɗe ki na, y'i lowaa fara na ja maye na wu na, y'i Kile ɗii fyaara fara lowaa li na. ⁷Na pye ɗire ni ni n'a daa fee pu ni, y'i lee fara Kile ɗii fyaara ti na. Yi taanɗeege fara n'a daa fee pu wo ɗire ti na. ⁸Kii keree kii bu da yi ni, na yi yaa xuuni, yi da bye saa fee ni kuduun baa fee wu Kafɔɔ Yesu Kirisa wo je wu ni we. ⁹Ga kii keree kii bu wemu kuunɔ, weefɔɔ ya ɗaa xuuni we, w'a bye ba fyɛn ɗe we. Kile ya wu jurumu wemu je laha wu na, na wu pye feɛfeɛ ge, wu funɔɔ na wɔ lee na.

¹⁰Lee wuu na ceborogo, yi naha ya bulo, na yi yiri lemu na ge, yi lee pye baraga kaa. Yi ba lee pyi, yi da ga gurunɔ di do Kile koo li ni bada we. ¹¹Lee funɔɔ ni Kile da saanra|Kile saanra ti wo kuɗɔɔ li mugi xuuni yi mu, saanra temu da ga xhɔ we. Tee ɗe wu Kafɔɔ ni wu Shɔɔɔ Yesu Kirisa wuuro te.

¹²Lee na, ne funɔɔ ki wa di da yi funɔɔ tun kii keree kii na tuun beeri ni, ali na ta y'a ki ce xɔ be. Can jomɔ pe p'a nɔ yee na ge, yee ya pye ɗomeheɛ fee pu funɔɔ ni. ¹³Ga na ne yaha ke ɗiɗe ke na, ne li ta l'a saha ne w'a yi funɔɔ tun ni kii keree

kii ni, kónhó y'i da jeni. ¹⁴Bani ne li ce jo ne foroduun w'a nò xò ke koŋo puga ke ni; wù Kafóo Yesu Kirisa w'a na pye n'a lee ce. ¹⁵Ga n'a da na se beeri pye, kónhó na nigaraga na, yi funyó di da dun ni kii keree kii ni tuun beeri ni.

Tudunmáa p'a Kirisa wo nɔɔɔ wu ja

¹⁶Wèe ya ta wù Kafóo Yesu Kirisa wo fanha ke ni wu ba wu kaa jo yi mu ni shizhiinme fée wo giraya ni wé. Ga wèe ya wu ja wù jii ki na, wu ni wu nɔɔɔ wu beeri ni. ¹⁷To Kile nideenge ki je wu fanha ke, ni wu nɔɔɔ wu ni. W'a pɛɛɛ ni nɔɔɔ taha Yesu Kirisa na, tuun wemu ni w'a jo ge na: «Ne jidaan ja wu je we, wu kaa ya dan ne ni fo xuuni.»^{††} ¹⁸Wèeyɛ pyaa ya lee mujuu le logo na yiri fugba we ni, tuun wemu ni wèe di bye ni Yesu ni fefɛɛɛ boboŋo ki na ge.

¹⁹Kee keree kii beeri ya li she wèe na na can wu je Kile tudunmáa pu wo jomɔ pe. Yi bu fungɔngɔ ta pee na, lee na bye kasaana. Bani pee jomɔ pe je ba sokinna je wé, wemu ya kpeenge yeege nibiige ni yani jiga ki pa mugi, jimugunɔ wɔɔ li l'a jí jí yi zɔɔɔ pu na ge. ²⁰Yi fenhe li ce na sipya wa shishiin ya Kile Kafila wu wo kapaŋaa ki jomɔ ceni wuye ni we. ²¹Bani sipya wa shishiin ya ta w'a kapaŋaa jo ni wuye pyaa fanha ni we. Ga Kile ya wu jomɔ pu kan sipyii mu ge, Fefɛɛɛ Munaa fanha ni p'a pu jo.

Karamɔgɔ-kafinejuu keree

2Fo taashiine ni, ba tudunmáa kafinejuu ya ta sipyiiire ti ni we, mu karamɔgɔ-kafinejuu da ba da yi be niŋe ni. Kalaa we w'a sipyii waagi, na bɔɔngɔ nɔni pu na ge, pu na ba wee kaan yi mu. Kafóo we w'a pu juŋɔ wolo ge, pu na ba wee kaa she, na bɔɔngɔ shan puyɛ juŋɔ ni tɔvuyo na. ²Sipyijehemɛɛ na ba daha pu feni, na

doroo pu jidaan torogaguunɔɔ beeri na. Lee funɔɔ ni sipyii na ganha na can koo li mege kyeegi. ³Na ta pu wo wari lakuunɔ funɔɔ ni pu da ba yi faanna ni pu namari jomɔ ni, na yi keŋe yaŋmuyɔ shuu yi na. Ga fo taatuunɔ ni kiiri ya gbegele yaha na pu sige, bɔɔngɔ na ba nɔ pu na tɔvuyo na.

⁴Melekee piimu p'a jurumu pye ge, Kile ya ta juŋɔ jaari pu na we. Ga w'a pu wá Jahanɛɛ nibiige ki wecogoyo yi ni, na pu nibɔyɔ mara yaha wà na kiiri wu caŋa ki sige. ⁵Kile ya ta juŋɔ jaari taashiine li be wo koŋo ki na we. Ga log-bɔhɔ w'a taga wu jii fyaara baa sipyii pu kyeegi kee koŋo ki be na. A wu Nuxhun ye nigin juŋɔ wolo, wee wemu wu bi tiime pu wo yere li pyi ge, na fara wu puga sheen gbarashuun wu na. ⁶W'a Sodɔmu ni Gɔmɔɔri kulogoo ki be kyeegi, na pu sorogo na pye shɔɔnɔ. Sipyii piimu p'a ma, p'i je Kiriceen we ge, na pu pye jaha shesheere pee mu. ⁷Ga Lɔti we wu bi tii ge, w'a wee juŋɔ wolo. Wee bi kanha fo xuuni pii kakuubyii pii wo torogaguunɔ li funɔɔ ni. ⁸Na ta wee ná we w'a tii ge, wee be nideenge ki bye pu te ni. Wu bi pu katiibaagaa kiimu jaa, na kiimu nuri ge, kee bi wu zɔsaama wu kana jiga beeri. ⁹Lee beeri w'a li shee na Kafóo na já Kile jii fyaara sipyii shɔ nɔwuuro na, na kakuubyii keme yaha kanhama kaa na na kiiri wu caŋa sige. ¹⁰Pii p'a pu ceepuuro jidaan pyi na be ni pu fɔɔnɔ keree la ni, na Kile wo sefɛɛɛ ti fanri ge, pee wuu na ba golo. Pee karamɔgɔ-kafinejuu pii ya daa xuuni puyɛ na, na puyɛ kere. Pu ya fyagi fugba sefɛɛɛ ti zhehele na we. ¹¹Na ta melekee pii pu je ni baraga, ni fanha ni na toro pii sipyii pii tãan ge, pee be ya jaagi shaan te sefɛɛɛ te na we, p'i ya ti shehele Kafóo jaha tãan we. ¹²Ga pee karamɔgɔɔ pii ya foro fungɔngɔ baa yatɔyɔ feni, yee

††1:17 Macoo 3:17

yemu kasii juṅṅo ki jɛ na yi co na gbo ge. Pu ya keree kiimu cɛ wɛ, kee p'a fanri. Lee wuu na pu na ba gyeegi puyɛ pyaa wo vɔnhɔ wu funṅṅo ni.

¹³Bɔɔngɔ ki da ba nɔ pu na pu wo kakuuṅṅo ki footɔnɔ. Shiige baara keree di dan pu ni tapyege ni sipyii jii na caṅa ni. Pu ba kalɛɛ gbuu ni yi ni, p'a ganha na yee faanna, pu jɛnaa la d'a wolo, na jɛ be shiige. ¹⁴Pu zɔɔɔ p'a ni dɔdɔɔ na, p'i ya dinni jurumu na wɛ. Piimu fanha k'a cɛɛ ge, na pee faanna na fuloo puyɛ na. Nɛgbo di jɛ pu ni, lanjɛ sipyii pu wa pii. ¹⁵Koo le l'a tii ge, p'a lee yaha na puyɛ piinṅɛ na taha Bɔzɔri ja Balamu wo koo le feni, wee wemu w'a sɔɔ na kakuuṅṅo pye saraa feni ge. ¹⁶Ga wu kaa ya jo lee kapyebaana le wuu na. Kafazhɔ w'a sipya mujuu jo, na wee Kile tudunmɔ wɛ wo fungɔngɔ baara ti yereṅɛ.

¹⁷Pii sipyii pii jɛ ba lɔhɔ baa lobu-lowegeɛ jɛ wɛ. Pu jɛ ba jahaya jɛ wɛ, kafɛgbɔhɔ ya yemu lɔ ge. Nibiicogonṅo k'a gbegele na yaha pu jaha na. ¹⁸Pii p'a kiragi kiragi foro konahaṅa ki ni li sanha mɔ-ɛ ge, pu ma pee faanna na luu ni kafilafɛfɛgeɛ ni. Lee wuu na pu ma ceepuuro wo shiige baara keree taga puyɛ tege. ¹⁹Pu ma yu na pu da pee wolo bulooro ni, na ta lakuuṅṅo keree kii p'a byi ge, puyɛ pyaa di jɛ kee wo buloo. Bani kaa lemu ba se taa ma na, m'a jɛri lee wo bulo. ²⁰Can na, sipyii piimu p'a ta shɔ konṅo ke wo nɔɔmɔ keree kii na, wu Kafɔɔ ni wu Shɔvɔɔ Yesu Kirisa wo je funṅṅo ni ge, kee keree kii bu peefɛ ta co sanha, na se ta pu na, pu taxɔgɔ keree na ba waha na toro taashiine li tɔan. ²¹Pu ma Kile wo tiime koro li cɛ, ga Kile wo jɔmɛhɛɛ kii p'a she pu na ge, p'a kee yaha. Lee funṅṅo ni li bi pɔɔ pu mu, pu ganha tiime koro li cɛ be wɛ. ²²Nime, le l'a nɔ pu na ge, lee ya li sheɛ na can wu jɛ kii talɛɛ kiiri: «Ponɔ l'a kuri li tɔguro ti feni,» ni «P'a shaazhɔ wu wuu, a wu guri she jɛ jɔɔɔ ni.»

Kafɔɔ Yesu wo paduun wu keree

3 Na taanjiineɛ, nɛ seme shuun wo w'a we na wu tun yee mu. Nɛ yee funṅṅo tun keree kii na pii sɛmɛ shuun we ni, konhɔ y'i fungɔngɔ nizaana ta. ²Jomɔ pemu Kile wo fɛfɛɛɛ tudunmɔ p'a jo toro yi mu ge, ni wu Kafɔɔ, ni wu Shɔvɔɔ wu wo tudunmɔ p'a wu tuduro teke jo yi mu ge, yi yi fungɔngɔ yaha yee na.

³Leke y'a yaa na fenhe ce ge, lee li wa mɛ. Taaxɔɔ li ni lawuu fɛɛ pii na ba ba piimu lawuu w'a pe ge. Pu na ba jaari na be ni puyɛ pyaa wo lakuuṅṅo ke ni. ⁴Pu na ba yu: «Yesu ya jɔmɛ lemu lɔ yee mu na wu da ba ge, mii w'i jɛ wɛ? Wɛɛ sefeleɛ p'a xu, ga keree ki beɛri di jɛ ki siime na ba konṅo k'a jɔ kon wɛ.»

⁵Pu ya go p'i le cɛ yaha pu funyɔ ni wɛ, na: Kile w'a fugba ni jɛnɛ yaa fo taashiine ni. Wu jɔ jomɔ funṅṅo ni Kile ya jɛnɛ yereṅɛ lɔhɔ ni, na ki yaa ni lɔhɔ ni. ⁶Lɔhɔ ni be sanha Kile ya taashiine li wo konṅo ke ni ki funṅṅo yaɲmuyɔ beɛri kyɛegi, logbɔhɔ ki tuun wu ni. ⁷Ga pee jɔ jomɔ pe ninumɔ pu wa nijaa wo fugba we ni jɛnɛ ke be keme yaha, na Kile jii fyaara baa sipyii pu wo kiiri we, ni pu gyeegi wu caṅa sigɛe. Kee caṅa ke, na na ba fugba we, ni jɛnɛ ki be sorogo.

⁸Ga, na taanjiineɛ, kaa nigin wa wà, y'a yaa na lee cɛ, lee li wa mɛ. Caṅa jii nigin jɛ Kafɔɔ jaha tɔan ba yee kabɔfonɔ nigin (1.000) jɛ wɛ, yee kabɔfonɔ nigin (1.000) be di jɛ wu jaha tɔan ba caṅa jii nigin jɛ wɛ. ⁹Pii wa yu na Kafɔɔ ya go wu wu jɔmɛ li koo jaari we, na w'a mɔ toro. Lee be wɛ! Kile ya luu gbo yee tɔan. Wu la jɛ wa shishiin be wu kyɛegi wɛ; wu funṅṅo ki jɛ sipyii pu beɛri di daajeṅɛ jo pu jurumu wu na, p'i ba Kile mu. ¹⁰Kafɔɔ cabaṅa, kee na ba sipyii pu fo ba nagaa ya sipya foni wɛ. Kee caṅa ki na, fugba we na ba doro ni tunmɔ nigbɔ ni, na na ba wu funṅṅo yaɲ-

muyɔ yi beeri sorogo fɛfɛɛ, ɲiɲe ke ni ki yaɲmuyɔ beeri na ba sorogo.

¹¹Wee tuun wu ni, na ye yaɲmuyɔ ye yaha yi na da ba ɲa le ɲagana le na, yee torogana l'a yaa na tii, y'i la fara yi Kile ɲii fyaara ti na. ¹²Kafɔɔ cabaɲa ke, yi ki sige, yi la le yiye ni, k'i wɛri nɔ. Kee caɲa ke, na na ba fugba wu sorogo. Yaɲmuyɔ yi beeri na ba ɲa na xhɔ. ¹³Kile ya ɲiɲe nivonɔ ni fugba nivomɔ wemu ɲomɛɛ lɔ wɛɛ mu ge, wu na ba daa yee na. Wee xuu we ni, keree ki beeri na ba byi Kile wo tiime pu funɲɔ ni.

¹⁴Lee wuu na na taanɲiineɛ, na yi yaha yi na kee caɲa ke sigeɛ, y'a yaa na la le yiye ni wu ba yi ta fɛfɛɛ, jaagi baa, y'i bye ɲaɲiɲe na ni wu ni. ¹⁵Y'a yaa na li cɛ na Kile na luu gbo yee taaɲ, lee ni yee wo ɲuwuuro t'a foro. Yee ninuyɔ

wu ceborona, wu taanɲii Pɔli be ya jo yi mu. Kile ya fungɔɲɔ fɛɛɛ temu kan wu mu ge, tee fanha ni w'a yi jo. ¹⁶Yee w'a gani wu semɛɛ pu beeri ni, pe jomɔ pe shizhaa na. Tɛye ya wa wà wu semɛɛ pu ni, yemu kɔri ceme p'a pen ge. Ga pii pu ɲɛ fungɔɲɔ fɛɛɛ baa, pu ɲerime be di ya pen wɛ, pee wa yee tɛye yi wo jomɔ pu kɔri ɲeri. Mu shiin pu wa Kile Kafila wu wo jomɔ pa be ɲeri. Na pu yaha lee na, puye pu wa gyɛɛgi.

¹⁷Na taanɲiineɛ, nɛ kunni wa yi funɲɔ to, yi kasɛɛge yaha yiye na, kɔnhɔ pu ganha bu yi ta ni pu piinɲe jomɔ pe ni, p'i yi laha yi tayerege nizaanɲa ke ni wɛ. ¹⁸Ga, yi la le yi da se ɲaha na wu Kafɔɔ ni wu Shɔɲɔɔ Yesu Kirisa wo niime we, ni wu macɛɲɛ ke ni. Nɔɔɔ wu taha wee na na lɔ nime na fo gbee. Amiina.

1 Yohana

Yohana ya seme nizhiime wemu ka ge

Jɔgɔ wu ɲe Yohana wɛ?

Tudunmɔɔ Yohana w'a we seme we ka. Wee ninumɔ w'a Yohana wo Kile Jozaama pu wo seme wu be ka, ni Yohana wo seme nizhiime we, ni shuun wo we, ni taanri wo we, ni Kashee Kitabu wu be.

Yohana ya ta wu mege ka pii semɛ taanri we na we. W'a wuyɛ pyi na «egilizi nɔhɔlɛ».

Yohana ya ta we seme we ka egilizi nin mege na we, ga Azi fiige ki egilizii pu mu w'a wu tun. Yohana bi kapyɛɲɛ pyi wu wo caɲa jii li xɔduun wu ni Efese kulo le, ni li kabanugo kulogoo ki ni. Wee xuu we niɲaa wo wu ɲe Turuki fiige ki niɲe ki ni.

We seme we kakana ɲuɲɔ

Wuyɛ mege Kile Kafila yere li ɲe we seme we. Kafila ɲugbɔyɔ taanri wu ɲe wu ni:

1 N'a daa fee ya yaa na taha can koro li feni, na pu n'a daa wu taha Yesu na.

2 Yi taan ni yiye ni, yi da ɲaari kpeenge ni.

3 Yi da yiye kasɛri karamɔgɔ-kafinejuu pii na.

Seme wu kafila ɲugbɔyɔ

1 Yohana 1:1—2:17 Na ɲaari kpeenge ni.

1 Yohana 2:18-29 Jɔgɔ wu ɲe Kirisa wo pen wu wɛ?

1 Yohana 3—4 Taanɲɛge keree.

1 Yohana 5:1-12 Seereɛ p'a yemu jo Yesu shizhaa na ge.

1 Yohana 5:13-21 ɲii sicuumɔ tadaɲa nakaara baa wogo.

ɲii sicuumɔ nixhɔbaama jomɔ

1 Wemu wu ɲe ɲii sicuumɔ jomɔ pu ge, wee wo keree wɛɛ wa gani yi mu, wemu w'a bye wà yani koɲɔ ki yàa ge. Wɛɛ ya wu jomɔ pu logo, na wu ɲa wù ɲii ki na. Wɛɛ ya wu seeri xuuni, a wù keye be di gbɔn wu na. ² Pee ɲii sicuumɔ p'a puyɛ she, wɛɛ ya pu ɲa, na pu seeri keree pye. ɲii sicuumɔ nixhɔbaama pe pu bye Kile tàan na puyɛ she wù na ge, pee kaa w'à yu yi mu. ³ W'à lemu ɲa, na lemu logo ge, lee w'à yu yi mu, kɔnhɔ yi be di jé wù wo kariɲɛge ki ni. Wɛɛ kunni wa jé To Kile ni wu Ja Yesu Kirisa wo kariɲɛge ki ni. ⁴ Wɛɛ ya kii keree kii ka na ki tun yi mu, kɔnhɔ wù fundanga ki ɲɔ di fa.

Kile ɲe kpeenge; w'à ɲaari kee ni

⁵ W'à jomɔ pemu logo Yesu Kirisa mu di jo yi mu ge, pee pu wa pe na Kile ɲe kpeenge, nibiige yafiin wa wu ni wɛ. ⁶ Wù bu jo na Kile wo kariɲɛge ki ni wù ɲe, na ta wù ɲaari gbee nibiige ni, kafineye w'à yu, wù ɲe can ɲuɲɔ ni wɛ. ⁷ Ga wù ba ɲaari kpeenge ni, ma na jo ba Kile wa kpeenge ni me wɛ, wee tuun wu ni w'à pye wùye kariɲii, wu Ja Yesu wu shishan pu na wù pye feefɛɛ na wù jurumu wu beeri laha wù na.

Wù wù tɔɔgɔ wolo jurumu ni feefɛɛ

⁸ Wù bu jo na wù ya jurumu pyi wɛ, wuyɛ w'a biinɲe can ɲe wù funyɔ ni wɛ. ⁹ Ga wù bu yere wù jurumu wu na, Kile ya tii na ɲe ɲomɛɛ fɔɔ. Lee funɲɔ ni wu na wù jurumu wu yafa wù mu. W'à kaku-ɲɔɔ tuuyo yemu beeri pye ge, wu na wù pye feefɛɛ na yeege kee beeri ni. ¹⁰ Wù bu jo na wù ya ta na jurumu pyi wɛ, w'à Kile pye kafinejo, wu jomɔ pu ɲe wù funɲɔ ni wɛ.

Kirisa je wèe tegeɔɔ

2 Na nagoo, n'a da kii keree kii ka di ki tun yi mu, kɔnhɔ yi ganha ba jurumu pyi we. Ga wa bu jurumu pye, Tegeɔɔ wa wù mu wù To Kile wu kabanugo, wee je Yesu Kirisa, wee wemu w'a tii ge. ²W'a pye wèe jurumu wu wo footɔɔ. Wèe wo wu ye be we, ga koɔ ke beeri wo jurumu foo w'a tɔ.

W'a yaa na Kile wo ɔmehɛe ki co

³Wù bu Kile ɔmehɛe ki co, wù na li ce lee na na w'à wu ce. ⁴Wa ba yu na wee ya Kile ce, na ta wu ya wu ɔmehɛe conɪ we. Weefɔ je kafinejo, can je wu funɔ ni we. ⁵Ga wemu w'a wu kafila wu conɪ ge, Kile wo taanɔeɛe ke nivaɔa ki wa weefɔ funɔ ni see na. Lee na w'à li ceni na wèe je wu kariɔeɛe ki ni. ⁶Wemu w'a yu na wee je Kirisa wo kariɔeɛe ki ni ge, weefɔ ya yaa w'a jaari ba Kirisa ye pyaa ya jaari we.

Kariɔeɛe ɔmɛɛ nivonɔ keree

⁷Na nimeɛ, di wa ta kariɔeɛe ɔmɛɛfonɔ ka na tun yi mu we, ga ɔmɛɛ nilee li wa, y'a lemu ta fo yi n'a daa wu ɔ konduun wu ni ge. Y'a jomɔ pemu logo xɔ ge, pee pu wa lee ɔmɛɛ nilee le. ⁸Ga lee be na, le n'a ka na tun yi mu ge, lee je ba ɔmɛɛfonɔ je we. Li can w'a ja Yesu Kirisa wo torogana li funɔ ni, na naa yee be wo torogana li funɔ ni. Bani womɔ keree kii nidorogo ki wa, kpɛenge can wogo ki wa jí na xɔ. ⁹We w'a yu na kpɛenge ki ni wee je, na makɔɔ yaha wu ni wu ceboro te ni ge, womɔ ni weefɔ je sanha. ¹⁰Wemu ceboro kaa l'a dan wu ni ge, weefɔ wu je kpɛenge ki ni. Na wu yaha kpɛenge ki ni, kaa la shishiin da ga já wu pye wu watii ɔɔ kyɛɛgi we. ¹¹Ga we w'a wu ceboro kɔ ge, womɔ ni weefɔ je, womɔ ni w'a jaari. Wu ya wu tashege ce we, bani womɔ p'a wu pye fyen.

Yi ganha bu yi naha le ke koɔ ke yaɔmuyɔ ni we

¹²Na nagoo, n'a we seme we tunni yi mu, bani yi jurumu w'a yafa yi mu Yesu wo mege ki gbɔɔɔ ni. ¹³Nɔhɔlee, n'a we seme we tunni yi mu, bani we wu wa wà na ta koɔ sanha ɔ kon we ge, y'a wee ce. Lɛvɛɛ, n'a we seme we tunni yi mu, bani y'a se ta Shitaanni na. Na nagoo, n'a we seme we tun yi mu, bani y'a To Kile ce. ¹⁴Nɔhɔlee, n'a we seme we tun yi mu, bani we wu je wà na ta koɔ sanha ɔ kon we ge, y'a wee ce. Lɛvɛɛ, n'a we seme we tun yi mu, bani yi fanha k'a jehe, Kile jomɔ p'a kori yaha yi funyɔ ni, y'a se ta Shitaanni na.

¹⁵Yi ganha bu koɔ yaha ki taan yi mu we, yi ganha bu yi naha le koɔ yaaga ke ka nigin be ni we. Koɔ bu daan wemu mu, To Kile taanɔeɛe je weefɔ funɔ ni bada we. ¹⁶Bani keree kii beeri ki je koɔ ke ni ge: ceɔpuuro lakuuɔ ɔɔdaan keree, ni koɔ yaɔmuyɔ wo jeɔeɛn, ni koɔ wo maye she keree, lee la shishiin wa foro To Kile ni we fo koɔ. ¹⁷Koɔ kunni wa doro ni ki ɔɔdaan wu be, ga we w'a Kile ɔɔdaan pyi ge, wee na ba gori yaha jii na gbee.

W'a wuye kaseri Kirisa wo peen pu na

¹⁸Na nagoo, koɔ ki taaxɔ l'a teɔe. Y'a yi logo na Kirisa wo Pen wu da ba ba. Wa nime, Kirisa wo peen niɔehemɛɛ wa puye sheɛ na xɔ. Lee na w'à li ce na koɔ ki taaxɔ l'a teɔe. ¹⁹Wèe wo kariɔeɛe ki ni p'a foro, ga pu bi ta pye ni wèe ni nigin can can na we. Pu da bi sii pye ni wèe ni nigin, pu bi da gori wèe ni. Ga pu voro w'a li sheɛ na pee bye ni wèe ni funɔɔnuyɔ na bada we.

²⁰Ga yee wa ba pee je we, bani Fɛfɛere Munaa fanha ni yee ya sindirine ta, kɔnhɔ y'i can wu ce. ²¹Ne ta seme wu tun yi mu yi can ceɔbaara na we. Ga n'a wu tun yi mu bani y'a can ce, na nɔhɔ li ce

sanha na kafinege ka shishiin ya foro can ni we. ²² Jɔɔ wu ɲe kafinejo we? Wemu w'a go na Yesu ɲe Kirisa we, koɲɔ Shɔvɔɔ we-e ge, weefɔɔ wi. Weefɔɔ wu ɲe Kirisa wo Pen we. W'a zhege To Kile ni wu Ja wu ni. ²³ Wemu w'a she Jafɔɔ wu ni ge, weefɔɔ ya she Tofɔɔ wu be ni. Wemu w'a sɔɔ Jafɔɔ wu na ge, weefɔɔ ya sɔɔ Tofɔɔ wu be na. ²⁴ W'à yi kalaa jomɔ pemu ni fo yi n'a daa wu ɲokɔɔɔɔɔ ti ni ge, yi la le yiye ni pee di gori yi funyo ni. Lee bu bye, yi be na gori yaha Jafɔɔ we, ni Tofɔɔ wu wo kariɲeege ki ni. ²⁵ Kirisa ya ɲomee lo na wu na ba leke kan wu mu ge, lee li wa ɲii sicuumɔ nixhɔbaama.

²⁶ Pii p'a giin pii yi ɲuyɔ kyeege ge, pee wuu na n'a ye ka, na yi tun yi mu. ²⁷ Yee kunni, Yesu ya Fefere Munaa kan yee mu, lee wa kori yee funyo ni, sipya wa shishiin kaɲɔɔ wa nige yi na na w'a yi kalaa we. Fefere Munaa li wa yi kalaa keree beeri ni, li kalaa wu wa can, kafineye wa wu ni bada we. Lee wuu na yi Fefere Munaa li wo kalaa wu co, y'i gori yaha Kirisa wo kariɲeege ki ni. ²⁸ Na nagoo, yi kori yaha Kirisa wo kariɲeege ki ni, kɔnhɔ wu ba wuye she, wu lowagaa wuu di da, wu ganha da ba zhiige wu naha taan wu cabaɲa na we. ²⁹ Y'a li ce na Kirisa ya tii, lee wuu na w'à yaa na li ce na sipyaa sipya wa tiime keree pyi ge, Kile pya wu ɲe weefɔɔ.

Kile nagoo

3 Wèe kaa ya dan To Kile ni fo xuuni, fo w'a wèe pye wu nagoo. Can wu ɲe wii, wèe ya pye wu nagoo. Koɲɔ sipyii ya ta Kile ce we, lee l'a pu pye pu ya ce nago Kile nagoo wèe ɲe we. ² Na taanpii, nime wu ɲe Kile nagoo. Wù na ba bye lemu ge, lee wa sanha zhe we. Ga w'à li ce na Yesu Kirisa ba wuye she, wù na ba bye ba wu ɲe we, bani wù na ba wu keme ɲa ba wu ɲe we. ³ Kee tadaɲa ki wa sipya wemu beeri mu Yesu Kirisa na ge,

weefɔɔ na wuye pye fefere ba Kirisa ɲe me fefere we.

⁴ Sipyaa sipya w'a jurumu pyi ge, Kile wo saliya wu m'a gyeege. Bani na jurumu pye, lee kori ɲe Kile wo saliya wu m'a kyeege. ⁵ Y'a li ce na Yesu ya pa wu ba jurumu laha sipyii na. Jurumu wa shishiin bye wu na we. ⁶ Sipyaa sipya w'a kori yaha wu kariɲeege ki ni ge, weefɔɔ ya gbara wu kori yaha jurumu ni we. Ga wemu w'a kori yaha na jurumu pyi ge, weefɔɔ ya wu ɲa we, ali wu ya wu ce be we.

⁷ Na nɔhɔpiire, wa shishiin ganha bu yi piinje we. We w'a tiime keree pyi ge, weefɔɔ nidiige ki wa, ma na jo ba Yesu Kirisa ye pyaa ya tii tiigana lemu na we. ⁸ Wemu bu gori yaha na jurumu pyi, Shitaanni ni weefɔɔ ya foro, bani Shitaanni w'a jurumu pyi na lo fo taashiine li ni. Lee wuu na Kile Ja w'a pa, kɔnhɔ wu Shitaanni wo kapyegee ki kyeege. ⁹ Sipyaa sipya wu ɲe Kile wo pya wa ge, wee ya gbara wu kori yaha jurumu ni we, bani Kile wo sefere ti ma bye wu ni. Lee wuu na wu da já gori yaha jurumu ni we, bani Kile wo pya wu ɲe wii. ¹⁰ Le na Kile nagoo ni Shitaanni nagoo ya jeni na wo puye ni: Wemu ya tiime keree pyi we, wee ya foro Kile ni we, wemu be ceboro kaa ya taan wu mu we, wee be we.

W'à yaa na taan ni wuye ni

¹¹ Jomɔ pe y'a logo fo taashiine li ni ge, pee pu wa pe: W'à yaa na taan ni wuye ni. ¹² Wù ganha bu bye Kayen shi we, Shitaanni ni wee ya foro, w'a wu cuun gbo. Naha na w'a wu gbo we? Bani wuye pyaa kapyegee ki bi kolo, na ta cuunvɔɔ wu wo kapyegee di bi tii. ¹³ Na cebooloo, koɲɔ sipyii bu yi ko, lee ganha bu yi fo we. ¹⁴ W'à li ce na w'à foro xu ni na jé ɲii sicuumɔ ni, bani wù cebooloo pu kaa ya dan wù ni. Wemu wu ɲe wu cebooloo kaa ya dan wu ni-i ge, wee ya kori yaha xu ni. ¹⁵ Sipyaa sipya w'a wu

ceboro kɔ ge, wee jɛ sipyii gbovɔɔ. Y'a li ce na jii sicuumɔ nixhɔbaama wa goroo sipyii gbovɔɔ wa shishiin funɔɔ ni bada wɛ.

¹⁶ Le na w'à taanɔɔɛge ceni, bani Yesu Kirisa ya wu munaa kan, kɔnhɔ wu wɛɛ ɔɔɔ wolo. Wɛɛ be ya yaa na wu munahaa kan wu cebooloo wuu na. ¹⁷ Ke koɔɔ ke naafuu jɛ wemu mu ge, weefɔɔ bu wu ceboro funmɔ wo ja, na bye wu ya ɔɔɔ jaari wu na wɛ, dii Kile taanɔɔɛge di da j'a bye weefɔɔ funɔɔ ni wɛ? ¹⁸ Na nɔhɔpiire, wu taanɔɔɛge ganha da bye ɔɔɔekpɔɔɔ, ni ɔɔɔtanga jomɔ ye wɛ, ga wu kapyegɛe k'a yaa na li sheɛ na can wu jɛ wu taanɔɔɛge ke.

Wu wu logoo waha, wu fulo Kile na

¹⁹ Wu ba lee pyi, lee na wu da ba li ce na wu jɛ can wu wuu. Wu na j'a wu hakilee pu teɔɔ Kile naha taan. ²⁰ Ali wu zɔɔɔ pu jɛhe ba wu jaagi be, wu na j'a wu hakilee pu teɔɔ, bani Kile ya keree beeri ce, wu d'a peɛ be wɛɛ zɔɔɔ pu na.

²¹ Na taanpii, wɛɛ zɔɔɔ pu bu bye pu ya j'a wɛɛ jaagi nige wɛ, lee ya li sheɛ na wɛɛ ya lowagaa ta, na fulo Kile na. ²² Wu bu yaaga beeri jɛeri wu mu, wu na kee ta, bani w'a wu ɔɔmɛɛ conɔ, na wu nidaan keree pyi. ²³ Wu ɔɔmɛɛjuu li le, na wɛɛ pu d'a wu Ja Yesu Kirisa mege ki na, wu daan ni wu ye ni, ba w'a yi jo wu mu wɛ. ²⁴ Wemu w'a wu ɔɔmɛɛ conɔ ge, weefɔɔ ya j'e Kile wo kariɔɔɛge ki ni, a Kile be di bye ni weefɔɔ ni kariɔɔɛge ni. Kile ya wu Munaa li kan wɛɛ mu, lee na wɛɛ ya li ce na Kile jɛ ni wɛɛ ni kariɔɔɛge ni.

Kile Munaa ni kafinejo munaa

4 Ayiwa, na taanpiineɛ yi ganha ba daa munahaa beeri kafila na wɛ, ga yi fenhe ki suguri ki bi foro Kile ni, bani kafinejuu piimu p'a puyɛ pyi Kile tudunmɔ ge, pee ni jɛhemɛɛ ya foro koɔɔ na. ² Le na yi da ba Kile Munaa ce: Munaa

lemu l'a sɔɔ li na na sipya ye pyaa Yesu Kirisa ya pa bye ge, lee l'a foro Kile ni. ³ Ga munaa lemu ya ta sɔɔ yee na Kirisa shizhaa na-e ge, lee ya foro Kile ni wɛ, lee jɛ Yesu Kirisa wo Pen wu wuu le. Y'a yi logo xɔ na wu na ba ba koɔɔ ke na. Ga nime, wuyɛ pyaa be wa na xɔ koɔɔ ki na. ⁴ Na nɔhɔpiire, yee kunni jɛ Kile wuu, lee wuu na yee ya se ta pee kafinejuu pu na. Bani Kile Munaa le li wa yee funyɔ ni ge, lee ya ye koɔɔ sipyii pu wuu li na. ⁵ Pee kafinejuu pii jɛ ke koɔɔ ke wuu. Lee wuu na pu kafila wu naha ya tii ke koɔɔ ke yanmuyɔ ye ye shizhaa na, a ke koɔɔ ke sipyii di ganha na pu jomɔ nuri. ⁶ Ga wɛɛ kunni jɛ Kile wuu. Sipyaa sipya w'a Kile ce ge, weefɔɔ na da wɛɛ jomɔ pu nuri. Ga sipya wemu jɛ Kile wo wɛ, weefɔɔ ya wɛɛ jomɔ pu nuri wɛ. Ayiwa, lee na y'a da can Munaa li wo sipyii pu ce na shɔɔnri kafinejo munaa li wo sipyii pu ni.

Kile ya wu keree beeri pyi ni taanɔɔɛge ni

⁷ Ayiwa, na taanpiineɛ, wu taan ni wu ye ni, bani Kile ni taanɔɔɛge ya foro. See see taanɔɔɛge jɛ sipya wemu funɔɔ ni ge, wee wu jɛ Kile pya. Wee w'a Kile ce. ⁸ See see taanɔɔɛge jɛ sipya wemu funɔɔ ni wɛ, wee ya Kile ce wɛ, bani ma bu jo Kile, m'a jo taanɔɔɛge. ⁹ To Kile ya wu taanɔɔɛge ki she shigana lemu na ge, lee li wa mɛ. W'a wu Ja nigin pe wu tun na pa koɔɔ na, kɔnhɔ wu jii sicuumɔ kan wɛɛ mu. ¹⁰ Lemu l'a Kile wo taanɔɔɛge ki sheɛ wu na ge, lee li wa mɛ: Li wa nago wɛɛ yiri taanɔɔɛge k'a fenhe yiri na naha tii Kile na-e de! Ga wɛɛ p'a fenhe taan Kile mu, a wu wu Ja nigin pe wu kan na pye saraga, kɔnhɔ wu jurumu wu yafa wu mu wee gbɔɔɔ ni.

¹¹ Ayiwa, na taanpiineɛ, ba ni wɛɛ kaa ya taan fo xuuni Kile mu lee taangana li na, wɛɛ be ya yaa na taan ni wu ye ni de! ¹² Sipya wa shishiin sanha Kile ja na wɛ.

Ga taanɲeege bu bye wèe tɛ ni, wèe ni Kile na bye kariɲeege ni. Wu taanɲeege ki be na ganha na beɛ wù funyɔ ni, fo na ba wù zɔɔɔ pu ni. ¹³To Kile ya wu Munaa li kan wèe mu, lee na wèe ya li ce na jo wèe wa ni wu ni kariɲeege ni, wu be di ɲe ni wù ni kariɲeege ni. ¹⁴Wèeye pyaa ya wu na ɲii na, lee funɲɔ ni, na yi yu be na Kile ya wu Ja wu tun na pa koɲɔ na, kɔnhɔ wu ba koɲɔ sipyii shɔ. ¹⁵Sipyaa sipya w'a sɔɔ li na na Kile Ja wu ɲe Yesu ge, Kile na gori yaha ni weefɔɔ ni kariɲeege ni, weefɔɔ be na gori yaha ni Kile ni kariɲeege ni. ¹⁶Wèe kaa ya dan Kile ni taangana lemu na ge, wèe ya lee ce, na dà be li na.

Bani ma bu jo Kile, m'a jo taanɲeege. Wemu w'a kori yaha taanɲeege na ge, wee w'a kori yaha ni Kile ni kariɲeege ni, a Kile be di gori yaha ni weefɔɔ ni kariɲeege ni. ¹⁷Kile wo taanɲeege ki ba beɛ wù funyɔ ni, fo na ba wù zɔɔɔ pu ni, wee tuun wu ni caɲa kemu Kile da ba kiiri wu kɔn ge, fyaara ta shishiin da ba bye wù ni kee caɲa wɛ. Bani ba Yesu Kirisa ɲe wɛ, mu wèe be wo ɲaarigana li wa koɲɔ puga ni. ¹⁸Taanɲeege ɲe sipya wemu zɔ ni ge, weefɔɔ ya fyagi wɛ. See see taanɲeege ya fyaara beeri kori, bani sipya ya kaku-uyo yemu pyi ge, yee wo jaagi kanhama pu ma wu pye wu na fyagi. Lee wuu na, sipya wemu w'a fyagi ge, weefɔɔ zɔ wu beeri ya ɲi see see taanɲeege na wɛ. ¹⁹Wèe kaa l'a fenhe taan To Kile mu, lee wuu na wu kaa ya dan wèe be ni. ²⁰Wa bu jo na Kile kaa ya dan wee ni, na ta wu ceboro makɔɲɔ di ɲe wu funɲɔ ni, weefɔɔ ɲe kafinejo. Bani ma ceboro wemu mu ya ɲaa ɲiga beeri ge, wee kaa bye li ya dan mu ni wɛ, Kile wemu wu ɲe mu ya wee ɲaa-i ge, dii wee kaa di da já da dan ma ni wɛ? ²¹Yesu Kirisa ye pyaa be yere ya le ɲomeɛ le jo wèe mu na sipyaa sipya w'a jo na Kile kaa ya dan ma ni ge, ma cebooloo pu be kaa ya yaa na dan ma ni.

Sipyaa ya yaa na sɔɔ Kile wo nijoyo yi na

5 Sipyaa sipya w'a dà li na na Shɔɔɔ wu ɲe Yesu ge, weefɔɔ ɲe Kile wo pya. Tofɔɔ kaa ba dan ma ni, wu nagoo be kaa ya yaa na dan ma ni. ²To Kile kaa ba dan wèe ni, a wù ganha na wu ɲomeɛjogoo ki be conɪ, lee na wèe da li ce na wu nagoo pu kaa ya dan wèe ni. ³Wù bu jo na Kile ya dan wù ni, w'à yaa na wu ɲomehɛe ki conɪ. Wu ɲomehɛe ki ya yaa ki pye wù mu tuguro wɛ. ⁴Bani piimu beeri pu ɲe Kile wo nagoo pu ge, pee beeri ya se ta ke koɲɔ ke na. N'a daa wemu wu wa wèe mu ge, wee w'a wèe pye wèe ya já na se taa ke koɲɔ ke na. ⁵Sipyaa sipya w'a dà li na na Kile Ja wu ɲe Yesu ge, ni wee wa ye be wɛ, jɔɲɔ wu da já se ta ke koɲɔ ke na wɛ?

⁶Yesu Kirisa ya pa koɲɔ na lɔhɔ ni shishan baraga ni. Wu ya ta da lɔhɔ wo batizeli wu ye na-e de! Ga, w'a wu shishan be kan p'a wo, na xhu. Kile Munaa li wa lee wo seeri, bani lee l'a can wu shee sipyii pu na. ⁷Lee funɲɔ ni, seereɛ taanri wu ɲe wà na li shee sipyii pu na na Kile Ja wu ɲe Yesu. ⁸Pee seereɛ taanri wu ɲe: Kile Munaa ya can wu shee; lɔhɔ ni shishan, yee be di wu shee. Ayiwa, yee taanri we ya be ɲomeɛ na Yesu shizhaa na. ⁹Sipyii ya yemu yu ge, wèe ya sɔɔ yee na, na ta yemu Kile ya yu ge, yee d'a ye na kanha sipyii wo nijoyo yi na. Kile ye pyaa k'a fiin jo wu Ja wu shizhaa na. ¹⁰Sipyaa beeri w'a dà Kile Ja wu na ge, weefɔɔ ya sɔɔ li na wu funɲɔ ni na kii keree kii ɲe can. Sipyaa wemu ya dà Kile wo nijoyo yi na wɛ, weefɔɔ ya Kile yaha ba kafinejo ɲe wɛ. Bani wufɔɔ ya ta dà Kile wo nijoyo yi na wu Ja wu shizhaa na wɛ. ¹¹Yemu Kile ya jo wèe mu ge, yee yi wa mɛ na Kile ya ɲii sicuumɔ nix-hɔbaama kan wèe mu. Pee ɲii sicuumɔ pe ya daa wu Ja wu gbɔɔɔ ni. ¹²Ayiwa, wee Ja wu ɲe sipya wemu mu ge, ɲii

sicumɔ pu wa weefɔɔ mu. Kile Ja wu je wemu mu we, ɲii sicuumɔ je weefɔɔ mu bada we.

**Tadaɲa kemu ki wa
n'a daa fee pu mu ge**

¹³ Ayiwa, yee piimu p'a dà Kile Ja wu na ge, ne we semε we tun yi mu, kɔnhɔ y'i li ce na yee ya ɲii sicuumɔ nixhɔbaama pu ta na xɔ. ¹⁴ Ayiwa, lowaa lemu wa wèe mu Kile naha taaan ge, lee li wa le: Wèe bu yaaga ka ɲeri wu mu na saha ni wu nidaan ni, wu na wèe ɲerege ki logo. ¹⁵ Wù bi ta w'à li ce na w'a wù ɲerege nuri, wèe ya li ce na yaaga beeri wèe ya ɲeri wu mu ge, wèe ya kee ta xɔ.

¹⁶ Jurumu wemu wu je wu da já sipya muna kyeeɲi ɲiga na-ε ge, ma ceboro bu wee jurumu wa pye, Kile ɲeri wu mu kɔnhɔ Kile di ɲii sicuumɔ kan wu mu. Piimu wo jurumu wu je wu da já pu mu-nahaa kyeeɲi ɲiga na-ε ge, pee ye kaa di

wa byi. Ga jurumu wa je wà wemu na já sipya muna kyeeɲi ɲiga na ge, di wa go yi Kile ɲeri wee wa wuu na we. ¹⁷ Ti-ibaara beeri ti je jurumu, can wu je wii. Ga jurumu wa je wà wee wa da já sipya muna kyeeɲi ɲiga na we.

¹⁸ Wèe ya li ce na jo sipya beeri wu je Kile wo pya wa ge, weefɔɔ ya goroo gbee jurumu na na byi we. Bani Kile Ja wu ma wufɔɔ mara, lee wuu na Shitaanni da já se ta wu na we. ¹⁹ Wèe ya li ce na jo wèe je Kile wo nagoo, ga koɲɔ ke sipyii di je Shitaanni wo fanha ke nɔhɔ ni. ²⁰ Ga wèe ya li ce be na jo Kile Ja w'a pa, na ba fungɔngɔ fere kan wèe mu, kɔnhɔ wèe di see see Kile wuyε pyaa tii ce. Wèe na je Kile Ja wu kariɲeege ki ni, lee ya wèe pye see see Kile wuyε pyaa wuu. Wee Ja we wu je see see Kile wuyε pyaa, ni ɲii sicuumɔ nixhɔbaama.

²¹ Ayiwa na nɔhɔpiire, y'a yiye kaseri yaperegaanra na!

2 Yohana

Yohana ya seme shuun wo wemu ka ge

Jɔɔ mu we seme we d'a tun we?

«Cee wemu naha k'a bulo ge, wee ni wu nagoo» na tudunmɔɔ Yohana ya we seme we naha tii. Lee kori je Egilizi wa ni wu n'a daa fee.

We seme we kakana puɔ

Yohana ya Egilizi wu luu waha na pu kori yaha can wu ni, pu da jaari taanɔeege ni, pu da puyɛ kaseri karamɔɔ-kafinejuu pu na.

Seme wu kafila pugbɔɔ

2 Yohana 1-3 Yohana fɔ mujuu.

2 Yohana 4-6 Na jaari can ni taanɔeege ni.

2 Yohana 7-11 Yohana ya pu kaala ni karamɔɔ-kafinejuu pu kaa ni.

2 Yohana 12-13 Jomɔ pu taxɔɔ.

Yohana fɔ mujuu

1 Ne wemu wu je egilizi nɔhɔle ge, ne wa we seme we ka. Na ceboroshɔ wemu naha Kile ya bulo ge, wee ni wu nagoo mu n'a wu tunni. Yee kaa ya dan ne ni can can na. Ga ne ye be we, sipyii piimu beeri pu je Kile wo can wu na ge, yee kaa ya dan pee beeri ni. ²Yee kaa ya dan wɛe ni, bani Kile wo can wu wa wɛe funyɔ ni, wee di wa da gori yaha be gbee wu funyɔ ni.

³Ayiwa, To Kile ni wu Ja Yesu Kirisa wu niime, ni saama, ni janiɔe kan wu mu, kɔnhɔ wu gori yaha wu can we, ni wu taanɔeege ki ni.

Na jaari can ni taanɔeege ni

⁴Ne mu nagoo pii ja pee ya jaari can koo li ni, ba To Kile ya yi jo jogana lemu

na we. Lee kunni ya ne funɔɔ taan xuuni. ⁵Lee be na na ceboroshɔ, n'a da jomɛefonɔ jo ma mu we. Ga jomɛe le n'a da jo ma mu ge, lee je Kile ya jomɛe lemu kan wu mu fo taashiine li ni ge, na wu taan ni wu ye ni. ⁶Jomɛheɛ kiimu Kile ya jo ge, wu ba kee koro jaari, lee li je taanɔeege ke. Lee jomɛe le l'a jo yee mu fo taashiine li ni, na y'a taanɔeege koro jaari.

⁷Sipyii piinɔeeɛ niɔehemee pu wa kɔɔ ke na nime, pu wa kabaya ye beeri na. Pee ya ta sɔɔ li na na Yesu Kirisa ya pye sipya, na ba se ke kɔɔ ke na we. Pee sipyii pii pu je sipyii piinɔeeɛ pee, ni Kirisa wo pɛɛn pee. ⁸Lee wuu na y'a yiye kaseri, kɔnhɔ yi ganha bu buun yi labye wu kuduun ni we, ga y'i wu kuduun wu beeri ta. ⁹Yi li ce na sipya beeri wu je wu ya kori yaha Yesu Kirisa wo kalaa we na-e ge, ga fo na wuyɛ pyaa jidaan fara wu na ge, weefɔ je Kile wo kariɔeege ki ni bada we. Ga sipya wemu bu gori yaha Yesu Kirisa wo kalaa wu na, weefɔ na bye kariɔeege ni ni To Kile, ni wu Ja wu be ni. ¹⁰Sipya beeri w'a pa yi mu ni kalaa watii ni wemu je Yesu Kirisa wo kalaa we-e ge, yi ganha bu da weefɔ yaha wu jɛ yi puga we. Yi ganha bu da ali fɔ be seɛge taan wufɔ na we. ¹¹Bani mu wemu bu fɔ be seɛge taan wu na, l'a pye kanna mu w'a wɔ ni wu ni wu kapyeege niguɔɔ ki na.

Jomɔ pu taxɔɔ

¹²Keree niɔehɛɛ wa ne mu na jo yee mu, ga na funɔɔ wa di kee beeri pye seme di dun yi mu we. N'a giin di she yi yiri wu she baari wu ye jii na, kɔnhɔ wu fundanga ki jɔ di fa.

¹³Ayiwa, Kile ya ma ceboroshɔ wemu be naha bulo naha ge, wee be wo nagoo ya ma shaari.

3 Yohana

Yohana ya seme taanri wo wemu ka ge

Jɔɔ mu we seme we d'a tun wɛ?

N'a daa fɔɔ wa mu Yohana ya we seme taanri wo we tun. Wee mege ki bye Gayusi.

We seme we kakana ɲɔɔ

Yohana ya li she Gayusi na na wee ya Kile Kafila wu yere pyevee piimu torogo wu mu ge, na w'a pu conu xuuni. Na wu ganha bu daha Joterefu wo naha sheshere te feni we. Wee Joterefu we bye egilizi nahagbaa fɔɔ, ga Yohana bi Kile Jozaama pu jovee piimu torogo wu mu ge, wu bi gbara w'a pee tirige wɛ.

A w'i wu fiin jo na waha seme wu ni na kan Demecusi mu. Wee p'a wii na wee w'a pa ni seme wu ni.

Seme wu kafila ɲugboɔ

3 Yohana 1-4 Yohana fɔ mujuu.

3 Yohana 5-8 Gayusi wo ɲaarigazaana le.

3 Yohana 9-12 Na Gayusi ganha bu daha Joterefu wo torogana li feni we.

3 Yohana 13-15 Jomɔ pu taxɔɔ.

Yohana fɔ mujuu

1 Ne wemu wu ɲe egilizi nohɔle ge, ne wa we seme we ka na tun na taanpii Gayusi mu, wee wemu kaa l'a dan ne ni can ye pyaa na ge.

²Na taanpii, ne Kile ɲeeri mu mu, konhɔ ma keree di da naha taa tuun beeri ni, m'a bye sicuumɔ na, ba Kile ya ma zɔ wu pye feefee we. ³Cebooloo n'a daa fee pii ya nɔ wɛe yiri naha. Ba can wu wa mu zɔ wu na we, ni ba mu ya ɲaari na sahaɲi ni can wu ni we, p'a yee paari

wɛe mu. Yee ya taan ne ni xuuni. ⁴Bani ne bu logo na ne nagoo p'a can wu koro ɲaari, yafiin ya dan ne ni na lee xɔ we.

Gayusi wo ɲaarigazaana le

⁵Na taanpii, lemu beeri m'a byi wu cebooloo n'a daa fee pu mu, ali na ta p'i ɲe be nabuun ge, lee beeri ya ɲɔ xuuni. M'a li pyi ni ɲomee feere ni Kile mu. ⁶M'a pu co ni taanɲeege kemu ni ge, p'a pa kee kaa jo n'a daa fee pu mu naha. Ayiwa, ɲɔ maye na, ɲara lemu p'a giin di bye sanha ge, m'a pu tege na be ni Kile ɲidaan ni. ⁷Bani Yesu Kirisa wo labye wu wuu na p'a lee ɲara li pyi. Wa beeri wu ɲe wu ya dɔ Yesu Kirisa na-e ge, pu wa wee wa shishiin be keɲe yaaga feni we. ⁸Lee wuu na wɛe n'a daa fee ya yaa na pii sipyii pii shi teri. Wɔ ba lee pyi, l'a bye ma na giin wɛe be p'a fara pu na pu labye wu funɲɔ ni, na can koo li shee sipyii pu na.

Joterefu mege ya kyeeɲi

⁹Ayiwa, ne ɲɔpii kii ka seme wene la na na tun n'a daa fee pu mu wɔ. Ga we wu ɲe Joterefu ge, wu ya se wɛe kabesheɛ na we, na giin wu wuyɛ pye n'a daa fee pu nahagbaa fɔɔ wa. ¹⁰Lee wuu na ne ba nɔ wɔ, kaparaya yemu beeri w'a byi ge, na joguuumɔ pemu beeri yu na waa wɛe na, na kafineye yemu beeri teri wɛe na ge, n'a da yee beeri jo yi ɲii na. Wu yere ya ta da kii ye na-e de, wu ya ta sɔ cebooloo n'a daa fee p'a diri wu mu we. N'a daa fɔɔ wa be bu jo wu pee tirige wuyɛ yiri, w'a jo tapyege wa lee be na we, na weefɔɔ kɔri yeege n'a daa fee pu pinnege ki ni.

¹¹Ayiwa, na taanpii Gayusi, ma ganha bu da bye ye kakuuyo ye tuugo taannivɔɔ we de, ga ta kasaɲaa taanni. Sipya wemu w'a saama pyi ge, wee wu ɲe Kile wo. Ga wemu bu gori yaha kakuuyo na na byi, lee ya li shee na weefɔɔ ya Kile ce we.

Demecusi ya masɔŋɔ ta

¹² Ayiwa Demecusi kunni, n'a daa fɛɛ pu bæri ya wee mesaɔŋɔ yu. Can koo lemu be w'a jaari ge, lee be di wu mesaɔŋɔ yu. Wee be wa li fiin na can wu je wii.

Jomɔ pu taxɔŋɔ

¹³ Ayiwa, jomɔ niŋeheme wa ne mu na yu ma mu, ga na funŋɔ wa di pee bæri

ka seme we ni we. ¹⁴ Ne giin jo l'a da mɔ wɛɛ di wɛɛ ja, wu jo wɛɛ nii na we.

¹⁵ Kile wu jaɔŋɛ kan ma mu! Ma jaɔŋɛ inɛ piimu pu wa naha ge, pee ya ma fɔ waa. Ma be wu wu fɔ kan wu jaɔŋɛ pu bæri nigin nigin mu wà.

Zhude

Zhude ya seme wemu ka ge

Jɔɔ wu ɲe Zhude wɛ?

Zhude wemu wu ɲe Kafɔ Yesu ni Yakuba ye wo ceborona wu ge (Macao 13:55 ni Marika 6:3), wee w'a we seme we ka. Ba wu ceborona Yakuba ɲe we, wu be bi ta dā Yesu na taashiine li ni na Kirisa wu ɲe wii wɛ (Yohana 7:5). Ga tuun wemu ni Yesu ya ɲe na foro xu ni ge, wee tuun wu ni wu be ya na dā wu na. Mɛge kemu Zhude ya yiri wuye na ge, kee ki wa mɛ: Yesu Kirisa wo kapyebye (Zhude 1).

We seme we kakana ɲuɲɔ

Zhude ya we seme we ka na n'a daa fɛɛ pu kaala na pu kaseɛge yaha puyɛ na karamɔɔ-kafinejuu pu wo kalaakuumɔ wu shizhaa na, wee wemu w'a can can wo n'a daa wu kyɛɛgi ge.

Seme wu kafila ɲugboɔ

Zhude 1-2 Zhude fɔ mujuu.

Zhude 3-16 Zhude ya can fiinne jo karamɔɔ-kafinejuu pu wo kalaakuumɔ wu keree na.

Zhude 17-23 Zhude ya li shaa n'a daa fɛɛ pu mu na li waha l'i waha na pu kori yaha Kirisa wo kariɲɛge ki ni.

Zhude 24-25 Zhude ya Kile sɔ.

Zhude fɔ mujuu

1 Ne Zhude wemu wu ɲe Yakuba ceborona, na ɲe Yesu Kirisa wo bulo ge, ne w'a we seme we ka. Kile ya yee piimu yiri ge, yee piimu kaa ya taan To Kile mu, a wu yee mara yaha Yesu Kirisa mu ge, yee mu ne wu tun. ²Kile wu yi

kan xuuni wu ɲijaara te, ni wu ɲaɲiɲe ke, ni wu taanɲɛge ki ni.

Karamɔɔ-kafinejuu

³Na taanpiineɛ, ne funɲɔ ki bi sii fo na seme ka na tun yee mu wu wo ɲuwuuro ti keree na, ne ni yee ya pinne ɲuwuuro temu na ge. Ga na kee fungɔɲɔ ki yaha ne mu, a ne mehe li ta l'a pɔɔ ne wu seme wu kan yi mu, di lowaa le yi ni, kɔnhɔ yi da yogo yu n'a daa wu kaa na. Wu fɛfɛere wuu pu mu Kile ya wee n'a daa wu kan tɔɲii nigin ye pe. ⁴Bani sipyiku-uyo ya y'a peelee jɛ yee ni. Jaagi wemu na ba do pee ɲuɲɔ ni ge, Kile kafila w'a wee kaa jo fo l'a mɔ. Kile ɲii fyaara baa sipyii pu ɲe pii. Wɛɛ wo Kile wu wo niime jomɔ pe p'a luu na ɲeri na byi pu shiige baara keree kaɲuɲɔ. P'a ganha na fɔro wu ɲuɲɔɔ ni wu Kafɔ nigin pe wu kaa taan, wee wemu wu ɲe Yesu Kirisa ge.

⁵N'a da yi funyɔ to ni keree kii kaa ni, ali na yi ta y'a ki ce xɔ be. Kafɔ Kile ya Izirayeli sheen ɲuɲɔ wolo na foro Misira fiige ki bulooro ti ni. Ga lee kadugo na, piimu p'a pye pu ni n'a daa baa fɛɛ ge, a wu pee kyɛɛgi. ⁶Fo taashiine ni melekee piimu p'a pu wo tayerege nizhiige ki she, na pu tateenge ki be yaha ge, Kile ya pee pɔ yaha nibiige ni shɔnhɔɔ na gbee, cagboho ki wo kiiri wu kaa na. ⁷Mu Sodomu ni Gɔmɔɔri sheen ni pu taan kulogoo be ya pye. Pee bi puyɛ yaha dɔdɔɔ na fo na she namaa pye pu na puyɛ sinnɛɛ. Na fugibaaga k'a pye pee wo jaagi wu kanhama, kɔnhɔ p'i bye ɲaha shesheere sipyii pusamaa beeri mu.

⁸Ga lee be na kee keree kii tuugo pii karamɔɔ-kafinejuu pii wa byi. P'a ganha na puyɛ pyaa wo ceepuuro ti nɔɔɔɔ, na yu na Kile w'a yu ni pee ni ɲmunuyɔ ni. A p'i zhe Kile wo Kafɛere ti ni, na fugba melekee pu shehele, pee piimu pu ɲe ni nɔɔɔ ni ge. ⁹Ali na ta Misheli wemu wu ɲe melekee ɲuɲɔɔ ge,

tuun wemu ni wee bi nakaara ti suruni ni Shitaanni ni Kile tudunmɔɔ Musa nixhugo ki keree na ge, wu ya ta sɔɔ na Shitaanni shehele we, ga na wu pye ye na: «Kafɔɔ wu li foo tɔ ma mu.»¹⁰ Keree ki-imu ki je pii sipyii pii ya ki ce-e ge, kee p'a fanri. Laje we wu je pu mu ge, wee ni naŋa yaaga wo beeri wu je nigin, wee laje weye pyaa k'a gyeegi nɔni pu na.

¹¹ Bɔɔngɔ ki je pu wogo! Kayen wo naarigaguunɔ le tuugo p'a naari. P'a puye yaha je piinje ni wari la na ba Balamu ya pye we. P'a gyeegi shan puye nuŋɔ ni, bani p'a n'a she le puye ni ba Kore[¶] ya pye we. ¹² Pu keree ma nuzogoro waa yee na yi ceborogo yaligee ki liduun ni. Shiige je pu na we, pu jate ya nɔ watii na ni puye be we. Pu je ba jahaya je we, kafeege na yi lo na naari zanha di je yi ni we. Pu je ba tiye je we, yemu ya ta na nagoo pyi ali yi pyeduun be ni-i ge. Pu je ba tiye je we, yemu niye beeri y'a wolo, a y'i waha feefee ge. ¹³ Pu je ba suumɔ loho lokuruyo nigboyo je we, yemu y'a yi shiige keree kaŋaa na byi kakaya ge. Pu je ba wɔrɔɔ je we, kiimu ya naari na doroo ge. Tehene baa nibicogonɔ Kile ya gbegele na yaha pu jaha na gbee.

¹⁴ Adama wo kadugo shi nibama sii gbarashuun wuu li wo nabige kemu mege ki bye na Henoki ge, wee be ya keree nibaŋaa jo pii sipyii pii shizhaa na na: «Kafɔɔ w'a da ba ba ni wu fefeere meleke meleyaaraa nipheeme pu ni, ¹⁵ wu ba kiiri kɔn koŋɔ sipyii pu beeri na. Wu na ba jaagi shan Kile nii fyaara baa sipyii pu nuŋɔ ni pu wo kapyege niguunɔ ki wuu na, p'a kiimu pye pu wo Kile nii fyaara baara ti funɔɔ ni ge; joguumɔ pemu beeri pee jurumupyii p'a jo w'a Kile na ge, ni pee joguumɔ pu be wuu na.»¹⁶ Pee sipyii pii tigre t'a pe. Pu ya dinni

we. Pu ma naari na sahaŋi ni puye pyaa wo keree la ni. Tabaara jomɔ di dan pu ni tajogo ni. P'i sipyii faanna, na pu kuduun wo pu ni.

N'a daa fee y'a yaa na lemu pyi ge

¹⁷ Ga yee kunni na taanpiinee, wu Kafɔɔ Yesu Kirisa wo tudunmɔɔ p'a fenhe jomɔ pemu jo yi mu ge, yi yi funyo yaha pee na. ¹⁸ Pu bi ma yi yu yee mu na: «Koŋɔ ki taaxɔɔ li ba deŋe, lawuu fee pii na ba da wa. Pu na ba naari Kile nii fyaara baara ni na saha ni puye pyaa lakuunɔ keree ni.»¹⁹ Pee sipyii p'a waagi leni yee te ni. Pu ma naari na sahaŋi ni puye pyaa funɔɔni ni. Kile Munaa je pu na we.

²⁰ Ga yee kunni na taanpiinee, yi la le yiye ni, yi da se jaha na yi n'a daa fefeere wo wu ni, yi da Kile jeeri Fefeere Munaa li wo sefeere ti ni. ²¹ Yi kori yaha Kile wo taanpeege ki ni, y'i wu Kafɔɔ Yesu Kirisa sige, fo wu ba nii sicuumɔ nixhobaama kan yi mu, wu wo nijaara ti funɔɔ ni.

²² Ayiwa, piimu ya puye kaala kaala ge, y'a nuŋɔ naari pee na. ²³ Yi pu nuŋɔ wolo na foro na ki ni. Yi da nuŋɔ naari pusamaa be na, ga yi da lee pyi ni fyaara ni, y'i laraga kɔn pu nɔrɔmɔ keree ki beeri na. Wa bu kakuunɔ la pye pu ni, yi ganha bu da gbɔn ali wufɔɔ nɔrɔmɔ fadenje ke be na we.

Kile masɔŋɔ jomɔ

²⁴ Kile wemu w'a da ja yee mara, kɔnho yee ganha bu do-e ge, wu yi pye jaagi baa fee, wu nɔho yi ni fundangboho na wu nɔrɔ wu jaha taan ge, ²⁵ wee wemu ye nigin wu je wu Shɔvɔɔ Kile wu Kafɔɔ Yesu Kirisa baraga ni ge, nɔrɔ ni gbɔrɔ, ni sefeere, ni nuŋɔ feere t'a deri wee na na co fo taashiine li na, ni nime, ni gbee. Amiina.

¶1:11 Kayen:Zhenezi 4:3-8; Balamu: Nɔburuu 22-24; Kore: Nɔburuu 16.

Kasheɛ

*Yesu Kirisa wo Kasheɛ
lemu Yohana ya ja ge*

Jɔɔ w'a we semɛ we ka we?

Yohana be wu bye Yesu wo Tudunmɔ ke ni shuun wu ni. Wee w'a we semɛ we ka (Kasheɛ 1:4,9), na wu yaha Patimɔsi suumɔ lɔhɔ niŋe takpiŋe ki na. Li wa kanna Kile wo Jozaama pu jo wuu na w'a she foro kee takpiŋe ke na ba kasoleme je we.

Piimu mu we semɛ we ya fenhe tun ge, pee je Azi fiige ki egilizii gbarashuun we. Efese kulo li l'a bye kee fiige ke wo kugbɔɔ le. Azi fiige ki nijaa wogo mege ki je na Turuki.

We semɛ we kakana puŋɔ

Semɛ wu kafila w'a naha tii kasheɛ la na: «Yesu Kirisa wo kasheɛ lemu Yohana ya ja ge, Kile ya lee she wu na, kɔnhɔ keree kiimu k'a yaa na pye jeri funŋɔ ni ge, kee di she wu kapyebyii pu na.» (Kasheɛ 1:1). Pee jomɔ pe ya jaha tii lemu na ge, lee je kanhagana lemu na p'a n'a daa fee pu kana ge. Kanhama pemu p'a ma ge, Kile bi n'a daa fee pu gbegele pee kanhama pu wuu na, wu da pu logoo wari p'i gori yaha jomɛe feere ni n'a daa wu funŋɔ ni.

Keree kiimu ki da ba bye Kile fungɔngɔ na ge, wu meleke wa w'a tun w'a pa Yohana lɔ kari fugba wu ni, na she kee she wu na (Kasheɛ 4:1-2).

Semɛ wu kafila pugbɔɔ

Kasheɛ 1 Yohana ya Yesu Kirisa ja wu nɔɔɔ wu ni.

Kasheɛ 2—3 Semɛe pii p'a tun egilizii gbarashuun wu mu ge.

Kasheɛ 4:1—8:5 Fe teheɛ gbarashuun we.

Kasheɛ 8:6—11:19 Maya gbarashuun we.

Kasheɛ 12:1—15:8 Naha sheshɛere gbarashuun we.

Kasheɛ 16 Kile loyire cɛegbuugoo gbarashuun we.

Kasheɛ 17:1—20:15 Babilɔni ja ja keree.

Kasheɛ 21:1—22:5 Fugba nivomɔ, niŋe nivonɔ ni Zheruzalemu nivomɔ.

Kasheɛ 22:6-21 Yesu jɔ jomɔ pu je Kitabu wu taxɔɔ ki ni na: «Li wii, ne na ba jeri funŋɔ ni!» A n'a daa fee p'i wu jɔ shɔ na: «Amiina. Mu wu pa, wu Kafɔ Yesu!»

We Kitabu we kakana puŋɔ

1 Yesu Kirisa wo kasheɛ lemu Yohana ya ja ge, Kile ya lee she wu na, kɔnhɔ keree kiimu k'a yaa na pye jeri funŋɔ ni ge, kee di she wu kapyebyii pu na. Wu meleke wa Kile ya tun wu kapyebye Yohana mu, kɔnhɔ p'i kee keree ki ce. ²Kile ya jomɔ pemu jo, ni Yesu Kirisa ya can wemu she Yohana na ge, yee beeri w'a paari. Bani w'a pye yi beeri seeri. ³Wemu w'a sɔɔ na we kapaŋaa Kitabu we jomɔ kalaa sipyii mu ge, ni wemu w'a wu jomɔ nuri, keree kii k'a ka ge, na kee co ge, pee je duba nagoo! Bani ki pye-duun w'a teŋe.

Fɔ wemu w'a kan egilizii gbarashuun wu mu ge

⁴Ne Yohana w'a we semɛ we tun yee Azi fiige ki egilizii gbarashuun wu mu; jo Kile wu niime ni japiŋe kan yi mu, wee wemu wu je, ni w'a bye, ni wu na ba ba ge! Munahaa gbarashuun wemu wu wa wu saanra koro li jaha taan ge, kee ki li pye mu yi mu. ⁵Yesu Kirisa be wu li pye mu yi mu, wee wemu wu je seeri jomɛe fɔ ge, wee wu je shenshiime na fenhe je na foro xu ni. Niŋe ke saannaa

wo Saan wu je wii. Wèe kaa ya dan Yesu Kirisa ni, lee na w'a wu shishan kan p'a wo wèe wuu na, na wèe shō wù jurumu wu na, ⁶ na wèe pye Kile wo saanra|Kile saanra te wo sipyii ni saraya naha shōonrivōō; kōnhō wèe di bye wù To Kile wu wo kapyenēē pyeveē. Nōōō ni sefeere ti je wu wuuro fo tehene baa. Amiina.

⁷ Li wii, wu na ba ba nahaya yi na!

Sipyii beeri na ba wu ja.

Ali piimu p'a wu firi ge,

pee be na ba wu ja.

Niye ki shi wu beeri na ba meheē suu wu wuu na.

Uun, lee kunni na ba bye! Amiina.

⁸ Kafōō Kile, Se Beeri Fōō ya jo: «Ne wu je, Alifa ni Omega we, jōōōōō te ni taxōōō ke.» Wee wemu wu je, ni w'a bye, ni wu na ba ba ge.

Kile ya kashē lemu she Yohana na ge

⁹ Ne je Yohana, yee ceborona. Yesu wo karijēēge ki funjōō ni ne ni yee ya pinne wu wo saanra ti na, na binne kanhama ni loxulo be na. Ne bi Kile Kafila wu yere pyi, na Yesu seeri keree yu. A p'i ba ne co lee wuu na, na she ne yaha takpiije ka na suumōō lōōō ki niye ni, kee mege je na Patimōōsi. ¹⁰ Kafōō wo caṅa^{§§} ka na, a Kile Munaa di jé ne ni. A ne mujuugbōō la logo na kadugo yiri ba maga mēē je we, ¹¹ na: «Ma nii l'a lemu ja ge, lee ka Kitabu wu ni ma tun egilizii gbarashuun wu wo n'a daa fee pu mu: Efese, ni Simirini, ni Perigamu, ni Tiyaṅiri, ni Saridesi, ni Filadelifi, ni Lawodise.»

¹² Mujuu le ne bi nuri ge, a ne ḡmahana jeri na lee jōōō wu wii. Ba ne wu ja we, na sanni sokinnaa gbarashuun ja.

¹³ A ne yaaga ka ja pu te ni k'a bi foro sipya feni. Fadedōōngōō je wu na, sanni

kirige d'a pō wu dodoṅō na. ¹⁴ Wu juzhiire di fiinje lagilagi ba dubya wele shiire je we, kelee ba zanha kagereye je we. Wu nii di je ba nanije je we. ¹⁵ Wu tōōōōō je ba dānaa tōōōōō je we, na ya temu jaaja fo ti na jī ge. Wu mujuu je ba lojehenje fōōō je we. ¹⁶ Wōōōōō gbarashuun je wu kanige keje ni. Nōōōōō shuun ḡmōōpara nidaan di foro wu jōō ni. Wu naha k'i je ba cafuna caṅa je we.

¹⁷ Ba ne wu ja we, na do wu tōōōōō ni ba gbo je we. A wu wu kanige keje taha ne na na jo: «Ma ganha bu fya we, ne wu je Nizhiime we ni Kurogo wo we. ¹⁸ Ne je nii na, ne bi xu, li wii n'a da gori yaha nii na gbee. Xu ni Adesi kenikaangaa ki wa ne mu. ¹⁹ Keree kiimu m'a ja ni kiimu ki wa wā ge, ni kiimu ki da ba bye ge, kee ka. ²⁰ Wōōōōō gbarashuun we m'a ja ne kanige keje ki ni, ni sanni sokinnaa gbarashuun wu ge, kaḡmōōhōōō lemu pee ya zheē ge, lee le: Wōōōōō gbarashuun wu je egilizii gbarashuun wu melekee, sokinnaa gbarashuun wu je egilizii gbarashuun we.

Seme wemu w'a tun Efese egilizi wu mu ge

2 «Egilizi wu wu je Efese ni ge, seme tun wee wo meleke* wu mu na: «Wōōōōō gbarashuun wu wa wemu kanige keje ni ge, wee di jaari sanni sokinnaa gbarashuun wu niye ni ge, wee ya jo: ² Ne mu kapyeege ki ce, ni ma kapyenēē nigbōōō kee, ni ma loxulo le. Ne ce jo mu ya loxulo taa sipyikuuyo kapyeege tāan we. Piimu p'a yu na tudunmōōō pee je, na ta p'i je pere-e ge, m'a pee taanna wii na pu ta kafinejuu. ³ M'a loxulo ta na kanhama xu ne wuu na, la shishiin ya ta ma yatenyē gbo we. ⁴ Ga ma taanjeēge nizhiige kemu m'a yaha ge, kee wuu na

§§1:10 Lee kori je Dimazhi.

*2:1 Wee wo meleke: Lee kori je egilizi wu nahagbaa fōō, yee ninuyo yi wa koogoo 2:8, 12, 18; ni koogoo 3:1, 7, 14 wu be ni.

n'a da ma jaagi. ⁵Tayerege kemu ni ma bi bye na na pa do ge, maye funḡo to kee na, m'a daburaje jo ma jurumu wu na, m'a guri ma kapyege nizhiigee ki na. Ma bye ma di ya daburaje jo we, n'a da zhe ma yiri, di ma sokinna wu laha wu tayahaḡa ni. ⁶Le beeri kadugo na kasaana lemu m'a byi ge, lee li wa me. Nikolayitii pu wo kapyegee k'a sii pen mu mu, kee kunni ya sii pen ne be mu.

⁷«Kile Munaa ya lemu yu egilizii pu mu ge, wemu na logo ge, wu logo! Wemu ba se ta, Nii Sicumḡo Tige kemu ki wa Kile wo Alijine wu ni ge, ne na ba kee pya wa kan weefḡo mu wu li.»

Seme wemu w'a tun Simirini egilizi wu mu ge

⁸«Egilizi wu wu ne Simirini ni ge, seme tun wee wo meleke wu mu na: Wemu wu ne nizhiime we ni kurogo wo we, ni w'a xu na guri ne ge, wee ya jo:

⁹«Ne wa ma kanhama pe ni ma la baa feere ti fiin, na ta m'i ne lafḡo! Pii p'a puye pyi Yawutuu, ga pee di ne Yawutuu we, bani Shitaanni wo peene puga ki sipyii pu ne pere. Mekyeegere jomḡo pemu beeri pee w'a yu na waa ma na ge, ne w'a pu beeri nuri. ¹⁰Kanhama pe pu da ba ma ta ge, ma ganha bu fya pee na we. Li wii Shitaanni na ba pii yaha yee ni kaso ni na yee nḡo wolo. Yee na ba ganha cabyaa ke funḡo ni. Pye n'a daa sipya fo ma caxhugo. Lee bu bye, ne na nii sicu-umḡo saanra pudḡo kan ma mu.»

¹¹«Kile Munaa ya lemu yu egilizii pu mu ge, wemu na logo ge, wu logo! Wemu ba se ta wee da ga ba xu shuun xu we.»

Seme wemu w'a tun Perigamu egilizi wu mu ge

¹²«Egilizi wu wu ne Perigamu ni ge, seme tun wee wo meleke wu mu na: ḡḡoḡo shuun ḡḡopara nidaan li wa wemu keḡe ni ge, wee ya jo:

¹³«Kulo lemu ni mu ya tiin ge, ne lee ce, lee ne Shitaanni saanra koro tasinḡe. Antipasi we wu ne ne seeri ḡḡomee fḡo ge, p'a wee gbo wolo yee niḡe ni Shitaanni tatenge ki ni. Ga lee be na, mu ya mara yaha ne na, mu ya ta foro ne n'a daa wu kaa taan we. ¹⁴Ga n'a da ma jaagi keree kii shizhaa na. Balamu bi kalaa wemu kaan Balaki mu wu na daga na Izirayeli nagoo pu tḡḡo leni kakuuḡo ni ge, sipyii pii wa mu yiri wa, pee ya sḡo na daha wee kalaa we ninumḡo feni. W'a bi Izirayeli nagoo pu pye pu na yapereḡe xaara xaa, na dḡḡḡo pyi. ¹⁵Na fara lee be na, pii be wa yee mu wa pee ya sḡo Nikolayitii pu wo kalaa wu na. ¹⁶Lee wuu na daburaje jo ma jurumu wu na. Ni lee be we, ne na ba ma yiri tḡvuyo na, ḡḡopara le l'a foro na ḡo ki ni ge, di lee taga yogo tun ni pee ni.

¹⁷«Kile Munaa ya lemu yu egilizii pu mu ge, wemu na logo ge wu logo! Wemu bu se ta, yalige kemu meḡe ki ne maane[†] ki niḡḡḡoḡo di ne ge, ne na kee kan weefḡo mu, di kagereḡe nivige be kan weefḡo mu. Mafonḡo na ba ga kee na, wa shishiin da kee ce we fo ki tḡḡo ye.»

Seme wemu w'a tun Tiyatiiri egilizi wu mu ge

¹⁸«Egilizi wu wu ne Tiyatiiri ni ge, seme tun wee wo meleke wu mu na: Kile Ja we, wee wemu nii ki ne ba nariḡe ne we, ni wu tḡḡo yi ne ba dḡḡaa tḡḡo ne we temu t'a jii ge, wee ya jo:

[†]2:17 **Maane:** Wee ne yalige kemu Kile ya kan wu sipyii pu mu na pu yaha siponḡo ki ni ge. Ekizode 16: 11-18

¹⁹«Ne mu kapyegee ki ce: Ma taanŋeege ke, ni ma n'a daa we, ni ma saama pu beeri, ni ma loxulo le. Ne li ce jo ma kurogo kapyegee k'a nehe nizhiigee ki na. ²⁰Ga cee Zhezabeli wemu w'a wuye pyi Kile tudunmo ge, mu ya wee yaha wu na ne wo kapyebyii pu piinŋe, na pu pye pu na doodooro pyi, na yapere xaara be xaa. Lee wuu na n'a da ma jaagi. ²¹Ne tuun wa kan wu mu, konho wu daburaje jo wu jurumu wu na. Ga wu ya ta soo na daburaje jo wu doodooro ti na we. ²²Lee wuu na n'a da wu shan yama yasinneege na. Piimu p'a taanfeege pyi ni wu ni ge, di pee be curi kanhagbo ni pu bye p'i ya daburaje jo pu kapyegee ki na we. ²³N'a da ba wu nagoo pu be gbo. Egilizii pu beeri na ba li ce na ne sipyii fungonyo ni pu nidaan keree beeri ce. Ne na ba yee beeri nigin nigin saraa kan yi mu na be ni yi kapyegee ni. ²⁴Yee Tiyatiiri sheen samaa kunni yee piimu sanha soo wee kalaa wu na-ε ge; wee p'a byi Shitaanni wo kanmohogoo nighbho ki ge; n'a da yi jo yi mu jo n'a da ga tuguro tatii taha yi nunjo ni we. ²⁵Ga n'a daa we wu wa yee mu ge, yi wee co no xuuni, fo di ba she ba. ²⁶Wemu bu se ta na ne wo kapyegee ki fori, fo na no taaxoo li na, ne na ba wee pye fanhafoo shi wu nunjo ni.

²⁷Wee na ba shi wu mara ni dooro publiin ni,

na wu ja ja

ba p'a puuro shohoo

jii jagana lemu na we.

Kee fanha ke ne be ya ta na To Kile mu. ²⁸Ne na ba jimugunjo woro be kan weefoo mu.

²⁹«Kile Munaa ya lemu yu egilizii pu mu ge, wemu na logo ge, wu logo!»

Seme wemu w'a tun Saridesi egilizi wu mu ge

3 «Egilizi wu wu ne Saridesi ni ge, seme tun wee wo meleke wu mu na: Kile Munahaa gbarashuun ni woro gbarashuun wu wa wemu keje ni ge, wee ya jo:

Ne mu kapyegee ki ce. Sipyii ya mu pyi wye, na ta mu di ne gbo. ²Ayiwa, nmunumo pu yaha, pusamaa pii p'a taxuyo shaa ge, m'a pee logoo waha, m'a pu niye curi; bani ne ta mu kapyegee ki ta ki nooro na na Kile wu naha taan we. ³Kalaa wemu m'a ta ge, ni logogana lemu na m'a wu logo ge, ma funjo yaha nidogo wee na, m'a wu co, m'a yere ma jurumu wu na. Ma bu bye ma di ya nmunumo pu yaha we, ne na ba ma fo ba nagaa ne we. Tuun wemu ni n'a da ba ge, mu ya wee ce we. ⁴Ga lee be na sipyii pii wa mu yiri Saridesi ni piimu sanha pu faya noroo we. Faviye yi da ba le pu na pu da jaari ni ne ni, bani p'a yaa ni lee ni. ⁵Wemu ba se ta, faviye yi da ba le weefoo na. Ne da ga ba wu mege foroo di wolo nii sicuumo Kitabu wu ni we. Ne na ba yi jo na To Kile ni wu melekee pu naha taan jo weefoo wu wa ne wo.

⁶«Kile Munaa ya lemu yu egilizii pu mu ge, wemu na logo ge, wu logo!»

Seme wemu w'a tun Filadelifi egilizi wu mu ge

⁷«Egilizi wu wu ne Filadelifi ni ge, seme tun wee wo meleke wu mu na: Wemu wu ne fafee na can yu ge, ni saanaa Dawuda wo kenikaan li wa wu keje ni ge, wee wemu wu da ja gbura ki mugi ni wa yafiin da ja ki to-ε ge, ni wu na ja gbura ki to be wa shishiin da ja ki mugi-i ge, wee ya jo:

⁸«Ne mu kapyegee ki ce. Li wii ne no ki nimugiyahana yaha ma naha taan, wa shishiin da ja ki to we. M'a ne kafila wu co, ma ya ta foro ne kaa taan we, na ta

fanha katii be di je ma ni we. ⁹Shitaanni wo peenje puga ki sipyii piimu p'a yu na Yawutuu pee je, na ta p'i je Yawutuu-i ge, kafineye pee ya gɔɔn. Ne na ba pee karamu fo p'a pa nuguro sin ma fee ni, p'i li ce na mu ya taan ne mu. ¹⁰M'a ne jomɔ pu mara ni loxulo ni, lee wuu na kanhama tuun we wu da ba na kɔɔɔ beeri na, na niɛ ki sipyii pu beeri nɔhɔ wolo ge, ne be na ma mara wee tuun wu ni. ¹¹Jeri tapyege ni n'a da ba. Le li wa ma keɛɛ ni ge, lee co xuuni, kɔnhɔ wa shishiin ganha da ma saanra judɔɔ li shɔ ma na we. ¹²Wemu ba se ta, ne na ba weefɔɔ pye ba na Kile wu pugbɔhɔ ki beni wa je we. Wee da ga laha wà bada we. Ne na ba na Kile wu meɛge ka weefɔɔ na, ni na Kile wu kulo li meɛge Zheruzalemu-fomɔ we. Wee na ba digi na yiri fugba we ni na To Kile wu yiri. Ne na ba na mafonɔ ki be ka wu na.

¹³«Kile Munaa ya lemu yu egilizii pu mu ge, wemu na logo ge, wu logo!»

Seme wemu w'a tun Lawodise egilizi wu mu ge

¹⁴«Egilizi wu wu je Lawodise ni ge, seme tun wee wo meleke wu mu na: Ne wemu meɛge ki je Amiina ge, na je seeri jomɛe fɔɔ, ni can fɔɔ, ni yanmuyɔ yi beeri nɔhɔshaanra Kile mu ge, ne jo:

¹⁵«Ne mu kapyege ki ce. Mu ya niɛ we; ma di ya weri we. Mu da bi niɛ kelee na weri lee bi da daan ne ni. ¹⁶Ga mu je ba lowɔgɔwɔgɔɔ je we: Ma ya weri we; ma di ya niɛ we, lee wuu na n'a da ba ma tugi yeege na jɔ ki ni. ¹⁷Mu ya jo na yara fɔɔ mu je, na mu ya naafuu ta, na mu mago je wa yaaga na we, na ta mu bi yaa na li ce na kanhama fɔɔ mu je, ni jaa fɔɔ, ni la baa fɔɔ, ni fyen. Mu bi yaa na li ce na ma ceepile wo wu je. ¹⁸Lee wuu na ne mu yeri jo ma sannii ye pyaa shɔ ne mu, kɔnhɔ m'a bye lafɔɔ. M'a favige shɔ, kɔnhɔ m'a fãɔa ta le, ma ceepile wo ganha ba jaa l'a ma shiige we. M'a

neyanɔa shii shɔ m'a pee fara ma jii na, kɔnhɔ ma da jaa. ¹⁹Piimu kaa l'a dan ne ni ge, pee na ne dinni, na pu kuuni be. Ayiwa, ma zɔ wu beeri kan daburaje jo mu. ²⁰Ne kunni niyerege ki wa kujɔɔ li jɔ na, na gbura ki kuuni. Wa bu ne mujuu logo na gbura ki mugi ne mu, ne na ba je na li ni weefɔɔ ni, weefɔɔ be di li ni ne ni. ²¹Wemu ba se ta, ne na ba weefɔɔ teɛɛ naye yiri na saanra koro li na, ba ne be ya se ta na diin na To Kile yiri wu saanra koro li na tiingana lemu na we.

²²«Kile Munaa ya lemu yu egilizii pu mu ge, wemu na logo ge wu logo!»

Kile wo saanra koro le, ni na wu pele fugba we ni

4 Lee kadugo na a ne wii sanha, na fugba wu jɔ ki ja k'a mugi. Mujuu le ne fenhe logo, l'i je ba maga meɛ je-ε ge, a lee mujuu l'i ne pye sanha na: «Dugi naha, keree kiimu k'a yaa na pye le kadugo na ge, di ba kee she ma na.» ²Taapile ni a Kile Munaa di je ne ni. Li wii, saanra koro la bye fugba wu ni, wa wu bi tiin lee na. ³Wemu w'a bi tiin lee na ge, wee bi jii ba peewa kagereye ya je we, yemu meɛge ki je na zhasipu ni sariduwani ge. Kile ηmɔpara li bi lee saanra koro li maha, ba m'a li wii we, m'a li ta li na jii ba peewa kagereɛ ka je we, kemu meɛge ki je emerɔdi ge. ⁴Saanra korogoo kelee shuun ni shisheere (24) w'a lee saanra koro li maha. Nɔhɔlee kelee shuun ni shisheere (24) wu bi tiin kee saanra korogoo ki na, pee je na fadeviire le. Saanra judɔɔ di je pu beeri nigin nigin juyɔ ni, kiimu ya yaa ni sannii ni ge. ⁵Kile-niɛɛ, ni mujɔɔɔ, ni Kile-seleɛɛ di foro lee saanra koro li ni. Sokinnaa gbarashuun wemu w'a jii ge, pee je saanra koro li jahagbaa na. Pee je Kile Munahaa gbarashuun we. ⁶Saanra koro li jahagbaa li be di je kanna gba lɔhɔ ki, kemu ya yaa ni veeri ni ge, veeri wemu ya wii na jaa ba jaawi-

ige jê wê. Nii yanmuyɔ shishêere w'a bye pu niŋe ni na saanra koro li maha. Yi jahaya ni yi kaduyo beeri di jê nii. ⁷Nii yanmuyɔ yi nizhiige jê ba cenri jê wê. Shuun wogo ki jê ba nupepinŋe jê wê. Taanri wogo ki jaha jê ba sipya wogo jê wê. Shishêere wogo ki jê ba jaa niyirige jê wê. ⁸Kapaya gbaara jê yee nii yanmuyɔ yi beeri nigin nigin mu. Yee kapaya yi nêhɔdaan ni yi fugba wu beeri bye nii. Yee yanmuyɔ yi bi yoyo cee gbee caŋa fara piige na na:

«Fefêere, fefêere, fefêere,
wù Kafɔ Kile, Se Beeri Fɔɔ,
wemu w'a bye, ni wu
jê wà, ni wu na ba ba ge.»

⁹Saanra koro li tiinvɔɔ we, wee wemu wu da gori yaha nii na gbee ge, ye nii yanmuyɔ shishêere we ba yoyo cee, na wu pele, na wu sɔni, na baraga teri wu na tuun wemu ni, ¹⁰nɔhɔlee kelee shuun ni shishêere (24) wu be na nuguro sin wee tuun wu ni saanra koro li tiinvɔɔ wu jahagbaa na, wee wemu wu da gori yaha nii na gbee ge, na wu pele, na pu saanra jɔɔɔɔ ki kɔɔngi na ki yaha saanra koro li jahagbaa na, na jo:

¹¹«Wù Kafɔ ni wù Kile,
mu w'a yanmuyɔ yi beeri yàa,
mu nidaan funŋɔ ni yanmuyɔ yi beeri ya
yàa,
mu nidaan funŋɔ ni yi beeri jê be.
Lee wuu na, nɔɔɔ, ni pɛɛŋe,
ni sefeere ya yaa ni ma ni.»

Kitabu we ni Dubyapige ke

5 Lee kadugo na a nê Kitabu nigurugo jaha saanra koro li tiinvɔɔ wu kanige keŋe ni. Wee kadugo ni wu jaha beeri bye kama, fê teheê gbarashuun d'a taga wu jɔ mara. ²A nê meleke baraga wo wa jaha wu na kaan jiiini ni mujuugbɔɔ ni na: «Jɔɔ w'a yaa ni fê pu gyeegi ni,

kɔnhɔ wu Kitabu wu jɔ mugi wê?» ³Wa shishiin ya ta fugba wu ni, kelee jiiŋe ki na, kelee jiiŋe ki nɔhɔdaan, wemu na já wee Kitabu wu jɔ mugi wu wu funŋɔ wii wê. ⁴Ba ni wa shishiin di bi sanha da wemu w'a yaa ni Kitabu wu jɔ mugi ni, wu wu funŋɔ wii wê, wee tuun wu ni a nê sii na mɛe suu xuuni. ⁵A nɔhɔle wa di nê pye: «Ma ganha ba mɛe suu wê; li wii cenri we w'a foro Zhuda shi wu ni ge, Dawuda yasege ke, wee ya se ta. Lee funŋɔ ni wu na já fê teheê gbarashuun wu kyeeegi na Kitabu wu jɔ mugi.»

⁶A nê Dubyapige[‡] niyerege jaha lee saanra koro le, ni nii yanmuyɔ shishêere, ni nɔhɔlee pu niŋe ni, ma na giin na p'a ki gbo. Yeŋeê gbarashuun ni nii gbarashuun wu bye ki na. Kee nii gbarashuun wu jê Kile Munahaa gbarashuun we. Kee ya tun jiiŋe ki kabaya yi beeri na. ⁷A Dubyapige k'i fulo na Kitabu wu nigurugo ki lɔ saanra koro li tiinvɔɔ wu kanige keŋe ki ni. ⁸Ba Dubyapige k'a wee Kitabu wu lɔ wê, a nii yanmuyɔ shishêere ni nɔhɔlee kelee shuun ni shishêere (24) wu nuguro sin ki fê ni. Kɔɔɔɔ jê pu beeri nigin nigin keye ni, ni sanni cɛegbuugoo, kee bi ni nudanga yawurire na. Tee jê Kile wo fefêere sipyii pu Kile-jereye. ⁹Pu bi yofonŋɔ cee na:

«P'a mu gbo.
M'a sipyii pii juyɔ wolo
ni ma shishan pu ni na kan Kile mu,
na foro kɔɔnhɔɔ ki beeri ni, ni shi jomɔ
pu beeri ni,
ni shi wu beeri ni, ni fiye yi beeri ni,
Lee wuu na mu ye w'a yaa ni Kitabu wu
jo ni,
m'a wu fê pu kyeeegi.
¹⁰M'a pee pye Kile saanra ti sipyii,
ni saraya jaha shɔɔnriwɔɔ, Kile mu.
Pee na ba saanra pyi jiiŋe ki na.»

[‡]5:6 **Dubyapige:** kee jê Yesu, Kile Ja we. Ali na wu ta jurumu wa shishiin ya ta wu na wê, w'a sɔɔ na wu munaa kan saraga, na xhu kɔɔɔ wo jurumu wu wuu na.

¹¹ Lee kadugo na a ne wii na melekee nijnhemee jomɔ logo. Pee bi saanra koro le, ni nii yanmuyo ye, ni nɔhɔlee pu maha. Pee bye melekee miliyoo nijnhemee tehene baa wuu. ¹² Pee bi mujɔɔ waa na:

«Dubyapige ke p'a gbo ge, kee ya yaa ni sefeere,

ni yaaga feere, ni fungɔngɔ feere, ni fanha,

ni pɛɛɛ, ni nɔɔɔ, ni masɔɔ ni.»

¹³ Kile wo yanmuyaaya yemu beeri yi ne fugba we ni ge, ni niɛe ke na ge, ni niɛe ke nɔhɔdaan ge, ni suumɔ lɔhɔ ke ni ge, a ne yee beeri mujɔɔ logo yi na yoyo cee na:

«Masɔɔ, ni pɛɛɛ, ni nɔɔɔ, ni sefeere ti pye

saanra koro li tiinvɔɔ

ni Dubyapige ki woyo fo gbee.»

¹⁴ A nii yanmuyo shisheere wu jo: «Amiina.» A nɔhɔlee p'i nuguro sin na ki pele.

Dubyapige k'a Kitabu wu fe pu kyeeɛgi

6 Ba Dubyapige k'a fe tehee gbarashuun wu wa nigin kyeeɛgi tuun wemu ni we, a ne nii yanmuyo shisheere wu wa nigin mujuu logo ba Kile ma sele me we na: «Pa!» ² Lee kadugo na a ne shɔnfige ka ja. Wemu w'a bi dugi kee na ge, sindaa je wu keɛe ni. Saanra juɔɔɔ bi kan xɔ wee mu. Wu sefeere wo w'a foro, wu na ba se ta.

³ Tuun wemu ni w'a fe shuun wo pu kyeeɛgi ge, a ne nii yanmuɔɔ shuun wogo ki mujuu logo na: «Pa!» ⁴ A shɔnpiga ka di foro. Wemu w'a bi dugi kee na ge, sefeere ya kan xɔ wee mu na ke koɔ ke jɔɔniɛe xɔ, kɔnhɔ sipyii di da puye gbuu. ɲmɔpara niduunɔ ya kan wu mu.

⁵ Tuun wemu ni w'a fe taanri wo pu kyeeɛgi ge, a ne nii yanmuɔɔ taanri wogo ki mujuu logo na: «Pa!» A shɔnwɔhɔɔ ka di foro. Wemu w'a bi dugi kee na ge, shaa li bye wee keɛe ni na daanna

pyi. ⁶ A ne mujuu la logo nii yanmuyo shisheere wu te ni na: «Shinma tuugo ka wo kilo nigin ya be ni shen nigin caɔa nii saraa ni. Shinma tuugo katii be wo kiloo taanri be ya be ni wee saraa we ninumɔ ni. Ma ganha bu da sinme pe ni duven wu kyeeɛgi we.»

⁷ A wu fe shisheere wo pu kyeeɛgi, a nii yanmuɔɔ shisheere wogo k'i jo: «Pa!» ⁸ A ne shɔngɔ ka ja k'a foro, kee bi kiikaan. Wemu w'a bi dugi kee na ge, wee mege je xu. Adesi bi taha wee feni. Sefeere bi kan pu mu niɛe ke taaga shisheere wogo ki na; kɔnhɔ pu da sipyii gbuu ni ɲmɔparaa ni, ni xuugbɔhɔ, ni kafeeɛe yama, ni niɛe ke yacoyo ni.

⁹ W'a fe kaguro wo pu kyeeɛgi tuun wemu ni ge, sipyii piimu p'a gbo Kile jomɔ pe ni wu seeri keree ki feni ge, a ne pee wo munahaa ki ja saraga yi tawologo|Saraya yi tawologo ki nɔhɔdaan. ¹⁰ Pee bi mujɔɔ waa na: «Wu Kafɔɔ, fefeere wo ni can wo we, fo tuun weke ni mu di da ba kiiri kɔn niɛe ki sipyii pu na, m'a wee shishan pu yogo jo we?» ¹¹ Wee tuun wu ni, a p'i fadedɔɔɔɔ niviyee kan pu beeri nigin nigin mu, na pu pye na pu jeri pye sanha loxulo li ni, fo pu kapyebeyinii, ni pu cebooloo pu bu she fa; pee piimu p'a yaa na gbo lee gbogana li na ba pee je-e ge.

¹² Lee kadugo na a ne Dubyapige ki ja k'a fe gbaara wo pu kyeeɛgi. Wee tuun wu ni a niɛe k'i jele xuuni. A piige di je caɔa nii li ni, a l'i wɔ ba fawɔhɔɔ je we. A yeɛe ki beeri di jaɔa ba shishan je we.

¹³ A fugba wɔɔɔ k'i do niɛe ki na ba kafeege ma nitoodige nahara, na ki geeye turi we. ¹⁴ A fugba wu laha wu tateenge ni, ba p'a fuugo kurulo na luu kurulogana lemu na we. Faaboboyo ye ni lɔhɔ niɛe takpiiye yi beeri y'a kuu laha yi tatiinye ni. ¹⁵ Koɔ ki sipyii pu beeri: Saanaa yoo, sipyigbɔɔ yoo, kashen juɔɔfeɛ yoo, naafuu feɛ yoo, fanhafee yoo, buloo yoo, piimu je buloo we, pee yoo,

pee bæeri ya puye ñmòhò yaŋa gulogoo ni, ni faaboboyo yi te ni. ¹⁶A p'i faaya ni boboyo yi pye: «Yi to wù ñuŋò ni, y'i wù ñmòhò saanra koro li tiinvò we, ni Dubyapige ki loyire li jaha na. ¹⁷Bani pu loyire li cagbòhò k'a nò. Jògò wu d'a já zhò we?»

Kile wo fe p'a kpòn Izirayeli sipyii piimu na ge

7 Lee kadugo na a ne melekée shishèere niyereye na ñiŋe ki kabaya shishèere wu na. Pee bi koŋò ki kabaya shishèere wu kafèege ki co, kònho kafèege ka shishiin ganha ba yìri ñiŋe ki na, kelee suumò lòhò ki na, kelee tige ka shishiin na we. ²A ne melekè watii ña w'a yìri Kile-nòhò ki shizhaa na, Kile ñii wo wu wo fe kpòn kpòn yaaga ki ñe wu keŋe ni. Ñiŋe ki fara suumò lòhò ki na, yee gyèegi ya kan melekèe shishèere wemu mu ge, a wu mujuugbò jo na pee pye: ³«Yi ganha bu da yafiin kyèegi ñiŋe ke, kelee suumò lòhò, kelee tiire ti na, na ta wèe sanha fe kpòn wù Kile wu kapyebyii pu gbahaa na we.» ⁴Fe ya kpòn piimu na ge, pee ye ñò ne logo. Pee ñe sipyii kabòfòŋò xhuu nigin ni kelee shishèere ni shishèere (144.000). Pee bi foro Izirayeli kpònhoò ki bæeri na.

⁵Zhuda wo kpòn li na, fe ya kpòn sipyii kabòfòŋò ke ni shuun (12.000) na;

Uruben wo kpòn li na, sipyii kabòfòŋò ke ni shuun;

Gadi wo kpòn li na, sipyii kabòfòŋò ke ni shuun;

⁶Azeri wo kpòn li na, sipyii kabòfòŋò ke ni shuun;

Nefitali wo kpòn li na, sipyii kabòfòŋò ke ni shuun;

Manase wo kpòn li na, sipyii kabòfòŋò ke ni shuun;

⁷Simiŋò wo kpòn li na, sipyii kabòfòŋò ke ni shuun;

Levi wo kpòn li na, sipyii kabòfòŋò ke ni shuun;

Isakari wo kpòn li na, sipyii kabòfòŋò ke ni shuun;

⁸Zabulòn wo kpòn li na, sipyii kabòfòŋò ke ni shuun;

Yusufu wo kpòn li na, sipyii kabòfòŋò ke ni shuun;

Benzhame wo kpòn li na, sipyii kabòfòŋò ke ni shuun;

fe ya kpòn pee bæeri na.

Sipyiñehemee piimu p'a shò ge

⁹Lee kadugo na a ne wii na sii sipyii-ire ta ña t'a sii ñehe, sipya wa shishiin da já piimu tòrò we. Pee bi foro fiiye yi bæeri ni, ni shi wu bæeri, ni shi jomò pu bæeri, ni kpònhoò ki bæeri ni. Pee niyereye y'a bye saanra koro le, ni Dubyapige ki jaha tàan. Fadeviye nidòŋnyò yi bye pu na, fenhègeye di ñe pu keye ni. ¹⁰A p'i ganha na mujòŋò waa na: «Wèe wo Kile we w'a tiin saanra koro li na ge, wee ni Dubyapige ki k'a ñuwuuro kaan wèe mu.» ¹¹Melekèe pu niyereye yi bye na saanra koro le, ni nòhòlee pee, ni ñii yaŋmuyò shishèere wu maha. A p'i nuguro sin saanra koro li ñahagbaa na, na pu ñahaya buri ñiŋe na, na Kile pelee. ¹²na jo: «Amiina. Masòŋò ni nòkò, ni fungòŋò feere ni baraga daha, ni pèeŋe, ni sefeere, ni fanha, yee ñe wee Kile wu woyo fo gbee. Amiina.»

¹³A nòhòle nigin wa di ne yege na: «Jògò ye p'i ñe ni ye fadeviye ye ni we? Mii p'a yiri we?» ¹⁴A ne wu pye: «Nòhòle we, go mu wu wa pu cè.» A wu ne pye: «Piimu nivorowuu pu wa kanhagbò pu ni ge, ni p'a fadeye yi je fiinŋe Dubyapige ki shishan pu ni ge, pee pu wa. ¹⁵Lee na pee wa Kile wo saanra|Kile saanra koo li jaha tàan na kapyeŋe pyi wu mu wu tapèeŋe pugbòhò ki ni caŋa fara piige na. Saanra koo li tiinvò wu na ba bye ni pu ni, na pu mara. ¹⁶Xuugo ni waga da ga ba pu ta bada we. Caŋa be di da ga ba daraa pu na sanha we, kelee kafugo katii be we. ¹⁷Bani Dubyapige ke ki wa saanra

koro li niŋe ni ge, kee na bye pu nahavɔɔ, na se ni pu ni n̄ii sicuumɔ lɔhɔ ki ȳiri. Kile na ba pu ɲesinme pu beeri tuu.»

Fɛ gbarashuun wo pu keree

8 Tuun wemu ni Dubyapige k'a fe gbarashuun wo pu laha ge, a fehene di fugba wu kpɔn fo na nɔ minitii kelee taanri (30) shishiin na.

² Melekee gbarashuun we w'a yere Kile ɲaha t̄aan ge, a ne pee ɲa. A p'i maya gbarashuun kan pu mu. ³ A meleke watii be di ba yere saraya tawologo|Saraya yi tawologo ki ɲahagbaa na. Yawurire shɔɔ sann̄i wuu li bye wu keɲe ni. A p'i nudanga yawurire niɲehere kan wu mu; Kile ya sipyii piimu pye feefee ge, kɔnhɔ wu pee wo Kile-ɲereye yi fara tee yawurire ti na, wu yee pinne wolo saraga, saraya tawologo sann̄i wogo ki ɲuɲɔ ni. Kee bye saanra koro li ɲahagbaa na. ⁴ Tee nudanga yawurire ti wo wurege ni Kile ya sipyii piimu pye feefee ge, ni pee wo ɲereye y'a dugi shiizhan Kile ɲaha t̄aan meleke wu keɲe ni. ⁵ A wee meleke wu yawurire shɔɔ li ɲi saraya yi tawologo ki wo naganhaa ki na, na ki wá ɲiɲe ki na. A Kile-seleɲee, ni muɲoɲɔɔ, ni Kile-ɲiɲee, ni ɲiɲe celenɲe di bye.

Melekee p'a maya yi ɲɔ kɔn na wi

⁶ Maya gbarashuun wemu wu bye melekee gbarashuun wu mu ge, a pee di gbegele yee maya yi wo wi kaa na. ⁷ A meleke nizhiime wu wu wo maga ki wi, a zanha kagereye, ni na, ni shishan di suri yiye ni na wá ɲiɲe ki na. A ɲiɲe ki taaga taanri wogo k'i sozi. A tiire ti taaga taanri wogo ki be di sozi. A ɲapurege ki beeri di sozi.

⁸ A meleke shuun wo wu wu wo maga ki wi, a l'i bye ma na giin na ya faabobotabaaga kemu ɲaɲa ge, kee w'a wá suumɔ lɔhɔ ki ni. A suumɔ lɔhɔ ki taaga taanri wogo k'i ɲeri shishan. ⁹ A suumɔ lɔhɔ ki ɲii ɲanmuyɔ yi taaga taanri wogo

k'i xhu. Kɔɔyɔ ye y'a bye suumɔ lɔhɔ ki ɲuɲɔ ni ge, a yi be wo taaga taanri wogo ki be di gyeeɲi.

¹⁰ A meleke taanri wo wu wu wo maga ki wi, a wɔɔɔ tabaaga ka di ȳiri fugba we ni na pa do, na ganha na ɲi ba nagbohɔ ɲe we. Kee ya to gba lɔhɔyɔ yi taaga taanri wogo, ni yi lobulowegee ki ni.

¹¹ Lee wɔɔɔ li mege ki ɲe Zoro. A lɔhɔyɔ yi taaga taanri wogo ki beeri di soro. A kee lɔhɔ k'i shenɲehemee gbo, bani ki bi soro.

¹² A meleke shishere wo wu wu wo maga ki wi, a lee di caɲa ki taaga taanri wogo ki kpɔn, ni yeɲe ki taaga taanri wogo ke, na fara wɔɔɔ ki taaga taanri wogo ki be na, fo na yi kpɛenge ki taaga taanri wogo ki pye nibiige. Ayiwa, piige ki fara caɲa ki na, a yi kpɛenge taaga taanri wogo k'i bye nibiige.

¹³ A ne wii sanha na ɲaa ɲa w'a ȳiri na beele fugba lii lii we ni, na mujuugboɔ waa na: «Melekee taanri wusamaa p'a kori ge, pee ba pu wo maya yi wi tuun wemu ni, boɔngɔ, boɔngɔ, boɔngɔ kee k'a da ɲiɲe ki sipyii pu ta wee tuun wu ni.»

Meleke kaguro wo wu wo maga mee

9 A meleke kaguro wo wu wu wo maga ki wi, a ne wɔɔɔ ɲa l'a ȳiri fugba we ni na pa do ɲiɲe ki na. A p'i wecogoɲɔ t̄ehene baa wogo ki wo kenikaan li kan lee mu. ² A l'i kee wecogoɲɔ ki ɲɔ mugi, a wurege di ganha na foro wà ba kanragaa wurege ɲe we. A wecogoɲɔ ki wurege di nibiige leɲe caɲa ɲii le ni kafeege ki ni. ³ A kabeeye ya di foro kee wurege ki ni na caaga ɲiɲe ke na. A p'i fanha kan yi mu ba nàmaa ɲe we. ⁴ P'a yi jo yi mu na yi ganha bu da kakara pye ɲà ke na we, kelee yapyiire, kelee tige ka shishiin na we; ga sipyii piimu pu ɲe Kile wo fe pu ɲe pu gbahaa na-ε ge, na y'a kakuuɲɔɔ pyi pee ye na. ⁵ Sefere ye ta kan yi mu yi já sipya gbo we. Ga sefere ye kan yi mu y'a

sipyii kana fo yeye kaguro. Yi sɔɔnrɔ ya yá ba nàmaa wuuro ñe wɛ. ⁶Sipyii na ba xu shaa yee caya yi na, ga p'i da wu ta wɛ. Xu kaa na ba bye pu na, ga wee be na ba fe pu ñaha na.

⁷Yee kabeeye yi bye ma na giin shɔnyɔ p'a gbegele kashen kaa na, na ñe ma na giin sanni saanra ñudɔɔɔ y'a tɔ. Yi ñahaya ñe ba sipyii woyo ñe wɛ. ⁸Yi ñuzhiire ñe ba cee wuuro ñe wɛ. Yi ganhaa di ñe ba cɛnri wogoo ñe wɛ. ⁹Yi ñe kanna tɔɔɔ fadeye y'a le na pye ñmasigiye, yi kapaya tunmɔ di ñe ba shɔnyɔ wotoriyo ñiñehaye tunmɔ ñe wɛ, yemu y'a gburogi na se kashen ni ge. ¹⁰Yi naya ñe ba nàmaa woyo ñe wɛ ni ñmahaa ni. Kanhama pe y'a da ba daha sipyii pu na fo yeye kaguro ge, kee fanha ki wa yi naya yi ni. ¹¹Saan wa wu ñe yi ñuɔɔ ni, wee wu ñe wɛcogorɔ tehene baa wogo ki meleke wɛ. Wu mege ki ñe Heburuu jomɔ pu ni na Abadɔn, p'i wu pyi Girekii jomɔ pu ni na Apoliyɔn, (lee kóri ñe gyɛegi pyevɔɔ).

¹²Bɔɔngɔ ki nizhiige ya toro, lee kadugo na, shuun wa be wu da daha kee na sanha.

Meleke gbaara wo wu wo maga mee

¹³A meleke gbaara wo wu wo maga ki wi, saraya yi tawologo sanni wogo ke ki bye Kile ñaha tãan ge, a ne mujuu la logo na foro ki gulo-goo shishɛere wu yeñɛ shishɛere wu ni. ¹⁴Maga ki bye meleke gbaara wo wemu keñɛ ni ge, a wu wee pye: «Meleke shishɛere wu w'a pɔ Efrate gbagbɔ wu lɔhɔ ki ñɔ na ge, pu sanha.» ¹⁵Pee meleke pii p'a bi gbegele yaha na be ni wee tuun we, ni kee caña ke, ni kee yeñɛ ke, ni lee yee li ni ge, a p'i pee sanha yaha, kɔnhɔ p'i sipyiire ti taaga taanri wogo ki gbo. ¹⁶Pee wo kashenɲmɔɔ piimu p'a bye shɔnyɔ na ge, pee bi miliyoo xhuu shuun (200.000.000) xɔ. Kee ñɔ ke ne logo.

¹⁷Kashɛ le ne ña ge, shɔnyɔ ye ni piimu p'a bi dugi yi na ge, tɔɔɔ fadeye yi bye pu beeri mu, yee yi bye pu ñmasigiye. Yi tuugo ka ñe ba na ñe wɛ, ka ñe bulani ba safiiri kagereñe ñe wɛ, ka ñe ba kirimu ñe wɛ. Shɔnyɔ yi ñuyɔ di ñe ba cɛnri wogo ñe wɛ. Na ni wurege ni kirimu di foro yi ñuyɔ ni. ¹⁸Na ni wurege ni kirimu we w'a foro yee shɔnyɔ yi ñuyɔ ni ge, a pee kanhama teheɛ taanri wu sipyiire ti taaga taanri wogo ki gbo. ¹⁹Yee shɔnyɔ yi fanha ñe yi ñuyɔ ni yi naya ni. Yi naya yi ñe ba wolɔɔ ñe wɛ. Naya yi ñe ni ñuyɔ ni, yee ñuyɔ yi ni y'a sipyiire ti kana.

²⁰Sipyii piimu samaa p'a kori, pe kanhama pe ya pu gbo-e ge, pee ya ta daburaje jo pu kapyegeee ki na wɛ. Pee ya ta jinaa wo peñɛ ke ni yapereɛ wo peñɛ ke ki ñɔ yaha wɛ. Kee yapereɛ kii ya yàa ni sanni, kelee warifyɛn, kelee ñaɲaa tɔɔɔ, kelee kagereye, kelee ni tige ni. Ki ya ñaa wɛ, ki ya nuri wɛ, k'i ya já ñaari wɛ. ²¹Pu ya ta daburaje jo pu sipyigbuu li na, kelee pu siganma keree, kelee pu dɔdɔɔɔ, kelee pu nagaara ti na wɛ.

Meleke we ni Kitabupire li keree

10 Lee kadugo na a ne meleke baraga wo wa ña wu na tigi na yiri fugba we ni, ñahaña di ñe wu cére fàya. Kile-ñmɔpara di ñe wu ñuɔɔ ni. Wu ñaha ke di ñe ba caña ñe wɛ. Wu tɔɔɔ ñe ba na beneɛ ñe wɛ. ²Kitabupire la ñmugi-yahaña ki bye wu keñɛ ni. W'a bi wu kanige tɔɔɔ taha suumɔ lɔhɔ ki na, na kamene wogo ki taha ñiñɛ ki na. ³A wu mujuugbɔɔ la wà ba cɛnri ya guuri wɛ. W'a lee wá tuun wemu ni ge, a Kile-selenɛɛ gbarashuun wu ganha na ya yu. ⁴Ba Kile-selenɛɛ gbarashuun w'a jo xɔ wɛ, ne bi zhaa da yee kani, ga na mujuu la logo na foro fugba we ni na: «Yemu Kile-selenɛɛ gbarashuun w'a jo ge, yee yaha kañmɔhɔɔ, ma ganha bu yee ka wɛ.» ⁵Meleke wu niyerege ne ña suumɔ

lɔhɔ ke, ni ɲiɲe ki na ge, a wee di wu kanige keɲe yirige fugba wu ni na gaa na: ⁶Wemu wu da gori yaha ɲii na gbee ge, wu d'a fugba we ni wu funɲɔ yaɲmuyɔ, ni ɲiɲe ni ki yaɲmuyɔ, ni suumɔ lɔhɔ ni ki funɲɔ yaɲmuyɔ beeri yaa ge, ne kaa wee na jo: «Taasigine wa li ni nige we. ⁷Ga caɲa kemu meleke gbarashuun wo w'a da ba wu wo maga ki wi ge, kee na ba bye Kile wo kaɲmɔhɔnɔ li ɲɔ cavaɲa ma na jo ba w'a yi jo wu kapye-byii Kile tudunmɔɔ pu mu jogana lemu na we.»

⁸Mujuu le ne bi logo na yiri fugba wu ni ge, a lee di nugo ne pye na: «She Kitabupire li ɲɔmugi-yahaɲa ki sho meleke wu mu, wee wemu w'a yere suumɔ lɔhɔ ke ni ɲiɲe ki na ge.» ⁹A ne fulo wee meleke wu na, na wu ɲeeri jo wu Kitabupire li kan na mu. A wu ne pye: «Li co m'a li li, li na daan ma ɲɔ ni ba sere ɲe we, ga li bu digi ma funɲɔ ni, li na zoro.» ¹⁰A ne lee Kitabupire li co meleke wu keɲe ni na li. A l'i daan ne ɲɔ ni ba sere ɲe we, ga ba ne li li xɔ tuun wemu ni we, a l'i soro ne funɲɔ ni. ¹¹A mujuu l'i nugo ne pye sanha na: «Li waha l'i waha ma na ba jomɔ ta sanha Kile mu na jo fiiye ɲiɲeheye, ni shi ɲiɲeheme, ni shi jomɔ ɲiɲeheme, ni saannaa ɲiɲehemee shizhaa na.»

Seereɛ shuun wu keree

11 Lee kadugo na a p'i daanna ka-gaanga ka kan ne mu, kee bye ba publiin ɲe we. A p'i ne pye: «Yiri m'a Kile-peɲɲe pugbɔhɔ ki taanna, ni saraya yi tawologo ke, piimu p'a Kile pele wà ge, m'a pee tɔɔ. ²Ga m'a Kile-peɲɲe pugbɔhɔ ki kaɲa ki yaha wà, ma ganha bu da kee taanna we. Bani kee ya kan shi wu mu wemu ɲe Yawutuu we. Pu na ba ɲaari ɲaari fefere kulo li ni yeye kelee

shisheere ni shuun (42) funɲɔ ni. ³Ne na ba sefeere kan na seereɛ shuun wu mu. P'a yoro bɔɔɔyɔ faya^f le na Kile Kafila jo cabyaa kabɔfonɔ di xhuu shuun ni kelee gbaara (1.260) funɲɔ ni.» ⁴Pee ɲe oliviye tiye shuun we, ni sokinnaa shuun we, pee piimu niyereye yi wa ɲiɲe ki Kafɔɔ wu naha taan ge. ⁵Sipya wa ba giin wu kakuunɔ pye wee wa na, na na foro pu ɲɔ ni na wee pen wo sɔrogo. Wa ba giin wu kakuunɔ pye we wa na, nakaara baa le xugana le na weefɔɔ da xhuu. ⁶Se wa pu ni na fugba we tɔ, kɔnhɔ zanha ganha bu do pu Kile jomɔ pu cajoyo yi na we. Se wa pu ni na lɔhɔ ɲeri shishan. Tuun wemu beeri bu pu taan, se wa pu ni na kanhama tuugo beeri nɔ sipyiire ti na ɲiɲe ki na.

⁷Pu ba ba pu seeri keree ki ɲɔ fa tuun wemu ni, yacoguunɔ ke k'a duri na foro wecogonɔ tehene baa wogo ki ni ge, kee na ba yogo kɔn pu na, na já pu na, na pu gbo. ⁸Pu nixhuyo na ba bye kugbɔɔ li pinnere kpɛenge ki na. Lee kulo l'a foro lemu feni ge, lee ɲe Sodɔmu ni Misira. Lee kulo li ni pu Kafɔɔ w'a kori tige na. ⁹Koɲɔ ke sipyii pii na ba pu nixhuyo ɲa na foro fiiye yi beeri ni, ni shi wu beeri, ni shi jomɔ pu beeri, ni kpɔnhɔɔ ki beeri na. Pee na ba pu nixhuyo ɲa cabyaa taanri ni taaga funɲɔ ni. Pu da ga ba sɔɔ pu pu le faya ni we. ¹⁰Kile tudunmɔɔ shuun wu gbo wu na ba bye fundanga koɲɔ ki sipyii pu mu, fo pu na fundanga yakanya kaan puyɛ mu, bani pee shuun w'a ɲiɲe ki sipyii pu kanha fo xuuni. ¹¹Ba kee cabyaa taanri ni taaga k'a toro we, a Kile di munahaa le pu ni, na ɲiifeere kan pu mu, a p'i yiri yere. Piimu pu bi pu wii ge, a fyaara di jé pee ni fo xuuni. ¹²A pee Kile tudunmɔɔ shuun wu mujuugbɔɔ la logo na yiri fugba we ni na: «Yi dugi naha!» A p'i dugi nahaja

^f11:3 Pu na bɔɔɔyɔ faya le, lee ya li shee na pu natanhaja wuu pu ɲe, pu jomɔ pu be di ɲe can.

na na kari fugba wu ni pu peen pu jii na.
¹³Wee tuun wuyɛ pyaa ni, a niɲe k'i jele xuuni. A kulo li taaga ke wogo k'i do, a sipyii kabɔfonɔɔ gbarashuun (7.000) di xhu kee niɲe ceɲɲe ki na. A sipyii pusamaa di fya xuuni na ganha na fugba Kile pele. ¹⁴Bɔɔngɔ shuun wogo k'a toro. Jeere tapyege ni bɔɔngɔ taanri wogo k'a da na.

**Meleke gbarashuun wo
 wu wo maga ki mee**

¹⁵A meleke gbarashuun wo wu wu wo maga ki wi, a mujogbɔhɔɔ kii di foro fugba we ni na:

«Na lɔ nime na, korɔ ki saanra t'a pye wu Kafɔɔ Kile wuuro,
 ni w'a Shɔɔɔ wemu naha bulo ge. Wu na ba diin saanra koro li na gbee.»

¹⁶Nɔhɔɔlee kelee shuun ni shisheere (24) wemu w'a tiin pu saanra korogoo ki na Kile naha taan ge, a pee di nuguro sin, na pu jahaya buri niɲe na, na Kile pele.

¹⁷A pee di jo:
 «Kafɔɔ Kile, Sefere Beeri Fɔɔ,
 mu wemu wu ne wà ge,
 ni mu wemu wu bye wà ge,
 wèe yaa baraga taha ma na;
 bani m'a jé ma saanra ti ni
 ni sefere nigbɔɔɔ ni.

¹⁸Shi wemu ne Yawutuu-i ge, a pee lo-goo di yiri.

Ga ma loyire l'a nɔ.
 Xuu pu wo kiiri wu taakɔɔn ni ma kapyeyii Kile tudunmɔɔ pu saraaduun ya nɔ,
 ni m'a sipyii piimu pye feefe ge,
 ni piimu p'a ma pele ge,
 sipyigbɔɔ fara sipyitiilee na,
 pee beeri saraaduun ya nɔ.

Niɲe ki kyeegivee pu be taaxɔɔ ya nɔ.»

¹⁹Kile-peɲɲe pugbɔhɔ kemu ki ne fugba we ni ge, a kee nɔ di mugi. A Kile wo kariɲeege nɔmee li keshi wu na wu peɲɲe pugbɔhɔ ki funɲɔ ni. A Kile-niɲee, ni Kile-selɲee, ni mujonɔɔ di ganha na

fɔro. A niɲe k'i jele, a zanha kagereye na-gaya be di digi.

**Cee we ni wɔgɔɲɔ ke
 p'a byi diragɔn wu ge**

12 Lee kadugo na a ne kakanhana nigbɔɔ la na fugba we ni. A ne cee wa na, cana ke na ne wu cére fàya, yeɲe ke di ne wu tɔɔɔ yi nɔhɔdaan. Wɔɔɔ ke ni shuun saanra nɔdɔnɔ di ne wu nɲɔ ni. ²W'a bi yere yacere na. Wu laa li bi yiri, a wu ganha na sipyaa suu layana li kanhama pu na.

³Lee kadugo na a kakanhana la be di bye fugba wu ni. Lee ne wɔgɔɲɔ nipiga, nɲɔɔ gbarashuun ni yeɲee ke di ne ki mu. Saanra nɔdɔɲɔɔ ki bye yee nɲɔɔ gbarashuun wu beeri nigin nigin na. ⁴A ki naɲa k'i fugba wu wɔɔɔ ki taaga taanri wogo ki faari wo niɲe ki na. Wee cee wu bi giin di digi, a wɔgɔɲɔ k'i yere wu jahagbaa na, kɔnhɔ wu bu digi, k'i pya wu xa. ⁵A cee w'i digi funana na. Ga taapile ni a wee pya w'i gari Kile ni wu saanra koro li kabanugo na. Wee wu da ba shi wu beeri mara ni tɔɔɔ biin ni. ⁶A cee wu baa kari siponɔ ki ni; Kile bi xuu wemu gbegele ge, a wu gari wà, kɔnhɔ wu she wu nɔ shaa wà fo cabyaa kabɔ-fonɔ nigin di xhuu shuun ni kelee gbaara (1.260).

⁷Wee tuun wu ni a kashen di yiri fugba we ni. Melekee nɲɔɔ Misheli ni wu melekee p'a tun ni wɔgɔɲɔ ki ni. A wɔgɔɲɔ ki be ni ki tahama-nɔhɔmɔɔ p'i kashen ki nɲɔ. ⁸Ga pee ya ta se ta we. Pu ya ta xuu wa ta nige fugba we ni we. ⁹A p'i wɔgɔɲɔ ki co, na ki wá niɲe na. Kee ne wɔlege ke, p'i ki pyi na tɔɔɔ levɔɔ, ni Shitaanni. Kee kemu k'a niɲe ki sipyii pu beeri piinɲe ge, kee ni ki melekee p'a pinne wá niɲe ki na shiizhan.

¹⁰Lee kadugo na a ne mujuugbɔɔ la logo na yiri fugba we ni na:

«Nime wèe wo Kile wu wo nɲuwuuro te,

ni wu sefere te, ni wu saanra ti tuun w'a nɔ.

Shɔwɔ wemu w'a shɔwri lɔ ge, wee be wo nɔwɔ fere ti tuun w'a nɔ nime,

bani wɛe cebooloo pu jaagivɔ w'a co, na wá nɔje ki na.

Wee wemu w'a bye Kile naha tãan na pu jaagi cana fara piige na ge.

¹¹ Wɛe cebooloo p'a se ta wu na Dubyapige ki shishan pu baraga ni,

ni pu Kile Jozaama pu seeri keree ki be wo jo baraga ni.

Bani p'a bi kahari pu munahaa ni fo na nɔ xu na.

¹² Lee wuu na fugba we ni piimu pu je wà ge,

yi fundanga ta.

Ga, bɔwɔ ki wa nɔje ni suumɔ lɔhɔ wogo,

bani Shitaanni ya tigi pa yee mu.

Wu luu l'a yiri xuuni,

bani w'a li ce na tuun watii je nige wee mu we.»

¹³ Ba wɔwɔ k'a li ja na kee ya wá nɔje ki na we, cee we w'a tigi funana li na ge, a k'i daha wee feni na gana. ¹⁴ Ga, a jaan naganja kapaya shuun di gan cee wu mu, xuu wemu w'a yàa yaha wu mu sipɔwɔ ki ni ge, kɔnhɔ wu yiri wu she diin wà. Wu na ba nɔmɔhɔ wà, na lii wɔ wu na. Pu na ba wu nɔ shaa wà fo na she nɔ yee taanri ni yeye gbaara na. ¹⁵ Lee kadugo na a wɔ wu lofomɔ pa yeege wu nɔ ni cee wu feni, ba gba lɔhɔ je we, kɔnhɔ pee lofomɔ p'i wu li. ¹⁶ Ga, a nɔje k'i cee wu tege; wɔwɔ k'a lofomɔ pemu yeege ki nɔ ki ni ge, a nɔje k'i ki nɔ mugi na pee gba. ¹⁷ A wɔwɔ ki luu di yiri xuuni cee wu tãan. Yesu ya can wemu she ge, Cee wu wo tuugo sipyii piimu p'a wee co, na Kile wo nɔmehɛe ki be co ge, a k'i she ganha na kashen kɔwɔn pee na.

Yacɔwɔ niguuɔ kemu k'a foro suumɔ lɔhɔ ki ni ge

¹⁸ Lee kadugo na a wɔwɔ k'i she yere suumɔ lɔhɔ ki nɔ na gbazhenhe ki ni.

13 A ne yacɔwɔ ka nivorogo ja suumɔ lɔhɔ ki ni, nɔyɔ gbarashuun ni yene ke di je ki mu. Saanra nɔwɔwɔ ke di je yene ke wu beeri nɔwɔ ni. Kile mekyeegere jomɔ d'a ka ki nɔyɔ yi beeri na. ² Ne yacɔwɔ kemu ja ge, kee bye ba shen je we. Ki tɔwɔ je ni baraga ni ba yacɔwɔ ka je we, kemu mege ki je urusi ge. Ki nɔ je ba cenri wogo je we. A wɔwɔ k'i ki sefere te, ni ki saanra te, ni ki fanhagbɔhɔ ki kan ki mu. ³ A ne ki nɔwɔ nigin wa ja w'a bana, a k'i bye ma na giin ki da xhuu. Ga, a ki tabanaja k'i xho. A lee di bye kakanhana kɔwɔ ki sipyii ti beeri mu, a t'i daha ki feni. ⁴ A p'i wɔwɔ ki pele, bani k'a fanha kan kee yacɔwɔ ki mu. A p'i yacɔwɔ ki be pele na: «Ke yacɔwɔ ke nɔhɔ je we! Jɔwɔ wu d'a já yogo tun ni ki ni we?»

⁵ Wee tuun wu ni a se di gan yacɔwɔ ki mu, ki já k'a tabaara jomɔ ni Kile mekyeegere jomɔ yu. Sefere be ya nɔhɔ kan ki mu ki já keree pye fo yeye kelee shisheere ni shuun (42). ⁶ Lee funɔwɔ ni a k'i ki nɔ mugi na tabaara jomɔ nɔ kɔn na yu na waa Kile na. A k'i ganha na Kile mege kyeegi, na Kile wo fefere ti wo fefere xuu wu fanri. Piimu pu je fugba we ni ge, na ganha na pee be fanri. ⁷ Kile ya sipyii piimu pye fefere ge, sefere ya kan ki mu ki yogo tun ni pee ni, k'i se ta pu na. Sefere ya kan ki mu fiye yi beeri na, ni shi wu beeri, ni shi jomɔ pu beeri, ni kɔwɔnhɔ ki beeri na. ⁸ Nɔje ki sipyii pu beeri na ba ki pele, fo sipyii piimu meye y'a ka Dubyapige nigbogo ki nɔ sicuumɔ Kitabu wu ni fo kɔwɔ nɔ kɔnduun wu ni ge, fo pee ye. ⁹ Wemu na logo ge, wu logo! ¹⁰ Sipya wemu w'a yaa na le bulooro ni ge, wee na le ti ni. Wemu w'a yaa na gbo ni nɔmɔpara ni ge, wee na gbo

ni li ni. Ayiwa, lee wuu na Kile ya sipyii piimu pye feefee ge, pee ya yaa na loxulota, na gori n'a daa wu ni.

Yacono niguuho ke k'a foro niye ki ni ge

¹¹ Lee kadugo na a ne yacono katii nivorogo na niye ke ni, yenee shuun na ne ki mu, kee di ne ba dubyapepinne wogoo ne we, ga k'i yu ba wogoo ki ne we. ¹² K'a bi kapyenee pyi ni yacono nizhiige ki fanha ki ni kee naha taan. Kee yacono nizhiige ki k'a bi bana xuuni, fo ki na taxuyo shaa, ga na juuho ge, kee ya ki peene pye fanha kono sipyii na. ¹³ Yacono shuun wogo ki bi kakanhanjaa nigbaho pyi, fo na na be tirige niye ke na na yiri fugba we ni, sipyiiire ti beeri jii na. ¹⁴ Sefere ya kan ki mu k'a kakanhanjaa kiimu pyi yacono nizhiige ki naha taan ge, a k'i kee kakanhanjaa ki taga sipyiiire ti piinne niye ki na, na pu pye na pu yacono nizhiige ki jaa yaa, kono peene di daha ki na. Kee yacono ke hmapara l'a bi bana fo xuuni, ga ki ya ta xu we. ¹⁵ Yacono shuun wogo k'a sefere ta na ja njogo kan yacono nizhiige ki jaa wu mu, kono wu da yu. Piimu be pu ne pu ya so na wee jaa wu pele-e ge, wu pee be gbo. ¹⁶ A k'i li pye fanha sipyii pu na, na pu fe kpon pu kanige keye kelee pu gbahaa na. Sipyiiilee fara sipyigbo na, lafee fara la baa fee na, na fara buloo na, ni piimu ne buloo we. ¹⁷ Wa shishiin da ja bere pye, kelee na zho pye ni pee fe pu ne ma na we. Pee ne yacono nizhiige ki mege, kelee nimooloo piimu p'a be ni ki mege ni ge. ¹⁸ Naha fo fungongo fere bu bye ma mu, m'a na ye naha ce. Wemu w'a shiige ge, weefoo na ja yacono ki nimori wu jate ce. Bani pee nimooloo p'a be ni sipya wa mege ni. Pee ne xhuu gbaara ni kelee gbaara ni gbaara (666).

Dubyapige k'a piimu juho wolo ge pee wo yocenge

14 Lee kadugo na a ne wii na Dubyapige ki niyerege na Siyon faaboboho ki na. Sipyii piimu p'a bye ni ki ni ge, pee ne kabofoho xhuu nigin ni kelee shisheere ni shisheere (144.000) Dubyapige ki mege ni ki To wu mege bi ka pee sipyii pu gbahaa na. ² A ne mujuu la logo na yiri fugba we ni, lee ne ba logbho fo ni Kile-selene nigbo ne we. Lee mujuu li bi noho pye ba konikpon konjo mעהe ne we. ³ Pee bi maso yofoho cee saanra koro li jahagbaa na, ni jii yanmuyo shisheere we, ni noholee pu naha taan. Wa shishiin ya ta ja kee yogo ke taanni, ni sipyii kabofoho xhuu nigin ni kelee shisheere ni shisheere (144.000) wu ye be we. Pee piimu juho Kile ya wuu kono ki na ge. ⁴ Pee ya ta fonro kaa pye na ni cee ni we, bani pee ya pu ye mara yaha fefere ni. Dubyapige ki ba se xuu beeri ni, pee na daha yaha ki feni. Pee ya juwuuro ta na foro sipyii pu niye ni, kono p'i bye saraga na wolo kan Kile ni Dubyapige ki mu ba yashiiye ne we. ⁵ Pee ya ta kafineye jo na bada we. Jaagi baa sipyii pu ne pii.

Meleke taanri wu wo mujoho

⁶ Lee kadugo na a ne meleke wa na pu na yiri na beele fugba lii lii we ni. Kile wo Jozaama nixhobaama pu bye wu mu na yu niye ki sipyii pu beeri mu: fiye yi beeri, ni shi wu beeri, ni shi jom pu beeri, ni kponho ki beeri. ⁷ A wu jo ni mujuugbo ni na: «Yi fya Kile na, y'i wu pele bani tuun wemu ni w'a da kiiri kon sipyiiire ti na ge, wee ya no x. Y'a fugba ni niye, ni suumo loho, ni lobulowegee ki yaavoo wu pele.»

⁸ Meleke shuun wo wu w'a taha nizhiime wu na ge, a wee di jo: «Babiloni kugbo l'a ja! L'a sii ja! L'a shi wu beeri yaha w'a gba li doo doo duvenkuum wu ni.»

⁹ A meleke taanri wo wu daha wu feni, na jo ni mujuugbo ni na: «Wemu w'a yacoŋo ke ni ki jaa wu pele ge, ki fe d'a kpon wu gbaa kelee wu keŋe na ge, ¹⁰ wee be na gba Kile wo loyire li wo duven wu ni, w'a duven nizuribaaga sozi le wu loyire ceegbuu li ni. Weefo na ba ganha na ni kirimu ni, fefere melekee pee ni Dubyapige ki jaha taan. ¹¹ Na kemu k'a pu kana ge, kee wurege bi yiri na duri gbee. Pu na ba bye nmɔnɔ baa caŋa fara piige na, pee piimu p'a yacoŋo ke ni ki jaa wu pele, yacoŋo ki fe d'a kpon pu na ge.» ¹² Kile ya piimu pye fefee, pee di wu nmee con, na daa Yesu na ge, pee pu loxulo ta.

¹³ A ne mujuu la logo na yiri fugba we ni na: «Li ka, na co nime na, sipyii piimu p'a xhuli na pu yaha Kirisa wo kariŋeege ki ni ge, pee ne duba nagoo.» A Kile Munaa li be di jo: «Can wu ne wii, kɔnhɔ p'i ba nmɔ pu kapyewagaa ki taan. Bani pu kasaanjaa ki beeri kuduun wu wa pu na.»

Niŋe sipyii pu wo kiiri we

¹⁴ A ne pahaŋa nivige ka ja sanha. Wa nideenge ki bye kee na ba sipya ne we. Sanni pudɔnɔ ne wu nuŋɔ ni, jakɔngɔ ɲɔtanga wogo be di ne wu keŋe ni. ¹⁵ A meleke watii di ba na yiri Kile-peeŋe pugboho ki ni, na ba pahaŋa ki tiinvɔ wu pye ni mujuugbo ni na: «Ma jakɔngɔ ki lo, m'a niŋe ki yalɔɔɔ ti lo, bani yalɔɔɔ ti lɔduun w'a nɔ. Niŋe ki yalɔɔɔ t'a le xɔ.» ¹⁶ Wemu nideenge ki bye pahaŋa ki na ge, a wee di wu jakɔngɔ ki lo, na niŋe ki yalɔɔɔ ti lo.

¹⁷ A meleke watii di yiri fugba wu ni Kile-peeŋe pugboho ki ni, jakɔngɔ ɲɔtanga wogo di ne wu be keŋe ni. ¹⁸ A meleke watii be di foro saraya yi tawol-ogo ki ni. Sefere bye wee mu na na. Jakɔngɔ ɲɔtanga wogo k'a bye wemu keŋe ni ge, a wu wee pye ni mujuugbo ni na: «Ma jakɔngɔ ɲɔtanga wogo ki lo, m'a niŋe ki ezezen|ezezen tige wu kɔn,

bani wu nagoo p'a le xɔ.» ¹⁹ A wee meleke wu jakɔngɔ ki lo, na niŋe ki ezezen nile wu beeri kɔn, na wu w'a ezezen loho tayaaga wegboho ki ni, kee ne Kile wo loyire le. ²⁰ A p'i ezezen wu tɔnhɔ ezezen loho ki tayaaga ki ni kulo li kadugo. A shishan di foro ezezen wu ni, na fɔ ba lofomɔ ne we, fo kiloo xhuu taanri (300) ɲohɔ. Pee shishan pu cogonɔ bi lo niŋe na, na shɔngɔ taa fo ki kɔɔfe we na.

Melekee gbarashuun we ni kanhama pusama keree

15 Lee kadugo na a ne kakanhana nigbo la be ja fugba we ni, lee bye pawɔɔɔ kaa gbangban. Tuun wusama kanhama kagboho gbarashuun wu ne melekee gbarashuun wemu keŋe ni ge, pee ya Kile wo loyire li keree ki ɲɔ fani.

² Lee kadugo na a ne xuu wa ja, wee ne ba logboho ne we, na ne ba veeri ne we, na d'a suri wu ni. Piimu p'a se ta yacoŋo ke ni ki jaa we, ni ki nimɔri wu na ge, pee niyereye yi bye wee xuu wu ni; Kile ya konɔyɔ yemu kan pu mu ge, yee di ne pu keye ni. ³ P'a bi Kile wo kapye-bye Musa ni Dubyapige ki wo yocееge ki cee na:

«Kafɔ Kile, Se Beeri Fɔɔ,
ma kapyege k'a pele.
Kakanhaŋaa ki ne kii!
Shi wu beeri wo saan we,
ma korogoo ki beeri ya tii.
Lee ne can.

⁴ Kafɔ, jɔgɔ wu d'a jo na wee ya fyagi mu na-e we,
na wee da mu pele-e we?
Mu ye nigin wu ne fefee.
Shi wu beeri ya ma na mu pele,
bani p'a li ja na fiinne na ma kapyege k'a tii.»

⁵ Lee kadugo na a ne Kile wo seeri faŋa puga fefere wogo ki ja ni Kile-peeŋe pugboho ki ni, yi ɲɔ na mugi fugba we ni. ⁶ Kanhama kagboho gbarashuun wu

je melekee gbarashuun wemu keje ni ge, pee ya foro Kile-peenje pugbɔhɔ ki ni. Faviire temu ti je feefee na ji ge, tee bye pu na. Sanni kirimehee di je pu fushiiye na. ⁷A jii yanmuyɔ shisheere wu wa nigin di sanni ceegbuugoo gbarashuun kan melekee gbarashuun wu mu. Kile wemu wu da gori yaha jii na gbee ge, a wee wo loyire di ki ni. ⁸A Kile-peenje pugbɔhɔ k'i ji wurege na, kee wurege ke bi foro Kile wo nɔɔɔ we ni wu sefeere ti ni. Sipywa shishiin ya já jé Kile-peenje pugbɔhɔ ki ni, yani kanhama kagbɔhɔ gbarashuun wu ɔ ki fa we, kee kiimu ki bye melekee gbarashuun wu keje ni ge.

Kile wo loyire ceegbuugoo gbarashuun we

16 Lee kadugo na a ne mujuugbɔ la logo na yiri Kile-peenje pugbɔhɔ ki ni li na melekee gbarashuun wu pyi: «Kile loyire li wa ceegbuugoo gbarashuun wemu ni ge, yi she kee juɔɔ sin jije ki na.»

²A melekeshiime wu she wu wo ceegbuu li funɔɔ yaaga ki juɔɔ sin jije ki na. Yacoɔɔ niguuɔɔ ki fe pu je sipyii piimu na ge, ni ki jaa wu pelevee pee, a nɔɔɔ niguuyo di bye pee na, na pu kana gbangban.

³A meleke shuun wo wu wu wo ceegbuu li funɔɔ yaaga ki juɔɔ sin suumɔ lɔhɔ ki ni. A suumɔ lɔhɔ k'i jeri shishan, ba sipyixugo shishan je we. A suumɔ lɔhɔ ki funɔɔ jii yanmuyɔ yi beeri di xhu.

⁴A meleke taanri wo wu wu wo ceegbuu li funɔɔ yaaga ki juɔɔ sin gba lɔhɔɔ ni lobulowegge ki ni, a yee di bye shishan. ⁵Meleke wemu wu je lɔhɔɔ yi juɔɔɔ ge, a ne wee mujuu logo wu na yu na:

«Mu wemu ye nigin pe wu je feefee ge, mu je wà gbee, m'a bi bye wà be. Kɔngana lemu na m'a we kiiri we kɔn ge, m'a tii.

⁶Bani sipyii p'a Kile tudunmɔ shishan wo,

Kile ya sipyii piimu be pye feefee ge, na pee be wo shishan wo.

A ma be di shishan kan pu mu p'a gba, p'a yaa ni lee ni.»

⁷A ne mujuu la logo na foro saraya yi tawologo ki ni na:

«Uun, Kafɔ Kile, Se Beeri Fɔɔ, ma kiiri keree ki beeri je can, k'a tii be!»

⁸A meleke shisheere wo wu wu wo ceegbuu li funɔɔ yaaga ki juɔɔ sin caɔa ki na. A fanha di gan caɔa ki mu k'a sipyii pu sòrogo ni ki kafugbɔhɔ ki ni. ⁹A kee kafugbɔhɔ k'i sipyii pu sòrogo. A p'i Kile mege kyeegi, pu kanhama kagbɔhɔ ki je wee wemu keje ni ge. Ga pu ya ta sɔɔ na yere pu jurumu wu na, na Kile pele we.

¹⁰A meleke kaguro wo wu wu wo ceegbuu li funɔɔ yaaga ki juɔɔ sin yacoɔɔ niguuɔɔ ki wo saanra koro li na, a nibiige di jé ki saanra ti beeri ni. A sipyii p'i ganha na pu jilee nɔni pee kanhama pu yama keje ni. ¹¹A p'i fugba fɔɔ Kile mege kyeegi pu kanhama pe ni pu nɔɔɔ niguuyo yi wuu na. Ga, pu ya ta daburaje jo pu kapyegge ki na we.

¹²A meleke gbaara wo wu wu wo ceegbuu li funɔɔ yaaga ki juɔɔ sin Efirate gbabɔ wu juɔɔ ni, a kee gba lɔhɔ k'i waha, kɔnhɔ saannaa pu koo l'i faha, pee piimu p'a ma na yiri Kile-nɔhɔ ki na ge.

¹³A ne kii munaakuuɔɔ taanri we ja, nigin wa ya foro wɔɔɔɔ ki ɔ ni, a nigin wa di foro yacoɔɔ ki ɔ ni, a taanri wuu l'i foro tudunmɔ kafinejo wu ɔ ni. Kee bye ba jasiin je we. ¹⁴Kee je jinaa munahaa, na kakanhaɔaa pyi, a kee di she foro koɔ ke saannaa pu beeri mu, kɔnhɔ p'i puye pinne, p'i ba kashen ɔmɔ Se Beeri Fɔɔ Kile na wu cagbɔhɔ ki na.

¹⁵A Yesu di jo: «Li wii, kee caɔa ne na ba ba ba nagaa je we! Wemu w'a tiin jii na, na wu faya mara, kɔnhɔ wu ceepile wo ganha ba jaari sipyii p'a wii-i ge,

wee je duba pya.»¹⁶ Pee jinaa p'a saanna pu pinne xuu wemu ni ge, wee mege je Arimagedon Heburuu jomɔ pu ni.

¹⁷ A meleke gbarashuun wo wu wu wo ceegbuu li funɔɔ yaaga ki juɔɔ sin kafeege ki ni. A mujuugboɔ la di foro saanna koro li na Kile-peɛɛɛ pugboɔ ki ni na: «L'a nɔ li tehene na nime.»¹⁸ A Kile-niɛɛɛ, ni Kile-selenɛɛɛ, ni mujoɔɔ, ni niɛɛɛ celenɛ nigboɔ di bye. Ba sipyii da sii niɛɛ ki na we, kee niɛɛ celenɛ ki juɔɔ sanha bye ja we.¹⁹ A lee kugboɔ li niɛɛ k'i daa taaya taanri. A fiiye yisaya beeri wo kulogoo k'i ja ja. A Kile di wuye funɔɔ yaha nidogo lee kugboɔ li na, Babiloni kulo le. A wu wu loyire nigboɔ li wo duven ceegbuu li niɛɛ kan li mu l'a gba.²⁰ Takpiye ye yi wa loɔ ki niɛɛ ni ge, yee beeri ya curi, faaboboɔ ka shishiin ya ta ja we.²¹ A zanha kagereye nagaya di do sipyii pu juɔɔ ni na yiri fugba wu ni. Ka beeri bi kiloo kelee gbarataanri (80) shishiin xɔ. A sipyii p'i Kile mege kyeeɛgi yee zanha kagereye yi wuu na, bani yi kanhama p'a bi pele toro.

Navarashɔɔ ki keree

17 Ceegbuugoo gbarashuun wu wa melekee gbarashuun wemu keɛɛ ni ge, a wee wa nigin di ba ne pye: «Pa, navarashɔɔ kemu k'a tiin logboɔɔ yi na ge, di ba kee wo kiiri wu she ma na.² Niɛɛ ke saanna p'a doɔɔɔ pye ni kee ni. A ki doɔɔɔ t'i jawoɔ wo niɛɛ ki sipyii pu be na ba duven ma jawoɔ wo me sipya na we.»

³ Lee kadugo na a Kile Munaa di je ne ni, a meleke wu gari ni ne ni sipoɔ ka ni. A ne cee wa nideenge ja yacoɔ niɛɛ ka na, Kile mekyeeɛere fe ya ka kee kabaya yi beeri na. Juɔɔ gbarashuun ni yeɛɛ ke di je ki mu.⁴ Cee wu bi wuye to ni faɛɛɛ nizaaya, ni sanni, ni peewa kagereye, ni peewa kuun ni. Sanni ceegbuu di je wu keɛɛ ni, lee ya ni katanhanja ni wu doɔɔɔ noɔɔ na.

⁵ Kanmohɔɔ mege ka ki bi ka wu gbaa na, kee je:

BABILONI KUGBOɔ,
NAVARAGAA NU,

NI NIɛɛ KATANHANJAA SEFOɔ.

⁶ Kile ya piimu pye feefee ge, piimu ya pye noɔmeɛ feɛ Yesu mu ge, a ne cee wu ja pee wo shishan ya jawoɔ wo wu na.

P'a kanmohɔɔ li naha jo

Ba ne cee wu ja we, a l'i bye ne mu jawoɔ kaa.⁷ Wee tuun wu ni a meleke wu ne pye: «Naha d'a li pye mu mu jawoɔ kaa we? We cee we ni yacoɔ niɛɛ kemu na w'a tiin ge, juɔɔ gbarashuun ni yeɛɛ ke di je ki mu ge, n'a da lee kanmohɔɔ li naha jo ma mu,⁸ Yacoɔ ke m'a ja ge, kee bye ni na, ki nime wogo wa ni na we. Ga k'a yaa na pa yiri foro wecogoɔ tehene baa wogo ki ni, na gaanji ki takyeeɛere ni. Niɛɛ ke sipyii piimu pu je pu meye y'a ta ka ni sicuumɔ Kitabu wu ni fo koɔ ki juɔɔ kɔnduun wu ni-i ge, pee bu yacoɔ ki ja mu, li na bye kakanhana pee mu. Bani ki bye ni na, ki nime wogo di wa ni na we, ga ki na ba foro sanha.

⁹ «Naha, fo ma bu bye fungoɔ fo ni shizhiinme fo. Juɔɔ gbarashuun wu je faaboboɔ gbarashuun, cee w'a tiin yemu na ge.¹⁰ Yee juɔɔ yi je sanha saanna gbarashuun. Kaguro ya to pee ni, gbaara wo wu je wa fanha ki na, gbarashuun wo wu sanha deɛ we. Wee ba ba deɛ, jeere ye nigin w'a da bye.¹¹ Yacoɔ ke ki bye ni na ki nime wogo di wa ni na-e ge, kee bye gbarashuun wu wa nigin. Ga kee ye pyaa k'a noɔ pye saan gbarataanri wo we, bani ki na ba foro na se ki takyeeɛere ni.

¹² «Yeɛɛ ke we m'a ja ge, kee je saanna ke we. Pee sanha deɛ saanna ti na we, ga pu na ba deɛ na leeri nigin ye pye saanna ti na ni yacoɔ ki ni shiizhan.¹³ Pu funzhakeree je nigin. Pu na ba pu sefeere ni pu fanhaya kan yacoɔ ki mu.

¹⁴Dubyapige ki na ba bye ni ki wuu pu ni shiizhan: K'a piimu yiri ge, k'a piimu shooñri ge, piimu ya pye ñamehe fée ge. Saannaa pu na ba kashen kón DUBYAPIGE ki na, ga DUBYAPIGE ki ni ki wo sipyii pu na ba se ta pu na, bani kafée wo Kafoo wu ñe wii, na ñe saannaa wo Saan.»

¹⁵A meleke wu ñe pye sanha na: «Lohoo yemu ñuñ ni m'a navarashoo ki nideenge ña ge, yee ñe fiye ya, ni sipyii ta, ni shi wa, ni shi jom pa.

¹⁶Yeñe ke we m'a ña ge, kee ni yacoñ ki na ba navarashoo ki koo, na yanmuyoo yi beeri sho ki na, na ki ceepile wo yaha. Yee na ba ki gbo, na xha ki ni, na kisaña soorogo feefee na ni. ¹⁷Kile ya wu nidaan le pee funyoo ni, fo p'a pinne na saanra ti ñuñ feere ti kan yacoñ ki mu, fo Kile wo kajogoo ki beeri ñoo bu she fa. ¹⁸Cee we m'a ña ge, wee ñe kugboo le, lemu l'a bye ñiñe ki saannaa pu beeri ñuñ ni ge.»

Babiloni ja ja keree

18 Lee kadugo na a ñe meleke watii nidigiñe ña na yiri fugba we ni.

Sefeere nigbooo wa wu mu, wu nooo w'a kpeenge yeege ñiñe ki kabaya yi beeri na.

²A wu jo ni mujuugbo ni na: «Babiloni kugboo l'a ja! L'a ja!

L'a bye jinaa tateenge, ni munaakuuñoo beeri tanmohoo, ni tonben-shazhinoo ye beeri tanmohoo.

³Bani shi wu beeri ya dooo pye ni li ni,

fo na jawoo wo puyee na kanna duven p'a gba.

Ñiñe ki saannaa ya dooo pye ni li ni, ñiñe ki jagipyii p'a pye kabyaa fee li yanmuzaaya ñiñeheye yi wuu na.»

⁴Lee kadugo na a ñe jom pa be logo na yiri fugba we ni na:

«Na sipyii, yi foro Babiloni ni, koonho yi ganha bu da bye wu wani wu jurumu wu ni,

wu kanhama nigbo pa di ba no yi na we.

⁵Bani wu jurumu w'a pinne wuyee ñuñ ni,

fo wu toñ k'a no fugba we ni.

A Kile di wu funñoo yaha nidogo Babiloni tiibaara ti na.

⁶W'a pusamaa saraa saraagana lemu na ge,

yi wuyee pyaa ki saraa lee saraagana li na. Wu jurumu w'a be ni kanhama pemu ni ge,

yi pee tehee shuun kan wu mu. W'a bi ceegbuu li funñoo yagbaga kemu kaan

pusamaa mu pu na gbuu ge, yi kee ñoo shuun kan wu mu,

kemu fanha k'a ñe xe xuuni ge.

⁷W'a wuyee pelee ni yanmuzaaya yemu da ni ge,

yi yee ñoo kanhama ni mesuu no wu na. Bani w'a yi jo wuyee funñoo ni na:

«Ñe ñe saanzho, ñe nideenge ki wa naha. Ñe ñe naxhugoshoo we.

Yamee da ga no ñe na bada we.»

⁸Lee wuu na li kanhama na ba do li ñuñ ni caña nigin:

xu ni yameheee ni xuugboho. Na be na ba li soorogo feefee,

bani Kile we w'a da ba kiiri kón li na ge, wee ñe sefeere foo.

⁹«Ñiñe ki saannaa piimu ni l'a bye kariñegee ki ni, dooo ni naafuugbo wu wo fereme pu ni ge, pee ba li nizo-goo wurege ña tuun wemu ni, pee na da meheee suu na sipyaa waa li wuu na.

¹⁰Pee na ba yere taliige ni li kanhama pu ñii fyaara wuu na, na yu:

«Booo! Booo!

Babiloni kugbo, kulo fanha wuu!

Ma kiiri w'a to ma ñuñ ni taapile nigin funñoo ni.»

¹¹«Ñiñe ki jagipyii pu be ñe na meheee suu, na sipyaa waa jatanhaha keñe ni li wuu na; bani wa shishiin ya pu jagi yanmuyoo shuu nige we.

¹²Yee ñe: Sanni, warifyen, peewa kagereye, ni peewa kuun, ni peewa fapilepilegee, ni saan-

naa fāya: Ya na jaan̄a, ya d'a jaan̄a gbanhaa; ni peewa fāya ya yemu y'a pen̄i pen̄i ge, ni nudanga tiye, ni yan̄muyō ye y'a yāa ni suu ganhaa ni, kelee ni peewa tiye ni ge, ni dānaa tōrō, ni tōrō yan̄muyō, ni yan̄muyō ye p'a tē y'i jē peewa faaya ge, ¹³ ni shiga yan̄muyō nudanga woyo yemu mege ki jē kaneli ge, ni lasikoli, ni nudanga Izopu|mire, ni nudanga yawurire, ni duven, ni sinme, ni farini mye nizaama, ni shinma, ni niyye, ni dubyaa, ni shōnyō, ni wotoriyo, ni buloo, ali ni sipyii be. ¹⁴ Pu na ba yu: «Yan̄muyō ye m'a sha ge, yee ya foro ma keye ni. Naafuugbō we, ni jafe yan̄muyō ye, m'a buun yi beeri ni. Ma da jā yee ta nige we.» ¹⁵ Yee yan̄muyō yi wo jagipyii piimu p'a pye kabyaa fēe lee kugbōō li gbōōō ni ge; kanhama pe pu da ba nō li na ge, pee na ba yere taliige ni pee kanhama pu wo fyaara wuu na, na mehēe suu na sipyaa waa jatanhaṅa keṅe ni. ¹⁶ na yu: «Bōōngō! Bōōngō ki jē kugbōō li wogo! Lee lemu l'a bi fapēeyē ni fapēeyē gbanhaa, ni peewa fapilepilegeē leni, na liye puu ni sanni ni peewa fāya, ni peewa kuun ni ge, li kabyaa k'a kyēegi taapile nigin funṅō ni!»

¹⁷ «Suumō lōhō kōrōyō yi jūṅōfēe pu beeri ni piimu p'a jaagaa pyi ki na ge, ni kōrōyō yi kapyēṅēe pyevēe ni jagipyii piimu p'a pu jōlige taa suumō lōhō ki na ge, a pee di yere taliige ni. ¹⁸ P'a lee kulo li sōrogo sōrogo wurege ja ge, a p'i ganha na mujōṅō waa na yu: «Kulo leke l'a le kugbōō le xō wē?» ¹⁹ A p'i gbazhenhe wo pu juyō ni na mehēe su na sipyaa waa jatanhaṅa keṅe ni na: «Bōōngō! Bōōngō

ki wa le kugbōō le wogo! Suumō lōhō kōrōyō yi fēe beeri ya pye kabyaa fēe li baraga ni.

A lee di buun li funṅō yan̄muyō yi ni taapile nigin yē funṅō ni!

²⁰ Fugba wu fundanga ta!

Tudunmōō,[§] ni Kile tudunmōō, ni Kile ya piimu be pye fēefēe ge, yee be pu fundanga ta!

Bani Kile ya kiiri kōn li na li kakuuyo yi footōō,

yemu l'a pye yee na ge.»

²¹ Wee tuun wu ni a meleke baraga wo wa di faakagerēṅe ka lō ba tira jē wē, na ki wā suumō lōhō ki ni, na jo:

«Mu Babilōni kugbōō li da ba ja fēefēe taapile ni,

li da ja nige wē.

²² Konōyō, ni ciire,

ni sibenṅēe, ni maya,

kee ka shishiin mēe da ga ba foro nige

Babilōni ni wē.

Kapyebye wa shishiin da ba da mu ni nige wē.

Tira tunmō pa shishiin be da ba logo ma funṅō ni wē.

²³ Sokinna kpeenge ka shishiin be da ga bye

mu funṅō ni nige wē.

Cenabun poo ni cenabun mujuu da ga foro nige

mu funṅō ni wē.

Bani mu jagipyii p'a pye jine ki sipyigbōō.

Mu siganma p'a bi shi wu beeri naha wō.

²⁴ Kile tudunmōō, ni Kile ya sipyii

piimu be pye fēefēe ge,

ni sipyire temu beeri t'a gbo jine ki na ge,

pee beeri shishan ya ja le kulo le funṅō ni.»

§18:20 **Tudunmōō:** Yesu ya kalaapiire ke ni shuun wemu naha bulo na pye tudunmōō ge. Marika 3:13-19; Luka 6:12-16

Fugba sheen p'a Kile so

19 Lee kadugo na a ne mujuugboɔ la logo na yiri fugba we ni ba sipyi-ire fɔɔ ɲe we na:

«Aleluya!

Nuuuuro ni nɔɔɔɔ ni sefeere ɲe wee Kile wu wuuro.

² Bani wu kiiri keree ki ɲe can, k'a tii be. Navarashɔɔ ke k'a bi koɲɔ ki fɔnri ni ki dɔdɔɔɔ keree ki ni ge, m'a kiiri kɔn ki na,

na ma kapyebyii pu nixhuyo yi shishan pu foo tɔ ki mu, kɔnhɔ pu logoo di ɲiɲe.»

³ A p'i jo sanha na:

«Aleluya!

Ki sɔrogo sɔrogo wurege ki k'i duri gbee.»

⁴ A nɔhɔlee kelee shuun ni shishere (24) ni ɲii yanmuyo shishere wu nuguro sin ɲiɲe ki na, na saanra koro li tiinvɔɔ Kile pele na:

«Amiina. Aleluya!»

Dubyapige ki cekaanra ligboho ki keree

⁵ A mujuu la di foro saanra koro li ni na:

«Kile wo kapyebyii pu beeri, yee piimu p'a fyagi wu na ge, sipyitiilee fara sipyigboɔ na, y'a Kile sɔni!»

⁶ A ne mujuugboɔ la logo ba sipyijehemee fɔɔ ɲe we, ba logboho fɔɔ ɲe we ni Kile-selerɲee nigbohoɔ na:

«Aleluya! Bani wee Kafɔɔ Kile ɲe Se Beeri Fɔɔ,

w'a jé wu saanra ti ni.

⁷ Wù funvahaɲa ni fundanga ta, wù Kile pele,

bani Dubyapige ki cekaanra t'a nɔ xɔ, ki cenabun w'a wu yalere ti le.

⁸ P'a faviwewere nizaara kan ki cenabun wu mu,

temu t'a ɲi ge.»

Kile ya sipyii piimu pye fefeee ge, tee faviwewere nizaara ti ɲe pee wo kapyegge kiimu k'a tii ge. ⁹ A meleke wu ne pye: «Li ka: Piimu p'a yiri Dubyapige ki cekaanra ligboho ki ni ge, pee ɲe duba nagoo.» na jo be: «Pe jomɔ pe, Kile ye pyaa wo jomɔ p'a sii pe.» ¹⁰ A ne nuguro sin wu fee ni na giin di wu pele; ga, a wu ne pye na di ganha bu da lee pye we, bani, Yesu ya can wemu she ge, na ne ni na cebooloo piimu p'a pye ɲomehee fee wee can we ni ge, na wee ɲe Kile wo kapyebye wa ba wee ɲe we; na ne w'a Kile pele. Piimu beeri p'a giin p'i da Yesu wo can wu keree yu ge, pee ya yaa na pye ni Kile Munaa li ni ba Kile tudunmɔɔ pu ɲe we.

Shɔnfige ki dugivɔɔ we

¹¹ A ne fugba wu ɲɔ ɲa k'a mugi. Shɔngɔ ka di ɲe wà nivige ki bye kii. Wemu w'a dugi kee na ge, wee mege ɲe ɲomee fɔɔ ni can fɔɔ. Wee ya kiiri kɔɔn, na kashen kɔɔn na be ni tiime ni. ¹² Wu ɲii ɲe ba naɲiɲe ɲe we. Saanra ɲudɔɲɔɔ ɲiɲehere ɲe wu ɲuɲɔ ni. Mege ka ki bi ka wu na ni wuye pyaa be we, wa shishiin ya kee ce we. ¹³ Faɲa ke ki ɲe wu na ge, kee bi mini wolo shishan ni. Weefɔɔ mege ɲe: «Kile Jomɔ.» ¹⁴ Fugba kashen keye y'a bi taha wu feni. Pee ɲe shɔnfiye na. Faviwewere fefeere wuuro t'a bye pee na. ¹⁵ ɲmɔpara ɲɔtaan wuu l'a bi foro wu ɲɔ ni w'a lee taga w'a shi wu kpɔɔn. «Wu wu mara ni tɔɔɔ biin ni.**» Wu na ba ezezen|ezezen tige wu tɔnhɔ Se Beeri Fɔɔ Kile wo loyire li ezezen lɔhɔ ki tawologo ki ni. ¹⁶ Mege ka ya ka wu faɲa ni wu shii na na:

SAANNAA WO SAAN
NI KAFEE WO KAFɔɔ.

¹⁷ Lee kadugo na a ne meleke wa niyerege ɲa caɲa ki ni. A wu mujuugboɔ

**19:15 Zaburuu 2:9

jo, shazheere temu beeri t'a yiri na beele fugba we ni ge, a wu tee pye: «Yi pa yiye pinne Kile wo ligbɔhɔ ki kaa na, ¹⁸yi saannaa xaara jɔ ni sɔɔsiɪ jɔɔɔfɔg-bɔɔ ni kashen jɔɔɔfɔe xaara ni shɔnyɔ ni shɔnduguloo xaara ni sipyii pu beeri: Buloo, ni piimu je buloo we, sipyitiilee fara sipyigbɔɔ na.» ¹⁹Lee kadugo na a ne yacoŋɔ ki ja; jɪŋe ki saannaa, ni pu kashen keye ye, pee ya pinne ni ki ni, p'i kashen ŋmɔ shɔngɔ ki dugivɔɔ ni wu kashen keŋe ki na. ²⁰Kee yacoŋɔ k'a co ni ki tudunmɔ kafinejo wemu w'a bi kakanhaŋaa ki pyi ki naha tɔan ge. Ki fe p'a kpɔn sipyii piimu na, pee d'a ki jaa wu pele ge, wu kakanhaŋaa k'a bi pee piinŋe. Yacoŋɔ ke ni ki tudunmɔ kafinejo we, yee beshuun jɪi woyo y'a co wɔ wɛnagaŋa na kirimu wogo ki funŋɔ ni. ²¹Ŋmɔpara lemu l'a fɔro shɔngɔ ki dugivɔɔ wu jɔ ni ge, a lee di sipyii pusamaa gbo. A shazheere ti beeri di din pu xaara na.

Shitaanni ya pɔ fo yee kabɔfonɔ nigin

20 Lee kadugo na a ne meleke wa nidiginŋe ja na yiri fugba we ni. Wecogonɔ tehene baa wogo ki kenikaan ni shɔnhɔyɔ niduguyo yi bye wu keŋe ni. ²A wu wɔgɔŋɔ ki co. Kee je wɔleŋe ke, p'i ki pyi tɔɔgɔ levɔɔ, ni Shitaanni. A wu ki co, na shɔnhɔyɔ yi le ki na fo yee kabɔfonɔ nigin (1.000). ³Ba w'a ki pɔ xɔ we, na ki wɔ wɛcogonɔ ki ni, na ki jɔ keme shɔhɔ, na fe kpɔn jɔtɔŋɔ ki na, yani yee kabɔfonɔ nigin (1.000) wu jɔ ki fa ge, kɔnhɔ ki ganha ba sipyiire ti piinŋe nige we. Lee kadugo na, k'a yaa na sanha sanha k'i jeri pye.

⁴Lee kadugo na a ne saanra korogoo kii ja. Piimu p'a bi tiin kee korogoo ki na ge, a p'i fanha kan pee mu na p'a ki-iri wu kɔɔn. Yesu ya can wemu she ge, piimu wo juyɔ p'a kɔn wee can we ni Kile Kafila wu wuu na ge, piimu beeri p'a pye pu ya sɔɔ na yacoŋɔ ki pele, kelee

na ki jaa wu pele, kelee na ki fe pu kpɔn pu gbahaa, kelee pu keye na-ε ge, a ne pee beeri wo munahaa ki ja. Pu nixhuyo y'a je, na diin jɔɔŋɔ feere ti na ni Kirisa ni wu saanra ti ni, na yee kabɔfonɔ nigin (1.000) pye. ⁵Xu u pusamaa ya ta je we, fo na she yee kabɔfonɔ nigin (1.000) wu pye w'a fa. Lee je xɔŋene nizhiine le. ⁶Piimu p'a je xɔŋene nizhiine li ni ge, pee je duba nagoo, bani Kile ya pee pye feefe. Xu shuun wo wu da ga jɔ fanha ta pee na we; ga pee na ba bye Kile ni Kirisa wo saraya naha shɔɔnriwɔɔ. Pu na ba diin wu yiri wu saanra ti ni na yee kabɔfonɔ nigin (1.000) pye.

Shitaanni ni wu kashen keŋe k'a kyeeŋi

⁷Yee kabɔfonɔ nigin (1.000) wu ba fa tuun wemu ni, pu na ba Shitaanni yeege kaso wu ni. ⁸Shi we wu wa koŋɔ ki kabaya shisheere wu beeri na ge, ni wu meŋe je Gɔgi ni Magɔgi ge; wu na ba she wee piinŋe, kɔnhɔ wu wu pinne kashen kaa na. Pu na ba jehe xuuni ba gba jɔ gbazhenhepya je we. ⁹Pee ya yiri koŋɔ ki kabaya yi beeri na, Kile wo jɪdaan kulo le, ni w'a piimu pye feefe ge, a p'i she pee pinne maha. Ga, a na di yiri fugba wu ni, na ba pu sɔrogo fo na pu xɔ feefe. ¹⁰Shitaanni we w'a bi pu piinŋe ge, a wee di wɔ wetabaaga nafugibaaga ki ni, kirimu na ki ni. Yacoŋɔ ke ni tudunmɔ kafinejo wu je xuu wemu ni ge. Pu na ba gana wɔ gbee cana fara piige na.

Kiiri wusama keree

¹¹Lee kadugo na a ne saanra koro nigbɔɔ nivinne la ja, ni we w'a tiin li na ge. A jɪŋe ke ni fugba wu baa laha wu naha tɔan yee ya ja nige we. ¹²A ne xuu pu beeri ja sipyigbɔɔ fara sipyitiilee na p'a yere saanra koro li naha tɔan. A Kitabuu pii jɔ di mugɪ, a Kitabu watii be jɔ di mugɪ, wee je jɪi Sicumɔ Kitabu

we. Kiiri ya kɔn xuu pu beeri na na be ni pu kapyegge ni, kee kiimu k'a bi ka pee Kitabuu pu ni ge. ¹³ Xuu piimu je suumo lɔhɔ ki ni ge, a kee di pee yeege. A xu ni Adesi be di pu wo xuu pu yeege. A kiiri di gɔn pu beeri nigin nigin na na be ni pu kapyegge ki ni. ¹⁴ A xu ni Adesi di wá wetabaaga nafugibaaga ki ni. Kee na ke ki je xu shuun wo we. ¹⁵ Sipyaa sipya wu je wu mege nigaŋa ya ta jii sicuumɔ Kitabu wu ni-i ge, wee na wá wetabaaga nafugibaaga ki ni.

Fugba nivomɔ ni jɪŋe nivonɔ ki keree

21 Lee kadugo na a ne fugba nivomɔ ni jɪŋe nivonɔ ja, bani fugba nizhiime we ni jɪŋe nizhiige k'a toro. Suumɔ lɔhɔ ki be di je nige we. ² A ne Zheruzalemu-fomɔ wu be nidigiŋe ja na yiri fugba we ni Kile yiri, fefere kulo le. Wu yalere ya taga wu keme ba cenabun je we wemu w'a se gbaga ni ge. ³ A ne mujuu la logo na yiri saanra koro li na na: «Kile tateenge puga ki ke sipyii niŋe ni, wu na ba diin pu mu. Pee na ba bye wu sipyii. Kile ye pyaa na ba bye pu yiri wà na bye pu Kile. ⁴ Wu na ba pu jes-inme tuu. Xu da bye nige we, yamehe be da bye nige we, kelee mesuu kelee yama we. Bani kalege k'a toro.»

⁵ Ayiwa, wemu w'a tiin saanra koro li na ge, a wee di jo: «Li wii ne yaŋmuyɔ yi beeri pye nivoyo.» Lee kadugo na a wu ne pye: «Pu ka, bani nakaara baa pe jomɔ pe ya fiinŋe na je can.» ⁶ A wu ne pye sanha: «L'a pye xɔ. Ne je Alifa ni Omega, ɲɔkɔɲɔɲɔ ni taxɔɔ. Waga wa wemu na ge, ne na wu kan w'a gba ma ni, jii sicuumɔ pu lobulowii li ni. ⁷ Wemu bu se ta, wee na ba ye yaŋmuyɔ ye ta; ne na ba bye weefɔɔ Kile, weefɔɔ di bye ne pya. ⁸ Ga fyaara fee, ni piimu je Kiriceen we, ni kakuubyii, ni sipyigbuu, ni dɔdɔɔ, ni sigaanfee, ni yapeegaan, ni kafinejuu, pee beeri tashgege na ba bye wetabaaga

nafugibaaga kirimu wogo ki ni. Wee je xu shuun wo we.»

Zheruzalemu-fomɔ wu keree

⁹ Ceegbuugoo gbarashuun we w'a ji koŋɔ ki taaxɔɔ li wo kanhagbɔ tehee gbarashuun wu na ge, kee bye melekee gbarashuun keŋe ni. A wee meleke wa di ba ne pye: «Pa naha, bi cenabun wu she ma na, Dubyapige ki shɔ we!» ¹⁰ A Kile Munaa di je ne ni, a wu gari ni ne ni faabobotɔɲɔɲɔ ka na; na she Zheruzalemu she ne na wu na diri na yiri fugba wu ni Kile yiri, fefere kulo le. ¹¹ Kile nɔɲɔɲɔ ya bye li na, l'a bi jii, na wii na jaa ba veeri je we, wemu w'a yaa ni peewa kagerenŋe ka ni kemu mege ki je zhasipu ge. ¹² A kasɔɲɔɲɔɲɔ nigbɔhɔ ka di kulo li maha. Kuŋɔɲɔ ke ni shuun yi bye li na, kuŋɔɲɔ beeri meleke nigin ya bye wà. Meye y'a bi ka kee kuŋɔɲɔɲɔ ki ɲɔ na. Yee je Izirayeli kpɔnhɔ ke ni shuun wu meye. ¹³ Kuŋɔɲɔɲɔ taanri ki bye Kile-nɔhɔ ki na, taanri wa di je camutomɔ pu ni, taanri wa di je Kile-parama pu ni, taanri wa di je pe pu parama pu ni. ¹⁴ Kager-eye tahaŋaa ke ni shuun wu bye kulo li kasɔɲɔɲɔ ki jidaa. Dubyapige ki tudun-mɔɔ ke ni shuun wu meye y'a bi ka kee tahaŋaa ki na.

¹⁵ Meleke wemu w'a jo ni ne ni ge, sannii publiin l'a bye wu keŋe ni wu kulo le, ni kuŋɔɲɔɲɔ kee, ni kasɔɲɔɲɔɲɔ ki taanna. ¹⁶ Kulo li kabaya shisheere wu bye nigin. Li jidaa le, ni li kadaa li beeri bye nigin. Meleke w'a kulo li taanna ni lee publiin li ni. Li jidaa li bye kiloo kabɔfoŋɔɲɔ shuun di xhuu shisheere (2.400). Li jidaa, ni li kadaa, ni li tɔɲɔɲɔ beeri je nigin. ¹⁷ A wu kasɔɲɔɲɔɲɔ ki peere ti be taanna, a ki peere t'i bye meterelee kelee gbarashuun ni shuun (72), na saha ni sipyii pu wo daanna wu ni. Wee daanna we ninumɔ ni meleke w'a wu wo daanna wu pye. ¹⁸ Kasɔɲɔɲɔɲɔ k'a yerenŋe ni zhasipu kagereye ni, kulo l'i je sannii

ye pyaa ba vɛeri nivyen jɛ wɛ, wemu ya wii na jaa ge. ¹⁹Kulo li kasɔrɔɔ ki jidaa l'a bi keme yaa ni pɛɛwa kager-eye nizaaya tuuyo bɛeri ni. Nɔhɔdaan wo tahana li jɛ zhasipu kagereye, tahana shuun wuu li jɛ safiiri, taanri wuu li jɛ agati, shishɛere wuu li jɛ emerɔdi. ²⁰Kaguro wuu li jɛ onikisi, gbaara wuu li jɛ sariduwani, gbarashuun wuu li jɛ kirisoliti, gbarataanri wuu li jɛ berili, gbarashɛere wuu li jɛ topazi, ke wuu li jɛ kirisopasi, ke ni nigin wuu li jɛ yasenti, tahana lisana jɛ ametisiti. ²¹Kulo li kupɔɔɔ gburaya ke ni shuun wu jɛ pɛɛwa kɔɔn pyaa ke ni shuun. Gbura nigin bɛeri jɛ kɔɔn pile nigin. Kulo li pinnere kpɛenge ki jɛ sanni ye pyaa ba vɛeri nivyen jɛ wɛ, wemu ya wii na jaa ge.

²²Ne ta Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ja lee kulo li ni wɛ, bani Kafɔɔ Kile, Se Bɛeri Fɔɔ ni Dubyapige ke, peeye pyaa ki jɛ lee kulo li Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ. ²³Lee kulo li mago jɛ cana kpɛenge, kelee yeɛɛ wogo na wɛ. Bani Kile wo nɔɔɔ we wu jɛ li kpɛenge. Dubyapige ki ni kpɛenge ki ma foro, na jɪ xuuni. ²⁴Shi wu na ba jaari kee kpɛenge ki na. Koɔɔ ki saanna na ba ni pu naafuu wu ni na pa gan lee kulo li mu. ²⁵Lee kulo li kupɔɔɔ na ba mugi yaha cana ni, ki shiin di wa da ga dɔ bɛ wɛ. Bani piige wa da ga wɔ wà wɛ. ²⁶Saanna pu wo naafuu wu kadugo na, shi wu wo fanha ke, ni wu baraga ki na ba se na gaan lee kulo li mu. ²⁷Yarɔmunɔrɔɔ ka shishiin da ga jé wà wɛ, kelee katanhana pyevɔɔ, kelee kafinejo wɛ, ga fo piimu ye meye y'a ka Dubyapige ki jɛ siccuumɔ Kitabu wu ni ge, pee ye pu da jé li ni.

Nii sicuumɔ gba lɔhɔ ki keree

22 Ayiwa, lee kadugo na a meleke wu jɛ siccuumɔ gba lɔhɔ she ne na, kee ya jɪ ba vɛeri nivyen jɛ wɛ, wemu ya wii na jaa ge. Kee bi foro Kile

ni Dubyapige ki saanra koro li ni, ²na fuu kulo li pinnere kpɛenge ki niɛ ni. Tige tuugo nigin wa bye wà, kee jɛ jɪ siccuumɔ tige ke, kee bye wee gba wu kabaya shuun wu na. Yee funɔɔ ni tɔɔjɪ ke ni shuun k'a nagoo pyi. Yeɛɛ bɛeri ni ki nagoo. Kee tige tuugo ki were ya shi wu sipyii pu cuunɔ. ³Lanɔ da ga bye nige bada wɛ. Kile ni wu Dubyapige ki wo saanra koro li na ba bye lee kulo li ni. Kile wo kapyebyii pu na ba wu pele. ⁴Pu na ba wu jaha ja, wu mege na ba bye pu gbahaa na. ⁵Piige da ga wɔ nige wɛ. Pu mago da ga bye sokinna kpɛenge, kelee cana kpɛenge na wɛ. Bani Kafɔɔ Kile ye pyaa na ba kpɛenge yege pu mu, p'a gori yaha saanna fo gbee.

Yesu taapana ya tɛɛɛɛ

⁶Lee bɛeri kadugo na a meleke wu ne pye: «Nakaara baa pe jomɔ pe ya fiinɛ, na jɛ can. Kafɔɔ Kile we w'a wu Munaa li kaan Kile tudunmɔ pu mu ge, keree ki-imu k'a yaa na pye jeri funɔɔ ni ge, wee w'a wu meleke wu tun wu pa kee keree ki she wu kapyebyii pu na.» ⁷A Yesu di jo: «Li wii, Ne na ba jeri funɔɔ ni. Wemu w'a kuu we Kitabu we wo kapajuuro ti jomɔ pu mu ge, wee jɛ duba pya.» ⁸Ne Yohana ya kii keree kii logo, na ki ja be na jii na. Ba ne ki logo, na ki ja be wɛ, meleke wu w'a bi ki she ne na ge, a ne nuguro sin wee fɛɛ ni, na ganha na giin di wu pele. ⁹A wu ne pye na ne ganha bu da lee pye wɛ, na Kile wo kapyebyee wee jɛ, ba ne ni na cebooloo Kile tudunmɔ pu jɛ wɛ, ni piimu bɛeri p'a kuu we Kitabu we jomɔ pu mu ge, na ne w'a Kile pele. ¹⁰Lee kadugo na a wu ne pye sanha: «Ma ganha bu da we Kitabu we wo kapajuuro ti jomɔ pu tɔ wɛ, bani pu pyeduun w'a tɛɛɛɛ. ¹¹Wemu wu jɛ sipyitiibaaga ge, wee wu kori wu tiibaara ni. Wemu w'a nɔhɔ ge, wee di gori wu nɔhɔmɔ ni. Wemu w'a tii ge, wee wu kori wu tiime

ni. Wemu wu jε fεfεε ge, wee di gori wu fεfεεε ni.»

¹² A Yesu di jo sanha na: «Li wii, nε na ba jeri funηo ni. Nε wo saraa yaηmuyō yi wa na keηe ni, kōnhō di sipyii pu bεeri nigin nigin saraa na be ni pu kapyegeε ni. ¹³ Nε jε Alifa ni Omega, nizhiime ni sama, ηōkōōnrō ni taxōgō.» ¹⁴ Piimu p'a pu fāya jii, kōnhō p'i já ηii sicuumō tige pya wa ta, p'i jé kulo li kuyōgōō ki ni ge, pee jε duba nagoo. ¹⁵ Ga puun, ni sigaanfεε, ni dōdōō, ni sipyigbuu, ni yaperegaan, ni kafineye ya dan piimu bεeri ni ge, ni piimu bεeri p'a kafineye kōōn ge, pee bεeri na gori yaha kadaan li na. ¹⁶ Nε Yesu w'a na meleke wu tun yee mu, wu she kii keree kii paari n'a daa fεε pu mu egilizii pu ni. Nε jε saanaa Dawuda tuugo shen, na jε wu kpōōn shen; ηimuguyō wōō li l'a ηi ge, lee ne jε.

¹⁷ Kile Munaa le, ni cenabun w'a jo: «Pa!» Wemu w'a yi logo ge, wee be wu jo:

«Pa! Waga wa wemu na ge, wee wu pa. ηii sicuumō lōhō ki kaa jε wemu bεeri na ge, wu pa ki gba mamama ni.»

Jomō pu taxōgō

¹⁸ Sipyii piimu p'a we Kitabu we wo kapajuuro ti jomō pu nuri ge, n'a da pee bεeri sōnmi yaha jo, wa bu la fara pee jomō pu na, kanhama pemu keree k'a ka we Kitabu we ni ge, Kile na ba pee fara weefōō mu. ¹⁹ Wa shiin bu la wuu we Kitabu we wo kapajuuro ti jomō pu ni, Kile na ba weefōō niηe wolo ηii sicuumō tige ke, ni fεfεεε kulo li ni, yee yemu keree k'a ka we Kitabu we ni ge. ²⁰ Wemu w'a kii keree kii can fiinηe jo ge, wee ya jo: «Uun, n'a da ba jeri funηo ni.» Amiina. Mu wu pa, wū Kafōō Yesu.

²¹ Wū Kafōō Yesu wo niime we wu pye yi bεeri mu. Amiina.